

*Tous droits de reproduction, de traduction, d'adaptation
réservés pour tous pays.*

INSTITUTIONES MORALES^a

ALPHONSIANAE

SEU

DOCTORIS ECCLESIAE

S. ALPHONSUS MARIAE DE LIGORIO

DOCTRINA MORALIS

AD USUM SCHOLARUM ACCOMMODATA

CURA ET STUDIO

PP. CL. MARC et FR. X. GESTERMANN

CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS

OLIM S. THEOLOGIAE MORALIS PROFESSORUM

EDITIO DECIMA NONA

(q u a r t a   p o s t   c o d i c e m)

QUAM DENUO SEDULO RECOGNOVIT

P. J. B. Raus, ejusd. Congr.

TOMUS   SECUNDUS

Ty p i s   E m m a n u e l i s   V I T T E

LUGDUNI

3, *Platea vulgo Bellecour*, 3

LUTETIAE PARISIORUM ' '

10, \Via sic dicta Jean Bart, io

1934

APPROBATIO

Institutiones Morales Alphonsianas, olim a P. Clemente Mare compositas, deindeque a P. Erane. X. Gestermann novo Codicis juri in ipso textu accommodatas, nunc vero, post horum obitum, iterum diligenter recognitas, atque recentissimis SS. RR. Congregationum responsis adaptatas, cum duo e nostro Instituto theologi examini subjecerint ac probaverint, libenter et Nos approbamus, facultate concessa ut eaedem, servatis omnibus de jure servandis, typis mandentur ac prodeant in lucem.

Romae, ad S. Alphonsi, die 24 Martii 1934.

Patritius Murray, C. SS. R.
Sup. Gen. cl Reel. Maj.

IMPRIMATUR

Lugduni, die 16 Aprilis 1934,

„Em. BÉCHETOILLE.

v. ě

THEOLOGIA («ORALIS SPECIALIS

PARS TERTIA

DE SACRAMENTIS

Pr o l o g u s .

1389. — Descripto, in secunda parte, *virtutum exercitio*, quo rectum ordinem homines servare debent, in tertia hac parte agendum venit de *adminiculis* quorum usu vires suppeditantur. Sunt autem sacramenta novae legis, quae eo fine a Christo Domino instituta sunt, ut per eadem vita supernaturalis aut primum infundatur, aut amissa restituatur, aut adepta augeatur.

Hinc novus oritur officiorum ordo, respiciens (uni eos, qui ista sacramenta *suscepturi* sunt, tum illos, a quibus sunt *administranda*. Horum officiorum explanatio est munus Theologiae moralis, in qua tamen nonnulla, quae ad dogmaticam disciplinam proprie pertinent, communiter attinguntur (a qua docendi ratione nos minime recedere intendimus). Age vero, cum septem N. L. sacramenta in unum genus convenient, peculiaribus illorum cuique propriis tractatibus generalis quoque de eorundem natura, ministro ac subjecto, praemittenda est explanatio. Totam igitur hanc partem complexentes

»

Tractatus erunt octo :

Tr a c t a t u s	1. — <i>De sacramentis in genere.</i>
—	II. — <i>De baptismo.</i>
—	III. — <i>De confirmatione.</i>
—	IV. — <i>De Eucharistia.</i>
—	V. — <i>De poenitentia.</i>
—	VI. — <i>De extrema-unctione.</i>
—	VII. — <i>De ordine.</i>
—	VIII. — <i>De matrimonio.</i>

TRACTATUS 1

De sacramentis in genere

Agendum : 1° de *natura* ; 2° de *ministro* ; 3° de *subjecto* sacramentorum. Accedit scholium de *sacramentalibus*.

CAPITULUM I

De natura sacramentorum.

S. *Thornae*, 3. q. 60-65 ; S. *Alphonstus*, VI, 1-95 ; ed. (>., III vol. ; Opus in Trld., Sess. 7 (ed. Walter, I p. 536) . Exam. Ordin. 1 : *Salmanl.*, tr. I : *Billuarl*, de Sacr., Diss. I ; *Lutjo*, disp. 1-f» ; *Pranzdin*, Thés. I-XX ; *Chr. Pesch*, Praei. doinn. t. VI, VII ; *Herrmann*, Instit. Throl. doKin. (ed. 6), t. U, tr. VIII ; *Aerlnys-Damen*, l. VI, n. 1-42 ; *Pohle*, Lchrb. der Dogm., II. III ; Gühr, Die Sakramentenlehre, ed. 2» ; *Prümmer*, Manuale Theol. inor., III, n. 1 seqq. ; *Xoldin-Schmitl*, III. n. 2seqq. ; F. M. *Cappello*, tr. can.-inor. de sacramentis ; *Illa-Gennaro*, vol. V ; *Colli-Lanzi*, IV ; Vermeersch, III, n. 172 seqq. ; *Wouters*, II. n. 1 seqq.

Tria sunt perpendenda : 1° sacramentorum *notio* et *distinctio*, sive numerica, sive specifica ; 2° eorum *efficacia*, seu virtus ; 3° eorum *constitutio*, quae sita est in materia et in forma.

ARTICULUS I.

De notione et distinctione sacramentorum.

1390. *Definitio*. Sacramentum novae Legis est : *signum sensibile invisibilis gratiae, ad populum Dei sanctificandum a Christo permanenter institutum*.

Sacramenta a Christo fuisse instituta negant modernistae, sibimet consentientes. Principium enim fundamentale eorum systematis illud est : omnia dogmata, paulatim procedente religioso sensu, ortum habuisse. Cfr. Const. *Pascendi*, Decr. *Lamentabili*, prop. 39 seqq.

1391. — *Distinctio numerica*. « De fide est, septem esse novae Legis sacramenta, nec plura, nec pauciora », ut definivit Concilium Tridentinum, Sess. 7. can. 1.

Congruentia septenarii numeri (qui ex positiva tantum est Christi voluntate) sic fere in Decreto *pro Arnicnis* exponitur : Christo debet homo renasci (*baptisnius*) debet robur homini superaddi (*confirmatio*) ; debet nutriri cibo spirituali (*Eucharistia*) ; debet sanari ab aegritudine peccati (*poenitentia*) ; indiget rimedio in extremis (*extrema unctio*) ; debet Ecclesia multiplicari spiritualiter (*ordo*), corporaliter (*matrimonium*).

1392. — *Distinctio specifica*. Pro variis sacramentorum proprietatibus, distinguuntur sacramenta *mortuorum* et *vivorum*, *iterabilia*, et *initerabilia*, *permanentia* et *transeuntia*, necessaria necessitate *medii* vel *praecepti*, *formata* et *informia*. Jamvero :

1° Sacramenta *mortuorum* (i. e. baptismus et poenitentia) perse spiritualiter mortuis conferuntur, primamque gratiam producant. Sacramenta *vivorum* (alia scilicet sacramenta) per se non ministrantur nisi primam gratiam habentibus, et gratiae augmentum in eis operantur, i. e. gratiam secundam. 2° Sacramenta *iterabilia* sunt : Eucharistia, poenitentia, extrema-unctio (in alio tamen mortis periculo), matrimonium (soluta vinculo) ; — *initerabilia* sunt : baptismus, confirmatio et ordo, propter characterem, quem indelibiter imprimunt. 3° Sacramentum *permanens*, ut Eucharistia, consistit in re permanenti ; sacramenta *transeuntia* sunt omnia quae tum solum sunt sacramenta, cum conficiuntur et applicantur. 4° Sacramenta necessaria *necessitate medii* ad salutem sunt pro omnibus, saltem in voto implicito, baptismus et probabilius etiam Eucharistia, ut suo loco explicabitur in. 15G3) ; item, pro lapsis in mortale, poenitentia ; necessaria *necessitate praecepti* sunt confirmatio et juxta sententiam probabilior omnino suadendam, extrema-unctio. Ordo et matrimonium non sunt necessaria pro privatis, sed pro communitate. 5° Sacramenta dicuntur *formata*, cum in suscipiente gratiam reapse producant ; *informia*, cum valida quidem sunt secundum se, sed in suscipiente, profiter obicem quem ponit, non producant ultimam formam sacramenti, i. e. gratiam (VI, 6, not. i ; 190, 2° ; Exam, ordin., n. 4).

1393. — *Fuerunt etiam in vetere Lege vera sacramenta*, ut aperte innuit Concilium Tridentinum. cum tradit sacramenta N. L. a sacramentis V. !.. differre. Tale fuit, in lege mosaica, *circumcisio*, *agnus paschalis*, *variae purgationes* et *consecrationes sacerdotum*. Haec tamen sacramenta, et vel ipsa circumcisio (ut probabilior sententia docet), *non conferebant gratiam vi sibi propria*, i. e. ex opere operato, sed ex opere operantis, i. e. ex merito actuum fidei, religionis, poenitentiae, etc., quos eliciebant suscipientes adulti ; ex fide autem ipsius Ecclesiae pro parvulis (cfr. etiam 5. *Thomam*, i. 2. q. 102, a. 5 ad 3).

Articulus II.

De vi et efficacia sacramentorum.

Duo sunt sacramentorum effectus : alter omnibus communis, nempe *gratia* ; alter nonnullis tantum proprius, nempe *character*.

§ I. De sacramentorum gratia.

1391. Duplex gratia, per sacramenta, obicem non ponentibus confertur : *gratia sanctificans* et *gratia sacramentalis*.

Dupliciter deinde aliquis gratiae obicem ponit : a) *formaliter*, si culpabiliter requisitas dispositiones omittit, ita ut sacrilegii malitia adsit ; b) *materialiter*, si omissio dispositionum est inculpabilis ; si ergo, licet peccati mortalis reus, *bona fide* sacramentum vivorum recipit : qui invincibiliter ignorat se esse in statu peccati mortalis, qui se invincibiliter existimat perfecte contritum, rite

absolutum, cum non sit, etc., pro natura sacramenti materialiter gratiae obicem ponit.

Aliis verbis, duplex est obex gratiae : *fictio* vel formalis vel materialis. Qui recipit sacramentum quod sit *informe* (ob praesentiam obicis), dicitur *fictè* sacramentum suscipere, eo quod quasi fingit se esse dispositum.

1395. — **P r i n c i p i a .** I. Omnia sacramenta conferunt gratiam sanctificantem, vel primam, vel secundam. Constat ex definitione.

Sacramenta mortuorum, etsi primario et per se *primam* gratiam conferant (n. 1392), dant aliquando et per accidens *secundam* gratiam, cum scilicet gratiam in anima jam existentem inveniunt ; secus enim essent sterilia, quod utique absurde et impie diceretur.

Sacramenta vivorum possunt pariter primam gratiam conferre, cum quis in statu lethalis peccati existens, sacramentum *cum bona fide simul et cum attritione* suscipit. Quod hoc de SS. Eucharistia dicendum sit, concludendum videtur ex verbis Tridentini (Sess. 13, can. 5). Hoc ipsum tradit 1). *Thomas* (3, q. 72, a. 7, ad 2 ; q. 79, a. 3). non solum de Eucharistia, sed etiam de extrema-unctione ; et communiter cum Angelico Doctore concordant theologi, qui idem de .diis sacramentis vivorum affirmant. Affirmationis autem ratio est, quia in Tridentino (Sess. 7, can. ü) legitur : Si quis dixerit, sacramenta novae Legis... gratiam non ponentibus obicem non conferre... anathema sit » ; jam vero, qui accedit ad sacramentum vivorum cum attritione, quae excludit peccati affectum, tam actuale quam habituale, jam obicem non ponit » ; ergo (VI, 6). Cfr. *Herrmann*, II, n. 1487.

1396. II. Omnia sacramenta conferunt etiam gratiam sacramentalem. Dant nempe gratiam sanctificantem, *in quantum est radu diversi auxilii debiti*, quo obtineatur linis, ad quem quodlibet sacramentum est institutum (vide *Herrmann*, II, n. 1488).

In specie : 1° *Baptismi* s homini suppeditat auxilium speciale ut possit concupiscentiam vincere et opera Christiana perficere. 2° *Confirmatio*, ut fidem intrepide profiteatur. 3° *Eucharistia*, ut maneat et proficiat in amore Christi et in unione cum Deo. 4° *Poenitentia*, ut commissa delicta perfectius detestetur et in gratia perseveret. 5° *Extrema-unctio*, ut a peccati reliquiis purgetur, in infirmitate sublevetur, et daemonis insidiis facilius resistat. 6° *Oratio* confert sacris ministris auxilia, quibus ecclesiastica munera digne peragant. 7° *Matrimonii* m tribuit vires conjugibus ad refraenandam inordinatam concupiscentiam et ad implendas constanter omnes status conjugalis obligationes (Exam, ordin., n. 22 ; cfr. Op. in Trid., Sess. VII, n. 8-10 ; ed. Walfer, I, p. 537).

1397. III. Uiqua sacramenta fictè recepta, obice sublato, reviviscunt, Aliud est enim in sacramentis eorum essentia, aliud sont fructus qui ex eis percipi possunt, quorumque perceptio a dispositionibus animae dependet § — Quoad reviviscentiam *bap-*

* E\ hb patet non indheriminatim utendum es>e conditione : «Si tu es dispositus», n< scilicet rv\i\lscenttae sacramenti via intercludatur. \ Ide intra n. 1408.

lismi, consentiunt theologi fere unanimiter. Peccatum enim, ante baptismum vel in ipsa perceptione baptismi consummatum, non subjicitur Ecclesiae clavibus ; unde necesse est illud remitti per solam virtutem baptismi cujus effectus, existente obice, remanserat suspensus. Cfr. *S. August.* (contra Donal., I. 1, c. 12) : *S. Thomani* (3, q. 69, a. 10) ; 5. *Alph.* (VI, 87). — Porro haec doctrina, non sine fundamento, ad ea sacramenta extenditur, quae vel *nunquam* vel *difficulter* iterari possunt. Itaque :

1° *Heviviscunt etiam (probabiliter)* confirmatio, ordo, extrema-unctio et matrimonium. Consentaneum enim videtur bonitati divinae, ut qui haec sacramenta susceperunt, non maneant post resipiscentiam in perpetuum privati gratia sacramentali, qua indigent. Ita 5. *Alphonsus* (l. c.) cum solido fundamento.

2° *Non reviviscit sacramentum poenitentiae, quando fictio est formalis*, quia tunc sacramentum est invalidum. Utrum vero reviviscat *quando fictio est tantummodo materialis*, dependet a quaestione, *an hoc sacramentum possit esse validum simul et informe*. Alii quidem *negant*, quia suscipientis dispositiones requisitae ad sacramenti liceitatem sunt simul materia sacramenti requisita ad ejus validitatem. Sed alii communiter et verius *affirmant*, pro casu nempe quo quis, ex parte extensionis suae attritionis, ponit aliquem obicem materiale : si habens, v. gr., duo peccata mortalia, unum furti et alterum sacrilegii, nullo modo de sacrilegio cogitat, nec de eo, ne implicite quidem, dolet, concepta nempe attritione ex supernaturali illius peccati turpitudine. Hoc igitur in casu, sacramentum, in quo reperiuntur omnes partes essentielles (i. e. attritio et sincera confessio cum absolutione), non potest, una quidem ex parte, dici invalidum ; ex altera autem parte, non informatur gratia, quia obstat peccatum, de quo neque se accusat neque dolet. Unde, confessio illa, cum sit valida, non est iteranda, ideoque sacramentum cum obice materiali susceptum, hoc tandem remoto, reviviscit. Ita *Suarez, Lugo*, cum *D. Thoma* *, etc.

3° *Non reviviscit Eucharestia*, sive fictio sit formalis, sive materialis (attamen casu quo removetur obex, antequam sacrae species consummentur: vide dicenda n. 1555, v. tin.), a) *Non reviviscit, sit fictio fuerit formalis* : secus enim hoc sequeretur absurdum, quod sacerdos, qui pluries in sua vita sacrilege celebrasse!, si in morte cum remissa attritione confiteretur, reciperet totum cumulum gratiarum tot sacrilegarum communionum ; immo, quo saepius indigne celebrasset, eo uberius gratiis ditaretur, b) *Nec reviviscit probabilius, si fictio fuerit tantum materialis*, quia, cum hoc sacramentum ex sui institutione frequenter iterari possit, opus non fuit ut amplior ei tribueretur efficacia.

Quaesitum. *Quomodo obex tolli debet, ut sacramenta reviviscant ?*

Ut sacramenta valide sed fecte suscepta reviviscant, probabilius *requiritur* et *sufficit* eadem dispositio, quae requisita erat in ipsa receptione ac sufficiens ad gratiam consequendam.

† Horum testimonia vide apud S. Doctorem, VI, 444 ; ed. G., III, p. 448. — Improbabilis tamen videtur sententia, quam nostris temporibus propugnat *Billot* (de Sacram., II, Tbes. 16) : sacramentum poenitentiae evadere informe ex eo quod poenitentia non eliciat, in se insufficientem, quam tamen si illuc credit. Vide n. 1667.

Haec dispositio est *attritio universalis*, modo *novum peccatum grave* non accesserit, vel sacramentum non redditum fuerit informe *propter sacrilegium*. Quoad sacramenta mortuorum, consentiunt omnes ; quoad sacramenta vivorum, est solum probabile. Diximus : *modo novum peccatum*, etc. Patet enim, tunc sacramenta reviviscere non posse, nisi per sacramentum poenitentiae, susceptum sive in re cum attritione, sive in voto cum contritione perfecta, ut in ipsa sacramenti susceptione requiritur (*Lugo*, disp. 9, n. 50 seqq.).

§ 2. De characterē.

139S. — Notio. Character est : *quoddam signaculum spirituale, indelebile, impressum in anima susipientis sacramentum*. Illud imprimitur tantum in baptismo, confirmatione et ordine, etiamsi illicitē suscipiantur ; et significat potestatem sive dignitatem ex hujusmodi sacramentis susceptam (*Exam*, ordin., n. 24). Cfr. can. 732.

Conveniens est, juxta Angelicum (3, q. 63, a. 6), ut sacramenta, per quae homo constituitur in aliquo statu de se perpetuo, imprimant characterem, quo homo deputetur ad illum statum. In baptismo, character est signum *ovium* Christi ; in confirmatione, est signum *militum* Christi ; in ordine, est signum *ministorum* Christi.

Articulus III.

De constitutione sacramentorum per materiam et formam.

Omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam *materia*, verbis tanquam *forma*, et persona *ministri* conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, » Ita Eugen. IV, *ad Armenos*. — De ministro autem agemus in cap. II.

1399. Definiciones. Generatim illud habet rationem *materine*. quod est determinabile et perfectibile per aliud ; illud autem habet rationem *formae*, quod est alterius determinativum et perfectivum. In sacramentis porro :

1° MATERIA est res sensibilis, ad rationem sacramenti per formam determinanda.

Duplex est a) *remota*, seu res sensibilis praeexistens, quae in sacramento adhibetur, vel circa quam actio sacramentalis exercetur ; — b) *proxima*, quae est ipsamet applicatio seu usus materiae remotae in actione sacramentali. Sic in baptismo aqua est materia remota, ablutio materia proxima.

2° FORMA est pars sacramenti, quae determinat materiam ad effectum sacramentalem producendum : et consistit in verbis a ministro prolatis, vel, pro sacramento matrimonii, hocque solo, in signis quae locum tenere possunt verborum (VI, 887).

1400. — *Principia*. I. Quodlibet sacramentum habet propriam divinitusque institutam tum materiam, tum formam. Quoad baptismum et Eucharistiam, patet ex Scripturis. Quoad alia sacramenta (quidquid sit de dissensu auctorum, de quo statim agemus), Christus Dominus, certe quidem eorum *institutor immediatus* praedicatur.

Quoad determinationem materiae et formae aliquorum sacramentorum. duae dantur sententiae. Alii enim cum S. Bonaventura probabiliter putant. Dominum nonnisi generali ratione plurium sacramentorum, v. gr. confirmationis et ordinis, materiam et formam constituisse, committendo suis apostolis curam, ea signa, data occasione, peculiarius determinandi. Alii tamen cum D. Thoma communius et probabilius affirmant, omnes materias, et quoad substantiam etiam formas, fuisse in specie a Christo determinatas : ac proinde sacramentorum rituum diversitatem, quae inter latinos et graecos, aut inter priscam atque hodiernam Ecclesiam intercedit, non pertinere ad rerum essentiam (VI, 12 ; 11. Ap. XVIII, 15 ; 1. EI. qq. ref., n. 59). — Ecclesia, in sacramentorum dispensatione, potest ea statuere vel mutare, quae suscipientium utilitati vel ipsorum sacramentorum venerationi iudicat magis expedire, salva tamen illorum substantia, ut habet Tridentinum, Sess. 21, c. 2.

1401. — 11. Ad conficiendum sacramentum, debent ab eodem ministro, juxta naturam sacramenti, simul applicari materia et forma certae, exclusa qualibet essentiali variatione. Requiritur autem (ex institutione Christi) materiae et formae *conjunctionem, invariabilitatem ac certitudinem*, nunc statim ex professo declarabimus.

Regulariter sacramenta non conferuntur licite *multis simul sub unica forma*. Qui tamen sic ageret (secluso casu necessitatis et periculo nullitalisi solum venialiter peccaret (VI, 29). Cfr. etiam *Ami du Cl.*, 1911, p. 147 ubi sermo est de confessario qui plures pueros unica absolutione dimittit).

§ 1. De materiae ac formae conjunctione.

1402. — (t valide conficiatur sacramentum, hae duae servandae sunt regulae, quae materiae et formae conjunctionem spectant :

Regula 1a. Materia et forma uniri seu applicari debent ab eodem ministro, et erga idem subjectum. Ratio est, quia, si unus materiam, alter formam poneret, verba formae non verificarentur : v. gr. si Titius diceret : « Ego te baptizo », dum Cains effundit aquam, Titius falsum proferret, ut palam est. — In sacramento *poenitentiae* (ut suo loco ostendemus), ipse poenitens materiam (vel quasi-materiam) praebere tenetur, cui applicat formam sacerdos absolvendo.

Suarez (de Bapt., disp. 23, s. 3, n. 4) haec habet : « Non nego (a muto, qui infunderet aquam, dum alter formam pronuntiat) posse conferri baptismum (in casu necessitatis) ; quia melius est accipere baptismum dubium, et aliquo modo probabilem, quam nullum ». Sed jam certum est, baptismum ita collatum non posse haberi ut validum. Cfr. .1. .1. .9. VIII, 1916, p. 478 seqq.

Regila 2a. *Inter materiam et formam debet esse talis conjunctio, ut secundum moralem hominum aestimationem, spectata cujusque sacramenti natura, altera alteram afficiat ; aliis verbis, ea debet esse conjunctio, ut, secundum humanum usum, verba in talern rem cadere, et cum ea unum morale signum constituere censeantur ; secus enim verba formae non exprimerent veritatem.*

Diximus *spectata ejusque sacramenti natura*; pro diversitate enim sacramentorum, conjunctio, seu simultaneitas, debet esse diversa. Unde : *a)* In *H(charistia* requiritur conjunctio physica, cum pronomen demonstrativum uoc. et me non possit verificari, nisi sit praesens materia, *b)* In *con(firmatione*, *i(xtrema-unctioni* et ordine sufficit ad valorem ut materia applicetur immediate antequam pronuntietur forma, vel immediate postquam prolata sil. Hanc doctrinam S. Sedes pro Ordinis sacramento pluries confirmavit, v. gr. 12 Sept. 1877. 17 Mart. 1897 e 30 Xov. 1908. Mora autem unius *Pater noster* inter utrumque invalidaret sacramentum. In praxi tamen tanquam tutior consulenda est sententia Cajetani, qui exquirat, ut forma inchoetur priusquam materiae applicatio absolvatur, vel e converso, *c)* In *baptismo* (quod sacramentum est maximi momenti) requiritur ut forma incipiatur ante finem ablutionis, vel e converso. Ita S. Off., die 2 Maii 1858, in Instructione ad Vicarium Apostolicum Abyssinae (cfr. Collecta! S. C. de Prop. Fide, I, n. 1159). Ibi declarat invalidum vel certe dubium baptismum, in quo, *completa jam ablutione, forma pronuntiaretur*, vel e converso ; praecipitque baptismum esse sub conditione iterandum, ubicumque materia et forma fuerint distincte et perte» te una post alteram adhibitae (cfr. annot. Gaudé ad VI, 9 ; vol. 3, p. 8). *(/)* In *poenitentia*, quae naturam iudicii sequitur, mora temporis longior, v. gr. unius horae, inter accusationem et absolutionem intercedere potest. *(^)* In *matrimonio* denique, idem admittitur intervallum ac in contractibus, nempe sufficit ut consensus unius ponatur, dum consensus alterius perseverat (VI, 9 et 416).

§ 2. H e m a t e r i a e e t f o r m a e i n v a r i a b i l i t a t e .

1113 **Praenotatio.** In materia et forma sacramentorum potest contingere duplex variatio seu mutatio, *substantialis* nempe et *accidentalis*. Substantialis mutatio *materiae* dicitur, (piando secundum communem usum et aestimationem hominum differt, nomine et re, ab ea quam Christus praescripsit. *Accidentalis* dicitur, (piando eum ea eundem retinet usum et nomen. *Formae* mutatio essentialis est, (piando non manet idem sensus ; accidentalis, quando manet (VI, 11).

1101 **Principia . I.** Mutatio substantialis in materia vel in forma officit semper valori sacramenti. Per talem enim mutationem, etiamsi inadvertenter fiat, tollitur ritus a Christo institutus (cfr. n. 1400).

UO5. 11. Mutatio accidentalis non officit valori sacramenti ; sed. pro mutationis gravitate vel parvitate, inducit peccatum grave vel leve. Ratio *primi* est. quia mutatio accidentalis non tollit Christi institutionem. Ratio *secundi*, quia tollit ritum ab Ecclesia prae-

scriptum : vel sub gravi, v. gr. cum mandat ut adhibeatur in baptismo sollemni aqua consecrata ; vel sub levi, v. gr. cum jubet ut vitetur etiam minima interruptio in pronuntiando verba formae (VI, 109 ; Exam, ordin., n. 6). Jamvero :

1406. — *Materia* mutatur substantialiter multis modis, quorum praecipuos propriis locis recensebimus. *Forma* autem sex praesertim modis mutari potest : omissione, additione, variatione, transpositione, corruptione et interruptione.

1° *Omissione* : istiusmodi mutatio est substantialis, si syllabae aut verba essentialia praetermittantur, v. gr. verbum *Te* in baptismi collatione ; est autem solum accidentalis, si verba non essentialia praetermittantur, v. gr. *Ego*, in eadem baptismi collatione. »

2° *Additione* : quae est substantialis, si tollat veritatem sacramenti, v. gr. *Ego te baptizo in nomine Patris majoris, Filii minoris*, etc. ; accidentalis, si non auferat debitum sensum, v. gr. *In nomine Patris, qui te creavit*, etc.

3° *Variatione* verborum : haec potest esse substantialis vel accidentalis, prout sensus explicitus formae tollitur, v. gr. *In nomine SS. Trinitatis*; vel retinetur, v. gr. *Ego te abluo*.

4° *Transpositione* ; quae ordinarie accidentalis tantum est, ut : *Te ego baptizo, hoc meum est corpus* ; vel si locutio activa in passivam convertatur.

5° *Corruptione* verborum, nempe ex litterarum mutatione. Talis mutatio est facilius substantialis in principio quam in fine verborum ; quia sensus facilius pro audientibus mutatur v. gr. si dicatur : *in nomine Matris* pro *Patris*; quam si dicatur : *calis* pro *calix*. Si autem quis dicat : *Hoc es coipus* vel *copus meus*, erit mutatio accidentalis ; secus si tollatur omnino sensus, dicendo v. gr. *flic* (adverbialiter) *est Corpus meum*. Si tamen lapsu linguae masculinum pro neutro dicatur, valet consecratio.

6° *Interruptione*: quae est substantialis, si orationis unitas tollitur, ut si dicto *Hoc est*, psalmum recites aut multum immoreris; est autem accidentalis, si unitas orationis moraliter perseverare censetur, v. gr. si, dicto *Ego te*, tussires, vel silentium pueris imponeres, et deinde illico concluderes *baptizo*, etc. Vide Resp. S. OIT., 20 Apr. 1898 (*Annal, eccl.*, VI, p. 230). Si aliquod verbum intercederetur : v. gr. *bap-tizo*, sive sermone aliquo, vel tussi longiore, saltem dubius evaderet baptismus ; minime vero si tussis brevissima vel sternutatio syllabas divideret. — *In praxi*, verbum incoeptum vel divisum, ex integro repetatur, nisi agatur « de interruptione modicissima », ut notat (*'appello* (o. c. n. 22).

§ 3. De requisita quoad materiam et formam certitudine.

1407. — *Status quaestionis*. Dubium circa materiam aut formam sacramentorum potest esse *jacti* vel *juris*. Primum est, (piando dubitatur, utrum, in genere, talis materia (v. gr. in baptismo aqua ex floribus extracta), vel talis forma fuerit a Christo instituta ceu valida ; vel «piando dubitatur in specie, utrum haec adhibenda vel jam adhibita materia aut forma sit illa, quam Christus instituit : v. gr. utrum iste liquor sit aqua ; utrum forma fuerit debile prolata. Alterum versatur circa honestatem actionis : utrum liceat sacramentum conferre cum tali materia de «pia dubitatur.

1408. — In omni dubio, sive juris, sive facti, circa materiam et formam, *seu generatione circa valorem sacramentorum*, hae duae servandae sunt regulae :

Regula 1a. Ante factum, si possibilitas adest, eligatur via tutissima. Si possibilitas non adest, eligatur via quae sit *tutissimae proximae* : i. e. deficiente materia certa, adhibeatur materia dubia vel probabilis, sub forma tamen conditionata, ut consulatur tum necessitati aut gravi utilitati suscipientis, tum reverentiae sacramento debitae. Ratio patet, ex dictis in tr. *de Conscientia* (n. 82).

Ad procurandam certitudinem circa elementa essentialia sacramentorum conteri applicatio formae *modo absoluto* peracta ; et nefas est sine causa gravi uti forma sub conditione. — Nefas etiam est uti conditione : Si tu es dispositus i. in iis sacramentis in quibus dispositiones recipientis non constituunt elementum essenziale: sic enim sacerdos impedit, quominus haec sacramenta, remoto obice, reviviscere possint. Cfr. *Ami du Cl.*, 1920, p. 675 ; et supra n. 1397.

Regula 2a. Post factum, caute supplendum est quod impossibilitas prohibebat. Et quidem, pro variis sacramentis :

a) Si prudenter dubitetur, an aliquod ex tribus sacramentis *non iterabilibus* (cfr. n. 1392) fuerit valide collatum, debet iterum sub conditione conferri : *baptismus*, propter summam hujus sacramenti necessitatem ; *ordo*, ne contingat invalide administrari sacramenta ; *confirmatio*, ne miles Christi careat robore ad fidem constanter tenendam et profitendam. Cfr. can. 732, § 2. — Ratio est, quia, ex una parte, in dubio circa valorem sacramenti praeferenda est opinio favens animalius ; ex altera vero, nulla irrogatur irreverentia sacramento, dum confertur sub conditione, ex rationabili causa.

b) Si prudenter dubitetur de valore sacramenti *iterabilis*, potest illud denuo conferri sub conditione, quando subest notabilis proximi utilitas ; debet autem, quando sacramentum est necessarium. — Ratio est eadem ac supra.

Diximus *caute supplendum*. Ob inane enim dubium iterare sacramentum, quamvis sub conditione, est per se peccatum grave. Ratio est, quia temeraria sacramentalis actionis iteratio est gravis irreverentia. — Per accidens tamen excusantur scrupulosi, oli perplexitatem. Et venialiter tantum peccare videtur, qui verbum vel syllabam repetit, in prolatione formae. Quando baptismus dubius publice confertur, *conditio verbis exprimenda est* (ut vult Rituale), ne credant baptismum absolute iterari contra legem Ecclesiae Immo, aut saltem decentius) erit, conditionem verbis exprimere, quoties mi-

¹ Vorum *lituale Romanum* (Tit. II, c. i : n. 9) dicit : < Si quis sub condicione sit baptizatus. ta condicio explicanda est hoc modo ; Si non es baptizatus. ego te baptizo etc. Item de Extrema Unctione sub condicione coitala (Tit. V. c. 1, n. t¹) : < Sub condicione pronuntiando formam, dicens SI vivis, per istam sanctam Unctionem etc.

nistratur sub conditione, sive publice sive private, quodcumque sacramentum (VI, 28, 29 ; 2. EI. qq. ref., n. 17). Cfr. etiam Missale, *de Deject.*, V, 2. ubi tamen dicitur, valere conditionem *tacitam*.

CAPUT II

De ministro sacramentorum.

S. Thomas, 3, q. 64, a. 5-10 ; *S. Alphonsus*, VI, 13 ; ed. G., III, p. 13 ; Exam, ordin., n. 10 ; cd. G., IV, p. 655 ; *Benedictus À/V*, de Syn., l. 7, c. 4 ; *Lehmkuhl*, II, n. 29 seqq., n. 52 seqq. ; *Herrmann*, n. 1454 ; *Aerlnys-Damen*, II, 7 ; *Noldin-Schmill*, III, 17 ; *Priimmer*, III, 53 ; *Génicot-Salsmans*, II, III ; *Piscetta-Gennaro*, V, η. 36 seqq. ; *Cappello*, I, η. 39 seqq. ; *Colli-Lanzi*, IV, n. 2300 ; *Venneersch*, III, n. 179 seqq. ; *Wouters*, II, n. 12 seqq.

1409. — *Definitio*. Sacramentorum minister dicitur : *17/c, qui nomine Christi, cujus est mandatorius, sacramentalem actionem perficit*. Jamvero alius est *ordinarius*, qui juxta ordinem consuetum a Christo et ab Ecclesia constitutum, sacramentum conficere potest. Alius est *extraordinarius*, qui, praeter hunc ordinem, conficit aliqua sacramenta, sed ob peculiare privilegium, delegationem vel necessitatem. Sic in baptismo minister ordinarius est sacerdos ; minister extraordinarius, in casu necessitatis, est quivis homo.

Xunc agemus de illis, quae requiruntur in ministro, 1° ut *valide* ; 2° ut *licite* operetur. — De *obligatione*, qua tenetur parochus ministrandi sacramenta, fusius dicetur n. 2271.

Articulus I.

De requisitis in ministro ut valide operetur.

1410. — *Principia*. 1. Ad validam sacramentorum confectionem ve) administrationem, non requiruntur in ministro nec status gratiae, nec probitas vitae, immo nec ipsa fides. Id constat ex Tridentino, Sess. 7, *de Sacram, in genere*, can. 12, et *de Baptismo*, can. 4. Sacramenta enim operantur non ex dispositione ministri, sed per virtutem divinam, secundum institutionem ac merita Christi (VI, 13).

1411. — II. Requiritur in ministro potestas divinitus concessa. Solus enim Deus actibus ministri gratiam adjungere potest.

Quaedam sacramenta a *solis Episcopis* conferri possunt, vel exclusive, ut ordo, vel ordinaria facultate, ut confirmatio. — Alia cadunt aequae sub potestate *Episcoporum et simplicium sacerdotum*, cum conveniente tamen subordinatione, ut Eucharistia, poenitentia et extrema-unctio. — Alia demum

non sibi *ministerium specialiter consecratum* seu deputatum requirunt, ut baptismus, qui ab omni homine valide conferri potest, et matrimonium, cujus ministri sunt ipsi contrahentes (VI, 113, 170, 539, 761, 897 ; Exam, ordin. n. 10).

1112. - III. Requiritur in ministro intentio seu voluntas saltem faciendi quod facit Ecclesia ; non autem in eo requiritur actualis intentio, sed sufficit virtualis Dicitur :

1° *Requiritur intentio*, quia materiae et formae sacramentorum sunt de se indifferentes ad esse sacramenti, cum ad jocum aliumve finem ordinari possint ; ergo per intentionem determinandae sunt (Exam, ordin., 9, 18).

2° *Requiritur intentio saltem faciendi quod facit Ecclesia* ; id patet ex Decreto Concilii Florentini, ubi dicitur, sacramenta confici « cum intentione faciendi quod facit Ecclesia ». Idem declaravit Nicolaus I, qui respondit, baptismum a judaeo vel pagano collatum validum esse, « si collatus fuerit cum vera materia et forma ; valet enim talis baptismus, ob intentionem generalem faciendi, quod audierit judaeus vel paganus fieri a Christianis vel ab Ecclesia Christi » (VI, 22). Inde deduces *quoad intentionem* :

a) Non requiri ad valorem sacramenti intentionem *explicitam* conficiendi sacramentum ; aut peragendi ritum externum, ut formaliter et absolute sacramentum ; aut producendi effectum sacramenti : haec enim implicite habentur in intentione faciendi quod facit Ecclesia, b) Non requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia *Romana*, sed sufficere intentionem faciendi quod facit vera Ecclesia a Christo instituta 2. Unde rite baptizati ab haereticis, qui negant Ecclesiam Romanam esse veram Ecclesiam, non sunt rebaptizandi (VI, 20-23). c) Non sufficere intentionem *mimicam*, aut aliam qua excluderetur intentio faciendi rem sacram, ut eruitur ex damnatione Lutheri (Trid. Sess. 11, can. 9, *de Poenit.*) ; nec sufficere intentionem, etsi seriam, *ponendi actum externum* ; nam ille actus posset ad alios fines dirigi, v. gr. ad excitandam fidem, ut volunt haeretici : unde vix est probabilis (et ideo nullatenus tuta) opinio Catharini docentis, intentionem externam sufficere, licet circa hanc opinionem nulla prodierit expressa Apostolicae Sedis definitio (cfr. *Panzuti*, I. VI, 19-21).

3° *Sufficit autem intentio virtualis* (cfr. n. 272, 4°). Certum est enim non requiri intentionem *actualement* ; quae non est semper homini possibilis, ut docet *S. Thomas* (3, q. 64, a. 8, ad 2). Certum est pariter non sufficere intentionem *habitualement* (quam scilicet quis habuit aliquando et non revocavit, et quae in nullo effectu perdurat) ; qui hujusmodi intentio non facit ut actio sit elicitata more humano, prout

1 Utenho ministro necessaria est ut licite agat (cfr. VI, 224, 410, dub. 5) ; minime vero ut agat calide. Concilia enim solum tria requirunt In sacramentorum confectione : materiam scilicet, formam et intentionem ministri. Actio ministri distracti, procedens a priori intentione. dicenda est simpliciter humana et libera (VI, 14). — * Ex hac ratione (et insuper ex defectu formae debitae) ordinationem anglicanae declaratae sunt invalidae. Ritus enim ordinandi eo manifesto consilio publice immutatus est, ut repelleretur id quod, ex institutione Christi, facit et ordinandis conferre vult Ecclesia, ut nempe potestas consecrandi et offerendi in vinclum excluderetur. Cfr. Const. *Apostolicae curae*, 13 Sept. 1894} (*A. S. S.*, 29 p. 193).

ad Marc I

Ratio :
tunc: 1. tu
sacr. det
ter solur
ürgo a
conferre
Romana --
XtO) etia
lion va
eccl. cat
tes rituir

Non valet si minister ter
formam).

Non valet si tt. vult nor
ercitii, irrisionis, eJolùti

Valide ergo hereticus coi
tuit; vel vult ponere ritud
vult facere qô. Christi-ni j

ad n. 1412,30: Hrbiturlii
nec faciunt proinde ut ex c
tis -procédât et humano node
nano nodo agat, 2.ut prima
at activa in aliquo suo of;
ormes ex_prir_o_profluant t j

Hinc deduces: a) Minister, qui *de more* posuit actiones ad sacramentum requisitas modo non excluserit intentionem, nonnisi imprudenter de eadem postea dubitat ; quia saltem voluit facere, quod alias a seipso vel a^b aliis fieri solet, et sic intentionem habuit in actu exercito. Necesse igitur non est ut verbis dicat: ...*volo celebrare missam; intendo hoc vel illud facere*, etc. b) Sufficit ad valorem sacramenti intentio etiam *coacta* et *metu extorta*, quia metus non tollit voluntarium. Excipe matrimonium, a quo vis et metus abesse debent, saltem ex definitione Ecclesiae, ut dicemus n. 1979. c) Validum est sacramentum, etiamsi minister forte *erraverit* circa personam suscipientis ; nisi ejus intentio alicui determinatae personae exclusive alligata fuerit ; quod nonnisi in matrimonio evenire solet.

Qui *scrupulis agitantur*, secundum regulam sub a) indicatam dirigendi sunt. Addi etiam posset, apud ipsos eam intentionem solam valere, quam eo momento elTormarunt quo majori quiete fruii fuerint. Cfr. mox dicenda n. 1414 et vide 5. *Alphonsum*, 1, n. 19 ; ed. G., I, p. 10.

1413. IV. Sufficit quandoque in ministro intentio conditio-
nata : si nempe conditio apponatur de re *praesenti* vel *praeterita* ;
nam, cum adjecta conditio jam sit verificata, conditionalis inten-
tio transit in absolutam. Nec solum hujusmodi apposita conditio
non officit valori sacramenti, sed *nec ejus liceitati*[^] si nempe pb jus-
tam causam (ut v. gr. n. 1663, 3° et 1664 dicemus) apponatur.

Non vero validum est sacramentum, si conditio sit *de futuro*; quia nullum sacramentum perficitur, nisi forma applicetur materiae praesenti. *Excipe matrimonium*, quod, ad instar aliorum contractuum, sub conditione de futuro celebrari potest ; tunc enim perficitur sacramentum, (piando, impleta condi-
tione, perficitur contractus. Can. 1092. Vide infra n. 1973. — Nec similiter
valet sacramentum, si apponatur conditio, (piae *humanitus cognosci nequeat*,
v. gr. ego te absolvo, si Deus revera futurum esse praenoscit ut tu restituas ». Ratio est. quia, eum Deus sacramentorum administrationem hominum cogni-
tioni ac voluntati commiserit, non potest apponi conditio, quae humanae cognitioni est impervia (VI, 25, 26 ; Op. in Cone. Trid., Sess. 7. n. 31).

Vix opus est dicere, eum qui sacramenta (excepto matrimonio) sub condi-
tione de futuro administrat, vel ea confert sub conditione prorsus incognoscibili
(de qua supra egimus) peccare *graviter*.

icturi vult **Giorno** noncre ritur. (ru **tori**[^]i of

^{no}micro ritiT. olio fine, c.G. ċrue j[^]ci, ex-
su

ificit srcr. si vult freer© qd Xts insti-
fai quoi: Christiani habent nro sacro , sou
in'ocerc soient vol petunt ob eo .

} et interpretative non influunt in return
suieliberatione rctionis et influxu liborto-
fii) fiet... .^d virtuelen reqr: 1.ut rgons hu-
(E intentio non fuerit retractata, 3.ut mrne-
Pectu, ito ut_unus cffoetus..©;; i\l.teiio_Gt. _
pglerkcl. I, n,55

confici acum intentione faciendi quod facit Ecclesia». Idem
declaravit Nicolaus I, qui respondit, baptismum a judaeo vel
pagano collatum validum esse, « si collatus fuerit cum vera materia
et forma ; valet enim talis baptismus, ob intentionem generalem
laciendi, quod audierit judaeus vel paganus fieri a Christianis vel
ab Ecclesia Christi » (\ I, 22). Inde deduces *quoad intentionem* :

e) Non requiri ad valorem sacramenti intentionem *explicita*^{TM} conficiendi
sacramentum ; aut peragendi ritum externum; ut formaliter et absolute sa-
rum ; aut producendi effectum sacramenti : haec enim implicite habentur
in intentione faciendi quod facit Ecclesia, b) Non requiri intentionem fa-
ciendi quod facit Ecclesia *Romana*, sed sufficere intentionem faciendi quod
facit vera Ecclesia a Christo instituta * Unde rite baptizati ab haereticis, qui
negant Ecclesiam Romanam esse veram Ecclesiam, non sunt rebaptizandi
(VI, 20-23). c) Non sufficere intentionem *mimicam*, aut aliam qua excludere-
tur intentio faciendi rem sacram, ut eruitur ex damnatione Lutheri (Trid.
Sess. li, can. 9, *de Poenit.*); nec sufficere intentionem, etsi seriam, *ponen-*
di actum externum ; nam ille actus posset ad alios fines dirigi, v. gr. ad exci-
tandam fidem, ut volunt haeretici : unde vix est probabilis (et ideo nulla-
tenus tuta) opinio Catharini docentis, intentionem externam sufficere, licet
circa hanc opinionem nulla prodierit expressa Apostolicae Sedis definitio
(cfr. *Panzuti*, l. VI, 19-21).

3° *Sufficit autem intentio virtualis* (cfr. n. 272, 4°). Certum est
enim non requiri intentionem *actuaalem* ; quae non est semper homini
possibilis, ut docet 5. *Thomas* (3, q. 64, a. 8, ad 2). Certum est pariter
non sufficere intentionem *habituaalem* (quam scilicet quis habuit
aliquando et non revocavit, et quae in nullo effectum perdurat) ; qui
hujusmodi intentio non facit ut actio sit elicitata more humano, prout

> Utenlio ministro necessaria est ut licite agat (cfr. VI, 224, 410, dub. 5) ; minime vero ut
ayat valide. Concilia enim solum tria requirunt in sacramentorum confectione : materiam
«ciicet» formam et intentionem ministri. Actio ministri distracti, procedens a priori inten-
tione, dicenda est simpliciter humana et libera (VI, 14). — i Ex hac ratione (et Insuper ex
defectu formae debitaе) ordinatione anqhcanae declaratae sunt invalidae. Ritus enim ordi-
nandi eo manifesto consilio publice immutatus est, ut repelleretur id quod, ex institutione
ChrUti, facit et ordinandis con/erre ruit Ecclesia. ut nempe potestas consecrandi et offerendi
-acrillclum excluderetur. Cfr. Const. Apoetohcae curae, 13 Sept. 1896 (A. S. S.. 29. p. 193).

requiritur in ministro, a quo procedunt sacramenta tamquam *a causa operante*. Multo minus sufficiens erit intentio quae dicitur *inlerpretativa*, cum quis (v. gr. dormiens aut ebrius) nullam habet aut unquam habuit intentionem actualem, sed eam haberet, si animadverteret. Ergo *requiritur sed sufficit intentio* *virtualis*, 'la nempe qua quis, licet hic et nunc non intendat conficere sacramentum, agit tamen virtute actualis intentionis *prius habitae* : ut si quis, v. gr. habita mane intentione missam celebrandi, postea adeat ecclesiam, sacris se vestibus induat, etc. Tali enim intentione ductus minister more vere humano operatur, cum intentio sil vera causa actus, quem ponit (VI, 15-18 ; II. Ap., XIV, 2).

Hinc deduces: a) Minister, qui *de more* posuit actiones ad sacramentum requisitas modo non excluserit intentionem, nonnisi imprudenter de eadem postea dubitat ; quia saltem voluit facere, quod alias a seipso vel al> aliis fieri solet, et sic intentionem habuit in actu exercito, Xecesse igitur non est ut verbis dicat: *...volo celebrare missam ; intendo hoc vel illud jacere*, etc. b) Sufficit ad valorem sacramenti intentio etiam *coacta* et *metu extorta*, quia metus non tollit voluntarium. Excipe matrimonium, a q(io vis et metus abesse debent, saltem ex definitione Ecclesiae, ut dicemus n. 1979. c) Validum est sacramentum, etiamsi minister forte *erraverit* circa personam suscipientis ; nisi ejus intentio alicui determinatae personae exclusive alligata fuerit ; quod nonnisi in matrimonio evenire solet.

Qui *scrupulis agitantur*, secundum regulam sub a) indicatam dirigendi sunt. Addi etiam posset, apud ipsos eam intentionem solam valere, quam eo momento efformarunt quo majori quiete frui fuerint. Cfr. mox dicenda n. 1414 et vide 5. *Alphonsum*, 1, n. 19 ; ed. G., I, p. 10.

1413. — IV. Sufficit quandoque in ministro intentio conditio-
nata : si nempe conditio apponatur de re *praesenti* vel *praeterita* ;
nam, cum adjecta conditio jam sit verificata, conditionalis inten-
tio transit in absolutam. Xec solum hujusmodi apposita conditio
non officit valori sacramenti, sed *nec ejus liceitali*, si nempe ob jus-
tam causam (ut v. gr. n. 1663, 3° et 1664 dicemus) apponatur.

Xon vero validum est sacramentum, si conditio sit *de juro* ; quia nullum sacramentum perficitur, nisi forma applicetur materiae praesenti. *Excipe matrimonium*, quod, ad instar aliorum contractuum, sub conditione de futuro celebrari potest ; tunc enim perficitur sacramentum, quando, impleta condi-
tione, perficitur contractus. Can. 1092. Vide infra n. 1973. — Xec similiter
valet sacramentum, si apponatur conditio, quae *humanitus cognosci nequeat*,
v. gr. *ego te absolvo, si Deus revera futurum esse praenoscit ut tu restituas* ». Ratio est, quia, cum Deus sacramentorum adinistrationem hominum cogni-
tioni ac voluntati commiserit, non potest apponi conditio, quae humanae
cognitioni est impervia (VI, 25, 20 ; Op. in Cone. Trid., Sess. 7, n. 31).

Vix opus est dicere, eum qui sacramenta (excepto matrimonio) sub condi-
tione de futuro administrat, vel ea confert sub conditione prorsus incognoscibili
(de qua supra egimus) peccare *graviter*.

1114. — *Quaesitum.* *Quid, si minister habeat duas intentiones contrarias?* Distinguas juxta tempus, quo habentur intentiones :

1° Si duae illae contrariae intentiones sint *simultaneae*, valet *praedominans*, nempe quae eligeretur a ministro, si cognosceret utramque consistere non posse ; quod si neutra sit praedominans, minister nihil efficit ; nam altera alteram destruit. 2° Si una intentio *succedat* alteri, valet posterior. Excipe, si per priorem revocata fuerit, saltem virtualiter, voluntas quaecumque subsequens ; tunc enim prior voluntas, modo expresse non revocetur, certe praevallet. Dubio perseverante, dubia erit sacramenti validitas. — Haec praesertim in Eucharistia et in matrimonio evenire possunt (VI, 24).

Articulus II.

Praeter ea, quae ad valorem necessaria sunt, tria ex parte ministri requiruntur, scilicet : 1° ut dignus sit et idoneus ; — 2° ut digne ac rite agat ; — 3° ut sacramenta conferat dignis.

1415. *Principia.* I. Minister sacramentorum, ut dignus sit et idoneus, debet ab Ecclesia aliquo modo deputari. Ratio est, quia sacramentorum confectio et administratio est pars sacri ministerii, quod Christus Ecclesiae suae commisit.

Deputatur autem vel generaliter, vel specialiter : *generaliter* quidem pro baptismo privato, in casu necessitatis, et pro matrimonio ; *specialiter* autem, pro aliis sacramentis ; haec enim nequeunt valide confici, nisi a ministro consecrato seu ordinato. nec licite administrari (immo. si poenitentia agatur, nec valide), nisi a ministro aliqua jurisdictione, saltem delegata, donato.

1116. II. Deinde etiam minister sacramentorum, saltem si est consecratus et ministrat sollemniter, debet esse in statu gratiae. Sancta enim, quae a sacerdote producuntur, sancte sunt tractanda. Praeterea, minister conformandus est Christo, cujus personam gerit, et in cujus nomine operatur (cfr. 5. *Thomam*, 3, q. 64, a. 6; 5. *Alphonsum*, VI, 32 seqq.). Inde sequitur :

1117 a) Parochi alique sacerdotes, quibus ex officio incumbit sacramenta ministrare, tenentur semper se *paratos habere* ad ministranda sacramenta in statu gratiae. Quod si quis, existens in mortali, ea ministrare debeat, tenetur prius ad eliciendum actum contritionis perfectae¹ ; ad confitendum vero nulla lege tenetur (nisi ante communionem vel missae celebrationem,

¹ SicutUcll autem contritio prudenter existimata. Ita S. Ductor noster (VI, 34), cum *Suarez*

juxta Decretum Tridentini, Sess. 13, c. 7). « Sed si habeat copiam confessarii et temporis locique ratio ferat, *convenit* confiteri ». Ita novum *Rit. Rom.* (Tit. 1. c. unie. η. i) ; cfr. etiam dicenda η. 1547-1554. *b)* Sacerdos (aut diaconus) ministrans *Eucharistiam*, in mortali, peccat mortaliter ; quia ponit indigne actum, quo concurrit proxime ad sanctificationem communicantium. Ita tenendum cum Suaresio et pluribus contra Lugonem¹ et alios. Nec tamen plura peccata committit, si communionem dispenset pluribus, quia unum est convivium, ut jam diximus n. 332, 2°, *e.* *c)* Celebrans missam in mortali, committit *plura* peccata mortalia : quia indigne consecrat, indigne ministrat, et indigne suscipit. Quae tamen sufficienter exprimit in confessione, si dicat : « Celebravi in mortali » 2. *d)* Confessarius tot committit peccata, quot personas *absolvit*, in mortali constitutus ; quia unaquaeque absolutio est iudicium completum (vide dicta, n. 332, 1°. *e)*. Si vero confessionem tantum audiat, probabilius non peccat *graviter*, quia non conficit sacramentum (V. 50 ; VI. 36).

1418. — Diximus : *saltem si est consecratus*, etc. Dubium enim est, an peccet graviter, qui, cogente necessitate, ministrat in mortali sacramentum, *si ad illud* non est specialiter ordinatus ; et haec quaestio locum habet in baptismo tantum et in matrimonio. Procedit etiam de sacerdote baptismum privatum conferente.

Prima sententia negat cum D. Thoma et aliis multis ; quia non se exhibet ut ministrum sollemniter agentem nomine Christi et Ecclesiae, sed subvenit patientis necessitati. Haec sententia est quidem probabilis. *Secunda sententia affirmat* eaque, spectata ratione, *videtur probabilior*. Ratio est, quia obligatio ministrandi in statu gratiae non derivatur tantum a consecratione ministri, sed etiam a sanctitate ipsorum sacramentorum, quae semper sancte tractanda sunt ; et quidem sub gravi, in re gravi. Insuper, quamvis minister non consecratus non agat ut minister Ecclesiae, agit tamen nomine Christi, cooperando immediate eum ipso ad sanctificationem animae : unde quicumque tale munus exercet, sanctitate praeditus sit oportet (VI, 32 ; 11. Ap., XIV. 0 ; Exam., ordin., n. 12). — Itaque stante controversia, *per se loquendo*, non peccant graviter : *a)* laicus, vel sacerdos, baptismum ministrans non sollemniter in casu necessitatis, si ministrent in mortali ; *b)* contrahens matrimonium in mortali. Cum talis tamen suscipiat simul et ministret sacramentum, ratione *susceptionis* peccato se coinquinat.

Est autem extra omnem controversiam, quod minister, tam consecratus, quam non consecratus, *a peccato excusatur*, si ministret in mortali sacramentum

¹ Sententiae Lugonis favent inniti ex modernis (v. gr. *Iehmhuhl*. II, n. 43 et 44 ; *Noldin-Schmitt*, III, n. 30 ; et alii). Ratio docti Cardinalis sic paucis statuitur : In illa actione (ministrandi Eucharistiam) minister : *a)* neque stricto sensu nomine Christi agit ; *b)* neque instrumentaliter gratiam causal. Vix aliud praestat, nisi quod inanime instrumentum operari consuevit (de Sacram., disp. 8, n. 149). S. *Alphonsus* vero (qui pro sua sententia 12-15 auctores citat, inter quos Suarez, Laymann, Gonet. etc.), sic argumentatur : *a)* Sacerdos in mortali Eucharistiam ministrans, gravem injuriam irrogat sacramento ; *b)* praeterea, sicut in aliis sacramentis ad animarum sanctificationem proxime concurrit per confectionem, ita in Eucharistiae sacramento hoc praestat per dispensationem ; per dispensationem, inquam, ad quam (quidquid factum sit in primis saeculis) est ordinarie a Christo deputatus (Cfr. VI, 35 ; ed. G., III, p. 29 seqq.). — ¹ Alii, cum Card. *Luyo* (l. c. η. 161), solum *duo* peccata mortalia numerant, quae sunt : *indigna consecratio* et *indigna susceptio*. Rationes eorum sunt : *a)* ministrare Indigno, si iste indignus sit ipse ministrans, novam malitiam non addit ; *b)* dubium est, utrum ministrare communionem indigne sit grave peccatum.

baptismi aut poenitentiae *in necessitate*, puta si non posset tam cito conteri, et periculum esset quod moribundus decederet sine baptismo aut absolute, ut communiter docent (VI, 33).

1419. — Quaesitum. *An graviter peccet minister exercens in mortali* Alias functiones sacras, *aptae non sunt confectiones aut administrationes sacramentorum?* Non concordant auctores :

Alii *affirmant* cum N. Thoma, qui dicit, omnes exercentes, ex officio, functiones ordinis suscepti, ab Episcopo usque ad ostiarium, committere, si in mortali sint, culpam gravem, quia se ut ministros Ecclesiae exhibent.

Alii autem communius, et satis probabiliter, *negant* cum Suarez ; et ratio est, quia, cum omnia alia exercitia ordinum, praeter confectionem et administrationem sacramentorum, non sint proxime ordinata ad sanctificationem animae, non videntur sub gravi exigere exercentium sanctitatem. Hi tamen *culpam venialem* committunt, et quidem eo graviolem, quo magis eorum actio accedit ad sacramenti ministerium (VI, 37-40). Quare :

1° Non certo peccat graviter, qui, existens in mortali, Eucharistiam ex officio tangit immediate vel mediate, puta gestando in processione, vel populum benedicendo. Opposita tamen sententia 1). Thomae es]. etiam valde probabilis (VI, 35). 2° Non peccant graviter, juxta opinionem satis probabilem, diaconi et subdiaconi, qui in mortali ministrant ad altare ; etiamsi frequenter ministrent (\ 1, 38). 3° Non videtur peccare graviter Episcopus, qui in mortali conficit chrisma, vel oleum sanctum (VI, 39). Nec peccat mortaliter Episcopus vel sacerdos, qui in mortali consecrat templum, benedicit vestes sacras aut corporalia, assistit matrimonio, benedicit cineres, aquam lustralem, etc. Ita communissime contra paucos (VI, 40). 4° Concionator, praedicans in mortali, non peccat graviter, ut communius et probabilius docetur. Communiter tamen \ \ non excusant eum a veniali, ob aliquam irreverentiam, quae fit verbo divino. Quinimmo, si concionator increpet vitium, de quo ipse publice est diffamatus, non videtur excusari a mortali ; quia tunc scandalum praebet, impeditque Unem doctrinae (VI, 41).

§ 2. Digne et jute agat.

Inter ritus sacramentales, alii sunt essentielles, alii accidentales. *Essentiales* sunt, quos ipse Christus Dominus instituit, et sine quibus invalidum est sacramentum. *Accidentales* dicuntur illi, quos Ecclesia praescripsit ad aptiorem actionis sacramentalis decentiam ac splendorem, et ad hos etiam reducuntur, quos consuetudo ratos habuit '.

1420. — Principium. Ritus essentielles sub gravi obligant ; ritus accidentales non sine peccato negliguntur. Dicit can. 733, § 1 : « In sacramentis conficiendis, administrandis ac suscipiendis accurate

Pa».im ble a<un' auctore- d. rdibu-' ei aeremtmu- -aeramentorum : hoc discriminis id> 'ut . —(inter utraque, quod ntus potius modum sacram actionem exsequendi designet, ,0 i caeremonia ip-ain actionem -iznitlce-. Sacpi-slmc ad idem significandum a scriptoribus usurpantur. Cfr, CoppHlo (l. c.).

serventur ritus et caeremoniae quae in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praecipiuntur. » — *Primum* requirunt : 1° religio : est enim quodammodo illudere Christo, sacramentorum auctori, contra ejus institutionem adhibere signa ad gratiam ejus nomine conferendam, quae ipse ad hoc non assumpsit ; 2° caritas, quia secus proximus privatur magno bono spirituali ; 3° justitia, si petatur sacramentum ; nam eo ipso quod minister illud conferre consentit, obligat se tacite ad validam ejus collationem (*Reuler*, P. IV, tr. I, c. I, n. 14). — Ratio *secundi* est, quia sacramenta sancte sunt tractanda, et praecepta Ecclesiae obligant in conscientia. Inde Tridentinum (Sess. 7, can. 13) : « Si quis dixerit receptos et approbatos Ecclesiae catholicae ritus in sollemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris prohibitu omitti, aut in novos alios, per quemcumque ecclesiarum pastorem, mutari posse : anathema sit ». Inde licet concludere :

a) Peccat mortaliter ministrans, si utatur materia vel forma falsa, vel (extra necessitatem) dubia. Peccat quicque graviter, cum verba formae *corrupte, inarticulate, indevote*, pronuntiat, si exinde periculum proximum subeat errandi in substantialibus. Secus veni' liter, nisi adsit scandalum, vel contemptus (cfr. n. 1405 et 1400). b) Si *ex contemptu* omittantur vel mutantur praescripti ritus accidentales, mortale est. Si *ex negligentia*, saepe est mortale, quando omissio vel mutatio est notabilis, vel in re gravi. Quenam autem omissio, in singulis sacramentis, materia gravis vel notabilis habenda sit, infra, propriis locis, explicabitur, c) Si omittatur aliqua caeremonia vel laudabilis consuetudo, quae est tantum *de consilio*, nullum erit perse peccatum (VI, 285, dub. 4).

1421. — In *specie*, haec adhuc sedulo erunt considerata :

1° *De praecepto est, apud Latinos, uti Rituali Romano in administratione sacramentorum et sacramentalium*. Constat ex Bulla Pauli V *Apostolicae Sedis* die 16 Junii 1614. Idipsum declaravit, die 7 Aprilis 1832 et 23 Maii 1835, S. R. C. (n. 2680, ad 4 ; n. 2725, ad 9). — Nec licet Episcopis praescripta Ritualis Romani ad libitum mutare ; et si forte Episcopus mutationes statuisset, hoc non est pro sacerdotibus sufficiens dispensatio. S. R. C., 10 Jan. 1852 (n. 2993, ad 4). — Attamen S. Sedes, pro diversis dioecesibus. Ritualia a Rituali Romano in pluribus rebus discrepantia approbavit. Item can. 733, § 2 statuit : *unumquemque debere suos ritus servare*, salvis tamen quae notabimus n. 1521.

2° *Consuetudines juxta vel praeter legem retineri possunt, ut patet ex ipso Rituali Romano et ex pluribus S. R. C. declarationibus. Consuetudines vero contra Rubricas et decisiones S. R. Congregationis eliminari debent*. Attamen, si abusus sint generales et inveterati (Episcopus), † in istis corrigendis procedat cum omni patientia et doctrina, et. juxta datam sibi opportunitatem, ita illos eliminare satagat, ut nullum inde fideles scandalum patiantur ». S. R. C., 9 Maii 1857 (n. 3043 ad 5). Confer etiam can. 5 *Codicis juris*.

3° *Statuit novum Rituale Romanum*: «In omni sacramentorum administratione *superpelliceo* sit indutus (sacerdos), et desuper *stola* ejus coloris, quem sacramenti ritus exposcit ; nisi in sacramento poenitentiae ministrando occasio, vel consuetudo, vel locus interdum aliter suadeat. Adhibebit quoque

P. I H. — Tr. 1. De sacramentis in genere.

unum saltem, si habeat, vel plures *clericos*, prout loci et sacramenti ratio postulabit, decenti habitu, et superpelliceo pariter indutos » (Tit. I, n. 7 et 8).

§ 3. Dignis sacramenta conferat.

1422. — *Indigni* (de quibus nunc sermo est) *sunt peccatores vel publici vel occulti*. Publicus peccator non est, qui aliquam culpam, licet gravem, *coram alius* commisit, v. gr. qui coram fratribus patri vel matri debitam obedientiam detrectavit ; sed est ille, qui ejusmodi crimen perpetravit, propter quod, ex judicio Ecclesiae, a sacramentis arcendus sit (cfr. quae mox dicentur n. 1428), et quidem, crimen vere notorium. Jamvero, aliquod crimen potest esse notorium vel *absolute* vel *relative*, a) *Absolute* notorium est crimen, si tota communitas illud cognoscit, ratione notorietatis sive juris, sive facti, sive famae (i fr. dicta n. 1190). b) *Relative* notorium est crimen, cujus notitia ad limitatum coetum praesentium extenditur. Attamen (secluso casu notorietatis juris vel famae certo mox pervulgandae), *stricte publicus peccator non esset*, cujus crimen in eo loco adhuc a multis ignoraretur; immo nec ille, cujus delictum plerisque tantum ex praesentibus notum esset : relate enim ad nescientes, peccator suam famam semper possidet (VI, 44, 45). Cfr. *Bened. XIV*, de Syn., l. 7, c. 11.

1423. — *Principia*. I. Minister conferens sacramenta indignis peccat graviter, nisi ex denegatione graviora sequantur incommoda. *Primum* patet : a) Ex Matth., 7, 6 : *Solite dare saucium canibus...* Et ex 1. Cor., 4, 2 : *Hic jam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inteniatur*. b) Ex ratione : minister enim, qui dispensaret sacramenta indignis, violaret tum virtutem religionis, ut palet, tum praeceptum caritatis ; quia peccato suscipientium cooperaretur. - *Secundum* sequitur ex dictis de *cooperatione materiali*, Licet igitur indigne petenti ministraro sacramenta, ad vitandum scandalum vel sacramentalis sigilli violationem.

1121. II. Minister debet de dignitate suscipientis inquirere, juxta naturam cujusque sacramenti. Scilicet, discernenda sunt sacramenta, in quorum administratione sacerdos est *judej*, ab illis in (piorum collatione est solummodo *dispensator*. Jamvero :

Prioris generis sunt baptismus adultorum, poenitentia, ordo, et matrimonium <pio.ul matrimonii impedimenta : pro his igitur sacramentis, debet minister. ex *positivis indiciis*. de suscipientium dignitate aut idoneitate prudens et positivum sibi formare judicium. - *Posterioris generis* sunt confirmatio, Eucharistia atque exirema-unctio, ad quae sacramenta omnes jus habent qui catholice vivunt. Inde ad ea administranda sufficit, ut ministro non constet *petentes esse positive indignos* (VI, 43).

Ex his vero principiis eruuntur regulae sequentes :

1125. *Regula* 1a. *Peccatorem occultum, publice petentem, minister sacramenti non repellat, si sine scandalo ipsum praeterire mqtual*. Ita can. 853, § 2. In his enim adjunctis censetur Christus

cedere juri suo, turri ut peccator famam, ad quam jus habet, non amittat ; *tum maxime* (et haec est ratio adaequata) ut multa, haecque gravissima, incommoda, qualia sunt scandala, sacramentorum omissio, etc. vitentur (VI, 50). Cfr. *Lugo*, disp. 8, s. 10-14.

Excipitur *sacramentum ordinis*, a quo clericus indignus, licet occultus, *omnino* arcendus est ; quia qui se ingerit in munera publica, ad quae non est idoneus, repellendus est *etiam cum infamia*, si aliter non possit, ob *bonum publicum*. Ita ex Tridentino (Sess. 14, c. 1, *de Reform.*). Nec obligatur Episcopus ad manifestandam repulsae causam, nisi liat recursus ad S. Sedern (cfr. n. 1916).

1426. — *Regula 2a. Peccatorem occultum, occulte petentem, minister repellat, si eum non emendatum agnoverit.* Cfr. can. 855, § 2. Hoc sibi expostulant tum reverentia sacramenti, tum ipsius petentis bonum. Dicitur autem a) *peccatorem occultum*, quem minister ut talem, ex certa scientia, sed *extra confessionem*, cognoscit (cfr. n. 1800); immo quandoque absolutio peccatori occulto denegari potest, ex scientia *in confessione* acquisita (vide n. 1807, 3°) ; b) *occulte petentem* ; quod tunc fit cum petens vel solus cum ministro reperitur, vel cum paucis tantum, quos minister rem non pervulgaturos esse cognoscit, vel qui ejus sunt conditionis, ut merito ad illos non attendendum sit, (piales forent pueruli ; c) *si eum non emendatum agnoverit* ; de emendatione autem constat, si ministro notum sit, reum confessionem vel apud se, vel apud alium sacerdotem, licet occulte, instituisse.

Nec inquirendum est utrum data fuerit absolutio ; nam, licet ipse minister eam denegasset, non posset, citra sigilli fractionem, reum admonere, nec (sicut verior tenet sententia), sub praetextu aliarum causarum, eum a sacramento repellere. Vide dicenda n. 1868.

1427. — *Regula 3a. Peccator publicus, sive publice sive occulte petat, arcendus est a sacramento, nisi certa conversionis signa dederit et scandalum amoverit.* Can. 855, § 1. Urget enim praeceptum divinum : «Nolite dare sanctum canibus» ; nec datur causa excusans. — Dicitur :

a) *Peccator publicus*, sensu nempe supra explicato.

Si igitur communitas, vel omnes praesentes indignitatem petentis cognoscunt, negandum est sacramentum. Et idem dicendum est, si criminis in alio loco commissi notitia in parochiam facile perventura sit, aut si ejus tam gravis jam existat suspicio, ut morali certitudini aequivaleat.

b) *Arcendus est a sacramento*; sub quo nomine non solum SS. Eucharistia intelligenda est, sed alia etiam sacramenta, etsi non pari rigore id de omnibus sit asserendum.

Stricte haec valent quoad *baptismum* adultorum (extra mortis periculum) et *ordinem*, quae sacramenta inquisitionem de dispositione suscipientium rigorosius requirunt. Quoad *extremam unctionem*, tanta certitudo de dispositione subjecti non exigitur. De *confirmatione*, eadem sunt tenenda quae de susceptione SS. Eucharistiae. Excipitur *poenitentia*, quae, cum pro peccatoribus instituta fuerit, nemini unquam deneganda est, nisi forte specialis facta sit prohibitio, v. gr. ob censuras reservatas, vel quia poenitens debet prius satisfacere, aut cautionem satisfaciendi praebere. Excipitur etiam quandoque *matrimonium*. Potest nempe parochus matrimonio publice indignorum assistere propter causas gravissimas, v. gr. ad vitandam mortem, vel gravia sive communitatis, sive ipsorum contrahentium mala, puta ne ipsi perseverent in peccato (VI. 54).

c) *.Visi certa conversionis signa dederit.* Quoties enim certum et notorium est crimen, debet poenitentia pariter certa esse ac notoria ; tunc enim dubia poenitentia non sufficit (*Lehmkuhl*, II, n. 56).

Sufficiens vero conversionis indicium habetur, si peccator, qui non versatur in habituali scandalo, confessionem instituat publice vel coram pluribus, ita ut poenitentia sit brevi manifestanda. Secus, si adesset occasio notoria prius relinquenda, vel si urgeret aliqua praevis facienda retractatio (VI, 47).

1428. Quoad praxim. 1° *Inter eos qui tanquam publice indigni a communione arcendi sunt.* enumerantur in Rituali Romano (Tit. IV, c. 1. n. 8) : *excommunicati* (notorie), *interdicti*, *manifesteque infames* (ut meretrices, concubinam, foeneratores saltem *jure* infamati seu sententia judicis condemnati, *magi*, *sortilegi* quos inter et fatidici, *blasphemi* v. gr. qui scriptis aut verbis religionem et Ecclesiam calumniis lacerare solent, et *alii ejus generis publici peccatores*, ut publici consuetudinarii, seclis damnatis notorie adscripti, actores et actrices ludos impios et turpes quasi constanter exhibentes, rebellantes in legitimam praesulum suorum auctoritatem), *nisi de eorum poenitentia et emendatione constet et publico scandalo prius satisfecerint*. Illis insuper adnumerandi veniunt, ut palet, qui publice et actualiter in peccato sunt. v. gr.. manifeste hic et nunc ebrii, vel mulieres ita immodeste denudatae ut denudatio per se mortalis sit, maxime si intervenit generale monitum ab Ordinario loci publicatum.

2° *Praeterea, ex can. 731, § 2.* « vetitum est sacramenta Ecclesiae ministrare *haereticis* aut *schismaticis*, etiam bona fide errantibus eaque petentibus, nisi prius, erroribus rejectis. Ecclesiae reconciliati fuerint ». Ex his tamen non •ruas, confessarium debere de se repellere schismaticos qui ad *consilia* petenda accedunt, dummodo absit scandalum (cum sint in *articulo mortis* constituti, vide n. 1854, 2°, c).

3° *Minister sacramentorum non potest pro quibuslibet delictis* fideles a sacra mensa anērô, sed eos tantum qui in sensu *canonico* essent publici peccatores. Versamur enim hic in online fori externi (Cfr. *l'In du* (I., 1911. p. 104. 573). Quandoque autem evenit, ut quis ad absolutionem admitti possit, et nihilominus a communione (saltem publice recipienda), arceri debeat, ratione nempe ordinis externi qui illud postulat (v. g. in aliquo *casu peculiari* post contractum civile, ut aiunt, *matrimonium*).

i° *Sacramenta si publice neganda sint, debent modo prudenti negari.* Unde i ministro cavenda sunt omnia, quibus vel ipse obnoxius fieret legibus diffamationem punientibus, vel conversioni indigni majus impedimentum objiceretur Non sunt igitur denegationis motiva publice exponenda ; quare, si indignus cum aliis ad sacram mensam accedat, sacerdos eum ita pertrans-

eat, ut nihil nec verbis, nec nutu detegat. Si vero intra missam solus accedat, remaneat sacerdos ad altare, et per alium ei renuntiet se non posse porrigere sacrum epulum, quin tamen dicat, cur non possit (*Konings*, n. 1233).

1429. — Quaesita. I. *An metus mortis vel infamia e potest ministrum excusare, si conferat sacramentum indigno?* Respondemus :

Negative ; etenim, adaequata ratio, ob quam non est negandum sacramentum peccatori occulto, non est ut fama ei servetur, sed potissimum (casu matrimonii excepto), ut vitentur « gravia incommoda, quae inde sequerentur, nempe scandala aliorum, quibus si sacerdos posset ob crimen occultum publice communionem negare, forie etiam boni deterrerentur a susceptione communionis, timentes ne propter odium vel imprudentiam a sacerdote ejicerentur, etc. Haec autem inconvenientia et scandala non certe interveniunt in ministro, qui metu cogeretur ad ministrandum sacramentum indigno ; imo aedificationis esset populo, si, ad reverentiam sacramento servandam, periculo mortis se exponeret » (VI, 49 ; 1. El. qq. ref., n. 63). Haec est sententia cui adhaeret 5. *Alphonsus*, cum *Lehmkuhl*. *Woulers* aliisque modernis.

Affirmat altera sententia, modo sacramentum non petatur in odium fidei, vel in contemptum religionis. Ratio est, quia si infamia peccatoris publice petentis sacramentum talem ministrationem excusat, et irreverentiam sacramenti reparat, cur mors vel infamia subeunda a ministro eum non excusare debet ? Ita *De Lago*. *Sporer*, *Bonacina*, *Gobat* cum nonnullis recentioribus. ut *Batlerini-Palmieri*, IV, 689, pro ista sententia («piae rationibus ex voluntario indirecto depromptis innititur) strenue contendentibus. Sed validis argumentis *Lehmkuhl* (II. n. 59) iis contradicit. Reipsa enim si sacerdos in casu proposito mortem vel infamiam vitat, hoc nonnisi mediante sacramenti profanatione evenit ; unde applicari nequit doctrina voluntarii indirecti (cfr. etiam *Piscetta-Gennaro*, X, n. 87).

11. *An licet simulare vel dissimulare sacramentum, ne indigno conferatur?* — Haec praenotata esse volumus :

Simulatio sacramenti tunc habetur, cum minister ponit ejus materiam et formam, vel solam materiam aut formam, sine intentione interna sacramentum conficiendi. Distinguitur in *formalem* et in *materialem*. Formalis est, (pia directe intenditur alterius deceptio ; materialis est, qua alterius deceptio tantum permittitur. *Dissimulatio* autem negati sacramenti haberi dicitur, cum sacramenti non quidem ponitur materia vel forma, sed ejus loco aliud substituitur ad occultandam sacramenti negationem¹. Ilis positus, respondemus :

¹ De simulatione et dissimulatione sacramentorum haec tradit definitiones cl. *Prümmer* (III, n. 81, 84) : *Simulatio est illicita mutatio materiae vel formae vel intentionis necessariae clam facta a ministro, ita ut sacramentum sit nullum et suscipiens in errorem inducatur.* » — *Dissimulatio est positio actionis non-sacramentalis, ex qua alii (non suscipiens) erronee judicant sacramentum esse collatum.* » Celerum Ipsae voces discrimen satis insinuant. licet definitiones paululum varientur. Nobiscum *Noldin-Schmill*, III, 38 et *Wouters*, U, n. 17 (mil distinguunt etiam simulationem pleno sensu et sensu minue pleno et *improprie* sumptam). Recte advertit *Cappello* (o. c. n. 78), a simulatione con/ec/ionf» saeiamentorum

1° Nunquam licet, ne materialiter quidem, *simulare* sacramentum. Omnis enim simulatio irrogat gravem injuriam Auctori sacramentorum, abutendo rebus sacris ab ipso institutis. — Innocentius XI proscripsit banc propositionem : « Urgens metus gravis est causa sacramenti administrationem simulandi)). Idem dic de *susceptione*, quia currit eadem ratio.

2° Licet, ex causa, *dissimulare* sacramentum ; modo id fiat citra contemptum, scandalum, intentionem fallendi, aliamve malam circumstantiam. Ratio est : quia tunc neque committitur sacrilegium, cum absit signum sacrum a Christo institutum ; neque mendacium, cum solummodo veritas occultetur (cfr. n. 1181 et vide S. Doctorem, VI, 59 seqq.). Unde ex bis resolves :

1130. a) Nunquam licet proferre verba absolutionis super indispositum ; aut verba consecrationis super panem, sine intentione consecrandi ; vel inter missae celebrationem omittere consecrationem. Nec similiter licet ad sacramentum accedenti, etiam scienti et consentienti, praebere hostiam non consecratam loco consecratae. Ratio est, quia, in hoc casu, « etsi quidem non simuletur sacramentum, quod ibi non est, tamen exponitur panis adorationi adstantiui et ipsius susipientis, qui, sicut peccaret, externe adorando idolum, etiam ex metu mortis. sic quoque peccaret externe adorando hostiam non consecratam ; et peccaret gravius, quam si indigne communicaret ».

b) Licitum est confessario super indispositum orare, eique benedictionem impertiri, ne ejus indispositio ceteris prodatur ; hoc enim non est rei sacrae abusus, cum nulla res sacramentalis ponatur : nec mendacium, quia, vel ex se vel ex circumstantiis, actio explicari potest, et nonnisi gravi de causa error aliorum permittitur. — Item, potest quis accedere ad confessionale. genuflectere et loqui de negotio. Item, casu quo quis non potest se disponere ad communionem, licet ei. ad infamiam vel scandalum vitandum, convenire cum sacerdote, ut hic tantum verba ; *Corpus D. .N. .I. C.*, etc., in eum proferat, non praebendo hostiam ; quia tunc non simulatur sacramentum. — Nec denique sponsis illicitum est, ob gravem metum, v. gr. infamiae, scandali, simulare celebrationem externam matrimonii ; ubi enim déest consensus voluntarius, ibi decst materia et forma sacramenti : unde, simulatur quidem consensus, sed non simulatur sacramentum. Vide *Gasparri* de matrim. II. n. Sto).

CAPIT 111

De subiccto sacramentorum.

S *ei-ī'*, 3, q. 68 ; S. Alphonsus, VI, 78 ; cd. G., III, p. 60. Cfr. scriptores sup. citatos.

1131 Subjectum sacramenti est ille, qui sacramentum suscipit et est capax effectus sacramenti *Solus homo motor* est subjectum sacramenti. Constat tum i x Sacra Scriptura, tum ex perpetua Ecclesiae traditione ; nam ille solus

,HIT. t. - i mi.dion. in aJmoi īñIIv. - eorum v. c praebere hostiam non consecratam pro consecrata . atlaincn it-dem subjicitur regulis.

ad Marc. 1434: No Id.
ad valide suscipie
habitualis implicita
susceptio debet esse
eorum voluntate et co

Sufficit habituali
ficiun alia intentio
untatis contrarice nc

Lehn. 11,48,5: Pre
plicita) - susceptio
tinetur in generali
generali.

(Pro baptisr.io dice
ne onoruri - non vero

ad 1434,3°: Nold. 110
"internretativan", ir

generalio rem hbitu 2
le itaten: ;,si sciron,
Merkelb. III, 93/
futuro, sod proesunpi
Ion notitian ct disne
te peteret sacroncni
lis implicita, quae <
nitur.

Gen. II, 126: It~
gercli voluntate inpl
lo * ortis, suscipere!
neraliter in sur rel:
den »θθτιονλο susci ne:
onortet vel saltern d<

Lehn. II, 48,4:
nitentis esse do essi
In nrtrim. , in oui

baptizatos aut ordinatos. A fortiori, non requiritur attentio,
quae ne in ministro quidem exigitur, ut diximus n. 1412, nota 1.

1133. — II. In o.inni suscipiente praerequiritur baptismus ad
valorem aliorum sacramentorum. « Ratio, quia per solum baptis-
mum fiunt homines de corpore Ecclesiae, ut definivit Eugenius IV
in Decreto fidei ad Armenos » (VI, 1. c.). Itaque :

a) Si Eucharistia judaeo aut pagano ministraretur, ipse reciperet quidem
Corpus Christi, sed materialiter tantum, sicut pyxis illud recipit, b) Infidelium
matrimonium, etsi fieret juxta ritum Ecclesiae, merus semper foret contractus.

1434. — 111. In adultis, ad validam sacramentorum susceptio-
nem, requiritur intentio, diversa tamen pro diversa sacramentorum
natura. Deus, in praesenti sua rerum providentia, non vult adultos
justificari aut sanctificari sine ipsorum consensu ; unde media salutis
non nisi volentibus applicantur. Recte *Innocentius III* (c. *Majores*,
v. fin., *de liapt.*): « Ille, qui nunquam consentit, sed penitus
contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti ».

Igitur qui se habet mere passive (nec volens, nec dissentiens), et a fortiori,
qui reluctatur, vel qui intendit ludum facere, non percipit sacramentum.
Diximus autem : *requiritur intentio diversa pro diversa sacramentorum natura*.
Ratio : quia alia sacramenta aliam cooperationem a suscipientibus requirunt.
Etenim 1° alia, ut poexitentia et matrimonium, non conficiuntur nisi *ipsis*
actibus subjecti, qui se habent ut materia vel forma, et ideo ad valorem istorum
sacramentorum requiritur in suscipiente, sicut in ministro, saltem intentio
virtualis. Attamen quoad voluntatem *absolutionis recipiendae*, sufficit intentio
habitualis. 2° Alia, ut baptismi sel ordo, hoc sibi habent proprium, ut susci-
pientibus *obligationes novi status* imponant. Cum autem minime aequum sit.
ut tales obligationes adulto, sine positivo ipsius consensu imponantur, sequitur,
ad utriusque sacramenti susceptionem, requiri intentionem saltem *habitualement*,

non ^uton illan condicioneton rrreolcn vcl.
lion."

26 .non intelligent nere interprotntivan do
;an de preosenti, que a.liqui , seoündun habitue;
)Sitone: prascncton christinné vivendi xplici
10 ðñ si c"b inso qurcrer .tur; est habitue-
tum. conjocurclf odossc Dr-nesu-
sacran

centin oui intendit roligionen λητ arrolecti
est elicito intendit brptisr.un, itori urgente noriov.
stiscej. Writer catholicus brptizatusi, cluii prooohit ge.
90 i-gione vivere et rori, irmlici c intendit in co-
conte ° Sf,cr. QLrc catholicum norti nroxinun susefe
. (boot,
c,r(,i pocnitontir· rear virttrlis si tc nos actus por
8"im.ntir' s-crTrienti, cf. Gcn. **Ii**
quis recipit s.er., sufficit hebituclis.

1130 — a) \unquam licet proferre verba absolutionis super indispositum ,
aut verba consecrationis super panem, sine intentione consecrandi , vel in er
missae célébraiionem omittere consecrationem. Nec similiter licet a<l saciani
mensam accedenti, etiam scienti et consentienti, praeberc hostiam non con-
secratam loco consecratae. Ratio est, quia, in hoc casu, « etsi quidem non
simuletur sacramentum, quod ibi non est, tamen exponitur panis adorationi
adstanlium et ipsius suscipientis, qui, sicut peccaret, externe adorando idolum,
etiam ex metu mortis, sic. quoque peccaret externe adorando hostiam non con-
secratam ; et peccaret gravius, quam si indigne communicaret ».

b) Licitum est confessario super indispositum orare, eique benedictionem
impertiri, ne ejus indispositio ceteris prodatur ; hoc enim non est rei sacrae
abusus, cum nulla res sacramentalis ponatur ; nec mendacium, quia, vel ex se
vel ex circumstantiis, actio explicari potest, et nonnisi gravi de causa error
aliorum permittitur. — Item, potest quis accedere ad confessionale. genuflec-
tore et loqui de negotio. Item, casu quo quis non potest se disponere ad com-
munionem, licet ei. ad infamiam vel scandalum vitandum, convenire cum
sacerdote, ut hic tantum verba ; *Corpus I).* .V. ./.. etc., in eum proferat, non
praebedo hostiam ; quia tunc non simulatur sacramentum. — Vec denique
sponsis illicitum est. ob gravem metum, v. gr. infamiae, scandali, simulare
celebrationem externam matrimonii ; ubi enim deest consensus voluntarius,
ibi decs! materia et forma sacramenti unde, simulatur quidem consensus,
sed non simulatur sacramentum, λ ide *Gasparri* de malrim. II, n. 815).

De subiccto sacramentorum,

> 77. 3. q. 68 ; >. .Uphoiuui, VI, 78 , ed. G., III, p. 60. C(r. scriptores sup. citatos.

1431 Subjectum sacramenti est ille, qui sacramentum suscipit et est
capax effectus sacramenti. *Solus homo viator* est subjectum sacramenti. Constat
Ium ex Sacra Scriptura, tum ex perpetua Ecclesiae traditione ; nam ille solus

«litt.re simulationem admim «Orationis eorum, v. g. praeberc hostiam non consecrat
consti rata . attamen iisdem subjicitur regulis.

1 pΓ0

Cap. III. — De subjecto sacramentorum.

est capax primae gratiae aut ejus augmenti. Nec tamen omnis homo viator est omnium sacramentorum capax. Sic infantes sunt incapaces poenitentiae et matrimonii ; feminae, ordinis ; sani, extremae-unctionis (VI, 79). — Quoad *haereticos* vel *schismaticos*, vide dicta n. 1428, 2°.

In hoc capite tractandum est : 1° de requisitis ad *validam* susceptionem sacramenti ; 2° de requisitis ad susceptionem *licitam*.

A r t i c u l u s I.

De requisitis ad validam sacramenti susceptionem.

1432. — P r i n c i p i a . 1. Ad validam sacramentorum susceptionem non requiritur fides nec probitas in subjecto, si poenitentiam excipias. Constat ex praxi Ecclesiae, quae nunquam permisit iterum baptizari aut ordinari haereticos, aut improbos homines rite baptizatos aut ordinatos. A fortiori, non requiritur *a t t e n t i o*, quae ne in ministro quidem exigitur, ut diximus n. 1412, nota 1.

1433. — II. In o.nini suscipiente praerequiritur baptismus ad valorem aliorum sacramentorum. « Ratio, quia per solum baptismum fiunt homines de corpore Ecclesiae, ut definivit Eugenius IV in Decreto fidei ad Armenos » (VI, l. c.). Itaque :

a) Si Eucharistia judaeo aut pagano ministraretur, ipse reciperet quidem Corpus Christi, sed materialiter tantum, sicut pyxis illud recipit, *b)* Infidelium matrimonium, etsi fieret juxta ritum Ecclesiae, merus semper *ford contractus*.

1434. — 111. In adultis, ad validam sacramentorum susceptionem, requiritur intentio, diversa tamen pro diversa sacramentorum natura. Deus, in praesenti sua rerum providentia, non vult adultos justificari aut sanctificari sine ipsorum consensu ; unde media salutis nonnisi volentibus applicantur. Recte *Innocentius III* (c. *Majores*, v. fin., *de Bapt.*): « Ille, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti ».

Igitur qui se habet mere passive (nec volens, nec dissentiens), et a fortiori, qui reluctatur, vel qui intendit ludum facere, non percipit sacramentum. Diximus autem : *requiritur intentio diversa pro diversa sacramentorum natura*. *liatio* : quia alia sacramenta aliam cooperationem a suscipientibus requirunt. Etenim 1° alia, ut *p o e x i t e x t i a* et *m a t r i m o n i i m*, non conficiuntur nisi *ipsis actibus subjecti*. qui se habent ut materia vel forma, et ideo ad valorem istorum sacramentorum requiritur in suscipiente, sicut in ministro, saltem intentio *victualis*. Attamen quoad voluntatem *absolutionis recipiendae*, sufficit intentio *habitualis*. 2° Alia, ut *b a p t i s m i s* et *o r d o*, hoc sibi habent, proprium, ut suscipientibus *obligationes novi status* imponant. Cum autem minime aequum sit. ut tales obligationes adulto, sine positivo ipsius consensu imponantur, sequitur, ad utriusque sacramenti susceptionem, requiri intentionem saltem *habitualement*,

P. III.—Tr. i. De sacramentis in genere.

id est intentionem jam habitam et non retractatam. Cfr. Resp. S. OIT., 30 Nov. 1900 (*Canon*, (*ont.*, 24, p. 303). *Confirmatur assertum praxi Ecclesiae*: nam, ex ima parte, novum Rituale Romanum, asserit de adultis, id esse satis ut suo quisque animi motu Baptismum petat » (Tit. II, c. 1, n. 19) ; et, ex altera parte. Ecclesia nunquam reiterat sacramenta baptismi et ordinis, illis qui ea ex voluntate prius habita susceperunt * 3° Alia demum, ut confirmatio, eucharistia, EXTREMA-UNCTIO, hoc solum sibi requirunt, ut *subjectum sit capax operationis sacramentalis*, quae est Dei beneficium ex opere operato. Inde, ut valide suscipiantur, sufficit intentio *interpretative*, illa nempe, quam suscipiens nunquam quidem habuit, sed probabiliter habiturus esset, si foret sui compos, quaternis nempe omne membrum Ecclesiae naturaliter cupit complementum sui status. Speciatim de extrema-unctione haec habet Rituale Romanum Tit. V, c. 1. n. 11) : « Infirmis autem qui, cum suae mentis compotes essent, illud saltem implicite petierunt aut verisimiliter petiissent... absolute praebeatur. Idem etiam de confirmatione et SS. Eucharistia communiter admittitur, cum Lugo, Sporer, etc. (VI, 92). — *Illicitum tamen est*, extra periculum mortis aut perpetuae amentiae, conferre sacramenta adultis, dum *actuali* rationis usu non gaudent.

1435. IV. In infantibus et perpetuo amentibus, ad valide suscipienda sacramenta quorum sunt capaces, nulla requiritur intentio. Constat ex praxi Ecclesiae et sententia communi. Infantes enim justificantur tantum per voluntatem alienam ; unde eorum intentionem censetur supplere Christus et Ecclesia, sicut in civilibus tutor supplet pro pupillo (VI, 80).

Sacramenta, quorum infantes sunt capaces, sunt baptismus, confirmatio, Eucharistia et ordo, juxta ea quae suo loco dicuntur.

A r t i c u l u s II.

De requisitis ad licitam sacramenti susceptionem.

In *infantibus* et perpetuo *amentibus* nulla requiritur dispositio ut sacramenta. quorum sunt capaces, *utiliter* suscipiant. In *adultis* vero, praeter ea quae ad validam, plura alia ad licitam sacramenti susceptionem requiruntur. Generaliora tantum hic exponemus, dum particularia pro singulis sacramentis requisita, suo loco indicabimus. — In *genere* autem dicere debemus, eam *altem* dispositionem in suscipiente requiri, qua *proxime capax evadat ad effectum principalem sacramentorum obtinendum*. Ideo :

1436. P r i n c i p i a . I. Ad licite et fructuose recipienda sacramento mortuorum, requiruntur in adultis actus fidei, spei (saltem virtualis) ac doloris de peccatis, qui saltem sit attritio. Constat ex Tridentino, Sess. 14, c. 1, ubi dispositiones ad justificationem necessariae fuse exponuntur (cfr. praesertim Sess. 6, c. 4, 5, G seqq.).

1 S. Uph., VI. S2, Exam. Ord., 19. Vid. Resp. S. Off. 30 Mart. 1898 fXouv. Her. *Théol.*, 30, P. 1), ubi ille in Udeli, sensibus destituto, quern missionarius forte obvium habet Cfr. dicenda η. Γ«7i.

Dolor tamen in baptizando afficere debet peccata actualia, non originale ; quia neminem facti alieni poenitet (VI, 86).

1437. — II. Ad licite et fructuose recipienda sacramenta vivorum, divina lege requiritur status gratiae praeexistens. Sacramenta enim vivorum primario instituta sunt ad *augendam* gratiam sanctificantem ; ergo, per se loquendo, jam *praesupponunt* eam in subjecto praesentem, etsi per accidens eam generare possint (cfr. n. 1395). Quare :

a) Qui sacramentum vivorum in statu peccati mortalis scienter suscipit, peccat graviter, et quidem gravius quam minister ; quia illud simul indigne tractat et inutile reddit, sicque Christo Domino impie illudit, b) Qui gravis culpa sibi conscius est, tenetur confiteri, antequam Eucharistiam suscipiat, ut praecipit Tridentinum. Si agatur de ceteris sacramentis vivorum, tenetur conteri (VI, 1. c.) ; an teneatur etiam confiteri, communius et probabilius negatur (VI, 34). Cfr. n. 1500 et 1684, 2°.

1438. — *Praeter dictas conditiones, reverentia sacramento debita exigit actualem devotionem* : quanto enim major est devotio, tanto uberiores fructus ex sacramento percipiuntur. — Constat ex Tridentino, Sess. 6, c. 7. « Ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat » dicit etiam *S. Thomas* (3, q. 69, a. 8).

Hinc sequitur, non admittendam esse in praxi sententiam, quae licitam facit *susceptionem*, sacramentorum *cum opinione probabili* ; quia talis sententia, etsi speculative non destituatur aliquo fundamento, ¹ fere nunquam poterit deduci in praxim a suscipientibus, sine propriae animae detrimento » (I. 51).

1439. — *Quaesitum. An licet -fidei suscipere vel petere sacramenta a ministro indigno ?* Distinguendum est. Etenim indignitas ministri considerari potest vel respectu legum Ecclesiae quibus ligatur, vel respectu legis naturalis (piae scandalum et cooperationem peccato ministri prohibet. Jamvero :

1° Quando minister est indignus *on a i. q. i a m c e n s i r a m* vel *i n h a b i l i t a t e m*, possunt fideles *ex qualibet justa causa* ab eo sacramenta et sacramentalia expectare, maxime si alii ministri desint ; et tunc excommunicatus (vel inhabilis), requisitus potest eadem ministrare neque ulla tenetur obligatione causam a requirente percontandi. Ita expresse can. 2261, § 2. Additur autem § 3 : Ab excommunicatis vitandis necnon ab aliis excommunicatis post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, fideles *in solo mortis periculo* possunt petere tum absolutionem sacramentalem, tum etiam, si alii desint ministri, cetera sacramenta et sacramentalia ». Haec utique valent etiam quoad receptionem sacramentorum e manibus sacerdotum schismaticorum, licet non sint vitandi in stricto nominis sensu : absolute enim dicit can. 1258, § 1 : Haud licitum est fidelibus quovis modo active assistere, seu partem habere in sacris acatholicorum. Cfr. S. C. de Prop. Fide, 17 Febr. 1767 (*Collectant* I. n. 439); 5. *Alph.*, II, 79; VI, 88; VII, 339; 2 *El. qq. reform.*, n. 19.

2° Si minister certe indignus est *on p e c c a t i m m o r t a l e*, non licet, sine gravi causa, petere ab eo sacramenta. Tenemur enim impedire peccatum proximi, cum illud sine gravi incommodo impedire possumus. Atque hoc

valet, licet ministrans sit parochus, vel aliunde jam paratus ; quia peccatum •ham externum impediri debet. ¹ Tantum, ait S. . *llphonsus* (VI, 89), exciperem um, qui sumeret Eucharistiam a sacerdote indigno, qui eam actu aliis ministraret. juxta sententiam... quod unum tantum sit peccatum pluribus Eucharistiam ministrare. » Diximus *sine gravi causa*, necessitatis scilicet vel notabilis utilitatis qua stante, licet sacramenta petere a malo ministro, quia cooperatio ad ejus peccatum est mere materialis (cfr. n. 519). Hinc aiunt DD. *licite* recipi sacramenta a ministro peccatore : *a*) si urgeat praeceptum confessionis, vel communionis; *b*) si ex dilatione susceptionis immineat periculum lapsus ; *c*) si debes implere praeceptum missae audiendae ; *d*) si alias diu debeas permanere in mortali, et nequeas (immo, si nolis) alium adire confessarium neque ad horam expectare ; quia non est modica utilitas quamprimum a peccato liberari ; *e*) si carere debeas, saltem diu, communione (aut fructu confessionis), etiam si non habeas mortale ; *j*) si alias nequeas lucrari jubilaum ; *g*) si indigeas perito directore, et non habeas alium ; modo, addit Sporer, diu debeas alium expectare ; *h*) si vis missam applicare pro amico defuncto » (VI, l. c.).

In dubio an minister sit indignus, sequentia teneto : 1° Quivis minister praesumitur dignus, nisi constet de opposito. Hinc, probabiliter, potes sacramentum petere etiam ab eo. quem scis paulo ante peccasse ; quia praesumendus est jam se disposuisse, saltem per contritionem. — 2° Minister autem judicatur indignus, si sil consuetudinarius, vel si versetur voluntarie in occasione proxima peccati; item, si post peccatum non praemiserit confessionem ante missae celebrationem (VI, 89, fin.).

S c h o l i u m .

De sacramentalibus L

lilt). Definitio. Sacramentalia sunt : *res aut actiones quibus Ecclesia, in aliquam sacramentorum imitationem, uti solet ad obtinendos e.r sua impetratione effectus praesertim spirituales*. Ita can. 1144. Porro sola S. Sedes potest nova sacramentalia constituere, vel recepta authentice interpretari, vel ex eisdem aliqua abolere aut mutare. Can. 1145. Legitimus sacramentalium *minister* est clericus, cui ad id potestas collata sit, quique non sit prohibitus earndem exercere. Can. 1146.

Dimensio. Reducuntur sacramentalia ad quatuor species, quae sunt : 1° *litus* et *caeremoniae*, quibus Ecclesia utitur in administratione sacramentorum. 2° *Benedictiones* et *exorcismi*, extra sacramentorum dispensationem, 3° *lies sacrae*, quibus, vel ex divina institutione (ut SS. Nomini Jesu et signo crucis), vel ex benedictione Ecclesiae (ut aquae lustrali), vis aliqua salutifera annexa est.

¹ Inter alio Cfr. S. «Afphoneunt, VI» n. 90 sqq. , Suarez, in III P., d. 15, q. 65, s. 5 ; *Arendi*, *die Sakramenten* ; Fr. *die Sakramenten* der k. Kirche ; *Lenntersch-Creusen*, II, n. 102 ; *Gennaro*, X, n. 122 ; *Cappello*, I, n. 102 ; *H'otHers*, II, 46.

4° *Pia quaedam exercitia*, ut oratio in ecclesia dedicata, oratio dominica, praesertim norning Ecclesiae recitata, tunsio pectoris, *Confiteor*, eleemosyna ab Ecclesia praescripta.

§ 1. De VI ET EFFICACIA SACRAMENTALIUM.

1441. — Sacramentalia habent aliquos eiTectus (non tamen infallibiles), quorum participes fiunt pie et debite eis utentes. 1° Excitant pios motus per gratias praevenientes. 2° Remittunt peccata venialia, mediantibus ejusmodi motibus, poenitentia expressa, vel implicita. 3° Remittunt poenam temporalem debitam peccatis. 4° Fugant vel reprimunt daemones. 5° Conferunt sanitatem corporalem, simileve beneficium temporale. — Ilos effetus causant sacramentalia *ex opere operantis*, ratione precum Ecclesiae et fidelium. Hinc, omnibus fidelibus consultum fit, post sumptionem aquae benedictae, etc., se exercitare ad actum doloris, sive amoris (VI, 92, 93).

Benedictiones publicae aliaque sacramentalia (ut v. gr. impositio cinerum, traditio candelarum atque palmarum), quae imprimis catholicis impertiri decet, certo dari quoque possunt *catechumenis*; immo benedictiones (nisi obstet Ecclesiae prohibitio) etiam acatholicis dari possunt ad obtinendum fidei lumen, vel una cum illo corporis sanitatem. Can. 1149; S. R. C., 8 Mart. 1919 (*A.* 1. *S.* XI, p. 144). Quoad *excommunicatos*, vide dicta n. 1292, 1°.

§ 2. De exorcismis et benedictionibus.

Praecipuum inter sacramentalia locum obtinent exorcismi et benedictiones liturgicae. Quare de his seorsum agemus.

1442. — I. Exorcismi id habent speciale, quod infallibiliter expellunt aut saltem reprimunt daemones *quasi ex opere operato*, ob peculiarem potestatem a Christo Domino *Ecclesiae* concessam imperandi daemonibus (vide n. 622).

1443. — II. Benedictiones liturgicae sunt ritus qui, nomine Ecclesiae, a sacris ministris peraguntur, et sic differunt a benedictionibus quae nomine privato a laicis, v. gr. a parentibus filiis tribuuntur. In 'genere, varie distinguuntur :

1° Ratione effectuum, sunt constitutivae, vel invocativae, a) Benedictiones constitutivae seu *consecrativae* sunt illae, quibus aut personae aut res ad cultum divinum deputantur, seu in esse sacro ac religioso permanenter constituuntur. Dicuntur sacramentalia *permanentia*, quia sacramenta imitantur, quae characterem imprimunt. Hujusmodi sunt : quoad *personas*, prima tonsura, consecratio abbatis, abbatissae, monialis, etc. ; quoad *res*, benedictio ecclesiae, oratorii, coemeterii, calicis, patenae, chrismatis, oleorum sacrorum, salis pro baptismo, paramentorum pro sacrificio altaris, agni cerei, etc. b) Benedictiones invocativae sunt illae, quibus benignitas Dei invocatur, ut personis vel rebus benedicendis aliquid boni tribuat. Dicuntur sacramentalia *transientia*, quia res ita benedictae statum non mutant, seu non fiunt stricte sacrae, ideoque ad usus profanos (honestos tamen) converti possunt. Ejusmodi sunt benedictio S. Pontificis, Episcopi et presbyteri in missa, et multo magis benedictio cum SS. Sacramento, benedictio nuptialis, mulieris post partum, etc.; item benedictio domuum, agrorum, frugum, etc.

2° Ratione ritus, aliae sunt iu vi.es, in quibus unctio adhibetur ; aliae verbales, quae solis verbis perficiuntur. Hem, aliae sunt *sollemnes*, aliae *simplices*, prout cum majori pompa, vel sine apparatu fiunt.

3° Ratione ministri, aliae sunt papales, ut benedictio pallii, agni cerei, rosae aureae et gladii principis ; aliae episcopales, vel sacerdotales, de quibus uberius dicendum est. Diaconi et lectores illas tantum valide et licite benedictiones dare possunt, quae ipsis expresse a jure permittuntur. Ita can. 1117, § 4 (lector v. g. nonnisi *panem* et *novos fructus* benedicere potest).

1141. — *Benedictiones*, Episcopo vel simplici sacerdoti *reservatae*, hac ratione distinguuntur :

1° Ad Episcopos pertinent : a) Benedictiones reales, ut calicis, altaris, Campanae (consecrationes) ; item benedictio ipsius chrismatis sacrorumque oleorum. Hae reperiuntur in solo Pontificali, suntque Episcopis ita propriae, ut sine concessionis S. Sedis presbyteris delegari nequeant (S. R. C., n. 587, 1153). Inde res, quae sine ejusmodi concessionem benedictae fuerunt, debent ante usum de novo, si sine scandalo fieri possit, benedici, b) Benedictiones, quae reperiuntur in missali et rituali sub titulo : *benedictiones ab Episcopis, vel aliis facultatem habentibus faciendae*, videlicet : benedictio sacerdotalium indumentorum mapparum et corporalium, tabernaculi (i. e. pyxidis et lunulae) ; item crucis vel imaginum si fiat *sollemniter* cum populi concursu ; deinde : benedictio et reconciliatio ecclesiae nondum consecratae, publici oratorii, vel coemeterii, vel primarii lapidis. Attamen, ex ipso Codice, hujusmodi benedictiones etiam aliquibus sacerdotibus de jure competere possunt * Cfr. can. 1156. 1163, 1176, 1177 § 1. 1204. Vide infra n. 1630 seqq.

1115. — 2° A sacerdotibus, absque delegatione, pertinent omnes benedictiones quae in missali et rituali habentur, a benedictione aquae usque ad benedictiones ab Episcopis, vel aliis facultatem habentibus, faciendas. — Attamen, nonnullae earum sunt *de jure parochi*, et notantur in rituali, ut a *parrocho* fiant, vel *ab alio sacerdote* (intellige. de licentia parochi, ex communi interpretatione). Hujusmodi sunt benedictio nuptiarum, benedictio fontis baptismalis, benedictio domuum in Sabbato Sancto, benedictio communis super fruges, et benedictio agrorum, saltem si sollemniter fiat ; item (ubi consuetudo vel statuta synodalia ita disponunt) benedictio mulierum post parium, ad quam jus tantummodo habent mulieres, quae legitimo matrimonio pepererunt, ex declaratione S. C. Cone. 18 Jun. 1859 (*Coll. S. C. de Prop. F.* η. 1950). Benedictio vero candelarum (2 Febr. j. cinerum et palmarum in omnibus ecclesiis, juxta usum Missalis Romani, permittitur (S. B. C. n. 3813, ad 1) ; immo in oratoriis principalioribus etiam monialium (ex induito quod locorum Ordinariis concedi solet), licite peragitur, etiamsi sacerdos Rituali minori Benedicti X III utatur. Nuper, ex gratia, S. R. Congregatio permisit ut. juxta idem Rituale minus, sacerdos feria IV Cinerum ante suam Missam lectam, in oratorio semi-publico, distribueret omnibus cineres, quos benedixerit sine cantu (*Popayanen.* 6 nov. 1925 . I. I. V Will, p. 22). Semper ab eodem sacerdote, qui legit missam, benedicendae sunt candelae et palmae. Solus Episcopus loci potest lectionem missae alii committere. S. R. C. n. 2783. 2976. Benedictio vero *cinerum* potest fieri privatim ab alio sacerdote (*Ephcm. Liturg.*, 1900, p. 46) . et juxta prudens Ordinarii judicium in singulis casibus, cineres rite benedicti et adstantibus feria IV Cinerum impositi, adhuc distribui queunt dominica sequenti (S. R. C. 30 Junn 1922 et 1 f. br. 1923. — .1. .1. ,s. XIV, p. 471 ; XVI, p. 102).

* Dicit etiam can. 1117, « 3 : Benedictio reservata quae a presbytero detur sine n. 1117. licentia, illicita est, sed valida, nisi in reservatione S. Sedes aliud expresserit. - 1 Vide Ephem. Liturg., 1926, p. 258.

Sr crnno. n. t. 'lis

Quod excommunicatos M. rrtur nonine i'cclesiro
 regulTitor excommunicit tuc nisi mediate (in
 producant ex berodictior r3 (jn o.u- ntun voluit
 iien posb sentonti ti doci nodun occinere eb is
 ea rcoipore prohibetur.C
 bentur: Oγóóo IIo, Surir. Potestas h'cclesi e: 1.
 Quod attinot nd exorcisr primum dicit: pax hui
 tc chumenos, sod otian ir super ilium pax yo
 ad n. 1444: c. 1156: Orc erndos (Ifc 6,41: Ht. 1
 crum vol alium dologct r tolis ot discinulis -s
 c. 1165: itc %t
 c. 1176: itc apostolis dedit illis
 tro. idom quoad occl. be (Lc 9,1) Nold. HI, 5
 cordos do consensu saltc
 c. 1279,4: < ad 1441: Quomodo offcc
 lice veneration?. orroosi Uffoetus producant vi
 cd n. 1442: Uxorcnus: exorcismis. Neel. dun
 sice, a ministris donut ii.c quibus so cranent-cl
 2, privrtus: onnos alii Non ox opore onerantis
 tus exorcizandi obsesso tutionis divinoo, uti
 ot angelos rpost'/ticos rentis Ucclosiao.
 ceremoniis baptismi, in Uffoctus est infallibi
 one ss. oloorun . sod orationes ecclcsi'
 Sacramentalls non vale
 sistit si requisita ma.

-----r~.o~----- A
 vera, ut animabus purgatorii ardor mitigetur et omnino exstinguatur. Aquae
 benedictae, accedente causa, aqua non benedicta adjungi potest, dummodo
 haec semper sit in minore quantitate. — Tempore etiam interdicti fieri potest
 aspersio aquae benedictae, modo populus sine ulla sollemnitate aspergatur.
 — Ad consequendos elTectus aquae benedictae sufficit contactus moralis (cfr.
Ferraris, v. *Aqua*; *Quarti*, de sacr. Bened.) ; ita v. g. dum fit aspersio super
 personas, si ab ipsis acceptetur aliquo gestu, licet aqua physice ad eas non
 pertingat.

r' licclici0 . Won inferior, non srcrrmontrlc one-
sou ox onero opèrentis Jccclsieo. ton Chris-
quantum jbcclosicû dodit notestoton) et in geno-
nrrticulnres benedictiones et exorcismos forner
cclosio). Nold. **I11,44,c.**

benedicendi: In qumcunquo donum intraveritis
c dormi; et si ibi fuerit filius pacis, requies-
strr. Lc.10,5,6. Christus exemplo suo docuit:
c †0; Mt 19,15); panes t nisces nultinli-
4,19); nanem in ultime coonn (Ht 26,26); cpos-
censurus (Lc 24,50)
ejiciendi daenones: Convoc"tis auton duodocin
virtutem et notostatcn su^or omnia daemonia
0

tus nroducant saeranontrlio: Mold **ili**, 51: 52:
inpotrotoria ecclesiae, vel otio' inpor~tiva i?
por ninistros conficit ea, Dour. donroc tur pro
io administrantur vel qui nostoa eis utuntur.
ninistri; nec ex onero onoroto ki.o, vi isti-
signa quae sunt sacramenta); sed ox opere ope-

lis, n-n nroducitur donrocotionc ccclosieo -
o senner audiuntur.
nt nisi assistit innctmtioj^cc..csi^c non
toria ct forma non adsunt. Cap- **I--|** >^.

<p>A —.l•f/uâiviiUU^ solet1), licite p Nuper, ex sacerdos feri distribueret i925 ; I l benedicen missae alii c fleri privati Ordinarii j feria IV 30 junii l'.</p>	<p>qwmmonialium (ex ira itur, ctianri >.i< .-rdo^H a- S. R. ^ungregatm P'Iµ “rumant. «main M H 'neres, <pi<>^' p . > nip. r .■ lae et palm.r - 'I . R. C. n. 27- rdote (<i>Ephtm.</i> l gulis casibus, i adhuc distribui</p>	<p>locorum Ordinariis concedi l >ri Ben--.ii. h \ 111 utatur, xta idem Rituale minus, in oratori., semi-publu o, ntu (<i>Pop'l n.</i> > Iluv. 'dote, qui b _ut mi^ain, s loci potest l., t mnem 0 vero <i>cinenu/i</i> pot.-st ifl) ; et juxta pi mb iH dicti et adst.mt a sequenti (h. R C. , p. 102).</p>
--	--	---

144G. — Quaesitum. *Quo ritu benedictiones sunt faciendae?* Despondemus :

«Benedictiones, quae de praecepto vel publice in ecclesiis vel in oratoriis publicis coram populo ad id congregato fiunt, extra missam dandae sunt cum superpelliceo et stola pro ratione temporis, stando et. aperto capite, manibus junctis, cum ministro deferente vas aquae benedictae et aspergillo, et formula in missali vel rituali romano praescripta, aut a S. R. C. probata. Ad benedicenda ea, ad quae specialis benedictio non habetur, adhiberi potest benedictio ad omnia ; vel producendum est signum crucis super re benedicenda, cum formula : « In nomine Patris, etc. ». Deinde res ipsa cum aqua benedicta aspergatur. Si crux habeat effigiem crucifixi, adhibenda est benedictio pro imaginibus. Si benedictio fiat ad altare, omnia recitantur in cornu epistolae, et sacerdos utitur pluviali. Res benedicendae, si sint paramenia sacerdotalia, poni possunt super altare ; secus, si sint candelae et alia hujusmodi, quae collocanda sunt super mensam ante altare, vel in cornu epistolae » (*Konings*, n. 1248).

Sacerdotes omnes qui a S. Sede (vigore etiam diversarum facultatum) potestatem acceperunt cruces, coronas, numismata, aliave devotionalia cum signo crucis, nulla adhibita formula nullisque sacris vestibus induti, benedicendi et indulgentiis ditandi, valide *cum unico signo crucis* benedicunt etiam plura et diversa commixta objecta, iisque indulgentias adnectunt. — Id tamen non extenditur ad numismata scapularibus substituenda, de quibus in Decr. S. Off., 16 Dec. 1910. Ila S. Off., 18 Maii 1914 (A. .1. 5., VI. p. 346). Quare *unicum* non sufficeret signum crucis super numisma ad *plura* scapularia substituenda, sed *tot* efformandae erunt cruces super numisma, *quot* substituenda erunt scapularia.

§ 3. De signo crucis et aqua lustrali.

1447. — I. Signi m u t c i s *magnam vini habet*: sive per modum invocationis, nempe Christi crucifixi et meritorum ejus ; sive etiam tanquam opus fidei et professio religionis Christianae ; sive denique propter honorem, quem cruci tribuimus. Saepe saepius efficitur signum crucis, adhibita aqua lustrali.

II. Aspersio aq u a e l u s t r a l i s seu benedictae (cujus usus antiquitate commendatur) est symbolum interioris ablutionis. Per preces Ecclesiae sanctificate, habet mullum efficaciae, praesertim ad arcendos daemones. Hinc, aqua benedicta *infirmi* asperguntur ex praescripto ritualis, ut validiores sint ad daemonis tentationes repellendas. Asperguntur orando ipsa *mortuorum* cadavera, ut animabus purgatorii ardor mitigetur et omnino exstinguatur. Aquae benedictae, accedente causa, aqua non benedicta adjungi potest, dummodo haec semper sit in minore quantitate. — Tempore etiam interdicti fieri potest aspersio aquae benedictae, modo populus sine ulla sollemnitate aspergatur. — Ad consequendos effectus aquae benedictae sufficit contactus moralis (cfr. *Ferraris*, v. *Aqua* ; *Quarti*, de sacr. Bened.) ; ita v. g. dum fit aspersio super personas, si ab ipsis acceptetur aliquo gestu, licet aqua physice ad eas non pertingat.

TRACTATUS II

De baptismo

S. Thomas, 3, q. 66-71 ; *S. Alphonsus*, VI. n. 90-165 ; ed. G., III, p. 75 seqq. ; opus In Trid.. Sess. MI, n. 36 ; ed. Walter, I, p. 542 ; *Catech. Rom.*, P. II, c. 2 ; *Toumely*, de Bapt., q. 1 heqq., *S. Bellarminus*, *Gibbon*, *hambert* In camd. quaest. ; *Herrmann*, Instit. Théo). Dogm., tr. IX, n. 1506 ; *Instructio Pastoralis Eystettensis*, tit. II ; *Aertnys-Damen*, II, n. 42-81 ; *Eschbach*, DlspuL physiol. ; *Antonelli*, *Olfers*, *Capellmann*, passim In eorum opere : Medicina Pastoralis (Pastoral-Medizin) ; *Noldin-Schmitt*, III, n. 55 seqq. ; *Vermeersch*, III, n. 215 ; *Cappello*, I, n. 123 ; *Colli-Lanzi*, IV, n. 2363 ; *Vouters*, II, n. 50 ; *Merhelbach*, de embryologia et de ministratione baptismatis ; *Raus*, Inst. can. n. 226.

Baptismus primo loco inter sacramenta ponitur ; est enirn primum necessitate atque ordine receptionis : per illud filii Dei nascimur, Ecclesiam ingredimur, jusque ad alia sacramenta acquirimus. Disseremus autem : 1° de *natura* ; 2° de *ministro* ; 3° de *subjecto* baptismi ; 4° de *caeremoniis* baptismi sollemnis.

CAPITULUM I

De natura baptismi.

Agendum : 1° de notione, efficacia et necessitate baptismi ; 2° de materia qua constituitur ; 3° de ejus forma.

ARTICULUS I.

De notione, efficacia et necessitate baptismi.

1448. Baptismus derivatur a verbo graeco βαπτίζω i. e. lavo, tingo, immergo. Possunt distingui : 1° Baptismus sanguinis, i. e. effusio sanguinis, seu mors tolerata pro fide, aut pro alia virtute Christiana. 2° Baptismus flaminis, seu desiderii, i. e. perfecta ad Deum conversio per contritionem, vel amorem Dei super omnia, eum volo explicite vel implicito veri baptismi fluminis. 3° Baptismus fluminis, ipsum scilicet sacramentum, de quo nunc fuse tractandum est.

Definitio. Baptismus est : *sacramentum notae Legis a Christo institutum, ad spiritualem hominis regenerationem, per ablutionem corporis externam, sub praescripta forma verborum.*

Divisio. Baptismus datur vel sollemnis vel privatus. *Sollemnis* est baptismus, quando adhibentur omnes ritus ac caeremoniae, quas Bit. Rom. memorat. Illae quandoque etiam adhibendae

sunt, si baptismus dorni confertur (vide dicenda n. 1481). *Privatus* dicitur ille baptismus, in quo nulla alia caeremonia adhibetur, nisi ablutio baptizandi cum forma debita, aut quando non servantur ritus qui ipsammet ablutionem *praecedunt*. Can. 737, § 2 et 759, § 1.

1149. — *Principia*. I. De fide est, baptismum esse verum sacramentum novae Legis. Tria enim requisita ad verum sacramentum in eo concurrunt : 1° *Pilus sensibilis*, scilicet ablutio cum aqua et invocatio expressa SS. Trinitatis. 2° *Christi institutio*, ut probatur ex *Malli.*, 28, 19. 3° *Collatio gratiae*, ex divina institutione : *Nisi quis renatus fuerit*, etc. (*Joann.*, 3, 5) L— Quare *Concil. Trident.* (Sess. VII, c. I) anathematizat eum qui negat, baptismum esse vere et proprie sacramentum.

1450. — *Effectus sacramenti baptismi* multiplices numerantur :

1° *Remissio totius culpae* originalis et personalis : « In renatis nihil odit Deus », ait Tridentinum (Sess. 5, can. 5). 2° *Condonatio totius poenae*, aeternae scilicet et temporalis, ut idem habet Tridentinum (ibid.) ; et hinc adultis baptizatis nulla imponi debet poenitentia, saltem laboriosa et satisfactoria, ex Concilio Florentino (ad Armenos). 3° *Largitio gratiae sanctificantis*, et simul infusio donorum Spiritus Sancti et omnium virtutum, ut habet Catechismus Romanus. Accedit *gratia sacramentalis*, jus nempe ad obtinendum gratias actuales, lini baptismi accommodatas, i. e. ad sancte et Christiane vivendum. 4° *Impressio characteris*, quod est quasi sigillum Christi, quo baptizatus Dei servitio mancipatur, et jus obtinet ad cetera sacramenta (cfr. *S. Thom.*, 3, q. 63). 5° *Cooptatio in coetum fidelium*, qua baptizatus fit membrum Ecclesiae.

Remanet tamen in baptizatis peccati fomes, qui non est peccatum, et si ei resistitur, proderit ad coronam. Remanent etiam *poenalitates* hujus vitae, tum ut Christo simus conformes, tum quia Deus, hominem erigendo, noluit ut ille sui lapsus vestigia deponeret (VI, 138). Cfr. *Catech. Rom.*, n. 41-48. — Effectus autem secundarius baptismi est, ex jure canonico, *cognatio spiritualis*, quae contrahitur tum inter levantes (seu padrinos) et baptizatum, tum inter baptizantem et baptizatum a. — *Quoad cooptationem in ritum specialem* vide n. 1480, in line.

1451. — II. Baptismus, post sufficientem evangelii promulgationem, omnibus necessarius est ad salutem, necessitate medii, nisi vices ejus suppleat sacramenti votum, vel martyrium. Cfr. can. 737, § 1. Est de fide, ex Tridentino (Sess. VII, can. 5). — Quam necessitatem Sessio. VI, c. 5 declarans, Concilium docet, translationem

1 Probabilius, institutum est hoc sacramentum ante Christi passionem, tempore nempe quo ipse a Joanne baptizatus est. Cfr. *Joann.* 3, 22 ; 4, 2. Vide *Ami du Cl.*, 1912, p. 230. —

* De cognatione spirituali dicemus n. 1485 et 2022 sq. Huc pertinet decisio Commis. Pontif. 2-3 jtt. 1918 : Utrum cognatio spiritualis ante diem Pentecostes anni 1918 (quo vigere incepit Codex) contracta ultra terminos nunc a novo Codice definitos in can. 768, a praefata Pentecostes die ipso facto cesset quoad omnes effectus, an tantum desinat esse impedimentum ad matrimonium ? — *Negative* ad 1 ; *affirmative* ad 2. (A. A. S. X, 1918, p. 346). Quinam autem *olim* fuerint termini cognationis spiritualis ex collato *baptismo*, vide *Haus*, Inst. can. n. 298 sub One.

hominis a statu peccati originalis in statum gratiae, post evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis aut ejus volo fieri non posse, ex eo quod scriptum sit (*Joann.*, 3, 5) : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei.*

Non desunt graves .1.1. (v. gr. *Perrone*, de Sacr. baptismi n. 135) qui dicunt, necessariam esse promulgationem *etiam individualeni* de baptismi necessitate, ita ut ille qui inculpabiliter haec ignoraret, etiam mediante signo in origine adhibito salvus fieri posset. Attamen :

a) *Quilibet adultus*, stalim ac fuerit sufficienter instructus, tenetur, et quidem jure divino, suscipere baptismum, et per hunc ingredi Christi Ecclesiam. b) *Parvuli*, cum sint incapaces voti seu desiderii, nequeunt salvari, extra casum martyrii, nisi per baptismum in re (cfr. A. *Alph.*, in Trid., Sess. 7, n. 45) : unde S. *Augustinus* (l. 3, de Anima, c. IX, n. 12) : « Noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte praeven- tos, pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse catholicus ». c) *Graviter peccant*, qui absque urgente causa, infantis baptismum notabiliter *procrastinant*. Notabilis vero procrastinatio communius et probabilius illa censetur, quae ultra 10 vel 11 dies excurreret *. Hinc, plures synodi poenam excommunicationis minantur parentibus, qui baptismum ultra octiduum per negligentiam produ- cunt (*Anal. J. P.*, series 2a, p. 1807).

1452. — Quaesitum. *Quomodo baptismus flaminis et sanguinis supplet vices sacramenti?* Haec danda est responsio :

1° Baptismus flaminis baptismum fluminis supplet *ex opere operantis*, in quantum nempe homo justificatur vi caritatis quoad peccatum originale, vi autem contritionis perfectae, quoad peccata actualia. Ad hos pariendos effectus sufficit (saltem in eo qui legem baptismi ignorat, vel ad eam non advertit) *votum implicitum*, quale nempe includitur in dispositione faciendi omnia quaecumque a Deo injuncta sunt. Ita A. *Alphonsus* (11. Ap., XIV. 7) cum I. *Thoma* (3. q. 68, a. 2). Hic tamen baptismus non imprimit characterem, nec confert jus ad alia sacramenta ; nec remittit totam poenam temporalem, nisi forte ratione intensae caritatis (cfr. n. 1674).

2° Baptismus sanguinis Seu martyrii m aequiparatur vero baptismo ; quia, *quasi ex opere operato*, ad instar veri baptismi, remittit omnem culpam et poenam, quin tamen characterem imprimat. Dicitur *quasi*, quia non ita stricte operatur, sicut sacramentum, sed ex quodam privilegio, ratione imitationis passionis Christi (cfr. A. *Thom.*, in i D. 4, q. 3, a. 3 ad 3am q.). Ideo martyrium prodest etiam infantibus. Quod confirmat Ecclesiae praxis, quae colit ut sanctos et veros martyres, tum sanctos Innocentes pro Christo occisos, tum illos fidei testes, qui trucidati fuerunt, quin percepissent baptismum fluminis (\ I. 97). Martyrium autem, ut sit verum et praedictos effectus pariat, requirit a) *perpe-ssionem mortis*, vel *cruciatus lethales*, seu talium malorum, quae de natura sua ad mortem perducunt, licet quis ex eis miraculose evadat (*Bene-*

* Ita S. Uphonsua (VI, 118), Sotum secutus. Reipsa multum discrepant AA. circa hanc quasilonem «Recentioribus» (cfr. *Lehmkuhl*, II. 10i) manis placebat sententia Palai : solam dilationem unius mensis, vel, >l gravis causa adsit, duorum mensium esse gravem. Immo N oldm dicebat (III, 65). Dilatio baptismi, etsi notabilis, non videtur arguenda gravis peccati, modo adsit - ria voluntas non negligendil baptismi, nec mortis periculum vere timendum »lt. Sed jam relicta est haec singulari» opinio (cfr. .Vofdin-Schmitt, III. n. 66) ; legimus enim tum in (odire *jur* can. (e. 770). tum in novo *Rituali Horn.* (Tit. II, c. I. n. 39) : Infantes quamprimum baptiientur ; et parochi ac concinnatores frequenter tideles de hac *oravi* eorum obiratione commoneant. Earadem doctrinam expresse jam contineri cernimus in Litteris Sccr. Status, 30 mari 1903 (Noue. Rec. *Th^ol.* 37, p. 39 seqq.), eamque valde quoque urget cl. *Cappello* (I. n. 119).

dictus XIV, de Beatif., i. 3, c. 12) ; b) *causam piam*; quia martyres non facit poena, sed causa », ait A. *Augustinus* (In Psalm. 34, n. 13). Inde necesse est, ut mors violenta sustineatur propter professionem fidei, ut constat ex Luc., 9, 26 ; 12, 8 ; vel propter alterius cujusdam Christianae virtutis exercitium, ut Doctor Angelicus dicit (2. 2, q. 124, a. 5). — Tanquam martyres, a plurimis auctoribus habentur illi, qui in obsequio pestiferorum, ex caritate moriuntur, ut refert S. *Alphonsus* (VI, 100), quin tamen ipse S. Doctor expresse huic sententiae, loco citato, adhaereat *

IN adultis, *requiruntur insuper quaedam dispositiones positivae, quae sunt*: a) *Acceptatio mortis*, saltem habitualis, ex motivo supernaturali ; secus mors non esset meritoria. Inde, abesse debet voluntas sese defendendi, sicut et terrena propriae vitae expositio ; adeoque non sunt probabiliter veri martyres, milites qui in bello religionis occiduntur, quia sese defendunt, bi *Dolor supernaturalis de peccatis* ; quae secus non remittuntur. An vero contritio vel dilectio Dei supra omnia requiratur, *controvertitur*: ab aliis negatur ; affirmatur ab aliis cum A. *Alphonso* (VI, 98), probabilius, ex la *Epist. ad Corinth.*, 13, 3, (martyrium enim non necessario importat caritatem perfectam, cum quis nempe metu inferni mavult mori quam peccare). Consonare videtur A. *Thomas*, dum ait (3, q. GG, 1.12 ad'2) : *Effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine caritate* ». Sed tunc, apud adultos, baptismus flaminis quodammodo includeretur in baptismo sanguinis, sed non vice versa. Ceterum A. *Alphonsus* (l. c.) haec addit : *Ipsi adversarii advertunt, necessarium semper esse ut peccator ante martyrium conetur ad contritionem vel confessionem (casu quo saltem dubie fuit baptizatus), ne periculo damnationis exponatur.* » — Sententia *negans* hodie strenue a non paucis propugnatur (cfr. *Cappello*, n. 125: *Primmer*, HI, η. 116, etc.).

Articulus 11.

De materia baptismi.

Materia baptismi *remota* est aqua ; *proxima* autem est ipsa ablutio. Considerari debent tum *validitas* tum *liceitas* materiae, quae adhibetur ; inde duplex paragraphus.

§ 1. De MATERIA REMOTA.

14533. — Principia. I. Materia valida baptismi est aqua naturalis seu elementaris. Can. 737, § 1. Est de fide, ut constat ex Conciliis, praesertim ex Tridentino, Sess. 7, can. 2, *de Baptismo*. Vide dogmaticos, qui fuse illud probant, v. gr. *Herrmann*, n. 1516. Itaque :

1° *Materia certe valida est*: a) aqua fontium, puteorum, maris, fluminum, lacuum, stagnorum, cisternarum et pluvialis ; et sic quaecumque simplex

1 Haec tantum dicit S. *Alphonsus* (l. c.) : De illis qui in obsequio pestiferorum ex caritate moriuntur, dicit Martyrologium Romanum : *Quos velut martyres religiosa... tides venerari consuevit* . Et veros martyres esse tenent 12 academiae, 13 cardinales et plusquam 300 auctores, contra Huriadum et alios. Vide Croix. .

et pura, quae propriam aquae speciem retineat ; nec refert frigida sit an calida, ex Rituali Romano ; *b*) aqua resoluta ex nive, glacie et grandine ; *c*) aqua sulphurea, sive mineralis (nisi elementa mineralia nimia quantitate contineat) ; *d*) aqua defluens in tempore nimbo a pariete, foliis, etc. ; *e*) aqua turbida mixta cum alia re, modo aqua sit materia praedominans ; *j*) ros et aqua collecta ex vaporibus densatis, puta in operculo ollae ; *g*) aqua simpliciter distillata, rosis, aut aliis foliis in aqua infusis.

2° *Materia certe invalida est: a*) sanguis, lac, vinum, urina, pituita, saliva, sudor, lacrymae ; *b*) succus expressus ex floribus, herbis et radicibus.

3° *Malena dubia est: a*) jus et lixivium ; *b*) aqua ex sale soluto ; *c*) cerevisia tenuis, tenue atramentum, aqua fluens ex vite aliisque arboribus, et glacies sive nix non soluta ; *d*) aqua per artem chiinicum educta ex floribus, plantis, radicibus, vino aut oleo (VI, 103. seqq. ; H. Ap., XIV, 8).

1454. - II. Materia licita baptismi est, praeter necessitatis casum, sola aqua munda et ad hunc effectum consecrata. Est lex ab Ecclesia sancita, propter reverentiam sacramenti V Porro aqua baptismatis consecratur sollemniter Sabbato Sancto et vigilia Pentecostes, et est in fonte baptismali decenter asservanda ; hac autem deficiente, nova debet consecrari juxta formulam appendici Ritualis Romani insertam (VI, 102). Haec tamen notentur oportet :

1° In baptismo *sollemni*, sub gravi praescribitur aqua consecrata. Si aqua benedicta in baptisterio adeo sit imminuta ut minus videatur sufficere, alia non benedicta admisceatur, etiam iterato, minore tamen copia. Si vero corrupta fuerit, aut effluerit, aut quovis modo defecerit, parochus in fontem bene mundatum aquam recentem infundat ac proprio ritu in suis liturgicis libris praescripto benedicat. Can. 757, § 1-3. 2° In baptismo *privato* probabiliter licita est aqua non consecrata ; attamen curandum est ut adhibeatur aqua baptismalis, vel saltem aqua benedicta seu lustralis, ad majorem decentiam 2. 3° Quando, casu necessitatis, infans in utero baptizandus est, adhibere licet aquam cum hydrargyro bichlorato corrosivo (*chlorure de mercure, Quecksilberchlond. Sublimat*) permixtam, ne matris uterus morbo afficiatur. Componitur haec aqua solutione unius partis hujus chlorati hydrargyrici in mille partibus aquae. Hunc usum licitum esse, *ubi verum adest morbi periculum*, secus vero non licere, declaravit S. Off., 21 Aug. 1901 *

1455. — III. In casibus necessitatis, deficiente materia certe valida, adhibenda est dubia, sed adjecta hac conditione : « Si haec materia sit sufficiens : tunc enim sufficit etiam tenuis probabilitas de valore materiae (vide n. 82 et 1407). Si vero sic baptizatus supervixerit, habita copia materiae certe validae, iterum baptizari debet sub hac conditione : « Si non es baptizatus, ego te baptizo, etc. » (VI. 103 ; il. Ap., XIV, 8).

† Itaque» ut animadvertunt Noldin-Schmitt (III, n. 60), si parentes petunt ut Infans baptizetur « in Jordani » (quam sibi compararunt * \ Palaestina). ejusdem non nisi modica quantitas admisceri potest aquae consecratae. — I S. Alph., VI, 102, II n. ; ita etiam *Collect. S. S.*, n. 1° i. Litterae * » « t. de privilégie America? latinae, n. V (18 Apr. 1897). — ' A. S. S., 34, p. 319, Voue. Ker. J'h'td., 34 » p. 654 ; *Ami du Cl.*, 1911, p. 610.

§ 2. De materia proxima.

1456. — **Principia.** I. Ad validitatem baptismi requiritur vera corporis ablutio per aquam : i. e. talis applicatio aquae, qualis in aestimatione morali necessaria est, ut homo dicatur vere lotus sive ablutus (VI, 105). Unde requiritur :

1° *Ut aqua immediate baptizandi corpus tangat.*

Invalidus ergo est baptismus, si, prole nondum nata, corpus matris abluatur ; item, si aqua solum vestes baptizandi tangat ; *dubius* autem, si tantum ejus crines, aut secundinas. Secundinae sunt membranae, in quibus fetus in utero matris circumdatur ; tres sunt : amnion, chorion et decidua. Medici hodie dicunt, secundinam externam, seu deciduam, non esse partem infantis, quia ab utero matris provenit, ac proinde baptismum in ea collatum esse invalidum * Cfr. *Antonelli*, Med. past., I, η. 123 ; II, η. 29.

2° *Ut fiat in capite* (ut decet, quia in eo omnes sensus vigent), crinibus divisis ; aut saltem, ut communissime docent, *in alia notabili corporis parte*, v. gr. in scapulis, in pectore (quamvis id minus securum sit).

Inde, *dubius* est baptismus, si ex necessitate in parte minus notabili, v. gr. in manu, digitis aut pede, collatus fuerit. Idem forsitan dicendum erit, etsi in parte notabili baptismus collatus fuerit ; quia, ex *D. Thoma* (3, q. 68, a. 11, ad 4), « in nulla exteriorum partium integritas vitae ita consistit sicut in capite » ; ideo « si fieri possit, sub conditione iterari debet aut saltem potest » 2.

3° *Ut contactas sit successivus*, ita scilicet ut corpori aqua, vel corpus aquae successive applicetur.

Dubius esset baptismus, si baptizandus in aquam projiceretur, ex qua non emergeret. Ad validitatem autem nihil refert, an ablutio fiat per *immersionem*, an per *aspersionem* (modo fluat aqua), an per *infusionem* (trinam aut unicam). II. Ap. XIV, 13.

4° *17 habeatur quantitas aquae ad lotionem vere sufficiens.*

Valide igitur baptizaret, qui baptizandum aquae ex tecto defluenti submitteret et formam proferret. *Dubie* vero, si (piis solum cum una alterave gutta baptizandi corpus attingeret, vel potius ungeret (S. OIT., 14 Dec. 1898), praesertim si caput adipe cooperiretur et si gutta non fluxerit. *Dubie* denique baptizaret, qui motu digiti vel panni madefacti, aut spongia aqua intincta ablueret partem corporis baptizandi, nisi aliquot guttulae, compressa nonnihil spongia, vere fluerent 3.

5° *Ut ipse minister, qui formam proferi, etiam vere abluat.*

Itaque invalidus esset baptismus, si unus aquam funderet, dum alter for-

1 Cfr. Aouv. *Jlev. Thfol.*, 1912, p. 584. Totus legendus est articulus, ib. 581-590. — ' Ita Xoldin-Schmilt (III, n. 61, 2 c). Confer S. *Alphonsum*, VI, n. 107, quaer. 4°. — ' Cfr. S. *Alph.* VI, 105-107 ; II. Ap., XIV, 11 ; *Anal. Eccl.*, VII, p. 61. — Ad dubium de validitate baptismi collati per modum unctionis in fronte cum pollice in aqua baptismal! madefacto, ita respondit S. Officium (quam responsionem adprobavit Leo PP. XIII, die 16 dec. 1898) : ' Curandum ut iterum baptizentur privatim. *sub conditione*, adhibita sola materiarum forma absque caeremoniis »...

P. III. — Tr. II. De baptismo.

main pronuntiat : unus enim idemque materiam et formam applicare debet, ut probavimus n. 1402. Si de hac impleta conditione *non constat*, baptismus saltem dubius est *.

1457. — II. Ad liceitatem quod attinet, servandus est, et quidem generatim sub gravi, ille abluendi modus, qui est usitatus in singulis Ecclesiis. Can. 758. Graeci quidem *trinam immersionem* retinent, quam etiam adhibere possunt dum commorantur apud Latinos,

Rituale vero Romanum haec habet (Tit. II, c. 2 n. 19) : † Sacerdos vasculo seu urceolo accipit aquam baptismalem, et eam ter fundit supra caput infantis in modum crucis, et simul verba proferens, semel tantum distincte, et attente, dicit s : A'. *Ego te baptizo in nomine Patris*, fundit primo : *et Filii*, fundit secundo : *et Spiritus Sancti*, fundit tertio ». Ubi autem est consuetudo baptizandi per immersionem, v. gr. in Ecclesia Mediolanensi, sacerdos accipit infantem, et advertens ne laedatur, caule caput ejus immergit, et trina immersione baptizat, semel tantum dicens : .V. *Ego te baptizo*, etc. — Trina ablutio, extra casum necessitatis, ex sententia veriore, *sub gravi* praescribitur ; quia hujusmodi ritus est materia satis gravis : in illam enim exprimitur mysterium SS. Trinitatis. Et advertendum, non esse terminandam formam ante tertiam abluionem (VI, 107, q. 5 et 105, 5°).

De forma baptismi.

1458. *Principium*. Forma baptismi valida et legitima in Ecclesia latina est : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti* 3 (non dicitur *Armen*) Sic definivit Concilium Tridentinum juxta verba ipsius Domini (*Mat.*, 28, 19) : *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*.

Apud Graecos aequivalenter dicitur : *Baptizatur servus Christi in nomine Patris*, etc. Haec forma est valida, ex Instructione Eugenii IV ad Armenos ; sed in sola Ecclesia graeca licita est.

1459. *Ut in variatione formae validitas baptismi ab invaliditate discerni possit, attendendum est, utrum substantia sensus remaneat, necne*. Jamvero substantia requirit ut exprimatur : persona baptizantis, saltem in actu exercito 5 ; persona baptizati ; actio baptizantis ; invocatio SS. Trinitatis, exprimens tum unitatem naturae divinae, tum distinctionem personarum, et probabilius cum propriis vocabulis (VI, 108). Inde liceat concludere :

† De tota hac quaestione vide < Theol. prakt. Quartalschr. >, 1931, p. 590 seqq. — † De modo procedendi pro baptismo multorum, an formulae sint numero plurali proferendae et quid tunc practice acendum, confer l'Ami du *Clergé*, 1926, p. 336. — † S. *Alphonsus*, Inst, catech.» P. II. cap. 2. n. 6 ; et Coni, dir., XIΠ, 10 : juxta Rit. Rom., a *Bened. XIV* emendatum cfnCoWecI S SM n. 192. — . S. R. CM 9 Juh. 1853 n. >O1—4 Apud vox : boptiratur hunc habet sen»um : * baptizatur a me .

Cap. I. — De natura baptismi.

1° Forma est valida per se (etsi illicita saltern venialiterj, si Latinus verba Graecorum ; si mutetur idioma (praestat tamen laicos. praesertim mulieres, uti lingua vernacula, ad vitandum errandi periculum) ; si substituantur verba synonyma, v. gr., « ego te abluo, lavo, intingo », etc. ¹ ; si corrumpantur verba in fine : quia Zacharias Papa validam declaravit hanc formam ex ignorantia linguae latinae adhibitam : « ego te baptizo in nomine Patria et Filia, et Spiritus Sancta » ; item si omittatur verbum *ego*, quia adhuc salis redditur sensus (secus tamen in lingua vernacula, vz gr., in gallica, anglica, germanica) ; vel conjunctio *et*, modo praeponatur tertiae personae ; vel si dicatur « in nomine Patris, et in nomine Filii, et in nomine Spiritus Sancti (S. O., 11 Jan. 1882 ; cfr. *Coll. S. C. de Prop. F.*, η. 530) ; item si dicatur cum nomine Patris, Filii », etc., ex decisione S. C. C., 24 Maii 1823 (*Thesaurus*, t. 83, p. 134, 137). Valet etiam forma, si addantur verba sensum non corruptentia, v. gr. si quis diceret : « In nomine Patris omnipotentis », vel qui te creavit », etc. ; aut si fiant transpositiones : « In nomine Filii et Patris », etc. ; quia nomen Patris *per se* sonat esse pricipium Filii, et ideo ibi confessio SS. Trinitatis adhuc recta est substantialiter ; nec obstat quod minister erret *interne* circa fidem, quia error internus non praejudicat valori sacramenti (VI, 109-112 ; IL Ap. XIV, 14). — Diximus *per se* ; quia, ut advertit S. Thomas (3. q. 00, a. 8), si quis, formam sic mutando, *intenderet* alium ritum inducere, jam non *intenderet* facere quod facit Ecclesia, et sic sacramentum fieret invalidum.

I

2° Invalida est haec Forma : « Ego te *ungo* in nomine », etc., vel : « Ego volo tibi ministrare sacramentum baptismi peccatorum, in nomine », etc. (*Coll. S. C. de Prop. F.*, η. 525) vel : Ego baptizo in nomine », etc. ; quia verbum *te*, aut aequivalens, est de essentia (*Coll. S. S.*, n. 190). Item, si quis diceret : « Ego te baptizo in Patre et Filio », etc., vel « cum Patre et Filio », etc. vel « in nomine Patris per Filium » ; vel « in nominibus Patris », etc. ; quia haec et similia, aut diversitatem naturae divinae significant, aut ejus unitatem non salis exprimunt. Item, si diceret : « In nomine Patris majoris et Filii minoris » ; nam sic aperte tolleretur veritas sacramenti. Item, si quis uteretur his verbis : Ego te baptizo in nomine Dei, vel in nomine Christi ». Xec obstant quae leguntur in *Act.*, 8, 12 ; quia, juxta probabiliorem sententiam, ibi pro nomine Christi intelligitur baptismus a Christo institutus, ad distinctionem baptismi Joannis (VL 112, dub. 3).

3° Dubia est Forma baptismi : « In nomine Patris, et J. Chr. et Spiritus Sancti », « in nomine SS. Trinitatis », « in nomine Dei unius et trini », vel « in nomine trium personarum », immo, juxta phires, esset certe invalida. Item dubius habendus est. ex S. Thoma, baptismus collatus » In nomine Genitoris et Geniti et Procedentis ab utroque » ; quia debent probabilius nomina vulgaria usurpari. Item, aliquod dubium circa valorem inducit omissio vocis *in* ; sed nullum adest dubium, si praepositio *cum* ei substituat, ex decisione S.C.C.. 24 Maii 1823 (*Thesaurus*. l. c.). Item totalis omissio vocis *et* baptismum reddit dubium, si dicatur nempe : *In nomine Patris, Filii, Spiritus Sancti*. Si quis autem ad nomina trium personarum adderet nomen B. M. V., dicit I. Thomas (l. c.J, quod si hoc faceret mente haeretica, intendens baptismum conferre in nomine Virginis, sicut in nomine SS. Trinitatis, invalidus esset ; quia perverteretur vera divinitatis confessio. Secus, si quis rusticus ob importunam tantum devotionem nomen Virginis adjiceret.

¹ Cfr. Resp. S. O., 13 Apr. 1904 (*A. S. S.*, 37, p. 162). Optime notat *Lehmkuht* (II, n. 88), quod, «i quis utitur lingua vernacula, potius uti debet verbis usualibus quae ablutionem vere exprimant. Cfr. *Lugo*, Resp. mor., l. 1, dub. 3.

Curare debet parochus, inquit Rituale Romanum (Tit. II, c. 1, n. 17), ut fideles, praesertim obstetrices, medici et chirurgi, rectum baptizandi modum pro casu necessitatis probe ediscant *

CAPUT II

De ministro baptismi.

•S. Thomae, 3, q. 67, a. 3 et 4 ; S. Alphonsus, VI, 113 ; ed. G., III, p. 97 ; Suarez, disp. 23, 2 ; Benedictus XIV, De Syn. dloes., l. 12, c. 6, n. 7 ; Po/ile, Lehrb. der Dogmatik, III, p. 145 (1912) ; Ginicol-Salsmans, II, n. 139 ; Cappello, de sacram. I, n. 144 ; Blat, L. III, P. I, cap. I ; Vcrmeerech, III, n. 230 ; Piscella-Gennaro, V, η. 173 ; Kaus, Inst. can. n. 227.

‡ IGO. *Valide baptizat omnis homo ratione utens, servatis materia et forma atque intentione Ecclesiae* (VI, 113). Est de fide ex decreto Eugenii IV *ad Armcnos*, et ex Concilio Lateranensi IV, cap. *Firmiter*.

Sed quod spectat ad *liceitatem*, plura distinguenda sunt : a) Baptismus conferri potest, vel *sollemniter*, vel *privatim* (cfr. n. 1448) ; hinc distinguitur duplex minister, sci. baptismi sollemnis et privati, b) In ordine ad ipsum baptismum, minister sollemnitatis est vel *ordinarius* vel *extraordinarius*, prout nempe vi ordinationis suae principaliter illum confert vel non principaliter. c) In ordine vero ad baptizandum, est vel *proprius* minister vel *delegatus*, prout, ex dispositione juris ecclesiastici, illum confert jure proprio, vel jure delegato. — His dictis, ad principia accedimus.

1101.   P r i n c i p i a , 1. Minister baptismi sollemnis ordinarius de jure divino est sacerdos ; de jure ecclesiastico est Episcopus in sua dioecesi, et parochus in sua parochia. Can. 738, § 1. *Primum* constat ex Decreto Eugenii IV : Minister, sic legitur, hujus sacramenti baptismi est sacerdos, cui ex otlicio competit baptizare». *Secundum* constat ex jure canonico et ex Rituali Romano (Tit. II, c. 1, n. 12) : et ratio est, quia per baptismum unusquisque aggregatur non solum Ecclesiae universali, sed etiam particulari. Aggregare autem ecclesiae particulari pertinet ad illum, qui huic ecclesiae praeest. Quare :

1° Eliam *peregrinus* a parochio proprio in sua paroecia sollemniter baptizetur. si id facile et sine mora lien potest ; secus peregrinum quilibet parochus in suo territorio potest sollemniter baptizare. Can. 738, § 2. — 2° In *alieno* territorio nemini licet, sine debita licentia, baptismum sollemnem conferre, *ne ut quidem loci incolis*. Can. 739. — 3° Peccat mortaliter sacerdos qui. extra casum necessitatis, infantem vel adultum, sine proprii parochi aut Ordinarii licentia, baptizat. Stante vero casu necessitatis, licentia legitime praesumitur, ut dirit ran. 738. § I. Cfr. »V. *Alph* VI. It i seqq. — i° Idem jus praedictum servandum est in suppletionem caeremoniarum baptismi (VI, 115).

Votant periti, nonnunquam obstetrice aliquas baptismum conferre sub conditione hac vel simili si inoreris, si non poteris deferri ad ecclesiam, etc., quae reddit baptismum unAlilum. ut jam diximu- n. t4t .

Cap. II. — De ministro baptismi.

S. Congr. de Prop. Fide, die 21 Jan. 1789, edixit : « Sacerdotem suspensum et interdictum nullo unquam tempore administrare posse baptismum cum sollemnitatibus ; sed, quando propter necessitatem urgentem debeat baptizare, baptizet private » (*Coli. S. S.*, n. 196).

1162. — II. Minister extraordinarius baptismi sollemnis est diaconus ; qui tamen licite baptizare nequit, nisi ex ministri ordinarii commissione. Constat ex can. 741 et ex Rituali Romano (l. c. n. 15).

Talis vero commissio non potest ad parochi aut ipsius Episcopi arbitrium dari, sed ob justam causam, ut dicit can. adductus : puta si, deficientibus aliis sacerdotibus, multitudo adsit baptizandorum ; aut si parochus sit graviter infirmus, vel excommunicatus, vel alias occupatus confessionibus excipiendis aut praedicatione. In casu necessitatis, licentia praesumitur (can. cit.).

Diaconus, qui absque legitima delegatione sollemniter baptizat, non incidit in *irregularitatem*, ut notabitur n. 1945.

Si unquam in legitima sollemnis baptismi administratione deficiat sal rite a sacerdote benedictus, omitti debent caeremoniae benedictionis, degustationis salis, et oratio sequens (S. R. C., n. 3684). Quodsi tamen fideles omissionem caeremoniae degustationis salis aegre ferrent, consultius erit uti sale non benedicto. *Ephem. liturg.*, 1919, p. 270.

1463. — III. Minister legitimus baptismi privati, in mortis periculo, est quilibet homo ratione utens, servato tamen ordine debito. Codex juris (can. 742, 743 et 759). — *Rituale Romanum* haec habet (Tit. II, c. 1, n. 16) : « Baptismus non solemnis in mortis periculo, potest a quovis ministrari, servata debita materia, forma et intentione ; quatenus vero fieri potest, adhibeantur 2 testes vel saltem unus, quibus baptismi collatio probari possit. »

Statuit vero can. 759, § 1 : Si (baptismus privatus) conferatur a ministro qui nec sacerdos sit nec diaconus, ea tantum ponantur, quae sunt ad validitatem baptismi necessaria. Si vero conferatur a sacerdote vel a diacono, servantur quoque, si tempus adsit, caeremoniae *quae baptismum sequuntur*.

Ordo *inter ministros servandsu*, sequenti modo a can. 742, § 2 designatur : « Si adsit sacerdos, diacono praeferatur, diaconus subdiacono, clericus laico, et vir feminae ; nisi pudoris gratia deceat feminam potius quam virum baptizare, vel nisi femina melius noverit formam et modum baptizandi ». Item ex Rituali et eodem can., § 3, nec *patri*, nec *matri*, licet propriam prolem baptizare, praeterquam in mortis periculo, quando nemo alius adest. Hanc ergo in vitae discrimen adductam baptizet quaecumque persona extranea, si adsit. Sacerdoti autem, sed excommunicato, anteponendus est laicus non excommunicatus, cum excommunicatus non amplius Ecclesiae membris adnumeretur (VI, 117). S. Off. 20 Aug. 1671 respondit : Non permittat (Episcopus) schismaticis adminis-

trare sacramentum baptismatis, nisi in casu necessitatis, et deficiente alia quacumque persona» (*Coll. S. S.*, n. 195). Inde concludas :

1° Peccat *graviter* quicumque baptismum in mortis periculo conferre omittit ; quia, ut ait *Tertullianus* (De Bapt., n. 17), reus est perditioni hominis ». Cfr. dicta n. 1-451, fin. — Signa autem periculi pro infante haec sunt praecipua: « si orietur sine vagitu et lacrymis ; si modice respiret ; si appareat lividus, praesertim in facie aut capite ; si nascatur post multum laboris obstetricis, vel ante septimum mensem ; si cranium habeat molle, aut suturas nimis apertas, aut alias partes disjunctas » (VI, 106).

2° Item peccant *graviter schismaticus* vel *vitandus* qui baptizant coram homine catholico, *laicus* qui baptizat *coram sacerdote*, sicut et ipse sacerdos qui, absque ratione legitima, laico suum officium cedit baptizandi. In ceteris vero, inversio ordinis ministrorum non est nisi peccatum veniale ; quod probabiliter etiam dicendum est, si laicus baptizet coram diacono per parochum non deputato (VI, 117).

3° Casui mortis imminenti similis est ille, qui oritur ex *difficultate sacerdotem per longum tempus adeundi*. Semper probavit S. C. de Prop. Fid. consuetudinem, ut catechistae infantes etiam bene valentes baptizent (*Coli.*, n. 593, 674), quando nullus sacerdos adiri poterat, vel urgebat difficultas eum adeundi.

4° An vero liceat privatim baptizare infantem, si pater impius obstinate prohibeat quominus liberi ad ecclesiam deferantur ? Id negandum est, quia ex can. 759, § 1. baptismus privatus in solo mortis periculo ministrari potest. Res tunc deferatur ad *Ordinarium loci*, qui pro sua prudentia facultatibus canonis 776 § 1, n. 2 uti poterit (cfr. n. 1481).

1464. — *Piares ministri nequeunt valide simul unum baptizare*, si agunt *dependenter* unus ab alio, ut causa communis et simultanea. Ratio : sicut unus est Christus qui baptizat, ita unus debet esse ejus vices-gerens, ut exponit *S. Thomas*, 3, q. 67, a. 6.

Plures tamen ministri simul agentes, *unum valide* baptizarent, si quilibet intenderet agere *independentcr* ab alio, ut causa individua et particularis. Tunc enim adessent omnia requisita ; sed in tali casu, ille solus baptizaret, qui primus formam compleret, ut patet a simili in ordinatione neopresbyterorum, qui simul cum Episcopo consecrant. Talis agendi modus esset *illicitus*, ut patet, nisi excuset praecipitantia (VI, 120).

Tnus minister nequit ordinarie plures simul baptizare, nam Rituale formam illam *Ego vos baptizo*, ad plures simul directam, reprobatur, nisi adsit mortis periculum, nec tempus sinat, ut singuli separatim baptizari valeant. *Valide* tamen illi baptizantur : quia sic agendo, non diversificatur forma necessaria, cum plurale sit singulare geminatum (VI, 124). Nemo autem potest, nec licite nec valide « *ipsum* baptizare ; tum quia persona baptizantis omnino diversa esse debet a persona baptizati ; tum quia baptismus est spiritualis generatio ; jamvero. nullus potest seipsum generare (VI. 118).

CAPUT III

De subjecto baptismi.

S. Thomas, 3, q. 68 ; S. Alphonsus, VI, n. 121 seqq. ; cd. G., III, p. 108 ; Bonacina, q. 2, punct. 6 ; Laymann, l. 5, tr. 2, c. 6 ; Berardi, Theol. inor., IV, n. 883 ; Aerlnys Damen, II, n. 54 ; Herrmann, II, n. 1538 ; Ubach, II, n. 483 ; Prümmer, Manuale Theol. mor., III, n. 124 ; Borgomanero, Quaesi. pract. ad usum missionariorum orientalium, cas. I ad VI ; Diversa Responsa S. Officii, ap. A. S. S., 25, p. 242 seqq. ; Cappello, I, n. 148 seqq. ; Merkelbach, Embryologia, p. 60 seqq. ; E&chbach, Antonelli, Oljerd, Capellmann-Bergmann (Medicina pastoralis) ; Wouters, II, n. 91 seqq. ; Raus, Inst. can. n. 228.

1465. — **P**rin **o**ipiu **m** ge **n**er **a**le. Subjectum capax baptismi est omnis et solus homo viator, nondum baptizatus. Ita can. 745, § 1. Constat ex verbis Christi Domini, qui de omnibus indiscriminatim dicit : *Sisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei* (Joan., 3, 5). Itaque valide et licite baptizantur :

1° Infantes, ut expresse definitum est a Tridentino (Sess. 7, can. 13, *de Bapt.*) ; 2° perpetuo amentes, qui nunquam usi sunt ratione ; quia ex can. cit. § 2 censentur ejusdem conditionis ac infantes (vide n. 1435).— De tempore autem, quo *receptio baptismi urget*, jam supra n. 1451 locuti sumus.

His in genere praemissis, speciatim agendum venit : 1° de infantibus in *utero matris* baptizandis ; 2° *abortivis* et *monstris* ; 3° de filiis *infidelium* vel *haereticorum* ; 4° de *adultis* ; 5° de *dubie baptizatis*.

§ 1. De infantibus in utero matris.

1466. — **P**rin **c**ipiu **m**. Extra mortis periculum, nullus infans baptizandus est, nisi sit perfecte natus. Can. 746. Ratio est. quia prius est nasci quam renasci, atque hoc est quod Christus Dominus verbis citatis (*Joann.*, 3, 5) innuere videtur.

Diximus *extra mortis periculum* ; nam can. 716, § 2 et 3 haec habet : Si infans caput emiserit et periculum mortis immineat, baptizetur in capite ; nec postea, si vivus evaserit, est iterum sub conditione baptizandus. — Si aliud membrum emiserit, in illo, si periculum immineat, baptizetur sub conditione ; et tunc, si natus vixerit, est rursus sub conditione baptizandus ».

1167. —« Si mater praegnans mortua fuerit, fetus, ab iis ad quos spectat extractus, si certo vivat, baptizetur absolute ; si dubie, sub conditione ». Ita canon 746, § 4, et *Hit. Hom.* (Tit. 11. c. 1, n. 20), ac plane constat ex obligatione caritatis (cfr. n. 483, Reg. 2).

Quare. graviter peccant parentes, qui negligunt ventris incisionem fieri; parilerque chirurgi aut alii periti, qui eam facere omittunt aut diutius terunt; sed et parochus tenetur curare, ne, incisione praetermissa, mater sepeliatur. Nulla tamen datur obligatio, «piando moraliter certum est, fetum jam ante matrem mortuum esse, aut quando spes non adest eum vivum extrahendi (VI. 10<). Cfr. *Konings* n. 1269; *Dens*, Theol., t. V, app. n. 7. Hodie quidem (in diversis regionibus) de re admonendus est loci praefectus et adhibendi sunt testes ab ipso approbati, tum ad mortem recognoscendam, tum ad majorem rei certitudinem, ac praesertim ne operationis auctor tanquam homicidii reus traducatur.

Sacerdos hoc onus operationis faciendae *nequaquam ipse* assumat. Affirmabant utique *Cangiamila*, *Debreyne*, *Card. Deschamps*, *Craisson*; sed standum prohibitioni S. OIT., 15 Febr. 1780, quam innovavit Decretum ejusdem Congr., 13 Dec. 1899.

1468. — Quaesita. I. An *infans, in periculo mortis, potest baptizari clausus in utero matris?*

1° Si sit in utero omnino clausus, ita ut aqua attingi nequeat, non potest baptizari: id certum est apud omnes

Jamvero censet medicus recens (ap. *Linz. Quart. Schr.*, vol. 61, p. 317), fetum in utero clausum, si adhibeatur acus cava per quam aqua introducit, baptismi sacramentum posse recipere, ex eo quod summitate acus caput infantis *post mensem quartum graviditatis* secure et certo attingitur. Alii tamen medico hic agendi modus nec facilis nec securus apparet (ib., vol. 62, p. 455).

2° Si, reserato jam uteri ostio, aqua attingi possit per instrumentum, disputant DI). Alii quidem *negant*, quia nemo dicitur renasci, nisi prius fuerit natus; sed alii valde probabiliter *affirmant*, quia talis infans est jam homo viator et potest dici inchoate natus.

Itaque in praxi, a chirurgo vel obstetrice baptizandus est *sub conditione*: Si capax es, etc. » (cfr. n. 1456). Unde si postea infans vivus in lucem editur, conditionate rebaptizetur, etiamsi supra verticem baptizatus fuerit. Can. 746, § 5.

11. In *potest vel tenetur mater subire sectionem Caesaream, ut proles baptizetur?* Respondemus:

Affirmative, ut jam diximus, n. 744, II, si sequentes conditiones *simul concurrant*, videlicet:

1° si ipsa non possit naturaliter parere. 2° si sectio, periti chirurgi judicio, eam non adductura sit in proximum mortis periculum (quod periculum hodie rarius adesse dicunt periti), et ex viribus tum matris tum fetus, aliisque circumstantiis, utriusque salus prudenter sperari possit: ubi enim mortis periculum levius tantum ac remotum judicatur, mors, si incisionem subsequatur, habenda est evenisse per accidens; 3° si proles non possit aliter baptizari: in his enim circumstantiis, urget obligatio patiendi grave incommodum temporale ad procurandam infantis vitam spiritualem et aeternam. Quod si modica tantum spes affulgeat, fore ut proles servari possit, mater *postest* quidem. sed non tenetur subire operationem; quia caritas non urget in tanta eventus incertitudine. ita 5. *Alph.*, VI, 106; II. *Ap.*, VIII, 26; *Antonelli*, II, n. 117; *Eschbach*. Disputationes, p. 275; *M'affelaert*, de Just., II, n. 17.

De cetero, prudentia ut plurimum suadebit, ut mater, quae in bona fide est, *de gravi obligatione non admoneatur*. Ipsa solum *adhortanda* est ad consentiendum sectioni, ne forte ob denegatum consensum in malo statu moriatur, ut recte observat *Cangiamila* (Sacra Embryol., l. III, c. 4, n. 3).

Puella inhoneste et occulte praegnans ac morti proxima, si ob provectam graviditatem probabile sit baptismum posse fetui conferri, *tenetur* statum suum extra confessionem patefacere, ut operatio, ea mortua, fiat. Non tamen admoneri debet, si in bona fide versetur, nec ullus speretur ex monitione fructus.

§ 2. De abortivis vel monstrosis.

1469. — Principia. I. Fetus abortivus, utcumque parvus, baptizari debet. Baptizandus est quidem *absolute*, si de ejus animatione et formatione constat; *sub conditione* autem, si de ejus vita aut formatione dubitatur. Can. 747. Nec baptismus praetermittendus est, eo quod fetus sit recentissimus; nam, « hodie viget opinio, non sine plausu a peritis recepta » (ait *S. Alph., VI*, 124), quod fetus ab initio conceptionis, vel saltem post aliquos dies, anima informetur. Atque hinc est cur, quotiescumque, non constat fetum anima esse destitutum, baptizandus sit cum multa quidem cautione, ne enecetur, et adjecta conditione : *Si vivis*.

Praesertim vero, quando parum evolutus est fetus, difficillimum est agnoscere, num jam sit mortuus. Solum indubium signum est corruptio, quae foetore et maculis fit manifesta. Inde, nisi peritus medicus mortem certam judicet, conferatur regulariter baptismus sub conditione (cfr. *Genicot-Salsmans*, II, n. 141; *Anal. Eccles.*, ser. 5° p. 1112-1130). Itaque haec teneantur : 1° Baptizandus est fetus, qui prima saltem habet humani corporis lineamenta : quod jam die tertio contingere asserunt periti, ut refert *Cangiamila* (l. I. c. 6, n. 8). Agnitio tamen fetus, qua talis intra primas hebdomades est difficilis; post mensem vero facilis, ut testatur *Capellmann*. 2° Fetus incompletus, seu nondum formatus, baptizetur per immersionem in catino vel cyatho aqua tepida pleno : absolute quidem, si motus vitalis in eo apprehendatur; sub conditione : si vivis, quando sine motu apparet, sed a mola certo distinguitur; sub conditione demum : si *es capax*, «piando dubius fetus humanus est. 3° Si fetum in secundinis (seu *ovo. membranis* vel *vesicula*) inclusum, mulier ejecerit, *statim* oportet ope digitorum aut forficis, discindere involucra, ita ut liquor amnii, qui fetum circumdat, lente effundatur et sic sinat fetum aqua attingi; deinde, quin teratur tempus inquirendo signa vitae, sub conditione : si vivis, baptizetur fetus, per immersionem si parvus est, scilicet primis quinque hebdomadis. Sed melius est, ut ovum seu vesicula statim sub aqua ipsa (non tamen frigida) demergatur atque ita dirumpatur ut materia ovi effluat (hoc est ut

¹ Secundum auctorem recentem (*Nouv. Rev. Thiol.*, 1912, p. 581-590), fetus, in secundinis inclusus, prius sub conditione super membrana baptizandus est, quin involucra discindantur; postea vero, secundinae sunt aperiendae, ut sub conditione baptismus iteretur. Haec opinio nullis non placet; quia, ut jam Innuimus n. 1456, 1°, membrana exterior non videtur ad fetum pertinere. Quare etiam scribit *Vermccruck* (III, n. 239) : « Baptismus conferendus non videtur in oro *elauto*. Cl. *Woutere* (II, n. 92) nihilominus contrarium suadet et methodum approbat «auctoris recentis. Cfr. de variis opinionibus : *Capellmann-Bertmann*, p. 194; *Cappello*, I, n. 168.

aqua integram ovi materiam bene abluat), simul autem baptizetur econditionate : si vivis. Tunc fetus ex aqua extrahatur ut contactus aquae sit successivus. *Antonelli*, 11, n. 389 (cfr. dicta n. 1456, 3°). 4° Nequaquam baptizari debet mola carnea seu falsum germen. Fetus porro discernitur a mola in eo quod fetus apparet membrana circumdatus, quae est subalbi coloris, similis intestinis figurae ovalis, et quae digito tacta mollescit et cedit ; mola apparet caro informis, sanguinei vel varii coloris, ad tactum dura (*Cangiamila*, I. c., n. 12 et 13).

1470. — II. Simili modo baptizandi sunt partus monstruosi. Dicit enim *Rituale Romanum* (Tit. II, c. 1, n. 22) : « Monstra et ostenta semper baptizentur saltem sub conditione ». Ita etiam *Codex* (c. 748). Quare :

1° Si monstrum habeat *caput* humanum, baptizandum est absolute, quidquid sit de ceteris membris: immo, etiamsi habeat caput ferinum, baptizandum est saltem sub conditione : *Si tu es capax*; quia testantibus hodiernis medicis, species ferina soli mulieris phantasiae, vel conformationis defectui adscribenda est. Cfr. *Capellntann*, p. 189, ubi addit : « Generatio inter hominem et brutum, quam Liguori incredibilem quidem esse putat, certissime non existit ».

2° In dubio unusne an plures sint homines, unus absolute baptizetur, celeri sub conditione. Can. 748 ; *Rituale Rom.* l. c. In specie autem, haec attendenda sunt : a) Si habeat *plura capita* et *plura pectora* distincta ; tunc enim totidem sunt homines distincti, et eo casu singuli seorsum sunt baptizandi. Si vero periculum mortis immineat, tempusque non suppetat ut singuli separating baptizentur, poterit minister, singulorum capitibus aquam infundens, omnes simul baptizare, dicendo : Ego vos baptizo, etc. » b) Si habeat *duo cupita* et *unum pectus*, vel *duo pectora* et *unum caput*, vel denique *duo capita* et *duo pectora non bene distincta*, tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea idler sub conditione, hoc modo : « Si non es baptizatus, ego te baptizo, etc. ». Ita *Rituale Rom.* — Si habeat *unum, caput* et *duo pectora*, post baptismum capitis, utrumque pectus baptizetur sub conditione : Si non es baptizatus » ; quia ignoratur quodnam pectus anima capitis informetur. Cfr. can. 748.

Ceterum in his casibus, nisi necessitas urgeat, non festinanter agatur; tum ut consulatur Ordinarius loci, vel alius peritus (ut monebat *Rituale*) ; tum ut lapsu temporis natura se explicet (VI, 125).

§ 3. De filiis infidelium vel haereticorum.

Valide quidem baptizantur filii, invitis parentibus ; non enim scriptum est, inquit X. *Iugustinus*, nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, sed nisi « piis renatus fuerit ex aqua, etc. (Epist. 98, n. 2 ; *Migne*, t. 33. coi. 560). Quae-ritur autem hic, an semper *licite*?

1471. **P r i n c i p i u m.** Filios infidelium, haereticorum aut schismaticorum aliquando etiam invitis parentibus baptizare licet. Patet ex can. 750 et 751. et valet etiam de filiis duorum catholicorum qui in apostasiam vel haeresim vel schisma prolapsi sunt. Vide novum *Rituale Rom.* Tit. 11, c. 1, n. 24 et 25.

Hinc, juxta citatos fontes, infans infidelium (haereticorum, etc.) licite baptizatur, 1° etiam *incitis parentibus*, cum in eo versatur vitae discrimine ut

prudenter *praevideatur moriturus* antequam usum rationis attingat. 2° *extra mortis periculum*, dummodo catholicae ejus educationi cautum sit : *a)* si parentes vel tutores, aut saltem unus eorum, consentiant ; *b)* si parentes (i. e. pater, mater, avus, avia) vel tutores desint, aut jus in eum amiserint, vel illud exercere nullo pacto queant.

1472. — *Extra praefatos casus, non licet baptizare infantes invitis parentibus.* Ratio est, quia, si in parentum potestate relinquantur, sacramentum certe exponeretur periculo profanationis ob indubium perversionis et apostasiae periculum : si subtrahantur parentibus, laederetur jus naturale parentum, quo liberi, quamdiu rationis usu non fruuntur, sub potestate et cura parentum sunt, sicut ceterae res eorum.

Ita sententia communior DD. contra Scotistas, confirmata usu Ecclesiae et Constitutione Benedicti XIV, *Postremo mense*, 28 Febr. 1717 (VI, 132). Anno 1867, S. C. de P. F. prudentiae Praefectorum Apostolicorum remisit baptismum puerorum qui, a parentibus infidelibus *ad sacrum lavacrum oblati*, in domo paterna, cum aliquo perversionis periculo, remanere debent. Vt tales pueri baptizati queant, sufficit ut non adsit specialiter grave perversionis periculum. *Gallo*, Suppetiae mission., 1, 104.

Proles quae fuerit, invitis parentibus, baptizato, forum subtrahenda est potestati, ut in suscepta lide instruatur et perseveret. Ratio est, quia homo per baptismum subjicitur jurisdictioni Ecclesiae, et consequenter jure liberatur a paterna cura, in iis quae ad gubernationem animae spectant, quatenus juri Ecclesiae acquisito contraria esse potest ; nam jus paternitatis naturalis debet cedere juri paternitatis spiritualis Ecclesiae (VI, 127, 128). Vix tamen hodie potest haec doctrina in praxim traduci, siquidem obstant leges civiles.

§ 4. De adultis.

In adultis requiruntur certae dispositiones, tum ad validam, tum ad licitam susceptionem baptismi. — Notandum autem, ex can. 745, § 2, n. 2, adultum, in materia baptismi, censeri, qui *rationis usu fruitur* : idque satis est, ut suo quisque animi motu baptismum petat et ad illum admittatur. Idem statuit *Hit. Hom.* l. c. n. 19, 2°.

1473. — *Principia*. I. Ad validam susceptionem baptismi, in adultis requiritur et sufficit intentio saltem habitualis suscipiendi sacramentum. Constat ex can. 752, § 1 et 754. Vide n. 1434. Quare :

1° Validus est baptismus ex metu gravi susceptus. Cum enim sufficienter voluntarius sit, suscipitur sacramentum, quamvis res, seu gratia sacramenti, actu non suscipiatur. 2° *Amentes et furiosi*, qui lucida habent intervalla, tunc baptizentur, si velint >. Possunt quoque ac debent baptizari, imminente mortis periculo, si antequam insanirent suscipiendi baptismi desiderium ostenderint,

*SI amentes et furiosi fuerint tales a nativitate vel ante adeptum rationis usum, baptizandi erunt ad normam eorum quae diximus de baptismo infantium (n. 1465). De tota hac quaestione cfr. Cappcfo, I, n. 163 ; *Haus.* Inst. can. n. 228.

etiamsi actualiter lethargo aut phrenesi laborent x. (Can. 754, § 2-4). 3° In mortis periculo, si adultus nequeat in praecipuis fidei mysteriis instrui, satis est ad baptismum conferendum ut *aliquo modo ostendat se eisdem assentire* serioque promittat se Christianae religionis mandata servaturum. Can. 752, § 2. Quodsi baptismum ne petere quidem queat, sed *vel antea vel in praesenti statu manifestaverit aliquo probabili modo intentionem illum suscipiendi*, baptizandus est sub conditione. Si deinde convaluerit et dubium de valore baptismi collati permaneat, sub conditione baptismus rursus conferatur. Can. cit., § 3. invalide igitur baptizatur moribundus sensibus destitutus, qui prorsus nullum antea habuerit baptismi desiderium. Cfr. Resp. S. OIL, 10 Maii 1703, 6 Jun. 1860, 30 Mart. 1898 (ap. Collectan. S. C. de Prop. Fide, n. 254, 256, 1198, 1993). I

1474. — II. Ad licitam et fructuosam baptismi susceptionem requiruntur in adultis convenientes dispositiones. Sunt, praeter cognitionem doctrinae Christianae, illae dispositiones quas Concilium Tridentinum docet esse *pro justificatione impii* necessarias (cfr. n. 1644). Quare :

1° Si quis adultus *sit jam prius justificatus* per caritatem aut contritionem, nihil amplius requiritur in eo, nisi *voluntas* suscipiendi sacramentum (cfr. n. 1150). 2° Si *non sit justificatus*, solum tamen habeat, *peccatum originale*, requiritur et sufficit in eo *fides* explicita mysteriorum fidei, quae de necessitate medii credenda sunt, et implicita aliorum quae a Deo sunt revelata ; dein *spes* justificationis et vitae aeternae, cum *initio amoris*. 3° Si habeat etiam *peccata personalia*, requiritur insuper *dolor supernaturalis* de peccatis, juxta illud f.-leL, 2. 38) : *Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum*; actualia enim peccata deleri non possunt sine retractatione peccatoris. Can. 752, § 1. Verius autem Iradunt 1)D. sufficere *attritionem*; cum enim baptismus institutus sit ad delenda etiam actualia peccata ante ejus susceptionem commissa, si praeexigeret contritionem, quae operit multitudinem peccatorum, praeexigeret effectum, ad quem producendum institutus est ; ergo. Ita communissime cum 5. *Thoma*, qui dicit (in 4. D. 6, q. 1, a. 3, ad 5) : « Ad hoc quod homo se praeparet ad gratiam in baptismo percipiendam, praeexigitur fides, sed non caritas ; quia sufficit attritio praecedens, etsi non sit contritio ». Vide tamen quae n. 1655 dicuntur de confessione ante baptismum sub conditione iteratum. 4° De baptismo adultorum monet *Bit. Bom.* (Tit. II, c. 3) :

Adultus nisi sciens et volens probeque instructus, ne baptizetur ; insuper admonendus ut de peccatis suis doleat. » Antiquitus diversa tempora pro *Micui* ^{mi ms} probandis et instruendis praescripta fuerant ; nunc res tota Episcopi judicio relinquitur, qui utique, pro tempore quo catechumeni in ritibus paganorum vixerunt, breviorum vel longiorum praeparationem praescribet. Cfr. *Imi du Cl.*, (1912, p. 113 seqq) 5° Licet *haereticus adultus*, qui baptizari cupit, etiam invitis parentibus sacramentum suscipere possit, praestat saepe ad majora mala vitanda *differre baptismum* usque ad aetatem ab iniqua Tege statutam. Interim vero neophytus *bene instruatur*, et. quatenus opus erit, opportuna dispensationes circa leges positivas abstinentiae, missae audientiae et^o obtineantur (cfr. *Prummer*, 111. 127). 6° *Infidelis moribundus* summarie edoceri debet de praecipuis mysteriis, inclusive de mysteriis SS. Trini-

¹ Xuüt Coppel» (l. e.) : si intentionem seu desiderium recipiendi Baptismum nullo [n. 1] manifestaverint, baptizari nequeunt sive extra mortis periculum sive eo imminente ; sci applicanda Ipsi erunt principia, quae in irenere valent de adultis in periculo mortis cjtittluhj (de quibus sub 3').

Cap. III. — De subjecto baptismi.

tatis el Incarnationis, ad normam eorum quae modo diximus n. 1473, 3°. — Vid. S. Off., 25 Jan. 1703 (.I.S. A', 30. p. 700).

1475. — *Quoad ritus in baptismo adhibendos* haec tenenda sunt :

a) Perpetuo amentes baptizandi sunt ut infantes. Can. 754, § 1. — b) Ordinarius loci potest gravi et rationabili de causa indulgere ut caeremoniae praescriptae pro baptismo infantum adhibeantur in baptismo adultorum \ Can. 755, § 2. — c) Tam sacerdotem qui adultos baptizaturus est, quam ipsos adultos qui sani sint, decet esse jejunos. Can. 753, § 1. — d) Nisi urgentes causae obstant, adultus baptizatus statim missae assistat et communionem percipiat. //>., i 2.

§ 5. De dubie baptizatis.

Semper fuit in Ecclesia praxis baptizandi, saltem sub tacita conditione, illos de quibus dubitabatur, num per regenerationis lavacrum ab originali culpa essent expiati. Id fuse probat *Benedictus XIV* (de Syn., l. 7, c. G) contra Natalem Alexandrum. — Sum. Pont. *Alexander III* (c. 2. de Bapt.) ita statuit: « De quibus dubium est an baptizati fuerint, baptizentur his verbis praemissis : *Si baptizatus es, non te baptizo, sed, si nondum baptizatus es, ego te baptizo*, etc. »

1476. — *Principium*. Debet sub conditione iterari baptismus, tunc solum quando prudens et probabilis subest dubitatio, an quis luerit baptizatus, nec, diligenti praemissa indagatione, potuit rei veritas innotescere. Ita *Benedictus XIV* (l. c.). — Hoc servandum est *sub gravi*, tum quando constat baptisma fuisse collatum cum materia, vel forma vel intentione dubia, aut de ejus valore controversia est ; tum quando prudenter dubitatur (sive positive, sive negative) utrum baptismus sit datus an non : quia, in utroque dubio, aequè periclitatur salus hominis.

Hinc regula, quam tradit Concilium Carthaginiense V (Can. *Placuit*, ili. de Conséc., dist. 4) : « Quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, absque scrupulo esse rebaptizandos»; et novum *Rituale Rom.* ait (Tit. II, c. 3, η. 11) : « Omnes de quibus, re diligenter investigata, prudens dubium existat, num revera vel num valide baptizati fuerint, sub condicione iterum baptizentur. »

Sed gravissima hic ponitur quaestio, utrum *dubie baptizati* teneantur, ante iterationem baptismi sub conditione, conlitteri peccata post baptismum commissa. Vide quae n. 1655 hac super materia dicemus. — Ritus autem in baptismo sub conditione servandus, infra, n. 1488 indicabitur.

1477. — Corollaria. I. *Sub conditione baptizari debent* :

1° Infantes *expositi* et *inventi*, nisi de eorum baptismo constet. Can. 749, et Rit. Rom. l. c. c. 1, n. 23.

1 Cfr. privilegia dioecesium Anivricie Sept., ap. *Collect. Lac.*, III, 34, 321, 599, etc.

Et idem sentiendum cum *Benedicto XIV*, etiam si collo gererent testimonium baptismi, quando scheda non parit certitudinem, i. e. quando non deprehenditur schedulae auctorem esse fide dignum. Ita ex declaratione S. C. C., 18 Dec. 1723 (*Thes. resol.* t. 2, p. 413 ; cfr. et *Coll. S.* «§», n. 246 et 247).

2° Illi omnes, pro quibus *nullum signum* haberi potest recepti baptismi, nec matrimonii parentum ; ita quidem ut praesumptio stet contra eos.

3° Saepe etiam *haeretici*. Rebaptizandi vero sunt illi, non quod fuerint ab haereticis baptizati, sed quod haeretici baptizantes non pas solent, quas praescribit Ecclesia, condiciones adimplere (VI, 135 seqq. ; H. Ap., XIV, 26). — Ex can. 759, § 3 et 760, Ordinarius permittere potest, ut rebaptizentur privatim sine caeremoniis postea supplendis.

a) Accurate et valide solent baptismum conferre *graeci schismatici, cutychiani, nestoriani*, et alii haetelici *orientales*; item schismatici gallici (*petite figlise*), *veteres catholici*, et inter anglicanos *ritualistae*. b) Minus accurate ideoque dubie baptismum administrant tum *methodistae* et *presbyteriani*, qui solent baptizare per aspersionem ; tum *episcopaliani*, qui, hodie praesertim, censent baptismum esse ritum nudum absque vera efficacia ; tum denique *congregationalistae, unitariani* et *universalistae*, qui baptismum ceu quid liberum existimant, c) *Baptistae* adultos tantum baptizant, et quidem dubie, quia formam proferunt integram antequam incipiat immersio. *Sociniani* et *quackeri* nullum prorsus baptismum conferunt (cfr. *Sabetti*, n. 662 ; *Konings*, 1264). Advertatur insuper sectas esse *variabiles*, easque hodie, in variis locis, magis magisque accedere ad rationalismum.

1178. 11. *Non sunt iterum, ne sub conditione quidem, baptizandi :*

1° Infantes, quorum baptismum unus saltem testis fide dignus Affirmat, ut docet ipse *Benedictus XIV* (Inst. 8, n. 8). Idque, etiamsi testis sit femina (modo sit exceptione major), nec sint alii testes contrarium deponentes. Cfr. can. 779. 2° Adultus, qui natus est ex parentibus vere Christianis et educatus fuit inter fideles ; quia, nisi evidentissimae rationes dentur in contrarium, pro hujus baptismo stat violenta praesumptio, quae certitudinem parit. Si tamen ordinandus sit, requiritur testimonium positivum baptismi L 3° Baptizatus ab obstetrice, vel alia perita persona ; nisi adsit, re diligenter examinata, probabilis suspicio erroris (VI, 134 Seqq.), ut jam supra «licebamus. Casu, quo dubium non prorsus inane supersit (circa valorem), sub conditione est baptizandus.

347 — *Tandem huc spectant plura S. Officii Responsa :* a) Generatim non conferri debet absque examine baptismus sub conditione haereticis, qui ad catholicam fidem convertuntur, ex quocumque loco proveniant, et ad quamcumque

Confer canonem 993, Ie. Attamen si quis in adulta aetate baptismum receperit, sufficit etiam Ipsius baptizati jusjurandum. Can. 779.

sectam pertineant ; sed in conversione haereticorum *inquirendum est* de validitate baptismi in haeresi suscepti. Si compertum fuerit, aut nullum aut nulliter collatum fuisse, baptizandi erunt *absolute*. Si autem investigatione peracta, nihil, sive pro validitate, sive pro invaliditate detegatur, aut adhuc probabile dubium de baptismi validitate supersit, tunc *sub conditione* secreto baptizentur. Demum, si constiterit validum fuisse, recipiendi erunt tantummodo ad abjurationem seu professionem fidei. Decret. 20 Nov. 1878 (A. S. S., 16, p. 416). *b)* In casu dubii de valore baptismi, qui ita in infidelitate baptismum susceperunt, generatim loquendo, *ut christiani* considerandi sunt. Si dubium de valore baptismi remaneat, et non visum sit opportunum solvere dubium de his, qui sic dubie baptizati sunt, censendum est validum baptisma in ordine ad validitatem matrimonii. Decret. 9 Sept. 1868 (Coll. S. A., η. 243). Alia Responsa vide infra η. 2039 ; et zl. S. 6., 13, p. 457.

CAPUT IV

De caeremoniis baptismi sollemnis.

S. A/phonsHS, VI, 140 ; ed. G., III, p. 123 ; *Lehmhuhl*, II, n. 94 ; *Berardi*, Theol. mor., IV, n. 901 ; .1- *Inye-Damen*, II, n. 69 ; *Cappello*, I, n. 175 ; *Noldin-Schmitt*, III, n. 81 ; *Piscelta-Gennaro*, V, n. 196 seqq. ; *Woulers*, II, n. 79 seqq. — Praesertim vero consulatur *Rituale Rom.* (Tit. II, c. 1, η. 26 seqq.).

1480. — Jam vidimus (η. 1448) quomodo distinguatur baptismus sollemnis sive parvulorum sive adultorum a privato ; diximus etiam (n. 1463), quomodo baptismus privatus sit conferendus ad normam quoque praescriptionum novi Ritualis Romani.

In locis autem ubi non adest ecclesia parochialis, nec fons baptismatis, missionarii, stante Decreto S. Off., 29 Febr. 1663, *tenentur uti illis caeremoniis, quibus possunt uti*. » Quare liquet, illico privatum sollemni baptismo substituendum non esse, eo quod aliqua fieri nequeat caeremonia ; nam. hac omissa, ceterae adimplendae sunt ». Quod fieri etiam debet, quantum per circumstantias licet, si, necessitatis causa, baptismus in domibus privatis conferatur, nec spes remaneat fore ut caeremoniae in ecclesia suppleri possint S. C. de P. F., 21 Jan. 1789 (Coll. A. A., η. 263). Die 19 Mail 1879, S. Olficium declaravit, pueros neophytos qui scholis catholicis adscripti fuerunt, posse baptizari ritu parvulorum, si baptizentur ante primam Communionem (Coli. S. C. de P. F. n. 1520). Attamen responsiones praescriptae dentur a pueris baptizandis insimul cum eorum patrinis.

Ad caeremonias juxta κῆρυγμα adhibendas quod attinet, statuit canon 756 : Proles ritu parentum baptizari debet. Si parentes sunt ritus diversi, proles ritu patris baptizetur, secluso jure speciali cujusque loci. Si unus ex parentibus sit acatholicus, proles baptizetur ritu parentis catholici. Qui ad preces parentum, contra praescriptum can. cit., a ministro alieni ritus baptizati sunt, pertinent ad ritum in quo baptizari debuissent. Pontif. Comm., 16 Oct. 1919 f.t. .1. 5., XI, p. 478).

Quibus praemissis, agemus : 1° de loco et tempore baptismi sollemnis ; 2° de patrinis ; 3° de baptismi caeremoniis accessoriis.

P. III. — Tr, II. De baptismo.

§ 1. De loco et tempore baptismi sollemnis.

1481. — I. *Locus baptismi sollemnis administrandi regulariter est baptisterium in ecclesia vel oratorio publico.* Can. 773. Si baptizandus graves ob causas illuc transferri vel accedere nequeat, conferatur baptismus in proximo oratorio intra paroeciae fines, licet ibi non adsit fons baptismalis. Can. 775.

Diximus *regulariter*: in *domibus* enim *privatis* baptismus *sollemnis* conferri potest: 1° Si baptizandi sint filii aut nepotes eorum qui supremum actu tenent populorum principatum, vel jus habent succedendi in thronum, quoties isti id rite poposcerint. 2° Si loci Ordinarius justa de causa in casu extraordinario id concedendum censuerit¹. His in casibus baptismus sollemnis conferatur in sacello domus vel saltem in loco decenti, et cum aqua baptismal! de more benedicta. Can. 776, § 1-2.

1182. — II. *Tempore quocumque baptismus tum sollemnis, tum privatus administrari potest.* Can. 771, 772. Decet tamen adultorum baptismum, secundum antiquissimum Ecclesiae ritum, conferri, si fieri commode queat, in perviligio Paschalis et Pentecostes, praecipue in metropolitan[^] aut cathedralibus ecclesiis. Can. 772.

, § 2. De patrimis.

Patrini sunt quasi patres spirituales, qui baptizatum de sacro fonte suscipiunt in suam curam (VI, 146).

1483. *Principia*. I. In baptismo sollemni, sub gravi adhibendus est unus saltem patrimis, atque ad summum unus et una. Ita can. 762, § 1 et 764. Statuit Concilium Tridentinum (Sess. 24, *de liej. Matr.*, c. 2): « Patrinorum (autem) praesentia in baptismo, ex vetustissima traditione, semper tanquam praecipua caeremonia in Ecclesia Christi habita est, ut spiritualis generationis significatio servaretur per patrilinos, et ipsorum sponsione in tuto religiosa pueri educatio poneretur ((*oil. S. S.*, n. 270, p. med.)). Diximus autem:

1° *In baptismo sollemni* etenim can. 762, § 2 praeceptum minus strictum statuit, quando dicit Etiam in baptismo privato patrimis, si facile haberi

¹ Justa causa esse potest: si pater impius obstinate prohibeat baptizare infantem in ecclesia, si timeatur permanens periculum infamiae parentum, etc. — De quaestione iut.-m utrum sit juri conformis praxis juxta quam infantes, qui non versantur in periculo mortis, sed non -ine periculo a«l ecclesiam transferri possunt, domi sollemniter baptizentur a parrocho above sacerdote de parrochi beentia, haec exstat decisio S. Congreg. de Sacram, lici 22 Julii 1925 (\A S. XVH, p. 152): * Esse juri conforme quod, si infans non versatur in periculo rnortü. <ine perteulo ad ecclesiam ad nonnam can. 775 transferri nequit, Or lin irius permittere potest... justa ac rationabili de causa, in aliquo ca\$ñ extraordinario; quod domi bapthmu· sollemniter administretur.

queat, adhibeatur ; si non interfuerit, adhibeatur in supplendis baptismi caeremoniis ». Vide etiam dicenda n. 1485 et 1488. 2° *Unus saltem patrinus*, licet diversi sexus a baptizando. 3° *Id summum unus et una*: ne scilicet multiplicentur cognationes spirituales (vide n. 1485). Inde haec quoque concluditur :

a) Parochus, qui nullum vel qui plures quam duos patrinos admittit, peccat *graviter*; transgreditur enim praeceptum Ecclesiae, sub gravi impositum. — *b)* Patrini et matrinae non possunt esse *duo mares* aut *duae feminae*. Controversatur utique utrum hoc esset mortale, an solum veniale ; verius tamen videtur S. Alphonso esse *mortale*, si patrini matrinaeve a baptizando in sexu differant : sic enim multiplicarentur cognationes, contra intentum Concilii Tridentini (VI, 155 ; II. Ap., XIV, 36). — *c)* Improbanda est parentum incuria, qui munus patrini, non selectis idoneisque personis, sed *cuicumque qui primus obvenit* committunt, licet pro certo habeant ipsum suum spirituales liliū non amplius esse revisurum (*Coll. S. S.*, n. 270, fin). Quae sit gravitas hujus muneris sanctitasque obligationum susceptarum elucescit ex ampla aliqua *Instructione* ¹ data a S. ('ong. de Sacram. 25 nov. 1925 (A.A.S. XVIII, p. 43).

Canon 763, § 1 haec subjungit : « Cum baptismus iteratur sub conditione, idem patrinus, quatenus fieri possit, adhibeatur, qui in priore baptismo forte adfuit : extra hunc casum in baptismo conditionato patrinus non est necessarius ». Cfr. etiam dicenda n. 1485.

1484. — II. Ut quis valide sit patrinus, et contrahat obligationes officio patrini adnexas, requiruntur plures conditiones. Harum conditionum aliquas exigit ipsa natura muneris suscipiendi, aliquas vero mera legislatoris voluntas. Omnes autem sequentibus can. 765 praescriptis sic efferuntur :

Ut quis sit patrimis, oportet : 1° Sit baptizatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi. — 2° Ad nullam pertineat haereticam aut schismaticam sectam, nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus aut infamis infamia juris aut exclusus ab actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus. — 3° Nec sit pater vel mater vel conjux baptizandi. — 4° Ab ipso baptizando ejusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro sit designatus. — 5° Baptizandum in actu baptismi per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis.

Si *haereticus impediri non potest quominus ecclesiam adeat*, patrinum acturus, declaret parochus, ipsum ut testem intéressé posse et ideo omittat omnia

¹ Occasionem hujus Instructionis dedit quaestio agitata ab Archiepiscopo Itralecten. de conditionibus requisitis, ut patrinus per procuratorem agere valeat. Etenim, sic ait, apud suam gentem mos est » ut qui patrinum agere vult, nemini mandatum conferat expressum, sed cum ipse absens est, baptizans vel baptizandi parentes aliam personam invitant, ut pro patrino agat. *Respondetur* haec consuetudo est reprobanda, sed patrinus absens, eam agnoscens, contrahit cognationem spirituales, etc.

quae patrinum concernunt, vel etiam interrogationes et responsa a patrinp danda curet ut vel ipse det vel ut ea det obstetrix aliave persona catholica, et hoc sane facile fieri poterit, quia vir acatholicus ritus catholicos ignorat et insuper hodie munus patrini fere habetur pro honore mere civili. — « Nihil impedit, quominus parentes, in casu necessitatis, patrinorum vices gerant, suos infantes *materialiter tenendo*, et pro iis baptizanti respondendo ». *Coli. S. s. n. 270*. Cfr. dicenda n. 2° 1°, 2°.

1485. — III. Ex susceptione baptizati de sacro fonte oritur cognatio .spiritualis. Can. 769. Hujusmodi cognatio, in casu, duplicem habet effectum : 1° imponit patrinis officium paedagogi, quatenus tenentur baptizatum instruere circa fidem et mores ; — 2° dirimit matrimonium inter baptizatum et patrinum, necnon inter baptizatum et ministrum baptismi. Vide n. 2021 et *Instructionem* n. 1483 citatam.

Haec obligatio baptizatum instruendi tunc, tantum urget, cum vera necessitas id exigit, v. gr. casu quo baptizati inter infideles nutrentur vel etiam nostris temporibus inter fideles, cum fides et boni mores magis periclitantur.

Cum autem, inquit *I. Thomas* (3, q. 67, a. 8). nutriuntur inter catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari, praesumendo quod a suis parentibus diligenter instruantur. *Si tamen quocumque modo sentirent contrarium*, tenerentur, secundum modum, salutis spiritualium filiorum curam impendere ».

Procurator autem patrini non incurrit cognitionem spiritualem, sed ille cujus locum tenet, ut patet etiam ex decisione data a S. C. de Sacram, die 29 Julii 1925 M..l..s\ Will. p. 43).

Si iteratur baptismus sub conditione, patrimis tunc solummodo cognitionem contrahit, si *idem* in *utroque* baptismo adhibitus fuerit. Can. 763, § 2 (cfr. modo dicta n. 1483, fin.). Denique si post baptismum privatum caeremoniae supplentur, patrimis, qui pro illis tantum adhibetur, non contrahit spiritualem cognitionem. Can. 762, § 2.

IN». Quaesitum. *Quinam* prohibentur *esse patrini*? — Ad rectam *quaesiti* hujus intelligentiam, haec animadvertenda sunt :

Prohibitorum nomine illi proprie veniunt qui contra legis ordinem agentes illicite quidem, attamen valide operantur. Quaerimus ergo, quinam illorum quos lex inhabilitans non attingit, lege prohibente ab explendo patrini munere coerceantur. Sed absonum forei hoc inquirere, si de baptismi liaereticali ritu ac tin· conferendis ageretur, utpote quod jamdiu decisum fuerit catholicis absolute non licere nec per se nec per alios fungi officio patrini in baptismis qui haereticorum filiis ab haereticis ministrantur. S. (HT. 10 Maii 1770 (A. l · · · · · 455). Porro hujusce ferendae prohibitionis ratio ex eo patet quod in praedictis circumstantiis catholicus quilibet patrimis, baptismum pro baptizando ex officio postulans, ipsamet sua petitione cum ministro acatholico active cooperatur ad sacram obtinendam actionem quam haereticus licite praestare nequit (*Lehmkuhl*, 11, n. 99 ·). Cum vero generalis haec illi-

* Quare textum *Hw-inbaum*. qui Ipse cum *l.autnonn* et Cr.iw, contrarium saliem pro Germania 'cnlleb.it ut videte ·I apud S. zl/pi-n-um (XI. !.,> ; (,aikP. m. p. 13', 135 et notj c). omnino corrigere debemus

citae cooperationis ratio in baptismis catholico ritu legitime perficiendis omnino deficiat, in ordine ad haec tantum baptismata quaeri potest : Praeter eos qui valide simul ac licite, quinam valide quidem sed illicite patrini munus assumunt ? - Ad quaestionem hoc sensu positam, ex can. 766 cum *Codice* respondemus :

1) quis *licite* patrimis admittatur, oportet : 1° Decimum quartum suae aetatis annum attigerit, nisi aliud justa de causa ministro videatur. 2° Non sit propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel infamis infamia juris, (quin tamen sententia intercesserit, nec sit interdictus aut alias publice criminis vel infamis infamia facti. 3° Fidei rudimenta noverit. 4° In nulla religione sit novitius vel professus, nisi necessitas urgeat et expressa habeatur venia Superioris saltem localis. 5° In sacris ordinibus non sit constitutus, nisi accedat expressa Ordinarii proprii licentia '. — *Publici peccatores, qui a munere patrini arceri debent*, ii censentur quos ex can. cit. (sub 2°), expresse ab hoc officio removendos declaravimus. *Massones* licite admitti nequeunt, et praestat ut baptismus conferatur sine patrino, si aliter fieri non possit. S. Off., 5 Jul. 1878 et 3 Maii 1893. Deinde servantur, ubi vigent, statuta particularia, quae ab officio patrini remonent quosdam alios, v. gr. Jaicos non implentes praeceptum confessionis annuae vel communionis paschalis, etc. In casibus implicatis, *consulatur Episcopus*.

§ 3. De caeremoniis accessoriis.

1487. — Principia. 1. Ritus accessorii in baptismo sub gravi adhiberi debent. Ratio est, quia praescribuntur a Rituali Romano in finem gravem, et habent fructus speciales, ita ut *mortale* sit omittere, absque gravi causa, omnes baptismi caeremonias, aut aliquam ex eis notabilem, speciatim usum aquae consecratae, unctionem olei catechumenorum, et chrismatis (VI, 141 ; in Trid. Sess. 7, n. 62).

Ideo graviter peccant magnates qui, extra necessitatem, faciunt filios baptizare domi, vel in ecclesia privalim, ut deinde cum pompa caeremoniae perficiantur in ecclesia, postquam advenerint patrini ; qui, ceteroquin, collate jam antea baptismo, nec vere patrini efficiuntur. Vide A. *Alph.*, VI. 178 ; *Notio. Ileo. Thëol.*, 10, p. 149 ; 11, p. 614.

1488. — II. Caeremoniae omissae sunt sollemniter, et quidem sub gravi, in ecclesia supplendae. Constat ex can. 759, § 3, et ex Rituali Romano (Tit. 11, c. 6, *Ordo supplendi omissa*), atque ex sententia communi. 1) tamen non praescribitur in haereticis conversis, ne plebs putet nos eorum baptismum, etsi rite collatum, improbare, ut diximus n. 1477, 3°. — Cum baptismus *sub conditione iteratur*, caeremoniae omissae sunt pariter supplendae (secus in bap-

' An reputetur aliquem esse ministrum baptismi et simul aut perse aut per procuratorem levare baptizandum, vide *Ami du Clergé*, 1921. p. 239 ; *Haus*, Inst. can. n. 230 cum nota.

tismo haereticorum adultorum). Si in priore baptismo adhibitae fuerint, possunt in altero vel repeti vel omitti. Ita can. 760.

Illic etiam spectant *varia praescripta* (praeter ea quae jam notavimus, n. 1463, 1480), quae compendiose nunc referemus :

1° baptismus conferendus est semper in lingua latina. Nec interrogationes fieri possunt in lingua vernacula, nisi Induito id concessum fuerit (S. Off., 23 Aug. 1886 ; S. R. C., 12 Sept. 1801) Attamen vetitum non est, ut sacerdos interrogationes, quas latine protulit, pro patrinis lingua vernacula repetat eorumque responsiones eadem lingua excipiat (S. Off. 23 Aug. 1886) -. Item patrini in baptismo recitare possunt *Pater* et *Credo* lingua vernacula, dum parochus ea recitat latino sermone. S. R. C.. 30 Dec. 1881, n. 3535.

2° Caeremoniae supplendae super adultum catholicum sunt illae quae in Rituali assignatur pro baptismo infantum. Supplendae sunt, etsi baptizandus interea adolevit et in eo est ut mox matrimonium ineat. *Ami du* (I., 1920, p. 634. Sed pro adulto *haeretico* ad fidem catholicam converso, cum est sub conditione baptizandus (quatenus supplendae credantur caeremoniae), illae supplendae sunt, quae pro adultorum baptismo sunt praescriptae S. R. C., 27 Aug. 1836, n. 2743 ; cfr. *Coli. S. S.*, n. 285. Ex can. 759, § 2, loci Ordinarius permittere potest ut haeticis adultis conferatur baptismus sine caeremoniis, dummodo non de baptismo absoluto, sed de conditionato tantum agatur.

1489. — Quaesita. I. *¶ Izi prohibitum sil uti chrismate vetere, seu alterius anni?* Respondetur : 9

Affirm., et quidem sub gravi, si chrisma novum habeatur. Can. 734, § 1. Quod si haberi nequeat et necessitas urgeat (cfr. *Hit. Rom.* Tit. II, c. 1. n. 47), unctiones quidem in baptismi collatione sunt cum vetere faciendae ; ast, in Sabbato Sam io, benedictio Fontis fieri debet sine sacrorum Oleorum infusione, quae privatim opportuno tempore fiet : nisi quis baptizari debeat (tunc enim in ipsa benedictione sollemni vetera Olea infundantur) S. R. C., 23 Sept. 1837 (n. 2773), 31 Jan. 1896 (n. 3879). 'fi

II. *Quid notandum circa nominis impositionem ?* Respondemus :

Nomen generatin'! imponi debet : excipe si urgeat mortis periculum et dubitetur de sexu. Statuit autem can. 761 : Si parochi consequi nequeunt ut imponatur nomen christianum, nomini a parentibus imposito addant nomen alicujus sancti, et in libro baptismorum utrumque nomen perscribant. Nomina autem in baptismate imposita licite mutari possunt in confirmatione, imo et aliis temporibus, privata etiam auctoritate (VI, 145). £

III. *Quid agere debeat minister post baptismum ?* En quae habet *Rit. Rom.* (Tit. II, c. 2, n. 31) :

Parochus debet : 1° adnolare in libro nomina baptizati ejusque parentum at susceptorum ; 2° monere patrilos de cognatione contracta eorumque obii-

¹ *CôH* s. (? de P. F., II. 640 : *Vour. i^ü. Thiols* 24, p. 176 ; A.S.S., 3 p. 92. — ¹ Non desunt Indulta quae permittunt, quoad interrogationes, ibum excluditvum linguae vernaculae (*Voûim-SchmHt* IU, n. 84). Juxta declarationem S. Otlicii, diei 7 Julii 1910, in kuttrU pjteU leniri, ut unice lingua vernacula Dant interrogationes et re-pon-sa.

gatione ; 3° inculcare matribus et nutricibus, ne decumbant cum infantibus ob periculum suffocationis. Si tamen « lectus est latus, puer implacabilis, qui aliter a frigore defendi non possit., et mulier in somno suum retinere soleat situm ac locum », videtur periculum abesse (VI, 160).

1490. — *Circa descriptionem seu adnotationem in libro baptizalorum, haec teneantur*: 1° Parochi debent nomina baptizatorum, mentione facta de ministro, parentibus ac patrinis, de loco ac die collati baptismi, in baptismati libro deferre. Can. 777, § i. Si baptismus nec a proprio parochi nec eo praesente administratus fuerit, minister de ipso collato quamprimum proprium ratione domicilii parochum baptizati certiore reddat. Can. 778. — 2° Si baptizentur *illegitimi*, matris nomen est inserendum, si de ejus maternitate publice constet, vel ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat. Item nomen patris, dummodo ipse sponte sua a parochi vel scripto vel coram duobus testibus id requirat, vel ex publico authentico documento sit notus. In ceteris casibus inscribatur natus tanquam filius patris ignoti vel ignotorum parentum. Can. 777, § 2. Cum autem circa verbum « illegitimi » citati canonis 777 exortum fuerit dubium. « an omnes omnino comprehendat illegitime natos, etiam adulterinos, sacrilegos, ceterosque spurios, ita ut liceat parentum ipsorum cognomina inscribere in adnotatione collati baptismi », *Ponttf. Commissio* die 11 Julii 1922 XIV. p. 528) respondit, pro praxi : « Nomina parentum ita inserenda esse, ut omnis infamiae vitetur occasio : *in casibus vero particularibus* recurrendum esse ad S. C. Concilii. » — Id quoque advertere licet : cum illegitimorum baptismus celebratur, non eaedem ac pro legitimis in apparatu externo adhibendae erunt sollemnitates (*S. C. Cone.*, 31 Julii 1867i.

TRACTATUS III

De confirmatione

Agendum erit : 1° de natura ; 2° de ministro ; 3° de subjecto ; 4° de caeremoniis confirmationis.

CAPUT I

De natura confirmationis.

S. Thomas, 3, q. 72 ; S. AljMioruue, VI, n. 161-189 ; ed. G., III, p. 138 ; H. Ap., tr. XIV, n. 39-53 ; Suarez, de Sacr., dlsp. 32 seqq. ; Caninch, de Sacr., J. 72 ; S. *Bellarminus*, de Confirm. ; Herrmann, Instlt. Theol. dogm., tr. X ; *Aerlnyt-Damen*. II, 81 ; *Noldin-Schmitl*, III 8' ; *Heinrich*, Dogm. rhéologie, t. IX, p. 362 ; *bôlger*, Das Sakrinent der Finn. ; *Anci, dur. Pont.*, sen I, p. 293. pro praxl ; *i^sceUa-Gennaro*, V, n. 224 *seqq.* ; *Cappello*, I, n. 193 *seqq.* ; *Woulen*, II, n. 110 *seqq.* ; *Vermeersch Creuten*. II, n. 5S *seqq.* ; *Rons*, Inst. can. n. 233 *seqq.* fl

Dicemus : 1° de *notione* et *effectu* confirmationis ; 2° de *mate-ria* et *forma*, quibus constituitur.

Ar t i c u l u s I.

De notione et effectu confirmationis.

De f i n i t i o . Confirmatio est : *sacramentum a Christo institutum, f/uo per impositionem manuum cum unctione chrismatis in fronte, sub certa verborum forma, confertur gratia, roborans ad fidem fir- miter tenendam et intrepide profitendam* * Cfr. can. 780.

1491. Pr i n c i p i u m . Confirmatio est verum et proprium sacra- mentum. Constat ex Tridentino, Sess. 7, can. 1. *de Confirm.* Evin- citur etiam ex Scriptura (*Aci.*, 8, 15, 17), ubi legitur quod, cum Petrus el Joannes venissent ad credentes Samariae, *oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum.* Dic enim habetur : 1° *ritus exterior*, in manuum impositione et oratione ; 2° *collatio gratiae*, quia accipiebant omnes Spiritum Sanctum ; ergo gratiam sanctificantem : nam non omnibus concedebantur gratiae gratis datae, ut constat 1. Cor., 7 ; 3° *institutio divina*, quae satis intelli- gitur ex effectum, cum *solius divinae virtutis* sit, inanimatas res ad eam dignitatem efferre, ut gratiam in nobis producant.

* < Urchlsinu < ðholbu ita tradit dclinilionem . «Est Sacramentum a ðu Christo institutum <d confrrrnd un -pedal· m gratiam et dona Sp. S , quibus confirmatus roboratur ad ibb.ni. ut pcrletlusC» rhti miles. \crb«» ei opere profitendam » (p. 115).

De τεμ πο λ ε, quo hoc sacramentum *institutum fuerit*, existit inter theologos controversia. — Communius tamen institutum creditur in nocte Coenae, in qua Christus Dominus apostolos chrisma conficere docuit ; sicut colligitur ex traditione apostolica, et ex praxi Ecclesiae consecrantis chrisma feria V in Coena Domini (VI, 161). Alii dicunt institutionem confirmationis, inchoatam in ultima Coena, completam fuisse post Resurrectionem (vide *Cappello*, n. 194).

1492. — *Effectus* confirmationis sunt : 1° *Character*, quo adscribitur Christianus militiae Christi. 2° *Gratia sanctificans*, i. e. ejusdem gratiae augmentum cum augmento donorum Spiritus Sancti ; per accidens produci potest etiam prima gratia, ut dictum est (n. 1395). 3° *Gratia sacramentalis*, quae est gratia perficiens et corroborans Christianum ad intrepidam fidei et vitae Christianae professionem, adversus quoslibet fidei hostes et contra daemonis et mundi tentationes (VI, 169). Unde confirmandi unguntur oleo et balsamo, per quae significantur gratia Christi in ipsos effusa, bonus odor Christi et immunitas a vitiorum corruptela. Habetur etiam, ex can. 797, inter confirmatum et patrinum effectus secundarius, nempe *cognatio spiritualis*, ex qua patrimis obligatione tenetur confirmati Christianam educationem perpetuo curandi. Ex hujusmodi vero cognatione non oritur matrimonii impedimentum. Vide dicenda n. 2021.

Articulus II.

De materia et forma confirmationis.

§ 1. De materia.

1493. — *Principia*. Materia confirmationis remota est chrisma ex oleo olivarum balsamoque confectum, et ab Episcopo benedictum. Constat tum ex Concilio Florentino in Decreto Eugenii IV, tum ex perpetua traditione usuque Ecclesiae. Jamvero :

1° *Oleum* est de *necessitate* sacramenti et quidem *ex olivis* expressum, ut docet 5. *Thomas* (3, q. 72, a. 2), quia hoc est proprie oleum. Cfr. Resp. S. Off., 22 Nov. 1899 (*A. S. S.*, 32, p. 447).

2° *Balsamum* requiritur de *praecepto*, et probabilius *etiam de necessitate* sacramenti. Dicitur enim, confirmandos esse chrismate inungendos ; atqui chrisma denotat oleum permixtum cum balsamo.

Sententia tamen opposita est etiam probabilis : quare, in casu necessitatis, potest confirmatio *cum solo oleo*, v. gr. cum oleo catechumenorum vel infirmorum, sed sub conditione, administrari. — Sufficit autem balsamum cujusque regionis, sive palaestinum sive indicum, modo sil in ea quantitate, ut det sui odorem, quamvis non misceatur cum singulis olei partibus (VI, 162 ; H. Ap., XIV, 39). In ecclesia graeca plura alia aromata admiscentur ; sed iis deficientibus, materia sacramenti nec invalida nec illicita habetur.

3° *Chrisma*, de necessitate praecepti, benedicendum est ab *Episcopo*. Hoc certum est, et constat ex perpetua praxi Ecclesiae. Cfr. can. 781, § 1 : « Chrisma... *debet* esso ab Episcopo consecratum.»

P. Ili. — Tr. III. De confirmatione.

Utrum autem haec *Episcopi benedictio* sit de ipsa necessitate sacramenti, disputatur quidem, sed sententia hucusque *communior et tutior* affirmat, ex Decreto Eugenii IV, ubi dicitur, materiam confirmationis esse chrisma ab Episcopo benedictum. Nec tamen improbabilis est sententia quae docet, illud posse etiam *benedici a simplici sacerdote*, de licentia Romani Pontificis l. De sacramenti autem *necessitate* est, ut chrisma *benedicatur*.

Chrisma autem debet, ex Ecclesiae praecepto, esse *novum*, id est illius anni : hinc, qui vetere utitur, peccat graviter. Summus tamen Pontifex aliquando ab hoc praecepto dispensat, quando, v. gr., Simplex sacerdos debet in regione longinqua confirmare (VI, 163 ; H. Ap., XIV, 40).

1494. II. Materia proxima confirmationis est manus impositio cum unctione chrismatis in fronte. Ita communius et verius. Vide etiam can. 780. — Quia vero *duplex* in confirmatione fit manuum impositio, *una* quae praemittitur unctioni, et habetur cum Episcopus extendit manus super confirmandos, invocando Spiritum Sanctum ; *altera*, quae est indistincta ab actione manus Episcopi inungentis frontem : ideo non desunt theologi, qui dicunt *primani* impositionem, et *non secundam*, esse materiam confirmationis ; dum alii cum Concina, card. Gotti, etc., *utramque* necessariam esse contendunt. Contra quos X. *Alphonsus* in longiore dissertatione demonstrat certissimam, atque ideo in praxi tenendam sententiam esse *tertiam* (nempe sententiam S. Thomae, S. Bonaventurae, Bellarmini et aliorum), quae materiam adaequatam, totalem et necessariam confirmationis omnino reponit in *chrismatione per manum Episcopi*, seu in *impositione manuum, quae cum unctione chrismatis* conjungitur (VI, 164 ; ed. G., III, p. 142 seqq.).

11!»5. — a) Necessesse non est, ad valorem sacramenti, ut confirmandi adsint *initio ritus*. quando fit prima et generalis impositio manuum ; *nec in fine*, dum Episcopus dat ultimam benedictionem 2 ; quia hae merae caeremoniae sunt S. Dñi., 22 Jun. 1892 (*Monit. Eccl.*, vol. VII. P. II. p. 223). b) Necessesse est ad valorem sacramenti, ut unctio fiat immediate per *manum* ministri capiti confirmandi rite impositam, non mediante instrumento, v. gr. penicillo (ut fieri licet in administratione extremae-unctionis) ; quia tunc deesset manus impositio, quae est necessaria in confirmatione. Can. 781, § 2. Item, essenziale est. ut ungatur confirmandus *in fronte*, ad ostendendum quod Christum non erubescit, et quidem *in forma crucis*, ut veriificetur forma : « Signo te signo crucis, etc. » Can. 780. c) Ex praecepto, debet unctio fieri *pollice dextro* Episcopi, ut praescribit Pontificale. *Valida* tamen foret unctio si alio digito fieret, et etiamsi esset digitus manus sinistrae ; quia fieret vere per impositionem manus Episcopi. *Peccaret* autem Episcopus, sed venialiter tantum, qui hoc sine necessitate faceret ; quia recederet a praxi universalis Eccle.

Equidem scribit Card. Gwypomin (Episcopus Scythiae): Tñ orient ali Ecclesia
 Min pre-byter benedicit chrisma et administrat Sacramentum -< d ex altera parte de
 öinnlbu i; · n-Ru -- haec attlrmal V Ju(j.?. · Consecratio chrismatis, quo»! est materia
 lu· § tria buju.» sacramenti (confirmationis), episcopia e«4ia... semper In Ecclesia graeco-
 fica n· r\ala 'I (Thcol. dogin. christ, orientalium, t. III, p. 166). — ' Statuit tamen
 can. 789 Confirmandi, si plure sint, adsint primae manuum impositioni (seu extensioni),
 n<x ñi expleto ritu discedant. Haec, ut patet, tantum ad liceitatem requiruntur.

siae. (I) Quoad *quantitatem* chrismatis, ea requiritur et sufficit, quae salis est ad ungendam frontem in forma crucis ; unde advertat Episcopus, ne chrisma in pollice deficiat (VI, 165, 166 ; II. Ap., XIV, 42).

§ 2. De forma.

1496. — I. Forma sacramenti confirmationis consistit in his verbis, quae unctionem comitantur : *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii, et Spiritus Sancti.*

Constat ex Catechismo Romano (de Conf., n. 11), ubi dicitur « hanc esse veram et absolutam hujus sacramenti formam », et additur, quod auctoritas Ecclesiae catholicae non patitur de ea re quidquam dubitare ». Eandem formam tradit Eugenius IV in Decreto *Ad Armenos*.

II. Ad essentiam pertinent verba : *signo* et *confirmo* ; expressio *Trinitatis* (quae tamen a Graecis invocatur prius) ; verbum *te*. Plures etiam idem asserunt de his verbis : *signo crucis, chrismate salutis* (vide tamen quae infra dicemus).

Mutatio esset accidentalis, si diceretur *corroboro* pro *confirmo*, vel *sanctificationis* pro *salutis*. — Forma autem Graecorum est : *Signaculum doni Spiritus Sancti*; in qua, juxta illius linguae indolem, subintelligitur *ecce*, vel *datur tibi*. Quae forma utique valida est, uti declaravit Urbanus VIII (VI, 169). Propter discrimen inter utramque formam, aliqui auctores moderni, ut *Noldin-Schmitt* (III. 88), *Cappello* (I, 200), etc., censent, *saltem theoretice*, non esse essentialia verba « signo crucis » et « chrismate salutis », immo neque ipsam invocationem *Αὐτῷ. Trinitatis*. Sed *pro praxi* talia asserta nullius sunt valoris, ut ipse *Cappello* fatetur (l. c.).

CAPUT II

De ministro confirmationis.

S. Thomae, l. c., a. 11 ; S. Alphonsus, J. c., n. 170 ; *Benedictus XIV* de Syn., l. 7, c. 7 et 8 ; 1.13, c. 15 et 19, n. 5 ; *Lchmkuhl*, II, n. 91 ; AA. jam adducti ; S. C. de Prop. Fide, Instruet, pro loci missionum, ap. A. S. S., 25, p. 437-441 ; *Cappello*, I, n. 201 ; *Prurmner*, III, 158 ; *Vermeertch*, III, n. 266 seqq. ; *Blat*, L. III, p. 76 seqq. ; *Wouters*, II, n. 118 seqq. ; *Raw*, Inst. can. n. 235.

1497. — Principia. I. Minister confirmationis ordinarius est solus Episcopus. Can. 782, § 1. Est de fide contra Photium, Graecos hodiernos, etc., ut constat ex Tridentino, Sess. 7, can. 3, *de Confirm.*

II. Simplex sacerdos potest esse minister extraordinarius confirmationis ex jure vel ex concessione S. Pontificis. Constat ex can. 782, § 2 et ex Decreto ad Armenos. Diximus autem :

1° *Ex jure* : Facultate enim confirmandi ipso jure gaudent (praeter Cardinales quorum facultas ex can. 239, § 1, n. 23 non limitatur), Abbas vel Praelatus *nullius*, Vicarius et Praefectus.

Aposlolicus, qui tamen ea valide uti nequeunt nisi intra fines sui territorii et durante munere tantum. Can. 782, § 3.

2° *Ex concessione S. Pontificis*, qua scilicet completur et perficitur potestas per ordinationem incomplete et inchoative accepta. 5. *Alph.*, VI, 170. Porro presbyter *lalini ritus*, cui vi Indulti haec facultas competit, confirmationem valide confert solis fidelibus sui ritus (nisi in Induito aliud expresse cautum fuerit). Nefas vero est presbyteris *ritus orientalis*, qui facultate vel privilegio gaudent confirmationem una cum baptismo infantibus sui ritus conferendi, eandem ministrare infantibus ritus latini. Can. 782, § 3 et 4.

Diximus *ex concessione S. Pontificis*: nam neque ad liceitatem, neque ad valorem sacramenti sufficit sola Episcopi delegatio, ut probat *Benedictus XIV* (de Syn.. I. c. 8), qui hujusmodi concessionem actum esse affirmat supremae illius potestatis, quam Christus Dominus suo Vicario in terris commisit.

1198. *Varia jura et obligationes ministrorum confirmationis* desumenda erunt ex Codice, cujus praescripta in sequentibus indicabimus :

1° Episcopus *obligatione* tenetur sacramentum confirmationis subditis rite et rationabiliter petentibus conferendi, praesertim tempore visitationis dioecesis. Eadem obligatione tenetur *presbyter*, privilegio apostolico donatus, erga illos quorum in favorem est concessa facultas. Ita can. 785, § 1 et § 2. Haec obligatio est gravis, ejusque transgressio inducit peccatum mortale, si confirmatio longo temporis spatio, v. gr. per quinquennium omittatur b Ratio est, quia Episcopus in hoc puncto negligens privat ingenti fructu eos, quorum bono, ex officio, consulere debet. Hinc, nisi morali impotentia excusetur, tenetur, et quidem propriis expensis, suam dioecesim circumire, saltem loca praecipua, ad conferendam confirmationem. Cum tamen hoc sacramentum non sit absolute necessarium necessitate medii (n. 1501), non videtur teneri illud conferre peste affectis, nec cuilibet moribundo illud petenti. Gravis enim incommoditas eum excusat, sicut et communis praxis (\ I, 175).

2° Episcopus *in sua dioecesi* hoc sacramentum *etiam extraneis* legitime ministrat, nisi obstet expressa proprii eorum Ordinarii prohibitio. Can. 783, § 1. *In aliena dioecesi* indiget licentia Ordinarii loci saltem rationabiliter praesumpta, nisi agatur de propriis subditis quibus confirmationem conferat privatim ac sine baculo et mitra. *lb.*, § 2. Presbytero quoque licet, si apostolico locali privilegio sit munitus, in designato sibi territorio confirmare *etiam extraneos*, nisi id ipsorum Ordinarii expresse vetuerint. Can. 784. >

• Dicit enim can. "85, j 3 : Ordinarius, legitima causa impeditus aut potestate confirmandi carens debet, quoad fieri potest, saltem intra quodlibet quinquennium providere ut suis subditis hoc sacramentum ministretur. Si graviter neglexerit sacramentum confirmationis suis subditis per se vel per alium ministrare, Metropolitae de hoc Rom. Pont. certiolem faciat, *lb.*, § i.

CAPUT III

De subjecto confirmationis.

S. Thomas. 1. c., a. 8 ; S. Alphonsus, VI, n. 176 ; ed. G., III, p. 159 ; De Augwtinis, de Sacr. Conf.. a. 4 ; Berardi, Theol. inor., IV, n. 936 seqq. ; Aernys-Damen, II, n. 89 ; Dölger, Das Sakr. der Finn.. AbsChn. 2, K. 1, § 3-5 ; Herrmann, II, n. 1572 seqq. ; Vermeersch, III, n. 269 seqq. ; Vouters, II, n. 123 seqq. et 116 seq. ; Raus, Inst. can. n. 236.

1499. — **Principia**. I. Valide confirmantur omnes et soli baptizati nondum confirmati. Constat tum ex dictis dénatura sacramenti, tum ex usu et traditione Ecclesiae (cfr. n. 1432 et 1433). Can. 786.

a) Valide igitur confirmantur *infantes nondum usum rationis adepti*; quia corporalis aetas non praejudicat animae, ideoque sicut potest senex spiritualem nativitatem consequi per baptismum, ita puer vel infans potest per confirmationem consequi perfectam aetatem spiritualem. Ita *Thomae* (3, q. 72, a. 8) ; cfr. can. 788 et Rit. Rom. De confirm. Instructio, n. 10.

b) Valide et licite confirmantur *perpetuo amentes*; licet enim numquam videantur spiritualiter pugnaturi, id tamen per accidens contingit. Ceterum, fieri potest ut aliquo saltem fruantur lucido intervallo, quo tantum auxilium eis proderit ad salutem (VI, 180 ; II. Ap., XIV, 49). Cfr. can. 786.

c) Quoad *moribundos*, sine dubio valide confirmantur, immo et confirmari debent, ut diaboli insidiis fortiter resistere possint. Can. 788.

II. Minus convenienter confirmantur regulariter infantes nondum ratione utentes. Constat ex declaratione *Benedicti XIV* (in Const. *Eo quamvis*, 4 Maii 1745) et ex can. 788. Usus enim contrarius invaluit in *Ecclesia Romana* tum ob reverentiam sacramenti, tum ad vitandum periculum iterationis, tum denique ut suscipientes intelligant, se per baptismum fuisse quidem ad Christianam militiam acceptos, per confirmationem vero fuisse ad pugnam roboratos, et ad perferendos agones per gratiam instructos. Quare, si *duodecimus* annus exspectandus non sit, usque ad *septimum* circiter annum certe hoc sacramentum differre maxime convenit 2, ut etiam loquitur can. cit., nisi ministro aliter expedire videtur, ob justas et graves causas.

9

1 Legitima est consuetudo Eccl. Graecae, confirmationem conferendi statim post baptismum. Servari etiam potest consuetudo *Hispaniarum* (*Gury-Ferreres*, II, 269 bis, et *Americas Latinae*, nempe confirmandi quotquot se praesentant Episcopo, in quacumque aetate constituti (*Ubach*, II, p. 47. nota 1).— 1 Cum dubium occurreret circa significationem vocis: *convenienter*, qua utitur canon 788, Commis. Pontii, die 16 jun. 1931 (A. \S. XXIII, 1931, p. 353) declaravit. « Sacramentum confirmationis in Ecclesia latina ante septimum circiter aetatis annum conferri non posse nisi in casibus de quibus in eodem canone. Deinde vero S. Congr. de Sacram., die 30 jun. 1932 f.A.A.S. XXIV, 1932, p. 271) decrevit, consuetudinem antiquissimam in *Hispania et alicubi in contrarium vigentem*, servari posse ; opportune tamen fideles edocendos esse de lege communi Ecclesiae latinae ; et non esse prohibendos pueros, quominus ad Mensam Eucharisticam admittantur, licet Confirmationis sacramentum antea nondum accipere potuerint (id quod de se, positis ponendis, melius foret).

Diximus *regulariter*; quia ex can. cit. licite confirmantur ante usum rationis, si justae accedunt causae, v. gr. periculum mortis, diuturna Episcopi absentia, etc. *Dubitans an sit confirmatus* potest sub conditione confirmari: sed requiritur majus dubium quam pro baptismo; et ad id non tenetur, qui est probabiliter confirmatus, etiamsi sit ordinandus. S. Oft. i Apr. 1879 (*Coll. S. C. de Prop. F.*, η. 663, 677).

1500. — III. Indigne sacramentum confirmationis recipit adultus, qui non est in statu gratiae nec sufficienter instructus. Can. 786. Requiritur: 1° *Status gratiae*, quia confirmatio est sacramentum vivorum. Hinc Pontificale Romanum: «Adulti debent prius peccata confiteri et postea confirmari; vel saltem de mortalibus, si in ea inciderint, conterantur». Indignis confertur quidem character, sed non gratia. - 2° *Instructio sufficiens*, sci. cognitio praecipuorum mysteriorum fidei (i. e. saltem eorum quae sunt de necessitate medii), et aliarum veritatum quae spectant ad suscipiendum sacramentum, ut patet (cfr. Catech. cath. p. 196).

1501. – IV. Probabilius graviter per se peccant, qui sacramentum confirmationis recipere negligunt. Id videtur erui posse ex can. 787, sic statuente: «Quaquam hoc sacramentum non est de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet, oblata occasione, illud négligera; imo parochi curent ut fideles ad illud opportuno tempore accedant». Vide etiam can. 1021, § 2. Hisce confirmatur doctrina a Benedicto XIV in sollemni Constit. tradita: «Monendi sunt (nondum confirmati) ab Ordinariis locorum, eos gravis peccati reatu teneri, si cum possunt ad confirmationem accedere, illam renuunt ac negligunt¹». Constit. *Etsi pastoralis*, 26 Maii 1742, §111, ad Ilalos-Graecos. Hisce pariter confirmantur, quae S. C. de Prop. Fide die 4 Maii 1774 scripsit, quando suos missionaries adhortata est, ut populos sibi commissos veram doctrinam de confirmatione docerent, nempe: «(Hoc sacramentum) sine gravis peccati reatu respui non potest ac negligi, cum illud suscipiendi opportuna adest occasio»; quam Instructionem Clemens XIV adprobavit. Cfr. theologos non paucos qui huic sententiae aperte adhaerent; et praeter hos plures quos citat S. Alphonsus, VI, 181, numerantur adhuc 5. *Bellarminus, Contenson, Toletus, Gotti, Natal. Alexander, Berli*, et alii (*Notw. Rev. Théol.*, 32, p. 259). Ipse cl. *Vermeersch* (111, 270) fatetur, «nunc ex c. 787... negligentiam istam saltem venialiter culpandam esse».

¹ Cfr* S. /Uph.. VI. 182, ubi expretis verbis sententiam Benedicti XIV tuetur, ac subdit
• Quapropter *ecunda opinio supra relata, nimirum non teneri fideles sub gravi ad Confirmationem fiteCiplendam, hodie non ridetur satis probabilis » (ed. *Gaudé*, III, p. 164).

Diximus : *per se peccant*; per accidens enim quis excusari posset, ratione *gravis incommodi* quod timet : v. gr. si adsit gravis infirmitas, vel adultus nimio rubore afficeretur, si puerorum turmis se inserere deberet, etc. Hinc statuit can. 1021, § 2 : « Catholici qui sacramentum confirmationis nondum receperunt, illud antequam ad matrimonium admittantur recipiant, si id possint sine gravi incommodo ». — Contrariam sententiam, scilicet hanc obligationem perse non esse gravem, multi auctores antiqui et nonnulli etiam moderni defendunt (cfr. etiam *Schmitt*, Linz. Quart. Schr., 1918, p. 417).

CAPUT IV

De caeremoniis confirmationis.

S. *Alphonsus*, VI, 184 ; ed. G., III, p. 165, ubi novissima Decreta S. Oil. adducta inveniuntur ; *Instructio* pro simplici sacerdote in App. ad Rlt. Rom. (cfr. quoque .4. S. S., 7, p. 306) ; *Cappello*, I, n. 212 ; *Prümmer*, III, η. 162 ; *Vermeersch*, III, η. 271 seqq. ; *Colli-Lanzi*, IV, n. 2452 seqq. ; *Woulers*, II, n. 79 seqq. ; *Raus*, Inst. can. n. 237 seqq.

1502. — Caeremoniae confirmationis aliae *antecedunt*, aliae *comitantur*, aliae *subsequuntur* hujusce sacramenti collationem. Cum in Pontificali praescribantur, dicendum est eas, *in genere*, obligare sub gravi, ita ut certe mortale esset, eas *omnes* omittere. Ita communiter.

Agemus specialini : 1° de *patrino* ; 2° de aliis *caeremoniis*.

1. De patrino.

1503. — I. *Requiritur patrimis, et quidem sub gravi*, ut communiter docetur. « Qui accipit hoc sacramentum, ait S. *Thomas* (3, q. 72, a. 10), ab alio tenetur, quasi per alium in pugna spirituali erudiendus ». Quare non licet, sine gravi causa, hunc ritum omittere. S. Off., 11 Dec. 1850 (*Coll. S. C. de Prop. F.*, η. 692).

Attamen, si patrimis haberi non posset, liceret sine eo conferre confirmationem (VI, 185). Can. 793.

1504. — II. *Ut quis valide sit patrimis, oportet ex can^o* ;
 1° Sit ipse quoque confirmatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi. 2° Nulli haereticae aut schismaticae sectae sit adscriptus, nec ulla ex poenis de quibus in can. 765, n. 2 (vide n. 1484, 2°) per sententiam declaratoriam aut condemnatoriam notatus. 3° Non sit pater, mater, conjux confirmandi. 4° A confirmando ejusve parentibus vel tutoribus vel, hi si desint aut renuant, a ministro vel a parrocho sit designatus. 5° Confirmandum in ipso confirmationis actu per se vel per procuratorem physice tangat.

Verum, quia contingere potest, ut in locis missionum nullus adsit, qui antea confirmatus fuerit, permittitur, in hoc casu, ut aliqui sine patrino confirmentur, qui postea patrini ceterorum esse poterunt», instr. S. C. de Prop. Fide, 4 Maii 1774. Cfr. *Ami du Cl.*, 1912, p. 1074.

1505. - - III. *Ut quis licite ad patrini munus admittatur, oportet :*
 1° Sit alius a patrino baptismi, nisi rationabilis causa, iudicio ministri, aliud suadeat, aut statim post baptismum legitime confirmatio conferatur
 2° Sit ejusdem sexus ac confirmandus ipse, nisi aliud ministro in casibus particularibus ex rationabili causa videatur.
 3° Serventur praeterea praescripta can. 766. Hinc observanda sunt etiam pro patrino confirmationis, quae supra n. 1486 transcripsimus.

15(H). — Patrinus *unum* tantum confirmandum aut *duos* praesentet, nisi aliud justa de causa ministro videatur ; unus quoque *pro singulis confirmandis* sit patrinus (can. 794, § 1 et 2). Itaque Episcopus potest permittere ut idem patrinus (vel eadem matrina pro puellis) plures praesentet confirmandos. Omnino autem vetitum est (S. Off. 16 Junii 1884) ut, secluso induito Apostolico, unus patrinus omnes pueros unaque matrina puellas omnes suscipiat.

§ 2. De aliis caeremoniis.

I

1507. — 1° *Sacramentum confirmationis potest conferri* minus sollemniter quocumque die, hora et loco decenti, ex justa causa, ad arbitrium Episcopi. Can. 790, 791.

Episcopo jus est intra fines suae dioecesis confirmationem administrare in loco quoque exempto. Can. 792. Ministrare autem hoc sacramentum absque causa extra ecclesiam vel sacellum a veniali excusari nequit. *S. Alph.*, VI, 174.

2° † Episcopus debet esse indutus *amictu* super rochetum vel superpelliceum, si sit religiosus, ac *stola*, *pluviali* albi coloris, *mitra* et *baculo* ». Et, juxta veriore sententiam, « mortale est omittere omnia praedicta instrumenta, cum ipsa pertineant ad reverentiam sacramenti ; secus, si aliquod tantum omittatur, quia id non videtur esse materia gravis ».

I

Justa accedente causa, confirmare licet absque mitra et baculo pastoralis, adhibita tantum stola (*Coll. S. C. de Prop. F.*, n. 686, 687, 692). Usus tamen pontificalium prohibetur simplici sacerdoti hoc sacramentum ex concessione S. Pontificis administranti, nisi speciale privilegium habeat. Cfr. Decr. S. C. de Prop. F., 23 Maii 1774, jam citatum.

I

I

I

3° *Cereum* et *alapam* omittere non excedit veniale.

I

» Apud Orientales, ait Card. Gaspam (*Catech. cath.* p. 196, nota 3), generalim in ipso Bosphoro Confirmatio confertur.

I

I

4° Licet *mulare nomen* in confirmatione (VI, 145). Immo, «si quis turpe nomen vel Christiano homini non conveniens haberet, aliud in confirmatione assumat ». Ex eadem Instr.

5° Post unctionem, fascia linea frons cingenda esset, ex Pontificali ; sed nunc *abstersio frontis*, ejus loco, invaluit.

6° *Benedictio* omnibus datur àb Episcopo in fine : quae tamen caeremonia omitti solet, sicut et monitio, ne antea discedant, quando magnus est concursus confirmandorum (VI, 188).

7° Nomina ministri, confirmatorum, parentum et patrinorum, diem ac locum confirmationis *parochus inscribat* in peculiari libro, praeter adnotationem in libro baptizatorum. Can. 798.

Si proprius confirmati parochus praesens non fuerit, de collata confirmatione minister, saltem per alium, quamprimum parochum certiore faciat. Can. 799. Ad collatam confirmationem probandam, modo nemini fiat praejudicium, satis est unus testis omni exceptione major, vel ipsius confirmati iusjurandum, nisi confirmatus fuerit in infantili aetate. Can. 800.

TRACTATUS IV

De sanctissima Eucharistia

150S. — « Ex omnibus sacris mysteriis, quae nobis tanquam gratiae certissima instrumenta Dominus Salvator noster commendavit, nullum est, quod cum sanctissimo Eucharistiae sacramento comparari queat, in quo divitias divini sui erga homines amoris vehit effudit, memoriam faciens suorum mirabilium ». Ita Sacrosancta Tridentina Synodus, Sess. 13. c. 2.

Cur autem hoc augustissimum sacramentum institutum fuerit, duas potissimas causas affert *Catechismus Romanus* (P. II, c. 4, n. 70) : « Altera est, ut coeleste animae nostrae alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri et conservare possemus ; altera, ut Ecclesia perpetuum sacrificium haberet, quo peccata nostra expiarentur, et coelestis Pater a justae animadversionis severitate ad clementiam traduceretur ».

Exinde patet, hunc tractatum apte in duas dissertationes dividi : quarum prior tractabit de Eucharistia prout est *sacramentum*, posterior, prout est *sacrificium*.

Hoc dicendi ordine utebantur quidem tum Concilium Tridentinum tum *Catechismus Romanus* (cfr. *Raus*, *Inst. can.* ed. 2, n. 240) ; Codex autem i. S. O. I. sqq.), ordine inverso, tractat primum de sacrificio Missae, et deinde de Sacramento Eucharistiae. Ordinem *Codicis* non pauci auctores secuti sunt ; pluri s vero (inter quos *Noldin-Schmitt*, *Gdnicot-Salsmans*, *Cappello*, *Wouters*), eliam pokl Codicem, *priorem* ordinem retinuerunt, cui et nos adhaerebimus (licet in *Inst. can.* ordinem *Codicis* prosecuti fuerimus). De his autem scribit *CappcUo* (1, n. 22i) : Ratio *sacramenti* a ratione *sacrificii* separari nequit ; nam una eadenique consecratione et sacramentum conficitur et sacrificium oilerlur. »

DISSERTATIO I

EUCCHARISTIA PROUT EST SACRAMENTUM

In hac dissertatione speciali ratione agendum est : 1° de *natura* Eucharistiae ; 2° de *ministro* ; 3° de *subjecto* ; 4° de *asservatione* et *ullu* Eucharistiae. 'ude totidem erunt capita, juxta memoratam praesentis materiae partitionem.

CAPUT I

De natura Eucharistiae.

S. Thomas, 3, q. 73 seqq. ; S. Alphonsus, VI» n. 189 ; cd. G.» III, p. 179 ; De Lugo, de Sacram. Eucharistiae ; Suarez disp. 46 seqq. ; Rossel, de SS. Euchar. myster.» n. 364 ; Gasparri, de S. Euchar. ; Aertnys-Damen, II, 99 ; Herrmann, vol. II, s. II, c. I et II (n. 1644) ; Frassinetti, I, n. 332 ; Cappello, I, n. 224 ; Noldin-Schnutt, III, n. 98 ; Ubach, II, n. 510 ; Prummer, III, n. 165 seqq. ; Piscetia-Gennaro, V, n. 497 seqq. ; Vermeersch, III, n. 365 seqq. ; Colli-Lanzi, IV, n. 2465 seqq. ; Outers, II, n. 135 seqq. — Pro eccl. orientali, vide quae habet Alii Jugic, theol. dogm. christ. orient. (III, p. 177 seqq.). De recenti Instructione S. C. de Sacram., vide n. 1515.

Naturam Eucharistiae in triplici articulo investigabimus. Sermo erit in 1° de ejus *notione* et *effectu* ; in 2° de ejus *materia* ; in 3° de ejus *forma*.

A r t i c u l u s I.

De notione et effectu Eucharistiae.

1509. — *Definitio*. Eucharistia (i. e. bona graria) est : *sacramentum corporis et sanguinis Christi, sub speciebus panis et vini, ad spiritualem animae refectionem divinitus institutum*. Cfr. can. 801. Dicitur autem :

1° *Est sacramentum* ; « etenim, in eo sunt signa externa et sensibus subjecta, habet deinde gratiae significationem et efficientiam ; praeterea de Christi institutione nec Evangelistae (*Matth.*, 26, 26 ; *Marc.*, 14, 22 ; *Luc.*, 22, 19), nec Apostoli (1. *Cor.*, 11, 24, 25), dubitandi locum relinquunt ». Cat. Rom., l. c., n. 7.

2° *Corporis et sanguinis Christi, sub speciebus panis et vini* : Tridentina enim Synodus (l. c., c. 1) docet « in almo sanctae Eucharistiae sacramento, post panis et vini consecrationem, Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum atque hominem, vere, realiter ac substantialiter, sub specie illarum rerum sensibilibus contineri ». Itaque, dum in aliis sacramentis adest virtus a Christo derivata, in hoc Sacramento *ipse adest Christus*.

3° *Ad spiritualem animae refectionem divinitus institutum* : quibus verbis principalis hujus sacramenti effectus exprimitur. Nam « quemadmodum terrenus panis nutrit corpus, ita panis coelestis nutrit animam, facitque ut in divino excrescat amore ». Inst. Cat., P. II, c. 1, n. 3. Sacramentum illud *per modum convivii* institutum est.

1010. — *Si quaerimus magis intime de iis, quae in redo essentiam hujus sacramenti ingredientur*, respondet 0'. Alphonsus plures esse sententias, sed duas magis receptas. Alii enim dicunt essentiam Eucharistiae *in redo* consistere in panis et vini speciebus, et corpus Christi tantum *in obliquo*, i. e. tanquam quid

extrinsece connotatuni, ad sacramentum pertinere ahi vero asserunt, *in recto* consistere. aequae in speciebus ac in corpore Christi, videlicet in speciebus inquantum corpus et sanguinem Christi continent'. Itraque sententia est probabilis, probabilior tamen secunda (VI, 189, 190).

Si vero quaeratur *quo modo* corpus Christi praesens fieri incipiat, dicendum est, ipsum praesens fieri nec per productionem ex nihilo, nec per adductionem de coelo, sed per conversionem totius substantiae panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, et totius substantiae vini in substantiam sanguinis ejus; quae conversio convenienter et proprie a sancta catholica Ecclesia transsubstantiatio est appellata » (Trid., Sess. 13, c. 4). Cfr. *Herrmann*, II, n. 1002 seqq.

1511. Principia. I. Totus Christus sub utraque specie, et sub quavis utriusque speciei parte, realiter praesens est. Prima propositionis pars est de fide: item secunda, si de separatis specierum partibus intelligatur (Trid., l. c., c. 3 et can. 3). Si autem intelligatur de partibus continuis, ante separationem factam, est certa, et omnino tenenda (*Lugo*, disp. 7, s. 3). Vide S. Thomam, 3, q. 76, a. 3.

Apposite ad rem sic Tridentinum Concilium (l. c.): « Semper haec fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem *verum Domini nostri corpus verumque ejus sanguinem, sub panis et vini specie, una cum ipsius anima et divinitate exsistere*; sed corpus quidem sub specie panis, et sanguinem sub vini specie, ex vi verborum; ipsum autem corpus sub specie vini, et sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis, et concomitantiae, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis surrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur; divinitatem porro, propter admirabilem illam ejus cum corpore et anima hypostaticam unionem. — Quapropter verissimum est, tantumdem sub alterutra specie, atque sub utraque contineri: lotus enim et integer Christus sub panis specie, et sub quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie, et sub ejus partibus exsistit ».

Christus igitur exsistit in sacramento *modo singulari* et prorsus ineffabili, quem I. Thomas (l. c.) sic exprimit: Corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiae, i. e. per modum quo substantia est sub dimensionibus... Manifestum est autem, quod natura substantiae tota est sub qualibet parte dimensionum sub quibus continetur, sicut sub qualibet parte aeris est tota natura aeris, et sub qualibet parte panis est tota natura panis. Et hoc indifferenter, sive sint dimensiones actu divisae (sicut cum aer dividitur, vel panis secatur), vel etiam sint actu indivisae, divisibiles vero potentia s.

Atque hinc est, cur aliqui doceant *totam specificam* hujus sacramenti *rationem* salvari in *sola* specie panis aut vini, seorsim sumpta. Probabilis est quidem haec sententia, sed opposita est probabilior, tum solum per utramque speciem significetur convivium seu *refectio cibi et potus*, in qua consistit ratio specifica seu essentia hujus sacramenti (I. 191. q. 1; cfr. *Laymann*, l. V, tr. 4, c. 1, n. 2). Ex his conclude *Gratiam sacramenti solum ille recipit qui convivio se reficit, qui manducat*, aliis verbis, qui cibum divinum exsorbet, per fauces in stomachum introducit. Si ergo hostia tamdiu in ore conservetur, donec penitus pereat, vel etiam directe in stomachum introducatur, probabilius non

¹ *Cappello* (I. n. 46) tertiam indicat sententiam, quam ait esse Lugonis, quae tamen, ut ipse dicit. VTbt» potu? quant n differt a secunda S. Alphonsi, scilicet «Eucharistiae sacramentum importare quidem intrinsece tam spectes quam corpus et sanguinem Christi, at corpU' et 'ininiuiiu in recto, species vero solum in obliquo seu de connotato. »

adest manducatio pro communione requisita (*Nom. Rev. Théol.*, 31, p. 116 eeqq.). Aliis tamen contraria sententia magis placet (cfr. *Génicot-Salsmans*, II, n. 188 seq.) ; vel *Noldin-Sehmitt*, III, n. 101, not. 2, qui *ipse* nobis unum consentit.

1512. — II. Eucharistia est sacramentum permanens. « Illud in ea excellens et singulare reperitur, quod reliqua sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur ; at in Eucharistia ipse sanctitatis Auctor ante usum est nondum enim Eucharistiam de manu Domini apostoli susceperant cum vere tamen ipse affirmaret, corpus suum esse, quod praebebat (Trid., I. c., c. 3). — *Christi autem corpus desinit esse sub speciebus*, ubi tanta facta est speciebus immutatio, quanta fieri debuisset, ut substantia panis et vini in speciebus non consecratis corrumpereetur (VI, 225). Quare :

1° Si *modicum vini* consecrati misceatur cum vino alio, saltem ejusdem speciei (uti fit in prima ablutione), non desinit ibi esse Christus. Si vinum est valde diversum, disputatur utrum ex specierum permixtione talis immutatio exoriat, quae sufficiat ad destruendam consecrati vini substantiam. Attamen in hoc dubio, tenendum est species non esse corruptas. Si autem vino consecrato admisceatur *liquor alterius speciei*, v. gr. aqua, in tanta copia, ut vini accidentia corrumpantur (ita nempe ut non posset, si adesset, vim substantia conservari), Christus sub illis speciebus adesse desinit (VI, 229). 2° Species, in suscipiente sacramentum, *citius tardiusve consumuntur* pro majori vel minori vi digestiva. In homine sano, regulariter, post quadrantem ad semi-horam species consumuntur ; in stomacho aegroto plus temporis (spatium semi-horae), immo quandoque complures horae requiruntur. — Si ergo apud aegrotum vomitus ante semi-horam praeterlapsam sequitur, omnia in sacrarium essent injicienda. Cfr. Resp. S. Off., 23 Apr. 1890, ap. *Canon. Cont.*, 20, p. 1-13 ; *Nouv. Rev. Théol.*, 29, p. 511 ; *Gasparri*, de Euch., II, n. 1194. Quare, *ex hac recentiorum sententia*, non licet ei qui communicavit, *lotionem stomachi* ope tubuli (gallice dicti : *pompe gastrique*) peragere, nisi longum tempus post communionem effinxerit (*Can. Cont.*, 20, p. 138). 3° « Species per vomitum rejectae, si tales sint ut sub illis panis vel vinum possit exsistere, vere sunt adorandae ; et si iterum sumantur, iterum conferre gratiam, docet Card. de Lugo » (VI, 228).

1513. — III. Effectus Eucharistiae est nutritio animarum per caritatis perfectionem. Illud SS. Eucharistia cum ceteris sacramentis vivorum commune habet, ut conferat augmentum gratiae (cfr. n. 1395). Effectus autem ejus *proprius* est, ut hoc gratiae augmentum importet ad reficiendam animam, quinque ad fovendam caritatem perficiendamque unionem cum Christo, sicut ipse promisit apud *Joann.*, 6, 57, inquit : *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo.*

1 Haec statuit cl. *Wouters* (II, n. 129) : « Ob dubium de specierum praesentia illicitum est... stomachum lavare infra 2-3 horas post sumpcionem Eucharistiae. »

Effectus praecipui Eucharistiae in anima a *Thoma* (3, q. 79, a. 1) breviter contrahuntur notissimis verbis : *sustentat, auget, reparat et delectat*. Praeter *augmentum gratiae*, sunt igitur sequentes :

1° *Praeservatio a mortalibus (sustentat)*. Praeservat autem nos Eucharistia a morte animae, per auxilium gratiae sacramentalis, qua excitatur devotio, fortius resistitur tentationibus, fugantur daemones, etc. Immo graves AA. asserunt, ex Eucharistiae susceptione animam ejusmodi *externa protectione* muniri, ut Deus non permittat eam versari in occasionibus periculosis ». *Salin.*, c. 6, n. 30.

2° *Incrementum virtutum (auget)* ; nam, sicut corpus per cibum naturalem increscit, ita similiter anima per cibum supernaturalem corroboratur et ditescit copia gratiarum, quibus praesertim caritatis exercitium promovetur.

3° *Remissio venialium (reparat)* ; hoc enim sacramentum, juxta Tridentinum (Sess. 13, c. 2) est *antidotum*, quo liberamur a culpis venialibus, et a peccatis mortalibus praeservamur ». « Putant autem Salmanlicenses cum aliis, communionem ex se delere venialia ex opere operato, per ipsam gratiae infusionem, qua anima reficitur. Sed melius dicit Tournely sacramentum non immediate ex se, sed mediante actu caritatis, quem in anima excitat, delere venialia » (II. Ap., XV, 5). Et eodem modo remittit *poenam temporalem* debitam pro peccatis.

4° *Suavitas spiritalis (delectat)* ; i. e. alacritas voluntatis peragendi quae Deo accepta sunt ; et hic quidem effectus est infallibilis, nisi ob suscipientis culpam praepediatur (cfr. n. 543).

50 *Adeptio gloriae (praeparat)*, juxta illud Christi (*Joann.*, G, 59) : *Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum*. Hujus videlicet sacramenti gratia fideles, dum hanc vitam degunt, summa conscientiae pace et tranquillitate perfruuntur : deinde, ejus virtute recreati, non secus atque Elias, qui subcinericii panis fortitudine ambulavit usque ad montem Dei Horeb, cum ex vita emigrandi tempus advenerit, ad aeternam gloriam et bealitudinem ascendant » (*Cat. Rom.*, l. c., n. 54).

1511 Nec ad solam animam, sed etiam ad ipsum corpus, sicut Patres docent, Eucharistiae effectus extenduntur. Sunt autem sequentes :

1° *Sedatio concupiscentiae, fomitisque peccati*. Hanc autem sedationem operatur Eucharistia, partim daemones fugando, ne excitent turpis objecti species, partim reprimendo humorum vires, mitigando ardorem, etc '.

2° *Futura corporis resurrectio et gloria*, ob specialem titulum, nempe propter unionem corporum nostrorum cum vivifica Christi carne, quae est rausa nostrae resurrectionis, sicut promisit Christus, dicens apud *Joann.*, 6, 55 : *Ego resuscitabo cum in novissimo die*. — Eucharistia autem, quatenus est sacramentum, *aliis quam sumentibus* non potest prodesse directi et *ex opere operato* ; quia instituta est per modum cibi ; cibus autem non prodest nisi sumenti. Potest autem prodesse indirecte et *ex opere operantis*, tum viventibus per modum impetrationis ', tum defunctis per modum satisfactionis et suffragii. Adde quod *preces*, quae communionem comitantur aut subsequuntur, sunt Deo magis acceptae, quam quae alio tempore funduntur. Inde S. Indicis Congregatio, sub Innocentio X, damnavit librum Theophili Raynaudi, qui impugnabat morem *pro defunctis* communicandi 4.

1 Scilicet his in occasionibus ubi cadat ac pereat. — ' Confer Card, *lie t. ufio*, disp. 12, n. 111. I -u> Rdellum offerendi ». Communionem pro abi- vivi., laudandus est ac commendandus (Cfr. *Voldin-^hmitt* III n. 10. fin.). — * Aliu' ItectUs i'<[ie M.ciri/te, est in ici- niiiui i unio omnium lldellum ad mensam Eucharisticam aco dentium . omnes enim : de uno pane participant, ita ut unum iwtptus (per Christum) nulli sint. < fr. 1 ad Cur. x, 17.

A r t i c u l u s II.

B o m a t e r i a E u c h a r i s t i a e .

1515. — « Sicut in aliis sacramentis est duplex materia, *proxima* nempe et *remota*, ita etiam hic, sed ordine inverso : nam in aliis materia remota est res permanens, proxima vero ejus usus, qui transit hic vero remota transit et proxima remanet, scilicet species panis et vini » (VI, 194). Et quoniam, pro praxi, *de remota solum* tractandum est, i. e. de illa quae per consecrationem transit in corpus et sanguinem Christi, agemus : 1° de materia remota in *genere*; 2° de materia *panis*; 3° de materia *vini*; 4° de *conditionibus* requisitis ad consecrationem ex parte materiae.

Magni utique momenti est, quoad doctrinam mox exponendam, ampla illa *Instructio S. Congr. de Sacram., de quibusdam vitandis atque observandis in conficiendo Sacrificio Missae et in Eucharistiae Sacramento distribuendo et asservando*, diei 26 mart. 1929 (A. A. S. XXI, 1929, p. 631), cui adjunguntur *adnotationes* Secretarii Congr. de Sacram. (ib. p. 639). Pluries hanc Instructionem citabimus ; in ea enim doctrina probata Ecclesiae ac Theologorum pro temporum exigentiis ad corrigendos etiam abusus apte exponitur. *Tribus* autem distinctis *partibus* agit : *a)* de *confectione* Sacramenti (ubi praesertim de panis vinique *materia* occurrit sermo) ; *b)* de *susceptione* et *administratione* Eucharistiae ; *c)* de *Ejusdem asservatione* (cfr. *Raus*, Inst. can. n. 494).

§ 1. D e m a t e r i a r e m o t a i n g e n e r e .

1516. — P r i n c i p i a . Materia Eucharistiae est panis et vinum. Est de fide, ex definitionibus Concil. Florentini (Decr. *Ad Armenos*), Lateranensis IV (c. *Firmiter*, 1, 1), et Tridentini (Sess. 13, c. 3 et Sess. 22, c. 1). Cfr. can. 814. Ratio est, quia Christus, instituendo hoc sacramentum, adhibuit panem et vinum, idemque suos apostolos facere jussit (*Matth.*, 26, 26).

1517. — II. Utraque materia requiritur ad 'conficiendum licite sacramentum. Cfr. can. 814. « Certum est, necessarium esse de necessitate praecepti consecrare Eucharistiam sub utraque specie, ut docet 0'. *Thomas* (3, q. 80, a. 12 ad 3) cum aliis communiter... Unde commune ac certum est apud omnes, nec etiam in articulo mortis licitum esse consecrare unam speciem, ad viaticum infirmo porrigendum » (VI, 196).

Quod autem hoc praeceptum non tantum ecclesiasticum sit, sed etiam divinum, palet ex Irid., Sess. 22, c. 1, ubi dicitur, Christum praecepisse sacerdotibus, ut corpus suum offerrent non aliter quam sub utraque specie. — En verba Concilii : « Christus corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit, ac sub earumden (*nota*) rerum symbolis apostolis,

ut sumerent, tradidit, et eisdem eonimque in sacerdotio successoribus, ut offerrent praecepit per haec verba : *Hoc jacite in meam commemorationem* ; ut semper catholica Ecclesia intellexit et docuit » (VI, l. c., dub. 1). Ad quaestionem vero, an S. Pontifex *dispensare* possit, ita ut in una tantum specie consecrare liceat, communiter AA. respondent negative : tum quia Ecclesia nequit divinam institutionem mutare, in modo conficiendi sacramenta et offerendi Deo sacrificium ; tum quia, ait S. Alphonsus, improbable non est, extra sacrificium non fieri sacramentum ; unde non potest sententia affirmans in praxim deduci, et Ecclesia in hoc praecepto nunquam dispensavit, nec unquam dispensabit (VI, l. c., dub. 2). Hinc can. 817 absolute statuit : Nefas est, *urgente etiam extrema necessitate*, alteram materiam sine altera, aut etiam utramque extra missae celebrationem consecrare.

1018. — Q u a e s i t u m . 4« *consecratio unius speciei sine altera tanquam valida sit habenda* ? Respondemus :

1° Nemo dubitat, quin valida sit, si id *casu* accidat, v. gr. si quis per errorem aquam pro vino consecrasset. 2° Si sacerdos autem positivam haberet intentionem consecrandi unam tantum speciem sine altera, minus certa habebatur res, de qua inquirimus.

Scribit S. Alphonsus (l. 1, 196, dub. 3) : « Negat Logo... quia (ut ait) ratio sacramenti nequit dividi a ratione sacrificii, etc. — Alii vero communiter affirmant... quia in omni sacramento, semper ac minister formam profert super materia cum debita intentione, perficit sacramentum. Haec sententia est quidem valde probabilis ; sed ratio Lugonis non videtur improbabilis » *.

AA. moderni sententiam, quae affirmat, appellant certam, et quidem ob rationem a S. Alphonso indicatam. Concordant asserta D. Thomae (in 4, D. II, q. 2, a. 1, sol. 1 ad 1). Canon autem 817 modo citatus, licet controversiam non solvat, huic sententiae favere videtur. Vide etiam dicenda n. 1589, q. II, ubi asseremus, ad *essentiam sacrificii* (ut *est sacrificium*) requiri *utriusque speciei* consecrationem.

§ 2. De materia panis.

1519. P r i n c i p i a . I. Materia valida Eucharistiae pro priina consecratione est solus panis triticeus et usualis. Can. 815, § 1. *Panis triticeus*, i. e. panis ex farina triticea cujusque regionis et cujusque varietatis, seu panis ex omni specie tritici confectus, beet, in quibusdam accidentalibus, aliquae species inter se differant, ut fit in tritico vulgari, polonico, turgido, duro. *Panis usualis* i. e. panis aqua naturali mixtus et igne coctus sive assus, atque in sua specie incorruptus : quia hic solus simpliciter dicitur panis.

Constat ex Decreto Eugenii IV, ubi dicitur de Eucharistia : *cujus materia est panis triticeus, et vinum de vite* », et ex rubricis Missalis, ubi legitur : Si panis non sit triticeus, non conficitur

Uique auctore ut nuper d. (l'appello (n. 265), carpunt S. Alphonsus, quasi non bene mbli» vent du ta Lugonb Sed, debita cum reverentia », causa contusionis revera apud Luyunrm ttal, ut legenti patebit.

sacramentum » (VI, 198). — Perinde autem est ad *valorem* sacramenti, sive panis sit azymus, sive fermentatus. Ex praecepto tamen Ecclesiae, quod obligat sub gravi, Latini *azymo*, Graeci *fermentato* uti tenentur (VI, 202) L Cfr. can. 816. Itaque :

1° Defectu *farinae triticeae*, *a)* *invalida* materia est panis ex oryza, hordeo, avena, milio, zea et similibus granis, ex farina pomorum terrestrium, fabarum ; haec enim differunt specie a tritico, juxta communem aestimationem. *b)* Materia *dubia* esset panis ex secali (*seigle*); quia, quamvis sit a tritico diversum, est tamen in multis regionibus panis *usualis*, et hoc sufficit, juxta Gobat, ut considerari possit tanquam materia valida consecrationis. *c)* Spelta, seu far (*épeautre*), si aliam materiam designat ac triticum, est materia dubia ; siligo, prout dicit secale (*seigle*), pariter est materia dubia ; si autem trilici speciem designat eamque optimam, est materia valida consecrationis. Permixtio alienae substantiae in quantitate notabili, puta *coaequali* vel *quasi coaequali*, reddit materiam invalidam ; seu aliis verbis, ut innuit citata *Instructio* S. C. de Sacram., « cum tanta admixta sit quantitas a tritico diversa, ut *juxta communem aestimationem, tritici panem esse dici nequeat* » (A. A. S. XXI, 1929, p. 632).

2° Defectu *aquae naturalis*, *invalida* materia est panis subactus ex oleo, butyro, lacte, ovis, saccharo, above liquore : quia non est panis usualis. Admixtio notabilis aquae artificialis reddit materiam saltem *dubiam*.

3° Defectu *praeparationis*, *invalida* foret massa triticea cruda, non per ignem, sed per solis calorem indurata, vel non cocta per modum panis, sed frixa, vel elixa ad modum placentae -. Panis autem triticeus, ope caloris electrici coctus, de se est materia valida. Ratione tamen inusitatae praeparationis, ait *l'Inu' du Cl.* (1907, p. 651), est petenda decisio S. Sedis ; sed alii auctores (v. g. Jloz/iers, II, n. 141) simpliciter asserunt, non referre utrum panis sit igne electrico an alio tostus.

1520. — II. Materia licita est sola materia panis congruens, quae ad praescriptum Ecclesiae sit confecta. Cfr. can. 815, § 1. Jamvero :

1° *Panis non esset congruens*, si v. gr. aliquot grana vel guttae alterius speciei cum tritico et aqua miscerentur, etsi triticum et aqua multum praedoniarentur. Item incongruens seu illicitus foret panis non recenter confectus, panis scilicet ille qui jam tendit ad corruptionem. « Hoc esset, ait X. *Alphonsus* (VI, 201), si sapor aliququaliter mutaretur, et tunc esset mortale illo uti ». Immo, panis mucidus, secundum peritos, jam non est materia valida : quia est integre corruptus. Quapropter :

a) Advigilandum est, ex can. 1272, ut recens sit farina pro hostiis ; hostiae ac particulae sint *recentes* (ab uno mense, ad summum, confectae). Sacra enim Sacram. Congr., 7 Dec. 1918, damnavit, tanquam abusum, consuetudinem consecrandi hostias, quae a duobus tribusve mensibus forent comparatae 3.

‘Sunt tamen quidam Orientales (v. gr. Armeni), qui pane azymo utuntur. Cfr. S. C. de Prop. F., 20 Mall 1838. — * VI, 199, 200 ; vide Heap. S. OIL, 23 Jun. 1852, ap. *ἡ Αγία Πάλη*, Opus Theo), mor., vol. IV, n. 823. — ’ Haec quidem accurate sunt servanda, ut habeatur materia *licita* hujus sacramenti. Porro certum est farinam Innuenti regulariter ad sex menses servari posse, quin corrumpatur. Anu du Cl., 1911, p. 434.

Cfr. I. .1. S., XI, p. 8. — *b)* Nec solum recentes esse debent hostiae, sed etiam *integrae* ac *nitidae*. Attamen « secluso scandalo, est tantum veniale, sine rationabili causa, consecrare hostiam fractam vel maculatam, nisi fractura vel macula esset enormis ; tunc enim esset mortale. Si tamen fractura deprehendatur post oblationem, licite talis hostia consecrabitur, nisi scandalum populi timeatur » (VI, 204).

2° *Panis eam figuram, quam praescribit Ecclesia, habere debet.* Hequiritur penes Latinos 1 hostia *orbicularis* pro celebrante major, in qua crucis signum sit expressum, prout est Ecclesiae constans traditio. Quoad *imaginem* autem *Crucifixi* superaddendam, ratio habenda erit *consuetudinis* 2.

Si major hostia desit, potest probabiliter sacerdos, *etiam devotionis causa*, consecrare *minorem*, modo caveatur scandalum ; quod caveri potest, si, v. gr., moneatur populus de defectu hostiae majoris. Immo, non desunt AA., qui docent sacerdotem *te x e i u* in hostia minori consecrare, si populus deberet, ex praecepto, intervenire missae, aut si dandum esset viaticum infirmo. Nunquam autem licet sacerdoti, seposita hostia majori, v. gr. ad exponendum in hierotheca, sumere minorem, nisi et hanc in eadem missa consecraverit ; quia debet communicare de suo sacrificio (VI, 205).

1521. — De celebratione missae et communione in ritu alieno. Juxta nova Decreta S. Sedis, haec deinceps erunt in ea re tenenda :

1° *In missae celebratione*, sacerdos secundum proprium ritum debet panem azymum vel fermentatum adhibere, ubicumque sacrum litet. Ita can. 816. Cfr. Litt. Apost. Pii X, 14 Sept. 1912 (A. A. S., IV, p. 615). Jamvero :

Praeceptum illud est *pergrave*; excusat tamen obligatio perficiendi missae sacrificium, si deest panis proprii ritus. Impossibilitas hujusmodi panem sibi procurandi excusat quoque itinérantes (vel captivos) in Oriente. Secundum aliquos AA. (v. gr. *Priimmer*, III, η. 171), excusat probabiliter *necessitas ministrandi viaticum* infirmo ; quia praeceptum divinum recipiendi viaticum praevallet praecepto ecclesiastico servandi ritum proprium. Sed contrarium statuit S. Alphonsus, \ I, 203, cum Suarez, Laymann et aliis, nempe in hoc casu praefendam esse reverentiam erga tantum sacramentum utilitati proximi, cui tale sacramentum non est simpliciter necessarium. Haec sententia *communis* habetur etiam ab auctoribus modernis (cfr. *Génicot-Salsmans*, II, n. 170 ; *^■rtyns-Damen*, n. 109) ; attamen propter can. 866, §3 mitius nunc sentiendum esse hac in re putat *Cappello* (I, n. 281).

2° Sacerdos sacram *communione* distribuat azymo pane aut fermentato, secundum proprium ritum. Can. 851, § 1, Constit. cil. Pii N, n. 1. Atvero :

1 In » i essitas urgeat nec sacerdos diversi ritus adsit, licet sacerdoti orientali. qui fermentato utitur, ministrare Eucharistiam in azymo ; vicissim

¹ Vpud Graeco hostia quae consecratur, non rotunda est, sed *quadrata* (*Jugie*, o. c. III, p. 1, nota U — « Servandam esse consuetudinem, clare apparet ex decisione S. R. C. (I, n. 170). diei apr. 1831 : Quaestio orta quum sit inter nonnullos de Clero In .d an liceat Mis- an i lebrare quin in S. Hostia appareat Imago Jesu Christi Cnici aDlxi ' caque ad S.R.C. deducta, haec... respondit : Servetur consuetudo.

ad 1522: jAnalys

Verm. II

a.

c.

et vite vitalit

dicissima autnr
reputatur”). De

viutit: vel exti
vitis actione e

ne pars quidem
vini dicenda si

modo inter maxi
tento praesto es

SOIUII VIIIIUU (IC vite, VI tpiiu v...

-----, o _

ex *Malth.*, 26, 29, *Non bibam amodo de hoc genimine vilis, usque in diem, etc.*, et ex Decreto Florentino jam citato, quod confirmat constans Ecclesiae praxis. Itaque *non est materia* apta ad validam consecrationem :

1° * *Sicera*, et quicumque liquor ex inoris, malogranatis, pomis, etc., sive dicatur vinum, sive non. 2° *Agresta*, sive *omphacium*, i. e. succus ex uvis immaturis expressus ; quia non est vinum, sed in via ad vinum, cujus naturam nondum induit. 3° *Acetum*, quod est vinum substantialiter corruptum : unde si sacerdos post consecrationem prudenter dubitat, fueritne acetum an vinum, consecratio repetenda est, sed sub conditione propter dubium. 4° *Uvae*, seu vinum intra uvas contentum, vel *imbibitum* in olTa panis ; quia non tam est potus, quam cibus. 5° *Sapa*, seu defrutum, i. e. mustum ad dimidiam seu tertiam partem decoctum ; quia non est amplius vinum, nec potus, sed cibus. 6° *Lora*, i. e. vinum secundum, ex acinis jam expressis, aqua superfusa, denuo expressum. 7° *Spiritus vini*, cum non sit proprie vinum » (VI, 206 ; l. El. qq. ref., 75). 8° *Vinum in quo alcool non continetur*, cum ope caloris vel medii chimici impossibilis reddita fuerit ferimentatio. 9° *Vinum arte conjectum*, licet omnia elementa vini contineat ; requiritur enim vinum *de vite* . Ad hoc attendant sacerdotes, nec cuique subministratori fidem habeant. — A vino arte confecto differt omnino vinum ex *uvis passis* seu *siccatis*. Tunduntur nempe in apto vase aliquot librae uvarum passarum, superinfunditur aequalis quantitas aquae frigidae, et servantur uvae in hac aquae infusione ad minus per 10 horas. Postea extrahuntur, ab aqua exteriori purgantur et torculari premuntur. Hujusmodi vinum licite pro missa adhiberi posse declaravit S. Off., 22 Julii 1706 et 7 Maii 1879 (cfr. *Coll. S. C. de Prop. Fide*, n. 697 et 705), dummodo liquor extractus ex colore, odore et gustu dignoscatur esse vinum. Ita etiam S. Off., 10 Apr. 1899.

l Quare *Instructio S. C. <lc Sacram.* (26 mari, 1929) haec habet : Uti valida materia haberi nequit vinum, scu potius liquor, qui sit ex pomis allisque fructibus eductus, vel chimicne *artis ope elaboratus, quamvis vini colorem, ejusque quodammodo elementa continere edicatur* . ( ). c.).

theca, sumere minorem, nisi cl _____
debet communicare de suo sacrificio (VI, 205).

1521. — De celebratione missae et communione in ritu alieno. Juxta nova Decreta S. Sedis, haec deinceps erunt in ea re tenenda :

1° *In missae celebratione*, sacerdos secundum proprium ritum debet panem azymum vel fermentatum adhibere, ubicumque sacrum litet. Ita can. 816. Cfr. Litt. Apost. Pii X, 14 Sept. 1912 (A. A. S., IV, p. 615). Jamvero :

Praeceptum illud est *pergrave*; excusat tamen obligatio perficiendi missae sacrificium, si deest panis proprii ritus. Impossibilitas hujusmodi panem sibi procurandi excusat quoque itinérantes (vel captivos) in Oriente. Secundum aliquos A. A. (v. gr. *Pribnmer*, III, n. 171), excusat probabiliter *necessitas ministrandi viaticum* infirmo ; quia praeceptum divinum recipiendi viaticum praevallet praecepto ecclesiastico servandi ritum proprium. Sed contrarium statuit 5. *Ilphonsus*, \ I, 203, cum Suarez, Laymann et aliis, nempe in hoc casu praeferendam esse reverentiam erga tantum sacramentum utilitati proximi, cui tale sacramentum non est simpliciter necessarium. Haec sententia *communis* habetur etiam ab auctoribus modernis (cfr. *Génicot-Salsmans*, II, n. 170 ; *l'amcn*, n. 109) ; attamen propter can. 866, § 3 mitius nunc sentiendum esse hac in re putat *Cappello* (I, n. 281).

2° Sacerdos sacram *communionem* distribuat azymo pane aut fermentato, secundum proprium ritum. Can. 851, § 1 ; Constit. cil. Pii X, η. I. Atvero :

I bi necessitas urgeat nec sacerdos diversi ritus adsit, licet sacerdoti orientali. qui fermentato utitur, ministrare Eucharistiam in azymo ; vicissim

\pud Graeam hostia quae consecratur, non rotunda est, sed *quadrata* (*Jugie*, o. c. III, v. ' i.', nota 4) — * Servandam esse consuetudinem, clare apparet ex decisione S. R. C. n. 2714), diei *28 apr. 1834 : Quaestio orta quum sit inter nonnullos de Clero Imol. tn lic< it Missam celebrare quin In S. Hostia appareat Imago Jesu Christi Cruci affixi *f* eaque ad S.R C. deducta, haec, respondit : Servetur consuetudo.

latino aut orientali, qui utitur azymo, ministrare in fermentato. At suum quisque ritum ministrandi servare debet. *Ib.*, § 2 ; Constit. cit. Pii X, n. 2, 5.

3° *Omnibus fidelibus cujusvis ritus datur facultas* ut, pietatis causa, sacramentum Eucharisticum quolibet ritu confectum suscipiant. Can. 866, § 1, Constit. Pii X jam cit., n. 3.

Suadendum tamen, ut suo quisque ritu fideles praecepto *communiois paschalis* satisfaciant. Sanctum vero *viaticum* moribundis ritu proprio accipiendum est ; sed, urgente necessitate, fas esto quolibet ritu illud accipere.

§ 2 et 3 ; Constit. cit. Pii X, n. 4 et 5. — Primum quidem in solis regionibus orientalibus hae concessionem valorem obtinuisse dicendae sunt, ut eruitur ex fine et contextu Constitutionis Pianae. Cfr. A. A. S., IV, p. 609. Ita etiam pro Ruthenis sancivit S. C. de Prop. Fide, 18 Aug. 1913 (A. .1. S., V, p. 398) et 17 Aug. 1914 (*ib.*, VI, p. 462). Nunc autem *absque ulla speciali restrictione* in Codice leguntur.

§ 3. De materia vini.

1522. — *Principia*. Materia valida secundae consecrationis est solum vinum de vite, et quidem usuale. Can. 815, § 2. Constat ex *Mallh.*, 26, 29. *Nori bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem*, etc., et ex Decreto Florentino jam citato, quod confirmat constans Ecclesiae praxis. Itaque *non est materia* apta ad validam consecrationem :

1° « *Sicera*, et quicumque liquor ex moris, malogranatis, pomis, etc., sive dicatur vinum, sive non. 2° *Âgresta*, sive *omphacium*, i. e. succus ex uvis immaturis expressus ; quia non est vinum, sed in via ad vinum, cujus naturam nondum induit. 3° *Acetum*, quod est vinum substantialiter corruptum : unde si sacerdos post consecrationem prudenter dubitat, fueritne acetum an vinum, consecratio repetenda est, sed sub conditione propter dubium. 4° *Uvae*, seu vinum intra uvas contentum, vel *imbibitum* in offa panis ; quia non tam est potus, quam cibus. 5° *Sapa*, seu defrutum, i. e. mustum ad dimidiam seu tertiam partem decoctum ; quia non est amplius vinum, nec potus, sed cibus. 6° *Lora*, i. e. vinum secundum, ex acinis jam expressis, aqua superfusa, denuo expressum. 7° *Spiritus vini*, cum non sit proprie vinum » (VI, 206 ; l. EI. qq. ref., 75). 8° *I'num in quo alcool non continetur*, cum ope caloris vel modii chimici impossibilis reddita fuerit fermentatio. 9° *Vinum arte conjectum*, licet omnia elementa vini contineat ; requiritur enim vinum *de vite* '. Ad hoc attendant sacerdotes, nec cuique subministratori fidem habeant. — A vino arte confecto differt omnino vinum ex *uvis passis* seu *siccatis*. Tunduntur nempe in apto vase aliquot librae uvarum passarum, superinfunditur aequalis quantitas aquae frigidae, et servantur uvae in hac aquae infusione ad minus per 10 horas. Postea extrahuntur, ab aqua exteriori purgantur et torculari premuntur. Hujusmodi vinum licite pro missa adhiberi posse declaravit S. Off., 22 Julii 1706 et 7 Maii 1879 (cfr. *Coll. S. C. de Prop. Fide*, n. 697 et 705), dummodo liquor extractus ex colore, odore et gustu dignoscatur esse vinum. Ita etiam S. Off., 10 Apr. 1899.

‘Quare *Instructio* S. C. de Sacram. (26 mari. 1929) haec habet : Uti valida inateria haberi nequit vinum, seu potius liquor, qui "it ex pomis aliisque fructibus eductus, vel *chimicae artis ope elaboratus, quamvis vini colorem. ejusque quodammodo elementa continere edicatur* ' (l. c.).

1523. — II. Materia illicita (etsi valida) est vinum verum, aliquo modo vitiatum vel mixtum. Ratio, quia est contra reverentiam sacramento debitam. Unde, caute adhibendum est vinum exoticum ; quia est saepenumero alienis commixtum substantiis, ideoque illicitum; immo, non raro reperire est, illud esse omnino factitium, et consequenter invalidum. — Quamobrem *illicita* esset consecratio :

1° *ht musto*, et quidem sub mortali, juxta Suarez, saltem extra necessitatem ; etsi enim substantialiter sit vinum, non est tamen vinum perfectum, nec purum, utpote nondum concoctum, neque a faece secretum. — *S. Officium*, interrogatum utrum licitum sit uti vino ex musto obtento, quod ante fermentationem vinosam per evaporationem igneam usque ad dimidium condensatum est, respondit 5 Aug. 1896, « licere, dummodo decoctio hujusmodi *fermentaiionem alcoolicam* haud excludat, ipsaque fermentatio naturaliter obtineri possit et de facto obtineatur ». Ita etiam die 5 Maii 1901. In his Responsis ratio interna liceitatis luculenter affertur. 2° *In vino acescente*: uti constat ex rubrica, ubi dicitur : Si vinum coeperit acescere vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre..., conficitur sacramentum, sed conficiens graviter peccat ». — Deficiente tamen alio vino, licet uti vino solummodo *parum* acescente ; rubrica enim non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat vel ipsos primos acrimoniae gradus (VI, 207, Quaer. 1°). 3° *In vino congelato* : unde, graviter prohibetur illud consecrare, nisi fuerit liquefactum. At casu quo sacerdos illicite consecrasset vinum congelatum, istud habendum est pro vere consecrato, nec posset licite alterum vinum consecrare ; nam. ex rubrica clare patet, consecrationem esse validam ; et ratio est, quia, licet vinum congelatum non sit actu potabile, est tamen potabile ex sui natura * 4° *In vino aliis liquoribus aromatibusve ita modice permixto*, ut vini quidem naturam retineat. — Immo erit materia *dubia*, ut expresse statuit *Instr. S.C. de Sacram.* (26 mart. 1929), « si, licet non majon aut pari quantitate quaecumque alia substantia... vino commisceatur, *notabilis* tamen quantitas aliena sit ipsi admixta ».

De liceitate quarundam mixtionum ad vinum servandum aut corrigendum haece teneantur (e\ integro referuntur similia responsa in cit. *Instruet. S.C. de S.*):

a) Quoad mixtiones *ad servandum vinum*, S. Off., 31 Jul. 1890, respondit :

Dummodo spiritus (*alcool*) extractus fuerit ex genimine vitis et quantitas alcoolica addita una eum ea quam vinum, de quo agitur, naturaliter continet, non excedat proportionem duodecim pro centum, et admixtio fiat quando vinum est valde recens, nihil ob stare quominus idem vinum in missae sacrificium adhibeatur ». Et ad conservanda vina extraordinarie dulcia, S. Off., 5 Aug. 1896, in casu speciali, additionem spiritus permisit quae non excederet proportionem septemdecim vel octodecim pro centum, modo admixtio fieret, quando fermentatio tumultuosa, ut aiunt, defervescere inceperit. Praeferendum tamen est, si adhiberi possit, aliud remedium in eo consistens, ut ebulliat vinum usque ad sexaginta et quinque altitudinis gradus (S. Off., 8 Maii 1887).

b) Quoad mixtiones *ad naturalem acredinem vini corrigendam* quodam chimico processu, respondit S. Off., 27 Maii 1892 : *Non expedire*.

Vide Voue *Rev. Thiol.*, 23, p. 35 ; 28, p. 659 seqq. ; *l'ni du Cl.*, 1911, p. 990 ; 1928, p. 349 seq., ubi decisiones S. Sedis. /3

* Vide > Mphorum, VI. 207. Quaer. 2°, qui lre< 'Cnlenilas adducit et eam ampleo itur, quam modo explanavimus.

1524. — 111. Aqua caereinonialiter vino consecrando permis-
cenda est. Porro permisceri debet, non quidem ex necessitate
sacramenti, sed *vi praecepti graviter obligantis*. Can. 814. Audiatur
Tridentinum (Sess. 22, c. 7) : « Monet deinde Sancta Synodus
praeceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice
offerendo miscerent : tum quod Christum Dominum ita fecisse
credatur, tum etiam quia ex latere ejus aqua simul cum sanguine
exierit : quod sacramentum hac mixtione recolitur ; et cum aquae
in Apocalypsi beati Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis
cum capite Christo unio repraesentatur ».

· notest esse acidulate, gazosa, aut alcaline, modo

ad η. 1524:

, ▼ "

Verm,
stinendum si
missam abrum
eam abrumper
Capp,
indubitatum
necessitas p
et a fortior

ad n. 1524:

Verm.
in baptismo ;
In nota
pro vera hab.
natura sit c
non videmus i
quam imr.iedia-

1' ▼ t/ w- --

sit pr a e s e n s . Ratio desumitur ex Christi institutione et verbis
demonstrativis formae ; item ex ratione sacrificii, quod requirit
hostiam praesentem. Ad moralem vero praesentiam sufficit, ut
res, sive in se, sive in alio, videri vel tangi possit. Ideo :

a) *Invalide* consecratur materia tam modica ut sensu percipi nequeat,
aut nimis remota, v. gr. ad 20 passus * vel posita post tergum, canonis tabu-

l Ita communiter. Patet autem hanc distantiam variare posse, ratione circumstantia-
rum, ut saepe lit in ordinatione presbyterorum qui longius ab altari distant nec hostiam
seu calicem vident.

1523. — 11. Materia illicita (etsi valida) est vinum verum, aliquo- modo vitiatum vel mixtum. Ratio, quia est contra reverentiam sacra- mento debitam. Unde, caute adhibendum est vinum exoticum ; quia est saepenumero alienis commixtum substantiis, ideoque illicitum; immo, non raro reperire est, illud esse omnino factitium, et consequenter invalidum. — Quamobrem *illicita* esset consecratio :

1° *In musto*, et quidem sub mortali, juxta Suarez, saltem extra necessita- tem ; etsi enim substantialiter sit vinum, non est tamen vinum perfectum, nec purum, utpote nondum concoctum, neque a faece secretum. — 5. *Officium*, interrogatum utrum licitum sit uti vino ex musto obtento, quod ante fermen- tationem vinosam per evaporationem igneam usque ad dimidium condensatum est, respondit 5 Aug. 1896, ¶ licere, dummodo decor ·Λ l —: *uem alcoolicam* haud ēvd··^'.

— ¶a L10 HOGβζ
ueiervescere inceperit. Praeferen- dum tamen est. si adhiberi possit, aliud remedium in eo consistens, ut ebullia- tur vinum usque ad sexaginta et quinque altitudinis gradus (S.OfT.,8 Maii 1887).

b) Quoad mixtiones *ad naturalem acredinem vini corrigendam* quodam chi- mico processu, respondit S. Off., 27 Maii 1892 : *Xon e.rpedire*.

Vide .Voue. *Rev. Théol.*, 23, p. 35 ; 28, p. G59 seqq. ; *Ami du Cl.*, 1911. p. 990 ; 1928, p. 349 seq.t ubi decisiones S. Sedis. q

* Vide .S. *Alphontum*. VI. 107. Quaer. 2°, qui tres sententias adducit el eam amplec- ttur, quam modo explanavimus.

1524. — **HI.** Aqua caeremonialiter vino consecrando permiscenda est. Porro permisceri debet, non quidem ex necessitate sacramenti, sed *vi praecepti graviter obligantis*. Can. 814. Audiatur Tridentinum (Sess. 22, c. 7) : « .Monet deinde Sancta Synodus praeceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent : tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia ex latere ejus aqua simul cum sanguine exierit : quod sacramentum hac mixtione recolitur ; et cum aquae in Apocalypsi beati Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repraesentatur ».

Aqua debet esse *naturalis* ; potest esse acidulata, gazosa, aut alcalina, modo sil naturalis (S. OIT., 11 Aug. 1901). « Qui autem misceret rosaceam vel aliam artificialem, licet valide consecraret, peccaret tamen mortaliter » (VI. 208). — Ad *quantitatem* quod attinet, sufficit *una gutta*, modo sit sensibilis : requiritur vero, etsi vinum sit valde generosum, ut nunquam tertiam ejus partem excedat, Immo, si vinum sit parum generosum, haec quantitas a multis jam ut nimia habetur ; (piare consultum est, ut sacerdos non excedat *octo* vel *decem* guttas (VI, 210).

Facienda est autem mixtio in ipso calice atque intra ipsum sacrum ; secus enim ad sacramenti significationem non sufficeret, essetque gravis rubricarum praetermissio. Hinc, casu « pio ommissa fuisset, supplenda est. si ommissio ante calicis consecrationem deprehendatur ; secus, si deprehendatur post consecrationem (VI, 208). Certum est, permixtam illam aquam in *sanguinem Christi* converti, quamvis non sit de fide. Ita *D. Thomas* (3, q. 74, a. 8), qui oppositam sententiam defendi posse negat. Quomodo autem haec conversio liat, immediatene, an mediate, per praeviam scilicet conversionem aquae in vinum, utrinque probabiliter affirmatur (VI, 209). Hodie auctores communius docent, hanc aquam converti in vinum (admiscetur enim aquae quae naturaliter vino inest), et ideo per verba consecrationis sanguinem Christi fieri (cfr. *Priimmer*, III. n. 173 ; *Cappello*, I, n. 290).

§ 4. De conditionibus ex parte materiae.

1525. — **Principiv.** I. Ad validam consecrationem, requiritur ut materia apta sit praesens atque determinata. Ita omnes. Requiritur :

1° **I't** materia sacerdoti consecranti moraliter et sensibilter sit **praesens**. Ratio desumitur ex Christi institutione et verbis demonstrativis formae ; item ex ratione sacrificii, quod requirit hostiam praesentem. Ad moralem vero praesentiam sufficit, ut res, sive in se, sive in alio, videri vel tangi possit. Ideo :

a) *Invalide* consecratur materia tam modica ut sensu percipi nequeat, aut nimis remota, v. gr. ad 20 passus », vel posita post tergum, canonis tabu-

† Ita communiter. Patet autem hanc distantiam variare posse, ratione circumstantiarum, ut saepe iit in ordinatione presbyterorum qui longius ab altari distant nec hostiam seu calicem vident.

lam, vel clausa in tabernaculo ; quia non censetur sacerdoti moraliter praesens, b) *Valide* consecrat caecus, vel existens in tenebris, si aliunde moraliter certus sit de praesentia materiae. Item, valide consecrantur vinum in calice cooperto, hostiae in tabernaculo aperto, in ciborio clauso, vel in cumulo sub aliis latitantes, aut sub palla, velo, etc. — Notandum hic est, communiter improbari praxim eorum, qui os proxime admovent, ut halitum in calicem et panem inspirent, c) *Dubie* consecrata censi debet hostia, quae lateret sub corporali, sub pede calicis sub mappa altaris. Cfr. VI, 211 seqq.

2° Ut materia, per consecrantis *intentionem*, sit in individuo *determinata*. Et haec quidem sententia est communis, tum quia hoc exigunt pronomina *Hoc* et *Hic*, tum quia actiones sunt circa singularia, quae debent esse certa et determinata (VI, 214). Sufficit autem intentio *victualis*, ut supra dictum est (n. 1413). Regulariter et vi muneris, consecrantis intentio, si nihil aliud fuerit positive determinatum, duo in se includit : intentionem nempe omnia peragendi *secundum ritum Ecclesiae*, et consecrandi quidquid est consecrabile *per modum unius*, modo sit praesens. Licet igitur sacerdoti ex inadvertentia defectus occurrerit, praesumendum est ipsum egisse secundum hanc intentionem, eamque non fuisse revocatam. Haec certa videntur, saltem quoad materiam quae *pro sacrificio* necessaria est (vide infra n. 1527, quaes. I, fin.). Itaque :

a) *Invalide* consecraret, qui vellet tantum consecrare tertiam vel mediam hostiae partem, vel ex multis (v. gr. viginti praesentibus) tantum quatuor aut quinque, nullas designando ; quia non est ratio, cur una magis quam altera consecratur. Item, non consecratur hostia, inscio sacerdote posita sive in corporali (sejuncta tamen a cumulo) sive infra illud. Ratio est, quia non est determinata in mente sacerdotis, cujus voluntas non fertur in incognitum» (VI, 211, 215). — b) *Valida* vero consecratio est, si sacerdos plures hostias consecrat in cumulo, quamvis circa earum numerum in errore sit : ratio est, quia semper praesumitur velle consecrare quod est sibi praesens et decenter consecrabile. Unde, si *post* consecrationem duas hostias simul junctas advertat, utramque ut consecratam sumat, juxta rubricam Missalis. Si vero *ante* consecrationem, postquam obtulit, advertat, unam seponat et post missam vel ipse vel alius eam sumat tanquam panem benedictum. Item, *valida* est consecratio, si ipse plures particulas ad altare consecrandas attulerit, aut rationabili modo adverterit ab alio adferri a se consecrandas, vel ante sacrificium monitus fuerit de consecrandis in altaris jam positis ; tunc enim, etsi intra consecrationis actum non ita expresse meminerit, aut etiam ad oblationem eas non detexerit, omnes tamen consecrat, modo sint praesentes in corporali ; quia habita intentio respectu ad illas virtualiter perseverat (VI, 216). — c) *Quoad guttas autem vini et micas hostiae*, distinguendum : Guttae *exterius* calici adhaerentes, immo (probabilius) *interius* adhaerentes non consecrantur ; intentio enim consecrantis dirigitur (de se) ad id quod est consecrabile per modum unius, p) Idem dicendum videtur de micis separatis quae in patena vel corporali existunt. Parvae vero particulae, quae separatae in ciborio inveniuntur, consecratae censentur, quia omnes hostiae ibi inclusae per modum unius consecrantur, nec adest periculum particulas perdendi. Sane de hac tota re magnopere discrepant inter se A Cfr. VI. 215. Unde nil mirum, si aliqui (v. gr. *Lehmkuhl*, II. 1(56)) asserunt guttulas interius calici adhaerentes esse dubie consecratas.

Ad removendum igitur omne dubium, *positiva intentionis determinatione* opus est. *Alphonsus* sequentia proponit : Intendat semel pro semper sacerdos consecrare guttas separatas quae sunt fundo proximae^{T^riiîcâs'aâ}haerentes hostiae et micas quae sunt in ciborio. Excludat vero ab intentione consecrandi guttas remotiores et micas quae separatae in patena et corporali inveniuntur (VI, 215 ; Ex. ord., n. 99). — Plura adhuc de his invenies n. 1527. ubi tractantur quaestiones, speciales.

1526. — II. Ad licitam materiae consecrationem requiritur ut celebrans ab usu Ecclesiae, praesertim in Missali praescripto, non

ad 1527 : "Ir.

Gen.
actualem vc
cumulus hos
Ratio: per

ad n. 1526

Sabet
cordos, dei
se sumendae
Resp :
tis necessi
tantum unus
pectare pos
Mver
expo sitione
plures part.

oblivione extra corporale vel sacram petram relictum ? De ista celebri quaestione haec praemittimus. Cum ciborii consecratio ad missae sacrificium non pertineat, *positivo actu* sacerdotis intendi debet, saltem initio missae. Inde de consecrandis particulis certiorari debet celebrans, Veram autem intentionem consecrandi efformat, qui, vel ipse hostias defert ad altare, vel ciborium ab alio allatum in medio altaris collocat, vel, dum vestes sacras induit, clericum monet hostias esse pro consecratione in altare ponendas. His prae-notatis, respondemus distinguendo :

lam, vel clausa in tabernaculo ; quia non censetur sacerdoti moraliter praesens, b) *Valide* consecrat caecus, vel exsistens in tenebris, si aliunde moraliter certus sit de praesentia materiae. Item, valide consecrantur vinum in calice cooperto, hostiae in tabernaculo aperto, in ciborio clauso, vel in cumulo sub aliis latitantes, aut sub palla, velo, etc. — Notandum hic est, communiter improbari praxim eorum, qui os proxime admovent, ut halitum in calicem et panem inspirent, c) *Dubie* consecrata censerī debet hostia, quae lateret sub corporali, sub pede calicis,“sub mappa altaris. Cfr. VI, 211 seqq.

2° Lt materia, per consecrantis intentionem, sit in individuo

non ita expresse meminerit, aut etiam **at** omnes tamen consecrat, modo sint praesentet
ljdfea»virlualitt-r perseverat (VI, **t**
et micas ^^^^^listinguendum: ») Guttat
probabM|^|^_. idhaerentes non conset
tis diri^H 'e) aikid quod est consecrt
dicend^H separatis quae iil
Parvae^H in <|
censent» < hosti e ibi inclusae J
nec adesft •ulitu |s perdendi. Sa}
discrepant jffil5. Unde nil m
calici adha

mleas non detexerit,
l ;<uia habita intentio
'«lultfurtas *autem vini*
ci adlia. rrntes.innno
itio eflim consecran-
m urin; β) Idem
orporah exsistunt,
mlur, c msecratae
ms con tecrantur,
a re tjjgnopere
^^^^feratas.

Ad removendum igitur omne dubium, *positiva intentionis determinatione* opus est. 5. *Alphonsus* sequentia proponit : Intendat semel pro semper sacerdos consecrare guttas separatas quae sunt fundo proximae, micas adhaerentes hostiae et micas (piae sunt in ciborio. Excludat vero ab intentione consecrandi guttas remotiores et micas quae separatae in patena et corporali inveniuntur | I, 215 ; Ex. ord., n. 99). — Plura adhuc de his invenies n. 1527, ubi tractantur quaestiones speciales.

1526. — II. Ad licitam materiae consecrationem requiritur ut celebrans ab usu Ecclesiae, praesertim in Missali praescripto, non recedat. Can. 818. Usus vero Ecclesiae exigit ut materia consecranda (etiam parvae hostiae) reponatur super corporale et sacram petram : quae obligatio urget sub gravi (VI, 217). Cfr. *Bened. XIV*, de Sacr. Miss., s. II, n. 139. Itaque haec teneantur pro praxi :

1° Materia consecrata super lapide remanere debet *usque ad communionem* sacerdotis. Sufficit tamen ut quoad maiorem suam partem in sacra petra consistat. Quinimmo, si lapis est nimis angustus, poterit ciborium post consecrationem removeri, ut calici locum cedat. Ad *particulas* quod attinet, illae tantum *post communionem* sacerdotis sunt reponendae. 2° Pro communione fidelium, hostiarum copia diligenter est computanda, ita ut tempore opportuno possint absumi (n. 1520). 3° Hostiae parvae regulariter *ante offertorium* sunt apponendae. Collocantur super corporale (vetitum est eas in corporali separato ponere) vel super patenam, vel in aliquo calice aut in pyxide. Haec pyxis dein aperienda est ad primam oblationem et ad consecrationem, ut celebrans intentionem suam etiam ad illas offerendas et consecrandas dirigere possit (*Hit. cel. Miss.*, tit. 11, 3 ; VU, 3 ; VIII, 5, 6). *Consecrare tamen in pyxide clausa, est tantum veniale.* i° Hostiae, quae pro communione populi *paulo post offertorium* apponuntur, licite consecrantur, suppleta oblatione mentaliter. Semper enim adest ratio utilitatis, quae excusat. Hostiae quae immediate *post praefationem* afferuntur, licite ad consecrationem assumuntur, si adsit ratio gravior, v. gr. ut plures non remaneant sine communione (*Bened. VII*, de Sacr. Miss., l. 3, c. 18, n. 3). Ad assumendum vero hostias quae *incepto jam canone* apponuntur, requiritur causa omnino gravis, v. gr. ne magna pars populi diu exspectare debeat, ne viaticum pro infirmis deficiat. — Si unus tantum diu exspectare deberet, satius esset *incepto jam canone* ipsi *particulam aliquam magnae hostiae* porrigere, quam novam parvam hostiam pro consecratione assumere. Ha quidem juxta *Alphonsum* (VI, 217 fin.), qui pro hac opinione plures citat auctores (*Croix, Silvester, Bonacina*, etc.).

1527. — Quaesita. I. *An censendum sil consecratum ciborium ex oblivione extra corporale vel sacram petram relictum ?* De ista celebri quaestione haec praemittimus. Cum ciborii consecratio ad missae sacrificium non pertineat, *positivo actu* sacerdotis intendi debet, saltem initio missae. Inde de consecrandis particulis certiorari debet celebrans. Veram autem intentionem consecrandi efformat, qui, vel ipse hostias defert ad altare, vel ciborium ab alio allatum in medio altaris collocat, vel, dum vestes sacras induit, clericum monet hostias esse pro consecratione in altare ponendas. His prae-notatis, respondemus distinguendo :

1° Si celebrans *actuali intentione*, in momento consecrationis, consecrare intendit, non advertens ciborium extra corporale vel parvam petram locari, illud certe est consecratum. Ratio : quia est praesens, est intentione actuali certe determinatum, etsi, cognito defectu, id non fieret (*Elbel*, n. 48 ; *Ubach*, II, n. 514, p. 72).

2° Etsi celebrans de consecrando ciborio *actualiter non cogitat*, certa est nihilominus consecratio, si ciborium positum sit extra petram quidem, sed *in corporali* super petram extenso. Ratio est, quia, in casu, moraliter in petra invenitur, et adest intentio virtualis initio missae rite effectumata, consecrandi scilicet quamcumque materiam in corporali repositam.

3° Si ciborium *extra corporale* remaneat, quin sacerdos de eo consecrando cogitet, graves AA. antiqui et moderni affirmant *consecrationem esse dubiam*. Rationes eorum sunt : a) intentio consecrandi extra corporale fuisset peccatum grave, illam ergo tu habuisse non praesumeris (*S. Alph.*, VI, n. 217, cum *Croix* et aliis) ; b) quaestio est, utrum intentio sacerdotis, initio missae eternalis, fuerit merum propositum particulas ad consecrationem postea assumendi, vel intentio absoluta consecrandi (*Lehmkuhl*, II, 168). Unde dicit *Benedictus XIV* (de Sacrif. Missae, 111, c. 18, n. 6) : « Particulas non esse populo distribuendas » (si nempe ciborium extra sacram petram remansisset).

Concludimus: Auctoritas DD. in hac quaestione est decretoria, et positivum dubium menti ingerit ; nec evanescit dubium, si cum *Ballerini*, *Noldin*, etc., dicimus, intentionem sacerdotis etiam quoad consecrationem particularum *debere esse absolutam*. Respondet enim *Roncaglia* (tr. 18, c. 2. q. 8), merito praesumendam esse intentionem absolutam in *sacrificante* (quoad ea igitur, quae ad missam perlinent), non autem in consecrante *particulas*; quia censetur sacerdos eas ad consecrationem velle assumere *modo a Rubrica probato*. Cfr. *Vind. Alph.*, P. IX, q. 1, ubi multa testimonia AA. antiquorum. Fatemur tamen argumenta alterius opinionis (cfr. *Prümmer*, ap. *Linz. Quart. Sdhr.*, 1914. p. 669) *theoretice* haud esse spernenda (id quod agnoscit etiam *Colli-Lanz*, IV, n. 2485, qui *nostram* sententiam probabiliorē habet). Stante dubio, particulae *tanquam dubie consecratae*, considerandae erunt.

II. *Quid agendum, si adsint particulae dubie consecratae?* Dicimus :

Particulae dubie consecratae *vel sumendae sunt* post pretiosum sanguinem et ablutionem, sed ante purificationem (cum reliquiae sanguinis sint certe sacramentum, dum de illis hostiis dubitatur an sint sacramentum) ; *vel*, si justa habeatur causa, *consecrandae sunt in alia missa*, sub conditione. Porro, causa foret justa si particulae illae essent in nimia quantitate, ita ut non facile consumi possent, vel si opportuno tempore, aliae particulae non possent haberi, si, v. gr., communicare vellet magna populi multitudo (VI, 217). Haec igitur valent pro praxi.

Noldin autem (111, n. 118) et *Berardi* (Theol. mor., IV, n. 969) plane insolitam tenent sententiam : scilicet licere, post consecrationem, statim verba consecrationis conditionale super particulas dubie consecratas proferre. Ratio : si non inchoatur novum sacrificium (*Noldin*) : vel etiam : si licet binare ad dandum viaticum infirmo, licebit etiam secundam consecrationem peragere in casu concursus populi (*Berardi*). Quanam vero ratione probabit *Noldin*. novum tunc non inchoari sacrificium ? *Lehmkuhl* (11, 169), *Cénicot-Salsmans*

(II, 174) aperte contradicunt. Argumentum deinde a cl. Berardi propositum inane est, quia nunquam licet iterare sacrificium sub una specie tantum.

III. *Quid agendum sacerdoti, si, aliquo casu, hostiae non consecratae cum consecratis permisceantur?* Respondetur :

Totus cumulus est ad altare deferendus, ut ita sacerdos vel intendat consecrare non consecratas ; vel, juxta alios, ut consecret totum cumulum sub conditione, si non sint consecratae.

¶ Et hoc (ultimum) potius faciendum est, quia, in consecrando hostias non consecratas, deficit vera determinatio materiae, nec potest verificari verbum *Hoc*; unde debent consecrari omnes hostiae sub conditione, ut valide consecrentur (VI, 216). Censent quidem *Soldin-Schmitt* (111. n. 118 fin.) et alii contra *De Lugo* etc., priorem etiam modum sufficere ; sed pro praxi teneatur sententia *S. Alphonsi*.

1528. — Regillae practicae. Celebrans qui *aliquem defectum circa materiam sive panis, sive vini adverterit*, ad sequentia, ex rubrica Missalis, attendat :

I. *Quoad defectum panis* : 1° « Si celebrans *ante consecrationem* adverterit hostiam esse *corruptam*, aut *non esse triticeam*: remota illa hostia, aliam ponat et facta, oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco, ubi desivit ». 2° Si id adverterit *post consecrationem*, etiam *post illius hostiae sumptionem*, posita alia, faciat oblationem ut supra, et a consecratione incipiat, scilicet ab illis verbis : *Qui pridie quam pateretur*; et illam priorem, si non sumpsit, sumat post sumptionem corporis et sanguinis, vel aliis sumendam tradat, vel alicubi reverenter conservet. Si autem sumpserit, nihilominus sumat eam quam consecravat : quia praeceptum de perfectione sacramenti majoris est momenti, quam quod a jejunis sumatur ». 3° Quod si hoc contingat *post sumptionem sanguinis*, apponi debet rursus novus panis, et vinum cum aqua : et facta prius oblatione ut supra, sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis : *Qui pridie*, ac statim sumat utrumque, et prosequatur missam, ne sacramentum remaneat imperfectum, et ut debitus servetur ordo ». 4° « Si hostia consecrata *dispareat*, vel casu aliquo, ut vento, aut miraculo, vel ab aliquo animali accepta, et nequeat reperiri ; tunc altera consecretur ab eo loco incipiendo : *Qui pridie quam pateretur*, facta ejus prius oblatione, ut supra » (de Def., tit. III, 4-7).

II. *Quoad dejectum m m* : 1° « Si celebrans *ante consecrationem sanguinis*, quamvis post consecrationem corporis, advertat aut vinum, aut aquam, aut utrumque non esse in calice (vel vinum esse corruptum), debet statim apponere vinum cum aqua ; et facta oblatione ut supra, consecrare, incipiendo ab illis verbis : *Simili modo*, etc. ». 2° « Si post *verba consecrationis* advertat vinum non fuisse positum, sed aquam : deposita aqua in aliquod vas, iterum vinum cum aqua ponat in calice, et consecret, resumendo a verbis praedictis : *Simili modo*, etc. ». 3° « Si hoc advertat *post sumptionem corporis* vel hujusmodi *aquae*, apponat aliam hostiam iterum consecrandam, et vinum cum aqua in calice, offerat utrumque, et consecret, et sumat, quamvis non sit jejunos. Vel si missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua, et facta oblatione ut supra, consecrare, ac statim sumere, et prosequi cetera » (ib., tit. IV, 3-5). Idem agendum si, post sumptionem, *dubitetur* cum fundamento, *an liquor haustus sit vinum purum an corruptum*; sed inter DD. non convenit,

utrum absolute an conditionate proferenda sint verba consecrationis. † Puto (inquit *S. Alphonsus*) non esse aliud vinum certum rursus consecrandum *absolute*, quia tunc idem urgeret periculum faciendi secundum sacrificium mutilatum, si forte prior materia fuerit vere apta ; dico igitur hanc secundam consecrationem fieri debere *sub conditione*, nempe si prior materia non fuerit consecrata ; periculum enim non relinquendi sacrificium mutilatum justa erit causa repetendi consecrationem sub praedicta conditione » (VI, 206).

4° Si contingat totum sanguinem post consecrationem *effundi*, si quidem aliquid vel parum remansit, illud sumatur, et de effuso reliquo sanguine fiat, ut dictum est : (in rubr. praecedenti Missalis) * ‹ Si vero nihil onuijno remansit, ponat iterum vinum et aquam, et consecret ab eo loco : *Simili modo*, facta prius tamen calicis oblatione, ut supra » (Ruhr., de Def., tit. X, n. 13b.—

Si materia, quae esset, apponenda, ratione defectus vel panis vel vini, *non posset ullo modo haberi*: si id sit ante consecrationem corporis, ulterius procedi non debet ; si post consecrationem corporis (aut etiam vini) deprehendatur defectus alterius speciei, altera jam consecrata, tunc, si nullo modo haberi possit, procedendum erit et missa absolvenda, ita tamen ut praetermittantur verba et signa, quae pertinent ad speciem deficientem. Quod si *expectando* aliquandiu (v. gr. per horam) haberi possit, expectandum erit, ne sacrificium remaneat imperfectum » (ib., tit. IV, n. 8). — Casu autem quo celebrans missam *interrumpere* debeat, vel intra missam obierit, ea sunt agenda quae n. 1041, quaes. II e III, indicabimus.

t 171

A r t i c u l u s   I I I .

De forma Eucharistiae.

1529.   Forma sacramenti Eucharistiae sunt ipsa verba, quibus Christus Dominus hoc sacramentum confecit. In nomine enim et in persona Christi loquitur et operatur sacerdos faciens sacrum.

Forma proferri debet *recitative* et *significative*, i. e. referendo verba Christi et applicando illa ad materiam praesentem ut ipsa transmutetur in corpus et sanguinem Christi (Ex. ord., n. 100).

P r i n c i p i u m I. Forma praescripta pro consecratione panis constat his verbis : Hoc est enim corpus m.f.um. Desumpta est ex 5. *Matthaeo* (26, 28). Vox *enim* ponitur secundum consuetudinem Romanae Ecclesiae a B. Petro derivatam ; inseritur autem, ut forma cum praecedentibus verbis cohaereat.

In hae forma, verba *essentialia* sunt : « Hoc est corpus meum » ; significant enim complete et important conversionem panis in corpus Christi. Hinc ad essentiam non pertinet verbum *enim*, et ideo ejus omissio censetur esse tantum venialis. ‹ Sed non improbabiler *Concina* et *Honcaglia* damnant id de mortali ; ac revera in re tanti momenti, non videtur levis quaecumque mutatio *delibere* apposita » (VI, 220). Et idem dicendum de eadem voce in sequenti forma.

* Scilicet . Si prr ncgligentiam aliquid de Sanguine Christi ceciderit, si quidem super errum, s« n super tabulam, lingua lambatur, et locus ipse radatur quantum satis est, et abnuto comburetur cinl * rro in »ii'-ranum recondatur... si super linteum altaris... linteamina ter abluantur ubi stilla ceciderit... et aqua ablutioni» in sacrarium projiciatur... » (De Defectibus x, n. 12.)

1530. — II. Forma pro consecratione calicis sequens assignatur: *Hic est enim calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, MYSTERIUM FIDEI, QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS EFFUNDETUR in remissionem peccatorum. Quae omnia verba desumpta sunt vel ex diversis S. Scripturae locis, vel ex apostolica traditione, ut docet S. Thomas* (3, q. 78, a. 3 ad 9).

Essentialia verba sunt sola: « Ille est calix sanguinis mei », cum praesentiam sanguinis Christi sub speciebus vini perfecte exprimant. In diversis liturgiis alia verba (vel saltem pars eorum) penitus desunt. Immo *S. Paulus* (1 *Cor* ; 11, 25) tantum habet : « Hic calix novum testamentum est in meo sanguine ». Propugnatoribus tamen non caret altera sententia, quae cetera etiam verba, utpote virtutem passionis Christi exprimentia, essentialia esse docet¹ ; exceptis tantum hisce, *aeterni* et *mysterium fidei*, quae virtualiter in aliis includuntur. Certe graviter peccaret sacerdos, si non proferret omnia verba, quae in consecratione calicis habentur, vel ea mutaret, ut mox dicemus. Cfr. *Alph.*, VI, 223 ; *Lehmkuhl*, II, 170 seqq. ; *Pohle*, Dogm., III, p. 287.

*In Ecclesia graeca*² forma est : « Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. — Hic est enim sanguis meus Novi Testamenti qui pro vobis et pro multis effunditur in remissionem peccatorum » (cfr. *IfoMters*, II, n. 118). De *epiclesi* vide notam 2.

1531. — 111. Mutatio verborum, quae nullam sensus mutationem importat, non reddit consecrationem invalidam. Constat ex rubrica Missalis (de Def. 17, 1) : « Si quis autem aliquid diminueret vel immutaret de forma consecrationis, et verba idem non significant, non conficeret sacramentum. Si vero aliquid adderet quod significationem non mutaret, conficeret quidem, sed gravissime peccaret ». Nec similiter *vitiosa pronuntiatio* impedit, quominus valida sit consecratio. « Ratio est, quia voces ita constitutae sunt, ut si aliquando cum vitio proferantur, idem significant ; sufficit enim, ut verba formae ingerant sensum a Christo intentum ; secus, si alium sensum ingererent » (VI, 224). Ex his deduces :

a) Valida, sed graviter illicita est consecratio, si dicatur : *Hic cibus est corpus meum, hic calix est sanguis meus*. A peccato veniali excusari non potest, (pii debitam diligentiam non adhibet ad verba consecrationis rite pronuntianda. Scrupulus tamen est repellendus, si vitium involuntarie admittitur, v. gr. si quis dicat *coipus* pro *corpus*, *meus* pro *meum*, *es* pro *est*, *calis* pro *calix*, *sanguis* pro *sanguinis*, etc. b) Invalida est consecratio, si dicatur : *Hoc*

¹ Legitur equidem in Rubrica (Ut. X, n. 3) : « SI obierit sacerdos semiprolata forma sanguinis, tunc alter prosequatur missam, et super eundem calicem repetat integram formam. » — *S. Alphonsus*, etiam innixus his verbis Rubricae, cum aliis AA. haec docet (VI, n. 223) : * Sed in praxi... si forte tantum prima verba dixisset, deberet (sacerdos) utique sub conditione integram repetere formam (scilicet, a verbis : *Simili modo*). Haec eadem docet recentissimus *Ubach* (II, n. 512), provocans ad Lugonem. d. 11, s. 4. — ² Apud *Graeco*» occurrit etiam *invocatio* seu *epiclesi*», et quidem post pronuntiata verba Christi, quibus traditur forma Eucharistiae (de *epiclesi* cfr. *Liqlie*, III, p. 250 seqq.). In *epiclesi* autem sacerdos Deum Patrem rogat, vel ut *ipse per Spiritum S.* conversionem operetur, vel *Spiritum S. qui eam efficiat*, mittat. A saeculo xiv vel xv piures Graeci *epiclesim* tanquam formam habuerunt Eucharistiae (*Juqic*, l. c.).

enim corpus meum ; omittendo *est*. Item, si dicatur : *Hic* (adverbialiter) *est corpus meum* ; *hoc corpus est meum* ; vel *hic sanguis est meus* ; quia haec verba non habent sensum, quo id significetur, quod operari debent. Item, si dicatur : *Illud est corpus meum* : *ille est sanguis meus* ; mutatur enim sensus formae, ut per se patet, c) Dubia est consecratio, si dicatur : *Haec est caro mea* ; *istud est corpus meum* : *iste est sanguis meus*. Vide *S. Alph.*, \ I, 221 ; 223, q. 4.

1532. Qnaesita I. *¶* *In consecratione ut essentialia habenda sint haec verba: Qui pridie, etc., Simili modo, etc.? Respondemus :*

Sententia communis et probabilissima negat, et probatur : 1° ex Decreto Eugenii IV *ad AnnenOs*, ubi dicitur consecrationem non aliis fieri nisi verbis Christi, quae haec tantum sunt : *Fice est corpus*, etc., *Hic est calix*, etc. 2° ex rubrica Missalis, quae docet verba necessitate sacramenti requisita esse verba formae, scilicet : *Hoc est corpus meum*, etc., *Hic est calix*, etc. (VI, 222). — Attamen si debeat forma repeti, a verbis : *Qui pridie* et *simili modo*, semper incipiendum est. Id constat ex ipso Missali Rom. (de Def. III, n. 5 ; IV, n. 3 ; X, n. 3).

II. *Quid agendum celebranti, si xox RECORDETUR se omnia consecrationis verba protulisse?* Ex ipsa Missalis rubrica (de Def. V, 2) haec erunt tenenda :

« Si celebrans non recordetur se dixisse ea, quae in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. Si tamen certo ei constat se omississe aliquid eorum, quae sunt *de necessitate sacramenti*, resumat formam. Si vero valde probabiliter dubitat se *aliquid essentialie* omississe, iteret formam, saltem sub tacita conditione ».

Juvat etiam animadvertere : si error vel omissio se referat solummodo ad *haec verba* : *aeterni*) vel *mysterium fidei* ». non licet formam integram absolute repetere, nec obligatio adest eam repetendi sub conditione. Liceret tamen repetere sub conditione formam supra calicem, si *notabilis* error vel omissio locum habuisset (*Lehmkuhl*, II, 1721. Tandem observatione vix opus esse videtur, distractionem etiam voluntariam, durante consecratione, non impedire validitatem consecrationis, dummodo non vitiet intentionem praedominantem ministri.

CAPITULUM

De ministro Eucharistiae.

Codex)nr. e. 845 ; *Ailuale Horn*. Tit. IV, c. I. n. 12 ; *S. Thomas*. 3, q. 82. a. 3 ; *S. Alphonsua*, VI. 230 ; ed. G.» III, p. 201 ; *Lugo*, dlsp. 18 ; *Benedictus* A/V. de sacrif. Missae. I. 3, c. 12 18, 29, seqq. ; *Sa#st*. Instil. thcoL, I. e. 4 ; *Pohte*, Lehrb. der Dogm., ed. 1912. III, p. 335 ; *Vtrmeertch-Creusfn*. Epit. II. n. 111 ; *Cappello*, I, n. 314 ; *Blat*, L. III, P. I. p. 171 ; *Pûcdla* Gennaro, V, n. 516 ; *Vermeeradt*, III, n. 385 ; *H'oufer#*, II, n. 160 ; *Rau#*, Inst. can. n. 241, 248.

Minister Eucharistiae debet ad suum munus reddi idoneus per potestatem ordinis, habere jurisdictionem, et observare ordinem ab Ecclesia praescriptum. Inde, triplex erit articulus : 1° de requisita potestate *ordinis* in ministro ; 2° de requisita *jurisdictione* ; 3° de *ordine servando*. — De statu gratiae et exemptione a censuris diximus n. 1416.

A r t i c u l u s I.

De requisita potestate ordinis in ministro.

Duplex Eucharistiae minister distinguitur : minister *consecrans* et minister *dispensans*. Datur quoque *ordinarius* et *extraordinarius*.

1533. — P r i n c i p i a . I. Minister consecrans Eucharistiae est solus sacerdos rite ordinatus. Can. 802. Constat ex verbis Christi, qui sohis Apostolis eorumque in sacerdotio successoribus dixit : *Hoc facite in meam commemorationem*. Hinc, Concilium Lateranense IV (C. *Firmiter*) ita definivit : « Hoc utique Sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos qui fuerit rite ordinatus » (VI, 231).

Ql a e s i t l m . . I n p l l k e s s a c e r d o t e s p o s s u n t v a l i d e c o n s e c r a r e s i m u l e a m d e m m a t e r i a m ? D i s t i n g u e r e o p o r t e b i t :

Affirmative, si eodem instanti verba formae proferant. *E converso* si unus eorum ante alios formam compleat independenter ab aliorum intentione, jam conficit sacramentum, ita ut alii *frustra* formam postea absolverent. Hinc, sacerdotes novi qui cum Episcopo consecrant, primo curare debent, quoad fieri potest, simul cum Episcopo formam absolvere. Praeterea, habere debent intentionem consecrandi *tunc tantum*, quando in eodem tempore cum Episcopo formam absolvunt ; immo, ultra hoc in consecratione *calicis* intendant etiam non consecrare, si panem forte ipsi non consecraverint » (VI, 323). *Haec de validitate concelebrationis*. Non licet vero in Ecclesia *latina* pluribus sacerdotibus concelebrare, praeterquam in missa ordinationis presbyterorum, et in missa consecrationis Episcoporum secundum Pontificale Romanum. Ha can. 803. Apud *Orientales*, etiam extra ordinationem neopresbyterorum, sacerdotes cum Episcopo saepe concelebrant. In hoc casu, approbante Ecclesia, singuli stipendium hujus missae licite accipiunt. Cfr. *Bened. XII* . de Sacrif. Missae, l. 3, c. 16, n. 10.

1534. — II. Minister ordinarius dispensandae Eucharistiae est solus sacerdos. Can. 845, § 1. Constat ex Tridentino (Sess. 13, c. 8) : « Semper in Ecclesia Dei, ait, mos fuit, ut laici a sacerdotibus communionem acciperent, sacerdotes autem seipsos communicarent ». Idem suadet et ratio theologica : cum enim consecratio ad distributionem ordinetur, illius esse debet distribuere, cujus est consecrare. Quod confirmat universalis Ecclesiae praxis (VI, 230).

Q i x E s i T i μ . I l l p o s s i t u n q u a m s a c e r d o s e x t h \ m i s s a m s e i p s u m c o m m u n i c a r e
1° Praesente alio Sacerdote, *negative* (Suarez, disp. 72, s. III, vers. fin.).
-° Probabile tamen esi (deficiente alio sacerdote) etiam extra mortis periculum, *ej gravi causa*, licere sacerdoti, praeciso scandalo, sacram hostiam sumere ex sacrario, vel a diacono allatam sibi ipsi dare, v. gr., si in longo morbo diu non communicasset. 3° Immo Croix, Suarez et alii dicunt, sacerdotem, qui non posset sacrificare, semper posse sola *devotionis causa* seipsum communicare ; quia, praeciso scandalo, nulla est irreverentia, nec ullibi est vetitum (nisi adsit alius sacerdos, ut diximus). *S. Alph.* VI, 238 ; ed. G., III. p. 207.

1535. — HI. Minister extraordinarius dispensandae Eucharistiae est diaconus. Can. 845, § 2. Ipsi ergo committi potest ab Ordinario loci vel a parochus, non autem a rectore Ecclesiae, *ex gravi causa*, hujus sacramenti dispensatio. Constat : 1° ex praxi priorum saeculorum, in quibus diaconi universe Eucharistiam (praesertim divinum sanguinem) ministrabant ; 2° ex varis Conciliis, v. gr., .Nicaeno I generali, Carthaginensi IV, etc. (VI, 237). Cfr. S. R. C., n. 2504.

Diximus *ex gravi causa* ; non est enim haec causa reducenda ad casum necessitatis et licentia concedi potest pro casibus qui aliquod commodum prae se ierunt, ut si parochus esset occupatus in die magnae festivitatis, aut numerus communicantium esset magnus. Stante vero necessitate, licentia legitime *praesumitur*, ut notat can. cit. *Hinc in necessitate extrema*, absente sacerdote, diaconus non solum potest, sed tenetur viaticum ministrare. Peccat autem graviter, si extra casum necessitatis absque commissione Episcopi vel parochi legitime concessa, Eucharistiam dispensat *. Porro diaconus, administrando Eucharistiam, omnia observare debet quae Rubrica a sacerdote requirit (v. infra n. 1541), sed cum stola transversa quae a latere, *non ante pectus*, pendere debet 2. Ipse potest, post communionem infirmorum, cum pyxide benedicere. S. R. C., n. 2074 et can. 1274, § 2.

158(1. .Isseru/ii *graves theologi cum Suarez* (etsi dissentiat S. Thomas) simplicem *nini.ii* m immo el laic.ii m posse in casu extremae necessitatis vel tempore pestis, viaticum *sibimetipsi* vel *aliis* praebere. Ratio est, quia tunc urget praeceptum divinum communicandi, nec ulla fit sacramento injuria, si, in tali necessitate, Eucharistia a laico ministretur, ut olim in primitiva Ecclesia usus obtinuerat Nec obstat *scandalum* tale enim scandalum vel admiratio praecaveri potest, si admoneantur adstantes, id in tali necessitate permitti Sed nec objici potest *contraria consuetudo* ; eum enim casus iste rarissime eveniat, nequit haec contraria consuetudo probari. Cfr. VI, 237, q. 2 et 3. Ili quoque S. C. de Prop. Fide, 10 Aug. 1841 (ap. Gaudé, III, p. 206, nota), et fere omnes recentiores auctores (cfr. *Prümmer*, HI, n. 218 seq. ; (*'appello*, n. 334 ; *l'otUers*, II, n. 16i, Coroll. i).

Articulus 11.

De jurisdictione requisita.

1537. Reticere fideles pane eucharistico est praecipue munus et officium *pagorum animarum*. Alvero, ut fidelibus accessus ad communionem magis

1 < .... (de Euch.tr . c 7. n II), scribit, non esse improbable quod diaconus (deficiente >>is n|ol.) p>'«sit. c(rr.>(io>ii. causa. selpsum communicare. Vddil vero sed disciplina hodierna »pi itanda v>t ». Cfr. S. Alph., VI M8. —* Rituale Rom. (Tit. IV, c. 2, n. 10), P. -t<iu,nn retulerit ea quae a sacerdote faciendae sunt in distribuenda s. communione, non ' Mlusa benedictioni. »ub One haec addit Ritus superius descriptus servandus est etiam a Di o >n > «aeram communionem mlni«tranb. Episcopus autem... benedicit more solito ilii.n. sit l >m. n homini etc. itaque aliqui auctores putant etiam diaconum posse benedlc.umr., impertire »<d obstant alti t.Voldm-Schnutt. p. 125, Cappello, n 454). < fr. etiam In < un. van ilk", t 2 et .. Recentissime iterum affirmantem sententiam sustinent *Ephe-* - " / iti. (19 26, p. 80 seqq.), et tandem Commissio Pon., die 13 jul 1930. respondit ut propositum dubium Xn Diaconus - Communionem ad nonnam can 845. i 2 ininis-trm» i -.«ii et del. at In Une ritus benedictionem manu impertire Juxta Rituale romanum, ii . IV t 11. u. II) Î — Affirmance. * (A. A. S. XXII, 1930, p. 365.)

ac magis pateat, ab Ecclesia sapienter statutum est, ut, exceptis aliquibus casibus qui de jure parochis reservantur, etiam alii sacerdotes communiter hunc cibum spiritualem distribuere valeant, ut ex dicendis patebit. Itaque haec statuuntur :

eci n. 1537: C

Sabetti
nunen -Eccles
non est nossi
mur, omnino c
Prae ocu2
Fide ad i'rch:
S.C. ut sing\
nore excitani
dam, quantum
tudinum ratic
ferunt, évite
tus gestent;
dotalis exer<

n. 1544).

Celeri sacerdotes id possunt in casu tantum necessitatis, aut de licentia saltem praesumpta parochi vel Ordinarii. Can. 848, §2. — Quilibet sacerdos potest communionem *privatim ad infirmos* deferre, de venia saltem presumpta sacerdotis, cui custodia S. Sacramenti commissa est. Can. 849, § 1. De ritu servando sermo erit infra n. 1544.

3° *Quilibet sacerdos intra missam, et, si privatim celebrat, etiam proxime ante vel statim post, communionem fidelibus accedentibus ministrare potest*, (Can. 846, § 1. Id facere potest, etiam in oratorio privato, nisi Ordinarius in casibus particularibus id prohibuerit. Can. 869. Cfr. A. S. S., 40, p. 589.

Eliam *extra missam*, quilibet sacerdos eadem facultate pollet, ex licentia stilem praesumpta rectoris ecclesiae, si sit extraneus. Can. 846, § 2. Dispensare autem *communionem paschalem* jam non pertinet ad jura parochialia, eamque ministrare potest quilibet sacerdos secundum normas praedictas. Can. 859. § 3 ; cfr. etiam can. 462, n. 2 et 3 et dicenda n. 1572.

1538. — *Quaesitum. Quaenam est pro ministro obligatio ministrandi Eucharistiam ?*

'Ad mentem Codicis (c. 847) delatio Eucharistiae ad infirmos sil *publica*, nisi justa et rationabilis causa contrarium suadeat. Porro ex decisione S. C. de Sacram. 5 jan. 1928 M. A. S. XX, 1928. p. 81). *Ordinarius tantum loci* est iudex, an justa probetur causa (Cfr. A. A. S., l. c. p. 82 seq. ; et pro explicatione *Ratu*, Inst. can. n. 248, c).

1535. — III. Minister extraordinarius dispensandae Eucharistiae est diaconus. Can. 845, § 2. Ipsi ergo committi potest ab Ordinario : ,~i « nomphn nnn autem a rectore Ecclesiae, *ex gravi causa*,

urget praeceptum m -----
in t.di necessitate, Eucharistia a laico ministretur, ut olim in primitiva γλ ι κ ·
sia usus obtinuerat. Nec obstat *scandalum*, tale enim scandalum vel admi-
ratio praecaveri potest, si admoneantur adslantes, id in tali necessitate per-
mitti. Sed nec objici potest *contraria consuetudo* ; cum enim casus iste rarissime
eveniat, nequit haec contraria consuetudo probari. Cfr. VI, 237, q. 2 et 3.
Ita quoque S. C. de Prop. Fide, 10 Aug. 1811 (ap. Gaudé, 111, p. 206, nota), et
fere omnes recentiores auctores (cfr. *PrOmmcr*, H1, η. 218 seq. ; ('*appello*,
n. 33'. Il *outers*, II, n. 164, Coroll. 1).

Ar t i c u l u s II.

De jurisdictione requisita.

1537. Reficere fideles pane eucharistico est praecipue munus d officium
pastorum animarum, Uvero, ut fidelibus accessus ad communionem magis

' c»>> ih si (de Euchar. c. 7. n. 1'2), scribit, non esse Improbabile quod diaconus (deliciente
rdot. : d rntfoni- causa, -eipsuni communicare, Addit vero sed disciplina
hodierna spectanda est . Cfr S. Ilpfi., VI 238. — . Rituale Rom. (Tit. IV, c. 2, n. 10),
l' -tquatr retulerit ea quae a sacerdote facienda sunt in distribuenda s. communione, non
exclusa benedictione sub line, haec addit Ritus superius descriptus servandus est etiam
a Diacono »acram communionem ministrante Episcopus autem... benedicit more solito
iliceo» Sit nomen Domini etc. Itaque aliqui auctores putant etiam diaconum posse bene-
dici ion. ni impertiri , sed obst ant alii GVoMin->chmitt. p. 125, *Cappello*. n 454). Cfr. etiam
in Codtc» (an 1147, t 2 et 4. Recentissime Iterum alllnnantcm sententiam sustinent *Ephe-*
n. 'r.J.. i.iit,, .lit-oe(I' 26, p. 80 seqq.) ; et tandem Commissio Pont . die 13 jul. 1930, respondit
ad pmpisRum dubium Δη Diaconus, s Communionem ad normam (an. 845. 4 2 minls-
iran»].) . i dei» at in line ritus benedictionem manu impertire juxta Rituale ronianum,
lit. 14 c 11 n. 10 ? — .Affirmatu-. - (A. A. >. XXII 1930, p. 365.)

ac iyagis pateat, ab Ecclesia sapienter statutum est, ut, exceptis aliquibus casibus qui de jure parochis reservantur, etiam alii sacerdotes communiter hunc cibum spiritualem distribuere valeant, ut ex dicendis patebit. Itaque haec statuuntur :

1° *Jus et officium viaticum etiam privatim deferendi ad infirmos pertinet ad. parochum.* Can. 850. Id vero intelligendum est '¶M' viatico, quod ante receptionem extremae unctionis porrigitur.

Ius illud habet parochus, intra suum territorium, quoad infirmos etiam non paroecianos ; imo quoad infirmos ex Religione laicali, nisi Ordinarius aliter providerit. Can. 849, 850, 514, § 3. Attamen, ex can. 379. prior Dignitas in clero ministrat sacramenta Episcopo decumbenti ; similiter Superior Religionis clericalis professis, novitiis, aliisque diu noctuque in domo degentibus (can. 514), firmo jure parochi ex can. 848. § 1. In monialium domo viaticum ministrat confessarius ordinarius vel qui ejus vices gerit. Can. 514, § 2, Vide n. 2183, 5°, b.

Qui, extra casum necessitatis, viaticum sine debita parochi vel Ordinarii licentia (saltem praesumpta) ministrat, *peccat graviter*: laedit enim in re gravi jus parochi ; sed jam non incurrit in excommunicationem, ut olim pro Regularibus sancitum erat.

2° *Jus et officium parochi est, communionem publice ad infirmos, etiam non paroecianos, extra ecclesiam sed intra suum territorium, deferrel.* Can. 848, § 1. Itaque hic non jam de modo agitur quo *private* defertur, scilicet absque sollemnitate exteriori (vide infra, n. 1544).

Ceteri sacerdotes id possunt in casu tantum necessitatis, aut de licentia saltem praesumpta parochi vel Ordinarii. Can. 848, §2. — Quilibet sacerdos potest communionem *privatim ad infirmos* deferre, de venia saltem presumpta sacerdotis, cui custodia S.. Sacramenti commissa est. Can. 849, § 1. De ritu servando sermo erit infra n. 1544.

3° *Quilibet sacerdos intra missam, et, si privatim celebrat, etiam proxime ante vel statim post, communionem fidelibus accedentibus ministrare potest.* Can. 846, § 1. Id facere potest, etiam in oratorio privato, nisi Ordinarius in casibus particularibus id prohibuerit. Can. 869. Cfr. A. S. 5., 40, p. 589.

Eliam *extra missam* quilibet sacerdos eadem facultate pollet, ex licentia saltem praesumpta rectoris ecclesiae, si sit extraneus. Can. 846, § 2. Dispensare autem *communionem paschalem* jam non pertinet ad jura parochialia, eamque ministrare potest quilibet sacerdos secundum normas praedictas. Can. 859. § 3 ; cfr. etiam can. 462, n. 2 et 3 et dicenda n. 1572.

1538. — *Quaesitum. Quaenam est pro ministro obligatio ministrandi Eucharistiam ?*

¶ Ad mentem Codicis (c. 847) delatio Eucharistiae ad infirmos sit *publica*. nisi justa et rationabilis causa contrarium suadeat. Porro ex decisione S. C. de Sacram. 5 Jan. 1928 M. 4. S. XX. 1928, p. 81), *Ordinarius tantum loci* est Judex, an justa probetur causa (cfr. A. A. S., I. c. p. 82 seq. ; et pro explicatione *llaus*. Inst. can. n. 248, c).

Animarum pastores eorumque coadjutores, aut alii ab ipsis delegati, tenentur *ex justitia*, communionem ministrare non solum moribundis, sed etiam sanis, quoties rationabiliter et opportune requisiti fuerint (H. Ap., XV, 8). Cfr. n. 2271. Deficiente pastore, quilibet alius sacerdos ad id tenetur *ex caritate*, et quidem sub gravi, si de viatico ministrando agatur l.

Articulus III.

De ordine servando in Eucharistiae administratione.

Duo sunt, de quibus hic agendum est, nempe : 1° de modo administrandi sacram *communione in genere* ; 2° de ordine servando in administrando *sacro viatico*.

§ 1. De modo administrandi communionem in genere.

Ordo praescriptus respicit sive *locum* debitum, sive *tempus*, sive *ritum*. De unoquoque dicemus.

1539. — I. *Quoad locum debitum*. SS. Eucharistia fidelibus dispensari potest in omnibus *ecclesiis* vel *oratoriis publicis*, immo et in *oratoriis privatis* 2 ut modo diximus, n. 1537, 3°. Notandum tamen, ex can. 868, celebranti non licere communionem intra missam dare fidelibus adeo distantibus ut ipse altare e conspectu amittat.

1540. — II. *Quoad tempus*. 1° Permittitur SS. Eucharistiae dispensatio *quolibet die*, excepto (nisi de viatico agatur) tempore interdicti localis (cfr. n. 1306), et tempore a repositione SS. Sacramenti in feria V Majoris Hebdomadae usque ad missam sollemnem in Sabbato Sancto. Deinde hac die communio nequit ministrari nisi inter missarum sollemnia (post cantatum *Gloria*), vel continuo ac slatiin ab iis expletis. Ita can. 867, § 1-3. Cfr. S. R. C., 28 Apr. 1914 (.4. A. 5., VI, p. 196).

Uvero nihil prohibet quominus sacerdos, expletis missae caeremoniis, communionem ad infirmos loci deferat, .Imi *du Cl.*, 1921. p. 318 et 319, ad III. *In aliquo casu particulari*, S. C. declaravit, viris, qui Sabbato Sancto secessus terminabant. sinr scrupulo *etiam ante Gloria* communionem ministrari posse (*Ferrerez*, Theol. mor., 11. 297). Quandoque, ratione specialium circumstan-

l statuit can. sj3 Quilibet baptizatus, qui Jure non prohibetur, admitti potest ei *debet* ad .ieram communionem — * Ex decisione S. de Sacram .Montis *Uegalis* in *Pedcinonte*, 5 jan i'<s (A A >. \N !>», p. ;< seqq.), Ordinarius loci concedere valet pro singulis casibus et j i modum actu- ut in montanis paroeciis fideles, quoties ad infirmos S. Eucharistia debratur, possint communionem quoque refici in *quolibet loco decenti et honesto* qui In itinere exstet, «d ea die ecclesiam petere non valent.

liarum (v. gr. tempore sacrae missionis, si operariis ad recipiendam communionem paschalem tantummodo hora matutina Sabbati Sancti suppetit) virtus *epikeiae* suadebit, ministrare communionem ante officium diei *. Cfr. alios casus in *Zinz. Quart. Schr.* 1922, p. 662 ; 1925, p. 354. — *Fideles ritus latini* nequeunt, in Parasceve, recipere communionem in ecclesia ritus orientalis (quae hac die Parasceven non celebrat). Cfr. *Ami du Cl.*, 1913, p. 847.

2° Permittitur *qualibet diei hora*, a tempore ad tempus quo missae, ex jure vel ex privilegio, licite celebrantur. Can. 867, § 4 ; S. R. C., n. 2572 ad 23. Si tamen *rationabilis causa* suadeat, permittitur etiam tempore pomeridiano, ut can. cit. innuit. Gravior et specialis accedere debet ratio, si quis velit tempore vespertino distribuere sacram Communionem.

Intempesta autem nocte, id est, elapsis jam multis noctis horis nunquam licet, nisi viaticum deferendum sit. Can. 867, § 5. Attamen, in communiatibus, ubi SS. Eucharistia in sacello domestico asservatur, etiam noctis tempore ministrari potest, justa adstante causa, v. gr., si quis infirmus jejunium protrahere nequeat.

Quaesitum. .!// *communione dispensare licet in missa Natalis Domini, quae media nocte celebratur?* Respondemus :

Affirmative, pro iis qui assistunt missae in oratoriis Institutorum religiosorum et locorum piorum, ubi asservatur sacra Eucharistia. Ita ex decr. I Aug. 1907 (A. S. S., 40, p. 478). Idem *nunc* dicendum videtur de iis, qui in ecclesiis missae sollemni intersunt festo Natalis Domini media nocte celebratae juxta can. 821, § 2. Vide *Monitore Eccl.* 1922, p. 371 ; *Linz. Quart. Schr.*, 1922, p. 290 seq. et confer can. 846 ; 863 ; 867, § 1 et 4 ; 869. Concordare perspicuntur plures auctores *recentissimi* (*Wouters*, II. n. 165 ; *Aertnys-Damen*, 12, ed. II, n. 128).

1541. — III. *Quoad ritum*. 1° Communio, quoad ejus fieri potest, *porrigenda est intra missam*, nempe post ipsius celebrantis communionem ; quia orationes, quae post communionem dicuntur, non solum ad sacerdotem, sed etiam ad alios communicantes spectant.

Attamen eam ministrare licet tum ante tum post missam, ut diximus n. 1537, 3°. Parochus, qui generatim *non nisi post missam* communionem dare vellet, jus suum excederet. *Ami du Cl.*, 1914, p. 190.

2° Sacerdos, SS. Eucharistiam ministraturus, *vestibus sacris sit indutus* : nempe, extra missam, superpelliceo (vel alba) et stola coloris officio illius diei convenientis vel etiam coloris albi (hanc diaconus, si ministret, transversim gerat) ; ardeant *cerei*, praemitatur *confessio generalis*, et consuetae dicantur *orationes*, prout in Rituali praescribitur. S. R. C., n. 2740. *In specie* haec teneantur :

† Hoc idem etiam probant *Wouters* (II, n. 165) ; *Vermtrnch* (III, n. 420, 1°) ; *Aertnys-Damen* (ed. 12 ; II, n. 128) ; qui ultimus rectius, ni fallimur (contra *Wouters*. II. n. 165, d. On.)t statuit, «Sabbato Sancto non licere communionem ministrare in *sacello* ubi Missa non celebratur ».

a) Si necessitas id postulet, communio dari potest a sacerdote *missalibus vestibus* induto, qui in alio altari missam celebravit, aut celebraturus est, sed in solo casu ubi viget inveterata consuetudo. S. R. C., l. c. ad 11, Ante vel post missam *cantatam* (sive sollemnem sive conventualem) sacerdos missalibus vestibus indutus communionem distribuere nequit. S. R. C., 19 Jan. 1906. Quid juris, si habeatur expositio sollemnis, vide n. 1584. 3°.

b) Cum paramentis nigris distribui potest communio in missis defunctorum; immo ante vel post illas missas. In utroque tamen casu, omittenda est benedictio item, tempore paschali, omittitur *alleluia* post versiculos, sed dicitur oratio temporis paschalis). Die commemorationis Fidelium Defunctorum (2 Nov.), pro communione extra missam, color stolae potest esse albus vel violaceus. Cfr. S. R. C., n. 3465, 3975 ; A. .1. .S., p. 323. Si intra missam communio ab alio sacerdote distribui debeat, id fiat *post communionem* celebrantis, vel incipiatur distributio ante missam. Ex decisione S. R. C. (n. 3448), *non licet* (nequidem ob ingentis populi concursum) distribuere populo novas in *eadem Missa* consecratas hostias *ante Celebrantis communionem*.

c) In porrigenda sacra communione, sacerdos uti debet solo *pollice* et *indice* nam, licet tota manus consecrata sit, attamen *solus* pollex et index, ex ritu Ecclesiae, ad hoc ministerium deputantur (VI, 244). Auctores tamen communiter excipiunt casum necessitatis extremae, aut gravissimae (cfr.

d) Si *minister* inserviens sacerdoti desit, ipse communicaturus, si sit vir, respondere potest ; nec vero id potest mulier, nisi sit monialis intra claustrum. Supple. it ergo sacerdos, dicendo : *Confiteor*, respondendo .4 etc. In communion' monialium *Misereatur, Ecce*. .4 gnus, etc. dicenda sunt versus moniales, non versus populum. Sacerdos vero debet descendere et reverti per gradus anteriores altaris, non per laterales. *Extra missam*, si quidem solae moniales sint communicaturae, omnes preces cum caeremoniis tam ante quam post communionem sunt recitandae ad fenestellam, si chorus sit post altare aut longe distet. — Quoad praxim, apud varias religiosas Congregationes receptam, instituendi immediate ante communionem votorum *professionem* aut *renovationem*, haec servanda sunt : Celebrans *profitentium vota* excepturus, sumpto SS. Eucharistiae sacramento, absoluta confessione gc verbis quae ante fidelium communionem diei solent, sacram hostiam manu tenens, ad proillentes sese convertet : hi vero singuli alta voce professionem suam legent, ac postquam quisque legerit, statim SS. Eucharistiae sacramentum sumet. In *renovatione* autem votorum, celebrans *ad altare conversus* expectet, donec renovantes votorum formulam protulerint ; qui, nisi pauci sint, omnessimul, uno praeunte, formulam renovationis recitabunt, ac postea ex ordine SS. Corpus Domini accipient * ». S. R. C., die 14 Aug. 1894, n. 3836.

e) Ministro ad altare inservienti communio prius est ministranda ; cauto tamen, ut laico inservienti praeferantur clerici, et clericis minoris ordinis alii in majori ordine constituti aut personae quae superiori polleant dignitate liturgie. it tendenda per se (uti regum), vel per accidens (uti sponsorum in missa pro benedicendis nuptiis). S. R. C.. 30 Jan. 1915 (A. .4. S., VII. p. 71).

1 Quoad consuetudinem osculandi ante communionem manum sive anulum *Episcopi* !■».. d< claravit S. Congrec. Rituum (man 19'5) . Osculum manus sive anuli in casu remittendum 1 prudenti iudicio Episcopi (A. A. S. XVII. p. 265), id est - potest fieri vrl II 'l ' H 1 l»» return v| obligandi pollet penes quaslibet religiosa- utriusque sexus Congri .>u m»-. ubi voti nuncupantur vel renovantur intra tnl»«am Ita eadem S. R. C. di. > I m 1696 η 3912. Cfr *Ephem. Liturg.*, vol. 3i (1920), p. 336-3»1

f) Communio *sub sola specie panis* praebetur. Can. 852. Ilinc nequit etiam moribundo dispensari sub sola specie vini : nam praeceptum viatici non obligat, quando sumi nequit juxta Ecclesiae ritum. II. Ap., XV. 14. Cfr. tamen dicta superius n. 1521, 2°, 3°. Prohibetur similiter dare communicanti (sine causa vel ex falsa devotione) *plures* particulas vel unam *majorem*. S. R. C., 12Febr. 1679 (ap. *Gennari*, Quest, de mor., 1, p. 62). — *Data autem communione extra missam*, sacerdos reversus ad altare dicit : *O sacrum convivium*, etc. (tempore paschali et per octavam Corporis Christi : *alleluia*) ; *Panem de coelo*, etc. (*alleluia*, ut supra) ; *Domine exaudi orationem*, etc. ; *Dominus vobiscum*, etc. ; deinde orationem : *Deus qui nobis*, etc. (tempore paschali : *Spiritum nobis*, etc.) cum longiori conclusione (etiam tempore paschali) *. Post haec, digitos abluit et s. ciborium in tabernaculo reponit. Deinde, elevatis oculis, extendens, elevans et jungens manus caputque cruci inclinans, benedicit manu, non pyxide (nisi post viaticum), iis qui communicarunt, cum formula : *Benedictio Dei omnipotentis*, etc.

1542. — Quaesita. 1. *Quale peccatum, esi, o m i t t e r e caeremonias in communione ministranda praeceptas?* Respondetur :

◊ Ministrare Eucharistiam, sine lumine et solita confessione, communiter veniale tantum reputatur. Ministrare autem sine stola et superpelliceo, communiter censent AA. esse mortale ex genere suo ; omissio tamen stolae pluribus videtur esse solum veniale. Deferre autem Eucharistiam ad aliud altare, sine vestibis sacris, dicunt communiter non excedere veniale » (VI, 241).

S. R. C. (n. 3792, ad 10) declaravit, *praeceptum* imponi, quando rubrica numerat preces post distributionem communionis *dicendas* (efr. supra, n. 1541).

II. *Quid agendum est, si sacrae particulae pro populi communione non reperiantur in numero sufficienti?* Respondemus :

Servetur consuetudo dividendi particulas consecratas in partes minores (S. R. C., n. 2074), non tamen adeo parvas, ut honeste dari non possint (VI, 245). *Si casus id exigat*, altera missa legi poterit, ne populus communione privetur (*Ami du Cl.*, 1906, p. 13 et 299). Vide tamen n. 1626, 2°, a.

III. *Quid jaciendum, casu quo decidat hostia?* Dicit 5. *Alphonsus* :

◊ Primo tegendus locus, et postea abluendus, ut praecipiunt rubricae ; quae tamen *non obligant sub gravi*, et ita ordinarie omitti potest ablutio vestis, aut barbae, ad evitandam turbationem populi. Locus vero, ubi incidunt *species vini*, debet semper ablui, cum ipsae imbibantur, etsi non sit opus eas comburere » (VI, 250).

« Si hostia decidat super ubera mulieris, non debet sacerdos ipse auferre, sed ipsa mulier manu abstrahat, et reponat in ciborio ». Item, si cadat intra clausuram monialium. Digni vero mulieris abluantur, et ablutio in piscinam

* Cfr. Rituael Hom. Tit. IV. c. 2, n. 7. — In communione infirmorum nulla ratio temporis paschalis habenda est, ut dicemus n. 1543, 3°.

dejiciatur. Si mulier nequeat facile hostiam ibidem accipere, seorsum recedat, v gr., in aliquod sacellum, vel in sacristiam, etc. — Si vero *gutta Sanguinis* cecidit, S. Sanguis sorbeatur, si fieri potest ; lignum vel lapis nonnihil radantur, rasura comburatur et in sacrarium injiciatur, locus denique ter abluatur. Lintea quoque ter debent abluī et ablutio in sacrarium injici. *Sub gravi* praescribitur tantummodo aliqua ablutio loci (piem tetigit gutta Sanguinis).

IV. *Quid, si hostiarum fragmenta reperiantur?* Ex rubrica Missalis :

Si deprehendat (sacerdos) post sumptionem corporis et sanguinis, aut etiam post ablutionem, reliquias aliquas relictas consecratas, eas sumat, sive parvae sint, sive magnae, quia ad idem sacrificium spectant ». Jam vero :

Ilo erit agendum non solum immediate post missam, ut commune est, sed etiam si sacerdos sit in sacristia, adhuc tamen indutus vestibus sacris. Dictum est, *adhuc indutus* ; nam si sacerdos jam se exuerit vestibus sacris, tunc reliquiae vel reponendae sunt in tabernaculo, si adsit, vel reservandae alteri sacerdoti celebraturo eodem mane ; secus, sumendae sunt ab eodem qui celebravit. Quod si fragmenta illa sint reliquiae alterius sacrificii, non licet ea sumere, nisi adsit periculum irreverentiae ; quia sacerdoti non jejuno rubrica permittit tantum sumere reliquias, quae *ad idem sacrificium spectant*, siquidem illud perficiunt (VI, 251).

V. *Quid, si integra particula reperiatur?* Hoc modo procedendum:

Si relictā sit hostia integra consecrata, eam (sacerdos) in tabernaculo cum aliis reponat : si hoc fieri nequit, sequenti sacerdoti ibi celebraturo, in altari supra corporale decenter opertam, sumendam una cum altera quam est consecraturus, relinquat ; vel si neutrum horum fieri possit, in ipso calice seu patena decenter conservet, quousque vel in tabernaculo reponatur, vel ab altero sumatur : quod si non habeat quomodo honeste conservetur, potest eam ipsemet sumere » (Bubr., de Def., VII, 3).

Particulae, inventae extra corporale, *in dubio* an sint consecratae, sumendae sunt post ablutionem, et melius cum eadem ablutione (VI, 251, fin. ; H. Ap., XX, 18). *Laicus* autem, si particulam vel fragmentum hostiae reperiat, quamprimum sacerdotem moneat, qui juxta praedicta aget. Si autem sacerdos non possit haberi, colligatur decenter ac reverenter fragmentum ab ipso laico in charta vel linteolo mundo, et reponatur intra corporale aut in vase congruenti, donec sacerdos advenerit.

Ae *particulae minores deperdantur*, dum fit distributio S. Communionis, haec nova statuit S. C. de Sacram., in pluries citata *Instructione* (26 mart. 1929) :
 † In diribenda fidelibus s. Communione, praeter ante communicantes extensum linteam albi coloris, juxta rubricas Missalis, Ritualis, et Caeremonialis Episcoporum, *patina erit adhibenda*, argento aut metallo inaurato confecta, nullimode tamen artificiosa arte intus exsculpta, quae ab ipsis fidelibus subter eorum mentum erit apponenda, excepto casu, quo s. Eucharistia ab Episcopo ministraretur vel a Praelato pontificalibus utente vel in Missa sollemni, adslante sacerdote vel diacono, qui patenam subter communicantium mentum teneat. > fzi. .4. 5. X XI, 1929, p. 638.)

§ 2. De ordine servando in administrando viatico.

1543. — Tria hic inquirimus : quaenam sit obligatio ministrandi viaticum, quis sit modus illud deferendi et quisnam ritus debeat observari.

1° *Quoad obligationem ministrandi*, a) « Sanctum Viaticum infirmis ne nimium differatur ; et qui animarum curam gerunt, sedulo advigilent, ut eo infirmi *plene sui compotes* reficiantur. » Ita Codex (can. 865) et Rituale Rom. (Tit. IV, c. 4, n. 2). b) Hortetur autem parochus infirmum, ut s. communionem sumat, etiam si graviter non aegrotet, aut mortis periculum non immineat, maxime si Festi alicujus celebritas id suadeat, neque ipse illam ministrare recusabit (Rit. Rom. l. c. n. 3). c) Potest Viaticum dari brevi morituris non jejunis, et perdurante mortis periculo, pluries distinctis diebus, juxta prudens confossarii consilium, administrari licet et decet (*Ib.* n. 1 et 4). d) Sed alicui ad adorandum solum, vel, devotionis seu cujusvis rei praetextu, ad ostendendum non deferatur (*Ib.* n. 5).

2° *Quoad modum deferendi*. Praemoneat parochus, ut *in aegrotantis cubiculo* omnia rite disponantur secundum praescripta Ritualis. Parentur lumina ac vasculum cum aqua (qua digiti abluantur) ; praeterea, linteum mundum ante pectus communicandi ponatur, atque alia ad ornatum loci pro cujusque facultate.

Porro SS. Eucharistia *deferenda est* ab ecclesia ad privatas domes aegrotantium, decenti habitu, superposito mundo velamine, *publice* atque *honorifice*, ante pectus cum omni reverentia et timore, semper lumine praecedente (Rit. Rom. l. c. n. G). Sacerdos autem indutus superpelliceo et stola albi coloris, impositoque prius ab utroque humero oblongo velo decente, utraque manu accipiat vas cum sacramento, et deinde baldachinum seu umbellam subeat, si haberi possit, et nudo capite procedat * Eundo autem dicit *Miserere* et alios psalmos et (antica ; redeundo, *Laudate Dominum de coelis* et alios psalmos et hymnos. Ita ex Decr. S. R. C., 19 Febr. 1892 et ex *Rit. Rom.* l. c. n. 13 et 23.

3° *Quoad ministrandi ritum*. Recitentur preces, ceteraque observentur, prout praescribitur in Rituali Romano. Statuit autem S. R. C., n. 2089 : servandum esse (in communione infirmorum) Rituale, *nulla habita ratione temporis paschalis*, excipe cum pervenerit ad ecclesiam (ibi enim additur Alleluja, tempore Paschali et

* Novum *Rituale Romanum* (Tit. IV, c. 4, n. 12) accurate describit quid sit agendum sacerdoti, et speciali modo haec statuit : · Ipse vero Sacerdos, imposito sibi prius ab utroque humero oblongo velo decente, utraque manu accipiat vas cum Sacramento... nudo capite processurus. ·

per Octavam Corp. Christi), ut habetur in ipso Rituali (l. c. n. 24). Pro circumstantiarum diversitate, reditus fiat sollemnis, vel privatus (cfr. Rituale, l. c. n. 23 et 27).

1544. Quaesita. I. *In aliquando Eucharistia deferri potest infirmis privati seu occulte?* Respondemus : *affirmative* (vide quae diximus n. 1537). Ritus autem servandus ille est, quem Rituale Romanum (l. c. n. 29) indicat : « Sacerdos saltem stolam semper habeat propriis coopertam vestibus : in sacculo seu bursa pyxidem recondat, quam per funiculos collo appensam in sinu reponat et nunquam solus procedat, sed uno saltem fidei, in defectu clerici, associetur ». Const. Bened. XIV, *Inter omnigenas*, § 25. Jamvero in deferenda privatim Eucharistia, modo reverentiae debitae ratio habeatur, 1° licet *currere* in necessitate ; *equitare* in equo mansueto, ita ut non sit periculum lapsus, uti rheda vel vehiculo quod vapore vel electricitate movetur si nempe longius aut difficilius iter obeundum sit ; nunquam autem licet pyxidem portandam dare laico, quantumvis lassus sit sacerdos, quo in casu bursa potius ex collo suspendatur. 2° Licet aliquando, ex Induito Apostolico, incedere *capite cooperto*, quae licentia non adeo difficile conceditur, tempestatis vel infirmitatis causa ; quare, in necessitate (ex epikeia) etiam praesumi potest. Potest etiam probabiliter Episcopus dispensare, ut viaticum deferatur cum pileo in capite, cum diu per villas et pagos progrediendum est (VI, 241-243). Cfr. *Nouv. Rev. Théo.*, t. 48 (1921), p. 440.

II. *Utrum licet, in casu necessitatis, ministrare viaticum sine LUMINE et vestibus sacris ?* Respondetur :

Affirm., juxta communioem et sat probabilem sententiam 3. « Ratio, quia non rationabiliter praesumitur quod Christus, qui hoc sacramentum ad subsidium animarum instituit, et Ecclesia, quae benigna est mater, voluerint moribundos tanto bono privari, ne praescriptae caeremoniae omittantur » (VI, 241).

III. *Utrum licet, tempore pestis, porrigere Eucharistiam cum aliquo instrumento ?* Dicimus :

Affirm., probabiliter, puta imposita particula in cochleari (quantum fieri potest, argenteo) cum vino aut aqua : nam necessitas videtur sufficiens causa, cur a solito Ecclesiae ritu recedere liceat. Et similiter cum cochleari porrigi potest infirmo, qui ob oris siccitatem hostiam deglutire nequiret (VI, 241). Nec vetitum censetur, quod in casu speciali laicus (soror caritatis) hoc faciat, si nempe industria specialis in porrigendo requiratur.

IV. *Utrum sacerdos ministrans viaticum potest aliquando omittere illa verba in Rituali praescripta : Accipe viaticum, etc., substituendo formulam communem : Corpus D. N. I. C., etc. ?* Respondemus : 1 Jja

Affirm., probabiliter, in casu quo infirmus judicatur cum magna animi tristitia viaticum suscepturus : nam. praeceptum illa proferendi verba non nisi

¹ Scribit l' ¹ rnieertch (III. n. 387) . Postrema tamen rubrica in non uno loco... non raro negligitur. Quod parum s in... laudandum est .— * An vero communio deferri possit insidendo bicyclo, dependet a circumstantiis, praesertim a statutis diœcesanis. In locis missionum ¹ venire potent, ut sacerdos debeat uti velivolis in casibus necessitatis. — ¹ Xotat *Tanquerty* (Ili 178). in Statibus Foederatis America... ubi sacerdotes veste talari non utuntur, morem invaluis-i ministrandi viaticum eum stola, absque superpelliceo et veste talari ; addilque hunc morem, propter dillicultatem secus agendi, tolerari posse. Atvero novum Rituale Rom. (l c. n. 29) pro hoc casu expresse determinat : « Cum autem ad infirmi cubiculum pervenerit. Sacerdos superpellicem quoque induat cum stola, si illud antea non induerit. Itaque licebit deferre Viaticum sine superpelliceo ; sed in cubiculo infirmi utendum erit aliquo superpelliceo.

IpVPin nidicru i îniiflin irwlindl § '”§* knna ovntical oiiioηIIKη! indo

1544, II, ad 3

Sabetti
nos sat commur
sed absque sup
Resp: Ce
Romano turn qui
tolerari, salt
suis statutis
conciliare sac
eus agendi, sa

ac. η. 1544, VI

Sabetti
tico per fistu
cibos recipe?'e
Rn sn: 1.
fectus dubius.
2.
lis sacras spe
cet (G°nicot K
nodum cibi rec
Praeterea juxt
tit in sola tr
jor arreverent
cochleari mini

Quinque in hoc capite perpendenda veniunt : 1° *Quinam* Eucharistiam suscipere pQssint ? 2° Quaenam ad hoc dispositiones requirantur ex parte *animae*? 3° Quaenam dispositiones, ex parte *corporis* ? 4° Quae et quanta sit *obligatio* Eucharistiam suscipiendi ? 5° Quid de *communione frequenti* sit sentiendum ?

.Ar t i c u l u s I.

De iis qui Eucharistiam suscipere possunt.

1545.   P r i n c i p i a . I. Subjectum capax suscipiendi cum fructu Eucharistiam est omnis homo baptizatus, modo jure non prohibeatur. Can. 853. Pro omnibus enim christianis instituta est ;

‘Notare etiam juvat. S. OUtçium ad quaestionem, an liceat introducere hostiam directe to stomachum, post operationem.chirurgicam, respondisse : jVoh *expedire* (27 Jan. 1886).

— *

flito Ecclesiae ritu recedere liceat, ei simiuiei .....
ii firmo, qui ob oris siccitatem hostiam deglutire nequiret (λ I, 244).
Itum censetur, quod in casu speciali laicus (soror caritatis) hoc faciat,
bundustria specialis in porrigendo requiratur.
pi *sacerdos ministrans viaticum potest aliquando omittere illa verba in*
Praescripta : Accipe vivriect etc., substituendo formulam communem :
J, C., etc.? Respondemus :
[habiliter, in casu <|uo infirmus judicatur cum magna animi
vi.du um suscepturus : nam, praeceptum illa proferendi verba non nisi

P. VrrnrTMdi (III. n 387) . < Postrema tamen rubrica m non uno loco...non raro
Quod pan rn sane laudandum est l \n vero communio deferri possit insidendo
intiL· praesertim statutis dhneesanis. In locis missionum
cheat uti velivolis in casibus necessitatis. — ’ Notat *Tanquerry*
SI A i · ! . alis Kmericae, ubi sacerdotes veste talari non utuntur, morem
m cum stola, absque superpelliceo et veste talari ; additque
Item secus agendi, tolerari posse. Atvero novum Rituale
) pto b » c i' i expresse determinat : « Cum autem ad in tinni cubiculum
W'IHRIHhcnm quoque induat cum >tola -i illud antea non induent.»
'te VuUcum sue luperpvlhevo ; ěd m cubiculo inlirmi utendum erit

levem obligationem inducit, a qua bene excusat quaelibet justa causa, qualis esset nimia perturbatio (Vi, 285, dub. 4 ; II. Ap., XV, 50).

V. *Quid laciendum, si infirmus receptam hostiam evomat ?* Haec agenda erunt :

Si sacrae species apparent, debent sedulo in vase mundo colligi, in ecclesiam deferri, et in loco tuto et bene clauso servari, donec sint omnino corruptae, ita ut in piscinam sive irreverentia projici possint. Si non possint discerni, ulpote sordibus omnino ‘permixtae, os quidem infirmi detergendum est : quidquid vero fuerit rejectum stuppis colligatur ; deinde, combustis stuppis, cineres projiciendi sunt in piscinam.

VI. *In licet aliquando breviori RATIONE: s. Communient m pluribus infirmis ministrare ?* Respondeo, id licere : S. enim R. C. *specialem* hac in re *Instructionem* edidit die 9 jan. 1929 (A. A. S. XXI, 1929. p. 43).

Quando scilicet s. Communio pluribus datur infirmis qui in eadem domo, ve) ineodem hospitali, sed in distinctis cubiculis degant, *in primo tantum cubiculo* recitantur (plurali numero) omnes preces dicendae juxta Rit. Rom. (Iit. IV, c. i) : *in aliis autem cubiculis* dicuntur tantummodo preces : † Misereatur lui... Indulgentiam... Ecce Agnus Dei », *semel* Domine non sum dignus... Accipe frater (soror) » ve) ‹ Corpus D. N. .l. Chr. », et *in ultimo cubiculo* additur versus : † Dominus vobiscum ›, cum suo responsorio et sequente oratione (plurali numero dicenda) : « Domine sancte » ; *ibique*, s\ qua particula superfuerit, benedictio datur. Reliquae preces praescriptae in Ecclesia de more persolvendae sunt .

CAPUT 111

De subjecto Eucharistiam suscipiente.

S. Thomas, 3, q. 80, a. 11 seq. ; S. Alphonsus, VI. 255 : ed. IU. p. 222 ; Luvo, disp. Hi ; billot, de Sacram., I, q. 80 ; »8asse, Instil, thro). I. c. V el \ II ; Aertnys-Inunen, II. n. 134 ; PoWe, op. cit., p. 339 srqq. ; Hernnann. op. eit., s. II, e. 3, a. 1 et 2 ; Frasainetti, I. diss. X ; Bailien, De frequenti quotid. communione ; VU/irn. Hist, des command, de l'Église, ch. V : Prummcr, III, n. 186 seqq. ; Vrnncersch-Creusen, Epit. II, η. 116 seqq. ; l bach, II, n. 581 ; Cappello, I. n. 459 ; H'outers, II, n. 171 ; Msgre. Jorio, La Comunione agl'Infermi ; Haus, Inst. can. n. 249.

Quinque in hoc capite perpendenda veniunt : 1° *Quinam* Eucharistiam suscipere possint ? 2° Quaenam ad hoc dispositiones requirantur ex parte *animae*? 3° Quaenam dispositiones, ex parte *corporis* ? 4° Quae et quanta sit *obligatio* Eucharistiam suscipiendi ? 5° Quid de *communione frequenti* sit sentiendum ?

Ar t i c u l u s 1.

De iis qui Eucharistiam suscipere possunt.

1545. — P r i n c i p i a . 1. Subjectum capax suscipiendi cum fructu Eucharistiam est omnis homo baptizalus, modo jure non prohibeatur. Can. 853. Pro omnibus enim christianis instituta est ;

‘Notare etiam juvat, S. Oilicium ad quaestionem, an liceat introducere hostiam directe In stomachum, post operationem chirurgicam, respondisse : Λ'οη *expedire* (27 jan. 1886).

ergo potest omnibus rite dispositis prodesse, juxta verba Christi (*Joan.*, 6, 55) : *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam*. Ad plenioram hujus intelligentiam attendendum est :

a) Sumptionem Eucharistiae distingui in spiritualem et realem. *Spiritualis* est sumptio, si S. Eucharistia in voto tantum suscipitur ; *realis*, si vere suscipitur. b) Realem sumptionem dividi in materiale et sacramentalem. *Materialis* est, si sumens incapax est hujus sacramenti. Qui non sunt baptizati, S. Eucharistiam recipiunt materialiter tantum. *Sacramentalis* est, si sacramentum voluntarie recipitur ab homine baptizato. In suscipientibus tamen notatur discrimen : indispositi recipiunt S. Eucharistiam *sacramentaliter tantum*: dispositi vero, *sacramentaliter et cum fructu*.

II. Ex praesenti Ecclesiae disciplina, Eucharistia concedi non debet iis, qui caelestem hunc cibum a profano discernere nequeunt. Est. praxis universalis, et constat ex *Rituali Rom.* (Tit. IV, c. 1, n. 11). Quare :

1° Ex can. 851, § 1, pueri baptizati, *rationis usu adhuc carentes*, tametsi in sacramenti susceptione vere gratiae augmentum perciperent, ob majorem tamen reverentiam ab ejus receptione etiam in articulo mortis prohibentur (VI, 301). Quoad pueros *usum rationis habentes*, vide n. 1506, 3° et 1573. — 2° Perpetuo *amentibus* item omnino neganda est. Aliis vero amentibus qui *non semper* caruerunt usu rationis et *pie vixerunt*, danda est in articulo mortis, nisi periculum vomitus aut exspuitionis adsit. Ita S. Thomas et Catech. Romanus cum Concilio Carthaginensi. « Ratio, quia ex una parte praesumitur is interpretative communionem petere ; ex altera, huic Eucharistia adhuc necessaria esse potest, nempe si incidisset in amentiam, existens in peccato mortali, de quo solum attritus luerit. Excipiunt tamen DD., si certo praesumitur talis in amentiam incidisse penitus impenitens » . iisdem extra mortis articulo, communicare non licet. « Licebit tamen (item phreneticis), si quando habeant lucida intervalla et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si nullum indignitatis periculum adsit ». Ita Rit. Rom. (l. c. n. 10). Cfr. 5. *Alph.*, VI, 302; II. *Ap.*, XII, 44.

1546. Quaesita. 1. *An concedenda est Eucharistia semifatis, surdo-mutis, epilepticis et obsessis ?* Distinctione utaris :

1° *Semifatis*, modo caelestem hunc cibum a profano discernere valeant, danda est communio, in articulo mortis et tempore praecepti, imino et frequentius, si majori discretionem polleant. Idem valet de *senibus*, qui, ut dicitur, *repuerascunt*.

2° *Surdo-mutis a nativitate*, juxta eandem normam, danda est communio, dummodo ex signis constet eos discretionem habere. Ex hodiernis autem experimentis constat, surdo-mutos, juxta recentiores methodos haud edoctos, vix habere usque religionis et mysteriorum cognitionem. Qui vero *sufficienter* in rebus fidei instructi sunt, non secus ac alii fideles possunt communicare. — E contra, *mutis, surdis et simul caecis a nativitate* (excepto casu rarissimo) omnino neganda est communio.

» Cum saepe adsit periculum Irreverentiae, censent aliqui AA. amentibus, qui non semper caruerunt usu rationis, in articulo mortis potius extremam unctionem esse ministrandam.

3° Epilepticis in paroxysmo tantum communio negetur.

•1° Obsessis à daemone item negetur, quando non sunt sui compotes. Ceterum, recte dicunt AA. eam pluries in anno, juxta prudentiam confessarii, eis concedendam, cum Eucharistia sit speciale remedium ad arcendos daemones (VI, 303).

II. ubi capite damnatis *communio concedenda?* Respondetur :

Affirm., modo per confessionem sacramentalern sint ad eam dispositi : nam, ex can. 864, § 1, ad communionem tenentur fideles in periculo mortis, quavis ex causa procedat. Cfr. tamen dicenda n. 1559, IV. Addit «S. Alphonsus: ipsis laudabiliter communio dispensatur ipsa die mortis, modo praecedat per horam executionem. Vide III. 379 ; VI, 247, 285, 293 ; cfr. *Coll. S. S.*, n. 303 ‘.

Articulus II.

De dispositionibus ex parte animae.

Duo sunt investiganda : quatenam sint dispositiones *necessariae*, quatenam tantummodo *convenientiles*.

§ 1. De dispositionibus necessariis.

1547. — *In suscipiente SS. Eucharistiam, praeter fidem et immunitatem a censuris, requiritur in primis status gratiae* ; tum quia Eucharistia est sacramentum vivorum, quod gratiam primam in subjecto praesupponit ; tum quia est cibus spiritualis, qui spiritualiter mortuo prodesse nequit. Peccat igitur et quidem gravissimo sacrilegii peccato, qui indigne ad s. communionem accedit.

Apposite ad rem sic Tridentina Synodus (S. 13, cap. 7 et can. 11) : « Si non decet (inquit), ad sacras ullas functiones quempiam accedere, nisi sancte ; certe quo magis sanctitas et divinitas coelestis hujus sacramenti viro christiano compeila est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia et sanctitate ad id percipiendum accedat, praesertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus : *Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini*. Quare, communicare volenti revocandum est in memoriam ejus praeceptum : *Probet st ipsum homo*. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque praemissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat ; quod a Christianis omnibus, etiam a sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, haec sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris : quod si, necessitate urgente, sacerdos absque praevia confessione celebraverit, *quamprimum* confiteatur ».

Haec Tridentini praescripta *uberiorem explanationem sibi exposcunt*, juxta leges quae *nunc* in Ecclesia vigent. Itaque :

1 Advertat lector, jam numeris 1426, 1427 et 1428 sermonem occurrisset illis, qui a. s. Communionem tanguam indigni repellendi erunt.

IMS. — *Principia*. I. Nemo quem conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritum existimet, sine praemissa sacramentali confessione ad sacram communionem accedat, nisi adsit casus necessitatis (de quo in sequenti principio). Can. 856. Dicit enim Apostolus : *Probel seipsum homo^ et sic de illo pane edat*. Constat autem, ex ecclesiastica consuetudine, ipsam confessionem esse necessariam illam probationem (II. Ap., XV, 22). Cfr. etiam can. 807 (n. 1552).

Sunt qui dicunt, hoc praeceptum esse solum ecclesiasticum ! ; sed » communis et vera sententia docet praeceptum hoc esse divini m. Ratio, quia ex una parte constat, quod ex praecepto Christi praemittenda sit probatio, dum Apostolus testatur illud a Domino accepisse ; ex alia parte, ex Tridentino clare patet, quod haec requisita probatio sit confessio ; nam Concilium non dixit hoc praeceptum confessionis ab ecclesiastica consuetudine introductum fuisse, sed per eam tale praeceptum fuisse declaratum ; unde ex praecepto divino confessio jubetur. Neque huic obstat, quod dicatur praeceptum Apostoli, quia revera est praeceptum Christi per Apostolum promulgatum (VI, 256). Ita etiam *Saurez, Lugo, Salmantieenses* et alii. Nostra sententia valde (licet indirecte) confirmatur ex eo, quod nec Papa in hoc praecepto dispensare, nec fideles contraria consuetudine illud tollere posse videantur. Vix aliter *Prümmer*, HI n. 192 in fine ; *Cappello*, I, n. 488 : *lerlnys-Dumen*, II, n. 143.

Dicitur autem 1° *Peccati mortalis*, quia peccata venialia, quotquot sint, sicut gratia divina non privant, ita nec prohibent, quominus ad sacram mensam quis accedat (II. Ap., XV, 23). 2° *Conscientia gravat*, i. e. nemo qui moraliter certus ile gravi peccato commisso, quod per sacramentum poenitentiae non fuit remissum.

In m ei) an peccatum commissum fuerit, sic distinguendum esse docet Alphonsus Si quis dubitat *an graviter peccaverit necne*, tunc licite, non praemissa confessione, potest ad communionem accedere, sive dubium sil negativum, sive positivum (sufficiendo sibi, ut tutius fructum sacramenti percipiat, ut praemittat contritionem) 2 : quia... praeceptum prohibitionis non incipit possidere, nisi postquam homo sil sui peccati conscius. Contra, *si quis est certus de peccato commisso*, tunc non potest communicare, nisi certus sit se per confessionem probatum fuisse : quia tunc certe possidet in eo praeceptum prohibitionis (11. Ap., XV, 34).

1519. Quaesitum. *111, si quis post confessionem recordetur alicuius peccati mortalis inculpabiliter omissi, tenetur ante communionem illud confiteri ?* Respondemus :

Vegative, secundum sententiam omnino tutam. Ratio, quia qui confessionem communioni praemisit, jam implevit praeceptum confessionis, vi cuius peccatum oblitum jam est indirecte remissum, el poenilens jam probatus existit... In Tridentino enim

* Sinbunl Pi«<»(ta-Gmnaro (V, n. 327) Rectius videntur sentire qui obligationem praemittendae confessionis ex una lene Ecclesiae repetunt. Woutrrê (II n. 179) haeret anop — 1 Scilicet. sufficit tunc ut conteratur, diam *abtque confefituone* \clus autem contritioni r^mritur, n< forte Sacramentum elTectu suo frustratur.

id tantum praecipitur, ut poenitens accedat ad communionem justificatus non per solam contritionem, sed etiam per confessionem; at hic jam est etiam per confessionem justificatus, ideoque non tenetur statim ante communionem iterum confiteri. Praxis autem fidelium, quae opponitur, non est habenda ut *regula certa obligationis*, sed potius ut pius et laudabilis usus, quem ego etiam

aci n. 1550,:

t,.

communio and
 communionem
 -Mrreg
 nionem, reo
 communicare

1550. 11. Licet accipere Eucharistiam, praemissa sola contritione, si urgeat celebrandi aut communicandi necessitas, et confessorii copia desit. Ita Tridentinum et Codex, can. 807, 856. Dicitur :

1° Si urgeat necessitas : per necessitatem ergo non intelligitur magna devotio sacerdotis aut fidelium, nec sacerdotis paupertas (nisi esset paupertas valde gravis), nec obligatio ex beneficio certa die celebrandi. Itaque haec concludas :

a) Excusat periculum *mortis*, quando scilicet consecranda est hostia pro morituro : item, periculum *infamiae* aut *scandali*, v. gr. si quis in communicantium scamno jam reperitur, nec discedere posset quin ab aliis notetur. Idem dicendum, si allato viatico ad infirmum, confessio, oh angustiam temporis, perfici non posset sine periculo mortis aut infamiae. Hic tamen sedulo advertendum est, quod *scandalum* tunc dicitur, (piando datur occasio detrahendi vel temere judicandi, non vero quando datur solum occasio admirationis'. b) Excusat obligatio ex officio *celebrandi*, ut populus sacrum audiat, dummodo non adsit alius qui celebret. Qui autem ex officio non tenetur providere, ut populus sacro intersit, non potest celebrare, etsi ipse vel populus in die festo, missa carere deberet. Xam praeceptum confitendi, quod est divinum, praeferendum est ecclesiastico de missa audienda. An autem, deficiente confessarii copia, possit quis communicare cum sola contritione, *ut praecepto paschali satisfiat*, controvertitur : *affirmant* communissime, ex eo quod praeceptum paschale sit etiam divinum ; alii tamen *negant*, et dicunt posse paschalis communionis praeceptum dilTerri, donec confessarii copia habetur. (traque sententia est probabilis. Xullo modo excusat timor *perdendi stipendium*, etiamsi agatur de tricenario S. Gregorii (*Ami du Cl.*, 191 i, p. 45 ; cfr. A. Alph.. Vf, 259). c) Excusat necessitas *absolvendi inchoatum sacrificium*. puta, si sacerdos, inter celebrandum, peccati mortalis recordetur. Hic tamen *distinguit S. Alphonsus* (VI, 2G2), cum multis aliis :

'Sunt qui dicunt, nostris temporibus pro sacerdote, qui quotidie missam legit, semper ades.-c causam excusantem scandali vel infamiae. Nemo non videt, periculorum plenam esse hanc theoriam (*Anu du Cl.*, 1911, p. 507 ; 1912, p. 332).

IMS.   P r i n c i p i a . 1. Nemo quem conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritum existimet, sine praemissa sacramentarii confessione ad sacram communionem accedat, nisi adsit casus necessitatis (de quo in sequenti principio). Can. 856. Dicit enim Apostolus : *Probe! seipsum homo, et sic de illo pane edat.* Constat autem, ex ecclesiastica consuetudine, ipsam confessionem esse necessariam illam proKm

.n.z, *outmantie,enses* el alii. Nostra sententia (licet indirecte) confirmatur ex eo, quod nec Papa in hoc praecepto dispensare, nec fideles contraria consuetudine illud tollere posse videantur. Vix aliter *Priimmer*, III, n. 192 in line ; *Cappella* I, n. 488 *Aerlnys-Damen*, II, n. 143.

Dicitur autem 1° *Pccc.a/i mortalis*, quia peccata venialia, quotquot sint, sicut gratia divina non privant, ita nec prohibent, quominus ad sacram mensam quis accedat (II. Ap., XV, 23). 2° *Conscientia gravat*, i. e. nemo qui moraliter certus de gravi peccato commisso, quod per sacramentum poenitentiae non fuit remissum.

Iu ni bio an peccatum commissum fuerit, sic distinguendum esse docet A' *llphonsus*. Si quis dubitat *an graviter peccaverit necne*, tunc licite, non praemissa confessione, potest ad communionem accedere, sive dubium sit negativum, sive positivum (sufficiendo sibi, ut tutius fructum sacramenti percipiat, ut praemittat contritionem) 2 : quia... praeceptum prohibitionis non incipit possidere, nisi postquam homo sit sui peccati conscius. Contra, *si quis est certus de peccato commisso*, tunc non potest communicare, nisi certus sit se per confessionem probatum fuisse : quia Ium certe possidet in eo praeceptum prohibitionis (II. Ap.. XV, 3i). T

1549.   Quaesitum. *An, si quis post confessionem recordetur altcujus peccati mortalis inculpabiliter omissi, tenetur ante communionem illud confiteri ?* Respondemus :

Xegalive, secundum sententiam omnino lutam. Ratio, quia qui confessionem communioni praemisit, jam implevit praeceptum confessionis, vi cuius peccatum oblitum jam est indirecte remissum, et poenilens jam probatus exsistit... In Tridentino enim

1 Scribunt Pi.icethi-Gmnaro (V, n praemittendae confessionis ex uni αηορΛ, — . Scilicet» sulllcit tunc i Contritionis r^uintur» ne forte Sacra

id tantum praecipitur, ut poenitens accedat ad communionem justificatus non per solani contritionem, sed etiam per confessionem; at hic jam est etiam per confessionem justificatus, ideoque non tenetur statim ante communionem iterum confiteri. Praxis autem fidelium, quae opponitur, non est habenda ut *regula certa obligationis*, sed potius ut pius et laudabilis usus, quem ego etiam quam maxime, praecisis circumstantiis, suadendum puto (VI. 257; H. Ap., XV, 23).

Sed nec talis fidelis tenetur *contritionis actum* elicere. Cum enim justificatus sit, nullum apparet fundamentum, ex quo haec contritio requiratur; non ex praecepto, quia hoc nullibi invenitur praescriptum: non ad delendum peccatum, quia hoc jam deletum est per confessionem antea factam » (VI, l. c., fin.). Potest ergo talis fidelis tuta conscientia ad communionem accedere, immo *pluries* S. Eucharistiam recipere, et accusationem obliti peccati ad confessionem sequentem differre (cfr. *Ami du Cl.*, 1911, p. 507). Hoc etiam extendendum est, positis ponendis, ad eum, qui legitime sola integritate formali in confessione contentus fuisset (cfr. n. 1697 seqq.).

1550. — II. Licet accipere Eucharistiam, praemissa sola contritione, si urgeat celebrandi aut communicandi necessitas, et confessarii copia desit. Ita Tridentinum et Codex, can. 807, 856. Dicitur:

1° St urgeat necessitas: per necessitatem ergo non intelligitur magna devotio sacerdotis aut fidelium, nec sacerdotis paupertas (nisi esset paupertas valde gravis), nec obligatio ex beneficio certa die celebrandi. Itaque haec concludas:

a) Excusat periculum *mortis*, quando scilicet consecranda est hostia pro morituro: item, periculum *infamiae* aut *scandali*, v. gr. si quis in communicantium scamno jam reperitur, nec discedere posset quin ab aliis notetur. Idem dicendum, si allato viatico ad infirmum, confessio, ob angustiam temporis, perfici non posset sine periculo mortis aut infamiae. Hic tamen sedulo advertendum est, quod *scandalum* tunc dicitur, quando datur occasio detrahendi vel temere judicandi, non vero quando datur solum occasio admirationis*. b) Excusat obligatio ex officio *celebrandi*, ut populus sacrum audiat, dummodo non adsit alius qui celebret. Qui autem ex officio non tenetur providere, ut populus sacro intersit, non potest celebrare, etsi ipse vel populus in die festo, missa carere deberet. Nam praeceptum confitendi, quod est divinum, praeferendum est ecclesiastico de missa audienda. An autem, deficiente confessarii copia, possit quis communicare cum sola contritione, *ut praecepto paschali satisfiat*, controvertitur: *affirmant* communissime, ex eo quod praeceptum paschale sit etiam divinum; alii tamen *negant*, et dicunt posse paschalis communionis praeceptum differri, donec confessarii copia habetur. Itaque sententia est probabilis. Nullo modo excusat timor *perdendi stipendium*, etiamsi agatur de tricenario S. Gregorii (*Ami du Cl.*, 1914, p. 45; cfr. *S. Alph.*, VI, 259). c) Excusat necessitas *absolvendi inchoatum sacrificium*. puta, si sacerdos, inter celebrandum, peccati mortalis recordetur. Hic tamen *distinguit* S. Alphonsus (VI, 262), cum nullis aliis:

* Sunt qui dicunt, nostris temporibus pro sacerdote, qui quotidie missam legit, semper adesse causam excusantem scandalum vel infamiae. Nemo non videt, periculorum plenam esse hanc theoriam (*Ami du Cl.*, 1911, p. 507; 1912, p. 332).

Si nempe sacerdos recordetur peccati *post* consecrationem, non est interrompenda missa ut confiteatur, sicut docet S. Thomas. Sin autem recordetur *ante* consecrationem, et praesertim ante canonem, debet confiteri, si adsit confessarius et absque infamiae nota id efficere possit, v. gr. in missa Sollemni, sub cantu vel inter sacram concionem ¹. Ceterum bene advertunt DD., in tali casu, vix fieri-posse ut infamiae nota videtur (VI, 259-263 ; II. Ap., XV, 24 seqq.).

2° Et confessarii copia desit deesse autem censetur, non (ut quidam volunt), si absit is, cui solet et cuperet confiteri, vel cui devotius aut utilius confiteretur, sed *si nullus idoneus sil praesens*, absens vero sine magna difficultate adiri non possit. Porro, haec difficultas aestimanda est, spectatis tum debilitate, aetate et negotiis personae, tum aliis circumstantiis, ut aeris, brevitatis temporis, distantiae, etc. Regulariter, distantia duarum horarum excusat ; et multo minor, si sacerdos esset brevi celebraturus (VI, 264). Ob commoditatem tamen quam affert via ferrea, haec paululum immutanda sunt.

Magna quaestio est, utrum *verecundia singularis et extraordinaria* (quam experitur sacerdos) confitendi apud talem sacerdotem praesentem, sit, data necessitate, ratio excusans a confessione, eo quod pro tali poenitente deest copia confessarii idonei. Sunt qui affirmant (v. gr. *Noldin, Berardi*, etc.), vel saltem id satis probabile tenent (*Gcnirot-Salsmans*, η. 193 ; *Cappello*, η. 490). Secundum doctrinam vero, quam n. 1698 exponemus, potius negandum est. Addendum est tamen, S. Poenit. ad eam quaestionem respondisse : *Dilata* (*Lins. Quart. Schr.*, 1905, p. 383).

1551. — Quaesitum. *An qui habet peccatum reservatum tenetur, si adsit necessitas communicandi el desit copia confessarii facultate donati, confiteri simplici confessario ?* Respondetur :

1° Tenetur confiteri, casu quo habeat *censuras a jure reservatas* ; quia in casu urgenti quilibet confessarius, servatis servandis, potest absolvere directe etiam a reservatissimis. Recole dicta n. 1284 ; vide infra n. 1776.

2° Tenetur pariter confiteri, si habeat *peccata ratione sui simpliciter reservata* et Ordinarius *sine gravi incommodo poenitentis* nequeat adiri. Tunc enim reservatio cessat, ut dicemus n. 1777, 2°.

1552, — III. Sacerdos qui, deficiente copia confessarii et urgente necessitate, elicitio tamen perfectae contritionis actu, celebraverit, quamprimum confiteatur. Est specialiter lex ecclesiastica, in Tridentino aperte expressa, et can. 807 denuo promulgata. Dicitur :

1° *Sacerdos* ; nam, ex can. cit. collate cum can. 856, hoc praeceptum confitendi quamprimum *non obligat laicos*. Ratio est, tum

¹ Volumus tamen notare, rubricam Misnolis (de Defect. VIII, n. <) haec habere : < Si in Ipsa celebratione Missae Sacerdos recordetur, se esse in peccato mortali, conteratur cum proposito confitendi et satisfaciendi. » Equidem in numero sequenti, rubrica distinguit sub Une, et addit : < Ante consecrationem autem In supradictis casibus » etc. An vero haec distinctio ad numerum praecedentem etiam se referat, non constat.

quia Concilium et Codex solos sacerdotes nominant, tum quia non eadem pro laicis quam pro sacerdotibus urgent momenta.

In *sacerdotibus* enim facilius occurrit necessitas communicandi sine confessione, ideoque ipsi facilius, sub hujus necessitatis praetextu, praetermissa confessione, celebrarent (VI, 268 ; II. Ap., 33).

2° *Confiteatur* : in his Tridentinum non exprimit consilium, sed praeceptum. Patet ex prop. 38a ab Alexandro λ 11 damnata, quae sic sonat : « Mandatum Tridentini factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non praeceptum ».

Utrum vero hoc praeceptum (confitendi *quam primum*) obliget sacerdotem, qui *meminerit peccati post consecrationem*, controvertitur : Alii negant, quia Rubrica (de Def. VIII, n. 4) dicit tantum : *conteratur cum proposito confitendi*. « Haec sententia non videtur improbabilis, sed est communior et forte probabilior contraria ; quia jam tunc verificatur casus a Concilio suppositus, quod jam celebrat in peccato, et sine confessione : tanto magis quod in illo *confitendi* rubricae, facile subintelligitur verbum *quamprimum*, jam paulo ante a Rubrica expressum » (H. Ap., XV, 31).

3° *Quamprimum*, nempe intra *triduum*, juxta communem AA. interpretationem. In legibus enim ecclesiasticis illud « quamprimum », vel aliud simile verbum, debet intelligi moraliter, ideoque, prout communiter docent, ad spatium trium dierum extenditur.

«Advertunt tamen AA., fieri posse ut sacerdos, per accidens, ex hoc praecepto *teneatur confiteri eodem die*, et forte eadem hora : puta, si tunc confessarium haberet, quo postea per plures dies carebit, vel si cras eadem necessitas urgeret celebrandi, nec posset confiteri » (VI, 266, q. 4). Advertunt praeterea, in *locis missionum* apud infideles, istud « quam primum » aliquando longam moram exigere, et sacerdotem contritum posse interim celebrare (*Ami du Cl.*, 1913, p. 650). Sacerdos qui in casu necessitatis et deficiente confessario, praemissa sola contritione celebravit, nequit ante confessionem de novo ex *sola devotione* celebrare (ib., 1911, p. 507 ; cfr. *Lehmkuhl*, II, n. 208). Urget enim obligatio confitendi ante communionem, ut supra (n. 1548) abunde exposuimus. Pro *sacerdote* itaque ad duplex praeceptum attendendum erit, scilicet : 1° etiamsi se contritum sentiat, debet *praemittere confessionem* (nisi desit copia confessarii *et* urgeat necessitas) ; 2° si celebravit, elicitum tantum actu perfectae contritionis, debet *quamprimum confiteri*.

1553. Quaesitum. *An tenetur sacerdos confiteri quamprimum si, omitta confessione, sac. i. u. i. e. g. e. celebravit?* Distinguamus :

1° Si absque necessitate, vel data confessarii copia, celebravit, communissima et verior sententia negat illum teneri. Ratio, quia praeceptum Tridentini ordinatum est ad metum incutiendum iis qui, praetextu necessitatis, vel per contritionem recuperatae justificationis, differunt confessionem, non autem sacrilege celebrantibus, quibus praeceptum hoc valde raro esset profuturum ; illi enim qui, contempto praecepto divino, audent scienter in peccato celebrare, facilius ecclesiasticum contemnent praeceptum. 2° Si autem, urgente

necessitate et deficiente confessarii copia, non contritus celebravit, tenetur utique confiteri quamprimum ; quia praeceptum Tridentini non distinguit inter sacerdotem habentem, vel non habentem contritionem, sed loquitur de quocumque sacerdote ex necessitate celebrante (VI, 266, q. 5). Canon 807 legem Tridenlinam indubie in omnibus confirmat.

§ 2. De dispositionibus convenientibus.

1554. — *Praeter statum gratiae omnino necessarium, requiritur in suscipiente Eucharistiam actualis devotio ; ut nempe uberior gratiarum messis ex sacramenti perceptione colligatur. Etenim quo majori devotione anima fidelis in Christum Dominum fertur, eo amantius ab Amatore animarum tractatur, uberioribusque gratiis cumulatur. Actualis illa devotio optime promovetur per actus vividae fidei, humilitatis sinceræ, ardentis desiderii et flagrantis caritatis.*

Atque hinc est, cur populus saepe admonendus sit, qua praeparatione, (¶) quanta animi religione ac pietate, et humili etiam corporis habitu ad tam divinum sacramentum debeat accedere. « Moneantur praeterea communicantes, ut sumpto sacramento, non statim ab ecclesia discedant, aut colloquantur, nec statim vagis oculis circumspiciant..., sed. qua par est devotione. aliquantisper in oratione permaneant, gratias agentes Deo de tàm singulari beneficio, atque etiam devsanctissima Passione dominica, in cujus memoriam hoc mysterium celebratur et sumitur » (Rit. Rom., de Euch., c. 1, n. i). Ha etiam Decretum de communione frequenti et quotidiana (*Tridentuui Synodus*, n. 4), de quo n. 1575 seqq.

1. — In Accedere ad Eucharistiam cum peccato veniali *habituali*, censetur non esse novum peccatum. † Ratio, tum quia potius esset deficientia perfectæ reverentiae, quam positiva irreverentia ; tum quia ipsa voluntas recipiendi Eucharistiam et ejus effectum est quaedam virtualis venialium detestatio qua culpae removentur, ita ut ipsae minime sacramenti fructum impendant ». Accedere cum peccato veniali *actuali* concomitante vel afficiente ipsam communionem v gr ob vanam gloriam, vel cum proposito postea mentiendi, est *dupl< i* peccatum . quia talis communicans irrogat etiam positivam injuriam sacramento Da communiter et verius, contra nonnullos (VI, 270, q. 1 et 2).

2° Peccatum veniale, ex sententia longe communiori, *non impedit effectum principalem* sacramenti, habitualis scilicet gratiae augmentum ; quamvis impediat aliquos fructus, puta fervorem caritatis (atque inde est. cur observentur plures sacerdotes quotidie celebrantes in gratia, et tamen nihil prolicientes). Ratio est, quia veniale non pugnat cum gratia habituali, nec cum quocumque ejus augmento, ac proinde illud non impedit.

3° Ad quaestionem quod attinet, *quandonam* Eucharistia in suscipiente producat suos effertus, sic distinguendum : a) Gratia datur dispositis *in ipso actu manducationis*, scilicet quando fit trajectio ex ore in stomachum, ut jam n. 1511 notavimus. Unde species non sunt relinendae in ore tamdiu, donec penitus pereant : quia tunc non manducaretur Christus, nec gratia sacramenti conterretur , sicut nec confertur, si quis moriatur, dum hostiam in ore retinet (VI, 226). b) Est valde probabile, si dispositio subjecti fiat melior gratiam semper adaugeri, *quamdiu species sacramentales in stomacho*

perdurant. « Ratio, quia hoc sacramentum institutum est per modum cibi : unde, sicut cibus toto tempore, quo in stomacho manet, corpus nutrit, ita pariter, semper ac Eucharistia in corpore manet, nutrit animam, augendo gratiam » (VI, 288 : H. Ap., XV, 0). *c)* Si quis partem vini vel hostiae sump-
sisset indispositus, et deinde se disponderet, acciperet adhuc gratiam in sump-
tione alterius partis ; quia adhuc tunc Eucharistia habet vim conferendi
gratiam ex opere operato. Quod etiam aliqui probabiliter dicunt futurum, si

ad n. 15?

CgT
duri hujus
fessionij
tuere in
causam nc
ner euikc

(W CU CAV tioaimjyuo.

1° *De obligatione jejunii naturalis.*

1556. — **P**hincipia. 1. Ad licitam Eucharistiae sumptionem requiritur sub gravi jejunium naturale. Requiritur nempe, ut communicaturus, *a nedio noctis*, nihil cibi aut potus sumpserit '. Constat tum ex can. 80S et 858, § 1, tum ex universali consuetudine, quae ab Apostolorum tempore usque in praesens viguit, tum ex variis Conciliis, praesertim Constantiensi (S. 1.3, § *In nomine*). Sancitum est autem hoc praeceptum propter reverentiam sacramento debitam, et propter illius significationem, « ut scilicet detur intelligi, quod Christus (qui est res hujus sacramenti) et caritas ejus debet primo fundari in cordibus nostris » (5. *Thom.*, 3, q. 80, a. 8).

Quamvis autem hoc praècepturii non sit de jure divino, sed solum de jure ecclesiastico, non admittit tamen *parvitatem materiae*: « Quia praeceptum, non jam est accedendi ad Eucharistiam jejunos, sed non accedendi post cibum aul potum . Qui ergo communicat post quaincumque minimam partem, jam communicat post cibum aul polum ; unde et mandatum frangit (VI, 278). Immo committit *sacrilegium*, quia lex obligat sub motivo religionis.

Dicitur autem, *a medio noctis* nihil cibi posse sumi. Tempus mediae nodis computandum est physice, non moraliter. Jamvero, ad primum horae ictum, media nox expleta est ; quare non potest communicare, qui cibum déglutit post primum ictum, sed ante ultimum (VI 282). Debetne exspuere, quod in ore tenet ? Controversilur inter DD. (cfr. *Lehmkuhl*, 11, 216) ; attamen, modo

! Quoad sacerdotes celebraro praesumentes non jejuni, vide pœnas a can. 2321 sancitas (cfr. n. 1626).

necessitate et deficiente confessarii copia, non contritus celebravit, tenetur utique confiteri quamprimum ; quia praeceptum Tridentini non distinguit inter sacerdotem habentem, vel non habentem contritionem, sed loquitur de quocumque sacerdote ex necessitate celebrante (VI, 266, q. 5). Canon 807 legem Tridentinam indubie in omnibus confirmat.

Aiquv —

et quanta animi religione ac pietate, ev uun..., ____
divinum sacramentum debeat accedere. « Moneantur praeterea commun-
cantes, ut sumpto sacramento, non statim ab ecclesia discedant, aut collo-
quantur, nec statim vagis oculis circumspiciunt..., sed. qua par est devo-
tione, aliquantisper in oratione permaneant, gratias agentes Deo de tiun
singulari beneficio, atque etiam de, sanctissima Passione dominica, in cujus
memoriam hoc mysterium celebratur et sumitur» (Rit. Rom.. de Euch.,
c 1, n. 4). Ita etiam Decretum de communione frequenti et quotidiana (*Tri-
dentina Synodus*, n. 4), de quo n. 1575 seqq.

Ιὸὸὸ. — 1° Accedere ad Eucharistiam cum peccato veniali *habituali*, cense-
tur non esse novum peccatum. Ratio, tum quia potius esset deficientia per-
fectae reverentiae, quam positiva irreverentia ; tum quia ipsa voluntas reci-
piendi Eucharistiam et ejus effectum est quaedam virtualis venialium detestatio
qua culpae removentur, ita ut ipsae minime sacramenti fructum impediunt ». Accedere cum peccato veniali *actuali* concomitante vel afficiente ipsam com-
munionem. v. gr. ob vanam gloriam, vel cum proposito postea mentiendi, est
duplex peccatum . quia talis communicans irrogat etiam positivam injuriam
sacramento. Ita communiter et verius, contra nonnullos (VI, 270, q. 1 et 2).

, 2° Peccatum veniale, ex sententia longe communiori, *non impedit effectum
principalem* sacramenti, habitualis scilicet gratiae augmentum ; quamvis
impediat aliquos fructus, puta fervorem caritatis (atque inde est, cur obser-
ventur plures sacerdotes quotidie celebrantes in gratia, et tamen nihil pro-
ficientes). Ratio est. quia veniale non pugnat cum gratia habituali, nec cum
quocumque ejus augmento, ac proinde i'lud non impedit.

3® \d quaestionem quod attinet, *yuandonam* Eucharistia in suscipiente
producat suos effectus, sic distinguendum : a) Gratia datur dispositis *in ipso
actu manducationis*, scilicet quando fit trajectio ex ore in stomachum, ut
jam n. 1511 notavimus. Cude "Species non sunt retinendae in ore tamdiu,
donec penitus pereant : quia tunc non manducaretur Christus, nec gratia
sacramenti conterretur !, sicut nec confertur, si quis moriatur, dum hostiam
in ore retinet (VI, 226). b) Est valde probabile, si dispositio subjecti fiat
melior gratiam semper adaugeri, *quamdiu species sacramentales in stomacho*

perdurant. « Ratio, quia hoc sacramentum institutum est per modum cibi : unde, sicut cibus toto tempore, quo in stomacho manet, corpus nutrit, ita pariter, semper ac Eucharistia in corpore manet, nutrit animam, augendo gratiam » (VI, 288 : II. Ap., XV, G). *c)* Si quis partem vini vel hostiae sumpsisset indispositus, et deinde se disposeret, acciperet adhuc gratiam in sump-tione alterius partis ; quia adhuc tunc Eucharistia habet vim conferendi gratiam ex opere operato. Quod etiam aliqui probabiliter dicunt futurum, si se disponat antequam species consummentur in stomacho » (VI, 227).

Articulus III.

De dispositionibus requisitis ex parte corporis.

Ex parte corporis, duo requiruntur : 1° *jejunium naturale* ; et 2° *mundities et decens habitus*.

§1. De JEJUNIO NATURALI.

Primo dicemus de obligatione jejunii naturalis; dein de causis ab eo excusantibus.

1° *De obligatione jejunii naturalis.*

1556. — **Principia.** I. Ad licitam Eucharistiae sumptionem requiritur sub gravi jejunium naturale. Requiritur nempe, ut communicaturus, *a medio noctis*, nihil cibi aut potus sumpserit '. Constat tum ex can. 808 et 858, § I, tum ex universali consuetudine, quae ab Apostolorum tempore usque in praesens viguit, tum ex variis Conciliis, praesertim Constantiensi (S. 13, § *In nomine*). Sancitum est autem hoc praeceptum propter reverentiam sacramento debitam, et propter illius significationem, « ut scilicet detur intelligi, quod Christus (qui est res hujus sacramenti) et caritas ejus debet primo fundari in cordibus nostris » (S. *Thotn.*, 3, q. 80, a. 8).

Quamvis autem hoc praeceptum non sit de jure divino, sed solum de jure ecclesiastico, non admittit tamen *parvitatem materiae*: «Quia praeceptum, non jam est accedendi ad Eucharistiam jejunus, sed non accedendi post cibum aut potum ». Qui ergo communicat post quamcumque minimam partem, jam communicat post cibum aut potum ; unde et mandatum frangit (VI. 278). Immo committit *sacrilegium*, quia lex obligat sub motivo religionis.

Dicitur autem, *a medio noctis* nihil cibi posse sumi. Tempus mediae noctis computandum est physice, non moraliter. Jamvero, ad primum horae ictum, inedia nox expleta est ; quare non potest communicare, qui cibum déglutit post primum ictum, sed ante ultimum (VI. 282). Debetne exspuere, quod in ore tenet ? Controverlitur inter DD. (cfr. *Lchmkuhl*, II, 21G) ; attamen, modo

' Quoad sacerdotes celebrare praesumentes non jejuni, vide poenas a can. 2321 sancitas (cfr. n. 1626).

cius qui jam ante primum ictum in ore tenebatur, *non post ultimum deglutitur*, non videtur adesse impedimentum s. communionis.

Tempus autem recte determinatur ex horologiis publicis: nam in temporis designatione, Ecclesia eam regulam sequitur, quae omnia hominum negotia publice in singulis locis dirigit f.l. 5. 5.. VII, p. 390). Porro ex can. 33, § i, licet pro libitu sequi tempus aut *locale* (sive verum, sive medium), aut *legale* (sive regionale sive aliud extraordinarium). Tempus *verum* horologio solari indicatur. Tempus *medium*, quod a tempore vero nonnihil distat, est illud quod, deficiente speciali conventionem, indicare solent horologia artefacta, secundum meridianum cujusque loci. Tempus *legale* illud est, quod publicis sanctionibus inductum ac decreto praescriptum est, sive sit *regionale aut zonarium* l (cfr. .1. .1. 5. XVII, 582, *Monit. Eccl.* 1926, p. 13) aut aliud *extraordinarium*. Licet igitur, juxta proprium placitum, aliquando uni, aliquando alteri adhaerere. Et hoc valet non tantum pro jejuniis, sed et pro qualibet lege ecclesiastica (S. R. C., n. 3365). Videtur tamen esse illicitum utroque *simul* uti, ita ut, v. gr., abstinere quis a Breviarii recitatione, quia juxta tempus *legale*, media nox jam elapsa est ; et *eodem momento* cibum sumat, etsi mane missam sit celebraturus, ex eo quod juxta tempus *verum*, nondum est elapsa. Nam esset agere quasi in fraudem legis -, contra intentionem praescriptorum Ecclesiae. — *Concludimus*: qui paulo ante mediam noctem coenavit, non est a communione arcendus ; etenim jejunium revera servavit. Reverentia tamen exigit ut fideles non sine justa causa sic fere immediate post coenam communicent (VI, 289). Sacerdotes, qui Lapurdi media nocte missam celebrant, debent per quatuor horas ante missam a cibo abstinere.

1557. — 11. Ad frangendum jejunium naturale tria requiruntur : 1° ut quod sumitur, proveniat ab extrinseco ; 2° ut habeat rationem cibi vel potus ; 3° ut sumatur per modum comestionis aut potationis. Ita AA. communiter. Parvi refert, hoc inadvertenter fieri ; quia lex se refert ad factum ipsum. Requiritur autem :

1° *Ut quod sumitur, proveniat ab extrinseco* ; nam, ut 5. Thomas observat, quod provenit ab intrinseco, non comeditur, ideoque non laedit jejunium naturale (4, Dist. 8, q. 1, a. 4, sol. 2). Quare :

a) *Communicare potest*, qui deglutivit salivam, vel pituitam, vel sanguinem ex interiori capite vel gengivis manantem, etiamsi ex proposito deglutiverit.
b) *Ace vero communicare potest*, qui noctu saccharum in os immisit et post mediam noctem (scii, ultimum mediae noctis ictum) aliquid sorbuit ; nec qui sorbuit sanguinem ex digitis defluentem, vel lacrymas manantes ex oculis ; nec qui, in flumen lapsus aut dejectus, aquas deglutivit (VI. 279 ; II. Ap., XV, 35 seqq.). ■

2° *It habeat rationem cibi vel potus* ; nam, juxta communioem et probabiliorem sententiam, sola digestibilia (etiam venenosa)

* Quid sit tempus zonarium, diximus in I volumine (n. 211, nota i), ubi retulimus etiam decisionem Commis. Pont. 10 nov. 1925 (A. A. S. XVII, p. 582. — * Ita saltem si quis in *eodem territorio* remaneat. Si quis autem transire velit in aliud territorium, cujus tempus legale inultum diversum est (v. gr. hora integra tempus suae regionis praecedit), nihilominus videtur adhuc domi noctis hora 11,45 edere et in alio territorio communionem recipere posse ; incertum est enim, utrum media nox computari debeat, in casu, juxta horologia loci, in quo communio sumitur, et Ecclesia nihil de hac re statuit. Clr. sequentem numerum (1558, III).

ad η. 1556,3:
Lehmlc. I
Certe re
betne , quod in
ciesa ad tale
te dixeris, pr
vix deerunt ho
pus indicent,
di nequit.

ad 1557: Fract

Caup: 5
quanvis per no
digestibile.

l.504

1.
juxta connunem
veren resolutu
junium.

3.
vum continet, l

4.
nutrit

5. .

Scholion: non
sump
mach

solvunt jejunium; non vero indigestibilia. Haec tamen sunt attendenda :

Ea quae *communi hominum aestimatione* incommutabilia creduntur (v. gr. ferrum, cuprum), *non habent rationem cibi vel potus*, licet ars chimica probet ea in stomacho aliquantulum mutari. Certe etiam non habent rationem cibi vel potus, quae chimia omnino indigestibilia proclamat, quamvis communiter habeantur ut digestibilia (v. gr. creta). Itaque : capilli, metalla, crystallus, fila serica aut lanea, ossicula fructuum omnino depurata, quia non digeruntur, non habent rationem cibi. *Secus* dicendum de charta, paleis, filis lineis, pulvere medicinali, sebo, etc., quae, in stomacho alterata, in substantiam hominis converti possunt. *Quoad ungues*, non unius sensus sunt AA. Cfr. *Lehmkuhl*, II, 219. Verius dicendum est cum *S. Alphonse* et multis aliis (VI, n. 281), hoc modo non frangi jejunium. Aliqua praedulcia (*bonbons*), quae perperam dicuntur non posse in ore liquescere, vere habent rationem cibi (*.Imi du Cl.*, 1910, p. 1087). — *Non excusat vomitus statim secutus*, quia adest praesumptio aliquid a stomacho retineri.

3° *l't sumatur per modum comestionis aut potationis*. Id est omne digestibile, quod *consulto ex intentione glutiendi*, in stomachum transmittitur, solvit jejunium ; tametsi transmittatur modo non consueto, v. gr. per nares, quia talis actio aequivalet moraliter potationi aut manducationi.

Cum pluribus AA. (*Gennari, Many*, etc.), ut verius existimamus, non frangi jejunium ab eo qui, morbi causa, debet ante communionem lotionem stomachi peragere, ope tubuli qui stomachum penetrat ad aquam introducendam et exhauriendam (cfr. *Canon, contemp.*, 20, p. 142), licet tubulus oleo ungatur † : quia revera haec non sumuntur per modum potus. Vide *Monit. cedes.*, vol. 9, p. 184. Xec obstat responsio S. Officii, 23 apr. 1890 (cfr. *Cappello*, n. 502). Hem, id quod *inconsulto*, per modum *respirationis* aut *salivae* hauritur, non frangit jejunium. Quare jejunium non frangitur, si quis, respirando, muscas, aquas, nivem, etc., fortuito attrahit (etsi de hoc sit conscius) ; frangitur autem, si quis talia *attrahit ex proposito*. Item, non frangitur per tabacum naribus sumptum, nec per fumum tabaci, aut per succum camphorae, nec per tabacum dentibus attritum, modo succus exspuatur, et si quid praeter intentionem deglutiatur, salivae commixtum est, et qua talis trajicitur, non qua cibus. Licet autem hujusmodi masticatio communionem non impediat, indecens tamen est, nec facile a veniali excusatur (VI, 280 ; H. Ap., XV, 38, 41). Non frangitur denique jejunium, si quis utitur clysterio nutriti. Cfr. *Capellinann*, Pastoralinediz , p. 209 (ed. 16) ; illud non omnibus quidem probatur auctoribus, ex ratione quam tradit *Woutcrs* (II, n. 188) : « Etsi cibi non recipiantur in stomacho, tamen nutritio locum habet. » — Hodie communior est sententia negans, immo, secundum *Cappello* (502), certa.

1558. — Quaesita. I. *An deglulire reliquias cibi in ore relictas, vel guttulas aquae, cum saliva permixtas, frangat jejunium?*
Duae sunt sententiae :

† AddP tamen cl. *Woulcrt* (qui nobiscum hac in re sentit), abstinendum esse ab usu canalisi olei uncti, eo quod vix non remanebit aliquid olei (n. 188).

Prima sententia non improbabilis *negat* simpliciter, etiamsi *ex proposito* fiat. Ratio, tum quia talium reliquiarum trajectio non est reputanda tanquam nova comestio, sed pars comestionis praecedentis ; tum quia, non per modum cibi, sed per modum salivae sumuntur. Et huic opinioni Missalis rubrica partim suffragatur¹.

Secunda vero sententia communior et probabilior dicit, frangi jejunium, si *ex proposito* deglutiantur, non autem, si casualiter. Ratio, quia hujusmodi reliquiarum trajectio, *cum jit ex industria*, videtur esse nova comestio.

Nulla datur obligatio adhibendi diligentiam ad reliquias illas ex dentibus extrahendas : « alias enim haec obligatio esset innumeris scrupulis et perplexitatibus obnoxia, ad quod certe non praesumitur Ecclesia voluisse obligare ». Hinc etiam non frangitur jejunium, juxta rubricam, « si lavando os, deglutiat^{ur} stilla aquae, praeter intentionem » ; dummodo non trajiciatur in magna quantitate ; similiter, si sit permixta salivae, quod vitari non potest. Idem dicendum de reliquiis *vini* aut *jusculi*, quod quis degustavit (VI. 279, d. 1 et 2).

II. *An licet, immediate post susceptam Eucharistiam, sumere ablutionem, qua facilius particula deglutiatur ?* Respondetur :

Affirm., ubi talis mos viget, vel necessitas id requirit, v. gr. si quis maximam oris siccitatem patiatur. Hoc vero in casu, « quamvis ablutio prius deglutiatur quam hostia vel hostiae fragmenta, hoc tamen non obstat jejunio. Ratio, quia violatio non censetur moraliter communionem praecessisse : praeceptum enim jejunii est ut ante Eucharistiae sumptionem nihil sumatur. Tpiando autem una cum ablutione simul sumitur Eucharistia, tunc totum illud ex ablutione et particulis sumitur unica sumptione ; unde, bene verificatur violationem jejunii communionem non praecessisse » (VI, 288). Eandem doctrinam applica ad casum, quo quis simul cum sacris speciebus muscam vel aliquid aliud, quod in calicem inciderat, sumeret.

III. *An in mino utrum jejunium fregerit, potest quis communicare ?* Respondemus :

Affirm. Lex enim jejunii est prohibitiva, vetans nempe ne quis communicet post cibum sumptum ; quare, probandum est facium jejunii fracti, ut quis communicare prohibeatur. Et quamdiu de fractione non constiterit, possidet libertas communicandi.

Haec ratio valet, tum pro casu quo dubitas num aliquid cibi vel potus sumpseris, tum pro casu quo, certus de sumptione, dubitas an sumpseris post mediam noctem. 5. *Alph.*, I, 38, 39. Clr. n. 50 et 51 in vol. I. Itaque DD. communissime affirmant. inter plura horologia dissonantia, licere sequi ultimum, ad accipiendam communionem ; dummodo de errore non constet vel horologium non sit de illis, qua » ut plurimum errant ; quia haec praesumuntur semper errare. Ratio est, quia singula bona horologia gignunt opinionem probabilem, ac proinde dubium positivum (VI, 282).

¹ Rubrica MI—ili- haec est (de Detect. IX n. 3) ; Si reliquiae cibi remanentes in ore iran-glutlantur. non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivae. idem dicendum si lavando os, deglutiat^{ur} stilla aquae *pmeter* intentioni. Advertat lector In prima phrasi dee^{ve} verba ; praeter intentionem.

Pro praxi. a) Olini praecipiebatur jejunium *post communionem* usque ad sextain ; sed hoc praéceptum jam diu est abrogatum. Attamen, comedere et bibere sine causa, dum sacrae species adhuc in stomacho perdurant, non excusatur a veniali. Ita communiter. Dictum est *sine causa*; quia quaelibet justa causa excusat, v. gr. si daretur signum mensae pro religioso, b) Omnes conveniunt congruum quidem esse, ut communicantes per aliquod temporis intervallum abstineant ab exspuendo (et consonat Rituale). Dicunt tamen AA., nullum esse peccatum *exspuere post communionem*, si nullum hostiae fragmentum remanserit in ore » (VI, 283).

2° *De causis a jejunio excusantibus.*

Lex jejunii eucharistici, cum sit positiva et ecclesiastica, cessare potest, sicut et aliae leges, vel *ab intrinseco*, ob causas gravissimas ; vel *ab extrinseco*, per legitimam dispensationem (cfr. n. 255, 635).

De dispensatione a jejunio loquemur n. 1561. Ad causas eximentes quod attinet, sciendum est eas stare posse sive ex parte *sacramenti*, sive ex parte *suscipientium*.

1559. — Casus, in quibus Eucharistia a non jejuno suscipi potest, reduci possunt ad *quatuor* sequentes :

I. *Cum perficiendum est sacrificium.* Ratio est, quia tunc urget praeceptum divinum, quod est praestantius, uti patet.

Cessat ergo lex jejunii : 1° Si sacerdos animadvertat se pro vino sumpsisse aquam, etc. ; quo in casu debet iterum consecrare, vel utramque speciem, vel saltem vinum, ut supra dictum est (n. 1528, II). 2° Si accidat, ut sacerdos post consecrationem deficiat ; in quo casu tenetur alius sacerdos, etiam non jejunus, perficere sacrificium. 3° Si sacerdos post consecrationem, etiam unius speciei, recordetur se non esse jejunum, tenetur absolvere sacrum. Didum est *post consecrationem* ; nam si recordetur ante, tenetur desistere, quoties hoc sine scandalo aut infamia fieri potest. 4° Si sacerdos, post sumptam ablutionem, advertat aliquas reliquias ejusdem sacrificii, debet eas sumere, ut diximus (n. 1542, q. IV). Cfr. A'. *Alph.*, VI, 287, 288 ; H. Ap., XV, 54.

II. *Cum. impedienda est gravis irreverentia in sacramentum* (can. 858, § 1) ; puta si periculum sit, ne sacra hostia pereat, vel corrumpatur, vel male tractetur ab infidelibus aut haereticis ; quia praeceptum impediendi talem irreverentiam praevalet praecepto jejunii, ut communiter docent auctores.

I nde si sacerdos tunc desit, potest laieus sacram hostiam sumere: immo, in tali casu, potest sacerdos sacras particulas praebere laicis non jejunis (III. Ap., XV, 52).

III. *Cum vitandum est infamiae vel scandali periculum, quod ex missae communionisve omissione oriretur* : hoc enim casu urget praeceptum naturale, quod praevalet praecepto ecclesiastico.

Jamvero casus esset, si sacerdos, celebrans in publico, recordaretur ante consecrationem se non esse jejunum, et non posset sine scandalo discedere.

Similiter, si die dominico aut festo missa celebranda esset pro populo, et parochus non jejunos alium sacerdotem non haberet ad celebrandum. Supponitur tamen in hoc postremo casu, neminem scire, parochum non esse jejunos; alias enim majus scandalum oriretur, saltem aliquando et apud rudes, ex celebratione, quam ex omissione missae (VI, 287). Cfr. *Croix*, VI, 572, ubi similes casus. Si nullum tamen praevideatur scandalum ex omissione missae, abstinendum est ab ejus celebratione, nam *multo rigidius est praeceptum jejunii, quam praeceptum audiendae missae*. Ita S. O. P., 20 Dec. 1874.

IV. *Cum urget mortis periculum* (Can. 858, § 1); intellige ex morbo naturali. Patet ex Concilio Constantiensi, quod consuetudinem antiquam *in favorim infirmorum* latam commemorat. Cfr. Rit. Rom., tit. IV, c. 4, n. 4.

1° De se ergo sive milites ante pugnam sive capite damnati communionem, si commode possint, recipere debent jejuni. Quod si hoc servari nequeat sine magno incommodo, lex jejunii cessat. S. C. de Prop. F., 21 Jul. 1841. 2° In *dubio*, utrum infirmus sit in periculo mortis, communicatio non jejuno administrari potest, praesertim si aegrotus longe ab ecclesia distat. Immo S. C. de Prop. Fide, die 20 Febr. 1801, decrevit, missionarium cui occurrat aegrotus hectica febre, vel simili morbo laborans, posse, ob impossibilitatem redeundi, ipsi administrare Viaticum et extremam unctionem, licet aegrotus praevideatur adhuc plures menses vivere posse (*Coll. S. S.*, n. 721). 3° Infirmis aequiparantur illi, qui *sub comminatione mortis* cogentur celebrare non jejuni, modo id non exigatur in Ecclesiae contemptum (II. Ap., XV, 55).

Quintus casus (*qui est singularis*), addi potest, ex Responso a S. C. de Prop. F. Vic. Ap. Tonckini Orientalis dato 13 Febr. 1806), quod ita se habet: « Sale a catechumenis in collatione baptismi praegustato, etsi jejunium frangi videatur, adhuc tamen nullum dubium est quin ad sacram communionem, suscepto baptismo, admitti possint, immo vero debeant » (*'oli. S. S.*, n. 282). — Pro his quoque sacerdotibus qui eodem die *Missam iterare* (binatio) aut *tardiore hora* celebrare tenentur, possunt Episcopi, si casus ferat, permittere ut ante hanc ultimam Missam ab ipsis sumatur aliquid per modum potus, exclusis inebriantibus a.

1560. — Quaesita. I. *In el quoties in eadem infirmitate liceat infirmo non jejuno ite h x r e communionem per modum viatici?* Respondemus in extenso:

Ex can. 864, § 3, perdurante mortis periculo, viaticum (secundum prudens confessarii consilium) *pluries, distinctis diebus, administrari*

¹ Ex his deducunt etiam aliqui \ V, neo-«acerdo(em. qui involuntarie Jejunium fregit, posse primitias celebrare; similiter puerum posse communionem *sollemniter* porrigendam cum alii recipere 'i ea concurrant adjuncta, in quibus dilatio cum gravissimis Incommodis » — el conjuncta (G^mcot-Sabman^, II, n. 202 bis) — 'Die II Febr. 1915, S. C. de Sacr. statuit milites ad pi icllum vocatos (sui fronti) admitti pos lis ad S. Eucharistiam per modum viatici (r. I t s, \ II, p. 97. Ex hoc Resp. tamen non sequitur militi - praedictos regulariter et per se communicare posse non jejunos, sed tunc solummodo, cum commode exspectare nequeant ut jejuni communicent. — * Vide litteras S. Officii, 22 Martii 1923 (A. A. 5. XV, p. 151) et ejusdem S. Congreg. declaration. m, 16 nov. 1923 (ib. p. 58 »), qua edicitur Sacerdotes dispensati a jejunio eucharistico ante secundam Mi—am, sumere possunt ablutionem in primi » De concessis dispensationibus debent Episcopi referre ad S. Sedem. Circa dispensationes a jejunio *sacerdotibus* concedendas, confer etiam quae n. 1561 adnolabimus.

et licet et decet. Katio est, quia hoc sacramentum sumi debet non solum ob praecepti satisfactionem, sed etiam ad robur adversus tentationes, quae in morte sunt validiores et periculosiores. *S. Alph.*, II. Ap., XV, 46. Cfr. etiam *Benedictum XIV* (de Syn., l. 7, c. 12, n. 5).

Auctores non improbabiler docent, posse viaticum jam die consequenti replicari, casu quo infirmus frequenti communioni fuisset assuefactus, perseveraretque mortis periculum. Immo plures AA. admittunt universe, communionem posse *quolibet die* porrigi, si circumstantiae id suadeant. Sic in monasteriis, et ubi minor apparatus requiritur, facilius concedi potest. Statuta particularia attendenda sunt. Cfr. 0^a. *Alph.*, VI, 285 ; Conf, dir., XIV, 9.

II. *An possit sacerdos, ad viaticum ministrandum, celebrare non jejunus ?* Distinguendum erit secundum varios casus :

1° *Affirm.*, si ipse sacerdos, morti proximus, debeat celebrare ad dandum *sibi* viaticum : tunc enim in eadem persona concurrunt praeceptum ecclesiasticum et divinum, hoc vero praeferendum est. Ita communiter.

2° Si viaticum dandum sit *alteri*, controvertitur. Prima sententia, quam *S. Alphonsus* expresse probabilem dicit (VI, n. 28G), *affirmat*, quia praeferendum est praeceptum divinum de dando et recipiendo viatico, praecepto ecclesiastico de servando jejuniis. Secunda vero sententia communis¹ et forte probabilior *negat*; quia praeceptum non celebrandi post cibi sumptionem est etiam divinum *quoad substantiam*, ratione scilicet reverentiae quae sacramento debetur. Cessat vero praeceptum ministrandi viaticum, quando rite ministrari nequit. Omnes tamen concedunt hoc *licere*, si moribundus non posset sacramento poenitentiae vel extremae unctionis muniri ; nam Eucharistia. in hoc casu, poterit esse sacramentum necessitatis, ut ille ex attrito fiat contritus (VI, 286; II. Ap., XV, 51). Immo, in hoc casu, sacerdos *debet* celebrare non jejunus.

III. *An fidelis, celeroquin sanus, qui nequit remanere jejunus, possit, INSTANTE PRAECEPTO COMMUNIONIS PASCHALIS, COMMUNICARE non jejunus ?* Non unius mentis sunt in hac re auctores :

Sunt enim qui *affirmant*; quorum ratio est, quia praeceptum divinum communionis paschalis praevalet praecepto ecclesiastico jejunii naturalis. Ita *Gasparri, Gennari, Haine* (cfr. *Nouv. Rev. Théol.*, vol. 43, p. 245). Alii vero *rectius negant*. Ratio est, quia non constat *praeceptum communionis paschalis* esse divinum, eo quod solum hoc sit divinum : communicare saepius in vita. Possidet ergo antiqua lex, quae est severior, donec a S. Sede res fuerit decisa. Ceterum, hodie dispensationes hac super lege conceduntur. — Ita *Gurk, Palmieri, Ballcrini, Buccroni* (ap. *Nouv. Rev. Théol.*, vol. 38, p. 150), Mgr. *Jorio* (la Comm, agl'infermi, p. 45).

Confirmatur haec secunda opinio can. 858, § 1, in quo dicitur, duo excusare a jejuniis naturali : nempe mortis periculum vel necessitatem impediendi irreverentiam in sacramentum. Jamvero, non censemus id extendi posse, *argumento a simili*, ad casum de quo agitur. Praeterea facile erit, scandalum fidelium provocare, ut ipsi *Genicot-Salsmans* (n. 202), *Noldin-Schmitt* (n. 158), *Cappello* (n. 517) concedunt. Quare concludit *Génicot-Salsmans* : « Si difficultas solvi

¹ Inter alios, eam tenent Suarez, De Lugo, Salernanticenses, Navarrus, Solo, Tournely, Many, Gasparri, etc. (praefer S. Alphonsuin, l. c., qui ait : secunda probabilior mihi videtur).

potest differendo communionem paschalem, ea dilatio *omnino* praeferenda est¹»; et *Piscelta-Gennaro* (V, n. 538) aiunt: Hinc si quo anni tempore jejunium servari potest, ad id tempus annua Communio differenda est. » — Quando agitur de *infirmo non decumbenti qui nullo anni tempore jejunus remanere valet*, probabile est, hunc, etiam non jejunum posse communicare (cfr. Rit. Rom. tit. IV, c. 4, n. 4).

Quaestio Specialis.

De dispensatione a jejunio favore infirmorum.

1561. — Ex canone 858, § 2, in quo ampliatur concessio SS.D.N. Pii PP. X (diei 7 Dec. 1906), infirmi qui jam a mense decumbunt absque certa spe ut cito convalescant, possunt de confessarii consilio communionem accipere, *semel aut bis in hebdomada*, etsi aliquam medicinam vel aliquid *per modum polus* antea sumpserint. Cfr. .1. 5. 5., 39, p. 603. — *A omine injimiorum* a mense *decumbentium*, comprehenduntur illi qui, licet gravi morbo correpti et ex medici judicio naturale jejunium servare non valentes, *nihilominus in lecto decumbere, non possunt*, aut ex eo aliquibus horis diei surgere queunt 2. S. C. Cone., 6 Mart. 1907 (*A. S. S.*, 40, p. 344). Itaque haec teneantur :

1° Dispensationes supradictae dantur in favorem eorum infirmorum tantum *qui jejunare nequeunt*, ut patet ex contextu. Si quis ergo, v. gr. ob fractionem cruris, a longo tempore decumbit et jejunium servare potest, nequit dispensatione uti. 2° Dispensationes dantur tantummodo in ordine ad *communionem* recipiendam, non vero in ordine ad missam celebrandam 3. 3° Conditio servanda ab infirmis est ut, *excepto casu medicinae necessariae* (de quo postea dicemus), *nihil solidi* sumant ante communionem. Haec autem, ex declaratione S. Off., 4 Jun. 1893 et 7 Sept. 1897, « ita sunt intelligenda, ut liceat sumere jusculum (*broda, bouillon*), cafaeum. aliosve cibos liquidos, quibus admixta sit aliqua substantia, v. gr. farina (*semolino*), panis rasmus, etc., dummodo mixtio naturam cibi liquidi non amittat ». Licebit ergo infirmis sumere lac, tea cuin ovo liquato commixta * etc. *Λ/η1 du Cl.*, 1914, p. 154. Palet privilegium se extendere *ad multipliées sumptiones* (cfr. etiam n. 1225). 4° Cum Decretum respiciat infirmos qui *modo generali* jejunium naturale servare nequeunt, probabilis sententia permittit ut infirmi, sine detrimento privilegii quo bis in hebdomada utuntur, aliis etiam vicibus communionem recipiant, si nempe spreto majori incommodo jejunium servare velint. Cfr. *Nouv. /trc. Thcol.*, i3, p. 306 ; *I'ernieersch-Creusen* (Epit. II n. 124). *Id tamen vix consulitur*. 5° Infirmi, ad normam Decreti, censendi sunt etiam illi, qui post

¹ Casum Istum, de quo in hoc tertio quaesito egimus, non est contemplatus S. *Alphonsus*, ut patet ex theol. mor. \1 n. 2 -<.<.<(. Vide etiam Theol. prakt. Quartalschr. (*Linz*), 1930, p. 353. · Licet haec interpretatio juris teneretur non indicetur in *jure Coding*, nihilominus juxta can. η, 3· omnino relinenda est ; id quod ultro concedit claiain Mgre. *Jono*. Secretario S. C. de Sacram., In opere la Communionne agl'infermi 1 (pair. *M* seq.). — s Otnclum (ipsumque ,olum) competens est circa omnia, quae respiciunt jejunium eucharisticum pro -icerdotibus missam celebrantibus. Can J 5. — · Secundum aliquos \ \ ovum 1st non solide coelum sumere non licet quia cibo solido aequiparatur. Arni du i l . 1913. p. 1040. Ovum in sftilu nafuni/i concedunt plures AA.

m n U o . m   A n . i   ω > l o C i > l l l l f   p f   * -   * *   * .   * * K i l .   n / w o o r t o r o   4 . A < l l i n l i i t >   K / » α l

nd η. 1561:

Verni.

sive debilit
ter, decumbe
bi. . .l-oralit
ii qui aliai
time in eccl

moraliter in
non ad''horar:

e. de sit nor

1562. — Principia. I. Nulla corporis macula per se impedit
susceptionem Eucharistiae. « Parum enim facit ad bonitatem
vel malitiam moralem. *Potest tamen aliquando per accidens impe-
dire, propter effectus secutos* ». Etenim prae omnibus requiritur, ut
suscepturus Eucharistiam sit immunis ab omni sorde venerea

..... †-----§-----|-----

ad n. 1561

Verrr
commodum c
nicnndi no
Euis
in hebdoma
tiam ante
Ea cu
coriis ano
tibus, eti
permittant
cerdotes v
n. 177 et

• renuo uingenda est ad S. (o,tiz. ue sacramentis. Potest fieri his vel similibus verbis
• Heatissime Paler. X. dioecesis N., adeo stomachi debilitate (vel alia causa indicatur) laborat,
ut morahter impossibilis nit ipM observantia jejunii naturalis ante suscipiendam. S. Commu-
nionem. Quare, ad Xanctit V, pedes humiliter prostratus, suppliciter facultatem petit sumendi
ante communionem aliquid per modum potus. Et Deus etc. »

lecto decumbere non possunt, aut ex eo aliquibus horis diei surgere queunt 2. S. C. Cone., 6 Mart. 1907 (A. S. 5., 40, p. 344). Itaque haec teneantur :

1" Dispensationes supradictae dantur in favorem eorum infirmorum tantum *qui jejunare nequeunt*, ut patet ex contextu. Si quis ergo, v. gr. ob fractionem cruris, a longo tempore decumbit et jejunium servare pulest. nequit dispensatione uti. ?" Dispensationes dantur tantummodo in ordine ad *continuum* recipiendam, non vero in nrdino ->a -----

... v»n. 4 i g î i>. — 4 Secundum aliquos
AA . ovum cUi non solldt coctum sumere non Heel, quia cibo solido aequiparatur. Ami
du 1913. p. 1040. Ovum tn statu natunih concedunt plures A\.

longum morbiim Convalescunt et ordinarie in cubili remanere coguntur, licet una allerave hora egrediantur. Minime vero iis accensendi sunt, qui sunt debilis sanitatis et jejunare nequeunt, sed e domo egredi et foris laborare possunt. .Voue. *Rev. Théol.*, 39, p. 434 ; 43, p. 244. Isti dispensatione speciali indigeni * 6° Cum in *Codice* (c. 858, § 2) dicitur : « etsi *ali. quu. rn medicinom vel aliquid per modum potus* antea sumpserint », dum in Decreto I'ii X (7 Dec. li06) legebatur : etsi aliquid *per moduni potus* antea sumpserint », in e concludere est, *hanc medicinam*, de qua Codex, etiam *solidam* esse posse, v. g. aliqua praedulcia (*confetlure, bonbons*), modo sint a medico praescripta tanquam vera remedia. Ita communiter auctores, quibus assentit Mg're. *Jorio*, in laudato .suo opere : La communion agl'infermi » (p. 40) ; secus enim distinctio *Codicis* inanis (oret. 7° *Sacerdotes*, licet non fruantur hac generali dispensatione pro *celebranda Missa*, possunt tamen obtinere a S. C. S'. *Officii* indulta specialia, mediantibus eorum *Ordinariis* qui debent supplicem libellum (addito eorum voto) subsignare. Porro iis qui *animarum curae* sunt addicti, non concedetur aliquid sumendum *nisi per modum potus* ad vires physicas reficiendas ; ceteris sacerdotibus concedetur etiam *per modum verae medicinae* ad morborum effectibus occurrendum. In utroque casu, status valetudinis *per medici testimonium* comprobari debet. Cfr. *Periodica*, 1932, p. 105 ; *Nouv. Rev. Th.*, 1933, p. 65.

§ 2. De munditie et decenti habitu.

1562, — *Principia*. I. Nulla corporis macula per se impedit susceptionem Eucharistiae. « Parum enim facit ad bonitatem vel malitiam moralem. *Potest tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus secutos* ». Etenim prae omnibus requiritur, ut suscepturus Eucharistiam sit immunis ab omni sorde venerea (VI, 271). Jamvero haec praesertim notanda occurrunt :

1° Ob pollutionem *voluntariam*, quae eodem die accidit, etsi per poenitentiae sacramentum fuerit expiata, sub veniali abstinendum est a communionem, sicut et a celebratione, nisi justa causa excuset, « prout prudenti confessario videbitur », ut loquitur rubrica Missalis (de Def.. IX, 5). Ob pollutionem vero *involuntariam* non est abstinendum, nisi forte ex corporis commotione perturbatio mentis adhuc perduret ; nam, eum hujusmodi perturbatione accedere, communiter non excusatur a veniali, nisi adsit aliqua justa causa, vel nisi homo conetur, quantum potest, turbatam mentem tranquillare, alTeratque diligentiam ut devote accedat, prout rationabiliter docent omnes (II. Ap.. xv, 56). 2° Actus conjugal, per se, non impedit dignam communionem, si debitum *petitum* aut *redditum* fuerit ex *bono fine*, v. gr. ad oblinendam prolem, vel ad vitandam incontinentiam. Si vero solius voluptatis causa redditum, vel petitum fuerit, vel si animo exinde inhaereat perturbatio etc., melius esset ea die abstinere a sacra communionem *ob decentiam*. Excusat tamen quaelibet rationabilis causa nec ea stante potest communicatio prohiberi (VI, 273). Cfr. n. 1577 et 1578. *Confugi quaerenti an teneatur redd re die communionis*, hanc regulam proponit S', *Alphonsus* (VI, 274) : « Si frequenter communicet, debet reddere, ne devotione sua gravet consortem, et ne laedatur justitia vel

1 Petitio dirigenda est ad S. Cong. de Sacramentis. Potest flieri his vel similibus verbis : *beatissime Paler. N. dioecesis N., adeo stomachi debilitate (vel alia causa indicatur) laborat, ut moraliter impossibilis sit ipsi observantia jejunii naturalis unie suscipiendam S. Communionem. Quare, ad Sancti. V. pedes humiliter prostratus, suppliciter facultatem petit sumendi ante communionem aliquid per modum potus. Et Deus etc.*

caritas ; si vero communicet dnntaxat in praecipuis festivitatibus, conjugem invitet ad continendum, in honorem sacramenti ; illo renitente, reddat, *et nihilominus communicet*, modo aliunde dispositus sit ». Nostris temporibus, cum tantopere promoveatur communio quotidiana, dicatur simpliciter : conjuges libere matrimonio uti possunt, nonobstarite praevisione communionis. Non discrepat haec norma ab ea qUam tradit S. Doctor. 3° *Habentes immunitiam externam notabilem*, quae tolli facile possit, merito abstineant, donec mundati fuerint. Si tamen est occulta, aut perpetua et involuntaria, ut lepra, fluxus sanguinis, scabies, non impedit communionem ; haec vero *privatim* recipiatur, si horror excitetur. *Sacerdoti leproso*, aut horrifico morbo laboranti, permittitur privatim celebrare, cum in jure prohibeatur tantum a pro scandalo et abominatione populi » (VI, 275).

1563. — II. De jure naturali, requiritur exterior habitus et corporis compositio, quae internam animi reverentiam et devotionem exhibeat. Ratio patet : debetur enim huic augustissimo sacramento non solum interna, sed etiam externa veneratio, cum ipse Christus, mediis speciebus, sensibili quodam modo in eo exsistat et tractetur. Ex hoc igitur capite:

1° Mulieres accedere debent ad sanctam communionem in ornatu sancto, modestiam redolente. Si quae valde indecentes, v. gr. denudato pectore, se sacrae mensae sisterent, communio eis neganda esset, cum debitis tamen cautionibus, ad scandala, quantum fieri potest, praecavenda (II. Ap., XV, 58). 2° Congruum est, armatos accedere depositis armis. Excipiuntur milites S. Joannis, qui in signum defendendae religionis arma gestant. 3° Sacerdotes et diaconi, more laicorum publice communicantes, communicent cum stola. Sic Rubrica, quae hoc sub veniali praescribere videtur (VI, 27G).

Ar t i c u l u s IV.

De obligatione suscipiendi Eucharistiam.

1564. - P r i n c i p i a . 1. Realis susceptio Eucharistiae non est necessaria ad salutem necessitate medii. Propositio est de fide, si agatur de pueris (ex *Trid.* sess. XXI, c. 4) ; si vero de adultis, est communis et certa. Ratio est, quia Eucharistia per se non confert, sed supponit gratiam primam : haec autem jus tribuit ad coelestem gloriam ; unde qui cum illa moritur, etiam non suscepta Eucharistia, salutem aeternam recte consequitur. — Dicitur : *realis susceptio* ; quia susceptio in voto \ juxta sententiam probabilior, necessaria est ad salutem necessitate medii, tam adultis quam parvulis.

*Probat*ur : 1° Ex verbis Domini (*Joann.*, G, 5ò) : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis..., non habebitis vitam in vobis.*

1 Non agitur de voto seu desiderio explicite et formait recipiendi Eucharistiam ; illud enim non e' I necessarium necessitate medii ad primam Justificationem obtinendam (cfr. *Herrmann* n. 1663).

2° Ex ratione, « quia sacramenta baptismi et poenitentiae, quae certe sunt necessaria necessitate medii, saltem in voto, ad primam gratiam obtinendam, non conferunt gratiam, nisi respiciendo ad Eucharistiam, ut ad finem omnium sacramentorum... Adulti autem tale votum habent, dum sacramenta baptismi aut poenitentiae suscipiunt ; voluntas enim ipsorum omnia praecepta implendi, hoc etiam praeceptum Eucharistiae saltem *implicite* comprehendit. Parvuli vero votum habent, non ex voluntate propria, sed ex voluntate *implicita* Ecclesiae, quae pueris applicatur, sicut applicatur voluntas suscipiendi baptismum » (VI, 192).

Quaesitum. *An Eucharistia, in re vel voto, est medium necessarium adultis ad vitam spiritualem conservandam ?* Non una est sententia doctorum :

Negant aliqui « dicentes ad hoc alia adesse media. Sed communius et verius affirmant alii cum 0'. *Thoma* (3, q. 80, a. 11 ad 2). Ratio, quia sicut vita corporis diu non potest conservari sine cibo materiali, ita nec vita animae sine hoc cibo spirituali, *saltem in voto*, et quidem explicito, in eo, qui necessitatem hujus sacramenti advertit » (VI, 193).

1565. — II. Sumptio Eucharistiae necessaria est, necessitate praecepti, tum divini, tum ecclesiastici, fidelibus qui aetatem discretionis habent. Can. 859, § 1, et 864. *Praeceptum divinum* probatur ex verbis Christi : *Nisi manducaveritis*, etc. ; praeceptum autem *ecclesiasticum* ex Concilio Lateranensi IV, cujus verba infra referemus (n. 1569). Constat etiam ex Decreto 8 Aug. 1910, de prima puerorum communione, de qua fusius n. 1573. Jamvero ex praecepto *divino*, tenemur Eucharistiam suscipere non solum in periculo mortis, sed etiam *saepius in vita*. Hoc patet ex comparatione cum cibo materiali, qui ad vitam conservandam saepius sumi debet, ut modo innuimus. Quoties autem ad hoc teneamur, non declaratum est a Christo Domino, sed ipse rem Ecclesiae suae determinandam reliquit ; unde unusquisque, per se loquendo, satisfacit praecepto divino, satisfaciendo praecepto ecclesiastico.

Dicimus *per se loquendo*; nam « aliquando, per accidens, tenetur homo ex divino praecepto ad communicandum forte etiam saepius in anno, si hoc censeret necessarium ad superandam aliquam gravem tentationem. Hoc tamen dicit Suarez rarissime evenire posse, cum ad hoc sufficere possint alia remedia, orationes, poenitentiae, etc. Eo casu autem, quo communio esset necessaria, homo, illam omittendo, non peccaret contra illius praeceptum, sed contra virtutem, adversus quam lentationem patitur » (VI, 295).

Hisce, de necessitate Eucharistiae in genere dictis, restat ut seorsum agamus de duplici communione, quam unusquisque suscipere tenetur, id est de communione *in articulo mortis*, seu de *viatico*, et de *communione paschali*.

§ 1. De viatico.

1566. — *Principia*. I. Praeceptum divinum suscipiendi Eucharistiam obligat peculiariter in periculo mortis, quavis ex causa procedat. Ita can. 864, § 1. Ratio a priori facile reddi potest, quia ex institutione hujus sacramenti, ut nutrimenti, colligitur obligatio sumendi illud, quando judicatur necessarium ; nunquam autem major esse potest hujus cibi necessitas quam in illo articulo, ex quo pendet ultimo aeternitas, et in quo imminet ultima luctatio cum hoste, ad decernendum de tota re (*Lugo*, de Euch., d. 16, n. 34 seqq.). « Dictum est *in periculo* ; quia ad recipiendum viaticum non est necesse nec laudabile exspectare tempus, quando nulla amplius spes vitae subest ; sed sufficit, ut adsit periculum *probabile* mortis » (11. Ap., XV, 46). Inde quoque haec sequuntur :

\
IV

1° Quisque fidelis, in periculo vitae, quod praevidet vel inherito timet, v. gr. in gravi morbo, ante conflictum vel puerperium, praesertim primum, ante navigationem (valde periculosam), etc., tenetur sub mortali communicare¹ ». Ita communiter (VI, 291). — 2° Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur postea supplere, si sanitatem recuperavit. Similiter, qui post viaticum sumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuo communicare ; sufficit tunc sola confessio (VI, 293). *Qui vero recepit sacrilege viaticum*, tenetur iterum communicare. Petat denuo sanctam communionem sub praetextu devotionis, vel eam recipiat clanculum, etiam per manus religiosi. Ceterum prudentiae confessarii committitur monitio infirmo facienda. — 3° *Etiam pueris, in periculo mortis, viaticum ministrari debet*: satis est ut sciant corpus Christi a communi cibo discernere, illudque reverenter adorare. Can. 85ⁱ, § 2. Si de discretione dubium suboritur, *laudabiliter* se geret parochus, si viatico reficiat moribundum ; ad hoc autem non obligatur.

1567. — II. Excipiuntur a lege viatici aegrotantes, qui non possunt illud recipere eum debita reverentia. Monet, enim *Hiluale* (lit. IV, c. 4, n. 4) : « Diligenter curandum est, ne iis tribuatur (viaticum), a quibus ob phrenesim, sive ob *assiduam* tussim, aliumque similem morbum, aliqua indecentia cum injuria tanti sacramenti timeri potest ». Ratio est, quia non agitur de sacramento omnimodae necessitatis, et ideo potius sacramenti reverentiae, quam infirmi utilitati prospiciendum est in hoc casu. Idcirco :

i'X
11

1° *In periculo vomitus*, non est tribuendum viaticum. Unde, si infirmus jugi vomitu laboret, non potest communicare, nisi saltem per sex horas ab eo liber

¹ Quaestionem de recipiendo viatico a non-jejunis jam supra n. 1559, IV ad trutinam revocavimus. Superius etiam locuti sumus de non recipiendo viatico in ritu alieno (vide n. 1521).

fuerit. Quod si vomitus ex ipso cibo proveniat, potest, experimenti causa, ei praeberi particula non consecrata ; ac dein, si hanc retinuerit nartimla

ad n. 1566 :

CaOp E
seu Corpus E
enter adorar

.4^h. — v. uia, au PApnciiutn. c&ii pubuit nine necentCr sumere Eucharistiam (VI, 292 ; II. Ap., XV. 20). Vide dicta n. 1546.

1568. - Quaesita. 1. *An qui paucis ante diebus ex devotione communicavit, tenetur, superveniente mortis periculo, sumere viaticum ?* Respondemus :

Ex tenore can. 864 supra cit., praevalet sententia quae *affirmat*. Ratio est, quia praeceptum urget, quavis ex causa mortis periculum procedat ; nec urgere incipit obligatio ante ipsum periculum mortis. — Sententia, quae negat, censet illum, qui ex devotione paucis diebus ante periculum mortis communicavit, ideo ad novam communionem non teneri, quia *fini praecepti* jam satisfecit. Sed haec ratio non valet, « quia si hoc sufficeret, sufficeret etiam ad adimplendum praeceptum paschale ut quis communicaret die praecedente Dominicam Palmarum ; sed hoc nequit dici ». Cfr. 5. *Alph.*, VI, 285, dub. 2 ; II. Ap., XV, 48 ; 1. El. qq. ref., 66).

II. *An qui mane communicavit ex devotione, debeat aut possit viaticum sumere, superveniente mortis periculo ?* Respondetur :

Quidquid sit de controversia, quae olim inter auctores fervebat, nunc res est decisa per *Codicem juris*, qui ait can. 864. § 2 : » *Valde suadendum* » (est). Cfr. §. *Alphonsum*, VI, 285, dub. 3 ; II. Ap., XV, 49.

§ 2. De communione paschali.

1569. — Ex praecepto divino, ut diximus (n. 1566), tenemur *saepius in vita* Eucharistiam suscipere. Ex praecepto autem ecclesiastico pressius determinantur hujusce obligationis *tempus* et *modus*, prout habetur in can. 859, § 1, quo fere verbotenus confirmantur Concilii Lateranensis IV praescripta, scilicet :

† Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, id est ad rationis usum, pervenerit, debet semel in anno, saltem in Paschale, Eucharistiae sacramentum recipere, nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum † ». Porro *duae* in his verbis continentur obligationes, haeque ex genere suo *graves* : prima spectat ad suscipiendi sacramenti *frequentiam* ; altera ad *tempus* susceptionis. Additur autem (§ 3 ejusdem can.) consilium quoad susceptionis *locum*, ut mox infra dicetur.

† De his confer *Raiu*, Inst. can. 2 ed. n. 249 c

sumenrti illud, quando judicatur necessarium ; nunquam autem major esse potest hujus cibi necessitas quam in illo articulo, ex quo pendet ultimo aeternitas, et in quo imminet ultima luctatio cum hoste, ad decernendum de tota re (*Lugo*, de Euch., d. 16, n. 34 seqq.). « Dictum est *in periculo* ; quia ad recipiendum viaticum non est necesse nec laudabile exspectare tempus, quando nulla amplius spes vitae subest ; sed sufficit, ut adsit periculum *probabile* mortis » (II. Ap., XV, 46). Inde quoque haec sequuntur :

1° Quisque fidelis, in periculo vitae, quod praevidet vel merito timet, v. gr. in gravi morbo, ante conflictum vel puerperium, praesertim primum, ante navigationem (valde periculosam), etc., tenetur sub mortali communicare¹ . Ita communiter (VI, 291). — 2° Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur postea supplere, si sanitatem recuperavit. Similiter, qui post viaticum sumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuo communicare ; sufficit tunc sola confessio (VI, 293). *Qui vero recepit sacrilege viaticum*, tenetur iterum communicare. Petat denuo sanctam communionem sub praetextu devotionis, vel eam recipiat clanculum, etiam per manus religiosi. Ceterum prudentiae confessa² committitur monitio infirmo facienda. — 3° *Etiam pueris, in periculo mortis, viaticum ministrari debet*: satis est ut sciant corpus Christi a communi cibo discernere, illudque reverenter adorare. Can. 854, § 2. Si de discretione dubium suboritur, *laudabiliter* se geret parochus, si viatico reficiat moribundum ; ad hoc autem non obligatur.

1567. - II. Excipiuntur a lege viatici aegrotantes, qui non possunt illud recipere cum debita reverentia. Monet enim *Hiluale* (Tit. IV, e. 4, n. 4) : « Diligenter curandum est, ne iis tribuatur (viaticum), a quibus ob phrenesim, sive ob *assiduam* tussim, aliumque similem morbum, aliqua indecentia cum injuria tanti sacramenti timeri potest ». Ratio est, quia non agitur de sacramento omnimodae necessitatis, et ideo potius sacramenti reverentiae, quam infirmi utilitati prospiciendum est in hoc casu. Idcirco :

i° *In periculo vomitus*, non est tribuendum viaticum, t ude. si infirmus jugi vomitu laboret, non potest communicare, nisi saltem per sex horas ab eo liber

» Quaestionem de recipiendo viatico a non-jejunu jam supra n. 1559, IV ad trutinam revocavimus. Superius etiam loculi sumus de non recipiendo viatico in ritu alieno (vide

fuerit. Quod si vomitus ex ipso cibo proveniat, potest, experimenti causa, ei praeberi particula non consecrata ; ac dein, si hanc retinuerit, particula consecrata. In dubio, melius est abstinere. 2° *Tussis*, nisi sit assidua vel adeo frequens, ut nequeat infirmus particulam trajicere, non impedit communionem ; quia alia est via «pia trajicitur cibus, et alia ex qua ejiciuntur phlegmata et suspiria. 3° *Delirantibus* ante deliquium mentis rite praeparatis, potest et debet dari viaticum, si communicare valeant, secluso irreverentiae periculo. Optima autem praxis est ut, etiam hujusmodi infirmis primo detur particula non consecrata, ad experiendum an possint inde decenter sumere Eucharistiam (VI, 292 ; II. Ap., XV, 20). Vide dicta n. 1546.

1568. — Quaesita. 1. *An qui paucis ante diebus ex devotione communicavit, tenetur, superveniente mortis periculo, sumere viaticum ?* Respondemus :

Ex tenore can. 864 supra cit., praevalet sententia quae *affirmat*. Ratio est, quia praeceptum urget, quavis ex causa mortis periculum procedat ; nec urgere incipit obligatio ante ipsum periculum mortis. — Sententia, quae negat, censet illum, qui ex devotione paucis diebus ante periculum mortis communicavit, ideo ad novam communionem non teneri, quia *fini praecepti* jam satisfecit. Sed haec ratio non valet, « quia si hoc sufficeret, sufficeret etiam ad adimplendum praeceptum paschale ut quis communicaret die praecedente Dominicam Palmarum ; sed hoc nequit dici ». Cfr. 0'. *Alph.*, VI, 285, dub. 2 ; II. Ap., XV, 48 ; I. El. qq. ref., 66).

II. *An qui mane communicavit ex devotione, debeat aut possit viaticum sumere, superveniente mortis periculo ?* Respondetur :

Quidquid sit de controversia, quae olim inter auctores fervebat, nunc res est decisa per *Codicem juris*, qui ait can. 864. § 2 : « *l'aide suadendum* » (est). Cfr. *S. Alphonsus*, VI, 285, dub. 3 ; II. Ap., XV, 49.

§ 2. De communione paschali.

1569. — Ex praecepto divino, ut diximus (n. 1566), tenemur *saepius in vita* Eucharistiam suscipere. Ex praecepto autem ecclesiastico pressius determinantur hujusce obligationis *tempus* et *modus*, prout habetur in can. 859, § 1, quo fere verbotenus confirmantur Concilii Lateranensis IV praescripta, scilicet :

«Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, id est ad rationis usum, pervenerit, debet semel in anno, saltem in Paschate, Eucharistiae sacramentum recipere, nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum ¹ ». Porro *duae* in his verbis continentur obligationes, haeque ex genere suo *graves*: prima spectat ad suscipiendi sacramenti *frequentiam* ; altera ad *tempus* susceptionis. Additur autem (§ 3 ejusdem can.) consilium quoad susceptionis *locum*, ut mox infra dicetur.

¹ De his confer *Haus*, Inst. can. 2 cd. n. 249 c

1570. — *Principia*. I. Quisque fidelis tenetur semel saltem in anno suscipere Eucharistiae sacramentum. Nec vero praecepto satisfacit qui *sacrilege* communicat, prout constat ex can. 861 et ex 55a prop, ab Innocentio XI damnata : « Praecepto communionis annuae satisfit per sacrilegam Domini manducationem ». Qui igitur indigne communicavit, tenetur postea satisfacere.

Aliqui censent *annum* computandum esse a Januario ad Decembrem. Sed ex communi DD. sententia, et consuetudine ubique recepta, tempus computatur *a Paschale ad Pascha*, quia hic censetur annus ecclesiasticus, in casu de quo agitur ; aliis verbis, annus incipit a fine unius temporis paschalis et desinit in fine alterius temporis paschalis. *Tempus autem paschale*, ex can. 859, § 2, incipit a Dominica Palmarum, et terminatur Dominica in Albis. Locorum tamen Ordinariis fas est hoc tempus anticipare, non tamen ante quartam diem dominicam Quadragesimae, vel prorogare, non tamen ultra festum SS. Trinitatis. Ceterum ex verbis can. 859, § 1, patet *confessorium*, pro necessitate poenitentis, posse tempus prorogare. Temporis paschalis prorogatio ab Episcopis promulgata, est privilegium *locale* ; ideo etiam peregrini eo uti possunt, ad normam n. 204.

1571. — II. Annua communio, christifidelibus praescripta, peragenda est tempore Paschatis. Hoc tempus assignatum est ab Ecclesia, non ad finiendam, sed ad *sollicitandam* obligationem divini praecepti : quare, qui in Paschate communionem quavis de causa omisit, tenetur *quamprimum*, per decursum anni, communicare, ut expresse dicitur can. 859, § 4. Cfr. 0'. *Alph.*, VI, 297. Tempus autem paschale *stride* computandum est, ita ut quaevis dilatio, etiam *unius diei*, per se, gravis censenda sit. Attamen :

a) Haec obligatio minime urget confessarium, ut indispositos justo citius absolvat ; sed fideles tenentur tollere impedimenta. Hinc excommunicati et carceribus detenti, cum possint, tenentur procurare absolutionem, aut libertatem, quo praecepto paschali satisfaciant (VI, 299). Cfr. n. 225. — *b)* Si quis, *incepto tempore paschali*, postea impediendum a communionem se praevidet, tenetur illico eam accipere (VI, 298). Tempore vero paschali *nondum incepto*, nulla datur obligatio praeveniendi, quia juxta sententiam communem, » ante illud tempus non adhuc contracta est obligatio ; et si quis praevenit, non satisfacit praecepto ; et hoc ita est, ut si quis ob impedimentum praevisum anticiparet, et postea cessaret impedimentum, etiam teneretur communicare in Paschate (H. Ap., XII, 40). — *c)* Infirmus qui *ante tempus paschale* viaticum recepit, ad alteram communionem, tempore Paschatis, tenetur : novum enim urget praeceptum. Si tamen circumstantiae id suadeant, poterit haec altera communio differri. — *d)* Ad *clericos* quod spectat, *expedit* ut feria V Majoris Hebdomadae in missa sollemni seu conventuali communicent. Idem dic de *sacerdotibus*, qui ea die a sacro litando abstinere. Can. 802.

1572. — *Ad locum quod attinet, in quo communio paschalis recipi possit*, olim fideles tenebantur communicare *in propria parochia*, ut scilicet pastor cognosceret oves suae curae commissas. Nunc

autem, ob mutatas circumstantias, canon 859, § 3 statuit : « *Suadendum fidelibus ut huic praecepto satisfaciant in sua quisque paroecia ; et qui in aliena paroecia satisfecerint, curent proprium parochum de adimpleto praecepto certiores facere* ».

Sensus hujus consilii per se patet, ita ut explanatione proprie non egeat *

1573. — III. Praecepto paschali tenetur omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit. Ita ex cit. can. 859, § 1, et ex Concilio Lateranensi IV, cujus celebris Constitutio a S. Congr. de Sacramentis (die 8 Aug. 1910) mirum in modum confirmata et ad pristinum institutionis finem revocata est. Cfr. .l. A. 5., II, p. 577. Pro meliori intelligentia haec declarantur :

1° *Actas discretionis*, tum ad confessionem tum ad communionem, ea est, in qua puer incipit ratiocinari, hoc est circa septimum annum, sive supra sive etiam infra. Ex hoc tempore regulariter incipit facultas communicandi et obligatio satisfaciendi praecepto paschali. Ideo *per se* septennium minime expectandum erit.

AA. communiter putabant annos discretionis intelligendos esse *respective ad materiam*: cum autem S. Eucharistia majoris sit dignitatis, ex hoc concludebant, majorem pro sumptione communionis requiri discretionem, quam pro receptione absolutionis. Ita *Suarez, Lugo, Toletus* et alii. Ex quo factum est ut paulatim pro aetate discretionis, in ordine ad recipiendam S. Eucharistiam, statuta fuerit aetas decem ad quatuordecim annorum. S. *Alphonsus* (VI, 301, duh. 1) addit tamen : « Citius possunt obligari pueri qui ante talem aetatem perspicaciores inveniuntur ». Cfr. ed. G., III, p. 280. ubi referuntur verba *Lugonis, Suarezii* et aliorum ; *Ami du Cl.*, 1911, p. 296 et 297 seqq. ; *Mair*, C. SS. R., (1er hl. *Alphonsus u. das Dekret der Erstkommunion* (ap. *J. inz Quart. Schr.*, 1914, p. 85-100 ; 297-313) ; *Pavone*, C. SS. R., *De la communion de l'enfant* 2.

2° *Ut pueri admitti possint ad communionem* et teneantur praecepto paschali, non sufficit ut sciant corpus Domini a communi cibo

* Licet (de fie) verbum : *curent* aliquid Jussionis in se contineat (cfr. *Venneersch*^*Creuscn*, II, n. 128 ; /taus, Inst. can. l. c. p. 401 seq.), non desunt tamen auctores (v. g. *Cappello*, I, n. 475), qui ipsi nonnisi vim consilii agnoscunt. De *jure* quod competeret parochi exigendi testimonium, non est cur dubitemus. — ' Opportunum censemur sententiam S. *Alphonsi* hac super materia paulo fusius indicare : 1° Docet pueros, postquam usum rationis adepti sunt, nondum ad susceptionem communionis *obligari*, ut ita melius ad tam augustum sacramentum sese praeparent. — 2° Ante nonum vel *decimum* annum, regulariter loquendo, non obligantur : communio vero non est eis differenda ultra duodecimum vel quatuordecimum annum. — 3° Pueri tamen possunt aliquando citius obligari, si nempe ante talem aetatem perspicaciores inveniuntur. Quod si tunc communionem petant, ea ipsis porrigenda est, praecipue in mortis articulo. Cfr. VI, 301 seqq. : II. Ap., XII, n. 43, 44 ; Istruz. c. Prat., XII, n. 43, 44 ; Conf. dir. XII, n. 14 seqq. Ut videre est, S. *Alphonsus* rigorem normarum suo tempore vigentium *pro viribus* temperavit et placita theologorum ad Decreta Concilii Lateranensis reducere conatus est. Scimus praeterea zelantissimum S. Doctorem nostrum, in casu particulari, *infantulae quinquenni* accessum ad sacram communionem libenter concessisse (*Berthe*, Vie de S. Alph., II, p. 547 ; *Mair*, l. c.). Quanto cum gaudio nova Decreta S. Congregationis fidelibus nuntiasset et in sua dioecesi ad amissim servari voluisset ! Revera ipse meliora tempora *praeparavit*.

discernere illudque reverenter adorare (quod ex can. 854, § 2 satis esse diximus, n. 1566, 3°, si sint in periculo mortis), sed merito *exigitur plenior cognitio doctrinae Christianae et accuratior praeparatio* ; ea scilicet qua ipsi fidei saltem mysteria necessaria necessitate medii pro suo captu percipiant, et devoto pro suae aetatis modulo ad SS. Eucharistiam accedant. Ita can. 854, § 3.

Capacitas habendi praedictas dispositiones constituit igitur pro pueris aetatem discretionis, qualis a jure requiritur in ordine tum ad communionem recipiendam tum ad instituendam confessionem. Id constat etiam ex Resp. Praesidis Commiss. Pontif. ad Episc. Nurc., diei 24 Febr. 1920 (cfr. *Period. Hostia*, 1921, init.), Notandum, hanc capacitatem et has obligationes etiam *ante septennium* haberi posse, quidquid sit de controversia inter doctos, an puer incapax peccati mortalis sit capax peccati venialis 1. Vide etiam n. 195.

3° *De stilJicienli puerorum dispositione ad primam communionem*
judicium esto conjessario eorumque parentibus, aut iis qui loco
 nnmnfnr» aunt ii 35/, \ *Parocho* autem est officium advi-
 men (si opportunum judicaverit), ne pueri ad
 nt ante adeptum usum rationis vel sine suffi-
 emque curandi ut usum rationis assecuti et
 quam primum hoc divino cibo reficiantur 2 1

itis apparet : obligatio *praecepti* communionis sumen-
 at, in eos quoque ac praecipue recidit, qui *ipsorum*
 >t in parentes, tutores, confessarium, institutores et

Pueri, qui ad communionem privatam admissi sunt.
integrum cateehismum pro modo suae intelligentiae
 dere debent ii, quibus cura puerorum commissa est,
 praeceptionibus intéressé pergant ; sin minus eorum
 modo suppleant. Episcopi est, normas generales pro
 ionibus statuere. Si puer aliquis in catecheses minus
 us sedulo investigare debet, utrum hoc liat ex mala
 lUeri ipsius (*Anti du Cl.*, 1911, p. 812 ; 1912, p. 107,
 nendalur parochis, ut semel aut pluries in anno insti-
 leralem puerorum qui ad privatam communionem
 ssa, per aliquot dies, instructione convenienti. Porro
 dum puerorum serius instituta, quae in permultis
 t rierioli sollemnitate in usu est, Decreto S. C. non

6 ad 3 ; *Salnuintic.*, tr. 13, disp. 20, dub. 1 et 2, n. 2, 46
 ilUrmint. puero- priu- posse peccare venialiter. — * Ex his
 ssumus. olllcium parochi esse potius negativum : quatenus
 violetur. Contessarii vero puerorumque parentum est, non
 >ed etiam de eorum dispositione judicaro. Admissio non est
 .Vour. Reo. *Théol.*, 1921. p. 52.

abolita est. Ad ipsam per se admittunt parochi, eo quod, ratione exterioris sollemnitatis, potius res fori externi esse videtur. Id vero non est attributio stricte parochialis. Unde religiosi exempti, qui in propria ecclesia Scholares (etiam externos) ad sollemnem communionem admittunt, nullum jus parochiale laedunt (S. C. Ep. et Reg., 14 Maii 1908). Idem dicendum de sacerdote, qui in ecclesia non parochiali, pro prima communione privata pueruli, adhibet caeremonias communioni sollemniori proprias. Perpendant autem, an in hisce casibus prudenter se gerant : non enim omnia expediunt. *Ami du CL*, 1911, p. 29, 753 ; 1920, p. 167. — Non semel vigent quoque circa communionem sollemnem puerorum *statuta particularia dioecesana*.

Articulus V.

De frequenti communione.

1575. — Pia mater Ecclesia, stricto praecepto, ad solam communionem paschalem obligat. « Neque tamen, ait *Cal. Rom.* (P. II. c. 4, n. 60), fideles satis habeant se, hujus Decreti auctoritati obtemperantes, semel tantummodo corpus Domini quotannis accipere ; verum *saepius* iterandam Eucharistiae communionem existiment. Utrum autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus, id magis expediat, certa omnibus regula praescribi non potest ».

Attamen communio frequens et quotidiana est a Christo Domino et a Catholica Ecclesia optatissima, juxta Decretum S. C. Concilii *Sacra Tridentina Synodus*, diei 20 Dec. 1905 (*Coll. S. C. de Prop. Fide*, n. 2225). Quomodo autem in hoc procedendum sit, edocebunt sequentia.

1576. — **Principium.** Communionis frequentia ita definienda est. ut utilitati fidelium imprimis consulatur, quin tamen reverentia tanto sacramento debita praetermittatur. Ratio *primi* est, quia Eucharistiae sacramentum primario fuit a Domino nostro institutum ad spiritualem refectionem animarum. Nec dubium est, quin amantissimis Redemptor velit, hunc cibum praeberi universis ovibus suis : benevalentibus quidem ut vitam abundantius habeant : languidis vero, ut convelescant. Unde Tridentinum Concilium Eucharistiam vocat « antidotum quo liberemur a culpis quotidianis et a peccatis mortalibus praeservemur » (Sess. 13, c. 2).

Quare sic vivant christifideles, exoptat idem Concilium (ib., c. 8), « ut panem illum supersubstantialem frequenter suscipere possint, et is vere eis sit animae vita, et perpetua sanitas mentis ». Et ab Alexandro VIII damnata est haec 23^a Baii propositio : » Similiter arcendi sunt a communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus et omnis mixtionis expers ».

Ratio *secundi* est, quia ob sacramenti excellentiam « requiritur ut cum magna devotione et reverentia (suscipiens) accedat ».

S. Thom., 3, q. 80, a. 10. Unde merito damnata fuit ab Innocentio XI propositio 56a ; quae dicebat : « Frequens confessio et communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota praedestinationis ». Melius dicere debebant, observat *S. Alphonsus* (VI, 254), « est nota reprobationis ».

Cavendum vero ne, sub reverentiae praetextu, sacramentum deseratur ; nam « quamvis aliquo die a communione abstinere sit etiam virtus, tamen, inquit *P. Granata* (in suo tractatu de Communionem), esse communem DD. opinionem quod melius sit accedere quotidie ad communionem ob amorem, quam abstinere ob reverentiam » (Praxis conf., η. 151).

1577. Dispositiones requisitae pro communione quotidiana. Circa dispositiones requisitas ad frequentem communionem, ultimis hisce saeculis controversiae deferbuerant, et in diebus nostris adauctae erant et non sine acrimonia exagitatae ; hinc S. Sedes, in supra memorato Decreto *Sacra Tridentina Synodus* per can. 863 plene confirmato varias statuit regulas, quas hic ad *quatuor* redactas, breviter exponemus. Normae autem praescriptae respiciunt turn *fideles* tum *confessorios*.

Regula 1. *Nemo christifidelium, cujuscumque sit ordinis vel conditionis, prohibendus est a frequenti et quotidiana communione, dummodo sit in statu gratiae et cum recta piaque mente ad sacram mensam accedat* (n. 1 Decreti). Porro haec mens ita est intelligenda :

Recta autem mens in eo est ut, qui ad sacram mensam accedit, non usui aut vanitati aut humanis rationibus indulget, sed Dei placito satisfacere velit, ei arctius caritate conjungi, ac divino illo pharmaco suis infirmitatibus ac defectibus occurrere » (n. 2).

Decretum haudquaquam /«j ĵ/ĥc»\ sed *indicative* tantum exprimere intendit illas intentiones quae principaliores communioresque sunt, nec tamen propterea ceteras excludere voluit. Praeterea nullo modo necesse est ut motivum quo «piis motus ad communionem accedit, directe ad Eucharistiam referatur ; sed sufficit ut intentio dirigatur ad *quemlibet finem supernaturalem* (*Bastien*, de freq, comm., c. 2, n. 135). Deinde communio frequens omnibus fidelibus adeo patere debet, ut etiam pueris qui ad sacram mensam semel admissi sunt, commendanda sit, uti declaravit S. C. C., die 15 Sept. 1906, reprobata contraria consuetudine alicubi vigente (*Munit. eccl.*, t. 18, p. 346). ✠

1578. — Regula II. *Etsi quam maxime expediat ut frequenti et quotidiana communione utentes, venialibus peccatis saltem plene, deliberatis, eorumque affectu sint expertes, sufficit nihilominus ut*

• Ille canon quo confirmatur Illud quod magis in extenso declaravit ac statuit celebre Decretum S. Indentina Synodus. sonat • Excitentur fideles ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico n (Icuntur od normas in decretis Ap. S. traelitas; utque Missae adstantes non solum xpintuali affectu, sed sacramental! ellam -s. Euch. perceptione, rite dispositi, communicent. •

culpīs mortalibus vacent ; cum proposito se nunquam in posterum peccaturos (n. 3). Inde autem sequens effectus firmiter speratur : hoc « sincero animi proposito, ait Decr., fieri non potest quin quotidie communicantes a peccatis etiam venialibus «h noro mane affectu

ad 1

cortin

re s o

sv.se

et η

•pecc

rationis ad s. communionem. — Conferatur etiam *Catechismus cathol.*, p. 208.

De fructu frequentis communionis S'. *Alphonsus* (Praxis, n. 153) haec ex S. Francisco Salesio scribit : « Notandum est id quod S. Franciscus Salesius in sua Philothea in hoc proposito dicit : Si quaerunt a te cur tam frequenter communicates, responde illis quod duplex personarum genus debet saepius communicare, perfecti scilicet et imperfecti : perfecti, ut se in perfectione conservent ; imperfecti, ut ad perfectionem valeant pervenire ; fortes, ne debiles fiant ; debiles, ut fortes evadant ; infirmi, ut curentur ; benevalentes, ne infirmantur. Et quod ad te attinet, utpote imperfectam, infirmam ac debilem, es frequentī communionē. Dic illis quod ii qui mundanis negotiis non sunt implicati, debent saepius communicare, quia habent opportunitatem ; qui vero hujusmodi goliis detinentur, quia egent communionē. Denique Sanctus concludit, dicens : Accede saepius, o Philothea, ad Eucharistiam, immo quam saepissime, consilio tui directoris ». Vix opus est addere, hanc *S. Francisci Salesii* normam eam ipsam esse, quam tenuit S'. *Alphonsus*.

1579. — **Regula III.** *Ut jrequens et quotidiana communio majori prudentia jiat uberiorique merito augeatur, oportet ut conjessarii consilium intercedat* (n. 5). Itaque ex hac S. C. dispositione non requiritur *licentia*, confessarii, sed duntaxat *consilium*, idque non stricta obligatione, sed obligatione prudentiae, ne quis diabolica illusus astutia, aut ductus humanis rationibus, ad sacram mensam accedat, uberiorive merito privetur.

Unde confessarii munus in hoc sancto negotio est fidelibus non tam communionem concedere, quam iisdem in hoc pio exercitio bene exsequendo consilium dare pro viribusque invigilare, ne quis sine recta piaque intentione ad sacram mensam accedat, et ubi conditiones requisitae adsunt, confessario haudquaquam licet communionem frequentem aut quotidianam cuiquam denegare (*Bastien*, l. c., c. 5, n. 153, 154). Hinc est quod Decretum addit (n. 5) :

Caveant tamen confessarii ne a frequenti seu quotidiana communionē quemquam avortant, qui in statu gratiae reperiatur et recta mente accedat ». Quinimmo, propter uberem fructum quod procedit ex frequenti et quotidiana communionē, « parochi, confessarii et concionatores, juxta probatam Catechismi Romani doctrinam (P. II, c. 4, n. G0), Christianum populum ad hunc tam pium ac tam salutarem usum crebris admonitionibus, multoque studio cohortentur » (n. G).

S. Thom., 3, q. 80, a. 10. Unde merito damnata fuit al) Innocentio XI propositio 56a ; quae dicebat : « Frequens confessio et communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota praedestinationis ». Melius dicere debebant, observat *S. Alphonsus* (VI, 254), « est nota reprobationis ».

Cavendum vero

(
 Γ , AAA UICISUO 1AUatlIS
 a cl non sine acrimonia exagitatae ; hinc S. Sedes, in supra memorato Decreto *Sacra Tridentina Synodus* per can. 863 plene confirmato \ varias statuit regulas, quas hic ad *quatuor* redactas, breviter exponemus. Normae autem praescriptae respiciunt tum *fideles* tum *confessorios*.

Regula I. *Nemo christifidelium, cujuscumque sit ordinis vel conditionis, prohibendus est a frequenti et quotidiana communione, dummodo sit in statu gratiae et cum recta piaque mente ad sacram mensam accedat* (n. 1 Decreti). Porro haec mens ita est intelligenda :

« Recta autem mens in eo est ut, qui ad sacram mensam accedit, non usui aut vanitati aut humanis rationibus indulget, sed Dei placito satisfacere velit, ei arctius caritate conjungi, ac divino illo pharmaco suis infirmitatibus ac defectibus occurrere » (n. 2).

Decretum haudquaquam taraficw, sed *indicative* tantum exprimere intendit illas intentiones quae principales communioresque sunt, nec tamen propterea ceteras excludere voluit Praeterea nullo modo necesse est ut motivum, quo quis motus ad communionem accedit, directe ad Eucharistiam referatur ; sed sufficit ut intentio dirigatur ad *quemlibet finem supernaturalem* (*Bastien*, de freq. comin., c. 2, n. 135). Deinde communio frequens omnibus fidelibus adeo patere debet, ut etiam pueris qui ad sacram mensam semel admissi sunt, commendanda sit, uti declaravit S. C. C., die 15 Sept. 1906, reprobata contraria consuetudine alicubi vigente (*Monit. ccd.*, I. 18, p. 346).

1578. — Regula II. *Etsi quam maxime expediat ut frequenti et quotidiana communione utentes, venialibus peccatis saltem plene deliberatis, eorumque affectu sint expertes, sufficit nihilominus ut*

1 (lie canon quo confirmatur illud quod magis in extenso declaravit ac statuit celeberrimo Decretum : *S. Tridentina Synodus*, sonat « Excitentur fideles ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico reficiantur *ad nonnas* m decretis .Ap. S. traditas; ulque Missae adst^ntes non solum spirituali affectu, sed sacramental! ellam ss. Euch, perceptione, rite dispositi communicent* .

culpīs mortalibus vacent ; cum proposito se nunquam in posterum peccaturos (n. 3). Inde autem sequens effectus firmiter speratur : hoc « sincero animi proposito, ait Decr., fieri non potest quin quotidie communicantes a peccatis etiam venialibus ab eorumque affectu sensim se expediant ». Perspicuum enim est « ex frequenti seu quotidiana S. Eucharistiae sumptione unionem cum Christo augeri, spiritualem vitam uberius ali, animam virtutibus effusius instrui, et aeternae felicitatis pignus vel firmitus sumentis donari » (n. 6).

Attamen semper curandum est « ut sedula ad sacram communionem praeparatio antecedit, et congrua gratiarum actio inde sequatur, juxta uniuscujusque vires, conditiones ac officia » (n. 4). Immo si fructus largioris virtutum effusionis in anima non perciperetur, etiam signum esset tepidioris praeparationis ad s. communionem. — Conferatur etiam *Catechismus cathol.*, p. 208.

De fructu frequentis communionis \$. *Alphonsus* (Praxis, n. 153) haec ex S. Francisco Salesio scribit : « Notandum est id quod S. Franciscus Salesius in sua Philothea in hoc proposito dicit : Si quaerunt a te cur tam frequenter communices, responde illis quod duplex personarum genus debet saepius communicare, perfecti scilicet et imperfecti : perfecti, ut se in perfectione conservent ; imperfecti, ut ad perfectionem valeant pervenire ; fortes, ne debiles fiant ; debiles, ut fortes evadant ; infirmi, ut curentur ; benevalentes, ne infirmantur. Et quod ad te allinet, utpote imperfectam, infirmam ac debilem, eges frequenti communionem. Dic illis quod ii qui mundanis negotiis non sunt implicati, debent saepius communicare, quia habent opportunitatem ; qui vero hujusmodi negotiis detinentur, quia egent communionem. Denique Sanctus concludit, dicens : Accede saepius, o Philothea, ad Eucharistiam, immo quam saepissime, consilio tui directoris ». Vix opus est addere, hanc 5. *Francisci Salesii* normam eam ipsam esse, quam tenuit 5. *Alphonsus*.

1579. — *Regula III. Ut frequens et quotidiana communio majori prudentia fiat uberiorique merito augeatur, oportet ut confessarii consilium intercedat* (n. 5). Itaque ex hac S. G. dispositione non requiritur *licentia* confessarii, sed duntaxat *consilium*, idque non stricta obligatione, sed obligatione prudentiae, ne quis diabolica illus astutia, aut ductus humanis rationibus, ad sacram mensam accedat, uberiorive merito privetur.

Unde confessarii munus in hoc sancto negotio est fidelibus non tam communionem concedere, quam iisdem in hoc pio exercitio bene exsequendo consilium dare pro viribusque invigilare, ne quis sine recta piaque intentione ad sacram mensam accedat, et ubi conditiones requisitae adsunt, confessario haudquaquam licet communionem frequentem aut quotidianam cuiquam denegare (*Bastien*, l. c., c. 5, n. 153, 154). Hinc est quod Decretum addit (n. 5) :

Caveant tamen confessarii ne a frequenti seu quotidiana communionem quemquam avertant, qui in statu gratiae reperiatur et recta mente accedat ». Quinimmo, propter uberem fructum quod procedit ex frequenti et quotidiana communionem, « parochi, confessarii et contionatores, juxta probatam Catechismi Romani doctrinam (P. II, c. 4, n. 60), Christianum populum ad hunc tam pium ac tam salutarem usum crebris admonitionibus, multoque studio cohortentur » (n. 6).

Quodsi autem *recta mens non habeatur*, imino si perspicuum sit, poenitentem vanitati inservire vel dumtaxat aliorum usum insequi aliisve humanis rationibus moveri, ita ut frequenti aut forte quotidiano accessu ad sacram mensam non fortior sed debilior fiat (praesertim si ob communionis frequentiam insolescat atque superbiat), confessarii erit poenitentem corrigere atque ad frugem revocare, et ne resipiscat, a sacrae mensae frequentiori aut quotidiano accessu arcere (*Bastien*, n. 156).

1580. — *Regula IV. Communio frequens et quotidiana, praesertim in religiosis institutis cujusvis generis promoveatur ; item (et quam maxime) in clericorum seminariis, quorum alumni altaris inhiant servitio ; et in aliis christianis omne genus ephebeis* (n. 7).

Haec confirmantur can. 595, § 2 ; 1367, n. 2 ; atque satis perspicua sunt. Pro religiosis tamen statuit can. 595, § 3 : « Si post ultimam sacramentalem confessionem religiosus communitati gravi scandalo fuerit aut gravem et externam culpam patnaverit, donec ad poenitentiae sacramentum denuo accesserit, Superior potest eum ne ad communionem accedat, prohibere ». Quae praescripta valent etiam pro communitatibus religiosarum. Cfr. can. 190.

1581. — *Munus confessarii in institutis religiosis hoc est : communionem quotidianam promovere, pro ejus susceptione consilium dare, et invigilare ut poenitentes pia mente accedant et ne abutantur hac frequenti communione. Quod si in poenitentibus religiosis defectus occurrant, de quibus supra diximus, confessarius severiorem agendi modum adhibeat. Ne tamen putet (quidquid dicant aliqui), sibi jus esse prohibendi frequentem aut quotidianam communionem suis poenitentibus religiosis, qui cum recta piaque mente ad eam accedunt. Praescripta enim canonum, in quibus de jure prohibendi agitur, respiciunt non confessarios sed Superiores Institutorum. Deinde etiam Decretum Sacra Tridentina Synodus frequentem et quotidianam communionem commendat praesertim religiosis personis, et jubet ut eisdem « libere pateat » accessus ad sacram mensam. Hoc proprie libertatem in foro externo denotat, quae statim ipso Codice restringitur (c. 595, § 3).*

Canon 595. § 1 haec tandem addit : Si quae sint Instituta sive votorum sollemnium sive simplicium, quorum in regulis aut constitutionibus, vel etiam calendariis, communionem aliquibus diebus affixae et in iis jussae reperiantur, hae normae vim dumtaxat *directivam* habent ».

1582. *Pro praxi.* 1° Prudens confessarius poenitentes edocebit, quomodo devotionem et otiositatem status ita conjungere debeant, ut haec sibi invicem minime noceant, ne ex frequenti communione aliquod detrimentum capiat cura rei familiaris vel infirmorum, educatio puerorum, etc. 2° Insinuet etiam confessarius poenitentibus, ut saepius spiritaliter communicent. Id faciunt, ait Tridentina Synodus (Sess. 13, c. 8), qui voto propositum illum coelestem panem edentes, tunc viva quae per dilectionem operatur, fructum ejus et utilitatem sentiunt.

ad η. 1503,V
Capp I
enunciatis,
minat tempus
diu noctuque
in defectu o.
getalibus, ai
lectrica adh
casibus et me

ad 1584,11: :
Bonze
1885, public
are permittet
ber, up to a:
recitation o
The ;
of Corpus Xt
in a.II. the _c'
Sundays and
class, twice

aliorum fidelium communioni satis esse possit, perpetuo conser-
ventur. Can. 1270.

Ex canone autem 1265, *dummodo adsit qui ejus curam habeat*, 'et regula-
riter sacerdos *semel saltem in hebdomada* missam in sacro loco celebret :

a) SS. Eucharistia custodiri *debet* in ecclesiis cathedralibus (vel quasi-cathe-
dralibus, v. gr. vicariatus Apostolici), parochialibus vel quasi-parochialibus,
et in ecclesia adnexa domui religiosorum exemptorum (virorum aut mulie-
rum). b) Custodiri *potest* in ecclesia collégial», necnon in oratorio principali
(licet tantum semi-publico) domus pie aut religiosae, vel etiam collegii eccle-
siastici quod a clericis saecularibus vel a religiosis regatur ; semper tamen
requiritur licentia Ordinarii loci, c) I t in aliis ecclesiis seu oratoriis custodiri
possit, requiritur Indultum Apostolicum. Loci Ordinarius hanc licentiam con-
cedere potest tantummodo ecclesiae seu oratorio publico, ex justa causa et
per modum actus ; deinde etiam, attenta immemorabili consuetudine, in
curatis ecclesiis subsidiariis (Comm. Pont. 13dec. 1923 ; .1. .1. Λ', XVI, p. 115).

Dicit canon 1267 : In ipsa religiosa vel pia domo SS. Eucharistia custodiri
nequit (revocato quolibet contrario privilegio), nisi vel in ecclesia vel in prin-
cipali oratorio ; nec apud moniales intra chorum vel septa monasterii ». *Sensus
autem canonis hic est:* Si religiosa vel pia domus adnexam habeat publicam
ecclesiam eaque utatur ad ordinaria et quotidiana pietatis exercitia explenda,
SS. Sacramentum in ea tantum asservari potest ; secus in oratorio principali
ejusdem religiosae vel pie domus (sine praejudicio juris ecclesiae, si quod
habet) ; in coque tantum, nisi in eodem materiali aedilicio sint distinctae ac
separatae familiae, ita ut formaliter sint distinctae religiosae vel pie domus ». *Resp. Pontif. Commiss., 2 Jun. 1918 (A. /I. ó', X, p. 347).* — Casu igitur quo
aliqua sororum communitas in aliquo collegio pro servitio haberetur, in
utroque oratorio posset S. Eucharistia custodiri. Ita recte JPouters (II, n. 131)
qui subdit : Dubium est, num *novitiatus* constituat religiosam domum for-
maliter ab alia... distinctam. »

Hum dare, et invigilare ut poenitentes pia mente accedam et ne abutantur hac frequenti communione. Quod si in poenitentibus religiosis defectus occurrant, de quibus supra diximus, confessarius severiorem agendi modum adhibeat. Ne tamen putet (quidquid dicant aliqui), sibi *jus esse* prohibendi frequentem aut quotidianam communionem suis poenitentibus religiosis, (pii *cum. recta piaque mente* ad eam accedunt. Praescripta enim canonum, in quibus de *jure prohibendi* agitur, respiciunt non confessarios sed *Superiores Institutorum*. Deinde etiam Decretum *Sacra Tridenlina Synodus* frequentem et quotidianam communionem commendat *praesertim* religiosis personis, et jubet ut eisdem « libere pateat » *accessus ad sacram mensam*. Hoc proprie libertatem in foro externo denotat. <piae statim ipso Codice restringitur (c. 595, §3).

Canon 595, § i haec tandem addit : « Si quae sint Instituta sive votorum sollemnium sive simplicium, quorum in regulis aut constitutionibus, vel etiam calendariis, communionem aliquibus diebus affixae et in iis jussae reperiantur, hae normae vim dumtaxat *directivani* habent ».

losy. *Pro prou.* 1° Prudens confessorius poenitentes edocebit, quomodo devotionem et officia status ita conjungere debeant, ut haec sibi invicem minime noceant, ne ex frequenti communione aliquod detrimentum capiat (cura rei familiaris vel infirmorum, educatio puerorum, etc 2° Insinuet etiam confessorius poenitentibus, ut saepius *spik it i a l i t e r* communicent. Id faciunt, ail S l rul Synodus (Sess. 13, c. 8), qui *voto* propositum illum coelestem panem edentes, fide viva quae per dilectionem operatur, fructum ejus et utilitatem sentiunt .,

CAPUT IV

De asservando SS. Eucharistiae sacramento.

Codex jur, can. 1265 seqq. ; *Rituale Roman.* (nil. cd.) Tit. IV, c. i ; *Van der Slappen*, Sacra Liturgia, IV, tit. IV ; *Hartmann*, Repertor, rituum, § 195 ; *Coppin*, S. Liturg. Compend., lit. IV ; *Mocchegiani*, Jurisprud. eccl., I. 2, l. §0, c. \ cl 5 ; *Wernz*, Jns. Deer., I, n. 58 ; *Many*, De missa, lit. II ; *Schober*, de Sacram. missae, app. II l. c. 5 ; *Aerlmyt-Dtinen*, II, n. 170 ; *Priimmer*, III, n. 225 ; *Vermeersch-Creustm*, II, n. 588 ; *Cappello*, n. 341 ; *Ubach*, II n. 569 ; *Colli-Lanzi*, IV, n. 2505 seqq. ; *Wouters*, II, n. 130 seqq. ; *Raus*, Inst. can. n. 343.

Consuetudo asservandi in sacrario sanctam Eucharistiam adeo antiqua est, ut eam saeculum etiam Nicaeni Concilii agnoverit », ait Concilium Trid. (Sess. 13, c. 6). Ne autem tantum sacramentum irreverenter habeatur, plura ab Ecclesia de illius asservandi modo praescripta fuerunt, quae omnia apud *liturgicarum institutionum* anteriores legi possunt. Nos pauca tantum, et (piae majoris sunt momenti, ex *Codice* praesertim et recenti *lituali Romano* excerpta hic trademus.

1583. — 1. Particulae consecratae, eo numero qui *infirmorum et aliorum fidelium communioni* satis esse possit, perpetuo conserventur. Can. 1270.

Ex canone autem 1265, *dummodo adsit qui ejus curam habeat*, et regulariter sacerdos *semel saltem in hebdomada* missam in sacro loco celebret :

a) SS. Eucharistia custodiri *debet* in ecclesiis cathedralibus (vel quasi-cathedralibus, v. gr. vicariatus Apostolici), parochialibus vel quasi-parochialibus, et in ecclesia adnexa domui religiosorum exemptorum (virosum aut mulierum). b) Custodiri *potest* in ecclesia collegiala, neenon in oratorio principali (licet tantum semi-publico) domus piae aut religiosae, vel etiam collegii ecclesiastici quod a clericis saecularibus vel a religiosis regatur ; semper tamen requiritur licentia Ordinarii loci, c) L't in aliis ecclesiis seu oratoriis custodiri possit, requiritur Indultum Apostolicum. Loci Ordinarius hanc licentiam concedere potest tantummodo ecclesiae seu oratorio publico, ex justa causa et per modum actus ; deinde etiam, attenta immemorabili consuetudine, in curatis ecclesiis subsidiariis (Comm. Pont. 13 dec. 1923 ; J. A. S., X\ l.p. 115).

Dicit canon 1267 : « In ipsa religiosa vel pia domo SS. Eucharistia custodiri nequit (revocato quolibet contrario privilegio), nisi vel in ecclesia vel in principali oratorio ; nec apud moniales intra chorum vel septa monasterii ». *Sensus autem canonis hic est* : Si religiosa vel pia domus adnexam habeat publicam ecclesiam eaque utatur ad ordinaria et quotidiana pietatis exercitia explenda, SS. Sacramentum in ea tantum asservari potest ; secus in oratorio principali ejusdem religiosae vel piae domus (sine praejudicio juris ecclesiae, si quod habet) ; in eoque tantum, nisi in eodem materiali aedificio sint distinctae ac separatae familiae, ita ut formaliter sint distinctae religiosae vel piae domus ». Resp. Pontif. Commise., 2 Jun. 1918 f.l. A. X, p. 347). Casu igitur quo aliqua sororum communitas in aliquo collegio pro servitio haberetur, in utroque oratorio posset S. Eucharistia custodiri. Ita recte Jotz/ers (II, n. 131) qui subdit : « Dubium est, num *novitiatus* constituat religiosam domum formaliter ab alia... distinctam. »

II. Particulae consecratae conserventur in *pyxide* ex solida decentique materia, eaque inunda et suo operculo bene clausa, cooperta albo velo serico et, quantum res feret, ornato. Can. 1270.

Pyxis, quantum fieri potest, sit aurea vel argentea ; in ecclesiis tamen vaide pauperibus permittitur ex stanno vel ex cupro, modo sit intus deaurata (S. R. C., n. 3161). Ipsi, dum continet SS. Sacramentum, semper substratum sit corporale mundum aut saltem palla.

III. «Pyxis cum Sanctissimo reponatur in *tabernaculo*, clave obserato. Hoc autem tabernaculum conopeo (sit) decenter operatum, atque ab omni alia re vacuum » ; intus auro vel argento sit vestitum, aut saltem pannis sericis albi coloris. Vide Rit. Roman. (Tit. IV, c. 1, n. 6) et can. 1269, § 1 et 2, ex quo etiam liquet, SS. servandum esse in tabernaculo inamovibili, in media parte altaris majoris vel alius aptioris posito.

Tabernaculum soli Eucharistiae asservandae debet inservire (can. cit., § 2) : unde nec reliquiae, nec S. Chrisma, nec oleum infirmorum in eo reponi possunt (8. C. Ep. ac Reg., 3 Maii 1693). *Clavis* nonnisi a parocho aut alio sacerdote (apud religiosos a sacrista, et apud moniales a capellano) custodiatur ((*oil.* S. S., n. 334). Can. cit., § 4. *Conopeum* sit coloris albi, vel ad libitum officio diei convenientis. Pro exsequiis permittitur color violaceus ; semper prohibetur niger. Quoad materiam conopei, nihil praescriptum invenitur (S. R. C., n. 3035, ad 10). Non licet, devotionis aut ornamenti causa, quidquam, praeter crucem, tabernaculo superponere, vel collocare ante illius ostiolum (S. It. C., n. 2613, 27 40 et 2906). Nequit autem asservari SS. Sacramentum in altari (licet baldachinum habeat), quando super illud est habitaculum cum lectulo. S. R. C., 24 Jan. 1908 (A. S. S., 41, p. 122). Ex gravi causa ab Ordinario loci probata, licet SS. asservare nocturno tempore extra altare, super corporali tamen, in loco tutiore. Can. 1269, § 3. Tunc autem ante SSimum (ut mox sub λ dicitur) lucere debet una saltem lampas (c. 1271).

IV. Tabernaculum, ubi SS. Eucharistia asservatur, « in *altari majori* vel in alio, quod venerationi et cultui tanti sacramenti commodius ac decentius videatur, sit collocatum ; ita ut nullum aliis sacris functionibus aut ecclesiasticis officiis impedimentum affe-
ratur. » Rit. Rom. (Tit. IV, c. 1, n. 6) ; can. 1268, § 2.

In *uno* tantum altari asservari potest SS. Eucharistia (can. cit., § 1). In cathedralibus designetur altare quod non sit in conspectu chori, propter functiones pontificales quae fiunt versis renibus ad altare (S. R. C., n. 1946 et 2903 ; *Lucidi*, c. 1, n. 91). 3)

V. Coram tabernaculo, in quo SS. Sacramentum asservatur, *una saltem lampas* continenter luceat. Can. 1271. Facultas SS. Eucharistiam asservandi sine lumine habetur ex *solo Induito Apostolico*.

Porro can. cit. et Rituale Rom. (l. c. n. 6) declarant, lampadem esse nutriendam *oleo olivarum* vel *cera apum*; ubi vero oleum olivarum haberi nequeat, remittendum esse prudentiae Episcoporum, ut lampades nutriantur ex aliis oleis, quantum fieri possit vegetabilibus : non excluditur ergo *petroleum*, si

ecclesiae paupertas urgeat. Cfr. S. R. C., n. 3121 ; /1. S. S., 40, p. 746. Quod si. ob graviter culpabilem negligentiam parochi, vel ejus cui ista cura commissa est, integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, est peccatum mortale, ut communiter docent AA. ; secus, si per unam tantum horam non ardeat (*S. Alph.*, VI, 248 ; *Anal. Juris, poni.*, sen I, p. 1306, ubi plura).

VI. Curabit etiam parochus, ut *omnia ad ipsius sacramenti cultum ordinata*, integra, mundaque sint et conserventur. Rit. Horn. (I. c.). Immo recens *instructio* S. C. de S. (26 maii 1929) graviter onerat conscientiam *Ordinariorum* quoad munditiam altarium et s. suppellectilium f.1./1.5., XXI, 1929, p. 638).

Addit vero can. 1268, § \ : Curent ecclesiarum rectores ut altare, in quo SS. Sacramentum asservatur, sit prae omnibus aliis ornatum, ita ut suo ipso apparatu magis moveat fidelium pietatem ac devotionem.

VII. Hostiae consecratae et *recentes* sint et *frequenter* renoveantur, veteribus rite consumptis. Ita can. 1272 ; vide Rit. Rom. (I. c. n. 7) et n. 1520.

Parochus proinde caveat ne particulae recenter consecratae veteribus admisceantur ; hisce vero omnibus distributis vel a seipso sumptis, pyxidem purificare non omittat. Si renovanda sit hostia major pro expositione Sanctissimi, debet ipse sacerdos veterem sumere : non enim licet eam frangere et fidelibus distribuere. Cfr. *Schober*, de Caerem. miss., e. II, n. 6.

1584. — Quaesitum. *Quid est notandum de expositione* 0'5. *Eucharistiae*. ?1.

Duplex distinguitur expositio, privata scilicet et publica. *Est privata*, quando pyxis, suo velo cooperta, relinquitur in tabernaculo aperto ; *publica autem dicitur*, quando SS. Eucharistia extrahitur e tabernaculo ipso et publicae venerationi exponitur in ostensorio. Vide can. 1274, § 1. Jamvero :

I. Expositio *privata* permittitur ob causam justam etiam privatam, nec opus est licentia Ordinarii. Can. cit. Quoniam in ea servanda sint, ex sequenti Decreto S. C. Ep. ac Reg. (6 Dec. 1602) patebunt : « Quandocumque privata ex causa sacrosancta Eucharistia exponenda videbitur, a tabernaculo nunquam extrahatur, sed pyxide velata, in aperto ejusdem tabernaculi ostiolo, cum assistentia alicujus sacerdotis stola et superpeiliceo induti, et cum sex saltem luminibus cereis collocetur. Quod idem in ecclesiis saecularium servari mandamus ». Si tamen vetus vigeat consuetudo *extrahendi sacram pyxidem ad benedicendum populo*, servari potest (cfr. *Bencd.* A7E, Instil. 30, n. 16 seqq.). In quibusdam regionibus, expositio aliquando fit *extrahendo pyxidem a tabernaculo*, eamque loco ostensorii in throno collocando : hic modus, ait *Gardellini* (I. c., § 36, n. 26), Romanae Ecclesiae consuetudinibus adversatur, et propterea non est permittendus. Quod si usus jam invaluerit, ab Episcopo

Cfr. Instructionem *Clementis XI* pro Orat. 40 Horarum ap. *Gardellini*, Proemlum ad. Instr, ipsam et seqq.

tolerari poterit. Talis autem expositio non ut privata, sed ut publica est habenda. etsi minus sollemnis. Cfr. S. R. C., n. 2390, 2428 ; Pont. Commiss., 6 mart. 1927 f.-l. A. A', XIX, p. 161).

II. Expositio publica fieri potest *de jure* die festo Corporis Christi et intra octavam in omnibus ecclesiis inter missarum sollemnia et ad Vesperas. Aliis vero temporibus, fieri nequit nisi ex justa gravique causa praesertim publica, et de Ordinarii loci licentia, licet ecclesia ad Religionem exemptam pertineat (ex can. 1274, § 1). Ut autem publica expositio *licite* fiat, praeter Episcopi consensum, *requiritur decentia*; quocirca haec notamus : 1° SS. Sacramentum exponatur vel in throno speciali cum baldachino, pro expositione scilicet longiore, vel super altari aut in throno super altari, pro expositionibus minoris durationis, v. gr. in laudibus vespertinis (cfr. *Ami du Cl.*, 1920, p. 65G). 2° SS. non debet remanere expositum nisi *sex* saltem *cerei* in altari ardeant, ipsique *aliqui adoratores* sine intermissione adstent (S. R. C., n. 1192, 3480). 3° *Durante expositione*, saltem 40 horarum (juxta *Instr. Clementinam*). nullae esse debent in altari, neque reliquiae, neque imagines sanctorum (praeter angelorum adorantium) ; crux vero relinqui vel removeri potest, pro locorum consuetudine, juxta Decretum S. R. C. (n. 2365). Porro notandum est id quod respondit S. R. C. (n. 3382) : « Instructionem Clementinam *extra Urbem non obligare*, laudandos tamen qui se illi conformare student, nisi aliud ab Ordinariis locorum statuatur ». 4° Non licet (sine necessitate vel gravi causa, aut nisi ex Indulto, (quod v. gr. viget pro sacerdotibus Adoratoribus » Romae) *missam* etiam cantatam celebrare in altari coram SS. Sacramento sollemniter exposito, praeterquam pro eo reponendo. Hem. non licet intra vel extra missam in eodem altari, *durante expositione*, communionem 2 fidelibus administrare. Ita pluries S. R. C., et nuper die 17 Apr. 1919 (Decr. auth., n. 1406, 1421, 3448; A. A', XI, p. 246). Cfr. *Ami du Cl.*, 1921, p. 142 ; *Monitore Eccl.*, 1926, p. 155. 5° Dummodo omne absit irreverentiae periculum, et Ordinarii locorum sedulo invigilent nec permittant Sacramentum publicae venerationi exponi, nisi id fiat cum debito obsequio et reverentiae significatione, praesens Ecclesiae disciplina non videtur adeo aliena ab expositionibus indulgendis. Attamen expositio *non sit nimis frequens*: nimia enim frequentia posset fieri causa, cur de reverentia erga tantum Sacramentum aliquid imminueretur ». A. A', phonsus, \ I, 424, 15° (cui principio etiam respondet hodierna praxis romana).

1585. *Ut parochi et confessorii publicum SS. Eucharistiae cultum promoveant*, canon 1273 eos pie ac graviter ita adhortatur Nihil omittant ut pietatem erga SS. Eucharistiam in fidelium animis excitent, eosque praesertim hortentur ut etiam diebus fecialibus intra hebdomadam frequenter *missae sacrificio assistant* et X.s'. *Sacramentum visitent*. Meminerint etiam fidelium institutores exercitium *visitationis SS. Sacramenti* pretiosis indulgentiis ditari. Cfr. A. A', 5. \ I. p. 7 i ; \ XIV, 1932. p. 231 , \ XV, 1933, p. 381 seq. Hinc statuit can. 1266: Ecclesiae, in quibus SS. Eucharistia asservatur, praesertim paroeciales. quotidie per aliquot saltem horas fidelibus pateant ».

• Juxta responsum Pontit. Commis*. diei 11 Julii 1912 (A. A', s. XIV, p. 529), sunt illi qui tantum quibus datum est uestere sanctissimam Eucharistiam aut quae meundum can. 1171 (epdtmc «Miratae fuerunt, salvis exceptionibus ibidem notatis — lde» at hoc loco uno verbo memorare quae respondit S. R. C. die 22 febr. 1924 (A. A', S. XVI, p. 103). non esse permissum usum curruum triumphalium vel « automobilium » ad publice deterendum SS. Sacramentum — Exceptio viget Romae, ubi durante supplicatione 10 horarum, his licet, exposito SS. Sacramento, porrigere sacram communionem, qui per noctem Mlorallonis Opus peregerunt — Celerum anteriores prohibitiones denuo confirmavit S. R. C. 27 Jul. 1927 (A. A', S., XIX, p. 139).

DISSERTATIO II

DE SS. EUCHARISTIA PROUT EST SACRIFICIUM

Expositis illis, quae ad SS. Eucharistiam spectant, prout est *Sacramentum* ordinatum ad nostram sanctificationem, restat ut de augustissimo hoc mysterio loquamur, in quantum est sacrificii M, quo Divinae Majestati supremum illum cultum, qui ipsam decet, digne exhibemus (vide quae diximus n. 1508).

Hujus sacrificii oblatio appellatur *missa*, ducens suam originem a vocabulo, *missio*, vel quia per hoc sacrificium mittitur ad nos Christus, vel quia mittitur oblatio a nobis ad Deum, vel quia olim, absoluta parte quae offertorium antecedit, dimittebantur catechumeni, vel demum quia, completo sacrificio, dimittitur populus cum his verbis : *Ite missa est* (*Adversa*, de Sacrif. missae).

Quae de missae sacrificio dicenda veniunt, in duo capita dividimus : in primo dicemus de hoc sancto *sacrificio in se speciato*, in secundo de iis quae spectant ad ejus *celebrationem*.

CAPUT I

De missae sacrificio in se spectato.

S. Thomas, 3, <T. 83 — Alphonsus, VI, 304-313 ; ed. G., III. p. 283 : Lugo, de Eiichar., dls. 19, sect. 1 ; Suarez, P. 3, disp. 74 ; Bellaninus, I. 5, c. 5-27 ; Bened. A IV, de Sacrii, missae ; de Auyuzlmis, thés. 14 et 15 ; Billot, thés. 53 ; Gihl, Das hl. Messopfer ; Lepin, L'idée du sacrifice de la Messe, p. 310seqq. ; La Taille, Mysterium Fidei, L. I. II ; Herrmann, II, n. 1690 ; Aertny-Hamen, II, n. 178 ; Prümmer, III. n. 229 seqq. ; Cappello, I. n. 548 ; inemch, III, n. 280 ; Woulero, II. h. 199.

Tria hic sunt inquirenda: 1° quaenam sit *notio* sacrificii missae; 2° quisnam ejus *valor* et *fructus* ; 3° quomodo fiat ejus *applicatio*.

A r t i c u l u s 1.

De notione sacrificii missae.

1586. — D e f i n i t i o . Sacrificium, in *sensu lato* acceptum, est omnis actio quae in gloriam Dei cedit, ut oratio, eleemosyna, etc., juxta illud *Psalm. 6 : Immola Deo sacrificium laudis* ; et *Psalm. 56 : Sacrificium Deo spiritus contribulatus*. - Stricte autem sumptum definitur : Oblatio facta Deo per immutationem alieujus rei sensibilis in signum supremi dominii, ex legitima institutione. Dicitur :

1° *Oblatio*, pro genere, in quo cum aliis oblationibus convenit. 2° *Facta Deo*, quia soli Deo, non sanctis, sacrificium offertur. 3° *Per immutationem alicujus rei sensibilis*: immutatio enim distinguit sacrificium ab aliis oblationibus. 4° *In signum supremi dominii*; nam tali signo significamus, ita a Deo tanquam supremo Domino nos et nostra destrui posse, sicuti res oblata immutatur. 5° *Er legitima institutione*; haec autem institutio tria requirit: ut sacrificium fiat publica auctoritate, fiat nomine totius populi, et fiat a sacerdote tanquam legitimo ministro » (VI, 304, not. 1).

Divisio. « Ex parte finis (sacrificium) distinguitur *latreulicum*, quod offertur mere in obsequium Dei; *eucharisticum*, in gratiarum actionem; *propitiatorium* seu expiatorium, in remissionem culpae vel poenae; *impetratorium*, ad obtinenda bona a Deo » (ib., not. 2).

1587. Principia. I. Missa est verum ac proprie dictum sacrificium, quo Divinae Majestati offertur corpus et sanguis Jesu Christi, sub speciebus panis et vini. Constat 1° ex *Tridentino* (Sess. 22, can. 3): « Si quis dixerit, in missa non offerri Deo verum et proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari: anathema sit »; 2° ex *ratione*: verificantur enim omnes veri sacrificii conditiones. Missa enim est a) *oblatio facta*, cum ipse Christus Deo Patri offeratur; b) haec oblatio fit *per immutationem alicujus rei*: per consecrationem enim (et per sumptionem, ut infra n. 1589, Quaest. I dicitur) mactatur Christus mystice, et sic habetur immutatio ad sacrificium requisita; c) fit praeterea *in signum supremi dominii*: ad hunc enim finem ordinatur principaliter sacrificium altaris; d) fit *er legitima institutione*: nam a Christo institutum est, quoad id quod pertinet ad essentiam sacrificii (ib., n. 3).

Sacrificium autem Eucharistiae, in lege gratiae institutum (quo omnia antiqua sacrificia cessarunt), omnium rationes illorum perfecte continet: est enim *latreuticum* in recognitionem divinae excellentiae; est *eucharisticum* in gratiarum actionem; est *impetratorium* gratiarum per merita Christi; est *expiatorium* peccatorum, quia per illud Deus ad misericordiam movetur.

1588. II. Incruentum missae sacrificium idem specie est ac sacrificium cruentum crucis. Eadem enim victima ab eodem summo atque aeterno sacerdote offertur; eadem est formalis ratio sacrificii, cum offeratur in protestationem supremi dominii, quod habet Deus, vitae et mortis.

Sacrificium igitur altaris, ut ait Tridentinum, non quidem essentialiter differt a sacrificio crucis, sed tantum accidentaliter, quoad modum offerendi, nempe quia 1° in illo crucis intercessit mors realis, in hoc intervenit mystica; 2° illud oblatum fuit per ipsum Redemptorem in ara crucis, hoc offertur ministerio sacerdotum; 3° illud fuit meritorium, quia ubi solutum fuit pre-

tium nosirae redemptionis ; hoc vero non est meritorium, cum hic tantum applicentur meriti Christi » (VI, 304, not 2).

Hinc, quoad OFFERENTES missae sacrificiuni, haec sani tenenda a) Offerens *principalis et primarius* est ipse Christus, siquidem (ut docet Trid.. Sess. 22, c. 2) est idem offerens sae rdotum ministerio, qui seipsum obtulit in cruce , nec, alias, Christus dici posset sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech. b) Minister *secundarius* et Christo subjectus (qui tamen vere et proprie offert) est omnis et solus sacerdos valide ordinatus, quamvis haereticus, excominunicatus, degradatus, etc. (Trid., Sess. 23, c. i), c) Ecclesia vero et fideles in sacrificium *concurrunt* vel generaliter vel specialiter ; unde, dici possunt moraliter illud offerre. Et quidem Ecclesia *generaliter* per sacerdotes, tanquam delegatos suos, offert ; unde in canone dicitur : Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, sed et cunctae familiae tuae », i. e. populi christiani. Fideles vero ad sacrificium *specialiter* concurrunt, cum illud speciali modo promovent, v. gr. ministrando, vel assistendo, et maxime dando stipendium (VI, 307 ; op. in Trid., Sess. 23, n. 18).

1589. - - Quaesita. I. *In (pio consistit essentia sacrificii missae ?* Plures adsunt sententiae, quarum *quatuor* referemus :

Pi u m a dicit eam consistere *in sola sumptione*, quia in illa tantum reperitur destructio sive immutatio victimae.

S e c u n d a dicit eam consistere in *oblatione*, quae sequitur consecrationem, his verbis : « Unde el memores », etc., cum sacrificium nihil aliud sit quam oblatio. — *Ilae duae opiniones non videntur probabiles.*

T e r t i a docet, eam consistere *in sola consecratione utriusque speciei.* cum ordine ad *sumptionem*, sicut ad partem integrantem. Etenim in consecratione omnia adsunt requisita ad sacrificium, nempe *oblatio*, quae jam fit in actu exercito, el *destructio* seu *immutatio victimae*, dum vi verborum jam corpus a sanguine Christi separatur. Ordinatur tamen sacrificium missae ad victimae sumptionem ; unde sumptio pertinet ad sacrificii integritatem, ideoque jure divino praecipitur.

Haec sententia, ait .S'. *Alphonsns*, est quidem valde probabilis et communior, sed *probabilior* mihi videtur (licet in t. 1° tertiae adhaeserim) *q u a n t a* sententia, quam tenent Bellarminus, Tournely, etc. x. *Haec sententia dicit essentiam sacrificii consistere partialiter in ulraqiie consecratione el partialiter in sumptione ;* in consecratione enim ponitur victima et in sumptione consumitur ». Kalio praecipua est, « quia verum et reale sacrificium requirit veram el realem rei oblatae destructionem, quae non habetur nisi per sumptionem sacerdotis, qua destruitur sacramentalis existentia Christi » (λ 1,305).

† Juxta .IerbiyH-Zhn/iezi (II, n. 182) hanc sententiam etiam tenent : *Salmanlicenses ; Mttehior Cano ; Imsîu s.* Plures quoque *Herrmann* (II, n. 1699) in hujus sententiae favorem citat auctores, hic non recensitos. Nec desunt moderni, qui ipsi adhaerent.

AA. dogmatici nostrae aetatis generatini potius tertiae sententiae adhaerent. Cfr. *Christ. Pesch*, Com]). Thcol. dogm. (1914), IV, prop. 21 ; *Billot*, de Sacram., l. I. thés. 54 ; *Pohle*, Lehrb. der Dogm., III, p. 352. Vario autem modo explicant, quomodo per solam consei rationem jam sacrificium Missae essentialiter perficiatur (vide dogmaticos). Ceterum ipse S. Alphonsus hanc tertiam sententiam dicebat esse *communio*rem.

II. *An requiratur ad essentiam, sacrificii consecratio utriusque speciei?* Respondet 5. *Alphonsus* l :

Sententia communior et probabilior *affirmat*, et ratio est, quia, ex Trid., Sess. 22, c. I. sacrificium missae debet esse rememorativum sacrificii cruenti crucis, juxta illud Christi Domini : Hoc facite in meam commemorationem ». Jamvero, si una tantum species consecraretur, etsi vi verborum poneretur corpus exsanguis, vel etsi per sumptionem haberetur mactatio ; non tamen exprimeretur sanguinis effusio, quod non iit nisi per utriusque speciei consecrationem, per quam proprie significatur separatio sanguinis a corpore, juxta dictum S. Cyrilli : Gladio verborum sanguis separatur a corpore ». Hac ipsa ratione, utraque species simul coixsistere debet super altare : quare, ex Rubrica, si utraque haberi nequit, missa est interrumpenda, nisi jam una species consecrata sit : tunc enim, si species deficiens haberi possit nec diu sit expectandum, alferri debet et consecrari, ne sacrificium remaneat imperfectum !. Cfr. *Bened. XIV*, de Sacrif. miss., l. 3, c. 10, n. 18.

Hanc sententiam non pauci AA. recentes merito *certam* nominant (cfr. *Lehmkuhl*, II, 229), ilique favet can. 817 supra adductus (n. 1517. fin.). Hic enim non jam quaeritur : quid requiratur ut adsit *sacramentum* Eucharistiae (de hoc jam locuti sumus n. 1518). Perpenditur potius quid necessarium sil. ut adsit *sacrificium* missae, cruentae mortis Domini repraesentativum. Quare si quis, celebrata missa ex stipendio debita, adverterit unam ex materiis fuisse invalidam vel dubie validam, ad novam celebrationem de se tenetur, nisi accedat consensus donatoris, vel condonatio S. Sedis. Nec hic valet principium :

Obligatio dubia, obligatio nulla ; versamur enim in materia justitiae, quae creditori potius favet. Vide dicta n. 947 ; cfr. etiam grave Resp. S. OIT., n. 1610 transcriptum.

Ar t i c u l u s II.

De valore et fructu sacrificii missae.

1590. *V*alor est eilicacia illa, quam habet missa ex dignitate offerentis et rei oblatae, ad conferenda bona offerenti et iis pro quibus offertui. *F*ructus autem sunt bona ipsa, quae, intuitu sacrificii, Deus confert. Iude valor a fructu differt, volui causa ab effectu » (VI, 312).

I'm Ius seu eiTeclus missae *distinguitur* ex triplici capite 1° ex parte rei: 2° ex parte *causae*; 3° ex parte *participantium*. Inde :

¹ Op mor VI. 106. De mente S. Xlphonsi circa hanc materiam non est dubitandum. I if. i enim aliam quoque sententiam negantem afferat, attamen ne verbum quidem additur ¹ v quo erui posait s. Ductorem) un credere salis probabilem. Vide supra n. 108, quomodo procedat S Doctor in enuntiandis propriis opinionibus. ¹ De defeci, m edebr. missarum, in >. n. « Ex eadem Rubrica, Iu 10. n. 3, debet sacrificium expleri ab alio sacerdote tiiaiu non Jejuno -i celebratis graviter infirmetur vel moriatur post consecrationem etiam unius tantum speciei > ide infra n. 1041. q. III.

1591. — I. Ex parte rei, quadruplex est missae effectus : adoratio scilicet et gratiarum actio (quoad Deum) ; remissio tum peccatorum tum poenarum, et impetratio bonorum (quoad homines). Constat ex definitione Ecclesiae in Trid., Sess. 22, can. 3, ubi sic dicitur : « Si quis dixerit missae sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium ; vel soli prodesse sumenti ; neque pro vivis et defunctis, pro peccatis, poenis, satisfactionibus et aliis necessitatibus offerri debere : anathema sit ». Cfr. n. 1599.

Porro de his effectibus missae, seu fructibus, notentur sequentia : 1° Remissio *peccatorum*, sive mortalium, sive venialium, non fit immediate per missae sacrificium, sed tantum mediate, in quantum nempe « Deus intuitu hujus sacrificii immediate placatur, et deinde movetur ad poenitentiae donum concedendum, per quam immediate delentur peccata ». 2° Remissio *poenarum* conceditur immediate hominibus justis, pro quibus offertur sacrificium. Docet enim Tridentina Synodus, « animas in purgatorio detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio, juvari ». Alia autem via defuncti juvari non possunt, quam immediata poenarum remissione. 3° Impetratio *bonorum* respicit prae primis bona '*spiritualia* : impetrantur immediate gratiae actuales ad perficiendos actus, quibus gratia habitualis accrescit. Secundario impetrantur bona *temporalia*, in quantum haec prosunt animae (VI, 311). Missa e autem sacrificii *suos effectus* *producit*, nisi sit obex in subjecto. Operatur quidem secundum mensuram bonae dispositionis, quae inest homini, vel si agatur de missa pro defunctis, secundum nobis ignotam divinae sapientiae ordinationem.

1592. — II. Ex parte causae, duplex distinguitur fructus : ex opere scilicet *operato*, et ex opere *operantis*. Fructus ex opere *operato* est ille qui confertur intuitu meritorum Christi ; dum fructus ex opere *operantis* confertur intuitu meritorum et devotionis celebrantis. Cfr. *Herrmann*, 11, n. 1715 seqq.

Fructus ex opere *operato* est fructus principalis, independens a probitate celebrantis, et aequè conceditur, sive a bono, sive a malo sacerdote missa celebretur. Atque idem tenendum de precibus, quae in missa dicuntur : valent, tametsi dicantur a sacerdote peccatore : hic enim orat nomine Ecclesiae, quae est semper Deo grata. Fructus vero ex opere *operantis* est accidentaliter, estque pro sanctitate celebrantis, major vel minor. Hinc Alexander Papa : « Sacerdotes, inquit, (quanto digniores fuerint, tanto facilius, pro quibus clamant, exaudiuntur » (*S. Alph.*, \ I. 312. Not. 2°, v. fin.).

1593. III. Ex parte participantium, quadruplex habetur fructus, videlicet : generalissimus, generalis, specialis et specialissimus.

1° Fructus *generalissimus* (ab aliis generalis dictus) est ille, cujus omnes fideles, tum vivi, tum defuncti, aliquo modo fiunt participes. Cum enim minister, in quocumque sacrificio, agat nomine Ecclesiae, sacrificium prodest toti Ecclesiae.

2° Fructus *generalis* (ab aliis sub speciali comprehensus) est ille, qui obtingit fidelibus qui sacrificio assistunt, vel ad illud concurrunt ministrando paramenta, luminaria, hostias, etc.

Hic fructus non pendet, ab intentione celebrantis, sed *a devotione fidelium*, qui per peculiarem suam operam fiunt quodam modo offerentes.

3° Fructus *specialis* seu *ministerialis* est ille, qui obtingit eis, quibus missa applicatur. Hic ordinarie intenditur, ubi de missae fructu simpliciter sermo est.

Eructum *specialem* (ministerialem) sacerdos nomine Christi et nomine Ecclesiae, quorum personam agit, applicat. Jam vero: fieri potest, ut quandoque (v. gr. si missa dicatur ad intentionem excommunicati vitandi) sacerdos, inquantum nomine Christi agit, fructum specialem valide applicat ; invalide vero quatenus agit nomine Ecclesiae, quae respectu vitandorum, eum ut plurimum non constituit suum ministrum. Cfr. infra n. 1600.

4° Fructus *specialissimus* est ille, qui obtingit soli sacerdoti celebranti, eique est omnino proprius (VI, 312).

1594. — Quaesitum. *An sacrificium missae habeat valorem infinitum ?* Respondemus, haec praemittendo : Certum est missae sacrificium in se, et quoad sufficientiam, esse valoris infiniti, ratione infinitae dignitatis Christi, qui in hoc sacrificio est victima et principalis offerens ; sed quaestio est, utrum missa, etiam *ex institutione Christi*, habeat efficaciam seu virtutem operandi infinitam ? Itaque sacrificium Missae est quidem infiniti valoris *intensive et ex parte hostiae oblatae* ; estne etiam infiniti valoris *extensive et quoad suam efficaciam applicationis ad homines* ? En res *controversa*, de qua duplex adest sententia :

a) *Prima, probabilis, negat*, atque docet, sacrificium ita a Christo esse institutum. ut determinatum effectum producat, ita scilicet, ut pluribus applicatum minus prosit singulis, quam si uni tantum applicetur. Probatur ex prohibitione Ecclesiae, quae vetat ne pluribus missam petentibus uno sacrificio satisfiat. — b) *Secunda vero sententia affirmat*, tenetque mutitem sacrificii missae esse tum intensive, tum extensive infinitam. Dicitur *intensive infinita*, quatinus potest causare fructum majorem et mirorem juxta mensuram dispositionis hominis, *extensive* autem, quatenus potest infinitos effectus producere, et prodesse infinitis hominibus sicut uni soli. Quoad effectum vero, dicitur missae sacrificium esse *finitum*, non jam ex sua institutione, sed ex finita capacitate hominum pro quibus offertur. Huius sententiae est, quia missae sacrificium idem est, etsi modo diverso oblatum, ac sacrificium crucis, quod fuit infiniti valoris. Unde, juxta hanc sententiam, missa aequale prodest pluribus applicata, ac si uni applicetur.

* S. Up/ionoo. ut pa<sim notant auctores, (cfr. Garni.l. III, p. 313, / : < appello, I n 592 ; lerbiys-Damcn. II, n. is) , \ .niinr-.h, III. n. 286 . Haulers. II n. 2H7 not.), non constanter aindi-ni videtur tenuisse partem. In *Theol.* mor. dicit. « '«eundam sententiam, speculative loquendo, videri probabiliorem » (X I. n. 312).

Preces autem missae ab Ecclesia institutae *magis prosunt* alicui, si singulariter ei, quam si pluribus a sacerdote applicentur : ut patet ex Concilio Constantiensi, ubi damnatus fuit hic articulus Wicleti: Speciales orationes applicatae uni personae per praelatos vel religiosos, non plus prosunt eidem, quam generales, ceteris paribus » (VI, l. c.).

1595. — *Pro pra.ri*: 1° Quantumvis haec *secunda* sententia (de qua in num. 1594) probabilis videatur, non licet tamen una missa satisfacere *pluribus stipendiis*, ut expresse docet can. 825, n. 3 ; stipendium enim non datur ut pretium fructus missae, sed pro sustentatione ministri ; unde cum ipse ex uno stipendio sustentationem jam habeat, deficit titulus, cur aliud recipiat. Patet idem ex propositione IO damnata ab Alexandro VII : « Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre ». Diximus : *pluribus stipendiis*. Referre autem juvat opinionem cl. *D'Annibale* (III, n. 190, not. 19), qui censet per unam celebrationem licite satisfieri posse *pluribus promissionibus* celebrationis. Sed haec non probantur, quia decipiuntur promissarii (vide etiam n. 1010, *b*). — 2° Stante *primae* sententiae probabilitate, non potest sacerdos, pro stipendio certo, incertum missae fructum applicare. Potest tamen, applicata missa pro eo qui stipendium dedit, ea simul pro se, vel ex caritate pro aliis applicare, *non quidem absolute, sed sub conditione* ; salvo nempe jure illius, pro quo missam applicare tenetur (cfr. n. 1610). Vide *Alph.*, VI, 336.

Articulus 111.

De applicatione sacrificii missae.

1596. — *Notiones*. Applicatio missae est : *in eniis intentio*, (quia sacerdos personant designat, quam, fructus sacrificii cult fieri participem. — Potest esse vel *publica*, si nempe fit sciente populo ; *senii-publica*, si soli dantes eleemosynam et celebrans eam cognoscunt ; *privata* denique, si celebrans suo secreto consilio, nemine sciente, missam applicat. Notetur tamen celebrationem missae, licet applicatio sil privata, semper remanere actum *publicum* divini cultus.

De applicatione tria quaeruntur : 1° utrum ipsa requiratur, ut sacrificium fidelibus prosit ; 2° qualis esse debeat ; 3° pro quibus Heri possit.

1597. — *Principia*. I. Specialis missae fructus a celebrante applicari debet. Ratio : hic fructus, proveniens ex sacrificio, quatenus est actio Christi, nemini stricte debetur ; ut ergo ei, pro quo missa offertur, obtingat, speciali donatione applicetur oportet. Cfr. (Coust. *Auctorem fidei* et prop. 38 Synod. Pistoriensis ibi damnatam.

Dicitur : 1° *Specialis missae fructus* ; nam fructus generalissimus et generalis, sicut et specialissimus, non requirit applicationem, quippe quem fideles et sacerdos, quatenus sunt offerentes, certo semper percipiunt (*Lugo*, disp. 19, n. 230). 2° .1 *celebrante applicari debet*. Applicatio enim est celebranti omnino propria : est actus potestatis ordinis. Inde deduces :

UBRARY Of THE
^ ^ LASTICS

a) «Si religiosus applicat missam contra Superioris voluntatem, illicite quidem, sed valide applicat ; quia subditus, quoad ordinis potestatem, qua tunc utitur, non subjacet praelato » (VI, 343 ; II. Ap., XV, 79). Cfr. Decretum S. C. de Relig. n. 156, not. transcriptum, b) Si sacerdos *non applicat*, vel applicat pro *incapaci*, fructus remanet in thesauro Ecclesiae, in praxi ergo, « quando dubitatur an is, pro quo offerimus, sit capax fructus, consultum est in missis *gratuitis* illas applicare vel nobis ipsis, vel alteri sub conditione : si persona cui applicantur non sit capax. In missis vero *debitis ex stipendio*, quia, probabiliter, fructus cedit in beneficium propinquorum offerentis, ex ejus implicita voluntate, ideo tunc non possumus, cui velimus fructum applicare, nisi sub conditione : ut praejudicium non fiat cui obligatio adsit applicandi » (VI, 336).

Pro praxi: 1° Valde incertum est, an possit sacerdos *fructum specialissimum aliis applicare*. Ita S. Thomas, Lugo, Suarez et alii. Eadem ratio urget ac pro fructu generali. Jure meritoque igitur ab Alexandro VII damnata est propositio sequens : « Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII » (VI, 318). 2° Fructus specialis, facta applicatione, illico distribuitur, nec remanet *suspensus*: unde si quis, dum vivit, missas legere facit pro requie animae suae, fructus satisfactorius *statim* applicatur (*Ami du CL*, 1908, p. 1039). 3° Fructus specialis, in missis *gratuitis*, inter plures dividi potest, ita ut uni applicetur fructus satisfactorius. alteri fructus impetralorius. 4° In missis ex *stipendio* debitis, totus fructus specialis danti eleemosynam est applicandus. 5° In missis ex *obedientia* vel *fidelitate* debitis, dummodo salva sit intentio pro qua missa dicitur (v. gr. missa dicatur pro gratiarum actione, si propter hoc sit petita), nihil obstat quominus alii fructus aliis applicantur.

1598. — II. Ut valida sit applicatio missae, debet fieri ante consecrationem, per intentionem saltem habitualement, et aliquo modo determinatam. Tres igitur conditiones in casu requiruntur, nempe :

1° *Debet fieri ante consecrationem, saltem secundae speciei*, ne periculo nullitatis exponatur ; quia sacrificium producit suum effectum dum perficitur, neque is effectus suspenditur : est autem etiam probabile, sacrificium sola consecratione perfici, uti supra diximus (n. 1589, Quaes. I).

2° *Requiritur intentio saltem habitualis* ; sicut enim non sufficit interpretativa, sic nec requiritur actualis aut victualis, sed sufficit habitualis, i. e. habita et non revocata. Ratio est, quia applicatio missae se habet *per modum, donationis* verbalis, quae semel facta valet donec expresse revocetur (\ 1,335).- Ille autem quaeri potest:

Quaenam valida censenda est applicatio, si sacerdos, prioris intentionis inlinemor nonani eliciat. Respondemus : illa, quae *praedominans* agnoscitur. Si igitur prior applicatio fuerit absoluta, universalis et revocatoria cujusque intentionis posterioris, ipsa valet. Si utraque esset aequalis, praevaleret posterior, uti in testamento. In dubio, sufficit ut sacerdos alia vice sacrificium ei applicet, cui prima vice non fuit applicatum. Certum enim est alterutram applicationem fuisse validam (*Lugo*, de Sacram, in gen., disp. 8, n. 124).

3° *Requiritur intentio determinata, saltem implicite* ; secus enim non esset ratio, cur fructus uni potius quam alteri obtingeret. Sufficit vero determinatio implicita, quia haec, generali aliquo termino, personas in particulari jam attingit.— Inde licet concludere:

1599. — a) *Valet* applicatio, si dicas : « Offero hoc sacrificium pro eo qui dedit stipendium » — « juxta mentem Superioris »¹ — pro quo exigit fundatio » — « pro maximo peccatore » — « pro anima graviore tentatione afflicta » — « pro anima purgatorii ceteris magis derelicta, aut Deo magis grata » — « pro omnibus animabus purgatorii » — « pro eo cui applicare teneor » — « pro persona, vel intentione scripta vel mente determinata, in principio hebdomadis, etc. ». E contrario, *non valet* ista applicatio : « Offero, ut Deus, vel B. V. Maria, sacrum istud applicet, aut applicare velit ». Ratio, quia ex institutione Christi, sacerdotis est, non Dei nec B. V. Mariae, sacrificium applicare aut determinare. Valeret tamen si diceretur : « Offero pro personis quibus B. V. Maria speiatiim vult opitulari » (*Sporer*, P. II, c. 64, n. 179). b) Si quis stipendium a decem personis accipit pro totidem missis, non videtur satisfacere, applicando singula sacrificia pro singulis *indeterminate* (sicut non consecraret qui decies proferret formam super decem hostias, cum intentione consecrandi unaquaque forma unam hostiam ex eis in confuso). Si vero unamquamque missam intenderet applicare omnibus illis decem personis, singulis applicando decimam partem uniuscujusque missae, bene satisfacit ; quia fructus est divisibilis (VI, 335, q. 2). c) Si confuse a diversis recepta sunt stipendia, applicatio sufficienter determinatur, si fiat secundum ordinem, quo stipendia accepta sunt, juxta axioma : « Qui prior tempore, potior jure ». Unde, si viginti stipendia hoc modo acceperis, nulla alia cura tibi incumbit, nisi ut sacrum vicies facias, ad dantis intentionem. Interruptio tamen intercedere potest, modo infra debitum tempus missae celebrentur, d) Applicatio, sub conditione jam impleta, est valida, v. gr. si Petrus mortuus est. applico pro ejus anima ; non autem sub conditione futura contingente, v. gr. applico illi, cui Titius interrogatus voluerit (VI, 337). e.) Applicatio ad intentionem illius, *qui primus stipendium oblaturus est*, certe est *illicita*, ex prohibitione Clementis VIII, quam promulgavit Paulus V, die 15 Nov. 1605, vetans hanc consuetudinem, « lanquam pluribus nominibus periculosam, fidelium scandalis obnoxiam, atque a vetusto Ecclesiae more nimium aberrantem ». Cfr. can. 825. η. I. Ordinarie est *dubie valida*, quia sacramenta humano modo sunt administranda : aliquando *certo* est *invalida*, puta si stipendium postea offerretur pro liberatione a morbo, etc., qui, dum missa applicaretur, nondum exsistebat ; nam, ut valida esset haec applicatio, deberet fructus sacrificii maneresuspensus usque ad morbi existentiam, quod non videtur credibile 2.

1600. - III. Integrum est missam applicare pro quibusvis, tum vivis tum etiam defunctis purgatorio igne admissa expiantibus. Ita can. 809 post Tridentinum, Scss. 22, c. 2 ; et ratio est, quia fructus sacrificii crucis obvenire possunt omnibus, qui sunt capaces gratiae. Cfr. *Coll. S. 5.*, n. 374; *Salmant.*, tr. 5, c. 2, n. 25.— Dicitur autem :

¹ Vid. Rcsp. S. C. C., 27 Febr. 1905, in *Lcopolien.*, ap, «Vouin /fer. *ThM.*, 37, p. 324. —
² Canon 825 in umere (licii, *nunviuam esse liciluni*, - Missam applicare ad intentionem illius qui applicationem, oblata eleemosyna, petiturus cU, sed nondum petiit, el eleemosynam postea datam retinere pro Missa antea applicata ».

Pro defunctis purgatorio igne admissa expiantibus; nani nec licite nec valide offerri potest pro *damnatis*, (pii sunt irrevocabiliter a corpore Christi separati. Atque idem dicendum de pueris *absque baptismo* mortuis, quia hi etiam in statu immutabili sunt constituti. Sed nec pro *Beatis* olTerri potest, cum ipsi finem, ad quem fructus missae ordinantur, jam adepti sint. Licet tamen in eorum honorem missas celebrare, eo scilicet line ut pro beneficiis, quae eis a Deo collata sunt, gratiae persolvantur, utque eorum patrocinium imploretur, seu, aliis verbis, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in codis, quôium memoriam agimus in terris (Trid., l. c., c. 3).

jure ecclesiastico, principium praedictum duabus exceptionibus restringitur; scilicet:

1° Pro excommunicatis vivis missa *privatim tantum* et remoto scandalo offerri potest; et si sunt vitandi, solum pro eorum conversione. Can. 2262, § 2, 2°. — 2° Si cui deneganda est sepultura ecclesiastica, non licet pro eo missam *publice* applicare, sive agatur de missis exsequialibus, sive de anniversariis, sive de aliis publicis officiis. Can. 1241. Vide n. 1386.

In specie igitur: *a)* Licite offertur missa, etiam publice, pro *infidelibus*: non enim in numerum excommunicalorum, de quibus can. 2262, adscribi possunt (semper tamen scandali ratio habenda est), *b)* Offertur etiam licite pro *haereticis vel schismaticis, etiam* defunctis, modo applicatio non sit publica: pro foro enim externo praedicti excommunicatis aequiparantur. Ita ad normam can. 809 et 2262, quibus priora severiora Decreta mitigantur.

1(101. *Annotationes.* 1° Missa prodest *dejunctis* ex infallibili promissione Christi. Ita sententia verior et communior. Ratio, quia cum sit de fide (ex Tridentino) missam utiliter offerri pro defunctis, id non potest fieri nisi ex opere operato, i. e. ex promissione Christi, quae utique habetur in verbis illis Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum (VI, 310). 2° Missa de requie prodest defunctis magis quam missa de sanctis. Dicit *S. Thomas* (Suppl., q. 71, a. 9 ad 5): « Ex parte sacrificii oblatis aequaliter prodest defuncto, de quocumque dicatur; sed ex parte orationum magis prodest illa in qua sunt orationes ad hoc determinatae; sed tamen iste defectus recompensari potest per majorem devotionem, vel ejus qui dicit missam, vel ejus qui jubet dici, vel iterum per intercessionem sancti, cujus suffragium in missa imploratur (l. l. c.). 3° In die Commemorationis omnium defunctorum, una e tribus missis potest libere applicari et pro ea stipendium accipi (n. 1609, 4°). 4° Satisfacit celebrans missam de requie *ad intentionem dantis*, si qualis haec sit. prorsus ignoretur. S. R. C.. 29 Nov. 1856 (cfr. *Schober*, p. 288. in «), ubi habetur Decretum). Hinc concluditur, missam *de requie* valide *pro vivo* applicari; quod etiam licite fiet, si ratio siili- liens accedat, v. gr. si aha paramenia non habeantur. 5° Non satisfacit sacerdos, si putans jam mortuum, pro quo mortuo celebrare debet, *celebret pro eo adhtu* uvo quia error est essentialis. Quisque enim, dum vivit, animae suae variis modis providere potest v. gr. lucrando indulgentias, etc.; non item post mortem (VI, 337, 5°).

¹ Idem dicendum est de missa pro defunctis, quae in singulis ecclesiis parochialibus C. III. U. di. dominica post 2 Noi. legenda est in compensationem iniquae ini-arum fundatarum spoliationis. Utamur in praxi omnis parochi ad intentionem defunctorum missam celebrant (dmi clu (i. 1913. p. 539). — Juxta decisionem Praesidis Pontii. Coinmiss. abrogatum <-t pra>-erjptum S. Conirreg. Conci), (diei 1j oclob. 1915) <], retributione non r>> ipianda ne ration, quidem extrinseci incommodi m et 3. Mis-a in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum fA. -I >.. XVI. p. tie. du 13 dec 1923)

ad 1600: vPτζ
 Venn.
 celebrare pre
 vet onittende
 nec in ipsa i
 lebrat ut nil
 Blat l
 faniliave ,. f(
 (ita ergo in
 NB. A
 ”L0Wn Mass;;
 ch pters and
 tine VIII, p

....., k z z v .piuiuo itujubiiKHii oDiigaxio oritur, conside-
 remus : quorum lres communiter recensentur, nempe: *ordo* receptus;
officium sacerdoti commissum ; *stipendium* a fidelibus acceptum.

Alii tituli ab AA. passim commemorantur : *obedientiae* nempe et *fidelitatis*,
 si attest vel praeceptum Superioris vel simplex promissio celebrandi. De his
 autem ea tantum notare volumùs : *a)* Certum est, Superiorem posse subdito
 missae applicationem *imponere, in virtutes, obedientiae*. Praeceptum hujusmodi
 obligat de se sub gravi, *b)* Cum Superior subdito *hoc modo praecipit* cele-
 brationem missae cui adnectitur stipendium, subditus *ex justitia* tenetur
 quoque ad applicationem, si celebret * *c)* Si missa petitur a Superiore pro
particulari tantum intentione, v. gr. pro gratiarum actione, subditus potest de
 aliis missae fructibus disponere (vide n. 1597). *d)* Sacerdos omittens missam
gratis promissam, probabiliter non peccat graviter : simplex enim promissio
 regulariter sub levi tantum obligat. « Omnes autem conveniunt peccare gra-
 viter, qui omittit missam debitam ex voto... ; quia nemo dubitare potest hanc
 esse materiam gravem in voto vel praecepto. » (VI, 317. q. 4). Cfr. n 628 et
 1062.

Ar t i c u l u s I.

Be obligatione celebrandi ratione ordinis.

1603. Christus « suis Apostolis eorumque in sacerdotio succes-
 soribus, ut offerrent praecepit per haec verba : *Hoc facile in meant*
'commemorationem, ut semper catholica Ecclesia intellexit et docuit
 (Trid., Sess. 22, c. I). De fide igitur est, praeceptum aliquando cele-
 brandi universali sacerdotali ordini a Christo impositum fuisse
 (ib., c. 2). I Irum vero hoc praeceptum ad *singulos* etiam sacer-
 dotes sese extendat, id nunc investigandum est. Quaeritur ergo :

* Inmo, secundum *Noldm-Sdimit* (III, n. 198. 3"), Superiore, regulares sui. subditis...
 missae applicationem praecipere solent... ex justitia, ubi stipendi i missarum a superioribus
 accipiuntur eo pacto, ut per subditos ea persolvenda curent. Ubi autem 5. *Alphonsus*
 aliquid simile dicat, ut refert cl. IVoulersfll, n. 21 i, II. 2°), nos fugit.

-..... ...«oou, cLiani pumice, pro *infidelibus*: non enim in numerum excommunicatorum, de quibus can. 2262, adscribi possunt (semper tamen scandali ratio habenda est), *b*) Offertur etiam licite pro *haereticis vel schismaticis, etiam* defunctis, modo applicatio non sit publica: pro foro enim externo praedicti excommunicatis aequiperantur. Ita ad normam can. 809 et 2262, quibus priora severiora Decreta mitigantur.

1(501. *Annotationes.* 1° Missa prodest *defunctis* ex infallibili promissione Christi. Ita sententia verior et communior. Ratio, quia cum sit de fide (ex Tridentino) missam utiliter offerri pro defunctis, id non potest fieri nisi ex opere operato, i. e. ex promissione Christi, quae utique habetur in verbis illis Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum (VI, 310). 2° Missa de requie prodest defunctis magis quam missa de sanctis. Dicit S. Thomas (Suppl., q. 71. a. 9 ad 5): « Ex parte sacrificii oblatus aequaliter prodest defuncto, de quocumque dicatur; sed ex parte orationum magis prodest illa in qua sunt orationes ad hoc determinatae; sed tamen iste defectus recompensari potest per maiorem devotionem, vel ejus qui dicit missam, vel ejus qui jubet dici, vel iterum per intercessionem sancti, cujus suffragium in missa imploratur (I. l. c.). 3° In die Commemorationis omnium defunctorum, una e tribus missis potest libere applicari et pro ea stipendium accipi (ii. 1609, 4°). 4° Satisfacit celebrans missam de requie *ad intentionem dantis*, si qualis haec sit. prorsus ignoretur. S. R. C., 29 Nov. 1856 (cfr. Schober, p. 288, in ubi habetur Decretum). Hinc concluditur, missam *de requie* validè *pro vivo* applicari; quod etiam licite fiet, si ratio sufficiens accedat, v. gr. si alia paramenia non habeantur. 5° Non satisfacit sacerdos, si putans jam mortuum, pro quo mortuo celebrare debet, *celebret pro eo adhuc vivo*, quia error est essentialis. Quisque enim, dum vivit, animae suae vanis modis providere potest, v. gr. lucrando indulgentias, etc.; non item post mortem (I, 337, 5°).

[Idem dicendum est de missa pro defunctis, quae in singulis ecclesiis parochialibus in illa die dominica post Nov. legenda est. in compensationem iniquae missarum iustitiarum spoliationi. Vltamen. in praxi omnes parochi ad intentionem defunctorum missam celebrant. f. tmi du Cl. l. 13, p. 539). — Juxta decisionem Praesidis Pontific. Commis.*, abrogatum est praescriptum s. Congreg. Concilii, (diei 15 octob. 1915) de retributione non recipienda ne ratione quidem extrinseci incommodi in 1^a et 3^a Missa in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum (t. A. S., Wi. p. iit., djC 13 1923),

CAPUT II

De sacrificii missae celebratione.

S. Thomas, 3. q. 82, a. 10 ; S. Alphonsue, VI, 313 seqq. : ed. (>., III, p. 294 ; Lupo, disp. 20 seqq. ; Suarez, disp. 80 : Gaiparn, de SS. Eucharistia, I, c. 2 seqq. ; II. c. 5-8 ; LehmhuhL II, n. 259 ; Bona. Iterum lilurg. libri duo ; de Sacrif. missae tractatus <isceticu> ; tfanp Praei, de missa ; Wernz, Jus hecr.. III, tit. 2Q, § 4 ; Vermeersch-Creusen, Epit. II. n. 103 ; Cappello, n. 630 ; Prümmer, III. η. 251 ; Clinch, II, 518, 541 seqq. ; Noldin-Schmil, III, n. 182 ; Colli-Lanzi, IV, n. 2547 el 2559 seqq. ; lUscella-Gennaro, V, n. 358 seqq. ; l-Vouten?, II. η. 210.

1602. — In hoc capite primum de *obligation?* celebrandi, deinde de *requisitis ad celebrandum* sermo institui debet. Ut autem quaestio de obligatione celebrationis convenienter absolvatur, necesse est ut varios titulos, ex quibus hujusmodi obligatio oritur, consideremus : quorum tres communiter recensentur, nempe: *ordo* receptus; *officium* sacerdoti commissum ; *stipendium* a fidelibus acceptum.

Alii tituli ab \A. passim commemorantur : *obedientiae* nempe et *fidelitatis*, si adest vel praeceptum Superioris vel simplex promissio celebrandi. De his autem ea tantum notare volumus : *a)* Certum est, Superiorem posse subdito missae applicationem *imponere, in virtutes, obedientiae*. Praeceptum hujusmodi obligat de se sub gravi, *b)* Cum Superior subdito *hoc modo praecipit* celebrationem missae cui adnectitur stipendium, subditus *ex justitia* tenetur quoque ad applicationem, si celebret l. *c)* Si missa petitur a Superiore pro *particulari* tantum intentione, v. gr. pro gratiarum actione, subditus potest de aliis missae fructibus disponere (vide n. 1597). *d)* Sacerdos omittens missam *gratis promissam*. probabiliter non peccat graviter : simplex enim promissio regulariter sub levi tantum obligat. « Omnes autem conveniunt peccare graviter, qui omittit missam debitam ex voto... ; quia nemo dubitare potest hanc esse materiam gravem in voto vel praecepto. » (VI, 317. q. 4). Cfr. n. 628 et 1062.

A r t i c u l u s I.

De obligatione celebrandi ratione ordinis.

1603. — Christus « suis .Apostolis eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent praecepit per haec verba : *Hoc facite in meum 'rmmnenioralione*ni, ut semper catholica lîcclesia intellexit et docuit (Irid., Sess. 22, c. 1). De fide igitur est, praeceptum aliquando celebrandi universali sacerdotali ordini a Christo impositum fuisse (ib., c. 2). l trum vero hoc praeceptum ad *singulos* etiam sacerdotes sese extendat, id nunc investigandum .est. Quaeritur ergo :

l Immo. secundum Ao/dtn-SchmB (III, η. 198, 3°), Superiore i regulares sui* subditis..., missae applicationem praecipere solent... ex justitia, ubi stipendi i missarum a superioribus accipiuntur eo pacto, ut per subditos ea persolvenda curent. Ubi autem S. *Alphqnsus* aliquid simile dicat, ut refert cl. *Wouters* (II, n. 214. II. 2°), nos fugit.

An singuli sacerdotes, ratione ordinis suscepti, et independenler a quovis alio titulo, teneantur sub gravi aliquando celebrare?

Kespondenius id *affirmando*, et hoc certum est tum jure divino, tum jure ecclesiastico. Etenim 1° Praeceptum divinum colligitur ex verbis Christi : *Hoc facite*, etc., cum nulla adsit probabilis ratio praecepimn restringendi ad ordinem sacerdotalem in genere. Item ex verbis Apostoli : *Omnis namque Pontifex... constituitur... ut offerat dona et sacrificia pro peccatis*. 2° Praeceptum ecclesiastici m colligitur ex c. *Dolentes*, 9, de *Celebr. miss.*, ubi Innocentius III vehementer reprehendit sacerdotes, qui missarum sollemnia vix celebrant quater in anno ». Probatur praesertim ex can. 805, ubi statuitur : Sacerdotes omnes obligatione tenentur Sacrum litandi pluries per annum ».

Rationem autem hujus sententiae refert *D. Thomas*, dicens (3, q. 82, a. 10) : Unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secundum illud (2. Cor., 6) : *Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Opportunitas autem sacrificium olTerendi non solum attenditur per comparisonem ad fideles Christi. quibus oportet sacramenta ministrare, sed principaliter per Comparisonem ad Deum, cui consecratione hujus sacramenti sacrificium olTertur. I nde sacerdoti, etiamsi non habet curam animarum, non licet omnino a celebratione cessare». Ita 5. *Alphonsus* (VI, 313, dub. 1°) cum *Suarez*, *Laymann*, etc. et plerisque auctoribus sive veteribus sive recentibus, ut ait (*'appello* (n. 632). Sententia *Lugonis*. quam recentes AA. tuebantur et tuentur nonnulli ' quaeque negabat hanc obligationem esse de jure divino, jam vix apparet solida. H

a) *C,ravis* est obligatio, etiam secluso scandalo, celebrandi *ler* vel *quater* in anno, in festis nempe *sollemnioribus*. Multi tamen dicunt sufficere, si sacerdos celebret *ler* vel *quater* in anno, *quibuslibet diebus*, modo servetur debita distantia, ita ut ultra sex vel octo menses non abstineat 2.

b) *Sub levi* tenentur sacerdotes *saepius* celebrare : addit enim can. 805, post Tridentinum : ' (l'uret autem Episcopus, vel Superior religiosus, ut iidem (sacerdotes) saltem singulis diebus dominicis aliisque festis de praecepto divinis operentur ». Jamvero AA. olim communiter ex verbis Tridenlini adesse obligationem sub levi adstruebant. In mo ait *S. Alphonsus*. Nescirem a culpa levi excusare sacerdotem illum, qui *quotidie* celebrare posset (una hebdomadis die excepta ob reverentiam), et sine ulla justa causa, sed tantum ob desidiam, a celebrando abstineret. Sacerdos enim non solum pro se celebrat. sed etiam pro bono lotius Ecclesiae populique Christiani, cujus minister et intercessor est constitutus, juxta illud Apostoli : *Omnis Pontifex, etc.*» (VI. 359 ; ed. G. 111. p. 348). 3.

Pro praxi. Sedulo perpendantur a sacerdote (praesertim a scrupuloso) verba seraphici Docturis Sacerdos qui x«n celebhat, inquit, quantum in ipso est. prisai Trinitatem lamio et gloria angelos laetitia, peccatores venia, justos sub-

> Etuinu Inter alios *flail·nui-J'iilnuen* (IV. 1005 -«( ). *Vermeertch* (Epit. II. n. 77). Ceterum etiam .l S. Bonaventura olun haec cfTerebanlur (in IV 1». 12, p. », a. 2, q. I). ' S tlphonMU' cum siiarez Salmant et l'alao (VI, n. 311) .ut. sacerdotem ratione «.candall non posse dillerr· celebratloin m Missae per diuturnum tempus, puta, 6 vel b men...' Quae-tlo autem ab lp-< agitatur baec est An sacerdos teneatur sub culpa liravi aliquando celebrare '(quod oblitu- c<t el ' appello, n 033,dum censurae stimulos admovit).

sidio et gratia, in purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam Christi spirituali beneficio, et seipsum medicina et remedio contra quotidiana peccata et infirmitates » (opusc. *de Praepar. ad missam*, c. 5). Unde nonnisi ex causa justa a quotidiana celebratione sacerdos abstineat.

Articulus II.

De obligatione celebrandi ratione officii.

Balione officii, quod susceperunt, tenentur omnes animarum pastores, non modo *missam celebrare*, sed etiam eam pro *populo aliquando applicare*. Quae duplex obligatio singillatim est explicanda.

1604. — *Principia*. I. Omnes pastores animarum tenentur, et quidem sub gravi, celebrare missam, singulis diebus dominicis et festis. Etenim populi et pastoris obligationes sunt correlativae ; unde, quibus diebus populus missam audire tenetur, iisdem et pastor tenetur illam celebrare : uti habetur ex Tridentino (Sess. 23, c. 14) : « Si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, missas celebrent ». Quod si quis legitime impediatur, tenetur supplere per alium, ne populus missa careat (VI, 313, 326). Quoad dies festos *suppressos*, habetur etiam expressa Ecclesiae voluntas, ut mox videbimus.

Per accidens, tenetur parochus etiam aliis quam praedictis diebus celebrare : v. gr., si urgeat consecrandi necessitas ad viaticum ministrandum ; item si occasione benedictionis nuptialis, vel exsequiarum, fideles rationabiliter petant. Haec enim, ut missa comitante peragantur, ipsum Rituale insinuat. Nec tamen tenetur *applicare* sacrificii fructum, nisi stipendium accipiat. S. Oit., 1 Sepi. 1841 (*Oil. S. (de Prop. Fide*, n. 882) ; S. C. Cone., 27 Apr. 1895 (*Anal. eccl.*, III, p. 156).

1605. — II. Omnes pastores animarum similiter sub gravi tenentur applicare missam pro populo. Constat ex Tridentino (Sess. 23, c. 1) : « Cum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, etc. » Obligatio igitur celebrandi pro populo est *juris divini*, juxta illud *Joann.*, 21, 17 : *Pasce oves meas* ; quae obligatio, ut est *juris divini*, *aliquoties* tantum urget.

Juris divini absoluti est sola applicatio ex parte *Episcoporum*. Applicatio quae imponitur *parochis*, tantummodo per viam consequentiae *juris divini* nominari potest, quatenus parochi, ab Episcopo legitime nominati, ab ipso partem pastoralis curae accipiunt, cum oneribus quae, ex rerum natura, cuique pastori incumbunt. Unde obligatio applicationis a parochis faciendae quandoque nominatur *juris divini hypothetici* (*Lehmkuhl*, II, n. 261) ; quandoque vero *juris tantum ecclesiastici* (cfr. *yl. S.*, p. 410).

Jus ecclesiasticum accuratius definivit : 1° ad *quosnam* haec obligatio se extendat ; 2° *quibus diebus* urgeat : 3° *quomodo adimplenda sit*. Haec in sequentibus investiganda sunt, ad normam novi juris, adhibita forma *quaesiti et responsi*.

1606. Quaesita. I. *Quibusnam animarum pastoribus incumbit obligatio applicandi pro populo ?* Respondemus :

Tenentur missam applicare pro populo : 1° *Episcopi*, post captam sedis possessionem (can. 339, § 1), item Administratores Apostolici permanentor constituti (can. 315, § 1). 2° *Vicarii* ac *Praefecti Apostolici* (can. 306). 3° *Abbates* cum jurisdictione quasi episcopali et proprio territorio (can. 323, § 1). 4° *Vicarii capitulares* (can. 660). 5° *Parochi* (etiam regulares) licet amovibiles sint et congruam sustentationem non habeant, non obstante consuetudine immemorabili in contrarium (Benedictus XIV, *Cum semper*, 19 Aug. 1764). 6° *Quasi-parochi*, in partibus Vicariatus seu Praefecturae Apostolicae constituti (can. 466, 451, § 2, n. 1). 7° Omnes *pastoris vice fungentes*, quales sunt tum *vicarii actuales*, quibus cura animarum ita committitur ut habitualis cura remaneat penes personam moralem, v. gr. Romae in S. Maria Majore penes Capitulum (can. 671, § 6), tum *vice-parochi* seu vicarii oeconomi, qui, vacante paroecia deputantur ut ei praesint (can. 673, § 1).

Licet Episcopus duas vel plures dioeceses aequae principaliter regat (vel administret), satisfacit obligationi per applicationem *unius* missae (can. 339, § 5). Item dicendum de parochio, cujus curis aliae paroeciae committuntur (can. 466, § 2). Sed si Episcopus officium parochi exerceat, *duplicem* missam applicare tenetur, ut habetur ex S. C. de Prop. Eide. 23 Mart. 1863 (ap. *Lucidi*. I. c. 3, n. 364. p. 453 ; *l'.* *l'.*, I, 410). Tunc autem per alium obligationi satisfacere poterit aut per se die sequenti, ut habet can. 419, § 2, loquens de canonico qui eodem die premitur onere missae conventualis et parochialis (cfr. infra n. 2263). Episcopi ac parochi *Orientalium* obligationibus paribus obstringuntur ac pastores Ecclesiae latinae possunt tamen, quoad dierum determinationem, sequi legitimas locorum consuetudines (S. C. de Prop. Eide, l. cil.). Vide Decr. Syn. Prov. Ruthen., anni 1891. lit. 4, c. 2.

Non autem tenentur applicare missam pro populo a) *Episcopi titulares*; decet tamen ut id aliquando faciant (can. 348, § 2), *Vicarii Generales*, vicarii foranei, vicarii substituti (absente parochio), vicarius adjutor parochi qui ob senectutem, caecitatem, imperitiam, muniis obeundis impar evaserit (can. 475). vicarii cooperatores can. 476, § 6), capellani monialium. nosocomiorum, etc. Ad capellanos militum quod attinet, leges particulares attendi debent (cfr. l. l. V. 1, p. 56 i. b) *Praelati regulares* non tenentur qualibet dominica pro suis subditis applicare. Nihilominus, cum ipsis specialis cura pastoralis ab Ecclesia sit commissa jure meritoque decet ut aliquoties pro suis orent et sacrificent.

? St plure» paroecias temporali applicatione regii, unam tantum debet Missam applicare dicta - prae-i npll- juxta a^o i-l icm Pont Coinmiss. diei I. Julii i ' ? (A V XIV p. 528).

II. *Quibusnam diebus pastores animarum pro populo applicare tenentur?* Respondetur :

Tenentur applicare omnibus dominicis aliisque festis diebus de praecepto, *etiam suppressis* '. Ita ex can. 339, § 1 et 466. Elenchum autem authenticum horum festorum vide supra, n. 654 et 655.

Excipiuntur Vicarii ac Praefecti Apostolici, necnon quasi-parochi, qui applicare tenentur solummodo in sollemnitatibus Nativitatis Domini. Epiphaniae. Paschalis, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, Immaculae Conceptionis et Assumptionis B. M. V., S. Josephi. SS. Petri et Pauli, Omnium Sanctorum. Can. 306, 466.

Deinde *a)* Ad *unam* solam applicationem tenentur animarum pastores in festo Nativitatis Domini, et si quod festum de praecepto in diem dominicam incidat. Can. 339, § 2. — *b)* Si festum ita *transferatur* ut in die « ad quem » non solum fiat Officium cum missa festi translati, sed etiam servantur obligationes tertii praecepti, pastores debent applicare in die « ad quem » ; secus in die « a quo ». Can. cil., § 3. — *c)* Si festum suppressum a festo allioris ritus sit impeditum, cessat obligatio supplendi alia die. Cfr. .I. .I. .S', III, p. 391 ; VI, p. 9 ; et n. 655.

111. *Quomodo obligationi pro populo celebrandi satisfieri debet?* Respondeo, animarum pastores hanc obligationem et diebus locisque statutis et per seipsos debere implere.

1° *Diebus statutis*, nisi legitima dispensatio intercesserit. Can. 339, § 4 et 466. Itaque :

a) Graviter peccat, qui vel semel applicare omittit, cum intentione altero die non supplendi. Peccat etiam graviter, qui *saepius* applicationem in alios dies transfert ; leviter vero, qui semel aut bis sine ratione sic agit, *b)* Ordinarius loci justa de causa permittere potest ut parochus missam pro populo *alia die* applicet ab ea qua jure adstringitur. Ita can. 466, § 3. Quinimmo, Induito fretus, *potest adigere parochos* ut missam dicendam pro populo (vel missam binationis) in favorem causae piae applicent. Ita S. C. Cone., 8 Maii 1920 f.l. .I. .I., XII, p. 536 seqq., dub. 1.). *c)* Si sacerdoti conceditur missa ex stipendio legenda diebus festivis, cum onere eleemosynam Episcopo transmittendi, celebrans certo tradere debet stipendium laxae synodali conforme. Id vero, quod laxam excedit, conservare posset in solo casu, quo constaret illud pro labore extraordinario vel intuitu personae fuisse concessum. Vide dicenda n. 1617, 1°. Cfr. Decretum S. C. C., 31 Jan. 1880 (.I. S. .S', 13, p. 255). Si vero diebus festis (vel in missa binationis), jubet Episcopo, applicatio facienda est favore causae piae, v. gr. pro seminario, distinguendum erit : vel eleemosyna favore causae piae non est legitime designata in Induito, tunc

'Quaestio est, an animarum pastores pro populo applicare teneantur etiam diebus *olltn er jure particulari* festivis, nunc vero a Codice suppressis. Sunt qñl id allrmant. Cfr. .Vomi. eccl., 1920, p. 72 ; Voue. *Rev. ThM.*, t. H7 (1920), p. 378. Alii tamen cum *l bah* (II. ;<08) et *Hiat* (II. n. 363) negant, quia revera S. C. Concilii, suo decr. 28 dec. 1919 (*A. .t. S.* XII p. 'i2), sub fine novi indicis, dicit . dies S. Patroni Regni ; dies S. Patroni loci », nihil aliud addens. In contrarium videtur responsum particulare, relatum apud .Vonit. I. C. p. 265 scq. Recentius autem S. C. Itone. In *Toletana el aliarum*, die 19 jul. 1930, ad propositum dubium : An obligatio applicandi Missam pro populo diebus festis suppressis, olim ex *jure particulari de praecepto*, existat in casu -, responderunt : *Aggrinative* (*A. zl. S.* XXII, 1930, p. 521 seqq.).

cedit in gratiam causae piae duntaxat eleemosyna quae laxae diocesanae sit conformis ; vel eleemosyna est legitime designata, tunc ea lota cedere debet favore causae piae. In utroque casu, fas est Ordinario aliquid tribuere sacerdoti celebranti, ratione incommodi, etc. Ita S. C. Cone., 8 Maii 1920 (l. cit.).

2° *Loco statuto*, nempe in ecclesia parochiali, nisi rerum adjuncta celebrationem alio in loco exigant aut suadeant, ut constat ex can. 466, § 4. Parochus die festo *legitime absens* satisfacit suae obligationi, tum si ipse missam applicet pro populo suo *in loco ubi degit* ; tum si alius, pro ipso, missam pro populo in parochia applicet, scilicet *ille sacerdos qui ejus vices gerat in paroecia*. Can. cit., § 5.

a) Diebus festis suppressis, qui a populo non servantur, extra ecclesiam parochialem celebrare cum debita applicatione, grave non videtur ; immo censet *Gennari* (Quest, de morale, 1, n. 32), hoc non esse peccatum, b) Non requiritur, ut missa sollemnis applicetur ; sufficit missa *privata*. S. R. C. n. 2939, ad 4, et 2967. c) Parochus *illegitime* absens, qui, semel aut bis, extra ecclesiam parochialem pro populo applicat, non nisi leviter peccat, et non tenetur in loco statuto supplere.

3° *Per seipsos* ; quia est obligatio *personalis* : i]TSe enim est mediator inter Deum et fideles. Can. 339, § 4 ; S. C. C., 25 Sept. 1847 (A. S. S., 14, p. 335). Proinde nequit contraria consuetudo, sed causa tantum canonica (i. e. gravis) praebere rationem sufficientem, ut sacerdos per alium celebrare valeat h S. C. C., 11 Mart. 1843. 9 Apr. 1881. Jamvero :

a) Causa canonica censetur : gravis infirmitas, legitima absentia, obligatio canendi missam conventualem, Superioris dispensatio. Cfr. *Bened. XIV*, Consil. *Cum semper*, § 27. — Non vero sunt causae canonicae (secluso Induito): erronea persuasio fidelium, missa dicenda pro sponsis, missa funeralis (praesente licet cadavere), missa fundata certo diei affixa. Cfr. S. C. C., 26 Jan. 1771. b) Qui sine causa canonica missae applicationem alteri committit, non peccat graviter ; secus vero, si saepius hoc faceret, c) Legitime impediti tenentur *per alios* celebrare : quia obligatio non est tantum *personalis*, sed simul *realis* (\ l. 326). Quod si ita factum non fuerit, *quamprimum poterunt*, missam pro populo applicare ipsi debent. Casus intercidere potest, si. v. g., parochus pia peracturus sit exercitia. S. C. C., 14 Dec. 1859 (*Ami du Cl.*, 1909, p. 991).

Missa quae dicitur parochialis, semper *de Officio diei* dici debet, etiamsi aliquando aliae missae de exteriori sollemnitate festorum I vel II classis concedantur. S. R. C., 28 Oct. 1913 (A. .I. S., V., p. 459). hi tamen non valet pro Gallia et Belgio, «piando die dominica *unica* celebratur missa pro populo. Haec missa potest esse de festi sollemnitate exteriori f. l/zn *du Cl.*, 1921. p. 160). — Parochus, qui *Induito fruitur missam de requie vel de Beata* quotidie legendi, tenetur, diebus quibus pro populo applicare debet, alium sacerdotem deputare, qui missam parochialem Officio respondentem legat. Ita Indultum particulare (ap. *Ami du Cl.*, 1911, p. 335). Cfr. tamen n. 1639, 3°, d.

I Cfr. Resp. S. C. Cone., II Febr. 1918. ubi asseritur, parochos licet eadem ecclesia parochial! pro Mh (unctionibus utantur, non posse per tumum pro populo applicare. Ibi etiam denuo allrnutur, consuetudinem etiam immemorabilem numquam praevalere contra legem applicationis. A. A. S., X, p. 285 seqq.

Ar t i c u l u s 111.

De obligatione celebrandi ratione stipendii.

1607. — *Notiones.* Stipendium missae dicitur : *eleemosyna, quam fideles sacerdotibus largiuntur, ut sacrificium pro ipsis vel ad eorum intentionem Deo offeratur.* Distinguitur multiplex. Etenim dantur stipendia vel *manualia*, vel *quasi manualia*, vel *fundata*.*

1° Stipendia, quae a fidelibus pro missis offeruntur sive ex devotione (veluti ad manum), sive ex obligatione (etiam perpetua) a testatore propriis haeredibus facta, *manualia* dicuntur (can. 826, § 1). 2° *Ad instar manualium* vocantur stipendia missarum fundatarum, quae applicari non possunt in proprio loco, aut ab iis qui eas applicare deberent secundum tabulas foundationis el ideo de jure (aut S. Sedis Induito) aliis sacerdotibus tradendae sunt ut iisdem satisfiat (*Ib.*, § 2). 3° Alia stipendia, quae ex foundationum redditibus percipiuntur, appellantur *jundata*, seu *missae fundatae* (*Ib.*, § 3).

Quibus praemissis, dicemus : 1° de stipendii *liceitate* ; 2° de *illicito acceptantis* stipendium ; 3° de *reductione missarum*.

§ I. De stipendii *liceitate*.

1608. — *Principia.* I. Licitum est cuivis sacerdoti, missam celebranti et applicanti, justum stipendium accipere. Can. 824, § 1. Rationem affert 5. *Thomas* dicens (2. 2, q. 100, a. 2. ad 2) : Sacerdos non accipit pecuniam quasi pretium consecrationis. Et quia etiam divites mercede digni sunt, cum aliquod opus pretio dignum ponunt, sequitur *et sacerdotes divites* licite exigere stipendium (II. Ap., XV, 59). Vide *Many*, de Alissa, n. 36-38. Itaque :

Probabilius, simoniae labe non inficitur (etsi a veniali non facile excusetur: sacerdos, qui intendit offerre principaliter ob stipendium : quia temporale tunc non ut pretium rei, sed pro stipendio sustentationis accipitur 2 (111, 55).

Dicitur 1° *Stipendium* : etenim ex can. 825, n. 3 et \ non licet duplicem eleemosynam pro ejusdem missae applicatione accipere ; nec alteram recipere eleemosynam pro sola celebratione, alteram pro applicatione ejusdem missae, nisi certo constet unam stipem esse oblatam pro celebratione sine applicatione.

1 Ante Codicem vigeat S. C. C.. Decretum (*t debita*. II Maii 1904 (1. S. S., 36, p. 672). Vide hujus Decreti commentarium, in *Vou». Ree. Théol.*, 36. p. 438 seqq. ; item plura resp. S. C. C., data die 27 Febr. 1905 (A. .S. S., 37, p. 522, 524 seqq.). Fere omnia quae in Decreto continebantur, a Codice juris luerunt recepta. — * De stipendio pro missa occasione *nuptiarum*, et de missa quam plures (v. gr. neo-presbyteri) simul celebrant, jam supra diximus (cfr. n. 1533, 1604).

2° *Justum stipendium*. «Stipendium autem justum non est victus unius diei (ut dixerunt aliqui) ; nam sacerdos, praeter actionem sacrificandi, potest in reliquo diei se occupare in concionando, docendo, et similibus exercitiis licitis, ut lucretur integram sustentationem : sed est illud, quod *laxatum est ab Episcopo*, vel a consuetudine, vel saltem a viro prudenti, si deest taxa a consuetudine vel ab Episcopo facta » (VI, 319).

Haec sententia est communis et tenenda, ex iterata declaratione S. C. Concilii * Cfr. can. 831, § 1 et 2. — Etiam *religiosi exempli* sub gravi stare *tenentur* laxae Episcopi vel dioecesis consuetudini, juxta can. cit., § 3. Quapropter statuit can. 830 : † Si quis pecuniae summam obtulerit pro missarum applicatione, non indicans earumdem numerum, hic supputetur secundum eleemosynam loci in quo oblato morabatur, nisi aliam fuisse ejus intentionem legitime praesumi debeat », v. gr. si alias stipendium pinguius dare consueverit. Cfr. *S. Alph.*, VI, 320 ; II. Ap., VI. 61 ; *Roncaglia*, de Sacrif. missae, c. 7, q. 2, resp. 1.

Corollaria, a) *Spectato solo pire, licet sacerdoti ad missam celebrandam se obligare pro eleemosyna minori, seu injra laxam* ; quilibet enim potest suo juri cedere, et etiam sine ullo stipendio celebrare. Can. 832. Attamen :

Quia consuetae eleemosynae remissio potest aliis sacerdotibus fieri damnosa atque ipsius sacrificii dignitati aliquo modo detrahere, licet (ex can. cit.) Episcopo prohibere, ne accipiatur eleemosyna justo minor. Hinc declaravit S. C. Concilii 2 : Quapropter, casu quo Episcopus id prohibet, omnino sacerdotes tenentur ei obedire » ; nisi ratio specialis misericordiae aliter pro casu exegerit (tunc vero manifestandum erit, cur minus stipendium acceptetur). Atvero, si quis scienter acceptaverit stipendia minora, debet tot missas celebrare, quot promisit, ut constat ex can. 828 ; nec potest licite eorum numerum imminuere, nisi ignoranter egerit, prout recte AA. concedunt (VI, l. c., dub. 3 ; El. qq. ref., n. 67).

b) *Non licet sacerdoti stipendium supra laxam exigere* (can. 831, § 1) ; secus peccaret contra justitiam commutativam, ut dicit *Benedictus XIV* (de Syn., l. 5, c. 9, n. 2).

Unde Concilium Tridentinum (Sess. 22, Decr. *De obsere.*) mandat Episcopis, ut importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones, potius quam postulationes, aliaque hujusmodi, quae a simoniaca labe, vel certe turpi questu non longe absunt, omnino prohibeant ». Potest tamen plus recipere, tum ex spontanea dantis liberalitate (neque Episcopus id prohibere valet, sicut decisum fuit a S. C. Concilii) 3 ; tum ex justitia pro labore extraordinario, x gr. pro sacro celebrando tali hora, vel tali loco incommodo (non autem pro celebratione in altari privilegiât© vel coram imagine miraculosa). Unde non sunt illae postulationes, immo nec pactiones, modo sint justae ac moderatae, et absit scandalum (VI, 320, dub. 2 et i).

k Cth decHnttones %5 Nov. 16 (tp n... i XfV, Noth, 56, n 10), et 15 Jun. 1918 (ap. i. .1 S. \ p 505 seqq.) — * Die 16 Jan, 164', ap. Bened. \V. l. c., n. 11, fin. • Dic 16 Jan. 1649. ap. *Renet! XIV*, l. c , n II

Quaeritur. Quot *missarum stipendia recipere licet*? Respondemus:

1° Non licet stipendia recipere, quando missae intra tempus utile probabiliter celebrari non possunt (vide n. 161 I).

2° Nemini licet, ex can. 835, tot missarum onera per se celebrandarum recipere, quibus (probabiliter) intra annum satisfacere nequeat. Id valet, ex can. 834, § 3, etiamsi oblato arbitrio sacerdotis tempus celebrationis expresse reliquerit, et proinde sacerdos celebrare et applicare posset tempore quo sibi magis placuerit.

a) Qui igitur 300 acceperit missas, eas intra annum 2 celebrare debet sicut qui ducentas; item (pii a Titio ducentas acceperit, non potest a Caio, donationis Titii inscio, alias ducentas recipere. *Vermeersch. Suppi.*, period., p. 49. *Ratio patet*: si enim quasi *eodem tempore* 100 missas accepit, nequit iis *intra unum annum* satisfacere.

b) Severa prohibitio praedicta non urgere videtur, si oblato liberalis expresse manifestat suam voluntatem ut plures missae etiam ultra annum celebrentur. Numerosiores missae sic oblatae possunt a sacerdote recipi. — Deinde prohibitio certe non tangit eos qui reciperent missas numerosiores etiam per alios (v. gr. per subditos) celebrandas. De his plura n. 1611.

1609. — II. Non licet pro secunda missa in binatione accipere stipendium, nec per eam obligationibus justitiae satisfacere, nisi specialis adsit facultas. Constat ex can. 824, § 2, 825, n. 2; ex Constit. Benedicti XIV (7mo *expensis* (26 Aug. 1748) necnon ex variis S. C. C. declarationibus (*Thesaur. résolut.*, t. 117, p. 408; t. 121, p. 71). Dicitur autem:

1° *Pro secunda missa*, ut innuatur *pro una tantummodo missa* recipi posse eleemosynam. Parvi refert missam, cui adnectitur stipendium, legi primo vel secundo loco.

2° *Accipere stipendium*, sive pro celebratione, sive pro applicatione, sive in favorem operis pii, sive ad se compensandum v. g. casu quo altera parochia nihil confert pro cura pastoralis.

Licet tamen acceptare eleemosynam pro *peculiari* labore, ut esset iter ad dissitam regionem. Hoc autem prudenti iudicio Episcopi taxandum committitur. S. C. C., 23 Mart. 1862 (*A. S. S.*, I, p. 13). De retributione ratione extrinseci incommodi in 2a et 3a missa, die Commemorat, omn. Fidel. Def., vide n. 1601, nota.

3° *Aec per eant obligationibus justitiae satisfacere*; et quidem, sive illae directe ex officio imponantur (v. gr. quia celebrans est

1 Ex jure novo Ordinariis et Superioribus religiosorum non amplius prohibetur quaerere stipendia pro subditis aliarum donorum aut provinciarum aut dioecesium. Abrogantur etiam praescripta S. c. (., 27 Febr. 1905, quibus *directa postulatio* missarum velabatur. — 1 Ut eruitur ex canone 841, § 2, pro missis manualibus annus decurrit a die suscepti oneris, salva diversa offerentium voluntate.

parochus), sive ab aliis assumantur (v. gr. si recipiuntur missae quas alii persolvere nequeunt).

4° A. si *specialis adsit facultas*, quam concedit, vel ipsum jus vel Indultum speciale S. Sedis.

a) In sollemnitate *Natalis Domini* sacerdos pro tribus missis *tria stipendia* acceptare poterit (can. 824, § 2). Quo die autem *sollemnis Commemoratio omnium defunctorum* agitur, licet ter sacrum facere, ea tamen lege ut *unam* e Iribus missis quisque libere applicare pro eaque stipem accipere queat, alteram vero pro omnibus defunctis, tertiam tandem ad mentem S. Pontificis legere debeat l. Conslit. Apost. 10 Aug. 1915 (A. /1. A', VII, p. -403). *De ritu screando*, vide *ib.* 2 (p. 422).

b) *Indultu specialia* regulariter ea conditione conferuntur, ut acceptum stipendium postea tradatur Episcopo. Potest Episcopus suos sacerdotes *adigere* ut favore causae piae missam binationis applicent ; nec licet eo casu gratuitam missae celebrationem peragere. Acquit igitur celebrans stipendium sibi relinere vel in favorem operis pii alienare. Concedimus tamen, *quandoque* sacerdotem licite agere, si partem tantum stipendii Episcopo mittat, juxta dicenda n. 1619. Hic valet Resp. S. C. Cone. 8 Maii 1920, supra n. 1006, q. III. 1° (*in.*, adductum. Inde haec quoque concludes : «) *Sacerdos qui per missam binationis* stipendii vel officii obligationi satisfecit, tenetur stipendium *res-muer* vel *alio* die missam ad intentionem debitam legere. Aon sufficit, si operibus piis stipendium donet. 2° *Parochus, si per missam binationis* (quam in sua parochia legit) satisfacere intendit seriei Gregorianaе, non pro se tricenarii stipendium retinere poterit, nisi *statim* et absque ulla interruptione, binationis missas suppleat per tot alias gratis celebratas (vide quoque *Noue. Ree. Thiol.*, 44, p. 13). 3° *Sacerdos, qui missam ex justitia debitam legit*, el qui positive dubitat de consecrationis validitate (ratione materiae forsan ineptae), nequit *per missam binationis supplere*, juxta dicta n. 50,947, 1589, q. II. Cfr. Decretum S. Off., n. 1610 transcribendum. 4° *Licite autem applicatur* missa binationis pro benefactoribus, vel pro iis qui a legatario designantur (secus vero, si sacerdos sit haeres in sensu stricto), hiem dicendum, si a possessore gratuita domus possessio concedatur, modo persolvantur aliquae missae . vel si ex statutis sodalitatis, cui sacerdos adscriptus est, missa pro sodali defuncto legi debeat. In his enim *non adest* obligatio ex stricta justitia.

Hic. tantummodo de liceitate stipendii pro missa binationis sermo fuit ; de liceitate *ipsius binationis* infra, n. 1626, plura dicemus.

§2. De OFFICIO STIPENDIUM ACCEPTANTIS.

Qui stipendium recipit, tenetur missas acceptas celebrare sive per se, sive, ex consensu saltem implicito offerentis, per alium.

‘ s < C die 11 Oct 1915. quoad tnss.is 2» Nov. concessas, sequentia decedit : t” Missa, l'r" (in ampere licet stipem, non est exclusive tantum prima. » Non licet pro hac missa in.i|U' accipere stipendium . secus m casti ultroneae oblationis, vetita quacumque insinuatione ut majii' stipendium offeratur. 3” Nequit sacerdos rem sic componere, ut pro duabus istis missis eo die stipem accipiat, postea vero duas missas gratis legat ad intentionem i s pontlllee indicatam l. t S \ II. p. tSu.— si hae die sacerdos unam tantum uiH-iin hk.it. ipsa poterit leni ad intentionem celebrantis, el sumatur ea quae in Decr. S II < . t., \ii« t'H3 primo loco ponitur Quodei vero sacerdos duas solummodo missas celebret sumat vas quae primo et secundo loco ponuntur alteramque ex duabus pro omnibus defunctis applicet. S H. C.. 28 Felir t'JI7 f.t. S. s IX p (87)

Immo tenetur aliquando sacerdos ad alium transferre missas celebrandas. — Quapropter dicendum venit 1° de celebratione per seipsum ; 2° de celebratione per alium, seu de translatione missarum 1.

1. *De celebratione, per seipsum.*

1610. — *Principia.* 1. Ex stipendii acceptatione oritur obligatio strictae justitiae tot celebrandi missas, quot pro ratione accepti stipendii promissae fuerint. Id aperte eruitur ex canone 828. Patio est quia, ut ait *Suarez* (disp. 86, s. 1), « intervenit ratio vera justitiae, fundata in mutuo consensu utrinque oneroso, qui explicatur his verbis : do ut facias ; hic autem est titulus justitiae ». Dicitur : *tot celebrandi missas*, etc., cum damnata sit ab Alex. VII haec 10a propositio : « Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre ».

Ratio est, tum quia probabilitate non vacat sententia, (piae dicit, sacrificium esse valoris finiti, si non intensive, tamen extensive; tum quia stipendium solo titulo sustentationis diurnae accipi potest ; unde, accepto uno stipendio, deficit titulus ad acceptandum aliud. Quare : a) Sacerdos, *omittens* celebrare missam ex stipendio debitam, *peccat graviter*. Damnum enim quod donatori infert est grave, licet spirituale : illum privat fructu maximi valoris quem ex missa sperat (VI, 317 ; 1. El. qq. ref., n. 67). Praeterea (et hoc est praecipuum, contrait positivae voluntati Ecclesiae, quae statui! contractum a principio sub gravi esse ineundum, quaecumque sit stipendii quantitas, *Constitutio* tamen non urget sub gravi, nisi agatur de gravi materia : quia pro restitutione considerata est materiae retentae gravitas (juxta dicta n. 927, 930). b) Obligatio ex justitia *non cessat*, licet sine culpa illius qui onere celebrandi gravatur, missarum stipendia jam percepta perierint (can. 829). — Cum agatur hic de obligatione justitiae cui *certo* satisfieri debeat, juvat transcribere quae S. Officium, die 30 Aug. 1901 (ap. *Ami du Cl.*, 1913, p. 8672) omnibus Ordinariis mandavit : Quicumque sacerdos, pro missis cum *dubia materia* lectis, ad S. Sedem recurat. Non videtur ergo licitum, in materia tam gravi ex seipso rem dirimere, et principio inniti : « obligatio dubia, in casu, obligatio nulla » ; agitur enim de dubio facti, non autem de dubio juris (cfr. n. 81).

1611. — II. Omnes celebrationis circumstantiae quas tribuens eleemosynam expresse stipulatus est, religiose servandae sunt. De se, ut dicit can. 833, praesumitur oblatores solani missae applicationem petiisse. Si quas tamen determinaverit circumstantias, ejus voluntati standum erit. Ratio, quia intercessit verus contractus

*Vide auctores qui ex professo Decretum : *Ut debita* explanarunt, ut Van Ruymbeke (*Xouv. Revur ThM.*, 36, p. 440 seqq.) ; Vermeersch (Suppl., periodica) ; Rargdtiat (les honoraires de messe), etc., qui tamen conferantur cum Codice. *Post Codicem* plures plura de quaestione stipendiorum missae scripserunt. Inter alios possunt conferri Cappello, I, n. 670 seqq. ; AcrlniM-Damen, II, n. 200 ; Prtimmer, III, n. 262 ; Wouters, II, n. 215 seqq. ; Vrrmecrtch, III, n. 297 seqq. ; Raus, Inst. can. n. 245 seqq.

do ut /acias, qui inducit obligationem. *Circumstantiae* autem istae respiciunt sive *tempus* et *locum* celebrationis, sive missae *speciem*.

Quaedam peculiaria tum de missis manualibus (seu adventitiis), tum de missis fundatis hoc loco perpendere juvat, utilitatis plurimorum gratia.

I. De missis manualibus seu adventitiis, *a)* *Tempus celebrationis*. Missae adventitiae debent, sub gravi, celebrari vel tempore statuto, vel quamprimum tempore utili vel infra modicum tempus, nisi oblatores expresse in dilationem consentiat. Dicitur autem :

1° *Tempore statuto*, si nempe expresse determinatum fuerit. Can. 834, § 1. Dilatio tamen in diem sequentem excusari posse videtur, nisi missam petens, gravem ob causam, hunc diem praefixerit, vel etiam hunc in finem majus stipendium obtulerit (VI, 317).

2° *Vel quamprimum tempore utili*, si nempe nullum tempus expresse statutum fuerit, et missa petita fuerit *pro causa urgente*. Can. 83i, § 2, η. 1. Hin- (dicit S. Alph., VI, 317) graviter peccat sacerdos, si petitam missam pro felici partu, lite vincenda, etc., omittat intra tempus celebrationi aptum I; inno tene- tur stipendium restituere, dantemque monere de missis tempore apto omissis.

3° *Vel infra modicum tempus*, pro majore vel minore missarum numero, si deficiente voluntate oblatores quoad tempus, causa petitionis non urgeat (can. cit., n. 2). Jamvero « *utile tempus*, ad manualium missarum obligationes implendas, est mensis pro missa una, semestre pro centum missis, et aliud longius vel brevius temporis spatium plus minusve, juxta majorem vel minorem numerum missarum » ; v. gr., trimestre pro quinquaginta missis, bimestre pro triginta et sic porro. Ita Decr. S. C. Cone., *It debita*, n. 2. Sed ex Resp. 27 Febr. 1905, ejusdem Congr., liquet tempus non tam mathematicae quam moraliter esse computandum. *Haec etiam notatu digna sunt* : *a)* Tempus utile idem assignatur pro omnibus missis, etiam si pro vivis legi debeant, *b)* Tempus utile currit a die acceptionis a fidelibus, vel a die acceptionis ab alio (v. gr. ab Ordinario), ad cujus mentem sacerdos intentionem efformare debet. Can. 837. S. C. C., 27 Febr. 1905 f.-i. S. A., 37, p. 526). *c)* Terminus ad persolvendum intelligitur seorsim quoad quemlibet offerentium (S. C. C., 27 Febr. 1905). Si ergo 100 donatores singuli unam missam eodem die offerunt, terminus 100 missarum est unius mensis. In ecclesiis igitur, in quibus stipendia ita affluunt ut omnes missae celebrari ibidem debito tempore nequeant, moneantur fideles per tabellam in loco patenti et obvio positam, missas celebratum iri vel ibidem, cum commode poterit, vel alibi. Can. 836. Id valet praesertim pro locis peregrinationis celebrioribus, *d)* Dilatio ultra tempus utile non est peccatum grave (exceptis fis adjunctis de quibus supra), nisi sit *notabilis*, v. gr. ad mensem ultra terminum. Cfr. A. S. S., 37, p. 525.

t° *Vim oblatores i /presse in dilationem consentiat* : quia tunc sacerdos poterit tempore, quo sibi magis placuerit, celebrare, ut dicit can. 834, § 3 : scienti enim et volenti non lit injuria. Addit autem cit. canon, firmam remanere prohibitionem recipiendi tot missas quae intra annum persolvi non possent (cfr. n. 1608) Si quis sponte numerosas missas (v. gr. 200 stipendia) sacerdoti offerat ab ipsomet celebrandas, eo ipso (in actu exercito) consentire censetur in dilationem *. Non item, cum missae traduntur celebrandae communitati phi-

* Id «-t. ante . ventum eam celebrare neglirat. — « similiter dilatio ipso facto, concessa praesumitur, quando donatore- scienter stipendia collectoribus committunt, qui ex professo, lui- atque palam mi»\$a- pu alma celebrandas colligunt Cfr. Re-p. S. C. Cone ap I -.. - . s. P 660 /n utnqu. hiinen ci.-u non videtur dilatio ultra unum annum protrahi po-e nl-l habeatur Indultum - Sedi-. Cfr. etiam U öter II, n. 223.

rium sacerdotum : quia tunc praesumitur oblatorem velle citius eas celebrari. Hoc tamen non intelligendum, quod omnes sacerdotes illius communitatis debeant se occupare in persolvendis hujusmodi missis. Sufficit ut totus numerus saltem in majorem partem societatis distribuatur, ita ut oneri moraliter intra modicum tempus satisfiat. *Λ'. Alph.*, VI, 317, q. 2. Attamen ut securius procedatur, ampliores facultates a S. Sede expetere quandoque convenit. Cfr. Resp. S. C. Cone. 27 Febr. 1905, ad 2.

b) Locus celebrationis et missae species. 1° Celebrans, qui *loci* conditionem non servat, plus minusve graviter peccat, pro majori minorive repugnantia illius, qui dedit eleemosynam. Immo si locus *aeque principaliter* intentus fuerit, v. gr. Alma Domus Lauretana, tenetur restituere stipendium.

Obligatus celebrare ad *altore privilegiutum*, satisfacit utendo privilegio personali. Qui vero celebravit, quin susceptae obligationi satisfecerit, tenetur ad *restitutionem* stipendii (vel ad aliam missam privilegiatam legendam), *nec potest supplere* lucrando indulgentiam plenariam applicabilem pro defunctis. Ita S. C. Ind., 2 Maii 1852 (*Decr. auth.*, n. 357) ; quae declaratio servanda est, quidquid alias (22 Febr. 1847) responderit eadem S. C. pro casu particulari tantum, uti explicuit die 24 Jul. 1885.

2° Missae *specient* non servare, v. gr., si celebres missam de festo occurrenti pro missa *votiva* aut de *requie*, etiam quando per rubricas haec conceditur, non excedit veniale, cum missae substantia aeque habeatur ; quare ei celebrans stipendium relinere potest.

Quod si justa de causa sacerdos sic egerit, v. gr. ad servandas rubricas, nullo modo peccavit (VI, 327), ut per se patet.

1612. — II. De missis fundatis. Missae fundari possunt vel *ad tempus*, vel in *perpetuum*. En quae statuunt de his sacri canones :

1° Perpetua missarum onera non possunt a sacerdotibus saecularibus suscipi, absque licentia scripta Episcopi, aut Vicarii generalis. Can. 1546, § 1.

Apud religiosos vero exemptos, requiritur licentia Superioris generalis vel provincialis, ut constat ex can. 1550.

2° Beneficiatus qui beneficium seu capellaniam habet cum onere missarum, debet, non obstante quacumque consuetudine, illas missas pro fundatoribus, vel ad eorum intentionem applicare, licet in testamento testator nihil de applicatione declaraverit. S. C. C., 18 Mart. 1668 (ap. *Bened. XIV*, Notif. 56, n. 9).

Atvero, quando in fundatione beneficii seu capellae, expresse cautum est non teneri celebrantem ad applicationem sacrificii ; eo casu poterit celebrans accipere novum stipendium, et unica missa satisfacere obligationi beneficii seu capellae, et item danti novum stipendium ». *Decr. S. C. C.* die 13 Julii 1630 (ap. *Bened. XIV*, l. c., n. 8). Idem dicendum, si fundatio principaliter facta sit in commoditatem populi : v. gr., ut contrares sodalitatis, vel moniales

aut immutaret. — « Dixi *saepius*; nam peccabit tantum venialiter, si faciat raro, puta semel vel bis in mense ; et facilius excusatur, si mutabit tantum altare, et non ecclesiam. Item, dixi *sine causa* ; nam minime peccabit, si celebrabit alibi ex justa causa, puta si altare sit exsecratum, vel quia egressus a sacrislia viderit illud ab alio occupatum. Item, dixi *sine dispensatione* ; nam, bene potest Episcopus dispensare, ut celebretur in alio ex rationabili causa, puta ob utilitatem propriae ecclesiae, etc. » (VI, 329 ; de Priv., n. 60, ubi plura). Haec enim facultas Episcopis competit, ut communiter ex Tridentino eruitur (Sess. 25, c. 5). Ibi vero translatio expressae testatoris voluntati, vel divino cultui, vel populi commoditati adversatur, a S. Congr. Concilii concedi non solet, eoque in casu Episcopi dispensare non possunt (*Lucidi*, c. 7, n. 108).

1613. — Quaesitum. *An possit fieri praescriptio contra onera missarum fundatarum ?* Respondetur : *negative*, ex can. 1509, n. 5.

In Tridentino enim interdicitur posse derogari omnibus oneribus injunctis, tam in fundatione, quam in quacumque alia pia dispositione, sive collatione beneficiorum ; et Pius IV in Bulla, qua confirmavit Concilium, declaravit irritum, quidquid in posterum contra illud factum fuerit... Clausula autem irritans ligat etiam ignorantes, et in causis beneficialibus inficit titulum et possessionem » (11. Ap., .XV, 74). — Ratio horum est, quia animae in purgatorio sunt sicut minores, contra quos non valet praescriptio. In uno casu tantum videtur exstingui posse post legitimum tempus onera missarum ; si nempe quis emptione rem acquisivit, nesciens obligationem missarum esse rei adnexam. Tunc enim ad onera missarum tenebitur solus venditor, vel haeres fundatoris. Eruitur ex Resp. S. C. C., ex anno 1858 (ap. *Nouo. Rev. Thcol.* 43, p. 346).

1611. — Pro praxi. 1° Omnes sacerdotes (etiam religiosi) debent accurate *adnotare* quas quisque missarum intentiones receperit, quibusve satisfecerit * Can. 844, § 2. — 2° Rectores piorum locorum (etiam religiosorum) in quibus eleemosynae missarum recipi solent, *peculiarem habeant librum* in quo notent missarum numerum, intentionem, eleemosynam, celebrationem. Ordinarii tenentur quotannis hos libros recognoscere. Can. 843, § 1 et 2. — 3° *Tabella onerum* perpetuorum et temporalium fundationis apud rectorem ecclesiae in loco tuto conservari debet. Can. 1549, § 1. — 4° Denique, praeter librum, de quo supra ad normam can. 843, § I, *alter liber* retineri et apud rectorem servari debet, in quo singula onera perpetua et temporaria, eorumque implementum et eleemosyna adnotentur. Can. 1549, § 2.

2. De distributione et translatione missarum.

Plura hic statuenda sunt : Cuinam missae transmitti possint vel debeant ; quinam sint effectus peractae translationis ; quibusnam missae non possint tradi ; quid denique mitti debeat.

1615. Principia. I. Obligati ad missarum onera debent in fine cujusque anni transmittere Ordinario stipendia quibus nondum

* Acl recte tamen Interpretandam hanc Codicis praescriptionem, dicemus cum cl. *Woulers* (H, n. 231), sustinere ut quis per alium, v. g. praefectum ecclesiae, missas annotet.

fuerit satisfactum ; missas vero ex voluntate donatorum liberas possunt tradere etiam sacerdotibus sibi acceptis. Ita ex can. 837, 838 et 841, § 1. Dicitur autem :

1° *Obligati ad missarum onera*. Id quoque valet (ex can. 841) de administratoribus causarum piarum, immo de laicis quibus stipendia missarum in fine anni remanent.

2° *In fine cujusque anni*. Annus, de quo sermo, est secundum can. 841, § 2 annus currens, pro missis ad instar manualium ; pro missis vero manualibus, est annus computatus a die acceptionis vel ab Ordinario, vel ab offerente stipendium.

3° *Stipendia quibus nondum satisfactum fuerit* : excipe probabiliter, si sacerdos praevideat sibi postea per siliquod tempus nulla prorsus esse remansura l.

4° *Ordinario*, i. e. Episcopo vel praelato regulari. Episcopus autem potest stricte prohibere ne missae, quae *sibi de jure* sunt transmittendae, extra dioecesim mittantur (A. S. S., 37, p. 522). Cfr. etiam decisionem S. C. C. diei 19 febr. 1921 (A. /1. S., XIII, p. 229) ; ex qua constat, Episcopum non posse prohibere praxim probatam per can. 838 (de qua sub 6° dicemus), nisi agatur de missis *fundatis* vel *ad instar manualium* vel *datas intuitu Causae piae*.

5° *Missas vero liberas*. Potest ergo sacerdos pro libitu hujusmodi missas vel relinere vel transmittere. Attendat tamen semper ad tempus utile in missis legendis observandum ; nam postquam acceptavit, si praevidet missas non posse a seipso celebrari tempore debito, *tenetur* uti adjutorio alterius sacerdotis, etiam inscio donatore.

6° *Etiam sacerdotibus sibi acceptis* : dummodo (addit can. 838) transmittenti probe constet « eos esse omni exceptione majores, vel testimonio proprii Ordinarii commendatos ». Nulla autem prohibitio invalescere poterit contra hoc jus libere transferendi praedictas missas *etiam extra dioecesim*, ut declaravit S. C. C. (19 febr. 1921), dummodo (ut jam supra insinuavimus sub 4°) agatur de missis *tantum manualibus*, quae non sini datae intuitu Causae piae ; nequidem ipsum concilium provinciale illud jus limitare valet.

P. Vrmietridi (Epil. II n. 106) Nec tradendae videntur paucae missae quae ~~super~~ et quarum celebratio promptior futura sit apud sacerdotem quam apud Ordinarium cui committerentur, — Itaque si missae sacerdotibus *alimur dioecesis* mittuntur, non requiritur ut Ordinarius accipientis annuat vel saltem audiri debeat. Nec Episcopus mittenti valet transmissioni laicis stipendiorum missarum manualium apponere conditionem aggravantem quam *in communem*. Ignoret. Quare, ait Itouters (II, n. 225, not. 2), « sublata videntur decreta, quae prohibebant directam transmissionem missarum ad sacerdotes orientales ».

1616. — II. Transmittens obligatione tenetur, quoad missas aliis commissas, donec acceptatae ab eisdem obligationis et recepti stipendii testimonium obtinuerit. Can. 839. Hinc non amplius requiritur testimonium celebrationis *peractae*. Id valet etiam pro Ordinariis, qui receptas missas aliis committunt.

Oralis attestatio sufficit, saltem pro foro interno : melius vero est, pro foro externo, exigere testimonium in scriptis. Itaque, juxta jus novum, de *ipsa exsecutione* jam nulla amplius in foro externo imponitur obligatio *transmittenti*.

1617. — III. Transmittens tenetur a stipe missarum quamlibet etiam speciem negotiationis aut mercaturae arcere. Ita ex can. 827 ; additurque can. 2324 : delinquentes contra haec praescripta, posse ab Ordinario severe puniri, non exclusis excommunicatione vel suspensione. Jamvero *e.r hoc capite* peccat, illicite agens :

a) Qui missas acceptas transmittit *bibliopolis, mercatoribus*, administratoribus ephemeridum¹, et generationi iis omnibus qui eas requirunt non specificata conditione ut eas per se vel per subditos celebrent. Decr. *Ut debita*, n. 8. Vetantur insuper bibliopola, mercatores, etc. missas sic transmissas accipere. (*Ib.*). b) Qui cum stipendiis acceptis libros, sacra utensilia, vel quaslibet alias res vendunt vel emunt, vel associationes (uti vocant) cum diariis aut ephemeridibus ineunt (missae sint celebratae vel celebrandae), quoties id in usum et habitudinem cedat et in subsidium alicujus commercii vergat. Decr. cit., n. 10. c) Qui sacerdoti (cui missas collectas committunt), loco acceptae pecuniae, libros vel alias merces rependunt². Decr. *Vigilanti*. — Non prohibetur tamen sacerdotem rogare ut loco stipendii aliam rem acceptet, vel per celebrationem missae aere alieno se liberet. Id tamen non fiat habitualiter, nec cedat in subsidium alicujus commercii.

1618. — IV Transmittens debet accepta missarum stipendia integre transmittere, Ita ex can. 840, § 1. Qui secus agit, meretur poenas supra dictas, ab Ordinario ferendas.— Quandoque tamen, ut mox infra dicemus, ex stipendiis acceptis *quid licite retinetur*, praesertim si agatur de missis « ad instar manualium ». // *alio* : quia sacerdos, « licet acquirat eleemosynae dominium, attamen illud acquirit juxta voluntatem eorum, qui dant eleemosynam ; et qui eleemosynam praebet, non solum petit missam, sed etiam vult ut illa tali eleemosyna celebretur ; nam majus stipendium facit ut ipse uberiores fructum ex sacrificio percipiat ; itaque haec intentio intrat in contractus substantiam : ideo si sacerdos partem stipendii retinet, injuste contra dantis voluntatem retinet » (II. Ap.,

¹ Intellige : iis <jni sunt *collectores* stipendiorum, et ut tales stipendia expetunt. Ope enim stipendiorum velutum est : *re vera* vel specie *tenus* negotiari aut mercaturam agere. — ² Decreta Romana non exigunt ut, pro missae eleemosyna, a fidelibus pecunia celebranti tradatur. Prohibent solummodo, casu transmissionis stipendii accepti, commutationem in aliud intuitu commercii. *Ami du Ul.t* 1913, p. 168.

XV, 65). Atque hinc est, cur sacerdos, (pii commissas missas in alia regione celebrare facit, nequeat de se retinere *fenus ex* permutatione pecuniae ortum. S. C. C., 21 Nov. 1898 (A. X. ò', 31, p. 623).

Itaque :

H

a) De turpi quaestu damnandus est procurator, vel exsecutor testamenti, qui sibi commissas missas celebrari facit ubi est minor taxa, ut ita excessum sibi retineat (VI, 322, dub. 2). Haeres vero, qui ob acceptam haeredilatem de missis celebrandis tenetur, potest eas, si locus celebrationis et stipendium non determinata fuerint, quibuscumque sacerdotibus celebrandas committere. 2° Qui, contra Ecclesiae prohibitionem, partem stipendii sibi retinet, non tantum contra religionem, sed etiam contra *justitiam comminativam* peccat, et *tenetur ad restitutionem*, ex ratione supra indicata, quidquid dicant *Hallenni*, *Noldin* (II, η. 191, b), *Arregui*. Cum X. *Alphonso*, contrariam opinionem vix probabilem nominant *Vermecrsch* (Epit., 11, n. 107), *Many*, *Prümmer* et alii. Restitutio vero facienda est celebranti : « quia translato in eum onere, etiam jus ad integrum stipendium, juxta voluntatem domini, transfertur » (VI, 322, dub. 1).

1619. — A *praefata prohibitione aliquid de stipendio relinendi, triple./* exci sake *potest causa* : voluntas clargientis eleemosynam, spontanea cessio suscipientis onus celebrandi, et S. Sedis concessio.

1° *Excusat voluntas clargientis eleemosynam* (ex can. 840, § 1) : hic enim potest, pro libitu, consuetam taxam excedere cum intentione ut stipendium integrum celebranti obveniat, vel cum intentione ut excessus cedat accipienti. Non requiritur, ut dans stipendium, hanc suam intentionem expresse manifestet. Sufficit, ut ex circumstantiis de ejus voluntate moraliter constet. Quare :

a) Si pro missis *adventitiis* majus stipendium detur, non tam intuitu missae quam amicitiae, paupertatis, gratitudinis, propinquitatis, jurium stolae, etc., sacerdos potest excessum sibi retinere, et committere alteri missae celebratio (V I, 321). b) Ad missas *ad instar manualium* quod attinet, distinguendum : Si fundatoribus animus tantum fuit, ut missae celebrentur, celebranti integrum stipendium tradendum est. Ita ex can. 840, § 2 et ex S. C. G. Decreto, die 18 Julii 1868 (.l. A', ò', IV, p. 39). Si autem animo etiam intenderunt meliores reddere parochi (apellanive redditus, satis est remittere solam eleemosynam manualementis dioecesis in qua missa celebratur, atque excessus retineri potest. Atque idem dicendum est, ut patet, si praeter missae celebrationem, alia implenda sint otlicia (can. 840, § 2). Die vero 19 Dee. 1904, S. C. Cone, declaravit Si rector ecclesiae dat sacerdotibus missas ex legato in ecclesia fundatas, isti *nequeunt* eas aliis eum minori stipendio committere. .l. A', 37, p. 521.

2° *Excusai spontanea et liberalis cessio sacerdotis, cui committitur celebratio* ; sicut enim ille potest totum remittere, sic et partem 2.

Verurntamen, hoc minime admittendum, si tu indices majus pre-

1 s. Congreg. Concil. die 16 april. 1921 (A. A. S. xiii. p. 532) non voluit ut ratione vel oneris ve) periculi vel majoris solemnitate in celebrandis A/tseu Gregorianis aliquid ex eleemosynis ipsis retineretur. - "Transmittens missarum stipendia potest semper relinere id quod necessarium est pro expensis administrations. S. C. Conc., 25 Febr. 1905.

Hum acceptum, et sacerdotem roges iit remittat ; vel ab eo quaeras, an consentiat ut tu partem retineas ; tunc enim nequis earn retinere, etiamsi ille annuat ; nam hoc in Bulla *Quanta cura* Benedicti XIV asseritur tanquam execrabilis abusus vetitus a pluribus Pontificibus » (VI, 321, Exc. 2°). Cfr. etiam Decretum *De obsere.*, n. 9 ; *Ami du Cl.*, 1905, p. 1101.

Huic casui fere assimilandus est casus, in quo *permutentur* missae quin stipendia inaequalia permutentur. Talis permutatio, si principaliter ratione majoris stipendii retinendi fiat, turpem quaestum involvere videtur, ideoque videtur etiam improbanda : non tamen sub gravi, praesertim si paupertas excusat (VI, 322, dub. 4 ; *Vind. Alph.*, P. 4, q. 2). Re quidem vera, S. C. C., 6 Maii 1865 (A. S. A., H, p. 203) reprobavit conventionem in qua huiusmodi permutatio intentionum sine permutatione stipendiorum continebatur¹.

3° *Excusat S. Sedis concessio*. Romanus enim Pontifex, pro suprema qua in Ecclesia pollet, auctoritate, concedere potest ut quaedam eleemosynae pars, rerum adjunctis id suadentibus, retineatur.

Sic, v. gr. S. C. Cone, concessit ut in dioecesi Bredanensi, S. Deodati. Luxemburgensi, parochi, (piorum vicarii ad eorum intentionem celebrant, totum stipendium vel eleemosynae excessum pro victu retinere possent. Cfr. .1. 5. .s'.. 37, p. 524 ; .1. .1. A., II, p. 203 et XII, p. 70. Attamen : « Si qua ecclesia paupertate laborat, potest Ordinarius permittere ut a sacerdotibus, qui in proprium commodum inibi celebrant, propter utensilia ceteraque ad missam necessaria moderata stipes exigatur. Solius Episcopi est eamdam stipem definire, et nemini (etiam religiosis exemptis) licet ea maiorem exigere. Can. 1303, § 2 et 3.

§ 3. De reductione missarum.

Xo t i o. Reductio missarum proprie illa dicitur, qua onera missarum ad minorem numerum coercentur *pro futuro tempore* sive id fiat in perpetuum, sive ad statutum tempus. Quando reductio ad tempus *praeteritum* refertur, omissamque sacrorum celebrationem respicit, tunc *remissio*, *absolutio* et *condonatio* nuncupatur (*Lucidi*, c. 7, n. 80). De bis sequentia valent :

1620. — P r i n c i p i a . 1. Reductio missarum hodie a Sede Apostolica tantum fieri potest. Patet ex can. 1551, § 1. Id valet etiam de *condonatione*, vel de concessione *longioris temporis* ad onera missarum implenda 2.

¹ Dicimus : *videtur improbanda* ; aliis enim AA. prohibitio permutationis non tam certa apparet.— Ait autem *Uouters* (II, n. 228) : « Licet alterutrius rogatu permutare intentiones, stipendio inaequali retento, si fiat ut oïllcia permutentur. — * S. Alphonsus, VI. 331 ; l. El. qq. rei., n. 68 ; cfr. *Collect. S. S.*, n. 376 ; *Bened. XIV*, de Synodo, lib. 5, c. 10, n. 2.

hi quadruplici casu, competit Episcopis jus reducendi missas : 1° si ipse testator hanc facultatem *Episcopo* tribuerit (can. 1517, § 1) ; 2° si S. Sedes tale *privilegium* Episcopis concesserit, uti frequenter obtinet¹ ; 3° si legatum quod *nondum est acceptatum*, ita sit tenue ut reductio necessaria videatur (ut ex n. 1621 patebit) ; 4° si in *tabulis foundationum* expresse caveatur, missarum onera posse reduci (quin designetur Episcopus) ob imminutos redditus 2.

Causae, autem, ex quibus Sedes Apostolica solet missas reducere, sunt paucitas sacerdotum, stipendii tenuitas, vel augmentum stipendii currentis, extenuatio reddituum monasterii, vel majores expensae necessariae ad vicium, etc. ; denique si urgeret necessitas fratrum, vel fabricae ecclesiae aut monasterii » (VI, 331). Cfr. A. S. S., 18, p. 137 ; vide quae n. 1029 notavimus.

Ad oblinendam reductionem, vel condonationem, recursus ht ad S. Sedem, per S. C. *Concilii*. — Quando vero S. Sedes *condonationem* ob justas causas concedit, imponit semper salutarem aliquam poenitentiam, ac praesertim poenitentiam celebrandi certum missarum numerum. Supplet insuper ex spirituali suo thesauro quidquid in implendis oneribus peccatum est ; et in suffragium animarum, pro quibus omissa Sacrificia offerri debuissent, mandat celebrari quotidie congruum missarum numerum a capellanis huic muneri in Vaticana Basilica addictis. Quod si quis animo consequendi hujusmodi condonationem, missarum celebrationem omittere *praesumpserit*, hoc in casu gratia nullatenus suffragatur, et hujusmodi spes, utpote irrationabilis atque illicita, damnatur et reprobatur (*Lucidi*. l. c., n. 86). Vide S. C. Cone. 22 Nov. 1915 M. A. A., IX. p. 17) ; 15 Jun. 1918 (*Ib.*, X, p. 505). Si de foro tantum interno agatur (i. e. si quis missas sive fundatas sive adventitias omiserit, quin constet publice de omissione, et impotens factus sit ad satisfaciendum), potest, pro condonatione, fieri recursus *ad S. Poenitentiarium*, per confessarium nempe, qui poenitenlis nomen reticere debet.

1621. - II. Episcopis competit facultas interpretandi, in dubio, fundatorum voluntatem, ideoque redigendi etiam missarum onera ad aequitatem, priusquam constituatur ipsa obligatio. Cfr. can. 1515 et 1515. In his enim utuntur Episcopi potestate sua *judiciali*, quae est jurisdictioni ordinariae propria ; quare, si de nondum constituta obligatione pronuntiant, non excedunt limites ex jure communi sibi praescriptos (*Hened. XIV*, de Syn., l. 13, c. ult., n. 9 et 35). Attamen datur locus reductioni unice apud S. Sedem, si, firmo jam onere missarum, ejus executio ob imminutos redditus aliamve causam impossibilis evaserit (can. 1517, § 2), salvis exceptionibus n. 1620 relatis ; et hoc sedulo notandum est in *tali materia*.

Quia si Titius. In aliquando capellanus, vel beneficiarius, possit per se minuere missarum numerum? Respondemus, distinguendo: .£

¹ Indultum invenire reducendi onera piarum foundationum ita intelligendum est (nisi aliud constet), ut Indultarius potius alia onera quam missas reducat. Can. 1551. §3. — 1 IU ex decisione Pontif. Commi. diei 14 Julii 1922 (A. A. s. XIV, p. 529).

«Si reditus deficiant *in totum*, sine ipsius culpa, certum est non teneri missas celebrare », ut communiter docetur et S. C. C. definivit (7 Jun. 1686 et 8 Aug. 1705). « Si vero reditus deficiant *in parte*, etiam videtur certum, posse capellanum minuere missas, casu quo testator congruam eleemosynam designaverit (v. gr., tres libellas pro qualibet missa) . quia tunc, sicut augendus esset numerus missarum, si reditus auferentur, ita minuendus est, si reditus minuuntur (VI, 331, dub. 2). Extra hos casus, non potest. — Summopere exoptandum est, ut ii, qui perpetua missarum onera *imponunt*, in ipso *foundationis actu*, facultatem beneficiario vel Episcopo tribuant reducendi earum numerum, casu quo reditus minuuntur.

Quaestio Specialis.

De missis gregorianis.

1622. — Neminem latet, missarum seriem gregorianam multum in honore esse apud fideles, ut fuse probat *Beringer* in suo opere : de Indulgentiis : idque jure merito. Ut enim apparet ex ipsius *S. Gregorii Magni* dialogis (unde et missae illae nomen obtinuerunt), origo singularis hujus seriei missarum ad ejusdem usque reducitur tempus, ideoque *venerabilis admodum* dicenda est. Inde juvat aliqua, ad praxim spectantia, articulo super missis ex stipendio debilis adnectere.

I. De essentia hujus privilegiatae seriei est, ut applicatio fiat pro animabus in purgatorio detentis (S. C. Ind., 14 Jan. 1889) ; unde nequit pro vivis applicari (S. C. Ind., 24 Aug. 1888 ; /l. S. S., 21, p. 255 · *Beringer*. P. II, n. 499). Quare si quis peteret seriem 30 missarum, quae *ante suam mortem* dicendae essent, missae petitae non possent nominari gregorianae, nullaue obligatio foret speciales condiciones observandi, quae seriei gregorianae inhaerent. Notandum deinde est, tricenarium nonnisi pro *una* anima (defuncta) celebrari posse (*Beringer-Steinen*, I, n. 977 ; *Ami du Cl.*, 1910, p. 376, 781).

II. Objectum contractus, qui in tricennario gregoriano initur inter fidelem et sacerdotem, est : lectio 30 missarum, sine interruptione, 30 diebus continuis, ad intentionem dantis eleemosynam, salvis exceptionibus occurrentibus in Hebdomada Sancta. Dicitur autem : 1° *Lectio*: haec tamen etiam *ab alio* praestari potest. 2° *Triginta missarum* ; sive sint *de requie*, sive in honorem alicujus Sancti, prout tempus exigit. Immo diebus, quibus permittitur missa *de requie*, hujusmodi missa iron est obligatoria (S. Off., 12 Dec. 1912 ; .l. .l. A', V, p. 32). 3° *Sine interruptione*. Hoc est seriei essenziale, ut. in Decreto allato denuo affirmavit S. Officium. Semper tamen excipiendi sunt tres ultimi dies Hebdomadis majoris ; ita enim antiqua consuetudo contractum interpretata est. 4° *Triginta diebus continuis*. Sacerdos igitur, die Natalis Domini, nequit tres missas ad intentionem tricenarii applicare ; nec potest missas gregorianas triginta sacerdotibus committere, qui eas uno eodemque die legerent (S. Off., Decr. cil.) Qui, *bona fide*, 3 missas Natalis ad intentionem tricenarii applicuit deindeque cessavit, in rigore juris ad novam seriem teneretur. Cum autem haec nimiam severitatem sapiant, eo quod revera 30 missae, absque seriei interruptione, animabus defunctorum profuere, et sacerdos tantummodo in re *minus principali* et *involuntarie* non stetit promissis, censemus, *post jactum*, obligationem hanc non adeo posse urgeri (vide III in fine).

III. Conclusiones : a) *Parochus* ordinarie tricenaria accipere nequit. Curet sidtem, ut iis diebus, quibus ipsi obligatio ex justitia incumbit, alius, loco sui. applicet (vide n. 1606, III, 3° c). b) Qui *voluntarie* tricenarium *interrupit*, ad repetendam seriem tenetur ; voluntarie enim quid principale in contractu

omisit. Nec sufficit, si ea die qua interruptit, indulgentiam plenariam ad intentionem tricenarii lucrari velit (*Ami du Cl.*, 1911, p. 509). Ad compositionem tamen cum donatore procedere potest, c) Censem contractum tricenarii mitius et aequius explicari posse, si stipendium praestitum non est extraordinarium ; ita quidem ut series interrupta non sit repetenda, *si agatur de casu interruptionis omnino involuntariae* : v. gr. si celebrans subito aegrotet et nullus alius sacerdos praesto sit ; vel etiam si una vel alia missa celebrata fuerit cum materia invalida. Atvero, si stipendium revera fuisset *extraordinarium*, repetenda esset missarum series (Monit. Eccl. XIII, p. 40). — Rationi consentanea notiis videtur haec opinio, tum quia efficaciae tricenarii, stante Dei bonitate, ex hoc nihil demi creditur ; tum quia contractus, *er natura sua*, sic initus censetur (secus enim non iniretur humano modo). Sufficit igitur, ut missa, quae non fuit applicata, postea legatur et sacerdos indulgentiam plenariam in favorem defuncti lucrari satagat, celebrando in altari privilegiat) (Cfr. *Ami du Cl.*, 1908, p. 153 ; 1910. p. 409 ; *Noldin-Schniitt*, II. n. 329 ; *Priimmer*, 111, n. 269 ; (*appello*, n. 769, qui tamen caute subdit : in praxi recurrendum est ad S. Sedem ; *Ubach*, II. n. 551 ; *Wouters*, II. n. 222, d).

Articulus IV.

De observandis in celebratione missae.

Missae celebratio quatuor postulat, ad quae rite attendatur : circumstantias sive temporis sive loci ; requisita ad ipsam celebrationem ; denique rubricarum observantiam. De singulis dicemus.

§ I. De tempore celebrationis.

1623. Principia. I. Quotidie celebrare licitum est. nisi obstet, habita rationi ritus, specialis Ecclesiae prohibitio. Can. 820.

Etenim in celebratione hujus mysterii attenditur repraesentatio Dominicae Passionis et participatio fructus ejus . et secundum utrumque oportuit determinare tempus aptum celebrationi hujus sacramenti. Quia enim fructu Dominicae Passionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus, quotidie in Ecclesia regulariter sacramentum offertur » (*S. Thom.*, 3, q. 83, a. 2). Dictum est *zix.s-r* *obstet specialis Ecclesiae prohibitio*. Jamvero, obstat hujusmodi prohibitio, quando missa *abrupta* ab uno sacerdote, ab alio perficienda est (vide dicenda n. 1641, q. III) ; obstat praesertim, in Ecclesia latina, tribus ultimis diebus Hebdomadis majoris, de quibus fusius nunc agendum.

1° Feria V in ('oena Domini prohibentur de se *missae privalae*' ; quia generatim hac die et in diebus sequentibus prorsus prohibentur missae sejunctae ab officiis Tridui sacri. S. R. C., n. 980, 1822, 2'i65. In omnibus vero ecclesiis, in quibus asservatur Sanctissimum (in iisque solis), admittitur missa sollemnis a rectore ecclesiae, vel ejus vices gerente, celebrando. S. B. C., n. 3390.

MLiincn ran. 239 § I. n. * Em. Cardinalibus facultatem tribuit celebrandi vel alii permitbndi ut coram se celebret unam mis>am m feria V Majoris Hebdomadis. — Eadem Lualivs. <·x·> an. § I. n. 1 comeditur Episcopis dummodo non teneantur celebrare in Catbrdrall

a) In ecclesiis *parochialibus minoribus*, ubi sacrae functiones Hebdomadis majoris sollemniter peragi nequeunt, adhiberi potest forma parvi Ritualis, Benedicti XIII jussu editi. Quod si *aliqua paroecia* tribus clericis (vel aptis ministrantibus) destituatur. Episcopus concedere valet ob populi commoditatem. ut parochi missam *legant*; quin tamen alteram hostiam reponere possint. Venia quotannis ab Episcopo petenda est (S. R. C., n. 2616, 3842). Inuno a venia petenda abstinere posset parochus, si consuetudine legitima hujus missae lectio introducta esset, *b)* In ecclesiis, quae *non sunt parochiales* (in oratoriis conventuum religiosorum, hospitalium, carcerum, etc.), adhiberi nequit sine Induito Apostolico Rituale parvum Benedicti XIII. Cfr. S. R. C., n. 1837, 2099. Qui hoc Induito utuntur, non tenentur Sabbato Sancto officium ac missam celebrare; debent tamen sacras functiones diei Parasceves peragere. S. R. C., n. 3390. Plures AA., ad hujusmodi ecclesias extendunt ea quae modo diximus de parochiis in quibus desunt tres clerici, dummodo *proprio rectore* et jure asservandi Sanctissimum gaudeant. Ita v. gr. *Génicot-Salsmans*, II, n. 235. Obstat tamen Decr. S. R. C., n. 4049, ad 2. *c)* In commodum *infirmorum* (ita *Prümmer*, HI, n. 282), potest Episcopus concedere ut in ecclesia parochiali (non in privato valetudinarij sacello) una missa privata praeter sollemnem celebretur. Adducit *Génicot-Salsmans* (l. c.) cum *Gasparri*, Episcopum hoc ubique concedere posse, pro populi commoditate, ante missam conventualem. Ratio est consuetudo etiam Romae vicens. — Notant *Ephem. liturg.* (1920, p. 343), partem Decreti 2494, quae agnoscebat Episcopo has facultates, fuisse eliminatam et proinde non amplius vigere, consuetudinem tamen posse retineri, si sit centenaria, *d)* *Superior regularis* potest missam privatim celebrare in privato oratorio ad ministrandam religiosi communionem. Si desit oratorium, hoc fiat in ecclesia, januis clausis (S. R. C., n. 2799, 4049, ad 2). *r)* Si Feria V occurrat festum *de praecepto*, per Ordinarios locorum providendum est. ut eo die, pro fidelium numero, plures missae celebrentur ante sollemnem. S. R. C., n. 2240. Missae vero dicantur de sollemnitate diei cum *Gloria* et (*redo*, non autem de festo, de quo nihil lit (S. R. C., n. 2572, ad 8).

2° Feria I in Parasceve, absolute et sub gravi prohibetur missa; est enim haec dies aliturgica. Constat ex Rubrica missalis et ex velere canone *Sabbato*, 13, Hist. 3, *de Consecr.* Ratio est, quia illa die Passio Domini recolitur prout realiter gesta, et ideo non repraesentatur mystice per Eucharistiae consecrationem, ut dicit I). *Thomas* (3, q. 83, a. 2, ad 2).

Dicunt aliqui AA. recentes (v. gr. *Lehmkuhl*, 11, n. 288, 3°; *Noldin-Schmitt*, III, n. 201), legi posse missam *de Passione*, si moribundo praebendum esset viaticum. Fatendum tamen est, nullum eis favere Decretum. Ceterum hujusmodi quaestio superflua videtur, eo quod semper aliquae particulae pro infirmis reservantur. Cfr. *Ephem. liturg.*, 1920, p. 341.

3° Sabbato Sancto, permittitur solummodo missa sollemnis, et in ecclesiis parochialibus minoribus missa lecta, servata forma parvi Ritualis Benedicti XIII. Missae vero privatae (secluso Induito) plane prohibentur in quibuscunque ecclesiis et oratoriis privatis, non obstante quacumque consuetudine contraria. S. R. C., n. 1822, 1837, 1873, 1890, 2099, 2616 ad 3.

Benedictio *Fontis baptismatis* in ecclesiis parochialibus hac die fieri debet. Ante missam. Prophetiae omitti nequeunt. *l/*> *eodem sacerdote* et caeremoniae et missae celebratio peragenda sunt ; excipe, si ex consuetudine alius ignem benedicere soleat. S. R. C., n. 2430/2684, 4049. Missa, si ex Induito concessa est, celebretur incipiendo ab ordine missae, omissis Prophetiis et Litanis. S. R. C., n. 2970.

1624.- II. Missae celebrandae initium ne fiat citius quam una hora ante auroram, vel serius quam una hora post meridiem. Ita can. 821, § 1. Cfr. Rubricam missalis (tit. 15), quae tempus etiam praescribit, quo missa *conventualis* et *sollemnis* celebranda sit. — Incipit vero aurora, quando prima claritas per terram diffunditur, seu a luri initio, quod pro variis locis et anni temporibus varium est. Attenduntur *tabellae*, quae directorio Officii divini apponi solent. In omni autem regione, tempus tam aurorae, quam meridiei, non mathematice, sed *moralités* accipiendum est.

Prohibitio celebrandi ante vel post tempus designatum obligat *sub gravi*, in materia gravi ¹. Constat ex *Tridentino*, praecipiente : « ut Ordinarii... edicto e! poenis propositis caveant, ne sacerdotes aliis quam debitis horis celebrent » (Sess. 22 de observ. in celebr. miss.). — In regionibus ubi *aurora non habetur*. Rubrica prohibens intelligitur de tempore quod aequivalet et correspondet aurorae, hoc est de exordio diei civilis, moralis et usualis, in quo homines diluculo surgere solent ad opera, juxta receptas et approbatas regionum consuetudines ». S. R. C., n. 614. Idem videtur dicendum de regionibus in quibus aurora *per totam noctem* perdurat. Attamen plures AA. existimant in his regionibus, ex justa causa, missam a media nocte celebrari posse, dummodo debita servetur reverentia. Cfr. *Génicot-Salsmans*, II, n. 236.

1625. - .1 *praedicta lege variae excisare possunt causae* :

1° Concessio ipsius juris, quoad missam *in nocte Nativitatis Domini* celebrandam. Haec concessio est generalis quoad missam conventualem vel paroecialem, particularis vero et restricta quoad missas in domibus religiosis legendas. Cfr. can. 821, § 2 et 3.

Non licet, in hac nocte (exceptis infra excipiendis) celebrare successive duas alias missas (S. R. C. n. 752¹). Non requiritur ut ipsa missa in nocte Nativitatis Domini celebrata, sit cantata. Sine induito autem apostolico, *nulla alio* permittitur missa (can. 821, § 2). - Ex can. 821, § 3, in omnibus religiosis seu piis domibus oratorium habentibus cum facultate SS. Eucharistiam habituahter asservandi, notte Nativitatis *unus sacerdos* celebrare potest tres rituales missas, vel unam tantum quae adstantibus ad praecepti quoque satisfactionem valeat. Potest etiam petentibus communionem ministrare. Cfr. .1. 5. 5., 10, p. 178. Iloc autem Indultum non importat facultatem celebrandi apertis oratoriorum januis. neque in eo comprehenduntur ecclesiae publicae religiosorum salvo tamen eorum privilegio celebrandi in media nocte. S. Off., 26 Nov. 1908 M. .1. A¹, I. p. 146). ¹

¹ Juvina opinionem quam > (N I, η 3i6) dicebat *communio* ac *probabiliorem*, mab r i i (ollin) non habebatur gravis. < nisi inciperetur Mi->a hora anlt auroram, vel hora post mtridl. m. id quod nonnae Codici» applicatum, nunc significaret ; *duas horas* ante auroram et duā hora» post meridiem.

2° Privilegium seu Indultum apostolicum, post Concilium Tridentinum concessum, vi cuius privilegia¹is licet celebrare, v. gr., una hora ante tempus pro aliis non privilegiatis assignatum².

Varia et pretiosa privilegia, quoad missae celebrandae tempus, possident multae urbes Italiae superioris et Dalmatiae, sanctuaria celeberrima, necnon Orientales uniti. Ad religiosos Ordines quod spectat, habet privilegium missam celebrandi duabus horis ante auroram et duabus horis post meridiem Congregatio Puritatis Neapoli erecta ; item Missionariis Societ. Jesu a P. Generali facultas fieri potest, ut sive itineris sive devotionis causa, celebrent duabus horis post inediam noctem² (cfr. *Vermeersch*, Epit. II. n. 96).

3° Necessitas, v. gr. ut viaticum morituro praebeatur, quo casu etiam media nocte liceret celebrare.

4° Causa rationabilis, v. gr. ne magna pars populi missa careat.

Unde si in die festo missa sollemnis longius protrahatur, potest missa privata dici probabiliter etiam duabus horis post meridiem, saltem cum licentia Episcopi.

5° Dispensatio. Episcopus enim poterat dispensare in aliquo casu particulari, ex rationabili causa. Atque hac eadem facultate pollebant erga suos subditos omnes Superiores religiosi (qui sint eorum Ordinarii). Ita N. *Alphonsiis* (VI, n. 344) cum Lugo, Navarro, Salman¹., Laymann, Wigandt, Palao, Croix, Coninck, etc. Attamen nunc ratio habenda est can. 81 ((piem n. 234 explicavimus) qui valde restringit dispensandi facultatem.

Quaesitum, .Di et quale sit peccatum celebrare missam ante recitationem matutini? Distinguimus hac ratione :

1° Si agatur de celebratione *privata*, AA. communius item et probabilius cum *Benedicto XIV* (de Sacrif. Missae, l. 3, c. 13, n. 4) docent, id nequaquam esse mortale, tum quia non est necessaria dispositio ad celebrandum, tum quia huiusmodi gravis obligatio neque exprimitur in Rubrica, neque communiter est recepta. Sed a culpa *veniali* non excusari sentiunt, quia in Rubrica id jam inter defectus numeratur, et ideo non potest dici de mero consilio. Excusat autem quaecumque mediocris causa rationabilis, ut studium, iter, voluntas Superioris, exspectatio populi, etc. (VI, 347).

2° Si agatur de missa *conventuali* et *sollemni*, AA. « communiter et verius affirmant esse *mortale*, nisi intercedat justa causa (et gravis et publica ac sine scandalo). Ratio, quia talis est consuetudo recepta in omnibus ecclesiis, ubi preces publicae dicuntur ; ita ut, aliter agendo, graviter laederetur publicus Dei cultus, bonum commune, et conveniens regimen Ecclesiae » (VI, 348 ; Ex. ord., n. 115).— Juxta Rubricam (de Def. X, n. i) agitur de Matutino cum *Laudibus*.

¹ Juxta decisionem diei 22 april. 1924 (A. -A. S. XVII, p. 100). S. Congreg. de Sacram. tribuet rogata facultatem missam litandi media nocte (scii, elapsa dimidia hora post mediam noctem), occasione extraordinariae sollemnitatis, v. gr. s. Missionum, tridui Eucharistici. — Refert *S. Alphonsus* (de priv. n. 122) regularibus olim *ante Tridentinum* concessum fuisse ut justa ex Causa celebrarent 3 horis post meridiem ; revocationem autem privilegii *dubiam* remanere.

1626. — 111. Semel tantum in die celebrare licet. Can. 806, § 1.

Antiquitus licebat quidem pluries eadem die sacrum facere, sed a multis jam saeculis id *sub gravi* generatim prohibitum est. Dicit Innocentius III (L. 3 Decr., lit. 41, c. 3) : « Nisi causa necessaria suadeat, sufficit sacerdoti, semel in die, unam missam solummodo celebrare ». Prohibitio inde magis invaluit (cfr. can. cit.).

Allamen pluries in die celebrare licet :

1° Die. Nativitatis Domini, necnon die Commemorationis fidelium omnium defunctorum. His enim diebus cuique sacerdoti fas est tres missas celebrare.

Sacerdos, qui ob debilitatem visus aliamve justam causam ex Induito celebrat aliquam e missis votivis vel missam quotidianam defunctorum, potest die Nativitatis Domini eandem missam votivam, die vero Commemorationis defunctorum eandem defunctorum missam *ler dicere*, cum una tantum oratione, nempe *Fidelium* 2, servatis Decretis praedictos dies respicientibus (cfr. n. 1609, 4°). Pont. Comm., 26 Jan. 1920 (A. .1. A', XII. p. 122). In oratorio privato tres missae legi nequeunt ; excipe si concessum fuit *ratione infirmitatis*, secundum dicta n. 679, 2° «.

2° In casu necessitatis ; et quidem *c.r. communi jure*, sine speciali Induito a S. Sede impetrando. Unde, vi hujus principii :

a) Si post sumptionem hostiae celebrans moneatur, Viaticum esse ministrandum, et partem ulae desint, *ipsi licet alteram missam legere* 3. Celebrans vero, qui *ante* hostiae sumptionem monetur, tenetur de majori hostia particulam detrahare, quae moribundo porrigatur.

b) De licentia Ordinarii, duas missas legere potest sacerdos diebus dominicis et festis, si duas parochias administrandas habet, neque adest alter sacerdos, qui celebrare possit. S. C. de Prop. F.. 24 Maii 1870 (A. A'. A', VI, 546). Inmo in hoc casu duas missas legere *debet*. Eadem facultas extenditur ad casum quo propter penuriam sacerdotum notabilis pars fidelium missae de praeplo adstare non possit. Can. 806. § 2. (Cfr. *liened. A'II*, Const. *Declarasti nobis*; *Thés. resol.* I. p. 63 ; .1. A'. A'. I, p. 8). Dicitur : *de licentia Ordinarii* i. e. iudicio Ordinarii relinquitur determinare, an justa et vera necessitatis ratio in casibus particularibus intercedat » (*Lucidi*, l. c. 3, n. 380). Potest enim aliquando populus cujusque parochiae facile in unam eandemque ecclesiam convenire. Additur : *duas missas*; etenim *duas* tantum legere fas est, ex ian. citato. Si ob sacerdotum penuriam, locorum distantiam, ampliores facultates necessariae videantur, *Indultum petendum est*, quod (licet raro) quandoque, v. gr. pro regione Mexicana, comessum legitur (A. A'. S., 13, p. 340 . 29, p. 96). Cfr. *Lehmkuhl*, II. n. 292 ; *Ami du Cl.*, 1914, p. 183. — Dicitur denique : *neque alter adest sacerdos*, etc. ; non liquet tamen utrum parochus *t, neatur* alteri sacerdoti proponere ut suas partes suscipiat (*Ami du CL*, 1908, p. 352).

Gr. n. t. n. i. e. hujusmodi prohibitionem abunde etiam liquet e\ tenore can. 2321 : Sacerdoti- qui conti. i praescripta can. 806, s. t. 808 praesumpserint missam eodem die iterare, vel . ani ceh bran. non jejuni suspendantur a mi—ae celebratione ad tempus ab Ordinario pr. it liniendum . A itle Instructionem pro -acerdole caecutiente, die 12 jan. 1921 a S. C. Itu editam i l l s.. VIII. p. 154 seqq.), ubi omnia inveniuntur, quae ad hanc inali . i. im -pectant (cfr. n. 1645) Huic casui gravi-simae necessitatis sequens quodammodo acquiparan potest -t nempe praeter opinionem numerosi ldeles -anctam communionem recipere velint (maximi tempore paschali), paucae in ciborio rpermnliir particulae, alius non adsit -acerdos nec possit populu- sine gravi incommodo communionem ad aliam dicin transferre Cfr. Imi <hi i !.. 1906, p. 12 et 299.

Facultas binandi, in casu, *ab ipso ipse* parochus conceditur, etsi dependenter a licentia Ordinarii ; unde est *realis*, officio inhaerens. Ex hoc serpiitur. quod, si ex inopinato parochus celebrare non posset, alter sacerdos facultate binandi gauderet (VI, 351), His ergo et similibus occurrentibus circumstantiis, legitima aderit iterandi sacrificii necessitas. *Secus vero*, quacumque alia causa amota, ut essent inopia sacerdotis, exsequiae peragenda, sollemnitas adorationis perpetuae rite facienda, vel etiam commodum eorum qui vellent praecepto audiendi sacrum satisfacere in suis privatis capellis, vel consuetudo etiam vetustissima, quae aliquando adduci potuit, etc. ; tunc enim sacrificium iterare sacerdoti non licet (cfr. *Coll. A. A.*, n. 389 ; *Lucidi*, vol. 3, n. 43 ; *1/ni du Cl.*, 1908, p. 528 ; *Thcol. prakt. Quarlalschr.* (Linz) 1932, p. 130 seqq.).

3° *Ex privilegio*. Haud raro enim S. Sedes vel sacerdoti facultatem binandi concedit ; vel etiam Episcopo privilegium impertitur aliis, quibus casus juris communis non applicari possunt, hanc facultatem, ex justa ratione, conferendi. Evidens est, facultatem sic concessam esse *personalem*, nec posse sine nova licentia ab alio usurpari, etsi necessitas eadem adsit.

a) Justa causa pro Episcopo binandi facultatem *tunc* conferendi potest esse minus gravis ac illa, quam supra n. 2° retulimus. Certe licite conceditur facultas, si. v. gr., 30-50 fideles periculo exponantur missam de praecepto non audiendi. Ita ex Epist. Leonis XII, 13 Mart. 1828. Immo S. C. de Prop. F. anno 1688, judicavit sufficere numerum 10-12 *servorum*, qui aliter missa carent. b) Regulariter Episcopi concedunt facultatem binandi, sui) conditione legendi missam ex stipendio debitam, cujus (stipendii nimirum transmissi) ope dioecesanis operibus auxilium praestetur. Gravis est haec obligatio, ut diximus n. 1609, 4°, nec facile excusatum habemus sacerdotem, qui induito binationis quidem utitur, sed conditionem ab Episcopo impositam, saltem ordinarie, non implet.

De ritu servando in iteratione missae, vide *Append, ad /iit. Horn.* Porro nihil ob stare videtur quominus sacerdos, si in eadem ecclesia binare debet, calicem in secunda missa purificandum interea in tabernaculum reponat. Quamvis enim *Instructio* citata in Appendice Ritualis hanc agendi rationem non contempletur, tamen nec *expresse* eam excludit, casu quo calix in sacriliam non posset reponi, aut tuto nequiret foris relinqui.

§ 2. De loco celebrationis.

162/. *Principia*. I. Non licet regulariter missam celebrare nisi in ecclesiis, vel in oratoriis ad normam juris benedictis. Constat ex can. 822, § I. Quod hoc praeceptum sub gravi obliget, liquet. Non licet autem celebrare in templo haereticorum aut schismaticorum, etsi olim rite consecrato aut benedicto. Can. 823, § 1.

Ecclesiae dedicantur cultui divino per *consecrationem*, quae Episcopo reservatur, vel per *benedictionem*, quae, de mandato Episcopi, a simplici sacerdote impertiri potest (Cfr. Pontif. et. Rit. Rom.). Oratoria autem, in quibus auctoritate Ordinarii celebrare licet, sunt tantum oratoria *publica* et *semipublica*. Consecrari quidem possunt haec oratoria, sed ordinarie seini-publica oratoria tantum *benedici* solent. Immo pro his et. oratoriis privatis consultius benedictio

nonnunquam omitteretur (cfr. can. 1196, § 2). Semper tamen interventus Episcopi (per se vel per alium) requiritur. In domibus autem religiosorum clericalium exemptorum erectio oratorii semi-publici (et oratoriorum domesticorum! Iit per Superiores eorum majores. Cfr. *Raus*, Instit. canon, n. 331, II.

Diximus : *.Xon licet regulariter*. Dantur enim casus in quibus id jam permittitur :

1° Loci Ordinarius, aut (si agatur de domo Religionis exemptae) Superior major, licentiam celebrandi *extra ecclesiam et oratorium* super petram et decenti loco concedere potest justa de causa, in aliquo extraordinario casu, et per modum actus * Xumquam autem concedere potest ut celebratio fiat in *cubiculo habitato*. Can. 822, § i. S. C. de Sacram., 23 Dec. 1912 (A. .1. 5., IV, p. 725). — It constat ex Decr. 22 Mart. 1915, loci Ordinarius hanc licentiam dare potest etiam favore eorum qui jam domestici oratorii Induito gaudent.

2° A praedicta lege *excusat necessitas*: in casu enim urgenti, licet celebrare missam in quocumque loco decenti. « Casus autem necessitatis sunt : a) si ecclesia sit diruta ; b) si quis sacerdos longam peragat peregrinationem per loca deserta, vel infidelium ; c) si ecclesia non sit capax populi, ita ut multi missa carerent ; d) si exercitus inveniatur in castris, aut navigantium multitudo in littore maris » (VI, 359). — In his igitur et similibus circumstantiis, ne populus missa in die festo privetur, licet *extra ecclesiam* celebrare. Convenit autem, ut licentia ab Episcopo obtineatur, si commode peti potest. Quod si casus necessitatis sit dubius, Episcopus bene dispensare valet. Facultas tamen celebrandi in domo privata est interpretanda restrictiva. Pont. Coinm., 16 Oct. 1919 (A. .1. 1., XI, p. 376). Ex Resp. S. C. de Prop. Fide, 14 Dec. 1868, licet celebrare *in ipsa domo infirmi* (vel in loco viciniori), quando viaticum ne occulte quidem deferri potest, et secus intimius viatico privaretur. *Coll. S. S.*, n. 395.

Quaesitum I" *licet missam celebrare in mari* ? Respondemus :

II hoc liceat, requiritur Indultum Apostolicum etiamsi quis habeat privilegium *altaris portatilis* (cfr. can. 822, §3). Indultum praedictum facile concedi solet, sub sequentibus conditionibus : 1° si longa sit distantia a littore ; 2° si mare sit tranquillum, et assistat alius sacerdos vel diaconus qui, si quis concitetur motus, calicem firme teneat. Haec tamen conditio quandoque omittitur; quo in casu effundendi pretiosissimi sanguinis periculum alio modo est praecavendum ; 3° ne in privatis cellulis celebretur, nisi ex adjunctis omnia renoventur irreverentiae pericula. S. C. de Prop. F., 7 Mart, et 13 Aug. 1902 ; S. R. C., 4 Mart. 1901, 30 Jun. 1908.

1628. — II. Prohibetur sub gravi, nisi adsit necessitas, sacra peragere in ecclesia violata, exsecrata vel interdicta. Constat ex can. 822, 1173 et 2270. Ratio pro *primo* et *secundo* casu est, quia non decet in loco vilescente aut notorio contaminato offerri imma-

† Verba per ποίησις artus, 'ignillicant Ordinarium non posse concedere hujusmodi facultatem modo generali et habituali. Illam ergo impertire potest non lanium semel, sed ali-yuohe*'» ul dicit Hiat, Comment., I. 3, p. 141. Vide Thcol. prakt. Quart. Schr. (Linz) 1921. p. 576 Mqq, ubi totam doctrinam cum ejus usu in casu particulari expositam invenies — * Minime gentium licebit celebrare missam sub dio in occasione alicujus festivitatis profanae vel commémoratiionis nationalis. habentis characterem politicum ; id enim *modo obwolul-* ‡ prohibitum (vide Litteras S. C. de Sacram. diei 26 juin 1924, in A. A. S. XVI. p. 370) In gem re, ul palet ex eodem documento, facultates quae competunt Ordinariis ratione can. 822, § 4, sunt admodum limitatae.

culatam hostiam, divinaque celebrari officia ; unde graviter peccat *scienter* celebrans in ecclesia notorie violata, etsi nullam censuram aut irregularitatem incurrat. In *tertio* casu, prohibitio est in poenam delinquentis, et sacerdos illicite celebrans in loco interdicto, in irregularitatem incurrit (cfr. n. 1306, 2°).

Diximus : *nisi adsit necessitas*; nam, si v. gr. populus non habeat aliam ecclesiam, licet cum Episcopi, si adiri possit, venia (secus sine ea), celebrare in Ecclesia exsecrata aut violata ; quae tamen per istam celebrationem non reconciliatur (VI, 361). Immo, ex can. 1176. § 3, in casu urgentis necessitatis, si Ordinarius adiri nequeat, rectori ecclesiae eamdem *reconciliare* fas est, certiorato postea Ordinario. Vide mox dicenda in quaes. II. Etiam in loco interdicto licet celebrare festis sollemnioribus, ut diximus n. 1305.

1629. — Quaesita. I. *Quandonam ecclesia censetur violata?* Respondemus cum Codice juris (can. 1172), ecclesiam vel publicum oratorium *violari* quatuor sequentibus modis :

1° *Per homicidium voluntarium*: quod sci. fuerit consummatum intra ecclesiam, per actionem physice occisivam et sacrilegam, sive cum effusione sanguinis, sive alio modo, v. gr. veneno, jugulatione, et quamvis ipsa mors extra locum sacrum eveniat. Homicidio hic aequiparatur *suicidium* (cfr. *Raus*, Inst. can. n. 329). Sed ecclesia non violatur per homicidium casuale, vel factum ab amete, aut ab alio in sui defensionem, cum moderamine inculpatae tutelae, aut proveniens ex vulnere inflicto extra ecclesiam. Violatur vero per homicidium, quod alias justum esset per sententiam iudicis. Excipe, si reipublicae perturbator aliter capi non posset (VI, 364).

2° *Per injuriosam et gravem humani sanguinis effusionem*. Iude, ecclesia non violatur, si sanguinis effusio sit casualis, si proveniat ex joco aut levi percussione, ut in rixa puerorum ; si effluant pauculae guttae ; si actio externa, quae est causa effusionis, non sit consummata in loco sacro, sed extra. Contra, ex sententia 5. *Alphonsi* (VI, 364), cui assenti'tur *Cappello* (n. 717), violatur, quoties percussio physice et theologice gravis iit in ecclesia, licet sanguis effundatur extra ipsam ecclesiam ; quia sacer locus violatur non tam per sanguinis effusionem, quam per actionem injuriosam, ex qua procedit. Adverte tamen S. Doctorem hunc, casum referre sub n. 1°, de quo supra (*Gaude*, 111, p. 354), et necessario gravem requiri sanguinis effusionem (licet extra ecclesiam).

3° *Per impios vel sordidos usus, quibus ecclesia addicta fuerit*, Violatur igitur ecclesia per exercitium cultus superstitiosi, per celebrationem officiorum acatholicorum, et similes impias actiones ; per executionem alicujus sententiae capitalis, vel si in stabulum, in locum nundinarum etc. convertatur (cfr. *Vermeersch-Creusen*, Epit. II, n. 489). S. R. C. decreto diei 27 febr. 1847 statuit ecclesiam esse ad cautelam reconciliandam, quae per biduum militaribus stationibus et excubiis inservivit.

4° *Per sepulturam ercommunicali post sententiam declaratoriam vel condemnationem, aut infidelis, seu non baptizati*. Excipe probabilius, si sit catechumenus ; quia non censetur infidelis, propter baptismum flaminis ; item, si sit infans in mortuae matris utero inclusus, et non baptizatus. Secus vero, si in

† Equidem per cultum superstitiosum, qualis est omnium haereticorum (Vermeersch-Creuten, II, n. 489), violabitur ecclesia ; attamen usurpatio ejusdem pro aliqua functione religiosa acatholicorum (ut non semel accidit durante ultimo bello) absque intentione formaliter impia, non videtur certo inducere reconciliationis obligationem (*ib.*).

lucem editus sine baptismo mortuus sit. saltem si parentes sunt infideles ; tunc enim violatur ecclesia vel coemeterium, ex ejus sepultura. Ita ex Decreto S. C. Immunitatis, 18 Aug. 1821. Cfr. *Alph.*, VI, 366. Attamen violata ecclesia, non violatur etiam coemeterium etsi sit contiguum, et vice versa. Can. 1172, §2. — Notandum est insuper, quod, ut ecclesia per praedicta crimina violetur, requiritur : *a)* ut patrentur *intra ipsam ecclesiam*, i. e. in iis partibus, quae proprie pertinent ad corpus ecclesiae, quod a fornice superiori usque ad pavementum, et a porta interiori usque ad ultimum parietem protenditur ; *b)* ut sint *notoria* notorietate *juris* aut *facti*: sive statim ab initio, sive successu temporis ; in utroque enim casu, amittitur aequaliter ecclesiae fama. Statim ac violatio notoria facta est, debet auferri sacra Eucharistia, nudatisque altaribus, omnia mobilia tollenda sunt (111, 460 ; VI, 354).

II. *Quomodo ecclesia violata' reconcilianda est ?*

a) Si fuit *consecrata*, reconciliatur valide juxta ritum Pontificalis per solum Episcopum (vel ejus delegatum) ; aut etiam per Superiorem majorem Religionis exemptae (vel ejus delegatum), quatenus nempe ecclesia ad Ordinem pertineat. Can. 1176, § 2. In casu urgentis necessitatis, ipse rector ecclesiae eam reconciliare potest, ut supra, num. 1628, diximus.

b) Si ecclesia fuit *benedicta* tantum, eam valide reconciliat rector ejusdem vel quilibet sacerdos de consensu saltem praesumpto rectoris. Can. 1176, § i.

Quoad *liceitatem* notandum : Reconciliatio ecclesiae benedictae fieri potest aqua lustrali communi. Reconciliatio vero ecclesiae consecratae fiat aqua ad hoc benedicta secundum leges liturgicas. Hanc tamen etiam presbyteri, qui ecclesiam reconciliant, benedicere possunt. Can. 1177. Oratorium privatum, immo vel oratorium semi-publicum. cum non sint loca stricte sacra, non censentur violari, et ideo non indigent reconciliatione.

III. *Quando ecclesia exsecrata habetur, et quomodo ad eam idonea redditur?* Ad singulas respondebimus quaestiones :

1° Exsecratur ecclesia, cum amittit suam consecrationem, vel benedictionem : quod fit, si tota destructa fuerit, vel major parietum pars corruerit, vel ab Ordinario loci in usus profanos redacta fuerit. Can. 1170.

Non exsecratur autem si parietum crusta, majori ex parte Vel etiam integra, successive vel simul auferatur (S. R. C., 5 Maii 1882 et It Jan. 1894 ; Ephem. lit., 9, p. 67) ; nec exsecratur si solum tectum aut fornix superior immutetur, vel si destructio ac refectio fiat successive per modicas partes, quamvis tota ecclesia renovaretur. S. R. C., n. 3651 et 3907, ad 2.

2° Ecclesia exsecrata *iterum consecranda* vel *benedicenda* est, juxta ritum et formam praescriptam pro consecratione vel benedictione ecclesiarum.

* per (tolatioruin «ccleslae proprie non amittitur ejus consecratio vel benedictio, sed polluitur tantum ecclesia quare debet quidem *reconciliari*. non autem de novo consecrari (vel benedici). Inde differt ab ewecrolnne (cfr. Jtaui, Inst. can., 329).

In ecclesia, occasione divinorum officiorum, admitti non debent nisi vexilla religiosa, et pro quibus habetur formula in Rituali Romano * S. R. C., n. 3679. Nec possunt in ecclesiis earumque cryptis apponi tabulae cum inscriptionibus et nominibus fidelium defunctorum, quorum corpora inibi *tumulata non sunt nec tumulari queunt*, ratione prohibitionis generalis factae a Codice (can. 1205). Ita S. R. C. die 20 oct. 1922 (A. A. S. XIV, p. 556).

§ 3. De requisitis ad missae celebrationem.

1630.— Ad missam rite celebrandam plura requiruntur, quae referri possunt : 1° ad altare ejusque supellectilem, 2° ad vasa sacra eorumque accessoria, 3° ad vestes sacras, 4° denique ad ministrum sacerdotis.

Cum ex his rebus ad missam requisitis plura consecratione vel benedictione speciali indigeant, sequentia ad normam Codicis praemittenda censemur :

a) *Consecrationes* nemo qui character episcopali careat, valide peragere potest. Can. 1147, § 1. Consecratio calicis, patenae ex expressa concessione juris heri potest a Cardinalibus, a Vicariis et Praefectis Apostolicis, necnon a Praelatis *nullius*, licet character episcopali non sint praediti (can. 239, § 1. n. 20, 294, § 2, 323, § 2).

b) *Benedictionem* sacrae supellectilis impertire possunt praeter Cardinales et Episcopos omnes : locorum Ordinarii pro suo territorio, parochi pro ecclesiis et oratoriis in suo territorio positis, rectores pro suis ecclesiis, sacerdotes ab Ordinario loci delegati. Superiores denique religiosi (et sacerdotes ejusdem Religionis ab ipsis delegati), pro propriis ecclesiis et oratoriis, ac pro ecclesiis monialium sibi subjectarum (can. 1304). Benedictiones reservatae, quae a presbytero dantur sine necessaria licentia, illicitae sunt, sed validae; nisi in reservatione aliud expressum fuerit. Can. 1147, § 3. Hinc valida est benedictio supellectilis sacrae, quam peregerint Superiores religiosi pro ecclesia ipsis non subdita (S. R. C., n. 513). — Consecrationes et benedictiones sive constitutivae sive invocativae invalidae sunt, si adhibita non fuerit formula ab Ecclesia praescripta. Can. 1148, § 2. Vide n. 14-43.

1. De allari ejusque supellectili.

1631. — 1° *Altare*, i. e. lapis ad sacrificandum ordinatus et consecratus, sub gravi ad missae celebrationem requiritur. Constat ex can. 822, § 1. Deficiente vero allari proprii ritus, fas est sacerdoti ritu proprio celebrare in allari consecrato alius ritus catholici, non autem super Graecorum *antintensiis* 2 (can. 823, § 2).

1 Mitius tamen hanc Ordinariis dedit normam S. R. C. 26 mart. 1924 (A. A. S., XVI, p. 171) : « Quando insignia seu vexilla non pertineant ad Societates religioni catholicae manifeste contrarias, nec reprobata sine harum statuta, neque ipsa insignia seu vexilla aliquod emblemata de se vetitum ac reprobatum praescierant, *in ecclesiis admitti possunt*. Quum vero in favorem et obsequium ejusdem religionis catholicae parilice *postuletur* benedictio, haec concedi potest, adhibita formula Rit. Romani. » — 2 Antimensia sunt lintea consecrata, quae reliquias continent. Iis utuntur Graeci ad missae celebrationem etiam extra lapidem consecratum. Cfr. *Vacant*, Diet, de Th  ol. calh., v. Antimensia.

Duplex distinguitur altare : 1° altare *immobile*, seu *fixum*, constans ex mensa superiore apte cum stipitibus lapideis (saltem lateralibus) cohaerente, et una cum illis per modum unius consecrata (can. 1197, § 1, n. 1) ; 2° altare *mobile*, seu *portatile*, quod est vel petra sacra tantum, quae sola consecratur ; vel petra cum stipite unita, qui tamen non fuit una cum eadem consecratus ¹ (*Ib.*, n. 2).

Altare fixum consecrandum est ab Ordinario territorii in quo ecclesia sita est, dummodo ordine episcopali sit insignitus (can. 1155, 1199), salvis tamen privilegiis v. gr. Abbatum vel Praelatorum *nullius* (can. 323, § 2). Altare portatile consecrari potest a quocumque Episcopo (can. 1199, § 2), salvis privilegiis v. gr. Vicarii vel Praefecti Apostolici (can. 294, § 2). In utroque altari sit sepulchrum continens reliquias Sanctorum, lapide clausum (can. 1198, § 4).

Altare remanet ad celebrationem aptum, quamdiu non exsecratur. Jamvero exsecratur : *a*) Si, cum fixum est, lapis consecratus etiam per temporis momentum *removeatur ab inferiori structura*, vel etiam si integrum altare in alium locum transferatur. Can. 1200, § 1 ; S. R. C., n. 2599 et 3326. *b*) Si *enormiter frangatur*, puta si tabula fuerit in plures notabiles partes divisa, vel etiam, si pars divisa per fracturam sit ex illis partibus, in quibus peculiares unctiones fuerant adhibitae. Can. cit., § 2, n. 1 ; S. R. C., n. 2612. Unius autem crucis lateralis fractio non consideratur ab AA. tanquam enormis, nisi notabilem lapidis partem secum traxerit, vel (ut accidere potest in parvo altari portatili) lapis nimis diminutus sit (*Lehmkuhl*, II, 308). *c*) Si *amoveantur reliquiae*, aut frangatur vel amoveatur sepulc bri operculum, excepto casu •pio ipse Episcopus (vel ejus delegatus) operculum amoveat ad illud firmandum, vel reparandum, vel subrogandum, aut ad visitandas reliquias (can. cit., § 2, n. 2). *Levis autem fractio operculi* non inducit exsecrationem : quilibet sacerdos potest rimulam cemento firmare (can. cit., § 3). — Exsecratio ecclesiae non secum fert exsecrationem altarium, et vice versa (*ib.*, § 4). *Subtus altare* nullum sit cadaver reconditum. Cadavera autem, quae sunt prope altare forsitan sepulta. distent ab eo saltem spatio *unius metri*: secus missam in altari celebrare non licet, donec cadaver removeatur ² (can. 1202, § 2).

2° Altare operiatur tribus mappis, sive tobaleis mundis, ab Episcopo, vel ab alio habente potestatem, benedictis, superiori saltem oblonga, quae (nisi altare ex latere alio modo ornatum sit) usque ad terram pertingat, duabus aliis brevioribus, vel una duplicata ». Ita rubrica Missalis (l. c.). Jamvero :

a) Mappae debent confici ex *lino* vel *cannabe*, non vero ex alia materia, etsi munditie, candore ac tenacitate linum aut cannabim aemulante, *b*) Cele-

¹ Adacqu tu e^t haec distinctio, >l altare assumitur in sensu *lilurQico*. — Si vero consideratur In ordine ad indulgentias lucrandas, datur insuper altare Oxum in sensu minui 4riHo altare scilicet aliquo modo stabile, licet ex ligno confectum. Hujusmodi altare potest esse pricUcpiatum Cfr. Itaus. Instit., can. n. 332. — » Licite tamen collocantur cadavera In cryptam sub sacello, in quo altare est erectum, ita dispositam ut camera sit a sacello sejuncta. S. l< C., 27 Jun. tb78.

brare cum mappis *non benedictis* non excedit culpam venialem, a qua excusat quaevis causa rationabilis, c) Celebrare *sine ulla mappa* censetur peccatum mortale, a quo gravis tamen necessitas excusat ; celebrare cum *duabus* mappis, vel una duplicata, erit veniale ; et idem dicendum videtur, si supra *unicam*, nec duplicatam mappam celebretur (VI, 375 ; 1 El. qq. ref., b. 71). Cfr. S. R. C. n. 2600.

3° «Super altare, in medio, collocetur *crux* cum imagine crucifixi, palam, visibilis, ac talis magnitudinis ut subito in conspectu veniat celebrantis et populi ». Ruhr. Missal., l. c. ; S. R. C., n. 2621.

Non est quidem mortale celebrare *sine cruce*: sed non potest excusari a veniali (VI, 393). Crux tamen non requiritur, si sculpta vel depicta Salvatoris crucifixi imago principem locum in majori tabula altaris teneat. In altari, ubi est publice expositum SS. Sacramentum tempore sacrificii, crux collocari vel removeri potest, pro locorum consuetudine (*Bened. XIV*, Decr. *Accepimus* 16 Jul. 1746 ; S. R. C., n. 1270, 2365, ad 1). Regulariter nequit collocari crux in throno, qui expositioni SS. Sacramenti inservit ; ne tribuatur cnici idem honor, qui SS. Sacramento debetur, ut jam innuimus n. 534, e, agendo de *reliquia* S. Crucis. S. R. C., n. 3576, ad 3.

4° «Super altare collocentur *candelabra*, saltem duo, *candelis accensis*, hinc et inde in utroque latere ». Ita rubr. Missal.

Hoc praeceptum (ut dicunt Lugo, Roncaglia, et alii) obligat sub gravi, neque ipsa necessitas ministrandi viaticum ab eo eximere potest, nisi foret sacramentum absolutae necessitatis, qui casus utique est rarissimus. Inde, si lumen ante consecrationem deficiat, omnino desistendum est a celebrando ; secus, si post consecrationem : quo in casu, melius est, tametsi candelae, aliqua interposita mora, reaccendi possint, continuare sacrum sine mora, quia talis continuatio perlinet ad unitatem sacrificii (VI, 394). Candelae confici debent *ex cera apum* saltem in maxima parte, prout declaravit S. R. C., 14 Dec. 1904 (A. S. S., 37, p. 388), cupiae, pro praxi ¹, addidit « parochos aliosque rectores ecclesiarum et oratoriorum luto stare posse normis a respectivis Ordinariis traditis, nec privatos sacerdotes missam celebraturos de qualitate candelarum anxie inquirere teneri ». Celebrare autem cum candelis *ex sebo* vel *oleo*, communiter ut mortale habetur, a quo causa mediocriter gravis excusat (S. R. C., n. 2985 et 40351. Celebrare cum *uno cereo*, juxta probabiliorem et communiolem sententiam, est tantum veniale. Possunt, etiam in missa privata, plures quam duo cerei accendi, ob alicujus festi sollemnitatem ; non autem ob celebrantis dignitatem, nisi Cardinalis sit vel Episcopus (S. R. C., 3059, ad 9). Attamen, si praescripti cerei adsint, licet adhibere (sed non intra ambitum altaris) candelas ex alia materia, v. gr., stearina, ad augendam sollemnitatem. S. R. C., 30 Jul. 1910 (ap. *Ami da* (*I.*, 1912, p. 1072). ¹ fertius cereus, post *Sanctus* accendendus, omitti potest ubi contrarius viget usus (S. R. C. n. 4029). — De *luce electrica* et *naz* in ecclesia adhibendis permulta edicta sunt Decreta variaque responsa -,

¹ Ceterum facile ab ipsa S. R. C. obtinetur *indultum*, ut candelae possint adhiberi, quae tantum 30% consistant ex cera apum. — 1 Respdns. diei 4 Junii 1895 (S. R. C., n. 3859 ; A. S. S. 2«. p. 53) ; 29 nov. 1901 (S. R. C. n. 4086) ; 16 maii 1902 (S. R. C. n. 4097) ; *Dedar.* diei 22 nov. 1907 (S. R. C. n. 4206) ; *Respons.* diei 17 Januarii 1908 (S. R. C. n. 4210) ; 18 Julii 1911 (S. R. C. n. 4275) ; *Decretum* diei 24 Junii 1914 (A. A. S. VI, p. 352 seq.) ; *Rescriptum* diei 23 febr. 1916 (A. A. S. VIII, p. 72 seq.). Vide etiam can. 1271.

quae lamen a variis auctoribus *non uno sensu* intelliguntur * En quae nobis magis probantur : *a)* Lux electrica et gaz, sicut etiam petrolei, in ecclesiis possunt adhiberi ad depellendas tenebras ecclesiasque splendidius illuminandas, cauto tamen, ne modus speciem prae se ferat *theatralem*, et juxta prudens *Ordinarii* judicium, *b)* Prohibentur vero in iis, quae *stricte rationem cultus* habent. Quare, dum laminaria a S. liturgia praescribuntur, v. g. coram SS., coram reliquiis etc. *non possunt candelae* luce electrica etc. suppleri², *c)* *In specie* deinde *nequeunt Ordinarii* permittere usum lucis electricae his in casibus : 1° super altare *una cum candelis* e cera confectis (licet hae sint in numero Sufficienti) ; 2° *tempore expositionis privatae vel publicae* ad illuminandam interiorem tabernaculi vel throni partem, si lampades electricae collocentur in ipsa parte interiore ; 3° in *superioribus altaris gradibus*, in quibus candelabra collocantur, ante s. *imagines* vel *statuas* super eisdem gradibus et altari collocatas, vel circa *aediculas Sanctorum* in pariete super altari positas, si lampades sint *coloratae*. — In *Urbe*, occasione visitationis Apostolicae, an. 1932, etiam severior pro praxi data est praescriptionum interpretatio, ita ut v. gr. usus quoque lampadis electricae, *super altare positae pro commodo legentium verba Missalis*, inhibitus fuerit.

5° *Missale* continens saltem canonem sub gravi requiritur : alio vero quam Romano, absque Induito Pontificio, uti non licet. Nullo autem textu praecipitur ut missa (ne canon quidem) legatur, si deest periculum errandi : attamen plerumque prudens erit, si ipse quoque canon legatur.

Sacerdos peregrinus, celebrans in ecclesia, cui concessum est Missale proprium, potest eo uti, casu quō Missale romanum haberi nequeat. Licet similiter juxta probabilem et communissimam sententiam, quandoque, sine Missali (si nullum haberi potest) celebrare, dummodo ex praeterita experientia moraliter constet, omne abesse errandi periculum (VI. 390). — Nonnulla alia in Rubrica praescribuntur ; haec v. gr., leguntur : Altare « *pallio* (seu anlipendio) quoque ornetur coloris, quoad fieri potest, diei festo vel officio convenientis ; nisi tamen justa causa, v. gr. paupertas aut contraria consuetudo, excuset. Ad crucis pedem ponatur labella *secretarum* appellata. In cornu epistolae, *cussinus* (vel aliud decens sustentaculum) supponendus Missali. et ab eadem parte epistolae paretur... parva *campanula* 3, *ampullae vitreae* (permittuntur etiam ex auro vel argento ; S. R. C., n. 3149) vini et aquae, cum pelvicula, et manulergio mundo in fenestella seu in parva mensa ad haec praeparata Super altare nihil omnino ponatur, quod ad missae sacrificium, vel ipsius altaris ornatum, non pertineat (Ruhr, gener., lit 20). **H**

2. De vasis sacris coranique accessoriis.

Vasa sacra haec sunt : *calix* et *patena*, *pyxis* et *lunula* ostensorii, quibus et ipsum *ostensorium* adnumerari potest ;

* Confer *Cphrna lituro* XXVIII, p. 61 . XX XVIII p. 118 >eq. ; VI., p. 168 seqq. ; Imi du *ClrrtjJ*, 1925. P 776 seqq. . Bol/Hhno I *Cbro ftom*. VII, p. 121 seqq.. XIII (1932). p .t ; Vñni» Epii. II p. 3.7 ; /Yiimmer III. p. IG5 i-t nota 6 etc. —l hum *acr.i (vlcbralur mhsa duae saltem praescribuntur candi lar accensae, c cera confectae. Nunquam possunt suppleri lampadibus cle< tricis. mimo cum his candelis non possunt super all iri idhlberi <cu commiirm lampade- electricae vel lumina c gaz (S. R. C. n 4086. 4097). Campanula pulsari ad Sanctus et ad .Consecrationem (8. It. c. n. 3638) ; non tutem potest tempore chori re.» quan o unitur >8. >aeramentum et eo tempore legitur missa privata f/d. n. 3448, 3sl). Cfr. *Cxpello*. n. 777.

accessoria sunt : *corporale, palla, purilicaloriiim, bursa et edum.*

1632. — Requiritur sub gravi, ad missae celebrationem : 1° Calix (idem dicito de patena) ex debita materia confectus, atque ab Episcopo consecratus. Ita ex rubrica Missalis (Ritus, I, 1). < sus *parvi cochlearis*, pro aqua in calicern infundenda, nulla lege prohibetur (S. R. C., n. 3064, ad 4).

Calix cum patena « debet esse vel *aureus* vel *argenteus*, aut saltem habere cuppam argenteam, intus inauratam ». Ob paupertatem permittitur calix cum cuppa *ex stanno* (Ruhr, *de Defect.*, X. 1), non autem ex aere, cupro aut alia materia (S. R. C., n. 3164). Ex recentiore concessione permittuntur calices *ex aluminio*, aliis metallis commixto (vulgo *bronzo di alluminio*), dummodo certam deargentalionem ac deauralionem intus recipiant, juxta S. Rit. C. instructionem (Decr. 6 Dec. 1866 ; cfr. .1. A'. A', II. p. 322 ; \ 1. p. 590 ; *Amidu* (I., 1911, p. 255). Permittitur praeterea patena ex alia materia solida. Ita *Priimmer*, III, η. 299 cum Gaspard et Gënicot-Salsmans (II. η. 247).

(*'alu et patena debent necessario consecrari* (cfr. dicta n. 1630) ; nec consecrationem ex eo recipiunt, quod aliquis, etiam bona fide, in iis nondum consecratis celebraverit (VI, 380). Cfr. S. R. C., n. 3162, ad 7. *Exsecrantur autem* calix et patena (sicut et alia sacra suppellex), si ad usus indecoros adhibita, vel publicae venditioni exposita fuerint. Can. 1305, § I, n. 2. Exsecratur igitur calix quo usus fuerit minislellus pro suo cultu. Exsecrantur pariter calix et patena, si tales laesiones subierint ut pristinam formam amiserint et jam ad suos usus non possint adhiberi. Can. cit.. § 1. Exsecratur deinde calix, si foramen sit in fundo, licet minutissimum ; non vero, si illud adsit in superiore parte cuppae. Hem (probabiliter), si cuppa separetur a pede fixo (quia tunc calix formam suam perdit), licet id aliqui auctores *recentes* negent ; non autem si a tornatili (cum pari s sine novo artificio jungi possint). Cfr. S'. *Alph.*, \ I. 370. *Non exsecrantur* autem calix et patena ob consumptionem vel renovationem auraturae, salva tamen, priore in casu, gravi obligatione rursum ea inaurandi. Can. 1305, § 2.

Requiruntur : 2° Pyxis seu ciborium, et *ostensoriuni* pro conservatione, et publica SS. Eucharistiae expositione. Haec debent esse ex solida decentique materia (Rit. Rom. lit. IV, c. 1, n. 5) ; decet ut sint ex eadem materia ac illa, quae pro calice praescribitur, vel etiam ex cupro interius deaurato. S. R. C., n. 3162. Cfr. can. 1270.

Pyxis quidem et *lunula*, quae immediate tangunt sacras species, debent probabilius *benedici* ab Episcopo; vel a sacerdote habente facultatem (VI, 385). *Ostensorium*, utpote quod non immediate tangit sacras species, haud necessario, laudabiliter tamen benedicitur.

Requiruntur : 3° *Corporale, palla et purilicaloriiim* ex lino vel cannabe l. Pro Indiis tamen a Clemente XIII Indultum conces-

1 Si ni praedictis desit materia debita, sunt prorsus eliminanda, ut declaravit S. R. C., n. 2600, n. 3868, ad 2, n. 3455, ad 2. Cfr. *Van der Stappen*, III, q. 83. Vide etiam Decr. dUlh., n. 1287, .1387, 3995.

sum fuit celebrandi super corporali telae bombycinae (*Coll. S. S.*, n. 433).

Debent haec linteamina esse summae munditiei, in primis corporale, ita ut mortale habeatur, celebrare in corporali enormiter immundo, nisi necessitas excuset, v. gr., si celebrans vel alii deberent alias omittere sacrum de praecepto. Sacerdotes tamen, quibus cura linteaminum non incumbit et iis tantummodo utuntur, multo facilius ab omni peccato excusantur, maxime si immundities non sit valde notabilis (*Lehmkuhl*, II, 323. qui sententia *Cobatel Suarezii* nititur). Necesse est ut corporale et palla ab Episcopo vel ab alio habente facultatem *benedicta* fuerint (cfr. supra n. 1630). Pro purificatorio autem nulla praescribitur benedictio. Cfr. Rit. miss., I ; §. R. C., n. 2572, ad 12.— *Praedictorum tamen non est eadem in omnibus necessitas*. Celebrare quidem sine *corporali* aut cum eo *non benedicto* nequit excusari a mortali, nisi urgeat necessitas. Quoad *pallam*, res controvertitur ; quare, si palla desit aut si per horae quadrantem exspectari debeat, poterit loco ejus adhiberi aliud corporale, vel etiam, hoc deficiente, purificatorium aut bursa. Si autem *purificatorium* non facile haberi possit, probabiliter licet sine eo celebrare ; ejusque loco adhibere strophium mundum, quod postea ad profanum usum non amplius adhibeatur (VI, 387 seqq.). — Corporale potest in extremitatibus ornari auro vel serico, non item *in medio*. Licet similiter pallam, a parte superiore, panno serico vel auro contexto obducere, dummodo palla linea subnexi» calicem cooperiat, ac pannus superior non sit nigri coloris, nec referat aliqua mortis insignia (VI. 388). Cfr. S. R. C., n. 3832, ad i.

Requiruntur : 4° *Velum*, hocque sericum, et *bursa*, coloris paramenlorum. Haec autem non sunt seorsum benedicenda, neque ullum peccatum est sine illis celebrare.

1633. — Quaesitum. *Quibusnam licet taxgihe vasa et linteamina sacra'*

1° Si actu coxtiafant SS. *Sacramentum*, extra casum necessitatis seu periculum profanationis, nulli licet, citra culpam gravem, illa tangere, etiam mediate, praeterquam sacerdoti aut diacono. Ita communiter.

2° Si sint v \ct a, vel *nondum lota* (postquam adhibita fuerint in missa), tangi possunt (ex can. 1306, § I) solummodo a clericis vel ab iis qui eorum custodiam habent, scilicet a laico vel religioso non clerico sacrista, et a moniait vel sorore item sacrista. Cfr. (*appello*, n. 804. — Qui conti'a haec praescripta agunt, peccant venialiter tantum ; et minime, si adsit rationabilis causa, secluso scandalo et contemptu (*S. Alph.*, \ I, 382), vel si habeant privilegium, ut nonnulli Tertiarii saeculares et alii. 'J|

3° *Lotio* sacrorum linteaminum triplex | requiritur in hunc modum : *prima*, ex praecepto can. 1306, § 2. peragenda est a clerico in majoribus Ordinibus constituto . *secunda* et *tertia* lotio a laicis fieri possunt. Attamen convenientias foret, si etiam a persona sanata fierent. Si laicus, etiam religiosus, primam lotionem peragat, peccat, sed solum *venialiter*, justa autem interveniente causa, vacat lotio omni culpa. Requiritur insuper, ex jure canonico, ut co.sa, in quibus s ura linteamina lavantur, nulli alii usui inserviant, utque *primae lotionis* aqua in *sacrarium*, vel (si hoc desit) in ignem infundatur, neque ulla contraria consuetudine potest huic praecepto derogari (VI, n. 387 ; | EI., qq. ref., n. 72). Cfr. ran. cit., § 2. M

¹ L >ui et praxi- *Inum* lotionum a Codice non immutatur, ut patet ex contextu can cil Clr tnu du Cl., t » 19, p. 975.

3. *De sacris vestibus.*

Vestes sacrae, quibus sacerdos in missae celebratione indui debet, sunt sequentes : *amictus, alba, cingulum, manipulus, stola* et *casula* seu planeta. Tres posteriores et alba dicuntur *maiores* a liturgicis ; amictus et cingulum, *minores*. Jamvero :

1(534. — 1° *Sacerdos, ad missae sacrificium perficiendum, debet esse omnibus praedictis parantientis indutus.* Ita ex can. 811, § 1, et rubrica Missalis (Ritus, I. 1). Praeceptum quoad praedicta paramenia, tametsi celebrantem in conscientia obliget, non urget tamen aequaliter in omnibus suis partibus. Etenim : *a)* Celebrare *sine ulla veste sacra*, nonnisi ex Induito Pontificio licebit. Talis concessio a Leone XII, 30 Nov. 1828, Vicariis Apostolicis Sinensibus (et per eos missionariis), pro tempore persecutionis facta est¹. S. C. de Prop. F., n. 853. Cfr. concessionem Gregorii XVI, 26 Jul. 1841, ap. *Coll. S. A.*, n. 419. *b)* Omittere *aliquam ex majoribus* est peccatum mortale ; in casu tamen gravis necessitatis, licet celebrare sine stola, vel manipulo, *c)* Celebrare sine *cingulo*, aut sine *amictu*, probabiliter, non est mortale : immo, nullum est peccatum, si iis deficientibus, adsit rationabilis causa celebrandi, qualis foret sola celebrantis devotio (VI, 377).

Paramenta autem « non debent esse lacera, aut scissa, sed *integra*. et decenter *munda* ac *pulchra* » (Ritus, 1, 2). Celebrare cum paramentis enormiter immundis vel laceris, est mortale, nisi necessitas excuset, nempe si celebrans vel alii deberent alias omittere sacrum de praecepto. Si non valde immunda vel lacera sint, erit veniale ; immo nullum peccatum, si alia haberi non possint (VI, 376). Vide dicta n. 1632, 3°.

2° *Paramenta debent esse benedicta.* Ita rubrica Missalis (Rit., I. c.). Haec benedictio fere ex eadem, ac ipsae vestes, necessitate requiritur ; cum vestes non benedictae perinde existimentur ac vestes non sacrae (VI, 377). Ex hac ratione recte deducitur quod et *pluviale* benedici debeat (*Haegy*, *Man. di Lit.*, I, p. 27 ; *Quarti*, P. 1, tit. 19, dub. 2).

¹Concessum fuit scilicet ut, tempore persecutionis, urgente praesertim necessitate S. Eucharistiam populo aut infirmis dispensandi, missam sine vestibus sacris celebrarent. An vero in nostris regionibus urgente *necessitate speciali*, sacerdos proprio marie id facere possit, dijudicent sapientiores. Sunt qui hanc sententiam tuentur ; sed S. *Alphonsus* contrariam satis aperte innuit, discutiendo dubium : an ob metum mortis liceat celebrare Missam sine ulla veste sacra ? (VI, n. 377). Ratio S. Doctoris pro sententia negativa haec est : « Hic subintrat, ait (I. c. fin.), praeceptam naturalem reverentiae in quocumque casu debitae sacrificio. Varias alias indicat quoque rationes, ut legenti patebit.

3° *Quoad paramenloriim materiam, haec observanda sunt* : a) amictus et alba debent confici ex lino vel cannabel ; b) cingulum potest esse laneum vel sericum 2, etsi congruentius sit lineum ; c) paramenta convenientis coloris confici possunt ex serico, vel ex aurea textura ; non autem ex vitrea textura, neque ex tela linea, vel gossypio (*percallo*) 3, neque demum ex lana ' ; potest tamen *adhiberi* textum nuper inventum (*gelsolino* dictum), ex serico et mori fibris confectum. S. R. C., n. 3796.

Paramenta, quorum materia non est liturgiae conformis, licite adhibentur *donec attrita fuerint*. Id certum est. quoad amictus et albas (S. R. C., n. 2600, 3779, ad 2, 3868, ad 2, 3155). De casulis, stolis, idem tenent aliqui AA., idque eruunt ex concessionibus S. R. C. (n. 2675, 3675, ad 16), etsi obstat Resp. ejusd. Congreg. (n. 3779). Cfr. *Ephem. liturg.*, 1889, p. 717 ; *Ami du Cl.*, 1919, p. 1216, 1261 ; *Bdrbier de Montault*, Le costume et les usages ecclés., II. p. 20. *Tolerari* etiam potest, attenta ecclesiarum paupertate, ut linum, lana vel gossypium, in textura paramentorum adhibeatur tanquam fulcimentum, quod lilo serico integre contegitur S. R. C., n. 3543. Juxta responsum S. R. C. 9 dec. 1925 (A. .1. 5. .Will, p. 58), non licet recedere *quoad formam paramentorum* ab usu in Ecclesia recepto, inconsulta Apostolica Sede, prout jam statutum erat in Litteris circul. diei 21 aug. 1863.

4° *Paramenia altaris, celebrantis et ministrorum debent esse coloris convenientis oflicio el missae diei*, secundum usum Romanae Ecclesiae, quae quinque coloribus uti consuevit : *albo, rubro, viridi, violaceo et nigro* (Ruhr. gen. miss., XVIII, 1). Quare :

Excluduntur paramenia tum variorum colorum, tum flavi 5, aut caerulei coloris". Attamen non reprobatur quaedam *admixtio* aliorum colorum, per modum ornamenti, dummodo unus color vere sit praedominans. Nec reprobantur in paramentis tela aurea (pro colore tum albo, tum rubro, tum viridi et tela argentea (pro paramentis albi coloris). S. R. C., n. 3115, 3191. ad 4, 3646, ad 2 et 3. Locorum consuetudo, quae pro quocumque colore (exceptis violaceo et nigro) pannum aureum adhibet, toleratur (ib., n. 3145). Licite etiam adhibentur paramenta. in quorum utraque parte est color liturgiae conformis, (color *rosaceus* permittitur in dominica III Adventus et IV Quadragesimae (S. R. C. n. 4081). Praefata rubrica, cum de re tractet quae missam concomitalur, probabilius non solum directiva est, sed etiam *praeceptiva* litamen, secluso scandalo, non obligat nisi venialiter, ac proinde ab omni penalo excusat quaelibet rationabilis causa, ut si ob concursum sacerdotum non sufficerent vestes debili coloris (VI, 378, dub. 5). Cfr. *Ephem. Lit.*, 31, p. 51.

5° *Cesles sacrae exsecrantur*, si tales mutationes (vel laesiones) subierint, ut pristinam amiserint formam, et jam ad suos usus non habeantur idoneae. Item, si ad usus indecoros adhibitae, vel publicae venditioni expositae fuerint. Can. 1305, § 1. Sic alba perdit

• S. R. V. I. Mail 1819. n. 2600. — . Ib.. 2*2 Jan. 1701. n. 2067, ad ", et -23 Dec. 186*2, n. IIS. II', 22 Sept. 1837, n. 2769, ad v, 3, et 11 Sept. 1847, n. 2949. — « Ib., 23 Jul. 189.' n. <77.. adi - S. R. C. 22 Sept. 1837, n. 2769. ad VIII, I, 2.— S. R. C., 23 Febr. 1839, n. 2788.

benedictionem, si novae manicae addantur'. Lacera paramenta, aut vetustate consumpta, debent, *igne absumi*, et nequeunt adhiberi ad usus profanos (VI, 371). Non desunt tamen AA. qui putant id esse licitum, dummodo eorum forma prius immutetur (cfr. *Genari*, Quest, de mor., n. 33). Deinde ad haec attendantur :

1635. 1° Paramenta non debent sumi *de altari*, pro celebratione missarum. eum id competat tantum Episcopis, sive sollemniter sive privatim celebrent ». Deer. Irbani VIII, init. Missalis. Atvero, deficiente sacristia, aut mensa ad hoc praeparata, possunt collocari super altare, non in medio, ut pro Episcopis, sed in cornu Evangelii. Nulli tamen id licet in altari, ubi exponitur SS. Sacramentum (*Bouvry*, Hit. celebr. miss., tit. I. rubr. 1, η. 4). 2° Celebrans debet esse *calceatus pedibus*. Quocirca S. R. C. (n. 3268) respondit : « Clericos in sacris praesertim functionibus, adhibere debere caligas seu calceamenta, quibus *publice* uti solent probati clerici loci, seu dioeceseos. » Licet tamen adhibere soleas corio coopertas. Celebrare sine causa, nudis pedibus, secluso contemptu, non excedit veniale ; si fiat ex necessitate aut rationabili causa, nullum est peccatum (VI, 402). Sacerdotes regionum septentrionalium, ubi frigus solet esse acutum, adhibere possunt *manicas*, quibus dimidia manuum pars tegitur. Praeferendus tamen esset *joculus (réchaud)* in vicino altaris positus, quo celebrans manus recalefacere possit (*Anu du CL*, 1911, p. 606). 3° Celebrans, accedens ad paramenta, debet esse indutus vestibus *sibi convenientibus*, quarum exterior saltem talum pedis attingat 2) (Kit. cel. miss., I. 2). Cfr. can. 811, § 1. Haec rubrica, secluso scandalo et contemptu. videtur sub veniali tantum obligare. 4° Abstineat celebrans a *pileolo* el *tmnulo*, nisi sit Cardinalis, Episcopus vel Abbas benedicius, aut nisi Indultum obtinuerit. Ita can. 811, § 2. Hinc dicunt esse mortale celebrare lotam missam cooperto capite ; secus, si usque ad canonem, secluso contemptu el scandalo (VI, 398). In casu autem extraordinario, si morbus non est diuturnus, licebit ex praesumpta licentia celebrare cum pileolo, dummodo a praefatione usque ad finem communionis detrahatur. Similiter Innocentius XII... locorum Ordinarios moneri jussit, ne quemquam permetterent, sine Apostolicae «Sedis privilegio, cum *adulterino capillitio* sacrosanctum peragere missae sacrificium ». *Bened. XIΓ*, de Synd., l. 11, c. 9, n. 5. Sed plures AA. testantur hanc legem in variis locis obsolevisse. Cfr. tamen S. R. C., n. 2027, ad 5.

4. De ministro inserviente.

1636. — 10 *A'ulli sacerdoti celebrare licet sine ministro inserviente* 3
Ita ex canonis 813, § 1 praescriptione, *quae obligat sub gravi*
Necessitas tamen ab hac lege excusat *in nonnullis adjunctis*, sd.

Licetum est celebrare sine ministro : *a)* si urgeat necessitas ministrandi viaticum ; *b)* si populus (aut ipse celebrans) satisfacere debeat praecepto

1 Imrno censent AA., rubricarum periti, denuo esse benedicendam albam, cujus textum denticulatum, ut melius lavari possit, a superiori parte solutum fuit. *Ami du Cl.t* 1910. p. 927. Supponitur tamen textum denticulatum efforniare majorem partem albae, ita ut eo detracto alba non remaneret moraliter talis. Cfr. *Ami du CL*, 1912, p. 144. — * S. C. Cone. 28 jul. 1931 (l. A. S'. XXIII, 1931, p. 336) observantiam hujus praescripti urgere non omisit. etiam per sanctiones adhibendas. — ' Minister etiamsi laicus sil, debet esse indutus superpellicco. Ita ex Missali. tit. II. η. 1 ; S. R. C., n. 3647 (it Dec. 1885). Contraria tamen consuetudo etiam Romae non parum invaluit.

audiendi sacrum ; c) si incepta missa, maxime post factam oblationem, minister abeat, de brevi non reversurus. Ob hanc etiam causam celebrare sine ministro licet : si sacerdos, ratione beneficii vel alius hujusmodi tituli, quotidie vel stata die celebrare debet (*Ephem. ht.*, VIII, p. 662). — Rationabilis praeterea causa sufficit, si quis de populo respondeat ; immo posset femina, maxime si sit sanctimonialis (ipsi ceterum legitima consuetudo favet), a longe respondere, ut sub 2° dicemus. Can. 813, § 2 ; S. R. C., n. 2746, ad 8, 4015 ; *S. Alph.*, X I, 392. I t notant auctores, facilius hodiedum conceditur celebratio missae sine ministro, si quis inveniri nequit.

2° *Minister inserviens ne sit mulier.* Can. cit., §2. Hoc praeceptum pariter obligat *sub gravi*, et ideo, urgente necessitate, satius esset celebrare sine ministro, quam cum femina *ad allure ministrante*. Si autem, ut addit can. cit., femina tantummodo a longe respondeat, urceolos non porrigat, etc., non peccat sacerdos qui, *c/ causa rationabili*, mulieris adjutorio utitur. Id quoque advertendum :

a) Quamvis praeceptivae sint rubricae circa ritum a ministro servandum, nihilominus celebrans non sibi faciat scrupulum, si minister male pronuntiet, nec facile corrigat errores, ne turbet seipsum aut circumstantes, vel ordinem missae ; sufficit, si quae a ministro *omittuntur* suppleat. b) Minor necessitas sufficit ad celebrandum cum ministro nesciente respondere, quam sine ministro (VI, 391). c) Illicitum erit advocare puerum haereticum, qui, defectu ministri catholici, missae inserviat, precibusque respondeat (S. OIT., 1864). d) Inconveniens videtur ut totus coelus fidelium, adstantium sacrificio missae, simul et conjum lim respondeat, *loco ministri*, sacerdoti celebranti. Quare S. R. C. i augusti 1922 (A I. A'. \N\ , 1922, p. 505), in casu respondit: '*Expedit ut screetur praxis communis* *.

§ 4. De rubricarum observatione.

Id *devotam missae celebrationem*, ut omnes testantur auctores, nullum facit *exacta rubricarum observatio* ; de qua nunc est agendum, ut ita expleamus universum de sacramento Eucharistiae tractatum.

1637. Principia. 1. Rubricae, quae ritum, modum et normam celebrandi deliniunt, obligant sub praecepto ex genere suo gravi. Dicitur enim can. 818 : Reprobata quavis contraria consuetudine, celebrans accurate ac devote servet Rubricas suorum ritualium librorum, caveatque ne alias caeremonias aut preces proprio arbitrio adjungat ». ,1B

* Aellur in casu de missa quam *dtalogalam* vocant quamque plures recentes, s. liturgiae ii-ii In commodum populi mati- strenue ,l. nil propagari -alagunt Ile recenti *eonlnterna* cire i hanc qu^Nionmi po<sunt Wonilore 1932. p. 237 , 1933, p. 92 ; *Rph&r.* liturp. 1933. P 390 srq<(. etc. 9 |JfiE

Hujus praecepti rationem affert Sixtus V, inquiens (Consi, *imntensa aeterni Dei*): « Sacri ritus et caeremoniae magnam christiani populi eruditionem, veraeque fidei protestationem continent, rerum sacrarum majestatem commendant, fidelium mentes ad rerum altissimarum meditationem sustollunt, et devotionis etiam igne inflammant ¹ ». Agitur ergo de bonis summi momenti integre servandis ; quare *grave* est praeceptum huc pertinens.

1638. — II. Fontes rubricarum, quas in missae celebratione observare oportet, sunt Missale, Caeremoniale Episcoporum, et S. B. C. Decreta. Ha ex variis SS. Pontificum Constitutionibus.

1° *Primarius fons rubricarum est Missale.*

De his tamen rubricis movetur quaestio : utrum sint omnes *praeceptivae*, an aliquae sint tantummodo *directivae*, sive de consilio ? Diversae in hoc sunt sententiae. Nos sequimur sententiam Quarti et Tournelii, qui dicunt rubricas de agendis iuxta missam esse omnes praeceptivas et obligare juxta gravitatem materiae ; nam in Bulla S. Pii V sic dicitur « *districte praecipientes* ut missam juxta ritum, modum et normam in Missali praescriptam decantent, ac legant ». Nota verba : *districte praecipientes*. Rubricas autem de agendis extra missam, probabiliter dicunt plures DI., aliquas esse tantum directives, prout manuum ablutio post missam » 2 (cfr. etiam n. 1639, 1640).

2° *Caeremoniale Episcoporum est Missalis complementum in officiis sollemnibus.* Illud ubique obligat, cum in tribus Bullis ibi positis dicatur : « Caeremoniale praedictum in omnibus ecclesiis servandum, praecipue in cathedralibus et collegiatis. » Exam, ord., n. 112. Cfr. S. R. C., n. 1666, 3839.

3° *Sacra Rituum Congregatio interpretatur authentice rubricas, d promovet earum observantiam.* Quoad ejus Decreta vel decisiones, vide quae de Romanarum Congregationum decretis dicta sunt, in tract, *de Legibus* (n. 140 et 169).

Quaesitum. *Quid agendum, si alicubi coexistat viget rubricis contraria?*— Tuta conscientia, asserit mort apud S. Alph. (VI, 401), licet se conformare consuetudini dioecesanae, praesertim in rebus levioris momenti, quae non cedunt in deformitatem cultus publici ». Vult equidem S. Rit. Congr. suis Decretis omnem consuetudinum contrariam, etiam immemorabilem abolere (S. R. C., 8 Jan. 1904 ; .1. S. A., 36, p. 428). Ad vitandum tamen scandalum vel admirationem in populo, debent regulariter sacerdotes Ordinarii mandatum e spectaro fJ Vour. /tcv. Théol., 37, p. 138). Ipsius est enim S. Congregationi expônere varia adjuncta in quibus versatur sua dioecesis. Et S. Rit. Congregatio, quae sibi reservat consuetudinum examen in casibus particularibus, pronuntiat servandam vel eliminandam esse consuetudinem de (pia consultitur. Cfr. S. R. C., n. 2646 et adnotationes super hoc Decreto (vol. IV, p. 272). — Quae tamen consuetudines ipsis canonibus *Codicis* expresse repro-

¹ Vide in primis S. Chain., 3, ([. 83 ; S. Bonav., Expositio missae, c. 2 ; et S. Alph., opusc. Delsacrlf. di G. Gi'ir, Le Saint Sacrifice de la messe (das lieillge Messopfer). — S. Alph., Exam, ord., n. 112 ; cfr. Schober, c. I, n. 3, adn. 5, uld conforme Resp. S. R. C. (18 Xug. 1851) quoad lotionem manuum. Quid sentiendum de lotionem manuum ante missam, de orationibus ante ve) post missam, dicemus n. 1639, 1640.

bantur. juris corruptelae sunt et illico cessare debent, quin possit Ordinarius aliquid in contrariuni statuere (cfr. can. 5).

1639. III. Observatio rubricarum debet esse adeo accurata ut nihil ex eis omittatur, ut nihil eis adjiciatur, atque nihil in eis immutetur. Vide can. 818, modo n. 1637 adductum. Quae sunt singillatim explicanda, utpote maximi momenti quoad praxim.

1° *Quoad omissionem*, distinguendum est inter partes *ordinarias*, quae scilicet in omni missa dicuntur vel aguntur, et partes *extraordinarias*, quae videlicet non in omni missa recitantur.

a) *Ordinarias* missae partes omittere est peccatum *grave*, si materia est notabilis. Ita, v. gr. (ut plura exempla afferamus) :

Mortale erit, omittere in canone quamlibet orationem completam, vel *Pater noster*, vel fractionem hostiae cum illius mixtione in calice, vel purificationem patenae et calicis post sumptionem (excipe, si inspectione facta nil inveneris removendum), vel octo aut decem nomina Sanctorum in canone. Erit pariter mortale, omittere preces ab initio usque ad *Kyrie*, duas saltem ex collectis principalibus (primam scilicet cum aliqua alia quae non sit tantum imperata), vel epistolam, evangelium, offertorium, vel infusionem aquae in vinum consecrandum, vel complures preces quae ab offertorio ad canonem dicuntur. *Veniale* autem erit omittere solum psalmum *Judica*, *Kyrie eleison*, unam ex collectis, ablutionem digitorum, immo et evangelium S. Joannis. Xtvero hujusmodi defectus, *coalescendo*, possunt fieri materiæ gravis. Cfr. 5. *Alph.*, VI, 403 seqq.

b) *Extraordinarias* missae partes omittere est peccatum veniale, nisi diversae partes *simul sumptae* notabilem materiam constituent. Ex hoc capite :

Veniale tantum esset, omittere *Gloria*, orationes quae *commemorantur* vel *imperantur*, epistolas quandoque (v. gr. Quatuor Temporibus) super numerum adjectas, Tractum. Sequentiam, narrationem Passionis D. X. .l. Ch. (dummodo ultima pars, quae est proprie evangelium. non omittatur) * Credo. Praefationem *propriam*, Communicantes et Hanc igitur *propria*, preces a Leone XIII praescriptas. Idem dicendum videtur, si quis non recitat quae cantantur a choro vel ministris, vel omittit incensationem in missa sollemni. Cfr. 5. *Alph.*, VI, 409, 410. dub. \ ; *Lehmkuht*. II. n. 332.

c) Mutilare *verba*, aut syncope intermédiare, salvo sensu et secluso scandalo, est *tantum* veniale ; immo, nullum est peccatum, si ex naturali defectu fiat (VI. 407).

d) Omittere *lotionem manuum* ante missam, juxta sententiam 5. *Alphonsi* (\ I. 409) citantis plures alios auctores, est peccatum veniale . immo mortale, si manus sint valde immundae. Item, *Veniale*

qui Inopinato linp»'«Ihnento ante missam detinetur. Ha ut lain longam ml-saitl
In< gr.tv iinlnv ivuvr. iirquca' potest narrat umero Passioni «Hiiiltre, quin peccet. Non
probamus intern quod dicunt aliqui \ . *acerdolem in line casu missam votivam de Pas-
uni« Irw po<><·, Ha enim magi* i rubricis receditur, quoad qualitatem missae, licet
njantrntoruih color non *il di\cr*u*.

est omittere *orationes* in induendis sacris vestibus (VI, 410, dub. 3). Item veniale, uti absque justa causa *sola aqua* in purificatione calicis et ablutione digitorum. Dicimus *absque, justa causa*, qualis foret, si celebrans esset abstemius, vel si vinum esset rubeum, ita ut purificatoria multum inde macularentur (VI, 408). Ex Induito Apostolico, 13 Jan. 1665, id etiam permittitur ob penuriam vini, in Sinis regnis (*Coll. S. S.*, n. 450).

Preces, a Leone XIII praescriptae, *dicendae sunt* flexis genibus post *quamcumque* missam lectam et quidem ante alias functiones liturgicas vel *orationes* consuetas. *Omitti debent* post missam conventualem, etiam lectam ; post missam privilegiatam primae feriae VI cujusque mensis ; item, si missa lecta cum speciali splendore peragitur, vel ipsam missam immediate (sacerdote ab altari non recedente) aliquod pium exercitium (vel sacra functio) subsequatur. Si die Xalalis Domini lres missae successive leguntur, preces post ultimam dicantur ; si duae leguntur, post secundam; si post secundam missa sollemnis cantatur, omittantur preces. S. R. C., n. 3637, 3682, 3705, 3805. 3855, 3936 ; .1. .1. A', III, p. 322 ; V. p. 311. — Invocatio : (*'or Jesu Sacratissimum* precibus adjungi potest, nec opus est ad hoc licentia Episcopi. Non autem requiritur ut preces dicantur in infimo gradu altaris, et sacerdos redeat in medium antequam descendat (S. R. C., n. 3637, ad 8). Si propter rubricas privilegiata missa SS. Cordis Jesu dici nequeat, nihilominus preces post missam erunt omittendae (*Ami du Cl.*, 1911, p. 287), dummodo aliae sollemnitates, a rubricis non interdictae, peragantur.

Collectae imperatae pro re gravi omittendae sunt in omnibus duplicibus primae classis, in vigiliis Nativitatis Domini et Pentecostes, ac denique in Dominica Palmarum, si in Decreto Episcopi *deest* mentio, quod etiam in duplicibus primae classis dicendae sint. Quodsi autem haec mentio *adnotatur*, omitti debent tantummodo festis Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschae, Ascensionis, Pentecostes, Sanctissimae Trinitatis, Corporis Domini, in Coena Domini et Sabbato Sancto. S. R. C., 23 Dec. 1914 f.-l. .1. S', VII. p. 27).

2° *Quoad* id d i t i o x NEM, *mortale* est addere aliquid in missa animo introducendi novum ritum, vel (seclusa intentione innovationis) addere *longas preces publicas*. Rationabiliter pariter censetur esse mortale, addere *Gloria* et (*'redo* in missa *de requie* ; quia talis additio videtur esse gravis deordinatio (VI, 411).

Atvero *veniale* est addere ex inopportuna devotione unam vel plures collectas ex eodem Missali, vel *Gloria, Credo* aut *Paler, Ice*, vel quid simile. Cfr. S. R. C., n. 3832. Peccatum etiam *committit*, qui devotionis causa, post orationem completam vel durante caeremonia (v. gr. genuflectendo post primam consecrationem), jaculatoriam orationem interponit ; id enim constat ex can. 818 et ex responso S. R. C. diei 6 nov. 1925, ad 1 (A. .1. A', XVIII, p. 21). Non autem peccat, qui durante missa, v. gr. post evangelium, preces publicas recitat ex legitima consuetudine introductas.

3° *Quoad* m u t a t i o n e m : a) A veniali excusari nequit, qui clara voce recitat, quae submisce dicenda sunt, vel vice versa ; vel etiam qui secreto recitanda ita submisce pronuntiat ut *seipsum audire nequeat*. « Bene vero dicit Quarti non excusari a mortali, qui sic

proferret verba consecrationis (VI, 414-416). Item, qui magnam canonis partem voce valde elata pronuntiat, per se grave peccatum committit, *b)* *Veniale* quoque est, imperfecte facere ritus praeceptos, v. gr. genuflexiones, signa crucis, manuum elevationes, et similia (VI, 400). *e)* Mutare epistolam unam in aliam, evangelium in aliud, praefationem in aliam, non excedit culpam *venialem*. *d)* Mutare missam, celebrando, v. gr., missam votivam *diebus vetitis*, non est mortale, secluso scandalo et contemptu. Districte tamen (ideoque per se sub gravi) prohibetur celebrare missam *de requie*, iisdem diebus (VI, 420, 421). Cfr. dicenda n. 1642, q. IV.

Quaesitum, o'i *quid in missa inadvertenter omissum vel immutatum fuerit, celebrans autem ulterius progressus, rei recordetur, an tenetur defectum reparare?*

Neg., regulariter loquendo, quia turbaret ordinem missae. Dicitur *regulariter loquendo*; quia 1° si pars omissa sit de substantia (v. gr., aliquid pertinens ad consecrationem), certum est debere repeti; 2° si dum secreto orat, post pauca verba certo advertat se aliquid notabile omisisse, v. gr., die Paschae *Communicantes*, paululum regrediendum est et repetendum (VI, 403); 3° omissa *oblatio* (offertorium) saltem mentaliter peragi debet; 4° *commixtio aquae cum vino* ante consecrationem semper erit facienda, cum defectus animadvertitur; 5° quoties *gravis* est error et *paulo post* deprehenditur, resumenda erunt omissa.

1010. IV. Praeter externam rubricarum observantiam, interna etiam attentio ac devotio requiritur. Etenim « sacrificium, praeter rationem orationis, habet insuper rationem cultus excellentissimi religionis, cui gravem videtur ille irrogare irreverentiam, qui dum profitetur actu religioso Deum colere, voluntarie se distrahit. Quare, si voluntaria distractio habeatur in *canone* et praesertim in *consecratione* et *sumptione*, erit peccatum mortale. Si autem habeatur extra canonem, idem dicendum est ac de horis canonicis (VI, 410, dub. 5). Ad devotam quoque celebrationem se referunt *praeparatio ad missam* et *gratiarum actio* quas enixe commendat can. 810. Qui *sine ulla praeparatione* (saltem domi facta) ad celebrandum accederet, non posset ab aliqua culpa excusari. In gratiarum actione saltem per horae quadrantem immorandum est. Immo, si nihil obstat, exoptandum, ut semihora ei impendatur.

Orationes tamen, quae in Missali assignantur pro opportunitate sacerdotis dicendae, possunt absque culpa omitti; quia in rubrica non adest de illis praeceptum, sed tantum insinuatio (VI, 410, dub. 2). Secus tamen videtur dicendum de *Cantico puerorum*, quod potius *praescriptum* legitur in Missali, *in ipso ordine missae* (Rit. serv., lit. XII, n. 6). Cfr. etiam *Ami du CL*, 1911, p. 57i. Communius tamen AA. moderni affirmant omissionem Cantici non esse peccatum, forte propter vigentem consuetudinem supplendi per alias

‘ Itaque, cum id quod omissum fuit, iterum reputatur, non reassumatur omissa pars, sed pergat sacerdos; item pergat nec reassumatur, si pars omissa gravis quidem, sed non de substantia sit, et sacerdos jam notabiliter ulterius progressus fuerit.

preces, v. gr. per recitationem hymni : *Te Deum*; attamen consultius est, quando non obstat specialis ratio, ipsum Canticum puerorum recitare cum tribus orationibus quae sequuntur.

It spatium temporis missae legendae conveniens impendatur, illud generatim (juxta regulam quam tradit Bened. XIV) non debet esse *brevius triente*, nec longius *dimidia hora*. ; brevius enim non sine-
ret omnia debito decore peragi, et longius taedio foret adstanti-
bus. Nec a mortali excusari potest sacerdos, qui *infra quadrantem* missam absolvit, etiamsi missa sit ex brevioribus, vel de Beata Maria in sabbato : quia in tam brevi spatio necessario committit duos graves defectus, alterum gravis irreverentiae erga sacramentum, alterum scandali erga populum (vel saltem ministrum, si privatim celebret).

Re quidem vera, fieri non potest, ut missa infra quadrantem absolvatur, quin verba aut caeremoniae praetermittantur, vel saltem quin decentia ac gravitas, tanto sacrificio debitae, *notabiliter violentur*. Sed et in populi damnum vergit tam praepropera festinatio : *imminuit* enim in adstantibus sensum pietatis et venerationem, quae augustissimo sacrificio debetur. Atque hinc est, cur Roncaglia graviter affirmet, Episcopos et regularium praelatos teneri, *et quidem sub gravi*, turpem hanc ac scandalosam festinationem exstirpare (VI, 400 ; H. Ap., XV, 84 ; Ex. ord., n. 125). — Conqueritur de hoc lamentabili abusu S. Card. Bellarminus (et cum ipso Benedictus XIV ac dein S. Alphonsus), flebiliter exclamans : « Illud est, inquit, lacrymis uberrimis dignum, quod ob nonnullorum sacerdotum incuriam aut impietatem sacrosancta mysteria *tam indecore* tractentur, ut, qui illa tractant, videantur non credere majestatem Domini esse praesentem. Sic enim aliqui sine spiritu, sine affectu, sine timore et tremore, festinatione incredibili, sacrum perficiunt, quasi fide Christum Domini non viderent, aut ab Eo se videri non crederent » (*S. Alph.*, VI, l. c. ; opusc. La Messa strapazzata).

1641. — Quaesita. I. *An sacerdos infirmus celebrare possit, si non valet omnes servare rubricas?* Respondemus, distinguendo :

Affirm., si paucas et leviores tantum omittat, in primis si privatim celebret. « Immo, dicit Croix, eum qui non posset celebrare sine baculo, licite posse illo uti. Additque Gobat, quod si quis nequiret celebrare nisi utroque brachio super altare innixio, licite sic celebraret privatim, non autem publice, nisi hoc faceret ex necessitate, remoto scandalol. Hoc tamen puto non excedere veniale, a quo videtur excusari posse, qui ob infirmitatem nequiret rectus stare, et ex sua devotione vellet celebrare, modo vitetur populi admiratio » (VI, 402). Si (piis autem non potest utraque manu hostiam elevare supra caput, ita ut hostia videri et adorari ab

¹ Si tamen haec necessitas futura sit frequens, monendus esset Superior legitimus (*Gobai*, tr. 3, n. 385). Cfr. *Gaudé*, III, p. 394, not. d.

adstantibus non valeat, *missam celebrare nequii* absque S. Sedis Induito (S. R. C., n. 1202).

Quoad caecos vel caecitientes, notandum : « Probabiliter dicunt Lugo, Vasquez et alii, licite celebrare sacerdotem, qui, ob visus debilitatem, memoriter missam recitat, modo discernat calicem et hostiam, quantum sufficit ad vitandam irreverentiam ; et modo ad notam effugiendam habeat .Missale in altari » (VI. 390). Quoad indultum speciale celebrandi missam « de Beata », vide Instructionem S. R. Congr. n. 1645 adductam. — Expedit ut sacerdos, qui vim nauseam habet, Indultum a S. Sede petat super usu solius aquae in ablutione. Vide etiam n. 1934, 1°, /.

II. *An aliquando licet missam interrumpere ?* Distinguamus :

1° Interrumpere sacrificium *essentialiter* et ex proposito, ita ut ima tantum species consecratur, aut ita, ut post utriusque speciei consecrationem celebrans discedat absque sumptione, nunquam licet, etiam ad mortem evitandam.

Verum, mutilare per accidens et indirecte licet aliquando, puta, irruente incendio, vel hosto ad necandum (vel etiam, si immineat periculum syncopae, vel profanationis sacramenti), tunc enim posset sacerdos sumere hostiam consecratam, vel secum ferre, calicem non consecrando ; quia tunc non mutilat sacrificium, sed excusatur a perficiendo illud. Ita communiter» (VI, 352)>

2° Interrumpere missam *accidentaliter*, aliquid interponendo, licet in sequentibus casibus :

a) Post *evangelium* vel post *Credo* ¹, ut habeatur concio ad populum. b) Ante *offertorium*, in gratiam supervenientis principis, Cardinalis, Episcopi, vel turbae peregrinorum, qui alias missam audire non possent ; vel ob similem causam, puta, si posterior sollemnis missa sine scandalo alias omitti non posset. — Sacerdos, in hoc casu, missam de novo incipere potest : nulla tamen hujus est obligatio, et ideo locorum consuetudini standum est. c) Ante *canonem*, si sacerdos recordetur alicujus *impedimenti*, v. gr., se non esse jejunum, vel in statu gratiae, vel esse irregularem aut excommunicatum ; modo relinquere possit missa sine scandalo aut gravi nota (cfr. n. 1559). Item, si excommunicatus vitandus praesumat intéressé, nec possit expelli (n. 1292, 3°). d) Post *canonem*, immo et *consecrationem*, si urgeat gravis *necessitas*, vel propria (v. gr., morbus, exoneratio), vel proximi, ut si moriturus sit baptizandus vel absolvendus. In aliis tamen sacramentis non ita necessariis, non decet consecrationem et sumptionem interrumpere, nisi moribundus esset in propinquo, nec opus esset vestes exuere, vel nisi aegrotus poenitentiae sacramentum ob phrenesim suscipere non posset, sed solam extremam unctionem (VI, 353 et 351) e) Post *communionem*, de consensu Ordinarii, ob sermonem quem sacerdos habet de altari ad populum, priusquam ei communionem distribuat (S. R. C., n. 3059. ad 10). *Intra missam* tamen, stante can. 868, non licet (etiam in nosocomiis) Eucharistiam distribuere fidelibus adeo distantibus ut ipse sacerdos altare e conspectu amittat. Si ergo communio aegrotis in cubiculis ministrari debeat, id fiat extra missam.

In his autem canibus, *quoties relinquitur altare*, SS. Eucharistia in taber-

¹ Ad illos dicitur in, utrum olebruns, dum Credo cantatur. collectam instituere possit, resp. Concilium / ; m. hoc prohibuit sacris ritibus injuriosum. Nihilominus Imi du Cl. u-stlm.U hoc tolerari pō>s< modo c«»lebran> casulam et manipulum deponat (1V09, p. 6M) . 1912, p. 702). Sed Utendum est> id minus diurnum videri.

naculo claudatur ; et cum redit sacerdos, incipiat ubi desierat. Si vero consecrationem interrupisset, et mora plus quam unius horae fuisset, deberet ordiri ab initio ; quia post tantam interruptionem non censetur idem sacrificium (*Benedict. XIV*, de Missae sacrif., l. 3, c. 14).

III. *yl/z missa ab uno sacerdote abrupta, ab alio perjicienda sit ?*
Sedulo varios casus sic distinguamus :

« Si sacerdos *ante consecrationem* graviter infirmetur, vel in syncopen inciderit, aut moriatur, praetermittitur missa ; si *post consecrationem* corporis tantum, -ante consecrationem sanguinis, vel utroque consecrato, id accidit, missa per alium sacerdotem expleatur ab eo loco ubi ille desiit, et in casu necessitatis etiam per non jejunum (quamvis eodem die jam celebraverit). Si autem non obierit, sed fuerit infirmus, adeo tamen ut possit communicare, et non adsit alia hostia consecrata, sacerdos qui missam complet, dividat hostiam, et unam partem praebeat infirmo, aliam ipse sumat » (Ruhr, de Defect., X, 3). Si autem sacerdos deficiat *post sumptionem* solius corporis Christi, ab alio calix sumendus est. Probabilis autem sententia tenet, sacerdotem, qui suppleat, non esse ultra quaerendum quam per unam circiter horam ; alias non censetur unum sacrificium (VI, 355).

n) Quando *post consecrationem* sacerdos infirmatur, omnino curandum est, ut (quantum fieri potest) *ipse sacrificium compleat*, licet ad hoc cibum sumere debeat : divinum enim praeceptum hic praevalet, *b)* Praeceptum sacrificii perficiendi ab alio sacerdote de se extenditur vel ad missas *a schismaticis* celebratas ; cavendum tamen a scandalo fidelium (*Ami du CL*, 1913, p. 847). *c)* Sacerdos qui alterius sacrificium perfecit, nequit *secundam* missam celebrare ; excipe die Natalis Domini, in qua *duae* aliae missae ipsi conceduntur. Cfr. S. R. C. n. 2630 ; *Lehmkuhl*, II, n. 286. *d)* Si celebrans post consecrationem moriatur, et alius sacerdos desit, debet *laicus* sacras species in tabernaculum reponere. Si nullus sacerdos ante quoddam tempus possit venire, laicus sacras species consumat (*Ami du CL*, 1910, p. 590).

1642. — IV. *Utrum missa semper convenire debeat cum officio celebrantis* ? Regula generalis est, ut missa, *quoad fieri potest*, cum officio conveniat ; nam S. Ecclesia officium et missam ad eundem finem ordinat, nempe ad idem mysterium vel ad eundem sanctum colendum.

Suas tamen exceptiones haec regula admittit, videlicet :

1° Missae *votivae* dici possunt pro arbitrio sacerdotum, quando officium non est duplex, aut de die dominica, aut de feria vel de octava *privilegiatis* 2. Id potest fieri *ob quamcunque rationabilem*

1 Loquimur de missa celebranda *in nlu proprio*. De missae celebratione in ritu alieno jam locuti sumus n. 1521. — 2 Privilegia missae votivae lectae» aliquibus Sanctuariis vel Communitatibus concessa» authentica declaratione S. R. C. explanata fuerunt, ad normam ConstIL *Divino afflatu*. Cfr. .1. 4. S., V (1913), p. 43.

causam, v. gr., ob specialem devotionem sive celebrantis, sive assistentis, sive eleemosynam dantis. Jamvero :

Prohibentur missae votivae privatae, ad normam novarum rubricarum : in omnibus Officiis duplicibus, in dominicis, licet anticipatis vel etiam quoad Officium repositis, per octavas privilegiatas, in feriis Quatuor Temporum, in feriis Adventus (a die 17 ad diem 23 Dec. inclusive), in feriis Quadragesimae (a feria IV Cinerum ad feriam IV Itebd. Majoris inclusive), in feria II Rogationum, in omnibus vigiliis et diebus octavis simplicibus (licet solum commemoratis), diebus in quibus primo reponenda sit missa dominicae impeditae. Missa *pro sponso et sponsa*, etiam in duplici tum minori tum majori permittitur (vide tamen n. 2078, 5°) ; et missa votiva *sollemnis pro re gravi*, etiam in festis ritus superioris, servatis servandis, uti exponunt rubricistae* : Missae *dejunctorum* dici possunt, ut missae votivae, et ampliori etiam privilegio gaudent, si celebrandae sunt in die obitus, in die tertio, septimo, trigesimo et anniversario.

2° Missa in aliena ecclesia aut oratorio publico, semper debet convenire cum officio ejusdem ecclesiae vel oratorii publici, nisi de semiduplici aut simplici in iis fiat : quo in casu, sacerdos celebrare potest juxta officium vel ecclesiae vel proprium, vel de feria, vel de requie, etc., prout ei libuerit. Missa autem vel ecclesiae vel proprio officio conformis erit festiva, non votiva (cfr. *Vermeersch-Creusen*, Epil. II, 92). In *privatis* vero *oratoriis* missa semper convenit cum officio celebrantis. Itaque *religiosus* tunc stare debet proprio calendario suae Religionis (*Fanfani*, de iure relig. n. 392). Vide S. R. C., n. 3862 et 3892, ad 5. Attamen eadem S. Congreg. die 31 Jan. 1919 Episc. Ferentino rescripsit : sacerdotes *posse ad libitum*, proprio calendario relicto, qualibet die se conformare calendario loci quoad missam ; *teneri* vero loci calendarium sequi in festis Patroni principalis loci. Dedicationis et Tituli cathedralis ecclesiae 2.

Publica habenda sunt, ad effectum memorati Decreti, oratoria Episcoporum, seminariorum, collegiorum, piarum communitatum, hospitalium et carcerum. dummodo de capella principali agatur (S. R. C., n. 3910). In hisce oratoriis servari debet calendarium dioecesis, nisi eorum cura concredita sit *communitati* ecclesiasilicae, quae proprium habeat calendarium. Quod idem non est dicendum, si oratorium (vel ecclesia) non quidem communitati, sed alicui *personae privatae*, licet ad communitatem pertinenti, sit commissum (S. R. C., n. 1051 ; cfr. etiam ib. n. 3919, ad 17 ; et n. 3927).

* II missa sollemnis votiva cantari possit, requiritur licentia ordinis loci, ut legere in edit. typica Missali. Iterum Inipr. > a. < tr *Ephern. Iit.*, 1921, p. 410. — ' Cfr. *Ephem. /Jury* . I .1, p. 2J . Ibi tamen additur, praefatum Responsum nondum a S. Rit. Congr. fuisse promulgatum. Xotar. uit. iu juvat cum \-nneersch (Epil. II, 92), Regulares (et eos qui idem privilegium adepti sunt) ubique posse in oratione .1 *cunelis* suum nominare fundator, m. Non idem valet de aliis Institutis etiam Pontificis quoad additionem nominis . Patroni praecipui propria. Religioni- . ut declaravit S. R. C . li mail 1926 (t t S XVIII, p. 320). .....

1648. *Hic porro notentur praescripta can. 804, quoad peregrinos sacerdotes celebrare cupientes in aliena ecclesia: a) Sacerdos extraneus, exhibens litteras commendatitias adhuc validas sui Ordinarii, ad missae celebrationem regulariter admittatur, b) Si iis litteris careat, sed ecclesiae rectori de ejus probitate apprime constet, poterii admitti. Si vero rectori sit ignotus, admitti adhuc potest semel vel bis, dummodo, ecclesiastica veste indutus, nihil ex celebratione ab ecclesia in qua litat, quovis titulo, percipiat, et nomen, officium, suatque dioecesim in peculiari libro signet, c) Peculiares normae quae, salvis praedictis, ab Ordinario loci dantur, etiam a religiosis exemptis servandae sunt, nisi agatur de admittendis religiosis in ecclesia suae Religionis. d) Conformari debent sacerdotes, quoad missae celebrationem, non proprio suo calendario, sed calendario ecclesiae religiosorum vel religiosarum, in qua celebrant (S. R. C., 25 jul. 1896 ; 28 febr. 1914 ; \ jun. 1920). Cfr. Fanfani, o. c. n. 391.*

Quaestiones Speciales.

1644. — 1. De cantu et musica in ecclesiis. Cantus ecclesiasticus est pars sacrae liturgiae et publici cultus complementum ; unde ille tantum vocari potest liturgicus, qui vere lini cultus respondet. *Solius* vero *Ecclesiae* est. supremum judicium de genuino cantu ecclesiastico proferre. Hinc cantus licet aliquo modo *religiosus*, immo forte modo suo perfectus, non est liturgicus, si Ecclesia eum admittere recusat. S. R. C. 10 Apr. 1883 (ap. Wernz, Jus Deer., 111, n. 482). Nostrum non est, disquisitionem instituere circa originem, et varias canus ecclesiastici vices. Tantummodo exponere libet, quatenam sit hac super materia disciplina vigens, attentis praesertim Motu-proprio Pii X, 22 Nov. 1903 (A. S. S., 36. p. 387) et Constitutione Pii XI : *Divini cultus*, 20 dec. 1928 (A. A. S. XXI, 1929, p. 33) :

1° Cantus gregorianus ample restituendus est in sacris functionibus. Curent animarum pastores ut rursus in usum fidelium deveniat. *Speciali autem ratione* ab iis excolendus erit, qui sacerdotio initiari cupiunt ; non tantum in seminariis, sed etiam (sunt ipsa verba Pii XI, Const, cit. I) in *religiosorum* domibus jam inde a prima aetate *cantu gregoriano et musica sacra* imbuantur ». Deinde in *theologicorum studiorum curriculo* altiore quoque illa disciplina institui poterunt, quam *clerum per noscere omnino decet*, teste eodem Pio XI (I. c.). Ad hunc promovendum effectum, statuit S. Pontifex (Consi, cit. II), ut in seminariis celerisque studiorum domiciliis *utroque clero recte conformando, brevis quidem sed frequens ac pene cotidiana cantus gregoriani et musicae sacrae lectio vel exercitatio* » habeatur ; ...« et quemadmodum olim *cantor* erat seu *rector chori*, ita in posterum in canonicorum et religiosorum choris aliquis eligatur peritus, qui... liturgiae cantusque choralis normas in usum deducendas curet » (*ibid.* IV).

2° Textus liturgicus exacte est decantandus sine inversione vel repetitione. In *junctionibus stricte liturgicis* adhibeantur tantum textus liturgici praescripti, aut saltem permissi (S. R. C., Decr. 6 Jul. 1896, P. I, n. 7). In *junctionibus extraliturgeticis* textus cantandus desumatur ex piis riteque probatis libris. In hisce lingua vulgari uti licet (*ib.*, n. 8).

3° Cantus, si ex laicis desumendi sunt, sint pii et honesti ; cfr. Cone. Mediol. IV, a S. Carolo Borromaeo celebratum. Sicubi mulieres in choro cantant, satagendum est ut hujusmodi usus eradicetur (S. C. de Prop. Fid., 6 Jul. 1874 ; *Collect.*, n. 1964). Haec tamen prohibitio non est extendenda ad ecclesias monialium, mulloque minus ad canus populares. Similiter, haec prohibitio prudenter est temperanda, prout locorum necessitas id exiget, ita

tamen ut viri a mulieribus sint omnino separati. S. R. C., die 17 Jan. 1908 (Peer. aulli., n. 4210). Insuper, si *mulieres* sive religiosas sive saeculares partes ' choristarum » agant, tali e loco canant, ubi a populo conspici nequeant (vide can. 1264, § 2 et *Fanfani*, o. c. n. 379).

4° *Organum*, quod est ecclesiae latinae instrumentum proprium, omnibus diebus festivis, modo decenti est pulsandum. Alia instrumenta non addantur, nisi de consensu Ordinarii. Pius X, l. c., n. 15. Cfr. can. 1264, § 1.

Praeludia, interludia et finalia solius organi, modo sint brevia, certe permittuntur. Taceat vero organum inter *Praefationem, Pater noster, Ile missa est* (S. R. C., n. 4009). Sileat pariter in missis de *dominiciis* per Adventum et Quadragesimam (exceptis aliquibus in .Missali indicatis). In *missis defunctorum*,¹ *musica* adhibeatur, silent organa, cum silet canius *. In casu necessitatis, licite adhibetur organum unice ad sustinendum cantum. S. R. C., 11 Maii 1911 et 22 Mart. 1912.

5° *Leges liturgicae* circa musicam sacram servantur, ait canon 1264, § I. Pius XI iterum declarat, cantum gregorianum in omnibus ecclesiis cujusvis ordinis adhibendum, eum esse qui ab Ecclesia in editione authentica, Vaticanis typis, jam propositus est (*Divini cultus*, IV, in fine).

1645. — II. De missa a caecutientibus celebranda juxta Instructionem S. R. Congr., 12 Jan. 1921 (A. .l. S., XIII, p. 154). Sacerdos caecutiens obtinere potest Indultum celebrandi missam votivam de Beata Virgine aut missam quotidianam defunctorum. Conditiones in Induito appositae sunt obligatoriae in conscientia. Si in privilegio dicatur : *Dummodo Orator non sit omnino caecus*, et interea plane caecus evadat, tune a celebrando missam abstinere debet, donec novum Indultum impetraverit : coque obtento, sub gravi tenetur assistentia uti alterius sacerdotis, quamvis forte haec obligatio in Induito non expresse fuerit apposita.

1. *Regulae circa missam de Beata*. 1° .Missa dicatur, quae est *quinta* inter assignatas : nisi caecutiens tantae adhuc sit potentiae visivae ut legere possit etiam alias quatuor in missali caecutientium pro diversitate temporum exstantes. 2° .Missa votiva de Beata dici *debet*, quotiescumque non permittuntur missae quotidianae pro defunctis juxta Calendarium ecclesiae in qua caecutiens celebrat, salvo tamen privilegiis ulterioribus circa missas defunctorum infra expositis. 3° In triduo sacro Majoris Hebdomadae caecutiens a celebrando abstineat. In festo autem Nativitatis Domini tres potest dicere missas. 4° Quando missa votiva celebratur pro re gravi et publica simul causa, a caecutiente dicantur unica oratio, *Gloria in excelsis, Gredo, Praefatio* in tono sollemni, *Ite missa est* et ultimum Evangelium *In principio*, etsi a sacerdotibus non privilegiatis aliae faciendae essent collectae, etc. 5° In omnibus aliis casibus : a) dicitur *Gloria* quandocumque dicendum est in missa diei currentis, juxta Calendarium ecclesiae ; vel in jubileo propriae ordinationis ; vel infra octavas etiam simplices B. M. V., juxta Calendarium loci ; vel in sabbato ; b) *orationes* tres dicuntur, nisi orationes de tempore excludantur a ritu missae diei currentis, juxta Calendarium loci ; c) (*'redo* dicitur, quandocumquē id exigit missa diei currentis, in loco in quo caecutiens celebrat ; vel in jubileo propriae ordinationis ; d) in *Praefatione* dicitur *et te in veneratione*, praeterquam in festis et per octavas (etiam simplices) B. M. V., in quibus dicitur praefatio de festo vel de octava ; e) ultimum *Evangelium* semper est S. Joannis *In principio*, j) in oratoriis privatis Calendarium proprium celebrantis tenet locum Calendarii ecclesiae in qua missa celebratur : idque etiam circa missam defunctorum servabitur.

1 Vide Caerejnon· Episcoponon, Lib» 1, c. XXVIII, n. 2 et ! J.

II. *Rubricae circa missam defunctorum.* 1° Caecutiens celebrare potest missam *quotidianam* defunctorum, juxta Calendarium ecclesiae in qua celebrat, salvis tamen quae superius notavimus (I, 2°). 2° Hanc missam celebrat etiam (et quidem ter si placuerit) in Commemoratione omnium fidelium defunctorum. in qua tamen unam tantum orationem dicet, nempe *Fidelium*. Si bis vel ter hae die celebret, servanda sunt praescripta Constit. Benedicti XV vide n. 1609, 4°). 3° *Unica oratio* in hac missa dicitur, quodcumque haec missa quotidiana locum tenet missae in qua unica tantum oratio juxta rubricas dici debeat. Secus *tres* saltem orationes dicantur : prima tamen et secunda variari poterunt, juxta peculiarem intentionem et applicationem missae. 4° Ad Sequentium *Dies irae* caecutiens *numquam* tenetur. Attamen si missam cantet, licet ipse Sequentiam non legat, chorus eam cantare ne omittat.

Flanc Instructionem insertam etiam habet novum Rituale Romanum 10 jun. 1925), in *Appendice*: de SS. Eucharistia (2° loco).

TRACTATUS V

De poenitentia

« Aggrediamur opus ad hunc tractatum de sacramento poenitentiae exponendum, cui utique omni studio prae ceteris materiis sedulo incumbendum, cum in ipso totius Theologiae moralis summa et quaestiones magis ad praxim spectantes contineantur ; et ideo ego labori non peperi ut desiderio lectorum satisfacerem, utque ipsi omnia scitu necessaria hic reperiant ». Ita *S. Alphonsus* (VI, 24G), qui propter suam scientiam atque experientiam singularem maxime in hac materia, fidus nobis erit dux et magister.

Agemus in triplici dissertatione : 1° de *natura* sacramenti poenitentiae ; 2° de *subjecto* ; 3° de *ministro*.

DISSERTATIO I

DE NAITJRA SACRAMENTI POENITENTIAE

In hac prima dissertatione tractabimus : 1° de notione poenitentiae ; 2° de materia et forma sacramenti.

CAPUT I

I)c notione poenitentiae.

S. 7 komo 3, q. s) ; s Uphorus, VI, »25 ; ed. G., III, p. 419 ; *Lugo*, de Sacram. Poenit., dhp. 1-6 ; de P&M niL. tr. VI, <. t, n. 1-19 ; Suarez, de Poenit., disp. 1-7 ; dhp. 9 <4 15 ; *HUluarl D|>s*. II ; *Bill)*!. thesis 6 ; *Instr. Pastor. Eystetlensis*, lit. II ; *Caêch. Homan.*, P. 2, c. 5 AertnyM-Danien, II, 262 ; *Pesch*, Praelect. dogma!.. I. 7 ; *Herrmann*. Instil Thcol dog. tr. 12 ; Primmer, HI. η 306 seqq. ; *Galtier*, de poenitentia ; *Cappello*, de Meram. II · de poenitentia ; A. <T Ute, de sacramento poenitentiae ; *Piscetla·Gennaro*, V, n 588 s< qq ; *Cnlh-I.anzi*, IV, n. 2582 seqq ; lVoûtera, II, n 275 seqq. ; *E. Amann*, A. *Uichi'l*, in Diction, de Théol. cath., péniltlire *

Sacramentum poenitentiae consistit in ipsis virtutis poenitentiae *actibus*, a Christo Domino ad dignitatem sacramenti elevatis. Quare, loquendum est : 1° de poenitentia, ut est virtus ; 2° de poenitentia, ut est sacramentum.

A r t i c u l u s I.

De poenitentia, ut est virtus.

1646. — *Definitio*. Poenitentia est « virtus tendens in destructionem peccati, in quantum est offensa Dei, medio dolore et satisfactione » (VI, 434 ; II. Ap., XVI, 1).

Dicitur *virtus*, quae nempe tanquam pars potentialis ad justitiam refertur, et *est supernaturalis*, ut constat ex Tridentino, docente (Sess. 6, can. 3) hominem sine gratia Dei non posse poenitere, sicut oportet ; *tendens in destructionem peccati*, quibus verbis exprimitur objectum materiale poenitentiae, scilicet omne peccatum tum mortale, tum veniale, ut destruendum vel vitandum ; *in quantum est offensa Dei*, quo exhibetur ejus objectum formale, quod est reparatio juris laesi divinae Majestatis ; unde, eum non recte poenitet, qui dolet quidem de suo peccato, sed sine respectu ad Dei offensam ; *medio dolore et satisfactione*, qui sunt actus, quibus poenitentia finem suum, i. e. pacem cum Deo, consequitur. Porro, dolor de peccato hujusque detestatio, cum voto satisfaciendi et proposito non peccandi de cetero, pertinet ad ipsam poenitentiae essentiam. Xec proinde simplex propositum de meliori inchoanda vita sufficit ; in quo erravit Lutherus, qui poenitentiam in sola novitate vitae vel resipiscentia contineri affirmabat (*Laymann*, l. 5, tr. 6, c. 1).

Divisio. Poenitentia potest duplici modo in destructionem peccati tendere : 1° per actum *doloris perfecti*, qui etiam *contritio* dicitur, et est detestatio peccati ex motivo perfectae caritatis, qua Deus super omnia diligitur ; 2° per actum *doloris imperfecti*, qui etiam *attritio* vocatur, et est detestatio peccati ex motivis inferioris ordinis. supernaturalibus tamen, concepta, v. gr. ex timore poenae aeternae, ex ipsius peccati foeditate etc.

Dolor *perfectus* (utique cum voto saltem implicito sacramentum recipiendi) delet peccata etiam extra sacramentum ; dolor vero *imperfectus* hoc operatur, quando realiter sacramentum suscipitur (cfr. n. 1673).

1647. - *Principia*. I. Per veram poenitentiam omnia deleri possunt peccata. De fide est ex Tridentino, Sess. 6, c. 14, et Sess. 14, c. 1 ; ac patet ex supra dictis et dicendis n. 1672 et 1677, cum ad *veram* poenitentiam requiruntur sive contritio (perfecta) sive attritio cum confessione.

De ceteris poenitentiae effectibus commodius dicetur, ubi de effectibus ipsius sacramenti (n. 1653).

II. Poenitentia est universis hominibus, (pii se mortali aliquo peccato inquinaverunt, ad gratiam et justitiam consequendam, plane necessaria. De fide, ex Tridentino (I. c.). Est autem necessaria : 1° *Necessitate medii* : cum enim offensa peccati mortalis ex hoc

procedat, quod voluntas hominis est aversa a Deo per conversionem ad aliquod bonum commutabile, fieri non potest ut offensa remittatur, quin voluntas per veram immutationem se denuo ad Deum convertat, cum detestatione habitae conversionis ad bonum commutabile, et cum emendationis proposito : quod utrumque pertinet ad rationem poenitentiae. 2° *Necessitate praecepti*, tum naturalis, quo quisque tenetur satisfacere pro illata injuria, divinaeque requirere amicitiam ; tum positivi in sacris Litteris saepius memorati. Apposite sic ad rem *i*). *Thomas* (3, q. 84, a. 7) : Ex naturali ratione homo movetur ad poenitendum de malis quae fecit ; sed quod hoc vel illo modo homo poenitentiam agat, est ex institutione divina ».

Nec tamen ita necessaria est poenitentia, ut semper explicita requiratur ; nam per accidens sufficere potest *implicita* et *virtualis*, qualis continetur in actu perfectae dilectionis Dei, puta, si quis peccati sui immemor actum perfectae caritatis eliciat (VI, 437).

1648. - *Quaesi- m. Quandonam obligat praedictum virtutis poenitentiae praeceptum ?* Respondetur :

Praeceptum sese cum Deo per poenitentiam reconciliandi obligat : 1° *per se* in articulo vel in periculo probabili mortis aut perpetuae amentiae, quia tunc aliud tempus non suppetit ad poenitendum ; 2° *per accidens*, quando quis, lapsus in mortale, debet sacramentum administrare, vel aliquod sacramentum vivorum suscipere ; item, quando patitur graves lentationes, quibus se resistere non posse existimat, nisi actum contritionis eliciat ; postremo, quando tenetur elicere actum caritatis erga Deum (cfr. dicta n. 472) ; tunc enim, occurrente memoria peccati, tenetur illud detestari (VI, l. c., IL Ap., XVI, 10).

Dilatio poenitentiae *per se*. probabiliter, non involvit speciale peccatum quia (praeciso praecepto positivo ecclesiastico, v. gr. annuae confessionis), tempus poenitentiae non determinatur, cum tamen determinari deberet, per se. ratione praecepti affirmativi. Hinc, docet 5. *Thomas* (2. 2, q. 14, a. 2). impoenitentiam finalem non esse speciale peccatum. Alvero, *per accidens*, certe graviter peccat, quicumque existens in mortali suam conversionem per notabile tempus differt ac procrastinat ; quia violat saltem praeceptum caritatis tum erga Deum tum erga seipsum. docente */*). *Thoma* (1. 2. q. 109. a. 8) fieri non posse, ut homo sine gratia justificante se servet, per multum tempus, a novo peccato immunem. Hinc, mora *unius mensis* videtur gravis s *Uphonso*, qui subdit Verum tamen est. quod rudes difficulter eam obligationem advertant. » (II. Ap., l. c. ; Conf. direlto, XV. 5).

1 Qu4>-«llo de obligation· poenitentia·. ut est «aeramentum, mira n. 1684 evolvetur.

Quaestio Specialis.

De remissione peccati venialis.

1649. — Certum est, peccatum veniale nunquam remitti contaminatis [peccato mortali : nam remissio cujuslibet culpae fundatur in amicitia Dei et in gratia sanctificante. Attamen remissio peccati mortalis bene contingere potest absque remissione venialium : peccatum enim veniale non pugnat cum gratia sanctificante. Tandem unum peccatum veniale potest sine aliis venialibus remitti, si nimirum homo vere doleat de uno, et non de ceteris. Secus dicendum de peccatis mortalibus, quae omnia pugnant cum gratia habituali. Illis admissis, explorandum est :

1° *In poenitentia requiratur ad remissionem peccati venialis?* Respondemus, *affirmando*; quia peccatum veniale nunquam remittitur sine poenitentia, sive formali, i. e. expressa et explicita, sive virtuali et implicita, quae nempe in aliquo actu supernaturali contineatur. Constat tum ex Sacra Scriptura, quae universim ad quodlibet peccatum abolendum postulat poenitentiam ; tum ex doctoribus id expresse affirmantibus ¹ ; tum denique ex ipsa ratione, quae sancit, ut qui propria voluntate peccavit, non obtineat condonationem, nisi propria voluntate per poenitentiam a peccato recedat.

2° *Quaenam poenitentia requiratur ad remissionem peccati venialis in opere operantis, seu extra sacramentum?* Hic plura distinguere debemus ; et quidem :
a) Si quis *mortalis simul ei venialis* peccati reus est. requiritur contritio *perfecta*. tpeiae tollat utrumque, sicut ex praenotatis colligitur. Nec tamen omnis contritionis caritatisve actus tollit omnia venialia, sed illa solum, quibus formaliter, vel saltem virtualiter opponitur. Inde, plena *omnium venialium* remissio tunc solum obtinetur, eum actus caritatis excludit generaliter affectum ad omnia venialia, seu cum quis ita affectus est, ut nullum velit unquam peccatum veniale admittere nique de quolibet admissio doleat, vel dolere, si memoriae occurreret. Ita communiter (cfr. notata n. 471, 2). *b)* Si quis *venialium tantum* reus est. non videtur requiri actus caritatis aut contritionis perfectae ; sed sufficit, probabilius, motus contritionis *imperfectae*, v. gr. oratio, qua humiliter venia exoretur, aut actus alicujus virtutis, qui culpae veniali repugnet, aut detestatio venialium procedens ex consideratione supernaturalis eorum turpitudinis (v. gr. quia sunt contra obedientiam Deo debitam), aut ex inotivo spei elicito. Ratio est. quia, cum peccatum veniale, nec caritati, nec gratiae habituali repugnet, sullieit. ut inordinata adhaesio ad creaturam ex aliquo supernaturali motivo et ex motu gratiae actualis removeatur (S. Thom., 3. q. 87, a. 3, ad 3).

3° *Quaenam poenitentia requiratur ad venialis peccati remissionem ex opere operato seu per sacramentum?* Respondemus, *distinguendo*. Etenim remissio potest obtineri vel in sacramento poenitentiae, vel in aliis sacramentis. Jamvero : *a)* In sacramento *poenitentiae*, requiritur dolor *formalis*, ut ita adsit materia sacramenti (cfr. n. 1659). Per hoc autem sacramentum remittuntur etiam, probabilius, venialia involuntarie ommissa, de quibus non habetur complacentia formalis aut virtualis. Vi enim absolutionis, cui non ponitur obex, confertur augmentum gratiae ex se peccati remissivae ; remittitur praeterea, sive ex parte sive ex toto, poena venialibus debita, si supersit (Suarez, disp. 12, s. 2). *b)* In *aliis* sacramentis res procedit aliter, nempe : *Baptismus* remittit, venialia cum originali vel actualibus mortalibus conjuncta, modo nullus obex

¹ Cfr. S. Thom., 3, q. 87, a. 3, S. Bonav., In i Sent., (list. 20, p. I. a. I, q. 2.

huic remissioni ponatur, i. e. modo non adsit voluntas actu vel habitu inhaerens peccato veniali. Ita communiter cum 0'. *Thoma* (3, q. 87, a. 1, ad 2). *Extrema unctio* remittit similiter, juxta probabilem sententiam, omnia venialia, si sint aliquo modo retractata : institutum est enim et hoc sacramentum ad tollenda peccata, ut infra videbimus (n. 1873). *Eucharistia* dat ex opere operato gratiam actualem ad excitandum fervorem, quo justus remissionem venialium consequitur (cfr. n. 1513, 3°). Atque hunc euindem effectum producit sacrificium missae, sed per modum impetrationis tantum (n. 1591, 1°).

Utrum, autem et alia sacramenta specialem virtutem habeant ad venialium remissionem, incertum quidem est, sed sententia affirmans est probabilior, specialim quoad illud genus peccatorum, quod opponitur virtuti a sacramentis adauctae *

Articulus 11.

De poenitentia, ut est sacramentum.

1650. *Definitio*. Poenitentia est sacramentum consistens in actibus poenitenlis et in absolutione sacerdotis ; seu est : *ritus eternus a Christo institutus, quo remittuntur homini contrito et confesso, per juridicam absolutionem a sacerdote praestitam, peccata post baptismum commissa, injuncta competente satisfactione*. Cfr. can. 870.

Differt *sacramentum* poenitentiae a *virtute* poenitentiae multipliciter : a) Poenitentia, ut virtus, ponitur sub genere habitus ; ut sacramentum, ponitur sub signo sacro, b) Virtus per suos actus est pars sacramenti ; hoc autem includit etiam absolutionem, c) Virtus requirit ad causandam justificationem actum perfectum (contritionem) ; sacramentum justificat etiam cum sola attritione. d) Virtus est causa gratiae per modum dispositionis et ex opere operantis ; sacramentum, per modum causae efficientis instrumentalis et ex opere operato. Cfr. *Salmant.*, tr. 6, C. 2. IfIH

1651. *Principia*. 1. Datur in Ecclesia poenitentiae sacramentum, institutum in modum judicii. Primum est de fide ex Tridentino (Sess. 14, can. 1), sic definiente : Si quis dixerit, in catholica Ecclesia poenitentiam non esse vere et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum : anathema sit .

Palet autem hujus definitionis ratio ; nam poenitentia prae se fert omne quod ad rationem veri sacramenti requiritur, videlicet signum sensibile et sacrum, divinam institutionem et adnexam gratiam, ut apparet ex verbis Christi statim referendis.

Hoc sacramentum institutum est in modum judicii, quatenus in illo poenitens reus simul et sui accusator est, judex vero sacerdos

Diximus n. 1. 1,

per sacramentalia et huiusmodi peccata venialia remittuntur.

absolvens. Hoc ultimum constat ex verbis Salvatoris (*Joann.*, 20, 22, 23) : *Accipite Spiritum Sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis ; et quorum retinueritis, retenta sunt ;* ergo per modum *sententiae* his verbis describitur actio sacerdotis : *quorum remiseritis, etc.* Sed *sententia judicialis praesupponit necessario* aliquem reum seu accusatum.

His igitur Jesu Christi verbis jubentur omnes christitideles, in culpam prolapsi, ante hoc tribunal se sistere, ut per sacerdotis sententiam, quotiescumque peccaverint, ab incurso reatu liberentur. Porro illa sacerdotis sententia *vere judicialis* est, juxta institutionem ipsius sacramenti. Etenim *tria* ad veri judicii sententiam requisita, ibidem inveniuntur: 1° praecedit causae *cognitio* (accusatio, etc.) ; 2° competit sacerdoti *debita potestas* jus dicendi (jurisdictio) ; 3° causa *non potest definiri pro arbitrio*, sed juxta merita vel demerita (absolutio, etc.). Inde sic Tridentinum (Sess. 14, can. 9) : ' Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum judiciale : anathema sit ». Cfr. can. 888, § 1.

1652, — II. Poenitentiae sacramentum, vel in re vel in voto, est omnibus post baptismum in mortale lapsis necessarium necessitate praecepti, immo et medii. Constat ex Trid. (Sess. 1 c. 2, fin.) ubi dicitur: « Est autem hoc sacramentum poenitentiae lapsis post baptismum necessarium, ut nondum regeneratis ipse baptismus . Ita nempe ex positiva Christi ordinatione, qui post baptismum lapsis, seu naufragium passis, hanc secundam tabulam misericorditer concessit, qua possint tuto, quamvis laboriose, ex perditionis barathro rursus evadere. Quod vero concedatur ceu remedium unicum et necessario sumendum, constat ex verbis Christi : *claves dabo... dimittuntur... retenta sunt ;* frustra enim darentur claves, si pateret ingressus absque earum ope ; neque per Ecclesiam retinerentur peccata, si posset alia via eorum remissio obtineri.

Diximus *vel in voto*, explicito scilicet vel implicito ; nam sicut nondum baptizatis sufficit ad justificationem et salutem votum baptismi, quod dicitur baptismus flaminis, seu dilectionis Dei super omnia ; ita et baptizatis, post lapsum, sufficit votum sacramenti poenitentiae, in contritione perfecta inclusum, ita tamen ut, si postea sacramentum suscipi possit, omnino necessarium sit (*Salmant.*, tr. 6, c. 2, n. 22). Vide n. 1644-46. Quandonam vero susceptio hujus sacramenti sit *obligatoria*, dicitur infra, ubi de confessione (n. 1683 seqq.).

1653. — *Effectus sacramenti poenitentiae sunt sequentes :*

1° Remittuntur peccata, quoad *culpam* et *poenam aeternam*, ita perfecte, ut nunquam per subsequens peccatum reviviscant ; id vero per infusionem *g, aliae sanctificantis*. 2° Remittitur *poena temporalis* tum ratione absolutionis, tum ratione satisfactionis a confessario impositae : et quidem in majori minorive gradu, pro

huic remissioni ponatur, i. e. modo non adsit voluntas actu vel habitu inhaerens peccato veniali. Ita communiter cum 0". *Thoma* (3, q. 87, a. 1, ad 2). *Extrema unctio* remittit similiter, juxta probabilem sententiam, omnia venialia, si sint aliquo modo retractata : institutum est enim et hoc sacramentum ad tollenda peccata, ut infra videbimus (n. 1873). *Eucharistia* dat ex opere operato gratiam actualem ad excitandum fervorem, quo justus remissionem venialium consequitur (cfr. n. 1513, 3°). Atque hunc eundem effectum producit sacrificium missae, sed per modum impetrationis tantum (n. 1591, 1<>).

I'irum autem et alia sacramenta specialem virtutem habeant ad venialium remissionem, incertum quidem est, sed sententia affirmans est probabilior, speciatim quoad illud genus peccatorum, quod opponitur virtuti a sacramentis adauctae I.

Articulus II.

De poenitentia, ut est sacramentum.

1650. *Definitio*. Poenitentia est sacramentum consistens in actibus poenitentis et in absolutione sacerdotis ; seu est : *ritus erlernus* « *Christo institutus, quo remittuntur homini contrito et Conjesso, per juridicam absolutionem a sacerdote praestitam, peccata post baptismum commissa, injuncta competente satisfactione*. Cfr. can. 870.

Differt *sacramentum* poenitentiae a *virtute* poenitentiae multipliciter : *a)* Poenitentia, ut virtus, ponitur sub genere habitus ; ut sacramentum, ponitur sub signo sacro, *b)* Virtus per suos actus est pars sacramenti ; hoc autem includit etiam absolutionem, *c)* Virtus requirit ad causandam justificationem actum perfectum (contritionem) ; sacramentum justificat etiam cum sola attritione. *it)* Virtus est rausa gratiae per modum dispositionis et ex opere operantis ; sacramentum, per modum causae efficientis instrumentalis et ex opere operato. Cfr. *Salmant.*, tr. 6, c. 2.

1651. *Principia*. I. Datur in Ecclesia poenitentiae sacramentum, institutum in modum judicii. Primum est de fide ex Tridentino (Sess. 14, can. 1), sic definiente : Si quis dixerit, in catholica Ecclesia poenitentiam non esse vere et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum : anathema sit ».

Pilet autem hujus definitionis ratio ; nam poenitentia prae se fert omne quod ad rationem veri sacramenti requiritur, videlicet signum sensibile et -itrum divinam institutionem et adnexam gratiam, ut apparet ex verbis Christi statim referendis.

//<< *sacramentum institutum est in modum judicii*, quatenus in illo poenitens reus simul et sui accusator est, judex vero sacerdos

Dlxlmun. I »VI, qu-mv lo per socramenloba etiam peccata venialia remittuntur.

absolvens. Hoc ultimum constat ex verbis Salvatoris (*Joann.*, 20, 22, 23) : *Accipite Spiritum Sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis ; et quorum retinueritis, retenta sunt ;* ergo per modum *sententiae* his verbis describitur actio sacerdotis : *quorum remiseritis*, etc. Sed sententia judicialis *praesupponit* necessario aliquem reum seu accusatum.

His igitur Jesu Christi verbis jubentur omnes christifideles, in culpam prolapsi, ante hoc tribunal se sistere, ut per sacerdotis sententiam, quotiescumque peccaverint, ab incurso reatu liberentur. Porro illa sacerdotis sententia *vere judicialis* est, juxta institutionem ipsius sacramenti. Etenim *tria* ad veri judicii sententiam requisita, ibidem inveniuntur: 1° praecedit causae *cognitio* (accusatio, etc.) ; 2° competit sacerdoti *debita potestas* jus dicendi (jurisdictio) ; 3° causa *non potest definiri pro arbitrio*, sed juxta merita vel demerita (absolutio, etc.). Inde sic Tridentinum (Sess. 14, can. 9) : « Si (piis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum judicialem : anathema sit », Cfr. can. 888, § 1.

1652. — II. Poenitentiae sacramentum, vel in re vel in voto, est omnibus post baptismum in mortale lapsis necessarium necessitate praecepti, imino et medii. Constat ex Trid. (Sess. 14, c. 2, fin.) ubi dicitur : « Est autem hoc sacramentum poenitentiae lapsis post baptismum necessarium, ut nondum regeneratis ipse baptismus . Ita nempe ex positiva Christi ordinatione, qui post baptismum lapsis, seu naufragium passis, hanc secundam tabulam misericorditer concessit, qua possint tuto, quamvis laboriose, ex perditionis barathro rursus evadere. Quod vero concedatur ceu remedium unicum et necessario sumendum, constat ex verbis Christi : *claves dabo... dimittuntur... retenta sunt ;* frustra enim darentur claves, si pateret ingressus absque earum ope ; neque per Ecclesiam retinerentur peccata, si posset alia via eorum remissio obtineri.

Diximus *vel in voto*, explicite» scilicet vel implicito ; nam sicut nondum baptizatis suiheut ad justificationem et salutem votum baptismi, quod dicitur baptismus flaminis, seu dilectionis Dei super omnia ; ita el. baptizatis, post lapsum, sufficit votum sacramenti poenitentiae, in contritione perfecta inclusum, ita tamen ut, si postea sacramentum suscipi possit, omnino necessarium sit (*Salmant.*, tr. 6, c. 2, n. 22). Vide n. 1644-46. Quandonam vero susceptio hujus sacramenti sit *obligatoria*, dicetur infra, ubi de confessione (n. 1683 seqq.).

1653. — **E f f e c t u s** *sacramenti poenitentiae sunt sequentes :*

1° Remittuntur peccata, quoad *culpam* et *poenam aeternam*, ita perfecte, ut nunquam per subsequens peccatum reviviscant ; id vero per infusionem *g, aliae sanctificantis*. 2° Remittitur *poena temporalis* tum ratione absolutionis, tum ratione satisfactionis a confessario impositae : et quidem in majori minorive gradu, pro

dispositione poenitentis. Nunquam vero, leste Tridentino, ad omnimodam novitatem atque integritatem, sine magnis nostris fletibus et laboribus (divina hoc exigente justitia) pervenire possumus. 3° Beviviscunt *bona opera* prius in caritate facta, et per peccatum mortificata. 4° Confertur *gratia sacramentalis*, pei quam majori semper odio prosequimur peccatum, ab eoque efficacius praeservamur.

Ilis adde multos alios *effectus secundarios*, quos poenitentes bene dispositi, immo et tota societas Christiana, ex hoc Dei beneficio consequuntur (cfr. *Cau-ch. Rom.*, de Sacram. Poenit., n. 36).

CAPUT II

De materia et forma sacramenti poenitentiae.

S. Thomat, 3, q. 8 » ; Opusc. 18, de Forma absolut, (ed. Vives, t. 27, p. \ 17) ; S. Alphonsus, VI n. 425 ; Lupo, disp. 13 ; Suarez, disp. 18 et 19 ; *Salmanticenses*, c. 3 et \ ; *Hilluarl*, Diss. 4, i. 2 et 3 . Palmieri, thés. 1re ; *HUM*, thés. 3 ; *Herrmann*, II, n. 1747 ; *Pohle*, Doginal., III, p. 460, ed. 5 ; *Génicot-Salsmans*, II, n. 258 ; *A'oldin-Schmitt*, III, n. 226 ; *Ubach*, II, n. 593 : » alii auctores recentissimi : Aertnys-Damen, Prümmer, Cappello, Vcrmeersch, Piscetla-Gennaro, Woutert, etc. Conferatur etiam nora *Hittuaie Hom.* T. 111. c. I.

Articulus I.

De materia hujus sacramenti.

Sicut in ceteris sacramentis, ita et in sacramento poenitentiae, datur duplex materia, *remota* videlicet et *proxima*.

§ 1. De materia remota.

Materia remota, illa scilicet circa quam materia proxima versatur aut versari potest, in hoc sacramento habetur vel : 1° *necessaria*, quae ex praecepto subjici debet materiae proximae ; vel : 2° *sufficiens* tantum et *libera*, quae quidem est satis apta ad absolutionem, sed nulla lege materiae proximae subjici debet (etsi subjici *possit*). Jam vero :

1654. Principis. 1. Materia remota sacramenti poenitentiae sunt peccata post baptismum commissa. Cfr. can. 901, 902. Dicitur :

I° *Peccata*, sive mortalia, sive venialia ; non autem *merae imperfectiones*, v. gr. quod non responderis divinis inspirationibus, quod non feceris bonum quod poteras, etc. Haec enim, cum solum opponantur consiliis, non habent ex natura sua rationem peccati per poenitentiam delendi. Vide n. 345 et *Lago*, disp. 3, n. 9-20.

2° *Post baptismum commissa* ; ratio est, tum quia peccatum originale et peccata actualia ante baptismum commissa delentur per ipsum baptismum ; tum quia potestas clavium non extenditur nisi ad eos qui, per baptismum, Ecclesiae subjiuntur.

a) Peccata actualia ante baptismum commissa non sunt materia remota poenitentiae, etiamsi baptismus *cum fictione sive materiali*, sive *formali* receptus fuerit. Ista peccata, reviviscente postea baptismo, una cum peccato originali delentur, juxta superius dicta n. 1394 et 1397.

b) Quodsi *in ipso baptismo* peccata formalia committantur (ut facile accidere potest, v. gr. apud eos qui sponsae divitis fruendae causa baptizati petunt), non omnino liquet, utrum haec peccata postea accusari debeant. Ita A. Alphonsus, VI, 427, contra Suarez, Salmanticenses, Elbel et alios, qui sine haesitatione affirmant. Ratio dubitandi est, quia nonnisi *baptismo jam peracto* incipit jurisdictio et potestas Ecclesiae in fideles. Concedit tamen S. Doctor ista peccata fieri materiam remotam poenitentiae, si mala dispositio *post baptismum perdurat* (quod utique haud raro locum habet), v. gr. si quis perseverat in proposito filios sine religione educandi. Quare in hoc ultimo casu, adest *stricta obligatio confessionis per se*, ut omnibus patet ; in altero vero, remanet aliqua materia *dubia*, nec, stricta adest confitendi necessitas.

1655. Quaesitum. *Au et quomodo peccata confitenda sint, si propter dubium de validitate baptismi, hic sub conditione iteretur ?* Distinguendum est pro casu. Etenim :

1° Si ille, cujus baptismus iterandus est, *jam peccata sua bona fide accusavit*, ab iisque absolutus fuerit, non tenetur denuo confiteri. Etenim, si validus fuit prior baptismus, peccata per poenitentiam jam remissa sunt ; sin secus, remittentur per baptismum.

2° Si peccata post dubium baptismum commissa *nondum accusavit* (ut evenit inter protestantes), tenetur ea confiteri ; nam ex eo momento quo aliquis externo ritu societati adscriptus fuit regimini sociali hujus societatis subjacet, donec constiterit adscriptionem esse invalidam ; unde quoad forum externum et obligationes ex baptismo consequentes, pro validitate suscepti Baptismi standum est, donec contrarium probetur. Generali quoque modo declarat can. 901 : peccata mortalia *post baptismum* perpetrata esse confitenda.

Postulantibus Angliae Episcopis : « An debeat confessio sacramentalis a neo-conversis in Anglia exigi, et an debeat esse integra ? », S. O., 17 Dec. 1868, respondit ad utrumque : *affirmative et dandum esse Decretum latum 14 Julii 1715*, in quo scilicet habetur : neo-conversum « esse rebaptizandum sub conditione ; cl collato baptismo, suae praeteritae vitae peccata confiteatur, et ab iis sub conditione absolvatur » (A. S. S., IV, p. 320 ; ('oli. S. A', n. 475). Quod Responsum universalem legem continere proindeque in cunctis regionibus esse observandum, declaravit S. C. de P. E., 12 Jul. 1869 f*Anal. Eccl.*, VII, p. 489 ; .Voue. *Jlev. Théol.*, 32, p. 53). Fatemur quidem Responsum S. C. de Prop. F. tantum anno 1899 esse promulgatum ; libenter etiam concederemus hoc esse

Responsum privatum (ut affirmant *Bucceroni*, Cas. consc., n. 120, et alii pauci). Ex hoc tamen non sequitur, dubie baptizatis favere axioma : *obligatio dubia, obligatio nulla*. Ratio enim supracitata probat, de obligatione confessionis in casu non posse rationabile dubium haberi. Praeterea, forma Decretorum S. Oili- (ii est generalis, licet circumstantiae, quae ad responsionem moverunt, fuerint particulares. (nde recte dicitur in Rituali pro America Septentrionali (approbante S. Officio) et in Rituali Colon., neo-conversis non solum baptismum, sed etiam, post confessionem, absolutionem conditionatam conferri debere l.

I60G. II. Materia necessaria poenitentiae sunt omnia peccata mortalia post baptismum commissa, et nondum per hoc sacramentum directe remissa. Constat ex Tridentino, quod (Sess. 14, c. 5) declarat oportere a poenitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri. Can. 901. Kalio patet ex dictis n. 1652.

Diximus : *peccata nondum directe remissa*, seu quae nondum in confessione fuerunt expresse declarata, nec per validam absolutionem, vi jurisdictionis ad ea se extendentis, condonata. I nde, materia necessaria confessionis sunt : *a)* peccata remissa per contritionem perfectam cum solo voto sacramenti ; *b)* item peccata omisa sive ob oblivionem inculpabilem, sive ob aliam iustam causam in confessione rite facta, et quae simul cum aliis indirecte (seu necessario per infusionem gratiae) remissa fuerunt ; *c)* pariter, peccata reservata, etsi distincte declarata, in quae sacerdos absolvens non habebat jurisdictionem. Vide dicenda n. 1699 et 1777 seqq.

165λ - 111. Materia libera ac sufficiens poenitentiae sunt tum omnia peccata venialia nondum vi clavium remissa, tum peccata mortalia vel venialia jam antea directe remissa, ac denuo confessa.

Diximus 1° *Peccata venialia nondum vi clavium remissa* sunt materia : *a)* libera, quia ex Tridentino (Sess. 14, c. 5) « taceri citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt » (cfr. n. 1648. q. II) ; *b)* *sufficientiens*, quia verba Salvatoris : *quaecumque solventis*, etc., non distinguunt inter peccata mortalia et venialia, et Concilium, loc. cit., declarat venialia *recte et utiliter* in confessione dici. Et sane, si de solis peccatis mortalibus confessio facienda esset, nulli ob timorem se tanquam graviter reos publice prodendi, retraherentur ab isto sacramento : multi, ex falsa conscientia, sese leviter reos existimarent, etc.

2° *Peccata jam directe remissa* sunt materia : *a)* libera, quia quod semel remissum est. nequit amplius in culpam vocari ; *b)* *sufficiens*, id enim ex Const. Benedicti XI *Inter cunctas*, et *ex praxi*.

¹ Vhhr n. ISA', ordinem In reconciliatione eorum haereticorum servandum, qui sub conditione unum sunt baptizandi.

fidelium salis superque constat'. Batio autem theologica est, quia, sicut eadem injuria saepius potest condonari, ita potest idem peccatum saepius remitti. Et similiter potest de eodem peccato quis saepius se accusare, ex quo habetur materia proxima sacramenti (VI, 427, dub. 2).

Xequè objiciatur, quod peccatum remissum per sacramentum amplius non possit deleri. Nam elTeclus hujus sacramenti *in actu primo* non est remissio peccatorum, sed gratia sanctificans deletiva peccati, ordinata scilicet ad delenda peccata, quamvis per accidens, *in actu secundo*, peccatum non deleat, ut etiam iit in subjecto jam sanctificato per contritionem perfectam. Verificantur igitur verba absolutionis in quantum significant donum gratiae majoris; revera enim receptio hujus sacramenti auget gratiam sanctificantem, remittit poenas temporales, ingerit odium peccati, etc. (*Lugo*, disp. 13, η. 73)

Conclude, *peccata dubia non esse materiant sufficientem sacramenti*. Si enim poeniteris tantummodo peccatum dubie commissum confitetur, exponitur sacramentum periculo nullitatis. Quare :

a) Si quis nullum peccatum certum declarat, *interrogetur* in primis de obligationibus proprii status, de superbia, de vana gloria, de pravis cogitationibus, de modo agendi cum parentibus et aliis proximis, de detractioe, de ira, de invidia, etc. Multi enim, nisi hoc modo adjuventur, se nihil amplius scire respondent. b) Suadendum est poenitentibus piis, ut peccatis dubiis, sicut et levioribus suis quotidianis noxis, adjiciant semper *aliquod peccatum certum, ex jam confessis*, de (pio scilicet vehementius doleant et propter quod firmiter propositum concipere possint. — Qui autem salutarem hanc consuetudinem tenent, praemuniendi sunt ne istiusmodi accusationem ex mero usu subnectant.

Quaestio Specialis.

De accusatione generica peccatorum.

1658. — Haec quaestio adeo gravis est, ut fusiori explanatione indigeat. Unde *praemittendae erunt distinctiones necessariae*.

Accusatio generica multipliciter fieri potest : a) Potest poenitens modo indeterminato (sive verbis, sive tunctione pectoris) fateri quod *peccavit*, b) Potest etiam dicere : accuso me de *mortalibus* vel *venialibus* vitae meae, c) Potest denique indicare, generali tantum modo, *speciem* peccatorum (v. gr. contra castitatem, justitiam), quin accuset peccatorum *speciem infimam*, ut adulterium, pollutionem, vel furtum, detractioem. In his modis se accusandi, si supponamus conscientiam poenitentis confessorio non fuisse antea manifestam, nondum habetur determinata confessio, qualis in sacramento poenitentiae requiritur, juxta dicenda n. 1692. — Quoad accusationem genericam peccatorum, probe distinguendum est inter casus necessitatis et casus ordinarios; deinde attendendum erit ad materiam ipsam. Jam vero :

I. *In casu extremae necessitatis*, suilicet quaecumque accusatio generica peccatorum. Suilicet et ad *validitatem* et ad *liceilalem*

† Nola : *jam directe remissa*; peccata enim, ab adultis ante baptismum commissa, non iubjacentur clavibus el foro Ecclesiae (*Ami du Cl.*, 1912, p. 365), Vide n. 1654.

absolutionis. Ratio est, quia Christus certe noluit legem positivam accusationis peccatorum in specie ad casus necessitatis extremae extendere, ne scilicet animae perirent. — Hoc eo certius admittendum est. quod, stante accusatione generica, remanent *essentialia* iudicii a confessario exercendi. Illud utique erit valde imperfectum ; attamen, habita ratione necessitatis, erit per se sufficiens. Itaque :

a) Milites in praelio, moribundi in articulo mortis, specifica accusationis incapaces, praemissa qualicumque generica confessione, absolute absolvi possunt et debent., cfr. Rit. Rom., Tit. III, c. I, n. 25. — Decretum S. Poenit. (G Febr. 1915), declarat : Nihil obstare quominus ad praelium vocati milites, debite contriti et communi absolutione justificati (si eorum tantus est numerus ut singuli audiri nequeant), ad s. communionem admittantur, salvo praecepto postea integre sua peccata confitendi (A. .4. 5., VII. p. 72). *b)* 01) rationis paritatem, sufficit generica confessio apud rudes, a quibus ob labilem memoriam nulla specifica accusatio extorqueri potest ; ita ut absolutionis beneficium ipsis concedi possit, si diu non fuerint absoluti. Ita *Lehmkuhl*, II, 362, cum Lugo, Reuter et aliis.

II. *Extra casum extremae necessitatis*, accusatio generica materiae *necessariae* certe non sufficit. Iudicium enim sacramentale, ex voluntate Christi, debet esse perfectum et completum, ut n. 1691 fusius probabimus. Potest tamen poenitens legi satisfacere per accusationem formaliter integram, ut n. 1698 evolvetur.

Conferantur igitur pro praxi in hoc secundo casu iidem numeri 1691 et 1698 modo citati *

III. *Extra casum extremae necessitatis*, non sufficit indiscriminatum quaecumque accusatio generica materiae *liberae*. Scilicet: ex una parte, in casu ordinario, non requiritur circa materiam liberam accusatio poenitentis aequae completa ac in materia necessaria, ut ex supradictis patet ; ex altera vero parte, illa sola accusatio materiae liberae ab antiquo *jure consuetudinario* fidelium exigitur, (pia praebet materiam *certam, aliquo sensu determinatam* ; ex qua proinde sacerdos sibi efformare possit iudicium aliquo modo rationabile, perfectius utique quam illud quod in casibus extremae necessitatis sufficere potest. Ita ex Suarez, Laymann et aliis icte concludit *Lehmkuhl*, II, 363. Quapropter :

a) Non videtur sufficere (exponitur ideo sacramentum periculo nullitatis), vel saltem dubitatur de confessionis *licitate*, si poenitens simpliciter dicat : me accuso de omnibus peccatis vitae meae praeteritae ; non habeo mortale, includere vellem peccata venialia praeterita», *b)* Sufficiens vero accusatur

* Circa confessionem schismaticorum graeco-russorum scribit Jupie (o. c. III, p. 336) :
 Xd integritatem confessionis quod attinet, notandum est dissidentes de eo non nullum curare. Nec Inaudita sunt apud Graecos publicae confessiones,... per lectionem a patre spiritali factam alicuius elenchi peccatorum qua persoluta, impertitur absolutio communi super omnes... qui aliquo signo «e peccasse declararunt».

ad n. 1658: Confessio

I, Valetne:

- 1) Prorsus genericae vitae
A. Probabilit
aliquo nodo specil
Sabetti (1
5). Rationes: a.
in quantum fieri
b.
c.

mento (quod sufficit
nem peccati veniam
habet conscientiar
Respondetur, forte
..Nihilominus tant
materiae...
n.7 ss

Konings
licitatem ut 'null
plus !)

B. Simplicité:
Ballerini (Patio
'esse
cessitatis, etiam
de mortalibus).

Quoad v^rbe
3d id vero quod Si
praxi declaranda

dae absolutionem
cognitionem (quod
nun intelligit

nere internos.
sensibus destitutum
virtualiter
actualiter (su

ponit: Si hoc speculati
enim tantum, in re non
non practice, quando ic
exhiberi in praxi quin
Ballerini, practice ne
modo vero probabilem.
§ quomodo potest ita ini

Sabetti dicit de re
se debet quod, admissa
sententiae, licitum esse
necessitatis." (Ob regi
Sequaces Ballerini:

- 2) Non prorsus generica
peccata contra 7mum mai
Sabetti (Eccles. I
quo nodo confessionem i
mento de "prorsus generica
generica accusatio, sec
qui se accusaret de pec
caderet, dici posset et
onen; generica enim il
retur num peccata iste
turam, num cum soluta l
ma); sed specifics etic
solum manifestaretur se
gravitas neccatorum ul
ita determinata et spec
bus (et tantum pro his!
-Admittunt etiam Ms

II Si aliquis tenet v^r
1. affirmative: Bucc
sub
2. negative: communj

-,Xī Ōi IHt
SCHOLASTICS

verum est. etiam practice verum erit. Tunc
 itpr aliquid cbeulative quidem verum sed,
 i, quod in spccuirtibne consideratur, non potest
 aliqua contingat variatio...." Ita arguons,
 zat sententiam a Suarez nropositam esse ullo
 >ua ergo stat solo et certa. Non video, tamen,
 serpretari verba Suaresii.

(Eccles. Rev. p.251): "Mirum, omnino est et es-
 , saltem implicite, probabilitate contrariae
 se asserat uti confessione generica extra casum
 ilam de probabilismo, nempe .).

Arregui n. 576,2

Prümmer III, 325

Genicot-Sal. II, 262,2

Davis.

Lea sed jam aliquo modo determinata (Confiteor
 idatum; accuso me de mortalibus anteactae vitae):
 lev. 242) admittit in tali casu jam adesse ali-
 specificam et ergo nullo modo includit in argu-
 ?ica':. Non dicit in his omnino licere et valere
 l implicite videtur concedere omnino."Ita, v.g.
 icatis commissis contra castitatem, quin aliud
 i gncricam simul et specificam facere confessi-
 .a esset relato ad confessionem in qua declare-
 commissa fuerint juxta naturam vel contra na-
 ωī cum conjugata ldaretur nempe species infi-
 miTOceri posset relate ad confessionem in qua
 i osse peccatorem, quin numerus aut qualitas et
 .o modo **indicaretur.** Talis confessio non est
 iifica uti a Triôentino requiritur pro mortali-
 ), sed simul nullo nodo est prorsus generica.
 •re, Lchmkuhl (11,264).

ilere, licetne sino bona_causa?:
 , δητην-R0i i —.

rhateria, si poenitens dicat : « me accuso de peccatis praeteritis contra castitatem. caritatem » ; vel etiam : « me accuso de mendaciis, parvis injustitiis praeteritis ». Inrr o satis sufficiens erit accusatio, si dicat : « accuso me *de mortalibus* anteactae vitae ». In his enim indicatur materia determinata, offensa Dei definita, licet taceatur species vel infima vel generalior. Optime tamen addit *Lehmkuhl* (II, n. 361. 2°) quod non convenit *totam* confessionem ultimo modo concludere. Addatur semper in specie quoddam recens peccatum veniale. Cfr. hac super quaestione .S'. *Alphonsum*, Praxis, n. 71 et 188 ; *Vind. Alph.*, II, p. 92, nola ; *Ciolfi*, Dirett. pratico, n. 30, 2°.

§ 2. De materia proxima.

1659. Magna olim fervebat circa essentiam sacramenti poenitentiae controversia, quae nondum plene sedata est, nimirum :

Scotus et Scotistae (quibus adhaerent e recentioribus *BaUerini-Palmieri* et *Berardi*) contendunt totam essentiam sacramenti poenitentiae, materiam scilicet et formam, *in sola sacerdotis absolutione consistere*; actus vero poenitentis esse tantummodo *dispositiones* prâerèquisitas ad consequendum sacramenti effectum. Ceteri autem theologi, qui post Concilium Tridentinum vixerunt, fere omnes docent communiter cum A. *Thoma* actus poenitentis cum verbis absolutionis esse *partes intrinsecas* sacramenti, eosque cooperari ad collationem gratiae in poenitentia, sicut ablutio cooperatur in baptismo (*S. Alph.*, in Trid., Sess. I i, n. 30-36). Jadivero sententia Scotistarum argumento nititur, quod moribundo sensibus destituto licite absolutio conceditur, etsi nullo signo sensibili animae dispositionem manifestet. — Respondetur autem : materiam poenitentiae in moribundo adesse *virtualiter*, in quantum intentio sacramentum recipiendi, a poenitente antea manifestata, virtualiter perdurat (cfr. dicenda n. 1854). Praeterea, ex sententia Scoti sequitur, quod non obligaremur in controversiis circa actus poenitentis sequi opinionem tutiorem (quia haec obligatio non existit nisi pro essentialibus sacramenti) ; hoc autem a theologis communiter rejicitur. Cfr. *Priimmer*, Manuale Theol. mor., III, n. 327.

1660.- **Principia.** I. Tres actus poenitentis, scilicet contritio, confessio et satisfactio, sunt proxima materia sacramenti poenitentiae. Ex Trid., Sess. 14, cap. 3 et can. 4 ; ex Catechismo Romano (de Poenil., n. 12, 13), et ex Rituali (Tit. III, c. 1) quod absolute dicit : « Remota materia sunt peccata, proxima vero sunt actus poenitentisl. Ilis tribus perficitur quidem materia ex qua intrinsece componitur sacramentum ; attamen *duo priores* sunt partes *essentiales* sacramenti, dum ultimus (in re) nonnisi *integralis* est (vide 11).

† Quomodo adhuc nostris temporibus cl. *Vcrmeersch* scribere potuerit (Epii. 2 ed. II. W. 150) : « Suntne autem vera materia ex qua, una cum forma, iit sacramentum, an essentia tota sacramenti in absolutione consistit... id controvertitur ; vix intelligi potest, dum *novum Rituale Romanum* clare dicat (I. c.) : « Cum autem ad illud constituendum tria concurrant, materia, forma et minister : illius quidem remota materia sunt peccata, proxima vero sunt actus poenitentis nempe », etc.

Dicitur a Concilio *quasi-materia*, ¶ non quia verae materiae rationem non habeant ait Catechismus Romanus, sed quia ejus generis materia non sunt, quae extrinsecus adhibeatur, ut aqua in baptismo, et chrisma in confirmatione .. — « In illis sacramentis, inquit 5, *Thomas* (3, q. 84, a. I, ad 1), quae habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sunt loco materiae, ut accidit in poenitentia et in matrimonio >. Nec obstat, quod contritio non sit per se sensibilis ; fit enim sufficienter sensibilis per confessionem et alia exteriora poenitentiae signa (VI, 425, 482). Unde dici potest, materiam proximam hujus sacramenti esse proprie *confessionem dolorosam*, eo quod sacramentum poenitentiae intrinsece ex ea componitur (cfr. *Pohle*, 111, 460).

¶ Notentur et haec alia S. *Thomae* verba (3, q. 86, a. 6) : Omne sacramentum (inquit) producit effectum suum non solum virtute formae, sed etiam virtute materiæ ; ex utroque enim unum est sacramentum. Unde, sicut remissio culpae (fit in baptismo non solum virtute formae, sed etiam virtute materiae, scilicet aquae, principalius tamen virtute formae, ex qua et ipsa aqua virtutem rei ipit ; ita etiam remissio culpae est effectus poenitentiae, principalius quidem ex virtute clavium, quas habent ministri, ex quorum parle accipitur id quod formale est in hoc sacramento, secundario autem ex vi actuum poenitentis pertinentium ad virtutem poenitentiae ; tamen prout hi actus aliquantulum ordinantur ad claves Ecclesiae ». Cum autem, ut supra diximus, materia proxima sacramenti poenitentiae sint, ipsi poenitentis actus, ac praeterea iidem actus tanquam *dispositiones subjecti* ad sacramentum rite recipiendum habeantur, profundiorum ipsorum tractationem plane remittimus ad dissertationem II (n. 1665 seqq.).

II. Contritio et confessio sunt partes essentielles sacramenti, satisfactio autem in re est pars integralis. Dicitur autem :

1° *Contritio et confessio sunt parlés essentielles*, adeo scilicet necessariae, ut una ex ipsis deficiente, sacramentum nullatenus stare (possit ; nam, sine confessione impossibilis est informatio causae, et sine contritione, in qua necessario includitur voluntas satisfaciendi, perfici nequii reconciliatio.

2° *Satisfactio in re est pars integralis*. In contritione (et proposito) implicite continetur satisfactio *in re*, quae omnino necessaria est, cum pertineat ad *materiam proximam* sacramenti ; de hac non loquimur, sed de satisfactione *in re*. Porro per pariem integram intelligitur materia, sine qua existit quidem sacramentum essentialiter, non tamen plene et perfecte : sicut est essentialiter homo, qui caret brachio, vel crure, non tamen integer et perfectus, Unde, potest peccatum remitti et reconciliatio perfici, antequam adimpleatur opus satisfactorium, a iudice impositum ad obtinendam remissionem poenae temporalis. — Haec tamen remissio poenae, quatenus

obtinetur per satisfactionem, est etiam effectus sacramenti, etsi secundarius ; ideoque requiritur ad integritatem sacramenti, seu, ut loquitur Tridentinum (I. c.) « ad plenam et perfectam peccatorum remissionem ». Cfr. *Lugo*, disp. n. 40 ; *Salman!*. tr. 6, c. 2.

A r t i c u l u s

De forma sacramenti poenitentiae.

Plura veniunt exploranda : 1° in quo consistat forma absolutionis ; 2° quinam sint ritus ; 3° quatenus sint conditiones absolutionis. Unde tria diversa principia.

ΠΙΛΙ

. — P r i n c i p i a . I. Sacramenti poenitentiae forma sunt verba absolutionis : Ego te absolvo a peccatis tuis. Constat ex Tridentino (Sess. 14, c. 3) ubi ait : « Docet S. Synodus, sacramenti poenitentiae formam, in qua praecipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse : *Ego te absolvo*, etc. ». Apud latinos igitur forma debet esse indicativa, non deprecativa, quidquid olim de validitate formae deprecativae disputatum fuerit '. Jam vero :

1° Verba *Te absolvo* sunt de essentia ; secus enim non indicaretur praesentia poenitentis, neque ipsa vis absolutionis exprimeretur. Negant nonnulli requiri ad valorem formae pronomen *te*, cum hoc satis exprimatur in verbo *tuis*². Haec opinio, quamvis speculative probabilior videatur, non potest in praxi teneri, eo quod sacramentorum valori tutissime consulendum sit (VI. 430, dub. 1 ; II. Ap., XVI. 5).

2° Verba *a peccatis tuis*, certe probabilius, non sunt de essentia si dicatur : *Ego te absolvo*; quia verbo *te* jam sufficienter determinatur materia per praesentiam poenitentis, qui confessus est. Sed quia opposita sententia fundamento non caret, non possunt ista verba sine gravi peccato omitti, et si fuissent omissa, esset absolutio sub conditione repetenda (VI, 430, dub. 2).

3° Verba *In nomine Patris*, etc., non sunt de essentia, quia Christus non fecit hic. sicut in baptismo, mentionem de SS. Trinitate, tunc inde, eorum omissio non excederet culpam venialem. Item, non est essenziale pronomen *Ego*, ut patet ; nec vox : *tuis*, quae in casu necessitatis omitti potest (VI, 430, dub. 3). Quare certo valida est haec forma : *absolvo te a peccatis*.

4° Valida foret forma expressa verbis aequivalentibus, v. gr. *condono*, *remitto tibi peccata tua* ; vel etiam, si honoris causa diceretur : *Absolvo Dominationem, Excellentiam Vestram*... Sed foret illicita, quia insolita praxique Ecclesiae contraria.

5° Valide etiam plures absolverentur unica hac forma : *Ego vos absolvo*, etc., quia omnia ad validitatem requisita in ea reperiuntur. Sed sub levi hoc fieri prohibetur, extra casum necessitatis, v. gr. in naufragio, ante praelium, vel in ipso praelio (VI, 20, 480). Ita etiam S. Poenit. (die 6 Eebr. 1915).

Sciendum tamen est, formam deprecativam esse duplicem, nempe *formaliter* deprecativam (quae semper et ubique *invalida* habenda est) et *grammaticae* deprecativam (*solis* inspectis vocabulis), quae *olim* tam in Ecclesia latina quam in Ecclesia graeca in usu fuit. Nunc autem a latinis *debet* formula indicativa adhiberi ; apud graecos non est uniformitas (*tJutpe*, I. c. p. 33!)). — 1 Casu nempe quo dicatur : *absolvo a peccatis tuis*.

Quaesitum. *An per verba te absolvo posset sacerdos valide absolvere, poenitentem tam a peccatis, quam a censuris?* Respondemus :

Affirm., juxta communem AA. sententiam, etsi prius a censuris, et deinde a peccatis debet absolvere. « Ratio, quia nihil prohibet, quin verba illa ex intentione sacerdotis dirigantur ad absolutionem tam a censuris, quam a peccatis ». Id tamen (nisi abesset omnino suspicio, quod poenitens aliquam censuram incurrerit) non excusatur a culpa veniali, cum sit contra usum Ecclesiae. Quinimmo, sacerdos qui, contra prohibitionem Ecclesiae, vellet poenitentem absolvere prius a peccatis, et deinde a censuris, peccaret graviter.

Si poenitens esset in bona tide, valide absolveretur a peccatis, non praemissa absolutione a censuris ; quia prohibitio Ecclesiae non potest invalidare sacramentum, cujus valor pendet a jure divino, cum omnia requisita essentialia ad illud concurrunt (\ I, 430, dub. 4). Vide dicta n. 1276 et 1405.

1662. - II. Ritus absolutionis religiose sunt observamii ; non omnes tamen obligant sub peccato. Ritus servandi se referunt sive ad preces dicendas, sive ad locum confessionibus destinatum, sive denique ad vestes induendas.

1° Preces quaedam laudabiliter, de Ecclesiae more, formae sacramenti adjunguntur. Ex Trid., Sess. 14, c. 3.

Rituale Romanum (Til. III, c. 2) haec habet : Cum Sacerdos poenitentem absolvere velit, injuncta ei prius, et ab eo acceptata salutari poenitentia, primo dicit : *Misereatur lui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducatur ad vdam aeternam. Arnen.* Deinde, dextera versus poenitentem elevata, dicit : *Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Arnen. Dominus Noster Jesus Christus te absolvat et ego auctoritati ipsius absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis d interdicti, in quantum possum, et tu indiges. Deinde* | Ego ti | WS01.VO \ PICI Alis It |s. IX X.IMIM I'a THIS, | T 1"l| II. * ET SplIUTI S S\XC II. \mi x (Si poenitens sit laicus. omittitur verbum *suspensionis*). *Passio Domini Vostri Jesu Christi, menta Hiatae Manae Virginis et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris et mali sustinueris sint tibi in remissionem peccatorum. augmentum gratiae et praemium vitae aeternae. Arnen* -. Iusta de causa omitti potest *Misereatur* etc., et satis erit dicere : *Dominus Noster Jesus Christus.* etc., ut supra, usque ad illud (exclusive . S. R. C., 28 Febr. 1847) : *Passio Domini Nostri.* eti l rgente vero aliqua gravi necessitate in periculo mortis, Sacerdos

' Istud *linndr* muro caractere ut lUtuall Romano (ed. ty p. 1925) legitur, ideoque debet a 'acer lot· proferri. st /erliant» x i<>cularibu< benedictio cum Indulgentia plenaria Inimedii· post absolutionem -m .imentalem confert) debeat, sacerdos sequenti utatur formula : <l) Si t. inpus suppetat @ominu noster Jesus Christus, qui *beato Petro Apostolo dedit potes-* faten. ligandi algu· <uh>>i<h, *ille te absolvat ab omni vinculo delictorum. ul habeo»* vitam aeternam. <(riras in <a ula -i-.ulorum Amen - Per «aerati«<imam passionem et mortem l'onuni nostri J. (li, prmbus rt mentis beatissimae semper Virginia Mariae, beatorum t! ost'Jorum l'etn ..' Pano tbeali Patris nostri X./ et omnium sanctorum. At (TORtTATK SIMM. POMIH. inis MIHI .OMMIS-A FIIXABIAM IM>VI.GESTIAM UMMI M PECCATORUM nostM UBI impeution Is somim Pusi», Er Emi, t i.t §piniri.. Sim.ii AmEx 6/ Si tempus non suppetat, v gr. si adsit Concursus populi, sola ultima verba sunt recitanda (l/mnger ed. 13, I' III. n 32).

breviter dicere poterit : *I;go te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen* n. — Invaluit praeterea pia consuetudo. ul confessarius poenitenti *ante confessionem* benedicat his verbis : *Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut rite confitearis omnia peccata tua.* — Porro id advertendum est :

a) Omnes istae preces, ab Ecclesia formulae absolutionis adjunctae, nisi justa de causa, ne omittantur. Ita can. 885, praeceptive has preces imponens, b) Ad verba *Passio Domini* quod allinet, cum per ea, juxta D. Thomam, bona poenitentis opera ad sacramentalis satisfactionis dignitatem meritumque evehantur, magnopere suadendum est, ul nunquam aut *saltem perraro* reticeantur (*S. Alph.* VI. 430, dub. 3 et 4). c) *Crucis formatio* inter absolvendum non praescribitur quanquam praestat servare consuetudinem, d) Consultum est, ait S. Doctor noster (VI, 429),. ut in praesentia aliorum poenitentium verba absolutionis *submisce* dicantur, ne, si quis dimittatur sine absolutione, id alii percipiant. e) Convenit, ut confessarius det absolutionem *sedens*, more judicis sententiam ferentis, f) Sunt auctores | qui dicunt, satis probabiliter *elevationem manus* a verbis : *Indulgentiam* usque ad haec : *Passio Domini* protrahendam, semper omitti posse sine peccato.

2° Sacramentalis confessionis locus proprius est ecclesia, vel oratorium publicum aut semi-publicum. Ita can. 908 et Rit. Rom. (Tit. III, c. 1, n. 7). Per se igitur excluditur oratorium privatum (tanquam locus *proprius*).

a) Confessio regulariter est excipienda in confessionalis. Sedes vero confessionis natis ad audiendas *mulierum* poenitentium confessiones patenti, conspicuo el apto ecclesiae loco ponatur, atque *ibidem* (pro *omnibus poenitentibus*) crate lixa vel alio repagulo inter os confessarii et poenitentis sil instructa. Can. 909 ; Hesp. l'ontif. Comm., 24 Nov. 1920 (A. .1. A', XII, p. 576) et Hit., I. c., n. 8. Diximus *regulariter*: quia si poenitens sil surdus vel surdaster, vel etiam si adsit virorum concursus poenitentium, aliis in locis ecclesiae confessio excipi poterit. Consulantur statuta dioeceseos, praesertim quoad confessiones mulierum, quae, ut dicitur can. 910, § 1, extra sedem confessionalis audiri nequeunt. nisi ex causa infirmitatis ac verae necessitatis et adhibitis cautelis praescriptis ab Ordinario loci, b) Confessiones *virorum* etiam in aedibus privatis excipere licet. Can. 910, § 2. Ex consuetudine, in nonnullis regionibus, v. g. in *Urbe* solent viri tantummodo in sacristia vel loco adjacenti se sistere sacerdoti, nulla adhibita sede confessionalis (*in sensu can. 909, § 2*).

3° Sacerdos excipiens confessionem superpelliceo et stola violacei coloris utatur, prout tempus vel locorum feret consuetudo. Rit., ili., n. 10.

Haud raro non *solum* consuetudo, sed etiam statuta particularia a *superpelliceo* dispensant Cfr. S. R. C.. n. 3158, ad 2 ; n. 3426, ad 4. Nulla lege obligat sacerdos ad caput bireto operiendum. Cfr. *Piller*, Manuale rituum, p. 364. — Alia, mulierum *praesertim* confessionem respicientia, vide n. 1791.

1663. — 111. Absolutio, seu forma sacramenti poenitentiae, debet voce exprimi, in praesentem dirigi, et per se absolute proferri. Ita

| V. g. *Woutcre*, II, n. 342, qui tamen stalim addit . Passim a rubrica non discedatur.

sive ex natura sacramenti, sive ex jure consuetudinario Ecclesiae, Christi voluntatum interpretis. Dicitur autem :

1° *Debet voce exprimi* ; unde etiam in casu necessitatis invalidum est sacramentum, si sacerdos absolvere praesumat mentaliter, aut nutu, signis, litteris (licet hisce modis judicialis sententia absolute proferri possit). Balio est *voluntas* Christi ; legitur enim in Concilio Tridentino et Florentino formam hujus sacramenti esse *verba* : Ego te absolvo. Pro absolutione a *censuris* non exigitur per se ut sententia verbis exprimatur h (Cfr. dicta n. 1277).

2° *In praesentem dirigi*. Hoc eruitur ex praedictis et certum est apud omnes. Si enim iudicium sacramentale voce exprimi debet, requiritur praesentia poenitentis, ita ut iudex convenienter cum eo loqui possit.

Anno 1602, die 20 Junii, Clemens VIII propositionem : « Licere per litteras seu internuntium, confessario absenti sacramentaliter confiteri, et ab eo absente absolutionem obtinere », damnavit ad minus uti *falsam, temerariam* et *scandalosam*. Prohibuit insuper ne deinceps ista propositio publicis privative lectionibus, concionibus et congressibus doceatur, *neve unquam tanquam aliquo casu probabilis* defendatur, imprimatur, *aut ad praxirn quovis modo deducatur*. Praeterea, Paulus V. die 14 Julii 1605, expresse prohibuit ut ne poenitenti quidem, qui praesens confessionem peregerit, absolutio mitti possit. Invalida igitur, etiam in casu necessitatis, erit absolutio ad absentem directa (VI, 428 ,11. Ap., XVI, 5).

<It a e r e s   *Quaenam praesentia poenitentis requiratur, ut absolvi possit'*
Respondemus : *Sufficit praesentia moralis*, illa nimirum intra quam homines, communi voce, quamvis altiori, inter se et coram loqui possunt et solent. Hanc praesentiam multi ad *viginti* passus extendunt, praesertim si poenitens nondum egressus est ab aspectu confessarii². In casu vero necessitatis, ut absolutio dari queat (utique sub conditione) sufficienter praesens existimatur, qui licet multum distans, aliquo tamen sensu percipitur a confessario (VI, 429). Itaque a) Absolvi poterit, qui jam ex confessionali *recessit*, nec multum distat, modo inter vicinam turbam certo adesse sciatur. Quodsi commode revocari possit, revocandus est (nisi sit prope Confessionale), ut absolvatur ; licite tamen absolvetur, si revocari nequeat. Similiter poterit absolvi (absolute vel sub conditione), qui ruit e tecto, incidit in flumen, qui peste affectus adiri nequit, etc. b) Absolvi potent *magna turba* poenitentium, quae stat coram confessario, etsi postremi longo ultra viginti passus distent. Recte tamen observant *Noldin-Srhtnitt* (111, n. 238. c). melius esse, si magni exercitus in plures partes dividantur et singulae partes separalim absolvantur. Casu autem quo postremorum militum nimia sit distantia, ita ut ne altissima quidem voce cum eis colloquio possibilis evadat, absolutio non videtur esse valida, c) Nec absolvitur valide cui nonnisi per *telephantum* vel *longum canalem phoneticum* absolutio concedi potest. Ista utique voce exprimitur, sed vere ad *absentem*, dirigitur ; immo in telephonio, *forte* non sentitur vox naturalis, sed sola auditur vocis *n producito* (ut aiunt aliqui) , quod institutioni Christi haud conforme videtur.

² Quoad dL'per* tione matrimoniales, vide dicenda, n. 205'. II — Confer quae supra n. 71 divini is de praesentia pro missa, audienda.—Certo non requiritur ut poenitens verba ab-otutlonu audiat

pu' illi illi «ju iu c ii,* t lus |UW evil pVIKgei'IL, iLLidUIULIU IIIILLI pv^diU.
Invalida igitur, etiam in casu necessitatis, erit absolutio ad absentem directa
(VI, 428; 11. Ap., XVI, 5).

Ql \ijies : *Quaenam praesentia poenitentis requiratur, ut absolvi possit?*
Respondemus *Sufficit praesentia moralis*, illa nimirum intra quam homines,
communi voce, quamvis altiori. inter se et coram loqui possunt et solent. Hanc
praesentiam nulli ad *viginti* passus extendunt, praesertim si poenitens non-
dum egressus est ab aspectu confessorii². In casu vero necessitatis, ut abso-
lutio dari queat (utique sub conditione) sufficienter praesens existimatur, qui
licet nullum distans, aliquo tamen sensu percipitur a confessario (VI, 429).
Itaque *a)* Absolvi poterit, qui jam ex confessionali *recessit*, nec multum distat,
modo inter vicinam turbam certo adesse sciatur. Quodsi commode revocari
possit, revocandus est (nisi sil prope Confessionale), ut absolvatur ; licite tamen
absolvetur, si revocari nequeat. Similiter poterit absolvi (absolute vel sub
conditione), qui ruit e tecto, incidit in flumen, qui peste affectus adiri nequit, etc.
b) Absolvi poterit *magna turba* poenitentiam, quae stat coram confessario,
etsi postremi longe ultra viginti passus distent. Recte tamen observant *Noldin-*
Schmitt (111, η. 238, *c*), melius esse, si magni exercitus in plures partes divi-
dantur et singulae partes separalim absolvantur. Casu autem quo postremo-
rum militum nimia sit distantia, ita ut ne altissima quidem voce cum eis col-
locutio possibilis evadat, absolutio non vitietur esse valida, *c)* Nec absolvitur
valide, cui nonnisi per *trlcphonium* vel *longum canalem phonetician* absolutio
comedi potest. Ista utique voce exprimitur, sed vere ad *absentem* dirigitur ;
immo in telephonic, *fort*, non sentitur vox naturalis, sed sola auditur vocis
rrprodaetto mt aiunt aliqui quod institutioni Christi haud conforme videtur.

¹ Qal dl«p·n·uiono matrimoniale- vide dicenda n. 205', II. — Confer quae supra
n. ² I diximus de prae-cnu.i pro mi>-a audienda.—Certo non requiritur ut poenitens verba
at|otiu audiat

Cfr. *Eschbach*, La confession par téléphone. Quibusdam tamen AA., invaliditas absolutionis, ope telephonii vel canalis phonetic! concessae non ita certa videtur, eo quod in judiciis forensibus suffidit illa praesentia, vi cuius iudex et reus possint simul colloqui. Jamvero sacramentum poenitentiae institutum esi ad instar iudicii forensis. Ita *Prümmer* (Manuale Theol. mor., 111. n. 331) post Sabetti. Hinc, usque ad decisionem contrariam, in *casu necessitatis et sub conditione*, absolutio hisce modis ad absentes mitti poterit! (cfr. *Lehmkuhl*, Cas. consc., II, n. 301 ; *Berardi*, Theol. mor., V, n. 435). *d*) Non certo valide absolvitur poenitens, qui est in *cubiculo separato* (licet verba confessarii audire possit), si nempe duo cubacula nullo modo inter se communicant ; valide vero absolvitur, qui retro cancellos spisso velo tectos genuflectit.

Clemens VIII expresse declaravit, se non intendere prohibere absolutionem moribundi sensibus destituti, de cuius poenitentia per solos testes confessario constaret. Revera ejusmodi poenitens absolvendus est, ut Rituale monet (l. c. n. 25). Remanet autem obligatio, si convalescit, accusationem postea *perseipsum* conficiendi. Non tamen necesse est, ut *tota confessio, cum* omnibus adjunctis accusandis *coram sacerdote et verbis* exprimatur. Licet, oh causam rationabilem, peccata in litteris conscripta ad confessarium absentem mittere, et postea hunc confessarium pro absolutione personaliter adire, dicendo : accuso me de peccatis, quae ex litteris cognovisti. Vide dicenda n. 1687.

3° *Per se absolute proferri*. Eruitur ex verbis Tridentini. Requiritur enim pro omnibus sacramentis forma de se absolute prolata ; secus validitas et dignitas sacramentorum multis incommodis essent obnoxiae. Nihil tamen obstat, quominus *aliquoties* absolutio sub conditione conferatur, cum adjecta conditio rationem iudicii et essentiam sacramenti non necessario tollat. Id tamen eo modo fiat, quo non impediatur ab initio reviviscentia sacramenti, ut supra monuimus, n. 1397 et 1408. Jamvero : *a*) Datur *valide* absolutio conditionata, si conditio est *de praesenti* ; verificata enim conditione, forma sacramenti transit coram Deo in absolutam ; conditione autem non verificata, sacramentum non conficitur, nec sacerdos intendit illud conficere (recole dicta n. 1413). *b*) Datur etiam *licite* « dummodo *fasta* adsit *causa* ». Ita 5. *Alphonsus* (VI, 431), ut in quae, sequenti clarius dicetur.

Ratio, *cur licite* detur, hacc est : sacramenta sunt propter homines, et reverentia sacramento debita servatur etiam per rationabilem, quae adjicitur, conditionem. Sufficit autem, probabilius, conditio animo retenta ; quamquam tutius est eam verbis exprimer©, v. gr. si es contritus..., si es dispositus..., si es capax, ego te absolvo ». Ratio, cur non detur licite nisi *quando timetur notabile detrimentum*, est, quia conditio non est temere adjicienda formae, et in ritu divino non est ex facili quid mutandum. Insuper, sacerdos debet esse dispensator prudens, qualis certo non esset, si ex causa levi, aut in omni dubio, absolutionem conditionatam impertiret. Non requiritur tamen necessitas extrema, seu periculum vitae, ut Collet cum quibusdam aliis contendit. Isiusmodi enim rigor pariter poenitentibus noxius esset, iis maxime, qui diffi-

! A pluribus auctoribus refertur, *S. Poenitentiarum*, l. jul. f88', respondisse ad Quac-situm : utrum in casu *extremae necessitatis dari possit absolutio per telephonium?*— «Nihil esse respondendum.

(ile ad confessarium reversuri censendi sunt, et dimissi absque absolutione periculum aeternae damnationis incurrerent.

1664. Quaesitum. *Quaenam sunt justae causae dandi absolutionem sub conditione?* — Justae hae causae possunt esse vel ex parte confessarii, vel ex parte poenitentis (cfr. VI, 432 ; II. Ap., XVI, 6). Praecipuae sunt sequentes :

I. Ex parte confessarii, si positive et prudenter dubitet, an absolverit necne ; tunc enim tenetur «licere : « Si tu non es absolutus, ego te absolvo ». Tenetur sub *levi*, si de materia libera ; sub *gravi*, si de materia necessaria vel dubie necessaria facta sit confessio.

Statuit can. 209 *In errore communi aut in dubio positivo et probabili sive juris sive facti, jurisdictionem supplet* Ecclesia pro foro tum externo tum interno ». In his ergo casibus non opus est absolutione conditionata : Si possum, ego le, etc. » (vide tamen, n. 1762, an tunc confessorius semper licite agat).

II. Ex parte poenitentis datur gemina species casuum, ideoque gemina etiam statuenda est regula ; scilicet :

1° Poenitens, qui in *extrema* animae necessitate constitutus, dubiam materiam vel dispositionem exhibet, absolvendus est sub conditione, ne forte grave detrimentum patiatur ; idem in pluribus casibus dicendum est de iis poenitenlibus, qui *gravi* animae necessitate laborant.

Hinc, a) Sub conditione absolvendi sunt omnes *moribundi*, qui nullum desiderium absolutionis manifestarunt, nisi innotescat, vel positive praesumi possit eorum incapacitas, vel indignitas ; mulier in partu difficili..., nauta aut alius longam navigationem suscepturus..., miles pugnaturus cum hoste..., infirmus ante operationem chirurgicam valde laboriosam, *b)* Ratione gravis necessitatis, pariter sub conditione absolvendi sunt poenitentes, de quibus prudenter timetur, ne sine absolutione dimissi inde in posterum a sacro tribunali resiliant atque in peccatis suis tabescant, ne transeant ad haereticos, ne ab Ecclesia vel a bonis operibus alienentur, ne alios ad malum pertrahant, etc. ; vel etiam si urgeat necessitas communicandi, ad vitandum scandalum aut infamiam : ut facile evenit in prima communione puerorum et in communionibus generalibus, praesertim si exiguus sit communicantium numerus.

2° Poenitens, qui in *communi* necessitate constitutus dubiam tantum materiam aut capacitatem exhibet, etiam sub conditione *aliquando* absolvendus est. ne notabili bono spirituali privetur.

f/inc 'ub conditione absolvendi sunt : *a)* *Pieri* aut *semifatii*, quorum dubius est usus rationis, aut dubia instructio circa veritates scitu necessarias, aut dubia sunt peccata (praesertim si sint per se mortalia). Hi absolvendi sunt, tum *in periculo mortis*, tum quando urget *praeceptum* annuae confessionis aut communionis paschalis, tum *quandoque* (i. e. 1er vel quater) per annum, tametsi venialia solum et dubia declarent, ne forte in statu lethali remaneant, nec gratiae sacramentalis auxilio per diu destituti vivere cogantur. Attamen magna

atque accurata diligentia praemittenda est, ut quantum fieri possit, bene instituantur et rite disponantur (*S. Alph.*, Praxis, n. 91). *b)* *Poemtextes* pii, qui nonnisi defectus accusant, de quibus dubitatur an attingant venialia et nihil certum ex anteacta vita declarare possunt ; his *semel in mense* absolutio sub conditione dari potest (Praxis, n. 99). *Notetur*: 1° Poenitentes peccati mortalis rei, qui, ob dispositionem dubiam *sub conditione* absoluti sunt, non habent idcirco jus ad S. Eucharistiam. Obstat enim praeceptum Apostoli, dicentis : *Probet autem seipsum homo...* i Nec sufficit probatio dubia, aut mere probabilis, quando peccatum fuit certum, sed debet esse certa (moraliter). Cfr. n. 1547. Unde, non solum confessarius non debet eos ad sanctam communionem invitare, sed debet, si possit, prudenter eos ab illa suscipienda avertere. 2° Si tamen sint jam ex se determinati..., vel si ex dénégations communionis magnum timeatur malum, relinquantur in bona fide, et moneantur, ut ad contritionem denuo sese excitent (VI, 432 ; H. Ap., XV, 34).

DISSERTATIO II

DE SUBJECTO SACRAMENTI POENITENTIAE

Quod omnis et solus homo baptizatus, in culpam saltem venialem prolapsus, sit *subjectum* sacramenti poenitentiae, ex supra disputatis jam satis innotescit. Hoc autem proprium et peculiare est huic sacramento, quod ejus *subjectum* aliquid conferre debeat, non modo ad licitam ejus ac fructuosam susceptionem, sed ad ipsam ejus *confectionem*, ponendo scilicet materiam proximam, quae in ipsius poenitentis actibus, nempe in *contritione*, *confessione* et *satisfactione* consistit (cfr. n. 1660). De bis igitur actibus, qui simul materia proxima sacramenti sunt et dispositiones *subjecti* ad illud recipiendum, accurate tractandum est.

Errant qui, praeter contritionem, confessionem et satisfactionem, *actus explicitos fidei* et *spei* requirunt. Horum enim necessitas nulla sufficienti ratione demonstrari potest. Ceterum, poenitens, actum doloris eliciendo, elicit etiam explicite (actu exercito) actus fidei et spei (VI, 139 ; II. Ap., XVI, 13).

CAPUT I

De contritione.

S. /hornae, Suppl., q. I, a. 1 ; *S. Alphonsus*, VI, 433 ; ed. (i., HI, p. 429 : *Haymundus de Pennafort*, Summa de Poenit., l. 3, § 7 ; *Salmanticenses*, disp. 7 ; *Suarez*, disp. 4 ; *Bellarminus*, L 2, c. 4 ; *Billuarl*, Dies. 4, a. 1 ; *Lchmkuhl*, 11, n. 372 ; *Billot*, th. 4 ; *PaZmieri*, thés. 20 ; *Herrmann*, II, n. 1757 ; *Arendt*, Die übernatürliche Rene ; *Pohle*, Dogmat. (1912), III, p. 496 ; *Hilarius a Scxtcn*, § 37, n. 4 ; *Cappello*, II, n. 121 ; *Prümmer*, III, 339 ; *Galtier*, de poenitentia, n. 52 seqq. 383 seqq. ; *D'Alfa*, de sacram, poenit. c. II ; *Colli-Ianzy*, IV, n. 2595 seqq. ; *Wouters*, II, n. 295 seqq.

1665. — *Definitio*. Contritio definitur : «Animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero ».

Illa Tridentinum, Sess. 14, c. 4. Est actus *virtutis* poenitentiae, quo homo suscipit odium erga peccatum a se commissum, illudque ita detestatur, ut nullo unquam pacto vellet se peccasse. Necessario autem animi dolor, i. e. voluntatis tristitia, hujusmodi detestationis actum comitatur.

Quia vero contritio definitur *animi dolor ac detestatio de peccato commisso*, disputant theologi, utrum ejus essentia consistat in *dolore*, an potius in *detestatione*. Posterior sententia .9. *Alphonse* verior videtur ; quia non quidem dolor est causa detestationis, sed detestatio est causa doloris. Insuper detestatio perseverat in Beatis, sed non amplius dolor (VI, 435 ; II. Ap., XVI, 8 ; Op. in Trid. Sess. Ii, n. 2). Recole dicta n. 1644. Ceterum, sicut ambo requiruntur, ita una simul esse solent ; qui enim suum peccatum detestatur, de illo dolet, et vice versa, quia revera in uno alterum *exercite* continetur (*S. Alph.*, l. c.).

Quibus praemissis, agemus, juxta definitionem Tridentinam :
1° de dolore poenitentis ; 2° de ejus proposito.

Articulus 1.

De dolore poenitentis.

Dicemus : 1° de *dolore* seu de contritione poenitentis, prout requiritur in sacramento poenitentiae, abstrahendo ab ejusdem doloris perfectione vel imperfectione ; 2° de contritione *perfecta* et *imperfecta*.

§ 1. De contritione requisita in sacramento.

1666, Principia. 1. Contritio absolute necessaria est, tum ad validitatem, tum ad liceitatem sacramenti poenitentiae, quoties illud suscipitur. Ratio est, quia contritio est materia proxima et pars essentialis sacramenti ; ergo sacramentum susceptum sine contritione est nullum, et consequenter illicitum.

tnde, qmunvis diligens opera in examine conscientiae collocanda sit, diligentior tamen ponenda est in excitando animi dolore. Et licet ad hunc contritiendum dolorem breve *temporis spatium* sufficere possit, tutius tamen est contritionis actum paulisper protrahere, aut repetere, ne scilicet nimia festinatione in ipso suo ortu exstinguatur Diximus autem : **S**

a) *Absolute necessaria est* ; scilicet secundum ordinem actualem divinae Providentiae. Non enim absolute repugnat quod Deus illum in suam gratiam recipiat, qui prius de peccatis nullum expertus est dolorem. Ita cum antiquioribus scriptoribus Suarez, Lugo, Bellarminus (ap. *Lehmkuhl*, II, n. 375).

b) *Quoties suscipitur* : ne excluderetur confessio de solis peccatis venialibus. « Certum est enim, quod, etsi extra sacramentum sufficit aliquis motus gratiae vel caritatis ad (eorum) remissionem, ut docet S. Thomas, tamen in sacramento omnino requiritur dolor formalis, nec sufficit virtualis, ut communiter docent DD. cum Roncaglia, Concilia et Croix, contra paucos » (VI, 449). Dolor virtualis est quilibet actus qui peccato contrarius est, v. gr. desiderium veniae, exercitium boni operis ut venia obtineatur, actus caritatis. Cfr. dicta n. 1649, I. — Inde sequentia occurrunt dubia :

1° *.An mortaliter peccet, qui venialia sine dolore confitetur?* Negant Genetlus et Natalis Alexander ; dicunt hi, quod quoties abest animus proficisci ad sacramentum, illud frustrare in materia levi non excedit levem irreverentiam. — Sed communiter et recte *affirmant* alii DD., et Lugo priorem sententiam appellat omnino falsam, dicens, injuriae gravitatem non consistere in materia, sed in sacramenti frustratione, in non apponendo materiam aptam et essentialem, ut est dolor. Inde. sive frustretur ob gravem materiam, sive ob levem, irreverentia semper est gravis » (II. Ap., XVI, 23).

2° *.An in confessione venialium sufficiat dolere de uno sine alio?* Nonnulli id negant ; sed communiter et recte *affirmant* Suarez, Lugo (et alii). El ratio luculenta est, quia venialia non sunt materia necessaria, sed sufficiens. Dicunt autem Castropalaus, Lugo, Sporer, Tamburinius, etc., sufficere poenitere *multitudinis* venialium, quin alicujus in particulari poeniteat ; sed contradicunt Arriaga et Dicastillus, dicentes, saltem necessarium esse dolorem erga aliquod illorum. Sed hae sententiae facile conciliantur, quia impossibile est quod ille, quem multitudinis poenitet, non doleat de ultimis, quae multitudinem constituunt » (II. Ap., l. c.). Cfr. Op. mor., VI, 449, dub. 2. Item, sufficit dolere de *certa* venialium *specie*, vel de solis *deliberatis*, vel etiam (juxta Gopfert), de incuria *culpabili* respectu profectus in virtute.

1667. — II. Contritio, ad obtinendam veniam, debet esse vera, supernaturalis, appetitive summa, universalis atque efficax. Dicimus *ad obtinendam veniam*, idque tum in sacramento, tum extra sacramentum ; quia praefatae dotes, seu *conditiones*, pertinent etiam ad virtutem poenitentiae.

Contritio de venialibus pollere debet conditionibus enumeratis, una excepta ; non requiritur scilicet ut sit *universalis*, quia unum veniale sine altero condonari potest, ul modo innuimus. Itaque de contritione haec asseruntur :

1° Debet esse *vera* seu *formalis*. «Opus est, ait 5. Alphonsus (Instruet, catecb., P. 2, c. 5, n. 13), ut anima verum concipiat dolorem, veram displicentiam, veram amaritudinem de peccato commisso, utque illud detestetur et abhorreat ». Contritio enim vocatur *dolor animi* seu *cordis*, i. e. voluntatis.

Non sufficit ergo contritio (vel attritio) *existimata* (quae nempe putatur adesse), licet inculpabiliter desit, ut docuit praeter alios A. Ballerini ; nec desiderium absolutionis sine affectu ad peccata, ut aliqui volunt ; neque etiam contritio (vel attritio) *implicita* seu *virtualis*, inclusa in actu caritatis (ut num.

praeced. explicavimus) ; quia, cum sit materia sacramenti, explicita sive formalis esse debet * Nec sufficit dolere *quod non doleas* nec, *velleitas* non peccandi. Recte tamen notat Bonacina, cum actu, quo quis dolet se non dolere de peccatis, plerumque conjunctum esse dolorem de peccatis, etsi poenitens eum non dignoscat (VI, 433, 2° et 6°).

2° Debet esse *supernaturalis*, tum ratione *motivi*, ex quo elicitur, quod esse debet per fidem menti propositum ; tum etiam ratione *principii*, a quo procedit, quod est divina gratia, sine qua neminem poenitere potest, sicut oportet. Porro talis contritio sibi adjunctam necessario habet *fiduciant veniae*.

Unde, si quis doleret etiam intensissime, vel in bona fide, quia peccatum suum repugnat rationi, vel quia privat fama, sanitate, aut aliquo bono temporali haberet dolorem mere naturalem, ex se plane ineptum ad obtinendam justificationem, quae est ordinis supernaturalis. Hinc, damnata est ab Innocentia XI haec 57^a propositio : Probabile est sufficere contritionem naturalem, modo honestam ». Occasio tamen poenitentiae potest esse naturalis, ut constat exemplo Ninivitarum. Vide dicta n. 308.

3° Debet esse *appretiative summa*, ita nempe ut offensa Dei censeatur malum magis desteslabile quam quodcumque aliud malum, quod nobis evenire potuisset. Appretiatio enim est opus tum *rationis* judicantis unum objectum esse alio majus, tum *voluntatis* libere prosequentis illud tanquam majus bonum, vel refugientis ab illo tanquam majori malo Ratio est, quia « uti Deus summum bonum est inter omnia, quae diligenda sunt, ita etiam peccatum summum est malum inter omnia quae homines odisse debent Catech. Rom., n. 20). Et eadem ratio currit de peccato *veniali* ; quare de ipso etiam summe dolendum est, ut a Deo venia obtineatur.

Dicimus *appretiative summa*, non *intensive* ; quia licet congruum sit et optandum, ut nullus finis vel modus in peccati detestatione ponatur, id tamen non requiritur, nec est in communi hominum potestate. Cfr. quae de caritate exposuimus n. 467. Inde minime requiritur *dolor sensibilis*, qui se manifestat suspiriis et lacrimis. Nec sunt suadendae *coniparationes* expresse institutae : v. gr. gravius offensa Dei commoveor, quam morte parentum, amissione hujus vel alius boni ; mallem talem vel talem poenam subire, millies mori, quam te, Deus, iterum offendere. Contritus, ait /). *Thomas* (Quodl. I, art. 9), tenetur in

Nec potest poenitentiae Sacramentum nominari in/orme, e\ eo quoti in elicienda contritione a poenitente Inculpabiliter quid essenziale fuerit omissum : actus enim poenitentis est quasi materia sacramenti. Qui Igitur fallaciter putat suam contritionem esse supernaturalcm appretiative summam, veram seu formalem, nec tunc nec postea recipiet gratum sacramenti quod non reviviscit in casu. Cfr. quae jam n. 1397, 2° diximus de quaestione au Sacramentum poenitentiae potest reviviscere (videas eliam subjectam notam). — De contritione peccati modo perfecto est appretiative summa in sola contritione perfecta. In attritione tamen dolor appretiative summus sufflcienter reperitur, eo quod poenitens r/ tunc fuyat a peccato tum a poena recedat. Et timor poenae sit causa detestationis prevail Nulla datur praelectio In attritione. Cfr. Lehmann, 11, 185. 2. Contritionem (vel attritionem) appretiative summam requiri, non tantum ad *fructum*, sed etiam ad valorem Sacramenti poenitentiae probat *Thomae* (de Orca, et Itcid., n. 236-245) contra *Billot* (de Sacram. II. the. 16).

Cap. I. — De contritione.

generali velle magis pati quamcumque poenam quam peccare..., sed in speciali descendere ad hanc poenam vel ad illam non tenetur ». Sufficit igitur verus actus voluntatis (qui in instanti quidem concipi potest) non amplius legem Dei transgrediendi, etiamsi quodvis malum subeundum est. Cfr. n. 1681, 1°, *b* fin.

1° Debet esse *universalis*, respectu mortalium. — Dicit enim Dominus (*Ezech.*, 18, 21, 22) ; *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis..., omnium iniquitatum ejus... non recordabor*. Ratio patet : nam fieri non potest, ut qui de suis peccatis vere dolet, unum detestetur et in altero sibi complaceat, cum sciat divinam amicitiam omni peccato mortali penitus exstingui. Quoad venialia haec universalitas non exigitur (propter rationes jam traditas initio hujus num.).

Non requiruntur tamen (ul communius tenent) ad singula peccata singuli actus doloris, quod saepe foret impossibile ; sed sufficit dolere de omnibus universaliter, ex motivo omnibus communi : quia dolor universalis extendit se virtualiter ad omnia peccata (VI. 428 ; II. Ap., XVI, 12).

5° Debet esse *efficax*, ita nempe ut voluntatem a peccato avertat, eamque ad omnia lacienda disponat, quibus relapsus vitetur. Cfr. dicenda n. 1681, 3°.

1668. — 111. Contritio, quae est pars sacramenti poenitentiae, debet esse aliquo modo sensibilis, et ceteris sacramenti partibus essentialibus moraliter uniri. Constat ex dictis de sacramentis in genere (n. 1402). Debet, esse *sensibilis*, non ita quidem ut in sensum aut appetitum sensitivum redundet, sed ita ut signo aliquo manifestetur, v. gr. per dolorosam confessionem, per petitionem veniae, etc. ; secus enim non posset confessarius de poenitentis dispositione rectum ferre iudicium (cfr. n. 1813). Debet confessioni et absolutioni *moraliter uniri*, ut ita ex diversis partibus *unum* fiat sacramentum.

Inde quoque haec deduces :

1669. 1. *Contritio praecedere debet absolutionem*.

Forma enim sacramenti in casu contrario non applicaretur suae materiae, et sacramentum foret invalidum. Immo, nec omnino tuta est contritio, quae *id punctum absolutionis* remittitur ; quia facile accidere potest (praesertim in confessione rudium), ut absolutionis forma desinat, antequam actus contritionis fuerit elicitus. — Si *Q i l e h a s*, *quanto tempore actus doloris moraliter p e h - i u h e t*, *ad valide suscipiendum sacramentum*, respondemus : pro variis circumstantiis assignandum esse spatium temporis diuturnius vel brevius, *a*) Si confessio fit unice *ex speciali dolore* de peccatis, dolor perdurat virtualiter saltem per unum aut etiam alterum diem, *b*) Si vero iit *ex mera devotione*, ex volo,

ex mandato regulae, debet brevius spatium intercedere * Ceterum, in praxi consulitur ut actus contritionis semper ante absolutionem renovetur (VI. 446). Id vero absolute faciendum est, si post actum contritionis antea elicitum nova peccata commissa fuerint, quibus vel praecedens contritio retractetur (ut patet) vel cesset virtualiter perseverare.

II. *Contritio etiam post accusationem peccatorum elici potest.*

Dicit enim *Rituale* (l. c. n. 18) : Audita confessione... ad dolorem et contritionem efficacibus verbis (poenitentes) adducere conabitur (confessarius). » Sed datur sententia quae affirmat contritionem *ante accusationem* esse eliciendam ; tum quia dolor tanquam materia sacramenti debet esse sensibilis, nec alias, nisi per confessionem, sensibilis efficitur ; tum quia confessio non debet esse simplex narratio, sed accusatio dolorosa. At respondetur ad *primam* rationem, dolorem non modo sensibilem fieri per confessionem, sed aliis etiam signis ac verbis. Ad *secundam* vero respondetur, *id tantum requiri*, ut confessio non sit mera peccatorum narratio, sed habeat rationem accusationis sacramentalis et ad hoc sufficit, ut confessio fiat animo obtinendi absolutionem, et deinde dolor manifestetur saltem per petitionem seu expectationem absolutionis : sic etenim confessio bene sacramentalis evadit ». Quod et ipsi primae sententiae fautores concedunt ; unde patet duas sententias verbis potius quam re discrepare, secundamque modo quo diximus intellectam esse omnino tutam (VI, 445). Ad sedandos scrupulos, solent confessarii, si de interna dispositione poenitentis dubitent, excitare illum ad dolentium de peccatis paulo ante explicatis. Quod fit, si dicatur : *De peccatis narratis doleo et me accuso* » (VI, l. c. ; II. Ap., XVI, 19 ; Conf, dir., XV, 7).

III. *Contritio elicienda est in ordine ad absolutionem.*

Ratio est, quia poenitens non solum suscipit sacramentum, sed etiam ministro quasi cooperatur, praestando materiam per proprios actus ; unde ab eo exigitur non solum ea intentio, «pia susceptio fiat voluntaria, sed etiam ille actus, quo dolorem voluntarie dirigat ad sacramentum. Secus enim ille dolor non censebitur-subjici formae tanquam pars materialis et determinanda : sicut ablutio facta sine intentione baptizandi, quamvis immediate post referretur ad baptismum et adderetur forma, non esset actio sacramentalis, nec pars baptismi.

Quoties igitur dolor praecedens *nullo modo refertur* ad confessionem sequentem, *tutius* renovandus est, ut ita absque ambagine valor absolutionis queat affirmari.

Itu quidem aiunt plures auctores graves, ut Bonacina, Croix, Sporer, Mazzolla. Cardenas. Reuter et alii, *contra* Lugo, Tamburini etc. quibus e modernis accedunt Ballerini. Voldin-Schmitt, (« nicot-Salsmans, Cappello et alii, asserentes talem ordinem ad absolutionem minime requiri. Hanc *ultimam* senten-

* sane quidem, ut aiunt tertnyu-Damrn (II, n. 283), *per se* spatio unius horae moraiiler adhuc unitur contritio cum conle—ion· el absolutione Quamdlu autem contritio *virtualiter* i i In aliquo ctlectu. perduret, difficile delenninatur (sio IVouter», π, n 300) Xlicnii dicunt : ordinarie de inane ad vesperam.

ad n. 1669, III, ;
 Confessio pr<
 ratio suadenda es.
 obligatio certa η»
 actus. Nec tinend'
 nem bona fide non
 bit quando attriti
 van confessionem :
 contritionem elic:
 *: Capp, De i
 mant (e.g. Suarez
 tione sacramenta j
 talis sacramentum
 statu gratiae sit(
 tur. Ratio est , e,
 Donantibus obicem
 ro obex non est ij
 rens vel actualité
 teriorem poeniteni
 sertim. negant (e.

forma unitur ; quod certe sufficit (cfr. supra, sub I eum nota). Non stilliciens
 videtur sola relatio consequens, inquantum poenitens actum doloris antece-
 dentem, *a confessione omnino separatum*, reassumit ut in materiam sacramenti
 ille actus coalescat. Cfr. *Lehmkuhl*, l. c.

I A

1670. -r Quaesitum. *An tenetur iterum elicere actum contri-*
lionis, qui statim post absolutionem confitetur peccatum per
oblivionem omissum ? Respondetur :

AjjjrmaUve, juxta sententiam probabilem quam in praxi et *ante*
facium sequi debemus. Ratio : novum conficiendum est sacra-
 mentum, cum per primam absolutionem jam completum sit judi-
 cium antea peractum. Unde, sicut nova impertienda est absolutio
 et numero distincta afferri debet materia c.r *qua* sacramenti, ita
 novus eliciendus est actus contritionis. 5. *Alph.* (VI, 448 ; H. Ap.
 XVI, 22 ; Conf, dir., XV, 7) cum Croix, Holzmann, Reuter et aliis.
 Cfr. *Vind. Alph.*, P. 5, q. 3. Hanc opinionem *ante jactum* secpii
 debemus, ob rationem supra explicatam ; *post jactum* vero, non
 iteranda erit confessio. H. Ap., l. c.

Juxta sententiam olim communioem (quam ex recentioribus non pauci
 amplectuntur), *non tenetur*; quia prior dolor, si est universalis, sese extendit
 etiam ad peccata oblita, et (cum agatur de absolutione immediate recipienda)

l *Ratiunculas* vocat P. Ballerini argumenta S. Alpttonsi ; nimis fidenter enim improbabi-
 letn existimat sententiam Tbomlstanim circa materiam proximam sacramenti poenitentiae.
 Cfr. *Vind. Alph.*, P. 5, q. 2.

*, <...it^ i λ |/.μ §««c tytit/tt ut, at uicciui . /r pcccntis ndW(tti§ doleo et me accuso » (VI, l. c. ; H. Ap., XVI, 19 ; Coni'. dir., XV', 7).

ri : 1 ■ ■) L: iBL: I > I MmLI Mwj: !
III. *Contritio elicienda est in ordine ad absolutionem.*

Kalio est, quia poenitens non solum suscipit sacramentum, sed etiam ministro quasi cooperatur, praestando materiam per proprios actus ; unde ab eo exigitur non solum ea intentio, qua susceptio fiat voluntaria, sed etiam ille actus, quo dolorem voluntarie dirigat ad sacramentum. Secus enim ille dolor non censebitur-subjici formae tanquam pars materialis et determinanda : sicut ablutio facta sine intentione baptizandi, quamvis immediate post referretur ad baptismum et adderetur forma, non esset actio sacramentalis, nec pars baptismi.

Quoties igitur dolor praecedens *nullo modo refertur* ad confessionem sequentem, *tutius* renovandus est, ut ita absque ambagine valor absolutionis queat affirmari.

Ita quidem aiunt plures auctores graves, ut Bonacina, Croix, Sporer, Mazzotta, Cardenas, Reuter et alii, *contra* Lugo, Tamburini etc. quibus e modernis accedunt Ballerini, Noldin-Schmitt, Génicot-Salsmans, Cappello el alii, asserentes tabun ordinem ad absolutionem minime requiri. Hanc *ultimam* senten-

' <an<' quidem, ut aiunt tertnu»-I>anirn (II n. 283), *per* er spatio unius horae moraliter adhuc unitur contritio cum ront< ---mn· ci absolutione Quamdiu autem contritio rirlualiler i . m aliquo cfleclu. perduret, dllDcile determinatur (etc IVouter», II,n 300). Aliqui dicunt: i.rdlñ iri· de mane ad M 'pcrain.

tiam probabilior existimat S. Alphonsus (VI, 447) ; primam tamen censet solide probabilem ¹ (cfr. Gaudé, 111, p. 452). Itaque *ante susceptionem sacramenti* tutius prima erit sequenda, juxta principium n. 82. *Post jactum* autem, poenitens bona fide absolutus non tenetur iterare confessionem. Cfr. n. 1680 *m nota* et *Lehmkuhl*, II, n. 379 cum animadversione adjuncta.

Sententia contraria sequenti imprimis nititur argumento : Concilium Tridentinum, explicans quaenam attritio ad justificationem in sacramento disponat, requirit tantummodo ut attritio voluntatem peccandi excludat, cum spe veniae : de praedicta relatione et ordinatione nihil dicit. Ceterum omnis contritio (vel attritio) includit votum confitendi ; unde in omni dolore de peccatis adest ordinatio ad absolutionem. Haud spernenda sunt equidem ista dicta propter quod S. Alphonsus hanc opinionem nominat probabilior) ; attamen primae sententiae non tollunt probabilitatem. Licet enim Concilium necessitatem ordinationis ad absolutionem non memoret, illa tamen directe effluere videtur ex doctrina ab ipso admissa (cfr. n. 1659). Respondendum praeterea; dolorem de peccatis non de se et immediate ordinari ad confessionem, cum possit haberi de venialibus et de mortalibus jam confessis, cum intentione non confitendi, ut dicit *Reuter* (de Poenit., c. 2, q. 11).— Diximus, dubium esse valorem absolutionis, si dolor praecedens nullo modo referatur ad absolutionem ; v. gr. si quis ad dolorem ex aliquo eventu moveatur, et postea nihil de elicita contritione cogitans sua peccata confiteatur. — Libenter tamen concedimus *validam esse absolutionem*, si quis, dolore peccatorum permotus, *vi hujus doloris* occasionem confitendi quaerit aut ea oblata utitur, licet actum contritionis non renovet. In hoc enim casu *dolor perseverans* ad sacramentum ordinatur et eum forma unitur ; quod certe sufficit (cfr. supra, sub I cum nota). Non sufficiens videtur sola relatio consequens, inquantum poenitens actum doloris antecedentem, *a confessione omnino separatum*, reassumit ut in materiam sacramenti ille actus coalescat. Cfr. *Lehmkuhl*, l. c.

1670. — Quaesitum. *>1/2 tenetur iterum elicere actum contritionis, qui STATIM post absolutionem conjilelur peccatum per oblivionem omissum ?* Respondetur :

Affirmative, juxta sententiam probabilem quam in praxi et *ante lactum* sequi debemus. Ratio : novum conficiendum est sacramentum, cum per primam absolutionem jam completum sit iudicium antea peractum. Unde, sicut nova impertienda est absolutio et numero distincta afferri debet materia *ex qua* sacramenti, ita novus eliciendus est actus contritionis. S. Alph. (VI. 448 ; H. Ap. XVI, 22 ; Conf. dir., XV, 7) cum Croix, Molzmann, Reuter et aliis. Cfr. *Vind. Alph.*, P. 5, q. 3. Hanc opinionem *ante jactum* sequi debemus, ob rationem supra explicatam ; *post jactum* vero, non iteranda erit confessio. 11. Ap., l. c.

Juxta sententiam olim communior (quam ex recentioribus non pauci amplectuntur), *non tenetur* ; quia prior dolor, si est universalis, sese extendit etiam ad peccata oblita, et (cum agatur de absolutione immediate recipienda)

¹ *Ratiuncula** vocat P. Ballerini argumenta S. Alphonsi ; nimis fidenter enim improbabilem existimat sententiam Thomistarum circa materiam proximam sacramenti poenitentiae. Cfr. *Vind. Alph.*, P. 5, q. 2.

persévérarai usque ad secundam absolutionem. *Lehmkuhl* (II, n. 382) multa in favorem hujus opinionis congerit ; quin immo *Génicot-Salsmans*, II, n. 279 eam moraliter certam vocat, sed immerito (ita *Ilou/ers*, II, n. 300). Solide probabilis remanet sententia opposita (cfr. A. *Atph.*, I c.), ideo eam cum S. nostro Doctore tutius censemus tenendam *ante jactum l.*

§2. De contritione perfecta et imperfecta.

Quilibet actus contritionis, prout ex dictis jam constat, illud sibi expostulat, ut *er motivo vere supernaturali* eliciatur ; et sub hoc quidem respectu omnes et singuli contritionis actus generice conveniunt. Sed quoniam motiva, ex quibus eliciuntur, inaequalis sunt ordinis, et quoniam propter hanc inaequalitatem alii sunt aliis magis perfecti atque efficaces : theologi duas praecipuas species (seu grades) contritionis distinguunt, quarum alteram appellant contritionem *perfectam*, et alteram *imperfectam*.

1. De contritione perfecta.

1671. Definitio. Contritio perfecta, seu simpliciter dicta, ea est, quae elicitur ex motivo caritatis divinae, i. e. quatenus peccatum est offensa Dei summi Boni et super omnia diligendi. — Divina enim Bonitas, sicut propter summam suam amabilitatem voluntatem nostram ad sui amorem allicit, ita pariter eam movet ad detestationem mali, quod ipsi adversatur, (nde, actus contritionis perfectae erit, v. gr., sequens : *U/ Deus, toto corde doleo de omnibus peccatis meis, eaque mihi displicent, quia offendi Te, Bonitatem infinitam*. Attamen duo, notatu digna, hic erunt praemittenda :

1° Illures theologi docent probabiliter, actum perfectae contritionis elici posse *< i motivo cujuscumque attributi divini* offensi. Ille enim, aiunt, qui diligit divinam justitiam, sapientiam, misericordiam, beneficentiam, Deum ipsum jam diligit, cum haec attributa sint ipse Deus. — Alii autem communiter et probabilius tenent, contritionem perfectam debere omnino procedere *ex solo motivo caritatis*, nempe divinae Bonitatis per peccatum contemptae, quatenus haec est radix et aggregatio omnium perfectionum 2. Nam, ex Tridentino, contritio debet esse raritate perfecta seu informata ; objectum autem caritatis est Deus. quatenus est ipsa infinita Bonitas seu infinitum bonum. Ita A. *Alph.*.

' Nonne ille? — I' < appello S. I. (II. n. 149) haec scribit — Practice tamen consultius rrtt dolorem renovan? Vidimus cum Vouter (I c) ... poenitens, confitendo peccatum unidum vel denuo confitendo peccata jam declarata passim, saltem in actu exercito n mm ictum contritioni eliciet — An debeat quoque a confessario nova poenitentia in t.i'U adjunct. dicemus n 1715. c. — * tn aliquibus dioecesibus sic elormatur actus contritionis perfectae Doleo ex toto corde, quod fr. Dominum meum, tam graviter offendendum. In bai formula quae explicit tantum offensam Dei commemorat (unde merum actum poenitentiae continet), potius considerare debemus affectum, intentionem dicentis, et habemus ictum contritionis perfectae Idem dicendum de his qui peccata detestantur, eo quod CfcHHum Dominum cruci amixerint.

ad η. 1671
 citur"? T₀
 1. actu;
 peccaturi ii
 diligendo
 2. certe
 lecti" supe
 netram

3. Motivun constituunt
 omnium perfectionum infini'
 absolute sive relative, qui
 essentia Dei, sed sunt ipsi
 cepta . (Ita etiam Genicot-i
 nam certe aderit "attritio

1672. — *Principia*. I. Contritio perfecta, etiam in gradu infimo, justificat semper hominem, priusquam actu sacramentum suscipiatur. Probat 1° Ex Scriptura : *Ego diligentes me diligo* (Prov., 8, 17). *Caritas operit multitudinem peccatorum* (I. Petr., 4, 8). 2° Ex Tridentino, quod (Sess. 14, c. 4) docet « contritionem caritate perfectam... hominem Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur ». 3° Ex Patribus et Doctoribus, inter quos 5. *Chrysostomus* (In Ep. 2 ad Timoth., homil. 7, n. 3) : « Ibi caritas est, omnia sublata sunt mala » ; et 1). *Thomas* (2. 2, q. 45, a. 4) : « Caritas non potest esse cum peccato mortali ». 4° Ex 23a Baii propositione, damnata a Gregorio XIII : « Caritas illa, quae est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum ». Ratio autem theologica est, quia actus contritionis perfectae est formalis actus caritatis erga Deum, sive actus intrinsece conjunctus cum caritate, ut patet ex ipsa contritionis definitione (VI, 442). Porro diximus :

1° *In gradu etiam infimo*. Suilicit enim, ut amor Dei attingat ad rationem raritatis, quae consistit in dilectione Dei propter se, super omnia. - Et ratio videns est, ait *Alphonsus* (l. c.), quia sicut quaecumque aversio a Deo inquam a fine ultimo, etiam in gradu remisso, suilicit ad amittendam Dei amicitiam. ita quaecumque vera conversio suilicit ad eam recuperandam ». Inde 1). *Thomas* (Suppl., q. 5, a. 3) : « Quaelibet contritio est gratia gratum faciente informata ; ergo quantumcumque sit parva, delet omnem culpam ». Atque haec opinio adeo certa beato nostro Doctor! videtur, ut oppositam omnino Unquam improbabilem ac falsam rejiciat. 2° *Justificat semper*, i. e. etiam extra casum necessitatis. Id pariter certum est, contra Adrianum et Cajetanum, tametsi Concilium Tridentinum ab istis AA. condemnandis sese abstinuerit. Constat ex damnata propositione 71a Baii : « Per contritionem etiam cum caritate perfecta et cum voto suscipiendi sacramentum conjunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione sacramenti ». Cfr. II. Ap.. XVI, 16.

1673. — II. Contritio perfecta per se non justificat hominem, nisi cum voto sacramenti, saltem implicito. Constat ex ipsa natura contritionis ; nam, ut sit vera et perfecta, requiritur voluntas adimplendi omnia Dei praecepta : atqui confessio est praeceptum divi-

tuiù ooni G_{3 S Dp E 1 R F 1 F F q} ° θυ complexus
tarum Dei, tus sir£i?o ° θυ complexus
3e utpote infinité nnn ??f£?ctiones sive
3 Dei ess. sub θϊϊσυπ η cinguuntur ab
5β1.II, 269 1)/ QrP?fl xllsri.ratione con-
' et in sactaffiento' heec^Sicit^dl^8!^®^
uj-Aicir ad valorem.

Quilibet actus contritionis, prout ex diotis jam
expostulat, ut er *nolim vere supernatural*) clina ")
Xn> respectu omnes et singuli contritionis actus gener.ee, -
veniunt. Sed quoniam motiva, ex quibus eliciuntur, inaequa is
ordinis et quoniam propter banc inaequalitatem aln sunt alus
magis perfecti atque eilicSces : theologi duas praecipuas species
(seu gi.xi.us) contritionis distinguunt, quarum alteiam appe an
contritionem *perfectam*, et alteram *imperfectam*.

I. De contritione perfecta.

Defin it io . Contritio perfecta, seu simpliciter dicta, ea
est. quae elicitur ex motivo caritatis divinae, i. e. quatenus pecca-
tum est offensa Dei summi Boni et super omnia diligendi. — Divina
enim Bonitas, sicut propter summam suam amabilitatem volun-
tatem nostram ad sui amorem allicit, ita pariter eam moyet ad
detestationem mali, quod ipsi adversatur. I nde, actus contritionis
perfectae erit, v. gr.. sequens : *J/i Deus, toto corde doleo de omnibus
peccatis imus, eaque mihi displicent, quia offendi Te, Donitalem infi-
nitam*. Attamen duo, notatu digna, hic erunt praemittenda :

1° l'hires theologi docent probabiliter, actum perfectae contritionis elici
posse *t.i motivo cujuscumque attributi divini* offensi. Ille enim, aiunt, qui diligit
divinam justitiam, sapientiam, misericordiam, beneficentiam, Deum ipsum
jam diligit ; cum haec attributa sint ipse Deus. — Alii autem communiter et
probabilius tenent, contritionem perfectam debere omnino procedere *ex solo
motivo caritatis*, nempe divinae Bonitatis per peccatum contemptae, quatenus
haec est radix et-aggregatio omnium perfectionum 2. \am. ex Tridentino, con-
tritio debet esse caritate perfecta seu informata ; objectum autem caritatis est
Deus, quatenus est ipsa infinita Bonitas seu infinitum bonum. Ita l'. *Alph.*,

' Nonne q>M P l appello, s l. (II n. t'.9) haec scribit : Practice tamen consultius
"" dolore renovare l Xddimus cum U'oul.-rs (l c.) ... poenllens, confitendo ncccatum
ominum vI denuo . millendo peccata jam declarata. p,Lim «altem m actucx""ci

■1-nl- ..... I. .... n' 'l,"rraat“r
hac formula quae explicite tantum offendam Dei common r,t <” ξΓ""",IF °//endenm. In
nitentia.· continet), potius considerare drl.emn affectum in 2 (undc l",erun' aclum p0-
Actum contritionis perfectae i<fem dicendum .te .. H'1* nl,"nc,n dicentis,et habemus
Chrutum Dominum cruci affixerint. ' ' III l)eccal-' detestantur, eo quod

VI. 436 ; II. Ap., XVI, 9. Ita etiam Lugo. Suarez, et alii, ut probant *Vind. Alph.* P. 5, q. I, et cum ipsis *Lehmkuhl*, II, n. 374. — 2° Contritio perfecta admittit plures gradus, inter quos distinguuntur : *a)* Contritio in gradu remisso seu infimo, (pio excluditur peccatum saltem mortale, ex motivo caritatis praedominantis. *b)* Contritio in gradu perfecto (seu intenso rationis), quo excluditur insuper quodlibet veniale et quilibet ad illud affectus, *c)* Contritio in gradu summo et intensissimo rationis et sensus, qualis ex speciali gratia concessa fuit aliquibus peccatoribus, qui prae doloris vehementia mortui sunt. — Ili tamen diversi gradus sunt *eiusdem naturae*, quia plus et minus non variant speciem (cfr. n. 465 seqq.).

1672. — **P r i n c i p i a .** I. Contritio perfecta, etiam in gradu infimo, justificat semper hominem, priusquam actu sacramentum suscipiatur. Probatur 1° Ex Scriptura : *Ego diligentes me diligo* (Prov., 8, 17). *Caritas operit multitudinem peccatorum* (1. Petr., 4, 8). 2° Ex Tridentino, quod (Sess. 14, c. 4) docet « contritionem caritate perfectam... hominem Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur ». 3° Ex Patribus et Doctoribus, inter quos 5. *Chrysostomus* (In Ep. 2 ad Timoth., homil. 7, n. 3) : « Ubi caritas est, omnia sublata sunt mala » ; et *D. Thomas* (2. 2, q. 45, a. 4) : « Caritas non potest esse cum peccato mortali ». 4° Ex 23a Bail propositione, damnata a Gregorio XIII : « Caritas illa, quae est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum ». Kalio autem theologica est, quia actus contritionis perfectae est formalis actus caritatis erga Deum, sive actus intrinsece conjunctus cum caritate, ut palet ex ipsa contritionis definitione (VI, 442). Porro diximus :

1° *In gradu etiam infimo*. Sufficit enim, ut amor Dei attingat ad rationem caritatis, quae consistit in dilectione Dei propter se. super omnia. EI ratio evidens est. ait A. *Alphonsus* (I. c.). quia sicut quaecumque aversio a Deo tanquam a fine ultimo, etiam in gradu remisso, sufficit ad amittendam Dei amicitiam, ita quaecumque vera conversio sufficit ad eam recuperandam ». Inde *D. Thomas* (Suppl., q. 5. a. 3) : « Quaelibet contritio est gratia gratum faciente informata ; ergo quantumcumque sit parva, delet omnem culpam ». Atque haec opinio adeo certa beato nostro Doctori videtur, ut oppositam omnino lanquam improbabilem ac falsam rejiciat. 2° *Justificat semper*, i. e. etiam extra casum necessitatis. Id pariter certum est, contra Adrianum et Cajetanum, tametsi Concilium Tridentinum ab istis AA. condemnandis sese abstinuerit. Constat ex damnata propositione 71a Baii : « Per contritionem etiam cum caritate perfecta et cum voto suscipiendi sacramentum conjunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione sacramenti ». Gfr. II. Ap., XVI, 16.

1673. — II. Contritio perfecta per se non justificat hominem, nisi cum voto sacramenti, saltem implicito. Constat ex ipsa natura contritionis ; nam, ut sit vera et perfecta, requiritur voluntas adimplendi omnia Dei praecepta : atqui confessio est praeceptum divi-

num ; ergo. — Ad rem sic apposite Cardinalis *de Lago* (de Euch., disp. 3, n. 3) : *Contritio* dicitur justificare in ordine ad claves, non quod accipiat vim justificandi a sacramento, sed quia, quando extra sacramentum justificat, habet in se votum implicitum subjiciendi clavibus peccata mortalia ; ad quod manet homo obligatus, etiam postquam justificatus est per contritionem ». Constat insuper ex Tridentino (Sess. 14, c. 4), ubi declaratur, votum sacramenti in contritione perfecta includi.

Diximus *cum voto saltem implicito*: potest enim fieri, ut peccator actum perfectae contritionis eliciat, quin actu de confessione cogitet, sive ex inadvertentia, sive ex ignorantia invincibili ; ista autem ignorantia aut inadvertentia nihil merito caritatis et contritionis detrahit. Ergo. — Insuper, ex Tridentino sufficit votum, quod in contritione includitur ; quod autem in alio includitur, implicitum est, non explicitum. Si tamen peccator actu cogitet de praecepto confessionis, debet certe aut confiteri, aut elicere propositum confitendi ; alioquin contritio non esset vera, ut palam est (VI, 437, dub. 4). Cfr. *Luço*, disp. 5, s. 8, et disp. 8. Praeterea plura alia sunt considerata :

1(171. 1° Contritio perfecta non est ipsa forma, quae peccatorem justificat, sed est in praesenti providentia, *ultima dispositio seu* ultima ad justificationem praeparatio. Posito namque, ex gratia actuali, actu caritatis vel contritionis perfectae in peccatore, ipsi statim infunditur gratia habitualis, per quam homo, diligens Deum et dilectus a Deo, redditur justus et Dei amicus. Id eruitur ex Tridentino, Sess. 14, c. 4, et Sess. 6, c. 7.

2° Contritio, sive consideretur ex parte caritatis, sive ex parte doloris sensibilis, potest eo usque incrementum accipere, ut ad plenam *culpaе et poenae* DELETIONEM sufficiat, ut patet ex exemplo boni Latronis. Etenim caritas, quae parit displicentiam, potest tantum in actu intendi, ut contritio inde sequens non modo culpaе amotionem mereatur, sed etiam absolutionem ab omni poena. Pariter, dolor sensibilis, quem voluntas in contritione excitat, tantum intendi potest, ut sufficiat ad deletionem totius poenae, per modum satisfactionis, ut docet A. Thomas (Supp., q. 5, a. 2).

3° Contritio vehementissima potest insuper id efficere, ut ipsas peccati reliquias tollat. Docet enim I Thomas (3, q. 8(5, a. 5, ad 1), quod Deus aliquando tollit peccati reliquias successive per suam gratiam cooperantem, aliquando vero statim per magnam commotionem, qua homo perfectam sanitatem spiritualem consequitur..., ut patet de S. Magdalena » (VI, 70).

2. De contritione imperfecta.

1075. Notiones. Contritio imperfecta, seu *attritio*, est detestatio peccati ex alio motive supernaturali quam ex motivo caritatis.

Communiter concipitur, vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennae et poenarum metu, atque sibi initialem, non tamen praedominantem, Dei amorem conjunctum habet. Elicitur, v. gr., his verbis : *Deus meus, quia propter peccata mea paradysum perdidici et infernum aeternum promerui, doleo supra omne*

nuilum me libi displicuisse. Quae omnia, licet simplicia videantur, sedulo tamen in specie sunt perpendenda. — Dicimus :

1° *Communiter concipitur:* ut innuatur cum Tridentino (Sess. 14, c. 4), dari etiam *alia attritionis motiva*, prout sunt tristitia de amissione gratiae et amicitiae divinae, spes veniae, spes beatitudinis aeternae, amor Dei non praedominans, v. gr. propter ejus beneficentiam et misericordiam : quae tamen omnia motiva sunt caritate inferiora, sensu nempe n. 4G8 explicato.

2° *Ex consideratione turpitudinis peccati:* quae nimirum fiat non solum juxta dictamen rationis, sed juxta lumen fidei, puta, si peccator secum perpendat se laesisse supremum Dei dominium, fregisse fidem, obedientiam Deo debitam, se per peccatum spoliatum fuisse decore gratiae, se recessisse a virtutis rectitudine, se vitam ducere Christiano indignam. Nisi enim supernaturalis consideratio dolorem commoveat, attritio non est supernaturalis. Deinde consideratio turpitudinis peccati potest inniti motivo *universali*, vel etiam *particulari*. — Qui mortalia diversae speciei habet, et memor unius tantum (v. gr. furti) de ipso duntaxat confitetur, dolens ex motivo specialis turpitudinis supernaturalis hujus peccati, valide quidem confitetur, sed sacramentum remanet informe (cfr. (licta n. 1397. 2°). Unde casu quo homo advertat se probabiliter gravari aliis mortalibus oblitis, necessarium est elicere dolorem ex motivo universali (VI, 444).

3° ¶ *ex gehennae et poenarum metu:* intellige metum a) *honestum*, i. e. non formaliter, sed solum materialiter servilem, quo excludatur voluntas peccandi, ut notavimus (n. 457, 3°) ; b) *supernaturalem*, quo timeatur poena, prout infligitur a Deo supremo peccatorum iudice ac vindice. Qui enim ex metu morbi vel infamiae ex peccato sibi provenientis doleret, non doleret sicut oportet (cfr. n. 1667, 2°). — *zln sufficiat attritio concepta ex metu poenarum temporalium, prout infliguntur a Deo?* † Alii *negant* cum Concina, etc., dicentes dolorem debere oriri ex timore poenarum aeternarum ; quia, cum aeterna sit poena peccati mortalis, poenitens debet dolorem peccatorum concipere ex timore aeterni mali ». Alii cum Lugo, Suarez., etc., communius et probabilius *affirmant*, ex his concilii Tridentini verbis : « Attritio ex gehennae et poenarum metu concipitur ». Hic enim Concilium distinguit alias poenas a poenis inferni in quibus profecto omnes aliae poenae includuntur. « Sed quia prima sententia non potest dici improbabilis, in praxi non possumus amplecti secundam » di. Ap., XVI, 17 ; cfr. Op. mor., VI, 443) *

i° *Et aliquem initialem Dei amorem sibi conjungit.* Docet Tridentinum (Sess. i, c. 6), quod peccatores, dum ad justificationem disponuntur, « Deum tanquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata, etc. ». Hoc autem initium amoris jam habetur in attritione, tum per timorem divinae vindictae, juxta illud (*Eccli.*, 25, 16) : *Timor Dei, initium dilectionis ejus* : tum per spem veniae et beatitudinis aeternae, t'nde *D. Thomas* (1 2, q. 40, a. 7) : Ex hoc, inquit, quod per aliquem speramus nobis posse provenire bona, movemur in ipsum sicut in bonum nostrum, et sic incipimus eum amare ». Qui ergo cum attritione, et spe veniae, ad sacramentum accedit.

lia etiam *Polite*, Dogmat. (ed. 5). III, p. 515. — *Lchmhuhl*, II, n. 388, opinionem Suarezii amplectitur cum limitatione, quod poenitens, considerando poenas temporales, ab illis occasionem sumat timendi Dei omnipotentem justitiam, peccatori *istas et alias poenas atteram* infligere paratam. P. *Cappello*, II, n. 129, poenas temporales quarum metus est sufficiens inotivuin attritionis, eas intendit quae sive in purgatorio sive in terra infliguntur ab Ipso Deo, et quidem *prout a Deo irrogantur in poenam peccati* . Citat pro sua sententia etiam S. *Mphosum* (in nota II) ; sed id minus accurate facit, cum S. Doctor (VI. n. 443) expresse declaret : At cum secunda (sententia) non careat sua probabilitate, saltem extrinseca, *put)* *tutius in praxi eam servandam esse.*

incipit jam Deum ut suum liberatorem, justificatorem ac glorificatorem diligere (Vi, 442, Obj. 3). Itaque hic Dei amor initialis, de quo agitur, ipso facto jam inest omni attritioni, quae sit sufficiens in sacramento poenitentiae.

1676. — *Principia*. I. Attritio, extra sacramentum, non potest per se hominem justificare. Constat ex Tridentino (Sess. 14, c. 4), ubi legitur : Et quamvis sine sacramento poenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen, etc. ». Patio est, quia justificatio consistit in perfecta conjunctione cum Deo ; sed attritus, licet a creaturis recedat primosque conversionis ad Deum gressus exordiat, nondum tamen est perfecte ad ipsum conversus et per caritatem conjunctus (VI, 440. Obj.).

1677. II. Attritio sufficit, tanquam praerequisita dispositio, ad obtinendam peccatorum etiam lethalium veniam in sacramento poenitentiae. Haec sententia est hodie moraliter certa ; et opposita, quae requirit amorem praedominantem, non est amplius probabilis (VI, 440 ; II. Ap., XVI, 14 seqq.) immo, ut aiunt moderni auctores (cfr. v. g. *Cappello*, 11, n. 130), est *plane erronea*.

Probatur autem : 1° Ex Tridentino (Sess. 14, c. 4), ubi dicitur, attritionem *disponere ad jiisUficulionem* in sacramento poenitentiae. Quae verba non possunt intelligi, quasi attritio remote solum, sicut actus ceterarum virtutum, ad justificationem disponat ; sic enim disponit etiam extra sacramentum. Ergo disponit *proxime*, ita scilicet ut possit gratia per absolutionem infundi. 2° Ex ratione : sacramenta operantur actualiter quod significant. Ergo per se hoc evenire debet, ut, cum sacerdos absolutionem impertitur, eo ipso temporis puncto peccata remittantur et vita gratiae animae spiritualiter emortuae conferatur. Jamvero, si dolori caritas praedominans inesse deberet, sacramentum, per se, nunquam gratiam causaret, propterea quod omnes ad illud jam justificati accederent, cum, teste *D. Thoma* (Suppi., q. 5, a. 3), omnis dolor, utut parvus, procedens ex caritate praedominante, sil vera contritio per se justificans ; ergo sacramentum poenitentiae non posset amplius dici sacramentum mortuorum, sed vivorum.

Accedit *ratio finis*, ob quem institutum fuit sacramentum. I Xecesse fuit, ut Catechisinus Romanus (n. 36, fin.), ut clementissimus Dominus, faciliore ratione, communi hominum saluti consuleret ». Jamvero, si attritio non suiliceret cum sacramento, res profecto non amplius ita se haberet. Poenitens, qui est *actu attritus*, dicitur fieri sub absolutione *habitu contritus*, quia gratia, ideoque caritas dii per absolutionem confertur, et sic efficitur habitualiter conversus ad Deum.

1678. — *Conclusio*. Qui in mortis articulo cum sola attritione confessus est, *non tenetur etiam ad eliciendam contritionem*. Affirmat quidem quorundam opinio cum Suarez, Bonacina, etc. Sed altera sententia multo communior cum Lugo, Laymann, etc. *negat*; et Suarez eam appellat valde probabilem : quia, dato quod certa sit sententia (ut ostensum est) sufficere ad confessionem solam attritionem, qui cum illa confessus est, jam est moraliter certus de divina gratia. — Prima tamen opinio moribundis omnino *suadenda* est ; tanto magis, quod extremo vitae tenemur ad actum amoris, cui satisfieri non potest, nisi ex eodem caritatis motivo peccatum detestemur. si hujus memoria occurrat (Vf, 437). Cfr. *Sporer*, Theol. sacr. P. 3, c. 2, s. 2, n. 192.

Articulus II.

De proposito.

1679. — *Definitio*. Propositum, quod est altera pars contritionis, est fixum ratumque consilium vel decretum voluntatis, non amplius peccandi in posterum. Est actus virtutis poenitentiae.

Poenitentia, ait 5. *Thomas* (Suppl., q. 2, a. 4), respicit etiam peccatum futurum, secundum quod habet aliquid de actu prudentiae adjunctum... Et propter hoc ille, qui conteritur, dolet de peccato praeterito et cavet futurum ».

Divisio. Distinguitur duplex propositum : alterum *explicitant*, seu formale, alterum *implicitum* seu virtuale. Prius habetur, cum quis de tempore futuro cogitans, consilium non amplius peccandi expresse init ; posterius, cum quis actualiter de suis peccatis dolet, quin cogitationem ad tempus futurum extendat : in tali enim dolore voluntas non amplius peccandi jam includitur.

1680. — *Principia*. I. Propositum aliquod non peccandi de cetero, est de essentia sacramenti poenitentiae. Constat ex dictis de contritione ; haec enim, ut sit apprêtiative summa, debet excludere omnem affectum ad peccatum atque omnem peccandi voluntatem (ad normam n. 1667, 3°) ; hoc autem nihil aliud est quam propositum non amplius peccandi in futurum. Sed magna quaestio hic ponitur:

An in sacramento poenitentiae sufficiat propositum virtuale, seu implicitum, in dolore jam contentum? Plures quidem adsunt sententiae :

a) Ex antiquioribus theologis non pauci *negant*, ut, v. gr., S. Bellarminus, Suarez, Toletus, Croix, Concilia.— Lugo (qui aliam sententiam luetur) fatetur, theologos antea communiter propositum formale requisisse (de Poenit., disp. 5, n. 97). — Patio est, quia licet dolor necessario propositum includat, tamen Tridentinum videtur requirere de facto propositum formale, dicens : « cum proposito non peccandi de celero ».

b) Alii, etiam non pauci, *affirmant*, dummodo dolor eliciatur ex motivo universali. Haec Lugo, Cardenas, Laymann, Elbel, Sporer, Gobât, Salmanticenses,

etc. Dicit enim Tridentinuni, « quod attritio, si voluntatem peccandi excludit cum spe veniae, jam disponit hominem ad impetrandam gratiam in sacramento ».

c) Xlii demum, cum Bonacina, Holzmann, distinguunt et dicunt : Si poenitens nihil cogitat de futuro (ut contingere solet infirmis morti proximis), sufficit propositum implicitum. Secus vero, si de futuro cogitat ; quo in casu, debet formaliter proponere emendationem, cum, juxta Tridentinum, quisque debeat per poenitentiam novam inchoare vitam (VI, 450).

Negari non potest duas ultimas opiniones esse probabiliores : unde et AA. moderni communius sententiam Lugonis amplectuntur. Prima autem (quidquid dicant Ballerini, Gôpfert et alii) non caret vera probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca l. Censet quidem *D'Annibale* (III, 313, nota) sententiam affirmantem quod propositum victuale sufficiat, considerari posse ut *certam*, ex Instr. pro parvulis Benedicti XIII, ad calcem Concilii Romani (App. 29, P. 3). Sed et haec litem non dirimit. Cfr. *Kind. Alph.* P. V., q. VI, ubi tota quaestio profunde discussa et Suarezii asserta (disp. i. sed. 3. n. 1-4 ; disp. 20, sect. 4, n. 31-34) in lucem prolata inveniuntur. Itaque concludimus : *Ante confessionem* tutiorem sequi debemus, ut colligitur ex propositione 1a ab Innocentio XI damnata (cfr. superius dicta n. 1669. 3°). Immo, cum in casu nostro dubium cadat in ipsam materiam proximam sacramenti, *etiam post factum, tutius esset sequendum*; qui enim certo gravem culpam perpetravit, tenetur de ea confessionem certo validam explere. X. *Alph.* (VI, 450, ab ed. 6a ; Op. in Trid., Sess. 14, n. 38) 2. *In praxi* tamen (praesertim si agatur de animabus vitam vere christianam agentibus), de hoc nemo turbari debet ; vix enim eveniet ut poenitens vere contritus propositum etiam explicitum omittat, *etsi ad hoc non reflectat*, quod necesse non est³. Cfr. *Scavini*, 111, n. 292, et notam a P. Gaude in opere morali S. Doctoris additam (III, p. 455) : generatim igitur stari potest pro valore actus, post (actum.

1681. II. Tres sunt conditiones veri propositi, ut sit nempe firmum, universale et efficax. Ita omnes. Hae conditiones magis explanantur per partes, nempe :

1° Propositum debet esse firmum. Hoc autem importat, ut poenitens habeat voluntatem omnino deliberatam non relabendi in culpam, silque animo ita dispositus, ut nullius mali timore, nullius boni cupidine, peccatum in posterum admittere velit. Talis dispositio ad veram conversionem requiritur, ut patet ; quia voluntas peccandi aboleri debet absolute, et pro quocumque casu (VI, 451).

VI probabilitatem ex Innacoe Licit auctoritas plurium Doctorum (S. Bellarmini, s. Alphonsii Toleti, Suarezii etc.) ex antiquioribus, et plurium auctorum e *modernis* (vide Haine. *Index*. P. Decella-Gennaro, \outers). Probabilitas intrinseca inde evenit, quia Tridentinum terminis utitur qui etiam in hac sententia satis explicantur, et praesertim : cum detestatio et dolor, quae ad vitam priorem referuntur, debent esse explicita, cur non idem dicendum est de proposito, quod respicit futuram ? — 1 De se igitur applicari non potest 1° notum axiomata Standum pro valore actus quia de existentia requisiti *essentis* r. dubium movetur. Secus vero, si dubitaretur de aha *modalitate* actus *certo* positi. Unde *upri (n. 1669. 1° et 1670) conclusimus, post /actum confessiones non esse iterandas. Eadem Matuemu' inha n. 1708, quando de integritate accusationis sermo est, si nempe dubitatur an peccat i con/eiua /urnnt dedarafa, aut satis intellecta a confessario. Cfr. Vind. Alph. II, p. 71 ; Graesi, Univ. Theol. mor., III, p. 266. — 1 Attamen, ut bene notat ipse ! barh (II 607). † cogitans de futuro, poenitens reprimeret actum quo eliceret formale emendationis propositum, indicium praebet se non vere dolere de suis peccatis.

ad n. 1680 c' Nolc
S. «Alph. , pre
dem resolvit ut in
sententiam (H.Ap. l
toris resolutione ,
et Vindices s. hip]
olin Cardenas jam c
tur, non nossit amj
ver_a sententia, qui
ficere proposituri,
plieite continetur

quam absolvatur. disponi aenei, ut nvu mw wWVM ‡ w.
auxilium, a peccatis liberatum iri ». Cfr. dicta n. 548. — Ad probandam autem
propositi firmitatem, « non opus est. immo xox expedit particulares facere
collationes : v. gr. *mallem hoc vel illud malum subire, quam mortaliter peccare* ;
quia periculosae sunt. Et tanto minus expedit eligere potius infernum : quia
secundum praesentem Dei providentiam, cum infernus sit destinatus iis, qm
sunt firmati in peccato per aeternum odium erga Deum, incongrue homo ad
vitandum peccatum eligeret infernum, in quo non posset manere sine peccato
[VI. 433, 7°).

2° Propositum debet esse universale, saltem circa peccata mor-
talia. Ha omnes cum S. Thoma (3, q. 87, a. 1, ad 1). « Nec au-
diendi sunt nonnulli AA., qui autumant, sicut valet dolor particu-
laris, ita valere etiam propositum particulare ; nam respondetur,
quod dolor particularis admittitur, quia dolor respiciat sola peccata
commissa ; sed non potest admitti propositum particulare, quia
quilibet debet esse paratus ad evitanda *omnia* peccata mortalia.
tinae committere potest : ideoque Tridentinum, loquens de dolore,
ait : Dolor est detestatio de peccato commisso » ; sed loquens de
proposito, dicit «cum proposito non peccandi de cetero » (II. Ap.
XVI. 25).

¹ Dictum est *circa peccata mortalia* : quia quoad venialia, certum est cum
S. Thoma, sufficere, si poenitens proponat se abstinere ab aliquo (peccato,
quod materia confessionis est) dicendo, v. gr., *propono non amplius mentiri*,
quin proponat abstinere a ceteris. — Ceterum potest homo proponere evitare
omnia peccata venialia deliberata ; et in quantum ad indeliberata. sufficit
proponere evitare ea, quantum fert humana fragilitas ». A'. *Alph.*, VI, 451, 2° ;
H. Ap. loc. cit. Cfr. dicta n. 1667, 4°.

3° Propositum debet esse efficax, i. e. includere quae ad finem
conducunt ; ex hoc enim habet vim ad faciendum quod proponi-
tur. Oportet igitur, ut poenitens non solum proponat peccatum
vitare, sed etiam tria praesertim polliceatur, nempe : fugere occa-
siones peccatorum, adhibere necessaria remedia positiva (ut sunt
exercitium precationis et receptio sacramentorum), implere obli-

ecu tn naec Hiem non dirimit. Cfr. *l'ind. Alph.*, P. V., q. VI, ubi tota quaestio profunde discussa et Suarezii asserta (disp. 4, sect. 3, n. 1-4 ; disp. 20, sect. 4, n. 31-34) in lucem prolata inveniuntur. Itaque concludimus : *Ante confessionem* tutiorem sequi debemus, ut colligitur ex propositione 1^a ab Innocentio XI damnata (cfr. superius dicta n. 1669. 3°). Immo, cum in casu nostro dubium cadat in ipsam materiam proximam sacramenti, *etiam post factum, tutius esset sequendum* ; qui enim certo gravem culpam perpetravit, tenetur de ea confessionem certo validam explere. A¹. *Alph.* (VI, 450. ab ed. 6^a ; Op. in Trid., Sess. 14, n. 38) 2. *In praxi* tamen (praesertim si agatur de animabus vitam vere christianam agentibus), de hoc nemo turbari debet ; vix enim eveniet ut poenitens vere contritus propositum etiam explicilum omittat, *etsi ad hoc non reflectat*, quod necesse non est³. Cfr. *Scavini*, III, n. 292, et notam a P. Gaude in opere morali S. Doctoris additam (HI. p. 455) : generatini igitur stari potest pro valore actus, post factum.

1081. II. Tres sunt conditiones veri propositi, ut sit nempe firmum, universale et efficax. Ita omnes. Hae conditiones magis explanantur per partes, nempe :

I^o Propositum debet esse firmum. Hoc autem importat, ut poenitens habeat voluntatem omnino deliberatam non relabendi in culpam, sitque animo ita dispositus, ut nullius mali timore, nullius boni cupidine, peccatum in posterum admittere velit. Talis dispositio ad veram conversionem requiritur, ut patet ; quia voluntas peccandi aboleri debet absolute, et pro quocumque casu (VI, 451).

¹ -VI probabilitatem r.vlrinaeccxm (acH auctoritas plurium Doctorum (S. Bellarmini, s. Alphonsi, Toleti. Suarezii etc.) ex unliquiori^o et plurium auctorum c. modum (vide II um Viuustini^o. Piscetta-Gennaro, Wouters) Probabilitas infrinseca inde evenit, quia Trldmllnum terminis utitur qui etiam in hae sententia satis explicantur, et praesertim : cum detestatio et dolor, quae ad vitam priorem reteruntur, debent esse explicita, cur non idem dicendum erit de proposito, quod respicit futuram ? — I l^o se Igitur applicari non potest notissimum axioma: Mundum pro valore (ictus; quia de exsistentia requisiti essentiali^o dubium movetur. Secus vero, si dubitaretur de alia moda/itate actus *certo positi*. Unde -upr.i (n. 1669. I el 16^o0) conclusimus, post *actum* confessiones non esse iterandas. Eadem statuemus intra n. 1708, quando de integritate accusationis sermo erit, si nempe dubitatur an peccata certe ron/eeea «ah^o /uerint declarata, aut satis intellecta a confessorio. Cfr. Vind. 'lp' II p. 71 ; Gn»«i Unh rheol. mor., III, p. 266. — ' Attamen, ut bene notat ηfbach (II. 607), si cogitans de futuro, poenitens reprimeret actum quo eliceret formale emendationi» propositum, indicium praebet se non vere dolere desuis peccatis.

a) Qui *timet* relapsum, ob expertam suae voluntatis mutabilitatem, non ideo judicandus est carere proposito firmo ; seria enim voluntas non relabendi stare potest cum timore lapsus ex fragilitate humana. Unde, certe erraret confessorius qui poenitentem vere dispositum ideo absolvere renueret, quia eum relapsurum esse praevidet, b) Qui vero *certo credit* se relapsurum, practice suspicionem ingerit suum propositum non esse satis firmum. « Non nego, ait

Alphonsus (l. c.) contra phires, quod, speculative loquendo, bene posset consistere firmum propositum voluntatis cum cognitione relapsus ; sed cum quis certo credit se relapsurum, practice certam suspicionem praebet, propositum suae voluntatis non esse salis firmum ; impossibile est enim, ut quis firmiter proponat se emendare, sciens quod Deus suam gratiam adjuvantem non denegat facienti quantum in se est, et his non obstantibus, credat certo se ad sua peccata rediturum. Unde recte ait Croix, quod talis poenitens, prius quam absolvatur, disponi debet, ut speret, non per vires suas, sed per Dei auxilium, a peccatis liberatum iri ». Cfr. dicta n. 548. — Ad probandam autem propositi firmitatem, « non opus est, immo non expedit particulares facere collationes : v. gr. *mallem hoc vel illud malum subire, quam mortaliter peccare* : quia periculosae sunt. Et tanto minus expedit eligere potius infernum : quia secundum praesentem Dei providentiam, cum infernus sit destinatus iis, qui sunt firmati in peccato per aeternum odium erga Deum, incongrue homo ad vitandum peccatum eligeret infernum, in quo non posset manere sine peccato » (VI. 433, 70).

2° Propositum debet esse universale, saltem circa peccata mortalia. Ita omnes cum *S. Thoma* (3, q. 87, a. 1, ad 1). « Xec audiendi sunt nonnulli A.A., qui autumant, sicut valet dolor particularis, ita valere etiam propositum particulare ; nam respondetur, quod dolor particularis admittitur, quia dolor respiciat sola peccata commissa ; sed non potest admitti propositum particulare, quia quilibet debet esse paratus ad evitanda *omnia* peccata mortalia, *quae committere potest* : ideoque Tridentinum, loquens de dolore, ait : « Dolor est detestatio de peccato commisso » ; sed loquens de proposito, dicit «cum proposito non peccandi de cetero » (II. Ap. XVI, 25).

Dictum est *circa peccata mortalia*; quia quoad venialia, certum est cum *S. Thoma*, sufficere, si poenitens proponat se abstinere ab aliquo (peccato, quod materia confessionis est) dicendo, v. gr., *propono non amplius mentiri*, quin proponat abstinere a ceteris. — Celerum potest homo proponere evitare omnia peccata venialia deliberata : et in quantum ad indeliberata. sufficit proponere evitare ea. quantum fert humana fragilitas ». 5. *Alph.*, VI, 451, 2° , H. Ap. loc. cit. Cfr. dicta n. 1667, 4°.

3° Propositum debet esse efficax, i. e. includere quae ad finem conducunt ; ex hoc enim habet vim ad faciendum quod proponitur. Oportet igitur, ut poenitens non solum proponat peccatum vitare, sed etiam tria praesertim polliceatur, nempe : fugere occasiones peccatorum, adhibere necessaria remedia positiva (ut sunt exercitium precationis et receptio sacramentorum), implere obli-

gationes ob peccata praeterita contractas (v. gr. obligationes restituendi. condonandi, denuntiandi). Sed de his longior erit sermo, ubi de officio confessarii (cfr. n. 1821).

a) Propositum debet esse *affective* efficax, etenim, non semper verum est, tunc solum propositum esse efficax, *quando efficitur* ' </ quod proponitur ; alias, quoties poenitens recideret, toties teneretur repetere confessiones ; relapsus enim non semper est signum propositi infirmi, sed saepius tantum signum est mutatae voluntatis. Sic Petrus vere proposuit potius mori quam Christum negare. et tamen ad primam ancillae vocem negavit ■ Ita Λ'. *Alphonsus* contra rigoristas (VI, 151, 3°). *b)* Defectus veri propositi magis *er neglectu mediorum*, quam ex multiplici relapsu dignoscitur ; quia facilius est adhibere remedia, quam abstinere a peccato, propter vehementem in illud propensionem ex consuetudine (cfr. *Billuart*, Diss. 6, a. 10, § 6, Obj. 7°). Quando autem relapsus in peccata habendus sit tanquam moraliter certum argumentum vitiosi propositi, infra explicabitur, ubi *de recidivis* (n. 1828).

Monitum ad Lectorem. Consideranti quae in hoc capite dicuntur, patebit, dissensum \A. hac super materia, se referre ad certas dotes contritionis tu. 1677, 2° 1669, 3° ; 1670 . 1675, 3°) et ad naturam propositi (1680). Λ'. .1/. *phonsus*, ut viam lutam monstret, confugit ad notissimum axioma : Illicitum est uti opinione probabili in materia sacramentorum, \dversarii vero propriam sententiam non semel vocant *moraliter certam*, negata opinionis contrariae probabilitate. Cfr. v. g. *Gtanicot-Salsmans*, 11. 273. 278, 279. 280. Jamvero nulla solida ratione probari potest, gravia testimonia auctorum sententiae S. Docturis dresse, ut luculenter demonstrant *Kind.. llph.* supra citat <e (qui etiam alios AA proferunt) et abunde liquet e critica editione P. Gaudé. Inde, ad minus incaute in dubium revocatur harum opinionum *saltem extrinseca* probabilitas Ad *intrinsecam* probabilitatem quod attinet, satis est. si notemus, illam aliquo *novo argumento adverso* non labefactari. En paucis adumbrata ratio, cur *in praxi* stemus conclusionibus S. Docturis, quibus non deest (ni fallimur) illud temperamentum moderationis *ad sensum Ecclesiae* intellectum

CAPUT II

De confessione.

> Άληθα I, q. 84, a. 5, Suppi q. 9. a. \ ; <(17 seqq . Opusc. 57 de Modo confitendi (l 28 p »16, c l Wivè ; S. Alphww, VI, n. 465 ; cd. G., III. p. »77 : VI. n 662 ; ed. <».. III, p 684 /aipo. disp. 15 16 et 17 ; Suarez. disp. 22 el 23. 35 el 36 ; *Xahnanticenses*. c. 2 »1 8 . Croix η 915-1164. 2002 ^cqq. . *Ihlluart*, Diss. I. a. 4 : Diss. 5 et 7, a. 2 ; Vif/un. Hist, des ronwnand. de rftgltec. ch. 6 ; Arrln^Damen, II, n. 290 seqq. ; Kriep. Wissenschaft det Srelenlcltung, l p. 373 l mnrr, RdloralUu I. e. 6. til. I , /ieiifer, Nro-Confess. (ed.Lchm· kuhl). P I c. 5 CûppfUo. 11 n. 16« et 3 »7 \ohlin-SchmiU, III, n. 265 ; I bach⁹ II, n. 606 Go/hrr, de |H»enll. p 312 ¶«Pb /) Ih' dt sacr. poenll. C. III ; H outers, II. n. 307 seqq De origine historic a cfr. Mgr. *hinch* Kirchrngesch, I. p. 121 el 251 seqq. : (Jollier, ritgllsc el la rémission des pCchés. etc. B

1682. Confessio sacramentalis est accusatio propriorum peccatorum. (arta sacerdoti legitime approbato, ad eorum veniam virtute clavium recipiendam. I *iriuiie clavium*, i. e. vi potestatis, quam sacerdos a Christo Domino accepit remittendi peccata, aperiendo coelum et claudendo infernum (cfr. n. 1651).

Ut omnia, quae ad hanc materiam spectant, convenienter pertractentur, loquemur : 1° de necessitate confessionis ; 2° de ejusdem conditionibus ; 3° de confessionibus invalidis atque iterandis.

« i . . . » / , *ti'q!*) *ur*

Articulus I. ».

De necessitate confessionis.

Confessio praecipitur tum jure *divino*, tum jure *ecclesiastico*.

1683. — **Principia.** I. De jure divino confessio sacramentalis, est omnibus, post baptismum in peccatum mortale prolapsis, necessaria ad salutem. Vide can. 901. De fide enim est. confessionem esse divinae institutionis (cfr. n. 1651).

Hinc: a) Nemo baptizatus potest salvari post lapsum gravem, quin habeat *votum* saltem implicitum confitendi ; nemo enim potest salvari, quin velit omnia adimplere Dei mandata (cfr. n. 1052). b) Soli baptizati, *peccati mortalis* rei. tenentur per se ad confessionem : sola enim peccata mortalia, commissae post baptismum, sunt materia necessaria sacramenti poenitentiae. Dicimus *perse*, quia per accidens fieri potest, ut solummodo venialium rei ad confessionem teneantur : v. gr. ratione scandali, quod tempore praecepti suboriri posset ; vel ratione periculi incidendi in praesumptionem, aut in peccata graviora, praesertim appropinquante mortis discrimine. — De *praecepto* autem *Ecclesiae* disseremus n. 1685.

.1684. *Hoc praecepturi dicimini* : 1° Obligat *per se* in periculo, coque magis in articulo mortis ; item, in praevisione alicujus probabilis casus, qui facultatem postea confitendi adimere potest, ne scilicet contingat praeceptum hoc nunquam impleri, ac ne negligenter quae ex praecepto divino sunt ad salutem necessaria, inter quae recensetur sacramentalis confessio.,

Sic *tenetur confiteri* ingrediens periculosam navigationem vel conflictum ; mulier tenera primum paritura, vel quae solet habere partus difficiles ; reus morti adjudicatus ; aeger, qui signa habet mortis naturalis » 1 ; item peccator, d probabiliter credat se non amplius habiturum copiam confessarii per totam vitam. Secus vero, si timeat *oblivionem* tantum peccati (VI, 665). 1 Dubium est *an jus divinum obliget, per se, saepius in vita*. Negant S. Thomas, Scoti et alii, quia potest peccator per contritionem Deo se reconciliare Sed communius affirmant Salamancaenses. Croix et alii... Et hoc videtur probabilius ; quia juxta dicta de simili praecepto, nempe communionis), cum praeceptum sit divinum, Christus reliquit illud determinandum ab Ecclesia, quae determinavit obligare saltem semel in anno (VI, 663),

2° Obligat *per accidens* : a) si sumpturus Eucharistiam versatur in mortali (ad normam n. 1548) ; b) si necessarium est ad superan-

1 Hic recollit S. Doctor (I, 664) gravia monita Innocenti! III cl S. Pii V ad medicos, ne scilicet incipiant curare infirmos nisi eos moneant sic confessione faciendam. Nostris temporibus haec praescripta in desuetudinem abierunt, salva semper lege caritatis, ut patet/

dam gravem fentationem, vel ad extirpandum pravum habitum ; *c)* si quis debet esse in statu gratiae, v. gr. ad recipiendum vel administrandum aliquod sacramentum, et nequit elicere contritionem perfectam, vel de ea non est moraliter certus ; *d)* si infra annum peccato mortali inquinatus non perfecte conteratur ; confiteri enim tenetur ratione caritatis erga seipsum, ne diu maneat in mortali ; commune tamen est, eum *non obligari stalim post peccatum*, ut diximus n. 1648.

1685. II. Ex praecepto ecclesiastico : « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, id est ad usum rationis, pervenerit, tenetur omnia peccata sua saltem semel in anno confiteri | . Illa can. 906, post Decretum Concilii Lateranensis IV. anno 121.), et Decretum a Tridentino (Sess. 14, c. 5) promulgatum. Dicitur autem :

1^a *Omnis fidelis*, intelligitur omnis baptizatus, etsi haereticus vel apostata. Vide tamen quae diximus n. 198 et 1431.

2° *Postquam ad annos*, etc., intelligitur qui ad Dei pognilionern pervenit, saliem crasso modo, et aeternam sibi poenam per peccatum mortale promeruit. Itaque :

«*t)* Pueri hoc praecepto tenentur, etiam ante septennium, si usum rationis jam adepti graviter peccaverunt. In dubio, absolvantur sub conditione, ne forte in mortali remaneant, et gratia sacramentali priventur, *b)* Errant graviter confessarii. qui sibi commissos pueros nunquam ante primae communionis aetatem absolvunt. Cfr. dicta 1573.

3° *Omnia sua peccata*, i. e. *peccata mortalia*, ut communius et verius explicant \ \. cum S. Antonino, Lugo, Suarez, etc. ; quia Ecclesia, praecipiendo confessionem, praecipit eam (pia facienda est juxta JesuChristi institutionem². Dominus autem non praecepit nisi confessionem mortalium, ul declaravit Tridentinum (Sess. 14. (. Atque hoc ipsum deducitur ex aliato textu *Omnis utriusque* : nam praecipiendo confessionem omnium peccatorum, certe intelligit confessionem mortalium tantum ; quia certum est apud omnes, non esse obligationem confitendi omnia venialia (VI, 667).

¹ It 4 quoad fidele* in genere Ad rrliguMO* quod attinet, curare debent Superiores ut omne* ndimoM ad poenitentiae sacramentum semel saltem tn hebdomada accedant. Can. 595. § i. n 1 Id clliin curare debent Episcopi ropectu *alumnorum* seminarii. Can. 1367. n. 2. Quoad d*Tiio* in grnm., ex can 125. η I. curare debent Ordinarii ut sui subditi frequenter oui*» i-ηita» macula* hoc >acramento eluant. Quodsl forte a dioecesanis synodis tempus conh'donh statuatur, obtemperandum quidem erit -ed una ahcrave transgressio non erit .t μ peccatum grave nl&idicalut — 'Cfr de hac quaestione The.q prakt Quart. Schr. * (I inz 192H. p. 794 *<qq.

Si quis igitur confitetur sola venialia in principio anni, et ante finem committit *mortale*, tenetur illud intra illum annum confiteri, ul praecepto Ecclesiae satisfaciat. Ita Lugo, Suarez, Layrann, Salmanlicenses et alii (ap. A'. *Alph.* VI, 669; ed. G., II I, p. 690). Nec valet quod opponit *Lehmkuhl* (I. η. 1450) : esse scilicet huiusmodi poenitentem in conditione deteriori quam peccatorem qui solum mortalia commisit ; nam finis Ecclesiae est praecavere ne fideles in peccatis senescant. Iŕsus autem et *persuasio* fidelium, quae juxta ('*appello* (n. 353) opinioni contrariae faverent, probant quidem eorum ignorantiam vel bonam fidem, non possunt autem in casu resolvere quaestionem ; licebit enim his peccantibus applicare axioma : nemo bene iudex in propria sua causa.

4° *Semel in anno*. Hic amnis incipere potest a Januario et terminare in Decembri ; vel etiam, juxta communem consuetudinem, accipi a Paschale ad Pascha, i. e. a line usque ad finem temporis paschalis.

a) Nulla datur lex *confitendi peccata* tempore paschali, nisi ratione S. Communionis *in statu gratiae* sumendae, h) Qui. *inchoato jam tempore* Paschalis, praevidet sibi in posterum non fore commoditatem confitendi toto anno, debet confessionem *praevenire*, si mortaliter peccaverit ; quia jam contraxit obligationem, c) Qui praecepto intra annum, etsi involuntarie, *non satisfecit*. tenetur satisfacere *quamprimum*, anno insequenti ; quia terminus apponitur ad urgendam obligationem (cfr. n. 1571 : de *communione* paschali, et n. 1686). limno, ex quorundam sententia, quoties occasionem oblatam negligil. toties peccat mortalier ; sed hoc nequit certo affirmari (cfr. n. 328, Reg. 2a) ; quia illi defectus, in unum perversum finem ordinati, revera *unum* tantum coiistituere videntur peccatum.

5° *Tenetur confiteri* ; id.eoque non satisfit per confessionem voluntarie nullam, et tanto minus per sacrilegam. Can. 907. Propterea merito damnata est ab Alexandro VII propositio 14a quae dicebat : « Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit praecepto Ecclesiae » (VI, 672 ; 11. Ap., XII, 35).

Nec satisfit, ut recte advertit *Gousset* (Theol. mor., II, 41 i), per confessionem in qua non datur absolutio ; quia reconciliatio cum Deo praecipitur, non autem sola peccatorum accusatio.

Corollarium. \ lege annuae confessionis, excusat *impotentia*, secundum normam in tr. de Legibus statutam (n. 221 seqq.).

Hinc excusantur : a) Qui versantur in *impotentia physica* : v. gr. qui non habent copiam confessarii, vel qui confessarii idiomatis absolute ignari sunt. b) Qui versantur in *impotentia morali* : v. gr. qui non possunt confiteri sine notabili incommodo vitae, fortunae, etc. Remota autem causa, tenentur *quamprimum* implere praeceptum. Non excusantur autem infirmi, apud quos confessarius advocari potest (VI, 673).

1686. — Quaesitum. *An poenitens, qui anno sequenti confitetur peccata anni praeteriti, satisfaciat praecepto utriusque anni?* — Alii affirmant, alii vero negant. Sed verior sententia, secundum 5. *Alph.*, VI, 669, sic distinguit :

1° Si ipse confitetur peccata mortalia tain praeteriti quani praeseptis anni, satisfacit utrique obligationi ; quia adimplet totum praecepti finem, qui est reconciliatio < mn Deo. 2° Si confitetur tantum peccata gravia praeteriti anni, v. gr. quia in currenti anno non habet nisi venialia, non satisfacit nisi pru anno praeterito : unde, si post peractam confessionem labitur in peccata mortalia, tenetur itemn confiteri, ut ita praecepto anni praesenti[^] satisfaciat.

Ar t i c u l u s II.

De conditionibus confessionis.

Quatuor sunt confessionis conditiones, videlicet : debet esse *vocalis, secreta, vera et integra*.

1687. — I. *Confessio debet esse vocalis*, i. e. non debet fieri scripto aut signo, sed ipsius poenitentis voce. Hoc non eruitur ex natura sacramenti, sed ex usu communi Ecclesiae | ; unde in Bulla Benedicti \I *Inter cunctas*, § 1) dicitur : « Nisi articulus necessitatis occurrat, sacerdoti facienda est oris confessio >. Haec autem lex consuetudinaria obligat *sub gravi* in materia notabili. A fortiori, qui sine gravi causa *totam* confessionem facit nutu vel scripto, peccat mortaliter, nec valide absolvitur, *nisi bona fides excuset* (VI, 429, 493).

u) *Causa ejcusans* potest esse : nimia verecundia, magna agitatio, lingua impedita, difficultas rem explicandi, timor ne alii quid audiant (surdastrī tamen in locum remoiotem conducendi sunt, ut n. 1697 dicetur), et (ausae similes. In his casibus, postquam confessarius confessionem legit, sufficit ut dicat poenitens : Me accuso de omnibus istis peccatis . \on constat vero de stricta obligatione per haec verba confessionem perficiendi (excepto casu, quo tota confessio prius ad confcssarium absentem missa fuerit , ut diximus n. 1663, 2°, in fin.) ; talis enim poeniteris a lege consuetudinaria *dispensatur*2. b) *Mutus*, qui non potest voce confiteri, tenetur p r se *scripto* accusare peccata sua, quoties id commode et sine periculo revelationis facere potest. Ratio : qui tenetur ad finem (in casu, ad integritatem materiale accusationis), tenetur etiam ad media haud difficilia. Ita docet sententia certe probabilior et <communior eum />. *Thoma* (i. I). 17. q. 3. a. i, sol. 3, ad 2). Vide S'. \ph.. \ I. 479 ; 1. El. qq. ref., n.783. \on negamus tamen mutos, qui *signis conventionalibus* hodie intro-

| Non probare possumus, quod scripsit hac de re c). Vermeererh (Thcol. mor. pr. III. n. j"2) Verum obligatio ista silentio in Codice premitur. et iam salis vocalis est confessio si poeniteris, postquam scriptam confessionem tradiderit legendam, addat voce : < haec oinnla accuso . Num Codex est aliquod theologiae moralis compendium ? Num omnis confessio vocalis superflua est ? nam etiam *de ea silet* Codex. Vide etiam IVoulers, II. n. 314.

quare scribit etiam Card. fiatpam in Calech. cath. (p. *216) Ad validam sacr. Poenitentiae receptionem confessio debet esse vocalis aut saltem quae vocalem suppleat, et tnt'iira. < — 4 Ita etiam Lugo, Bonacina, Elbel, Laymann, Itoncaulia, Salmanttcenses (omnes ,i s. Uctore nostro citati). Istis \X. gravibus visum est, scripturam non esse medium di(h· ilr et extraordinarium . quia, ex una parle plerique muli confiteri cupientes communiter -criptura utuntur . ex altera vero parte, ratio me lli facilis vel dilllcilis noji solum ponderanda est ex facilitate vel difllcultate actioni- ponendae, sed etiam (el in primis) ex munere quod actio ilia implet , ad majora enim tenebitur, qui majora pericula praecavere debet. Jamvero. in casu, agitur de as-ceuranda salute, de praecavendis multis conscientiae hallucinationibus. — Scripta utique manent sed periculum revelationis non adest communiter et per se Ex hi- tamen non inferas, confessarlum teneri per scripturam suos pocnilente* tnlerroyare.

ductis utuntur (si confessarius ea intelligit), de facili omnia sua peccata con-

ad n.1609: Nold. III, 20.
accusat tmqm olim commissi

Cum peccatum quoad :
commissum, sive dicatur r-
gre confitendi, qui p. re-
leve sacrilegium.... Objii
alio tempore commissio. Rei
atqui sufficit ut species
specificum sed circumstan-
bet..... Objiciant: Confe:
remissum. Reap: Ener, s'!

sacramenti, dummodò confe.i
sola est materia necessa-
saltem judicare possit..t
sarius patabit peccatur,
sit imponendi congruam
penitens dispositus sit 5
Peraecidens potest peni-
fiteri, ratione occasione
dimittendi (e.g. sacerdot

scilicet ut interpres illa non intelligat. Monendus est etiam interpres de obliga-
tione servandi secretum. Can. 889, § 2. — Vide etiam dicenda n. 1697, 5°

M16S9. — III. *Confessio debet esse vera, seu fidelis*, i. e. nulla
hypocrisi aut falsitate maculari, ita ut poenitens non deficiat in pec-
catis commissis rite declarandis, neque excedat in iis exaggerandis,
vel in fictis culpis adjiciendis. Haec sinceritas requiritur absolute in
materia gravi ac necessaria ; secus vero, in materia libera, aut non
necessario ad praesens confessarii iudicium perlinente. Quare :

1° *Est peccatum grave* (continens malitiam perniciosi mendacii et sacrilegii)
peccatum mortale nondum confessum in confessione inficiari vel ita tegere,
ut a confessario non possit intelligi ; vel certo mortale confiteri tanquam
dubium ; vel ex malitia se accusare de aliquo peccato gravi non commissio :
vel mortalium numerum augere, nisi forte hoc fiat ex scrupulo, ex animi pertur-
batione, aut simplicitate, ut saepius accidit. 2° *Est perse veniale*, falso se accu-
sare de peccato levi, quod non commissum est ; vel peccatum veniale, quod
commissum est. negare ; item (quidquid dicit Cajetanus) negare peccatum mor-
tale. quod jam accusatum est ; vel falsam narrare historiam, quae confessioni
est extranea ; vel simulare vocem, vel alia media adhibere, ne poenitens a con-
fessario agnoscatur. *Per accidens grave esset peccatum* et irritaretur sacramen-
tum. si poenitens falso se accusaret de veniali, aliam non afferens materiam ;
item, si negaret peccata jam accusata, quae fateri tenetur ad confessarii judi-
cium rite formandum, puta respectu pravi habitus, occasionis proximae, etc.
(VI, 495-497 ; H. Ap., XVI, 28). 3° *Son est peccatum*, nec officit sinceritati, per
se loquendo, si quis subinde gravius lapsus, *id alteri prius confiteatur, et deinde
ordinario suo venialia tantum*; nisi tamen ea occasione maneat in morali occa-
sione peccandi, aut ideo circumeat, ut liberius peccet ; tunc enim graviter
peccabit, et ob defectum attritionis, confessio erit nulla » (VI, 471, 5°).

— **I**cala "'urlali" tam "'raolerili <Juam praesentis anni,

isariua de specie seu de essentia specifica peccati, quae
 •ia confessionis et objectum absolutionis, rite iudicet aut
 . Ilee objiciatur quod poenitentia non erit congrua si confes-
 je.u fui?30 directe remissum, nam ut confessarius in statu
 jniteniiam, ad validam absolutionem non requiritur, dummodo
 ,d acceptandam et pusolvendam poenitentiam congruam,
 tens r.entiens bene graviter peccare et ergo invalide con-
 .3 removendae interrogatus vel ratione status eligendi vel
 .ii in casu recidivi in re turpi).

uwc uunu iaies excuset (\ I, 429, 493).

a) ('misa ercusans potest esse : nimia verecundia, magna agitatio, lingua impedita, difficultas rem explicandi, timor ne alii quid audiant (surdastrī tamen in locum icmoliozem conducendi sunt, ut n. 1697 dicitur), et causae similes. In his casibus, postquam confessarius confessionem legit, sufficit ut dicat poenitens Me accuso de omnibus istis peccatis . — .\on constat vero de stricta obligatione per haec verba confessionem perficiendi <.(excepto casu, quo tota confessio prius ad confcssarium absentem missa fuerit, ut diximus n. 366 2°, in tin i . talis enim poenitens a lege consuetudinaria *dispensatur* b) *Mutus*, qui non potest voce confiteri, tenetur p r se *scripto* accusare peccata sua, quoties id commode et sine periculo revelationis facere potest. Ratio : qui tenetur ad finem (in casu, ad integritatem materiale accusationis), tenetur etiam ad inedia haud dilficilia. Ita docet sententia certe probabilior et communior cum /). *Thoma* (i. I). 17, q. 3. a. 4, sol. 3. ad 2). Vide § *Alph.*, \ 1, 479 ; I. El. qq. ref n. 783. Non negamus tamen mutos, qui *sigru-* *conventionalibus* hodie intro-

‘ Non probare possumus, quod scripsit hac de re cl. Vermeerech (Theol. mor. pr. III, n. Verum ubllkatio ista silentio In Codice premitur, cl iam satis vocalis est confessio sl pœenlten postquam scriptam confessionem tradiderit legendam, addat voce : haec omnia accuso . jfum Codex esi aliquod theologiae moralis compendium ? Num omni' confessio vocali' superflua est ? nam etiam de ea silet Codex. Vide etiam Wouters, II, n. 314.

Quate scribit etiam Card, (.Saipam In Catech. cath. (p. 216) : Ad validam sacr. Pœnitvntiae receptionem confessio debet esse vocalis aut saltem quae vocalem suppleat, et Inb<ra » - 4 lia etiam Lugo, Bonacina, Elbel, Laymann, Roncaglia, Salmanticenses (omnes a S. Docture nostro citati) Istis A V gravibus visum est. scripturam non esse medium difficil. et extraordinarium . quia, ex una parte, plerique muli confiteri cupientes communi- 'l scriptura uiuntui . ex altera vero parte, ratio medii facili^ \ <1 dinicilis m»n solum ponderanda est ex facilitate vel dithcultate actionis ponendae, sed ellam (et in primis) ex munere quod actio illa implet , ad majora enim tenebitur, qui majora pericula praecavere debet Jamvero In casu igHui de tssecuranda salute, de praecavendis multis < & ieniac hallucinatlonibus. Scripta utique manent sed periculum revelationis non adest commu- niter et per m — E\ In tamen non infera confessarium teneri per scripturam suos poe- nitente' interrogare.

(hietis utuntur (si confossarius ea intelligit), de facili omnia sua peccata confiteri posse : unde scribere non tenentur.

1688. — II. *Confessio debet esse secreta seu auricularis*, i. e. fieri soli sacerdoti ; non quidem ex necessitate sacramenti, sed ex usu Ecclesiae. Confessio autem publica *per interpretem* est quidem licita, si fiat ex rationabili causa et abusus praecaveatur ; sed *non videtur unquam obligare*, perse, vi praecepti divini, aut, ecclesiastici : unde nunquam imponenda est (*Coll. S. S.*, n. 476-409). Can. 390. Si vero peccator in articulo mortis constitutus, et non valens secreto confiteri dubitaret an sit perfecte contritus, teneretur (ex caritate sibi debita) id quod tutius est eligere ; sed sufficeret cum attritione universali vel per interpretem confiteri unum alterumve peccatum minus infamans aut etiam culpam tantum venialem (VI. 494) ; sufficeret etiam signis tantum manifestare quod peccaverit (cfr. n. 1658).

a) Confessio publica, quae olim in Ecclesia vigeat, non erat sacramentalis, nisi in quantum imponebatur tanquam satisfactio et reparatio pro peccatis prius sacerdoti confessis, b) Si quis velit per interpretem integre confiteri, curandum est, ut responsa signis potius quam vocibus dentur, ita scilicet ut interpret illa non intelligat. Monendus est etiam interpret de obligatione servandi secretum. Can. 889, §2. — Vide etiam dicenda n. 1697, 5°.

1689. — III. *Confessio debet esse vera, seu fidelis*, i. e. nulla hypocrisi aut falsitate maculari, ita ut poenitens non deficiat in peccatis commissis rite declarandis, neque excedat in iis exaggerandis, vel in fictis culpis adjiciendis. Haec sinceritas requiritur absolute in materia gravi ac necessaria ; secus vero, in materia libera, aut non necessario ad praesens confessarii iudicium pertinente. Quare :

1° *Est peccatum grave* (continens malitiam perniciosi mendacii et sacrilegii) peccatum mortale nondum confessum in confessione inficiari vel ita tegere, ut a confessario non possit intelligi ; vel certo mortale confiteri tanquam dubium ; vel ex malitia se accusare de aliquo peccato gravi non commissio : vel mortaliū numerum augere, nisi forte hoc liat ex scrupulo, ex animi perturbatione, aut simplicitate, ut saepius accidit. 2° *Est per se veniale*, falso se accusare de peccato levi, quod non commissum est ; vel peccatum veniale, quod commissum est, negare ; item (quidquid dicit Cajetanus) negare peccatum mortale, quod jam accusatum est ; vel falsam narrare historiam, quae confessioni est extranea : vel simulare vocem, vel alia media adhibere, ne poenitens a confessario agnoscatur. *IVr accidens grave esset peccatum* et irritaretur sacramentum. si poenitens falso se accusaret de veniali, aliam non afferens materiam ; item, si negaret peccata, jam accusata, quae fateri tenetur ad confessarii iudicium rite formandum, puta respectu pravi habitus, occasionis proximae, etc. VI. 495-497 ; II. Ap., X\ 1, 28). 3° *A'vñ est peccatum*, nec oflicit sinceritati, perse loquendo, si quis subinde gravius lapsus, *id alteri prius confiteatur, et deinde ordinario suo venialia tantum* : nisi tamen ea occasione maneat in morali occasione peccandi, aut ideo circumeat, ut liberius peccet ; tunc enim graviter peccabit, et ob defectum attritionis, confessio erit nulla » (VI, 471, 5°).

Quaesitum. *Itram necessario distinguenda sint peccata jam confessa a peccatis non confessis?* Respondetur : *negative* per se ; unde non peccat, qui in sua confessione simpliciter omnia praeterita peccata accusat, nullo modo separando non confessa a jam confessis (VI, 425). Tunc autem confessarius, cum de singulis judicare debet, omnium peccatorum praeteritorum gravium notitiam quoad speciem et numerum sibi procurare tenetur.

Si vero quis uteretur formula : Deinde accuso me de peccatis meis praeteritis, et in accusationem insereret peccatum grave recens, graviter deciperet confessarium. quamvis aliqui auctores, ut A'oldin-Schmitt (III, 271) et Luzz du Clergé (1921, p. 106) fallaciam hanc (vel similem) tanquam sacrilegium per se veniale designent : — Semper distinguenda erunt peccata jam confessa a non confessis, si hoc *necessarium* foret « ob proximam removendam occasionem, aut ob casum reservatum, aut ob aliam circumstantiam », puta ut confessarius justum iudicium ferre et congruam poenitentiam imponere possit (cfr. n. 1716) ; et in genere tutius est nova ab antiquis secernere» (II. Ap., XVI, 1). Cfr. Lugo, disp. 16, n. 16 ; Lehmkuhl, 11, n. 116.

1690. — IV. *Confessio debet esse integra*, i. e. debet comprehendere omnia, quae, ex voluntate Christi, in sacramentali confessione declaranda sunt (cfr. n. 1656). Duplex distinguitur integritas, materialis scilicet et formalis. Confessio est *materialiter* integra, quando in ipsa exponuntur omnia et singula peccata mortalia post baptismum commissa, et nondum directe, vi clavium, remissa. Est *formaliter* integra, quando poenitens, declarat sincere omnia, quae hic et nunc, spectatis circumstantiis, accusare potest ac tenetur, quamvis aliqua peccata ex oblivione, vel ignorantia invincibili, aut ob aliquam justam causam scienter omittantur.

(*uni autem haec quaestio magni sit momenti, diligenter perpendenda est. Atque idcirco agendum erit : 1° de integritate materiali; 2° de integritate formali ; 3° de modo procurandi integritatem.*

§ 1. De integritate materiali confessionis.

1691 **P u n c t i a .** I. Integritas materialis in confessione necessaria est ex praecepto divino, non vero ex necessitate sacramenti. Ita omnes. *Primum* constat : 1° Ex Tridentino, Sess. 14, can. 7 :

Si quis dixerit, in sacramento poenitentiae, ad remissionem peccatorum. necessarium non esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur, etiam occulta, et quae sunt contra duo

¹ In mendacio m. conf. Aione plurima habet Ubach (II, 615), quibus etiam numero errore d. B. Ulerim et reemtiorum In hac materia (cfr. pag. 191, nota I) detegit.

ultima Decalogi praecepta, et circumstantias, quae peccati speciem mutant : anathema sit ». Haec confirmantur can. 901. 2° Ex ratione ; nam, sine tali integritate, nec iudicium sacramentale recte exerceri, neque aequitas in statuendis poenis servari potest (VI. 165). *Secundum* probatur ex his ejusdem Concilii verbis (Sess. 14, c. 5) : « Reliqua peccata, (piaè diligenter cogitandi non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur ». Ex qua declaratione liquet, sufficere quandoque integritatem formalem, nec semper requiri materiale (cfr. n. 1697). Inde deduces :

a) Praeceptum integritatis materialis, *cum sit positivum*, admittit nonnullas causas excusantes, ipsique, sicut aliis praeceptis positivis, applicari possunt regulae generales : « Lex dubia non obligat » ; ad impossibile nemo tenetur », et similes, b) Per accidens tamen, seu indirecte, integritas materialis etiam ad valorem sacramenti requiritur, toties nempe quoties physice et moraliter haberi potest. Ratio est, quia transgressio praecepti, ubi iit voluntaria et culpabilis, tollit etiam integritatem formalem, et sic. redundat in defectum essentialem, redditque confessionem invalidam et sacrilegam.

1692. — II. Ut confessio sit materialiter integra, exprimi debent omnium peccatorum mortalium species et numerus, circumstantiae mutant species, actus peccati externus, probabiliusque effectus peccati moraliter imputabilis. Constat ex citatis Tridentini verbis, et ex aliis infra exponendis argumentis (VI, 465-470; H. Ap., XVI, 29).

Diximus 1° *Species*, scilicet *infima*, qualis superius exponitur (n. 324) ; alioquin non declararentur peccata mortalia uti sunt.

Dicit *Tridentinum* (l. c.) : « Sacerdotes iudicium hoc exercere non potuisse, si in genere duntaxat, et non potius *in specie* ac singillatim sua ipsi (poenitentes) peccata declarassent ». Qui nescit *speciem infimam*, tenetur patefacere superiorem, seu genericam : v. gr. si quis scit se contra castitatem peccasse, sed non recordatur de peccato specifico, tenetur dicere se graviter contra castitatem deliquisse. Item qui scit se peccasse mortaliter, sed ignorat *vel ipsam genericam peccati speciem*, debet dicere se peccasse graviter, non recordari autem cujus peccati sit reus. — Confessariis doctioribus, praesertim junioribus, unanimi consensu commendant AA., ne in perscrutatione conscientiarum quid nimium postulent ; pro captu enim poenitentis, pro conscientia quam in peccando habuit, species peccatorum sunt declarandae, ut saepe monuimus.

2° *Numerus* ; ait enim Tridentinum, confitenda esse *singula peccata*. Itaque si numerus certus haberi possit, ita indicandus est ut nec augeatur nec minuat. Si vero certus haberi nequeat, indicandus est verisimilior, adjecta hac voce *circiter*. Si et verisimilior haberi non possit, sufficit dicere, quoties circiter peccatum commissum fuerit, v. gr. in die, in hebdomade, in mense vel in anno. Sed si neque hoc indicari possit, saltem est dicendum, an semper consensus datus fuerit, et an tentatio vel occasio talis peccati saepe occurrerit (II. Ap., XVI, 103). Jam vero :

a) Qui post confessionem in bona fide peractam, detegit numerum verum esse *maiores* illo approximative, quem cum particula *circiter* denotavit, non tenetur numerum verum denuo confiteri, quoties ille in approximative continebatur. ex arbitrio prudentum. En *normam* quam tradit S. Alphonsus (VI. 466) : circa ter. intellige bis vel quater ; circa 10, intellige 8 vel 12 ; circa triginta, 27 vel 33 ; circa centum, 95 vel 105 ; circa mille, 950 vel 1050 «. E qua generali norma concludes, inclusum numerum eo magis incrementum, quo major fuerit numerus per particulam *circiter* denotatus. Qui detegit numerum esse *minorem*, non tenetur se retractare ; tum quia numerum bona fide exaggerando non peccavit, tum quia sic nemini nisi sibi soli nocuit. Qui vero numerum certum sine particula *circiter* expressit, dicendo, v. gr. *blasphemavi ter.* et postea recordatur se quater blasphemasse, tenetur omissam hanc vicem declarare . quia non erat in accusatione inclusa. — b) Poenitens qui *uniformem vivendi rationem* tenuit, satisfacit legi integritatis et *non tenetur conjestimes iterare*, si in principio confessionis patefecerit confessario praesenti, quod in annis praeteritis semper confessus sit male (omittendo numerum), et confessarius ab initio, confessionem excipiendo illius anni, elTormet simul judicium de annis praeteritis ». S. Alph. (VI, 504). Et hoc tenendum, licet ipse poenitens postea distinctius recordetur numerum peccatorum. Reuter, I\, n. 313. Idem dicendum, si post confessionem exceptam confessarius advertat poenitentem omisisse numerum explicare in superioribus annis et simul habeat *distinctam notitiam* peccatorum praesentis anni ; ex hoc enim poterit sibi formare judicium distinctum de annis praeteritis, quin repetantur priores confessiones. S. Alph., l. c. — c) Quoad *consuetudinarios*, rudes, vel eos qui post longam moram denuo confitentur, notat S. Alph. (VI. 466) : Confessarium non debere esse *nimis an'tum* circa exquirendum numerum peccatorum (ab illis), quia saepe est impossibile talem numerum habere... Melius faciet confessarius, si diligenter statum conscientiae exquirat, et exinde interrogando poenitentem de lapsibus plus minusve in die, hebdomade, vel mense, saltem in confuso numerum peccatorum apprehendat, quin certum judicium faciat cum periculo errandi Hujusmodi autem poenitentes, ut eruitur ex S. Doctore (VI, 504), *tunc solum supplere tenentur*, si post confessionem longam et implicatam advertunt multitudinem peccatorum notabiliter excedere, et numero et gravitate, numerum eorum quae generaliori modo accusaverunt. Cfr. etiam dicenda n. 1705. *

3° *Circumstantiae mutantes speciem* ; de fide est enim, has etiam declarandas esse cum numero et specie peccatorum, ut constat ex l'ridentino (I. c.) ; et ratio est. quia constituunt specialem malitiam. Intellige, si diversae speciei malitia, quam circumstantia inducit, *gravis* sit, nam si sit *levis* (v. gr. *levis irreverentia* illius, qui in ecclesia surripit librum alterius), necesse non est eam in confessione exprimere.

¶ Qui hoc idem dicendum est de illis circumstantiis, quae vocantur *generales*. ut sunt ingratitude erga Deum, inobedientia, acedia, etc. ; nam eo ipso quod sunt generales et cuivis peccato mortali communes, per se jam intelliguntur. Secus tamen, si formaliter et reflexe intenderentur (Suarez, disp. 22, sect. 4, n. 15). — Cfr. jam dicta n. 179, 3° et 302.

4° *Actus externus peccati*, sive sit omissionis, sive commissionis ; quia non est peccati circumstantia, sed *pertinet ad ejus substantiam*, est illius consummatio et proinde *in se* contra ordinem. Omnes etiam theologi et universalis praxis fidelium legem divinam integrae accusationis peccatorum ad actum externum extendunt : unde pro omnibus jus strictum statuitur (cfr. dicta n. 262 et 312).

Confirmatur: Absque declaratione actus externi, confessarius non posset plerutnque fungi suo munere, ut par est, v. gr. iudicium ferre circa restitutionis obligationem, absolutionem concedendam vel differendam, apta monita prae-benda, etc. S. *Thomas*, 1. 2. q. 72, a. 7 : »Ç. *Alph.*, \. 42 : *Lugo*, disp. 16, n. 437. Ilinc damnata est ab Alexandro Vil propos. 25a : Qui habuit copulam nun soluta, satisfacit confessionis praecepto, dicens : Commisi cum soluta peccatum grave contra castitatem, non explicando copulam ».

5° *Probabiliusque effectus malus, moraliter imputabitur* ; qui nempe secutus est ex causa advertenter posita et non retractata. Sic. v. gr. qui se inebriavit, praevidens se ob ebrietatem omissum esse missam, tenetur confiteri tum ebrietatem tum omissionem sacri ; item qui praevidit se in ebrietate prolaturum blasphemias et revera eas protulit etc. Ratio est, quia talis effectus, ut pote malus et indirecte volitus, est *peccatum in se*, juxta veriore sententiam, ideoque pro ejus accusatione eadem ratio militat, ac pro accusatione actus externi peccati '. Cfr. etiam *Primmer*, 111, n. 374.

Excipitur, si ante effectum perversa voluntas retractata fuerit ; quia in hoc casu eiTectus sequitur mere materialiter nec est moraliter malus . unde, probabile est poenitentem non teneri illum confiteri ut consecutum, sed lanium ut intentum (IV. 149 ; V, 10). Cfr. *Salmant.*, tr. 20, c. 10, n. 28 ; *Lugo*, l. c., n. 439. Vide dicta n. 759, 796, 949. 2n cond., 1264, 2°. — Excipiunt aliqui auctores etiam casum, quo eiTectus *nequeat dici* peccati interni complementum vel externa exsecutio ; v. g., ait IKou/ers (11, n. 320) mors inimici a propinatione veneni secuta.

Ilis explicatis, restat ut duas magni momenti quaestiones expendamus : nimirum 1° an declarari debeant circumstantiae *notabiliter aggravantes*, intra eandem speciem ? 2° an declarari debeant peccata *dubia*? (De peccatis autem *oblitis* sermo erit n. 1699 seq., et de peccatis *in genere tantum accusatis*, jam supra n. 1658 locuti sumus).

'Cfr quae Jam n. 322, q. II, hac super quaestione notavimus. — AA. qui oppositam sententiam tenent (v. gr. *Lchmlmhl*, II, η. 411), concedunt eiTectus subsecutus, *licet actuali hbrrhiti non subsint*, per accidens esse accusandos, ratione reservationis peccati, vel censurae (si nempe illa effectu secuto infligatur), vel etiam restitutionis statuendae propter injustitiam *re* commissam. Item absque dubio effectus declarari debet post interrogationem a confesario factam ad melius dijudicandum de obligationibus poenitentis (vide supra, sub 4°).

1. *De circumstantiis aggravantibus.*

1693.   No t i o . Circumstantiae dicuntur *notabiliter aggravantes*, quando malitiam actus peccaminosi intra eandem speciem non leviter adaugent ; v. gr. ratione durationis, intensitatis, gradus, modi, temporis, personae, loci, etc. — Jam vero, certum est circumstantias aggravantes esse quandoque (per accidens) declarandas : 1° ratione *censurae*, aut reservationis, v. gr. si furtum reservetur quando pertingit ad talem quantitatem ; si 'percussio clerici fuerit gravis vel enormis, etc. ; 2° ratione *numeri* peccatorum, et sic declaranda est circumstantia diuturnitatis temporis, per quod perduravit odium, aut concupiscentia in mulierem ; quia, ex passionis natura, longius spatium fit circumstantia multiplicans peccata (cfr. n. 328) ; 3° ratione *necessariae directionis*, nempe cum confessarius interrogat de consuetudine, de occasione, vel etiam de restitutionis obligatione (VI, 467 seqq. ; 585, dub. 3).

Asl. praecisa hujusmodi ratione quae est per accidens, graviter hinc inde disputant theologi, an necessario, et per se, aperiendae sint circumstantiae notabiliter aggravantes. Jamvero :

Derelictis duabus sententiis, quas infra commemorabimus, AA. hodie communiter absolute *negant* cum S. Thoma, S. Antonino, S. Bernardino Senensi. Scoto, Lugone, Salmanticensibus et aliis non paucis. Ratio est : 1° quia Concilium Tridentinum non alias memorat circumstantias aperiendas praeter eas, quae peccati speciem mutant ¹ ; ergo non obscure videtur innuere, earum manifestationem sutlicere ad hoc, ut confessarius rectum sibi efformel iudicium de gravitate criminum et <ie poena imponenda ; hic enim non omni-moda, sed quaedam tantum aequalitas requiritur ; 2° quia alias poenilentes semper inter angustias fluctuarent, cum semper dubitare possent do integritate confessionum suarum, in determinando quae circumstantiae sint, et quae non sint notabiliter aggravantes ; 3° maxime quia nemo debet obligari ad servandam *legem dubiam*, ut saepe diximus ; atqui lex confitendi circumstantias notabiliter aggravantes est saltem dubia, cum hinc inde disputent gravissimi ductores : ergo (VI, 468).   Nec obstat hic dicere, quod in sacramentorum materia non possumus sequi opiniones solum probahi-

¹ Eodem modo ah *Codex* (can. 901)   Qui pobt bapthinum mortalia perpetravit... debet omnia, confiteri et circumstantias m confessione explicare, *quae speciem peccati mutant*, .

les ; quia hoc procedit, cum agitur de valore sacramenti, secus de integritate ; et in quantum ad valorem, certum est sufficere integritatem formalem (If. Ap., XVI, 29, fin.).

Sententiae contrariae. 1° Prima, quam tenent Suarez, Gonet, Sanchez, etc., affirmat omnes circumstantias aggravantes esse accusandas ob eandem rationem. (pia obligat, ad aperiendas circumstantias mutantes speciem : eo quod utraque accusatio confessarii' iudicium notabiliter mutat. — Respondetur autem, a sola voluntate Christi pendere, quo gradu perfectio adesse debeat in iudicio sacramentali ; quae voluntas in casu non est nobis manifesta. — Quod vero dicit Catechismus Romanus (n. 47) : explicandas esse nimirum circumstantias quae pravitatem valde augent vel minuunt », nimis probat, cum non agatur necessario de iis circumstantiis quae augent vel minuunt *intra eandem speciem* (cfr. *Soldin-Schmitt.* l. c. n. 282).

2° Altera, quam defendunt Laymann, Sporer, Busenbaum, etc., dicit necessario esse confitendas circumstantias *quid*, quae scilicet attingunt integritatem substantialem peccati in individuo, ut est quantitas furti, gradus conjunctionis in incestu. Ratio : alias confessarius non poterit et tunc debet iudicium de substantia peccati. His autem respondetur eodem modo ac supra ; et notatur praeterea, per accidens quantitatem furti gravis esse indicandam, cum scilicet confessarius inquit. Cfr. A. Alph., VI, 468, in fin. ; ed. G., III, p. 482. j

1694. — Conclusiones, a) Non debet poenitens per se declarare *numerus personarum* quibuscum peccavit. Ratio est, quia peccatum non mutat speciem, ex eo quod cum pluribus patratum fuerit. (unde, qui fornicatus est cum tribus diversis, vel iterum cum eadem, satisfacit dicendo, se iterum fornicatum esse : nec tenetur dicere, an fuerint meretrices, an aliae. Attamen, per accidens, si versetur in proxima occasione peccati, v. gr. quia cum eadem persona pluries peccavit, tenetur ut supra notavimus, talem circumstantiam confessario interroganti aperire. Ita communiter cum Bonaeina. Croix-, etc. b) Non est aperienda per se circumstantia *dignitatis* vel *muneris*, v. gr. quod poenitens sit Superior, confessarius, parochus, nisi speciale vinculum iustitiae (vel quid simile) novam malitiam addat (cfr. dicta n. 786). Item non est declaranda circumstantia *temporis sacri* (cfr. n. 580. 3°), nec circumstantia *inductionis*, in peccatis (pia complice habent (n. 509, 5°). c) *Expedi* tamen ordinarie circumstantias *notabiliores* in confessione aperire ; id enim confert non solum ad maiorem animi pacem et humilitatem, sed etiam ad uberius gratiae consuetudinem. tamen igitur adhortandi sunt Christifideles, ut tales circumstantias generatim aperiant tametsi ad id non obligentur. Excipe tamen materiam turpem, in qua hoc per raro expedit. Immo confessarius foret poenitenti scandalum, et ipse sibi periculum crearet, si istiusmodi circumstantias, sine justa causa, exquireret, d) Ex circumstantiis *minuentibus*, illae tantum explicandae sunt, quae vel omnino tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt veniale, ut parvas materiae, indeliberatio, etc. (v. gr. si die Veneris ignorans comedisses carnem), vel alioqui notabiliter mutant iudicium confessarii, saltem quoad speciem » (VI, 471, 6°).

2. De peccatis dubiis.

1695. — Poenitens dubitare potest : 1° utrum peccatum certe commissum confessus sit ; 2° utrum grave peccatum certe confi-

lendum commiserit, incertus scilicet vel de ipso facto, vel de gravitate facti. — *Quocirca sequentes statuendae sunt regulae* 1 :

Regula I. Si dubitatur (dubio vel negativo vel positivo) an peccatum, certe commissum. fuerit *in confessione declaratum*, declarandum est. Ratio est. quia certa confessionis obligatio, in hoc casu, possidet ; nec proinde ipsi satisfit nisi per impletionem saltem moraliter certam, ut in tractatu : *de conscientia* fuse probavimus.

In hac sententia conveniunt omnes, si agitur de dubio negativo. — Quod si dubium est *positivum* (ita scilicet ut peccati confessio aequae probabilis sit ac ejus praetermissio), probabilistae absoluti obligationem confessionis negant, s. *Alphonsus* tamen, seipsum reformans, eam affirmat, citata innixus ratione (2. El. qq. rei., n. 16 et 18). Vide dicta n. 97 seqq. Nec tamen reprobare, subdit B. Doctor 2, quod illi AA. tradunt, nempe quod ille qui *diligens fuit* in suis peccatis confitendis, si postea dubitat an aliquod peccatum omiserit, postquam multum elapsum sit tempus, a quo illud patravit, non tenetur ad confitendum, cum possit credere, eo casu, *moraliter certe* jam de illo confessum fuisse. Et subjungit Concilia : Illi qui diutius vitam rectam duxerunt, licet antea in vitiis habituali fuerint, si postea ipsi dubitant aliquod peccatum aut circumstantiam omisisse in confessione generali, aut particulari, debita diligentia praecedente, confessarius debet imponere ut amplius de illis non confiteantur, et ut nunquam animum ad illa addicant Si agatur de scrupulis, vide n. 1838.

Regula II. Si dubitatur, *an peccatum fuerit commissum*, an pertingat *ad mortale*, et post debili inquisitionem dubium vinci nequeat : tunc, ex sententia probabiliori, sive dubium sit negativum, sive etiam positivum (ex conjecturis fere aequiprobabilibus), non datur obligatio, per se, peccatum hujusmodi confitendi. Ratio est : a) quia Concilium Tridentinum non jam imponit, ut supponunt adversarii, confessionem peccatorum ut sunt in conscientia, sed peccatorum, quorum (poenitentes) habent conscientiam, i.e. certam sententiam seu memoriam ; b) quia non est pro delicto dubio onus certum imponendum, nec in dubio an lex exsistat obligatio legis adest, ut sapienter ait Benedictus XIV (Instil., notii. SO. n. 19). Et hoc currit, etiamsi quis vellet communicare, ut jam diximus (n. 1548, dic. 2°).

Didum est *per se*. nam 1° In articulo vel periculo mortis, si quis positive dubitet, an reus sit peccati gravis, debet non jam peccatum illud positive dubium confiteri sed aut contritionem elicere, aut accipere absolutionem, confitendo saltem aliam materiam certam \ I. »73 ; 11. \p., \V1, 30). — 2° In dubio practico. an aliquid sit licitum nec ne, poenitens debet consilium petere, ne postea in mala fide operetur, et graviter peccet (cfr. n. i 4).

> .Up.. <K! di 1-In»/. XVI. ubi posteriores emendationes ; item
Coni thrillo. XIV. ti el XV, 17: = Has relatus Invenit* ap. Gaudé, HI. p. 437' 430.
-* Il 4p . XVI. 13. et in Op. inor VI. '77 (ab el 5).

Pro praxi monet S. Alphonsus (VI. 476 ; II. Ap., XVI, 32) : *a)* Ordinarie loquendo, consultius est poenitentibus *suadere*, ul ad maiorem suae conscientiae quietem omnia peccata dubia confiteantur, modo non sint scrupulosi, *b)* Qui sunt *timoratae conscientiae*, el a multo tempore nunquam, aut nonnisi perraro mortaliter peccarunt, cum dubitant an tentationi consenserint, praecipue si recordantur se irruente lentatione restitisse ; aut cum dubitant an fuerint in perfecta vigilia ; hi possunt pro certo tenere se non peccasse mortaliter, cum moraliter impossibile sit voluntatem in bono proposito obfirmatam immutari, quin istiusmodi immutatio clare innotescat, *c)* Si *peccatores*, qui ex pravo habitu lentationibus consentiunt, dubitant an consenserint, consensisse praesumuntur. et tenentur confiteri : quia, si restitissent, de conatu in tentatione repellenda utique recordarentur. Merum igitur dubium de consensu praestito, vel negato, vix unquam subsistit (cfr. n. 338).

1696. — Qnaesitum. *An qui confessus esi aliquod peccatum mortale uti d i r u m, tenetur postea illud repetere, quando uti c e r t i m agnoscit?* Hoc modo distinguendum erit :

1° Si dubium fuerit de *existentia* facti, tenetur illud repetere, juxta communissimam atque veram sententiam Et ratio est. quia ex praecepto Tridentini, tenemur confiteri peccata, quorum *conscientiam* habemus. In casu autem proposito, poenitens nunc peccati conscientiam habet. Verum est, quod poenitens illud accusavit ; sed non fuit explicata tota peccati substantia : nam fuit declaratum duntaxat ul dubium, cum tamen fuerit certo commissum.

Argumentum praecipuum sententiae adversae sic sonat : Si quis, accusando sua peccata, utitur locutione : « *circiter* decies hoc feci » nemo eum obligabit ad iterandam accusationem, si postea se undecies peccasse cognoverit : ergo t pari, in casu. *ttesp. S. Alphonsus*, negando paritatem. In secundo enim casu, error poenitentis esi circa substantiam ; eo quod in accusatione facti ut dubii nullomodo accusatio positiva actionis certe admissae includitur (unde et deesl materia sufficiens). In primo vero casu, numerus certus undecimus moraliter locutione *circiter* accusatur. Merito igitur scribit *I'iea*: « Sententia nega-
'iva, quam sequebatur † Pellizarius. quamvis non sit damnata, nihilominus ab eo codice est expurgata a S. Indicis Congr., quae non vult illam tolerare ; (piare in praxi ab ea abstinendum » (de Poenil., q. 2, a. 3, III).

2° Si dubium fuerit de *qualitate* peccati, i. e. poenitens confessus sit peccatum, cujus vel ipse, vel confossarius, vel uterque nesciebat gravitatem, sed postea, lectis vel auditis theologis, mortale esse cognovit, non tenetur illud repetere ; quia nulla occurrit circum-

† liant tenent, praeter S. Doctorem (VI. 478), Busenbaum, Bonacina. Sanchez, ipse Diana. Cardenas, Vha et alii. — Lugo (disp. IG, n. 92), licet ad versae opinioni \ iam aperuerit, prudenter tamen addit : « Ceterum, quia in re morali non est facile recedendum a sensu communi, nolo ego in hoc puncto aliquid definire, sed securiorem partem consulo. » Ante Lugo-
nem enim sententia aillrmanssola valebat. Vide *Vine/. Alph.*, II. p. 86 seqq., ubi testimonia aliorum AA. invenies.

stantia, quae non fuerit expressa, nec opus est ut confessarius determinate sciat, utrum peccatum quod audit, sit mortale, necne.

Addunt tamen AA. limitationem : Nisi aliunde irrita esset confessio, ut si quis ex industria quaesierit ignarum et insufficientem confessarium (cfr. not. *Gaudé*, III, p. 493).

§ 2. De integritate formali.

Integritas formalis in eo consistit, ut poenitens confiteatur omnia peccata, quae spectatis circumstantiis moraliter confiteri potest et debet. Cfr. dicta n. 1690. Haec, ut palam est, non implet totam legem, sed partem legis hic et nunc obligantem atque possibilem, cum certo onere supplendi defectum, remoto impedimento.

1697. - *Principia*. I. Sufficit integritas formalis, quotiescumque poenitens versatur in impotentia physica praestandi integritatem materiale. Ad impossibilia enim nemo tenetur. Porro, ob impotentiam physicam, praeter eos qui peccata invincibiliter *obliti sunt* (vide dicenda n. 1793), excusantur :

1° *Inorantes*, si invincibiliter nesciunt peccatum esse grave, vel adesse obligationem confitendi.

2° *Moribundi*, vel alii in periculo mortis positi, ob *temporis* defectum vel mentis deliquium. De his peculiariter agemus n. 1720, 1853. De *militibus* ad praelium vocatis jam locuti sumus n. 1658 b

3° *Muti*, ob defectum loquelae. Ili igitur, significato per nutus uno alterove peccato, possunt absolvi, tum tempore mortis, tum tempore praecepti paschalis, tum etiam saepius, ne bene dispositis via ad communionem frequentiore plus aequo intercludatur. Non videtur tamen opportunum mutos, (piorum dispositiones difficilius cognosci possunt, cum tanta facilitate ad communionem admittere.

Si muti scriptura vel signis omnia peccata patefacere valent, ad id tenentur ; modo absit manifestationis periculum, aut aliud grave incommodum, ut jam dictum est (n. 1687).

4° *Surdi*, qui omnia peccata sua declarare nesciunt et confessario interroganti respondere nequeunt.

Secus vero *surdastr*; hi enim generatim debent duci in aliquem locum remotum ; adhibitis tamen debitis cautelis quoad tempus et locum, si agatur

- Poentt. in Decreto. quod Ibi retulimus, sequentia notat. Ne omittant capellani militum data opportunitate, milites, docere, absolutionem (generali formula) impertiendam non i... profuturam, nisi rite dispositi fuerint, iisdemque obligationem manere integram confessionem quo tempore peragendi, «i periculum esaserint.

de (eminis. Vide n. 18G7. Ob grave tamen incommodum, v. g. si poenitens nonnisi valde aegre ad talem locum accedere vellet, maxime quia sui status non est satis conscius, *nonnunquam* id posset omitti.

5° *Ignari idiomatis* regionis, in qua versantur, et quibus non est copiaconfessarii, a quo possint intelligi. Ili, si signis dolorem fle suis peccatis manifestant, possunt, sicut muti, absolvi. Xec tenentur uti interprete, ut diximus n. 1688.

Prudenter monet *Ami du Cl.* (1914, p. 314) eamdem, quam pro mutis statuimus, regulam hic applicandam esse, quoad concessionem communionis fréquentions. Confessarius, qui poenitentem alieni idiomatis absolvere cupit, in libris polyglottis vel per interpretem sibi procuret summarium peccatorum signaque apta, ita ut per seipsum statum conscientiae poenitentis facilius cognoscere possit.

1G98. — II. Sufficit pariter integritas formalis, si poenitens sit in impotentia morali instituendi confessionem materialiter integram. Ratio est, quia praeceptum confessionis, cum sit positivum, non obligat cum gravi incommodo confessioni extrinseco (cfr. n. 223). Dicimus *extrinseco* ; nam, nulla difficultas ipsi confessioni intrinseca, quantumvis gravis, unquam excusat, ut notat Tridentinum (Sess. 14, c. 5) ; quia confessio est suapte natura laboriosa. Inde, si intrinseca difficultas excusaret, evanesceret ejus praeceptum (cfr. dicta n. 1550, fin.). Porro, moralis impotentia haberi censetur, cum sequentes *duae* conditiones verificantur. Prima est, cum urget *necessitas confessionis* : v. gr. quia satisfaciendum est praecepto paschali, vel quia sumptio Eucharistiae (aut missae celebratio) nequit omitti sine nota infamiae aut scandalo ; vel etiam, quia secus poenitens deberet manere in mortali, licet per unum tantum diem (II. Ap. XVI, 39). Secunda est, cum *nequit adiri confessarius*, apud quem sine gravi extrinseca difficultate peccata declarari possunt, et ex declaratione omnium peccatorum mortaliū apud sacerdotem, qui solus praesto est, *grave damnum spirituale vel temporale* imminet poenitenti, aut confessario, aut alicui tertio (VI, 487 ; H. Ap. 1. c.).

1° *Excusat ergo, in praejata necessitate*: a) Periculum vitae poenitentis, confessarii, aut tertii : v. gr. si tempore pestis ipse sacerdos prudenter timeat infectionem, nec ideo sinat poenitentem integre confiteri (non excusatur tamen poenitens, si confessarius sponte se periculo exponit) ; si adveniant hostes, v. gr. immediate ante pugnam : quo casu possunt omnes, exhibito aliquo generali signo contritionis et confessionis, unica hac absolutionis forma absolvi : *Ego vos absolvo*, etc. (VI, 485, 48G). Cfr. Decr. S. Poenit., 6 Febr. 1915 f.1. /1. VII, p. 72). Si tamen singuli accedere possunt, ut cito, neglecta integritate confessionis, ad *contritionem* excitentur, hoc potius est faciendum, ait *Lehnikuhl*, II, n. 435. b) Periculum scandalī vel lapsus, tum ex parte poenitentis,

linn ex parte confessarii : in quo confessorius posset ab interrogando abstinere vel imponere silentium ; posset etiam poenitens. qui maximam confessarii fragilitatem cognosceret, quaedam tacere ; posset denique abstinere a subtiliori conscientiae examine, quem peccata contra sextum nimis denuo commovent. *c)* Periculum *revelationis*, seu violationis sigilli : v. gr. si confessarius nequeat integre confiteri, quin peccata alicujus personae in confessione audita manifestet ; item, si confessarius voce nimis alta loquatur, aut surdastrum alloqui debeat : vel si confiteatur aegrotus (vulneratus, mulier parturiens) et adstantes cubiculum derelinquere non possint : vel si poenitens ex gravi causa timeat, ne confessarius legem sigilli infringat, saltem indirecte, v. gr. postquam audivit aliqua peccata graviora, poenitentem voce altiori increpando *d)* Periculum *famae*. v. gr. si sacerdos, mox celebraturus et confessione generali indigens, non posset integre confiteri quin adstantes rem suspicarentur. Idem dic de infirmo ante delationem SS. Sacramenti confesso, et jamjam per sacram synaxi in reficiendo, vel de membro alicujus sodalitatis, si socii jam adsunt pro communione generali, si tunc deberent, eo quod praeteritae confessiones invalidae fuerint, instituere *confessionem prolixior*. Hoc casu, confessarius. audito aliquo peccato, eos absolvat, ipsis communionem praebeat. ac postea redeat integram confessionem excepturus (VI, 484, 485i. *e)* Periculum *gnyis detrimenti*, lum in spirituali profectu, tum in valetudine corporis ac mentis, pro scrupulosis (cfr. dicenda n. 1835), vel pro bis qui laborant neurasthenia aut acerbos patiuntur dolores in capite, unde ipsis difficile est accuratum conscientiae examen instituere. Quoad eos. qui ex morbo gutturis laboriose loquuntur, de se a confessione materialiter integra non excusantur, si commode sua peccata scribere possunt, ut supra diximus. — Porro sicut poenitens, ratione memoratorum periculorum, ab integra materiali accusatione excusatur, ita *sacerdos* quandoque ab obligatione ulterius interrogandi liberatur, si adsunt rationes graves. Inde infra n. 1806, 2° advertimus, interrogationes cum magna discretionem esse faciendas ; quia confessarius non solum bono poenitentis, sed etiam propriae fama et reverentiae sacramento debitae consulere debet. Haud raro nostris temporibus evenit, ut quidam, ex interrogatione sibi vel aliis facta, ansam sumant in sacerdotes, in Ecclesiam malitiose invehendi.

2° . I/crro, non exci s\ t : a) *Periculum manifestandi complicem*, ut n. 1702 fusius dicemur, b) *Timor*, ne ob peccati accusationem obligeris ad denuntiandum sollicitantem (cfr. dicenda n. 1794) vel etiam ne ob prolixitatem confessionis alii facile suspicarentur poenitentem nullis esse culpis gravatum. Excipe, si, ut supra monuimus, in certis circumstantiis immineret verum periculum fama amittendae, c) *Multitudo negotiorum per se sola* ; damnata est enim ab Innocentio XI propos. 59., quae sic sonat : « Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium, qualis, v. gr. potest contingere in die magnae alicujus festivitatis, aut indulgentiae » Cfr. A. *Alph.*, \ I, 595 ; I ice (Thes. damn., in h. prop. I. qui rationes damnationis dilucide exponit. Inde tenentur parochi, si communionem generalem ordinant, sufficienti numero sacerdotum pro confessionibus excipiende prospicere. Tenentur etiam fideles curare ut pro confessione facienda tempus necessarium suppetat ipsis non licet accusationem dimidiare sub solo prae-

licete icitur dicit tnu du \ l (FH . p. 510). mis-ionariuin, qui in longinqua insula solus cum «icto remanet, alium sacerdotem per menses non visurus, posse tacere peccatum grave a se commissum, -i ex parte -ocii in virtute (ragilh adest periculum scandalum, periculum nempe ne vitae laxiori -e pror-u- dedal — Optime tamen additur . praecavendum esse in hac materia ab hallucinationibus. Constare enim debet de influxu accusationis in sociam ad peccatum filii proclivem

textu quod, v. gr., via ferrea mox proficisci debeant. — Diximus : *sola multitudo negotiorum non excusat*, ad procurandum nempe poenitentibus beneficium absolutionis et indulgentiae. Quodsi autem, praeter multorum fidelium concursus, datur ex parte poenitentiam necessitas confitendi aut communicandi, et timor alicujus mali gravis, censemus sacerdotem posse absolvere dimidiate confessos, v. gr., si milites vel operarii numerosi, urgente lege communionis et deliciente copia confessariorum, limitatam tantum temporis moram ad confitendum habeant, et simul periculo gravis vexationis aut damnificationis ex parte auctoritatis competentis exponantur, si hora statuta ad stationem vel officinam non revertantur. Confessarii erit gravitatem circumstantiarum poenitentibus ob oculos ponere, eosque monere de obligatione integram confessionem suo tempore peragendi ; quod melius exhortatione praevia ad omnes directa fiet. Cfr. monita S. Poenit. supra citata, n. 1697. Supponitur autem semper, facultatem confitendi postea poenitentibus diu non suppetere.

1699. — III. Cessante causa excusante, tenetur poenitens supplere defectum confessionis, non statim, sed quando rursum confiteri obligabitur, aut volet. Ratio est, quia impedimentum actuale non tollit simpliciter integrae confessionis obligationem, sed eam tantum suspendit, (unde, sublato impedimento, praeceptum divinum in totum reviviscit (VI, 479). Constat alias ex propositione 11» ab Alexandro VII damnata, quae dicebat : Peccata in confessione omissa, aut oblita, ob instans periculum vitae aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere. Constat denique ex Decreto S. Poenit., 6 Febr. 1915, supra indicato.

Didum est 1° *Aon statim*: obligatio enim moraliter accipienda est. tanto magis quod inculpabiliter omissa peccata jam sunt deleta, et idcirco, dilatio animam in nullum periculum adducit. 2° *Sed quando obligabitur, aut volet*; etenim : a) Obligatio *supplendi* non adfigitur per se tempori vel circumstantiis, ideoque non urget per se, nisi cum urget iterum praeceptum confitendi : scilicet in gravi mortis periculo, vel tempore annuae confessionis. Si quis *pluries communicare* velit post confessionem formaliter integram, non obligabitur ad supplendum ante secundam, tertiam communionem, etc. ; sed tantummodo quando urgebit praeceptum confessionis, b) Cessante impedimento, non licet *peccata oblita vel omissa tacere* in confessione, quae primo subsequitur. Sic enim communius DD. interpretantur sensum propositionis damnatae ab Alexandro XII, et ratio est. quia sicut nova requiritur absolutio, ita necessaria est accusatio quae includat omnia peccata mortalia, (piorum habetur conscientia, ut loquitur Tridentinum (Sess. I, c. 5). Cfr. *Viva*, in h. propos. ; *Lehmkuhl*, II. n. 130. Quare, cum peccatum grave quis absque sua culpa in confessione est oblitus, tenetur in prima illud accusare confessione, (piam memor peccati instituet.

¶

1700. Quaesitum. *Ad quid tenentur illi, qui bona fide confessiones integritate carentes instituerunt ?* Non tenentur quidem ea *integre* repetere, « quia ad tales confessiones jam adfuerunt omnia essentialiter requisita. Tenentur tamen explicare species

ac numerum omissum, ut saltem confessionem praesentem integram faciant! (X I. 504).

Quaestio Specialis.

De manifestatione et inquisitione complicitis.

1701. — I. De manifestatione complicitis. Nonnumquam lex positiva integritatis materialis concurrat cum lege naturali servandae famae proximi, in casu, complicitis : inde enascitur peculiaris difficultas, de qua nunc dicemus.

Sunt aliqui A. S., inter quos *Diana, Mazzotta, Medina, Ballerini-Palnderi*, etc., qui censent non adesse obligationem confitendi peccatum mortale, quod non possit explicari sine manifestatione complicitis. A. *Thomas* autem cum A. S. *phonso* et plurimis aliis oppositam tenet sententiam, quae est *communis* (cfr. S. *ph.* I, n. 489) : nec in praxi primae adhaerere convenit, quia, ut ipse (*appello* (11, n. 220) fatetur, non fundatur in solida ratione et maximos theologos contra se habet. Praeterea validae omnino sunt rationes, quae pro secunda sententia adduci solent, ut ex mox dicendis clarius patebit. Jamvero haec statuimus :

1° Certum est, *complicem esse occultandum*, quotiescumque confessio sine ejus manifestatione potest esse materialiter integra. Ratio est, quia fama proximi in casu debet servari.

Ideo nefas est, declarare *materiam liberam*, scilicet, peccata venialia vel mortalia alias confessa, quibus patefieret grave crimen alterius (VI. 489). Immo confessorius id debet prohibere, cum animadvertit.

2° Certum est etiam, poenitentem, reum peccati mortalis *nondum confessi* (materia necessaria), teneri adire confessarium *cui compier sit ignotus*, si eum adire possit absque incommodo temporali vel spirituali. Ratio : urget lex famae proximi tuendae, praesertim si manifestari debeat crimen magis infamans. Excipe, si agatur de peccato *non gravi* ex parte complicitis. Ex altera vero parte, non est dubium quin poenitens, *ex justis causis*, excusetur ab obligatione quaerendi alium confessarium : sua enim jura sunt potiora, secundum dicta n. 1198.

(*causae creusantes* a quaerendo alio confessario se referunt praecipue ad revelantem, et sunt sequentes : *a*) Si urget periculum mortis, aut praeceptum annuae confessionis, *b*) Si grave sit poenitenti omittere confessionem, aut communionem *c*) Si difficulter alteri quam consueto confessario conscientiam aperiret *d*) Si alias privaretur beneficiis alicujus indulgentiae extraordinariae.

¹ Ubi qui posui longum (in ipsius sacramenta denuo recipiunt, vel quorum conscientia nulli) et implicatu oneratur peccatis, diximus n. 1092. et adhuc dicemus n. 1705.

c) Si secus in peccato ve) per unum diem remanere deberet, f) Si adeundo confessarium, cui complex notus est, meliorem habiturus sit directionem, vel percepturus consolationem notabiliter majorem, g) Si credatur complicem cessisse juri suae famae, puta si frater peccavit cum sorore, quam scit non posse sejungi a comitatu matris, ut alium adeat confessarium. Hinc, saepe excusantur matres et uxores manifestantes peccata virorum et filiorum confessario, qui hos novit, ratione petendi consilii, doloris leniendi, etc. : nimis enim ipsis durum esset, si alium confessarium quaerere tenerentur. — Conferendum tamen est commodum directionis cum infamia (VI, 488, 6° et 490).

3° Posito quod poenitens excusetur ab obligatione quaerendi alium confessarium, *tenetur* confiteri peccatum mortale, quod non potest explicare sine manifestatione complicitis. Hoc eruitur ex principio praecedenti : si licet sub debitis conditionibus manifestare verum alterius crimen, si hoc licet etiam casu quo nullum speciale praeceptum ad hoc obligat, quanto magis licebit, si concurrat grave praeceptum positivum. Stante igitur hoc praecepto, illud certe impleri debet, cum materia praecepti aliunde sit licita.

Adde quod hic non agitur de diffamatione proprie dicta ; quia revelatur peccatum occultum uni viro, qui simul prudens et taciturnus esse debet ; agitur de peccato, ob quod complex (per suum consensum in illud) jus ad famam jam amisit, in ordine ad confessionem illius peccati (VI, 489). Adde etiam, quod famae proximi non est habenda ratio strictior quam propriae. Jamvero nemo non affirmabit, poenitentem teneri ad accusationem integram suarum culparum.

1702. 11. De inquisitione complicitis. Probe distinguendum est inter inquisitionem *materialem* et *formalem*. In priore, fit mera indagatio status conscientiae poenitentis (ex qua tamen per accidens deveniri potest ad notitiam complicitis) ; in posteriore, inquisitio fit praecise eo fine ut quis in notitiam complicitis deveniat. Jamvero :

1° Illicita est inquisitio *formalis*, sub gravi, etsi fiat ob bonum finem, ex. gr. ad emendationem rei. Can. 888, § 2. Patio, cur sub gravi prohibeatur, non est quia confessarius inducit ad detractionem gravem, eum agatur de manifestatione uni soli facta (cfr. dicta n. 1200, q. IV) ; sed quia hic modus agendi adversatur caritati et reddit sacramentum odiosum (poena tamen excommunicationis non amplius incurritur).

2° Licita est inquisitio *materialis*, quae fit ut cognoscantur circumstantiae necessariae peccatorum, ad melius consulendum poenitenti. Ratio desumitur ex dictis de voluntario indirecto.

Potest igitur confessarius indagare, an complex in peccato turpi sit consanguineus vel allinis, an sit ligatus voto castitatis, an habitet in eadem domo, an sit proprius parochus, etc. Caveat vero ne curiosius non necessaria perscrutetur; hoc enim fidelium animum a confessione multum averteret.

3° Confessarius quandoque potest *obligare* poenitentem (etiam sub poena denegandae absolutionis) ad complicem patefaciendum : quando nempe hoc necessarium est ad avertendum vel reparandum *publicum damnum*. Hatio est, quia de se poenitens ad id ultro teneatur (recole dicta n. 497 et 1198).

In hujusmodi casu, licebit confessorio imponere, in genere, ut poenitens complicem illi, qui damnum vel scandalum avertere possit, patefaciat. Stante vero prohibitione canonis cit., ipsi non licebit regulariter dicere : *Revela mihi*. Si revelatio alteri utiliter fieri nequeat, et confessarius, qua Superior, solus ad bono publico providendum sit idoneus, exigere poterit, ut extra confessionem ipsi nomen indicetur ; dummodo aliunde (ut patet) poenitens ad hanc denuntiationem *teneatur*. Si autem poenitens, ex se, *sponte sua* complicem revelet, et confessarium roget ut complicem corrigat et damnum avertat, tunc confessorio nulla prudentia opus est : nam ordinarie loquendo *non expedit ut se immittat in hujusmodi rem*. Ipsi enim tantum incumbit curare damnum sui poenitentis, non alienum, et solummodo intra confessionem, non extra : et ex alia parte confessarius difficulter assumet hoc munus corrigendi, sine periculo scandali et offensionis sacri ministerii ». Ita A'. *Alph.*, VI, 492, ftn.

§3. De modo phoci handi integritatem confessionis.

Obligatio procurandi integritatem confessionis spectat primario ad *poenitentem*, defert u vero poenitentis secundario ad *confessarium* ; unde duo principia statui debent.

) 1703. Principia. I. Poenitens tenetur per se et sub gravi praemittere confessioni diligens examen omnium, quae commisit, peccatorum mortalium. Can. 901. Non posset enim, sine tali examine, *omnes animi sui xizui* perscrutari. Trid., Sess. 14, c. 5. Pro uberiore hujus principii explanatione animadvertimus :

1° N'e EssAitut μ est examen regulariter. Quandoque tamen, omisso examine, nullum aderit probabile periculum aliquod peccatum mortale omittendi. Itaque :

a) Qui *brevi tempore post confessionem* ad confessarium redeunt, eo quod denuo in peccatum relapsi sunt, fere nullo examine indigent, b) Qui ordinarie *non nisi venialia* accusant, qui *moraliter rem sunt* se a mortalibus esse immunes, in tantum tenentur excutiendae conscientiae immorari, in quantum id necessarium est ad subministrandum sacramento materiam sufficientem. *Hortandi* t unen sunt ut in conscientiae examine non nimis deproperent, eique spatium aliquorum saltem minutorum impendant quo melius suos defectus agnoscere et agnitos extirpare valeant, c) Qui sunt *scrupulosi*, τιοη debent multum suam conscientiam excutere imo. longior investigatio ipsis aliquando interdicienda es(si enim graviter peccassent. statim prae oculis peccatum haberent, d trgrofi non tenentur ad accuratum examen sicut sani, ut palet. Advigilandum est igitur, ne suam confessionem *differant*, sub praetextu quod consentium nondum sufficienter excusserint. Eos ipse confessarius examinet ;

praestat enim eos, etiam imperfecte confessos, per absolutionem in statum gratiae restituere, quam, dilatis Ecclesiae sacramentis, certo damnationis periculo exponere. *Elbel*, de Poenit., n. 153 (cfr. etiam n. 1854). *e*) In casu *extremae necessitatis*, in quo *confessio generica* valida est atque licita, non requiritur tantum examen conscientiae. Cfr. n. 1658 et 1697.

2° *Diligentia*, quae in examine instituendo requiritur, est *diligentia mediocris*, qualern vir prudens in arduis negotiis adhibet ; vel qualem, inoraliter loquendo, docti et timorati adhibere solent. *etiamsi, tuis putet, majore diligentia plura se reperturum* ». 5. *Alph.*, VI, 471 ; *Lugo*, disp. 16, n. 590 seqq. Non ergo obligantur poenitentes ad diligentiam summam. Quare, quoad ipsam *examen*, haec statuimus :

a) Xenio tenetur ad *scribenda* peccata sua. Remoto periculo evulgationis, id quidem utile est, ne peccata memoria excidant ; sed vitetur nimia anxietas, ideoque id scrupulosis prohibeatur. *S. Alph.* (I. c., 3°). *b*) Diligentia examinis aestimanda est pro *capacitate poenitentis*: homines enim rudes non tenentur tantum examen perficere, quantum homines exculti. Aestimanda est etiam pro *temporis mora*, quod ab ultima confessione elapsum est. Ponderandae sunt etiam aliae circumstantiae in modo vivendi, in consuetudinibus poenitentium. *r*) Suspicionem *gravis negligentiae* in instituendo vitae examine poenitens ingerit : si post sui discussionem (modo non sit scrupulosus) sensit remorsum conscientiae clamantis ; si post confessionem reperit se plura peccata mortalia omisisse quam dixisse ; si, ab una alterave hebdomade confessus, utitur locutione *circiter* » ad accusandum peccata externa enormia, v. gr. fornicationem. Ha Reuter, Sporer, Mazzotta (ap. *Lehmkuhl*. II, 450).

3° *Methodus* observanda, in examine conscientiae, cujusque arbitrio relinquitur. Obligationi sine nimio labore poenitens satisfacere potest, si, Dei auxilio implorato, in mentem sibi revocat praecepta Decalogi et Ecclesiae, peccata capitalia, obligationes proprii status, et simul inquit, an et quoties circa haec omnia deliquit cogitatione, verbo et opere. Et hoc facilius consequetur, si mente revolvit loca quo se contulit, personas cum quibus conversatus est, negotia quae tractavit, animi affectiones quibus indulgere solitus est. 5. *Alph.*, Instr, catech., P. 2, c. 5, n. 3.

a) Utiliter adhibebunt poenitentes sic dictum catalogum peccatorum, qualis invenitur in multis libris devotionis. Qui saepius confitentur, de facili statum suae conscientiae agnoscent, si examinaverint quonam modo satisfecerint obligationibus erga Deum, erga proximum, obligationibus sui status, *b*) Eos, qui vitam potius uniformem egerunt, adhortatur Sporer, ut « trina tempora considerent : unum diem feriale, quid in illo fecerint... ; unum similiter diem festum ; tempora denique extraordinaria itinerum, negotiorum, nuptiarum, conviviorum, occasionum ». — Conferatur *Appendix I* in fine hujus voluminis.

1704. — 11. Confessarius potest, immo debet interdum conscientiae examen supplere, necnon integritatem confessionis ipse procurare.

Ad rem sic S. Doctor : « Quamvis debitum examinandi conscientiam sit praecipuum poenitentis, nihilominus, quidquid alii DD. dixerint, non est dubitandum quod, si confessarius cognoverit poenitentem non satis diligenter conscientiam suam discussisse, tenetur ipse eum interrogare, prius de peccatis, in quae verisimiliter incidere poterat, et postea de eorum specie et numero, ut probatur ex c. *Omnis ulriusque* de Poenit., et ex Rituali Romano (II. Ap., XVI, 102). Ad hoc vero tenetur qua *judex*, ut cognoscat causam, et qua *minister sacramenti*, ut procuret ejus integritatem. Sed de his infra, n. 1804, longior sermo erit.

/1705. — Quaesitum. *Quid agendum confessorio, si poenitentes non salis discussa conscientia accedant?* Distinguendae erunt variae hominum classes

1° Si sint sufficienter *instructi*, in aliud tempus remittendi sunt. Humanissimis verbis, ait Catechismus Romanus (n. 60), eos a se dimittet ; hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde revertantur ». Ratio est, quia vix fieri potest, ut quis, saltem si de longiori confessione agatur, repente rogatus de omnibus recordetur (VI. 471, 2°). *Excipe, nisi circumstantiae aliud suadeant*, quod maxime nostris temporibus locum non raro habebit ; quia si dimittantur, non amplius revertentur, vel saltem nonnisi rarissime.

2° Si sint *rudes*, non facile remittendi sunt. Perperam agunt, ait 5. *Alphonsus*, qui rudes dimittunt, ut melius se examinent ». Et graviter subdit : » Illos Segneri vocat errorem intolerabilem, et jure optimo, quia hujusmodi homines, quantum laborent, difficulter se examinabunt, ut par est, et ita exacte, sicut potest ipse confessarius eos examinare : et contra, cum dimissi sunt, periculum erit ne, exterriti difficultate se examinandi, a confitendo retrahantur, et in peccatis obdurescant. Advertat nihilominus confessarius, se non teneri tam minuto hos interrogare, interroget tantum de peccatis, in quae faciliter incidere possunt, spectata eorum *conditione* et *capacitate*. Immo, cum poenitens, licet rudis, videatur sufficienter esse instructus et diligens in confitendo peccata sua cum circumstantiis.... tunc confessarius nihil aliud tenetur interrogare » (II. Ap., XVI, 103 ; cfr. Op. mor., VI, 607).

3° Si sint *consuetudinarii*, non debet confessarius nimis anxie inquirendo numerum peccatorum immorari, ut jam notavimus ; quia saepe impossibile est talem numerum invenire ; plures ad importunitatem confessorii solum *divinando* respondent : *centies, millies*; sed quis prudens eis fidem praestabit ? Melius facit confessarius, si diligenter statum poenitentis exquirat, nempe vivendi rationem, applicationem quam impendit ad alia negotia, tempus consuetudinis cum complice, locum ubi potissimum moratus est ; et deinde inquiret de numero, interrogando poenitentem : quoties circiter peccaverit in die, in hebdomade, aut mense, proponens ei plures numeros, v. gr. ter aut quater, octies vel decies, ut videat, cui numero potius ille adhaereat. Et si poenitens numero majori adhaereat, optimum factu erit, si iterum interrogetur de numero majori ». Sed in hoc confessarius advertat, ne formet de numero iudicium certum ; nolet frequentiam in genere, et in confuso iudicium faciat, apprehendendo peccata quotquot sint coram Deo (II. Ap., XVI, 103 ; Op. mor., VI, 466). Vide n. 1692, 2° et 1805.

A r t i c u l u s III.

De iteratione confessionis.

In hoc articulo agemus : 1° in genere, de confessione iteranda ; 2° in specie, de confessione generali.

§ 1. De confessione invalida iteranda.

17(H). — P r i n c i p i a . I. Confessio est invalida, quoties ei aliquid essenziale deest, sive ex parte confessarii, sive ex parte poenitentis. Id sequitur ex dictis de materia et forma, et ex dicendis de ministro. Jam vero :

1° Ex parte confessarii aliquid deest essenziale, si sententia quam profert non est *sententia judicialis*, i. e. judicis competentis, qui in causa cognita decidere intendit. — Hoc officium judicis est in confessario omnino conspicuum ; altera officia patris, doctoris, medici, licet sint maximi momenti, officium judicis corroborare debent.

Hinc, non absolvit valide: a) Ratione defectus *jurisdictionis*, qui eam nullo modo accepit, vel cui est jure ablata (v. gr. erga complicem in peccato turpi), vel qui impeditur per censuram (excommunicatus vitandus, suspensus denuntiatus), vel cui restricta est quoad talem casum, quem poenitens unice confitetur. — b) Ratione defectus *actionis essentialis*: qui formam substantialiter vitiat, vel non habet intentionem absolvendi. — c) Ratione defectus *necessariae cognitionis*: qui nullum peccatum intellexit. Dicimus *nullum*; quia si aliquod intellexit, valida est absolutio bona fide recepta. Quod si confessarius, v. gr. ob strepitum, somnolentiam, distractionem, aliquod peccatum non audiebat, debet perse petere poenitentem ut hujus accusationem iteret. Si autem somnolentia, distractio, etc., perduraverint, sufficit ut in line confessionis a poenitente inquirat, an credat se habere mortale. Si affirmat, petat ut iterum id *omne* dicat, modo accusatio iteranda non sit longa. Cfr. A. Alph., VI, 198, 499, 626. Vide infra n. 1709, 11. — d) Ex eadem ratione non absolvit valide, qui cum absolvit *nihil recordatur*, i. e. nec peccata, nec statum poenitentis. nec poenitentiam injunctam/nec quod aliquam poenitentiam imposuerit : tunc enim nequit proferre iudicium. Attamen, facta denuo a poenitente confessione in communi, confessarius jam *valide* absolveret (etsi nondum licite), ut dicunt Laymann, Croix et alii (VI, 502, dub. 3). A fortiori, *valide* absolveret, qui recordaretur se *poenitentiam imposuisse*, etsi nesciat quamnam. Sed confessarius etiam in hoc casu *illicite* absolutionem daret, quia, ut ait S. Doctor (VI, 502, dub. 2 et 3 ; 11. Ap., XVI, 44), sacerdos debet sibi formare iudicium, saltem in confuso, de statu poenitentis, tum ad dandam absolutionem, tum ad injungendam poenitentiam. quae utique imponenda est ad faciendum sacramentum integrum (n. 1715). I *alide* denique et *licite* absolveret, qui *ipsius poenitentiae* recordaretur : quia ex ipsa notitia poenitentiae potest sibi efformare iudicium de statu poenitentis, ut censent multi DD. graves (VI, 502, dub. 2). — Dicunt aliqui AA. absolutionem non esse validam, si confessarius nequeat *discernere*

inter peccatum et peccatum, etiam in casibus obviis. Sed negant Salmanlicenses, Lugo, Suarez et alii quos commemorat A. Alphonsus (VI, 500 ; ed. G., II, p. 511) ; quia in casu nihil essenziale deficit, licet cognitio causae ex parte iudicis sit manca. Sic enim censendus est Christus Dominus hoc instituisse sacramentum : cum tales defectus passim contingant. Vide etiam dicenda n. 1786.

Patet, in omnibus casibus invalidae confessionis poenitentes obligatione teneri vel iterandi vel supplendi accusationem : de his infra n. 1709.

2° Ex parte poenitentis, invalida est confessio : a) Ratione defectus *capacitatis*, si nempe est invalide baptizatus, vel res necessitate medii necessarias ignorat, b) Ratione defectus *dispositionis*[^] si desunt quae tanquam essentialia supra indicavimus : sufficiens examen, contritio et verum propositum, integritas (saltem formalis), sinceritas ; si adest impedimentum (excommunicatio), quo non obstante, poenitens scienter ad recipiendam absolutionem accedit ; vel mala fides, (piae se prodit specialiter, si poenitens scienter quaerit confessarium surdum, indoctum, etc. (VI, 501). Probe tamen haec tibi notes :

1707. a) Confessio potest esse invalida, quin sit sacrilega. Est simpliciter *invalida*, seu nulla, si deest dolor vel propositum, quin poenitens ad talem defectum advertat. Est nulla et *sacrilega*, si ad defectum advertit, et mala fide agit. Item est sacrilega, si fiat absque voluntate adimplendi gravem satisfactionem impositam ; nisi occurrat casus de quo dicemus n. 1721. b) Confessio aliqua potest esse invalida (irritum sacrilega), quin omnes *subsequentes confessiones* sint idcirco invalidae. Perfecta enim oblivio defectus in praecedenti confessione commissi, et bona fides, quae confessiones posteriores comitatur, efficiunt, ut istae sint per se validae, et tollunt indirecte invaliditatis defectum in antecedenti confessione inclusum. Quo casu, sola confessio invalida repetenda est, non autem confessiones posteriores (Praxis conf., n. 22).

1708. II. Omnis mortalium peccatorum confessio, de cujus invaliditate moraliter certo constat, iteranda est. Ratio patet ex dictis n. 1706. Diximus *moraliter certo* : in moralibus enim non requiritur certitudo absoluta, ut imponatur vel tollatur obligatio, sed sufficit certitudo moralis (cfr. n. 31 et 37). Si quis, v. gr., post confessionem statim, sine ullo conatu, labitur. signum moraliter certum exhibet, ejus confessiones praeteritas nullas fuisse, quia deerat dolor et propositum. Talis igitur debet hujusmodi confessiones repetere (II. Ap., XVI, 46, fin.).

In inbio autem de confessionis validitate, duplex haec regula statuenda ac tenenda est : 1° Si prudenter dubitetur de *ej-sistentia actus essentialis* ad confessionis validitatem, v. gr. si dubitetur positive an confessorius posuerit formam. an poenitens elicuerit actum contritionis ; confessio est iteranda, ex illo principio ; « non satisfit praecepto certo per satisfactionem dubiam » (nisi suppleat Ecclesia, ut lit pro jurisdictione). 2° Si dubitetur *de modo actus*, i. e.

si dubitetur an actus rite positus fuerit, prout erat de jure ponendus, v. gr. an propositum certe elicitum satis efficax fuerit, an peccata, certo confessa quoad substantiam, fuerint sufficienter declarata : in tali rasu, confessio non est repetenda, quia valet regula juris : « In dubio, standum pro valore actus ». Hinc 5. *Alphonsus* (H. Ap. XVI, 46) cum P. Segneri : Xon tenentur, inquit, poenitentes ad repetendas confessiones, quoties praesumptio, et per consequens possessio, stat pro illarum valore, nisi de nullitate constet ». Sic, v. gr., poenitens, qui post confessionem occasiones vitavit, et per aliquod tempus temptationibus obstitit, bene potest judicare suas confessiones fuisse validas, nec tenetur eas iterare (cfr. n. 52 et 53) x.

/ /

.1709. — Quaesita. I. *Quomodo iteranda confessio invalida?* Distinguimus varios castis, scilicet :

1° Si instituitur apud *alium* confessariuin, est nova confessio, ac proinde omnia et singula peccata accusanda sunt.

2° Si instituitur apud *eiundeni* confessariuin, sufficit, ex probabili et communiori sententia, si poenitens se accusat *in genere* de peccatis jam patefactis, dummodo confessarius eorum saltem in confuso recordetur.

Quod si *nullius peccati memoriam* servaverit, sufficit, si recordetur status poenitentis, vel confusam de ejus conscientia notitiam réassumât. Ratio est : a) quia talis confessio, etsi invalida aut etiam sacrilega, facta tamen fuit in ordine ad recipiendam absolutionem, et bene potest dici sacramentalis, dum jam obligat ad sigillum sacramentale ; b) quia, quamvis non fuisset sacramentalis ex parte poenitentis, ejus tamen ratificatio seu generalis repetitio conjuncta cum cognitione, quam confessarius de singulis peccatis prius habuit, reputatur sufficiens ad iudicium sacramentale. et ad eam efficiendam validam atque integram (VI, 502). Hoc a fortiori valet, si, dilata per aliquod tempus absolutione, poenitens iterum confessario se sistit. Cfr. n. 1706, 1°, d.

II. *An et quomodo repetenda sit confessio facta confessario non attento vel inepto ?*

1° Si facta sit *mala fide*, v. gr. si poenitens adverterit confessarium aut non audire, aut dormire, aut esse ignarum, aut peccati gravitatem non intelligere, utique confessio iteranda est ; quia poenitens hujusmodi peccavit actu, quo confessus est (VI, 499).

2° Si facta sit *bona fide*, distinguendum : a) Si constet confessarium *nihil* audivisse, tota confessio est repetenda, ut patet ex dictis (n. 1706). b) Si constet, peccata non fuisse declarata quoad numerum vel speciem, aut certum *aliquod peccatum* non fuisse intellectum, supplenda est confessionis integritas, c) Si « denique, finita

De hac materia tractat S. *Alphonsus* in I. II, n. 2 et in L VI, n. 505. Si quae adfuerit inter utrumque locum discrepantia, praeferenda sunt quae in I. II legimus, eo quod a S. Doctore a «exta editione adduntur. Vide rd. G., I. p. 298 ; III, p. 515 ; cfr. etiam *Vuid. Alph.*, vol. 2» p. 79, et jam dicta superius n. 1680, nola 2.

confessione, irtelligas confessarium *aliqua peccata* non percepisse sive propter somnum, sive propter distractionem, nescias autem quae sint illa, teneris, juxta communissimam sententiam, si *brevis* fuerit confessio, eam repetere, quia de singulis prudenter potes dubitare. Si autem *longa* fuerit, non teneris, ob rationem contrariam » ; et quia eo casu, praesumitur Deus non obligare ad integritatem confessionis cum tanto incommodo. Inde, satis erit illa confiteri, de quibus dubitas utrum fuerint a confessario intellecta (VI, 499 ; H. Ap., XVI, 42).

111. *An repetenda sint peccata historice extra confessionem narrata ?*

1° Si confessarius distinctam omnium servaverit notitiam, non sunt repetenda, sed sufficit, si poenitens dicat : « accuso me de his omnibus, quae tibi jam enarravi ». 2° Si confessarius tantum in confuso eorum recordetur, ex integro repetenda sunt ; secus enim nec prima nec secunda confessio foret sacramentalis : non prima, quia non fuit facta in ordine ad absolutionem et sine onere sigilli sacramentalis ; non secunda, quia peccata non sunt singillatim declarata, prout a Concilio Tridentino requiritur.

Ita pro *secundo casu* S. Doctor (VI, 502, dub. 1, fin.) contra Lugonem (disp. 16, n. 638). Lugonis opinionem post duo saecula resuscitavit Ballerini. quem etiam aliqui sequuntur. *Lehmkuhl* (II, n. 451, nota) illam singularem sententiam in uno casu probabilem esse censet : si nempe sacerdos, audiendo expositionem peccatorum, jam aliquatenus suspicaretur se posse narratorem ad confessionem sacramentalem adducere : unde ex parte jam adfuit initium confessionis sacramentalis, tanto magis quod sacerdos, hac intentione ductus, melius ad exposita attendet, et ita propius ad *primum* casum accedet quaestio.

§ 2. De confessione generali.

Definitio. Confessio generalis est repetitio plurium confessionum. Complectitur, vel totam vitam, vel partem ejus notabilem, v. gr. unum aut plures annos.

Divisio. Confessio generalis alia est *necessaria*, quae scilicet instituenda est ob invaliditatem confessionum praeteritarum ; alia *spontanea* seu *libera*, quae instituitur ex consilio confessarii, vel ex devotione poenitentis. Haec porro potest esse, pro ratione personarum et circumstantiarum, vel *utilis*, vel *inutilis*, vel etiam *nociva*.

¹ Cfr S. *Leonardo*, Dilect della conf. gen. ; *Brahm*, de Reticentia volunt, peccat. ; Zeffe, la Confession tertnys, Theol. pastor., c. 8 ; Benger, Pastoraltheol., III, § 170 ; Frutuini II. Dissert. XIII, sulla confess. generale ; Prtimmer, III, n. 388 ; f. *bach*, II. n. 624.

RIO. — *Principia*. I. Confessio generalis, sub gravi regulariter injungenda est omnibus, qui invalide vel sacrilege confessi sunt. Palet ex dictis in § praecedenti. Diximus *regulariter*, quia non semper monendus est poenitens de invaliditate confessionum praeteritarum, quando nempe versatur in bona fide, eisque repetendis non assensurus praevидetur. Hoc enim in casu, absolutio indirecte ad invalide factas confessiones sese extendit. Nonnunquam tamen prudens confessarius poenitentem ita examinare poterit, ut is, vel nesciens, generalem confessionem peragat. Qua peracta, nihil jam obstare videtur, quominus praeteritarum confessionum invaliditas ipsi manifestetur, ut ita cum perfecta animi serenitate recedat. Et haec quidem agendi ratio tenenda est, quotiescumque spes affulget ut confessionis integritati ita consulatur.

1711. — II. Confessio generalis, licet non necessaria, petentibus eam est ordinarie concedenda ; et permultis, etiam non petentibus, prudenter suadenda. Iline sequens 5. *Alpkonsi* ad populum monitum : « Unumquemque hortor, ut, nisi adhuc fecerit, peccata omnia, quae unquam in vita sua commisit, confiteatur ; et non solum pro illis loquor, qui sacrilege... aut invalide confessi sunt... verum etiam de unoquoque, qui ad bonam vitam se recipere velit » (Instr, catech. P. II, c. 5, n. 11). Diximus 1° *Ordinarie concedenda* : nam si excipias scrupulosos et alios quosdam, de quibus infra dicetur, confessio generalis, aut saltem partialis confessionum iteratio, multum prodest ad majorem dolorem de peccatis concipiendum, ad animae pacem et tranquillitatem, et ad perseverabilem vitae mutationem. Immo, non raro evenit, ut quae primum utilis tantum existimabatur postea dignoscatur vere necessaria. 2° *Prudenter suadenda* : nam, neque omnibus indiscriminatim, neque ulli importunis adhortationibus eam obtrudere licet, (piando non est necessaria (Praxis conf., n. 20, 5°).

Opportune igitur suadenda est, sive totalis, sive partialis, prout expedire videbitur : *a)* iis, quorum priores confessiones, praeprimis ob defectum doloris et propositi, dubie validae censentur ; *b)* iis, qui accuratiore institutione ad Christianam vitae rationem indigent, maxime si sint homines bonae voluntatis, qui prompto animo consilium excepturi praevidentur ; *c)* iis, quos tenet perfectioris vitae desiderium, v. gr. postulantibus ante novitiatum, ut suadet can. 541 ; *d)* iis, qui in periculo vitae exsistunt, aut tali periculo se committere coguntur ; *e)* sponsis, et omnibus gravioris momenti vitae partem finientibus vel incipientibus ; *f)* omnibus fidelibus, universim, in occasionibus extraordinariis, quae juxta mentem Ecclesiae ipsis offeruntur ad expiandas conscientias, et dignos fructus poenitentiae producendos, ut sunt jubilaum et missiones ; *g)* personis piis, quae sacrum secessum celebrant : in quo rem utilem faciunt, iterando confessiones lotius anni. Vide 0'. *Franc. Sales*, Philothee, P. i, ch. 6.

1712. — III. Confessio generalis non est concedenda, sed prohibenda iis omnibus, quibus notabiliter nocitura judicatur. Hujusmodi sunt : 1° Scrupulosi, quibus unica quidem confessio generalis prodesse poterit, sed quibus iterata nocebit ; unde non sunt in hoc audiendi, sed ad caecam obedientiam enixe adhortandi. 2° Poenitentes, qui nullum peccaverunt contra 'sextum preceptum. nec possunt, sine periculo se iterum inquinandi, iterare confessionem jam valide factam ; unde suilicet, si de peccatis doleant, et accusationem summation renouent. 3° Quidam occasionarii ac recidivi, qui non sunt vere dispositi, et interdum confessionem generalem petunt, quo facilius absolutionem aucupentur. Isti se produnt modo quo de peccatis ab ultima confessione commissis se accusant : et ideo sunt monendi et benigne instruendi, ut occasionem relinquunt utque contra pravum habitum strenue pugnent, ac postea generalem confessionem cum fructu instituant (cfr. n. 1822 et 1823).

1713. Regulae practicae. Prudens confessarius observare debet plura, quae se referunt tum ad *tempus*, tum ad *modum* confessionem generalem instituendi, juxta ea quae hic notata reperiet ; nempe:

I° *Quoad tempus*. Si poenitens se exhibeat dispositum, ex rerum adjunctis colligendum est. utrum confessio *statim* inchoanda sit, an *in aliud tempus* differenda. Qua in re considerandum est : num ipse poenitens, perfectiori praeparationi consulturus, dilationem desideret ; num ad instituendum bonum conscientiae examen vere aptus sit ; num aliquod obstaculum, sive ex parte poenitentis, sive ex parte confessarii, suboriri posset, quo confessio impediretur. a) Si confessio revera *procrastinanda* videatur, poenitens edoceatur rite se praeparandi modum ac methodum instituendi conscientiae examen, adjecta admonitione, ut in hoc negotio accurate quidem ac diligenter, non autem scrupulose procedat. Admoneatur de adhibenda diligentia, quae in eo est, ut per orationem ac frequentem actuum contritionis iterationem, veram sibi contritionem comparet. ac postremo, ad ejus erigendum animum, ostendatur facilitas, quacum confessio generalis, quae menti magnam pacem concedit, peragi solet, eo magis quod confessarii opportunum ac paternum adjumentum ei non sit defuturum. b) Si vero poenitens *omnino redire nequeat*, vel nonnisi post longum tempus, aut si communicandi necessitas urgeat, confessio generalis *statim* excipienda est. Si magnus esset poenitentium concursus, aut breve temporis vacui spatium, confessarius poterit se ad omnino necessaria restringere, contrahendo instructiones atque adhortationes ; adjecta tamen admonitione. ut poenitens vel tardius, etsi post longius tempus, ad se revertatur, ceteras, quae necessariae sunt, instructiones auditurus ; vel saltem ut alium zelantem confessarium. a quo edoceatur, quamprimum potuerit, conveniat (*S. Alph. Monita ad conf.*, n. 15).

2° *Quoad modum*. Confessarius semper attendat oportet ad *finem*, quem confessio generalis attingere debet. Regula ordinaria est. ut pro viribus procuratur non solum integritas materialis confessionis, sed etiam *pax et tranquillitas animi* in poenitente, ita ut ille majori cum fiducia vitam novam incipiat. Quocirca advertimus, ad majorem animae pacem et munditiam, praesertim si agatur de confessione tantum utili, recte declarari et quaeri posse etiam *mate-*

nam haud necessariam, i. e. dubie mortalia, venialia graviora, circumstantias aggravantes (excipe in materia turpi), et generatim ea omnia, quas *apprehensive*, seu ex mente poenitentis, gravia esse possunt. Secus poenitens parum instructus, qui more theologorum levia a gravibus, circumstantias necessarias a non necessariis distinguere nescit, semper arbitratur suis confessionibus inulta defuisse, quae erant necessario declaranda. Quodsi tamen *tempus non suppetat* (vel etiam tam prompta voluntas poenitentis desit), curet confessarius ut modo aptiori tranquillitati poenitentis consulat : in confessione generali necessaria cum majori diligentia poenitentem audiat, interroget et adjuvet, juxta dicta n. 1710 ; in confessione vero, quae utilis tantum dignoscitur, potius summatim vitam praeteritam poenitentis perscrutetur, eumque prorsus moneat, eum non obligari ad tam accuratam accusationem specierum ac numeri peccatorum, ipsique liberum esse aliqua reticere. Deinde : *a)* Ante confessionem, inquirat prudenter de *conditione poenitentis*, an coelebs sit necne, de ejus aetate, occupationibus, vel officiis, de ejus vivendi ratione, etc., si conjugatus sit, a quo tempore, an habeat filios, etc. Interroget de *statu conscientiae*, an hic et nunc aliqua prava consuetudine aut pravo animi affectu sit irretitus ? an forsitan alicui damnatae societati sit adscriptus ? an frequenter ad sacramenta accesserit, et eum quibus dispositionibus ? an peccata celaverit ? quo tempore ? quamdiu ? an ea postea confessus fuerit, et confessiones sacrilegas iteraverit ? et quoties ? Ad illas autem notiones habendas, *ordinarie* expedit prius excipere confessionem particularem, *h)* In ipsa confessione, confessarius adjuvet poenitentem, non turbet. Si poenitens sit praeparatus, sinat eum suo modo confiteri. Si sit vix praeparatus aut rudis, vel etiam si ipse quaerat ut interrogetur, confessarius prius ab eo petat peccata, quae ipsum maxime premunt, quo facilius postea alia confiteri possit. Talia erunt communiter peccata contra sextum praeceptum, quae ideo prius erunt investiganda (quod tamen apud aliquos, praesertim excultos, vix sine offensione fieri poterit). Deinde, necessaria statim ipse suppleat, juxta *uniformem ordinem*, v. gr. Decalogi, praeceptorum Ecclesiae et obligationum particularium ; nisi peculiaris ratio aliud suadeat (cfr. dicenda n. 1804). *c)* In fine confessionis, non praetermittatur generalis interrogatio : *an poenitens adhuc aliquid in animo habeat*; addatur : nihil jam deesse integritati confessionis (quae affirmatio poenitenli magnam quietem afferet), solumque superesse ut cum majori contritione sua peccata detestetur

CAPUT III

I)c satisfactione.

S. Thomas, Suppi, q. 15 ; S. Alphonsus, VI, n. 506 : ed. (h. III, p. 16 ; Lugo, disp. 25 ; Suarez, disp. 38, sect. 3 seqq. ; Croix, I. 6, n. 1230 seqq. ; Catthtwtius Romanus, de Poenit., n. 62 ; Lehnhuhl, II. n. 58 ; Aertnys-lhimen, II, n. 316 ; Vcrmeersch, Theol. rnor. pr. III, n. 600 ; Ubach, II. n. 625 ; (laitier, de poenit. p. 363 seqq. ; ITAlès, de sacram, poenit. c. IV ; (olh-l.anzi, I\, n. 2631 seqq. ; \Vouters, II. n. 345 seqq. ; Card. Gasparn. Catech. cath., p. 218 seq.

1714. — Notiones. 1° Satisfactio in genere, secundum vim nominis (satis facio), significat solutionem cujuscumque debiti, speciatim vero compensationem injuriae alteri illatae. Strictiori sensu

1 Vide *Appendicem* I, in fine hujus voluminis, ubi amplior confessionis generalis Instituentae methodus exponitur sub titulo : *Catalogus peccatorum pro confessione generali*.

sumpta, satisfactio definitur : « Voluntaria poenae toleratio ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam, et ad redimendam graviolem poenam temporalem promeritam ». Dicimus *redimendam* ; remissis enim per sacramentum poenitentiae culpa et poena aeterna, non semper tota poena temporalis, in hac vel in altera vita luenda, remittitur. Haec per Christi merita laboriosis nostris operibus redimenda est, sicut docet Tridentinum (Sess. 14, c. 8). Satisfactio alia est *sacramentalis* (de hac nunc agitur) ; alia *extra-sacramentalis*, quae consistit in piis et laboriosis operibus sponte susceptis, tum etiam in malis et aerumnis hujus vitae a Deo immissis et patienter toleratis (cfr. Trid., Sess. 14, c. 9).

2° *Satisfactio sacramentalis definiri solet* : Poenitentia, seu opus bonum, a confessario virtute clavium poenitenti impositum, tum ad praeteritorum peccatorum vindictam (quae satisfactio *vindicatio* dicitur), tum ad novae vitae custodiam (quae appellatur satisfactio *medicinalis*).

Divisio. I t nostra tractatio ad omnia, quae ad satisfactionem spectant, se extendat, agemus : 1° de *impositione poenitentiae* ; 2° de ejusdem *impletione* ; 3° de *indulgentiis*, quae possunt defectus satisfactionum nostrarum supplere

Articulus I.

De impositione poenitentiae.

1715. — *Principia*. I. Confessarius, in danda absolutione, tenetur imponere poenitentiam seu satisfactionem. Vide can. 887. Constat ex Tridentino, Sess. 14, c. 8, ubi dicitur : « *Debent* ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poenitentiam facultate, salutare et conxOnicntcs satisfactiones injungere : ne si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur ». Peccat igitur confessarius, si poenitentiam non imponat ; et peccat quidem graviter, si de *mortalibus* confessio instituta fuerit. Debet enim, vi triplicis sui officii, qua *minister* consulere integritati sacramenti, qua *judex* sumere vindictam de peccatis, et qua *medicus* praebere medicamentum, quo spiritualis poenitentia infirmitas depellatur.

a) Nullam autem poenitentiam imponere, non est peccatum grave, si confessio fuerit de *venialibus* aut de mortalibus /ani *confessis*; gravitas enim omissionis ex quantitate poenitentiae, quae imponenda (oret, aestimari debet.

Ha probabiliter Lugo et alii contra Suarez (X I, 50G seqq.). Immo nuliarn poenitentiam injungere, *non erit peccatum*, si poenitens versetur in urgenti mortis periculo.

b) Poenitentia imponenda est, regulariter, *ante absolutionem*. Ratio est, quia sic servatur iudicii ordo, qui exigit, ut reus satisfactionem prius spondeat, quam absolvatur. Si tamen ex oblivione omissa fuerit, potest statim *post* absolutionem imponi, etiamsi poenitens iam sit extra confessionale (modo ex hoc non gravetur) ; tum quia sic confessioni adhuc moraliter unitur, tum quia praedictus ordo non est essentialis (VI, 514, 8° ; II. Ap., XVI, 47).

c) Si poenitens, data iam absolutione, *novum peccatum* accusat, nova ei poenitentia saltem levis imponenda est. Non enim prior valere censetur ; quia licet opus ex alio praecepto iam debitum imponi possit, non posset tamen imponi opus debitum ex eodem titulo satisfactionis sacramentalis (VI, 513, dub. 2 ; II. Ap. X I, 47). Potest etiam confessarius, *pro distincta poenitentia, augere fletum*.*

d) Si *differatur* absolutio, potest iam prima vice satisfactio imponi, tum ut praecaveatur relapsus, tum ut minor poenitentia postea imponatur.

e) Poenitens tenetur *petere* a confessario debitam poenitentiam, si ille oblitus fuerit talem dare ; quia etiam poenitentis est procurare integritatem sacramenti. Ad hunc effectum statim post confessionem ad confessarium redeat. Cfr. dicenda n. 1722 et 1725.

1716. - - II. Quantitas poenitentiae debet esse proportionata, tum peccatis, tum facultati poenitentis, secundum prudentem confessarii aestimationem. Vide can. 887. Constat ex Tridentino, l.c.. et ex Rituali Romano (Tit. III, c. 1, n. 19), ubi legitur : «Postremo (confessarius) salutarem et convenientem satisfactionem, quantum spiritus et prudentia suggesserint, injungat, habita ratione status, conditionis, sexus et aetatis, et item dispositionis poenitentiam ». Diximus autem :

1° *Proportionate peccatis* ; unde per se g/v/c/s. poenitentia pro mortalibus, *levis* pro venialibus aut mortalibus jam confessis imponenda est.

Porro illa censenda est *gravis poenitentia* (saltem ex hodierno Ecclesiae more), quae respondet operi, quod ratione oneris (non dignitatis tantum) sub gravi ab Ecclesia injungitur, vel quod ex se sub gravi obligaret, si injungeretur. *Time*: a) Poenitentia gravis est et pro peccato gravi ordinarie sufficiens: missam unam audire, longiorem horam canonicam recitare, uno die jejunare, recitare Rosarium (etiam solam tertiam partem), Officium parvum B. M. V., Litanias Sanctorum, Psalmos poenitenciales, obire *Viam Crucis*, meditari per tertiam horae partem, et similia, b) Non autem foret gravis recitare psalmum *Miserere*, vel quinque *Pater* et *Ave*, una vice tantummodo, vel Litanias Lauretanas (Vi, 515).

* Secundum Hostiensis (II. n. 300), confessarius etiam posset *commutare* veterem (eam inuendo) et tunc *immutatam* relinquere pro *secunda* absolutione. — * Diximus: *ratione* enim aliqua opera praescribit Ecclesia sub peccato mortali, quae admodum importuna sunt, in se considerata : v. gr. recitare Evangelium, collectas in missa (cfr. dicta n. 1630. Quinimodo, ut ait *Lehmhuhl* (II, n. 463, nota), perperam videtur, ea precum ritualium pro materia gravi statui, quae recitationem privatam *parvae horae* in *Officio* *divino* adaequet.

2° *Proportionalia facultati poenitentis, secundum prudentem, confessarii aestimationem.* Prudentia autem confessarii in hoc praecipue sita est. ut prius prae oculis habeat bonum spirituale poenitentis. deinde indicationem divinae justitiae : nam, ex natura sacramenti, magis attendi debet ad poenitentis emendationem et salutem, quam ad satisfactionem et ad poenam (VI, 508 ; II. Ap., II, 50).

a) Poenitentia *absolute levis* imponenda est in gravissima *infirmi- tate* corporis, ut osculari crucifixum, invocare nomina Jesu et Mariae saltem mentaliter, etc. Idem faciendum in gravissima infirmitate spirituali poenitentis, si nempe poenitens (licet sufficientem contritionem sentiat) facile animum despondeat et vix adduci possit ut gravem poenitentiam persolvat ; in quo casu tamen, praeter levem poenitentiam, opera jam aliunde stricte debita (v. gr. missa diebus festis audienda) imponi possunt. Poenitentia absolute levis quandoque etiam praescribi potest, si poenitens manifestet, contritionem omnino *extraordinariam*: quod utique raro accidit. Tunc enim certus est confessarius poenitentem ad alia opera satisfactoria sponte incitari. — Quodsi poenitens aliqua peccata mortalia, in confessione generali oblita, postea *supplendo* accuset, similiter satisfactio levium levis ipsi imponi potest : prudenter enim praesumitur, confessarium qui confessionem generalem excepit, poenam peccatis etiam oblitis aequam irrogasse (Imida (I., 1913, p. 654).

b) Poenitentia *relative levis* (imminuta) injungi potest : si poenitens accedit *valde contritus*, aut postquam inultas poenales egit actiones ; quia convenienter jam satisfecit ; si accedit *tempore jubilei*, vel indulgentiae plenariae, quia, implendo condiciones requisitas, jam subito poenam et satisfacit. Semper limen aliqua poenitentia imponenda est, ut declaravit *Benedictus XIV* (Enc. *Inter praetentos*), tum quia nemo potest esse securus de lucranda lota indulgentia, tum quia semper integrandum est sacramentum (II, 519). Idem dicendum, si poenitens est *infirmus corpore*; vel si est *infirmus spiritu*, adeo ut prudenter timeatur omissurus poenitentiam culpis proportionalam. Ita enim communiter docent, et merito ; quia, ut ait S. Doctor noster (II, 509) : « Tametsi, juxta divinae justitiae rationem, exigatur satisfactio peccatis adaequata, tamen, ex divina clementia, habenda est ratio virium poenitentium, tam corporis, quam animi . Ratio minuendi poenitentiam potest etiam esse, ut poenitens *majori amore* afficiatur erga hoc sacramentum, vel immitur ad alias poenas sibi sponte imponendas (II, 510. circa fin.). Potest denique minuere poenitentiam, qui poenitenti declarat se *per seipsum*. loco poenitentis, satisfactorum. Cfr. Lugo, disp. 25, n. 60. — Sapienter admonet S. Carolus Borromeus . Imponat (confessarius) talem poenitentiam, qualem a poenitenti impleri posse judicet. Hinc aliquando, si ita expedire viderit, illum *interroget*, an possit anve dubitet poenitentiam sibi impositam peragere ; alioquin eam mutabit aut minuet. Cfr. etiam Reuter, n. 392 seqq.

1717. - Quaeres : *An possit confessarius pro culpis gravibus imponere poenitentiam gravem sub obligatione levi ?* Licet, sententia auctor-

1 Quoad *monbuudos*, jam supra diximus eos absolvi posse, quin ulla poenitentia ipsi imponatur. Cfr dicti n. 1715 et dicenda n. 185. — Legimus in Rif. Rom. (l. c. n. 26) : « Meminerit porro Sacerdos. aegris non esse injungendam gravem, aut laboriosam poenitentiam, sed indicendam tantum illam, quam, si convalescant, opportuno tempore peragant. Insuper juxta gravitatem morbi, aliqua oratione, aut levi satisfactione imposita. Hanc praestant, absolvantur, prout opus erit. »

mans communior et probabilior sit (quia legislator, qualis est sacerdos, quem Christus iudicem instituit, potest gravem materiam sub levi praecipere), in praxi tamen non debet talis agendi modus teneri (saltem ordinario) ; quia ex Tridentino imponenda est condigna pro qualitate criminis poenitentia.

Licite tamen, ipsi etiam *utiliter* ita se gerere poterit confessarius, ut imposita primum, et quidem sub gravi, poenitentia gravi, aliam *graviores* sui» levi superaddat : quam si poeniteris impleat, satisfacit quidem sacramentaliter ; si vero negligat, non culpa gravi oneratur. « Minime vero approbo, ait S. Alphonsus A. I. 518). id quod dicunt aliqui, nempe quod confessarius possit aliquando injungere poenitentiam *sine ulla obligatione* : hoc dico, est omnino improbabile ; nam legislator potest ferre et non ferre legem ; sed si ferat, non potest quidem eam ferre sine obligatione, cum lex debeat necessario saltem sub levi obligare ».

1718. *Ex dictis colliges*: a) Vere insipienter agunt confessarii, qui *magnas poenitentias* imponunt, quas praevident poenitentes non impleturos, b) Extra casum gravissimae inlicititatis, aut vehemenssimae contritionis, et alios casus supra relatos, non bene ageret confessarius, si pro culpis mortalibus injungeret poenitentiam *per se levem*, (pia *levem* inferat *obligationem*. S. Alph., l. c. 11.510.

1719. - III. Qualitas poenitentiae ita determinanda est, ut satisfactio simul sit vindicativa et medicinalis. Constat ex Trid., Sess. II, c. 8, ubi dicitur : « Habeant autem praefatos, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem ». Cfr. *Bit. Boni*. (l. c. n. 19).

1° *Vindicativa* seu poenalia opera reducuntur praecipue ad haec tria : *orationem* et *eleemosynam* et *jejunium*. quae opponuntur peccatis contra *Deum*, contra *proximum*, et contra *seipsum* commissis. - Per *orationem* intelligitur quidquid spectat ad cultum Dei, sicut confessio, communio, ecclesiae visitatio, auditio concionis, lectio pia, etc.; per *eleemosynam*, quodlibet opus misericordiae, immo et fidelis adimpletio officiorum erga proximum; per *jejunium* denique, quaelibet corporis afflictio, sicut et interna sui abnegatio. Ceterum, omne opus bonum valet pro satisfactione poenali ; nam, in statu naturae lapsae, omnis virtuosa actio habet rationem poenae, ex eo quod, amissa originali iustitia, omnes ad terrena et propria commoda proclives sumus (VI, 514).

2° *Medicinales* sunt satisfactiones, quae medentur peccatorum reliquiis, i. e. quae malos habitus tollunt, pravas cupiditates coercent, occasiones peccandi remonent, et radices seu causas peccatorum resecant. Tales sunt actus virtutum, interni et externi,

vitiis poenitentis oppositi. Quocirca monel Bituale : ¶ Quare curet (confessarius), quantum fieri potest, ut contrarias peccatis poenitentias injungat, veluti avaris eleemosynas, libidinosi jejunia vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia » (I. c. n. 20).

1720. Rpirulae practicae pro confessariis. Quoad poenitentias imponendas haec teneantur :

1° Possi vt imponi non solum opera externa et supererogatoria, sed etiam
a) Opera interna, ut artus caritatis, contritionis, orationis mentalis, etc., qui sunt de se meritoria, et fiunt per impositionem et acceptionem externa seu sensibilia, *b) Opera jam aliunde debita*, v. gr. auditio missae die festo, jejunium in vigilia, quia, cum sint de se satisfactoria, possunt per potestatem clavium ad meritum satisfactionis sacramentalis elevari. Illis tamen alia adjungenda sunt, nisi poenitentis fragilitas aliud suadeat ; aequum est enim ut peccator sentiat peccati pondus. Sed opus jam titulo satisfactionis sacramentalis debitum imponi non potest, *c) Opera aliis sive defunctis sive etiam civis applicanda*; satisfactio enim, in hoc casu, stat ex parte bonae voluntatis, qua poenitens opus suum applicat aliis. Et ut declaravit S. Congr. Indulg., l i Jun. 1901, poenitens precem aut pium opus indulgentiis ditatum explens, potest simul et poenitentiae satisfacere et indulgentias lucrari ». (Cfr. can. 932). di *Cessatio a bono opere*, v. gr. a communione, quia potest esse actus virtutis, v. gr. ad servandam obedientiam confessarii. Excipe, si consueti operis omissio praebeat aliis ansam judicandi talem omissionem fuisse injunctam a confessario in poenitentiam peccati occulti (VI, 513. 514). — Potest etiam imponi, ut notat A. Alphonsus (VI. 542 : Praxis, n. 13, III) aliqua poenitentia *sub conditione relapsus*. v. gr. si iterum blasphemias, talem orationem recitabis ». Sed expedit ut imponatur ad breve tempus, aut ad aliam confessionem, et alia proportionata poenitentia pro peccatis confessis *adjungatur*.

Mrnieix Alibi s satisfactionibus *confessarius priores partes tribuat*. Unde, pro peccatis sensualitatis, imponantur *mortificationes* corporales, *eleemosynae* pro penatis avaritiae, pro blasphemias *orationes*, etc. Semper tamen considerandum est, quid *magis expediat* aut *magis profuturum* sit poenitenti. Et enim, quamvis in se utilissimum sit imponere sacramentorum frequentationem, orationem mentalem, et eleemosynas, accidere tamen solet, ut talia opera iis, qui nihil aut parum ipsis assuefacti sunt, in damnum vergant ». — Poenitentiae, quae omnibus, generatim, utiliter imponuntur, sunt sequentes : aggregare se alicui congregationi elicere omni vespere, saltem per aliquod tempus, actum doloris ; renovare quolibet mane bonum propositum, et dicere cum S. Philippo Verio *Domine, ne removeas tuam manum a me hodie, ne tui proditor efficiar* visitare quotidie SS. altaris Sacramentum et aliquam Deiparae Virginis imaginem, et inter hanc visitationem elllagilare sanctam perseverantiam ; recitare Rosarium, et tum mane, tum vespere, dicere 1er .1er *Maria* ad B. Virginem, cum hac precatione : *Mater mea. adjuva me hodie, ne ego in Deum I» -m* hanc exiguam poenitentiam, videlicet 1er recitare Salutationem Angelicam cum praedicta precatione, ego iis omnibus, qui id nondum faciunt, imponere soleo cum illo cubito, dicere : *In praesentiarum deberem esse in igm inferni* legere quotidie (speciatim si sint ecclesiastici) aliquem librum spirituales I 5. *Alph.*, Istruz., XVI. 54.

Non possint imponi : a) *Ingressus in Religionem*, quia nimis durum videtur b) *Matrimonium*, quia requirit omnimodam libertatem. Poenitens tamen qui hoc remedio indiget enixe ad statum conjugalem adhortandus

esi. c) Poenitentia *publica pro peccatis occultis*, quia violaretur indirecte confessionis sigillum, et quia Rituale Romanum (l. c. n. 22), hoc expresse vetat. Imponi vero potest pro peccatis publicis, ut desumitur ex his Tridentini verbis : Huic (publico peccatori) condignam pro modo culpae poenitentiam publice injungi oportet ; intellige, si scandalum non possit aliter reparari (VI, 511. 512 ; H. Ap., XVI, 52). *tl*) Qpus titulo *satisfactionis sacramentalis* jam debitum, ut supra monuimus.

Praeterea, prudentiae causa, non sunt imponendae : a) Poenitentiae *perpetuae*, aut *ad longum tempus* duraturae ; tum quia inducerent periculum oblivionis vel nimiae anxietatis, tum quia, cum tales forte poenitentiae a variis confessariis eidem poenitenti imponerentur, hic innumeris vinculis et pro longa vita obstringeretur, b) Poenitentiae *inusitatae*, moventes admirationem populi, v. gr. si cui imponeretur recitare quinque *Pater noster* in media ecclesia, brachiis extensis, etc. c) *Carnis afflictationes*, vigiliae, jejunia, si poenitentes sint adolescentuli, rustici, opifices continuo labori incumbentes, tiliifamilias, quorum parentibus tales austeritates displicerent, d) *Peregrinationes, prolixae preces, eleemosynae*, si poenitentes sini constituti sub potestate aliorum, vel ita pauperes, ut jugi labore victum sibi comparare teneantur, e) Poenitentiae inultis operibus *implicatae*, quia facile oblivioni dantur. Imprudenter etiam, generatim, imponitur pueris, ut *veniam petant a parentibus* vel ah aliis, ob inobedientiam, irreverentiam aut furlula ; quia saepe odiosam reddunt confessionem, et plerumque omittuntur, etc. Monet praeterea S. Carolus Borromeus, ut non imponantur *missae celebrandae* ; aut saltem, ut confessarius non acceptet quas ipse poenitenti imposuerit ; nec eleemosynas a se distribuendas, ne in avaritiae suspicionem incidat. Cfr. 0^a. *Alph.*, VI, 512 ; 11. Ap., l. c. ; Praxis, n. 34. — Ad *infirmos* quod spectat, non expedit imponere, ut patienter incommoda infirmitatis sufferant ; hoc enim posset eis fieri mullorum scrupulorum occasio. Contra, recte advertunt Salmanlicenses. quod si infirmus possit satisfacere per *eleemosynas*, istas utique esse a confessario injungendas ; dum quilibet tenetur eam facere, quam potest, poenitentiam ». II. Ap., XVI, 49.

Articulus II.

De acceptance, impletione et commutatione poenitentiae.

1721. — **Principia**. I. Poenitens tenetur acceptare poenitentiam sacramentaliter injunctam (nisi haec lere sit irrationabilis). Can. 887. Ratio est : 1° quia, sicut confessarius habet, qua judex, jus et obligationem imponendi poenitentiam, ita poenitens debet, qua reus, sententiam judicis revereri et exsequi ; 2° quia poenitens tenetur, non minus quam confessarius, procurare integritatem sacramenti.

Si poenitentia videatur justo gravior, et nimis onerosa respectu peccati aut virium poenitentis, potest ille, si confessarius eam moderari nolit, discedere sine absolutione et alium adire confessarium. Hoc autem intellige, si poenitentia vere sit irrationabilis. Quodsi vero poenitentiam ex desidia acceptare renueret, ac cum levi poena a peccatis gravibus absolvi vellet, non videtur posse peccato gravi excusari, nec absolvendus est (VI, 516 ; II. Ap., W I, 55). — Post impertitam a confessario absolutionem, poenitens, licet acceptaverit poenitentiam, potest ab ipsa commutationem petere in *alia confessione* et etiam apud *aliud confessarium* (servatis iis de quibus n. 1725, 3°).

1722. II. Poenitens tenetur, sub gravi, implere poenitentiam gravem, pro gravibus peccatis impositam. Ratio est, quia materia gravis per se obligat sub gravi. Unde, si eam omittat ex loto, vel ex parle notabili, peccat graviter. Tenetur autem *sub levi* implere poenitentiam levem pro levibus culpis impositam. Si vero *pro levibus culpis* vel *mortalibus jam confessis* gravis poenitentia imposita fuerit, sal probabile est (contra Lugo, Bonacina, Roneaglia et alios) eam nonnisi *sub levi* obligare ; quia sicut confessarius non tenebatur, imo nec poterat illam imponere sub gravi, ita nec poenitens sub gravi tenetur illam adimplere. Excipe, si imposita sit ceu *medicinalis* pro venialibus, quae valde ad mortale disponunt ; vel si agatur de mortalibus jam olim confessis, de quibus poenitens *nondum condignam* fecit poenitentiam, v. gr. quia fuit absolutus

a) Poenitens nequit implere satisfactionem sacramentalem *pei alium*: ipse enim tenetur ponere actus qui sunt materia sacramenti (vide can. 887). Unde Alexander \ II damnavit propositionem 15^{am}, quae sic sonat : Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat. Nota : *propria auc'oritate*: si enim confessarius poenitenti id concedat, alium substituere poterit ; tunc enim non jam opus, sed ipse actus poenitenlis, quo satisfactionem ab altero petit, tenet locum formalis satisfactionis (\ I 52G). b) Poenitens non tenetur adimplere poenitentiam, quando confessio fuit *invalida* quia iudicis sententia sacramentalis nulla fuit, nec proinde adest sacramentum integrandum. Excipe, si agatur de confessione invalida, in qua Superiori accusatum fuerit *peccatum reservatum*; tunc enim cessat reservatio. et poenitentia adimpleri debet (cfr. n. (778). Idem dicendum de poenitentia *sim absolutione* imposita, nisi sit medicinalis, vel nisi ordinetur ad absolutionem per confessionem sequentem, in qua confessarius minorem poenitentiam imponere intendit. — c) Poenitens, qui *oblitus est poenitentiam*, non tenetur repetere confessionem, ut sacramentum fiat integrum : quia ex una parte impletio poenitentiae facta est impossibilis ; ex altera parte vero

tiam *culpabiliter* oblitus fuisset. Attamen, si putaret confessarium esse injectum poenitentiae memorem, *teneretur* poenitens, si commode possit, eum adire ; quia, in hoc casu, impletio poenitentiae esset adhuc moraliter possibilis, unde sacramenti integritati quam procurare debet, consulere posset (VI, 520 ; II. Ap. X \ I. 59 ; Islrutz., eod. loc., rectius).

1723. — Corollaria. I. Poenitens debet implere poenitentiam, *tempore a confessario assignato, vel quamprimum commode. potest*. Peccat nempe graviter, si eam graviter obligantem ex gravi negligentia multum differt ; quia per se grave est, debitum notabile diu protrahere. Leviter tantum peccat, si parum differt. Quoties

semper onus eam peragendi ; quia tempus tantum accessorie intenditur, i. e. non ad liniendam, sed ad sollicitandam obligationem (VI, 525 ; II. Ap., XVI, 57).

Hic notat A. Alphonsus (\ I. 521) : a) Licet non adsit obligatio adimplendi poenitentiam *unie communionem*. ut requirebat propositio 22a damnata ab Alexandro \ III, nihilominus peccat graviter, qui eam differt per longum tempus v. gr. per annum, aut etiam *per se.c menses* : non vero per unum duntaxat mensem, modo poenitentia non sit medicinalis, et modo eam in posterum adimpleri? possit, b) Non peccat graviter, qui jejunium feriae sextae transfert in sabbatum, aut qui communionem singulorum mensium ad sex alios vel octo dies procrastinat ; nisi, ut jam diximus, poenitentia sit medicinalis, «jusque dilatio in relapsus periculum inducat.

1724. — 2. *Modus vel circumstantia implendae poenitentiae*. v. gr. ut fiat flexis genibus, extensis brachiis, *obligat saltem sub veniali*. Quando autem obligatio judicanda sil. levis vel gravis, pendet ex molestia levi aut gravi, quam affert circumstantia, vel per se, vel respective ad poenitentein, prout significaverit confessarius poenitentiam imponens » (VI, 517). Jamvero :

a) Preces in poenitentiam impositae possunt recitari, dum missa de praecepto auditur, nisi fuerit aliud statutum a confessario. Possunt etiam *alternatim* recitari cum sociis preces, quae ex Ecclesiae usu aut fidelium praxi velut in dioro recitari solent, v. gr. rosarium, etc. Si confessarius duas missas eodem die audiendas in poenitentiam imposuerit, illae audiendae sunt successive, non autem eodem tempore ; quia id intendisse confessarium rationabiliter praesumendum est (II. Ap., XVI, 57). b) Exsistens in mortali implet *validi* poenitentiam, nec eam iterare tenetur ; quia ad implendum praeceptum sufficit ponere opus praeceptum, quamvis finis praecepti non obtineatur. Attamen, probabile est eum peccare venialiter ; quia ponens obicem effectui partiali sacramenti non potest ab aliqua culpa excusari (VI, 522, 523 ; II. Ap., XVI, 60). — c) Non requiritur alia *intentio* satisfaciendi, nisi illa quam habuit poenitens acceptando poenitentiam ; perseverat enim saltem habilualiter, nisi fuerit retractata. Ita Lugo et alii probabilius. Propterea, ait A. Alphonsus, quisque in quolibet satisfactory opere, quod ponit, semper intendit voluntate generali satisfacere prius operi debito quam aliis supererogationis » (II. Ap., XVI, 58).

1725. — III. Poenitentiam commutare nemo potest, nisi confessarius qui eam imposuit ; vel quivis alius confessarius, certis tamen sub conditionibus, ideo :

1° Poenitentia nequit *ab ipso poenitente* commutari, ne in opus quidem evidenter melius ; nam sicut a solo confessario imponi potest, ita potest ab eo solo mutari (VI, 528, Resp. 3). Attamen, facta commutatione (sci. a *confessario*), poenitens potest semper redire ad primam poenitentiam (II. Ap., X\ 1, 61, fin.).

2° Potest eam commutare confessarius, *qui eam imposuit* ; quia legislator potest propriam legem mulare. Et hoc quidem potest : a) quin peccata sibi declarata repetantur, modo injunctam poeni-

tentiam adhuc cognoscat, vel in confuso saltem de statu conscientiae poenitentis recordetur ; *b)* etiam *extra confessionem*, si fiat *statim post absolutionem*, et antequam poenitens discedat ; quia idem iudicium adhuc moraliter perseverare censetur. Ita communior et verior sententia L

3° Id ipsum potest *quivis alius confessarius* ; modo : *a)* hoc faciat *mira confessionem* ; *b)* commutet ex justa causa, v. gr. quia advertit poenitentem non implevisse poenitentiam, nec eam facile impleturum ; quo in casu potest, probabiliter, etiam sponte sua eam mutare ; *e)* poenitentia non fuerit imposita a Superiore ob casus reservados, ut recte dicunt Suarez, Lugo et alii contra Sanchez et alios : quia, ex principio certo, inferior non habet, facultatem mutandi sententiam Superioris, in iudicio prius formato. Hoc solum admitti posset, si poenitentis reditus ad Superiorem foret difficilis, et gravis aliunde causa commutationem suaderet ; quia Superioris conniventia, in tali casu, merito praesumitur (VI, 529, dub.2; H. Ap., XVI, 61).

Poenitentia mutari potest ab alio confessario, *quin accusentur iterum peccata*; quia in hac posteriore confessione non agitur de peccatorum in priori confessione adductorum iudicio faciendo, cum illud jam absolutum sit ; sed tantum de imbecillitate poenitentis priori poenitentiae satisfaciendi. *Opponitur*: Sed poenitentia debet esse medicinalis, et quomodo remedia praescribet, qui infirmi vulnus ignorat ? *Respondetur*, confessarium posse ex imposita poenitentia peccatorum materiam argumentari, ideoque posse etiam, in commutatione aut diminutione poenitentiae, se dirigere (*S. Alphonsus*, \ I. 529, dub. 1, cum Tolet. Navarro et aliis). Attamen poenitens minime liberatur a prima poenitentia, si iterando confessionem apud alium confessarium, non faciat mentionem de priori confessione ac poenitentia ; tum quia tenetur reddere primum sacramentum integrum, tum quia ad commutandam poenitentiam requiritur ex parte confessarii actus voluntatis positivus, quo prior obligatio revocetur.

Λ   A r t i c u l u s   111.

De satisfactione per indulgentias 2.

Inter varios modos Deo satisfaciendi pro peccatis quoad culpam jam remissis, non infimum locum tenent *i n d u l g e n t i a e*.

* lia S. Alphonsus (\ I, 529. dub. 3) cum Saluanticensibus, Bonacina et aliis. Dicit utique Lugo confessarium posse, etiam post *longius intervallum*, poenitentiam extra confessionem commutare, modo adhuc interveniat unio moralis cum confessione praecedente. Id tamen vix probabile S. Doctor! apparet - De indulgentiis confer praeferim S. Alph. VI, 53! (rd Gaudé, IU, p. 540) ; op. in Trid. Sess. 25, n. 50-67 ; Lugo, de Poenit. disp. 27 ; Alosth-Qiani. Jurisprud. reel. II. 311 ; Decreta *auth.* S. C. Indulg. ; *Raccolta di orazioni e pie opere* Benngrr-Steinen (trad. Mazoyer) les indulgences. 1925 ; Vermeersch-Creueen, Epit. II, n. 200 M?qq., *Ludov. Ean/ani, de Indulgentiis* » Prümmer, III! tr. VII : de indulgentiis (n. 538) Vrrmeench. tr. de Jubilaeo (anni 1925) ; Cappello, de Jubilaeo extraordinario (anni 1929) ; Waroto. studium de anno sancto extraord. (1933-1934) in Comment. pro relie . \ I \ p. 12 seqq. ; G. Hoesi, il giubileo della Redenzione (2apr. 1933) ; Btat. III. P. I, p. 285 seqq. ; IVouMru, II, n. 480 seqq. : *Haus*, Inst. can. n. 259 seqq.

Disseremus hoc loco : 1° de indulgentiis in genere ; 2° de indulgentiis jubilaei; 3° de indulgentiis lucrandis in articulo mortis ; 4° de indulgentia altaris privilégiât! pro defunctis.

§ 1. De indulgentiis.

1726. — *Definitio*. Indulgentia est remissio poenae temporalis Deo pro actualibus peccatis quoad culpam condonatis debitae, quam per applicationem satisfactionum Christi et Sanctorum, Ecclesia, extra sacramentum, justa de causa, fidelibus concedit. Cfr. etiam can. 911, qui insuper omnes adhortatur, ut *magni jacent indulgentias*.

Indulgentia igitur non est remissio ipsius culpae ; neque importat liberationem ab obligatione vitam suam emendandi, proximoque (v. gr. per restitutionem) satisfaciendi, ut somniaverunt novatores. — Indulgentiae acquiri possunt sive pro seipso, sive pro anirnabus in purgatorio detentis (ut dicemus n. 1728). Nemo autem, indulgentias acquirens, potest eas *aliis in vita degentibus* applicare. Can. 930.

Divisio. -Multipliciter indulgentia distinguitur :

1° Ratione effectus, alia est *plenaria*, seu *totalis*, quae juxta intentionem concedentis ab omni poena liberat : alia *partialis*, ut sunt *septenae* et *quadragenae*, quibus intelligitur tolli illam poenam, quae tolleretur per jejunium 7 annorum et 40 dierum in pane et aqua secundum Canones olim imponi solitum (cfr. *Beringer-Sleinen*, 1, n. 29).

2° Ratione objecti, cui inhaeret, alia est *personalis*, quae conceditur immediate personis, v. gr. confraternitati vel universim fidelibus ; alia *localis*, (piae affixa est alicui loco, v. gr. ecclesiae, oratorio, etc. ; alia *realis*, quae adnectitur alicui rei portatili, v. gr. cruci, rosario, numismati, etc. Realis autem est nonnunquam etiam personalis, cum solus dominus rei, cui annexa est indulgentia, eam lucrari valet ; et tunc dicitur *mixta*.

a) Indulgentiae *reales* possunt applicari rebus *solidis*, ferro, ligno, plumbo, etc., etiam coronae vitro solido confectae¹. Solae res, quae facile franguntur aut lacerantur (ut papyrus, vitrum insulllatum, stannum, etc.), excipiuntur. *Decr.auth.*, n. 249. Debent autem *numismata* referre imaginem alicujus Sancti vel sollemniter canonizati vel saltem in Martyrologio Romano relati : nec

¹ S. C. Indulg. die 29 febr. 1820, declaraverat, coronas indulgentiis dari posse, etsi ex vitro seu chrystallo confectas, dummodo globuli sint ex *vitro solido atque compacto* (ad 2). Pono in Monito η. I auth. Elenchi Indulg. Apost. diei 17 febr. 1922, specie tenus contrarium statuebatur ... dummodo non sint ex stanno. *plumbo*, citro aliave simili materia¹ etc. Sed die 21 dec. 1925 (A. A. S. XVIII, p. 24), S. poenll. respondit ... id intelligi debere *ad tramitem praedictae Declarationis* S. C. Indulg.

§ 2. Alias vero indulgentias partiales, quantumvis late pateant, necnon facultates benedicendi pia objecta eisque indulgentias adnectendi, quibusvis sacerdotibus tributas, jam non necesse erit recognitioni S. Poenitentiarie subicere. Cfr. Mulu-proprio 16 Sept. 1915 f.4. l. 5., VII, p. 657) et *Beringer-Sleinen* (I, n. 199 seqq.)

a) Quando S. Pontifex indulgentiam quamlibet concedit *l'rbi et Orbi*, ut fideles talem indulgentiam in variis dioecesibus lucrari possint, non requiritur ul haec indulgentia ab Ordinariis locorum promulgetur ; sufficit ut certi sint praedictam indulgentiam a S. Pontifice fuisse, concessam. *Decr. auth. S. C. Ind.*, n. 273. — b) Quisque frui potest obtentis indulgentiis, seu gratiis, absque licentia el recognitione *Ordinarii sui*, nisi talis recognitio in concessione requiratur. Excipitur semper facultas erigendi *Viam Crucis*, quae exhiberi debet Ordinario, etiamsi nulla ejus mentio facta sit in Rescripto (cfr. *Beringer-Steincn*. I, n. 700. seq. ; S. C. Ind., 5 Febr. 1841 ; 21 Jun. 1879). Attamen, etsi recognitio Ordinarii omittitur, erectio est valida. Excipiuntur in genere novae indulgentiae, ecclesiis etiam Regularium concessae, quae Romae promulgatae non fuerint : nequeunt illae evulgari (ex can. 919, § 1), inconsulto Ordinario loci. Qui obtinuit facultatem *prieatim* benedicendi res pias cum applicatione indulgentiarum, non potest ea facultate uti *publice*, scilicet coram fidelibus in loco sacro congregatis, resque benedicendas manu tenentibus. S. C. Ind., 7 Jan. 1843. Cfr. *Bcringer-Steinen*, I, n. 835. — c) Indulgentiae *apostolicae* <jias ipse S. Pontifex rosariis, crucibus, statuis, etc. adnectere solet, sunt tantum illae, quas initio Pontificatus in Elencho speciali promulgavit ; secus vero, si alias indulgentias expresse benedicendo adjungit. S. OIL, 12 Jun. 1913 (.l. .l. Λ., V, p. 305). Cfr. novum Elenchum 17 Febr. 1922 (A. .l. ò.. XIV, p. 143). — d) l sus Ecclesiae est, ul concessio indulgentiarum (nisi agatur de indulgentia pro singularibus personis) *scripto authentico* exprimatur et edatur. Cum vero haud raro indulgentiae apocryphae circumferantur, ad amussim servandae sunt regulae a Leone XIII, die 10 Aug. 1899, elaboratae ad dignoscendas veras indulgentias ab apocryphis '. Summaria, seu collectiones indulgentiarum imprimi nequeunt sine approbatione S. Poenitentiarie ; singulae vero indulgentiae aut collectiones, jam a S. Sede approbatae, possunt de licentia Ordinarii imprimi. Cfr. can. 919 et 1388. — e) Licet vertere in aliam linguam preces indulgentiis dilatas, quin indulgentiae amittantur, *dummodo fidelis sit versio*, et de hac fidelitate versionis constet ex declaratione vel S. Poenitentiarie vel unius ex Ordinariis loci ubi vulgaris est lingua, in quam vertitur oratio (cfr. can. 934, § 2).

2° (a b i h x l i e s concedere possunt indulgentias 200 dierum etiam toties quoties lucrandas, in locis vel institutis ac pro personis suae jurisdictionis vel protectionis : insuper in aliis locis, sed a praesentibus solummodo singulis vicibus lucrandas. Can. 239, § I, n. 24.

' Omnes indulgentiae mille aut plurium millium annorum, quocumque tempore concessae dhantur, sunt prorsus *revocatae*. Reg. 5 clt. Decr. — *Suspectae* sunt indulgentiae plenariae, quae asseruntur concessae recitantibus pauca duntaxat verba (excipiuntur indulgentiae in articulo mortis). Reg. 6. — Item, indulgentiae recentions assertae concessionis d ad Inusitatum numerum annorum vel dierum (v. gr. 1080 dierum) producuntur. 10g 9. — *Rejiciendae* sunt indulgentiae, quae incertis révélaimeis innituntur (v. gr. pro oratione quae dicitur esse Inventa in sepulchro l>. X. J. Ch.). Reg. 7 : Decr. S. C. Ind., 26 Mali 1898 (A. S. .S. 31, p. 127). — *Rejicienda* sunt pariter folia, in quibus promittitur recitantibus unam alteramve precem liberatio animae in purgatori^ Indulgentiae, quae dictae promissioni adjici solent, sunt *apocryphae*. Reg. 8. Cfr. «4. S. S.t 32, p. 241 seqq.

3° *Metropolitae* indulgentias 100 dierum in dioecesibus suffraganeis sicut in propria dioecesi, *Episcopi residentifies* indulgentias 50 dierum in suae jurisdictionis locis concedere valent b Can. 274, n. 2, et 349, §2, n.2.

a) Cum consecratur ecclesia vel altare. Episcopus consecrator, licet jurisdictione in territorio careat, indulgentiam concedit *unius anni* ecclesiam vel altare visitantibus in ipsa consecrationis die ; in die vero anniversaria 50 dierum, si sit episcopus ; centum, si archiepiscopus ; bis centum, si Cardinalis. Can. 1166. Perpetuae sunt hae indulgentiae, sed de se valent pro vivis tantum. Cfr. can. 913. n. 2. — b) Vetitum est *eidem objecto* vel actui pietatis vel sodalitati, quibus jam a Papa vel ab alio concessae fuerint indulgentiae, *alias adjungere*, nisi novae conditiones adimplendae praescribantur. *Decr. auth.*, n. 433 ; .1. 5. S., 11, p. 153. Can. 913, n. 3.

4° *Episcopo residentiali inferiores*, *Episcopi titulares*, *Praelati*, et alii non possunt ullas indulgentias concedere, nisi ex expressa S. Pontificis vel Episcopi delegatione (exceptis excipiendis ex jure communi ; cfr. notam praeced.). Communicatio meritorum Ordinis, quam subinde Superiores regulares insignibus benefactoribus concedunt, non est largitio indulgentiarum, sed *oblatio* tantum seu donatio suffragiorum. *Maurel*, n. 1323 ; *Heringer-Sicilien*. 1. n. 67.

a) Episcopi, etiam titulares, jure gaudent benedicendi ubique, cum applicatione indulgentiarum quae a S. Sede concedi solent, coronas, rosaria, scapularia (sine onere inscriptionis) 2 etc. ; item erigendi Vias Crucis etiam in oratoriis privatis aliisque locis piis, vel benedicendi Crucifixi icones ad lucrandas Viae Crucis indulgentias. Can. 349. § 1. n. 1. Nequeunt tamen has facultates aliis communicare. S. Poenit., 18 Jul., 1919 (.1. .1. A., XI, p. 332). — b) Ad benedicendas pro indulgentiis cruces, rosaria, etc. sufficit, ut jam diximus

M

hiem, quod Episcopi residentiales, possunt Vicarii et Praefecti Apostolici (can. 295, I I) necnon Abbates vel Praelati «nullius» (can. 323, § 1). — 1 Ex variis decisionibus S. Poenit. 18 Jul. 1919 et 10 nov. 1926 (A. A. S. VII, p. 500) constat, banc potestatem nemini potest communicari ab episcopo, nequidem Vicario Generali, licet communicatio in hoc modum fiat. — Ex th. refo S. Poenit. 20 mart. 1933 (A. A. S. XXV, 1933, p. 170) omnes concessionem, piis associationibus cujuscumque nominis vel naturae hucusque factae, largiendi privatis sacerdotibus sequentes facultates et indulta : applicandi Indulg. Apost. aut S. Birgitae *objectis* devotionis, benedicendi coronas easque indulgentiandi, benedicendi «cruci/fac» pro indulg. Via Crucis et pro mortis articulo, impertiendi *benedictionem papalem* In line concionum, et concedendi indultum auctoritate *privilegiait personalis*, abrogantur (a die 1 april. 1933) in posterum debent peti a S. Poenit., oblatis loties quoties litteris commendat illis *proprii Ordinarii*. Quoad privilegia *quarundam religiosorum* benedicendi corona et casque ditandi Indulgentiis, adnectendi *crucifixis* indulgentias Viae Crucis, et honoris viae crucis erigendi, haec ita restringuntur, ut ea non nisi *membris ejusdem Instituti* potest concedi. In posterum enim unice a S. Poenit. oblatis litteris commendat illis Ait (supra, p. 170) aliis sacerdotibus queunt obtineri, non obstantibus quibuscumque contrariis etiam individua mentione dignis. Mens aulem S. Poenit. huer, est: 1° ut *excludantur* a praelata r. vocatione privilegia benedicendi tcapu/ana et cetera omnia quae non enumerantur in decreto (e«d enim strictae Interpretationis) 2° ut sacerdotibus non adimantur facultates, quas ipsi per Irregularitatem associationi acquisierunt, usquedum lapsu temporis vel r. soluta condicione expirent. 3° ut *sacerdotes* non prius facultatibus legitime obtentis usque ad diem 1 april. 1933 aufertur enim potestas associationibus, non *autem singulis* r. r. dote prius tnlur facultatibus a diem 1 april. 1933 legitime habitis (A. A. S. XXV, 1933, p. 175)

n. 1446, fin., si fiat *unicum signum crucis*, licet in induito exsistat clausula in forma consueta Ecclesiae ». Excipitur benedictio numismatum, quae pro scapularibus substituuntur. S. Olf., 18 Maii 191 i. Pro *coronis rosarii* el Septem Dolorum B. M. V. requiritur formula praescripta et aspersio aquae benedictae. *DCCR. auth.*, n. 281. Indulgentia plenaria *in fine concionum* conceditur unico signo crucis cum Crucifixo, adhibita formula : Benedictio Dei Omnipotentis, etc. .1. J. 6l., HI, p. 241. — c) Indulgentiae crucis, *pro missionibus* nuncupatae, recenti Decreto uniformiter promulgatae sunt, abrogatis quibuscumque anterioribus facultatibus, nempe : *Crua benedicenda* debet esse ex materia solida et decora : loco determinato adhaereat, vel basi firmiter sustentetur. *Ordinarii consensus* accedat oportet. *Indulgentiae plenariae* defunctis applicabiles) conceduntur : die erectionis seu benedictionis, ejusque anniversario ; similiter festis Inventionis et Exaltationis S. Crucis (3 Maii et II Sepi.), vel uno ex septem diebus sequentibus. *Conditiones implendae* sunt : confessio, communio, visitatio crucis et ecclesiae vel oratorii publici, et oratio ad mentem S. Pontificis. *Indulgentia, partialis* concessa (pariter defunctis applicabilis) est 5 annorum et 5 quadragenarum, semel in die lucranda. *Conditio*; Salutatio crucis signo exteriori devotionis, recitatio unius *Pater. .Ice et- Gloria* in memoriam Dominicae Passionis, contritio cordis. S. OIT., 13 Aug. 1913 f/1. .1. A'.. V, p. 429). Cfr. *Beringer-Steincn* (1. n. 811). qui etiam animadvertit, has indulgentias esse *per modum indulgentiarum ocalium*, quae v. gr. alicui ecclesiae vel altari adnectuntur.

112S. II. Indulgentiae, sive plenariae, sive partiales, possunt, ex concessione Pontificis, applicari defunctis. Constat ex usu Ecclesiae, et ex propositionibus damnatis a Sixto IV, Leone X el Pio VI. Inferiores Romano Pontifice hujusmodi indulgentias concedere nequeunt, ut dicitur can. 91.3, n. 2.

1° Non eodem modo conceditur indulgentia pro vivis quam pro defunctis. Pro vivis conceditur per modum *absolutionis*, vi cujus Ecclesia directe delet poenae reatum : pro defunctis vero, cum non subsint jurisdictioni Ecclesiae, non conceditur per modum absolutionis, sed per modum *suffragii*, i. e. per oblationem, quam faciunt fideles, pretii sufficientis ex thesauro Ecclesiae pro debito poenae a defunctis adhuc luendae, Deum deprecando, ut benigne velit illud acceptare el animabus purgatorii applicare (*\$.. llph.*, op. in Trid., Sess. 25, n. 63). Pro vivis, indulgentiae concessae effectum oblinent infallibilem : pro defunctis, tantummodo secundum inscrutabile consilium misericordiae divinae. 2° Ad applicationem indulgentiarum animabus purgatorii duo requiruntur : a) ut tanquam defunctis *applicabiles* concessae fuerint 1 ; haec autem concessio a solo Romano Pontifice datur ; b) ut lucrans habeat *intentionem* saltem habitualement eas defunctis applicandi ; nam Superior dat tantum *posse*, non autem eas huic vel illi defuncto applicat. Sufficit tamen applicatio generalis, v. gr. omnibus defunctis, quia suffragia sunt divisibilia. Vide dicenda n. 1743, 30. ubi de applicatione indulgentiae altaris privilégiât. — Incertum est, an in lucrante indulgentiam pro defunctis necessarius sit *status gratiae*, ut mox notabimus n. 1730, 3°, b. Nec ipse Codex quaestionem hanc conatus est resolvere, ut apparet ex can. 925, § 1 : « ... *sibi* lucrandi » (cfr. n. cit. 1730).

'Omnes indulgentiae, a Romani Pontifice concessae, defunctis sunt applicabiles, nisi aliud constet. Cari. 930.

1729. — III. indulgentiae, cum sint gratiae, sunt large interpretandae, servata tamen verborum proprietate. CJr. dicta n. 253. Ideo censendae sunt perpetuae, si datae sint sine temporis restrictione : et possunt acquiri totiens quotiens opus iteratur, nisi addatur: *semel in die*, aut agatur de *plenaria*, juxta can. 928. Attamen, bona fides et error, licet communis, non suppleant praescriptae conditionis defectum (VI, 534 ; H. Ap., XVI, 62). Etiam facultas *commutandi opera injuncta* (de qua n. 1738, 5°) late interpretanda est. ita ut *extra* actum sacramentalis confessionis exerceri quoque possit, ut constat ex dictis n. 242, 1°, *b* et *c*. Attamen nonnunquam restringitur *expresse* haec facultas ; ita v. g. pro indulgentia jubilaei an. 1933-1934 non poterant confessarii privilégiai! l rbis dispensare aut commutare nisi « in foro conscientiae et sacramentali (*Indicio a Nobis*, 30 jan. 1933. — .1. .1. 5. XXV, 1933, p. 18).

1° Indulgentiae plenariae, concessae pro festis I). N. .1. Ch. vel B. \I. Virg. intelliguntur concessae pro festis prout sunt in calendario universali. Indulgentiae concessae pro festis Apostolorum valent solum pro eorum festo natali. Indulgentia plenaria, concessa ut *quotidiana perpetua* (vel *ad ternpus*) visitantibus ecclesiam, acquiri potest quacumque die. sed semel tantum in anno, nisi aliud in Decreto dicatur. Can. 921, § 1-3. — 2° Cum in Brevibus indulgentiarum dicitur *praesentibus ad septennium duraturis* », septennium computandum est a die ipso datae Brevis. — 3° Quando dicitur de indulgentia, quod sil *semel in mense (in anno)* lucranda, dummodo certae preces per mensem lvel annum) recitentur, sufficit recitatio per 30 dies (12 menses) continuos. nec requiritur ut prima die mensis incipiatur. — 4° Nisi in ipsamet concessione exprimatur, sive explicite sive implicite (v. gr. per clausulam *usque ad beneplacitum nostrum*), indulgentiae non expirant morte concedentis, nec ante notitiam revocationis (cfr. n. 254). — 5° Non cessant indulgentiae *alicui ecclesiae* adnexae, cum in eodem fer. loco (si nempe spatium est 20-30 passuum et sub eodem titulo intra 50 annos nova aedificatur. Cessant vero, si aedificatio liat in alio loco, quamvis vicino (v. gr. in coemeterio). Can. 921. § I. *Decr. auth.*, n. 323 .1. X. X', 19. p. 99. \tque hoc idem dicendum est de indulgentia comessa visitantibus ecclesias regularium : si concessa fuerit intuitu regularis familiae, a qua regebatur ecclesia, cessat indulgentia, cessante regulari familia ; reviviscit vero, si ecclesia denuo curae religiosorum committitur. *Decr. auth.*, n. 246, 424. 6° Facultas benedicendi *Crucifixos* cum applicatione indulgentiae plenariae, *toties quoties* nuncupatae, sic est intelligenda, ut quicumque in articulo mortis aliquem ex his Crucifixis (licet ad se non pertineat) osculatus fuerit vel quocumque modo tetigerit, dummodo confessus et sacra communione refectus, sanctum Jesu nomen ore vel saltem corde (si aliter non potest) invocet, et mortem tanquam peccati stipendium acceptet, indulgentiam plenariam suorum peccatorum recipiat. S. OIT., 10 Junii 191 i f.I A X . \ 1. p. 347). Circa sic dictos *crucifixos cum indulgentia toties quoties* cum effectu ul *omnes* fideles indulgentiam plenariam toties lucentur quoties illos deosculati fuerint. *Dius PP. A / declaravit*, 23 jun. 1929, non aliter de iis esse sentiendum ac de *praecedentibus sub 6°* (A. .1. .S3 XXI, p. 510).

De necessariis subjecti dispositionibus.

1730. — *Principia*. I. Nemo capax est sibi lucrandi indulgentiam, nisi sit concedentis subditus, liber ab excommunicatione, et in statu gratiae. Ita can. 925, § 1. Requiritur :

1° *l' sit concedentis subditus* ; concessio enim indulgentiae est actus jurisdictionis territorialis, quae solos subditos jiflicil.

nine: Xequit Episcopus *extraneis* largiri indulgentias, etiamsi assentiatur illorum Ordinarius (*Decr. auth.*, n. 433, ad 2). Attamen nisi aliud ex concessionis tenore constet, indulgentias ab Episcopo concessas lucrari possunt tum subditi extra territorium. tum peregrini, vagi, omnesque exempti in territorio degentes l. Can. 927. Excluduntur ergo extranei, quoad indulgentias coetui speciali fidelium concessas. S. C. Ind., 26 Maii 1898 (*A. A. S.*, 31, p. 632).

2° *l' non sit ligatus excommunicatione* ; quia haec privat communione bonorum spiritualem (cfr. dicta n. 1292, 4°).

3° *Ul sil in statu gratiae*, saltem in fine operum quae praescribuntur, quia poena nequit ante culpam remitti. Maxime autem optandum est, ut omnia opera fiant in gratia, praesertim si indulgentia sit ad placandum Deum. Cfr. *Raccolta*, p. vn.

a) Clausula *corde saltem contrito*, quae concessionibus partialium indulgentiarum inseri solet, non indicat opus injunctum, sed necessitatem status gratiae. Unde non requiritur ut, qui jam in statu gratiae reperiuntur, actum contritionis eliciant. *Decr. auth.*, n. 427 ; *J. A. S.*, 6, p. 388. Clausula *in forma Ecclesiae consueta* significat indulgentiam concedi vere contritis, qui jam culpam remissionem obtinuerunt. *Theod. a Spir. S.*, I, 284. — b) Non liquet an ille, qui vult lucrari indulgentiam *pro defunctis*, debeat esse in statu gratiae. Alii negant, quia pium opus requisitum est conditio, qua posita, ipse S. Pontifex indulgentiam applicat. Alii autem verius affirmant, quia nemo potest alteri applicare indulgentiam, nisi ipse eam prius lucratus fuerit. *s. Alph.*, VI, 534, 10°. Interrogata hac super re, S. C. Ind., 20 Aug. 1822, respondit : *Dilata*; et iterum interrogata respondit die 22 Febr. 1847 : *Consulat* (orator) *probatos auctores*. (*Decr. auth.*, n. 253. 341). Namvero. ut notat *Beringer-Stein* (I, n. 88), tum pars affirmativa, tum pars negativa perspicuos sibi vindicat auctores. Itaque decisa non fuit haec quaestio. Certum tamen est sacerdotem. qui in statu peccati mortalis celebrat in altari privilegiat», lucrari indulgentiam plenariam pro defuncto (cfr. n. 1744, 2°, fin.).

1731.— II. Ad indulgentiam revera lucrandam requiritur intentio illam lucrandi et inimplctio operum inductorum. Ila can. 925, § 2. De *impletione operum* fusius loquemur n. 1732. Requiritur autem intentio, quia beneficium non conceditur nisi scienti et volenti.

1 Ad dubium propositum circa sensum verborum can. 349, § 2, n. 2°, concedendi indulgentias 50 dierum in *suae jurisdictionis locis* », declaratum est, episcopos posse etiam concedere indulgentias religiosis exemplis vel in *eorum ecclesiis*. Die 6 dec. 1930 (*A. A. S.* XXIII, 1931, p. 25).

Itaque : 1° Si illicet intentio *habitualis*, i. e. quondam habita et non retractata. Stante hac intentione, fideles lucruntur quascumque indulgentias precibus, quas proferunt, adnexas, licet anterioris propositi sint immemores. Quodsi tamen agatur de indulgentia *ad libitum*, (v. gr. semel in mense) lucranda, cum precibus pro certa intentione recitandis, item si agatur de indulgentia *defunctis* applicanda, quae sine speciali intentione sibi acquireretur, exigitur, ut per se patet, *et ipsius actus voluntatis*. Cfr. *Beringer-Steinen* (I, n. 82). 2° Sufficere non videtur intentio *interpretativa*, praeterquam pro lucranda indulgentia in articulo mortis, ut n. 1741, 2° dicitur. 3° Securius semper agit, qui mane elicit intentionem lucrandi omnes per diem occurrentes indulgentias. Ita 5. *Alph.*, VI, 534, 14, 5°, eum 5. *Leonardo a Porto-Mauritio*, cum « *Baceolta* », *Beringer-Steinen* (I. c. n. 81) etc.

Ad lucrandam indulgentiam *plenariam*, requiritur insuper, ex parte subjecti, *absentia affectus ad peccatum veniale*. Quoties enim affectus ad peccatum adhuc perseverat, nequit remitti poena pro peccato debita, ut docent theologi (cfr. *Beringer-Steinen*, I. c. n. 83).

a) Indulgentia, concessa ut plenaria, *valet ut partialis*, si propter affectum ad veniale integra obtineri nequit. Vidé can. 926. Ratio est : «) « quia, sicut non repugnat culpam alicujus venialis remitti quin remittatur culpa aliorum, ita et poena » ; ,i) quia S. Pontifex.) concedendo indulgentiam plenariam, non praesumitur velle eam restringere tantum ad eos, quibus remittuntur omnia venialia (qui certe sunt paucissimi), sed potius eam concedere juxta capacitatem subjecti. ut remittatur saltem poena venialium, quorum culpa remissa est A. *Uph.*. \ I. 534, 19° ; H. Ap., XVI, 63. — b) Ceterum, cum ex una parte ad lucrandam indulgentiam plenariam *communione* receptio saepe praescribatur ; ex altera parte vero, hoc sacramentum *et opere operato* (vel saltem mediante *actu caritatis*, quem in anima excitat) remittit peccata venialia, de quibus actualis complacentia deest, potest indulgentia plenaria facilius secundum totam amplitudinem acquiri. Cfr. *S. Uph.*, Praxis conf., n. 154 ; *Card. Gaspard*, *Catechis. cath.* p. 223.

3. De operibus praescriptis.

1732. Principia. I. Opera ad lucrandas indulgentias injuncta perficienda sunt tempore modoque praescriptis, et integre (nec generatim sufficiunt opera jam alio titulo debita). Cfr. can. 925, § 2. Quoad *ordinem* inter opera servandum, si plura impleri debent,

•Illa tamen magis determinata applicatio pro defunctis non necessario ante quodcumque opus renovandum est, † qui definite omnes Indulgentias, quas lucrari poterit, animatus in purgatorio destinaverit (votum heroicum).

nullum existit Decretum S. Sedis ¹ ; unde pro libitu perfici possunt, etiamsi in Decretis aliquis ordo praescribi videatur (*Raccolta*, p. xv)z

1° *Tempore praescripto*. Decisum est : « indulgentiam acquiri a christifidelibus die fixa et rite constituta in sua dioecesi ; a regularibus Ordinibus die rite constituta in suo Kalendario ; ab hominibus qui sodalitati nomen dederint, quae ad Ordinem regularem attineat, indulgentiam acquiri die rite constituta in Kalendario dioecesis, vel in Kalendario Ordinis, si istiusmodi privilegio gaudeant, non tamen in utraque die ». *Decr. auth.*, n. 407. Jamvero :

a) Translata *sollemnitate* festi (sive in perpetuum, sive ad tempus, modo legitimo), translata intelligitur indulgentia. — Cum vero ad tempus transfertur tantummodo Officium cum missa, non autem festi sollemnitas et externa celebratio, indulgentiarum nulla iit translatio, etiamsi festum transferatur ub occursum feriae VI in Parasceve. Ita S. Poen., 18 Febr. 1921 (*A. I. A.* λIII, p. 165) ad normam can. 922. — b) Tempus utile pro *visitatione* ecclesiae, cum recitatione precum ad intentionem S. Pont., currit a *meridie* diei praecedentis usque ad mediam noctem diei constituti. S. Off., 26 Jan. 1911 f.l. .l. A', 111. p. 44) ; can. 923. Pro *aliis precibus vel operibus* (v. gr. piis meditationibus), tempus utile currit a *media nocte* usque ad mediam noctem diei statuti (si nempe nihil aliud exprimatur in documento). Can. 32. Quodsi vero agatur *de die festivo*, cui adnectitur indulgentia, possunt pia opera (piaque preces) jam peragi a *primis vespers* (hora circiter 2|| pomeridiana) diei praecedentis usque ad crepusculum diei festivi. *Decr. auth.*, n. 201 et 434 ; .l. X. 5., 10, p. 563. Visitatio tamen ecclesiae (cum precibus et exercitiis *huic visitationi* adnexis), semper fieri potest a meridie diei praecedentis, ut modo dictum est. Pro libitu, fideles sequi possunt tempus verum medium aut legale (recole dicta n. 1556 et confer *Bcringer-Steinen*, I. n. 128, 141). Confessio et communio, pro lucranda indulgentia requisitae, communiter *anticipari* possunt, ut mox dicemus (n. 1733). — Die autem 13 jan. 1930, S. Poenit. declaravit, Adeles posse consequi indulgentiam *Portiunculae* el die 2° aug. in una ecclesia el die dominico proxime insequenti (qui legitime substitutus fuerit) in alia ecclesia (*A. A. S. XXII*, 1930, p. 43).

2° *Modo praescripto*. Quandoque injungitur ut preces fiant *flexis genibus* (v. gr. in oratione *Sacrosanctae*) ; communius tamen hoc non requiritur.

a) Opera nequeunt fieri *ab alio*. Excipitur eleemosyna, quae per alium valide datur, dummodo ille, qui indulgentiam lucrari intendit, donationis sit conscius. Vide dicenda n. 1737, II. 2°. — b) Requiritur actus *humanus*; nec sufficit materialis, ut palet.

3° *Integre sunt perficienda*. Qui, ex impotentia vel ignorantia, totum opus vel notabilem ejus partem *omittit* (v. gr. si puer aut senex non jejumat), non lucratur indulgentiam, nisi intercesserit

¹ Occasione indulgentiae Jubilaei an. 1933-1934, ad dubium :« Irum nonnulla vel etiam omnia opera pr< altero jubilaeco acquirendo (sci. secunda, tertia vice) neri possint antequam inchoata opera pro primo absolvantur -, Pius PP. XI respondit *Negative*. Die i aug. 1933
* t *A. S. XXV*, 1933, p. 343). Idem declaravit in Consi. *Quod superiore anno* (*l. .l. >*. XXVI. 1934. p. 142).

commutatio legitima. *Raccolta*, p. vm. Hujusmodi commutatio data est modo generali pro surdo-mutis, etc., ut n. 1734 dicetur.

Non otlicet autem, si *pars admodum parva* 1 operis injuncti omittatur ; quia opus censetur adhuc perfici quoad substantiam. Parva autem pars sumenda est respective ad totum opus. Sic in rosario omissio unius *Pater* et .Ice parva videtur ; secus vero, si quinque *Pater* et *Ave* ad indulgentiam requirantur et unum *Pater* el .Ice omittantur ; secus etiam, si hymnus praescribatur el una strophæ mutetur, ut constat ex declaratione S. Congr. Cfr. *S'. Alph.*, VI, 531. 13° ; *Lehmkuhl*, 11. n. 697.

4° .Vcc (*generatim*) *sufficiunt opera jam alio titulo debita* ; sci., nequeunt fidele suo actu duabus obligationibus satisfacere, ex quibus unaquæque hunc actum exigit. Ita *Bened. XI* Γ, Const. *Inter praeteritos* n. 53. Opera pro indulgentiis lucrands sunt, ex natura sua, supererogatoria. S. Pontifex potest tamen concedere ut sola opera jam debita (v. gr. jejunium quadragesimale) praestentur. Cfr. *Decr. auth.*, n. 291 ; *Coll. S. S.*, n. 555. Quare :

a) Non sufficit recitatio Breviarii, jejunium die Vigiliae, recitatio orationis *bibero. nos quaesumus* inter missae celebrationem, etc. b) Sufficit vero, pro religiosis, recitatio precum quæ a regula ipsis imponuntur ; quia haec opera ipsis communiter non imponuntur sui) peccato. Similiter, ex Responso S. C. Ind., 11 Junii 1901. constat, preces et satisfactiones quæ in sacramento poenitentiae injunguntur poenitentibus, inservire posse ad lucrandas indulgentias. I. S. A., 31, p. 125. Can. 932. Inservii etiam confessio annualis et communio paschalis, ut n. 1733, 2° notabimus, excipe tamen si agatur de jubileo. *Uno rodemque opere* cui ex variis titulis indulgentiae adnexae sint, non possunt plures acquiri indulgentiae, nisi opus requisitum sit confessio vel communio, aut nisi aliud expresse cautum fuerit. Can. 933. In rosarii recitatione conceditur cumulatatio indulgentiarum a PP. Praedicatoribus et a PP. Crucigeris nuncupatarum. S. C. Ind., 12 Jun. 1907 (. I. A. s', 10. p. 442).

1733. II. Opera, quæ communiter ad lucrandas indulgentias injunguntur, sunt confessio, communio, visitatio ecclesiae, necnon preces vocales. Dicitur *communiter* ; quia praescribi possunt alia, v. gr. pia meditationes. Insuper, ex indicatis, quandoque omnia simul imponuntur ; quandoque requiruntur tantum aliqua. Ad lucrandam indulgentiam *jubilaei extraordinarii*, semper alia necessaria sunt opera, ut suo loco dicetur, n. 1737, 11.

1° Confessio, etsi non requiratur pro quibusdam indulgentiis plenariis, v. gr. pro indulgentiis *Viae Crucis*, plerumque tamen requiritur ex hac vel simili clausula, quæ variis Rescriptis apponi solet : *contritis el confessis* ¶. Necessaria est igitur confessio, etiamsi

1, n. 1733. dicitur. M tamen omissio lenissima. habitu respectu ad opera pte scripta non offlceret » etc. Deinde per modum exempli indicat, si in rosario recitando unum vel duo Ace omitterentur.

quis solum venialia habeat ; quia requiritur tanquam conditio, ut constat ex Decreto 19 Maii 1759. Nec vero absolutio requiritur, nisi pro mortalibus. *Decr. auth.*, n. 214, 253, 295, 359.

a) Confessio requisita peragi potest intra octo dies, qui *immediate praecedunt* diem cui indulgentia fuit affixa ; peragi etiam potest *intra subsequentem totam octavam* * Can. 931, § 1. - b) Ad lucrandas indulgentias *pro piis exercitiis* in triduum, hebdomadam, etc. ductis concessas, confessio pariter etiam fieri potest intra *octavam* «piae *immediate* sequitur exercitium expletum. Can. cit., § 2. - c) Christi fideles qui solent, nisi legitime impediuntur, saltem bis in mense ad poenitentiae sacramentum accedere, aut sanctam communionem in statu gratiae et cum reda piaque mente recipere quotidie, quamvis semel aut iterum per hebdomadam ab eadem abstineant, possunt *omnes indulgentias* consequi, etiam sine actuali confessione quae ceteroquin ad eas lucrandas necessaria foret 2, exceptis indulgentiis sive jubilai sive ad instar jubilai. Can. cit., § 3.

2° Communio, si ad lucrandam indulgentiam praescribitur, peragi potest *in pervigilio* diei cui indulgentia fuit affixa; vel intra octavam subsequentem, ut modo (sub 1°, a et. b) de confessione diximus. Deinde haec quoque teneantur :

a) Communio *paschalis* (sicut et confessio annualis) valet ad lucrandam indulgentiam plenariam eodem die (vel die sequenti) currentem, sive ratione festivitatis, sive ratione benedictionis papalis (*Decr. auth.*, n. 288, 296), excepta tamen indulgentia jubilai, pro qua specialis requiritur communio, nisi contrarium in Litteris pontificiis exprimitur³. Ita ex *Decr. auth.*, n. 327. Item, una sacra communio, peracta tempore *visitationis* pastoralis vel *spiritualium exercitiorum* in paroeciis, sufficit ad satisfaciendum praecepto paschali et ad lucrandam indulgentiam plenariam (ib., n. 236). Cfr. notanda n. 1738. — b) Non requiritur, de se. ut communices in ecclesia, cujus visitatio praescribitur : ne in casu quidem, quo indulgentia sit localis. *Raccolta*, p. xm. Quodsi tamen *ipso die*, «pio indulgentia acquiri potest, communices in ecclesia, quae visitari debet, ibique devote ores, non necessaria est alia visitatio, novaque precum recitatio. Ib., p. xv m.

3° Visitatio ecclesiae. Haec est saepe conditio, ut visitetur ecclesia parochialis vel alia ecclesia vel oratorium publicum. Notandum est, quod si *certa ecclesia* praescribatur, non potest ejus loco parochialis vel alia ecclesia eligi, nisi hoc specialiter concedatur. Quid autem *praecise intendatur* per visitationem ecclesiae etc., dicemus sub 4°, referendo declarationum *Pit XI*.

◁i) Quandoque (sed raro) sufficit visitatio oratorii *semi-publici*, v. gr. ad lucrandam indulgentiam pro die 2 Nov. toties quoties concessam (A. .1. VI,

* Quodsi aliqua dioecesis ob penuriam sacerdotum vel alias causas ampliora privilegia acceperit (v. cr. ut confessio semel in mense peracta sulliciat), illa novis liceretis non tantum. - † Itaque in hoc casu nullum tempus pro confessione peragenda praescribitur, ut exprose notant *Ih-nnyer-Sleinen*, 1, n. 103. n. 3. — ‡ Pro jubileo maximo an. 1933-1934, Pius XI haec statuit in Const. *Indicto a Nobis*. 30 jan. 1933. Volumus autem, Jubilai causa, eam (communionem) sufficere, quae per modum riufici ministratur ; minime vero eam, quae in *Paschate* peragenda praecipitur, (.1. l. S., XXV. 1933, p. 17.)

p. 378). Praeterea, ex generali concessione SS. D. \. Pii PP. X. fideles utriusque sexus, qui perfectionis studio, vel institutionis seu educationis, aut etiam valetudinis causa, in domibus ecclesiae vel publico sacello carentibus, de consensu vero Ordinariorum constitutis, vitam communem agunt, necnon personae omnes ad illis ministrandum ibidem commorantes, quoties ad lucrandas indulgentias praescribatur visitatio alicujus ecclesiae in genere (i. e. non determinatae), vel indeterminati alicujus publici oratorii, *visitare valent propriae domus sacellum*, in quo obligationi audiendi Sacrum jure satisfacere possunt, dummodo cetera opera injuncta rite praestiterint ». S. Off., 14 Jan. 1609 (A. \. \., I. p. 210). Can. 929. item Cardinalibus (Episcopis etiam mere titularibus) eorumque familiaribus concessum est, ut visitent tantummodo proprium sacellum. Can. 239, § I, η. II. et 349, § 1. — *b*) Quando visitatio ecclesiae *parochialis* praescribitur, lucratur indulgentiam, qui visitat ecclesiam parochialem regionis, in qua moratur. \. A. S., 38, p. 351. — *c*) ¶ Pro visitatione ecclesiae sufficit orare *ante ostium* vel coemeterium, si prae hominum multitudine illam nequeas ingredi... Imo (sufficit), si ores ante ostium ecclesiae, si illud est clausum \. A. *Alph.*, VI. 538, q. 10, fin. ; *Beringer-Steinen*, I, n. 116.

d) Quando indulgentiam, pro qua visitatio ecclesiae requiritur, pluries in die lucrari cupis, necesse est ut. peracta prima visitatione, singulis vicibus ex ecclesia egrediaris et in eam ingrediaris. *Decr. auth.*, n. 399. Qui tamen die dominica ad missam audiendam ecclesiam ingrediuntur, praescriptis satisfaciunt si, ante vel post missam, ad intentionem S. Pontif. orant. *Beringer-Steinen*, I. n. 123, 124.

4° Preces vocales recitandae *juxta intentionem* concedentis, possunt, nisi peculiare assignentur, arbitrio fidelium deligi ; *sed non sufficit oratio tantum mentalis*. Can. 934, § 1. Saepe saepius preces sunt *in alit/tia ecclesia* fundendae ; sed tunc id expresse indicari solet (cfr. *Beringer-Steinen*, I. n. 134). Nequeunt ad lucrandam indulgentiam preces inservire, ad quas jam stricte obligaris (v. gr. preces Officii divini).

a) Monet *Benedictus* Λ7Γ (Const. *Inter praeteritos*, § 83) : « Licet enim oratio brevis cum sensu ferventis pietatis adbibita... satisfacere possit, plerumque tamen orationis brevitatem ex modico pietatis studio aut parum propenso ad res spirituales animo sive taedio negligentiaque proficisci solet ». Ume ad implendas preces in jubileo injunctas probabilius, juxta A\ *Alph.* (\ I. n. 538), requiritur aliqua oratio notabilis, v. gr. ut declaravit S. Poenit., 31 julii 1924 (A. \. A. XVI, p. 342), 5 Pater. 5 Ave et 5 Gloria 2* Oratio autem *peculiaris* (et quidem *taxative*, ut expresse declaravit S. Poenit. 13 jan. 1930, in, \. I. \., XXII, p. 43) assignata est pro lucranda indulgentia *Portiunculae*. 10 jul. 1921. nempe *saltem sexies* \. \. et Gl. (A. \. A. XVI, 1924, p. 347) ; haecque dispositio *extensa est* ad omnes indulgentias *plenarias toties quoties* lucrandas, pro quibus visitatio ecclesiae injungitur. 5 jul. 1930 (A. \. 5. VII. p. 363). Pro aliis casibus, cum adsint clausulae visitandi ecclesiam vel oratorium et precandi ad mentem S. Pontificis », valet *Declaratio Pii XI*, 20 sept. 1933 (A. \. \. X XV. p. 146) ; scilicet per *visitationem* intelligi « accessum ad illam saltem cum intentione quadam generali seu implicita honorandi

1 \tlainen indulgentiae Invocationibus et precibus Liculatoriis adnexae possunt etiam per mentali tantum earum recitationem aequiri. S. Poenit. 7 dec. 1933 (\., I. 5. XXVI, 1934, I.) — 5 Vide Theol. prakt. Quart. Schr (Linz.) P1β, p. 537 ; imi du Clergé 1927, p. 397.

Deum in se vol in Sanctis suis, aliqua adhibita prece, et quidem prece praescripta, si aliqua imposita fuit ab indulgentiae largitore, vel aliqua qualibet sive orali sive etiam mentali pro cuiusque pietate ac devotione ». Praescriptioni autem *precandi ad mentem S. Pontificis* declaratur « plane satisfieri adjiciendo ceteris operibus praescriptis recitationem ad eam mentem unius, ul aiunt. *Pater*, .lee et *Gloria*, relicta tamen libertate singulis fidelibus, ad norm. c. 934, § 1, quamlibet aliam orationem recitandi juxta uniuscujusque pietatem aut devotionem erga Rom. Pontificem ». — *b)* Oratio pro indulgentiis assignata recitari potest quocumque idioinate, dummodo de fidelitate versionis constet ex declaratione S. Poenitentiariae vel unius ex Ordinariis loci ubi vulgaris est lingua in quam vertitur oratio. Porro indulgentiae penitus cessant *ob quamlibet additionem, detractionem vel interpolationem* '. Can. 934, § 2. — *c)* Ad indulgentiarum acquisitionem satis est orationem alternis cum socio recitare, aut mente eam prosequi dum ab alio recitatur. Can. cit., §3. — Quoad *aegrotos, surdo-mutos*, etc., quibus facienda est operum commutatio, vide n. seq., 3° et 4°.

1734. — Haec tandem de eadem re notare volumus :

1° Ille qui in ecclesia ad lucranda indulgentiam designata communionem recipit, *eodem accessu* satisfacere potest obligationi unius visitationis cum precibus. *Raccolta*, anno 1898, p. xvm.

2° *Eamdem indulgentiam plenariam* regulariter semel tantum in die lucrari possumus, etsi idem opus pluries ponamus. Can. 928, § 1. Inde sacerdos, qui missam binationis legit, semel tantum lucratur indulgentiam orationi *En ego adnexam. Excipiuntur* indulgentiae diei 2 Augusti (Portiunculae), festorum SS. Trinitatis, Corporis Domini, SS. Rosarii, B. M. V. de Monte Carmelo et de Mercede, Septem Dolorum B. V. M. (mense Sepi.), necnon Commemorationis omnium fidelium defunctorum, die 2^a Nov. vel alia «lie celebratae (S. Off., 14 Dec. 1916 5.. IN. p. 179). Pariter toties quoties lucrantur indulgentiam plenariam, «pii Scalam Sanctam genuflexi ascendunt, orantes et Passionem Domini pie méditantes, vel qui, ultima die dominica Junii, ecclesiam visitant, in qua per mensem consueta exercitia in honorem SS. Cordis peracta fuerunt, ibique ad mentem S. Pontificis orant 2. Has autem indulgentias illi soli, ut palet, lucrantur qui ecclesiam privilegiatam visitant, si excipias indulgentiam 2 Novembris. Accessit nuper indui, plen. (*toties quoties*) *Pii AI* pro rosario in eccL. ubi est SS., «licto (A. .l. 5., N X, 1928, p. 376) et pro *l ia crucis*, 20 oelob. 1931 (A. /I. S., XXIII. 1931, p. 522).

3° Pro *mutis*, can. 936 post S. C. Indulgentiarum statuit sequentia : *a)* Quodsi, inter opera pro lucranda indulgentia, praescripta sit visitatio alicujus ecclesiae, surdo-muli ecclesiam ipsam devote visitare tenentur, licet mentem tantum et pios affectus ad Deum attollant, *b)* Quodsi inter opera sint publicae preces, muti possunt lucrari indulgentias iis adnexas, corpore quidem conjuncti ceteris fidelibus in eodem loco orantibus, sed pariter mente tantum

1 Nihilominus in recitatione Rosarii non cessant indulgentiae, si cuique salutationi angelicae post vocem *Jesus* addatur brevis enuntiatio mysterii meditandi, v. gr. *lienc-ihrtii. trucijs r nlrts lui Jcsus*, <pu pro tubis sanfftiinnn sudaet. Ha S. Poenit./.'? Jan. I.'.'t i-l..t >., XIII.p. 163), per modum indulti, quod Benedictus PP. XN ita exlendit ut omnibus prosit, qui Rosarium hoc modo recitare consueverint. Atvero in Litaniis B. M.V. decantatis, ubi vel semel tantum *Kyrie eleison* recitetur, vel non singulis titulis invocatio addatur. *Ora pro nobis*, indulgentiae acquiri nequeunt f t. .l. S. XII, p. 18). - - Hanc pretiosam Indulgentiam elargitus est Pius PP. X (clr. t. 5. S. 39, p. 434 : el 41, p. 354 . /lennger-stetnçn, I. n. 678) ; Benedictus autem XIV concesserat indulgentiam plenariam lotii, quoties lucranda, dum In l rbc visitatur Basilica S. Petri et effunduntur preces ad mentem S. Pont ilicis, quae indulgentia, positis ponendi-, etiam hodie perseverat.

in Deum elevata, et piis cordis affectibus, c) Quodsi agatur tandem de privatis orationibus, satis est ut mente eas recolant signisve effundant, vel tantummodo oculis percurrant.

i° *Aegrotis*, et generaliter legitimo detentis impedimento qui opera ad lucrandas indulgentias injuncta praestare nequeunt, possunt confessarii concedere commutationem. Can. 935.

5° Fideles, confraternitatibus legitime adscripti), non privantur indulgentiis. si confraternitatis *statuta* non observent, dummodo adimpleant opera injuncta pro lucrandis indulgentiis suae respective confraternitati adnexis. *Decr. auth.*, n. 298 ; *Coli. S. S.*, n. 563.

§ 2. De jubila eo.

1735. *Definitio.* Jubilaeum est indulgentia plenaria sollemnis cum privilegiis annexis, a S. Pontifice concessa certa opera peragentibus.

Differt *accidentaliter* tantum ab alia indulgentia plenaria, ratione scilicet sollemnitatis et privilegiorum ac gratiarum quae ipsi annectuntur. *Primum* tamen *concessionis motivum* non est, ut fideles indulgentiam lucrentur, sed potius in genere, ut ad veram poenitentiam provocentur, atque ita Dei misericordiam aut publicarum calamitatum liberationem consequantur. Indicitur etiam quandoque ad fovendam reverentiam et obedientiam erga S. Sedem ; et tunc vocatur jubilaeum extraordinarium, atque ad hujus linis *consecutionem multum prodest* sollemnis jubilaei indulgentia. Vide *Beringer-Steinen*, 1, n. 995 seqq. Occasione undevicesimi exeuntis saeculi a peracta generis humani Redemptione, Pius XI *extraordinarium ac generale mariniuntque* indixit *jubilaeum*, Gjan. 1933: *Quod nuper* (A.A.S. \ XV, 1933, p. 5).; Quod extenditur ad Orbem, spatio unius anni (Const *Quod superiore anno*).

Divisio. Multiplex distinguitur jubilaeum.

t° Jubilaeum majus seu *ordinarium*, quod regulariter occurrit omni anno vigesimo quinto, qui annus sanctus vocatur ; et jubilaeum minus seu *extraordinarium*, quod conceditur a singulis Summis Pontificibus post uniuscujusque exaltationem, vel in aliis peculiaribus circumstantiis ; deindeque maximum ac *sollemne*, quale est jubilaeum Redemptionis, de quo supra diximus.

Jubilaeum majus concedi solet Urbi, seu Romae soli, per integrum annum, quo expleto, ad universum Orbem per tempus de se brevius (non ultra semestre) *tenditur* secus jubilaeum minus. Tempore quo Romae jubilaeum celebratur, suspenduntur extra Urbem variae facultates, ut fusius n. 1710 explanabimus.

* Sp-ciall aliquo favore Plus PP. XI jubilaeum anni 1925 extendi! etiam per *integrum* annum ut universum Orbem (cfr. A. A. S. XVII p. 611) — Jubilaeum minus seu *extraordinarium* anni 1929 in Urbe Ianium hiem Pontifex prorogavit per *semestre* (A. A. S. XXI, 1929, p. 722) . jubilaeum autem maximum nunc extendit *per annum* ad Orbem.

2° Jubilaeum generale, quod conceditur universo Orbi (ut jubilaeum majus, ac saepe etiam jubilaeum minus) ; et particulare, quod conceditur alicui provinciae, civitati, vel communitati.

In interpretandis Bullis jubilaei, servandae sunt regulae a *Benedicto XIV traditae*, quibus ipsa Bulla jubilaei non adversatur, prout, quoad jubilaeum tum ordinarium, tum extraordinarium, declaravit Pius IX, die 15 Martii 1852. Cfr. *Decr. auth.*, n. 353, et App., § 18, ubi hae regulae omnes referuntur. Attamen semper *sedulo impiciendae sunt* Bullae Pontificiae, decreta vel declarationes vel monita S. Poenitentiariae, quae, adveniente jubileo, publici juris fiunt, ac nova statuere possunt et nonnunquam de facto statuunt.

1. *Privilegia jubilaei.*

1736. — Ea quae hucusque, juxta constituta a Benedicto XIV et mentem auctorum probatorum, tempore extensionis jubilaei majoris ad universum catholicum Orbem, concedi consueverunt, sunt summatim sequentia :

A. *Directe pro poenitente* : Facultas eligendi confessarium inter approbatos ab Episcopo loci, ubi confessio fit. — Hinc, etiam regulares quicumque, oblatae, tertiariae, etc., pro confessione ad lucrandum jubilaeum requisita, absque Superiorum licentia, ex dictis approbatis quemcumque sacerdotem, etiam saecularem, eligere possunt ; moniales vero stricte dictae, religiosae, et earum novitiae eligere debent, in casu, aliquem ex approbatis a loci Ordinario ad audiendas etiam mulierum confessiones², salvo tamen jure per can. 522, illaesa utique clausura, ob conscientiae pacem, et per can. 523 aegrotantibus concessio.

B. *Directe pro confessario et indirecte pro poenitente.*

1° Facultas absolvendi, pro foro conscientiae duntaxat, ab excommunicationis, suspensionis et aliis ecclesiasticis sententiis et censuris, a jure vel ab homine quavis de causa latis seu inflictis, etiam Ordinariis locorum », ac Pontifici et S. Sedi «speciali licet forma reservatis, et quae alias in concessione quantumvis ampla non intelligerentur concessae, necnon ab omnibus peccatis et excessibus, quantumcumque gravibus et enormibus, etiam iisdem Ordi-

¹ Cfr. Const. *Benedictus* (25 Dec. 1750) ; *Celebrationem* (1 Jan. 1751) ; *Convocatis* (25 Nov. 1719) ; *Inter praeteritos* (3 Dec. 1749). — ² Cum ex Constitutione Apostolica Pii PP. XI, quae incipit verbis : *Servatoris Jesu Christi*, diei 25 dec. 1925 (*A. A. S.* XVII. p. 611) concessum fuit ut « plenissimam peccatorum indulgentiam ac remissionem * omnes Christiani-fideles adipisci valerent, inde censet *Cappello* (II, n. 1025), moniales et generatim religiosas etiam id est semel pro singulis consecutionibus indulgentiae jubilaei, ista facultate fmi posse. Ita quoque E. *Jombarl* (le jubilé universel de 1926, p. 23, noie 2).

nanis ac Pontifici... reservatis Nec obstat (ut probabilius et communius docetur), si quis peccavit in jubilaei confidentiam (VI, 537, q. 6 ; ». Ap., XVI, 69).

Excipiuntur tamen ab hac ampla facultate : *a)* Haeresis *formalis externa*ia quamvis occulta ; nisi potestas ab ea absolvendi expresse indicetur 2. Haec potestas, servatis de jure servandis, concessa est in ultimis jubilaeis tempore Concilii Vaticani ac deinceps celebratis, *b)* Casus (el censurae) in *Benedicti*, \II' Const. *Sacramentum poenitentiae* reservati (vide n. 1772 el 1780). Leo \I II tamen concessit (anno 1900) ut absolveretur, qui semel aut bis tantum crimen absolutionis complicitis patrauerit ; id est, ut pro jubileo anni 1025 S. Poenitentiarum, die 5 mart. 1925. declaravit : ab ultima confessione valida patratum vel nondum remissum. Cfr. *Monit. Eccl.* (1926. p. 116). *e)* Absolutio illorum qui censuras Apostolicae Sedi *specialissimo modo* reservatas incurrerunt, praeterquam a crimine absolutionis complicitis a peccato turpi non [dus semel vel bis attentatae (ex Constil. *Servatoris* Pii XI). *d)* Casus qui a Pio X per Constil. *Vacante Sede Apost.* Romano Pontifici reservantur el censurae quibus secretum S. Officii alterumve simile protectura est. Item *nequeunt absolvi* praelati cleri saecularis ordinaria jurisdictione in foro externo praediti, superioresque majores religionis exemptae, qui in censuram Rom. Pont. *speciali modo* reservatam *publice* inciderunt (nisi ad praescriptum can. 225 i).

2° Facultas dispensandi ab *irregula itate*, occulta tamen, pro exercitio tantum ordinum jam susceptorum.

3° Facultas dispensando *commutandi vota simplicia* (non excepto voto commutationem non petendi)³, etiam jurata⁵, immo reservata⁵: attamen agitur unice devotis privatis, et requiritur justa causa (pro commutando voto castitatis *olim publice emisso*, causa *gravis*).

Excipiuntur autem ab hac facultate *a)* vota in favorem tertii, si sint jam acceptata nisi tertius juri suo renuntiet (cfr. n. 6ii) : ergo excipiuntur etiam vota in aliqua religiosa communitate emissa *e* ; *b)* vota poenalia praeservativa a peccato et ipsum votum non peccandi, nisi commutatio fiat in aliud opus, quod aequae vel magis ad praeservationem conducit T.

Hae absolutiones, (a censuris...) atque dispensationes non possunt fieri, absque speciali concessione, extra actum sacramentalis confessionis B. λ ide Reep S Poenil. die 1. Martii 1685 (*A. S. S.* I. p. 176). *I na* tantum *vice* quisque fidelis, durant-¹ jubileo, iis frui potest . et speciales facultates *nequeunt* etiam in alios poenitentes adhiberi, qui jam semel jubilaei indulgentiam lucrati sunt \on quidem opus est ut ipsis omnia in eodem tempore applicentur . at in so/i' applicari possunt, qui jubilaum consequi sincere ac serio statuerunt, atque ex hoc animo ipsum lucrandi et reliqua opera ad id lucrandum necessaria adimplendi, ad confessionem accedunt (*Konings*, n. 17< i Cfr dicenda n. 1737. 2° fin. Si poenitens. post obtentam indulgentiam. petat quamdam dispensationem, qua primum non indigebat, tunc

¹ ii-v ' ' \ A CoiiM. *Benedictus* » « ' et Put » IX Ene Granbu. *Ecclesiae*, 1874. —
• /)<T>λ Iκ I \ A < i>n.t *Inter* prartmlo. 4 85. — • *Frrrtm*», \ *Jubilaum*, art. 2, n. 39. —
• i i i onM. n-r ,mJim 4 ; Cfr. Lnuraux. du Jubilé, p. 660-554. — 1 Con>t.
"" r r . VIII 'Const ftenedtcOi» s 1 Ib. — • Benerfirt., .V/V. Consi. Conrocat»
II. 23 CotttL *Inter* pmrOnliii, n 63.

nequit confessarius, vi specialium jubilai facultatum, eam ipsi concedere l, nisi gratia Papae intervenierit, ut factum est anno 1925 (cfr. .1. .1. A XVI. p. 343).

2. *Conditiones ad jubilaum requisitae.*

1737. - I. Ad jubilaum *m x j u s* seu *o r d i n v r h m*. quatuor solent requiri conditiones : visitatio ecclesiarum, confessio, communio et preces ad mentem S. Pontificis fundendae. Illae etiam praescribuntur, regulariter, si alicui regioni *jubilaum particulare* conceditur.

1° *Visitatio devota ecclesiarum*, illarum nimirum, quae in l rbe a S. Pontifice, et extra Urbem ab Ordinariis locorum designatae sunt, pie orando in ipsis animo colendi Deum, aliquam scilicet precem cujusque arbitrio delectam aut legitime assignatam recitando.

a) I t supra n. 1733, 3°. notavimus, non obstat si. dum ecclesiam visitandam ob hominum multitudinem non possis ingredi, ores in vestibulo, vel ante fores, vel ante obseratum ecclesiae ostium, b) Quod si *plura altaria* visitanda praescribantur. ita visitanda sunt, ut motu saltem corporis ad unumquodque te veritas, cum intentione illud visitandi, aliqua dein oratione adjecta (VI, 534. 14°i. c) Si in aliquo loco *una* tantum exstet *ecclesia*, ex Decreto generali S. C. Indulg. (*Decr. aulh.* n. 353) tribuitur Ordinariis fa< ultas concedendi, ut omnes praescriptae visitationes in hac ecclesia peragantur. Hae vero visitationes in eadem ecclesia sunt ab invicem distinguendae, adeo ut singulis vicibus necesse sit in eam ingredi, et ex ea egredi. Ita ex declaratione S. Poenit.. 26 Jan. 1875.

2° *Confessio valida*, etsi formaliter tantum integra (cfr. n. 1731). Haec in alia opera commutari nequit. Confessio fieri debet intra intervallum temporis ad jubilaum lucrandum statuti.

a) Potest tamen inchoari confessio, sive in vigilia, sive ante, modo tempore jubilai terminetur. Et potest tota confessio peragi in ea parte vigiliae, quae *primas vespas* subsequitur ; quia prima dies, ecclesiastico more, a primis vespis computari solet . et hoc in jubilaeo ordinario Urbis constanter servatur, ut patet ex Benedicti XIV Bulla *Peregrinantes*. 5 Maii 1749. § 5 et ex Bulla Pii XI *Infinita Dei*. 29 Maii 1924. — b) Per confessionem *invalidam* in jubilaeo non absolvuntur censurae reservatae, nec aufertur reservatio peccatorum. Ratio est, quia Pontifex talem facultatem eo fine concedit, ut fideles jubilai indulgentiam lucrentur. Ergo non praesumitur illam concedere in favorem eorum, qui ob invalidam confessionem non valent lui rari indulgentiam (\\ I, 537, q. 2 ; 1. El. qq. ref., n. 80 ; II. Ap.. XVI, 66).

• Si consideremus Bullam Pontificiam 'Servatori' , qua jubilaum anni 1925 ad universum extensum est terrarum orbem, le facili perspiciemus, praeter facultates circa censuras, vota el irregularitates, alias quoque (ui'se concessas circa impedimenta matnmonii. nempe dupensandi in casu prorsus occulto circa consanguinitatem in 3 vel 2 gradu collaterali, etiam attingente l quando provenit ex generatione illicita ; deinde ab occulto criminis Impedimento, neutro machinante , dispensandi tum aJ contrahendum tum ad convalidandum matrimonium. Idem patet e\\ C . Quod superiore anno (t. I >. X XVJ, p 146)

3° *Communio* facta in statu gratiae, vel in qua saltem gratia sanctificans prima per accidens confertur, si quis nempe indispositus, sed bona fide atque attritus, ad sacram mensam accedat (cfr. n. 1395). Haec pariter nequit a confessario in alia opera commutari. Videatur tamen ipsum Indultum, ubi occurrere potest exceptio *favore aegrotorum*, ut habetur ex Bulla *Si unquam* Pii XI, 15 Jul. 1924 (n. xm) et C. *Quod superiore anno*, 2 April. 193-4 (n. 12).

4° *Preces ad mentem S. Pontificis*. Vide quae diximus n. 1733, 4°.

11. Pro jubileo *extraordinario* (minore) praeterea haec praescribi solent: 1° *Jejunium* trium dierum, et quidem *jejunium strictum*, in quo cibus tantum esurialibus vesci licet, nisi commutatio obtineatur (cfr. Decis. S. Poenit., 16 Martii 1865; .4.5.5., I, p. 174). 2° *Eleemosyna*, vel indeterminata, i. e. aliqua; vel determinata, nimirum juxta cujusque facultatem. Non vero necesse est erogare pecuniam, sed sufficit «lare aliam rem pretio aestimabilem, v. gr. vestem, etc.

n) Ad *quantitatem* eleemosynae quod attinet, « praecipue attendenda sunt verba Indulti: nam si dicatur: *quantum pro sua cuique facultate visum fuerit*, tunc quantitatem oportet proportionari cujusque facultatibus; unde sufficit pauperi dare obolum, non diviti. — Si vero dicatur simpliciter: *qui dederit eleemosynam*, distinguendum: si Papa eam postulet tantum ad exercendam misericordiam in pauperes, tunc sufficit dare quamlibet summam; secus, si eleemosyna exposcatur in subsidium alicujus operae piae ». Ita \$. *Alph.* (VI, 538. q. It) post S. Thoinam. — b) Etiam *pauperes* de se tenentur, ad lucrandum jubileum, facere eleemosynam; quia nemo est tam pauper, quin saltem obolum dare possit. Pro *religiosis* vero, tiliis familias, uxoribus et servis sufficit, si eleemosyna ab eorum Superioribus, ipsis scientibus, erogetur. Quod si Superior eam erogare renuat, petenda est commutatio (ib., dub. t).

1738. *Animadvertimus pro praeri*: 1° Certus ordo in implendis conditionibus non requiritur; at vero *ultimum* opus in statu gratiae perfici debet.

2° Opera praescripta in *diverso loco* peragi possunt, immo in diversa dioecesi, dummodo observentur ordinationes Episcopi illius loci.

3° Opera injuncta non necessario *intra eandem hebdomadam* perfici debent. Exceptio fit pro *jejuniis*, quae in eadem hebdomade sunt facienda, ut constat ex formula regulariter adhibita (VI, 537); sed attente legatur ipsa jubilai Constitutio.

4° Ad lucrandam indulgentiam, non sufficiunt opera *jam ex alio titulo debita*. Recole notata n. 1732. Unde:

a) Non sufficit jejunium jam praescriptum, v. gr. ratione Quatuor Temporum, nisi S. Pontifex id induisent, v. gr. determinando, vel permittendo ut determinetur, pro lucrando jubileo, tempus quadragesimale. b) Non sufficit Indultio annua, nisi hoc expresse concedatur, c) Non sufficit communio paschalis etsi tempore Paschatis jubilaum celebretur. Ila S. Poenit., 26 Jan. 1875.

Aliquando tamen eam sufficere S. Pontifex benigne induisit, *d)* Non sufficit denique visitatio ecclesiae, dum quis sacro assistit die dominica. Sed sufficit, si quis *ante* vel *post missam* preces pro lucrando jubileo recitat.

5° Conceditur confessariis facultas *commutandi* opera praescripta in alia opera, aliunde indebita et ejusdem fere naturae ; non quidem omnibus indiscriminatim, sed iis solis, qui versantur in impossibilitate physica, vel morali, adimplendi communes conditiones. Et quando indulgetur ut fideles indulgentiam jubilai pluries lucrari possint (v. gr. pro animis defunctorum, ut habetur ex Monito S. Poenit. 31 Jul. 1924), non tamen post primam jubilai acquisitionem, etiam pluries commutari possunt opera injuncta. X. *Poenit. Monitum* (I. c. n. xvii), .4. /1. X. XVI, p. 342. Haec dispositio non locum habuisse videtur in *jubileo maximo Redemptionis* (an. 1933-34), ubi *poenitentiarii et confessarii privilegia* in *Irbis* in favorem etiam ejusdem poenitentis semper facultatem visitationes praescriptas contrahendi etc. exercere poterant (A. zl. 5. XXV, 1933, p. 17. 18) ; *idem* colligitur ex C. *Quod superiore anno* (zl. zl. X. XXVI, 1934, p. 148).

6° Jubilaum, saltem ex recentioribus Induitis, in aliud, sed proximum tempus *prorogari* potest, in favorem viatorum, navigantium. et generatim eorum, qui aliquo transitorio obstaculo praepe-diuntur quominus omnia praescripta opera intra ipsum jubilai tempus compleant.

Inde, si quis ultimo die, v. gr. ob fractum jejunium, vel dilationem absolutionis. communicare prohiberetur, prorogationem jubilai a confessario recte oblineret. *Ultimo jubileo ord.* (ann. 1925-1926) nulla talis facta est prorogatio.

7° Jubilaum anni sancti in *Irbis* *pluries* (semel pro se deinde pro defunctis) quis lucrari potest, atque eadem, quoad jubila *extraordinaria*, tribui solet facultas. Favoribus vero jubileo adjunctis semel tantum quisque frui potest. Ita omnes ; et S. Poenitentiaria de pluribus jubilaes particularibus id expresse declaravit (VI. 536, 25°). Vide A. S. S., 7, p. 222, in nota ; A. .4. 5. XVI, p. 343. *Exceptionem aliquam*, supra retulimus (sub 5°) ; et *Pius XI*, pro jubileo Redemptionis statuit, « jubilarem indulgentiam a christifidelibus cum *sibi*, tum vita functis *toties* lucrari fieri posse, *quoties* imparata opera rite perficiantur (A. .4. S. XXV, 1933, p. 8; XXVI, 1934, p. 142).

1739. Quaesita. 1. *An peccet graviter qui, postquam absolutus est a reservatis, non implet postea opera injuncta?* Respondetur : *Neg.*, cum sententia communi. « Ratio est, quia hujusmodi

obligatio non inspicitur imposita, neque ex natura jubilaei, neque ex Pontificis aut confessarii praecepto ». Qui autem, cum vera intentione lucrandi jubilaeum, a censuris absolutus, aut in voto vel irregularitate dispensatus est, non reincident, si postea, mutata voluntate, jubilaeum non lucratur, etiam culpabiliter (VI, 537, q. 3 : 11. Ap., XVI, 67).

II. *Ἄτς qui confessus est tempore jubilaei, et oblitus est vel cum causa omisit confiteri peccata sua reservata, possit deinde a quocumque confessario absolvi?* Respondemus cum S. Alphonso :

1° *Affirmative*, si confessarius habuerit expressam intentionem absolvendi a peccatis etiam reservatis. Ita omnes. — 2° Idem communius et probabilius admittitur, licet confessarius de hoc non cogitaverit ; quia poenitens, vi jubilaei, jus acquisivit ad favorem Pontificis, ut ex eo tempore a quolibet confessario possit absolvi (VI, l. c., q. 4). 3° Si quis autem confessionem intra jubilaeum *inchoaverit*, quam materialiter imperfectam oporteat differre longius, ab omnibus peccatis reservatis deinde absolvi poterit ; quia coepta causa, manet potestas delegati donec finiatur (VI, 535, 3°).

III. *Quid de suspensione facultatum et indulgentiarum, durante jubileo majori in l'irbe?* Paucis hisce respondebimus :

I° Suspenduntur extra l'rbem *facultates* seu privilegia tum absolvendi a casibus Sedi Apostolicae reservatis, tum commutandi vota, dispensandi ab irregularitatibus, etc. ; sive intuitu indulgentiarum, sive ob alias causas hae facultates concessae fuerint. Ita *Benedictus VII* Excipiuntur (nisi aliud ex Bulla constet : *a*) facultates S. Inquisitionis suorumque ministrorum ; *b*) facultates Episcopis a jure concessae ; *c*) facultates Superiorum regularium cum suis subditis exercendae ; *d*) facultates missionariorum, quos mittit S. Sedes, vel S. Congr. de Prop. Fide 2, *c*) facultates, «p'ias Poenitentiana missionariis *pro locis missionum* tribuit 3 ; *f*) facultates, quas forte confessarius sive a S. Poenitentiana obtinuit, sive a proprio Ordinario subdelegatus habet per modum habitus pro foro interno, et in actu sacramentalis confessionis l'anium. S. Poenit., anno 1875 f.l. A'. A', 8, p. 48C»).

2° Similiter anno sancto suspenduntur (nisi aliud statuatur, sicut in jubileo anni 1875) omnes *indulgentiae* tum plenariae tum particulares, quae concessae sunt pro vivis, et quae nec reales sunt, nec locales ; nec vero suspenduntur concessae pro defunctis. — Immo. ex concessione Benedicti *XIV*, toto jubilaei anno, *defunctis* applicari possunt omnes indulgentiae, ne illis quidem exceptis, quae alias ipsis non erant applicabiles. — Ex indulgentiis tamen pro vivis, ex^{cept}ipiuntur nonnullae a suspensione, videlicet *a*) indulgentiae pro moribundis ; *b*) indulgentiae pro oratione *Angelus Domini* ; *c*) indulgentiae pro visitatione SS. Sacramenti, tempore expositionis *XI*. Horarum ; *d*) indulgentiae pro iis,

¹ Bulla *Inscr. pm. i. rit. . .* — Has facultates non amplius commemorat Bulla Pii XI *Inscr. quo primum*, diei 5 Jul. 1699 f.t. A. S. XVI. p. 307 seq.). Statuit autem primo loco Ratae sint facultati-ib' h'io per C'xhirm jur. can. quoxis modo concessae, exceptis facultatibus ex p'nlegio provenientibus, per Codicem non revocato, ut ad canones 4 et 613 (1. c.) — *Benedict. Alt. Const. Cum non temper*, 7 Mail 1749.

qui comitantur SS. Sacramentum infirmis delatum ; e) omnes indulgentiae, quae ab alio quam a Papa conceduntur. Haec deducuntur a Constitutionibus Benedicti XIV et Leonis XII. Cfr. etiam S. Alph., VI, 535, q. 2 . II. Ap., XVI, 72. Anno autem 1925, a Pio PP. XI indulgentia quoque quae dicitur *Portiunculae*, fuit excepta (Bulla : *Ex quo primum*); item anno 1933 exceptae fuerunt indulgentiae in sacris *Palaestinae* locis jam vigentes et indulgentia plenaria pro *Lapurdis* (Lourdes) eodem anno concessa (Const. *A'ullo non tempore*, 30 jan. 1933. — .1. A. S. XXV, p. 12).

§3. De indulgentiis in mortis articulo lucrandis.

Ecclesia solet christifidelibus in mortis articulo constitutis concedere indulgentiam plenariam, sive in forma gratiosa, sive in forma commissoria. Cfr. *Beringer-Steinen*, I, n. 1020 seqq. Haec indulgentia est omnino personalis, nec potest animabus in purgatorio applicari.

1740. — I. Moribundi, ut lucrentur indulgentiam plenariam, in forma gratiosa concessam, non indigent ministerio sacerdotis.

1° Illam *Pariis titulis* lucrari possunt, v. gr. si possideant *res sacras* (cruces, imagines, numismata) indulgentiis apostolicis ditatas : — si sint *sodales* alicujus confraternitatis (SS. Rosarii, Tertii Ordinis, etc.) ; — si gestent aliquod *scapulare* approbatum ; — si frequenter in vita elicuerint actus virtutum theologiarum, etc. (cfr. *Beringer-Steinen*, I. c. n. 1021) ; attamen *una tantum vice*, nempe in ipso mortis articulo indulgentia illa acquiri potest, ut expresse declaravit S. C. Indulg. 23 Jan. 1901 (vide *Beringer-Steinen*, I. c. n. 1031).

2° *Conditiones*, ad hanc lucrandam indulgentiam requisitae, eadem sunt ac pro indulgentia Apostolicae Benedictionis (vide infra n. 1741, 2°). Sed si indulgentiae adnexae sunt rebus sacris (cruci, rosario, etc.), requiritur insuper ut aegrotus has res secum, vel prope lectum, habeat (quamvis eas non videat). Item requiritur ut crucem tangat vel amplectatur, si indulgentia ei imperiatur cum crucifixo, cui adnectitur indulgentia *toties quoties* f.l. .1. A', VI, p. 317), non omissa altera conditione receptionis sacramentorum aut saltem invocationis Nominis Jesu etc. A ide etiam quae de *his crucifixis* diximus n. 1729 in fine.

1741. — II. Moribundi, ut consequantur indulgentiam plenariam in forma commissoria concessam, indigent ministerio sacerdotis delegati, qui *Benedictionem Apostolicam* *μῆχι*A. ritum determinatum ipsis elargiatur 2. Haec Benedictio concedenda est omnibus petentibus (S. C. Ind., 23 Apr. 1675), omnibus qui eam verisimiliter petissent. vel dederint signa contritionis, etiamsi postea linguae ceterorumque sensuum usu sint destituti (Rit. Rom., tit. 5, c. 6) : omnibus

Indulgentiam plenariam in articulo mortis lucrari potest, qui cum vero caritatis in Deum affectu confessione expiatus et communione refectus, sequentem actum semel ediderit : *Ibtrnine Deux meus, jam nunc quodeumque mortis oenus, prout libi placuerit, cum omnibus utj angoribus, poenis ac doloribus, de manu tua aequo ac libenti animo suscipio.* · Pius X, Mari. 190« (A. s. s., 36. p. 637). — ' In regionibus vero missionum, moribundi hanc indugentiam lucrari possunt. licet desit sacerdos, qui illam applicet. Aliae tamen conditiones implendae erunt. *Coll. S. C. de Prop.* l', n. 488.

ergo quibus, saltem sub conditione, dari potest absolutio sacramentalis, etiam pueris qui nondum communicaverint, etiam capite damnatis. Immo Benedictio danda est infirmis, qui culpabiliter non fuerunt ab incoepto morbo sacramentis reffecti, si subito vergunt in interitum. *Decr. auth.*, n. 237, ad 5. — Solis excommunicatis, impenitentibus et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, deneganda est Benedictio Apostolica. Bit. Rom., l. c. n. 1. Hanc indulgentiam moribundus lucratur tantummodo in eo momento, (pio mors revera supervenit ; unde, licet legitime concedatur statim post extremam-unctionem, *suspensa* manet usque ad verum mortis articulum.

III. C O N D I T I O N E S ad lucrandam indulgentiam se referunt tum ad sacerdotem qui aegrotum benedicit, tum ad aegrotum ipsum.

1° Q U O A D S A C E R D O T E M, a) Debet esse *delegatus*. Haec delegatio fit ab *ipso jure* omnibus parochis aliisque sacerdotibus qui infirmis assistant. Ita can. 468, § 2. — b) Requiritur ex can. cit., ut adhibeat *formulam litualis* a Benedicto XIV praescriptam ; (pia si omittatur (etiam ob libri deficientiam), indulgentia non confertur * S. C. Ind., 5 Febr. 1841 (*Decr. auth.*, n. 286).

Haec formula, juxta Breve Leon XIII *Quo universi* (7 Jul. 1882), *ab omnibus* adhibenda est, etsi alio titulo (v. gr. ex privilegio alicui Ordini vel Confraternitati cōcesso) absolutio generalis tribuatur. Si Benedictio Apostolica datur post viaticum et extremam-unctionem (ut ordinarie fieri solet). *Confiteor* repeti debet, ita ut tunc *Confiteor* tribus vicibus recitandum sit (*Decr. auth.*, n. 286, ad 2.). In *novo Hittuah Itoni*, haec adduntur (n. 7) : « Si infirmus sit adeo mortis proximus, ut neque confessionis generalis faciendae, neque precum recitandarum tempus suppetat, statim sacerdos Benedictionem ei impartiat. tunc incipiat a verbis : Ego, *facultate mihi* etc. *De sacrosancta*, etc. Si vero mors proxime immineat, tunc sufficit dicere : Ego, *facultate mihi ab Apostolica Sede tributa, indulgentiam plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris, et Filii, + et Spiritus Sancti. Amen.*

2° Q U O A D A E G R O T U M. a) Requiritur *gravis infirmitas*. Adesse debet verum, licet non imminens, mortis periculum, uti colligitur ex Bulla Benedicti XIV supra commemorata.

Quotiescumque igitur licet dare Viaticum, licet quoque Benedictionem apostolicam impartire. Cfr. Decr. S. C. Ind., l. c. Dec. 1885 (A. S. S., IS. p. 111). Vide tamen mox dicenda, quoad iterationem hujus Benedictionis.

b) Adesse debent *convenientes animae dispositiones*, et quidem: Ex ipsa rerum natura, requiritur *intentio* lucrandi indulgentiam, saltem *interpretativa*, ut patet ex Rubrica. Dicitur enim eam imper-

* s. R. Cungr. die 3 Jun. 1900 (l. s. S., 38. p. 36) statuerat, formulam Benedictionis non potest in lingua vernacula pronuntiari. Hoc Decretum tamen dicitur in vol. VI Collectione Kuthent. anno 1912 editae. Nihilominus censent Bmnfjer-Siemen (I, n. 1028), formulam lingua vernacula expraeaiu, nulhiu esee *roloris*.

tiendam esse illis, qui earn petierint, vel verisimiliter petiissent, vel dederint signa contritionis. Requiritur praeterea *status gratiae* saltem in *ultimo momento vitae*, aut per confessionem aut per contritionem adeptum ; vel potius immunitas ab ornni peccato et ab omni affectu ad peccatum etiam veniale. Ex lege positiva, requiritur explicita et formalis *acceptatio mortis* de manu Domini, aequo ac libenti animo, si nempe moribundus capax est hunc actum eliciendi. Haec acceptatio est praecipuum opus injunctum, quo moribundi se ad indulgentiae fructum consequendum disponant. *Benedict. XIV*, in Bulla cit., § *Et quoniam*. Requiritur denique devota *invocatio nominis Jesu* ore (si sit possibile), vel saltem corde. Cfr. *Ephem. liturg.*, 1920, p. 199.

Haec quidem conditiones, quaindiu aegrotus suae mentis est compos, tanquam conditiones *sine qua non*, ad indulgentiam lucranda, necessariae sunt, ul communiter docent AA. De invocatione SS. Nominis Jesu id expresse declaravit S. C. Indulg., 20 Sept. 1775 et 22 Sept. 1892 (*Decr. auth.* n. 237 ; .1. 17. A. 25, p. 316). Non requiritur tamen *specialis* confessio et communio ; sed confessio cum subsecuto viatico sufficit. Quapropter monet Rituale (l. c. n. 3) :

Quod si aegrotus voluerit confiteri, audiat illum (confessarius) et absolvat. Si confessionem non petat, excitet illum ad eliciendum actum contritionis ; de hujus Benedictionis efficacia ac virtute, si tempus ferat, breviter admoneat ; tum instruat atque hortetur, ul sanctissimum Nomen Jesu, corde saltem invocet, morbi incommoda atque dolores in anteactae vitae expiationem libenter perferat, Deoque se paratum offerat ad ultro acceptandum quidquid ei placuerit, et mortem ipsam patienter obeundam in satisfactionem poenarum, quas peccando promeruit ». — Res *prudentialis* est. hanc adhortationem (quae jam in confessione fieri potest) ita moderari, ut aegroti perturbatio, vel adstantium indignatio evitetur.

1742. — *Quaesitum*. *An Benediclio Apostolica iterari possit il*

Resp. Negative, in eadem infirmitate ; *affirmative*, si post convalescentiam, quacumque de causa, novum adsit mortis periculum. Ita S. C. Ind., 20 Sept. 1775 (n. 237), 24 Sept. 1838 (n. 263), 12 -Mart. 1855 (n. 362, in *Decr. auth.*). Non sufficit igitur, sicut pro iteratione extremae unctionis, ut in eadem infirmitate dentio adsit mortis periculum ; requiritur potius diversa gravis infirmitas, quae post convalescentiam novum mortis periculum adducat (*Beringer-Steinen*, I, n. 1029 seqq.).

Ratio horum est, quia (ut supra monuimus) Christifideles tantummodo in vero mortis articulo concessam indulgentiam lucrantur. Unde, si infirmus convalescerit, *licebit* quidem in novo mortis periculo Benedictionem iterare, sed hoc non est necessarium. Stricte prohibitum est, infirmo, in eodem mortis periculo permanenti, impertiri pluries ab eodem, vel a pluribus sacerdotibus indulgentiam plenariam ; item illam pluries impertiri, etiamsi sacerdos ex diverso capite, v. gr. ex aggregatione Confraternitati SS. Rosarii, illam concedere possit.

S. C. Ind. 12 Mart. 1855. 23 Jan. 1901 (*Deer, auth.*, η. 362 : *Canon, contemp.*, 24. p. 182). Nec licet Benedictionem iterare, eo quod aegrotus eam acceperit in statu peccati mortalis vel relapsus fuerit in peccatum (*Decr. auth.*, n. 257). Evidens tamen est, iterationem licite fieri, si prima Benedictio invalide concessa fuerit, vel aegrotus eam positive respuerit.

§4. De altari privilegiato pro defunctis.

1743. — I. Notio. Indulgentia altaris privilégiai! est indulgentia plenaria annexa missae dictae in certo altari vel a sacerdote privilegiato, vi cuius, ex mente Ecclesiae concedentis, una anima statim a purgatorii poenis liberabitur. Olim subinde haec indulgentia etiam pro *vivis* concedebatur; id quod tamen non amplius fit hodie-dum (vide quoque notam sub II).

Xos omnino latet, in qua mensura haec indulgentia defunctis applicetur a Deo. Inde dicit S. C. Imi. : « Si spectetur mens concedentis et usus potestatis clavium, intelligenda est indulgentia plenaria, quae animam statim liberet ab omnibus purgatorii poenis. si vero spectetur applicationis effectus, intelligenda est indulgentia, cuius mensura divinae misericordiae beneplacito el acceptationi respondeat. Decr. 29 Jul. 1840 (*Decr. auth.*, n. 283; *Coll. S. S.*, n. 659). Confer etiam *Beringer-Steinen*, I, n. 980.

11. Divisio. Privilegium potest esse *locale* (seu *realc*), quando nempe ipsi altari adnectitur; vel *personale*, quando ipsi sacerdoti, ubicumque celebraturus est, conceditur. — Datur etiam privilegium altaris *mixtum* (partim personale, partim locale), si nempe conceditur Indultum, ut indulgentia plenaria adnexa sit missis «piae in tali ecclesia pro sodalibus defunctis alicujus confraternitatis celebrantur.

Privilegium potest concedi *uni altari* (dummodo aliud non habeatur) in suis ecclesiis ab Episcopo, Abbate vel Praelato *nullius*, a Superioribus maioribus Religionis clericalis exemptae, *non autem in suis oratoriis etiam publicis*, nisi sint ecclesiae paroeciali unita seu ejusdem subsidiaria. Hoc privilegium potest esse quotidianum et perpetuum. Can. 916.

1° Privilegium locale communiter certis subjicitur regulis. Utamen, die Commemorationis omnium defunctorum, *omnia aha-*

* Inscriptio quae aliquando reperitur: *Altare privilegium pro vivis atque defunctis*, lia Interpretanda est, ut 4 pro vivis missa applicetur, vivis concedatur indulgentia, ad modum jurisdictioni* (ex concessione *unquam* Ecclesiae). si autem pro defunctis missa legatur, defuncti indulgentiam accipiant, ad modum suffragii. S. C. Ind., 25 Aug. 1897 (*A. S.*, »§. \ \ \ p. 278). In posterum, ex can. 918, § 1 ut indicetur altare esse privilegiatum, nihil aliud IIII riliatur. nnt AHart privilegium perpetuum, vel ad tempus etc., prout feri concessio.

na sunt privilegiâta. *Decr. attlh.*, n. 228. Can. 917, § 1. Item, diebus expositionis SS. Sacramenti per XL horas, quando haec oratio XL horarum instituitur secundum Instr. Clementis XL el secundum Const. Benedicti XIV *Accepimus*, 16 .Apr. 1746. S. Off., 22 Jan. 1914 (A. .4. Λ', VI, p. 75) ; S. B. C. Decr., voK IV, p. 126 ; Can. 917, § 2.

Regulat' privilegii localis sunt sequentes: a) Altare debet esse *fixum*, nisi in Induito permittatur portatile. Fixum autem hic intelligitur non in sensu lilurgico (cfr. n. 1631), sed quod sil stabile et inamovibile, licet non constratum, et in cujus medio lapis consecratus, etiam amovibilis, positus sit. Ita S. C. Ind., 20 Mart. 1846 (*Decr. auth.*, n. 334) et 15 .Iui. 1902 (A. S. S., 35, p. 62). b) Privilegium inhaeret *altari* in honorem alieujus sancti vel mysterii erecto, non vero lapidi. Hinc, privilegium manet, si. in altari fixo, lapidi consecrato alius pariter consecratus substituatur (*Decr. auth.*, n. 295) ; item, si altare privilegiatum sub eodem titulo iterum aedificetur in alio ecclesiae loco, vel in ecclesia destructa, sed, in eodem loco reaedificata (ib., n. 84). c) Possunt recipi *onera perpetua* missarum ad altaria privilegiata celebrandarum. dummodo numerus missarum, tam fundatarum, quam adventitiarum, sit talis ut ei commode satisfieri possit. S. Poenit., 6 .Jul. 1917 (.1.. I. Λ., L\ p. 410).

2° Privilegium personale conceditur ad tempus, vel in perpetuum pro omnibus diebus, vel pro aliquibus diebus in hebdomade. Tale Indultum Ordinario non debet necessario exhiberi, nisi aliter disponatur in concessione (*Decr. auth.*, n. 286).

Tempus autem privilegii currere incipit, non a die publicationis vel usus. Sed a die concessionis (ib., n. 37). « Tempus (tamen) positum pro *confirmatione* privilegii, in *regionibus remotis*, non a die datae, sed a die praesentationis Brevis Ordinario (est) computandum » (ib., n. 116). b) Sacerdos, qui gaudet, pro aliquot hebdomadae diebus, privilegio personali altaris, si aggregatus sit alicui congregationi, quae etiam dicto privilegio gaudet, potest *utroque frui privilegio*, dummodo in Induito aliter expresse non disponatur (ib., n. 272). Si tamen missam applicat titulo multiplici, multiplicem indulgentiam non lucratur. c) Privilegio personali gaudent (praeter Cardinales, Episcopos, Vicarios et Praefectos Apostolicos, ex novo Codice) : sacerdotes, qui *actum heroicum* pro defunctis fecerunt ; eo gaudent quotidie (*Raccolta*, ed. 1878, p. 390) ; — membra societatis : *Issociatio perseverantiae sacerdotalis*, quoties pro defunctis sodalibus missam legunt ; Directores, perpetua membra societatis Λ". *Infantiae* tribus vicibus per hebdomadam, dummodo alio simili privilegio non fruuntur ; similiter iter in hebdomade, Consilium et Comitatus associationis *pro diffusionem verae fidei* (vel. si in aliqua dioecesi nullum detur Consilium, ipse Episcopus el sacerdos ab eo deputatus), parochus et vicarius ab eo delegatus si colligunt eleemosynas), etiamsi privilegium altaris jam possideant * S. OIL, Marl. 1911 (A. zl. Λ', \ I, p. 305). Vide etiam .1, .1. ò', V, p. 306, ubi privilegia sacerdotalis foederis *Pro Pontifice el Ecclesia ; lieringer-Stcinen*, I. C. n. 987 seqq. etc.

Von habent jns ad privilegia parochorum illi sacerdotes, qui. in Curiis dioecesanis, Hjnere secretarii fungentes, recipiunt per anni decursum oblationes pro operibus S. Infantum Propagationis Fidei, S. Franciscus Sale-ii ; nec possunt Directores privilegia parochorum iisdem secretariis communicare. S. OIL, 10 Jun 1915 (A. 1. .S., VU, p. 409).

1744. 111. *Conditio nes implenda e.* Sacerdos, qui privilegio personali gaudet, vel in altari privilegiato celebrat, ad varias attendat conditiones, quae breviter hic referentur :

1° Indulgentia plenaria *uni* tantum applicati potest (*Decr. auth.*, n. 283, 402, 451 ; S. Poenit., 6 Jul. 1917, A. .1. S., IX, p. 440). Ita ex voluntate Ecclesiae. Cfr. *Deringer-Steinen*, l. c. n. 989.

2° Sacrificium missae debet pro illo offerri, *cui indulgentia est applicanda*. Ita pariter unice ex voluntate Ecclesiae (A. S. S., l. c., et 30, p. 278). Attamen, missa etiam applicari potest *pro aliis defunctis*, conjunction cum illo defuncto, cui ex proposito applicare intendis indulgentiam (cfr. *Decr. sub.* 1° notata). Excipe, si Indultum id absolute requirat. Nequit autem missa etiam applicari (ita fert voluntas Ecclesiae) pro aliis *adhuc vivis*.

Er quibus sequitur. a) Qui missam pro vivis, immo (pii pro vivis et defunctis simul celebrat, nequit applicare indulgentiam (S. C. Ind., 23 Jan. 1901). b) Sacerdos privilegiatus, ad libitum pro pluribus vel pro omnibus defunctis celebrans, *uni tantum* indulgentiam revera applicat. Xon exigitur quidem absolute (ut applicatio locum habeat), ut celebrans animam ex proposito designet : consultius tamen aget, si expresse illam determinat (*Decret, auth.*, n. 751 r/ Si missa celebratur *ad altare privilegiatum*, indulgentia applicatur, etsi nec offerens eleemosynam, nec sacerdos celebrans ad privilegium attendant (*Decr. auth.*, n. 366 ; S. DIT., 12 Mart. 1915, ap. .1. .1. A., VU, 410). d) Xon exigitur in celebrante *status gratiae*, eo quod efficacia privilegii tota enascitur ex suffragio el voluntate Ecclesiae.

3° Ad *qualitatem* missae quod attinet, haec statuit S. Off., 12 Dec. 1912 et 20 Febr. 1913 : *Laudabiliter* dicitur missa *de requin* diebus non impeditis, vel missis de vigilia nul de foria additur oratio defundi propria. Id tamen non requiritur *sub poena nulltialis*. Inde indulgentia applicari potest, quaecumque missa legatur f.l. .1. 5., V, p. 32 et 122). Si tamen fideles stipulati fuerint, quod addi debeat oratio pro defundo, sacerdos ratione fidelitatis ad hoc teneretur (*Anti du CL*, 1914, p. 191).

1710. a) Qui pacto se obligavit ad missam *in altari privilegiato* celebrandam, *nequit* (casu quo promissis non steterit) satisfacere applicando aliam indulgentiam pro defundis. Ita S. C. Ind., 2 Maii 1852 (*Decr. auth.*, n. 357), ul diximus η l·M | 11. Responsum contrarium, 22 Febr. 1847 datum, erat pro casu particulari, ul ipsa Congr. 2i Jul. 1885 explicuit. Cfr. nolam P. Gaude ad n. 329 vol 111 p. 31'. Si tamen sacerdos personale privilegium possideat, satisfacit obligationi assumptae, in quocumque altari legat *Decr. auth.*, n. 351. — b) Jam •mpre notavimus (n. 1608. enroll. Hi. pro missa privilegiata non posse exigi majus stipendium. Cfr. can. 918, § 2.

DISSERTATIO III

DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE

In hac dissertatione agemus : 1° de potestate ministri ad valide ministrandum ; 2° de ejus dotibus ad ministrandum licite et fructuose ; 3° de ejus officio seu obligatione inter ipsam confessionem ; 4° de ejusdem obligationibus post exceptam confessionem.

CAPUT I

De potestate ministri.

S. Alphonsus, VI, 539 : ed. G., III. p. 560 ; H. Xp., XVI. C. 5-9 . Praxis confess., per totum ; ed. G., IV, p. 527 ; /i 'hier, Jus canon., I. I. lit. 29 seqq. : Laurentius, Instil. Juris red., η. 37 ; Craisson, η. 1515 ; Aerylux-Itamen, II, η. 341 ; Lrurnmer. HI, η. »05 ; Vermnrsch, de Rellg., P. 7, c. 3 ; Lehmkuhl, II. n. 480 ; Alberti, Theol pastor., P. I (ed. 4) ; Capprllo, II, n. 357 ; Hiat, L. III, P. I. p. 210 seqq. : Venneersch-Creuscn, II. η. 143 seqq. ; Galtir.de poenit., p. 398 seqq. ; * Chrétien, de poenitentia, p. 1 seqq. ; Wouler II. n. 360 ; Haut, Inst. can. n. 252.

IMG. Minister sacramenti poenitentiae est *solus sacerdos* pol-lens jurisdictione in poenitentem¹. Hinc duplex in eo requiritur potestas : scilicet *ordinis*, quia agitur de dispensatione sacramenti ; et *jurisdictionis*, quia agitur de actu judiciali in subditos.

Potestatem *ordinis* in ministro *prorsus requiri* pro validitate sacramenti poenitentiae, eamque *unice ad sacerdotes* pertinere, est *de fide* ex (.one. Trid. (S. XIV, c. 10), quatenus ibidem definitur :

Si quis dixerit, sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi et solvendi non habere : aut non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus et singulis Clirisji fidelibus esse dictum : 0 Quaecumque ligaveritis etc... anathema sit. Alii quivis homines (objectiones enim movebantur circa *charismaticos*, *fidei confessores*, *diaconos*, *monachos* sacerdotio non auctos, *clericos inferiores*, *abbatissas* ; de quibus inter alios cfr. Chrétien, o. c. p. 6 seqq.) *expresse* quoque ab eodem Gpnciliw (S. XIV, de poenit. cap. VI) declarantur exclusi, ¹ praeter episcopos et sacerdotes .

¹ De confessione facia *laicis*, vide S. Alph., \ I, 540 ; period. *Iter Katholik* (1909). I. p. 435 : Laurain, de l'Intervetion des laïques. des diacres et des abbesses tialis l'adminislr. delà pñil. : *lloudinhon* (Revue d'hisloire et de littérature religieuse). 1897. u. 306 ; Gromer. die Laienbeicht im Mlttelalter (1909) ; Hôrmann, l ntersuchungen zur griechischen Laien bdchl (1913) : Galticr, vp. cil. p. 402 seqq. ; Chrétien, o. e. p. 9 seq.. qui ex testimoniis allatis circa laicorum sic dictam potestatem audiendi confessiones in mortis periculo, haec concludit 1° talem confessionem *formaliter fuisse lacramrnlatem* nullus auctor medio aevo (ubi viguit haec consuetudo, usque dum Martinus λ eam prohibuit) affirmavit ; 2° eam praedicatam fuisse *necessariam* propter ipsam necessitatem conterendi et satisfaciendi.

Hanc Ecclesiae doctrinam his brevissimis verbis enuntiat *Codes* (c. 871) : Minister hujus sacramenti est solus sacerdos ».

Potestatem *jurisdictionis* deinde etiam *necessario adhuc* pro validitate sacramenti requiri, jam clare enuntiaverunt Cone. *Lateran.* W (c. 21), *Florentinum* (pro Armenis, cap. 5) et *Trident.* (S. XIV, de poenit. cap. VIII) ; quorum doctrinam hinc verbis exhibet *Codes* (c. 872) : Praeter potestatem ordinis, ad validam peccatorum absolutionem requiritur in ministro potestas jurisdictionis, sive ordinaria sive delegata, in poenitentem. Ergo *in ordinatione* jurisdictio, si datur, saltem ligatur.

Potestas ordinis est illa, quae in ipsa ordinatione confertur, et quae essentialiter sacerdotali characteri inhaeret. Cur autem haec potestas requiratur, ratio est, quia solis sacerdotibus dictum est : *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* (*Joann.*, 20, 22, 23). Potestas jurisdictionis est illa, quae potestati ordinis superaddita, reddit sacerdotem expeditum, ut possit, tanquam iudex, legitimam in poenitentem, qua subditum, ferre sententiam. Sicut non omnibus competit eodem titulo, ita nec omnibus in eadem plenitudine confertur, ut mox dicemus. — Potestas ordinis oritur ex jure divino positivo ; jurisdictio etiam requiritur ex jure naturali.

Omnia, quae ad praesentem materiam spectant, pertractentur, agemus : 1° de jurisdictione ; 2° de jurisdictionis acquisitione et amissione ; 3° de jurisdictionis limitatione quoad personas ; 4° de jurisdictionis limitatione quoad peccata.

De *approbatione*, quam antea ratione Decretorum Cone. Tridentini modo speciali memorare debuerant AA., hoc loco non amplius fit sermo, ut pote quum Codex approbationem jam non ad validitatem requirat (sicut ex jure Tridentino requirebatur. Vide n. 1756 et ('appelli', II, n. 376; *Thach*, II, 633, nota 2: *Chretien*. o. c. p. 2.

Articulus I.

De jurisdictione.

1747. Notio. Jurisdictio, in genere, est potestas regendi subditos. Cfr. dicta n. 138. Jurisdictio *sacramentalis*, de qua hic agitur, est potestas judicialis absolvendi vel ligandi subditos in tribunali poenitentiae.

Divisio. Jurisdictio sacramentalis alia est ordinaria, alia delegata. *Ordinaria* quae jure adnexa est officio (sensu stricto juxta ran. 145). *Delegata* est ea, quae non habetur ex jure proprio, sed legitime committitur personae ab habente ordinariam. Cfr. can. 197.

Ad Marc n. 1747: Ca]

Jurisdictio

Publica: Ut
religiosum, dominus
tionem pertinet.

Juriddictio

externum, temporale

Jurisdictio

a) fori externi: qua
picit leges et ju

b) fori interni: Seu
lis utilitatem sp
ad Deum: aa inte
in usum tantum in
bb inte

test etiam sacr.----

occultae etc ligam

Jurisdictio

iae, et externum so<
fidelium ordinat; a;
privatum et ordinat
Haec iterum est sac:
mentale quae exerce
of fori intemi ext:
and impediments, ab.

Papa, invito Episcopo, et Episcopus, invito parocTio, depurare

Diximus *regulariter* / quia sunt aliquae exceptiones, ut videre est n.

1755» a.

Statim autem (n. 1751) *accurate indicabimus eos, quibus j̄tins̄dictiō ordinaria
competat.*

1750. III. Qui habent jurisdictionem ordinariam vel delegatam
possunt valide et licite vagos ac peregrinos ad se accedentes absol-
vere. Ita ex can. 881, § I, quo etiam statuitur id fieri posse in gra-
tiam catholicorum ejusque ritus orientalis. Hinc est. quod abso-
lute dicat can. 905 : Cuique fidei integrum est confessorio legitime
approbato etiam alius ritus, cui maluerit, peccata sua confiteri. —
Porro notandum, peregrinos absolvi posse a reservatis in suo terri-
torio, tametsi ex eo discesserint dumtaxat ut absolverentur, ut
fusius explicabimus n. 1779, 2°, c.

Ad schismaticos vel haereticos quod attinet, velitum est illis sacramenta
ministrare, etiamsi buna fide errent eaque petant ; nisi prius, erroribus abjec-
tis, Ecclesiae reconciliati fuerint. Can. 731, § 2.

ni sermo, utpote quum Codex approbationem jam non ad validitatem requirat (sicut ex jure Tridentino requirebatur. Vide n. 1756 el. *Cappello*, II, n. 376; *I'hach*, II, 633, nota 2: *Chrlien*, o.c. p. 2.

Articulus 1.

De jurisdictione.

1747. – Notio. Jurisdictio, in genere, est potestas regendi subditos. Cfr. dicta n. 138. Jurisdictio *sacramentalis*, de (pia hic agitur, est potestas judicialis absolvendi vel ligandi subditos in tribunali poenitentiae.

Dixio. Jurisdictio sacramentalis alia est ordinaria, alia delegata. *Otdinaria* est. quae ipso jure adnexa est officio (sensu stricto juxta can. 175). *Delegata* est ea quae non habetur ex jure proprio, sed legitime committitur personae ab habente ordinariam. Cfr. can. 197.

1748. — **P r i n c i p i a .** I. Ad confessiones valide excipiendas, requiritur potestas jurisdictionis, sive ordinariae, sive delegatae. Constat ex Tridentino, Sess. 14, c. 7 : « Quoniam igitur natura et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur : persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse Synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatarn non habet jurisdictionem ». Idem affirmat (*'odo* can. supra (n. 1746) citato).

Ex dictis sequitur neminem seipsum absolvere posse, eo quod nemo simul iudex et reus esse possit. — Qui sine jurisdictione absolvere praesumini. incurrunt in varias censuras. Recole dicta n. 1331 et 1306.

1749.— **II.** Qui habent jurisdictionem ordinariam possunt subditos absolvere ubique terrarum. Eruitur ex definitione jurisdictionis ordiariae, et constat ex can. 881, § 2. Cfr. etiam .1. 5. 5.. 38. p. 226. Statim addere juvat : Episcopos et parochos valide fideles sibi commissos extra dioecesim absolvere, etiam a peccatis reservatis in loco confessionis. Ita S. C. C., 3 Dec. 1707, in *Posnan.* Cfr. Resolutiones' S. C. C., annis 1704-1707, p. 548.

Qui potiuntur jurisdictione ordinaria possunt regulariter illam aliis *delegare*, i. e. per alium exercere, et quidem etiam contradicente Superiore inferioris ordinis, penes quem est jurisdictio ordinaria. Cfr. can. 199. § 1. Hinc potest Papa, invito Episcopo, et Episcopus, invito parcho, deputare confessorios. Diximus *regulariter* ; quia sunt aliquae exceptiones, ut videre est n. 1755, *a.*

Statim autem (n. 1751) *accurate indicabimus eos, quibus j/trisdictio ordinaria competat.*

1750. **III.** Qui habent jurisdictionem ordinariam vel delegatam possunt valide et licite vagos ac peregrinos ad se accedentes absolvere. Ita ex can. 881, § I, quo etiam statuitur id fieri posse in gratiam catholicorum cuiusque ritus orientalis. Hinc est. quod absolute dicat can. 905 : Cuique fidei integrum est confessario legitime approbato etiam alius ritus, cui maluerit, peccata sua confiteri. Porro notandum, peregrinos absolvi posse a reservatis in suo territorio. tametsi ex eo discesserint dumtaxat ut absolverentur, ut fusius explicabimus n. 1779, 2°, *c.*

Ad schismaticos vel haereticos quod attinet, vetitum est illis sacramenta ministrare, etiamsi bona fide errent eaque petant ; nisi prius, erroribus abjectis, Ecclesiae reconciliati fuerint. Can. 731, § 2.

Articulus 11.

De acquisitione et amissione jurisdictionis.

Tria sunt in hoc articulo inquirenda : 1° quibus competat jurisdictio ordinaria ; 2° quomodo acquiratur jurisdictio delegata ; 3° an et quando Ecclesia suppleat jurisdictionis defectum.

(Lipares sunt jurisdictionis sacramentalis omnes sacerdotes, exceptis excommunicatis quibusdam, ut in tomo I diximus (cfr. n. 1292, 5°), et nonnullis suspensis ab officio (vide n. 1301. 4°).

§ 1. De IURISDICTIONE ORDINARIA.

1751. *Principium.* Jurisdictio sacramentalis ordinaria competit iis omnibus, qui habent officium sensu stricto sumptum, cui adnectalur jure ordinario (*sive propria sive vicaria*). Constat ex ipsa definitione.

Primum. jurisdictione ordinaria gaudent : 1° Pro toto orbe terrarum, S. Pontifex et S. It. E. Cardinales. Can. 873. § 1. 2° Pro suo territorio, locorum Ordinarii (recole dicta n. 138, 3°, *b*), et parochi alique qui sunt loco parochi Can. 873, § 1. — 3° Canonicus poenitentiarius ecclesiae quoque collegialae, et quidem in omnes dioecesanos etiam extra dioecesim et in peregrinos et vagos qui in dioecesi versantur. Can. 873, § 2 et 401, § 1. — 4° Superiores religiosi exempli pro suis subditis ad normam Constitutionum, i. e. pro professis, novitiis, aliisve in domo diu noctuque degentibus causa famulatus, educationis hospitii, aut infirmiae valetudinis. Can. 873. § 2. 511, § 1. — 5° Parochis aequiperantur tum *quasi-parochi*, tum *vicarii paroeciales*, si plena potestate paroeciali sint praediti (can. 451, § 2i. Jamvero hujusmodi potestate gaudent vicarii *actuales* (can. 471), vicarii *oeconomi* (can. 472). et saepe saepius vicarii *substituti* absente parochi (can. 474' necnon vicarii *adjutores* parochi *sene* entis, etc. (can. 475). Hac vero potestate non gaudent per se simplices vicarii *cooperatorum* (can. 475) ; nec ipsi semper deputantur ad universitatem causarum (cfr. *Kau* Instil, can. 163). Vi tamen Codicis, haec parochorum potestas non se extendit ad religiosos exemptos Religionis etiam laicalis (vide n. 1763, nec ad religiosas (n. 1764) ; nec semper ad pias religiosas familias non exemptas quao vi can. 464, § 2 ab Ordinario a parochi cura subduci possunt ; nec ad alumnos seminarii (can. 1368).

1752. *Ina* sccuin trahunt subjectionem jurisdictioni ordinariae : domicilium, privilegium status, et concessio Pontificia. Cfr. n. 193. Illicitur autem :

1° *In* iediuni, vel quasi *donnedmm* ; quod acquirunt poenitentes, *In* habentis jurisdictionem ordinariam territorio habitare intendant in perpetuum, vel per notabilem anni partem (cfr. n. 203).

Hinc, mercatores, scholastici in academiis, aulici in curiis, subduntur jurisdictioni ordinariae paroi horum illorum locorum, ubi degunt. Cfr. can. 92. Vide tamen modo dicta n. praec., in fine.

2° *Privilegium status*, seu cooptatio in certas familias.

Sic *Cardinales* et *Episcopi* possunt sibi suisque familiaribus eligere sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si jurisdictione careat, eam ipso jure obtinet, etiam quod spectat ad peccata reservata et reservatas censuras, exceptis censuris S. P. specialissime reservatis, et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii, Cfr. can. 239, § 1. n. 2 ; 349, § I. η. I. — Sic etiam *Superioribus Religionis exemptae* subjacent novitii, et ii omnes, qui sunt vere de familia domus, seu domestici, ac continuo commensales. Ita ex Constitutione *Superna* Clementis X, et ex decisione S. C, Epiée. et Regular., 21 Julii 1848. Vide can. 51 i. § 1 ; 875, § 1.

3° *Concessio Supremi Legislatoris* quae, ut patet, novum jus statuere potest.

Sic *Cardinales* audire possunt confessiones etiam religiosorum utriusque sexus, et absolvere ab omnibus peccatis et censuris, exceptis supra indicatis. Cfr. can. 239, § 1. — Sic etiam, in quibusdam regionibus, milites, in praesidiis quoque degentes, capellano majori omnino subduntur, utpote (pii alios sacerdotes approbare, eisque jurisdictionem ad audiendam militum confessionem conferre possit. Cfr. *Lehmkuhl*. II, n. 490, *nota*. Vide can. 451, § 3.

175& - - Qpa e bit i n. *Quomodo jurisdictio ordinaria u h t t a t u r* .
 !{/sp. Amittitur : 1° Per *officii cessationem*, v. gr. per mortem, demissionem, privationem, translationem 1. Parochus vero, translatus de una parochia in aliam, non amittit jurisdictionem in priorem parochiam, nisi novae parochiae possessionem assumpserit. Illa ex jure communi. 2° Post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, per *excommunicationem* ; item per *suspensionem ab officio* (secus, si suspensio sit ab ordine tantum) vel per suspensionem (*piae prohibe! actum jurisdictionis*, (piando Superior expresse declarat se ipsam jurisdictionis potestatem revocare (cfr. can. 2284) ; item per *interdictum*. Can. 873. § 3.

Ad Marc. n. 1754:

A parish]
 he may also absoL.
 ordinary jurisdict
 stated, he has de2
 parish forms a pa:

Arreg. n
 quoslibet in univ:
 decernat» Consulei
 quoad hoc non ceni

Articulus

De acquisitione et amissione jurisdictionis.

Tria sunt in hoc articulo inquirenda : 1° quibus competat jurisdictionis ordinaria ; 2° quomodo acquiratur jurisdictionis delegata ; 3° an et quando Ecclesia suppleat jurisdictionis defectum.

Capaces sunt jurisdictionis sacramentalis omnes sacerdotes, exceptis excommunicatis quibusdam, ut in tomo I diximus (cfr. n. 1292, 5°), et nonnullis suspensis ab officio (vide n. 1301. 4°).

§ 1. De jurisdictione ORDINARIA.

1751. **Principium.** Jurisdictio sacramentalis ordinaria competit iis omnibus, qui habent officium sensu stricto sumptum, cui adnectatur jure ordinario (*sive propria sive vicaria*). Constat ex ipsa definitione.

flui' jurisdictione ordinaria gaudent : 1° Pro toto orbe terrarum, S. Pontifex et S. R. E. Cardinales. Can. 873, § 1. 2° Pro suo territorio, locorum Ordinarii (recolle dit ta η. 138, 3°, *b*), et parochi alique qui sunt loco parochi. Can. 873, § 1. — 3° Canonicus poenitenliarius ecclesiae quoque collegiatae, et quidem in omnes dioeesanos etiam extra dioecesim. et in peregrinos et vagos qui in dioecesi versantur. Can. 873, § 2 et 401. § 1. — 4° Superiores religiosi exempti pro suis subditis ad normam Constitutionum, i. e. pro professis, novitiis. aliisve in domo diu noctuque degentibus causa famulatus, educationis hospitii, aut iniirmae valetudinis. Can. 873. § 2, 514, § 1. — 5° Parochis aequiparantur tum *quasi-parochi*, tum *vicarii parrochiales*. si plena potestate praediti (can. 451, § 2). Jamvero hujusmodi potestate gaudent vicarii *actuales* (can. 471), vicarii *oeconomi* (can. 472), et saepe saepius vicani *substituti* absente parocho (can. 471), necnon vicarii *adjutores* parochi senescentis, etiam (can. 475). Haec vero potestate non gaudent per se simplices vicarii *cooperatores* (can. 475) ; nec ipsi semper deputantur ad universitatem christianarum (cfr. *Haus*, *Instil*, can. η. 163). *¶* In tamen Codicis, haec parochorum *etiam* *exemptos* *Ueligionis* *etiam* *laicalj*

2° *Privilegium status*, seu cooptatio in certas familias.

Sic *Cardinales* et *Episcopi* possunt sibi suisque familiaribus eligere sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si jurisdictione careat, eam ipso jure obtinet, etiam quod spectat ad peccata reservata et reservatas censuras, exceptis censuris S. P. specialissime reservatis, et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii. Cfr. can. 239, § I. n. 2 ; 349, § I. η. I. — Sic etiam *Superioribus Religionis exemptae* subjacent novitii, et ii omnes, qui sunt vere de familia (Ionus, seu domestici, ac continuo commensales. Ita ex Constitutione *Superna* Clementis X, et ex decisione S. C. Episc. et Regular. 21 Julii 1818. vide can. 51^l, § 1 ; 875, § 1.

3° *Concessio Supremi Legislatoris* (pia, ut patet, novum jus statuere potest.

Sic *Cardinales* audire possunt confessiones etiam religiosorum utriusque sexus, et absolvere ab omnibus peccatis et censuris, exceptis supra indicatis. Cfr. can. 239, § 1. — Sic etiam, in quibusdam regionibus, milites, in praesidiis quoque degentes, capellano majori omnino subduntur, utpote qui alios sacerdotes approbare, eisque jurisdictionem ad audiendam militum confessionem conferre possit. Cfr. *Lehmkuhl*. 11, n. 490, nota. vide can. 451, § 3.

M

liâyj. — Qu a e r i t u r . *Quomodo jurisdictio ordinaria* χ μ ι γ τ α τ ι ρ .

Iwsp. Amittitur : 1° Per *officii cessationem*, v. gr. per mortem, demissionem, privationem, translationem x. Parochus vero, translatus de una parochia in aliam, non amittit jurisdictionem in priorem parochiam, nisi novae parochiae possessionem assumpserit. Ita ex jure communi. 2° Post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, per *excommunicationem* ; item per *suspensionem ab officio* (secus, si suspensio sit ab ordine tantum) vel per suspensionem *quae prohibet actum jurisdictionis*, (piando Superior expresse declarat se ipsam jurisdictionis potestatem revocare (cfr. can. 2284) ; item per *interdictum*. Can. 873. § 3.

§ 2. De jurisdictione delegata.

„O

1754. — Notio. Jurisdictio delegata, ut jam supra dictum est, obvenit sacerdotibus ex legitima commissione Superioris habentis ordinariam. Ad hujus modi delegationem requiritur, ex parte *delegantis*, ut eam non extendat extra propriae jurisdictionis territorium aut limites, i. e. in non-subditos ; ex parte autem *delegandi*, ut non sit excommunicatus vitandus, vel ab officio suspensus.

1° Sacerdos delegatus valide et licite absolvit peregrinos ac vagos ad sese accedentes, ut superius diximus, n. 1750 : item potest *calide* excipere confes-

1 Vide *Kaus*, Inst. can. n. 75.

siones fidelium, etiam si parochus veniam non concedat : *Illicite* tamen liceret, si oxen ilium jurisdictionis locum haberet in ecclesia parochi subjecta, ratione debili ordinis qui servandus est. Qui in ecclesia monialium vel regularium vult licite jurisdictione uti. veniam rectoris ecclesiae vel Superioris aut Superiorissae petat oportet, quae certe sufficit (dummodo aliae *juris* dispositiones servantur). Vide can. 484, § i.

2° Jurisdictione subdelegata pollens, illam de se nequit *subdelegare* ; quia ad merum ministerii exercitium eam recepit. Can. 199, 4.

1755. *Principia*. 1. Jurisdictionem sacramentalem delegatam (regulariter) confert Ordinarius loci in quo confessiones excipiuntur. Illa ex can. 874, § I. Illam autem confert sacerdotibus tum saecularibus tum religiosis etiam exemptis, et ad recipiendas confessiones quorumlibet, sive saecularium sive religiosorum, */b.*— Patet, *Pont. Pontifici* jus esse delegandi jurisdictionem sacramentalem pro universa Ecclesia.

Diximus : *regulariter*; quia (ut infra n. 1763, 2° legere est) Superior in religione clericali exempla jurisdictionem delegatam quoque conferre potest in suos. Sunt praeterea alii fontes jurisdictionis delegatae, in ipso jure indicati, fontes utique secundarii, quos tamen silentio praeterire non possumus (vide n. 1758). Alvero *a)* Nec *parochus*, nec *canonicus poenitentiarius* possunt conferre vel extendere jurisdictionem delegatam. Quoad poenitenliarium, vide can. 401. § I. Quoad parochum, vel eos qui parochis aequiparantur, res certa est ex Rosp. Pont. Comm. 10 Oct. 1919. ad 3 (! .1. A'.. XI, p. 477). Delegandi potestatem (*'animalium* negant A A. (cfr. *Aertm/s-Damen*. II. n. 348, I. I. *b)* Delicient' jurisdictione delegata ab Ordinario loci collata. invalide absolvit saeculares, in materia etiam libera, quiquis jurisdictione ordinaria caret. Quae A'. *Alphonsus* (I, 543 ; П. \p.. XVI. 77 ; Conf. diretto c. 15, n. 29), loquens de necessitate approbationis, hac super re tenet, jure num valent de necessitate delegationis, *c)* Immo deliciente praedicta jurisdictione, invalide agit habens jurisdictionem ordinariam, qui in alieno territorio saeculares non subditos absolvit. Nec hodie probabilis remanet opinio Lugonis dicentis parochum (vel Episcopum) nulla indigere deputatione ex parte Ordinarii locorum ad valide audiendas confessiones omnium, ubique terrarum (disp ?1. n. 13) Ruit enim fundamentum in quo innititur, eo quod Codex decreta (one. Tridentini in casu haud parum immutavit.

1756. Advertendum est: I. Locorum ( )ordinarii jurisdictionem ne cuncti'danl ntst us qui idonei per examen reperti inermi. Excipe, si agatur de sacerdote cujus theologicam doctrinam aliunde comper tam habeant. Can. 577, § 1. Si autem Ordinarii post concessam jurisdictionem prudenter dubitent num probatus a se antea sacerdos pergat adhuc idoneus esse, eum ad novum doctrinae periculum adigant. etsi agatur tie parochi aut canonici poenitentiariorum. */b.*, § 2.

Qua>"li i i approbatione essent clausulae & consensus parochi... ..repto tempore paschali, i' " " i . ' intelligenti.c sunt & sola licellat.. Si. tnim tert consuetudo universalis, cui ineriti. prae uniitur ,...> conformasse Superior 'lelegaii- (I I 564).

Valida est concessio jurisdictionis delegatae, etsi detur sacerdoti quem conferens ineptum esse sciret. Valida quoque est, licet, qui eam recepit per fraudem examinis pericula superaverit.

2. Ordinarii jurisdictionem delegatam concedere possunt *certis quibusdam finibus circumscriptam* J. Caveant tamen ne illam sine rationabili causa nimis coarctent. Can. 878. (Vide *S. Alph.* \ I, 549-552 ; *lienard.* V/K, Instit. 9, n. 16.)

Jus est etiam Ordinariis jurisdictionem semel concessam *revocare* vel *suspendere*, gravi tamen de causa. Can. 880, § I. Hem graves ob causas ipsis jus est etiam parochus aut canonico poenitentiario munus *interdicere*, salvo recursu (in devotissimo) ad Sedem Apostolicam. *Ib.*, § 2. — Haec praeterea teneantur :

a) Si Episcopus expresse approbationem pro aliquo tantum actu *transitorio*, v. gr. pro aliqua missione, concesserit, concessa facultas pro illo solo actu et pro omni tunc incepto sacramentali judicio valere censetur. Nequit autem Episcopus excipere in temporis spatio longiore aliquod tempus brevius, v. gr. tempus paschale. Cfr. S. C. Cone., 22 Sept. 1668. — b) Si Episcopus tibi concedat jurisdictionem *pro determinata poenitentiarii classe*, facultas ad alios extendi nequit, ut patet 2. Si autem postulatio facultatis sit *generalis*, nec fuerit restricta concessio, non limitatur facultas obtenta ad operam, quae fuit occasio petitionis. Sic, v. gr., si *in genere* jurisdictionem quaeris, occasione tradendi exercitia spiritualia monialibus in tali conventu, ex eadem accepta facultate poles audire confessiones etiam aliorum fidelium. Ratio est, quia continetur in concessione, quidquid non excipitur ». Excipe tamen casus *reservatos*, qui, ipso jure, in facultate generali audiendi confessiones nunquam intelliguntur comprehensi (*Gtry*, 11.558).

1757. — II. Jurisdictione scripto vel verbis expresse concessa opus est ad confessiones valide audiendas. Can. 879. Itaque :

a) *Non sullicit delegatio praesumpta de praesenti*, ul si quis, nondum delegatus, confessiones inciperet excipere, sciente et non contradicente Ordinario. A fortiori, non sullicit delegatio praesumpta *de futuro*, i. e. (piae censetur concedenda, si peteretur. Recole dicta n. 239, 2°. b) Non sullicit jurisdictio *petita et injuste denegata*. Denegatio enim non est concessio. Constat insuper ex prop. 13a ab Alexandro VII damnata : Satisfacit praecepto annuae confessionis, qui confitetur regulari. Episcopo praesentato, sed ab eo injuste reprobato ». c) Sullicit vero jurisdictio *externae* concessa, quamvis Episcopus *interne* renuat (\ I, 545). d) Si Episcopus Praelato regulari nuntiat, sibi nomina approbatorum in Ordine esse mittenda, eos solos se velle approbare in sua dioecesi : isti soli jurisdictionem reciperent, non illi «pii tantum fortuito in seriem approbatorum admissi fuissent (*Lehmkuhl*, Cas. const., II, n. III). e) Jurisdictio *ohm ex consuetudine* finitimis parochis diversarum dioecesium concessa jam non valet. ()pus est expressa declaratione Ordinariorum. f) *Absentibus* jurisdictionis concessio potest equidem *ope telegraphi* vel *telephonii* notificari, attamen hoc in casu praevia concessionis notitia ex authentico fonte haberi debet. Cfr. S. Off., 24 Aug. 1892 ; S. Poenit., 15 Jan. 1891 ; Can. 53.

† Limitatio saepe usitata est Illa quae dicitur : *temporalis* ; scilicet cum jurisdictio ad unum annum vel plures ad annos tantum conceditur. In Italia non raro lit limitatio pro *certo ptronarum colu* ; Ita v. g. datur jurisdictio nonninquam pro viris tantum in confessione audiendis. — Limitatio tamen, qua excluderentur unice in/inm, non esi usu recepta innuo regulariter est irrationabilis, quia inllrmi non sunt speciale genus hominum.

1758. Alius fons jurisdictionis delegatae est *ipsum jts* a quo haud raro conceditur tum directe, tum indirecte.

a) *Directe* delegatur jurisdictio, si per legem, Constitutionem, expresse conceditur certis personis absolvendi facultas. Sic, v. gr. omnis confessarius ab Ordinario loci pro mulieribus approbatus potest valide et licite excipere confessionem religiosarum, quae eum adeunt ad suae conscientiae tranquillitatem. Can. 522. — Sic etiam Ecclesia supplet, jurisdictionem in certis casibus, ut mox videbimus, n. 1760-1763.

Hem in gratiam *navigantium* sequentia statuit can. 883. Sacerdotes omnes maritimum iter arripientes, dummodo vel a proprio Ordinario, vel ab Ordinario portus in quo navim conscendunt, vel etiam ab Ordinario cujusvis portus interjecti per quem in itinere transeunt, facultatem rite acceperint confessiones audiendi, possunt toto itinere quorumlibet fidelium serum navigantium confessionem in navi excipere, quamvis navis in itinere transeat vel etiam aliquandiu consistat variis in locis diversorum Ordinariorum jurisdictioni subjectis. § 1. Quinimmo, quoties navis in itinere consistat, possunt confessiones excipere tum fidelium qui quavis de causa ad navim accedant, tum eorum qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant, eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis ». § 2.

Circa interpretationem harum concessionum, quae *latius* patent quam in jure veteri (cfr. Haus, Inst. can. n. 254, b). *authentice* declaravit Pont. Commis. 20 maii 1923, vocem : *obiter* (de qua in § 2) significare : si non *ultra tres integros dies* navis in portu maneat. Per totum enim hoc tempus sacerdotes (de quibus in § 1, cum t. navi terram adeunt, possunt in ecclesiis atque sacellis loci illius confessiones excipere omnium eorum qui ad eos accedunt (itaque etiam probabiliter religiosarum, licet non verificentur aliae conditiones can. 522, de quo n. 1758). Iam *trullum* in terra confessiones excipere nequeunt horum fidelium, in Ordinario loci *pro jurisdictione* facile adiri possit (I. 1. 1. X 1, 1921. p. 11 i).

De vero sensu verborum « vel a proprio Ordinario » (in § 1) non concordant auctores. Plures enim existimant, hic excludi *Superiores majores religionum clericalium exemptarum* (quamvis secundum c. 198, § 1 de se includerentur) ; quia, aiunt Ordinarium loci dat jurisdictionem pro saecularibus (ita v. g. Herimersch. III, 158 ; II outers. II. n. 369, etc.). Plures tamen alii oppositam sententiam *satis probabilem* reputant, propter verba a legislatore adhibita quae *latius* patent « iam in jure veteri (cfr. inter alios Comment, pro relig. 1921, p. 373 Cappello, II, 111. ptscetia-Gennaro, V, n. 656). Illis adhaeremus (nisi *authentice* Legislator suam mentem declaret), quia dubium positivum et probabiliter habetur, ubi secundum c. 209 Ecclesia jurisdictionem supplet (vide I. 1. p. 105 ;

/Q Delegatur *indirecte* jurisdictio, quando poenitenti lacullas conceditur eligendi sibi unum ex approbatis sacerdotibus in confessarium (hinc facta electione, jurisdictio ab Ecclesia confessario collata censetur (I. 565 ; II. Ap., XVI, 85, X, 65).

Porro, privilegium confessarium sibi eligendi competit : ex *jure communi*, tantum animalibus. Episcopis confirmatis et quamvis nondum consecratis, ut diximus n. 1752. 2°. immo etiam titularibus; ex *consuetudine*, regibus et princi-

pibus gaudentibus supremo dominio, item domesticis Romani Pontificis ex *coinrissione speciali S. Pontificis*, v. gr. tempore jubilaei, ut dictum est supra, n. 173G.

AVI'

Imi). — Quaesitum. *Quomodo cesset jurisdictio delegata.* ?

Ilesp. Gessat 1° expleto mandato ; 2° elapso tempore aut exhausto numero casuum pro quo concessa fuerit ; 3° cessante causa finali delegationis ; 4° revocatione delegantis delegato directe intimata ; 5° renuntiatione delegati deleganti directe intimata et ab eodem acceptata. Can. 207, § 1.

Non cessat autem resolutio jure delegantis (per mortem aut cessationem a munere), nisi in duobus casibus : *a)* si Rescriptum contineat potestatem alicui factam in gratiam particularium personarum, et confessio nondum incepta fuerit ; *b)* vel si delegatio, licet generaliter data, contineat has vel similes clausulas : *ad arbitrium nostrae voluntatis ; donec nobis placuerit* etc. Can. 61. Vide *Alph.*, VI. 558, 559 ; *Haus*, Inst. can. n. 78, 111.

Maximi momenti pro confessario delegato sunt sequentia ex can. 207, § 2 transcripta : « Potestate pro foro interno concessa, actus per inadvertentiam positus, *elapso tempore* aut *exhausto casuum numero*, *validus* est ». Tria igitur in hac re perpendenda erunt : *a)* agitur tantummodo de potestate fori interni ; *b)* respicit solos actus per *inadvertentiam* positos ; *c)* circumscribitur *duobus* adjunctis, scilicet *elapso tempore* et *exhausto numero casuum* ». Porro si facultas iterum ad *certum numerum* petatur, non detrahendi erunt ex eo numero casus per inadvertentiam positi (*reusen-Vcrmeersch*, 1, 283).

§3. De iurisdictione per ecclesiam suppletam.

Tres sunt potissimum casus, in quibus Ecclesia iurisdictionem supplet, illamque sacerdoti, qui alias illa careret, ad singulos casus impertit. Primus est casus *periculi mortis*, alter *erroris communis*, tertius *iurisdictionis probabilis* (de alio casu, paragr. praec. in fine egimus).

1760. Principium. I. In periculo mortis omnis sacerdos valide et licite absolvit quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris. etiamsi praesens sit sacerdos approbatus. Constat ex can. 882. Rationem vero dal Cone. Trident, his verbis : « Pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custodi-

Atlainen, delegatio non exstinguitur, si in Rescripto habetur clausula : *ad Beneplacitum dignitati* (v. gr. S. Sedis vel Episcopi) ; quia dignitas non moritur. Multo minus (-x.it) si datur ad tempus indeterminatum, vel donec revocetur. Eo in casu, sacerdos in (lioecedni rediens, nova delegatione non indiget. *Cfr.*, disp. 21, n. 44.

turn semper fuit, ut nulla sil reservatio *in articulo mortis* : atque ideo omnes sacerdotes, quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt ». Sess. 14, c. 7. Dicitur autem :

1° *hi periculo mortis*, i. e. si adsit mortis probabilis verisimilitudo ; haec enim in jure articulo mortis aequiparatur.

Tale autem periculum censetur adesse : in casu mobilisationis (cfr. n. 752), in praelio, in longa navigatione, in partu difficili, in omni gravi et mortifero morbo. Item, in periculo incidendi in amentiam, vel in longam captivitatem, in qua probabilissime nullus sacerdos praesto esse poterit (VI, 561).

2° *Omnis sacerdos*, et quidem etiam nondum approbatus ; vel irregularis, suspensus, excommunicatus, degradatus ; immo etiam vitandus schismaticus, haereticus et apostata (2. El. qq. ref., n. 19).

Canon citatus expresse dicit : omnis sacerdos valide et licite absolvit. Quare non prohibentur sacerdotes excommunicati etc., quominus valide et licite in periculo mortis absolvant. Attamen non liceret petere absolutionem ab *haeretico* aut *schismatico*, si posset ab *alio catholico* obtineri, et nisi urgeat necessitas. Supposita bona tide, absolutio nihilominus valida esset (cfr. *I'bach*, 11. p. 253, not. 2).

3° *I quibusvis censuris et peccatis* : intellige *quantumvis reservatis et notoriis*, ita ut in mortis periculo nulla sit reservatio. Quandoque tamen, si, post absolutionem, convalescit infirmus, ad quaedam obligatus remanebit, ul diximus n. 1283. Vide etiam n. 1775.

Censent quidem *Génicol-Salsmans* (II. n. 332), *suspensionem*, quae non obesi susceptioni poenitentiae, excipiendam videri ; sed minime constat de restrictione ista (cfr. *Cappello*, II, p. 322, nola 3).

1° *Etiam si praesens sil approbatus*. I nus casus excipitur : illicite scilicet agit et censuram non effugii sacerdos, qui absolvit complicem, si alius sacerdos (licet ad confessiones non approbatus) sine gravi aliqua exortura infamia et scandalo possit excipere morientis confessionem. Secus tamen, si moribundus recuset alii confiteri. Can. 88-4, 23G7.

HG1. II. Ecclesia supplet jurisdictionem, in errore communi Ita ran. 209. Declaratur insuper, id valere *pro foro hint externo lutu interno*. Ratio est, quia alias multae animae perirent : moraliter igitur necessaria fuit jurisdictionis suppletio ex parte Ecclesiae. Cfr. 5. *Alph.*. VI, 572, Dictum est :

In *errore communi*, i. e. si omnes vel fere omnes illius loci fideles existiment confessarium jurisdictione sive ordinaria sive delegata reipsa esse instructum. Nec obstat quod in aliis locis contrarium

einen /©Itkrieg àagefangen hat. Was— veBstehen aie mlch. nient, harm nicrro

censeatur. Notandum autem quod non amplius requiritur ul praeter errorem communem adsit *titulus coloratus* '.

Secus vero, si error sit *privatus*, unius nempe vel paucorum qui confiterentur. Ecclesia enim non censetur supplere nisi ratione *boni communis*, ad instar provisoris seu gubernatoris generalis, qui ad solum bonum commune attendit et bonum privatorum curae provisorum particularium relinquit. Nec errorem *interpretativum solum* sufficientem existimamus, nisi error *de facto* vel aliquo modo qui *facto erroris multorum aequivaleat*, jam existat ; v. g. cum plerique cognoscunt factum quod jurisdictionis signum censetur et erroris causa est. utputa postquam e pulpito parochus adventum confessarii hora determinata etc. annuntiavit. Conferri potest *Chrétien*, o. c. p. 39.

Confessarius igitur, stante errore communi, valide absolvit. Peccat tamen *mortaliter*, imino in suspensionem incurrit (cfr. n. 1.366). si praesumit sine jurisdictione absolutionem impertire : tali enim agendi modo, confessarius ausu temerario graviter perturbat ordinem ; nisi causa gravis et necessitas poenitentia id licitum reddat 2. Illi vero inter fideles, qui sciant errorem in loco confessionis esse communem, possunt ad hunc confessarium sine peccato accedere, et postea recipere communionem, sed tantum ex *causa justa* vel *gravi* ; illicitum enim secus jurisdictionis exercitium *provocaretur*. quod non ambigitur », asserit *P. Creusen*, S. J. (Epit. I. n. 284).

Coxclis> practica. *Confessarii schismatici suos fideles valide absolvunt*. Ipsi enim favet error communis et titulus existimatus, deputatio nempe ab Episcopo, quem fideles agnoscunt. Inde Ecclesia nunquam a conversis ad Sedem Romanam expetivit, ut confessionem generalem suorum peccatorum instituerent, ratione invaliditatis confessionum ob defectum jurisdictionis ex parte pastorum. — Praeterea, si Ecclesia tacite concedit presbyteros schismaticos valide *confirmationem* administrare, quanto magis concedere praesumitur, ul ipsi valide a peccatis absolvant. Cfr. *Verricelli*, Tract, de Mission. Apost., p. 464 ; *Albitius*, de Inconst, in Fid., c. 20. n. 3-7, ap. *Ami du Cl.* 191 p. 317.

1762. — III. Ecclesia pariter supplet jurisdictionem in dubio positivo t't probabili sive juris sive facti. Can. 209. Ratio est eadem ac supra. Jamvero, et in hoc casu, Ecclesia defectui jurisdictionis remedium afferre intendit pro foro tum externo tum interno. Diximus : *in dubio... sive juris*, id est. si jurisdictio opinioni gravium theologorum innitatur ; *sive facti*, si nempe dubitetur an jurisdictio a Superiore revera concessa luerit, an perduret, etc. Confessarius igitur, non obstante dubio, valide absolvit. Attamen non videtur agere licite, *st non concurrat causa sallent rationabilis* :

Ite hac quaestione conicri possunt *Aerlnys-Damen*. II, 359 seq.: *Génicol-Salsmans*. II. n. 331 ; Marolo. I, n. 730 seq. ; *Vermrersch-Creusen*. Epit. I, p. '284 (ed. 2) : *Theol. prahl. Quarlalschr.* (Linz.), 19'22, p. '297 seqq. ; *Haus*, Inst. can. n. 78 etc. — * Vide quae de tiac quaestione fuse scripta habentur in *Theol. prakt. Quart. Schr.* (Linz.) L. c. p. '299 seq.

quia licet Ecclesia, eo casu, jurisdictionem oh bonum animarum suppleat, non praesumitur tamen, deficiente omni justa causa, velle merae libertati sacerdotum connivere † (VI, 573 ; 11. Ap., XVI, 91). Fideles autem absoluti possunt tuto communionem recipere.

Porro, *causa rationabilis* haberetur : *a)* Si poenitens hujus praecipue confessarii auxilio consiliove indigeret, *b)* Si complex peccati sit notus confessario, qui pollet jurisdictione certa, *c)* Si confessarius, qui habet jurisdictionem probabilem. prudenter timeat, ne poenitens peragat confessionem sacrilegam apud eum qui habet jurisdictionem certam, *d)* Si ipse poenitens timeat, ne in aliquam aversionem damnosamve suspicionem confessarii approbati incidat. *e)* Si alias diutius a confessione abstinere debeat, *j)* Si urgeat praeceptum annuae confessionis, vel missae celebrationis, aut detur occasio peculiares lucrandi indulgentias, *g)* Si poenitens confessario jam aliquod grave peccatum dedarasset, et hic dubitaret an illud sit, necne, reservatum (cfr. n. 1769 in line) etc. 2.

Articulus III.

De limitatione jurisdictionis quoad personas.

Jurisdictio id sibi habet proprium, ut *quasi gradalim* a Superioribus ad inferiores descendat. Ex quo sequitur, penes Superiores esse limitare seu restringere inferiorum jurisdictionem, immo eam penitus tollere : «Omnis enim res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur ».

De limitatione jurisdictionis quoad *locum* et *tempus* salis diximus, tractando de jurisdictione ordinaria et delegata. Reliquum est. ut loquamur de ejus limitatione quoad *personas*, et quoad *peccata* (artic. iv). Limitatio jurisdictionis quoad *personas*, attingit aliquatenus ipsos *exemptos*, maxime vero *moniales et religiosas*. Quare separatim agemus de concessione jurisdictionis. Tum respectu exemplorum, tum respectu monialium et religiosarum.

§ I. De CONCESSIONE JURISDICTIONIS RESPECTU EXEMPTORUM.

Non loquimur de confessariis religiosis in genere : qui enim non gaudent privilegio exemptionis, jurisdictionem tum pro saecularibus tum pro religiosis absolvendis *unice* ab (Ordinario loci expetere debent. Idem valet etiam pro Superioribus hujusmodi Ordinum.

1763. I. Confessarius religiosus exemptus *ex duplici fonte* accipit jurisdictionem delegatam, qua indiget. Etenim :

† Confer hac super re Vmduio* Uph. (P. V, q. 9) ; *l'heol. prakl. Quartalschr.* (Lin/.), I : p 300 Rau.. InsL can. n. 78. II. — De jurisdictione, quae *unice* pro foro interno -lippietur j.un IL 1759 (*ub line) diximus.

1° Regulariter *ab Ordinario loci* in quo confessiones excipiuntur, confertur jurisdictio ad recipiendas confessiones *quorumlibet*, turn saecularium, tum religiosorum *etiam exemplorum* '. Can. 874, § I. Exemptus, vi hujusmodi jurisdictionis, potest vagos ac peregrinos ex alia dioecesi vel paroecia ad eum accedentes, ilemque catholicos cujusque ritus orientalis valide et licite absolvere. Can. 881. § 1. Attamen :

a) Ordinarii locorum vetantur jurisdictionem habitualiter concedere religiosis *qui a proprio Superiore non praesentantur*, lis vero, qui a proprio Superiore praesentantur, sine gravi causa eam ne denegent. Can. 874. § 2.

b) Ordinarii locorum jurisdictionem ne concedant exemptis nisi iis *qui idonei per examen reperti fuerint*. Can. 877. § 1. Hic valent quae supra n. 1756 diximus.

c.) In casu valent quoque, quae n. cit., 2, notavimus quoad limitationem, revocationem jurisdictionis. Addit can. 880, § 3 : ' Non licet Episcopo, incon-sulta Sede Apostolica, si de domo formata agatur, *omnibus* alicujus religiosae domus confessariis *una simul* jurisdictionem adimere ».

d) Statuit can. 874, § i : » Religiosi (jurisdictione ab Ordinario loci collata) ne utantur sine licentia saltem praesumpta sui Superioris ». Quare, si quis, obstante Superioris prohibitione, confessiones sive saecularium sive religiosorum exceperit, peccat contra obedientiam. Cfr. .l. 5. 5., I. p. 678. — Ex can. 519, si religiosus etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum (etiamsi inter designatos in Religione non recenseatur), hujusmodi confessio *calida* et *licita* est, poteritque confessarius poenitentem absolvere etiam a peccatis et censuris in Religione reservatis².

2° Ratione privilegii, exemptus jurisdictionem delegatam quoque recipere potest *a proprio Superiore*, non autem ad audiendas confessiones saecularium, vel eorum qui Superiori non subjiciuntur. Etenim Superior religiosus exemptus gaudet jurisdictione ordinaria pro suis tantum subditis, ad normam Constitutionum (can. 873, § 2) : et ratione hujus potestatis, Superior confert quoque jurisdictionem personalem delegatam in eosdem subditos, ad normam Constitutionum ; illique fas est eam concedere etiam sacerdotibus et clero saeculari aut alius Religionis. Can. 875, § 1.

Subditi, de quibus hic sermo est, sunt religiosi professi, novitii, alii in religiosa domo diu noctuque degentes, causa famulatus, aut educationis, aut hospitii, aut infirmiae valetudinis. Can. 51 i. § I. In omni autem casu : a) Superiores exemplorum licentiam audiendi confessiones ne concedant nisi iis qui idonei per examen reperti fuerint, ad normam eorum quae n. 1756. I, pro Ordinariis locorum statuta sunt, b) Valent quoque, in casu, quae diximus

¹ In Religione laicali *exempta*, Superior proponit confessarium, qui tamen jurisdictionem oblinere debet ab Ordinario loci in quo religiosa domus reperitur. Harum ergo Religionum alumni non subduntur, quoad confessionem, jurisdictioni parochi. Can. 875. § 2. — * Religiosus, ut patet, indiget licentia Superioris id adeundum confessarium extra claustra. Porro alio quoque honesto praetextu uti poterit ad obtinendam licentiam exeundi. Cum autem foris versetur ex quacumque causa, confessarium adire poterit ad suae conscientiae quietem, nec unquam hac de re rationem tenetur reddere suo Superiori : jus ipsum enim hunc favorem religioso constituit, (piem adimere nequit Superior.

n. cit., 2, quoad limitationem, revocationem jurisdictionis, c) Jurisdictio a Superiore data non valet, nisi scripto vel verbis expresse fuerit concessa. Can. 879.

II. In gratiam et commodum religiosorum, qui confiteri volunt \ in singulis Religionis clericalis domibus deputentur plures jiro sodalium numero confessarii legitime approbati, cum potestate, si agatur de Religione exempta, absolvendi etiam a casibus in Religione reservatis. Ita ex can. 518, § 1. Attamen, quamvis praescribant vel suadeant Constitutiones ut confessio apud determinatos confessarius peragatur, ipsa ad quietem conscientiae fit valide et licite etiam apud confessorium ab Ordinario loci tantum approbatum, ut supra (I, 1°, d) diximus.

Ipsi Superiores absolvere possunt subditos, qui ab illis sponte sua ac motu proprio id petant ; at sine gravi causa id per modum habitus ne agant. Can. 518. § 2. — Caveant autem ne quem subditum aut ipsi per se aut per alium, vi metu, importunis suasionibus aliave ratione inducant ut peccata apud se confiteatur. //>., § 3.

III. Exempti *ilineraiiles*, quovis se conferant, licite absolvuntur, ab omni confessario, qui vel expresse delegatam in eos, vel ordinariam aut delegatam in locis, qua transeunt, jurisdictionem habet. Can. 881, § 1, 875, § 1, 879, § I, 519.

Socius ex altera domo vel provincia, et ab Episcopo non approbatus, qui religioso itinerant! se adjungit, nullam de se in confratrem jurisdictionem obtinet : tacita enim deputatio ex parte Superioris jam non admittitur (cfr. can. 879, § 1, supra I, 2°, r transcriptum).

IV. *Novitiis*, pro eorum numero, unus vel plures designandi sunt confessarii ordinarii, qui in ipsa novitiatus domo commorentur oportet. Praeter confessorios ordinarios, designentur aliqui confessarii, «pios novitii in casibus particularibus adire libere possint. — Quater saltem in anno novitiis detur confessarius extraordinarius, ad quem omnes accedant saltem benedictionem recepturi. Can. 566, § 2, n. 1-4.

a) Magister novitiorum ejusque socius novitiorum confessiones ne audiant, nisi ipsi ex gravi et urgente causa in casibus particularibus sponte id petant. Can. 891 b) Pro novitiis. ad conscientiae suae quietem confiteri volentibus apud approbati m ab Ordinario tantum loci valent quae supra (sub. I, 1°, d) diximus, ad normam can. 519.

\. *Scholares* seu *Studentes* jurisdictioni exemptorum (clericorum) subjecti (vide supra I. n. 2°) rite absolvuntur etiam ab iis quos

I' i i < 'I I. J D . . . Ht .,tp., rtore ut omn. . r.huncM ad j....nlitentlae sacramentum muicI taltem in hebdomada accedant.

solus Superior delegaverit, ut per se patet. Ipsi quoque, pro quiete conscientiae, *libere beneficio uti possunt* concesso in Codice (per canonem 519), ut supra de novitiis diximus.

Pro alumnis Seminarii dioecesis haec in specie valent: Curandum est, ut
e) duo saltem confessarii ordinarii et director spiritus pro scholaribus adsint alii insuper designentur ad (pios libere alumni accedere possint. - b) Confessariorum votum numquam exquiratur, quando agitur de alumno e domo expellendo vel etiam ad ordines admittendo. Can. 1358, 1361. § 1 et 3. — c) Superior Seminarii (vel collegii), quoad confessiones alumnorum, tenetur praescriptis supra indicatis (sub IV, a).

Sub line id quoque liceat memorare : 1° *In laicalibus virorum Religionibus*, ab Ordinario loci deputari debet confessarius ordinarius et extraordinarius. Et si religiosus aliquem specialem confessarium expostulet, illum Superior sine difficultate concedat. Can. 528, 529. Vide *Raus*, Inst. can. η. 180. -

In Religione cler. exempta. favore eorum qui diu nocturne, causa famulatus, *ulwationis*, etc. (cfr. supra, I. 2°) in domo religiosa degunt, praeter Ordinarium loci, proprius eorum Superior dat quoque jurisdictionem (vide can. 875. j 1 ; *Ubach*, 11, p. 237). Itaque id quidem valet de *educandis* (juvenistis).

14

M. L.

♦

A. U. / 2. A1

Ad Marc. N.
De r
adire (vel e
ario loci pr
(aut in looc
Fcb, 12.1934
tistae ferei
inquirere, r
assignata es

est, «Ul normam eorum quae mira sui» n. o ηνιαααα erunt, uact deficiat, absolutio invalida est (vide *Haus*, Inst. can. η. 181).

a) His praescriptis non obstantibus, si qua religiosa ad suae conscientiae tranquillitatem confessarium adeat *ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum*. confessio valida et licita est. dummodo fiat in ecclesia vel in oratorio saltem semipublico, aut in loco ad audiendas confessiones mulierum legitime destinato, revocato quolibet contrario privilegio ; neque Antistita id prohibere potest aut de ea inquirere, ne indirecte quidem : et religiosae nihil Antistitae referre tenentur. Can. 522 ; Pont if. Comm., 2i \ov. 1920 f.l. . l.S', \ 11. p. 575) ; et 28 Dec. 1927 (1.1.5. .X X, 1928, p. 61). Pro explicatione uberiori *cir.Bietti* (Nouv. Rev. Théol. 1921. p. 1 seqq.) ; *Raus*, o. c. n. 181 (p. 288).'

‘Quae hic statuuntur, non sunt extendenda ad puellas sub tutela in conventu viventes (> C, Ep. ac Reg., 12 Dec. 1906) ; se referunt autem ad norihas, ut emitur e\ ipso canone H76. § I. Non videntur esse applicanda *postulantibus*, quae postulatum agunt ad nonnam can. 539 ; nec ad alias muliero, quae ratione studii, educationis, famulatus etc. in religiosa aliqua domo inveniuntur quin vota habeant nec novlliatuni instituant (ita non pauci auctores ; cfr. Sobraddlo, de relig. confess, p. 102). In dubium autem vocatur a nonnullis (*MqI, CjccKi, Sobradillo*). num extendantur ad mulieres sine rotis in *communi vtrenfes* ; led plerlque rectius affirmant.

n cit., 2. quoad limitationem, revocationem jurisdictionis, c) Jurisdictio a Superiore data non valet, nisi scripto vel verbis expresse fuerit concessa. Can. 879.

II. In gratiam et commodum religiosorum, qui confiteri volunt \ in dngulis Religionis clericalis domibus deputentur pluresjiro soda- lium numero confessarii legitime approbati, cum potestate, si aga- tur de Religione exempta, absolvendi etiam a casibus in Religione reservatis. Ita ex can. 518. § 1. Attamen, quamvis praescribant vel suadeant Constitutiones ut confessio apud determinatos confessarios peragatur, ipsa ad quietem conscientiae fit valido et licite etiam apud confessarium ab Ordinario loci tantum approbatum, ut supra (1, 1°, d) diximus.

Ipsi Superiores absolvere possunt subditos, qui ab illis sponte sua ac motu proprio id petant ; at sine gravi causa id per modum habitus ne agant. Can. 518. § Caveant autem ne quem subditum aut ipsi per se aut per alium, vi. metu, importunis suasionibus aliave ratione inducant ut peccata apud se confiteatur. *Ib.*, § 3.

III. Exempti *ilinprnniAo*

“

....on.niu s ordinarios, designentur aliqui confes- sarii. tpios novit ii in casibus particularibus adire libere possint. — Quater saltem in anno novitiis detur confessarius extraordinarius, ad quem omnes accedant saltem benedictionem recepturi. Can. 566. § 2, n. 1-4.

<i/ Magister novitiorum ejusque so< ius novitiorum confessiones ne audiant, ni" ipsi e\ gravi et urgenti causa in e, iµ P11> particularibus sponte id petant. Can 891. ^/Pro noviii i- <l < diae suae quietem confiteri volentibus apud appro >alt m ab Ordina."- taidnni loci \alent quae supra (sub. 1, 1°, d) diximus, ad normam can. 5P'

V. *Scholares* seu >l πKt < l jurisdictioni exemptorum (clericorum) subjecti (vide sut· h | "I' absolvuntur etiam ab iis quos

• Dii tcan
tum semel saltem tu

« ..

r c s u l a<l poenitentiaesaciramea·

solus Superior delegaverit, ut per se patet. Ipsi quoque, pro quiete conscientiae, *libere beneficio uti possunt* concesso in Codice (per canonem 519), ut supra de novitiis diximus.

Pro alumnis Seminarii dinecesani haec in specie valent: Curandum est, ut duo saltem confessarii ordinarii et director spiritus pro scholaribus adsint : alii insuper designentur ad quos libere alumni accedere possint. — *b)* Confessariorum votum nunquam exquiratur, quando agitur de alumno e domo expellendo vel etiam ad ordines admittendo. Can. 1358, 1361, § 1 et 3. — *c)* Superior Seminarii (vel collegii), quoad confessiones alumnorum, tenetur praescriptis supra indicatis (sub IV, *a*).

Sub line id quoque liceat memorare : 1° *Injaualibus virorum Religionibus*, ab Ordinario loci deputari debet confessorius ordinarius et extraordinarius ; Et si religiosus aliquem specialem confessarium expostulet, illum Superior sine difficultate concedat. Can. 528, 529. Vide *Raus*, Inst. can. n. 180.

In Religione der. exempta, javorc eorum qui diu noctuque, causa famulatus. *ducationis.* etc. (cfr. supra. I, 2°) in domo religiosa degunt, praeter Ordinarium loci, proprius eorum Superior dat quoque jurisdictionem (vide can. 875. j 1 ; *Ubach*, II, p. 237). Itaque id quidem valet de *educandis* (juvenistis).

§2. De concessione jurisdictionis respecti religiosarum

1764. — Limitatio jurisdictionis, quoad personas, maxime attendenda est respectu virginum quae Deo consecrantur L Canon autem 876, § 1 haec statuit : « Revocata qualibet contraria particulari lege, seu privilegio, sacerdotes tum saeculares tum religiosi, cujusvis gradus aut officii (exceptis S. R. E. Cardinalibus, ex can. 239, § 1. η. I) ad confessiones quarumcumque religiosarum ac novitiarum valide et licite recipiendas *peculiari jurisdictione* indigent . Hanc confert Ordinarius loci, ubi religiosarum domus sita est. ad normam eorum (piae infra sub n. 3 notanda erunt. Haec si deficiat, absolutio invalida est (vide *Raus*, Inst. can. n. ISI).

a) His praescriptis non obstantibus, si qua religiosa ad suae conscientiae tranquillitatem confessarium adeat *ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum*, confessio valida et licita est, dummodo fiat in ecclesia vel in oratorio stilem semipublico, aut in loco ad audiendas confessiones mulierum legitime destipato, revocato quolibet contrario privilegio ; neque Antistita id prohibere potest aut de ea inquirere, ne indirecte quidem ; et religiosae nihil Antistitae referre tenentur. Can. 522 ; Pontif. Connu., 24 Nov. 1920 (*I. .I. .1.5.. Nil. p. 575*) ; et 28 Dec. 1927 (*I. .I. .S'. XX, 1928, p. 61*). Pro explicatione uberiori *dr.Ouiti* (Nouv. Rev. Théol. 1921. p. 1 seqq.) ; *Raus*, o. c. n. 181 (p. 288).

¶ Quae hic statuuntur. non sunt extendenda ad puellas sub tutela In conventu viventes (S. C. Ep. ac Reg.. 12 Dec. 1900) ; se referunt autem ad noritms.ul emitur ex ipso canone . I. Non videntur esse applicanda *postulantibus*, quae postulatum agunt ad nonnam wn. 339 ; nec ad atlas mulieres, quae ratione, studii, educationis, famulatus etc. in religiosa diqia domo inveniuntur quin vota habeant nec novitlatum instituant (ita non pauci xiclores ; cfr. *Sobradillo*, de relig. confess, p. 102). In dubium autem vocatur a nonnullis (*litat, Cxehi, Sobradillo*), num extendantur ad mulieres sine *cotis tn communi virentes* ; 'ol picrlque reel ius atllrrnant.

Si vero domus Superiori regulari subjiciatur hic confessarios Ordinario praesentat, cujus est eosdem approbare et Superioris negligentiam supplere. Can. 525 ; S. C. de Relig., Decr. cit., n. 6. Vide dicenda in fine paragraph! (sub *d*).

4° Eligi possunt ad munus confessoriorum (etiam specialium) sacerdotes tum e clero saeculari, tum (de Superiorum tamen licentia) e clero regulari. - *Eligi néguent*, qui habent in easdem religiosas potestatem in foro externo. Can. 524, § 1 ; S. C. de Relig., n. 7.

a) Confessarii prudentia et morum integritate eminere debent. *annos insuper 10 expletos* habeant oportet. Ordinarius tamen, justa de causa, juniores eligere potest. Can. cit. ; S. C. de Relig., n. 8. Imino non liquet an lege, quoad aetatem, obstringantur tum confessarii speciales, tum confessarii etiam aliter deputati pro casibus particularibus forte occurrentibus (cfr. n. 2°). *Probabiliter* hac lege tenentur : etenim idem canon 524, deinde vetans ne confessarii regimini Communitatis se immisceant (§ 3), etiam de solis confessoribus *ordinariis et extraordinariis* loquitur, licet *omnes* utique intendat (nisi tamen vox : *extraordinarii* hic quoque sumatur *sensu restricto* can. 521, § 1. quod probabile est). Celerum, *non multum interest*: ad aetatem enim quod attinet *omnes confessorios*, justa de causa, Ordinarius dispensare valebit (c. 524, § 1).

b) Confessarius ordinarius nequit renunciari extraordinarius, nequit etiam isecus in casibus supra n. 1 recensitis) rursus ut ordinarius assumi in eadem communitate, nisi *post annum ab expleto munere*. Can. 524, § 2. Potest tamen qui fuit ordinarius, in specialem moderatorem alicujus religiosae deputari anno a cessatione praedicti officii nondum expleto. S. C. de Relig., 22 Apr. 1917. Etiam confessarius extraordinarius immediate ut ordinarius eligi potest. Can. 524, § 2 ; S. C. de Relig., 3 Febr. 1913, n. 9.

c) Caveant isti confessarii religiosarum, ne interno vel externo communitatis regimini sese immisceant. Can. cit., § 3.

5° *Antistita e licet*, si «pia religiosa aliquem adjunctum vel suppletem confessariuin expetat, nec directe nec indirecte petitionis rationem inquirere, petitioni verbis aut factis refragari, nec non ostendere se id aegre ferre. Can. 521, § 3 ; S. C. de Relig., n. 10.

Si ita se gesserit, a proprio Ordinario moneatur : si iterum idipsum peccaverit, ab eodem deponatur, illico tamen certiore facta S. C. de Religiosis. Can. 2414. Ad *religiosas* quod attinet, *ipsis interdicitur* de sociarum confessionibus inter se colloqui vel eas sorores carpere quae apud alium quam deputatum confessionem peragunt ; secus ab Antistita vel Ordinario puniri debent.

Pro praxi. *a*) Non amplius prohibetur ne confessarius ordinarius, praesente extraordinario ad munus exercendum, ad conventum accedat vel confessionem religiosarum excipiat.

b) In I rbe, religiosae (sorores) sat facile *regulariter et ordinarie* egrediuntur e conventu, ut adeant confessariuin extraneum. Pro una alterave sorore superiores id permittere poterunt, modo ne praxis haec nimis extendatur aliive abusus irrepant. Immo, si canonem 522 (cfr. supra n. 1764, *a*) cum Decr. 3 Febr. 1913, n. 1 i conferamus, videtur novum jus voluisse ut conscientiae tranquillitati, ex parte religiosarum, magis consuleretur eo sensu quod religiosae *etiam in propria domo* (servatis servandis; cfr n. 1704), ad suae

«ons< ii'nliap quietem, licite adire possint confessarium ab Ordinario loci pro mulieribus quidem, sed non pro religiosis approbatum ».

c) Mutatio confessarii. quam can. 520 praescribit, non respicit parochum «pii saepius audit sorores v gr. scholarum publicarum, quae in ecclesia paro- diiali confessionem instituunt, nisi ab Ordinario renunciatus fuerit earum *confessarius ordinarius*, ut patet. Ab Episcopo pluries in anno ipsis extraor- dinarius designetur confessarius (juxta canonem 521. § 1j.

d) Loci Ordinarius potest gravem ob causam religiosarum confessarium tam ordinarium quam extraordinarium *amovere*, etiamsi monasterium regularibus subdatur et ipse sacerdos a confessionibus sil regularis ; nec tenetur causam amotionis cuiquam significare, excepta Sede Apostolica, si ab ea requiratur. De amotione autem debet Superiorem regularem monere, si moniales regula- ribus subdantur. Can. 527, 880.

Aivnci iis I\.

De limitatione jurisdictionis quoad peccata.

Quoad *peccata* jurisdictio restringitur aut *generaliter*, ita ut soli Superiores, exclusis inferioribus, absolvere possint ; aut *specialiter*. ita ut absolvendi potestas uni tantum, non vero ceteris confessariis adimatur. Peccata, quae primo modo reservantur, appellantur i xst s ai sERwri ; alterius generis peccatum est dimlaxat unum, peccatum videlicet turpe *cum ipso complice* absolvendo commis- sum. Hinc duplex paragraphus : 1° De casibus reservatis. 2° De vetita absolute complicitis.

§ I. De (XSIBI s RESERA ATIS.

17(56. Defimt io. Heservatio casuum est avocatio aliquorum casuum ad iudicium el tribunal Superioris, qua limitatur inferio- ribus absolvendi potestas. Ita can. 893, § 2. Ex hac definitione lupiet, casum reservatum esse illum a quo confessarius absolvere nequit, ob defectum jurisdictionis a Superiore in *certa* peccata subditurum denegatae, concessa potestate absolvendi a celeris culpis. Cfr. 5. *Alph.*. \ I. 578.

« Idem senti' \ » (VU rrlur. Ivinmimle, p. 9). sed cum alhrna restrictione. Opi- natur » nnn non lierre ivb « medere ex rmvulio coniewirium non specialiter approba- tmn ul In oratorio coib utu.* *u.im confessionem audiat Atamen hacc restrictio, evul- . I.-p.n-M p. U « J.IIH non .impliH -inuri p . \i dublui i hlin circa insutu wrht ' i»Ot (canone 522 hoc modo Incertum ei alupia *rthyiota... wnftt- Adn »»». (ui^i'/jl.i i «'pon «io. verbum adeat non ita cs*e intelllgëhduni, ut confesoriu.-* .wiuifan η·φτ· d r 'I » ' rviigu^am ad loca confessionibus rnullemin vel religiosarum l» gitimv d» *Un;H » (V \ S . XX, 1928, p. 61),*

Inis reservationis est : 1° in *disciplinae nervus* servetur, quatenus convenit atrociora delicta puniri ; 2° ul subditi efficacius *absterreantur* a deliriis, quorum remissionem viderint difficiliorem ; 3° ul in istiusmodi peccata prolapsi accipiant *congruas poenitentias*, admonitiones et remedia, quae efficacius a Superioribus dantur (cfr. 5. *Alph.*, VI, 581). Inis igitur reservationis est *disciplinarius*, et *medicinalis* ; praecipue tamen est *medicinalis* (vide n. 1770).

Dixio. Reservatio casuum duplex existit :

1° Sunt peccata quae reservantur *ratione sui lani*, eo quod ipsis vel non adnectitur censura, vel adnectitur tantum accessorie : tunc habemus casum reservatum *propter peccatum* (ita ut reservatio maneat, quamvis censura adnexa non incurratur). Casus stricte episcopales sunt ejusmodi casus reservati ; similiter casus papalis, de quo n. 1771.

2° Sunt peccata quae reservantur, *ratione censurae*, ita ul, si censura reservatur, et ipsum peccatum reservetur ; si vero censura, quamvis reservata, non incurritur, peccati reservatio ruat : tales casus reservati sunt ii omnes de quibus in tr. *th- Censuris* sermo fuit (n. 1309-1357). Vide etiam dicenda n. 1770.

Illis praenotatis, ul omnia hac de re scitu necessaria exponantur, tractantium est : 1° de *potestate* reservandi peccata ; 2° de *conditionibus* reservationis ; 3° de *distinctione* casuum reservatorum 4° de *absolutione* a reservatis.

I. De potestate reservandi.

1767. Principia. I. Existit in Ecclesia potestas reservandi quaedam peccata. Constat : 1° Ex Trid., Sess. 14, *de Poenit.*, can. 1. sic definiente : Si quis dixerit, Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam poenitentiam ; at (pie ideo casuum reservationem non prohibere, quominus sacerdos a reservatis vere absolvat : anathema sit . 2° Ex perpetua praxi Ecclesiae, quam innumera documenta attestantur. 3° Ex ipsa natura sacramenti poenitentiae, habentis characterem iudicii : etenim, in iudiciis, omnes causae majores ad iudices alios ordinis remittuntur. *Bened. 14* ! I, de Syn., l. 5, c. 5.

1768. II. Potestas reservationis est penes solos Superiores, (pii ordinario iuri possunt jurisdictionem sacramentalem concedere aut ferre censuras. Can. 893, § I. Ratio est, quia hi soli, qui possunt jurisdictionem conferre, possunt eam etiam limitare. Hinc :

^o Confer gratissima verba Concilii Tridentini : *bc casuum reservationis* (Sess. XIV. de Poenit. c. 7).

1° Papa potest reservare casus in tota Ecclesia ; 2° Ordinarius loci pro suo territorio ; 3° Superiores religiosi in ambitu suae jurisdictionis, sed cum limitatione n. 1773 indicanda.

1° *Vicarius generalis* nequit sine mandato speciali casus sibi reservare. Item, *Vicarius capitularis*. Ita expressis verbis can. 893. § 1. - *Parochi* nemini jurisdictionem concedere possunt : unde nequeunt casus reservare.

2° Peccant graviter Superiores, si casus *sine rationabili causa* reservant ; valida tamen est hujusmodi reservatio, juxta communioem et verioem sententiam, quia tota jurisdictio descendit a Superiore ; « in omni autem dubio, standum pro potestate Superioris, qui eam possidet (VI, 578, 579 ; II. Ap., XVI, 130, 131).

3° Ad quoscumque Ordinarios S. Officium. die 13 .Iul. 1916. praecepte et decern-torie dicet non per modum legis irritantis) sequentia mandata direxit : a) Reservationis scopus est remove obstackula, quae saluti animarum non communi impedimento sunt. Inde statui debent, re in synodo discussa, vel (extra synodum) auditis Capitulo et aliquot, ex prudentioribus ac probatoribus suae dioecesis animarum curatoribus Idem statuit can. 895). b) Casus reservati ad summum sint *quatuor*, specificè determinandi. Statutis semel reservationibus quas vere necessarias aut utiles judicaverint, curent omnino Ordinarii locorum ut aut certam subditorum notitiam, quo meliore eis videbitur modo, eadem deducantur, nec facultatem a reservatis absolvendi cuivis ei passim impertiant lita quoque can. 897, 899. § 1). c) Prorsus abstineant a reservandis sibi peccatis, quae jam a Sede Apostolica reservata sint : necnon, regulariter, ab iis quoque quibus censura (etsi nemini reservata) a jure imposita sit ut jam declaravit S. C. Ep. et Peg., die 26 nov. 1602 (ap. *Bizzarri*, Collect., p. I II et confirmat can. 898. Causa omnino sint et quam maxime parci quoad sanctiones (praesertim excommunicationes), quibus suas reservationes communicare velint (ut monet can. 2211, § 1 et jam monuit Tridentinum, Sess, 25, c. 3. de Ref.). Vide I. I. S. 111, p. 313.

2. *De conditionibus reservationis.*

1769. Principia. I. Peccatum non censetur reservatum, nisi sit interne et externe grave in sua specie consummatum et certum. Ita ex consuetudine Ecclesiae (VI. 382, 600 ; II. Ap. XVI, 132) et canone 897. Ratio est. 1° quia licet peccata quaecumque, per se, reservationi obnoxia sint, ex Tridentini tamen ac Codicis muina non reservantur nisi atrociora et graviora : atque hinc est. cur delictum, cadens sub reservationem, debeat esse interne et externè gravi ; 2° quia reservatio, utpote odiosa, strictae est interpretationis, et propterea requiritur, ut delictum sit in sua specie consummatum, et certum, certoque reservatum (cfr. n. 1263).

Confessarius igitur cum interrogat an peccatum reservatum *suspiciatur*, probe inquiret :
1° An peccatum sit interne et externe grave cum perfecta advertentia et pleno consensu,

Inde scilicet in l. c. adducto Non reserventur *generaliter* peccata mere interna «iv< pii > u. l. vana derix antia, non habeant > peccata malitiam sibi conjunctam. I. «> " l. dummodo sint gravia, reservatio subiacent - Uche materia cunsub nda quoque erunt statuta dioecisana.

In cesa res
 Ecclesia ju
 agit ex ign
 Can. 2247,3
 a censura a
 ne sit cens
 licae peser
 Solutio:
 1. affirmat
 a. Coupe
 ebsol
 2247,3, si
 nullatenus
 de cessa res
 Quid vor
 ra"? Videan
 n. 500:
 nodo : ratio
 n. 512,3
 ncrio notes
 tun ferre c
 »censura ; du
 aliis juris
 vare valet
 n. 514,2
 ti cun cens.
 tis alise su:

n. 515,6: Controvertit
 reservatis cun censura, s
 notius fensu... Secundur:
 tenti- , cure tonet nullum
 enise. f ideocue otirn in
 servari censuram,... Proin
 scii, reservationen nrinc
 cutem censuram, principio!
 d ficiente expressa ^nisc
 ob ignorantiam aut moturi
 derit.

n. 522: jin et quacnom i
 censura... Respondet in n
 oucenam ignorantia excuse
 modo adhibet terminologie

Certe ergo petet quod
 in n. 593 dicunt nroeciso
 rae." Cappello 7s contenti
 ra (sou ratione sui) illu
 does not flow from can. 2
 It flows rather from "hod
 aefata· sententia, perspec
 probabilis, nulla in nrc^
 rendi confessionem,) in m

Similarly Augustine,
 case where a casus rator
 niod by a censure.....
 rius ignorans absolvit a

vatio, qiaae *ratione peccati* aecerimur, umui r.nv» .v.w.—.—
 \pud civilia tribunalia haec stricte tenentur et in usu sunt, et ratio
 patet : quia si admittimus reservatinnem esse avocationem ad tri-
 bunal Superioris (ut dictum est n. 1766). ex hoc necessario sequitur
 interiorem, utut ignorantibus favere velit, nullam judicandi facul-
 tatem possidere

Xon desunt quidem qui dicunt, reservationem esse *aeque principaliter* poe-
 nalem quam medi< inalem vel disciplinarem. Ex quo facile eruere libet, *igno-*
rantibus reservationem non obessc. Sed *Lugo* (disp. 20, n. 9-11. et 8G) aperte
 negat finem reservationis esse principaliter poenalem, et in plerisque dioece-
 sibus, ul testatur *Lehmkuhl* (11, 525), eadem admittitur sententia, quae hodie
 tanquain *vera* est habenda, latente ipso P. (*'appello* (11, n. 507). Si tamen
 constet, in aliqua regione potius poenam seu severiorem fidelium monitionem
 ab Episcopo intendi, exinde concludendum, ibi ignorantes reservatione vel

'Conferri po.-sunt de hac quaestione Prtlmmar, III, n. <23 ; *Pern res.* II. 672 ; *Aertnys-*
hamen, II, 38f> ; Cappello. II, n. 537 seq. etc.

‘jp;
J J
Î Îm
'i VT'S

; J. î
I lf

1 1
1/

* . . .

*.■
J

■1. }
44?
i;.’

I
-.-1

§S

)
•Ai»

FMEWll '
||
ÿ t
r-t

• f ■
Lt I"

F]®ÿ5tij

r, utrum in ccsibus nrourie episcopalibus
it nrincin?liter reservatum p.o.c.c.^bun, an
hoô.iernan disciulir-vi, .longo vorior est son-
haberi discrimen inter censuram nonalem ot
crsibus cniscon. directe . t urineinc.lito_r re-
de nisi Episcouus cîiud expresse declaraverit
in "liter et directe r-ffficere nocc-'-tun, non
generali omnino standum est. Quare in praxi,
oui doclarotionc,si censura non incurritur
etc., ne inso cuide n rcervatio Ooccti a-

cno-rrnt-'S o-'cusot a casibus reservatis cum
53<6Ī "Hiscc praemissis, videndum on ot
t c censuris incurrendis." Omnino eodem
m in η. 548. Idem iterum in n. 562 ss.

Hin v rbc " do casu reservato cum censura'
nostrum " do casu reservato ratione consu-
.on· nSi agitur do casu r·'.'servato sine, consu-
id uti nrob<bilo habemus," (n.593) therefore
.247,3: but is enunciated indondontly of it.
.iorna lîcclesirc disciplina' (η.593,3: Cun pr-
ate hodiern- Ucclosi^o disciulina, sit voro
:i erit obligatio monendi poonitontom o c ito--
fow of can. 209

Co'τī. on Canon Lrvr, Vli1, 0.139, for the
io sui roservatus is at the same time accompc-
Prummor 111,428: Iden eroditur, si confess·"-
pccc'to reservato sine censure.

i.-—“*. «« .»«.11« 5»<t»r m suu Apvī'iv consummatum et err-
Imn. Ita (.x consuetudine Keclesiae (VI. 582, 600 ; II. Ap. XVI.
I7-) 'I canone 897. Katio est, 1° quia licet peccata quaecumque.
lh'r SP. reservation! obnoxia sint, ex Tridentini tamen ac Codicis
nonna non reservantur nisi atrociora et graviora ; atque hinc est.
cur delirium, radens sub reservationrm, debeat esse interne et
externe grave l ; 2° quia ~~rat~~ i>. ulpolc odiosa, strirtae est inter-
pretationis, el proplrrea re<pui il m·. nl delictum sil in sua specie
consummatum, el rei tum. ceileque reservatum (cfr. n. 1263).

Confessarius icitur uni l istim irservaturn *suspicatur*, probe inquirat 2 :
i° An peccatum sit t m i i m i t t " . ' ",l'Perfecta advertentia et pleno consensu,

l t mie S. oil m adducto Xon resenentur 0en»rapm peccata rnere
tnleriu. Mv 'pi.■ - . ' m i dm «mli.i. non habr.int xpeetaleru malitlain sibi
conjunctam P.") commissa, dummodo -ini uravia. reservation! sub-
j.iCCTit. —l ll* Hac ma i'u i:l *l,l 'Uhii'a QU'QUC cruut statuta <|i<u*cc>ana

in materia gravi. 2° An sit etiam grave $\kappa\iota\omicron\alpha\iota\gamma\ \alpha\kappa\tau\iota\mu\ \gamma\chi\tau\eta\mu\ \iota$: nam si esset externe leve, non esset reservatum, etsi interne grave. 3° An sit coxsi MMATi m et perfectum in sua specie, secundum tenorem reservationis : v. gr. in homicidio, an mors realiter secuta sit : in adulterio vel incestu, an copula fuerit consummata in vase debito, etc. 4° An sit ita $\tau\epsilon\iota\iota\tau\iota\ \mu$, ut non remaneat prudens dubium ; sive dubium *facti*: requiritur enim ab omnibus, ut peccatum sit certe commissum cum omnibus requisitis conditionibus ; sive dubium *juris*: quia, dum controvertitur inter DD. utrum aliquod peccatum sit necne reservatum, confessarius est in possessione facultatis absolvendi, ut probabilissime communiterque docetur. El casu, quo haec sententia esset falsa. *Ecclesia certe suppleret* ; unde, etiamsi post factum et confessarius et poenitens deprehenderint peccatum *certo* fuisse reservatum, nulla datur obligatio accusationem iterandi. Cfr. n. 171)2.

1770. — II. Reservatio afficit immediate confossariuni, et mediate poenitentem. Cfr. can. 893, § I. Constat ex natura reservationis. quae non est poena respiciens poenitentes, sed negatio seu restrictio jurisdictionis, respiciens confessarius. Iit de hoc non videtur dubitandum : nani Tridentinum (Sess. 14, c. 7), ad ostendendum quod sacerdotes nihil possint in casibus reservatis, haec verba praemittit : *Vullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam* (nota) *mm habet jurisdictionem* » (II. Ap., XVI, 128). Cfr. etiam Op. mor. S. Doctoris, VI, 581.

Hinc infertur : 1° Simplex confessarius non potest absolvere a reservatis, etsi haec commissa fuerint loco vel tempore, quo non exsistebat reservatio ; quia caret *hic el nunc* jurisdictione. 2° Potest absolvere a peccatis tempore el loco reservationis commissis, si reservatio *tempore, el loco absolutionis* non exsistit. 3° De se. reservatio, $\kappa\pi\alpha\epsilon\ \tau\alpha\tau\iota\omicron\ne\ \mu\epsilon\kappa\kappa\alpha\tau\iota$ decernitur, allicit etiam *ignorantes*. Apud civilia tribunalia haec stricte tenentur el in usu sunt, et ratio patet ; quia si admittimus reservationem esse avocationem ad tribunal Superioris (ut dictum est n. 1766), ex hoc necessario sequitui inferiorem, utut ignorantibus faveie velit, nullam judicandi facultatem possidere *.

Xon desunt quidem (pii dicunt, reservationem esse *aeque principaliter* poenalem quam medicinalem vel disciplinarem. Ex quo facile eruere libet, *ignorantibus* reservationem non obesse. Sed *Logo* (disp. 20. n. '»-11. et 8G) aperte negat linem reservationis esse principaliter poenalem, et in plerisque dioecibus, ut testatur *Lchrnkuhl* (II, 525), eadem admittitur sententia, quae hodie tanquam *vera* est habenda, fatente ipso P. (*'appello* (II, n. 507). Si tamen constet, in aliqua regione potius poenam seu severiorem fidelium monitionem ab Episcopo intendi, exinde concludendum, ibi *ignorantes* reservatione vel

*Conferri possunt <le hac quaestione *Prûmmcr*, III. n. »23 ; *Perreres*, U, 672 ; *Aerlnqs-tiawn*, II. 389 ; *Cappello*, II, n. 537 seq. etc.

nullo modo vel solum post primam monitionem plecti, Vident quisque quibus verbis usus sit Episcopus.

Cum autem haec quaestio inter AA. multum agitetur, uberiores explanationes addere liceat. Ad quaesitum : an *ignorantia reservationia ab ea incurrenda creuset*, S. Doctor noster distinguendo respondet (l. c. : cfr. 1. El. qq. ref., 83) :

1° Si casus principaliter ob cexsi m sint reservati (ut fere omnes casus papales) ignorantia utique excusat, quia in reservatione hujusmodi spectatur praecipue ratio poenae, quae solis contumacibus infligitur. In his igitur casibus. reservata censura, etiam peccatum remanet reservatum : sublata autem censura, v. gr. eo quod ignorata fuit, non est reservatum peccatum, ut patet. Cfr. can. 2229, § 1 n. 1 et 2247, §3.- Attamen, si quis censuram cognoscit, et ignorat solum illam esse reservatam, ab ea incurrentia non excusatur ; quia is jam consentit in poenam censurae, atque ideo implicite in ejus reservationem et in omnes alios effectus, licet ignoratos (cfr. n. 220)

2° Si casus principaliter ratione peccati sint reservati, quales sunt (praeter casum papalem de quo n. 1771 fere omnes casus, quos non jus commune Episcopis, sed ipsi Episcopi *sibi reservant* : ignorantia non excusat a reservatione. Ratio est, quia reservatio privat ipsum confessarium omni jurisdictione, quoad illud peccatum. Et idem valet quoad casus, quos Episcopi sibi reservant *cum censura*, quia dum in casibus papalibus *censura principaliter reservatur* et secundario peccatum, e contrario, in casibus episcopalibus, *principaliter et per « reservatur ipse, casus* seu peccatum, etiam quando accessorie, ad fortius ligandum annexa est censura. Id confirmat praxis universalis ; unde non videtur in usum deduci posse sententia eorum, qui contrarium docent¹.

3. De distinctione casuum reservatorum.

Distinguuntur casus papales, episcopales et regulares (seu casus reservati in aliqua religione clericali exempta). De singulis dicemus.

1771. I. Casus papales sunt duplicis generis. Igitur in ('odiet - datur casus, (pii reservatur *per se*, seu *ratione peccati* ; alii reservantur *propter censuram*.

1° Casus Papae reservatus per se (licet censuram adjunctam habeat, ut diximus n. 1327) est *falsa denuntiatio confessarii*, eum quis nempe sacerdotem innocentem de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos falso accusat, sive calumniando per seipsum. sive elliciendo ut calumnia per alios inferatur. Can. 894, ex Bulla Boned. XIV *Sacramentum, poenitentiae*, §3.

¹ Equidem \obhn->* *himit* (il l n. Ascribunt :< Be casibus episcopalibus cum censura η·M·η;itk Idem valet quod de casibus papalibus dictum est. Videndum, quaesit intentio Ordina nim in hu< r< Dicim (■ quia ex npeebifi dispositions S Pontificis PU XI decreto S Po l IU..... 16 nov.1928 M | - \ \ t . > pr 398) eorum confessariorum precatum. qui absolvunt adhaerentes factioni Xction française · ab ipsis, uti h nentur monitos · · nihilominus p< r\ trace >, s. Sedi reservatur ita ut in ns quoque casibus ubi juxta canom» (Udi qua»? dicemus n 1775 seqq.) quaevis reserva!<> cessat, onus tp*i> rm.mr.it nwwlt nUr t m->»*) m ad S. Poenitent. >nb poena excommunicationi» *prelalter > Scdl f» *,r' ala»

Iste casus olim erat S. Pontifici specialissime reservatus. Nunc, propter censuram adjectam tantum speciali modo reservatur. In casu urgenti, quisque confessarius ab hac *censura* absolvere potest, ut dicitur n. 1776 . sed per se remitti nequii, nisi dentur cautelae de quibus n. 1327 loculi sumus. De cessatione autem reservationis *quoad peccatum*, vide n. 1777 : absolutio enim data ab ipsa censura, non trahit serum cessationem reservationis *peccati*. Vide quoque n. 1800 et *praesertim* n. 1802, 1°.

2° Casus Papae reservati *propter censurant*, ex novo Codice, subdividuntur in tres classes. Alii enim sunt *specialissimo modo*, alii *speciali modo*, alii *simpliciter* reservati.

De his abunde egimus in tractatu : *de censuris* (vol. I, n. 1309 seqq.).

1772. II. Casus episcopales duplicis etiam sunt generis : alii dicuntur reservati *a jure*, alii reservati *ab homine* ; seu etiam : alii reservati *a jure communi*, alii *a jure particulari*.

1° Casus Episcopis seu Ordinariis reservati *a jure communi* numerantur novem, ut diximus n. 1342 seqq. Notandum est etiam, quandoque casus Kom. Pontifici reservatos fieri episcopales, i. e. jurisdictioni Ordinarii committi. Recole dicta n. 1280. 1° : in *casibus occultis*, etc.

2° Casus Episcopo reservati *ab homine* sunt illi, quos quilibet Episcopus, sive in Synodo, sive extra Synodum, per sententiam generalem, sibi reservat, et *ordinarie* quidem sine censura. — Sunt varii, pro locorum diversitate, et proin addiscendi ex statutis cujusque dioecesis. It refert cl. *Chrétien* (o. c. p. 68) in dioecesi *Metensi* non datur casus jure particulari Ordinario reservatus.

Quaeritur. *Quinam* eximantur *a reservatione episcopali*?

Exceptis excipiendis : 1° Religiosi exempti et moniales exemptae. 2° Religiosorum exemptorum novitii, familiares et domestici, modo sint continui commensales ; unde, « si novitius in casum reservatum inciderit ante ingressum, non poterit quidem absolvi a quolibet confessario saeculari, sed, ex privilegio, poterit a confessario Religionis » (VI, 583). Cfr. can. 875, § 1, et 514, § I. — Si vero religiosus vel monialis in iis delinquerent, in quibus non sunt exempti, in materia nempe spectante ad Episcopum vi dispositionis juris (v. gr. respiciente ad clausuram), possent utique censuram et reservationem incurrere. Constat ex decisione S. C. Episc. et Reg. (Sessi. 1716, in *Nicolcren.*) Cfr. *Bizarri*, Collect., p. 405.

1773. - III. Praelati Religionum possunt, si volunt, sibi reservare casus ; sed ut eruitur ex dictis superius (n. 1768, c), ad summum quatuor. Olim undecim casus reservari poterant. Vide *Gabriel n Varceno*, de Poenit., c. 6, art. 3, § 3. — Praelati, qui hic intenduntur, sunt : unus Superior generalis (inter Superiores Religionis clericalis exemptae) et Abbas (in monasteriis sui juris) cum proprio cujusque Consilio. Ita can. 896. Attamen :

a) Debent Superiores deputare confessorios, qui facultate praediti sint rasmus reservatos absolvendi (cfr. n. 17G3, ID. — *b)* Si Superior eonfessario regulari deneget absolvendi facultatem, confessarius nihilominus absolvere poterit, toties quoties Superior facultatem negat. Can. 900. § 2. Vide etiam mox dicenda, n. 1777. — *c)* Omnis approbatus ab Episcopo valide et licite a casibus in Ordine reservatis absolvit (cfr. dicta n. 17G3, I, 1°, *d)*).

4. De absolute a reservatis.

ÎÎM. - P r i n c i p i a . I. Superior reservans, vel ejus successor, vel etiam reservantis Superior, absolvit a casibus reservatis ex potestate propria atque ordinaria. Ratio, quia hujus est absolvere cujus est ligare. Jam vero non solum competens Superior, sed etiam ejusdem successor vel ipse reservantis Superior, ligandi potestatem habent.

II. Inferior non potest absolvere a reservatis, nisi ei facultas delegata sit. Iamvero, haec facultas delegatur, vel ab homine, i. e. a Superiore, vel a jure, vel a privilegio. — Principium autem generale est, quod *delegatus delegantem repraesentat*, ejusque potestate in beneficium subditi potitur. Porro :

1° Quoad casus a Papa *ratione censurae* reservatos, Episcopi habent a jure eam potestatem, quam exposuimus n. 1280, 1°. *a. b*, et 1280. 2° Ampliores etiam facultates a Summo Pontifice specialibus Induitis obtinent.

2° Omnes inferiores indigent delegatione reservantis (vel ejusdem Superioris), ut in ipsius territorio absolvere possint * t ude. tametsi Vicarius generalis jurisdictionem ordinariam habeat et aims approbare seu delegare possit (ut constat ex ('.oust. *Superna* (dementis \), non potest tamen, sine *speciali* commissione, sive ipse personaliter absolvere, sive aliis tribuere facultatem absolvendi a casibus, quos Episcopus *sibi soli reservavit*.

Mon.»! veroS OtTlcium. et ipse Codex : Facultas absolvendi (a reservatis) ipso jure competit Canonico Poenitentiario (etiam ecclesiae collegiatae» et habitua- liler impertiri debet Vicariis foraneis eorurnve vices gerentibus, addita his ulti- mis facultate stihdelegandi *totos quoties* confessariis sui districtus, si et quando pro mgentiori aliquo determinato casu ad eos recurrant. Decr. 13 Jul. 1910 (| | '»» \ Hl. p. 31 . ad 6). Can. 899, § 2. Vide etiam dicenda n. 1777. quoad absolvendi facultatem *parochorum* et *missionariorum*, etc.

I acultas, quam concedit *Episcopus*, absolvendi *a casibus sibi reservatis*, se extendit, per se, ad sola *peccata* reservata, non autem ad reservalas censuras 2.

* Reflantur hoc bien qua» dlxhiiu* n 1366 , qui sine debita jurisdictione a peccatis **rwvdh** abtolverr praesumpserit, ip><> Cacto su-pensus est ab audiendis confessionibus. < π» ...♦ - E> i'i II h i aU<[uilm> di<H'ce'ibii' ut nonnullae censura· Ordinario reserventur ; \ u· in dioecesi DiHnnerut pro duobus delictis contra obligationes quasdam status clericalis ,ulr>t >uspen4o » divini* qu.i» dici.iriur n-ervafa ordinario (Statuis evnodaux n 825 81« "27).

Excipe tamen *excommunicationes* eisdem peccatis ipso facto annexas. Excommunicatio enim (secus dicendum de suspensione atque interdicto) obstat absolutioni peccatorum. Hinc, eo ipso quod conceditur facultas absolvendi a peccato, quod sibi annexam habent excommunicationem, conceditur etiam facultas absolvendi ab illa excommunicatione.

1° Privilegium, vel Indultum pro absolutione reservatorum potest esse : vel ipsius *absolventis*, uti est. v. gr.. illorum qui obtinent pagellam S. Poenitentiariae, facultates quinquennales, etc. ; vel ipsius *poenitentis*, cum scilicet ei conceditur privilegium, vi cuius possit absolvi a reservatis per simplicem confessarium, ul. v. gr., ex Bulla jubilaei, *Cruciatae*, etc.

De aliis *exceptionibus*, etiam *ipso jure* statutis, mox numeris sequentibus (1775 seqq.) fusius agemus.

1775. — 111. Nulla est reservatio in periculo mortis. Simplex igitur confessarius (et simplex etiam sacerdos, licet non approbatus) potest absolvere a quibuscunque censuris et peccatis. Recole dicta n. 1282 et 1760. Attamen haec attendantur :

1° Moribundus, ul. rite absolvatur, debet, si sui compos sit : *a*) absolutionem petere ; *b*) scandalum, si quod publice dederit, meliori, quo tunc poterit modo, reparare ; *c*) parti laesae (nisi haec injuriae reparationem valide remittat), v. gr. ecclesiae cuius bona usurpavit, prius satisfacere, vel si id tunc praestare non possit, promittere se quamprimum satisfacturum : *d*) si crimen sit valde enorme, promittere morum emendationem. *Λ'. Alph.*, \ I. 537, q. 7 ; VII. 20, 130.

2° Si peccatum fuerit reservatum ratione sui, *absque censura*. nulla remanet obligatio se praesentandi ad Superiorem : quia tunc vere directe peccatum fuit absolutum, ut recte docent Suarez et alii (\ 11. 91). - 3° Si peccato reservato adnexa sit *censura speciatissimo modo Popae reservata*, poenitens polliceri debet, ul. si convaluerit, se sistat. Superiori, non quidem ut iterum absolvatur, sed ut debitam monitionem ac poenitentiam accipiat, juxta dicta n. 1282 et 1283. Ita etiam, si agatur de *et usura ab homine*. \ ide dicta n. 1283, 2° : et *notam* quoque n. 1771.

1776. IV. Urgente necessitate, jam nulla est reservatio quoad censuras latae sententiae : generatini tamen remanet, sub poena reincidentiae, onus recurrenti. Ila ex can. 2254, § I, quibus antiquae normae immutatae fuerunt. Cfr. jam fuse notata n. 1284.

\ censura reservata falsae denuntiationis confessarii (n. 1771 1°) potest etiam in casu urgenti quis absolvi, ut communiter docent AA. (vide ('*appello*, II, n. 579 et not. 31) : attamen remanet reservatio *peccati*, de qua cfr. numerum seq. (1777).

1777. V. Cessat pariter quaevis Ordinariorum et S. Sedis simplex reservatio (ratione peccati), in peculiaribus quibusdam rerum adjunctis. Ila ex can. 890, § 3 et 900, n. 1 et 2, necnon ex gravi

Decreto S. Officii. 13 .Iul. 1916, quod jam commemoravimus, et quo. jure antiquo penitus reformato, nova dantur remedia novis rerum conditionibus. Cfr. .I. .I. A', \ 111, p. 314, ad 7. *in specie* vero :

1° Parochi (vel qui parochorum nomine in jure censentur) absolvere possunt fideles a quibuslibet reservatis *Ordinariorum*, toto tempore *ad praeceptum paschale* implendum utili ; et quidem ipso jure, sine alius facultatis ope. Item, singuli missionarii, quo tempore *sacras missiones* ad populum habent. Sunt autem *sacrae missiones* eae de quibus loquitur Codex canone 1349. Ipsis tamen aequiparari possunt *quaedam exercitia spiritualia collective tradita seu series exercitiorum compactae* (cfr. *ftaus*, Inst. can. n. 257, e).

2° Immo, quaevis reservatio (etiam unici peccati, ratione sui, A'. *Sedi* excepti) ipso jure cessat : a) cum *aegrotis*, qui domo excedere non valent, confiteri cupientibus ; b) cum *sponsis* confitentibus, matrimonii ineundi causa ; c) quoties, prudenti confessarii judicio, absolvendi facultas a legitimo Superiore peti nequeat *absque poenitentis incommodo*, aut sine periculo violationis sigilli sacramentalis ; d) quoties demum, petita pro aliquo determinato casu absolvendi facultate, *haec denegata fuerit* ; se. pro hac vice tantum.

Ex jure antiquo, ut notum est, confessarius, stante necessitate, *indirecte tantum* absolvere poterat a peccatis ab Ordinario reservatis ; quando nempe poenitens nequibat personaliter adire Episcopum et simul imminabat periculum scandali, infamiae etc., vel urgebat obligatio recipiendi communionem paschalem, vel etiam poenitens diutius perseverare debebat in mortali. Cfr. X. *Uih* . \ 1 587 ; \ 11 91, 92 ; II. Ap., \ 1. 133. Cum absolutio nunc *directe* concedi possit in casibus majoris utilitatis, poenitentis accusatio, in his rerum adjunctis, *materialiter integra* sit oportet.

1778. Quaesita. I. *Quomodo praeterea cessat reservatio ?*
Praeterquam in casibus jam notatis, cessat adhuc reservatio :

1^a Excepto jubileo (cfr. n. 1737, 2°, b), per confessionem *inculpabiliter* i>\ \i in \.M, immo el *sacrilegam* factam Superiori vel habenti facultatem, el *in qua reservatum accusatur*. Sic enim linis reservatmnis satis oblinetur, cum Superior de accusato peccato jam judicare valeat, et poenitens jam accipiat ab ipso remedia et poenitentiam. (piam semper tenetur adimplere, licet postea percipiat

I /'>nb/ Commise expre**»» declaravit fdi» t<> nov. 1925), casu> ubi cessat guaertx Orn-atc» Ad nomum canonis ?d«. nempe < urn .igitur de et sponsût, de iis pro qui- i»'i' petitu e*t (acuités, de I territorio reservantis, debent intelligi de reservatis itione tantum precati, non aut., ni ratione censurae I»e celero, ut eadem Pontif. Commue. 'ubjunUt canon 9uo urit d« rcxTVAtlone radium non tantum «ab Ordinariis statuta, sed ham a San ta f t L- > Wli, l*25, p. 5s i). — \liam ipiotfue indicavimus cexcep- tionem n. 177L nota 2 (quoad \eu<>n française

confessionem fuisse invalidam (VI, 598, q. 3 et 4). Excipe, si sacrilega evaserit confessio, ob causam respicientem ipsum peccatum reservatum.

2° Per confessionem validam factam Superiori vel habenti facultatem. licet poenitens casum reservatum, *inculpabiliter* tamen. *obliviscatur*. Vide etiam dicta n. 1739, q. II.

Hanc sententiam, quae communiter docetur, *ut probabilem* habet S. Alphonsus (l. 597) : excepto tantum casu, quo positive ex adjunctis praesumitur Superior, absolutionem dilaturus fuisse, si peccatum audivisset. secus enim censetur voluisse ab omni vinculo liberare poenitentem rite dispositum, utende nempe his verbis : In quantum possum d. tu indiges». Cfr. I. El. qq. ref., n. 87, et 2. El. qq. ref., n. 20 ; Vinci. Alph., P. IV, q. 18.

3° Per confessionem peccati dubie reservati (dubio facti vel etiam juris), factam *non habentem specialem facultatem*. etiamsi poenitens casum postea ut certe reservatum cognoscat, lia communis ac probabilissima sententia ; et ratio est, quia in dubio odiosa sunt restringenda, nec facultas absolvendi tollitur nisi per reservationem certam, ut dictum est n. 1769. Et praeterea «cum haec sententia sit communis et probabilissima, in casu quo forte esset falsa, supplet Ecclesia » (VI, 600 ; II. Ap., XVI, 142).

In tribus igitur his casibus potest (saltem accedente rationabili causa) confessio apud simplicem confessorium iterari, vel compleri (cfr. n. 1762).

II. *An potest absolvi a reservatis, qui peccavit in conscientia licentiae obtinendae ?*

Hesp. « Aliqui dubitarunt, sed communior sententia affirmat : quia esto concedens licentiam nolit ut peccatores propter ipsam facilius peccent, non tamen excludit, quominus ii, qui occasione ejus peccaverint, possint absolvi, si vere proponant peccatum vitare » (VI, 601 ; II. Ap., XVI, 144).

Id valet etiam pro *jubilaeo*; quia eadem currit ratio, et facultas generaliter concessa non est ex arbitrio limitanda. Cfr. D. 1736, B, 1°.

III. *An licentia data pro reservatis extenditur ad peccata post impertitam licentiam commissam ?* - Non extenditur, «si licentia data sit pro solis peccatis specialiter notatis, vel pro numero determinato. Secus vero, si *indefinite* concessa sit » ; a. v., si numerus non exprimatur vel sermo fiat, in genere, de peccatis commissis.

Non extenderetur tamen, si poenitens, cui specialiter licentia concessa est, aliud peccatum committeret post notabile tempus, v. gr. post mensem * aut si licentia concessa fuisset intuitu alicujus festivitatis particularis » (II. Ap. XVI, 145). Cfr. Op. mor., VI, 601, q. 4.

IV. In tali casu absoluitur poenitens, qui bona fide confitetur simplici confessario peccatum reservatum, aut apud eundem illius obli-
viscitur? Affirm., si simul confiteatur peccatum non reservatum
sive mortale sive veniale; quia, in tali casu, ut satis constat ex dictis,
peccatum non reservatum directe absoluitur, et reservatum indi-
recte. S. Alph., I, 596, q. 1; II. Ap., XVI, 139; cfr. Sporer, Theol.
sacr., I, III. n. 858. Peccat autem confessarius, et graviter quidem,
si scienter, sine justa causa, hoc modo absolvat, immo incurrit
in poenam n. 1366 indicatam; et poenitens semper tenetur iterare
confessionem peccati indirecte tantum remissi.

Regulae practicae. Confessarius, audito peccato reservato a quo absolvere
non potest debet, casu non urgente, remittere statim poenitentem ad Superio-
rem, vel ad alium facultate donatum. Caritas saepe suadet, ut ipse absol-
vendi veniam petat; quare audiat reliqua peccata, tum ut congrua remedia
praescribat, tum ut videat an alia adsint reservata. — Obtenta autem facultate
non utatur, nisi prius ostenderit poenitenti patrati sceleris gravitatem, eidem-
que salutarem satisfactionem imposuerit (cfr. n. 1289 et 5. Alph., VI, 584,
585; Praxis, n. 80). Quoad necessitatem communicandi vel celebrandi, in casu
quo poenitens habet peccatum reservatum, recale dicta n. 1551; vide etiam supra
exposita n. 1777.

Quaestio Specialis.

De absolute peregrinorum.

1779. 1° Nunquam prohibuit S. Mater Ecclesia, quominus
fideles confitendi causa, ex una dioecesi in aliam transirent. S. C.
de Prop. F., 30 Apr. 1862. Hoc etiam valet, si agitur de fidelibus
alieni ritus. S. Off., 5 Jan. 1605; S. C. de Prop. F., 18 Aug. 1915
(ap. S. I. 5., V, p. 397). Sapienter in Codice statutum est, pere-
grinos et vagos valide et licite absolvi posse a confessariis jurisdic-
tione etiam delegata utentibus, quotiescumque ad sacramentum
poenitentiae recipientium ad eos accedunt, (Can. 881. § 1. Ecclesia
proinde confessarios pro actu confessionis constituit Superiores
peregrinorum; unde servatur jus divinum, secundum quod sub-
ditus non nisi a suo Superiore vel ejus delegato absolvi potest.

2° Quoad casus reservados, sequentia statuenda sunt:

a) Peregrinus, qui habet peccata reservata in utraque dioecesi, a simplici
confessario absolvi nequit. Deest enim in confessario illimitata jurisdictio.

b) Peregrinus, qui habet peccata reservata in dioecesi in qua confitetur, nequit
pariter absolvi a simplici confessario illius loci. Resp. Pontif. Commissionis

1. Hic fecit Pontifex ut saluti peregrinorum consuleret licet peregrini jurisdictioni parti-
culari territorii subdantur (vid. dicta n. 206). Hinc etiam Episcopis et parochis concessit,
ut haud raro cum peregrinis deponant. Recale dicta n. 231, 111, 235.

r
P
G
P
•H
P
Q
®
0

E
h
p
fi
o
ü

w
•H
P
0
0
0
0
ft

0

P
ü
0
ft
ü)
fi
0
O

O
\$
L'
H H

fi

'O
C A

I
O
eu
fti
P<

ω

eu
l4

P
O
O

24 Nov. 1920 (.I. .1. Λ', XII. p. 575). Cfr. .V. .I/pΛ. 1. El. qq. ref., η 86. Ratio est, quia illimilala jurisdictio deficit, quae confessario a suo Episcopo provenit. Recole dicta η. 1770. Responso Commissionis Pontif. tandem dirimitur controversia inter auctores. Si tamen peccato, quod accusat peregrinus, sit adnexa *censura* reservata *in loco confessionis*, talis censura non afficit peregrinum ; quia eam ignoravit, nec est perfecte subditus Episcopo loci.

c) Peregrinus, qui confitetur peccata *tantummodo in sua patria reservata*, potest a simplici confessario alterius dioeceseos absolvi, *liet ad eum migraverit in fraudem reservationis*. Ita ex can. 900, n. 3. et ex jam citato Decreto S. Officii, 13 Jul. 1910 (vide .I. .1. §. VIII, p. 315, ad 7. e). Quod si peccatis peregrini adnexa sit *censura* a *jure* Episcopo vel Ordinario *reservata*, loci Ordinarius eam remittere potest sive per se sive per alium. Can. 2253, n. 3. Recole dicta n. 1280, 2o.

§ 2. De vetita absolutione complicitis.

1780. *Statis quaestionis*. I. Agitur, in hac questione, de sacerdote qui absolvit complicem in peccato turpi *contra sextum praeceptum*. Complex est omnis homo (vir, mulier, impuber). qui cum sacerdote (etiam ante ejus ordinationem) peccatum turpe commisit ; ita tamen ut ambo scienter luerint participes peccati *ex utraque parte* gravis, externi, mutui et in omnibus omnino certi. Aliis verbis, sunt complices in peccato turpi, qui certo et scienter mutuo consentiunt in rem externe gravem contra castitatem. Itaque :

1° *Son datur* casus complicitis, si unus agentium est invitus, sopitus, vel ita a passione obcaecatus (v. gr. in hysteria), ut voluntarium plenum deficiat. Nec adest complicitas in peccato gravi, si habetur tantummodo osculum obit-ratum, vel tactus momentaneus ex joco, levitate, vel attrectatio manuum, etiamsi adjungatur, ex parte unius, voluntaria commotio carnalis (altero nesciente), vel ex utraque parte (utroque id ignorante). Multo minus aderit, si peccatum commissum est leve.

2° *Adest* vero casus complicitis, si ambo sermones graviter turpes inter se proferunt, vel si, dum unus tales profert, alter iis delectari exterius ostendit. Adest etiam, si duo inter se conveniunt de seducenda virgine (licet postea res non fuerit ad effectum deducta). Adest praeterea, si ambo inter se tactu vel aspectu graviter peccant. Non requiritur vero ut uterque operetur ; sufficit ut unus faciat turpia, et alter voluntarie non resistat. S. OIT., 28 Maii 1875. Cfr. 5. *Alph.*, \ I. 553, 55i ; H. Ap., X\ I, 95. Attamen semper necesse est. ut *utraque. pars* actus externi graviter culpabilis sit rea. Peccatum complicitatis, de quo hic sermo est, intelligi debet non solum de actionibus quae ad invicem committuntur, sed etiam de his quae per cooperationem fiunt I. Nequit.ergo sacerdos absolvere maritum, quorum convenerat de seducenda propria uxore (etsi adulterium ob resistantiam mulieris committi non potuerit). Ratio :

1 P. Cappella (II. η 0|·') : ... Si actus seu verba quibus cooperatu» exprimitur et ad enectum demandatur, sint graviter ac mutuo inhonesta, *ut rtx non semper accidere solet*, certe habetur complicitas. · Itaque his adjunctis vestita sumenda est, in casu, cooperatio, ita ut revera adsint condittones in principio generali enuntiatae.

ulterius idem peccatum inferius exteriusque grave contraxit. Illa recte *Prütner*. Man. Theol. mor. III. n. 156 et ('*appello*, II. 612, contra *Noldin-Schmitt*. II. n. 370.

II. Contra absolventes suum complicem diriguntur can. 884 et 2367, quibus expresse confirmantur severa praescripta Constit. *Sacramentum Poenitentiae* Benedicti XIV (1 Jun. 1741), necnon plura S. Officii Decreta. Semper enim Ecclesia curam habuit ne coelestis medicina sacramenti poenitentiae mutaretur in mortiferum venenum : unde non solum gravibus verbis reos sacerdotes admonet, sed etiam poenas gravissimas contra eos edicit.

III. Quoad sacerdotem, qui complicem absolvit, tria quaeri possunt et debent : 1° quomodo *peccat* ; 2° an *recommunicationem* incurrat ; 3° an *valida* sit absolutio, quam complici impertitur.

Responsum ad haec tria diverse sonat, prout : a) complex turpe peccatum *accusat* tanquam materiam necessariam vel liberam ; vel etiam b) prout complex illud *reticet* proprio Marte, aut ex consilio confessarii.

1181. Principia. I. Peccat graviter et in excommunicationem incurrit S. Pontifici specialissime reservatam, sacerdos qui, extra mortis periculum, suum complicem peccatum complicitatis accusantem absolvit vel absolvere fingit. Can. 2367, § 1. Quod adsit *peccatum grave*, est certum : lex enim lata est ad tuendam sacramenti dignitatem et bonum animarum promovendum. Quod adsit *recommunicationis*, patet ex Can. et Constitutione praecitata, et ex Decretis S. (illicii) (10 Dec. 1883) et S. Poenitentiariae (1 Mari. 1878). Ex hoc sequitur, simulationem absolutionis *sub gravi* prohibitam esse, cum quaecumque censura peccatum grave praesupponat. Dicitur autem :

1° *Extra mortis periculum* ; in mortis enim periculo nonnunquam licet absolvere complicem. Addit tamen can. cil. : Sacerdos incurrit in excommunicationem, quando complicem etiam in articulo mortis absolvi (vel fingit absolvere), si alius sacerdos, licet non approbatus, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo possit excipere morientis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri ».

NJ3

Tenetur autem sacerdos complex talia scandali pericula remove, si possit, v. gr. sub aliquo praetextu discedendo, etc., secus ne peccatum grave, nec excommunicationem effugeret. Notetur tamen, ad periculum scandali ex parte sacerdotis, qui loco *in*linum uidere debet, non esse attendendum. Periculo mortis aequiparari potest, (.., illi Z(,, poenitentis, si nempe alius confessarius omnino desit v. gi a missionibus), et poenitens per longum tempus absolutione v. u. i. .!<!>. (tr *Berardi*. Praxis, n. 1071 ; I) *Annibale*. III,

' (til .i'" | ci'icm mus tamen interpretationem VA. adhuc posse sustinui. (. .r im . < u.im irritant^ in dubio juris non urgeant, absolutio in. -u ci a m-- | v < confertur, immo et licite postlsponendissubt' indicatis.

321 ; *Pennacchi*, Conun. in Const. *Ap. S.*, App. IX. Periculo mortis non aequiperatur de se *casus necessitatis ordinariae*, v. gr. si urgeat praeceptum communionis paschalis, et poenitens non possit facile alium adire, ratione distantiae, vel admirationis, vel infamiae. — Attamen, sacerdoti complici qui in his circumstantiis poenitenti (hac de re monito) *indirectam* tantum impertiret absolutionem. suffragatur opinio AA., qui negant excommunicationem incurri (cfr. *Satinant.*, App. ad tr. VI de Bulla *Cruciatae*, c. 6, n. 262 : *Rota*, Enchir. confessarii, n. 1-48 : *Pennacchi*, l. c.). Vide dicenda n. 1783, sub fine.

2° *Peccatum complicitatis accusantem*. Dicit enim S. Poenit., 16 Maii 1877 (*Coll. S. 5.*, u. 520) : Excommunicationem, quatenus confessarius complicem absolverit, esse in ordine ad ipsum peccatum turpe. I't autem excommunicatio, supposita hujus peccati accusatione, incurratur, necesse est ut fiat hujus accusatio tanquam *materiae necessariae*, ut ergo peccatum prima vice clavibus subji-ciatur, etsi id fiat modo generali, v. gr. commisi turpia cum alio (sacerdos autem bene intelligit agi de peccato cujus fuit particeps). *Ami du Cl.*, 1911, p. 229.

Si peccatum complicitatis jam directe remissum denuo accusatur, tanquam *materia libera*, sacerdos non agit licite, si absolvit sine justa causa ; in excommunicationem tamen jam non incurrit. Praestat vero ut poenitens vitet talem confessarium (*Rota*, n. 144 : *I)'Annibale*, 111, 324). — Alii utique rem non tam rigide dijudicant ; severius autem S. Poenit., quae in Responsis ordinarie exigit ut sacerdos, qui absolvit complicem, ab audiendis complicitis confessionibus *ih posterum omnino abstineat*. Cfr. cit. Respons. S. Poenit., 16 Maii 1877, aliud-que 29 Febr. 1904 (ap. *Linz. Quart. Schr.*, 1905, p. 381).

3° *Qui complicem absolvit vel absolvere fingit*. Intellige : licet ex ignorantia crassa et supina (excommunicationis) hoc faciat 1 : licet ipse solus poenitentem complicem recognoscat, ab ipso non recognitus (*Lehmkuhl*, 11,1 202) ; licet solum signum crucis efformet, non intendens absolvere (S. Off., 10 Dec. 1883).

Non incurrit autem excommunicationem, qui complicem tantum *audit* in confessione, sine absolutione ; qui omnino *inadvertenter* absolvit ; qui absolvit *in conscientia recta*, quamvis erronea, falso putans adesse rationes pergravissimas (*Ami du Cl.*, 1913, p. 908) ; qui *cum sola benedictione* dimittit poenitentem hac de re monitum ; qui solum confert absolutionem *condilionatam*, v. gr. casu, quo conferendus esset baptismus sub conditione (cfr. n. 1655). Vide *Linz. Quart. Schr.*, 1909, p. 804 ; *Nouvi>. Ree. Theol.*, vol. 42, p. 102. — Non effugiunt, ut patet, censuram confessarii. si. quo securius peccare possint, pacto mutuo alter alterius complici absolutionem impertitur, et complices hujus padi sunt conscii, eo modo quo n. 1780 diximus.

1782. — II. Peccat similiter et in excommunicationem incurrit sacerdos absolvens vel fingens absolvere complicem, si illum induxit ad non accusandum complicitatis crimen. Ita can. 2367, § 2, quo

1 S. OIL, 10 Dec. 1883, 13 Jan. 1892. Recole dicta superius, η. 1269, 2°.

confirmatur Resp. S. Poenit. 19 Febr. 1896 (vide .1. 5. S., 28,

• *Si ilium induxit* etc., et quidem sive directe sive indirecte hoc factum fuerit. *Directe*, confessarius poenitentem inducit, quando positive et explicite eum praemonet de tacendo complicitatis crimine, quia v. gr. illud jam novit et declaratio illius esset inutilis. *Indirecte* vero inducit, quando poenitentem suadere conatur, sive quod actio turpis *cum ipso* commissa non est peccatum, sive saltem non tam grave ut de ipso inquietari debeat.

Ex his conclude : censuram non incurri, si poenitens complicitatis crimen *proprio Marte* tacet. Attamen validitati absolutionis collatae obstare potest mala fides poenitentis. — Utrum autem ex parte sacerdotis inducentis ad non accusandum peccatum adsit jurisdictionis privatio, statim dicetur.

1783. - III. Invalide absolvit sacerdos suum complicem, extra casum extremae necessitatis, quotiescumque ille peccatum complicitatis prima vice accusat. Ila can. 884. Dicitur enim in Const. Benedicti \IX : ' Sublata illi, ipso jure, *quacumque auctoritate et jurisdictione* ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpa absolvendam \. S. (illicium 20 Febr. 1867 (*Coll. Prop.* 1.°, n. 948) sic loquitur : Sacerdoti cuilibet *omnis facultas et jurisdictio* ad sacramentales confessiones personae complicitis... excipiendas adimitur. Adde Resp. S. Poenit., 16 Maii 1877, supra citatum (n. 1781, 2°). Recte igitur *Mansi* (Epit. doctr. Bened. XIV, v. *Confessarius*) : Confessarius caret omni jurisdictione absolvendi socium criminis turpis, in ordine ad illud crimen eum ipso commissum '. Dicitur:

1° *Extra casum extremae necessitatis*, sensu supra explicato, i. e. etiam extra casum pergravissimae necessitatis.

Valide ergo sacerdos in casibus extremae necessitatis absolvit. « ne hac ipsa occasione, aliquis pereat \ 1, 333) . *liciti* vero tantummodo, in quantum adsit necessitas de qua n. 1781 locuti sumus . secus enim nec peccatum nec censuras effugiet. Recte autem addit *I' Annibale*. I. e., *ratam* esse absolutionem, etsi postea apparuerit nullum periculum (mortis) adfuisse. I

2° *Quotiescumque ille peccatum... accusat*. Omnino requiritur (ut invalida dici possit absolutio), ut peccatum complicitatis prima vice clavibus subjn i.dm Stante enim cit. Responso S. Poenit., 16 Maii 1877. proh d. ! i mari potest privationem jurisdictionis esse *in ordini*) <r. i" i-atum, revera clavibus subjectum. Cfr. Resp. ejusd. I'<- br 1896 (A. S. 28, p. 444), Itaque :

' .) eum (i x < an. If.) *nulla* Ikrrnr.inUa lemim irritantium ab - i) ractio jurlxiidlonis, in casu, est imprimis disciplinaris

a) *Certo* sacerdos jurisdictionem possidet, si cum aliis peccatis istud crimen lanquam materia libera accusatur (*Scavini*, III, 367). Multi tamen recte contradicunt pro casu, quo hoc solum crimen denuo accusatur '.

b) *Certo* pariter eam relinet in reliqua peccata, si poenitens hoc crimen silentio praeterii, quin adsit ex parte sacerdotis inductio ad tacendum, sive directa, sive indirecta.

c) Immo, *probabiliter*, jurisdictionem adhuc possidet in reliqua peccata, etiamsi omissio accusationis facta fuerit inducente sive suadente confessario. — Attamen, in his casibus, absolutio quandoque invalide vel potius *sacnlege* recipitur, ob defectum bona»; fidei ex parte poenitentis. Cfr. *Planchard*, Practica Dissert., p. 9 ; *Coli. S. a'.* n. 520.

d) *Probabiliter* denique valida est absolutio, si sacerdos eam *inadvertenter* dederit v. gr. complicem non agnoscens 2 ; vel si eam dederit *conditionate*, uti lit post baptismum sub conditione iteratum (*Nouv. Rev. Théol.*, 42, p. 102 . *Berardi*, Praxis conf., vol. II, tr. V, q. VI). In casu, ut patet, haec absolutio lit indirecta.

Quaesitum. Magna quaestio est, utrum *valeat absolutio indirecta*, si pro complice urget obligatio recipiendae communionis paschalis, ipse autem *omnia* sua peccata accusat nec absque gravis infamiae vel scandali periculo apud alterum confiteri potest ? Respondemus :

Non desunt AA. qui hoc affirmant. Dicitur enim in Consi. Benedictina : Sublata jurisdictione ad qualemcumque personam *ab hujusmodi culpa* absolvendam. Praeterea, documenta romana potius ausus temerarios, praesumptionem prohibent, el jurisdictionem auferunt in ordine *ad hoc peccatum*. — Alii vero negant absolutionem, in casu, esse validam. Ratio eorum est, quia, quamvis jurisdictio ratione hujus peccati et in ordine ad hoc peccatum dempta fuerit, nihilominus, quandocumque ipsum fuerit accusatum, denegatio jurisdictionis *ad personam complicitis* se extendit, ut diserte habetur in Consi. Benedicti XIV et S. Officii Responsis (l. c.). Cfr. *Aertnys-Damen* (ed. 12), II. n. »02 ; *Ami du Cl.*, 1913, p. 908.— Ceterum, in his casibus, praestat, poenitentem sibi consulere ope contritionis, ut dicunt *Griffini* (apud *Berardi*, l. c.) ; *Génicot-Salsmans*, II, n. 352, 4° ; *Ubach*, II, n. 666, nota 2. Vide quoque A'. *Alph.*, VI. 555.

1784. — Regi iae p r a c t i c a e. 1° Confessarius *ppenitentes a complice absolutos* benigne excipiat. Ipsi enim nullam censuram, aliamve poenam incurrerunt, neque eorum peccatum subjacet de se reservation! (nisi forsan episcopali). Repetitis confessionibus apud complicem invalide peractis, amotaque occasione peccandi, absoluti dimittantur. Sed ab ulteriori reditu ad confessarium complicem, quantum fieri potest, avertantur, *etiamsi le.r de fugienda occasione proxima id non absolute requirere videatur*, ut n. 1781, 2° diximus.

2° Confessarius, etiamsi a casibus R. 1'. reservatis absolvere possit, ad absolvendum sacerdotem qui complici absolutionem impertitus est, *specialissima* indiget facultate a S. Sede impetranda. Ve Episcopus quidem, per se hanc potestatem possidet, ut dictum est n. 1278 et 1309. — *Pro casu necessitatis* recale dicta n. 1284. 1776.

3° Ille ursus debet fieri ad S. Poenitentiarium, quae ordinarie in *forma comminatoria*, aliquando etiam in *forma gratiosa* absolutionem impertitur. In *forma commissoria* absolutio conceditur, si S. Poenitentia committit cowfes-

Variae sententiae exponuntur a *Cappello*, l c n. 617. immo ci. *Chrétien* (o. c. p. 122) 'licii, *communder* id sentire auctores ; quod tamen, ni fallimur, nimium esse videtur. Contrariam enim sententiam *tenorem* praedicant *Aertnye-Darnén* (12 ed. II. n. '03). pro ea citantes etiam *Gurr*, *liucceroni*, (*appello*, etc. Equidem *Xoldin* qui contrarius erat (cfr. *Chrétien*, l. c.), nunc assenti! in ed. 17 (*Noldin-Schmilt*, III, n. 371). Certe tamen invalida erit absolutio, si poeniteris tantum ignorat, sacerdotem esse suum complicem 'licet nonnulli contradicant).

sario ab Oratore electo vel eligendo facultatem absolvendi in actu sacramentalis confessionis. In *forma* vero *grâliosa* absolutio datur, si ipsamet S. Poenitentiaria directe reum ab excommunicatione solvit.

•i° In recursu, *tecto nomine*, casus exponatur cum omnibus circumstantiis ad rem facientibus, nimirum : *a)* *quot* personas absolverit, et *quoties*; *b)* an ex violatione censurae *unam* vel *plures* contraxerit *irregularitates* per celebrationem missae, vel exercitium sollemne Ordinis sacri ; *r)* an alias jam Rescriptum gratiae acceperit circa huiusmodi crimen.

5° Non solum confessarius *in favorem rei sacerdotis*, sed etiam reus *pro seipso* libellum supplicem, licto nomine, ad S. Poenit. dirigere potest. Quandoque consultius est petere Rescriptum *gratiae*, responsum scilicet in *forma gratiosa*. expositis rationibus illud impetrandi, ne scilicet reus extraneo confessario suum delictum aperire teneatur.

6° *Clausulae* a S. Poenitentiaria appositae, pro gravitate casus, sunt aliae aliis rigidiores ; v. gr., iis qui complicem semel aut bis absolverint, imponitur ut officium confessarii dimittere curent ; iis vero (pii ter vel pluries absolutionem dederint, injungitur ut officium confessarii dimittant, saltem post tres menses, si sunt simplices confessarii, vel post sex menses, si sunt parochi. Quodsi terminus praefixus servari nequeat, sacerdotis delegati est ad S. Poenitentiariam recurrere, ut nova mandata dentur ; interim (scii, elapso termino praefixo) sacerdos complex ab audiendis confessionibus abstinere debet. Cfr. *l.mz. Quart. Schr.*, vol. 62, p. 370 seqq.

----- z

CAPUT II

De dotibus ministri poenitentiae.

AlphoMtur, VI, 626-633 ; ed. G., III, p. 651 ; II. Ap., XVI. n. 99 seqq. : Praxis coni, c. 1 : ed. G., IV, p. 528 ; *Acrlny^Damen*, I. II. n. 431 ><<< ; Inslr. Pastor. Eystett., tit. XI, c. III ; *benunnonl.* Charité sacerd.» I. c. XIV ; *Prunrl*, Pastor. Theol., vol. II, P. II ; Kwi-ntnfpr-Gjp/eH. Pastor. Theol., Einleitung, cl B. HI. P. II ; Bmper, Pastoraltheol., III, > 158, 60, (68 ; *Schoch*, Handb. der Pastoraltheol. (1925) ; *Génicot-Salsmans*, II, n. 355 ; Col/i-/an:i, IV, n. 2688 ; *Piscetta-Gennaro*, \, n. 705 seqq. ; *Merkelbach*, III, n. 602 seqq.

1785. Jam praeter ordinis et jurisdictionis potestatem, quae prorsus necessaria sunt, in primis opus est. ail Catechismus Romanus (de Poenit., n. 56), ut hujus sacramenti minister tum scientia el eruditione, tum prudentia praeditus sil ; n dicis enim et medici simul personam gerit Idem omnino affirmari *Codex* canone 888, § 1: Meminerit sacerdos... se *nidicis* pariter et *medici* personam sustinere. Haec est duplex ratio formalis officii confessarii. (ierit etiam personam iim roius. propterea quod ipsius est admonere et edocere poenilentem. (>eril denique personam p v t k is, qui vero affectu judicat el edocet p dentem, ipsique pro viribus mederi satagii, ut vitam grai i " | qnatur. Et quoniam tam multa et tam gravia olficia iinpb ill " . Il*sl bonitate seu integritate vitae assidue fulciatui | | " ' mnia commemorentur, tractandum occurrit : k> de §ci n || : do ejus prudentia ; et 3° de ejus bonitate seu vitae iu egritale.

A r t i c u l u s I.

De scientia confessarii.

1786. — *P r i n c i p i u m*. Confessarius tenetur, sub gravi, habere scientiam eorum omnium, quae ad sui muneris functionem requiruntur. *S. Alphonsus* (II. Ap., XVI, 100) affirmat, in statu damnationis esse eum confessarium, qui, sine sufficiente scientia, ad confessiones excipiendas se exponit. Ratio est, quia, deficiente hac scientia, confessarius certo periculo se committit sacrosanctum suum munus male explendi, cum injuria sacramenti et cum poenitentiam damno.

Scientiam non suppleant dotes ingenii ; nec sufficit *experientia* ; haec enim, tametsi scientiam juvet, nunquam tamen ejus partes implet. Hinc † nullus confessarius intermittere debet *theologiae moralis studium* † ; quia, ex tot rebus tam diversis et inter se disparilius, quae ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt : quae de re oportet semper, frequenti studio, eas in memoriam revocare » (H. Ap., J. c.). Cfr. dicta n. — Itaque : *a*) Peccat graviter *sacerdos*, qui in re morali ignarus confessiones excipit. Nec Superioris approbatio eum excusat : haec enim supponit scientiam debitam, eam vero minime infundit. In dubio de sufficiente scientia, potest sacerdos iudicio sui praelati acquiescere, qui facile indolem et ingenium sui subditi noverit (Praxis, n. 18, 3°). *b*) Peccat graviter *Superior*, (pii concedit facultatem excipiendi confessiones sacerdoti indocto ; hujus enim peccato consentit ac cooperatur, *c*) Peccat graviter ipse *poenitens*, qui, in gravi spirituali necessitate constitutus, accedit ad confessarium, cujus scientiam suo statui non idoneam esse cognoscit ; quia, praeter spirituale damnum, quod patitur, est causa cur sacramentum poenitentiae indebito modo administretur (VI, 626 et 628, 1°, 2°).

1787. — *Q u a l i t a t e s* scientiae, in confessario requisitae, diversae sunt pro diversa poenitentium et locorum conditione. Generatim tamen sufficit *scientia mediocris*, illa scilicet, qua instructus, in casibus ordinariis prudens iudicium immediate ferre possit, et in casibus difficilioribus sciat saltem dubitare et cum debita venia doctos consulere. Cfr. Bullam *Apostolica* (§ 21) Benedicti XIV.

Debet ergo confessarius scire : 1° quae peccata sint mortalia, quae venialia, saltem ex genere suo ; 2° species et circumstantias necessario explicandas ; 3° spectantia ad restitutionem bonorum et famae ; 4° casus reservatos, ut noscat ad quos sua jurisdictio se non extendat : item censuras et irregularitates, saltem communiore ; 5° matrimonii impedimenta, et communes statuum obligationes ; 6° requisita in poenitente ad bonam dispositionem ; 7° opportuna remedia opponenda peccatis (VI, 627).

† Scientia, dicere solebat *S. Franc. Saleeius*, est octavum hierarchiae ecclesiasticae sacramentum. *Piwi PP.* † † in Constit. Apost. 13 jun. 1933 de pontific. Basilica Patavii S. Antonlo dedicata (A. 4 s. XXV, 1933, p. 327) haec scribit : *Utque moralis theologiae studium nunquam praetermittant* (confessarii), cujus procul dubio doctrina quemadmodum Confessarii ministerio omnino est necessaria, ita *perfacile in oblivionem excidit* † (*Jam annu» elaptue e»lj.*

Pno Ph a m, animadvertere juvat : *a)* Major scientia requiritur ad audiendas confessiones in urbe, quam in pagis ; major ad excipiendas confessiones Episcoporum. sacerdotum et clericorum, quam saecularium atque agricolarum. *b)* In dubiis magis implicatis, praesertim si casus sit publicus, aut de facili publicandus, non solum consulendi sunt viri docti et majoris experientiae, sed saepe expedit ut, si per tempus liceat, ad ipsum Episcopum recurratur. *c)* Quandoque debet vel ignarus confessarius confessiones excipere ; v. gr. si quis in necessitate sit et alius sacerdos desit.

Quaesitum. *Utrum teneatur sacerdos se habilem reddere ad confessiones excipiendas ?* Respondetur : *affirmative.*, saltem ut possit succurrere populo in *gravi* necessitate animae constituto, ad quod certe tenetur. Ratio patet, quia excipere confessiones est unum ex praecipuis officiis sacerdotii. Cfr. can. 892, § 2.

Hinc ,S. Alphonsus (VI, 625 ; H. Ap., XVI, 127) : Non video, inquit, quomodo sacerdotes illi. qui. ob desidiam, ab hoc onere se subtrahant, possint esse tuli in conscientia, et excusari ab exprobatone Domini, atque a supplicii damnationis inflicto servo illi otioso, qui suum talentum abscondit... Nec dicant hujusmodi sacerdotes, se satis suam obligationem explere, si alio modo animabus subveniant, nempe instruendo, corrigendo, orando, quin sacramentum confessionis ministrent nam illis tenentur subvenire in eo quo indigeni ad propriam salutem. Si enim proximus indiget cibo, in cibo debes ei subvenire, non in vestibus. - Nec valeat dicere, officium audiendi confessiones esse opus caritatis, et caritatem non obligare eum tanto incommodo : respondetur enim, quod hoc munus ortum non habet a simplici caritatis motivo, sed ex officio proprio sacerdotali, ut dictum est. »

Articulus II.

De prudentia confessorii.

1788. Magna requiritur in confessario *prudenti* \, ne scilicet vel poenitentibus, vel sibi ipsi, vel denique bono communi nocumentum afferat ; *ars artium est regimen animarum*, et confessorii munus multis dillicullatibus et periculis abundat. Haec prudentia maxime se prodere debet : 1° in deligendis probatis opinionibus ; 2° in largienda libertate confessionis ; 3° in excipiendis confessionibus mulierum ; 4° in interrogandis et admonendis poenitentibus ; 5° in danda vel differenda absolutione ; 6° in corrigendis propriis erroribus ; 7° in custodiendo sacramentali sigillo.

De tribu- prioribus tantum h acemus, de celeris infra dicturi (η. 180i seqq.).

1789. *Principi v l* Confessarius debet opiniones eligere, quibus securius bonum poenitentis promoveatur. Id tamen faciat ad trami- lem”sequentium r la-um, quas S. Doctor assignat (VI, 604, 05; H. Ap.» XVI, l ID ; Praxis, n. 114, 115) : #I

Regula 1a. « Si poenitens se ostendat *paratum*, ad sequendum id quod est *tutius*, tenetur confessarius, per se loquendo, eum dirigere secundum sententias tutiores ; quia cum hoc sit majoris perfectionis, tenetur quidem confessarius incumbere majori profectui sui poenitentis ».

«Spectat autem ad prudentiam confessarii deinde perpendere, utrum tutioris vel minus tutae sententiae usus suo poenitenti sit profuturus. Ideo dicitur *perse loquendo*; quia licet id, per se, sit tutius et perfectius, tamen periculosius erit pluribus imponere obligationem operandi semper secundum rigidiores sententias. — Idcirco, in praxi, confessarius potius, quoad fieri potest, debet esse benignus (piam rigidus cum poenitentibus » (VI, 605).

Regula 2a. « Confessarius, in delectu opinionum, tunc debet benigniores sententias sequi, quando illae potius inducunt poenitentem *ad vitandum peccatum*. - Secus vero, si illae potius conducant *ad legis transgressionem*. ».

Hujus generis sunt opiniones illae, quae licet speculative videantur probabiles, tamen, in praxi, sunt valde periculosae : sicut in materia sexti praecepti sunt aliquae de tactibus, osculis, choreis, comoediis, de reprimendis motibus sensualibus et similibus. Item, in materia simoniae et usurae, ubi plura videntur excusari ratione liberalis gratiludinis, sed in praxi magnum periculum involvunt. Item, quando agitur de compensatione facienda, vel de accusatione prosequenda contra offensores, ubi facile est periculum injustitiae aut vindictae (VI, 605). Cfr. dicta n. 83, 2°. Praeterea notandum est, quod S. Doctor speciali severitate utendum esse censet, (quando agitur de procurando bono communi, ut infra declarabitur (n. 1810, Reg. 3a).

Regula 3a. Absolutio non potest denegari poenitenti, ceteroquin disposito, si velit (et hoc verbum probe notetur) *uti aliqua opinione probabili* (v. gr. opinione quae eum a restitutione eximit) contraria ei. quam tenet confessarius (VI, 604 ; Praxis, n. 115 ; cfr. Conf. dir., XV, 39). Ratio est, quia poenitens vere dispositus, facta confessione, habet jus certum et strictum ad absolutionem. « Quod vero poenitens velit hanc vel illam opinionem sequi, hoc impertinenter se habet ad iudicium confessarii ; *nisi hic iudicet opinionem poenitentis esse evidenter falsam* » (VI, 604).

Nec valet dicere, quod poenitens ideo non est dispositus, quia sequi renuit confessarii iudicium : nam respondetur, quod confessarius non est iudex opinionum et controversiarum, prout est S. Pontifex, sed tantum iudex dispositionis sui poenitentis, et poenitentiae quam peccata merentur, ut patet ex Tridentino, Sess. 1^a, 5. « Dispositio autem poenitentis consistit tantum in habendo verum dolorem de peccatis confessis, et firmam voluntatem non peccandi in posterum ». — Requiritur tamen : a) **It** poenitens *non sit rudis et indoctus*, sed capax formandi sibi conscientiam rectam ex opinione seu probabilitate, (piam reputat solidam, saltem extrinsece, v. gr. ex responsione alterius docti et prudentis ; nam si vellet imprudenter agere, non esset dispositus.

b) Ut non agatur de iudicio, sive *circa dispositionem* poenitentis, sive *circa administrationem* sacramenti, v. gr. si confessarius iudicaret se jurisdictione carere super tali casu, poenitens debet ejus stare iudicio ; nam alias absolvendo sine debita jurisdictione, vel quem ipse iudicat indispositum, peccat (confessarius) agendo contra propriam conscientiam » (VI. 604). *c)* I t opinio poenitentis sit non solum speculative, sed etiam *practice probabilis*, i. e. ut careat omni certe probabili periculo peccati formalis : quia poenitens tale periculum vitare tenetur, *d)* Ut confessarius, etsi non reputet poenitentis opinionem ut solide probabilem, eam tamen non habeat ut *omnino falsam*, seu falso fundamento innixam : in tali enim casu negat .S'. *Alphonsus* (II. Ap., XVI, 119) cum Navarro et S. Antonino, poenitentem posse ac debere absolvi, nisi de sua opinione desciscat. Si autem poenitens absolute convinci nequeat, majoraque ex denegatione timeantur mala, tunc posset confessarius quandoque dissimulare (*Aertnys-Damen*, II, 449, 3°).

1790. II. Confessarius maxime caveat a cohibenda in suis poenitentibus confessionis libertate. De sic dicto *monopolio* confessionis sic loquitur S. *Thomas* (In 4. Dist. 17, q. 3, a. 3, ad q. 4, ad 6um) :

Peccaret sacerdos, si non esset, facilis ad praebendam licentiam confitendi alteri ; quia multi sunt, adeo infirmi, quod potius sine confessione morerentur, quam tali sacerdoti confiterentur : unde illi, (pii nimis solliciti sunt, ut conscientias subditorum per confessionem sciant, nullis laqueum damnationis injiciunt, et per consequens sibi ipsis ».

Ad rem .S'. *Alphonsus* (II. Ap., tr. ult., n. 43) : « Caveat confessarius, ne suis poenitentibus spiritualibus, praesertim feminis, prohibeat accedere ad alium confessarium ; et cum advertat accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse : immo, ipsis imponat, ut aliquando apud alios confiteantur ; praeterquam si quis esset valde scrupulosus, de quo prudenter timeat, ne si ad alium accedat, qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus ». Exoptandum est etiam, ut parochi confessarios *in notos* subinde arcessant : et quo facilius ac liberius ad eos accessus, ipsi parochi, hoc tempore, ab excipiendis confessionibus abstineant. Malibusque quoque caute suadendum est ut, hac in re, plenam suis filiis et maxime filiabus libertatem concedant.

1791. III. Excipiendo confessiones mulierum, confessarius debet esse cautissimus. Ratio patet. Diligenter ergo servet confessarius praescriptiones Ecclesiae necnon magistrorum sanctitatis commendationes. In *specie* :

1° Ex Decreto S. C. Episc., 21 Janv. 1610 : « Confessarii sine necessitate non debent audire mulierum confessiones *post crepusculum vespertinum*, et *ante auroram* ».

Si adsit nect—tla< vel legitima consuetudo), non audiantur tamen sine *lumen* accenso : t sine (esn \ iris *ante mulieres* semper accessus concedatur, ubi hoc commode fieri potest. E ®

2° Excipiendo carum confessionem, praesertim si sit junior, sit *austerus* potius quam affabilis et familiaris ; nulla in re innuat illas sibi esse notas ; *oculorum* etiam sit retinentissimus, ita ut eas nunquam, dum in confessionali morantur, in faciem aspiciat, nec, dum recedunt, eas oculis insequatur.

Abstineat praesertim ab omnibus *blandis* ac tenerioribus *verbis*, ne tribunal Agni immaculati immutetur in speluncam latronum.

3° Extra confessionem, omnem cum eis *familiaritatem* fugiat, nec eas domi *invisat*, excepto casu gravis infirmitatis ; sed nec tunc earum confessionem excipiat, nisi aperta cubiculi janua.

Munuscula, adulationes, elogia, et quidquid *amicitiam* conciliare solet, ex utraque parte plene vitentur. Nec minus cavendae sunt feminae, quia sunt sanctiores ; nam, teste S. Thoma, quo sanctiores ac puriores sunt, eo magis mentem alliciunt. Cfr. *Ami du Cl.*, 1913, p. 844.

»

4° Nunquam, absque necessitate, de *aliorum*, confessariorum defectibus loquatur ; sed potius sedulo quaerat eos ab aliquo errore commisso excusare » (Praxis, n. 100, 2°).

5° « Directionem non suscipiat alicujus, qui vult directorem suum *relinquere*, nisi adsit urgens causa... nec satis est quod poenitens aliquam erga eum abominationem sentiat, vel quod videatur verbis ipsius fidem non amplius habere ? ut enim ait S. Theresia, saepe esi daemonis tentatio » (ib., 3°).

6° « Evitet confessarius *pardalem* sese ostendere cum aliquo poenitente. Quidam alicui animae adhaerent ; cum illa omnem curam, tempus et laborem insumunt ».

Non negandum, quod aliqua anima quandoque majori indigebit assistentia. quam alia ; sed alia est assistentia, alia est adhaesio, quae efficit, ut paucior cura de aliis poenitentibus habeatur. Ideo expediet, quod confessarius perbonae illi indigentiori aliquam diem aut tempus particulare assignet, quin alii incommodum recipiant » (ib., 4°).

7° « In excipiendis confessionibus harum personarum spiritualium, confessarius cavere debet *ne nimis attollat vocem*, quamvis de peccatis non loquatur : quia, ex hoc accidere potest, quod alii expavescant suas culpas confiteri, ob hunc timorem quod confessarius alta voce loquatur » (Praxis, n. 101).

Vide etiam Hit. Romani : *Ordo ministrandi sacrament, poenitentiae* (Tit. III, c. 1. n. 6 seqq.), et recale quae supra, n. 1662, 2°, diximus.

A r t i c u l u s III.

De confessarii bonitate seu integritate vitae.

1792. — *Habeantur idonei confessarii* (dixit S. Pius V), *ecce omnium Christianorum omnimoda reformatio* * Non enim est dubitandum, quin, si omnes confessarii ea pollerent scientia et morum bonitate, quas tantum ministerium exigit, nec mundus ita peccatorum coeno deturpatus esset, nec infernus tot baptizatorum animabus repleretur. Et cum *bonitatem* dico, non hic intelligo solam habitualement, id est simplicem gratiae statum, sed *positivam*, bonitatem, quae ministrum poenitentiae decet... quam certe nunquam assequetur ille, cui *oratio* non est perfamiliaris, nec *meditatio* est quotidiana : etenim alia via lucem et gratias, huic tanto muneri (etiam ipsis angelicis humeris, ut dici solet, formidando) necessarias, obtinere nemo potest » (Praxis, 1).

Haec confessarii bonitas manifestius apparet, si ipse abundat magna ac sincera *caritate*. Huic autem caritati nihil magis adversatur quam execrabilis ac vere diabolica malitia sacerdotis, qui sacrosancto hoc ministerio ad perniciem poenitentiam, *sollicitando* scilicet eos *ad turpia*, impie ac sacrilege abutitur. Summi Pontifices, ut tam nefarium abusum ac tam impiam praevaricationem a sacro tribunali efficaciter excluderent, per varia Decreta sanxerunt, ut perditissimi isti confessarii, qui ad turpia sollicitant, apud competentes ecclesiasticas auctoritates *denuntientur*.

I nde nobis hic agendum est : 1º de confessarii *zelo et caritate* : 2º de *sollicitationis crimine denuntiando*.

§ I. De confessarii zelo et caritate.

1793. *Principium*. Requiritur in confessario caritas specialis el eximia. Cum enim confessio actus sit omnino voluntarius, per quem confessario summa fiducia exhibetur, manifestum est talem *fiduciam* non posse provocari, nisi confessarius vicissim summam benignitatem exhibeat poenitenti, qui suae conscientiae arcana aperturus ad eum accedit. Sit ergo caritas confessarii *specialis*, i. e. vere paterna ; sit *eximia*, i. e. neminem excludat (latitudo), annorum decursu sibi constans remaneat (longitudo), praecellentem finem sibi in omnibus proponat (sublimitas), et denique a nullis periculis.defatigationibus. injuriis eradicari possit (caritatis profundum).

a) In spei 10 monet s' *Alpho/* Praxis, 3-5) : Confessarius magnam caritatem ac zelum ostendit ille qui meo indistincte meo magis excipiendo ; siquidem nulla est apud Deum " ;>ti> personarum. Immo bonus confessarius. quo

* Hanc -eni- nti ' s. Pontifex in suis epistolis, sed loquens in genere de sacerdotibus. Cfr, ed < » iv » 1 \ . p. 527, nota b.

magis animas peccatorum multitudine coinquinatas reperit, eo majori caritate eas amplectitur, eisque animum praebet, his aut similibus verbis : « Eia frater ! bono animo esto ! Xoli timere, peccata tua impavide confitere ! etc... » Majorem ostendat caritatem in poenitentem *a i d i e n d o*. « Caveat, ne se exhibeat impatientem, aut appareat admiratione percelli de peccatis, quae narrantur... In actu confessionis abstineat a *correctione* facienda, ne forte, exterriti, poenitentes peccata reticeant. Nihilominus hoc intelligitur regulariter loquendo ; nam multoties expedit ad ulteriora non procedere et statim poenitentem corripere, praecipue cum confitetur peccatum valde enorme, aut si ipse fuerit in aliquo vitio habituatus, ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen confessarius, ne eum exasperet, nec *perterreat*. Quapropter, postquam eum, quantum opus fuerit, corripuerit, statim ei animum faciat, ad reliqua peccata confitenda ». Poenitenti non appareat tarditatis impatiens, nec obliviscatur id semper fieri sat cito, quod sat bene. Erga male dispositos multa patientia utatur, et suaviter simul ac fortiter ad bonam frugem eos revocare conetur. — Maximam autem caritatem ac zelum ostendat in *b e n e d i s p o n e n d o* poenitentem, eumque, quoad fieri potest, adjuvando, ut ita omnia bona, quae ex sacramento emanant, adipiscatur. « Quapropter, vehementiori ardore ac studio incumbat, ut poenitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem ejus peccatorum, ac miserum damnationis statum, in quo reperitur : sed hoc semper maxima cum caritate fiat..., ut poenitens inlelligat hoc. quod ei dicitur, non *ab animo irato*, sed ex singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere... Postea adjuvabit eum ad doloris actum efformandum, et si dispositus est. eum absolvat ». — « Si autem fuerit absolutionis incapax, aut expediens videatur *differendam* esse absolutionem, assignet ei diem, in quo regredi debeat, dicendo ei sic : Eia frater ! tali die te exspecto, ne praetermittas ad me redire, animo forti magnoque sis, ut tibi dixi. Commenda te quotidie beatae Virgini, et veni ad me. Si forte tunc invenies me aliorum confessiones excipientem, accede ; te enim ante alios audiam. Si alibi ero, fac ut me arcessant ; omnia deseram, ut tu confitearis. — Et sic dulcibus verbis a se dimittat. Haec est via, qua peccatores salvi fieri possunt, nempe cum eis agere quanta maxima fieri potest caritate ; alioquin. si ipsi in confessarium incident, qui cum eis inclementer agat, a confessione horrebunt, confiteri negligent, et effrenate ad perditionem ibunt ».

b) Monet etiam *B i t i a i e* (Tit. 111, c. i, n. 20) : Parius autem vel serius confitentibus, vel in peccata facile recidentibus, utilissimum fuerit consulere, ut *saepe*, puta semel in mense, vel certis diebus sollemnibus, confiteantur, et si expediat, communicent ».

§ 2. De sollicitationis crimine denuntiando.

S. Wp/ioruus VI, 675. ed. G., III, p. 691 ; IL Ap., XVI. n. 165; *Albitius*. dt Inconst. in n lius fidei, etc., c. 35 ; *Itota*, Enchiridion, n. 164 seqq. ; *Berardi*, Opusc. de SolRcit. Lege pr.n«serimi Resp. S. Oïi., 11 Eebr. 1661 (ap. *Berardi* et *Lehmhuhl*, II. n. 1'253). quae (*iiraldus*, anno 1769, primus edidit ; Instr. S. O(T., '20 1'ebr. 1867, '20 Jul. 1890 et 6 Aug. 1897 (ap .1. S. vol. 3, p. 499 : '25. p. 451 ; 30, p. 249 : vel ap. *Collect. S. C. d< Prop. Fut.*. I. η. 1'28'2). ηιττηη alia documenta etiam recentima — E *recenlissiniis auctoribus* conferri quoque possunt (inter alios) *Venneersch*, III, n. 603 seqq. ; *Piscetta-Gennaro*. V. n. 933 seqq. , *Chretien*, de poenit. p. 130 seqq. ; *Woulere*, II, n. 416 seqq. ; *Merhelbaeh*. 111. n. 638. etc.

1794. — In primis referre juvat verba *Benedicti XI* K, qui, confirmando Bullam Gregorii XV, ita in Constitutione *Sacramentum*,

1

/risinniio S. *Officii*, quae ab aliquibus auctoribus citatur : '20 febr. 1866, ea ipsa est, quam alii auctores referunt ad annum 1867. Hunc ultimum numerum relinemus, ne confugio oriatur.

§ 1 loquitur (*Codex fur. can., Doc. V*) : « .Mandamus omnibus locorum Ordinariis... ut diligenter omnique humano respectu proposito, inquirant et procedant contra omnes et singulos sacerdotes, tam saeculares, quam regulares, quomodolibet exemptos... et cujuscumque dignitatis... qui aliquem poenitentem, quaecumque persona ille sit, vel *in actu* sacramentalis confessionis, vel *ante*, vel *immediate post* confessionem, vel *occasione* aut *praetextu* confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis *in confessionalis*, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem, ad inhonesta et turpia sollicitare, vel provocare sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam, aut tunc, aut post legendam, lentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones, vel tractatus, temerario ausu habuerint ».

Meminerint praeterea singuli et omnes sacerdotes ad confessiones audientas constituti, *teneri se ac obligari* suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, sedulo *monere*, juxta occurrentium casuum circumstantias, *de obligatione denuntiandi* locorum Ordinariis praedictis personam, quae sollicitationem commiserit, etiamsi sacerdos sit, qui jurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat, aut sollicitatio inter confessarium et poenitentem mutua fuerit, sive sollicitationi poenitens consenserit, sive consensum minime praestiterit, vel longum tempus post ipsam sollicitationem jam elluxerit. aut sollicitatio a confessario, non pro se ipso, sed pro alia persona peracta fuerit ». Constitutio Benedicti XIV : *Sacramentum Poenitentiae*, 1 jun. 1741, § 2, quae adhuc suum valorem retinet, juxta can. 904, utpote (*'adiri speciali titulo tanquam Documentum V inserta*).

Super his veniunt tria expendenda : 1° *quandonam* adsit sollicitationis crimen ; 2° quatenam sit *obligatio* denuntiandi ; 3° *quomodo in praxi* confessarius procedere debeat. — Addetur quaestio specialis : *de modo instituendi denuntiationem*.

1. *Quandonam adsit sollicitationis crimen ?*

1795. Notio. Sollicitatio, in quam invehit Bulla et quae inducit obligationem denuntiandi, est invitatio ad res venereas, certo facta a confessario, sub definitis clausulis (*de (/itibus clausulis m num. sequenti)*).

Est peccatum gravissimum tum quia gravem injuriam irrogat sacramento (unde est sacrilegium re.de) tum quia lethale damnum infert poenitenti, porrigendo ei, pro medicina, venenum. — Si sollicitans est ipse *parochus*, sollicitatio continet specialem *malitiam* contra justitiam . quia ex justitia oves suas verbo et exemplo pascere tenetur (cfr n. 786, 2°. r; 1694, *b*). Dicitur autem :

1° *Invitatio*, i. e. provocatio ad turpia, facta verbis aut signis ad actus libidinosos incentivis.

flinc: a) sollicitatio ul completa habenda est (sive poenitens in peccatum reapse consentiat, sive resistat), quotiescumque ponitur actus qui manifestat ardorem unius ad alterum, vel actus *aptus ad alliciendum* ad res venereas (*Viva*, Theses damn., Prop. 6n,n.7). Nec refert, utrum actus iste sit in se malus an indilTerens, dummodo ex circumstantiis postea cognoscatur, eum positum fuisse ad sollicitandum, puta, si confessarius imponeret mulieri, ut ipsum domi exspectet, vel si interrogaret ubi habitat (VI, 676). — b) Certe etiam denuntiandus est confessarius, si responso doctrinali pronuntiat actus quosdam libidinosos (v. gr. pollutionem in conjugo, absente compacte) non esse prohibitos, ut patet ex Hesp. S. Poenit., 3 Sept. 190-4 (ap. *Priimmer*, III, n. 461, nota 3). In hoc Hesp. S. Poenitentiaria declarat confessarium. hos actus probantem (pollutionem scilicet), esse denuntiandum ; attamen non concordant auctores circa proprium sensum verborum quibus S. Poenit. decisionem enuntiat '. Non certo videtur constare, in casu agi de denuntiatione *propter sollicitationem*.

2° *Ad res venereas* : etenim denuntiatio non est facienda vi Constitutionis, si sollicitatio fuit ad alia crimina.

Aon urget denuntiandi obligatio, nisi sollicitatio fuerit *graviter* culpabilis, ul docte exponit A'. *Alphonsus* (NI. 683) quaerens : «an denuntiandus sit confessarius sollicitans ad actus tantum venialiter inhonestos » ? et respondens : probabilius non est denuntiandus, quia « actus qui in se est levis contra castitatem. nequit fieri gravis in sacramento ». Ita quoque *Priimmer* (III, n. 461) contra *Berardi* (l. c. n. 47). Addit tamen S. Doctor : omnes conveniunt, quod si ex circumstantiis certo conjiciatur, quod sacerdos eo levi actu animum habuerit ulterius progrediendi, tunc censenda est sollicitatio gravis (l. c. ed. Gaudé, III. p. 699). *Urget* vero denuntiationis obligatio, si sacerdos sive marem sollicitaverit sive feminam ; sive sollicitaverit ad peccandum secum sive cum alio ; sive demum poenitentem immediate sollicitaverit, sive mediante poenitente, aliam quampiam personam (VI. 691).

3° *Certo jacta*. Hoc omnino requiritur, et extenditur etiam ad ea quae sequuntur de clausulis. Fama enim, quam possidet sacerdos, hoc exigit. Praeterea, culpa sollicitantis judicialiter probari debet, ut dicit S. Off., Instr, anni 1867, n. 6.

Duo autem notare juvat : a) Si ex aliquo facto vel dicto *certa quidem est sollicitatio*, sed *non constat quisnam fuerit sollicitans*, facienda est denuntiatio, ut Superior de persona sollicitantis inquirere possit, casu quo talis inquisitio facilis sit absque periculo infamandi innocentem. — b) Si vero suspectus de sollicitatione *cognas itur*, et *dubitetur* an factum vel dictum fuerit vera solli-

' Occisio S. Poenitentiarum, quam referunt etiam *Cappello* (II, n. 057) et V. *lialpiaz* (ni \pollinaris) 1933, p. 247) haec est : T. excipiens confessiones mulierum, quarum viri 'ieji abesse solent, et quae non facile se continent, docet et suadet easdem mulieres non peccare in sequentibus casibus : 1° Si desiderando proprium virum absentem patiantur commotionem sensualem scu pollutionem ; 2° si desiderent hanc camdeni pollutionem in se experiri ex ardenti amore viri absentis ; 3° si pollutionem in se excitent tactibus secum habitis, dummodo hos actus referant ad virum absentem. S. Poenit. dilecto in Christo .. scribenti subjungit jam bis hac super re ab hoc sacro Tribunali responsum luisse, et actus hujusmodi esse graviter illicitos, et *confessarium eos probantem esse denuntiandum*. Plures auctores (inter quos *Jone* In Theol. prakt. Quartalschr. · 1932, p. 120 seqq., 336 seqq.) haec verba intelligunt de denuntiatione *propter crimen sollicitationi*, id quod negat V. *lialpi-i* in · Vpollinaris · (1933, p. 248 seq.) dicendo inter *djcere* aliquem et eum *sollicitare* magnum adesse discrimen ·

citatio, vel adsint clausulae, non est imponenda poenitenti denuntiatio ; in poenis enim benignior interpretatio facienda est. Excipe, si accedant indicia vehementia de sollicitatione (v. gr. ob pravam vitam, malamve confessarii famam, quae moralem fundarent certitudinem), vel etiam si verba de se sollicitationem prae se ferant, el solum dubitetur an confessarius ad malum finem ea protulerit ; quia, nisi aliud obstat, praesumptio intentionis accipienda est juxta verborum proprietatem '. Huc faciunt duo Responsa S. Officii ex declaratione 11 Febr. 1661 desumpta : /Id 12m < An confessarius, si laudet poenitentem de pulchritudine et venustate, dicatur illam sollicitare, et ideo sil denuntiandus ? *Consuerunt, si laus illa sit seria et nihil pravae intentionis redolet, negativam opinionem esse probabilem* » — Ad I(in* « An denuntiandus confessarius, qui, audiens confessionem, dat donum mulieri, ita ut hoc facto dicatur illam sollicitare ? *Idem responderunt quod ad duodecesimum* ».

4° *Sub definitis clausulis*, quibus nempe lex statuit sollicitationem esse denuntiandam, quando habet sullicientem connexionem cum sacramento. Quae sunt plenius explicanda *numero sequenti*.

1791). — De clausulis. Quatuor numerantur : sollicitatio, ut denuntiatio imponi possit, debet fieri : vel in actu confessionis ; vel immediate ante aut post confessionem ; vel occasione seu praetextu confessionis ; vel in confessionali aut in loco ad confessiones destinato seu electo, cum simulatione audiendi confessionem.

Ci. si a 111. *in actu sacramentalis confessionis.* Ad hoc sufficit, si confessio fuerit incepta, licet non perfecta per sacerdotis absolutionem. Nota hic prop. 6am damnatam ab Alexandro VII, quae dicebat : « Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit poenitenti chartam postea legendam, in (pia ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione » -.

C l a u s i i a 2da. *Immediate unie vel post 3.* Haec vox *immediate*, juxta communio^{rem} sententiam, ita stricte intelligenda est, ut inter sollicitationem et *sacramentul*em confessionem nullum intervallum, nullave actio intercedat (II. Ap., X\ 1, 167).

flinc, denunciandus est confessarius : a) Si mulierem ante confessionale, confessionis causa, expectantem, non casu, sed ex proposito, antequam **iat**, manibus aut pedibus inhoneste tangat. — b) Si immediate post Confessionem, dum ea ad manum deosculandam accedit, ipse eam sollicitet : vel μ immediate dicat. *Exspecta paulisper*, et post aliquod intervallum (non autem die sequenti) sollicitare incipiat : in utroque enim casu ponit immediate sollicitationis medium. — Secus vero, si. nullo hujusmodi medio posito, eam e confessionali jam egressam adii el. solid itat (\ I. G77). Attendatur tamen clausula

· S. *Alph.* \ I. 702-704; H. Ap., \ \ I, ISO. Cfr. *Aerlmyfi-bamen*, II, 423. qui perbenc addunt, iniilll- puellis hystericis nullam vel parvam fidem esse dandam. Vide A'our. /{er. 38, p. 524. — · Non erit tamen denuntianda sollicitatio. ›| Calo traditur charta, a Titio poMea Irevnda. Excipe, ›| Cams scherit quod charta turpia contineat (*Berardi*. L r., n. 66). Bulla enim loquitur de poenHente sollicitato. — † Notandum cum Pennacchi Bullam Benedicti XTS sonare : Ante, rd immediate *po»t.* bed praevaluit explanatio auctorum.

ad η. 1796,3: Ca
a. ut con
rius extra seden
c. est ian in se
b. ut pet
c. ut con
implicite seu ta
dire confessione
d. ut sol
ro confessor?
1.c. 681: Inter
licitat occasion
fessionis aut ex
praetextu confes
sionis ner

ad 1796,4: Locus
1. a nonnulli
in agro....qui i
eo ipso quo ci ad
hibetur, etiamsi
accidentaliter c
2. ab aliis -
detrui natus fue
est destinatus,
occasiōne magni
ad 1798,2: Capp,
vel ab ea coepta
3. qui sollicitav
5. cujus delictur

LIAM. U   ?*   Iff (Vfqr^HUHutt)   o t > C   crr   w w w   w w   ~ ~ > -

audiendas destinato aut electo, cum simulatione audiendi confessionem. Dicitur autem :

a) *In loco destinato ad confessiones*, i. e. in sacristia, cella pro surdastris, pro monialibus ;   *in loco electo*, quibus verbis designatur cubiculum, chorus, sacristia pro bene audientibus, tempore magni concursus ; cubiculum in quo degunt infirmi.

b) (*'uni simulatione.* \d tria loca praedicta se referunt haec verba. Innuunt, confessarium tunc solum esse denuntiandum, si, sive in confessionali, sive in loco ad confessiones destinato seu electo, ita se gerat ut merito adstantes credere possint eum excipere confessiones, v. gr. applicando aures, etc.

' Haec conformia simi actuali praxi SS. CC.. ut inter alios concedit *Ð Annibale* (lit, n. 367). Immo secundum eamdein praxim, dicendum (ut supra >ub b notavimus), quod non effugiet denuntiationem, (pii In confessione.!! Il rogatus ut die sequenti confessionem audiat, statim sollicitationem periled. Non omnes tamen auctores in hac re consentiunt (v. gr. *Lehmkuhl*, *Woldin*, etc.).

v i . a u m l a 2“. *immediate ante eel post*³. Itaec vox *immediate*, juxta communiolem sententiam, ita stricte intelligenda est, ut inter sollicitationem et *sacramentalem* confessionem nullum intervallum, nullave actio intercedat (II. Ap., XVI, 167).

Hinc, denuntiandus est confessarius : *n*) Si mulierem ante confessionale, confessionis causa, exspectantem, non casu, sed ex proposito, antequam eam audiat, inanibus aut pedibus inhoneste tangat. — *b*) Si immediate post confessionem. dum ea ad manum deosculandam accedit, ipse eam sollicitet : vel *m* immediate di< at *Exspecta paulisper*, et post aliquod intervallum (non autem die sequenti sollicitare in» ipial : in utroque enim casu ponit immediale sollicitationis medium. Secus vero si. nullo hujusmodi medio posito, eam e confessionali jam egressam adit et sollicitat (\ I. G77). \ttendatur tamen clausula sequens.

1 S. Itph.X I. 02-70. » II. \p., \ \ I 180. Cfr. .Aertni/e-Dumen, II, 43, qui perbeneaddunt, 'multi puelli' hyMcrlels nullam vel parvam thlem cs<e dandam. Vide Aour. fter. 771>\, * p. — Non erit tamen denuntiantia sollicitatio, si Calo traditur charta, a Titio p6 i leitrnda. Excipe 'I Cams selv» rit quod charta turpia contineat (*Berardi*, I. r., n. 66). Bulla enim loquitur de pomilenk -dluit.ito. — Notandum cum *Pennacdii* Bullam Benedicti \I\ 0nan : Vnlr. tel immediate pont Sed praevaluit explanatio auctorum.

Clausula 3n. *Occasione vel praetextu confessionis.* Confessarius *occasione* confessionis sollicitat, quando sumit ansam ad sollicitandum postquam ipse ad confessionem invitavit, vel ex confessione vere ab alio petita (quamvis non facta), vel vere facta ; *praetextu* vero, quando eandem ansam sumit ex confessione ficta, id est ex confessione, quae ab ipso *unice* eo fine proposita vel suggesta est, ut sollicitationi inserviret.

Et primo capite (occasionis) : *a)* Denuntiandus est confessarius qui, rogatus ad confessionem *statim* audiendam, sermonem alio divertit et sollicitat : etsi nondum sederit, nec poenitens fuerit genuflexus. — *b)* Idem dicendum, licet rogetur ut *die tantum insequenti* confessionem excipiat : sed, in hoc casu, sollicitatio non erit denuntianda nisi *Haec* in confessionali (seu in loco confessionis). S. OIT. 11 Febr. 1661. — *c.)* Item denuntiandus est confessarius, si ob fragilitatem mulieris, *ex ejus accusatione cognitam*, eam postea domi sollicitet : dummodo *ex indiciis* | *sufficienter constet*, eum ex illa scientia (non autem ex aliis causis) ad sollicitationem fuisse inductum. — Patet, quo longius temporis intervallum post confessionem intercedit, eo infirmiora evadere indicia (cfr. etiam *Primmer*, III, n. 463).

Ex secundo capite, (praetextus' : *a)* Denuntiandus est confessarius, qui ob pravam finem invitat fictę mulierem ad confessionem, et deinde sollicitat ; item, si vocatus a matre ad audiendam confessionem filiae, ad hanc pravo line accedit, eam alloquitur utrum velit confiteri, vel dicit se advocatum fuisse ad audiendam ejus confessionem et deinde sollicitat, *b)* Hem, si mulieri, jam extra confessionem sollicitatae et renuenti ob timorem diffamationis, suadet, ut fingens se aegrotam, eum ad peccandum arcessat. — *Secus vero*, si tali praetextu utitur, non ad sollicitandam mulierem, sed solum ad illudendum Superiori, domesticis, etc. ; vel si ipsa mulier, nulla conventionē praemissa, utitur praetextu confessionis ad confessarium advocandum et sollicitandum ; < quamvis deinde rem habeant » (VI, 678, 679 ; II. Ap., XVI, 168, 169).

Clausula 4a. *In confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato aut electo, eunt simulatione audiendi confessionem.* Dicitur autem :

a) *In loco destinato ad confessiones*, i. e. in sacristia, cella pro surdastris, pro monialibus ; — *in loco electo*, quibus verbis designatur cubiculum, chorus, sacristia pro bene audientibus, tempore magni concursus ; cubiculum in quo degunt infirmi.

b) (*uni simulatione*. Ad tria loca praedicta se referunt haec verba. Innuunt, confessarium fuisse solum esse denuntiandum, si, sive in confessionali, sive in loco ad confessiones destinato seu electo, ita se gerat ut merito adstantes credere possint eum excipere confessiones, v. gr. applicando aures, etc.

| Haec conformia sunt actuali praxi SS. CCM ut inter alios concedit *D'Annibah** (111, n. 367). Immo secundum eandem praxim. dicendum (ut supra sub b notavimus), quod non effugiet denuntiationem, qui in confessionali rogatus ut di- sequenti confessionem audiat, talirn sollicitationem perficit. Non omnes tamen auctores in hac re consentiunt (v. gr. *Lehmhuhl*, *Notdin*, etc.).

In multis regionibus, ubi, velamine interjecto, non conspicitur sacerdos (aliquoties etiam poenitens), facilius aderit simulatio confessionis, si ambo in confessionali. vel in loco ad confessiones excipiendas destinato confabulentur. Si vero agitur de loco confessionis *electo*, accedere debet *positiva simulatio*, ut sunt applicatio aurium, benedictio et similia : vel etiam, si agatur de cubiculo, circumstantiae tales sint oportet, ut merito praesumatur poenitentein ad peragendam confessionem intrasse, et similia.

Hinc, denuntiandus non est. qui sedens in confessionali. nec ullo modo simulans confessionem, sollicitat mulierem stantem vel sedentem ante confessionale (S. Off., 11 Febr. 1661) : secus vero, si eam in confessionali vel in loco confessionis genuflexam sollicitat. Probabiliter autem non est denuntiandus, qui cum alio, in confessionali, de rebus inhonestis tractat, *quin simuletur confessio*. Cfr. *Del i'ecchio*, n. 770 : Vide tamen, utrum non adsit sollicitatio quae ex alio capite, ex jure nempe naturali, manifestanda foret, si sermones inhonesti provocationem ad turpia in se contineant ; tunc lex quidem naturalis denuntiationem praescribet, sed (ut advertit *Chretien*, o. c. p. 137 seq.) sine sanctione pro omittente denuntiationem.

2. De pbligatione denuntiandi.

1797. *Scribit S. Alphonsus* : « Finis *generalis* legis denuntiationis, ut scite advertit *Eusebius Amort* (de Poenit., (list. 10, § 1. q. 19), non est emendatio personae particularis, sed *securitas publica sacramenti* et animarum, *ex castigatione certa* tam abominabilis sceleris, et *ex metu indeclinabili* omnium confessoriorum incurrendi gravissima supplicia, etiam actu unico, aut semel tantum iterato ; immo etiam *indemnitas Ecclesiae*, ne scilicet ejusmodi pestes ad officia publica subrepant, quo nihil est nocentius communi Ecclesiae bono » (VI, 686). Lex igitur fertur in praesumptione juris.

Tenentur locorum Ordinarii in conscientia et sub gravi *causas* de crimine sollicitationis *coram proprio tribunali*, praehabitis omnibus de jure requisitis conditionibus, quamprimum introducere, discutere ac terminare. Ex peculiaribus tamen rationibus possunt quoque hae (ausae *ad S. Officium* deferri vel ab ipsa S. Congreg. ad se advocari immo reis conventis *semper licebit in quovis judicii gradu* recursum interponere ad S. Officium. Talis recursus non suspendit, excluso semper appellationis casu, exercitium jurisdictionis in locorum Ordinariis, nisi constiterit. Sedem Apostolicam causam ipsam, juxta can. 1569, § 2, ad se advocasse.

Ilis praenotatis, jam in specie inquiremus : 1° Quis sit *denuntiandus* ; 2° quis debeat *denuntiare* ; 3° de *causis eximentibus* ab hac lege ; 4° de iis, *quibus est denuntiandum* ; 5° de *poenis* statutis.

lia secuudum Decreta s. OH., 1. 1f61. qu. iv >. Doctor non noverat (*Vind. Alph.*, f. V, q. a 3). ei qua< videntur derogare &veri> Iccibus Pauli V (ex anno 1614) a S. Doctore illiti- (\ I, 680).

1798. — I. Quis denuntiandus. 1° *Denuntiandus esi* sacerdos conjunctumque dignitatis ‘, qui sollicitationis criminis certe reus est ; etsi longum tempus a sollicitatione effluxerit et crimen manserit omnino occultum (VI, 696, 697).

a) An *Episcopi* inter *sacerdotes cujuscumque dignitatis*, de quibus loquitur Bulla, comprehendendi sint, non absolute liquet. Salmanticenses, Bonacina et alii sentiunt eos esse Inquisitoribus (vel S. Sedi) denuntiandos. In eorum sententiam inclinat S. Alphonsus (VI. G85), et eam veriore habent plures auctores *moderni* (Cappello, II, n. 443 : Chrétien, o. c. p. 134). Vide notam praecedentem. ‘

b) Sacerdoti sollicitanti nihil prodest quod jurisdictione caruerit. si *in confessionalis* sollicitavit. S. OIT., 20 Febr. 1867, n. 27

r) Denuntiari debet sacerdos sollicitationi ex parte poenitentis manifesto *consentiens*, quamvis statim dissenserit de turpi materia loqui, illius complementum ad aliud tempus distulerit et absolutionem non praeberit. S. OIT., 20 Febr. 1867 : cfr. declarationem ejusdem S. Off., 11 Febr. 1661, confirmatam in Const. *Sacramentum poenitentiae*, ex anno 1741. Ratio : datis enim istis circumstantiis, sacerdos ex sollicitato fit evidenter *sollicitans*, occasione confessionis, relate ad complementum actionis : sollicitatio facta est *mutua*.

d) Lex denuntiationis, *ex parte poenitentis sollicitati*, non cessat propter spontaneam confessionem forte a confessario sollicitante factam, neque ob ejusdem translationem, promotionem vel praecedentem condemnationem, aut propter emendationem praesumptam aliasve id genus causas. Animadvertendum tamen, in casu emendationis sollicitantis, id a denuntiante esse notandum.

e) Lex denuntiationis urget, licet poenitens, ob animi candorem, nihil de malitia sollicitationis suspicatus fuerit : seu, ul habemus e resp. S. Officii, 11 maii 1707 (apud *Merkelbach*. 111, n. Gil), si sollicitaverit confessarius poenitentem non advertentem malitiam peccati (sed *postea* eam advertentem).

2° *Denuntiandus non esi* sacerdos jam *defunctus*, vel sollicitans inter *aliorum* sacramentorum administrationem. Ratio *primi* : cessat finis specialis legis, scilicet, emendatio et punitio rei. — Ratio *secundi* : de solo abusu sacramenti poenitentiae loquuntur Constit. SS. PP. Utamen jus naturale denuntiationem imponere potest. Cfr. X. *Alph.*, VI, 684, 688, 692.

A fortiori, denuntiandi non sunt : poenitens qui confessarium, interpretes qui poenitentem sollicitarunt ; item mandans confessario ul sollicitet : laicus et clericus qui se simularunt confessarios. Cessaret etiam obligatio denuntiationis (ut asserunt *Chrétien. Merkelbach*, III, 641, A in line), si aliqui rei judicialiter plene fuissent convicti et *simul* perfecte emendati apparerent. Id vix in praxi valet, propter silicium secretum harum causarum.

1799. — II. Quis denunciare debeat. 1° *Tenentur sub gravioribus* et singuli poenitentes soli licet viri (et quidem sub poenis gravissi-

‘Constat apud omnes, *Cardinalem* excipi a lege communi, ul habetur ex can. 2227, § 2. Aliqui auctores (ut dicemus sub a) excipiunt quoque /Episcopos, aut saltem *probabile* putant, eos excipi. Equidem canon 2227, § 2 eos non eximit, ul legenti palet ; sed aliquod dubium provenit e voce : *sacerdos* (*Merkelbach*, III, n. 639).

nis, ut, n. 1800 dicitur) denunciare intra mensem, etsi in sollicitationem consenserint. Can. 904.

a) Onus denunciandi est perse *personale* (Instr. 1867, n. 7). Veruntamen si sollicitatus gravissimis difficultatibus impediatur, quominus ipse hoc perducere possit, tum. vel per epistolam vel per personem sibi bene visam adeat Ordinarium (ib.). — Si justa adsit causa *differendi* (v. gr. necessitas communicandi), sollicitatus denunciare saltem *promittat* (VI, 693).

b) Si sollicitatus consentit confessario sollicitanti, non tenetur consensum suum manifestare ; nec potest super hoc ab Episcopo interrogari. S. OIT. 27 Sept. 1624¹ : Instr. 1867, n. 6.

2° *Quilibet fidelium*, ad mentem can. 1935, semper potest delictum sollicitationis, de quo *certam notitiam* habet, denunciare. Immo urget haec obligatio, quotiescumque ad id quis adigitur ex *ipsa lege naturali* ob fidei vel religionis periculum vel aliud imminens malum publicum. Quare :

a) Ex jure tum naturali tum positivo, et quidem *sub gravi*, si aliter damnum immensum, quod ex t. di crimine solet evenire, non posset averti, *omnes hujus delicti testes* et quaevis alia persona, etiam impubes, quae sollicitationem immediate, vel mediale ex dictis ipsius sollicitantis aut sollicitatae, *extra coniunctionem, modo certo* intellexerint, ad denuntiationem tenentur (Cfr. VI, 695, sed etiam 680-693). Sunt tamen qui dicant, in jure novo urgeri non jam posse, ut praeter ipsum poenitentem alii quoque, qui sollicitationem certo noverint, ad denunciandum vi *legis eccl.* obligentur ; saltem id non constare (*Merkelbach*, III. 641).

b) *Consanguinei lineae rectae* (etiam collaterales in primo gradu) ad denuntiationem, ob rationem n. 143 adductam, non tenentur. *Canones* 1755, §2, n. 2 et 1757, § 3, n. 3 eximunt quoque a *testificatione* in judicio consanguineos et allines in linea recta (et collaterales in primo gradu), si immineat *incommoda valde grave*: immo in causa hujusmodi consanguinei eorum vel allines repellendi sunt ut incapaces, nisi obstet bonum commune.

c) *Obligatio urget*, etsi sub secreto naturali, aut cum juramento promisso sciatur crimen . secus, si sollicitatio fuerit manifestata *proprie ad petendum consilium* sci. eum tenet *secretum professionale*. Itaque tunc praevalet bonum commune majoris momenti. Nec testibus imponitur obligatio sub *poenis lala> sententiae*, quamvis ab auctoritate ipsi valeant puniri . de solo enim *poenitente* mentionem facit *Canon* 901 (cfr. etiam c. 2368, § 2).

d) *Sollicitatus* ab obligatione non eximitur, eo quod alius jam denunciavit.

HI. Causae eximentes a lege denuntiationis diverse statuendae sunt, prout agitur de sollicitato vel de testibus sollicitationis. Nullus tamen ideo dicendus est exemptus, quia sollicitatio *juridice probari nequit* ; secus enim fere nunquam denunciandum esset.

a) Nullus ab hac lege eximitur ob difficultates intrinsecas et communes, quales sunt verecundia personae sollicitatae, timor commovendi in se suspicionem judicis, periculum gravis sed vix probabilis damni. Hujusmodi enim difficultates non sunt tanti ponderis, ut locum dent epikeiae (*Amort*, de Poenit.,

¹ >. AlpA., VI 700 , cfr Donntu*. Praxis. t. t, tr. 13, q. 61, ubi textus Decreti. — In Coli. S. C *Ut Pmp. Fui.*, notatur Decretum 17 .Apr. 1624.

disp. 10, § 1. q. 21). Attamen, fundatus lirnor mali gravis potest esse molivurn, non quidem legem tollendi, sed denuntiationem *differeudi*. vel impetrandi dispensationem. Cfr. *Lehmkuht*, 11. 1257. Praeterea, eximuntur *testes*, si persona narrans non apparet satis fide digna, vel si ipsa suae obligationi satisfecit.

b) Sollicitans *non tenetur* seipsum denuntiare : unde nullus confessarius tenetur monere poenitentem, quem ipse sollicitavit, ut denuntiet. Si tamen sollicitator *sponte comparent*, gaudebit beneficio sponte comparentium, vel, si jam fuerit ab aliis denuntiatus, poena imminuetur. S. Off., Instr. 1867, η. 13.

IV. Cuinam denuntiandum. Res deferri debet ad Congr. S. Oflicii, vel ad loci Ordinarium, in cujus territorio reus resident iam habet, licet de Regulari sollicitante agatur. Vide etiam S. Off., Instr. 1867, η. 1, Resp. 15 Maii 1901 (ap. .1. S. 5., 34, 383) et alia docum. recentia * Iù *praxi* tamen recurrat poenitens ad *Ordinarium hei m quo ipse residet* (vide notam praecedentem, in fine), vel ubi *delictum* locum habuit.

1800. V. Poenae statutae. 1° *Poenitens sollicitatus* (el iste solus), incurrit ipso facto in excommunicationem nemini reservatam, si per mensem, postquam de omnibus monitus fuerit, reum denuntiare culpabiliter omiserit, juxta dicta n. 1356. 2° *False denuntians*, vel false denuntiare mandans, consulens, etc., incidit in casum R. Pontifici speciali modo reservatum (cum adnexa censura), nl (lictum est n. 1771 ; et tenetur, ut patet, ad retractationem *formalem* et *reparationem damnorum* (c. 2363). — 3° *Sollicitator* puniri potest suspensione a missae celebratione et ab audiendis confessionibus, immo meretur declarari inhabilis ad confessiones excipien- das, gravissimisque canonicis poenis plecti, degradatione non excepta, si casus unquam id ferat (cfr. can. 2368, § 1).

Inquirendum est insuper : a) An casus sollicitationis, ut inoris est, sit in dioecesi reservatus, b) An sollicitator complicem absolvere lentaverit : quo casu incurrit in poenas, quas commemoravimus n. 1781-1784.

3. *Regulae practicae pro confessorio.*

1801. I " Confessarius, audiens in confessione personam fuisse sollicitatam, ante omnia *examinare* debet : a) an haec persona sit fide digna, an odio vel malitia (ut saepe accidit) vel etiam levitate ducta sacerdotem calumniare velit ; b) an adsint omnes circumstan- tiae, quae certam faciant denuntiandi obligationem.

† Proceidit autem loci Ordinarius eham ex dispositione speciaZt juris» el omnibus Superioribus religiosis, quantumvis exemptis, districte prohibitum legitur (can. 501, § 2), quominus In « causis ad S. Oilicium spectantibus, se intromittant ». — .Si denuntiatio facia full Ordinario in cujus territorio accusatus non habet residentium, Is tenetur omnia acta trans- mittere ad Ordinarium loci in quo residet denuntiatus ; *loro vero non cognito*, ad S. Officium. Pro praxi haec indicat *Ubach* (II. 675, nota I) : Nisi facile el cito delatio ad Ordinarium delinquentis fleri possit, poenitens ad Ordinarium recurrat dioecesis, in qua degit. »

Caveat autem ab inquirendo sollicitantis nomine, et moneat poenitentem, casum falsae denuntiationis esse S. Pontifici reservatum.

2° Si de sollicitatione *plane constet*, tenetur personam sollicitatam, licet in bona fide existentem, sedulo *admonere* de obligatione, quae eam, sub poena excommunicationis, ad denuntiationem adstringit (cfr. can. 904).

Attamen si certo praevideatur, monitionem hanc *moribundo alicui* nedum profuturam nocituram esse ob veras vel suppositas difficultates, tunc differenda erit monitio aut dispensatio petenda a Superiore. Item, ut aiunt plures auctores (*Chrétien*, o. c. p. I it» *Cappello*, II, 4541, non moneat poenitentem qui ob simplicitatem sollicitationem *neque tunc neque postea* intellexit.

3° Excusationes, quas persona sollicitata afferre solet, sedulo *perpendat*. Si justae videantur, examinet, utrum causa detur *differendi* denuntiationem, vel etiam petendi legis *relaxationem*.

Si *primum*, v. gr. si Episcopus sit absens, vel si urgeat communicandi necessitas. poenitens absolvi poterit, modo serio promittat se quamprimum suae obligationi satisfacturum. Cfr. can. 2368, § 2. Si *secundum*, v. gr. si probabiliter sit periculum gravis damni subeundi in bonis famae, fortunae aut corporis, poenitens per se vel per alium (v. gr. per confessarium) ad Superiorem recurrat, exponendo naturam impedimenti, quo a denuntiatione facienda detinetur, quidque sibi agendum sil. exquirat. Si urgeat necessitas, spondeatque stare decisioni Superioris, potest absolvi (S. Off., 1867. n. 5 et 7).

4° Si *vanae* sint excusationes, v. gr. si poenitens, propter accepta vel accipienda munera, dicat se gratia inline aut necessitate a denuntiando impediri, etc. : opponat confessarius gravitatem sacrilegii, necessitatem obediendi legibus Ecclesiae, et poenam excommunicationis incurrendae.

Ostendat etiam, non adesse infamiae periculum, quia sollicitata non tenetur manifestare suum consensum immo. si eum sponte manifestaret, vel si complex eum revelaret non esse futurum ut iudex unquam ad talem lapsum alludat. Si consentiat, vel statim ei concedatur absolutio, vel *in casu* prudenter differatur, donec reapse denuntiaverit. Cfr. X. *Alph.*, Praxis, n. 83.

5° Si persona, nullo impedimento detenta, denuntiationem omnino *renuat*, laudandus est confessarius, qui operam suam poenitenti non denegaverit (S. Off., I. c. n. 7). *Obligatio* loco poenitentis denuntiationem instituendi non quidem existit, nisi ex lege chantalis, cum nullum aliud suppeteret remedium ad removendum damnum commune (quod *raro* accidet, aiunt *Aertnys-Damen*, II, n. 12.). Porro in casu quo non fiat denuntiatio a poenitente ipso (ut supra), expedit ut. praehabita licentia poenitentis, confessarius scribat ad Ordinarium, sub fidis nominibus pro informatione quoad factum ipsum et pro opportuna instructione quoad modum agendi (vide *Merkelbach*. III, n. 614). Interea personam non absolvat. sed alio commodo tempore ad se redire faciat. - Si confessa-

rius hanc suam operam praestare non velit (et ut diximus, generatim *non* tenetur), exspectare quidem poterit poenitens (denuntiare *renuens*) occasionem alterius confessarii qui *odit* hoc onus suscipere (*Merkelbach*, 1. c.).

Quaestio Specialis.

De modo instituendi denuntiationem.

1802. — **It** rite perficiatur denuntiatio, *haec sedulo teneantur*, praeter ea quae jam superius (n. 1799) innuimus :

i° Aule omnia sciendum est, *denuntiationes anonymas* contra sollicitantes habere vim *nullam*. Onus autem denuntiationis ab *ipsa persona sollicitata* est adimplendum idque in *forma judiciaria*, nempe coram Episcopo ejusve delegato cum interventu viri ecclesiastici, qui partes notarii teneat, nisi ex rationabili causa Ordinarius ab interventu notarii *dispenset*, et cum juramento ac subscriptione vel signo crucis apposito (si scribere nesciat vel nequeat). Deinde eadem persona denuntiante *adhuc praesente*, addi debent subscriptiones recipientis denuntiationem, et notarii (si adfuerit). Haec quidem denuntiatio est in forma *juridica* et *judiciali*, quae si falsa fuerit, *absque ullo dubio* (quando enim non est judicialis, aliqui dubium movent, ut ait *Merkelbach*, III, n. 642) gravissimis illis plectetur poenis quas n. 1771 et 1327 exposuimus. Porro in *proxi* ordinarie praecedet *extrajudicialis* aliqua denuntiatio, quae paucis hisce indicatur :

Propria manu scribitur epistola ad Episcopum, non anonyma sed rite subsignata (indicatis nomine et domicilio), qua declaret scribens, se ad denuntiationem teneri, et roget de modo quo sit instituenda ; si autem tunc jam velit delinquentem manifestare (quae denuntiatio erit quidem « apud judices ecclesiasticos », de qua e. 894, vel « apud Superiores », ut ait c. 2363, sed *non juridica*; (piare si fuerit falsa, *practice* non incurrerentur poenae canonicae), notabit nomen et munus confessarii, aut (si ignoretur) descriptionem ejus, eum circumstantiis loci, temporis etc., si fuerit facta sollicitatio ante vel post confessionem aut in actu confessionis etc. Si res ferat, propter graves rationes, addet : se *non posse* personaliter adire Curiam episâopalem, sed exspectare aliquem *delegatum* vel *solo confessorio* congrue denuntiationem a se fieri (de his cfr. *Merkelbach*, 1. c.. H'owkv-s, II, n. 426, 427). Notamus hic etiam cum auctoribus *communiter*; solum *Ordinarium loci* (excluso Vicario Generali absque mandato speciali, et exclusis quibuslibet Superioribus etiam majoribus exemptis — a fortiori, exclusis Vicario foraneo et parrocho) et A. *Officium* in casu haberi tanquam Superiores vel judices competentes.

2° *St gravis omnino ac citraordinaria urgeat causa*, denuntiatio tota heri potest per relationem a denuntiante *scriptam*, dummodo coram loci Ordinario ejusve delegato ac notario (si adsit) *jurejurando postea confirmetur* et subsignetur ; quod pariter dicendum est de delimitatione informi, per epistolam v.gr. vel oretenus facta *extrajudicialiter*. Inde apparet, personam denuntiantem in iisu se sistere debere coram Ordinario vel ejus delegato vel confessorio, saltem ad confirmandum id, quod per scriptum asseruit et ad subsignandum *in forma*.

3° *In casibus difficilioribus* permittitur ut denuntiatio, praevie tamen obtenta denuntiantis licentia (ne sigillum sacramentale violari videatur), recipiatur a confessorio ipso in sede confessionali. Quo in casu, si *continenter* heri nequeat, denuntiatio *domi* scribatur a confessorio vel ab ipso denuntiante, aliaque die utroque in sedem confessionalem denuo conveniente, *perlegatur* vel tradatur legenda, ac juramento et *propria subscriptione* vel *signo crucis*

(casu quo scribere nescit) a denuntiante confirmetur. De his omnibus *expressa* semper in actis *mentio* facienda est. — Modus iste denuntiationis *nequit fieri in artu confessionis*, ut patet : sed fiet *in sede confessionali*.

4° *In denuntiatione recipienda* hic ordo regulariter servatur : *a)* Praemittitur *juramentum* de veritate dicenda, *b)* Fit *interrogatio*, quae scripto redigatur ac subscribatur, *c)* Defertur juramentum de *secreto servando* ab ipso denuntiante. *Secretum* autem quo ligatur tum denuntians, tum testes, tum omnes Officiales, tum illi qui legitime interpellantur, est *secretum S. Officii*. Poenae tamen gravissimae huic secreto annexae et in *casu violationis ipso jacto incurrendae* ab Officialibus etc., *non de jure communi* vigent pro denuntiantibus nec pro testibus.

5° *Denuntiatione accepta*. Ordinarius tenetur sub gravi eam quamprimum communicare cum *promotore justitiae*, qui constituendus est, quique scripto declarare debet, an specificum sollicitationis crimen in sensu Bullae Benedicti XIV adsit in casu, vel non. Si Ordinarius in hoc judicio a promotore justitiae dissentiat, *ipse promoter* debet intra 10 dies rem deferre S. Officio. Si ambo consentiant vel utcumque promoter recursum non faciat ad S. Officium (de quo supra), tunc Ordinarius, decernendo *non adesse* specificum sollicitationis crimen, jubebit ut acta vel destruantur vel reponantur in archivo secreto ; pro natura etiam ac gravitate rerum denuntiatarum, munere suo fungetur, at cum justitia atque aequitate. *Si vero crimen juridice adesse consuerit*, illico ad inquisitionem procedat, ut n. 1797 dictum est, sequendo normas SS. Canonum (vide can. 1942, 1913 seqq.). Attamen in hoc ultimo casu, semper Ordinarius *certiorem reddere debebit S. Congreg. Officii*, licet deinceps causa ab ipso agatur et sententia ab ipso pronuntietur.

6® *Demum animadvertere, opus est*: juxta Circulare Secretariae Status, diei 1 dec. 1918. jam nulla denuntiatio directe ad S. Officium erat mittenda, ne ratione adjunctorum postalium amitteretur epistola. Quare litterae ad S. Officium mittendae, *sigillo claudendae erant atque Ordinario tradendae*. Hic, alio superaddito involucro eas clausas ac integras, modo securo ad Secretariam Status mittebat, quae tandem has intactas S. Officio mandaret *. — Consulantur variae *Instructiones S. Officii*, ubi adhuc plura in specie determinantur quoad *formam servandam* et modum, quo proceditur in *regionibus dissitis* (cfr. v. gr. *Instruet*, an. 1867, n. 15).

CAPIT III

De officio confessarii in excipienda confessione.

> WphorwtM. VI, 603 seqq. ; ed. G.. III, p. 625 : VI. 450 ; ed. G., III, p. 454 ; Praxis toni n .I, ed. G.. I\ p. 540 et, praeter jam notatos in t praec., *Reuter-Lehmkuhl*, Ne<>-Conlessarlus, per totum ; /e/tmAu//. II, n. 541 seqq. ; *Xertnjis-bamcn*, II, n. 467-533, tibi de occaslomirils , 'fer llaar, de conferenda absol. sacram. : de occasionariis et recidivis (19.) '■•/iiii/i. Handb. der Pastoraltheol. . Desbrus, Notes d'un missionn. (passim) ; .Voi-din-s hmiff, III, n. ,07 seqq. ; Haulers. II. η. 449 seqq. ; MerMba h, II. η. 611 seqq. ct 't"> "'IU Mimam» in Nouv. Rev theol. , 1930, p. 26 seqq. . Periodica de re can. el morali 1932, p. 154 seqq.. etc.

In hoc capite agemus : 1° de obligatione confessarii, in genere, erga omnes et singulos poenilentes ; 2° de obligatione confessarii, in specie, erga varios poenitentes.

* H.ice praescriptio (eniporana censebitur quare deinde, 6 auff. 1926, declaratum est cani jam omnem vim amisisse (cfr. Ifomi. eerie# , 1927, p. 198).

cC. 1803 I and l

I. Notandum
excipiendi cun
a.ut nece
b.ut suei
c .ut ex y

bilis damnatio

II. Quoad ob.'
735: ^gii
de se sub gravi
bonum aut detri

Eate
ratione praecej
ratione merae (
736 : Nece
periculum certi
etiam cum prox:

In l
apo:
non
rani
Quic
rude
coni

||

Ne ce
providere sed l
vi et cum grav:
In l
sub
imo

Nece
petunt. Tenetu:
impedimentum d:

Quoad obi:
dotes non-appr(
737 : ^xt:
cura gravi ineor

z. l . e. sine G.r.a'
gra'
Cpmj
Sravi vel sub
* . I

A r t i c u l u s I.

De obligationibus confessarii in genere.

Mullae sunt confessarii in sacro tribunali obligationes, nimirum :
 1° obligatio audiendi confessiones ; 2° interrogandi poenitentem ;
 3° docendi poenitentem ignarum ; 4° disponendi indispositum ;
 imponendi satisfactionem (de qua vide n. 1715-1720) ; 5° ferendi
 justam sententiam, sive in dando, sive in negando, sive in diffe-
 rendo absolutionem.

§ 1. De obligatione audiendi confessiones.

Haec obligatio potest ex gemino nasci capite, ex justitia scilicet,
 et ex caritate. Inde sequentia :

1803. — P r i n c i p i a . 1. Pastores animarum tenentur, ex justitia,
 audire, sive per se sive per alios, confessiones poenitentium sibi
 commissorum, quoties hi audiri rationabiliter petunt. Can. 892, § 1.
 Ratio est, quia ad hoc se obligarunt, suscipiendo curam animarum,
 ex tacito contractu inito cum suis subditis, a quibus accipiunt sus-
 tentationem vel honorem. I nde per se haec obligatio *sub gravi*
 imponitur. Itaque :

1° Lex justitiae spectat ad Superiores, respectu religiosorum ; ad Epis-
 copum et parochos (vel qui curam subsidiariam eum obligatione habent), res-
 pectu saecularium (¶ I, 58). Complectitur etiam casus in quibus fideles, lege
 non obstricti, confiteri petunt. <

2° Peccat ille parochus, qui scse praebet *morosum* et *difficilem* ad audiendas
 confessiones : praesertim si fuerit accitus ab *infirmis*, quibus, ut praecipit
 S. Carolus Borromaeus, statim. et qualibet hora, accurrere debet ».

3° » Si tamen curatus *semel* aut *bis*, *extra necessitatem*, renueret alicujus con-
 fessionem audire, probabiliter dicunt Suarez et alii, eum non peccare graviter,
 nisi adesseturgens quaedam occasio, v. gr. jubilaei, festivitatis sollemnis ¶.

i° Si autem parochus haberet *vicarium adiutorem* seu cooperatorem ab Epis-
 copo approbatum, non tenetur cum tanto rigore confessionibus audiendis
 vacare ; sed advertat, omnino requiri, ut sibi constet vicarium idoneum esse,
 tam quoad scientiam, quam quoad mores ; alias rationem Deo ipse redditurus
 est de omnibus damnis, quae ob ejus ignorantiam et pravos mores evenient
 (II. Ap., XVI, 24).

II. Sacerdotes non curati aliquando tenentur audire confessiones
 ex caritate. Cfr. can. cil., § 2. Caritas enim obligat nos ad subve-
 niendum proximo in necessitate spirituali constituto. I nde sacer-
 dotes non curati tenentur in *extrema necessitate* proximi ; tenen-

lur etiam in *gravi necessitate*, si possunt succurrere sine gravi incommodo. Quare :

Confessarius non curatus tenetur *cum periculo vitae* absolvere moribundum existentem in mortali ; quia, licet possit moribundus per contritionem supplere (et haec est ratio sententiae negantis), tamen, cum haec sit difficilis, negari non potest quin, si inabsolutus relinquitur, in magno suae damnationis periculo maneat. — Unde iit, quod sicut in casu quo proximus sine tua absolutione certe peribit, teneris ad mortem certam subeundam, ut eum absolvas ; ita in casu, quo ille in probabili damnationis periculo manet, teneris te exponere *probabili* periculo mortis nam, in aequali periculo, quisque tenetur postponere vitam temporalem suam vitae aeternae proximi. Si tamen sacerdos *nesciat* eum esse inveteratum peccatorem, non tenetur absolvere cum periculo vitae » (VI. 624). Recole etiam dicta n. 483, reg. 3a, *b*, ubi de periculo communi poenitentis sermo est.

§2. DE OBLIGATIONE INTERROGANDI POENITENTEM.

Sacerdos debet perscrutari conscientiani peccatoris in confessione, quasi medicus vulnus, et iudex causam ». Ita 5. *Thomas* (4. Dist. 19, q. 2, a. 3). Inde exponendae sunt hujus obligationis *necessitas, extensio et qualitates*.

1804. *Principia*. 1. Confessarius tenetur quandoque sub gravi interrogare poenitentem. Hoc exigit sive bonum animarum sive ipsum sacramentum. *Homini animarunt* : etenim, multi poenitentes, nisi interrogentur, graviora peccata *silentio praetereunt* (cfr. A. *Thom.*, l. c.) ; opportunis *remediis* contra consuetudines, occasiones, causas peccatorum prorsus carent ; parum curant de *scandalis*, de proprii ollicii muneribus : unde grave damnum et aliis imminet. *Ipsum sacramentum* : secus enim multae accusationes erunt nimis indefinitae (quod officit *integritati* poenitentiae) : et praesertim de cura adhibita ad non relabendum, de dispositione sullieienti poenitentis certior fieri nequit sacerdos ; unde periclitatur *validitas* absolutionis. Hinc ab Ecclesia confessario interrogandi imponitur obligatio : » Si poenitens numerum, et species et circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit, eum sacerdos prudenter interroget *Rit. Rom.* (Tit. III, c. 1, n. 16). (cfr. *Monit. eccl.*, vol. 2-4, Dissert, solle confess, sacrii. ; *Berardi. Theol. mor.*, V, η. 277. — Diximus :

1° *Tenetur quandoque* : nam si poenitens peccata sua suumque statum, quantum opus est. exponit, nulla est obligatio interrogandi. Ha 5. *Alph.*. \ I. 607, 2°. qui addit : Confessarius non sit nimis anxius in interrogando . sed interroget tantum de his quae probabiliter poenitenti conveniunt. juxta suam conditionem . Vide dicenda n. 1806.

'JwHI

2° *Sub gravi* ; agitur enim de re gravi, quae spectat ad poenitentis salutem et ad sacramenti reverentiam. Potest tamen dari negligentia leviter culpabilis, ut patet.

Immo secundum plures AA. (v. gr. *Lehmkuhl*, 11, n. 542), non peccat graviter confessarius, qui in longa confessionum serie unam alteramve interrogationem perse necessariam omittit, modo id non faciat malitiose ; modo etiam (addiderimus) ejus silentium non cedat in ruinam spiritualem poenitentis vel non causet damnum commune, secundum dicenda n. 1810 : modo praesertim non omittat interrogationem, ex qua certior fieri possit de bona vel mala dispositione poenitentis (v. gr. in materia occasionis proximae, relapsus in peccatum). Ratio est, quia confessarius, ex una parte, secundario tantum integritatem confessionis procurare debet, ut n. 1704 diximus ; ex altera parte vero, ut dicit *Lehmkuhl* (l.c.), cum in longa confessionum serie de omnibus coram Deo respondere debeat, onus longe gravius sentit, quam quod singuli poenitentes circa integritatem accusationis habent.

1805. — 11. Confessarius tenetur interrogare, quantum hoc necessarii est. 'renetur scilicet quantum requiritur *ad procurandam validitatem sacramenti, integritatem confessionis et curationem poenitentis*. Ratio est, quia *haec tria* ipsi curanda sunt, quatenus est minister sacramenti. Unde, quoties rationabiliter praesumit, vel prudenter opinatur, aliquid eorum, quae ad praedicta requiruntur, non fuisse sufficienter declaratum, toties inquirere tenetur (vide etiam n. 1809). Propterea :

1° Ad *procurandam validitatem sacramenti*, necessarium esse poterit, interrogando investigare : an adsit *materia sufficiens*, v. gr. si agatur de imperfectionibus, vel de levibus culpis, quae saepe committuntur sine advertentia : — an poenitens *aliquid reticeat* ex verecundia, prout speciatim accidit in pueris et puellis ; — an adsit *dispositio sufficiens*: ad quam cognoscendam, saepe necessarium erit interrogare poenitentem, v. gr. an et quomodo, post confessionem, a culpis se abstinuerit ; an et quomodo media praescripta adimpleverit.

2° Ad *integritatem confessionis* necessarium esse poterit interrogare poenitentem de numero peccatorum ; — de eorum specie ; — de circumstantiis speciem mutantibus ; — de aliquibus peccatis, quae solet ex inconsiderantia omnino reticere, v. gr. peccata cogitationis, et peccata omissionis circa obligationes proprii status (cfr. n. 1810).

3° Ad *curatioem* POEMTi xTis necessariae esse possunt interrogationes, quibus innotescat, v. gr. quales sint *causae peccatorum* ejus, an scilicet proveniant ab aliqua occasione, vel consuetudine, a defectu custodiae sensuum, a cogitationibus impuris, etc. (¶ I, 007 el 015). Hinc, maxime improbanda est praxis aliquorum confessoriorum, qui non modo non interrogant poenitentes, sed *ne sinunt quidem* ut ipsi suam confessionem ad exitum perducant, et qui, audito uno vel allero peccato, accusationem *interrumpunt*, dicentes : Eia age, salis est, ego te absolvo ab omnibus peccatis tuis ;. Nec cum illo poenitente, qui solum venialia declarat (nisi sit scrupulosus), potest talis praxis adhiberi : *saepe enim poenitentes exordiuntur a venialibus*, confessuri duntaxat sub linem mortalia, quae proinde, ob injectum a confessorio timorem, facile reticentur. — De cetero, confessio, ita praepropere ac cursim facta, solet eos maxime perturbare, nedum eorum mentem tranquillet.

1806. III. Interrogationes sint moderatae, discretiae et tempelivae. Sint nempe tales ut eis non obstet majus incommodum, quam foret ipse integritatis confessionis defectus. Cfr. can. 888, § 2. Inde *Ires qualitates*, quas sic adumbramus :

1° *Moderatae*. Confessarius igitui : *a)* nunquam res confessioni extraneas inquirat, nec sibi narrari patiatur ; *b)* memor sit, se non teneri interrogare poenilentem, nisi *cum diligentia ordinaria* ; *c)* meminerit praeterea, minus distinctam notitiam requiri ab eo, qui, vel propter incapacitate^{TM}, vel propter morbum, vel propter peccatorum multitudinem, vel aliam ob causam, difficilius posset exactam notitiam reddere (cfr. n. 1703 et 1705).

Hint. non interrogandus est poenitens de peccatis, quae verosimiliter non commisit ; quia. in hoc casu, deficit rationabilis praesumptio ac prudens dubium non sufficienter declarari, quae declaranda sunt. — Ob contrariam vero praesumptionem, interrogetur de peccatis, quae solent in hominibus talis conditionis abundare (VI, 607, 3° ; Praxis, 19, 20).

2° *Discretiae*, maxime in his quae spectant ad *sertum* praeceptum. Theologi enim, sine ulla exceptione, affirmant potius permitendum esso ul integritas materialis confessioni deficiat, quam ut scandalum praebeatur poenitenti. Et de eodem admonet Rituale Romanum (Tit. III, c. 1, n. 17).

Quamobrem : Interrogationes, in materia castitatis, debent esse *paucae* et *cautae*, ne (confessarius) vel occasionem det investigandi, aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut ostendat, aut se vel illum periculo exponat. Ac si haec timeat, potius pati debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem, si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera. — Rudiores tamen cogitationes negant, verba et opera rogati fatentur, quod illas non aequè agnoscant, aut advertant (VI, 632). Cfr. dicta n. 1691.

3° *Tempelivae*, i. e. factae tempore et modo, quo convenit.

flinc: *a)* *Init confessionem* quaedam interrogationes faciendae sunt, sed paucae, ne poenitens offendatur : v. gr. a quo tempore non sit confessus ; an absolutus fuerit ; an poenitentiam impleverit, *b)* *In decursu confessionis*, quaestiones circa vitae conditionem, statum, aetatem, etc. (si haec ex ipsa confessione non patefiunt) convenientius, data occasione, fient ; sic enim, ex una parte omnis suspicio curiositatis et levitatis vitabitur, ex altera vero facilius respondebit poenitens. cum ipsius fiducia in confessarium magis increverit. *c)* Sinatur poenitens *prius* se *explicare* quantum potest, ut decet ; dein interrogationibus subinde juxetur (VI, 629). *d)* *Sub finem*, nisi melior occasio ■■■ prius dederit, benigne quaeratur ex poenitente ignoto, *an sit quidpiam quvd adhuc conscientiam angat*, an nihil omiserit *m prioribus confessionibus*.

Per lias interrogationes volent liberari plures animae a sacrilegiis » (Praxis, n. 17) » Xotat etiam A *Alphonsus* (H Ap., VI, 103, II et V) : » Melius esse, si confessarius singillatim examinet peccata, *statim ac exponit* poenitens, quam ut differat examen usque ad finem ; quia aut facilius confessarius oblivisci-

ad n. 1807,3:
nem esse illic
to poenitente,
lum; et II: il
(i.e. sine fre
onate absolvai
sacrilege coni

lente de quo scit cel s .
confitetur ?

Mf-r< rr'^rt

1° (Si sciai extra confessionem, et noverit *ex propria scientia* (pula furantem aspiciendo, vel audiendo blasphemantem), sine dubio non debet absolvere, si ille negat : modo non adsit prudens dubium an alteri fuerit confessus, vel justam habeat causam tacendi. Ha communiter » (VI, 631 ; 11. Ap., XVI, 120).

2° ' Si vero confessarius id habeat *ex suspicione* vel *aliorum relatione*, dicunt etiam communiter IU., quod post diligentem interrogationem, regulariter, debet absolvere negantem ; tunc enim putare debet, quod ille aut fuerit peccati oblitus, aut alteri confessus. vel quod habeat justam causam illud reticendi, aut relatores deceptos fuisse ; quia, in hoc foro, ul docent omnes cum D. Thoma (Quodl. 1^a, a. 12), omnino *poenitenti credendum, est tam pro se, (piam contra se* ».

Sed non alienum a ratione mihi videtur, prosequitur S. Doctor (l. c.), id quod dicit Elbel, nempe quod si confessarius notitiam habeat alicujus peccati *ex verito relatione* aliorum, tum non posset absolvere poenitentem illud negantem ; revera enim, si istius crimen mihi referrent testes tam graves, qui de eo me redderent moraliter certum, et ex alia parte *certus* essem, quod poenitens non potuerit oblivisci, nec ullam causam reticendi habeat : tunc non auderem huic absolutionem impertiri ; nam regulam illam, quod credendum sit poenitenti, dico procedere qindein in re dubia, non vero in re moraliter certa ; moralis etenim certitudo, vera certitudo est ».

■ ■

3° Si demum confessarius noverit peccatum *ex confessione complicis*, non poterit utique, citra sacramentalis sigilli violationem, poenitentem *modo speciali* de illo peccato interrogare, nisi expressam ad id licentiam obtinuerit (haec autem licentia non est ordinarie petenda) ; sed modo lanium generali, id est eo modo quo alios similes poenitentes interrogare solet.

Itrum autem negantem absolvere, debeat, cOntrovertitur. Sed S. Alphonsus ll. 1.1. adductis aliorum sententiis, hunc in modum concludit : Melius, meo iudicio, sentit Croix, etc., quod, eo casu, nullo modo absolvat, sed tantum aliquid oret, ad occultandam negationem absolutionis ». Nec parvi momenti ratione fulcitur B. Doctoris conclusio : Confessarius enim, utendo scientia confessionis modo praedicto, minime violat sigillum sacramentale ; quare id facere

_____ — iiwiviani requiri ab eo, qui, vel propter iftcapacitatem, vel propter morbum, vel propter peccatorum multitudinem, vel aliam ob causam, difficilius posset exactam notitiam reddere (cfr. n. 1703 et 1705).

Hinc, non interrogandus est poenitens de peccatis, quae verosimiliter non commisit ; quia, in hoc casu, deficit rationabilis praesumptio ac prudens dubium non sufficienter declarari, quae declaranda sunt. — Ob contrariam vero praesumptivam, interrogetur de peccatis, quae solent in hominibus talis conditionis abundare (VI, 607, 3° ; Praxis. 19, 20).

2° *Disciplinae*, maxime in his quae spectant ad *sextum* praeceptum. Theologi enim, sine ulla exceptione, asserunt potius permitendum esse ut integritas materialis confessioni deficiat, quam ut scandalum praebetur poenitenti. Et de eodem admonet Rituale Romanum (Tit. III, c. 1, n. 17).

Quamobrem : Interrogationes, in materia castitatis, debent esse *paucae* et *cautae*, ne (confessarius) vel occasionem det investigandi, aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut offendant. aut se vel illum periculo exponat. Ac si haec timeat, potius pati debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem, si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera. — Rudiores tamen cogitationes negant, verba et opera rogati latentur, quod illas non aequè agnoscant, aut advertant » (VI, 632). Cfr. dicta n. 1694.

3° *Temporariae*, i. e. factae tempore et modo, quo convenit.

Hinc: a) Dite *confessionem* quaedam interrogationes faciendae sunt, sed paucae, ne poenitens offendantur v. gr. a quo tempore non sit confessus ; an absolutus fuerit ; an poenitentiam impleverit, b) *In decursu confessionis*, quaestiones circa vitae conditionem, statum, aetatem, etc. (si haec ex ipsa confessione non patefiunt' convenientius, data occasione, fient ; sic enim, ex una parte, omnis suspicio curiositatis et levitatis vitabitur, ex altera vero facilius respondebit poenitens, cum ipsius fiducia in confessarium magis increverit. cf Sinatur poenitens *prius se explicare* quantum potest, ut decet ; dein interrogationibus subinde juvetur (VI, 629). d) *Sub finem*, nisi melior occasio prius dedit, benigne quaeratur ex poenitente ignoto, *an sit quidpiam quod adhuc conscientiam ansal*, an nihil omiserit *in prioribus confessionibus*.

Per has interrogationes solent liberari plures animae a sacrilegiis » (Praxis, n. 175) Notat etiam Alphonsus (II Ap., XVI, 103, II et V) : « Melius esse, si confessarius singillatim examinet peccata. *statim ac exponit* poenitens, quam ut differat examen usque ad finem ; quia aut facilius confessarius oblivisci-

tur eorum quae audivit, aut obligandus esset poenitens cum suo gravi onere ad repetenda confessa ».— « Regulariter loquendo, non expedit, ut confessarius *reprehendat* poenitentem in confessionis cursu, ne ille, exterritus, omittat aliquod peccatum ; nihilominus, expedit aliquando intra confessionem ei proponere malitiam alicujus gravioris peccati, modo statim ei praebeatur animus », juxta dicta n. 1793, 2°.

1807. — Quaesitum. *Quid agere debet confessarius cum poenitente, de quo sciat vel suspicetur aliquod, peccatum, quod ille non confitetur ?*

1° « Si sciat extra confessionem, et noverit *ex propria scientia* (puta foras aspiciendo, vel audiendo blasphemantem), sine dubio non debet absolvere, si ille negat : modo non adsit prudens dubium an alteri fuerit confessus, vel justam habeat causam tacendi. Ita communiter » (VI, 631 ; II. Ap., XVI, 120).

2° Si vero confessarius id habeat *ex suspitione* vel *aliorum relatione*, dicunt etiam communiter 1)1), quod post diligentem interrogationem, regulariter, debet absolvere negantem ; tunc enim putare debet, quod ille aut fuerit peccati oblitus, aut alteri confessus, vel quod habeat justam causam illud reticendi, aut relatores deceptos fuisse ; quia, in hoc foro, ut docent omnes cum D. Thoma (Quodl. 1, a. 12), omnino *poenitenti credendum est tam pro se, quam contra se* ».

Sed non alienum a ratione mihi videtur, proseguitur S. Doctor (l. c.), id quod dicit Elbel, nempe quod si confessarius notitiam habeat alicujus peccati *ex certa relatione* aliorum, tunc non posset absolvere poenitentem illud negantem ; revera enim, si istius crimen mihi referrent testes tam graves, qui de eo me redderent moraliter certum, et ex alia parte *certus* essem, quod poenitens non potuerit oblivisci, nec ullam causam reticendi habeat : tunc non auderem huic absolutionem impertiri ; nam regulam illam, quod credendum sit poenitenti, dico procedere quidem in re dubia, non vero in re moraliter certa ; moralis etenim certitudo, vera certitudo est ».

3° Si demum confessarius noverit peccatum *ex confessione complicis*, non poterit utique, citra sacramentalis sigilli violationem, poenitentem *modo speciali* de illo peccato interrogare, nisi expressam ad id licentiam obtinuerit (haec autem licentia non est ordinarie petenda) ; sed modo tantum generali, id est eo modo quo alios similes poenitentes interrogare solet.

Utrum autem negantem absolvere debeat, controvertitur. Sed S. Alphonsus d. c.), adductis aliorum sententiis, hunc in modum concludit : « Melius, meo judicio, sentit Croix, etc., quod, eo casu, nullo modo absolvat, sed tantum aliquid oret, ad occultandam negationem absolutionis ». Nec parvi momenti ratione fulcitur B. Doctoris conclusio : Confessarius enim, utendo scientia confessionis modo praedicto, minime violat sigillum sacramentale ; quare id facere

tenetur ad sacramentum denegandum indigno occulte petenti, juxta ea quae supra diximus n. 1426 et 1430. Cfr. *Vind. Alph.*, II, p. 209. — Vide etiam *Lehmkuhl*, II, 555 et alios recentes, qui putant absolutionem conditionatam in hoc casu esse licitam, immo, juxta *Noldin-Schmitt*, 111, n. 388, absolutionem quoque absolute datam. Sed ratio tradita pro ultima hac assertione, nempe demonstrari non posse absolutionem esse illicitam » minus convincit ; moraliter enim certus est confessarius, *poenitentem non esse dispositum*.

§ 3. De obligatione docendi et monendi poenitentem.

Poenitens indiget quandoque speciali instructione circa res. quas scire vel facere debet.

1808. **Principium.** Confessarius tenetur ante absolutionem poenitentes ea docere, quae hic et nunc necessaria sunt ad sacramentum rite suscipiendum ; ac prudenter eos monere, \dstringitur enim, vi muneris, ea praestare, quae poenitentes in via salutis dirigant et virtutem sacramenti in tuto collocent. Itaque :

1° Confessarius tenetur *instruere* poenitentem, cum prudenter judicat illum necessaria ad salutem ignorare. Ratio est, quia qui tali laborat ignorantia, non est capax absolutionis (cfr. n. 427). Statuit etiam *Rit. Rom.* (Tit. III, c. 1, n. 14) : Si vero Confessarius ...cognoverit poenitentem ignorare christianae fidei rudimenta, si tempus suppetat, eum breviter instruat de articulis fidei, et aliis ad salutem cognitu necessariis. »

Xec raro hodiernis temporibus evenit, ut in tanta rerum divinarum incuria homines, ceteroquin liberaliter educati, in istiusmodi ignorantia versentur. — Xon tamen *longa instructio* requiritur. Sufficit ut absolvendus principalia mysteria edoceatur, et illa, quae ad sacramentum hic et nunc rite suscipiendum, spectant. Ad cetera de praecepto scitu necessaria quod attinet, satis est. si proponat ea ab aliis addiscere, saltem quoad substantiam. Confessarii autem, qui vero spiritu caritatis ducuntur, non recusant eos docere per seipsos (II. Ap., XVI. 105).

2° Confessarius tenetur prudenter *monere* poenitentem de gravitate peccatorum et de variis ejus obligationibus¹. Ratio patet. Hujusmodi obligationes sunt : obligatio restituendi famam, honorem. aut bona ; obligatio vitandi periculosas occasiones ; obligatio deponendi odium, reparandi scandalum, faciendi correctionem fraternam, erogandi eleemosynam juxta suam conditionem, etc. ; item obligationes proprii status. Diximus *prudenter*, ne videlicet poenitenti magis noceat, quam prosit (\ l. 608, 609).

¹ IMcimu* i n«»n \ Confessarium non moveatur, &i fructu- monitioni* non illko colliuit. ut m«»\ dicemus n ISIO, Reg

ad η. 1810: B
 Qui bon
 nendus est, ex
 erga insum noe
 Si fruc
 confessorius n
 tentis ab inso
 ut nenitens se
 reddat Titio q
 Nec obstat nra
 Monitio
 a. si si
 b. si in
 cere esset err
 bot quam inter
 non petere pot
 si ig
 da, vel ignora
 naliter neccar
 .faciendi tu?

ingenio, ab ejus instructione, a mono sest- r p n V V W a n d f -
 conjecturis ; cavendo tamen, ne det ei occasionem dubitandi, et inferat malam
 fidem, qua antea carebat. Cfr. *Berardi*, Praxis, η. 226 seqq.

is 10. Régulai monitionis, *sen correctionis, ad mentem S. V-*
phunsi (VI, 610-616 ; II. Ap., XVI, 106 seqq.) *sunt séquentes* :

K e g i l a la. Admonendus est. poenitens, etiamsi nullus emenda-
 tionis fructus speretur, *quoties laborat ignorantia* v i n c i b i l i. Qui
 enim tali laborat ignorantia, versatur saltem in proximo periculo
 peccandi formaliter, propterea quod operatur cum dubio practico.
 vel ex ignorantia culpabili. Proinde, admonitio non potest nocere ;
 et potest prodesse, quandoquidem avertit grave damnum a poeni-
 tente, et contingere potest, ut monitio postea optatos suos fructus
 gignat '. I nde haec quoque concludas :

a) Quoties poenitens, non mero quidem scrupulo, sed *gravi dubio* pressus,
 <onfessarinin *interrogat*, confessarius *tenetur* veritatem patefacere, nec potest
 dissimulare . quia quod poenitens antea ex ignorantia faciebat, hoc idem faciet
 post interrogationem, innixus confessarii testimonio. Nec tamen confessarius
 plus respondere debet (piam interrogatur : v. gr. si quis, obstrictus voto cas-
 titatis, interroget, an matrimonium, propter votum, fuerit invalidum, respon-
 deat negative, tacendo de debito ; si quaerat, an debeat conjugi debitum red-
 den. respondeat affirmative, tacendo de petitione, b) Admonendus est similiter
 poenitens, quoties ejus ignorantia versatur circa ea quae *diu ignorare non*
potest, maxime si vilius progressu temporis crescat ac difficilius extirpetur.
 Sii impuberes, qui habitum pollutionis contrahere incipiunt, fortiter admo-
 nendi sunt, etsi in aliqua bona fide reperiuntur. Et idem dicendum de illis, qui

' Iliclmus : avertit *orare* damnum, scii, periculum peccati mortalis. Potest utique, post
 monitionem, periculum peccati venialis quandoque excrescere, v. ur. in conjugibus, qui
 -lepius ea facient quibus antea, ratione conscientiae erroneae, rarius indulgebant.

1809. — *Quatuor autem confessarius adhibeat cautelas:*

1° Ne ul mortale traducat id, de quo inter DD. *manque probabiliter* disputatur. utrum tale sit (cfr. n. 337).

2° Antequam poenitenti faciat conscientiam de mortali, salis certus sit. quod *rite intellexerit* sensum ejus verborum ; non raro enim poenitentes talibus utuntur expressionibus quae prima fronte videntur indicare mortalia, dum revera de mortali nullo modo agitur. Sic. v. gr.. cum poenitens dicit : *habeo odium contra meum vicinum*, agitur aliquando de sola displicentia et antipathia inevitabili, propter aliquam injuriam acceptam. Idem quandoque accidit in puellis, quae dicunt : *habui malas cogitationes : feci malos sermones cum aliis puellis : commisi immodestias*, etc. ; vel in pueris, (pii dicunt : *feci res turpes, foedas*, etc. (cfr. n. 180(5).

3° Attendat, an peccatum, a poenitente vere commissum, *vere* etiam sit *mortale*. Sic imprudenter ageret confessarius, si, audiens poenitentem se accusantem de aliquo peccato contra sextum praeceptum, statim et in omni casu eum argueret de mortali. Quamvis enim verissimum sit principium, in materia venerea non dari parvitatem materiae, id tamen intelligendum est sensu, quo diximus n. 768 et 769.

4° Attendat, num forte poenitens sit *in bona fide*, quatenus scilicet id, quod facit, sit quidem in se peccatum mortale, sed ille putet se, vel nihil mali facere, vel peccare tantummodo venialiter. Id vero quaeret a naturali poenitentis ingenio, ab ejus instructione, a modo sese exprimendi, et similibus probabilibus conjecturis ; cavendo tamen, ne det ei occasionem dubitandi, et inferat malam fidem, qua antea carebat. Cfr. *Berardi*. Praxis, η. 226 seqq.

ISIO. Regulae monitionis, seu correctionis, ad mentem S. Alphonsi (VI, 610-616 ; II. Ap., XVI, 106 seqq.) sunt sequentes :

Regula 1a. Admonendus est poenitens, etiamsi nullus emendationis fructus speretur, *quoties labora!* *ignorantia* vincibile Qui enim tali laborat ignorantia, versatur saltem in proximo periculo peccandi formaliter, propterea quod operatur cum dubio praeterico. vel ex ignorantia culpabili. Proinde, admonitio non potest nocere ; et potest prodesse, quandoquidem avertit grave damnum a poenitente, et contingere potest, ut monitio postea optatos suos fructus gignat. Inde haec quoque concludas :

a) Quoties poenitens, non mero quidem scrupulo, sed *gravi dubio* pressus, confessarium *interrogat*, confessarius *tenetur* veritatem patefacere, nec potest dissimulare ; quia quod poenitens antea ex ignorantia faciebat, hoc idem faciet post interrogationem, innixus confessarii testimonio. Nec tamen confessarius plus respondere debet quam interrogatur : v. gr. si quis, obstrictus voto castitatis, interroget, an matrimonium, propter votum, fuerit invalidum, respondeat negative, tacendo de debito ; si quaerat, an debeat conjugi debitum reddere. respondeat affirmative, tacendo de petitione, b) Admonendus est similiter poenitens, quoties ejus ignorantia versatur circa ea quae *diu ignorare non potest*, maxime si vitium progressu temporis crescat ac difficilius extirpetur. Sic impuberes, qui habitum pollutionis contrahere incipiunt, fortiter admonendi sunt, etsi in aliqua bona fide reperiantur. Et idem dicendum de illis, qui

¹ bicliniis avertit grave damnum, scii, periculum peccati mortalis. Potest utique, post monitionem, periculum peccati venialis quandoque excrescere, v. gr. in conjugibus. qui ² ii-pius ea facient quibus antea, ratione conscientiae erroneae, rarius indulgebant.

forsan in bona fide matrimonium mere *civile* contraxissent, c) Tandem admonendus est, quoties, praetermissa admonitione, remansurus esset *in occasione proxima* peccati formalis.

Regula 2a. Admonendus est poenitens, licet invincibili ignorantia laboret, *quoties emendationis fructus speratur*. — Inde quamvis non statim obtemperaturus praevideatur, admonitio tamen non omittenda est, si spes sit fore ut brevi obtemperet; fieri enim quandoque solet, ut poenitens, initio conturbatus animo, correctionem respuat; postea vero, mente sedata, eandem cum fructu recogitet.

Diximus *quoties speratur fructus*. Si enim ex monitione nullus fructus speratur, confessarius perse loquendo (i. e. nisi urgeat alia ratio, v. gr. boni publici), *tenetur monitionem omittere*, et poenitentem in sua bona fide relinquere. Unde, ut dicemus n. 2081, 3° « si confessarius noverit poenitentem invalide contraxisse matrimonium, ob aliquod impedimentum *occultum*, et periculum sil infamiae, scandali aut incontinentiae, si nullitalem manifestet, debet illum relinquere in bona fide, donec obtineatur dispensatio »¹. Item, omittenda est monitio de facienda restitutione, de reparanda fama, etc., si confessarius futurum esse praevideat, ut poenitens, (pii est in bona fide, monitioni non obtemperet. — Ratio validissima est, quia ex duobus malis minus permittendum est. Quare, in hoc casu, debet confessarius tacere, et (veritatem rei non aperiendo) permittere in poenitente peccatum materiale, " eo quod unum peccatum formale omnibus praeponderat materialibus peccatis ». Cfr. S. Doctorem, III, 682, q. 2.

In dubio autem, an monitio sit profutura vel obfutura, *omittenda est*; ob jam allatam rationem, quia nempe peccata formalia sunt potius cavenda (piam materialia. — Diximus *in dubio*: quia si *probabilius* profutura sit monitio, adhuc facienda est. Bene advertunt Viva et Roncaglia, *non facile* judicandum, quod poenitens, cognita veritate, monitioni non obtemperabit » (VI, 614, 616).

Regula 3ta. Admonendus est poenitens, etiam indispositus, quoties, admonitione omissa, *damnum redundaret contra bonum commune spirituale*. — Ratio est, quia tunc confessarius, cum ipse constitutus sit minister in bonum reipublicae Christianae, tenetur praeferre bonum publicum bono privato poenitentis (Praxis, n. 9). Nec obstat, quod admonitio hic et nunc inutiliter fieri videatur, vel etiam cum scandalo poenitentis: nam talis poenitens, cum videbit postea se a nemine absolvi, facilius emendabitur: et inierim cessabit aliorum scandalum, cum videbunt illum ad sacramenta non admitti.

Hinc: a) Omnino admonendi sunt principes, gubernatores, Episcopi, praefati, parochi, heri, (pii proprio officio quoad sibi subditos desunt. Ratio est, tum quia horum ignorantia non facile supponenda est invincibilis (cum quisque teneatur scire obvias sui muneris obligationes) . tum quia horum ignorantia, etiam

¹ Occasione hujus dubii quaerit. S. Doctor, ultrius confessarius, qui solus noverit matrimonii invaliditatem» possit obligare conjugem ul debitum reddentium, si hac de re Interrogatur, — et respondet: negative; in genere tantum dicere poterit quod conjuges ad hoc teneantur (VI. MI ;ed. 4ta. II p. 636)

invincibilis, semper damno erit communitati, dum facili negotio alii putare possunt sibi licere, quod vident a Superioribus factitari ». *b)* Ob hanc eandem rationem admonendi sunt, ut docet Benedictus XIV, qui *crebro sacramenta suscipiunt*, ne scilicet licitum judicetur ab aliis, quod ab his impune exerceri animadvertitur (Praxis, l. c.). — Praeterea, bene addit Lugo, quod si confessarius *rationabiliter dubitet*, an hujusmodi poenitentes suo debito satisfaciant, tenetur eos de illo interrogare (VI, 615). *c)* Admonendi sunt similiter poenitentes, quoties silentium confessoriorum foret causa, cur aliquod falsum dogma, sive contra fidem, sive contra legem Dei vel Ecclesiae, sensim in populum spargeretur: ut si crederetur aut diceretur, quaedam illicita (v. gr. lectionem pravorum librorum, frequentationem modernarum chorearum, ingressum in sectam massonicam) non esse illicita, eo quod confessarii parum eis adversari videantur.

Si qua autem admonitio facienda est, et valde timetur ne poenitens eam in malam partem accipiat, potest illa quandoque ad tempus magis opportunum remitti casu nempe quo damnum spirituale publicum hic et nunc non imminet. Sunt etiam plures AA., qui tunc poenitentem, nonnisi *post datam absolutionem*, obscurioribus verbis admonendum esse opinantur. Nec rejicienda videtur haec opinio, modo intelligatur de solo casu, quo una ex parte poenitens desperatur clarae admonitioni obsecuturus, et altera ex parte nullus bonus effectus, ex denegata absolutione, emanaturus praevidetur. Cfr. etiam n. 1789, Reg. 3a, fin. : *Ami du CL*, 1911, p. 539.

§ 1. De obligatione bene disponendi poenitentem.

ISII. — *Principium*. Confessarius tenetur, quantum potest, rite disponere poenitentem qui aequedit indispositus. Hoc exigit sive bonum poenitentis sive reverentia sacramento debita. — Ad rem sic 5. *Alphonsus* (VI, 608) : » Nescio, inquit, quomodo a culpa excusari possint desides illi confessarii, qui, statim ac noverint poenitentem non satis dispositum, dimittunt, nulla aut valde modica praemissa diligentia ad eum curandum. Dico enim, quod confessarius tenetur, *et rigurosa obligatione caritatis*, eum disponere, quantum valet, exponendo ipsi deformitatem peccati, valorem divinae gratiae, periculum damnationis et similia, etiamsi multum temporis in hoc impendere debeat ».

Nec ei curae esse debet, quod *alii poenitentes expectent* : nam tunc confessarius non tenetur attendere ad bonum aliorum, sed tantum sui poenitentis, pro quo tantum ille tunc, non vero pro aliis, rationem est Deo redditurus ». — Quod si poenitens convenienter *dispositus* accedat, sullicit ut confessarius eum ad renovandum actum doloris ac firmi propositi adhorletur. — Illaque *in specie* norma conveniens ad magis explanandum principium enuntiatur, haec erit :

1812. — *Confessarius debet potissimum tria attendere ; nimirum : poenitentem corripere, movere ad contritionem, eique indicare media, quibus sancta perseverantia oblinetur*. Haec expresse quoque a *Rituali Horn*, innuuntur (Tit. III, c. 1, n. 18) et sic explanat S. *Alphonsus* :

debitas *animadversiones* faciendas procedat. Et quamvis ipse, tanquam pater, debeat in caritate poenitentes auscultare, tamen *ut medicus* tenetur, quantum opus est, eos monere et corrigere, eos praesertim qui, multis mortalibus gravati, ad poenitentiae sacramentum raro accedunt. Et hoc munus etiam adimplere debet, si poenitens aliqua illustri fulgeat qualitate (nimirum, si fuerit magistratus, princeps, sacerdos, parochus, aut praelatus), si de aliqua sui muneris omissione sine nimio animi sensu se accusaret ».

Immo, reprehendendi sunt *et ipsi ferventes*, cum in negligentiam incidunt, ut copiosiore ex sacramento fructum reportent. Ait *Benedictus XIV* (Bulla *apostolica*. § 22), confessarii admonitiones concionibus ipsis esse efficaciores : et jure merito, quia concionatorem latent circumstantiae particulares, quae confessario aperte innotescunt, ideoque melius poterit debitas adhibere animadversiones, et remedia, quae morbis expediunt, applicare » (II. Ap., XX I, 107).

2° « Post debitas correctiones, sive monitiones, praestat, ut laboretur ad disponendum poenitentem ad absolutionem per actus *veri doloris* et *propositi*. Quocirca monitos esse volo confessarios *perpaucos* esse illos poenitentes, praesertim rudes, qui, praeposito actu doloris, ad confitendum accedunt. Nonnulli confessarii putant se satis suo muneri fecisse, si duntaxat hujusmodi poenitentes sequenti modo interrogent : *Eia, postulasne a Deo veniam de omnibus his.* (quod revera non est verus actus doloris) ; *an te poenilet ei corde omnium peccatorum ?* Et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur. Totum ah hoc aliud est bonorum confessoriorum institutum ; hi enim in primis elaborant, ut poenitentes (sermo est de iis qui lethalibus tenentur) verum dolorem et detestationem peccatorum concipiant » (Praxis, n. 10).

Hunc in linem. confessarius exponat in primis motiva *attritionis* poenitentis convenientia : «alia sunt deformitas peccati, valor divinae gratiae, periculum damnationis per mortem improvisam incurrendae, etc. : dein motiva *contritionis*.. infinitam scilicet Dei bonitatem per peccatum laesam. Spiritum Sanctum contristatum, amabile cor Jesu moerore confectum, et similia. Poenitentem adhortetur ut dolorem eliciat . immo saepe cum ipso contritionis formulam pronuntiet. — Quod si poenitens solum venialibus inquinatus sit, recale dicta n. 1648, q. II et III.

3° Ad consulendum poenitentis perseverantiae, earumque tutandam. debet confessarius, qua medicus, ipsi assignare *remedia* tum *generalia*, tum *particularia*, quae periculum relapsus propulsant, eumque in sanctis propositis confirmant.

u) I Remedia generalia, omnibus insinuanda, sunt . timor erga Deum, cum ipse ad hunc solum linem nos creaverit. Et curetur pariter, ut poenitens cognoscat pacem interiorum, qua donantur qui Dei amicitia fruuntur, et infernum

quem ante tempus experiuntur qui alieni sunt a Deo ; addita pernicie temporali, quam frequenter serum trahit peccatum. *Oratio*, i. e. saepe se commendare Beatae Virgini, rosarium recitando : se commendare Angelo custodi, et alicui sancto peculiari protectori. *Frequentia sacramentorum*, et. si unquam in aliquod peccatum mortale inciderit, statim confiteri. *Veritatum aeternarum consideratio*, et prae ceteris consideratio *mortis*: et patribus familias insinuanda est quotidiana mentalis oratio (vel pia lectio) in communi cum familia, mi saltem rosarium cum filiis. *Dei praesentia*, cum urget tentatio, dicendo : Deus me videt. Quolibet veSpere *conscientiam scrutari*, cum animi dolore et proposito. — *Saecularibus*, ut in aliqua congregatione se adseribant ; *sacerdotibus* oratio mentalis et gratiarum actiones post missam et ut perlegant saltem aliquem libellum spiritualem, ante et post missam » (Praxis, n. 15).

b) Remedia autem pauciori iustitia assignabuntur pro vitiorum diversitate : v.gr. illi, qui *aliquo odio* tenetur, insinuetur ut quotidie commendet Deo illum quem odit, recitando pro ipso orationem dominicalem et salutationem angelicam : et cum se turbari sentit memoria injuriae sibi illatae, reminiscatur contumeliarum quibus ipse Deum affecit. Illi, qui *in peccata turpia* prolapsus est, injungatur ut otium vitet, malos socios et pravas occasiones aufugiat. — Illi, qui *habitu pravum* per longum tempus contraxit in hoc vitio, praescribatur ut non solum vitet occasiones proximas, sed etiam quasdam remotas, quae sibi tam debili ad resistendum factae sunt tanquam proximae » (ib., n. 16). Potissimum autem curet confessarius, ut frequenter communicet ; quia Eucharistia dicitur : *Vinum germinans virgines*. Cfr. dicenda n. 1832.

§ 5. De obligatione dandi, vel negandi, VEL DIFFERENDI ABSOLUTIONEM.

Postquam confessarius poenitentes edocuit et rite disponere conatus est, superest ut de absolutione luto impertienda secum cogitet.

Gravia sunt hac super re monita docti et pii C. *Bellarmini*: Non esset tanta facilitas peccandi, si non esset tanta facilitas absolvendi (ap. *Xouv. llev. Théol.*, 31, p. 358). Cui facilitati nullum favent quaedam axiomata, quae quidem in omnium ore sunt, in tantum vero evadent norma recti, in quantum recte et opportune applicantur. Ita, v. gr., communiter dicitur : Poenitenti credendum tam pro se quam contra se ; — confessus, ergo contritus ; — sacramenta propter homines. Cfr. cit. periodicum, vol. 38, p. 5-17 ; 82-94 ; et praesertim *Card. Van Bossum*, in op. de Judic. sacrament, contra Pighi, passim.

Praemisso autem principio generali, normas magis speciales pro *diversis* poenitentium statibus absque mora indicabimus, ac deinde distincte quid sit agendum confessario *tanquam judici* et *tanquam medico* notabimus.

1813. **Principium.** 1. Confessarius tenetur dijudicare, saltem cum morali certitudine late dicta, dispositiones poenitentium. Ratio, post ea quae de munere confessarii diximus, satis patet. Judicis enim personam sustinet, ut dicit can. 888, § 1 : unde ejus est cognoscere causam ; constituitur minister sacramenti, quod non nisi dignis praebendum est.

Diximus : *Saltem cum morali certitudine* ; etenim, in hoc sacramento. cum materia sit moralis, sufficit *certitudo moralis*, sive respectiva, id est *prudens probabilitas de animi statu*, cui non contradicit, ex alia parte, *prudens suspicio indispositionis* (VI, 461 ; Praxis, n. 75). Ita theologi quasi communiter (cfr. 7^a *Ter llaar*, de Occas, et Recid. n. 390-425).

Catechismus Romanus idem satis innuit : « Si, audita confessione, sacerdos judicaverit, nec in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit ». — Unde, prorsus rejicienda est sententia eorum qui dicunt : sacerdotem debere sibi efformare iudicium *ex solis poenitentium assertis*, et non aliunde (piam ex poenitente. Cfr. quae scribit Card. Van Rossum, o. c., p. 30 ; vide Rit., tit. III, c. 1, n. 23.

U b e r i o r e x p l a n a t i o p r i n c i p i i . 1° In tres classes dividi possunt poenitentes, de quorum absolutione agitur : alii sunt *certe dispositi* ; alii, *certe indispositi* ; inter hos duos stant *dubie dispositi*.

a) *Certe dispositi* sunt illi, qui praebent seriam probabilitatem de dispositione, exclusa prudenti suspitione indispositionis. b) *Certe indispositi* apparent, contra quos exurgit seria probabilitas de absentia contritionis et firmi propositi, quam non destruit prudens suspicio de bona dispositione, c) *Dubie dispositi* sunt illi, coram quibus anceps remanet confessarius, eo quod, licet praebeant aliqua signa dispositionis, tamen vere prudens suspicio indispositionis adest. — Praeter hos, alii dari possunt poenitentes, quos potius *incapaces* vocare libet, eo quod, v. gr., carent usu rationis, ignorant mysteria, ve) non praebent materiam sufficientem, aut non sunt inoraliter praesentes.

2° Signa certae dispositionis sunt vel ordinaria vel extraordinaria. — *Ordinaria signa* sunt ipsa confessio more solito instituta, et protestatio poenitentis asserentis se dolere ac proponere *. De se praesumptio est in favorem poenitentis, et ipsi credendum est. quando nihil obstat in contrarium (Praxis, n. 71) — *Extraordinaria signa* sunt ea, quae peccatorum accusationem ordinario modo institutam vel *praecedunt* vel *comitantur*, ita ut, praeter ea (piae communiter adsunt, addatur aliquid *novum* et *speciale*, quod haesitationem confessarii destruit, et iudicium prudens de dispositione poenitentis fundat. Fieri enim potest, ut poenitentis assertio de dolore et firmo proposito impugnetur in mente confessarii propter poenitentis agendi modum... unde *vere anceps existit confessarius*, et impossibile fit *prudens indicium* de dispositione sui poenitentis. Accedente autem signo extraordinario, dubia evanescent. et collatio absolutionis tuta conscientia perficitur (VI, 459).

* Xota quae docet S. *Alphowus* (Π. Αρ., XV I, 112) : in poenitente non requiri dispositionem interpretari fahraw, nempe quod, 'I Ilk' in tali v« l tall rerum conflictu reperiretur, non peccare t. Sutticit in poenitente ea actualia dispositi quia hic *pl nunc* statuat non amplius peccare in quocumque c.h i in genere. Nec obstat quod e^ct Indhpositus interpretative, nempe si monitus fubset (cfr. jam dicta n. 1810, Rcg. >).

ad η. 1813,1

Si sol
etiam ex alt
prudens form
causa uronor
sacramenti,
cuc tamen e
existinatur

Nullat
agatur de ma
sneciali net
ouan solidam

Ration
sa cramentum

Quare
-Alph, tuetur
tentem esse
ralem certit.
obstet, vel
dispositioni

---- -, ... · -»/. v-ircu *fiacc* autem animadverte :

1° Studium emendationis nonnunquam stare potest cum modica emendatione, *ob speciales emendationis di/Jicultates*, quae provenire possunt : *a)* ex habitu valde radicato, quippe qui magnos conatus exigit ; *b)* ex tentationibus assiduis et vehementibus, quia hominem irretiunt ; *c)* ex indole valde levi et volubili, quae adolescentium maxime propria est, et qua fit ut pari facilitate ad bonum ac ad malum transeant ; *d)* ex facilitate, qua aliqua peccata committuntur, puta peccata cordis el oris » (*Berardi*, Praxis, η. 67).

2° Spontaneitas confessionis in iis praesertim regionibus praesumenda est, in quibus fides elanguit ; ibi enim respectus humanus ad suscipienda sacramenta non impellit, sicut in aliis in quibus viget religio ; sed potius ab iisdem retrahit. — Ceterum, in hujusmodi etiam regionibus, non desunt qui, ex sola consuetudine, vel ex aliis naturalibus motivis, ad sacrum tribunal accedunt (*Vind. Alph.*, II, p. 402).

3° Tempore missionis, quae prospere cedit, recidivi ut plurimum solent esse rite dispositi, si concionibus diligenter intervenerint, et hoc tempore a peccato abstinuerint » (*Berardi*, l. c., n. 81).

3° Signa certae indispositionis praebent, ex Kit. Rom. (l. c., n. 23):

Qui nulla dant signa doloris ; qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo *peccata derelinquere*, et vitam in melius emendare *nolunt* ; aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant et scandalum tollant » ; et generatim, quicumque gravem obligationem cognitam implere renuunt.

pacēs vocare libet, eo quod, v. gr., carent usu rationis, ignurunt,
vel non praebent materiam sufficientem, aut non sunt moraliter praesentes.

2° Signa certae dispositionis sunt vel ordinaria vel extraordinaria. — Ordinaria signa sunt ipsa confessio more solito instituta, et protestatio poenitentis asserentis se dolere ac proponere * De se praesumptio est in favorem poenitentis, et ipsi credendum est, (quando nihil obstat in contrarium (Praxis, n. 71) — Extraordinaria signa sunt ea, quae peccatorum accusationem ordinario modo institutam vel *praecedunt* vel *comitantur*, ita ut, praeter ea typicae communiter adsunt, addatur aliquid *novum* et *speciale*, quod haesitationem confessarii destruit, et iudicium prudens de dispositione poenitentis fundat. Fieri enim potest, ut poenitentis assertio de dolore et firmo proposito impugnetur in mente confessarii propter poenitentis agendi modum... unde *vere anceps existit confessarius*, et impossibile fit *prudens iudicium* de dispositione sui poenitentis. Accedente autem signo extraordinario, dubia evanescent, et collatio absolutionis lita conscientia perficitur (VI, 459).

* NoU quae docet > ΑΙρ/ιυη-ux (II. \p., XVI, 112) : in pocnilcnte non requiri düposilto· non ml«rpr lohrar/t nempe quou. ‡ ille in tali \el tal» rerum conflictu repenrctur. non pccan' Sudi p m nitente < i actuali dKposht : qua hic *et nunc* statuatur non amplius peo care in quocumque casu In renere. Nec ob< at quod «-?el In Hspositu interpretative, nempe si monitu. fui^et (cfr. jam dicta n. 1810, Reg. 21).

Cap. ill. — De obligationibus confess?

Re vera, juxta A'. *Alphonsum* (Praxis, n. 71), signa *extraordinario* ad duo capita revocari possunt, quae sunt : aliquod emendationis studium, — specialis manifestatio doloris ; deficiente primo, adesse poterit secundum.

al *Aliquod emendationis studium*, puta : — *Adhibitio mediorum*, v. gr. si poenitens diligenter occasionem vitaverit ; media a confessorio praescripta executioni mandaverit : preces, eleemosynas, etc. adhibuerit, ad vilius exstirpandum. — *Perseverantia per aliquod tempus*, v. gr. absolute loquendo, per tres fere hebdomades, vel relative ad tentationes, per unam alteramve hebdomadem, cum antea solebat pluries in hebdomade prolabi. Ea continentia contingere potest post confessionem, quod melius signum est, vel etiam antequam ad confessionem accedat, ut se ad eam disponeret. — *Difficilior* aut *rarior lapsus*; difficilior, i. e. post notabilem resistantiam ; rarior, nempe in iisdem occasionibus et tentationibus. — *Implctio alicujus difficilis obligationis*, ut, v. gr., restitutionis, reparationis famae proximi, etc.

b) *Aliqua specialis manifestatio doloris*, puta : *Lacrimae* et suspiria, saltem ut plurimum, sed praesertim cordialia verba. — *Spontanea confessio* facta non ex usu, sed ex impulsu interno gratiae, ut divina amicitia recipiatur, maxime si accedit longum iter, jactura lucris notabilis, grave incommodum, magnus conflictus internus, vel externus. — *Impulsus externus gratiae*, in aliquo extraordinario eventu, v. gr. ob concionem auditam, ob mortem amici, ob metum imminentis flagelli. — *Confessio peccatorum prius celatorum*. — Significatio *novae cognitionis* sui peccati, aut periculi damnationis. — *Postulatio mediorum emendationis* et similia : puta (si poenitens dicat se poenituisse statim post peccatum, si cupiat satisfacere, si magnam poenitentiam bono animo acceptet, si protesletur ex seipso malle mori quam relabi ». — Ex ejusmodi signis recte colligitur poenitentem non ore tantum, sed ex animo asserere dolorem et propositum (VI, 460, 505 ; Praxis, n. 74). Circa haec autem animadvertite :

1° Studium emendationis nonnunquam stare potest cum modica emendatione, ob speciales emendationis difficultates, quae provenire possunt : a) ex habitu valde radicato, quippe qui magnos conatus exigit ; b) ex tentationibus assiduis et vehementibus, quia hominem irretiunt ; c) ex indole valde levi et volubili, quae adolescentium maxime propria est, et quae fit ut pari facilitate ad bonum ac ad malum transeant ; d) ex facilitate, qua aliqua peccata committuntur, puta peccata cordis et oris » (Berardi, Praxis, n. 67).

2° Spontaneitas confessionis in iis praesertim regionibus praesumenda est, in quibus fides elanguit ; ibi enim respectus humanus ad suscipienda sacramenta non impellit, sicut in aliis in quibus viget religio : sed potius ab iisdem retrahit. — Ceterum, in hujusmodi etiam regionibus, non desunt qui, ex sola consuetudine, vel ex aliis naturalibus motivis, ad sacrum tribunal accedunt (Vind. Alph., II, p. 402).

3° Tempore missionis, quae prospere cedit, recidivi ut plurimum solent esse rite dispositi, si concionibus diligenter intervenerint, et hoc tempore a peccato abstinuerint » (Berardi, l. c., n. 81).

3° Signa certae indispositionis praebent, ex Rit. Rom. (l. c., n. 23):

Qui nulla dant signa doloris ; qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt ; aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant et scandalum tollant » ; et generatim, quicumque gravem obligationem cognitam implere renuunt.

4° Signa dubiae dispositionis afferunt : *a*) qui accedunt ad sacrum tribunal coacti, vel ex humana lanium consideratione, vel sim? ulla praeparatione ; *b*) qui confitentur sine ullo humilitatis sensu, sua peccata historice et quasi jocose narrando, vel sine ulla submissione ad confessariuin, suam scilicet excusando pravam agendi rationem, alios accusando, etc. ; *c*) qui vocibus utuntur astutis, quaerentes magis obtegere quam exponere peccata, aut ea non confitentes, nisi cum fuerint per industriam confessarii detecta ; *d*) qui valde sunt difficiles in acceptandis poenitentiis et remediis peccatorum necessariis ; *e*) qui demum, remediis neglectis, in pravum habitum relapsi sunt, postquam a confessario admoniti jam fuerint (*Bender*, Compend., η. 455). Vide infra n. 1828.

1814. — 11. Confessarius, quatenus est iudex, absolutionem dare debet poenitentibus capacibus et rite dispositis l.

Est obligatio *justitiae* ; et ratio est, - quia poenitens, facta confessione, cum sit dispositus, habet /ns *strictum* ad absolutionem ; (piam denegando, confessarius gravem illi injuriam irrogaret, tum quia privaret eum gratia sacramenti, tum quia obligaret ad magnum onus subeundum, nempe ad repetenda apud alterum sua gravia peccata) (VI, 604). Idem *certo certius* apparet ex can. 886.

Praeterea, eo ipso quod confessarius se paratum ostendit ad confessionem excipiendam, cum poenitente tacitum init contractum, cui stare debet. Irrationabilis tamen denegatio absolutionis erit tantummodo peccatum leve, si poenitens nonnisi materiam liberam accusat.

1815. 111. Confessarius, quatenus est iudex, absolutionem denegare debet incapacibus et certe indispositis. Sacramenta enim administrare, ubi desunt conditiones essentielles, grande est sacrilegium et saepe etiam gravissima poenitentis deceptio, cum nempe ex recepta absolutione invalida majus aeternae damnationis periculum incurrat.

Attamen, indispositis quandoque sola dari potest *benedictio*, si positiva et manifesta absolutionis denegatio ob causas graves omitti debeat (recolle dicta η. IV39 et 1807). Gravia sunt hac super re monita *S. Alphonsi* (Praxis, n. 173. 181 seqq.) . Sit inflexibilis confessarius in differenda vel deneganda absolutione, quoties oportet ; praesertim cum sacerdotibus et ordinandis. — Sit caritate plenus tum elhciendo pro viribus, ut poenitens indispositus *fiat dispositu* . tum dimittendo dulcibus verbis, quem absolvere nequit, ut istum redire non pigeat (cfr. n. 1793, 3°). ■

¹ nonum poenitentis dilationem dMiluttonis in aliquo casu admittere posse, non negamus (ctr. n. 1811). sed tunc eimfc—ann- officio medici (ungitur, ad nonnam exceptionis.

1M6. — IV. Confessarius, quatenus est iudex, tenetur absolutionem differre poenitenti dubie disposito, nisi adsit gravis causa, ob quam absolutio sub conditione impertiri possit. Ratio *primae* partis est, quia alias confessarius sacramentum exponeret periculo nuditatis ; et ideo se quoque, grave sacrilegium committendi. Ratio *seenudae* partis est, quia sacramenta propter homines sunt, ideoque, in casu quo hominis salus periclitatur, omni meliori quo fieri potest modo administranda sunt ; irreverentia autem cui exponitur sacramentum, tollitur per justam causam et conditionem (singulos casus vide sub n. 1663, 3°, et 1664, ubi de forma conditionalia). Hoc autem animadvertas :

1° Dilatio absolutionis, *quando adhiberi potest*, efficacissimum remedium est ; somnolentos enim excutit, ne in somnum incidant mortis ; illusos a fallacia peccati quasi carbunculus excitat, ut aperiant oculos et periculosum suum statum cognoscant. — Etiamsi non ad eundem confessarium redirent, non inutilis est *justa* et *prudens* dilatio ; quia, sicut monitio fortis, erit germen reflexionis et conversionis, quod faciet fructum tempore suo (*Vind. Alph.*, II, p. 422}. Dictum est : *quando adhiberi potest*; nam inter poenitentes dubie dispositos quidam reperiuntur qui dimissi non redirent, et in peccatis suis tabescerent, quamvis non sit ipsis impossibile, ut melius se disponant. Isti debent potius absolvi sub conditione (VI, 432 ; Praxis, n. 72).

2° Dilatio debet esse *brevis*, i. e. per octo vel decem dies, si peccatum procedit ex fragilitate *intrinseca* ; immo aliquando ad tempus brevius, v. gr. ad diem, vel horam, vel (diam ad horae quadrantem. — Si vero ex causa *extrinseca*, v. gr. ex occasione proxima procedit, dilatio longior esse potest, v. gr. 15 dierum vel diutius, si ex circumstantiis requiritur (cfr. n. 1831).

181λ V. Confessarius, quatenus medici officio fungitur, poenitenti. etiam rite disposito, absolutionem quandoque differat. Ita se geret, quoties dilationem ejus emendationi ac saluti necessario utilem esse prudenter judicat.

Ratio esi, ait §'. *Alphonsus* (I, 462), quia poenitens, quamvis habeat jus ad absolutionem ratione « confessionis peractae, *non tamen habet jus ut solatini absolvatur* : confessarius enim, cui non solum iudicis sed etiam medici competit munus, bene *potest*, imo, meo iudicio, *tenetur* differre absolutionem, quando judicat tale remedium esse necessario utile saluti sui poenitentis ». Quod autem B. Poetor, hac in re, minime ab antiquorum theologorum sententia deflectat, luculenter demonstratum reperitur in *Vind. Alph.* (P. λ 1, c. 2, § 1, a. 1) et apud *7'er Haar* ([. c. thes. 20). In hac materia valent ea quae a medicis corporum vel consuluntur, vel imponuntur. Sic enim iniur contractus poenitentem inter et confessorium. Il ab isto expectet poenitens ut *toto suo munere* funga-

tnr. recte de animae statu judicans, et *remedia aptiora* adhibens. Diximus autem :

1°. *Quoties confessarius dilationem necessario utilem esse judicat*: v. gr. quando datur *probabile periculum*, ne poenitens, post acceptam absolutionem, infrangat suum propositum : ut accidit iis, qui debent restituere, denuntiationem tacere, amovere occasionem peccati, cum inimicis se reconciliare, res scitu necessarias addiscere, excutere culpabilem negligentiam, etc. — Sed hic advertendum, dilationem quandoque esse moraliter necessariam, v. gr. si remedia a longo tempore fuerint frustra adhibita ; quandoque vero eam non esse tanto necessariam. Unde patet obligationem differendi non esse in omni casu eadem. Generatim non expedit dilationem *nimis* protrahere, ut n. praec. jam diximus: eo valeat ut poenitens securius peccatum deserat. — Cfr. can. 2363 § 2, ubi legislator edicit, fidelem qui contra praescriptum c. 904 egerit, non esse absolvendum, nisi postquam obligationi satisfecerit, etc.

2° *Quoties judicat prudenter*: eo quod considerate procedendum est. Nunquam enim procrastinanda est absolutio sufficienter disposito, si dilatio magis *obfutura* quam profutura praevideatur, vel si poenitenti inde nota aut periculum infamiae enascetur. Atque idem dicendum, si, omnibus perpensis, dilatio videtur *inutilis*, aut si tale remedium *parum commode* adhiberi posset (\ I, 464). Pro diversitate autem locorum et temporum *rarius* vel *rarissime ctpeda* differre absolutionem. Sic, in magnis urbibus vel in regionibus impiis, ubi fides collapsa est, vix unquam expedire videtur, ut dilferatur absolutio ; secus alibi, ubi fides viva est. *Semper* vero servetur dispositio can. 2363 ; sci. non esse absolvendum ullo in casu falso denuntiantem de crimine sollicitationis ab incursa excommunicatione, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit et damna pro viribus reparaverit, etc.

Huit utique canon 886 : a Si confessarius dubitare nequeat de poenitentis dispositionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec deneganda nec differenda est ». Canon tamen ille, ut constat ex fontibus adnotatis, dirigitur contra rigoristorum doctrinam circa dispositiones in poenitentibus requisitas ; unde probabiliter *nihil novi* directe *statuit* neque intendit recedere a receptis apud probatos auctores sentiis, ut id *liam* ostendit *Ter Haar*, in opusc. De conferenda absol. sacramendi, el in opere : de Occas, et Recid. Sensus igitur can. praecitati etiam hic est : Si confessarius, tum ut iudex tum ut prudens medicus, dubitare nequeat de poenitentis dispositionibus, absolutionem non differat. Paulo diversam sententiam amplectitur *T. Goyeneche* (Comm. pro rei, 1927, p. 191) ; sed nobiscum *l'ermetsch-Creusen* (Ép. II, n. 162) ; *Monit. tecl.* (1927, p. 255) ; *Noldin-Schmitt* (III, n. 392), etc. J

Articulus II.

De varia obligatione confessarii erga varios poenitentes.

Inter poenitentes duplex varietas deprehendi potest : altera *nu.ium*, quae ex *interno* eorum animi statu oritur ; el altera quae provenit ex eorum *Itro vita conditione*. Hinc duplex paragraphes. W

§ 1. De obligatione confessarii erga poenitentes DIVERSOS EX STATU ANIMI.

ISIS. — Poenitentes, qui ex ipso sui animi statu ab aliis distinguuntur, possunt commode ad *septem classes* reduci, nimirum : 1° ad occasionarios ; 2° ad liabitnatos el recidivos ; 3° ad conversos ab hacresi ; i° ad scrupulosos ; 5° ad vexatos a daemone ; 6° ad poenitentes pios et devotos ; et 7° denique ad ditatos dono contemplationis.

1. De occasional'iis i.

1819. — *Definitio*. (Iccasio peccati est vel persona, vel quaelibet res externa, alliciens ad peccandum. — Constituitur igitur ex duobus : objecto extorno atque illecebroso, et propensione interna ad peccatum (cfr. n. 373).

Occasio ergo minus late se extendit quam *peniculum* peccati : v. gr. vivida interna repraesentatio periculum est. non occasio.

Divisio. Multiplex occasio distinguitur, scilicet : ratione *influxus* est remota vel proxima ; haecque est ratione *ducationis* continua vel interrupta ; ratione *agentia* voluntaria vel necessaria.

1° *Occasio remota* est illa, quae habet quidem aliquam vim alliaciendi ad peccatum, sed in qua peccandi periculum *minus probabile* est. et in qua homines plerumque non peccant.

Hanc non Unemur vitare, nisi forse *sub levi*, in quantum nempe leve inde peccandi periculum nobis immineret. — Per accidens tamen, sub gravi obligemur, casu scilicet quo grave aliis scandalum praeberetur (cfr. n. 376).

Occasio proxima est illa quae inducit *probabile* seu *grave periculum* peccandi². Est talis per se, vel per accidens, a) Dicitur occasio *per se*, seu *absolute proxima*, quando objectum externum est tale, ut *plerique homines* per illud *ut plurimum* in peccatum inducantur, v. gr. lectio valde turpis, aspectus fixus rei valde turpis,

In hoc Idem anrumentum evolvendum multum elaborarunt clari Br-ranfi (de recidivis et occas.) et *Ter linar* (de Occas, el Recid.). Consulantur quoque *Ami du Clergé* (Tabi. g(n. 1899-1908, p. 195) ; *Schitch-Rennintjer*. Pasioralthcol. cie. ; el praesertim Jam laudatum opusc. *Card. Van Rosswn*: de Iudicio sacram. ; *Acrlnus-Damen*, II, n. 467 seqq. ; *Harth*, III, n. 661 seqq. ; *B outers*, II, n. 455 seqq. ; [†] Periodica de re canonica et murali », 1932, p. 154 seqq. — [†] Apud plure- modernos alia Invenitur detlntio occasionis proximae, nostro sensu, mlnu- recla. immo periculosa. Occasio proxima (-ie illi) tunc solum datur, si impulsus ad peccandum lain fortis est, ut videatur habere quamdam *ctmjunelunem moraliter nttccWipiam* cum lapsu ; Ha ut quis in ea constitutus *•nper*, vel *f're -envr* cadat (cfr. *Uboch*, it. n. '195). S. Alphonsu» (M, 452) hanc senlentiifu rejecerat, i- cum inulti- antiquioribus theoloKls Jam docuerat, sulllccen- *conjuwti»neni oi* el <7rai i> </> *probaldhm*. Cfr. *Card. Van Hnssnnt*, op. cit. p. 28-34 ; *Ter Haar*, o. c. the-. 2 ; *Meihelbach*. III, n. 662 el 664 ; *Woufers*, II, n. 456,

habitatio cum concubina, *b*) « Occasio proxima *per accidens*, seu *relative*, est ea quae, licet respectu aliorum non sit proxima, tamen *respectu alicujus* proxima est : vel quia hic, in tali occasione, frequenter est lapsus, vel quia prudenter timeri potest quod labatur, propter experientiam cognitam suae fragilitatis » (Praxis, n. 63).

Quare, sicut occasio per se proxima, respectu ad aliquem valde pium et cautum potest esse remota ; ita contra, occasio per se remota, erit proxima respectu ad aliquem, qui factus est valde debilis et promptus ad labendum.

2° Occasio proxima *continua*, seu *in esse*, est illa, quae semper praesens est, quin quaeratur : v. gr. concubina vel ancilla, quacum (piis commoratur et peccare solet ; obscoenus liber, quem quis tenet in sua bibliotheca. — Occasio *interrupta*, seu *non in esse*, est illa, quae non semper quidem praesens est, sed facile reperitur : ut est lupanar, caupona, pravus amicus, amasius vel amasia.

3° Occasio proxima *voluntaria* est illa, quae facile vitari potest : v. gr. frequentatio ludorum, popinarum, etc. — Occasio *necessaria* est illa, quae physice vel moraliter removeri nequit : a) *physice*, puta, si quis esset in carcero etc., vel etiam in mortis articulo, non habens amplius tempus vel modum expellendi concubinam ; b) *moraliter*, si occasio dimitti nequeat, sine gravi scandalo aut sine periculo incidendi in pejus, aut sine magno detrimento in bonis vitae, famae vel fortunae (VI, 455 ; Praxis, n. 68).

Hinc adverte, occasionem *non aestimari necessariam*, si scandalum vel periculum incidendi in pejus sit leve, vel fictum et imaginarium, ut saepe accidit in hujusmodi casibus ; item si damnum vel incommodum subeundum sit parvi momenti. Inde 5. *Alphonsus* cum Sporer et Palao non excusat mediocriter divitem, qui. ne patiatur damnum centum ducatorum (hodie dicerem mille franc.), occasionem deserere nollet (ibid.).

1820. Principia. I. Confessarius debet prudenter inquirere et judicium ferre de exsistentia occasionis proximae apud poenitentem. Ratio patet. Jamvero, ut id fiat, debet attendere, tum ad *praeteritos* lapsus, tum ad *peculiares* poenitentis circumstantias, tum denique ad *communiter* contingentia.

I° Ex lapsibus *praeteritis* maxime arguenda est periculi gravitas seu probabilitas. casu quo poenitens jam ab aliquo tempore in occasione versatur, in quo jam peccavit. Porro, communior et verior sententia docet, occasionem proximam esse illam, in qua *frequenter* quis peccavit » (Praxis, n. 63j. Inquantia autem lapsuum vel relativa est vel absoluta. — *Relativa* computatur juxta numerum vicium, quibus quis occasioni fuit expositus, et aderit v. gr. si quis in duodecim visitationibus soluit peccare quinquies vel sexies ; si solutu ter aut quater in anno (eminam inviseret, et cum ea ut pluries) immo si semel in anno committeret, et nihilominus semper

peccaret. — *Absoluta* vero erit, dum numerus lapsuum, in se consideratus, notabilis est, ut si duae personae, quae singulis dominicis conveniunt, decies vel duodecies per annum labantur. — Alterutra frequentia sufficit ad constituendam occasionem proximam (VI, 452). Cfr. *Berardi*, de Occas., n. 13, 1i.

2° *Ex peculiaribus* circumstantiis poenitentis, maxime ex nota ejus fragilitate, idem judicanda est periculi gravitas~câsû quo ipse nondum vel raro in occasione versatus fuerit, vel in ea nondum peccaverit ; inconsultum enim esset exspectare lapsuum experientiam ad iudicium de periculo ferendum. Unde 5. *Alphonsus* (l. c.) : « Cum occasio externa, inquit, conjungitur cum passione vehementi vel habitu vitioso, vel forti tentatione, peccat qui eam non relinquit, etsi nondum cesserit tentationi ; quia raro accidet quod talis se continebit, si ab occasione non separetur ». Atque hinc est, cur ancilla, obnixe ab hero sollicitata, generatim teneatur ab illius domo discedere. Dicimus *generatim*; nam si esset pietati valde dedita, multum cauta, et opportuna semper remedia adhiberet, non esset absolute ad discessum adstringenda.

3° *Ex communiter* contingentibus, et ex his quidem solis, dijudicanda est periculi gravitas, cum alia specialia indicia ex ipsa poenitentis persona haberi nequeunt. Hinc sequens teneri debet regula : si qua occasio alios, in iisdem rerum adjunctis versantes, in peccandi periculum induxit, praesumendum est eandem et hunc similiter poenitentem inducturam esse. Ne vero confessarius falsis ducatur conjecturis, memor sil, *alios*, propter differentiam aetatis, status, sexus, indolis, educationis, instructionis, etc., *aliter* affici, tametsi in iisdem occasionibus versentur. — Advertendum est etiam *assuetudinem* efficere, ut non omnes aequaliter peccati illecebris excitentur. Et sic quidem evenit, ut nulla sint magis pericula assuefactis quam insuetis, propterea quia consuetudo reddit faciliorem tam consensum quam lapsum ; et vice versa, ut aliqua sint magis pericula insuetis quam assuefactis, quandoquidem, ob diuturnum usum, jam hebetiores facti sunt, vel ob usum rerum pejorum validioribus incitamenti indigeni ad acuendam libidinem. Unde §. *Alphonsus* (II. 55) de pessima quarundam feminarum consuetudine dicit : « Assuefactio efficit, ut viri ex tali visu (feminarum ubera ostendentium) minus moveantur ad concupiscentiam, prout experientia constat ». Cfr. *Berardi*, l. c. ; *Merkelbach*, 111, n. 662, B.

1821. - II. Confessarius nequit absolvere poenitentem. qui non vult remove, quantum in se est. occasionem proximam peccati. Probatur : 1° Ex Scriptura (*Eccli.*, 3, 27) : *Qui amat periculum, tu illo peribit* ; (*Matth.*, 5, 29) *Si oculus luus scandalizat te*, etc. 2° Ex pluribus propositionibus damnatis ab Innocentia XI, n. 61 : « Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, «piam potest el non vult omittere, quinimo directe et ex proposito quaerit, aut se ei ingerit ». X. 62 : Proxima occasio peccandi non est fugienda, (piando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi ». X. 63 : « Jacitum est quaerere directe occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali vel temporali nostro, vel proximo ». 3° Ex ratione : qui libere vult occasionem, in (pia probabiliter peccabit, eo ipso et implicite vult peccatum ; ideoque jam peccat, etque absolutionis indignus (cfr. n. 37'i et N. *Alph.*, \ 1, i.'>2-'k">4).

Diximus *quantum in se est*: auferendo scilicet periculum peccati : sive *physice*, i. e. removendo objectum illecebrosus externum, quando occasio est voluntaria ; sive saltem *moraliter*, i. e. sanando fragilitatem, seu proclivitatem ad malum, opportunis ac congruis remediis, quando occasio est necessaria (cfr. n. 1825). Qui ergo *nequeunt* remove occasionem, tenentur saltem eam corde vitare, eam non amando, media adhibendo, horrorem peccati augendo, etc.

IS22. — III. Confessarius, ordinarie loquendo, non absolvat poenitentem, qui versatur in occasione proxima voluntaria in esse, nisi prius ille occasionem etiam removeat. In occasionibus enim voluntariis *in esse*, dilatio usquedum (*ictu perfecta sit occasionis remotio*, est ordinarie remedium necessarium ; quia, cum haec remotio sit difficillima et arduam suiipsius victoriam exigit, ordinarium propositum ex parte poenitentis ad tantum opus non sufficiet, eo minus quod poenitentes, accepta absolutione, non tam efficaciter de fidelitate in promissis curant, ut experientia testatur. Quare peccaret Confessarius contra officium *medici*, non applicando aliquod remedium necessarium. Peccaret etiam contra officium *fudicis*, inquantum poenitentem, de infirmitate sui propositi monitum (debet autem cum monere confessarius), absolveret. Quicumque enim ad talo periculum infringendi propositum advertit, et vult nihilominus huic periculo temere se exponere, certe est indispositus : confessarius ergo vere absolveret indispositum (VI, 45 i).

Poenitens utique per confessionem acquirit jus ad absolutionem, sed illud jus explicari debet secundum naturam contractus qui initur cum confessario, ut diximus n. 1817. Celerum ipsi *Noldin-Schmitt* (III, n. 400) aiunt : « Negari n<>n potest prudentiam quandoque suadere, ut *iam statim priina vice* differatur absolutio ». **B**

Dictum est *ordinarie loquendo* ; quia dantur *exceptiones*, dummodo poenitens firmiter promittat se quamprimum occasionem esse sublaturum, nempe : 1° si occasio talis sit ut *ev facili* possit dimitti, v. gr. liber pravus. 2° Si poenitens compunctionem firmitatemque propositi *per signa extraordinaria* doloris manifestet ; quia prudenter in hoc casu, ob signum uberius gratiae acceptae, sperari potest propositi executio. « Nihilominus, ait Roncaglia, quod ipse, etiam in hoc casu, absolutionem differret usquedum occasio auferatur, si absolutio commodo differri posset ; et ita etiam (subdit 5. *ilphon-* *sus*. l. c.) ego agerem ». 3° Si *gravis causa* cogat ut statim absolutio comedatur ; quia, ex gravi causa, et cum debiti- cautelis, licet se et alterum exponere periculo, quod tunc remotum redditur ; proinde, eum poemtons est in quadam necessitate recipiendi absolutionem,

ad η. 1822: Gen:

Qui prom
ram, probabili
ter ejus asser'
vel positiva, &
de facto, actw
P.at5o pr:
tens est indis
fringendi prom
onibus résiste
ad vomiturn

Resronsit
nostris non gei
firmum.

arien
dere (praesert:
etiam absoluti
Vel exigatur s'
Sed si p.
dendun num et i;
apse removerit
concubinatur; :

†
obtenturum esse absolutionem, nisi promissis steterit. — Quod si poenitens jam alias ob alio confessorio de removenda occasione *admonitus fuerit*, nec admonitioni obtemperavit, ut *recidivus* habendus est, nec proinde absolvi potest, nisi afferat extraordinaria doloris signa, prout n. 1830 dicemus (II. Ap., tr. ult., n. 5).

1823. — IV. Confessarius absolvere potest prima, secunda, imino et tertia vice eum qui versatur in occasione proxima voluntaria, sed non in esse ; dummodo fugere occasionem firmiter proponat. Quodsi postmodum emendatio non appareat, *differenda est* absolutio, donec talia adhibuerit media, quae occasionem reapse arceant. Ita 5. *Alphonsus* (VI, 434), cum S. Carolo Borroinaeo, et aliis. — Kalio principii est, quia occasio hic et nunc absens (el ideo facilius vincibilis) jam vitatur per propositum illam fugiendi, dummodo sil sincerum. Defectus vero sinceritatis non statim ex uno allerove relapsu argui potest. - Ratio adjuncti est. quia, nisi efficacia adhibeantur media, firma censetur deesse voluntas assequendi finem. Cfr. 5. *Alph.*, Praxis, n. G6. Dictum est autem :

1° *Potest absolvere* confessarius, quatenus est *judex*; quia poenitens censetur satis dispositus. Λ

2° *Potest absolvere secunda, immo tertia vice*, i. c. quando relapsus procedere *ut mutata voluntate* censetur. Nam (piando poenitens, in occasione peccandi (piae proxima remaneat, est formaliter recidivus, ul talis tractandus esi (cfr. n. 1829).

ΕΚΑΥΑ/ΛΛ

enim ad tale periculum infringendi propositum advertit, et vuu nihilominus huic periculo temere se exponere, certe est indispositus : confessarius ergo vere absolveret indispositum (VI, 654).

Poenitens utique per confessionem acquirit jus ad absolutionem, sed illud jus explicari debet secundum naturam contractus qui inilur cum confessario, ut diximus n. 1817. Ceterum ipsi *Noldin-Schmitt* (111, n. 400) aiunt: ¹ Negari non potest prudentiam quandoque suadere, ut *iam statim prima vice* differatur absolutio ». 9

Didum est *ordinarie loquendo* ; quia n.\x ruR *excepciones*, dummodo poenitens firmiter promittat se quamprimum occasionem esse sublaturum, nempe : 1° si occasio talis sit ut *ex facili* possit dimitti, v. gr. liber pravus. 2° Si poenitens compunctionem firmitatemque propositi *per .signa extraordinaria* doloris manifestet ; quia prudenter m hoc rasu, ob signum uberioris gratiae acceptae, sperari potest propositi exsecutio. Nihilominus, ait Roncaglia, quod ipse, etiam in hoc rasu, absolutionem differret usquedum occasio auferatur, si absolutio commode differri posset ; et ita etiam (subdit *S. Alphdn*. <»/», l. c.) ego agerem . 3° Si *gravi causa* cogat ut statim absolutio concedatur ; quia, ex gravi causa, et cum debitis cautelis, licet se et alterum exponere periculo, quod tunc remot ;m redditur; proinde, cum poenitens est in quadam necessitate recipi ¹ li absolutionem,

antequam occasionem tollat, censetur ac si esset in occasione necessaria, ideoque habet jus ut statim absolvatur (Praxis, n. 67).

Graves hujusmodi causae recensetur quatuor, videlicet : a) Periculum mortis, si nempe poenitens mortifere aegrotet, et occasio statim removeri nequeat ; sive quia non adest tempus, sive quia gravis infamia, vel grave scandalum, ex tali dimissione, suboritura sunt, prout saepe contingit, b) *Difficultas redeundi*: si nempe nequeat ad eundem confessarium reverti, vel nonnisi post longum tempus, et magnum incommodum inveniret in iteranda confessione apud alium. Ratio est magnum onus aut repetendi confessionem apud alium, aut diu manendi in statu peccati. Idem valet, si poenitens confiteatur in loco a proprio domicilio valde dissito, ita ut magnum onus esset redeundi, c) *Periculum infamiae*, si nempe necessitatem habeat eadem vel postera die matrimonium ineundi aut communionem recipiendi, quatenus absque gravi infamia abstinere nequeat. — Similiter si confiteatur tempore missionis, el nequeat, absque nola infamiae, occasionem statim amovere. Quo in casu, remittenda est occasionis amotio ad aliquas hebdomades post missionem, sub ea tamen conditione, ut statim, si fieri possit, aliqua cautio adhibeatur, v. gr. renuntiatio conductionis, utque praescribantur remedia ad praecavendum relapsu. Ha 5. *Leonardus a Portu Mauritio* (Disc. Mist., η. 22). d) *Periculum damni spiritualis*, si videlicet prudenter timendum sit, ne poenitens ob dilationem absolutionis, cum necdum inconstans fuerit, a confessione alienetur et in peccatis tabescat ; quia tunc dilatio periculum infringendi propositum potius augeret. Vide *S. Alph.*, III. 436 ; VI. 454, 455 ; Praxis, η. 67, 68. In memoratis casibus, confessarius poenitentem admonere debet, ne confidat se in posterum obtenturum esse absolutionem, nisi promissis steterit. — Quod si poenitens jam alias ob alio confessario de removenda occasione *admonitus fuerit*, nec admonitioni obtemperavit, ut *recidivus* habendus est, nec proinde absolvi potest, nisi afferat extraordinaria doloris signa, prout n. 1830 dicemus (II. Ap., tr. ult., n. 5).

1823. — IV. Confessarius absolvere potest prima, secunda, immo et tertia vice eum qui versatur in occasione proxima voluntaria, sed non in esse ; dummodo fugere occasionem firmiter proponat. Quodsi postmodum emendatio non appareat, *differenda esi* absolutio, donec talia adhibuerit media, quae occasionem reapse arceant. Ita 5. *Alphonsus* (VI, 454), cum S. Carolo Borromaeo, et aliis. — Ratio principii est, quia occasio hic el nunc absens (et ideo facilius vincibilis) jam vitatur per propositum illam fugiendi, dummodo sil sincerum. Defectus vero sinceritatis non statim ex uno alterove relapsu argui potest. — Ratio adjuncti est. quia, nisi efficacia adhibeantur inedia, firma censetur deesse voluntas assequendi finem. Cfr. 5. *Alph.*, Praxis, n. 66. Dictum est autem :

1° *Potest absolvere* confessarius, quatenus est *judex*: quia poenitens censetur salis dispositus. .L

2° *Potest absolvere secunda, immo tertia vice*, i. e. quando relapsus procedere *er. mutata voluntate* censetur. Nam (piando poenitens, in occasione peccandi quae proxima n maneat, est formaliter recidivus, ut talis tractandus est (cfr. n. 1829). TM

3° Nonnunquam (ut diximus n. 1817), confessarius, si tanquam *medicus* id necessario utile pro tali poenitente judicaverit, eum (positis ponendis) ad aliud tempus remittet, ut promptius ac. firmitus occasio e medio tollatur (*S. Alph.*, Conf. dir. XV, 10 ; *Merkelbach*, III, 605, B).

1824. — V. Confessarius absolvere potest poenitentem, qui versatur in occasione proxima necessaria, quin occasionem deserat, modo sit aliunde dispositus et remediis praescriptis uti velit. Ratio est, ait *S. Alphonsus* (Ii. Ap., tr. ult., n. 6), quia occasio peccandi non est proprie peccatum in se ipsa, neque inducit peccandi necessitatem ; unde, bene consistere potest cum occasione verus dolor, et propositum non recidendi; et licet quisque teneatur auferre proximum peccandi periculum, id intelligitur, cum ipse sponte vult tale periculum ; sed cum occasio est moraliter necessaria, tunc periculum per remedia opportuna remotum evadit, et Deus tunc non se retrahit ab assistendo sua gratia illi, qui vere deliberavit ipsum non offendere ». Itaque in hoc quoque casu, confessarius, ut *judex*, eum aliunde dispositum, absolvere potest ; non contemnat tamen *consilia S. Alphonsi* (nempe cum adjuncta id suppetant) :

Verum, in praxi, inquit, omnes (Conveniunt *expedire* ut iis, qui versantur in occasione proxima etiam necessaria, *differatur absolutio*. Imo, ut ego quid sentiam in haere ingenue dicam, nunquam absolverem eum qui est in occasione proxima extrinseca (nam de intrinseca aliter loquar), praesertim si occasio sit de materia turpi, *semper ac absolutio commode differri posset*. Censeo enim quod confessarius tanquam *medicus* tenetur aptare suo poenitenti remedia opportunitiora, ul ille suam faciat salutem ; reorque *nullum aliud aptius antidotum* ministrari posse ei, qui est in occasione proxima, quam dilationem absolutionis; dum experientia docet quod poenitentes, postquam absoluti discedunt, ut plurimum negligunt media praescripta adhibere, et sic facillime recidunt. Cum e converso, quando ipsis absolutio denegatur, vigilantius satagunt remedia exsequi et tentationibus obsistere, impulsique quidem a timore, ne. cum ad confessarium redibunt, iterum sine absolutione dimittantur. Et casu quo poenitens prius admonitus ab alio confessario media praescripta neglexerit, et eodem modo fuerit relapsus, dico omnino dimittendum esse sine absolutione, nisi forte extraordinaria signa doloris exhibeat » (VI, 456). Nec absolvendus erit (ait *Merkelbach*. III, n. 665 in fine), qui post plures monitiones semper eodem modo celabitur, *etiam adhibitis mediis*, nisi praebeat signa extraordinaria vel nova et specialia velit adhibere media : debet enim aut emendatus redire aut occasionem amovere (vide n. 1825, II).

15. Quaesita. 1. *Quaenam remedia confessarius assignari debet poenitenti. qui in occasione necessaria versatur?*

Hesp. Triplex genus remediorum de se assignare debet ; remedia scilicet quae minuunt vim occasionis, temperant ardorem cordis et augent vires voluntatis, Atque haec remedia tenetur poenitens, inquantum potest, adhibere : secus enim occasio erit quidem necessaria. sed periculum voluntarium.

1824 :
grave
ne proxima
dici potest
ve quod ob
cuset. Cert
net neccrtr
maneat domi
tenus notes
nen peccand
dis mulieri
ries peccat

ltiuio|M«a^{ua}, nam ex tali reiapsu, deprehenditur, vel remedia non
debite luisse adhibita, vel occasionem non esse vere necessariam :
necessitas enim peccandi non datur, et nemo lentatur supra id quod
potest. Dictum est *si nulla spes emendationis* appareat ; haec autem

ad n. 18<
Qui
perelabit
abscue u2
gendus ui

iit adhibe:
voluntate ,
S. Aip:
sejungi no:
kesuon

ferendi oc
Si enin to
voluntrte,
comoduri m
manendo in

Videtu
spem enend
tum p- rtic
adhibeo.ntu
terit tt.
gle cta .

occidens i

non est proprte PtiOti^μ^M»   _ >--η____'____. <>>
sitate ; unde, bene consistere potest cum occasione verus dolor,
et propositum non recidendi; et licet quisque teneatur auferre pro-
ximum peccandi periculum, id intelligitur, eum ipse sponte vult
| — . nnnamfi PSf. moraliter necessaria, tunc peri-
Deus tunc non se

inquam um
saria. sed |>eriruium v,,|,,hl

A 5. *Alphonso* sequentia remedia, in specie, indicantur : Magna oratio, — frequentior usus sacramentorum, — quotidie ante imaginem Crucifixi renovare promissionem non anqdius peccandi, — vitare ne quis versetur solus turn sola, lugere ab aspectu complicitis, et similia » (VI, 455 ; Praxis, n. 68).

II. *An possit absolvi, </ui, existens in occasione necessmua . eodem SEMPEK modo, non obstantibus remediis, retabitur ?*

Negative, si post inulta experimenta nulla emendatio, nec probabilis spes emendationis appareat. Ita 5. *Alphonsus*, ut verius. Ratio est, quia, si quis eodem semper modo relabilur, est vere indispositus ; nam. ex tali relapsu, deprehenditur, vel remedia non debite luisse adhibita, vel occasionem non esse vere necessariam : necessitas enim peccandi non datur, et nemo lentatur supra id quod potest. Dictum est *si nulla spes emendationis* appareat ; haec autem censetur affulgere, si poenitens, in praesenti, extraordinaria signa doloris afferat (VI, 457, 458). Cfr. *Ter Haar*, l. c. t lies. 8, et quae supra (n. 1824 in fine) cum *Merkelbach* diximus.

Er dictis resolves: a) Mulier debet malle prae penuria perire, quam frequentare domum, ubi donatur muneribus, quae jam transierunt, vel probabiliter mox transitura sunt in stipendium meretricium, b) Poenitens debet deserere confessarium. licet utilem, si soleat ex ejus alloquio consentire in delectationem inquiram, c) Homo, a multo tempore furax, debet dimittere officium quod eum ad furandum impellit, d) Gulosus debet vitare convivia ; ebriosus tabernas ; libidinosus familiaria et privata colloquia cum feminis, etc., etsi justam ita colloquendi causam sibi habere videatur, e) Adolescens et puella, intuitu matrimonii sese frequentantes, non sunt absolvendi nisi occasio ex proxima liat remota, per media a confessario praescribenda (cfr. n. 286). j) Non est absolvendus filius familias peccans cum ancilla, quae secum in domo paterna habitat, nisi praescriptis a confessario remediis diligenter utatur, atque ita occasionem vere removeat. Verum, hujusmodi occasio non potest generatim removeri, nisi per alterutrius (filii nempe vel ancillae) emigrationem (vide *Scavini*, l. III, n. 342).

2. *De consuetudinariis et recidivis.*

Ex doctrina S. Alphonsi probe distinguendum est inter consuetudinarios et recidivos, de quibus non pauci AA. satis confuse loquuntur. I nde, ut hujusmodi confusio vitetur, agemus §eparatim : 1° de *consuetudinariis* ; — 2° de *recidivis*.

1826. — A. Be consuetudinariis. *Definitio*. Consuetudinarius seu *habituatus*, prout a recidivo distinguitur, est ille qui, per repetitionem peccatorum ejusdem generis, pravum habitum contraxit, et illum *prima vice* confitetur (VI, 459), vel de eo confitetur, *post-piam retractaverat* (II. Ap. tr. ull. n. 8). Itaque ad confessionem accedit, assuefactus vitio, de quo nunc primum se accusat.

Quot actus *ad pravum habitum contrahendum* sufflcient, pendet ab ipsius repetiti peccati natura, et a modo quo commissum fuit, cogitatione scilicet, verbo, aut opere ; a longiori vel breviori tempore, quod inter peccaminosos ejusdem generis actus intercessit ; a peccantis indole seu temperamento, a majori minorive intensitate quacum voluntas actus posuit, etc. Sic, ¹ quinque vices in mense, ait *S. Atphonsus* (Praxis, n. 70), jam possunt malum habitum constituere in aliquo vitio peccati externi, modo inter ipsas aliquod intervallum intercedat » ; secus enim videtur esse unius peccati continuatio. In peccatis autem luxuriae consummatae, quae complicem habent, v. gr. fornicationis, sodomiae, multo minor numerus habitum constituere potest : sic, v. gr., <pii per annum integrum semel in mense fornicaretur, bene *habituants* dici posset. — In peccatis demum conms et onis multo major numerus requiritur, ut habitus adesse censeatur.

Divisio. Inter habituos, distinguendi sunt : 1° qui peccant el habitum contraxerunt *cum perfecta voluntatis electione* ; 2° (pii peccant et habitum contraxerunt ex incontinentia, seu *ex voluntatis infirmitate*.

Priores delinquant ob habitualement voluntatis perversitatem, sine praevio vehementis passionis impulsu ; ideoque non facile peccatum commissum detestantur. — Contra, *posteriores* delinquant ob impellentis passionis impetum, ita ut eorum voluntas sit habitualiter bona ac contraria peccato ; quod ideo, extincto passionis ardore, quam maxime abhorrent. Ili *proprie dicti habituali* non sunt (cfr. *Ter Haar*, l. c. thes. 10).

1827. — **P r i n c i p i i m.** Consuetudinarius, etiamsi nulla emendatio praecesserit, absolvendus est. dummodo sibi serio proponat adhibere media necessaria. Ratio est, quia talis poenitens, ex una parte, non est praesumendus malus, ita ut vidit indispositus ad sacramentum accedere ; et ex altera, bene praesumitur dispositus, dum peccata sua confitetur, cum ipsa spontanea confessio sit signum contritionis, nisi obstet aliqua positiva praesumptio in contrarium. Nec valet dicere, quod eadem prava consuetudo est signum indispositionis : nam, licet habitus pravus reddat peccatorem propensorem ad peccatum, non tamen dat praesumptionem suae infirmae voluntatis » (VI, 459). Limitatio tamen viget :

Si habitualus in peccato gravi sit *clericus*, qui brevi vult ad sacros ordines promoveri ; nam positiva bonitas in ipso 'necessaria est, ut suo loco dicetur (n. 1916) : quare non absolvatur, si acquiescere *renuit*.

Perse absolutio negari nequit consuetudinario, qui recusat confiteri pluries in anno, si aliunde videatur sufficienter dispositus ; quia nullum praeceptum est confitendi pluries in anno, et sunt alia media, quae injungi possunt ad extirpandam consuetudinem.

Secus tamen dicendum est, si alii media non judicentur sufficienter efficacia. Multi enim poenitentes in M-la conf» ssiom aptum remedium invenire possunt. Uicissime dt *I letus* Inslr sa (13, n. 6), loquens de habitua-

lis in crimine pollutionis : † Vix puto esse aliud efficax remedium, quam frequentissimam confessionem adhibere : est enim hoc sacramentum maximum frenum ; et qui hoc non utitur, non sibi promittat emendationem, nisi per miraculum ». Cfr. *S. Alph.*, VI, 464, in med.

1828. — B. De recidivis. *No t i o n e s*. Recidivi generatim dicuntur, qui post confessionem in eadem peccata relapsi sunt. Sed alii sunt recidivi formaliter, alii solum materialiter. 1° *F o r m a l i t e r*, seu verus recidivus, juxta mentem S. Alphonsi, ille est qui : habitum peccati contraxit et in alia confessione rite admonitus fuerat, sed eodem vel fere eodem modo in peccata consueta relapsus est, nullo adhibito emendationis studio, nec ullo ex mediis praescriptis impleto †. 2° *M a t e r i a l i t e r* recidivus ille censetur, in quo una alterave deest ex tribus praefatis conditionibus. Et ipse tractandus est vel ut peccator simplex vel ut consuetudinarius Cfr. II. Ap., l. c., n. 8 ; *Vind. Alph.*, 11, p. 276. Vide n. 1826.

1829. — *P r i n c i p i a*. 1. Recidivus formalis non potest absolvi, si solum signum ordinarium dispositionis afferat. Cfr. n. 1813. 2°. Constat : 1° Ex prop. 60a damnata ab Innocentio XI : « Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturae, aut Ecclesiae, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem ». 2° Ex ratione : « Nam habitus contractus et relapsus praeteriti sine ulla emendatione magnam praestant suspicionem, quod dolor et propositum, quae poenitens asserit habere, *nequaquam sini vera*. Inde isti differenda est absolutio per aliquod tempus, usquedum appareat prudens signum emendationis 2 ... Quidam DD. admittunt, recidivum cum solis signis *ordinariis* absolvi posse usque ad tertiam et quartam vicem. Sed huic opinioni nunquam potui acquiescere, dum habituatus, qui post unam confessionem recidit sine emendatione (saltem inchoata), jam est *verus recidivus*, et fundatam praebet suspicionem suae indispositionis 3 » (Praxis, n. 71). Cfr. *Berardi*, l. c., n. 82 seqq. ; *Ciolfi*, *Direlt.*, n. 72 ; *Ier Haar*, l. c. thes. 13-15. Vide quoque n. 1830, fin.

† Itaque ad hanc normam S. Alphonsi, priusquam confessarius aliquem tanquam formaliter recidivum habeat, Ipsi constare debet 1° de frequentia *relapsus post alias confessiones* in quibus *rite* admonitus fuerat ; 2° de tali frequenti relapsu in *idem peccatum* (non in alia diversa peccata) ; 3° de *defectu omnis emendationis etiam inchoatae* (si statim vel post unum alterumve diem eadem facilitate est relapsus). — S. Doctor hic sequentia addit : « In hoc puncto lugenda est animarum ruina, cujus causa sunt tot mali confessarii, *indistincte absolvendo* tot recidivos qui, eum repercrint confessarios qui semper tam facile eos absolvunt, amittunt horrorem in peccando et pergunt ad putrescendum in cœno vitiorum usque ad mortem ». — 3 Ut quisque de facili notabit, majori cum

· Et notetur hic, quod haec regula procedit etiam *respectu culparum venialium* ; quamvis enim communiter admittitur, facilius absolvi posse eos, qui prolabantur in peccata levia, eo quod occasiones eorum frequentiores sint ; attamen, cum sit communis sententia, grave esse peccatum et sacrilegium, absolutionem recipere super levibus confessis sine vero dolore et proposito ; nec sufficere dolere de multitudine seu de numero excessive talium culparum, quin dolor habeatur de aliqua in particulari » ; facile accidere potest, ut poenitentes, recidivi in culpas *veniales*, sacrilegas aut saltem invalidas confessiones peragant. Hinc, diligenter satagat confessarius ad non absolvendos indistincte tales poenitentes ; tunc enim, etiamsi illi sint in bona tide, ipse tamen non poterit a sacrilegio excusari, absolutionem impertiendo eis, qui ad absolutionem non salis dispositi judicari possunt ». 5. *Alph.*, ib. ; cfr. *Rcrardi*, n. 193, et ea quae dicemus n. 1842.

1830. — 11. Recidivus formalis potest absolvi[^] quotiescumque praebet aliquod signum dispositionis extraordinarium. Ita S. Doctor, contra Merbesium et alios, qui eum intolerabili rigore dicunt, nunquam absolvi posse consuetudinarium, nisi per longam experientiam constet de ipsius emendatione. Datio nostrae sententiae est, quia signum extraordinarium, *modo solidum sit et fundatum*, aufert indispositionis suspicionem, quam ingerunt iterati lapsus, ut jam n. 1813, 2° innuimus.

Nec verum est (ut adversarii opponunt) quod sola temporis probatio unicuique sit signum mutatae voluntatis : nam voluntatis mutatio pendet a divina gratia, quae tempore non indiget, sed in instanti operatur ; et ideo non solum per experimentum temporis, sed per alia quaedam signa patefieri potest. — Imo, aliquando alia signa praesentis dispositionis multo melius manifestant mutationem voluntatis, quam experientia temporis ; nam signa illa indicant directe dispositionem poenitentis : experientia vero tantum indirecte, adeo ut non raro evenire possit, quod aliquis etiam longo tempore se a vitiis pro mundi huius honestate contineat, ut ait S. Gregorius, et nihilominus non sit bene dispositus. Propterea, quoties poenitens affert *vera* signa doloris et propositi seu, aliis verbis, quoties prudenter judicatur illum mutasse voluntatem), toties bene absolvi poterit » (VI, 459).

Dicimus *potest absolvi* ; non enim necessario ei semper absolvendus est (nisi *petat* absolutionem, cfr. n. 1817). Jam vero :

a) Recidivus *prima vice rediens* facilius absolvi poterit, quam secunda aut tertia vice. Extraordinaria enim signa eo facilius obtinentur, quo promptius confessarius falcem ad radicem mittit, et praeterea eo minora exiguntur specialia signa dispositionis, quo nondum tam multiplicata sunt indispositionis indicia (*Kind. Alph.*, II, p. 402).

b) Facilius absolvi possunt *incontinentes* (ex passione) quam *intemperati* (ex habitu), quia illi *habituali proprie dicti* non sunt ac facile ad poenitentiam moventur, unde, facilius absolvi possunt recidivi in blasphemias ex quodam

s. veril.ite tractandum censemus rcondicum *formaliter talem*, quain *relapsum* simpliciter ex occ.i-ione voluntari i non pi le-enti (n. ttc.'t).Huius · itio e-i, quia supponitur, occaslonarlum non   > cbifuuCn. m p" l o· · unde hi- t<-rv. it-olvi poterit, si promittat fusere oocaalonein   secus Téro, sl Hat   · dirus in habitum peccati absque emendatiohe.

irae motu, quam in alia peccata odii, furti, aut libidinis, quibus habitus fortius inhaeret (*S. Thorn.*, 2. 2, q. 156, a. 3).

c) Recidivus formaliter talis, nisi certe indispositus sit, *sub conditione* absolvi potest, vel debet, in iis casibus, in quibus potest vel debet absolvi dubie dispositus (cfr. n. 1663, 3°). Adverte quoque, ob collapsam ubique lidern, hac nostra aetate saepius lugendum occurrere casum, quo jure timendum sit ne poenitens dubie dispositus, et sine absolutione dimissus, sacramentis valedicat, atque in peccatis suis tabescat (*Vind. Alph.*, l. c.). Tunc recordetur sacerdos non solum unius divini moniti : « Xolite sanctum dare canibus », sed etiam alterius : « Calamum quassatum non confringet » (vide etiam *Ter Haar*, l. c. thes. 22).

1831. — Quaesitum. *Utrum utendum sit remedio dilationis absolutionis erga recidivum* s a t i s d i s p o s i t u m ? Respondemus : *Negative*, quando dilatio magis obfutura quam profutura censetur, vel allatura poenitenti aliquam infamiae notam aut periculum (cfr. n. 1817). Extra hos casus, nisi *petatur* absolutio, res dijudicanda erit secundum *normas communes* jam traditas et juxta *sapientem aestimationem confessarii bene formati*, ul ex sequentibus facilius apparebit :

a) Si poenitens relapsus est ob causam seu *fragilitatem intrinsecam* (ul accidit in peccatis pollutionis, delectationis morosae, odii, blasphemiae, et similium), *raro expedit dilatio*; quia major fructus sperandus est ex gratia sacramenti, quam ex dilatione absolutionis (praesertim recidivis in peccatum pollutionis non est frequenti confessione efficacius remedium, immo sine ea vix sperari potest emendatio, cum hoc sacramentum sil maximum frenum) : semper tamen proderit opportuna dilationis comminatio... Dictum est *raro expedit* ! nam aliquando prodest, vel etiam necessaria est ad terrorem incutiendum, v. gr. si remedia a longo tempore fuerint frustra adhibita, si vitii principiis, maxime in adolescente, obstandum sil, etc. — b) Si relapsus est *ob occasionem*, adhibenda erunt principia statuta circa *occasionarios*, habita etiam ratione *relapsionis*, et non nunquam expedit dilatio : fortiori enim illecebrae fortior opponenda est coercitio ; tum quia remotio occasionis, magis quam exstirpatio habitus pendet a voluntate ; quod autem magis pendet a voluntate, rigidius est exigendum (\\ I. 463, 464 ; Praxis, n. 76, 77). Idem dicendum de poenitente obligato ad restitutionem, reconciliationem, denuntiationem, gravis scandali reparationem (cfr. jam dicta n. 1793, 3° et 1817 ; item *Ter Hoar*, l. c. thes. 21).

1882. Pro praxi. Remedia assignanda *recidivis* in actus libidinosos sunt :

1° *Excitare* in eis *ardens desiderium* recuperandi mentis et corporis puritatem, eorumque *animum erigere* ad luctationem. Ad excitandum desiderium, confessarius ostendat infirmo damnationis periculum, nisi se corrigat ; quia, quanto magis accumulatur peccata, lauto difficilior redditur consecutio salutis. Ad erigendum autem animum ad luctationem, inserat poenitenti sensum dignitatis suae, qua homo el christianus est ; inspiret el fiduciam in Deum, in B. M. V ac spem victoriae, si remedia fideliter et constanter adhibiturus sit (*Segneri*, Instr, confess., c. 12).

2° Procul *ab omni occasione* periculosa abscedere, fugere otium el solitudinem, vitare inhonestas conversationes, non legere libros amatorios, non frequentare choreas el theatra, quippe quae menti injiciunt impura phantasmata animumque emolliunt.

3° Frequens *oratio*, praecipue recitare singulis diebus Ier Salutationem angelicam in honorem puritatis Beatissimae Virginis, mane et vespere, addende semper coram ejus imagine propositum non peccandi et supplicationem pro dono perseverentiae. Permultum etiam inserviet crebra *meditatio* veritatum aeternarum, juxta divinum effatum : « Memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis » ; et juxta hoc S. Alphonsi consilium : « Oratio mentalis insinuanda est, non tantum timoratis, sed etiam peccatoribus, qui saepe, ob defectum considerationis, redeunt ad vomitum » (S. Alph., Praxis, n. 16 et 124).

4° Irruente aliqua tentatione, statim *mentem alio avertere*, et, si tentatio persistat, invocare pluries et confidenter δ'Α'. *Nomina* Jesu et Mariae ; juvat etiam *cogitatio* de Passione Christi, de igne aeterno, de morte, de praesentia Dei, de remorsu conscientiae post peccatum, etc. ; item fervens *actus amoris* erga Deum, cum proposito mortem subeundi potius quam peccandi (V, 8).

5° Frequentatio *sacramentorum*, quae miris modis aestum libidinis reprimit ; immo, sine ea vix aliud suppetit efficax remedium ; speciatim autem curandum est, ut poenitens redeat ad confessarium *statim* post lapsum, necnon ut sibi eligat confessarium *stabilem*, doctum et pium (VI, 464).

6° Matrimonium, *si fieri possit*, juxta monitum Apostoli (1. Cor., 7. 2, 9) : *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum... Si non se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri*. Immo, incontinentes, qui nollent adhibere alia media opportuna? ad matrimonium tenerentur (III, 209 ; VI, 75).

7° Hisce addimus aliqua remedia naturalia, quae supernaluralia coadjuvare possunt ; sunt nempe ; a) temperantia in cibo et potu, praesertim vespere ; vespere non uti vino, nec alimentis calidis ; b) temperantia in somno ; non cubare situ immodesto, nec in molli lecto ; mane mature surgere ; c) exercitia quae corpus fatigant, ut deambulationes, venatio, etc. Vido Berardi, Exam., confess., n. 157 ; Antonelli, Medic, pastor, de VI Praec. c. X : IV. Bev. Th. 1926, p. 733.

3. De conversis ab haeresi.

1833. — 1. Haereticus, ad catholicam fidem conversus, cum se primum confessario sistit, benigne excipitur et in conscientiae examine, a quo nimius rigor excludendus est, nullum adjuvetur. Interrogetur, quot annis in sua secta vixerit, dubitans de ejus veritate, et utrum de vera religione inquirere contempserit, vel neglexerit, et quamdiu. Si fuit tantum haereticus *materialiter*, in foro interno potest eum quilibet confessarius, sine speciali facultate, absolvere ; item, si fuit haereticus *formaliter*, sed *nescitis* excommunicationis formali haeresi adnexae (excommunicatio enim a nesciente non incurritur)—dummodo tamen non agatur de haeretico alicui sectae adscripto vel notorio, ut statim dicemus.

Haereticus *notarius*, vel sectae adscriptus, debet *in foro externo* abjurare (i. e. coram Ordinario loci vel ejus delegato, et saltem duobus testibus). Quare inconsiderate ageret confessarius, si, reconciliaturus haereticum, specialem facultatem, qua facile indigere posset, sibi antea non compararet. Recole

1 VMe et lain quae Jam diximus in vol I, n. 800.

dicta n. 444. Adhortationes ad illa praesertim dogmata alludent, de quibus neo-conversus prius non recte sentiebat. Poenitentia, quae eum non deterreat, ei imponatur. — Recole dicta η. 1479 et 1488, 3° quoad baptismum, necnon η. 1655 quoad obligationem confessionis.

1834. — 11. In reconciliandis haereticis triplex, pro diversitate casuum, distinguitur procedendi modus : 1° Si prior baptismus certo validus iudicatus fuerit, « *sola* recipitur *abjuratio*, seu fidei professio, quam absolutio a censuris sequitur ». Ita S. C. S. Olticii, die 20 Julii 1859 (Coli. Lac., 111, p. 550). — 2° Si de prioris baptismi nullitate constet, baptismus *absolute* confertur, nec ulla sequitur abjuratio, aut absolutio, eo quod sacramentum regenerationis omnis abluit. — 3° Si baptismus sit *sub conditione* iterandus, hoc ordine procedendum est : a) Fiat abjuratio, seu professio fidei, coram duobus testibus, juxta formam a S. Officio praescriptam l. b) Subsequatur baptismus conditionalis. c) Impertiaturs conditio-
nata censurae absolutio, d) Peragatur sacramentalis confessio cum absolute peccatorum pariter conditionata.

Qui debent sub conditione baptizari, *poterunt*, ad majorem functionis ecclesiasticae facilitatem, prius audiri sacramentaliter quoad eorum *culparum accusationem*. Deinde, post collationem baptismatis sub conditione, confessarius, iterum reassumptis per summa capita cum poenitente iis, de quibus jam accusationem fecerit, absolvat sacramentaliter pariter sub conditione ». S. Off., 1 Nov. 1875 (*Haine*, 3, p. 134). — Si acatholicus in *articulo mortis* ad fidem catholicam redire voluerit, debet coram duobus testibus professionem fidei emitte, saltem quoad ea, quae sunt explicite credenda de necessitate medii et praecepti. Atque hic conversionis actus in publico statim instrumento describendus est, ut ita omnes adversariorum cavillationes praecaveantur. Post haec rite disponendus est moribundus per actus fidei, spei, caritatis, doloris ac propositi ; deinde, peracta confessione, absolvatur ab excommunicatione et a peccatis, ac postremo ss. viatico et extrema-unctione reficiatur (*Müller*, l. 3, § 160 ; *Voit.*, 1, η. 383 ; *Konings*, η. 1264, IV). De aliis autem quaestionibus, quae huc se referunt, jam *suo loco* egimus aut deinde agemus (cfr. v. gr. n. 444, 1428, 1853, 1851).

4. *Scrupulosis.*

1835. — Scrupulosi dicuntur qui, ex inani causa, suspicantur et cum animi perturbatione metuunt peccatum, ubi non est (cfr. n. 27).

Multa his impendenda est cura. Scrupuli enim mentis tranquillitatem praepediunt, discruciant animum, labefactant sanitatem, disturbant agendi alacritatem : quin etiam in desperationem aliquando conjiciunt, vel in ipsam amenitiam (*Ciolfi*, Directt., n. 80).

1 Cir. Pontific. Roman. . A. S. S., 10, p. 72 ; *Schneider*, Manuale sacerdot., p. 436 (ed. 10); *Canon. conlemp.*, 17, p. 499.

Confessarius debet attendere ad quatuor : 1° ad *signa*, quibus scrupuli dignoscuntur ; 2° ad varias *causas* ex quibus enascuntur ; 3° ad *materiam*, circa quam versantur ; 4° ad certas quasdam *prudentialium regulas*, quarum applicatio in omnes indiscriminali in scrupulosos quadrat.

1836. — I. « Signa conscientiae scrupulosae haec sunt : 1° Perinertia iudicii, qua scrupulosus sapientum consiliis parere renuit, varios consulit, sed nullius iudicio acquiescit ; imo, quanto magis plures audit, eo plus perplexus evadit. 2° Frequens iudicii mutatio ex levibus rationibus ; unde oritur inconstantia in agendo, mentisque perturbatio, praesertim in operationibus externis, puta in celebratione missae, in Horarum recitatione, aut sacramentorum administratione vel perceptione. 3° Habere reflexiones impertinentes plurium circumstantiarum, quae in actione adfuerint, vel adesse potuerint. 4° In omnibus formidare de peccato, et mente haerere contra sapientum ac etiam proprium iudicium ; et ideo nunquam contentum esse una confessarii assertionem, sed saepius eodem actu eundem exquirere an, in agendo juxta consilium datum, conscientia esse possit immunis a culpa » (1, 11 seqq.).

Scrupulosis autem minime accensendus est, qui semper attentissime se ad vigilat, ne in aliqua re, utut parva, Deo displiceat ; nec ille, qui, post peccata commissa et cum modica detestatione ac dolore confessa, angitur, ideoque confessionem iterare desiderat ; nec ille, qui subinde modo fugaci inani aliqua conscientiae anxietate turbatur.

1837. — II. Causae scrupulorum aliae sunt intrinsecae, aliae extrinsecae.

Intrinsecae sunt : indoles multum ad anxietatem et timores proclivis, qualis est melancholicorum ; debilitas nervorum (hysteria, psychopathia) ; nimia abstinencia atque immoderatae vigiliae ; ingenii tarditas, quae de praeceptis Dei et Ecclesiae insulse iudicat occulta. superbia, inclinans ad nimiam in proprio iudicio fiduciam etc.

Causae extrinsecae sunt : 1° Deus, qui permittit, ut anima per transitoriam luminis amissionem in scrupulorum tempestate jactetur, eo tamen, ut homo commissa peccata vehementius detestatur, et in humilitate, in fiducia, in patientia, in obedientia in virtutibus vere progrediatur. — 2° Daemon, qui falsis imaginibus vel personis sive commissorum, sive committendorum, mentem et emperum alio fine, ut anima imbuta in leporem, in acediam, in varias infortunas in celerrimum in desperationem (cfr. 5. *Alph.*, Vera conspectio cum scrupulosis directio confessarii scrupulosis in doctrina morum - veritate redundant ; et similia. *opponenda sunt remedia*, qualia sunt : directio in limmatum - infirmitati - causa sit neurasthenia), modice, recreationes honestae, humilis ac fiduciae

Cap. III.

plena ad Deum oratio, scrupulorum devitatio ; sed in primis *obedientia* prompta et caeca, sine qua impossibile est ab hoc morbo sanari (cfr. n. 28 et 693).

1838. — 111. *Ma t e r i a*, circa quam scrupuli versantur, sunt, ut plurimum, ponendae actiones, repellendae pravae cogitationes et peractae confessiones.

1° Scrupulosis, qui *in omni actione se peccare formidant*, injungendum est ut libere agant, videlicet scrupulos contemnendo, immo et contra eos agendo, quoties peccatum evidens non appareat ; ut opera semel facta nunquam iterent, utque in omni dubio semper eligant partem sibi magis benignam.

Quamvis autem, ita agendo, interdum materialiter peccent, non peccabunt tamen formaliter, ratione obedientiae, quam confessario praestare debent, juxta hanc regulam S. Ignatii : « Obediendum in omnibus, in quibus peccatum non cernitur » (recole dicta n. 28 et 693). Audiamus S. Doctorem (11. Ap., tr. 1, n. 1!) : « Nil refert, quod (scrupulosi) cum actuali timore operentur, non deposito dubio (quod pene desperandum a scrupulosis) : is enim timor non est verum conscientiae dictamen (quod alio nomine conscientia formata dicitur, ut bene distinguit Gerson), nec est verum dubium practicum, nec tollit judicium antea factum (quod virtualiter perseverat, licet ad illud propter timoris vehementiam non advertatur), nempe, se non peccare in eo quod non cognoscunt esse evidenter malum ».

2° Scrupulosis qui *cogitationibus pravis* (contra castitatem, fidem, caritatem) anguntur, et quibus consentire se putant, injungat confessarius, ut istiusmodi cogitationes non curent, eo quod non cogitationes peccata sint, sed consensus ; eisque praescribat, ut in confessione ab hujusmodi cogitationibus declarandis prorsus abstineant, nisi jurare possint se certe illis consensum praebuisse (cfr. n. 1696).

De cetero, ne ipsum quidem eorum juramentum semper indubitabile foret de praestito consensu argumentum. Etenim, homo valde scrupulosus potest in tantam mentis perturbationem devenire, ut se paratum exhibeat ad jurandum, quamvis reapse non peccaverit. Sed « a fructibus eorum cognoscetis eos », i. e. ab operibus et ab ordinaria eorum agendi ratione.

3° Scrupulosis qui semper anguntur *de confessionibus peractis*, si confessa ius sciat eos sincere omnia exposuisse (vel si confessionem generalem apud prudentem confessarium jam instituerint), absolute imponat, ne amplius de culpis praeteritis cogitent, neque ullam de iis mentionem faciant ; nisi illico jurare possint, se certe peccata mortalia commisisse, eaque nunquam in confessione declarasse.

Expedit hujusmodi angustiatos dicere : « Esto omnino quietus, ego omnia in me suscipio » ; vel repetere haec verba, quibus S. Bernardus scrupulosum quemdam sacerdotem tranquillavit . « Vade, et in fide mea celebres . Quod si poenitens post confessionem redeat, dimittatur inauditus, ut vanos timores contemnere discat. Super his adhuc notandum est : a) Scrupulosus, et de prae-

teritis confessionibus anxius, *interrogari* debet, an sciens aliquod grave peccatum celaverit, an habuerit in animo eadem peccata iterum committere. Si negative respondeat, valida judicanda est confessio, *b)* Scrupulosus potest quandoque ab integritate materiali *excusari*, quoties nempe, ex confessione vel examine conscientiae, ipsi immineret grave corporis aut animae damnum. Et idem dicendum de Horis recitandis, de correctione fraterna facienda, de inquirenda veritate circa restitutiones dubias, et similibus, in quibus novae semper dubitationes ei oriuntur ; quia lex non obligat cum tanto incommodo.

1839. — IV. *Modus agendi cum scrupulosis, quem prudentia universim suadet, sequentibus exprimitur regulis :*

1° Confessarius sit plenus caritate ac patientia, et eorum enarrationem, utut fastidiosam, benigne, praesertim primis vicibus, auscultet. Nisi enim angustiat fiduciam sibi conciliaverit, nihil proficiet. Cfr. *Raymond*, Guide des nerveux et scrupuleux, P. I. c. 5 ; *Toulemonde*, Les nerveux.

2° In responsis sit promptus absque haesitantia, constans et fortis absque mutatione ; scrupulosi enim trepidatio non aliter excludi poterit.

3° Sit brevis et dictatorius. Scrupuli enim non discursu pelluntur, sed contemptu et obedientia. Nec facile responsis rationes adjiciat ; quia rationes parant hujusmodi poenitentibus laqueum.

4° Doceat tamen veram doctrinam et opiniones benignas, v. gr. de attentione in precibus, de integritate confessionis, de communione in bona tide recepta, etc. Quae viri sancti de obedientiae securitate ac merito tradiderunt. haec in primis frequenter eis commemoret, scilicet : « Quod omnino tutus incedit, qui sui directoris consiliis acquiescit et obtemperat in omnibus, in quibus peccatum non apparet ; tunc non homini obedit, sed ipsi Deo.

5° Regulas agendi eis praescribat, non peculiare, sed generales ; quia novi casus videntur eis semper a praecedentibus casibus diversi. Eadem vero *repetere* ipsum non pigeat. Mens enim aegrotata non repente, sed paulatim sanatur.

6° Lapsos, haud secus ac ceteros poenitentes, excitet ad contritionem, sed simul ad omnimodam fiduciam ; hac enim maxime indigent scrupulosi. Lege 5. *Alph.*, Praxis, n. 95-98 ; *Reuter-Lehmkuhl*, P. III, c. 13.

5. *De personis a daemone, vexatis.*

1840. — Quoniam raro evenit, ut homines a daemone, modo sensibili, vexentur, non est cur in praesenti argumento multum immoremur. Ante omnia, confessarius praemonendus est, ut in hac materia aeque a nimia incredulitate et a nimia credulitate recedat. « Confessarius non sit ille qui Iulus, ait 5. *Alphonsus* (H. Ap., tr. ult., n. 50), ut judicet < > mnt s mvarioner aut infestationes daemonum esse phantasias, aut i» i' - mfirmittates : quia non negandum, veros obsessos etiam in! < ;u Cianos reperiri Omnia igitur probet juxta ea, quae de dixm tu u (n. 557 et n. 362 seqq.) diximus.

assis, satis erit notasse ex 5. *Alphonse* sequentia :

i malis spiritibus vexantur spectris horribilibus,
aut i r' atil>u>. Horum facilis est cura : insinuetur eis
i mper omnia perfecta cum divina voluntate

conformitas. 2° Qui magis solent confessarios angere, sunt ii qui turpibus visionibus, motibus, ac etiam tactibus vexantur a daemone... etc. Curet autem confessarius, ut poenitens subjiciat clavibus sacramenti tales actus, quia vix credi potest immunis saltem a veniali, vel propter advertentiam imperfectam, vel propter aliquam deficientiam resistentiae (Praxis, n. 110).

Remedia sunt : a) VI poenitens perseveranter atque instanter oret, misericordiam petendo ad Crucifixi et Deiparae pedes ; ut multum ac constanter se applicet ad mortificationem, avertendo diligenter mentem a sensuum voluptatibus, et protestando frequenter se nolle consentire daemonis operationibus. Illis adjungenda est humilitas cum inconcussa fiducia ; usus sacramentorum, sacratissimi signi Crucis, aquae benedictae, privati exorcismi, sanctarum reliquiarum et libri Evangeliorum (II. Ap., l. c., 52 ; Praxis, n. i 12).

b) Si quis autem in his tentationibus misere cadit, hujus curatio est. valde difficilis. Praescribat ei confessarius modo recensita remedia, et praesertim adhibeat exorcismum, saltem privatum. Differat eum absolvere et hortetur ut saepe redeat, nec eum absolvat nisi post longum experimentum ; tales enim conversiones raro sunt verae, et rarissime perseverantes (Praxis, n. 53 et 113). Vide etiam *Surbled*, La Moral, et la Médec., t. IV, P. II, c. 105. Advertit *Scarainelli* (Direct, myst., tr. 5, c. 11), exorcismum nihil aut parum prodesse cum personis, quae sunt in statu contemplationis ; quia ipse Deus vult earum purgationem per infestationem daemonum.

6. De poenitentibus piis.

1841. — « Opus est multum Deo acceptum, sponsas illi adornare, animas scilicet spirituales excolere, ut in totum se illi donent, Laudantque. Acceptior est ejus oculis anima una perfecta, quam mille imperfectae. Inde, cum videt confessarius poenitentem vivere immunem a culpis mortalibus, omnem curam adhibere debet ut eum in viam perfectionis et divini amoris introducat ». Praxis, n. 121 '. Jamvero, ut id obtineatur, en quas regiminis regulas *S. Alphonsus* confessario praescribit :

1° Ante omnia curet, ut eis grando Christianae perfectionis desiderium injiciat, et firmissimum hanc attingendi perfectionem propositum, « illis repraesentando meritum, quod habet Deus ut ametur, et gratitudinem quam debemus Jesu Christo... ; nec non periculum in quo versantur omnes animae, quae vocatae a Deo ad vitam perfectiorem, illi resistunt » (Praxis, l. c.). — Si videat illud propositum in anima potius infirmum et debile remanere, signum erit quod poenitens verius ad turbam devolytarum pertinet.

' Cfr. *Madi*, Tesoro del sacerdot., tr. 13, c. 7. § 2 ; *Berardi*, Praxis conf., η. II 36 ; *Meynard*, Trahi delà vie hit., I. ch. prélin., n. 9 seqq. ; *Desbnu*, Notes d'un missionnaire, I 13, ch. 12 ; *Duurmonl*, Charité sacerdot., II P., ch. III ; *Krieg*, Wissenschaft der Seelenlollung ; *Adtoff*, der Seelenführer, etc.— Non obliviscatur tamen confessarius, si vere minister Jesu Christi esse velit, vinoni. Instructionem in via salutis opus esse Hen acceptissimum. Viros Ideo et religioni lucrari satagendum, quippe qui sunt caput familiae, et in multis rerum publicarum rectores. Gfi *JieuL-r-Lehmkuhl*, Xeo-Conless., n. 118 a ; *Bouchage*, Inirod. à la vie 'acent., I. V, c. VII. DebrUS, III P., ch. VI ; *Ami du CL*, 1901, p. 1030-1036 ; 1902, p. 369, seqq. ; *Ubach*, II, n. 704, e, seqq.

2° Curet, ut ordinate ac gradatim in perfectione progrediantur. — Hinc doceantur : *a)* Cavere a minimo defectu apertis oculis admissio, ita tamen ut post levem culpam, non cadant animo, sed illico a lapsu resurgant, *b)* Actiones ordinarias bene peragere, et rectam in omnibus habere intentionem. *c)* Primum conari ad patientiam, deinde tantum, ad gaudium in adversis. *d)* Ferre levia discant, priusquam appetant gravia (*Konings*, n. 1486).

3° Curet, ut eas in orationis mentalis consuetudinem inducat. — Hinc, tempus sacrosancto huic exercitio impendendum eis constituat, ipse eis meditandas veritates assignet, methodum fructuose meditandi cas edoceat huiusque methodi rationem subinde, v. gr. singulis mensibus, reposcat. — Praeterea, oculatus invigilet, ne ullam diem absque aliqua veritatum consideratione transigant : ut frequenter de Deo nobis semper praesenti cogitent ; ut crebras hasque fervidas orationes jaculatorias fundant ; utque, quoad ejus fieri possit, singulis diebus aliquid ex libro spirituali prudenter electo attente ac pie legant.

4° Curet, ut eas christianae mortificatiois exercitium efficaciter doceat. Absolule asserere, ait *Ç. Alphonsus* (*Praxis*, n. 145), mortificationes externas nihil aut parum prodesse, maximus error est ». Director tamen curet, ut non sil nimius in illis concedendis, maxime in primo devotionis aestu ; nec generatim concedat nisi requisitus, et concedat minus quam postulatur. Advigilet autem, ut in negativa potius mortificatione constanter se exercent : v. gr. ut abstineant a curiosis aspiciendis, ut parce loquantur, ut ingratis etiam dapibus contenti sint, ut hiemis tempore ad ignem non accedant, ut imperent, suis passionibus, etc. (ib., l. i. c. i. g. i.). Huic porro exercitio, tanquam singulare adminiculum, egregie inserviet *Examen particulare*.

5° Ad sacramentum susceptionem quod attinet : *a)* Suadeat confessionem generalem iis, qui non sunt scrupulosi, et qui eam nondum peregerunt (cfr. n. 1711). *b)* Semel, aut ad summum bis in hebdomade confiteantur. Qui vero in veniale lapsus est et opportuna confitendi occasione caret, non ideo a communione abstineat, cum venialia aliis etiam remediis remittantur. Immo quidam timorati saepe utilius, propriis actibus, utpote qui tunc ferventiores esse solent, quam confessione, ad communionem sese disponent (de *frequenti communione* vide n. 1575-1582). — Sunt qui sat longis tantum intervallis confessionem instituunt, quotidie autem ad s. Mensam accedunt. Equidem non datur praeceptum confitendi, dum nullum grave peccatum maculet conscientiam ; et in casu aliquo *particulari*, stante graviori saepius confitendi incommodo (praesertim externo), videtur haec praxis non esse improbanda. In genere tamen aliena apparet menti Ecclesiae, ut concludere licet e can. 125 1° et 595, § 1, 3° (cum fontibus adnotatis).

1M2. — Quaesitum. *Quomodo confessarius sese gerere debet cum poenitentibus, cumque in peccata aut venialia tantum affecerunt ?*

Resp. cum S. Dortoir (*Praxis*, n. 99) : 1° « Si de *imperfectioibus* confitentur, quae non pertingunt ad culpas certe veniales, dicit Bonacina. * » non posse sub conditione ; sed hoc non admittendum tele. aro. et cum ipsi non possent materiam certam pi. ui i "ignari, vel non sine magna molestia ». Melius est. si p< adducatur ad accusationem peccati praeteriti.

Celerum dico, quod si poenitens certam non exhibeat materiam, non debet confessarius in eam perquirere, ut illum absolvat ; et casu quo perquisisset, nec invenisset, non tenetur ei conditionatam absolutionem impertire ». Cfr. n. 1058 et 1664, II, 2°, b).

2° Si poenitens de *certis venialibus* confitetur, sed usualibus, sive quotidianis, sive de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in Officio, in oratione et similibus, ut, absolutio illi praebere possit, spectandum est, an ipse aliquando sibi, quantum potuit, vim intulerit, ul passionem superaret ; quia tunc judicari poterit ejus culpas potius ex humana fragilitate processisse, quam ex defectu doloris aut propositi ».

" E converso, si ille frequenter, et sine resistentia, in hujusmodi culpas relapsus sit, tunc cum eo agendum *tanquam cum recidivo* », juxta dicta n. 1829 ; ideoque obtinendum est. vel ut vere doleat de aliquo saltem ex illis peccatis, vel ut exhibeat pro materia aliquod gravius peccatum vitae praeteritae. Recole dicta n. 340 seqq. ; cfr. 5. *Alph.*, II. Ap., App. IV, Monit. ad conf., n. 17.

7. De personis quae conieplalbonis dono friiuntur.

Quando anima aliqua a Deo contemplationis gratia donatur, oportet ut confessarius optime sciat modum, quo eam dirigere debeat et ab omnibus illusionibus liberet ; alias maximum illi afferet damnum, et, quemadmodum ait S. Joannes a Cruce, magnam ipse Deo redditurus est rationem ». Haec 5. *Alphonsus* (Praxis, n. 126 ; ed. G., IV, p. 598), ubi dilucide, etsi succincte, difficilis materia exponitur '. Quamobrem, si quis poenitens ad talem statum sublimatur, necesse est, ut confessarius, rerum mysticarum ignarus, eum ad idoneum moderatorem mittat ; vel, si non mittendum esse censeat, ut ipse saltem ad doctos libros ac peritos viros, a quibus edoceri possit, docilis recurrat.

Interim, hujusmodi confessorio non parum proderit hic adumbratam saltem de supernaturalibus illis statibus notionem percipere.

1M3. — Definitio. Contemplatio definitur a *Guigone Carluisiano* (Scala Claust., c. 1, fin., ap. Aligne, l. 184, col. 476) : Alentis in Deum suspensae elevatio, aeternae dulcedinis gaudia degustans . et *Benedictus PP. XIV* de ea scribit : « Est simplex intellectualis

1 Cfr. etiam Sctnnni, t. IV, n. 519 ; *Herardi*, Praxis conf., n. H 37 ; *Scaramelli*, Direct. mysL : *Dosda*, Union avec Dieu. I. 2. j>. 359 seqq. ; *Zahn*, Christl. Mystik ; *Saudreau*. Degrés delà vie spirit : *Amidu Cl.* (P. Lamballe), 1911, p. 465 seqq.. 562seqq., 641 seqq., 721 seqq. : &hn/rcr<, Principe de la vie spirituelle ; Poulain, Des grâces d'oraison (gei man. Dic Fülle der Gnaden), 2 vol. ; A/tn/nrd, Traité de la vie intérieure. II. partie (Théol. mystique) ; *GarriQou-Lagrange*, O. P. Perfection chrét. el contemplation, 192'< . Ch. Jieusch, dteAszclik de hl. Allons, 1926, II, G Absch. § 2 ; *Vie spirit.* ; *Revue d'asert. et de mystique*, passim ; la spiritualité de S. Alphonse de Liguori, Supplément de la Vu. Spirit. (i927), p. 189 seqq.

intuitus cum sapida dilectione divinorum aliorumque revelatorum, procedens a Deo *speciali modo applicante intellectam* ad intuendum et *voluntatem* ad intelligendum ea revelata et concurrente ad eos actus *per dona Spiritus Sancti*, Intellectum et Sapientiam, cum magna illustratione intellectus et inflammatione voluntatis » (de Beat. et Can. 1. 3, c. 26) \

Multum differt haec contemplatio a *meditatione*: in hac enim anima quaerit Deum labore discursus, et operatur actibus suarum potentiarum ; in illa autem, sine huiusmodi labore, contemplatur Deum jam inventum : ipse enim Deus tunc operatur, et anima potius patitur, quoniam ipsa lux et divinus amor, quo tunc tota impletur, reddunt eam suaviter attentam ad contemplandam Dei sui bonitatem (cfr. Prax. n. 126).

Divisio. « Contemplatio est vel affirmativa vel negativa ».

1° Est *affirmativa*, quando anima, beneficio lucis divinae, sine ulla sua opera cernit aliquam veritatem aut creatam (ut esset infelicitas inferni, felicitas paradisi, etc.), aut increatam, ut divinam misericordiam, amorem, potentiam, bonitatem. Est *negativa*, quando dignoscit perfectiones divinas non in particulari, sed in genere, cum confusa quadam notitia, sed quae ingerit conceptum longe maiorem magnitudinis divinae » (Praxis, n. 132). Haec est altera perfectior el. vocatur a mysticis *oratio caliginis, clara caligo, sublimis cognitio Dei per ignorantiam, pura contemplatio*, etc. ; in ea suspenduntur omnes interiores potentiae .mimae, et quandoque *sensus* etiam exteriores (ib., n. 135).

1811. — I BEinoR explicatio. 10 ( )onl empiat ionom infusam praecedere solent, in statu activo, tum oratio recollectionis naturalis vel olii contemplativi, tum purgatio animi per ariditatem sensus. Dicimus *praecedere soient* : *Spiritus enim ubi vult spiral* (Joann., 3, 8) ; nec desunt exempla animarum, quae ad ultimum contemplationis gradum immediate evectae sunt, quin per gradus anteriores transierint. — De his autem, quae magis ad normam generalem videntur accedere, sequentia statuere licebit, ad mentem 5. Alphonsi :

a) *Oratio recollectionis naturalis* tunc concedi dicitur animae, quando intellectui opus non est. cum labore quasi extra animam exire, ad considerandum mysterium aliquod, aut aeternam veritatem ; sed avulsus a rebus externis et collectus quasi intra animam ipsam. absque labore, imo cum magna suavitate, attendit illi v<·ni it. ■■) mvsli- rio, quodcumque sit. — *Otium contemplativum* est fere idem, nisi quod in collectione anima attendit alicui devotae cogitationi p'icci >ri a oli- v- ro cum generali quadam notitia Dei sentit se in seipsa collectam, el μ 1.1μ Ioy Deo attractam » (Praxis, n. 127).

b' /' n- * O-i^tit non solum in ariditate *naturali*, qua animae etiam] . » " 01 linarium incedentes, multoties laborant, sed in ariditate

' Hi

■

u

I tu P> D Thorna» tnauo In speci- deinde ostendit Idem Itene-
| ' ' ' "oniifex declarat uk n< <imus, plemque Beatorum
| fuis, . . . bl>cripii>>. i., 'u.·ηθλ fuerunt contemplahci,
m' | imi CardlûaUs: de Lauraea de Orat n, op. 7, c. 12 . (I. c. n. 8).

supernaturali, quae est tractus gratiae et lux quaedam afferens poenam et obscuritatem. — Haec duplex est : ariditas scilicet sensus et ariditas spiritus. *Ariditas sensus* est molestissima devotionis sensibilis subtractio, per quam anima ducitur ad alienationem quamdam ab omnibus voluptatibus sensibilibus tam terrenis, quam spiritualibus. Perdurat quousque, purificatis sensibus, anima ad primos contemplationis gradus apta reddatur. « *Ariditas spiritus*, seu *substantialis*, est quaedam lux divina, qua Deus facit, ut anima suum nihilum agnoscat ». In hoc statu, etsi magis attenta ad Deo placendum, se cernit in quailain terribiliori agonia, credit omnia a se peracta suppliciis digna, seque ipsam Deo odibilem ; imo, experitur quandoque mille tentationes, damnatorum poenas, et divinam derelictionem. — Solet Deus per hanc purgationem praeparare animam ad ultimum gradum contemplationis, e. i. ad unionem passivam, in qua habentur extases, raptus, etc. » (ib., 128-131).

1845. — 2° Gradus contemplationis varii quidem sunt ac multi ; inter eos tamen numerantur tres principales, videlicet recollectio supernaturalis, quies et unio.

a) *Recollectio supernaturalis* habetur, « quando collectio potentiarum non evenit opera ipsius animae, sed beneficio lucis, quam infundit Deus, et per quam excitatur in ea magnus et sensibilis amor divinus ». Ponitur anima, per hanc infusam recollectionein, in statu passivo, in quo « non debet curiosius investigare, quidnam sit interior ea spiritus recollectio ; sed sinat se dirigi a Deo ad considerandas res illas, illosque actus faciendos, ad quos se magis a Deo ferri cognoscit » (ib., n. 133).

b) *Quies* a praecedenti gradu differt in hoc quod « in recollectione vis amoris divini communicatur immediate *sensibus* externis, quod Deus ipse intra animam facit colligere ; sed in quiete amor communicatur immediate *spiritui*, in ipso animae centro : et amor ipse est ardentior », et aliquando diffunditur ad ipsos *sensus*. — Dein, in quiete, « suspenditur quidem voluntas, (pia remanet quasi ligata, quia tunc non aliud objectum praeter Deum valet amare, (pii eam sibi trahit, sed intellectus et memoria aut phantasia quandoque remanent libera, et huc illueque excurrunt ». Nec vero de hoc trisletur anima, sed nec enilatur, ut suas cogitationes colligat (hoc enim frustra lentaret et quietem amitteret) ; sed eos tantum actus eliciat, ad quos se sentit a Deo suaviter impelli (ib., n. 134).

c) *Unione passiva* tandem Deus praebet se videndum animae non modo ut vicinum (sicut in praecedentibus gradibus), sed tanquam *praesentem* : et anima experitur Eum sibi conjunctum per suavem quemdam contactum ; unde de veritate illius *praesentiae* jam nequit dubitare (ib., n. 136-138).

184f). — 3° Saepe conceduntur cum dono contemplationis quaedam gratiae, ut visiones, locutiones et revelationes, quas a falsis distinguere magni interest.

1° *Visiones* (sive externae, sive imaginariae, sive etiam intellectuales) possunt a diabolo causari. Signa autem probabilia, ex quibus divina earum origo dignoscitur, haec sunt : a) si sint rariae, subitaneae, transeuntes ad instar fulguris, immobiliter tamen menti infixae ; b) si ab initio afferant confusionem et terrorem, sed in fine relinquunt animam in summa pace et vivida cognitione suae miseriae, et uni ingenti desiderio perfectionis. Talia enim, ordinarie, neque a diabolo, neque a natura proveniunt ; etsi a diabolo, qui se transfigurat in angelum lucis », (dum provenire possint ; sed « a fratribus eorum cognoscetis eos », i. e. daemones et falsos prophetas (Praxis, n. 139, 140).

2° *Locutiones*, v. gr. ad imponenda opera, ad instruendum, sunt : vel *successivae*. <piando quis, meditando, sentit sibi quasi responderi ab ipsomet suo spiritu, sed voluti ac esset persona extranea ; vel *formales*, quando anima audit (auribus, imaginativa, vel intellectu) aliqua verba formata, sed extra se : vel *substantiales*, quando cito operantur id quod exprimunt : ut, v. gr., si audiret anima : *Noli timere*, et statim fiat intrepida. — Hae posteriores sunt ceteris omnibus securiores ; priores autem sunt valde incertae, et secundae multum suspectae. Inde director, si observat ea quae jubentur esse Christianae prudentiae contraria, debet ea omnino prohibere. Si vero non sint contraria, expedit ut suspendat executionem, donec major certitudo acquiratur (ib., n. 141).

3° *Revelationes* rerum occultarum aut futurarum, v. gr. mysteriorum fidei, status conscientiarum, etc., possunt tripliciter haberi, nempe per *visiones*, per *locutiones* (ut supra) et per *intelligentias nudarum veritatum*. In his cautissime procedendum est. praesertim quando agitur de certiorando aliquem ob notitiam in revelatione acceptam (ib., 112). — Quando Deus *loquitur* et *operatur*, oportet ut anima taceat et cesset a suis operationibus ; sed quando non loquitur, necesse est ut anima se adjuvet eo modo, quo potest, ad conjungendum se Deo, nempe meditationibus ((piando hae sunt necessariae), affectibus, precibus », etc., sicut in statu activo (ib., n. 127, v. lin.).

1817. De officio confessarii. Duo sunt, in hoc ejus officio, praecipua : 1° Debet animam *servare in humilitate*, dum gratiis donatur. Nullus enim contemplationis gradus confert impeccabilitatem ; vel propterea, quo magis se videt a Deo hujusmodi gratiis donatam, eo magis debet esse humilis, et ab omnibus alienata, unice diligendo crucem et vivendo in totum divinis dispositionibus uniformata, cum assiduo timore, quod suae infidelitates ex eo tempore acerbius punientur, ob majorem, qua committentur, ingratitude » (ib., n. 136).

Ei igitur imponat, ut fideliter *enarret* omnes communicationes, quas habet in oratione. Nullam tamen eas sciendi gulam demonstret (nec scribere faciat, nisi hoc sit necessarium) ; nec unquam alii manifestet gratias supernaturales sua poenitenti concessas ». Nec ei ostendat signum aestimationis, et multo minus mittat alias poenitentes ad petendum consilium ab ea, vel ad exposcendum solatium, aut directionem. Potius ostendat minoris eam facere, quam alias animas quae ambulant per viam fidei ; culpis ejus et defectibus non parcat, et ; quoniam animae his favoribus ornatae, regulariter loquendo, semper et nullum sunt humiliandae ». — Speciatim, *quando agitur de gratiis externis*, ut sunt visiones, locutiones et revelationes, regulariter loquendo, tutius est ut director ostendat se parvi eas facere (quia plures sunt visiones falsae quam verae et quo avidius expetentur et in pretio habebuntur, eo magis persona aberrabit a fide et humilitate, quae est via tutior quam posuerit Deus. Quare det ei consilium ut oict Deum, ut veram comedat extasim, scilicet totalem a rebus terrestribus et a semetipsa alienationem, sine qua ad perfectionem nunquam valebit pervenire » (ib., n. 112). Cfr. *Benct. NI Γ*, de Bealif., l. III, c. 53, n. 17.

2° D, b *animam confortare et adjuvare*, quando haec versatur in didicisse et tentationibus, quae in his viis abundare solent. \ em non se ostendat ullo modo haesitantem, sed viri-

liter eam confortet ad nihil timendum. Dicat ei, omnes illas suggestiones *non esse consensus*, sed poenas, quae, si cum resignatione tollerentur, mentem magis magisque Deo conjungunt. « Hortetur eam, ut forti animo sit, et viriliter expectet res magnas a Deo, dum eam per tutiorem viam deducit, scilicet per viam crucis ».

• Moneat etiam, ut primo *humiliet se*, utpote dignam ita a Deo tractari, ob anteactae vitae defectus ; secundo, ut divinae voluntati se totam resignet, paratissimam se praebendo ad ea omnia perferenda, immo et majora pro omni tempore, quo Deo placuerit ; tertio, projiciat se tanquam mortuam in brachia divinae misericordiae, et committat protectioni Mariae SSmae, quae Mater misericordiae et afflictorum consolatrix jure appellatur (ib., n. 130).

Quaesitum. *An debeant expeti favores divinae contemplationis ?*

Itesp. Si agatur de animabus, *quae nondum his favoribus donatae sunt*, tutius est desiderare et expetere sic dictam unionem activam. i. e. perfectam uniformitatem cum divina voluntate : in ipsa enim certe consistit tota perfectio divini amoris ; et anima fidelis potest absque dono contemplationis, sed cum solo beneficio gratiae ordinariae, pervenire ad anihilationem propriae voluntatis et ad illam transformandam in Deum (ib., n. 136 et 143). Vide etiam quae citavimus ex *Benedicto XIX* (n. 1843, nota 1).

Si vero agatur de illis, *quae jam gratis extraordinariis* in statu passivo *gaviae sunt*, distinguendum est : a) Gratiae, quae dicuntur *uniformes fidei*, ut sunt notitiae confusae et generales, et tactus divini, qui uniunt animam Deo, non sunt rejiciendae : ideoque possunt humiliter expeti et desiderari, ut ita unio cum Deo perficiatur divinusque amor nova incrementa capiat, b) Gratias autem, quae *elongant a fide*, quia consistunt in quibusdam notitiis distinctis (ut sunt visiones, locutiones et revelationes) jubeat confessarius constantissime recusari, semper tamen in spiritu humilitatis, et sine ullo contemptu, ut esset expuere, irridere in faciem, etc. (quod non licet, ut plures asserunt) ; et protestando coram Deo, se velle Ei in pura fide servire» (ib., n. 143). — Haec est solutio quam pro *praxi directionis* tradit S. Doctor, et talis norma utique *sapiens* apparet. Nihil tamen aliud dijudicare volumus quoad difficilem hanc quaestionem (cfr. auctores citat, in prine., ante n. 1843, et opera 3^a. *Joan, de Cruce*) ; nec *methodicam expositionem* statuum contemplationis proponere intendimus omni numero absolutam (id quod ad nostrum scopum non pertinet).

§ 2. De obligatione confessarii erga poenitentes

DIVERSOS EX CONDITIONE EXTERNA.

Poenitentes, qui ob externam conditionem specialem sibi que propriam curam exposcunt, sunt praesertim : 1° pueri et adolescentes ; 2° sponsi et conjuges ; 3° personae spectatae conditionis ; et 4° doneque aegrotantes et moribundi.

1. *De pueris et adolescentibus.*

S

1848. — I. Pueri *ratione utentes*, regi de annua confessione et communione subjacent, haud secus ac nati grandiores (cfr. n. 195 et 1573 seqq.). Ut autem confessarius eorum spirituali utilitati vere consulat, sequentibus attendat *monitis S. Alphonsi* (Praxis, n. 90 seqq.)¹ :

1° Ante confessionem, eos diligenter *edoceat* tum res ad salutem scitu necessarias, tum illa omnia, (pia spectant ad hoc sacramentum digne suscipiendum, praecipue sinceritatem in confitendo cum exemplis opportunis.

2° Huic instructioni subjungat *exercitium practicum* eorum omnium, quae ante confessionem, in ipsa et post ipsam peragenda sunt. Parvuli publice in ecclesia ad confessionem admittantur, sed singulis diebus aut diei parlibus, is tantum eorum numerus qui commode audiri possit ; ita nimirum aut nec ipsi, expectando, taedii, nec confessarius, audiendo, properationis periculo exponantur.

3° In ipsa parvulorum confessione confessarius utatur omni, qua potest, caritate ac benignitate, *ne scilicet ex timore aliquid reticeant*. Sinat, immo eos adhortetur ut ipsi primum sua peccata explicant ; in quo si deficient, maxime si videantur timore vel verecundia angī, eos brevibus quaestionibus secundum ordinem praeceptorum Decalogi adjuvet, v. gr. an mane et vespere oraverint ; an diebus festis missam audiverint ; an fuerint obedientes parentibus et praepositis, etc. Dein, an tacuerint aliquod peccatum ; an turpe quid egerint. Sed hac in materia confessarius debet esse maxime cautus. — Ab interrogationibus generalibus tunc suum deflectat, cum necessitas id revera postulaverit. Quo in casu, interrogare poterit parvulum, v. gr. an audierit verba mala ; an talia dixerit ; an male cum aliis pueris jocus sit. Si fateatur, interrogari poterit, quid fecerit. Interrogari etiam poterit (saltem in aliquibus regionibus), an nocte sit pavidus, ut ita deprehendatur utrum solus aut cum aliis dormiat, et utrum aliqua interrogatio hac super re addenda sit. — Prodest etiam uti subinde interrogationibus suggestives, v. gr. *lit nunc dic mihi quoties haec fecisti ' quinquies, decies'* Et a responsis ad ulteriora procedatur, sed semper cum maxima prudentia, juxta dicta n. ibOG Caveat etiam confessarius, ne nimius sit in examinando, ne pueri concipiant horrorem confessionis.

4° Ingerenda sunt parvulis pia *documenta* et *monita*; sunt enim semina, quae si non illico, postea tamen fructum afferent. Unde, sicut *laudandi* sunt, si laudabiliter se gesserunt, ut in reda vivendi ratione confirmantur : ita, e contrario, si male se gesserint debet confessarius eos suaviter *a peccato deterere*: v. gr. dicendo, peccatum reddere animam foedam ad instar diaboli, recte autem gesta cllicri. ut parvuli fiant angelis similes ; Deum esse ubique praesentem debet contueri omnia, eundem velle aeterno praemio coronare bonos, malos vero castigaturum debet se suppliciis aeternis Deum mandare, ut peccata angue pejus honorificentia praestetur parentibus, ut mali socii vitentur, etc. Quod si pueri conscientia deprehensa fuerit erronea, corrigatur, ne ipse in posterum ex tali conscientia peccet.

3° In pueri ructum subsumendum est *in didendo actu doloris*; et quidem ratione praesentia, utendo diam verbis suggestives, captui eorum bene accommodatio etc.

¹ n. 1. * ; Furni. i. e Missionnaire des enfants (Tournai, 1888) ;
tv ci Arrtnv*, Tbeol past., P III, c. 2.

6° Poenitentiam parvulis nonnisi *levem* imponat. Ipsis devotionem erga Virginem Deiparam magnopere commendat, et sacrosanctam atque utilissimam consuetudinem recitandi ter *Ave Maria* mane et vespere, cum illa vel simili invocatione : *Mater mea, libera me a peccato mortali*. — l. trum concedenda sit, necne, absolutio pueris ; utrum absolute, an conditionate, vide n. 1664, Jleg. 2a. Post confessionem autem curandum est, ut ipsi, per aliquod breve tempus *gratiis Deo agendis* vacent, ac *poenitentiam* persolvant, separate tamen a sociis, qui confessionem necdum absolverunt.

1M9. — 11. Adolescentes utriusque sexus, qui jam ad cornu-
nitionein sunt admissi, specialem sibi pariter curam exposcunt. Ilis confessarius oculatissimus advigilare debet, ut a saeculi corruptela carnisque illecebris immunes praeserventur. Cfr. *Linz. Quart. Schr.*, 1911, p. 551. Ad hunc autem finem nihil efficacius excogitari potest, quam *fréquens* sacramentorum susceptio. Jamvero :

1° In audiendis eorum confessionibus videat, *an et quibus periculis* fides et mores eorum exponantur ; quibuscum sociis consuetudinem foveant ; quibus quasi illicitis peccato exponantur aut expositi fuerint : an cogitationibus, an sermonibus, an cantilenis, an aspectibus, an libris pravis, an consuetudine cum aliis ; qualia fuerint prima eorum peccata mortalia, malitiae an infirmitatis.

2° Hortetur ad *sinceritatem*, eosque inducat ad tentationes fideliter aperien-
das, ne opportunis destituti mediis succumbant. Eos maxime doceat neces-
sitate orandi, et fugiendi pericula peccati. — Generatim, sit potior in *docendo*
et *monendo*, quam in interrogando. Abstineat vero a quocumque etiam ver-
bulo, quod ab aliis audiri nollet (*Konings*, n. 1483).

3° Quoniam autem hodiernis temporibus fere omnia *ope associationum* pro-
moventur et vigent, non omittat confessarius adolescentes ad hoc adhortari,
ut iis societatibus nomen dent, in quibus omnia ad normam catholicae doctri-
nae reguntur. Frater enim qui adjuvatur a fratre, ut civitas fortis. Cfr. Enc.
Leonis XIII : *Etsi nos* f. l. ò'. Λ', 14, p. 337) ; Enc. Pii X : *II jermo proposito*
Λ-I. S. S., 37, p. 741) ; *Bouchage*, Apostolat paroissial ; *Dorsaz*, l'Aclion catho-
lique. etc. (vide n. 433).

1° Circa statum ab aliquo adolescente *eligendum*, non audeat confessarius
illum ei determinare ; sed lanium ex indiciis curet suadere statum illum, ad
quem prudenter judicare potest ipsum a Deo vocari ». — Quoad *puellas* vero,
quae virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt, non permittat eis cas-
tatem perpetuo vovere, nisi cognoscat eas bene fundatas in virtutibus, et
edoctas in vitae spiritualis regulis, et praecipue in oratione exercitatas. Sub
initio eis tantum permittere potest, ut castitatem voveant per aliquod defini-
tum tempus, nimirum a sollemnitate alicujus festi ad aliam alterius» (Praxis,
n. 92, 93). Quod ad statum *matrimonii* attinet, vide n. 1851.

5° Circa statum religiosum in particulari, caute se gerat director : a) ne
quem audeat ad eum suscipiendum inducere, nisi verae vocationis indicia sese
manifestent : timendum enim foret (et maxime in puellis) periculum inconstan-
tiae, si vividiores adhortationes aut blanditiae ad capiendum talo vitae genus
induxissent ; b) ne longam moram atque impedimenta inferat illis adolescen-
tibus, qui statum religiosum cum recto fine amplecti cupiunt * ; minor enim

* Confer doctrinam S. Thomae et S. Alphonsi hac de re, uti exponitur apud *Itaus*: la doctrine de S. Alphonse sur la vocation et la grâce... p. 15 seqq. et 30 seqq. — De vocatione religiosa loquimur n. 2141.

requiritur probatio pro vocatione ad Religionem, quam pro vocatione ad munus sacerdotale exercendum in saeculo, ut advertit 5. *Alphonsus* (l. c.).

2, *De sponis et coniugibus.*

1850. — I. Sponsi generatim monendi sunt, ut matrimonium quantocius celebrent ; sic enim plurima impediuntur peccata. In *particulari* tamen *casu*, haec norma generalis non semper urgeri potest. Recole dicta n. 826 seqq., quibus adde sequentia :

1° Videat in primis confessarius, an aliquod adsit *impedimentum*, sive prohibens, sive dirimens, ecclesiasticum aut civile, ut opportune removeatur. Vide n. 1984 seqq.

2° Omni zelo atque industria utatur, ut sponsi hoc magnum sacramentum, purificati per sanctam confessionem (quae ordinarie sit generalis), fructuose recipiant. Re incassum peracta, dimittat indispositos sine absolutione, quin tamen petentibus, si revera confessi sint, schedulam peractae confessionis abneget. Dubie dispositos absolvat sub conditione, ut supra n. 1664, II, 1° dictum est. Porro in utroque casu, eos graviter admoneat, ut se per contritionem perfectam ad matrimonium digne ineundum praeparent, utque brevi ad confitendum revertantur, omissa, ad praecavendum majus peccatum, omni mentione de sacrilegio, quo se coinquant indigne contrahentes, nisi forte ex hujusmodi monitione certus fructus sperari posset.

3° Eos moneat de gravissimo matrimonii line, et de conjugum parentumque obligationibus (cfr. n. 699 seqq. et n. 703). Loquens vero de iis, quae ad *matrimonii usum spectant*, maxima utatur prudentia. Sponsae enim innocentes, quae copulam forte ignorant, non ante matrimonium a sacerdote instruendae sunt ; sed si quid interrogent, *ad matres suas* prius remittendae. Id praesertim valet pro sponis honestioris conditionis, quae a matribus pridie matrimonii edoceri solent. Si matrem non habent, aliquam prudentem et piam matronam illis indicet parochus vel confessarius, a qua ea omnia addiscant, quae conjuges rescire convenit ». *lertnys*, Fascic. Theol. mor., n. 40, q. 2. Non omittat tamen confessarius sponso adhortari, ut, matrimonio contracto, in eorum dubiis circa res ad matrimonium spectantes, ipsum vel alium interrogent.

Quod si sponsi jam corrupti fuerint, vel rem turpem nequaquam ignoraverint, eos confessarius edoceat, breviter tamen et castissimis verbis, ut exponitur in regula sequenti (n. 1851).

il' Prudentis parochi est quandoque indicare librum in quo omnia sponis scitu necessaria, ad normam catholicae doctrinae redacta, traduntur. Lectione iterata hujus libri conjuges in seipsis resuscitare conabuntur gratiam per sacramentum receptam .

y

‘1851. 11. Conjuges edoceantur non omnia licere conjugalis, sed sanctitatem matrimonii posse gravibus peccatis foedari. Quocirca. tradantur *utrumque* sequentes generales regulae : 1° Ea omnia licita esse conjugibus. quae ad prolis generationem, seu ad legiti-

‘ C(r) t. P-iit cat< chi-uic du mariage , P. Robert, Le livre d'or ou le conseiller de jeune > (, \-rmee^ch La peur de l'enimt Kwh, L'éducation <lc la chasteté ; Jancc5 ci les époux doivent savoir ? HMer, Ehel i echlsmus Ernst. Eliempfllich!.

mum conjugii usum, ordinantur. 2° A lethali culpa cos esse immunes, si consulto nihil agant, quo magno periculo sese exponant vel semen perdendi ex parte alterutrius, vel concepto foetni nocendi. 3° De cetero, si deinceps de aliqua re dubitent, a confessario petendum esse consilium (ut supra diximus). Edoceatur praeterea *mutus*, ut debitum non petat iis temporibus, quibus copula uxori noxia esse potest, v. gr. tempore purgationis, vel gravis morbi : *ἰχοῦ* vero, se sub gravi peccato teneri viro obedire in reddendo debito, nisi ex justa causa excusetur, v. gr. ob infirmitatem, etc.

a) Praemissa instructio (ul supra), quae, *per se*, paracho incumbit, tradatur vel *pridie* matrimonii contrahendi, vel *paulo post* contractum, prout expedire visum fuerit ; vel quoties juniores conjuges hac de re doceri a confessario petunt, aut advertuntur ejusmodi instructione indigere.

b) Instructio conjugum de servandis *in casu abortus*, quantum ad baptismum foetus abortivi, omnino spectat ad parochum ; at tamen, data occasione, nempe quando confessarius advertit conjuges ea ignorare, vel parochum officio suo hac in re defuisse, ipse eos docere non negligat. — Idem dicendum de iis, quae conjuges vitare debent, ut caveant ab abortu.

c) Non omittat confessarius uxores juniores, quibus conveniat, *monere*, ut secum in lecto non sumant infantem nondum anniculum, neque pueros aut puellas jam sexennes ; ac multo magis, ut ejusmodi pueros utriusque sexus condormire non sinant in eodem lecto » (*Aerinus*, l. c.).

Quaesitum. *Quomodo procedendum cum conjugibus, qui versantur in occasione proxima peccati propter abusum matrimonii contra naturam, v. gr. si alter alterum directe polluit, si consentire solet onanismo, sodomiae, propriae pollutioni, etc. ?*

Resp. Tractandi sunt sicut habituali vel recidivi in occasione *necessaria*. Quod si, remediis adhibitis, semper eodem modo relabuntur, absque probabili spe emendationis, nullo modo absolvendi sunt, nisi occasionem removerint, juxta dicta n. 1825, q. 11. (Jui etiam, hoc in casu, eonjux, qui versatur in proximo peccandi periculo ob sollicitationem consortis, tenetur facere *divortium*, si aliud remedium non supersit, ul in tr. *de matrimonio* videbitur (n. 212.3, 2°). Cfr. *Acrtnys*, o. c., n. 40, q. 3.

3. *De personis spectatae conditionis.*

1852. — .Monel .S'. *Alphonsus* (II. Ap., XXI, 4) : « Cum personis hujusmodi (*i. e. cum principibus, magistratibus, praelatis, parochis, sacerdotibus*, etc.), licet adhiberi debeant correctiones verbis lenioribus et discretioribus, majori tamen animi fortitudine et calore fiant, cum ex istorum peccatis, propter gravius damnum quod suo

malo exemplo aliis afferri potest, perniciosior flagitiorum consequens esse soleat licentia 1 ». Recolo dicta n. 1810, 3a.

Quoad *interrogationes* autem faciendas illis, qui sunt conscientiae *parum meticulosae*, consulas *S. Alphonsum* (Praxis confessarii », n. 48 seqq. ; et videas etiam quae infra exponuntur in IV Parte *de statibus particularibus*, v. gr. n. 2283.

4. *De infirmis el moribundis*

« Non adest caritatis opus magis Deo acceptum, magisque ad animarum salutem conducens, quam in extremo vitae periculo positos ad sancte moriendum adjuvare ; nam tempore mortis, a qua uniuscujusque aeterna vita pendet, inferni vires fortiores sunt, infirmorum vero debiliores » (Praxis, n. 227). Duplicis autem generis sunt infirmi periculose decumbentes : alii usu rationis et sensibus fruuntur, alii sunt sensibus destituti. — Quoad *reos capite damnatos*, videsis apud *S. Alphonsum* (ib., n. 108).

1853. — 1. De infirmis ratione utentibus. Quod attinet ad infirmos ratione et sensibus utentes, monet Rituale : « Accedat (confessarius) ad aegrotum ita paratus, ut in promptu habeat argumenta ad persuadendum apta, ac praesertim sanctorum exempla, quae plurimum valent ; quibus eum in Domino consoletur, excitet ac recreet ». (I it. V, c. 4, n. 7). Si adjuvandi sint *schismatici* vel *haeretici*, convenienti utatur prudentia, ut in fine hujus num. dicemus.

Porro, multis aliis, quae Rituale *de visitatione et cura infirmorum* tradit, et quae fideliter observanda sunt, juvat nonnulla ex 5. *Alphonsi* scriptis excerpta, addere (Praxis, n. 231) :

1° Infirmi cubiculum ingressus, confessarius decumbentem amice alloquatur inquirendo quomodo se habeat ; et adhortatus ut Dei voluntati se conformet, sermonem sensim ad instituendam confessionem transferat. — In prima tamen visitatione, nisi necessitas urgeat, de ea generatim sileat ; sed posteaquam, in Secunda vel tertia visitatione, de ea loqui coeperit, ipsiusque instituendae diem horamque assignaverit, solerter curet, ut aegrotus eam sine procrastinatione peragat, praesertim si morbus sit talis naturae, ut delirium facile supervenire posset. **H**

2° Si aegrotus sit homo *scandalosus*, v. gr. vivens in concubinato vel in matrimonio mere civili, pravorum librorum auctor, notorie excommunicatus, etc., communiter audiri non debet, nisi *prius emendationem et debitam satisfactionem promiserit* ; nam timendum (v. n.), incepta jam confessione, obedire detrec-

» Cfr. Cioin, n. 100-101, l' « Conf. n. 1118, quoad sacerdotes. — Cfr. etiam *Dcturmonl*, in op. Jam md F -uirod i i i vie sacerd. ; Hettinger, Timoteus-üriciv» etc. — 1 C(r. An i (I Series avec un jeune curC, a. 1391. et 1895 ; Schûch. Pastoraltheol, §316. / nn «. 1. In' l' i' I- ell.(e<t. 5), tit. XIV.c. II, \$ 1 ; r r irdl Pr .. ? i onic- moribundorum (fasc. 13) ; Benper. Pa>toraltheo) 111, . 1 , °. # > /'i " ul,rer' II. n. 475 seqq.— Praesertim v ro ηυυ·η» » e -v R (TI? \ ' c ' Λ

let ; ex quo facile evenire posset, ut confessarius, sigillo sacramentali obstrictus, ultima sacramenta ei indigno ministrare cogeretur. — Circumstantiae tamen aliud suadere possunt, v. gr. si mors immineat, et immediata confessio iam significet scandalum reparationem.

3° Ad ipsam *confessionem* quod attinet, eam ita diligenter peragendam curet, ut nihil eorum, quae ad integritatem et ad contritionem requiruntur, praetermittatur, et ita moderate, ut poenitens nec molestia afficiatur nec nimiae mentis applicatione defatigetur. — Quod si imminens mortis periculum, aut ipsius morbi gravitas, aut aliae graves rationes id suadeant, confessarius minus integritatem materiale urgeat, sed praemissa admonitione ut poenitens suam confessionem postea, si convalescerit, compleat, multum et quasi unice ejus animi dispositionibus advigilet (Praxis, n. 105).

4° Si aegroti inservientes *non possunt recedere*, confessarius hunc admoneat, ut unum saltem peccatum, hocque leve, declaret ; quo declarato, paucis eum incitet ad dolorem de omnibus, quae commisit, peccatis, ac dein absolutionem ei impertiat. — Si quis demum nullum speciale peccatum confiteri possit, v. gr. quia loquela est destitutus, sed dat poenitentiae signa et ostendit se velle absolutionem, etiam absolvendus est : absolute, si nulla de ejus dispositione prudens dubitatio subest, secus, conditionate secundum dicta n. 1664.

5° Poenitentiam *levem*, immo quandoque *levissimam*, imponat, ut invocationem SS. Nominum Jesu et Mariae Virginis, sed adjiciat, ut vult Rituale, huic poenitentiae aliam magis proportionatam pro tempore, quo infirmus convalescerit. Satis autem erit, ait 5. *Alphonstts*, ei injungere, ut redeat tempore sanitatis ; vel ut satisfaciat per eleemosynas, si possit (cfr. dicta n. 1716, 2° et 1720).

6° Si occasio commoda videatur, « hortetur infirmum, ut de suis domesticis rebus *opportune disponat*: id enim expedit pro familiae pace, et eo magis, si opus sit pro suae conscientiae levamine. — In hoc tamen sacerdos sedulo caveat, ne ipse in aliquam lucri notam (aut in propinquorum odium) incidat » (Praxis, n. 233).

7° Praemuniendus est infirmus *contra tentationes*. Si tentatur contra fidem, adhortandus est, ut actus fidei absque ullo examine eliciat ; ut, statim ac tentatio irruerit, ad preces recurrat cogitationemque ad alia divertat ; paucis etiam, si tentatio multum urgere perseverat, credibilitatis motiva ipsi exponat, et curet, ut lentatus propriis suis atque aliorum precibus gratiam resistendi consequatur. Si contra spem tentatur (ut frequentissime evenit), motiva, quibus fiducia erigatur, exponat, et raro, ipso audiente, de rebus quae terrorem injiciunt sermonem habeat.

8° Suggestat confessarius aegroti, sed paucis verbis et tantum per intervalla, *actus virtutum*, quibus ad sanctam mortem disponetur. Subinde ei porrigat imaginem Crucifixi, aliasque sanctas imagines, ut illas osculetur.

9° Curet demum sacerdos, ut omnes, quas potest, *indulgentias* lucretur, praesertim indulgentiam plenariam in articulo mortis.

10° Cum aegrotus jam *in ultimis* versatur, curandum est ut personae, quae moribundo periculum afferre possunt, ab ejus cubiculo removeantur (Praxis, n. 236). Sacerdos vero frequenter eum aqua benedicta aspergat, frequenter cum signo crucis muniat et frequenter res sacras ei osculandas porrigat. — Candelam benedictam ei tradat, ut ipsam tenens se in iide mori profiteatur. — Illum autem nullo corporis attactu turbet, nec aliquid faciat, quo mors accelerari possit. — Quamdiu cum morte colluctatio perdurat, iteret sanctos actus, hosque alia voce proferat, ut ita a moribundo audiri possint (ib., n. 276).

11° *Signa mortis* imminentis vide apud N. *Alphonsum*, ib., n. 280 seqq. ; cfr. etiam *Capellmann*, Medic, pastor., de Agonia ; *Antonelli*, in eamd. materiam. P. IV, n. 950 seqq. Ibi assent hic ultimus auctor, *solam putrefactionem* esse mortis realis signum omnino certum.

12° Ad schismaticos vel haereticos quod allinet : a) Si mors non adeo immineat, vetitum est, ex can. 731, § 2, haeretico vel schismatico etiam bona fide erranti sacramenta ministrare (licet ea petat), nisi prius, erroribus rejectis, Ecclesiae reconciliatus fuerit, b) Si mors immineat, sacramenta pariter illi ne conferantur, nisi prius, meliori quo fieri potest modo, errores rejiciat el professionem fidei faciat. Ita expressis verbis S. Off., 17 Maii 1916. ad I (ap. *Linz. Quart. Schr.*, 1916, p. 692); idque *regulariter* et *per se*. At si moribundus, ratione circumstantiarum, nequeat aperte de vera Ecclesia moneri, ante omnia curet confessarius ut aegrotus actum *contritionis, perfectae* et alios actus perficiat ; immo videtur (ita Fouters, II, n. 478, 11, b), remoto scandalo, quasi per accidens posse eum absolvi (licet monitio non praecesserit, ne bona fides forte destruat, modo tamen ipse *admittat confessionem*, v. g. schismaticus).

1854. — II. De moribundis sensu destitutis. Cum moribundis sensu destitutis, observentur sequentia :

1° Qui *confessionis desiderium et dolorem de peccatis*, ante sensuum privationem, expresse ostenderunt (v. gr. jubendo advocari sacerdotem, etc.), *absolvendi sunt*, ut docet Kit. Bom. (Ordo ministr. sacram. poenit., n. 25). Dispositio enim poenitentis, in casu, satis innotescit confessario per testimonium alterius ; est veluti confessio per interpretem.

Dicunt tamen Suarez, Croix et alii, absolutionem laudabiliter *sub conditione* dandam esse, praecipue ubi de signis dispositionis (v. gr. apud rusticos) prudenter dubitari potest (VI, 451) : neque ipsum *Bituale Romanum* (l. c.) dicit expresse hos moribundos esse *absolute* absolvendos, sed tantum absolvendos esse ».

2° Omnes, generatim, apud quos contritio et manifestatio desiderii confessionis ante sensuum privationem probabiliter praesumi potest, absolvi possunt, sed *sub conditione*. In casu enim necessitatis, etiam in sacramentorum administratione, uti licet vel tenui probabilitate. ut n. 82 notavimus. Cfr. 5. *Alphonsus*, VI, 482, 483.

Jamvero, dispositiones praedictae prudenter praesumuntur adesse :

a) Apud moribundos, qui *christiane vixerunt*. Signum doloris et desiderii confessionis dici potest eorum anxia respiratio et quid simile ; vel, si mavis, prudens praesumptio dispositionis praesentis nititur tota vita anteacta. Ille enim qui saepius sacramenta recepit, praesumitur desiderium habere, ut imprimis in ultimo certamine Ecclesiae auxilia ipsi ministrentur. Quis insuper ignorat. multos solummodo specie usu sensuum privari, et revera per actus internos dolorem de peccatis concipere ? Cfr. *Lehmkuhl*, II, n. 684.

b) Etiam apud moribundos, qui *parum christiane vixerunt* ; insuper apud eos qui in *actu* peccati (v. gr. duelli adulterii), vel in *statu* peccati seu excommunicationis (ut in issoni i lil. ■ dores, apostatae, etc.) sensibus destituti sunt. Fundamenta praedictae dispositionis sunt vel moribundi suspiria et motus corpori vel p i' X mpia eorum qui, in exteriori sensuum deliquio, adjuvanto speciali gr;«' ad Deum conversi sunt : vel etiam (apud aliquos) factum illud quod, nonobstant voluntatis perversione, semper in Eccle<n ni lods i sensibus destitutus antea sacerdotem positive repulit pnl , ' xcipe, si per aliquod signum praesumi

possit adfuisse voluntatis mutationem vel sensuum destitutio diutius protrahatur. Cfr. *Ami du Cl.*, 1908, p. 452 ; *Lehmkuhl*, II, n. 650 ; *Woulers*, II, n. 475, III.

c) Immo, apud multos *haereticos* et *schismaticos*. Statuit enim S. Off., in Decr. 17 Maii 1916 (vide n. praec., fm.) : « Schismaticis in mortis articulo sensibus destitutis absolutionem et extremam unctionem sub conditione conferri posse, praesertim si ex adjunctis conjicere liceat eos implicite saltem errores suos rejicere : remoto tamen efficaciter scandalo, manifestando scilicet adstantibus Ecclesiam supponere eos in ultimo momento ad unitatem rediisse ». Sivero moribundus sensibus destitutus pertineat ad sectam quae aperte sacramentum poenitentiae rejicit, et in fidem proclives dispositiones antea non ostenderit. absolvi nequit, etiamsi dederit signa doloris : quia nequit prudenter praesumi eum ista signa praebuisse in ordine ad absolutionem qua maxime abhorret. Cfr. A. *Alph.*, VI, 483, fm * Quoad *infideles adultos*, sensibus destitutos, quos missionaries obvios habet, recale dicta n. 1473.

Pro praxi. 1° Moribundus catholicus, vel non certe haereticus (etsi forsitan ignotus), in omni casu, quo *non evidenter constat* eum esse jam mortuum, vel actu esse prorsus indispositum, vel recusare sacramenta, sive *absolute*, sive *conditional*» (pro ejusdem conditione) absolvendus est. 2° Actus tamen contritionis, breviter et alta voce, moribundo suggeratur, si *nulla* vel *dubia signa* poenitentiae dederit : auditus enim (ut testantur periti) plerumque usque ad extremum persistit, nec raro, reliquis sensibus jam plane extinctis, adhuc remanet. 3° Quandoque, si urgens casus id exigat, ope *telephonii* absolutio dari poterit, utique *sub conditione* (cfr. quae diximus n. 1663).

1855. Quaesita. I. *Quoties moribundo renovanda est absolutio?*

Resp. 1° Si rite jam confessus *sensibus adhuc viget*, pluries ei renovanda est absolutio ; ita tamen ut, antequam de novo impertiatur, novum doloris et confessionis aliquale signum manifestetur. Sic enim redditur infirmus de statu gratiae securior, vel certe gratia sanctificans augetur et purgatorii poena minuitur.

2° Si moribundus (item confessus) jam *sensibus sit destitutus*, nullumque doloris signum manifestet, non expedit ipsi saepius quam singulis ternis vel quaternis horis absolutionem impertire ; gravis enim causa (ob quam solam sacramentum administrari potest) hic, *per se*, non adest, cur absolutionis verba frequentius iteranda sint.

Diximus : *per se* ; nam in moribundum pravis cogitationibus assuefactum aut aliqua odii impurive amoris passione irretitum, aut morbi molestiarum impatientem, vel etiam jam moriturum, absolutio saepius iterari poterit.

Non abs re erit, addit A. *Alphonsus* (Praxis, 276, 11°), aegrotum, dum mente pollet, monere, ut, si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, cum absolutionem quaerit, aut cum sacerdos illam ipsi vult conferre : v. gr. oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet, et similia ».

¶ Cum adest *dubium*, num moribundus acatholicus, sensibus destitutus, admittat confessionem vel eam rejiciat, poterit *tub conditione* absolvi (remoto scandalo). Cfr. *Woulers* II, 478 in One.

3° Si demum moribundus ita fuerit sensibus destitutus, ut nec *confiteri*, nec *contritionem unquam exprimere potuerit*, multo saepius sub conditione absolvendus est ; quia fieri potest, ut occultis tentationibus succumbat ; maxime vero, quia fieri potest, ut infinita Dei misericordia ei gratiam compunctionis in lucido intervallo concedat.

II. *Quid debet jacere confessarius, si antequam in moribundi cubiculum intraverit, iste subito mortuus fuerit ?* Respondetur :

Hodie quaestio multum agitur inter doctos : utrum vita illico vel solum paulatim e corpore recedat ; utrum ergo aliquod intervallum exstet inter mortem apparentem et mortem realem. Mulli theologi, elTata et experientias medicorum approbantes, admittunt quod sit *probabile*, vitale principium nonnisi paulatim corporis membra et sensus relinquere ; diverse tamen rem se habere, si quis, antea sanus, subito decedat, vel si quis, longo morbo praecedente, sensim vires et robur amiserit. Istos citius, illos vero post longiorem temporis tractum vita derelinquet.

Quae cum ita sint, sacerdos, tardius adveniens, licite poterit recenter mortuo sub conditione absolutionem, immo et extremam unctionem l conferre. — Tempus utile, quo prudenter hoc fiet, protrahitur plus minusve, secundum quod agitur de morte subitanea post sanitatem ; vel de decessu post longam infirmitatem : in favorem istorum tempus utile esse poterit usque ad exitum semi-horae, in gratiam vero illorum, saltem ad unam horam et dimidiam protrahi potest, immo aliqui dicunt, usque ad 2 vel 3 horas (cfr. *Ubach*, II, n. 753 ; *Ferreres*, La muerte real ; *Antonelli*, II, η. 994 seqq. ; *Now. Rev. Thcol.*, 38, p. 606 ; 39, p. 496).

Non desunt tamen AA , qui monent (nec sine fundamento inj?e) abusus in his de facili irrepere posse, el magna discretionem opus esse ; et ideo non ordinarie, nec indiscriminatim hanc theoriam esse applicandam. Cfr. *Linz. Quart. Schr.*, 1908, p. 493, 713 ; 1911, p. 36. Normam autem quam supra dedimus, admittunt etiam *recentissimi auctores*. Monet quidem *Merkelbach* (III, n. 653), in casu mortis *ordinariae ex diuturno et paulatim consumptive morbo* non amplius remanere vitae latentis probabilitatem, quare non est danda absolutio, ut patet ; bene vero in casu mortis *intermediae er. morbo diuturno sed cum influxu repentino novo* (tunc per *semi-horam*, ut supra diximus).

l Juxta Woulere (II, n. 477), melius c—et *primum* Extremam Uctionem, et deinde absolutionem Impertiri ; utrumque, ut patet, sub conditione.

CAPIT IV

De obligationibus confessarii post confessionem exceptam.

S. /Uphonsu8. VI, G19 ; ed. G., III, p. 643 ; praesertim VI, 633 ; ed. G., III, p. 656 ; H. Ap., XVI, 121, 147 seqq. ; SaZmanhcenses, tr. 6, c. 14 ; *Suarez*, disp. 33 ; Croix, I. 6, P. II ; *Sparer-Uierbaum*, III, n. 807 ; *Lehmkuhl*, II, n. 586 ; *Acrlnyt-D men*, II, n. 451 ; *Vermecrach*, Theol. mor. pr. III, n. 504 et Append. XII ; *Historia de Sigillo sacram.* ; *Calli-Lanzi*, IV, n. 2710 seqq. ; *Galtier*, de poenit. p. 408 seqq. ; Chrétien, de poenit. p. 95 seqq. ; *Wouters*, II, n. 428 seqq. ; *Merhelbach*, III, n. 620 seqq.

Obligatio confessarii post exceptas confessiones est duplex : — altera, haecque per accidens, versatur in corrigendis commissis-erroribus ; — altera in servando sacramntali sigillo.

Vivncuuus I.

De obligatione corrigendi errores commissos.

Erroris qui confessario exciderunt, et poenitentibus vel aliis damnum causant, possunt versari : 1° circa *valorem sacramenti*, v. gr. si non absolverit vel si absolverit sine jurisdictione ; 2° circa *integritatem confessionis*, v. gr. si dubitet an faciendas interrogationes omiserit ; 3° circa *obligationes poenitentis*, puta si eum reliquerit in occasione peccati, si eum ad debitam restitutionem non obligaverit vel obligaverit ad indebitam.

1856. — **Principia**. 1. Error graviter culpabilis et graviter dam-nosus circa valorem sacramenti reparandus est a confessario, etiam cum gravi suo incommodo. Ratio est, quia licet confessarius ex sola caritate onus audiendi poenitentis confessionem in se susceperit, attamen, postquam eam audivit, tenetur ex officio et ex quasi-contractu, sacramentum ipsi rite ministrare. Unde si invalide minis-Iret, est injustus damnificator (VI, 619 ; II. Ap., XVI, 121 ; l. El. qq. ref., n. 85). Dictum est autem :

1° *Graviter culpabilis* : quia ex levi culpa non oritur gravis obligatio reparandi damnum (cfr. n. 949).

Excipe : *a*) si confessarius sit parochus ; hic enim ex alio titulo, i. e. ratione accepti stipendii, tenetur avertere spirituale subditorum damnum ; — *b*) si poenitens esset in gravi periculo moriendi in statu peccati mortalis, i. e. versaretur in articulo mortis, vel in probabili periculo non amplius confitendi : tunc enim urget obligatio caritatis.

“^o *^rav^ler damnosus*, damno scilicet perseverante, quod reparatione indigeat.

Unde, si poenitens apud alium sacerdotem postea confessus est, vel si Eucharistiam aut extremam unctionem suscepit, non est necessario monendus de errore, cum jam moraliter certo justificatus supponatur.

1857. — II. Error circa integritatem confessionis est diverso modo reparandus, prout nempe confessarius negative vel positive se habuit. Et quidem :

1° Si *negative* se habuit, sive ex oblivione, sive etiam ex culpabili negligentia, v. gr. non interrogando (cum debuisset) de specie numero peccatorum : non tenetur errorem reparare extra confessionem. — Et idem dicendum, si *poenitentiam* imponere vel salutaria *monita* et *remedia* tradere omisit. Obligatio enim procurandi integritatem sacramenti directe allicit poenitentem, non confessarium, qui proinde non censetur causa efficax omissionis, nec eam reparare tenetur, nisi *per accidens*, in alia confessione, ut medicus spiritualis et minister sacramenti (VI, 620).

2° Si *positive*, et cum *culpa gravi*, erravit, v. gr. inducendo poenitentem ne explicaret aliter numerum aut species peccatorum, tenetur, cum praevia poenitentis licentia, errorem reparare, etiam extra confessionem ; nam, ex jure naturali, quisque debet tollere causam mali, quam positive ac voluntarie posuit (cfr. dicta n. 513).

Hoc tamen intellige, modo sine gravi suo damno et scandalo id possit ; sicut enim grave damnum poenitentem, ita et confessarium ab integritate confessionis excusat. Si autem confessarius, *sine culpa gravi* (licet positive) erravit, multo minor causa sufficiet ad eum a monitione facienda excusandum. Confessarius igitur qui bona fide deobligavit poenitentem ab explicanda specie (vel numero) peccati, regulariter non tenetur extra confessionem monere, cum id fieri nequeat sine incommodo et rubore. 0°. *Alph.*, VI, 620 ; *Lugo*, disp. 22, n. 74.

1858. — III. Error graviter damnosus circa obligationes poenitentis, a confessario etiam cum gravi suo incommodo reparandus est, si poenitentem positive et cum gravi culpa in errorem induxit. Secus vero, si eum induxit cum nulla culpa, vel cum culpa tantum levi, aut si negative sese habuit. Ratio prioris asserti : quia suo consilio vel doctrina revera exstitit injusta et efficax causa damni (cfr. n. 980 et 981). (>u<>ad posterius, si poenitentem, *positive* quidem, sed *inculpai*)il ! cum *levi* culpa) in errorem damnosum traxit : tenetur equi justitia (ut ille qui ignem domui alienae inculpabiliter ad pedire damnum cum aliquo suo incom-

ad n. 1859 de Sigil]
Lugo de Paen. dj
tui', regula tota ad
esse difficultas. cpj
vel tale genu's acti<
n.482: ex instr.
in confessione habi
tanen Verm. "Non id
tationes.'l' (ob rational o

proportionatum, ut constat ex dictis n. 989. — Ceterum confes-
sarius (etiam parochus) non tenetur, vi muneris et ex debito justi-
tiae, impedire damna temporalia aliorum. S'. *Alph.*, VI, 621 : ed.
(λ, 111. p. 646, 647.

Ex his infertur: Confessarius quandoque tenetur ad faciendam restitutio-
nem *loco poenitentis*, videlicet in duobus sequentibus casibus :

a) Si eum *positive*, et cum *gravi* sua culpa, ab obligatione restitutionis exe-
mit, et postea errorem a se commissum vel nunquam, vel serius revocavit,
tempore nempe quo poenitenti, qui antea restituere potuisset ac voluisset, jam
deerat restituendi facultas aut voluntas.

b) Si eum inculpabiliter quidem, vel sine gravi culpa, *positive* a restitutione
exemit, et postea, eum eum de errore monere commode potuisset, *ex gravi*
negligentia non admonuit. Atque idem tenendum, si confessarius *culpabiliter*
poenitentem obligavit ad solvendum quod non debebat, isque jam solvit ; tunc
enim, ob easdem rationes, ejus damnum resarcire tenetur (III, 564, 584, 994).

Quaesita. I. *h confessarius possit, sine poenitentis licentia, extra confes-*
sionem, cum eo loqui de defectu commissio in confessione?

Resp. 1° *Negative*. si iudicium completum sit per *absolutionis collationem* ¹ ;
quia talis admonitio esset exprobratio peccati, quae confessionem odiosam
redderet. 2° *Affirmative*, si confessarius *non absolverit*, vel quia oblitus fuerit
absolutionem dare, vel quia eam male protulerit ; quia nulla tunc intervenit
peccati exprobratio, et confessio non fit odiosa (λ I, 622 ; II. Ap., XVI, 124).

II. *An debet confessarius, si idem poenitens ad confessionem redeat, eum*
admonere de defectu commissio in praecedenti confessione?

Resp. Affirm, cum incommodo levi vel gravi, juxta supra stabilita principia :
tunc enim confessarius debet iterum, ex ollicio, poenitentem interrogare et
docere, et proinde errores a se commissos corrigere.

Ar t i c u l u s II.

De obligatione servandi sigillum sacramentale.

1859. — *No t i o n e s*. Sigillum sacramentale (seu confessionis) est :
strictissima obligatio sub secreto servandi omnia quae ex confessione
in ordine ad absolutionem sacramentalem cognita sunt, ac quorum
revelatio sacramentum redderet onerosum vel odiosum (cfr. 5. *Alph.*,
VI, n. 634 ; 5. *Thomam*, 4. Dist. 21, q. 3, a. 4, sol. 3). Haec obliga-

¹ Ut ex ipsis dictis patet, hic agitur de casu quo completa fuit confessio et poenitens
illico discessit. Vix data absolutione et poenitente nondum recesso, aliter utique res se
habebit (cfr. etiam ed. Gaudé, III. p. 647 et quae dicemus n. 1866 tin.).

prout nempe confessarius negative vel positive se habuit. Et quidem :

1° Si *negative* se habuit, sive ex oblivione, sive etiam ex culpabili negligentia, v. gr. non interrogando (cum debuisset) de specie et numero peccatorum : non tenetur errorem reparare extra confessionem. - - Et idem dicendum, si *poenitentiam* imponere vel salutaria *monita* el *remedia* tradere omisit. Obligatio enim procurandi integritatem sacramenti directe afficit poenitentem, non confessariuni, qui proinde non censetur causa efficax omissionis, nec eam reparare tenetur, nisi *per accidens*, in alia confessione, ut medicus spiritualis et minister sacramenti (VI, 620).

2° Si *positive*, et cum *culpa gravi*, erravit, v. gr. inducendo poenitentem ne explicaret aliter numerum aut species peccatorum, tenetur, cum praevia poenitentis licentia, errorem reparare, etiam extra confessionem ; nam, ex jure naturali, quisque debet tollere causam mali, quam positive ac voluntarie posuit (cfr. dicta n. 513).

Illoc tamen intellige, modo sine gravi suo damno et scandalo id possit ; sicut enim grave damnum poenitentem, ita et confessariuin ab integritate confessionis excusat. Si autem confessarius, *sine culpa gravi* (licet positive) erravit, multo minor causa sufficiet ad eum a monitione facienda excusandum. Confessarius igitur qui bona fide deobligavit poenitentem ab explicanda specie (vel numero) peccati, regulariter non tenetur extra confessionem monere, cuin id fieri nequeat sine incommodo et rubore. 5. *Alph.*, VI, 620 ; *Lugo*, disp. 22, n. 74.

1858. — 111. Error graviter damnosus circa obligationes poenitentis, a confessario etiam cum gravi suo incommodo reparandus est, si poenitentem positive et cum gravi culpa in errorem induxit. Secus vero, si eum induxit cum nulla culpa, vel cum culpa tantum levi, aut si negative sese habuit. Ratio prioris asserti : quia suo consilio vel doctrina revera \ d injusta et efficax causa damni (cfr. n. 980 et 981). Qu< posterius, si poenitentem, *positive* quidem, sed *inculpabilit* : " /eri culpa) >n errorem damnosum traxit : tenetur equid stitia (ut ille qui ignem domui alienae inculpabiliter adn ire damnum cum aliquo suo incom-

modo, sed non cum incommodo gravi. Quando autem confessarius non interrogatus *negative se* habuit (non monendo de facienda restitutione), tunc ipse nequit dici causa efficax damni et ideo non tenetur ex justitia et cum gravi incommodo ad reparandum damnum. tenetur tamen ex caritate et cum aliquo suo incommodo, quod sit nempe gravitati illati damni et suae negligentiae seu culpaeproportionatum, ut constat ex dictis n. 989. — Ceterum confessarius (etiam parochus) non tenetur, vi muneris et ex debito justitiae, impedire damna temporalia aliorum. 5. *Alph.*, VI, 621 ; ed. G. III, p. 646, 647.

Ex his infertur: Confessarius quandoque tenetur ad faciendam restitutionem *loco poenitentis*, videlicet in duobus sequentibus casibus :

a) Si eum *positive*, et cum *gravi* sua culpa, ab obligatione restitutionis exemit, et postea errorem a se commissum vel nunquam, vel serius revocavit, tempore nempe quo poenitenti, qui antea restituere potuisset ac voluisset, jam deerat restituendi facultas aut voluntas.

b) Si eum inculpabiliter quidem, vel sine gravi culpa, *positive* a restitutione exemit, et postea, cum eum de errore monere commode potuisset, *ex gravi negligentia* non admonuit. Atque idem tenendum, si confessarius *culpabiliter* poenitentem obligavit ad solvendum quod non debebat, isque jam solvit ; tunc enim, ob easdem rationes, ejus damnum resarcire tenetur (III, 564, 584, 994).

Quaesita. 1. -In confessarius possit, sine poenitentis licentia, extra confessionem, cum eo loqui de defectu commissio in confessione?

Resp. 1° *Negative*, si iudicium completum sit per *absolutionis collationem* ¹ ; quia talis admonitio esset exprobratio peccati, quae confessionem odiosam redderet. 2° *Affirmative*, si confessarius *non absolverit*, vel quia oblitus fuerit absolutionem dare, vel quia eam male protulerit ; quia nulla tunc intervenit peccati exprobratio, et confessio non fit odiosa (\ l. 622 ; 11. Ap., XVI, 12i).

II. An debet confessarius, si idem poenitens ad confessionem REDEAT, eum admonere de defectu commissio in praecedenti confessione?

Resp. Affirm. cum incommodo levi vel gravi, juxta supra stabilita principia : tunc enim confessarius debet iterum, ex officio, poenitentem interrogare et docere, et proinde errores a se commissos corrigere.

Articulus 11.

De obligatione servandi sigillum sacramentale.

1859. — *Notiones.* Sigillum sacramentale (seu confessionis) est : *strictissima obligatio sub secreto servandi omnia quae ex confessione in ordine ad absolutionem sacramentalem cognita sunt, ac quorum revelatio sacramentum redderet onerosum vel odiosum* (cfr. *ô'*. *Alph.*, VI, n. 634 ; 5. *Thornam*, 4. Dist. 21, q. 3, a. 4, sol. 3). Haec obliga-

¹ Ut ex ipsis dictis patet, hic agitur de casu quo completa fuit confessio et poenitens illico discessit. Vix data absolutione et poenitente nondum recesso, aliter utique res se habebit (cfr. etiam ed. Gaudé, HI. p. 647 et quae dicemus n. 1866 fin.).

tio est juris divini (*S. Alph.*, l. c.). Distinguunt autem aliqui auctores inter definitionem sigilli sensu *strido* et sensu *lato J.*

a) Ratio vel *finis* sigilli est tuitio sacramenti poenitentiae, ita ut nec reddatur odiosum nec accessio ad illud fidelibus praeccludatur. Multum scilicet fidelibus interest, accessum ad sacerdotem fidum et taciturnum semper patere (cfr. dicta n. 1083). Ex hoc tamen non sequitur, obligationem sigilli se extendere ad res secretas, quas fideles extra confessionem sacerdoti committerent, etiam adjecta formula « *sub secreto confessionis* » (vide superius dicta n. 1184). Cfr. *5. Alphonsum*, VI, 636.

b) Revelatio, quam prohibet sigillum, est vel directa, vel indirecta. *Directa* adest revelatio, si immediate et per se materia sigilli (vide n. 1864) de certo poenilente, ex adjunctis clare designato manifestatur, licet audientes eum nunquam personaliter cognoscere possint ; v. gr. si quis diceret : director talis instituti multa furta commisit. *Indirecta* vero revelatio in hoc consistit, quod, ex verbis vel factis confessarii, alii suspicari possunt vel peccatum poenitentis vel aliud quod ipsi gravamen affert. — In revelatione indirecta, ut patet, periculum fractionis sigilli potest esse majus vel minus.

Ilis praemissis, perpendenda sunt sequentia : 1° quam gravis sit lex sigilli ; 2° quinam teneantur ad sigillum ; 3° quaenam cadant sub sigillo ; 4° quandonam non laedatur sigillum ; 5° quandonam laedatur.

§ 1. Quam gravis sit lex sigilli.

1860. — *Principia*. 1. Datur strictissima obligatio inviolabiliter servandi sigillum confessionis. Constat : 1° *Ex Jure naturali*, quod illud servandum jubet tum titulo fidelitatis, tum titulo justitiae, tum titulo religionis : quo fit, ut illius violatio semper duplex, quandoque triplex peccatum in se includat ; peccatum scilicet *sacrilégii*, contra sacramentum quod redditur odiosum,, peccatum *infidelitatis*, contra onerosam (licet tacitam) promissionem secreti servandi. et quandoque peccatum *detractionis*, si nempe poenitentis delicta non fuerunt publica. 2° *Ex jure etiam divino*, saltem implicito 2 ; nam Christus Dominus sic confessionem instituit, ut fideles, peccatis gravibus etiam occultissimis onerati, ea uti *debeant* ;

1 Vide *Cappello* (II, n. 878) ; *Woutar** (II, n. 428). De doctrina *S. Thomae* circa radicem • inviolabilitatis sigilli In sacramento *Poenitentiae* », disseruit G. *Arendt* in « *Gregorianum* » (1924, p. 79 seqq.). Cum juxta *Mehrhelbach* (III, n. 620, nota) aliud sit sigillum seu secretum confessionis servandum, aliud obligatio non utendi notitia In confessione acquisita etiam absque secreti violatione, cl. auctor declarat, de hac ultima obligatione quae est generalis non causandi gratamen poenitenti, etc., quamque nonnulli vocant : *sigillum sensu lato* vel *sigillum accidentale* (quod tamen parum accurate Af. videtur), nihil speciale occurrere apud *S. Thomam*. — Omnes quidem doctores althmunt, sigillum esse *de jure divino*, et praxis Ecclesiae nubi, nequidem R. PorvlfV.i, unquam agnoscit facultatem ab hac lege dispensandi. Vario tamen modo id expilent auctores, quorum alii jus illud dicunt positivum divinum ex *speciali praetplo* postremo Christi (*Suarez, he Lugo, Ballerini, D'Annibale*, etc.) ; alii vero putant hoc ju* directe et Immediate non aliunde oriri *quam ex ipso jure divino naturali* (*Palmieri rmer^ch, Cappello* qui haec sententiam longe veriore

CD O

(D CD

h
O CD Φ

CD Φ

A
CD

φ

o

o

o

φ

o

Φ

CD

CD

co CD co **O**

β
O CD CO

c.
w
O
 $\langle H$
G)
G $\cdot H$
O Fh $\Pi \dot{v}$ Φ

o CD

O
CO

W

O **o** CD Φ

co **o**

Ci 0)

Qp

W CD

O Φ

R **O** co

$\wedge O$

$\circ O$

peccatis vero levibus gravati, ea jure uti *possint*. Ut autem haec salutaris institutio semper finem suum attingat, necessario Salvator noster *voluisse debuit* ut sacerdotes ad secretum obligarentur, ita ut, etiam quoad res leves, maxima securitas fidelibus praebetur. Secus enim, odiosa evaderet obligatio imposita, et, hallucinationis abususque periculo ex parte sacerdotis non satis remoto, fideles nunquam conscientiae suae arcana tuto proferre possent. 3° Ex jure ecclesiastico, ut patet ex can. 889, § 1, ubi dicitur : « Sacramentale sigillum inviolabile est : quare caveat diligenter confessarius ne verbo aut signo aut quovis alio modo et quavis de causa prodatur aliquatenus peccatorem ». Patet etiam ex can. 2369, § 1, ubi legitur : « Confessarium, qui sacramentale sigillum directe

jq
|
f

S
|
3

I
|

- b) *Nullam unquam admittit exceptionem*; nani, secus semper poenitentibus timendum esset, ne tale peccatum foret illa causa frangendi licite sigillum : proinde sacramentum redderetur odiosum. Sigilli ergo obligatio urget, licet, eo remanente inviolato, majus damnum poenitenli sequatur (S. Off., 18 Nov. 1682, de mandato Innocentii NI) ; licet manifestatio ad gubernationem exteriorem deserviret, quin ullo modo poenitens advertat (Clemens VIII, 26 Maii 1593) ; licet agatur de unius venialis revelatione ; licet aliter confessio fieri non possit integra (v. gr. si nequeat poenitens interrogari, quin vox attollatur) ; licet agatur devitanda morte propria vel aliorum, immo licet periclitaretur totius regni salus (VI, 634, 656, 657). Alia vide n. 1869.
- c) *Vetat uti, in hac materia, opinione probabilis*: hoc enim esset in praejudiciuin juris certi, quod alter possidet. Quare confessarius ad sigillum tenetur in dubio sive *juris* sive *jacti*; in dubio *juris*, quando scilicet quaerunt AA. utrum haec vel illa agendi ratio fractionem sigilli contineat necne ; — in dubio *facti*, an scilicet aliquid dictum sit a poenitente in ordine ad confessionem ; an locutio, qua utitur, revelationem peccati contineat (cfr. VI, 633, 637 ; II. Ap., XVI, 164 ; *Lehmkuhl*, II, 589). Tuto tamen agit confessarius, qui sequitur opinionem communiter receptam (licet aliqui dubitent), praesertim si eam probaverit 5. *Alphonsus*.

I
]
|
I
!

| |
I
(II
' I

' I
||
] ||

||
II

tenet). Equidem *obligatio* sigilli est primo de *jure naturali* (propter rationes allatas); est deinde etiam de *jure divino-naturali* (propter specialem a Christo Domino factam institutionem hujus Sacramenti) ; est demum de *jure ecclesiastico* (ut patet e pluribus textibus Conciliorum et Juris Canonici).

' |U

d) Vigere perseverat etiam *post mortem poenitentis*; nam quilibet, etiam post mortem, vult bonus haberi. Ceterum, qui sic ageret, odiosam redderet confessionem (VI, 634).

1861. — II. Obligatio sigilli oritur ex omni et sola confessione sacramentali. Aliis verbis, oritur ex confessione, quae fit cum animo se accusandi et absolutionem obtinendi; etenim haec sola includit rationem praecepti. — Dicitur: *Ex omni confessione* sacramentali, sive jam completa, sive inchoata, valida aut invalida vel sacrilega; sive detur absolutio, sive non.

Hinc: a) *Aon datur* obligatio sigilli, si quis per litteras confessorio absentis peccata sua manifestat, vel ad confessionale accedit animo consilium petendi vel confessarium decipiendi, irridendi, seducendi, ab eo aliquid extorquendi; similiter, si (piis *scienter* confitetur apud confessarium jurisdictione carentem).

b) *Datur* vero obligatio sigilli, si quis confessionem rite incipit et postea, prava intentione ductus, accusationem prosequitur, v. gr. ad seducendum confessarium; si quis accusationem apud jurisdictione carentem incipit, eam complere intendens, postquam confessarius sibi comparaverit debitam facultatem.

§ 2. Quinam teneantur ad sigillum.

1862. — Principia. 1. Ad sigillum tenentur omnes, ad quos notitia confessionis sacramentalis quocumque modo pervenit, sive ex ipsa confessione, sive ex mediis ad illam ordinatis. Can. 889, §2. Ratio est, quia, si Christus obligationem sigilli non alligasset confessioni, quomodocumque audita, non satis poenitentibus prospexisset; valde enim odiosa esset confessio, si scirent poenitentes peccata sua in confessione revelata posse unquam ab aliquo revelari. Ceterum, res transit cum suo onere; ergo etiam illa notitia cum sigilli obligatione.

Texetur ergo, *praeter confessarium* (qui primario obligatur): 1° Sacerdos simplex, qui fingit se confessarium esse; immo et laicus, qui pro sacerdote est habitus, Negat quidem *D'Annibale* (111, η. 357), fere solus e recentioribus; attamen minime est audiendus. 2° Superior, cui de jure se sistit absolutus a reservato, vel a quo petitur licentia absolvendi a reservato; etenim, in his casibus, Superior cum confessario unum tribunal constituit. 3° Interpres, vel qui rogatus ab alio, puta a rude, etc., confessionem ejus scripsit. 4° Qui furtive, vel casu, licet inculpate, aliquid audit. Sic ad sigillum tenentur adstantes, in quorum praesentia confessio fit ex necessitate, ut in naufragio, conflictu 3. Secus vero, si poenitens ad suam confusionem publice confiteri velit.

1 Licet confessarius in locaMbu>, ut diximus, non lege *sigilli* obstringatur, tenetur tamen **legi** (cfr. n. 18* § [qj. Tenetur etiam siptuo, si Ecclesia *supplet* jurisdictionem — » Recentissime etiam P. V. r hanc opinionem amplexus est (Theol. mor. III, n.507), eamque putat... [qj. ipsi Vol -Schmifl (III, n. \10) aper- contrinam ivatrn l r J unice veram proponunt (vide quoque *Merkelbach*, III, n.) — * N. tene xu v ai n. de se, recedere vel aures continere, qui forte aliquid ahli e pc sent E\c p< t aequo prope confessionale genuflecterentur, et recedere ponent.

5° Omnes quibus aliquid ex auditis in confessione sacrilege vel imprudenter revelatum est ; unde, de hoc nec inter se colloqui possunt. 6° Doctor vul alius, qui *cum venia poenitentis* consulitur ; licet enim directe ei manifestetur notitia peccati ad confessarii instructionem, indirecte tamen manifestatur etiam in ordine ad absolutionem impertiendam, et perficiendum sacramentum. 7° Herus a quo confessarius, nomine poenitentis, furti condonationem petit ; ordinarie enim sub sigillo a poenitenle revelatio peccati conceditur (VI, 647, 648 ; l. El. qq. ref., n. 77 ; *Lehmkuhl*, II, 590, 0°).

Quaesita. 1. *An tenetur ad sigillum qui legit chartam, in qua poenitens scripsit confessionem ?*

Resp. 1° Si legit chartam ante inceptam confessionem, non tenetur ; quia illud scriptum non est confessio, sed praeparatio ad confessionem ; inducit tamen obligationem secreti naturalis, et quidem sub gravi, nisi de levissimis culpis agatur.

2° Si legit chartam pro confessione facienda porrectam, vel durante confessione, tenetur ad sigillum ; quia talis charta necessario ad confessionem pertinet (VI, 650).

Sic ergo adest sigilli obligatio : *a)* Si mutus confitetur per scripturam confessario praesenti, et casualiter alius eam legit ; quia tunc legens revera haurit notitiam peccatorum ex actuali ipsius confessione, *b)* Si quis per epistolam peteret a Superiore licentiam pro casu reservato in sacro tribunali manifestato et alius illam legeret, *c)* Si quis legeret chartam a confessario relictam in confessionali vel ab eo amissam post *peractam* confessionem. Charta vero *a poenite*nte in confessionali relictam *sine obligatione sigilli* legitur, si vere *in potestatem poenitentis redierat*, ita ut ex negligentia fuerit amissa vel derelicta (*Lehmkuhl*, II. 597). Si nescitur, utrum charta fuerit in confessionali ab *ipso poenite*nte an a *confessario* relictam, qui legit, sigillum violat, dum vero illud laedendi periculo se temere exponit (*Cappello*, II n. 894).

II. *An tenetur ad sigillum doctor consultatus ab ipso poenitenle ?*

Resp. 1° *Affirm.*, si consulatur circa confessionem apud ipsummet faciendam, etsi poenitens ei suas culpas nondum sacramentaliter manifestet ; quia haec consultatio vehit inchoata confessio habenda est.

2° *Neg.* (quamvis sit obligatio secreti naturalis), si agatur de confessione faciendam apud alium. Ratio, quia obligatio de sigilli oritur ex *sola confessione sacramentali*. Hic autem agitur de mera consultatione, cujus revelatio non redundat in confessionem (VI, 649).

1863. — II. Poenitens non tenetur ad sigillum sacramentale respectu confessarii. Itaque est, « quia sigillum institutum est tantum uni in favorem poenitentiam, non confessoriorum ».

Verumtamen poenitens tenetur *ad secretum naturale* circa illa, quorum prolatio posset vel confessario damnum, vel sacramento injuriam aut contemptum afferre. Mihi autem, inquit 0'. *Alphonsus*, videntur teneri poenitentes hoc secreto (quamvis naturali) strictius quam alii ; alii enim voluntarie consilia

praebent, sed confessarius tenetur praebere ex officio... Unde poenitens rigosius tenetur cavere, ne confessario damnum obveniat ob consilium sibi praestitum β (VI, 647). In hanc sententiam S. Doctoris etiam moderni prorumpunt auctores, affirmantes poenitentem *graviores*, quam alii, *obligatione* secretum servandi adstringi, ubi res exigit ul dicta a confessario non divulgentur (vide *Cappello*, l. c. n. 896).

§ 3. Quaeenam cadant sub sigillo.

1X64. — Principia. I. Materia essentialis sigilli sunt peccata in confessione accusata, aliaque eum accusatione connexa, quorum revelatio sacramentum redderet odiosum. Finis enim sigilli est ante omnia peccatoribus securitatem praebere, quo facilius obligationi reconciliationis satisfaciant, ut jam notavimus. Dicitur :

1° *Peccata accusata*, tam mortalia, quam venialia ; etiam praeterita et manifesta.

a) Venialia, *in genere* patefacta, non sunt materia sigilli ; quia ex eo quod quis confitetur, supponitur accusare saltem venialia. Unde dicere : *Titius confessus est venialia, sua venialia*, idem est ac dicere : *Titius confessionem instituit*. Hoc autem per se non est fractio sigilli, quia non nocet sacramento.

b) Mortalia vero, *in genere* accusata, vel venialia *in specie* expressa, sunt materia sigilli, ob rationem contrariam.

c) Quoad peccata *manifesta*, vide mox dicenda.

2° *Aliaque cum accusatione connexa* ; quae scilicet poenitens patefacit ad peccatorum suorum plenioram confessionem, vel quae poenitentis accusationem, ex parte sacerdotis, consequuntur.

Sunt ergo materia sigilli : a) Peccatorum *circumstantiae*, etiam explicatae post absolutionem, quoties dictae fuerunt in ordine ad confessionem ; v. gr. si spurius confitetur se ordines sacros suscepisse, illegitimitas est materia sigilli. b) Peccatorum *objecta*: v. gr. si quis confitetur se matrem odisse propter ejus adulterium, vel quia noluit fratrem de furto corrigere : adulterium et furtum cadunt sub sigillo, c) *Conditio, status* poenitentis (v. gr. an sit coelebs, sacerdos), quoties nempe eorum revelatio ingerit suspicionem connexionis cum accusatione ; per se enim censentur potius praevis ad confessionem declarata. Vide etiam quae sub 3° mox dicentur, d) Peccata *complicis*, etsi imprudenter in confessione manifestata : v. gr. conveni cum Petro ut incenderemus domum Pauli, c) *Poenitentia* imposita, nisi sit minima, talis scilicet quae plerumque solet impuni pro veniali levissimo, f) *Consilia* petita vel data, quae ad corrigendos defectus accusatos petita vel data fuerunt, g) *Absolutio negata* (et quidem etiamsi poenitens dicat ipse se non fuisse absolutum), inquantum scilicet ansam praebet suspirandi r. mtiam dispositionis ex parte confitentis b h) Immo *Virtutes, bona propria* it' 2r. ingrediendi Religionem), *revelationes, cum* deteguntur confessam) , u.) 't. mdum aliquem defectum commissum vel ingratitude eua l) < nn Se> us vero, si manifestentur ut status animae confessano 'moles. it II' n - Ikalificationis at testationes confessarii judi-

Lt. r l j> ...«■.
denégation))

... rtr t ohu absoioii<>! < . iil 'itionem patefaciat. Tunc
ib sigillo claudetur. Leftn P. uh/, II. n. 599.

cantur licitae atque utiles, quamvis non necessariae (*liencd. XIV*, de Beatif., I. 3, c. 7). Vide 5. *Alphonsus*, VI, 640 seqq., et can. 2027, § 2, 1°, *qui prohibet*.

3° *Quorum revelatio*, etc. Peccata confessario *aliunde nota* non sunt materia sigilli. Similiter non clauduntur sub sigillo *facta quaedam manifesta* 1 (v. gr. quod poenitens sit magistratus, hujus vel alterius nationis), etsi confessarius ea hactenus ignoraverit, nisi cum accusatione intimam connexionem habeant, sensu supra explicato, vel propter circumstantias poenitentis intersit ea in tali loco celari.

«i) Confessarius de peccatis *aliunde notis* loqui potest, quia non manifestat audita in confessione. Nihilominus hujusmodi sermones non carent periculo, eo quod confessarius de facili minus certa vel minus accurata per notitiam sacramentalem confirmabit. Ita etiam *Merkelbach*, III, n. 624, C, 2.

b) Nunquam tamen licebit loqui de *peccatis poenitentis, etiam publice notis*, quae confessarius per solam confessionem cognosceret. Ratio : hoc cederet in detrimentum sacramenti, cum merito poenitentes semper timere possent, ne confessarii ipsorum peccata publice nota existimarent et revelarent. — Confessarius de notorio fure nequit dicere : confessus est *sua furta*; poterit vero dicere : bene confessus est, confessus est sua peccata. Ita recte *Noldin-Schmitt*, III, n. 412. Cfr. etiam *Lëfynkuhl*, II, 592, 7°.

1865. — 11. Materia accidentalis 2 sigilli sunt quaecumque in confessione cognita, quorum divulgatio gravamen affert poenitenti ceditque in odium sacramenti : Si enim confessarius libere de his loqui posset, fideles a susceptione poenitentiae abhorrerent ; unde finis a Christo Domino intentus non satis attingeretur et sacramentum ipsum redderetur odiosum. Itaque sunt, ex hoc capite, materia sigilli :

a) *Defectui naturales* (v. gr. illegitimitas, ignorantia, hebetudo ingenii, etc.), quando confessarius eos tantummodo novit occasione confessionis, ex modo explicandi peccata. — Excipe, si omnino constaret confessario, poenitentem ex defectum manifestatione minime gravari, eosque esse communiter notos : puta, quod sit caecus, surdaster, mendicans, et alia hujusmodi (VI, 643, v. fm. ; II. Ap., XVI, 154).

b) *Scrupuli* vel *scrupulositas* ; nisi constet manifestationem hujus defectus minime in gravamen poenitentis redundare, prout facile accidere potest loquendo de saecularibus (I, 644). — Quandoque tamen scrupuli, ex primo capite (cfr. n. 1864), fiunt materia sigilli, si nempe accusantur a poenitente, qui credit eos esse peccata ; vel etiam si eos ipse accusat ut manifestet suam inobedientiam erga confessarium, vel ut statum suae conscientiae melius exponat (*Lehmkuhl*, II. 593). Notat *S. Alphonsus* (l. c.), citans Roncaglia : Si aliquis poenitens com-

1 Unde dicit *S. Alphonsus* (I, 641, dub. 2°; «i. G., III, p. 66f), quod, si poenitens conii-
teatur se gavisum de homicidio in publica platea commisso, non tenetur confessarius ad
sigillum; quia, cum homicidium sit publice notum, et per accidens tantum lateat confes-
sarium, non censetur illud velle sigillo subijcere». — 1 Sunt auctores (v. g. *Merkelbach*, III,
627 ; vide quae Jam diximus n. 1859» nota), qui aliis verbis utuntur ad eandem rem
designandam : «Obligatio non utendi exterius quacumque notitia in confessione acqui-
sita», quae gravamen generet poenitenti vel alteri. Dicunt, hanc obligationem distinctam
esse ab alia quoad revelationem eorum quae sub sigillo cadunt.

munit dignoscatur ut valde prolixus, inquietus, etc., et ceteroquin timoratae conscientiae, non esset fractio sigilli si eum fugeret sacerdos, ne ab ipsius inquietudine taedia afficiatur. — Attamen, ut addit *Lehmkuhl* (1. c.), periculum saepe adest, ne ex tali agendi modo suspicio oriatur, poenitentem *plura peccata* venialia (sive vera sive putativa) attulisse : quod sigillum indirecte tangit.

c) *Peccata ab ipso poenitente in confessione commissa*, puta impatientiae, contumeliae in confessarium : si nempe (ut lit ordinarie) indicium praebent, ex quo cum quadam probabilitate conjici potest, confessarium vel noluisse absolvere, vel animadvertisse in poenitentem propter aliquam graviores culpam' (VI. 643).

d) *Ipsa accessio* ad tribunal poenitentiae vel *absolutionis collatio*, sed tantummodo in peculiaribus quibusdam adjunctis, ut dicemus *numero sequenti* (3°). — De *Instructione* autem A. *Officii*, data ipso die 9 junii 1915, agemus n. 1869 sub fine.

§ 4. Quando non laedatur sigillum.

1860. - Non laeditur sigillum : 1° Si confessarius dicit in genere, confessionem fuisse *de materia levi* ; secus, si diceret eam fuisse de pluribus venialibus, vel nominaret aliquam culpam, licet minimam, in particulari.

2° Si *laudat* conscientiam poenitentis. (Aveat vero, ne suspicionem det malae conscientiae aliorum, qui eodem tempore forsitan sibi confessi fuerint.

3° Si dicit aliquem *apud se* esse confessum, modo poenitens verbo vel facto, v. gr. clam accedendo, non significaverit se velle tenere suam confessionem occultam. Item, si dicit se talem absolvisse, modo id non cedat in praejudicium aliorum, de quibus idem non dicit (VI, 638).

4° Si in genere dicit, se audivisse *tale peccatum* in confessione, ita tamen ut audientes minime in poenitentis cognitionem venire possint, l'ne quidem *nulla perfecta et consummata injuria* sigilli sacramentalis habetur.

Semper tamen consultius est ab hujusmodi enuntiationibus abstinere ; quia evenire potest, ut auditores (praesertim si sint et ipsi confessarii) in cognitionem aut saltem in suspicionem poenitentis deveniant Immo non deest generatim injuriae species aliqua seu apparentia quae, salvo substantialiter secreto ipso, pias tamen audientium aures offendere et diffidentiam in animis gignere poterit (cfr. n. 1860 fin.).

5° Si utitur notitia, quam *extra confessionem* habuit. Sed et hic caute procedendum est. eo quod subinde, ubi nulla est revelatio, potest esse periculum scandali quia adstantes facile credunt res ex audita confessione revelari (II. Ap., XVI, 156, 6, 7).

6° Si *utitur* notitia *in confessionis*, ubi *nulla* intervenit revelatio,

neque ullum infertur poenitenti gravamen (VI, 657). Cfr. can. 890, §

Hinc bene potest confessarius ex illa notitia inores suos reformare, pro poenitente orare, benignius erga ipsum se gerere, consulere libros et sapientes, temperare rigorem, in interrogationibus se dirigere ; sibi praecavere a periculis et occasionibus damni spiritualis aut temporalis, alios instruere aut in generali monere, ut sibi caveant ; abstinere a celebratione missae in ecclesia violata, etc.; modo absit (ut dictum est) omne revelationis aut gravaminis periculum (VI, 660). Vide etiam dicenda n. 1860.

7° §i quid manifestat *cum Ijcenlja*. Cum enim sigillum sit in favorem poenitentis, nihil obstat quominus is suo juri cedat. Inde §. *Thomas* (Suppl., q. 1 I, a. 4) : « Potest poenitens facere, ut illud, quod sacerdos sciebat tantum ut Deus, sciat etiam ut homo : quod facit, dum eum licentiat ad dicendum. Et ideo si dicat, non frangit sigillum confessionis ».

Sed de hac poenitentis licentia plura advertenda occurrunt, nimirum :

1° Licentia debet esse : a) « *formalis* et *expressa*; nam praesumpta, tacita, interpretativa et virtualis (etiam in bonum ipsiusmet) non sufficit : b) *libera* ac omnino *spontanea* : non vi, injuria, dolo vel precibus importunis aut metu reverentiali extorta ; c) *non revocata*: hanc enim poenitens, pro suo libitu, etiam sine causa, revocare potest?— Kalio horum est, quia agitur de re admodum odiosa, in qua non ita facile licentia dari solet. Quapropter, nonnisi gravi urgente necessitate, a confessario petenda est tunc solum, quando certo praesumi potest, fore ut poenitens libenter consentiat. Constat enim ordinarie sacerdotem, qui extra tribunal poenitenti sua peccata revocat, ei graviter molestum esse, eique confessionem reddere odiosam (VI, 651).

2° Obtenta tali licentia, potest confessarius etiam *corrigere* aut *monere alios*, v. gr. poenitentis complicem, etc. — Ordinarie vero non expedit, ut talem licentiam petat ; satius erit, si poenitentem inducat ad id extra confessionem sibi aperiendum: immo, melius etiam erit, ut ipse poenitens rem deferat alteri, qui malo remedium afferat (VI, 641, dub. 1). Recole dicta n. 1702, 3°.

3° De facto datur licentia, «piando *ipse poenitens* extra confessionem de peccatis declaratis *loqui incipit* ».

4° intra ipsam confessionem, nulla licentia requiritur. Ratio est, quia pertinet ad confessarii officium de praeteritis mentionem facere, quoties censetur prodesse poenitenti, v. gr. ad ipsum de relapsu arguendum. — Et idem licet statim post datam absolutionem, quia sacramentale iudicium adhuc perdurare moraliter censetur (VI, 652, 653 ; II. Ap., XVI, 156) ; haec enim est doctrina *communis* doctorum (contra Fagundez apud Diana), ut explicite observat *S. Alphonsus* (l. c. n. 652).

1867. — Quaesita. I. *Quid agere debeat confessorius detegens poenitentem esse surdum vel surdastrum ?*

Resp. 1° « Si circa initium confessionis advertat poenitentis surditatem, imponat ei ut redeat alio tempore et loco opportuno, ubi

1 Recole quae diximus supra n. 1858, q. I, ubi sermo fuit de confessario qui sine licentia poenitentis cum eo loquitur de defectu in confessione commisso.

loqui libere possit confessarius, ne alii audiant. 2° « Si vero advertat hoc in *progressu confessionis*, et poenitens post plures debitas interrogationes recte non respondeat : tunc non licet confessario, alta voce imponere poenitenti ut redeat, ita ut circumstantes hoc audiant ; quia magna daretur eis suspicio, quod materiam gravem ille sit confessus. — Ideoque, in tali casu, consilium esse puto, quod confessarius, intelligendo peccata modo meliori quo possit imponat levem poenitentiam et absolvat : absolute quidem, si poenitens probabiliter censeatur dispositus ; sub conditione vero, si de dispositione dubitetur » (VI, 644, 155).

II. *Quid agere debet confessarius, si indigeat consilio ?*

Respondetur : Si necessitas adsit : vel casum apto modo, v. gr. ut fictum, proponat ; vel petat a poenitente licentiam utendi scientia sacramentali (praesertim in rebus dillicilioribus, puta, si ex confessione noverit nullitatem ordinationis sui poenitentis, ut habetur ap. *Linz. Quart. Schr.*, 1908, p. 101) ; vel recurrat ad doctum aliquem consiliarium, cui persona poenitentis omnino ignota sit ; vel remittat poenitentem ad alium confessarium, etc. — Quod si nullo ex his mediis uti possit, in Deo confidat, atque, oratione et studio diligenter adhibitis, difficultatem, meliori quo potest modo, ipse solvat (*Konings*, n. 1499, q. 6).

III. *Quomodo confessarius indiscretis interrogationibus respondere debet ?*

Rcsp. Si interrogetur *de peccatis auditis*, potest recte affirmare, etiam cum iuramento, se nihil audivisse ; nam de omnibus, quae ipse in confessione excepit, nullam habet scientiam communicabilem. Ita communiter cum 5. *Thoma*, qui ait (4. Dist. 21, q. 3, a. 1, ad 3) : Potest jurare se nescire, quod scit tantum ut Deus . Et id valet, etiamsi rogaretur ad respondendum sine aequivocatione.

Si vero interrogetur an *dederit necne absolutionem*, respondeat : Functus sum ollicio meo ; vel melius, per modum objurgationis : Suntne interrogationes faciendae ? — Si autem a clerico interrogaretur utrum poenitens communicaturus sit, respondeat : Interroga. eum, an velit communicare. — Et pari modo ad ipsos poenitentes remittendi sunt parentes, magistri, heri, etc., cum sciscitantur, an filiis vel subditis impertita sit absolutio (VI, 646 ; II. Ap., XVI, 143). B

IV. *Quomodo agendum est cum indisposito petente schedulam confessionis, vel absolutionis ?* Distingamus cum 5. *Alphonso* :

1° Si schedulam confessionis petit *extra confessionem*, non potest ei denegari, quoties ~ un) dem confessionem revera insti-

fuit ; quia per talem denegationem revelaretur indirecte, poenitentem non esse rite confessum.

Secus vero, si confessionem *simulasse!*, v. gr. ad poenam vel infamiam vitandam, ad schedulam arripiendam ; in hoc enim casu, non existeret obligatio sigilli, et mendaciter assereretur, talem confessum esse. Nunquam autem mentiri licet.

2° Si petit eamdem schedulam *in ipsa confessione*, vel *antequam* a confessionali *recedat*, concedenda est quoties revera confessus est unum saltem peccatum, et schedula dari solet, vel a Superioribus poenitentis exigitur, v. gr. ante matrimonium, tempore paschali, in collegiis, etc. Eadem enim valet ratio ac supra.

Secus vero, si eam petit nulla necessitate compulsus ; quia, in tali casu, denegatio nullum affert gravamen, aut revelationis periculum.

3° Si autem non absolutus petit schedulam *absolutionis*, non potest confessarius eam scribere, quia esset mentiri, ut patet.

«Si tamen schedulae essent jam typis editae, in quibus (imprudenter sane) asseratur absolutio impertita, videtur probabile, ut aliqui recentiores dicunt, eam tradi posse confessis non absolutis, saltem si publice petant ; quia tunc confessarius nullum profert, aut scribit mendacium, sed tantum materiale actum operatur, talem schedulam tradendo ». Haec sententia, cum faveat sigillo, in praxi tenenda est, cum alia via nun datur (VI, 639 ; II. Ap., XVI, 162).

§ 5. Q u a n d o n a m l a e d a t u r s i g i l l u m .

Jam diximus supra (n. 1859) sigillum laedi posse directe vel indirecte, atque in revelatione indirecta dari posse materiae parvitatem. Si confessarii dicta vel gesta, post confessionem, a poenitentibus indifferenter habentur, sigillum non laeditur. *In dubio*, an adsit periculum revelationis vel offensionis, pars tutior tenenda est, ut etiam supra monuimus (n. 1859 et 1860).

His praemissis, breviter ostendere juvat, quonam modo sigillum etiam *indirecte* laedatur, eo quod revelatio directa vix difficultatem afferre solet. — Distinguimus inter *verba* et *jacta*. Itaque :

1868. — 1° *Verbis* indirecto violat sigillum confessarius : *a)* Qui poenitentem tam alta voce alloquitur, ut circumstantes ab ejus responsionibus vel monitionibus intelligent, quid poenitens sit confessus. *b)* Qui dicit, se absolutionem alicui denegasse, vel eum nondum absolvisse, vel ei gravem poenitentiam imposuisse. *c)* Qui ex pluribus poenitentibus, arcta inter se necessitudine aut cognatione conjunctis, puta si sint fratres, unum vel duos multum dilaudat, nullo facto verbo de aliis, *d)* Qui, narrando aliquod factum, tales memorat circumstantias, quibus poenitens facile dignosci possit, *e)* Qui parentes vel Superiores poenitentis admo-

net. nt specialiter tali loco et teinpore vigilant, *f*) Qui loquitur cmn alio confessario de peccato, quod poenitens utrique confessus est. *g*J Qui, auditis *paucorum* confessionibus, dicit se tale peccatum audivisse, licet celet personam ; singuli enim ex illa revelatione aliquid suspicionis contra se patiuntur, *h*) Qui dicit se in *tali* monasterio audivisse peccatum grave, etiamsi non nominet personam ; vel si dicit, monasterii praepositum non advigilare sufficienter suis subditis ; quia talia verba inquinant famam totius communitatis. A fortiori, violaret sigillum qui diceret, gravia in illo conventu committi peccata. — Item, si hoc diceret de (Ordine strictioris observantiae, aut de Religione parum dispensa, quae nempe recenseret minus quam ter mille alumnos. Secus, si ita loqueretur de aliquo religioso in genere, vel de Ordine multum dispanso el notorie relaxato, secluso tamen omni periculo suspicionis de aliquo monasterio in particulari (cfr. *Vind. Alph.*, P. V, q. 24). *i*) Goncionator, qui in communitate vel in pago aut oppido parvo, i. e. infra 3000 hominum, nominat in specie vitia (quamvis publica) ex confessionibus tantum sibi nola, dicendo, v. gr. « hic regnat blasphemia ; hic multi sunt fures, onanistae, etc. » ; vel in aliquo monasterio hic committuntur sacrilegia . Hem. si loquens de oppido incolarum intra 6000, nominaret peccatum aliquod, afferens infamiam, v. gr. dicendo : « In loco grassatur sodomia, adulterium, etc. ». Secus, si ita de majori civitate loqueretur et vitium notorium sil, vel si insurgeret in peccata jam aliunde sibi aliisque nota. 5. *Alph.*. H. Ap., XVI, 157. 158 ; *Pbrpora*, tr. 18, n. 382 ; *WoUers*, II, n. 438.

2° *Fa c t i s* frangit sigillum confessarius : *a*) Qui denegat schedulam confessionis petentibus eam extra confessionem ; vel intra confessionem, si schedula a Superioribus exigitur, vel omnibus concedi solet (cfr. n. 1867, q. IV). *b*) Qui poenitentem post confessionem mfestis oculis intuetur, minus amice, quam antea, cum eo colloquitur ; vel sua agendi ratione manifestat se de ejus peccatis recordari, de iis actu cogitare, eumque minoris quam antea facere. *c*) Qui, sine alia sufficiente causa, refugit audire poenitentem, quem ex praecedenti confessione novit esse molestum, scrupulosum, indispositum, etc. Secus, si poenitens communiter nosceretur ceu nimis prolixus in confitendo, et simul conscientiae bonae (n. 1865). Cfr. *Berardi*, Praxis, η. 1150.

1869. — Quaesita. 1. .In *sacrdv-* qui ex confessione novit sibi parari insidias, possit fugere, sive alio modo damxvm praecavere?

Itesp. Affirm, si ex tali c utione minime manifestatur aliis peccatum confes-

sum. neque ullum poenitenti gravamen infertur. Can. 890, § 1. — Secus, si ex circumstantiis conjici possit, fugam evenisse ob notitiam in confessione receptam ; fuga enim esset indirecta confessi peccati revelatio. Et licet confessarius fugam simularet ex aliquo praetextu, semper tamen aliquam rationabilem suspicionem confessi peccati injiceret (VI, 659).

II. *An liceat Superioribus uti notitia confessionis An guier x a t i o x e m e x t e r - x a m, si nullo modo appareat, quod ex illa notitia se dirigant?*

Resp. Neg. Nequeunt vel mulare dispositionem *sola mente* faciam, quia hoc cederet evidenter in gravamen poenitentium, qui, si nossent id licere, certo a confessione retraherentur. Constat ex can. 890, § 2, quo statuitur : Tam Superiores pro tempore existentes, quam confessarii qui postea Superiores fuerint renuntiati, notitia quam de peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem nullo modo uti possunt ». Constat ex Decreto Clementis VIII, 26 Maii 1593, § 4, et ex Decreto S. Olficii, auctoritate Innocentii XI, 18 Nov. 1682, edito, quibus opposita sententia diserte proscripta est (VI, 656. 657). Bullae. Cherubini, t. 1^a, 274. Cfr. *Jugo*, disp. 23, n. 97. Potest tamen Superior quandoque exigere, ut sibi detur licentia agendi, si nempe rationes graves adsint (vide n. 1702, 3°).

Pro praxi. a) Nunquam licet uti notitia confessionis ad removendum indignum ab ollicio, ad negandum indigno, sulTragium electionis, ad dimittendum famulum, ad auferendum a famulo claves, etc. Vide. 5. *Alph.*.. \T, 657.— Immo, nec *intra ipsam confessionem* licebit sic punire vel laedere poenitentem, ut recte animadvertit *Jugo*, disp. 23, n. 123.

b) Nec licet uti notitia confessionis, si non absolutus postea ab ipso confessario. etiam occulte, sacramenta petat, ut n. 1426 diximus.

c) Confessarius, qui ex confessione noverit Titium (cui solitus est confiteri) carere jurisdictione (vel non esse sacerdotem), potest et tenetur pergere ad ei confitendum, si ex suo discessu oriri debeat aliquod dedecus poenitenti. Ita 5. *Alph.*, VI, 660, dub. 6° (cum *Jugo*, disp. 23, n. 105, et aliis), qui addit : « Potes illi ficto sacerdoti (vel confessario) simpliciter aliquod peccatum manifestare sine intentione absolutionis : quod in hoc casu non esset illicitum, cum tua cooperatio ad peccatum illius esset tantum materialis ».

d) Immo maritus, qui audiverit accusationem propriae uxoris et ex peccatis accusatis intellexerit eorum matrimonium esse invalidum, posset el deberet nihilominus cum ea malrimonialiter vivere. *Lehmkuhl*, II, n. 60i. nola. Ratione enim severissimae obligationis sigilli, usus matrimonii putativi in hoc casu non illicitus habendus est.

Monita finalia. I. Non consulantur confessarii, quando agitur de aliquo promovendo, de cognoscenda, indole et vita sponsi vel sponsae ; ex hoc enim, ut bene notat *Croix* (l. VI, P. II, n. 2001), multa (nascuntur incommoda et pericula. Confessarii insuper solam sacramentorum frequentationem testari solent et debent.

Can. 1361, § 3, expressis verbis statuit : « Quando agitur de alumno (seminarii: ad ordines admittendo vel e seminario expellendo, nunquam confessorum votum exquiratur. » — Can. 1757, § 3, n. 2 haec habet : (Nequeunt testimonium ferre in judiciis ecclesiasticis) sacerdotes, quod attinet ad ea omnia quae ipsis ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi a vinculo sigilli soluti sint ; imo audita a quovis et quoquo modo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt. »

II. Cl removeatur periculum utendi notitia ex confessione, sapienter ordinavit can. 891 ut magister novitiorum ejusque socius, Superior seminarii collegiive, sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eadem domo commorantium audire abstineant, nisi alumni ex gravi et urgente causa in casibus particularibus sponte id petant. Statuit etiam can. 518, § 2: «Superiores religiosi sine gravi causa id per modum habitus ne agant ».

III. Jure merito S. Officium in speciali *Instructione*, graviter reprehendit confessarios, qui, reticitis quanquam omnibus quae poenitentis personam quomodocumque prodere queant (salvo igitur substantialiter secreto sacramentali), de submissis in confessione clavium potestati, sive in privatis colloctionibus sive in publicis concionibus, temere sermonem facere non vereantur. Ordinariis et religiosorum Superioribus praecipit ut hujusmodi abusus coercere satagant, utque subditos edoceri curent, ne quid unquam, occasione praesertim missionum et exercitiorum spiritualium, ad confessionis materiam pertinens, quavis sub forma et quovis sui praetextu, ne obiter quidem et nec directe nec indirecte (excepto casu necessariae consultationis legitime proponendae) in suis seu publicis seu privatis sermonibus attingere audeant. Confidit autem Sacra Congregatio neminem ex confessariis hujusmodi praescriptionibus contraventurum ; quod si secus acciderit, praedicti Ordinarii (locorum) et Superiores (religiosorum) transgressores graviter moneant, recidivos congruis poenis percellant, ac in casibus gravioribus supremo huic sacro Tribunali (S. Officii) rem quamprimum deferant. — *Ex Aedibus S. Officii*, 9 junii 1915.

a) Non concordant quidem auctores in determinando caractere juridico (ut aiunt) hujus documenti ; nunquam enim ejusdem evulgatio ac publicatio facta est in *Actis Ap. Sedis*, ad illud neque alludit *Codex* neque de illo quidquam continetur in *Fontium adnotationibus Codicis*. Itaque nonnulli (v. g. *Chretien*, o. c. p. 112, nota 3) absolute dicunt, *non esse legem*; alii (inter quos IVoutere, II, n. 439) in *dubium deducunt*, num vim legis unquam habuerit, et (si illam olim habuerit) num hodie adhuc eam retinuerit ; alii (ut *Monitore eccles.* 1917, p. 199 ; *Colli-Lanzi*, IV, n. 2718. 4°) eam habent tanquam veram *Instructionem*, qua sigilli sacramentalis obligatio juxta tutam suam amplitudinem magis urgetur , alii demum eam considerant *potius tanquam Monitum*, quo Superioribus severior vigilantia praescribitur, et confessariis norma directiva imponitur quam sequi tenentur. Recte autem ex hoc documento concludunt *Vermccrsch-Creusen* (cfr. Ep. II, n. 169) : 1° sacerdotes, praesertim in missionibus, abstineant ab istis colloquiis quibus inter se. v. g. *ad mensam*, sermones misceant de *miris casibus* in confessione auditis, de peccatoribus qui a *multis annis non erant confit* -si /allice : *des retours* i 2° praedicatores, praesertim in missionibus, in concionibus nulla referant *tano* ¶ *confessione audita*, nisi licentiam datam a poenitente etiam memor. ¶ , ¶ ont -arii quilibet, ne quid publice enarrent

quod *videtur per solam confessionem* posse cognosci (nisi palam faciant congruenti quadam ratione, id sibi alia via fuisse notum).

b) Plures abusus omnino vetat propter *praesumptionem periculi*, ne scilicet audientes, cum senserint agi de iis quorum notitia habetur per confessionem, *offendantur* aut saltem *diffidentia imbuantur*, licet nullum gravamen pro poenitente aliquo particulari adesse perspiciatur. Itaque non licet nec concionatoribus nec missionariis nec directoribus exercitiorum etc. loqui sive in publico sive in privato de auditis in confessionibus cum scandalo vel offensione vel sola admiratione et diffidentia aliorum *indeterminate*. Ratio est : quia cum fideles sciunt licitum aliquando fore usum scientiae ex confessione habitae, gravior forsitan ac magis molesta ipsis apparebit confessio.

c) Ex dictis patet, non solum usum scientiae ex confessione habitae *cum gravamine poenitentis* (etiam remoto omni periculo revelationis) esse omnino prohibitum, sed id quoque omne quod *speciem et suspicionem violati sigilli* mentibus audientium ingerere poterit. Et ratio est, quia talis etiam sermo, sive *privatim* sive *publice* temere habitus de iis quae audita sunt in confessione, potest offendere fideles et excitare in eorum animis diffidentiam erga sacramentum, licet nullum appareat revelationis periculum nec poenitentis gravamen (vide *Bollettino dei Clero Ilomano*, 1927, p. 105). Inde quoque perspicitur, quam cauto et serio modernis nostris temporibus, ubi suspicio ac diffidentia apud auditores *multo major esse solet*, se gerere debebit in hac materia minister inisericordiarum Dei.

† Confer praesertim Tazon y Fé (XLVIII, 49) ; Winitore *eccles.* (1917, p. 199) ; Canoniste cont. (1917, p. 277) ; *Theol. prakt. Quartschr.* (1922, p. 198) ; *Noua. Revue théol.* (1921, p. 164, 531, etc.) ; J'astor *Bonus* (vol. 33, I) ; *Prammer*; *Cappello*; *Chrétien* (l. c.).

TRACTATUS VI

De extrema unctione

1870. — Extrema unctio est, juxta I. Thomarn, *spiritualis curationis consummativum*; hoc enim sacramento munitus, homo proxime ad caelestis patriae ingressum disponitur L

Tractatus de extrema unctione inultum apposite tractatum de poenitentia sequitur; nam, juxta Concilium Tridenlinum (Sess. 14, *de E.rtr. unci.*), extrema unctio est sacramentum poenitentiae *consumrnativum*: quatenus delet peccatorum reliquias, et Christianae vitae, quae perpetua poenitentia esse debet, finem imponit. « Extrema unctio, ait 5. *Thomas* (3, q. 65, a. 3), comparatur ad poenitentiam, sicut confirmatio ad baptismum; ita scilicet quod poenitentia est majoris necessitatis, sed extrema unctio est majoris perfectionis ».

Quae de hoc sacramento dicenda sunt, exponentur in tribus capitibus; agemus nempe 1° de *natura*; 2° de *ministro*; 3° de *subjecto* extremae unctionis.

CAPUT I

De natura extremae unctionis.

S. Thoma, Suppi., q. 29-32; S. Alphonsus, VI, 706; cd. G., III, p. 717; H. Ap., tr. XVII; Opus in Trld, Sehs. 14, dlsp. 8; ed. Walter, I, p. 598; Suarez, disp. 39-44; Uellarminuj, de Extr unci., C. 1-6, *Benedict.* A' /V, de Syn. l. 8, c. 1; *Bartholomaeus ab Angelo*, Examen, D. III, § 85; *Herrmann.* II, n. 1833; *Nofdin-Sc/imitt*, III, n. 429; *I'rümmer.* III, 571; *CapeUman*, Med. past.; Kern, de Extr. uncl.; *Ch. Ruch* et L. *Godefroy* in « *Dicl. de théol. cath.* » V, col. 1897 seqq. 2014 seqq.; *Cappello*, de Ext. l net. (1932); *I ermeenich-Crewmen*, II, n. 222 seqq.; *Leitner*, III, § 15; *Mechelbach*, HI. n. 683; *Raus*, Inst. can. n. 262. — De hoc sacr. apud *Orientalis* clr. *Jugie*, III, p. 474; *Cappello*, o. c. Appendix.

Vgenduin. est: 1° de notione et effectu hujus sacramenti; 2° de materia et forma, quibus constituitur.

Articulus 1.

De notione et effectu extremae unctionis.

1871. — De iimtio. Extrema unctio est sacramentum a Christo institutum et a B. Jacobo promulgatum, ad salutem animae vel etiam corporis conferendam infirmis de vita periclitantibus, per unctionem olei benedicti et orationem sacerdotis. Cfr. can. 937.

' Fri tpM s Doctorls textus (S contra Gent. l IV c. 73) Unde manifestum est quod hoc -aci imvnlum est ultimum et quodan m)do consuminalivum totius spiritualis curationi-. quo homo qua-i ad percipiendam dorian praeparatur. Inde et *Extrema Unctio* nuncupatur. »

Principium. Extrema unctio est vere et proprie sacramentum novae legis. Est de fide. Constat : 1° Ex verbis A. Jacobi (5, 14 et 15): *Infirmatur quis ex vobis? Inducat presbyteros Ecclesiae et orent super eum ungentes eum. oleo in nomine Domini ; et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus : et si in peccatis suis remittentur ei.* — 2° Ex Trid., Sess. 14, de Extr. unct., can. 1 : « Si quis dixerit, extremam unctionem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum, ei a beato Jacobo apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum : anathema sit ».

Institutum est hoc sacramentum a Christo Domino *post resurrectionem*, ut tenet cum Suarez communior sententia ; et promulgatum est a S. Jacobo, prout constat ex textu supra allegato (VI, 706 ; Op. in Trid., Sess. 14, disp. VIII, n. 1). Vide *Herrmann*, 11. n. 1830, ubi variae opiniones indicantur ; vel *Cappello*, o. c. n. 24. qui concludit, sententiam quam supra proposuimus, *communio-rem et probabiliorem* esse.

1872. — **Effectus hujus sacramenti.** Praeter gratiam sanctificantem, quam sicut sacramenta vivorum auget, extrema unctio habet *suos proprios effectus*, i. e. confert gratiam sacramentalem, seu *jus specialis* divini auxilii. Datur autem effectus *primarius* et effectus *secundarius*.

Effectus primarius est *roborare animam* in ultimo suo agone. Aegroti animam, ait Concilium Tridentinum (Sess. 14, de Extr. unct., c. 2), alleviat et confirmat (hoc sacramentum), magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando : qua infirmus sublevatus, et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus daemonis calcaneo insidiantis facilius resistit.

Effectus secundarius triplex est : 1° *Delere reliquias peccati*, ut mentis obscuritatem, duritiam cordis, rerum sensibilibus amorem, diffidentias, anxietates et similia * 2° *Tollere partem poenarum* quae pro peccatis luendae supersunt. Hi duo effectus prae gradu dispositionis infirmi majores minoresve producuntur. 3° *Conferre salutem corporis*, si salutem animae expedit, ut habet Tridentinum (l. c.) ; et ad hunc finem diriguntur etiam preces in Rituali positae. Hunc autem effectum non operatur sacramentum per modum miraculi, ne fides evacuetur ; sed virtute quadam supernaturali, quae causas naturales adjuvat. quousque earum actionis capax est corpus (VI, 731) : quem explicandi modum esse *tenendum*, quidquid alii dicant, egregie probat *Cappello* (o. c. n. 157 seqq.).

Attamen: a) Cum extrema unctio sit sacramentum *vivorum*, fideles, qui sunt peccati mortalis conscii, antea sive per contritionem sive per confessionem justificationem recuperare debent. Confessio tamen primario et regulariter ex alia ratione exigitur : quia infirmus est in articulo mortis (cfr. n. 1684). b) Gratia sacramenti non confertur, nisi quando sacramentum *ultima unctione* votum, ut dicit D. Thomas, et affirmant post eum Suarez. Salmanti-

* Extrema Unctio remittit etiam *peccata venialia*, et quidem *immediate* si sit saltem habitualiter attritus (licet attritionem elicuerit, ut asserit *Cappello*, o. c. n. 145, quae forte per se « sola non sufficiat ad consequendam eorum veniam ») ; *mediale* autem, producendo necessarias animi dispositiones, Cl. etiam n. 1873.

censes et alii (VI, 707 ; ed. G., III, p. 718) ; sen aliis verbis magis generalibus eo momento quo essentialiter sacramentum perficitur, producit etiam ejus effectus (vide *Cappello*, n. 189). Quot autem qualibusve unctionibus perficiatur essentialiter sacramentum, dicemus n. 1875, 1878.

1873. — Quaesita. I. *An per extremam unctionem remittantur peccata ?*

Resp. Ex primaria institutione, hujus sacramenti praecipuus effectus non est remittere peccata, nec mortalia nec venialia, eo quod ad remittenda peccata institutum est sacramentum poenitentiae. Ita Thomistae communius ac probabilius contra Scotistas, et ipse apostolus Jacobus hoc innuere videtur dicens conditionate « *et si in peccatis sit* ». Attamen, remissio peccatorum extremae unctioni specialiter attribuenda est : nam Apostolus pergit, dicens *remittentur ei* » ; et Tridentinum docet similiter : « delicta, si quae sint adhuc expianda, abstergit ». Unde aegrotus qui *inculpabiliter* in statu peccati mortalis permanserit, modo veram *attritionem* elicuerit, consequi poterit justificationem. Haec praesertim valent, si extrema unctio ministratur infirmis, qui sensibus destituuntur.

De *modo* autem, quo mortalia remittuntur, non conveniunt theologi. Alii cum Gonet, Sporer, etc., quibus suffragari videtur 5l. *Thomas* (Suppl., q. 30, a. 1), dicunt, illa remitti *per accidens*, cum agatur de sacramento vivorum ; alii vero probabilius et communius cum Suarez, Salmanlicensibus, etc. docent illa remitti *per se*, non directe quidem, sed consequenter. Constat enim extremam unctionem institutam esse ad tollendas reliquias peccatorum ; sed quia hae tolli non possunt ab anima in qua reperitur peccatum, nisi ipsum peccatum prius tollatur, ideo hoc sacramentum ex consequenti aufert peccatum (VI, 731). Accuratio terminologie, ut concludit *Cappello* (o. c. n. 143), videtur esse ut dicatur: Extremam unctionem conferre *gratiam primam* etiam *per se*, licet *secundario*. Ad eandem conclusionem saltem valde inclinat cl. *Merkd-bach* (III, η. 696).

11. *An possit esse hoc sacramentum validum et informē, ita ut, recedente obice, gratia conferatur ?* Affirmant communiter DD.

Hinc inferunt Salmanlicenses cum aliis, quod si infirmus bona fide, vel sensibus destitutus, sacramentum suscepit in mortali, sufficit quod postea *attritionem* habeat, ad gratiam recipiendam. Secus, si mala fide. Id autem currit, si obex tollatur, perseverante eodem morbo et periculo, saltem quoad effectum specialium auxiliorum, ut dicunt Suarez et alii» (VI, 707, q. 2). Quo securius reviviscenliae hujus sacramenti consulatur, recolendum est quod diximus supra n. 1397 et 308. — Ex his colliges, *per extremam unctionem animas saepe salvari*, tum quia sacramentum subministrat vires et auxilia, sine quibus infirmus victoriam daemone cederet ; tum quia facilius cum minori dispositione et diuturniori efficacia recipitur ; Ium denique quia de mortis proximitate est saluberrima et monitio (*Benedict.* XIV, de Svn., l. 8, C. 6 ; *Bellarm.*, de Extr. unct., c. 5 ; *Suarez*, l. c., n. 19).

A r t i c u l u s II.

De materia et forma extremae unctionis.

§ 1. De materia extremae unctionis.

Duplex distinguitur materia, nempe remota et proxima.

1874. — P r i n c i p i a . I. Materia remota valida est oleum ex olivis expressum, et speciali benedictione ab Episcopo benedictum. Can. 937 et 943. Vide *S. Alpkonsiim*, VI, 708-710.

1° *Est oleum*. Constat enim ex Apostoli verbis *ungentes cum oleo*. Hoc oleum debet esse, de necessitate sacramenti, succus olivae ; quia communi usu hic duntaxat succus olei nomine designatur. Hinc can. citati post Eugenium IV in Decreto ad Armenos expresse nominant *oleum olivae*.

Debet insuper hoc oleum, saltem ex Ecclesiae praecepto, esse *simplex*, absque ulla alterius liquoris admixtione ». *Benedict. XIV*, l. c., c. 1, n. 3.

2° *Ab Episcopo benedictum* : quocirca Tridentinum (Sess. 14, c. 1) haec habet : « Intellexit enim Ecclesia, materiam esse oleum ab Episcopo benedictum ». Haec vero benedictio non solum est de praecepto, sed etiam *de necessitate sacramenti*, ut communissime affirmant AA. cum S. Thoma, et hodie res est certa. Cfr. *Cappello*, o. c. n. 30.

Ad dubium : « Utrum, deficiente oleo infirmorum, liceat administrare, sub conditione, sacramentum extremae unctionis, cum oleo *a simplici sacerdote* benedicto, saltem in casu extremae necessitatis, puta ut cum moribundus sensibus destitutus nullum doloris signum antea dedit, neque praebet », semper responsum fuit : *Negative*. Ita S. Officium die 13 Jan. 1611 coram Paulo V, 14 Sept. 1842 coram Gregorio XVI et 12 Jan. 1850 coram Pio IX (*Coll. S. S.*, n. 670, 671 ; *Scavini*, 111, 581) * Potest tamen olei benedictio a S. Pontifice committi *simplici sacerdoti*, ut constat ex can. 945 et ex Decreto Clementis VIII 2, qui (indirecte) declaravit sacramentum extremae unctionis collatum Latinis a sacerdotibus graecis, cum oleo ab iisdem sacerdotibus benedicto, esse validum (VI, 709, dub. 3). Videtur autem unice *presbyteris* hanc facultatem *valide* concedere posse Papa, cum ipsa necessario, ut ait *Cappello* (n. 39), praesupponit presbyteralem ordinis potestatem.

3° *Benedictione speciali* benedictum, i. e. in ordine ad extremam unctionem, ut docet can. 945. Id de necessitate sacramenti requiri, affirmant probabiliter Salranticenses cum Bonacina contra Suarez et alios ; quia sicut benedictione chrismatis deputatur materia pro

* In suis adnotationibus ad n. 705 (III, p. 720) P. Qaudé refert aliud Decretum S. Off., 15 Maii 1878, in quo dicitur : « Oleum a presbytero benedictum est materia prorsus inepta sacramento extremae unctionis, cl ne in extrema quidem necessitate valide potest adhiberi. » — ' Instructio super ritibus Italo-graecorum, 31 Aug. 1595 (*Bullar.*, t. V. P. 111, 72).

sacramento confirmationis, ita benedictione olei infirmorum deputatur materia ad sacramentum extremae unctionis.

Hinc, in casu necessitatis, potest quidem *oleum catechumenorum* vel *sacrum chrisma* sub conditione adhiberi. Sed comperto ipso *oleo infirmorum*, unctiones sunt sub conditione iterandae : quod idem faciendum est, si per errorem illa olea sacerdos adhibuisset (id., dub. 2). Hanc eandem praxim praescribunt etiam recentissimi auctores, quidquid speculative loquendo de controversia teneant (cfr. *Cappello*, n. 43, 44 ; Houfers, 11, n. 5GG ; *Merkelbach*, III, n. 690).

Quaesitum. *An una sola gutta olei sufficiat ad sacramentum ministrandam* (sci. sullicial pro -*omnibus unctionibus faciendis*)? Respondet *S. Alphonsus* :

Speculative tantum probabilis est opinio, dicens, sufficere ministrare hoc sacramentum cum una gutta olei, illam per partes non diffundendo: non tamen practice, quia haec vera unctio non esset (H. Ap., App. II, §4, III ; cfr. Op. mot., VI, 709, dub. 4). — Sed certe sullicit, pro valore sacramenti, intingere in oleo extremam partem digiti ad singulas unctiones, quae sub repetita forma fiunt.

It autem materia remota, in sacramento extremae unctionis, licite adhibeatur, plura requiruntur in casibus ordinariis :

a) Hoc oleum (sicut oleum catechumenorum et sanctum chrisma) ex gravi praecepto can. 734. § I, *quântannis renovandum est* ; et facta renovatione, *com-burendum est* (in lampade nempe, quae ardet coram SS; Sacramento) oleum superioris anni ; neque eo amplius uti licet, excepto casu, quo novum haberi nequeat. — Quodsi novum non sullicial, potest ei aliud non benedictum *admixceri*, sed in minori quantitate, ut dicit can. cit., § 2 cum Rituali. Immo, licet admixtionem *pluries* renovare, modo admiscendum oleum sit semper in minori quantitate, et vera necessitas hoc requirat, *b)* Omnes sacerdotes (etiam regulares) uti debent oleo benedicto *ab Episcopo loci*; quod tamen praeceptum non videtur esse urgendum. Cfr. (*l'appello*, o. c. n. 48. — Alia, quae se referunt ad asservationem olei, vide n. 1880, q. II. S

Is.;.). — II. Materia proxima de necessitate sacramenti est unctio carparis infirmi, de necessitate vero praecepti est unctio certarum partium corporis, facta a sacerdote. Can. 937 et 947. Dicitur autem :

1° *Unctio corporis infirmi* (unctio enim *quinque sensuum* non est de necessitate sacramenti). Rationes sunt sequentes : *a)* lix S. Jacobo, simplex unctio praecipitur : *ungentes eum oleo*; similiter in Trid. de unctione in genere tantum lit mentio : *sacro haec unctio, etc.*— *b)* Unctio quinque sensuum in Ecclesia orientali numquam latius in usu fuit : nec in Ecclesia occidentali antiquitus in usu com-

C (r > Hph , \ I 708 , ed G., p 7' ubi Decreta S. P. et asserta AA. referuntur. — \<l'b fv juvat Deen 'utn S. Off. . 15 \ ir ! (\ quo prohibetur <>lea sancta ad parochos per 'lh .'' ha transmittere. Clericis denei< tantut per laicos «unnino fidos. .1. S 36, p. iit

muni. Cfr. *Marlene*, de antiq. Eccles. Kit., l. 1, c. 7. — c) Accedit auctoritas novi Ritualis Romani et canonis 947, § 1, necnon Decreti 25 Apr. 1905 : quae documenta infra n. 1877 et 1878 referemus.

Sententia contraria affirmans imprimis Decreto Eugenii IV ad Armenos nititur. Sed respondetur ibi tantummodo praeceptum contineri. Cfr. S. Doctorem nostrum (VI 1, 710 q.) et notas ab editore transcriptas ; *Kern*, o. c. p. 133 seqq. ; *Cappello*, o. c. n. 52 seqq. ; *Piscetta-Gennaro*, V, n. 1015, etc.

2° *De necessitate praecepti*, etc. Ex can. 947, § 1, ungi debent *oculi* (seu palpebrae) vel supercilia ; — *aurēs* (in ima auricula, ut facilius tergi possit) ; — *nares*, i. e. ambae narices (foris) vel extremitas summitatis nasi, unica unctione ; — *os*, compressis labiis, ut una fieri possit unctio (si hoc non possit obtineri, satis erit ut labium inferius vel superius ungatur) ; — *manus* (extra pro sacerdotibus, intra pro aliis). Unctio *pedum* ex qualibet rationabili causa omitti potest. Can. cit., § 3. Unctio *renum* semper omittatur. *Ib.*, § 2.

Si quis autem sit aliquo membro mutilatus, pars Joco illi proxima inungatur, eadem verborum forma ». Ita Rit. Rom. (Tit. V, c. 1, n. 19). Eodem modo ungantur *caeci* a nativitate, *surdi* et *muti*, scilicet prope organa sensuum, quibus privantur ; nam etsi exterius per illa non peccant, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa respondent, v. gr. per desideria videndi, audiendi, etc. Ita D. Thomas et Salmonenses cum communi (VI, 732, 3°).

1876. — Quaesitum. *Quomodo fieri debent unctiones?*

Resp. Ex Rituali Romano, unaquaeque unctio fieri debet intincto pollice dextro in oleo sancto, *in modum crucis*, aptando crucem et verba in unctione cujusque partis, semper a dextera incipiendo (scii, ab *organo dextero*). « Minister vero, si est in sacris, vel ipsemet sacerdos, post quamlibet unctionem *tergal loca inuncta* novo globulo bombacii vel rei similis, eumque in vase mundo reponat, et ad ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque projiciat in sacrarium » (i. c. cap. 2, n. 8 et 9).

a) Uctiones, ut praescribit can. 947, § 4, fieri debent per *immediatum manus contactum*. Id (licet non sit de necessitate sacramenti) *sub gravi* praecipitur, et solummodo in casu gravis necessitatis (v. gr. si infirmus morbo contagioso laborat) adhiberi potest virgula oleo inuncta, quae postea comburatur.

b) Similiter de praecepto *gravi* esse videtur (etsi non sit de necessitate sacramenti) *geminam unctionem* fieri in geminis partibus : unde sola urgente necessitate, vel si infirmus nequeat verti ad aliud latus, sufficit ungere unum oculum, unam aurem, etc. Cfr. *Lehmkuhl*, II, n. 720 ; *Prümmer*, HI, n. 574. c ; *Noldin-Schmitt*, III, n. 435, c ; *Wouters*, II, n. 569, etc., quibus tamen contradicit *Cappello* (n. 63) censendo esse tantum *veniale*.

c) Grave esse censet A. Alphonsus (VI, 710), invertere *ordinem Ritualis* inter unctiones partium. Alii tamen cum *Noldin-Schmitt* (III, 436) contradicunt,

dicentes esse *leve*. Sed si *notabiliter* turbatur ordo praescriptus, vix a *mortali* excusari poterit.

d) Grave non est, si unctio fiat alio digito quam pollice, vel non fiat in modum crucis, vel si sacerdos ungendo non incipiat a dextera. — De vestibis requisitis necnon de precibus recitandis in seq. c. sermo erit.

§ 2. De forma extremae unctionis.

1877. — I. Forma communis extremae unctionis haec est : *Per istam sanciam unctionem el suam piissimam misericordiam, indulgeat libi Dominus quidquid per visum* (si ungitur oculus, et sic de aliis) *deliquisti. Arnen.* — Constat ex Concilio Tridentino et ex Rituali Romano E Invalida esset, ut verius docetur, forma indicativa : ex verbis enim S. Jacobi *Et orent super eum*, debet esse deprecatoria (VI, 711 ; II. Ap., XVII, 5).

II. Forma extremae unctionis, in casu verae necessitatis, est sequens : *Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Arnen.* Ita ex novo Rit. Rom., ad normam Decreti S. Ollicii, 25 Apr. 1906 (A. S. S., 39, p. 273).

Porro, ut jam n. 1875 (ubi de *materia proxima sacramenti*) insinuavimus, in hoc casu sufficit *unica unctio in uno sensu seu rectius in fronte* (ita tum *Codex*, c. 947, § 1 ; tum *nov. Hit. Hom.* T. V, c. 1, n. 21). Ex praecepto Ecclesiae (vide can. cit. et Rit. Rom. l. c.) supplendae erunt singulae unctiones ; et quidem semper, cum cessaverit periculum, id est necessitas ob quam sacerdos usus est unica unctione cum praescripta forma brevior. *Certo autem validam esse hujusmodi ministrationem* cum unica unctione, ex eo apparet, <{iia non conditionate sed *absolute* suppleri debent singulae Uctiones, ut declaravit S. Officium, 9 mart. 1917 (A. A. S., IX, 1917, p. 178), casu quo in *fronte* adhibita fuit unctio ; et idem videtur dicendum casu quo unctio haec unica, non in fronte sed in *uno sensu*, adhibita *forma generali brevior*, facta fuerit (cfr. *Wouters*, 11, n. 568 et 570 ; *Cappello*, o. c. n. 58. 3°). Quando autem post primam vel alteram *unctionem singulorum sensuum*, adhibita forma praescripta *particulari*, supervenit imminens mortis periculum vel infirmus decessisse videtur, statim *in fronte* praedicta unica unctio cum *forma generali brevior* facienda est, ac deinde aliae unctiones singulorum sensuum nondum peractae aut *debent* suppleri (sci in primo casu, cum supervixerit infirmus) aut *possunt*

1 Juxta novum Rituale (l. c) signum crucis faciendum est, dum pronuntiatur vox: Uctionem. Hauc sensuum ÎQdk in ad oculos (*per ouum*) ; ad aures (*per auditum*) ; ad oartt (*per odoratum*) ; ad o (*er audum d locutionem*) ; ad manus (*per lactum*) ; ad pedes (*per gremium*)

suppleri vel etiam omitti (vide *Cappello*, o. c. n. 71, 2°, 3°, 4°). Non enim omnino certum est, unicam unctionem vel unam alteramve unctionem alicujus sensus, adhibita sola *forma particulari*, sufficere ad valorem sacramenti (*Wouters*, II, n. 568).

1° Essentialia sunt tantummodo verba: *Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti*. Immerito quidam negant vocabulum *deliquisti* esse de essentia : nam hoc vocabulum exprimit deletionem reliquiarum peccati et culparum remissionem, quae, ex secundaria institutione, est sacramenti effectus.

2° Essentialia non sunt verba : *sanctam*; nec designatio sensuum ; nec verba *per suam piissimam misericordiam*; quia qui deprecatur Deum, ut indulgeat, jam implorat ejus misericordiam, ut AA. communius et probabilius docent. — Haec tamen ultima omittere *grave foret peccatum* contra usum Ecclesiae, in re gravi ; sed nec verbum *sanctam* sine culpa omitti potest.

3° Non est *terminanda* forma, antequam inuncta sit altera pars ejusdem sensus. Sacerdote inter unctiones deficiente, alius in ejus locum succedat ; sed non sunt jam factae unctiones iterandae, nisi *quarta pars horae* jam effluxisset: quo casu forent sub conditione repetendae (VI, 711).

4° Terminata forma, in singulis unctionibus, infirmus cum adstantibus respondere potest : *Amen*. Et optimum erit, si dum quinque corporis sensus unguuntur, de culpis per ipsos commissis expresse doleat (Praxis, n. 274).

1878. — Quaesitum. *Quomodo, urgente necessitate, conferendum sil sacramentum ?* Respondetur :

1° « Si quis laborat in extremis, et periculum immineat ne decedat antequam finiantur unctiones, cito ungatur, incipiendo ab eo loco : *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (sive per auditum, etc.) deliquisti*; deinde, si adhuc supervivat, dicantur orationes praetermissae, suo loco positae ». Rit., n. 12.

2° Crescente vero periculo mortis ita ut requisitae unctiones non videantur posse debito modo peragi, sufficit (ex can. 947, § 1) « unica unctio in uno sensu seu rectius in fronte cum praescripta forma breviori ; — salva obligatione singulas unctiones supplendi, cessante periculo », ut num. praeced. (1877, II) latius indicavimus.

3° « Si vero dum inungitur infirmus... dubitet (sacerdos) *an vivat adhuc*, unctionem prosequatur, sub conditione pronuntiando formam, dicens : *Si vivis, per istam sanctam unctionem, etc.* ». Rit., n. 13 et 14. — Recole quae supra diximus de morte reali et apparente. n. 1855.

a) *Sub conditione* conferenda erit Extrema Unctio : 1° (ex c. 941) cum dubitatur num infirmus *usum rationis* attigerit, reapse in *periculo mortis* versetur, *jam mortuus* sit (cfr. etiam n. 1881, 2°) ; — 2° (ex c. 942) si dubium fuerit, an infirmi impenitentes perseverent contumaciter in manifesto peccato mortali (cfr. etiam n. 1883) ; — 3° si dubitetur de *materiae* (sci. olei) *validitate*, de *jam*

recepto in eodem mortis periculo *sacramento* (ut accidere potest tempore pestis. etc.), de *baptismo* alicujus infirmi sensibus destituti (vel num sit catholicus an haereticus, etc. Cfr. *Cappello*, o. c. n. 89).

b) *Necessitas urgens*, de qua sub 2° diximus (ubi sufficit unica unctio cum forma breviori), non est tantum ex parte infirmi attendenda, sed etiam tum ex f»arte *ministri*, tum ex parte *aliorum* (v. g. si plures moribundi essent inungendi tum ex parte *circumstantiarum* (si adesset incendium, terraemotus, etc.). Vide *If outers*, II, n. 570 ; *Cappello*, o. c. n. G9 ; *Mcckelbach*, III, n. 691.

c) « Quando *pluribus simul infirmis* hoc sacramentum ministratur, sacerdos singulis aegrotis crucem pie deosculandam porrigat, omnes preces quae unctiones praecedunt plurali numero semel recitet, unctiones cum respective formis super singulos aegrotos efficiat, omnes vero preces, quae unctiones subsequuntur, plurali numero semel dicat » (A. A. S., XIV, p. 506 ; *Bit. Rom.*, t. V, c. 1, n. 22).

CAPITULUM II

De ministro extremae unctionis.

S. *Alphonw*, VI. 722 ; ed. G., III, p. 734 ; Praxis conf., c. ult. ; AA. superius cil., praesertim *Kcm*; *Lehmhuhl*, II. n. 721 ; *Aerthys-Damen*, II, n. 540 ; *Tanqucrey*, III, n. 760 ; *Frasainetti*, II, 518 ; *Go(-Salsmans*, II, 420 ; *Prummer*, III, n. 583 ; *Colli-Lanzit* IV, n. 2784 ; *A/crkeitach*, III, n. 698 ; *Woulers*, II, n. 578 ; *Cappellot* o. c. n. 89 et 308 svqq. ; *JuQie*, III, p. 483.

1879. - P r i n c i p i a . 1. Solus et quilibet sacerdos potest valide ministrare sacramentum extremae unctionis. Can. 938, § 1. Quod *solis sacerdos* sit minister hujus sacramenti, constat tum ex verbis S. Jacobi jam citatis : *Infirmitur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae*, etc. ; tum ex definitione Ecclesiae in Tridentino, Sess. 14, *de Exlr. uncl.*, can. 4. — Quod autem quilibet sacerdos, etiam excommunicatus, hoc sacramentum *valide* ministrare possit, constat ex eo quod extrema unctio non instituta est per modum iudicii, ut poenitentia, ac proinde sufficit ad ejus collationem potestas ordinis.

Iloc sacramentum potest valide *a pluribus sacerdotibus* eidem infirmo ministrari, modo tamen singuli sacerdotes diversum sensum inungant, atque inungendo formam huic sensui convenientem pronuntient (nam, si alius ungeret, et alius verba formae proferret, non conferretur sacramentum, ut patet). Et revera, quod extrema unctio antiquitus in Ecclesia latina ita administrata fuerit, colligitur ex pluribus antiquis Ritualibus : sed hodie, ob contrariam Ecclesia· praxim, idem foret graviter illicitum (cfi. *Benedict.* A7 Γ. de Syn., l. 8, c. 4, n. 5).

Quoad disciplinam Ecclesiae graecae et praoim Orientalium haec breviter referre juvat :

1° Omnium Ecclesiarum constans fuit doctrina catholica, ad *solos* presbyteros (vel episcopos) spectare *eam* '■aeramenti Extremae Uctionis administrationem.

2° Certum est, hoc sacramentum a *pluribus quoque simul sacerdotibus* posse *valide* conferri ; id quod Ecclesiae orientalis *praxis* tam antiquior quam recentior, etiam *diserte approbata a S. Sede* (*'appello*, o. c. n. 103). luculenter demonstrat. Vide Catechis. cath. *Card. Gasparri* (p. 225, not. 1).

3° Communis autem persuasio Ecclesiarum etiam orientalium haec est et erat, sacramentum Extremae Uctionis ab *uno* quoque sacerdote *valide* conferri (*Cappello*, o. c. n. 102, 309, 310 ; *Jugie*, III, p. 484, qui asserit, id communissime etiam doceri a theologis graecis *dissidentibus*).

4° Non tantum in ecclesia graeco-russica dissidente, sed in nonnullis quoque catholicis Ecclesiis Orientalium, v. g. apud Armenos, Rumenos, Ruthenos, etiam hodie a pluribus simul sacerdotibus, vel *septem* vel *tribus* (si septem presbyteri haberi nequeant) Extrema (unctionio potest conferri et interdum reapse confertur. At tamen modus quo ministratur, varius est : nonnunquam enim tantum *unus* omnes unctiones peragit cum debita forma verborum, dum *alii* orationes recitant ; aliquoties autem unctiones *successive fiunt a ministris diversis* qui pronuntiant, etiam (ut *debent*) formam verborum unctioni peractae respondentium (*Cappello*, n. 311).

5° Absque dubio sunt *presbyteri orientales*, qui *valide* conferunt Extremam Uctionem cum *oleo ab ipsis in actu administrationis benedicto*, quod patet etiam ex Decreto S. Cong. Orient 26 jun. 1933 (A. .1. S. XXV. 1933. p. 340). De his plura habet *Cappello* (n. 313).

II. Solus pastor animarum, aut ab ipso delegatus sacerdos, ministrat licite extremam unctionem. Id patet ex can. 938, § 2 et, ex Tridentino ; et ratio est, quia solius pastoris est oves suas pascere atque ad pascua beatae aeternitatis deducere. Praedicta obligant sub gravi. In casu tamen necessitatis vel de licentia saltem rationabiliter praesumpta parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc sacramentum ministrare potest. Ita can. cil. Cfr. 5. *Alph.*, \ 1. 722.

1° Si Episcopus infirmetur, jus illum ultimis muniendi sacramentis competit digniori inter canonicos. Can. 397, n. 3.

2° In omni Religione clericali, jus et officium Superioribus est (per se vel per *alium*) viaticum et extremam unctionem ministrare aegrotis professis, novitiis, aliisque diu noctuque in domo degentibus. Can. 514, § i. — In monialium domo, idem jus et officium habet ordinarius confessarius vel qui ejus vices gerit. *Ib.* § 2. In alia Religione laicali jus praedictum competii vel parochi vel capeliano, prout Ordinarius id statuerit, *Ib.*, § 3.

3° Quoad sacerdotes excommunicatos, recale dicta n. 1292, 2°.

1880. Quaesita. I. *Quid sit obligatio conferendi hoc sacramentum?* Respondemus :

1° Parochus, nisi justa causa (qualis esset periculum vitae) excuset, tenetur ex *instilia*, ratione officii sui (et quidem sub gravi) illud suis subditis petentibus conferre. Can. 939. Immo. in quolibet casu, ne excepto quidem vitae periculo, ad hoc tenetur, si infirmus a longo jam tempore non amplius confessus sit atque probabiliter in statu peccati mortalis esse judicetur, et ob sensuum privationem

non possit nisi sub conditione absolvi (VI. 729; U. Ap., VU. 28: XVII, l. c.).

2° Alius sacerdos, ex eod. can., in casu necessitatis ad idem tene-
tur ex *carilate*; sub levi quidem, in casu communi; sub gravi vero,
si aegrotus hoc sacramento valde indigeret, v. gr. si alioquin sine
ullo sacramento esset moriturus (VI, l. c., 12°).

a) Stricta obligatio incipit cum urgcz *periculum* mortis, ut habetur ex
Rituali. Si vero hoc periculum est tantum probabile, extrema unctio conferri
poterii. Vide quae n. 1881, 3° notantur.— Infra etiam, n. 1882, indicabitur *qui-*
busnam fidelibus, hoc sacramentum dandum vel denegandum sit.

b) « Gravissime peccant sacerdotes qui illud tempus aegroti ungendi obser-
vare solent, cum jam *vita et sensibus carere* incipiat». Ita Catech. Roman.,
n. 9. Cfr. can. 944. Ratio est. quia grave damnum infirmo alTertur, sive quoad
animam, sive quoad corpus; privatur enim infirmus gratiis sacramenta-
libus quas hoc sacramentum suscipientibus confert; quin immo quandoque in
periculum aeternae damnationis conjicitur (VI. 714; Praxis, n. 273, 274).

c) Quodsi obligatio administrandi hoc sacramentum concurrat cum prae-
cepto legendi missam parochialem, prius succurrendum esset infirmo, et missa
posterius legenda (cfr. *Ami du Cl.*, 1912, p. 240).

II. *Quomodo seu quonam riti ministranda est extrema unctio?*
Ministranda est cum superpelliceo et stola violacea, cum ministro
ac lumine, et cum precibus in Rituali praescriptis. Jam vero:

a) Sine vestibus praescriptis, i. e. sine superpelliceo et stola ministrare
extremam unctionem est mortale ». Excipe probabiliter casum, quo haec
deessent, et infirmus sine hujus sacramenti praesidio esset moriturus. Grave
etiam est omittere praescriptas *preces*, casu necessitatis excepto. Sed litaniae
et aliae preces recitandae ab assistantibus sunt probabilius tantummodo de
consilio (VI, 726, 727).

b) Extra casum necessitatis, probabilius, veniale est ungere *sine ministro*,
vel femina ministrante. Item ministrare *sine lumine*: sed unum suilicit Ve-
niale etiam est omittere *signum crucis* in unctionibus, immo nullum esset pecca-
tum, si ob instantem mortem omitteretur, ad celerius agendum (VI, 724, 728).

c) Oleum sanctum non potest *sollemniter* deferri ut viaticum; sed nec clan-
culum, et quasi fiirtim deferendum est. nisi excuset necessitas. *Crux* porta-
tur sine hasta, sicut in exsequiis parvulorum. — In infirmi cubiculo, omnia
debent esse, sicut decet, inunda ac, bene disposita.

d) Parochus debet oleum infirmorum in ecclesia custodire, loco nitido et
decenter ornato, in vase argenteo vel stanneo, et sub clavi. Nequit sancta olea
domi retinere, nisi propter necessitatem aliamve rationabilem causam acce-
dente Ordinarii licentia. Can. 735 et 916. Vide s'. *Alph.* VI, 730; Praxis
n. 275, fin.

») Ibi consuetudo viget tauros in circo agitandi, tolerari potest ut in loco
propinquo sacro vel saltem honesto et decenti sanctum oleum asservetur, ul,
si necessitas exposcat, extrema unctio indigenti ministretur: caute verum
ne ex sancti olei praesentia ipse lusus approbari vel promoveri videatur, neque
ex condicto fiat s. Poenil. P. Sept. 1893. Quae solutio similibus casibus accom-
modari potest.

•/• .4M B 'I

1 Oini'slo stola videtur < *■ solummodo vem.Uc, quemadmodum pro adminhtratioae
communioni» n. 1542 notavimus.

CAPUT 111

De subjecto extremae unctionis.

S. Thomas Suppl., q. 32 ; S. Alphortfuj, VI, 712 ; cri. G., III, p. 726 , Benedici. XVIII l. c. c. 5 ; Suarez. disp. 42 ; Lehmkuhl, II, n. 722 ; Antonelli, Medic. past., II, n. 899, de gray, aegrot. ; Acrtyns-Damcn. II, n. 544 ; Uerardi, Theol. mor., V, n. 685 ; Prummrr, III, n. 580 ; Herrmann, II, 68 ; Noldin-Schmitt, III. 443 ; Ubach, II, 752 ; Vcrmchersch-Crewtcn, II, n. 215 seqq. ; Merckelbach, III, n. 702 seqq. ; Cappello, n. 193 ; tous, Inst. can. n. 264.

Quae hic statuuntur, se referunt tum ad validam et licitam sacramenti susceptionem, tum ad sacramenti iterationem. Quaeremus etiam an adsit obligatio extremam unctionem recipiendi.

Supervacaneum erit notare, quod sacerdos nequit *seipsum* oleo sancto inungere, ex *simili* ratione ob (piam non potest seipsum absolvere. Cfr. S. C. de Pr. F., 23 Mart. 1844 (Coll. S. S., n. 818).

ISSI. Principia. I. Extrema unctio praeberi non potest nisi fideli, qui post adeptum usum rationis ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versetur. Ita can. 940, § 1. Constat 1° ex verbis S. Jacobi : *Infirmatur quis ex vobis*, etc. ; — 2° ex Tridentino (Sess. 14, c. 3), ubi declaratur : « Hanc unctionem esse infirmis adhibendam, illis vero praesertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitae constituti videantur ». Dicitur autem :

1° *Fideli*: baptismus enim est janua sacramentorum.

Potest autem hoc sacramentum conferri adulto, *statim post baptismum*. Ratio est, tum quia, verius, per baptismum non absterguntur reliquiae culparum mortalium commissarum ante baptismum, prout sunt torpor ad bonum & pronitas ad malum : tum quia primarius effectus hujus sacramenti non tam est remissio culparum, (piam corroboratio infirmi contra daemonis tentationes, ut dicunt Suarez et alii » (VI, 721). Ita etiam S. C. de Pr. F., 26 Sept. 1821 (Coll. A. n. 685). Quoad *neophytos conversos*, quos missionarius capaces baptismi credit, statuit eadem Congr. ipsis non esse conferendam extremam unctionem, nisi habeant saltem aliquam intentionem eam recipiendi in beneficiuni animae suae. Coll. S. C. de Pr. F., n. 1155 et 1185.

2° *Fosi adeptum usam rationis*; i. e. praeberi non potest nisi illi qui est doli capax. Secus enim frustranea evaderet forma : *Indui-
rai tibi Dominus*, etc. Hinc :

a) Non possunt ungi *pueri* qui non sunt capaces peccatorum actualium. Contra, quidquid dicit Solus cum aliis, ungendi sunt pueri *ratione pollentes*, quamvis non valeant sacramentum Eucharistiae percipere, et septennium nondum attigerint, ul Benedictus XIV docet. In dubio de rationis usu, non priventur tam salutari remedio, sed ungantur sub conditione : *Si capax es* (VI, 719, 720). Cfr. can. 641.

b) Non possunt ungi *perpetuo amentes* ; secus si lucida intervalla habuerint ; vel etiam si probabile sit eos habuisse : in quo casu, *sub conditione* ungi debent.

c) Debent ungi infirmi, qui sunt *sensibus destituti*, si pii animi significationem dederint, aut christiane vixerint, adeo ut praesumi possit, illos sacramentum fuisse petituos, si fuissent rationis compotes : seu. ut loquitur Kituale (T. \, c. 1. n. i i), si *verisimiliter petiissent*. Et ratio est. quia in suscipiente hoc sacramentum, sufficit intentio interpretativa (cfr. n. 1434, 3°). Vide infra n. 1883, 3°. Valde dubium est igitur an *haereticis baptizatis*, qui sensibus destituuntur. hoc sacramentum *valide* conferri possit ; quia in ipSjs ordinarie deest intentio etiam interpretativa, hoc salutare remedium petendi el recipiendi. Excipe fortasse, si agatur de secta quae extremam unctionem ut sacramentum agnoscit (*fKern*, 1. c.. n. 317). Ceterum haereticis baptizatis hoc sacramentum conferre *non licet*, etsi illud petant, nisi sub conditionibus supra (n. 1428el 1853, fin.) indicatis. Vide etiam dicta n. 1854, ubi de haereticis sensu destitutis.

3° *Oui ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versetur*. Infirmus ex morbo naturali aegrotare debet, et quidem ila, «ut d- ejus morte timeatur » (I)ecr. ad Armenos). Sic enim S. Ecclesia verba S. Jacobi semper interpretata est. Sufficit autem ut adsit mortis *probabile* periculum l. Cum *primum* igitur infirmus non jejunos viaticum potest recipere, ipsi etiam extrema unctio conferri poterit. Quod si daretur in morbo qui reipsa periculosus est, quin tamen mortis periculum saltem remotum *judicor hir*, sacramentum valide, sed *illicite*, ministraretur (\ I. 714).

Hinc a) \ec valide nec licite inungi possunt, qui *morbo tantum levi* afficiuntur. Similiter non possunt inungi *sani*, etsi sint in aperto mortis periculo (ut periclitantes in mari, in praelio, etc.), morte publica plectendi, senes qui nullo speciali morbo afficiuntur el adhuc parum laborare possunt, feminae communibus tantum doloribus laborantes in partu, etsi prima vice pariant, aut alias fuerint m vitae perit ulo (secus, si superveniant cruciatus gravissimi, per quos verificatur infirmitas cum periculo mortis). — *b)* Possunt autem inungi qui sunt veneno lethifero infecti, item laborantes aliquo malo ob quod difficilem chirurgi operationem sunt subituri ; item, senes decrepiti qui prae senio (ut Kituale loquitur) deficient et in diem videntur mori, etiam sine alia infirmitate ipsa quippe senectus est morbus (VI. 712 71 i ; II. Ap., XVII, 7). Confirmitatur i an. 'U »0 § 1. *c)* Possunt quoque inungi *febricitantes*, etc., quibus mois imminet, antequam alius sacerdos adesse possit, juxta *quaesitum*; I Aliquando missionariis rhristianos sibi commissos visitantibus occurrit aegrotus, heclica febris vel simili morbo laborans, qui juxta experientiam vivet adhuc plures men- s. sed mira annum morietur. Quaeritur an m tali casu inissionarius ipsi administrare possit viaticum et extremam unctionem, eo quod, quando verior aderit casus eam recipiendi non poterit praesens haberi mis-

it,» . videns . x Tridentinn (Se-s Ii. c. 1. <b- Extr. inet) Hanc unctionem, all, mil mix (c-. i adhibendam. n- pru,rftm qui tam periculo» decunihunt ut in exitu vitae . uixilt , i\| li antur < fr qu.» I diximus n i ISO Probatur k iam ex Bulla Benedicti Xli l iu< (n >) - . uuiivnium exin-rnac uncimni- (non) ministretur bine valentibus, . d ii' duni.ivd qui <ruci >n- l»» laborani. I — Xcc difllcullas ex eo moveri potest, quod ipml i,- l . i. > iam no-dia aetate quandoque i -ani inunguntur. Hujusmodi enim usus (« m- ibu-i - v<» al dicit tmi du l'l 1911. p. Z~ ; Cappdl», o e. n. 228, 229, ubi auctor . mitu.ulvrm illud -- . quaenn- d< «<mpf>» facio inungendi oleo benedicto sanos aut liuc-r a _ . >i. aliud qn.u . d< -U tr,<lionu, utrum verum «ai-ramentum fuerit ■v. i., c l' . n j n. t l . o . un li.i— ductrin un it praxim Ecclesiae mi< ntali.

sionarius, ob magnam distantiam et alias circumstantias id impediens ? — Respondit S. C. de Pr. F., 20 Febr. 1801 « *Affirmative* (Coll. S. S., n. 361, 387).

1882. — II. Ad licitam et fructuosam extremae unctionis receptionem requiruntur insuper quaedam subjecti dispositiones. Est enim primario, et per se, sacramentum vivorum (cfr. n. 1395).

Inde, praeter *intentionem*, saltem praesumptam, recipiendi sacramentum (quae etiam ad *validitatem* necessaria est), requiritur : 1° Peccatorum confessio, si aegrotus est in statu peccati mortalis. Exigitur confessio, quia infirmus est in *articulo mortis* (cfr. n. 1872). — 2° Contritio saltem existimata, casu quo confiteri non possit ; debet enim esse saltem putative in gratia. Quod si bona fide solam attritionem habeat, sacramentum non carebit suo effectu (cfr. n. 1873 et 1397). — 3° SS. Eucharistia, ex generali consuetudine Ecclesiae (sed ad summum sub veniali), praemittenda est, nisi excuset vomitus, vel alia causa rationabilis (H. Ap., XI'11, 9). Ceterae dispositiones, quales sunt vivida fides, spes, caritas, perfecta cum divina voluntate conformitas, etc., efficiunt ut uberius ex sacramento fructus percipiatur (cfr. n. 1436).

1883. — Corollaria. 1° Impoenitentibus qui in manifesto peccato mortali contumaciter perseverant, hoc sacramentum denegetur. Can. 942. Impoenitentes igitur sunt illi qui, infirmitatis tempore, *ad sensuum usque destitutionem* sacramenta positive respuerunt, aperte mori volentes sine illis. 2. Excommunicati, si non sunt impoenitentes, absolvendi sunt a censura priusquam inungi possint. — 2° Si de impoenitentia moribundi dubium oboriatur, sacramentum *sub conditione conferendum est*. Can. 942. — 3° Infirmis autem, qui, cum suae mentis compotes essent, illud sacramentum petierunt aut verisimiliter petiissent, etiamsi deinde sensus vel usum rationis amiserint, nihilominus *absolute praebeatur*. Ita can. 943.

1884. — Quaesita. I. *An et quando possit iterari hoc sacramentum ?*

Resp. Iterandum est : 1° In infirmitate diversa et periculosa (can. 940, § 2) ; ordinatur enim ad sanandum : « medicina autem sanativa toties iterari debet quoties infirmitas iteratur », ut ait J. Thomas (Contr. Gent., l. 4, c. 73). — 2° In diverso ejusdem diuturnae infirmitatis periculo ; dicit enim can. cil. : « In eadem infirmitate iterari non potest, nisi infirmus post susceptam unctionem convaluerit, et in aliud vitae discrimen inciderit ».

Hinc in morbo diuturno, qualis est phthisis, et hydropisis, si infirmus post unctionem *certe* manserit in eodem infirmitatis statu, vel per breve tantum

'Ex hoc tamen non sequitur' attritionem cum voto sacramenti poenitentiae *per se* sufficere ei (pii non posset confiteri (quidquid censet *Billot*); quia ad sacramentum vivorum praequiritur status gratiae. Cfr. Kem, p. 174 et *Herrmann*, II, n. 1848. — 1 Nota ; potest ; etenim extrema unctio deneganda non est iis qui in *actu* peccati sensibus privati sunt, ut fures, adulterantes, etc.» nec iis qui in *statu* peccati sensibus destituuntur, quales sunt apostatae, concubini, assassinii, homicidae, et alii. Item dicta n. 1854, 2°, b. Quando agitur de poenitentia *ignota*, etc., quid faciendum sit vide n. 1878, a, 3°, vel apud « Theol. prakt. Quart. Schr. » (*Lvz.*), 1926. p. 784. Ex concessione autem sacramenti Extremae Uctionis non dubitandum erit, etiam *sepulturam ecclesiasticam*, post mortem talium infirmorum, ipsis deberi ; ut fani inuimus (vide *Ami du Clergé*, 1926. p. 154).

tempus, puta per 4 vel 5 dies, se melius habuerit, non debet iterari. Si vero talis in ejus statu mutatio intervenit, ut *cum probabilitate* judicandum sit, eum e mortis periculo exiisse, eo quod per notabile tempus, puta per mensem se habuerit melius quam antea, in tali casu, teste *Benedicto* 171 (de Syn. l. 8, c. 8, n. 4), standum est pro iteratione sacramenti, « eo quod, inquit, haec iteratio conformior sit veteri consuetudini Ecclesiae, et per eam novum spirituale subsidium infirmo obveniat » (VI, 715).

II. *An susceptio hujus sacramenti necessaria sit ad salutem?*

Resp., ex can. 944 : « Quamvis hoc sacramentum non sit de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet illud negligere ; et omni studio et diligentia curandum ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, illud recipiant ! ». Datur autem practice *obligatio gravis* suscipiendi extremam unctionem. Ratio horum etiam desumitur ex caritate, quam infirmus sibi debet et quae in mortis periculo maxime urget. Cfr. *S. Alph.*, VI. 733 ; H. Ap., XVII, 12, post 5. *Thom.*, 3, q. 65, a 4 ; Suppi., q. 32, a. 2, ad 2.

Reipsa immisericorditer erga se ageret, qui, licet alia praesidia ipsi non desint, validissimo hoc praesidio ultro se privaret. Qui enim in mortis periculo versatur, una ex parte, nonnisi cum magna difficultate ad bonos actus se excitare valet, et altera ex parte, validis hostium impugnationibus est obnoxius, dum, in hoc temporis puncto (ut Tridentinum loquitur), vehementiores sint daemonis insidiae ». Unde ingenti periculo se exponere videtur tentationibus succumbendi, qui negligit se munire hoc sacramento a Christo Domino instituto, tanquam firmissimo praesidio, in tanto conflictu. Cfr. Catechism. Roman., I. 2, c. 6 ; *Pohle*, Dogmat., III. p. 590 ; *Cappello*, o. c. n. 246.

Infirmus magis tenetur sub gravi hoc sacramentum recipere ratione specialis necessitatis, si nempe exsistens in peccato mortali aliud sacramentum recipere non posset. Tenetur etiam ratione scandali vitandi. Per se denique patet, eum committere peccatum grave qui hoc sacramentum recusat, quia illud parvi pendit ac contemnit *S. Alph.*, l. c.

De assistentia erga MORIBINOS vide opusculum S. Alphonsi in fine *Praxis confessarii*, vel in *Boni. Apost.*, tr. ult., Append. II.

! Notet prudens luctor verba, quibus hic utitur Codex, iere eadem esse ac illa quibus Inculcat obligationem recipiendae confirmationis (cfr. dicta n. 1501). Rem haec explanat cl. *Cappello* (n. 245) : « Veniunt hinc etiam sine peccato eam negligere. Porro qui, nulla justa causa excusante » sacramentum non suscipit, illud negligit : idcirco peccat. »

TRACTATUS VII

De sacramento ordinis

Postquam de quinque sacramentis, quae ad spiritualem hominis privati vitam ordinantur, tractavimus, restat ut de duobus aliis, quae in *societatis religiosae commodum* instituta fuerunt, disseramus. Et primo disseremus de ordine, a quo omnia alia sacramenta ita pendent, « ut sine illo partim confici et administrari nullo modo queant, partim sollemni caeremonia et religioso quidem ritu carere videantur ». (*Catech. Rom.*).

Agemus : 1° de natura ; 2° de ministro ; 3° de subjecto ordinis ; 4° denique de irregularitatibus, seu impedimentis ordinis.

CAPUT I

De natura ordinis.

S. Thomas, Suppi., q. 34 seqq. ; S. Alphonsus, VI. n. 734 ; ed. G., III, p. 7 ; Exam. ordin., n. 25 ; ed. G., IV, p. 660 ; Op. in Trid., disp. 11 ; cd. Walter, I, p. 633 ; Salmant., tr. VIII ; Benedict. XIV, de Syn., l. 8, c. 9 ; *Gasparri*, de Sacra Ordin. ; *Many*, de Sacra Ordin. ; *Herrmann*, Instil. Theol. (logi., II, n. 1849 ; *Pohle*, Lehrb. der Dogm., III, p. 599 ; *Card. Van Possum*, de Essentia sacram. Ordinis (1932) ; *Vermeersch*, Theol. mor. III, n. 669 ; *Blat*, L. III, P. I, p. 356 seqq. ; *Piscetta-Gennaro*, VI. n. i seqq. ; Wouters, II. n. 588, *Merkelbach*, III, n. 707 seqq.

Dicendum : 1° de notione ordinis ; 2° de effectibus hujus sacramenti ; 3° de materia et forma, quibus constituitur.

Articulus I.

De notione ordinis.

1885. — Definitio. Ordo *generalim*, est apta rerum inter se et ad aliquem finem dispositio. Ordo, *speciatim*, relate ad nostrum scopum speciatius, sumitur dupliciter : 1° *passive*, pro certo statu hominum, qui aliqua consecratione ad ministerium divinum in Ecclesia Christi deputantur et distinguuntur a laicis ; qua ratione non est sacramentum, sed aliquid permanens ; 2° *active*, pro ipso ritu sacro, per quem homo in hujusmodi statum et dignitatem ministerii divini cooptatur : quo quidem sensu est aliquid transiens,

et definiri solet : « Signaculum quoddam Ecclesiae, quo spiritualis potestas traditur ordinato, in ordine ad Eucharistiam... ». Ita definitus, ordo comprehendit etiam gradus inferiores seu ordines minores, qui probabilius non sunt a Christo Domino, sed ab Ecclesia tantum instituti.

Pressius autem ordo, quatenus a Christo Domino institutus, definiri potest : « Sacramentum novae Legis, quo traditur potestas consecrandi, offerendi et ministrandi corpus et sanguinem Christi, nec non peccata remittendi vel ex officio sacerdoti subserviendi * Ex Trid., Sess. 23, c. 1. — Ordinato igitur a *ministro competente* confertur, ope ritus sacri, *spiritualis aliqua potestas*, simulque infunditur *gratia* ad munia sacra digne obeunda 1.

1886. - *Distinctio ordinum*. 1° Est <le fide, in Ecclesia *plures* esse ordines, definiente Tridentino, Sess. 23, can. 2 : « Si quis dixerit, praeter sacerdotium, non esse in Ecclesia catholica alios ordines, et majores, et minores, per quos, velut per gradus quosdam, in sacerdotium tendatur : anathema sit ».

2° *Septem ordines* in Ecclesia latina recensentur, videlicet : quatuor *minores*: ostiariatus, lectoratus, exorcistatus et acolythatus ; tres *majores* vel *sacri*: subdiaconatus, diaconatus, sacerdotium. Cfr. cau. 949. Sacerdotium autem est duplex, quatenus *episcopatus* potestatem sacerdotalem perficit ac complet. *Tonsura* vero non est ordo.

Tros ordines majores dicuntur *sacri*, tum quia ad Eucharistiam conficiendam aut ministrandam immediate concurrunt, tum praecipue quia annexam habent obligationem perpetuae castitatis, per quam ordinati Deo consecrantur.

3° *Distinctio ordinum*, juxta 1). *Thomam* (Suppi., q. 37, a. 2), accipitur secundum relationem ad *Ecclesiam*, prout conficitur, distribuitur et suscipitur.

Etenim, vel agitur de consecranda Eucharistia, et ad hoc datur *sacerdotium* vel de ea distribuenda, et in hoc sacerdoti cooperatur *diaconus*; vel de praeparandis sacris vasis, ut in eis materia recipiatur, quod pertinet ad *subdiarorum* vel de ipsa materia praesentanda, et hoc pertinet ad *acolythum*. Quod vero spectat ad susceptores, hi debent esse mundi : immundi ergo arcendi sunt. Horum autem triplex est gemis : alii sunt, qui nolunt fidem suscipere, ut inlid' les, quibus est < laudcnda ecclesia. et hoc pertinet ad *ostiarios*, alii, qui fidem quidem susceperunt sed nondum sunt sufficienter instructi, (piales sunt catechumeni, et his dantur *lectores*; alii, qui sufficienter quidem doctrina

R' ' ' ii"l.int .uietori'». hoi »>< ram< iituin . . . quoddam totum potestativum . . qmi-
' 'iu- nrinpr plure» part. - -eparatim exshi.rv <t conferri possunt, licet *ennui* habeantur
ab e«» 'pii plenitudinem *ordnie* possidet (ctr l ermeer *ich-Creuxen*, Epitome, II, n. 234).

abundant, sed a daemone delinuntur, uti energumeni, et ad hos deputantur *exorcistae*.

In Codice tamen verba *ordinare, ordo, ordinatio, sacra ordinatio*, comprehendunt. praeter consecrationem episcopalem, ordines supra enumeratos *et ipsam primani tonsuram*, nisi aliud ex contextu eruatur. Can. 950.

Varii ordines *unum sacramentum*, ex unitate finis, constituunt. Singuli enim ordinantur ad missae sacrificium ; unde (in sententia S. Thomae) omnes supponuntur a Christo instituti illis verbis : Hoc facite in meam commemorationem ». In sacerdotio, episcopatus consequenter, ordines autem inferiores eminenter continentur (Exam, ord., n. 28).

1887. — **P r i n c i p i u m.** Ordo seu ordinatio sacra, est verum et proprie dictum novae Legis sacramentum. Habet enim Iria, quae sacramentum constituunt, nempe : 1° *signum sensibile* per impositionem manuum cum adjunctis verbis, ex Act. Apost., c. 6, 6 : *El orantes iniposuerunt eis manus* : — 2° promissionem *gratiae*, ex 1, Tim., 4, 14 : *Noli negligere gratiam... quae data est tibi cum impositione manuum presbyterii* ; — 3° *institutionem Christi*, ex variis textibus sacris (*Matth.* 28, 18 seqq. ; *Joann.*, 20, 22 seq.), praesertim vero ex Luc., 22, 19 : *Hoc jacite in meam commemorationem* : quibus verbis sacerdotium aperte institutum est. Confirmatur ex Trid., Sess. 23, can. 3 : « Si quis dixerit ordinem seu sacram ordinationem non esse vere est proprie sacramentum a Christo Domino institutum... : anathema sit ». Est ergo de *fide*, cum agitur de thesi *indeterminate seu in genere*, ita ut saltem de *sacerdotio* verificetur (cfr. can. 4, Sess. 23 Trident.).

1888. — **Quaesita. I.** *— Singuli septeni ordines sint sacramenta ?*

Hesp. 1° De fide est *presbyteratum* esse sacramentum ; quia de eo saltem verificantur quae diximus de ordine in genere.

2° Certum est, etsi non de fide, *diaconatum* esse sacramentum ; quia in eo reperiuntur essentialia ad sacramentum requisita, scilicet materia certa, quae est impositio manuum, et forma cum promissione gratiae, in his verbis : *Accipe Spiritum Sanctum*, etc. Constat insuper ex Trid., Sess. 23, can. 6 : « Si (piis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, presbyteris, et ministris (qui sunt saltem diaconi) : anathema sit ».

Quod alii ordines, *studia coxatores* nempe et *quimonixothos*, sint adhuc sacramenta, satis probabile est, ex D. Thoma, cum unicuique ordini assignata videatur materia et forma... Verumtamen, *probabilius est, non esse sacramenta* ; quia deest *cis materia*, nempe impositio manuum, quam (ul mox dicemus) probabilius est. unicam esse materiam ordinis ; deestque etiam *forma*, quae exprimat productionem gratiae, dum in collatione praefatorum ordinum non

fil mentio gratiae, sed tantum potestatis quae traditur » (Exam, ordin., n. 28) Deinde ante saeculum iii de his ordinibus *non occurrit mentio*; quare deficiet videtur *institutio Christi*. His adde, quod in Ecclesia graeca online minora non reperiuntur, excepto lectoratu. — Atque hinc, sequitur, damnari non posse *certi sacrilegii* illos, qui ad ordines diaconatu inferiores cum conscientia peccati mortalis promoventur. Excipe, quoad Eucharistiam, quam in ipsa ordinatione recipiunt.

II. -in episcopatus sacramentum, sit a presbyteratu distinctum?

Resp. 1° De fide est, episcopatum esse a Christo Domino institutum. et Episcopos fieri per illum divino jure, presbyteris superiores: ut constat ex Trid. Sess. 23, can. 6 et 7.

2° Licet non sit de fide, episcopatum esse sacramentum a presbyteratu distinctum, tamen id affirmant multo probabilius et communissime \ \. graves cum S. Bellarmino, dicuntque in ipso specialem imprimi characterem ; tum quia confertur per manuum impositionem ot per formam : *Accipe. Spiritum Sanctum*; Ium praesertim, quia per ipsum traditur specialis potestas, non solum quoad varias sacras functiones, sed etiam quoad ipsam Eucharistiam, potestas nempe constituendi hujus sacramenti ministros.

Sententia adversa (quae est D. Thomae et aliorum non paucorum) docet episcopatum esse solummodo *extensionem* sive *complementum presbyteratus*'. Ratio eorum est, quia per episcopatum non confertur potestas consecrandi et offerendi amplior ac sublimior. Inde, non requiritur, inquit, ut novus character imprimatur, sed sufficit characterem sacerdotii perfici, atque alia munia ampliari : eo ferme modo, (pio, in ordinatione presbyteri, sacerdotalis potestas, per postremam manuum impositionem, extenditur ad potestatem remittendi ac retinendi peccata (VI, 738 . VII, 314. dub. 2). — Notamus hic, juxta probabilior sententiam, pro *valore* episcopatus requiri sacerdotium valide collatum. Iti S. Bellarminus ac plerique canonistae. Pro valore autem presbyteratus ordines inferiores non requiri, omnes concedunt. Cfr. *Many*, de Sacr. Ordin., tit. I, c. I, § i. n. 7.

Xr t i c i l u s 11.

De effectibus ordinis.

: 1° de effectibus hujus sacramenti, in genere ; 2° de potestate et officiis singulorum ordinum, in specie.

1 n. hac sententia scripserat C. Gasparri in noto suo tractatu : de s. ordinatione (I. n. 21) : S>d -Uva l<l ac tantorum theologorum auctoritate, haec doctrina, obscura, confusioni id. irum innixa, hodie ib omnibus est derelicta et derelinquenda prorsus est, ac nmitter tenendum episcopatum esse ordin. m proprie dictum distinctum a presbyteratu. · Vide etiam *Herrmann*, II. n. 1860 ; Pucetta-Gennaro, VI, n. 5, IV ; Wouteri, II, n. 589, 3<; t r(n flamen, 12 . d. II, n. 558 , Genicot-Sa/sman.s, II, n. 425 ; *Vermeersch-Cnusen*, Epit. II, n .> etc Nihilominus ultimis hs temporibus contrariam sententiam docuit cl. tfr-*helbaci*, III, n. 729.

§ 1. De effectibus sacrae ordinationis.

1889. — I. Effectus ordinis, quoad ipsum ordinatum, sunt :

1° Collatio *gratiae* tam habitualis, quam sacramentalis. Haec impertitur iis solis, qui sacramentum *digne* suscipiunt.

2° Impressio *characteris* indelebilis. Omnes, qui *valide* sacramentum suscipiunt, insigniuntur hoc caractere.

3° Collatio *potestatis* exercendi functiones ordinis, qui suscipitur.

Haec potestas versatur circa res spirituales, atque in primis circa corpus Christi reale, seu circa SS. Eucharistiam, cum aliqua praeeminentia ; et confertur omnibus qui sacramentum valide suscipiunt ; immo et illis, (pii tantummodo ad subdiaconatum vel ad ordines minores promoventur, etsi probabilius characterem non recipiant. Nec desunt his gratiae auxilia, ratione precum Ecclesiae concessa.

Quale est, quaeres, *DISCRIMEN inter potestatem ordinis et potestatem Jurisdictionis* ? Triplex praecipue assignari potest

Phimum oritur ex modo quo *acquiritur* utraque potestas : potestas enim ordinis confertur *per sacram ordinationem* : potestas vero jurisdictionis transmittitur *per missionem*, (piae delinitur : « Legitima assignatio subditorum, seu legitima deputatio ad exercendum munus spirituale ».

Secundum habetur ex utriusque potestatis *objecto* seu *fine* : ordo, seu ministerium, sanctificat, homines per ritus ; potestas vero jurisdictionis regit ; n dirigit eos per magisterium et disciplinam.

Tertium discrimen sumitur ex modo, quo utraque *subjecto* inhaeret : potestas ordinis inhaeret immutabiliter ; unde Episcopi et sacerdotes semper et ubiq̃C agunt valide ea, quae vi solius ordinis rite peraguntur ; jurisdictio autem, cum *ex missione Ecclesiae* conferatur, potest limitari, aut omnino tolli, et ideo actus jurisdictionis possunt a Superiore irritari.

1890. – II. Effectus ordinis, quoad Ecclesiam, est permanentia in ipsa hierarchiae divinitus institutae. Sic enim loquitur Tridentinum (Sess. 24, can. 6) : « Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, presbyteris et ministris : anathema sit ». Ex quibus verbis aperte colligitur, sacramentum ordinis, prout Catechismus Romanus (n. 34) advertit, maxime spectare ad utilitatem Ecclesiae et ad ejus pulchritudinem. — Ordo, dicit can. 948, ex Christi institutione clericos a laicis in Ecclesia distinguit, ad fidelium regimen et cultus divini ministerium.

§ 2. De potestate et officiis singulorum ordinum.

1891. — 1. Ordo episcopatus confert presbytero potestatem confirmandi, ordinandi, de fide judicandi et consecrandi res ad divinum cultum pertinentes.

Officia Episcopi, potestati *ordinis* annexa, sunt sequentia : Administratio ordinis et confirmationis ; item consecratio altarium et ecclesiarum, olei infirmorum catechumenorum et chrismatis, calicum et patenarum, regum et reginarum ; sanctimonialium velationes, et benedictio major seu sollemnis.

1892. — II. Ordo *presbyteratus* confert diacono potestatem consecrandi corpus et sanguinem Christi, remittendi et relinendi peccata, et pascendi subditos opere ac doctrina.

En queis verbis presbyteri officia in Pontificali describuntur : « Sacerdotem oportet offerre, benedicere, praeesse, praedicare, baptizare ».

1893. — III. Ordo *diaconatus* confert subdiacono potestatem immediate assistendi sacerdoti in missa sollemni, porrigendo ei patenam cum hostia et calicem cum vino, necnon canendi Evangelium, et praedicandi.

Ejus officia, praeter jam commemorata, sunt sequentia : 1° Sollemniter baptizare, sed solum cum licentia parochi etc. (vide superius n. 1402). 2° Ministrare Eucharistiam, sed tantummodo in casibus n. 1535 indicatis. 3° Deferre pyxidem aut ostensorium cum Eucharistia. 4° Lavare corporalia, in defectu subdiaconi.

1891. — IV. Ordo *subdiaconatus* confert ordinato potestatem in missa sollemni inserviendi diacono et sollemniter canendi Epistolam.

Subdiaconorum officia, praeter gravissimam obligationem recitandi quotidie divinum Officium et servandi perpetuam castitatem, possunt paucis sic enuntiari : 1° VI altare diacono ministrare ; praeparare ad sacrificium vinum panem, lintea, etc. ; cantare cum manipulo Epistolam in missa sollemni ; deferre ad aram calicem et patenam ; aquam in calicem fundere ; patenam elevatam tenere ; pacem in chorum deferre. 2° In processionibus portare crucem ; corporalia et purilicatoria abluere, ut in Pontificali Romano praescribitur. - Deficiente subdiacono pro missa sollemni, possunt, si existit necessitas, Superiores permittere, ut clericus solis minoribus ordinibus insignitus ei substituatur ad recitandam Epistolam, sed absque manipulo (S. R. C., n. 2002). Si enim officium proprium subdiaconi exercere praesumeret, incurreret in irregularitatem (cfr. n. 1945).

1895. — V. Ordo *acolythatus* confert clerico potestatem ferendi urceolos ad altare, et candelabra luminaque in eo accendendi (ex Pontif. Rom.).

Acolythy officium est. praeparare ampullas vini et aquae ad sacrificium missae. easque porrigere subdiacono ; ferre cereos ad idem sacrificium et illi ministrare ; unde et *ceraferarius* dicitur.

1890. — VI. Ordo *exorcismus* confert clerico potestatem expellendi daemones ab obsessis, ne eos impendant a communione (ex Pontif. Rom.).

H

Exorcistae officium est, manus imponere supra vexatos a spiritibus immun-
dis, ad illos adjurandos et ejiciendos ; item ad exorcizandos catechumenos,
t t possit autem exorcista sollemniter exorcizare, requiritur etiam collatio
jurisdictionis, sive licentia Episcopi (vel Ordinarii, quoad suos *solos subditos*).
Dictum est *sollemniter*. <um possit privatim imperare daemonibus, ne noceant,
neve impediant fideles ab actionibus sacris (cfr. n. 622).

1897. — VII. Ordo l e c t o r a t u s confert clerico potestatem legendi
Scripturas sacras in ecclesia (ex Pontii. Born.).

Lectoris officium est : cantare lectiones et legere sacras Scripturas extra
missam (nam in missa est officium subdiaconi), catechizare. seu docere cate-
chumenos rudimenta fidei, benedicere panem et omnes fructus novos.

1898. — VII. Ordo o s t i a r i a t i s tribuit clerico potestatem ape-
riendi, claudendi et custodiendi ecclesiam (ex Pontif. Rom.).

Ad ejus praeterea officium spectat : pulsare campanas, admittere dignos in
ecclesiam, expellere indignos, scilicet infideles, haereticos et excommunicato
vitandos.

1899. — Quaesitum. *Quinam sini effectus tonsurae ?*

Tonsura, quamvis non sit ordo, neque ullam potestatem confe-
rat. sortitur ex institutione Ecclesiae multiplices effectus, ac pre-
tiosa *privilegia* (can. 108, § 1, 118-123).

1° Tonsuratus transfertur ad statum clericalem, \tque hinc est cur capilli
ipsi abscindantur, et quidem in modum coronae, qua regia dignitas eorum,
qui in Domini sortem vocali sunt, praeclare exprimitur. 2° Potest, indutus
siiperpelliceo, intervenire in choro ad cantanda divina Officia. 3° Acquirit
privilegium *fori*, quo eximitur a jurisdictione fori laicalis. 4° Acquirit pri-
vilegium *canonis*, ita ut percutientes ipsum injuriose, incurrant excommuni-
cationem, ut dictum est (n. 1348). 5° Tonsuratus fit capax beneficii ecclesias-
tici. 6° I it capax omnis jurisdictionis ecclesiasticae ad conferenda beneficia,
ferendas censuras et judicandas causas spirituales. 7° Eil proxime aptus ad
recipiendos ordines. Licet enim nondum tonsuratus valide ordinetur, illicite
tamen recipit ordines, et peccat graviter contra praeceptum Tridentini
(Sess. 23, c. 1).

ARTICULI s III.

De materia et forma ordinis.

\bsque dubio *minus' ad pra.rint* spectat controversia, quae de
ordinis forma ac materia movetur, cum in sacramentorum admi-
nistratione necessario eligenda sit pars tutior : unde recte dicit
canon .1002, ritus ordinationis ad amussim esse servandos. Scien-
dum quoque est, ordines minores et subdiaconatum (quos proba-
bilior sententia sacramenta esse negat), ob quamdam cum sacra-

mentis, analogiam, materia pariter ac forma constare. — Ilis prae-
missis, sequentia statuimus :

1900. — *Principia*. 1. Ordinum, qui probabilius non sunt sacra-
menta, materia remota sunt instrumenta, materia autem proxima
est horum instrumentorum traditio ; forma vero sunt verba quae
Episcopus profert in instrumentorum traditione. Ita communiter
(VI, 739). Juxta illud principium haec demum teneantur :

1° *Ostiarium* ordinatur in traditione clavium ecclesiae.

Si plures ordinantur, non requiritur ut singuli in tangendis clavibus sibi
succedant ; sufficit tactum fieri a binis vel quaternis conjunction, dummodo
liat cum manu dextera, eo tempore quo Episcopus profert formulam (*Gardel-
lini*, n. 4565. ad 7). Quamvis ex praescripto Pontificalis saltem duae claves
tradendae sint, ad valorem tamen sufficit una (S. R. C., n. 4035). — Quod si
desint claves ecclesiae vel oratorii, *qualicumque clave* ordinans uti potest.
S. Congr. de Prop. Eid., 23 Mart. 1844 (*Coll. S. S.*, η. 818).

2° *Lector* ordinatur traditione libri Prophetiarum et Episto-
larum.

Si loco libri Epistolarum sive *lectionarii* traderentur Hiblia aut Breviarium,
non solum valida, sed etiam licita foret ordinatio ; secus, si alius liber traderetur
(Exam, ord., η. 54), sed tradi posse Missale declaravit S. H.C , n. 3315, ad 5.

3° *Exorcista* ordinatur traditione libri exorcismorum.

4° *Acolytus* ordinatur traditione ampullarum vacuarum (vel
saltem unius), et candelabri cum cereo exstincto.

Character vero (si quis imprimitur : cfr. n. 1889) imprimitur in *urceolorum*
seu *ampullarum* traditione ; quia in hac ultima traditione confertur princi-
palior potestas (Exam, ord., η. 56).

5° Si *Conus* ordinatur tum in traditione calicis vacui cum vacua
patena superposita, tum traditione libri Epistolarum. — Quoad
requisita in contactu instrumentorum, vide dicenda n. 1902, II.

Loco libri Epistolarum tradi potest Missale (S. R. C., n. 3315), aut Biblia
(Exam, ord., η. 90). Apud Graecos habetur, pro materia subdiaconatus,
impositio manuum , qua tamen impositione sacramentum conferri negant
(VI. 746).

1901. - II. Ordinum, qui certi sunt sacramenta, materia essen-
tialis est. juxta probabiliorem sententiam, sola manuum impositio ;
forma vero sunt verba, quae manuum impositionem comitantur,
cum oratione. Instrumentorum traditio est tantum materia acci-
dentalis, etsi integralis. Probatur haec sententia : 1° ex iis Scrip-
turae textibus, qui tum diaconos tum Episcopos ac presbyteros
ordinatos luisse commemorant *per impositionem manuum*; 2° ex
Concilio Carthaginensi IV, ubi dicitur : «Cum diaconus ordinatur.

solus Episcopus inanus super caput ponat » ; et ex Tridentino (Sess. 14, c. 3, *de Extr. unet.*), ubi declaratur ministros extremae unctionis esse sacerdotes rite ordinatos *per impositionem manuum presbyterii*. — Adde, quod instrumentorum traditio non fuit invecta ante octavum vel nonum saeculum. Si igitur sacerdotes, primis saeculis, per solam impositionem manuum valide ordinati fuerunt, sequitur ordinationem essentialiter consistere in impositione manuum (VI, 12 et 741 ; H. Ap., XVII, 16).

Nec tamen improbables sunt, diversae opiniones contrariae ; quarum una docet materiam ordinum sacrorum, sicut et inferiorum ordinum, consistere *in sola instrumentorum traditione*, formam vero in concomitantibus verbis ; altera vero contendit, tum *instrumentorum traditionem*, tum *manuum impositionem* ad essentiam diaconatus et presbyteratus requiri cum forma correspondent! (VI, 748) ; *tertia* demum affirmat, praeter traditionem instrumentorum et impositionem manuum, requiri in ordinatione sacerdotum ultimam impositionem (vide mox dicenda η. i902). Cfr. hac super materia Card. Van Possum, in o. c. ; *Many*. o. c., n. 254 ; *Herrmann*, 11, n. 1871 seqq. ; *Merkelbaeh*, III. 716.

Pro pra.ri igitur, juxta tutiorem et tenendam sententiam :

1° *Diaconatus* materia est tum *impositio manus dexteræ Episcopi* super caput singulorum ordinandorum (cfr. S. Off.. 26 Jan. 1898 ; 1. S.S., 30, p. 476), tum *traditio libri Euangeliorum* vel Bibliae vel Missalis ; ejusque forma sunt verba utramque actionem comitantia.

2° *Presbyteratus* materia item duplex est : *impositio manuum*, ac dein *traditio calicis* cum vino et aqua, atque *patenae* cum superposito pane. Forma vero sunt preces : *Oremus, fratres carissimi*, etc., quae post primam manuum impositionem funduntur, inclusa probabilius proluxa oratione secundam impositionem comitante, quae ad modum praefationis canitur. Sunt insuper verba : *Accipe potestatem*, etc., in traditione calicis ab Episcopo prolata. Cfr. S. Off., 18 Jan. 1901 (ap. *Canon, conlemp.*, 24, p. 459).

3° *Episcopatus* materia est certe *impositio manuum Episcopi consecratoris*, cui assistunt duo alii Episcopi, vel. in casu necessitatis, duo sacerdotes, ex dispensatione Apostolica. Forma autem sunt verba : *Accipe Spiritum Sanctum*, impositionem manuum comitantia et probabiliter orationes quae *per modum praefationis* dicuntur.

Probabiliter requiritur etiam, ad validitatem, *impositio libri Evangeliorum* super caput et scapulas ordinandi, cum verbis comitantibus. humo, juxta plures, ad ritum essentialem etiam pertinet tum *unctio chrismatis in capite*, tum *traditio baculi et annuti pastoralis*. Licet haec sint parum probabilia, in praxi tamen tenenda sunt (VI. 755). Attamen traditio baculi et annuli, secundum AA. recentes, suppleri non debet. Cfr. *Many*, til. 2. c. 4, n.294, nota, n. 297 et 300.

Quaestiones Speciales.

De presbyterorum ordinatione et suppletionem defectuum.

1902. — I. De ordinatione presbyterorum. Duo hic tractanda occurrunt ; nempe de *manuum impositione* et de *traditione instrumentorum*, de quibus separatim agemus l.

1. De impositione manuum. Impositio manuum, in presbyterorum ordinatione, triplex habetur : *prima*, quando Episcopus utramque manum imponit, super cujuslibet ordinandi caput, nihil dicens ; *altera*, quando una cum presbyteris tenet dexteram super ordinandos extensam, proferens verba : *Oremus, fratres carissimi*, etc. ; *tertia* tandem, quando, post communionem, utramque rursus manum singulorum capiti imponit, dicens : *Accipe Spiritum Sanctum*, etc. Jamvero :

1° *Speculative loquendo*, tertia impositio non est essentialis : supponit enim jam consecratos sacerdotes, nec fuit in usu, in Ecclesia latina, per duodecim priora saecula. — Nec prima est essentialis, cum fiat sine formae adjunctione. Conclusio : *sola secunda impositio* essentialia sacrae ordinationis prae se fert (VI, 479 ; II. Ap., l. c. : l. El. qq. ref., n. 65).

2° *In praxi* tamen a) *Defectus tertiae impositionis* est omnino supplendus. Similiter, si Episcopus erraverit in forma quae eam comitatur. Ratio est, quia, secundum plures, confertur per eam potestas in corpus Christi mysticum ; unde defectus in ea occurrens potest dici essentialis (S. Off., 9 Dec. 1897). b) *Defectus primae impositionis* reddit ordinationem dubiam ; in jure enim (l. Decret., lit. 16. c. *Presbyter*) requiritur *tactus corporalis*, durante impositioni. qui in prima impositione tantum habetur. Jamvero, licet haec verba juris solum « *praecepto* intelligi possint, sufficiunt tamen ad dubium circa validitatem ingerendum. Si ergo *nullus* fuit contactus inter manum Episcopi et caput ordinandorum, supplendum erit (S. OIL, 19 Aug. 1851 ; Coll. 5. *C. de Prop. Fid.*, n. 1199). Si vero contactus tantum *mediatus* fuit, v. gr. propter pileolum quo legebatur caput ordinandi, nihil erit iterandum (S. OIL, 22 Jan. 1890) Si dubia exsurgant, an contactus fuerit *physicus*, plerumque ista dubia tanquam vani scrupuli contemni poterunt (S. Off., 8 Jun. 1898). c) *Defectus secundae impositionis*, a fortiori, reddit ordinationem saltem dubiam. Cfr. S. OIL 17 Mart. 1897 et 6 Jul. 1898 ; S. Poenit., 31 Mart. 1888. — Die 30 Nov. 189 s. on. hanc regulam statuit ordinationem esse certo validam, si Episcopus, post tactum capitis ordinandorum, manum extensam habuerit super ordinandos, saltem immediate ante orationem : *Oremus* ; eam vero sub conditione esse repetendam, si ne quidem immediate ante hanc orationem manus extensio locum habuerit. *Er praxi autem A. S. Congre.*, apparet, hoc : *immediate* non sensu largo, sed potius stricto esse sumendum, ita ut non amplius dicatur *immediate* si intervallum intercesserit sextae partis minutae (per 10 circiter secundas). † B

¹ Quae hic notantur sunt, proportionem habent ad ius, qui ordinationem Episcopi vel diaconi, etiam subdilecti applicanda.

II. De traditione instrumentorum. 1° *Idem Episcopus*, qui formam profert, debet materiam tradere ; excipe, in collatione ordinum minorum (VI, 744).

2° *Culix* et *patena* presbytero (vel subdiacono) tradenda, debent esse *consecrata*. Ita graves AA. (VI, 747).

Alii dicunt hoc esse tantum *de praecepto*, et rationes, quas afferunt, haud sunt spernendae ; sed tutior via erit eligenda (cfr. *Many*, n. 263 ; *Génicot-Salsmans*, II, η. 429, 4°).

3° [’traque species *panis* et *vini* tradenda est, una cum calice et patena, ad exprimendam potestatem in totum sacrificium (VI, 750). Panis sit triticeus, vino paululum aquae addatur. Ita ex Pontii. Rom.

Si species panis et vini non essent ex materia *valida* (v. gr. si non adesset verus panis triticeus, verum vinum), ordinatio sub conditione esset repetenda. S. OIT., 6 .lui. 1898 ; 11 Jan. 1899 ; 17 Jan. 1900 (A. S. S., 31. p. 123 et 610 ; 32, p. 556). Attamen, ex Resp. S. Off. 12 .Mart. 1903 apparet, non officere validitati, si vinum in majori quantitate sit aqua mixtum. .l. 5. S., 36. p. 115. Ex quo erues, ordinationem esse certo validam, si panis et vinum sint materia illicita quidem sed valida.

4° « *Cuppam calicis et patenam simul tangunt* (ordinandi), » ait Pontificale Romanum (cfr. 5. *Alph.*, VI, n. 752). Quare, juxta solutionem datam a nostro S. Doctore (l. c. n. 753), si *rationabile dubium* oritur circa tactum *physicum* instrumentorum vel unius ex istis, secreto iteranda erit sub conditione ordinatio ipsa tota, prout S. C. C., 28 Maii .1796 (*Zumboni*, Sacr. Ord. § V, 3), respondit de illo qui patenam calici superpositam, non autem calicem ipsum tetigerat. Conferas tamen notas, quas de variis decisionibus particularibus SS. Congreg. hac super re adjunxit *Gaude* (111. p. 759, d).

Saepe tamen haec dubia, ut habent *Génicot-Salsmans* (II. 429), meri sunt scrupuli : inde decisiones S. Officii, 8 Maii 1895, 17 Martii 1897, 17 Januarii 1900 (A. S. S. 32, p. 557). — Non autem requiritur ut *hostia* immediate tangatur | (S. *Alph.* VI, n. 752).

| Si tamen quis dubitet an tetigerit hostiam loco patenae, non anxietur ; quia casus vix «st possibilis, ac patena et hostia sunt quid unum. S. *Alphonsus* (\ 1, 75!) *tantum ronsuhl* iterationem ordinationis. Si quis nec calicem, nec patenam, sed solam hostiam patenae superpositam tetigerit, secreto sub conditione iteranda erit ordinatio, quia recurrit casus sub 1° notatus.— Itaque ut *breviter* indicemus, quid sit hac in re tenendum : I. Non est iteranda ordinatio his in casibus : a) cum adfuerit tactus physicus *tum calicis* (in quo erat vinum) *tum hostiae* (super patena), licet defuerit tactus patenae (*permittitur* tamen iteratio ordinationis «ul> *conditione*, si anxietas sit vehemens) ; b) cum adfuerit tactus physicus *tum calicis* (ut supra) *tum palmae* absque tactu hostiae quae jacebat in patena. — 2° *iteranda est ordinatio*, si defuit *vel vinum* in calice *vel hostia* super patena, si reapse *tantum calix* tactus fuerit vel *tantum patena* vel *lanium hostia*. Ilis in casibus sub conditione secreto tota iteranda erit ordinatio ; quod etiam faciendum erit, cum calix et patena non erant *consecrata* (cfr. S. *Alph.* VI, 7 <7, 750 seqq. ; *Wvuters*. II. n. 592, a. /I; *Mfrkelbach*, III, n. 719).

5° Contactus instrumentorum debet esse *physicus*: sufficit tamen *mediatus*, nempe si tangatur calix medio aliquo velo, aut patena mediante hostia patenae superposita (VI, 742). Sedulo conferas allata exempla cum eo de quo sub 4°, ubi tactus calicis non sufficienter per tactum patenae habebatur.

Saepe dubia de contactu physico sunt meri scrupuli (cfr. Resp. S. R. C., 3 Dec. 1661 ; *Decr. aulh.*, n. 1221). Certum tamen est non sufficere *contactum moralem*, qui in hoc consistit, quod ordinandus, oblatis sibi instrumentis, aliquo signo, v. gr. nutu capitis, significet se illa acceptare. Cfr. *Many*, n. 261

6° Contactus instrumentorum fit tutius antequam forma terminetur, vel postquam est incepta (Recole dicta n. 1402). Cfr. S. OIT., 17 Mart. 1897 et 17 Jan. 1900 (*A. S.* 5., 30, p. 285 ; 32, p. 556).

1903. — II. De defectuum suppletionem. Ecclesia jubet omnes ritus in ordinatione, sicut in aliis sacramentis, accurate servari (cfr. Trid. Sess. 7, can. 13, de Sacram.). Can. 1002. Ex hoc tamen non concludas omnes ritus forsitan omissos, peracta ordinatione, esse supplendos. Probe distinguendum est inter ritus essentielles et ritus accidentales.

Ritus *essenciales* nominantur illi, qui in tuto collocant *valorem* ordinationis (aliqui cerio, alii probabiliter tantum sunt essentielles, ut videre est ex supra notatis n. 1900-1902). Ritus *accidentales* sunt caeremoniae, in ordinatione quidem praescriptae, *ad valorem* tamen sacramenti *non pertinentes*, ut unctiones sacrae, traditio vestimentorum, juramentum ab Episcopo initio consecrationis emissum, recitatio canonis et verborum consecrationis cum Episcopo, impositio manuum a presbyteris facta, promissio obedientiae ex parte neo-presbyterorum. His notatis, dicimus :

I. Quoad obligationem supplendi. 1° Defectus *essentialem* omnino supplendi sunt, sive sint certo aut probabiliter tantum essentielles, sive sint certo aut probabiliter admissi.

a) Si agitur *de ordinibus majoribus*, (omne dubium *positivum* est causa sufficiens iterandi sub conditione ordinationem, subdiaconatus ideo non excipitur, quia non desunt AA. qui dicunt illum esse sacramentum, vel (potius) quia majoris est dignitatis et fons graviorum obligationum. A Ivero, contemnenda sunt *inania dubia*, seu veri scrupuli. Episcopus enim et alii officiales ita invigilant, ut semper habeatur certitudo moralis de ordinationis validitate, nisi quid positive in contrarium obstet. *S. Alph.*, VI, 757 ; *Monit. eccles.*, 9, p. 91 ; *It. .I. A.*, VII, p. 411.

b) Quoad *ordines minores* et tonsuram, regula minus rigorosa valet eo quod omnia ab institutione Ecclesiae pendent. Ordinatio igitur ut certo valida est habenda, quoties *probabiliter*, secundum prudentem, rationabilem aestimationem, omnia essentialia servata fuerunt. Quodsi, in hac probabiliter interpretatione, quid minus recte aestimatum fuerit, Ecclesia certe supplere censetur. Cfr. *Lehmkuhl*, II, 733, 734. Ceterum, si quis defectus sit revera reparandus, id etiam remedio sanationis praestari potest. S. R. C., n. 2919.

2° Defectus *accidentales* pariter quam primum supplendi sunt, si sunt *de re gravi* : alias peccare graviter ordinatus id negligendo aut

in ordine ministrando (VI, 758) x. Censentur autem defectus accidentales esse de re gravi, quoties lex ecclesiastica (aut jus tertii) eorum reparationem urget. - Defectus vero accidentales, qui sunt *de re levi*, non sunt reparandi.

Hinc: a) *Suppleri debent* ¹ in episcopatu, sacrae unctiones, juramentum ² id exigunt jura S. Pontificis) ; in presbyteratu, unctio manuum, et forsitan promissio obedientiae. b) *Non debent suppleri*: in presbyteratu, sacrae unctiones, si factae fuerunt cum sacro chrismate aut oleo infirmorum, loco olei catechumenorum (S. OIT., 22 Jul. 1874 ; *A. S.* 30, p. 157), impositio casulae, etc., recitatio canonis, vel consecrationis ; in diaconatu, impositio stolae et dalmaticae ; in subdiaconatu, traditio urceolorum, impositio amictus, manipuli, tunicae ; in ostiariatu, apertio januae, pulsatio campanarum ; in prima tonsura, recitatio formulae « Dominus pars » ab Episcopo, impositio superpellicei. Cfr. *Many*, o. c., tit. 2, c. 4, n. 300-302.

II. Quoad modum supplendi. 1° Defectus *occultus* privatim est reparandus ad vitandum scandalum et aliorum turbationem : suppleri potest in sacello privato.

2° *Tota ordinatio* est repetenda (absolute vel condii ionate, prout casus id exigit, ut saepe diximus), si defectus est *essentialis*, circa potestatem essentialem et primariam.

Unde, v. gr. in presbyteratu, tota ordinatio repeti debet, si defuit tactus corporalis in prima impositione, vel porrectio calicis cum vino ab alio quam ab Episcopo (S. OIT., 1 Aug. 1697) ³ vel traditio vini in calice, aut panis in patena (S. OIT., 6 Jul. 1898, 11 Jan. 1899, 17 Jan. 1900). In diaconatu, tota ordinatio suppleri debet, si defuit tactus corporalis in impositione manus. S. OIT., 20 Jan. 1875, 26 Jan. 1898 (*A. S.* 30, p. 157, 477). Nec hic valet antiquius Decr. 19 Aug. 1851 (*Coll. S. C. de Pr. F.*, n. 1199).

3° *Solus defectus omissus* reparari debet, si, licet essentialis (vel potius integralis), *consequitur* aliam potestatem essentialem jam certo constitutam. A fortiori, solus ille ritus supplendus est qui est accidentalis *de re gravi*.

Ha in presbyteratu, solum repeti debet omissa *tertia impositio* manuum, qua confertur potestas in corpus Christi mysticum (potestas remittendi peccata). S. OIT., 4 Mart. 1874 (*toll. S. C. de Pr. F.*, n. 831, 834). Hem. si haec facta fuerit *sine tactu physico*. S. OIT., 19 Aug. 1851, loco supra cit. In dia-

¹Ordinatus laicus non incurreret *irregularitatem*; quia vere habet ordinem. Immo, qui ministraret ante suppletionem defectus *dubie essentialis*, panem non fieret irregularis ; quia, qui est dubie ordinatus, non potest dici absolute non ordinatus. *Alph.*, l. c. — ²Ex hoc non sequitur, ritus omnes accidentales, qui suppleri non debent, eo ipso in caeremonia ordinationis *sub levi lanium* obligare. Sub gravi enim evangelium et collectae in missa recitari debent a sacerdote, et tamen, missa finita, nihil est supplendum.—³Id etiam valet, si defectus essentialis *durante ordinatione* deprehendatur. Unde Episcopus, advertens post instrumentorum traditionem quid defecisse in impositione manuum sacerdotibus, ambos ritus peragere debet, nec sullicit, si tantum manus imponat. Cfr. *Aertmyns-Damen*, II, n. 566.—⁴Huic non opponitur recentior decisio S. Off., 2 Dec. 1896 f.4. *A. S.*, 29, p. 560), ut obtendit *Many*, l. c., n. 295.

conatu, solum supplenda est traditio libri Evangeliorum (S. R. C., n. 2767, in subdiaconatu vero, omissa traditio libri Epistolarum. S. C. C., 10 Jan. 1711 (ap. *Pallottini*. Collect, resol. S. C. C., v. *Sacramentum Ordinis*, § 1, n. G).

III. O₁ OAD t e m p u s, quo defectus supplendi sunt, en quae statuit canon. 1007 : «Quoties ordinatio iteranda sit vel aliquis ritus supplendus (sive absolute sive conditionale), id fieri potest *etiam extra tempora et secreto* ».

Reparatio defectuum *non certo essentialium* fieri potest a *quocumque* Episcopo. Immo idem valet, si suppleri debeant defectus *certe essentialis* ; quia ordinandus jam satisfecisse censetur legi de Episcopo proprio. Sunt tamen, qui requirunt Episcopum proprium. Ad summum, ut per se patet, id foret conditio suppletionis *licitae*, qua neglecta, nulla poena canonica incurreretur.

De ministro ordinis.

\\ jam citati ; Qonst. *Speculatore** Innocenti! XII. \ Xov. 1694 ; Conci/. *plenar. Haitimor* I, n. 317 ; S. /Uphonuu, \ l. 760 ; ed. Gr., III, p. 762 ; *Luridi*, de Visit. SS. Lmin, I, p. 186 seqq. ; Bouix, de Episc., II, p. 143 ; IVemz, Jus Decret., II, n. 26 ; *Vermeersch-Crcusen*, Epit II. 237 ; Blat, L. III, P. I, p. 360 seqq. . \\ *nutris*. II, n. 598 seqq. ; *Merkdbadi*, III, n. 731 seqq. , Baas, Inst. ani. n. 58. — Pro Graeco-russis cfr. *Jugic*, III p. »28.

In ministro alia requiruntur, ut ordinet *valide*; alia, ut Ordines *licite* conferat : unde duo articuli.

Vicarius ac Praefectus Kpostolicus, \bbas vel Praelatus *nullius*, si character episcopali polleant. Episcopo dioeesano aequiparanlur, quod pertinet ad ordinationem. Can. 957. § 1.

De requisitis in ministro nt valide ordinet.

Praeter *intentionem*, de qua superius n. 1412, requiritur in ministro sacrae ordinationis concessa potestas.

i904. RiNcipiA. I. Episcopus consecratus est ordinarius sacramenti ordinis minister. Can. 951. Est de lide. et constat tum py Decreto Eugenii IV ad Vrmenos et ex Tridentino (Sess. 23, can.7) tum ex constanti Ecclesiae traditione. Nec officit validitati ordinationis, quod Episcopus sit haereticus, degradatus, simoniacus. censuratus aut irregularis ; dummodo omnia substantialia serven-

Hinc nullae habentur ordinationes *lutheranorum*, propter defectum tam characteris in ordinante, quam formae a Christo institutae. Sic pariter ordinationes *anglicanae* invalidae sunt. Cfr. Litter. Apost. Leonis XIII, 12 Sept. 1896 (A. S. A., 29, p. 193). λ ide dicta η. 1412 et quae *Many* (Desacr. ordin., lit. II. c. 2, § 5) sapienter notat. Aliter tenendum est tum de *graecis schismaticis*, tum de *jansénistes* in Hollandia (*Haine*, de Ord., q. 8).

1905. — II. Simplex sacerdos potest, ceu minister extraordinarius, conferre ex jure vel ex commissione S. Pontificis tonsuram et quatuor ordines minores. Constat tum ex variis Conciliis, tum ex privilegiis a jure vel a S. Sede concessis (VI, 762). In *specie* vero :

a) Cardinales, modo sint presbyteri, de jure hoc privilegio fruuntur, dummodo promovendus habeat dimissorias litteras a proprio Ordinario. Can. 239, n. 22. — b) Item Vicarii ac Praefecti Apostolici, licet caractere episcopali careant, Abbates vel Praelati *nullius*; in commodum scilicet tum propriorum subditorum saecularium, tum extraneorum rite dimissorum, sed tantum in proprio territorio. Haec omnia requiruntur sub poena irritationis. Can. 957. § 2, 291, §2. — c) Item Abbates regulares de regimine (etsi sine territorio *nullius*), dummodo promovendi sint ipsi subditi vi professionis saltem simplicis, ipse vero sit presbyter et benedictionem abbatialem legitime acceperit. Can. 964, n. 1.

1906. — Quaesita. I. *An valeat Summus Pontifex simplici sacerdoti concedere facultatem. conferendi sacros Ordines?*

Resp. 1° Certum est simplicem sacerdotem numquam posse conferre *presbyteratum*, ul communiter tenent auctores † (*Herrmann*, II, n. 1881 ; *Merkelbach*, 111, n. 732).

2° Vix dubium esse potest, licet aliqui contradixerint (v. gr. *S. Thomas*, Suppl., q. 38, a. 1, ad 3), *subdiaconatum* a sacerdote conferri posse, si R. Pontifex eum delegaverit.

Re ipsa s'. (*hdcus* hoc docet (epist. 14. anni 494, ap. *Thiel*, Epist. R. Pontif. p. 365), et de facto plura memorantur privilegia, quibus talis facultas concessa est (cfr. *Many*, n. 59, 2°). imprimis ex bulla celèbri Innocentii VIII : *Exposcit*, quae ut affirmat *Gasparri* III. 798) privilegium quoad *subdiaconatum* continet, non vero quoad *diaconatum*.

3° Probabiliter non valet etiam *diaconatus* a simplici sacerdote conferri ex commissione S. Pontificis. Contraria sententia nititur citata Bulla Innocentii VIII ad Abbatem Joannem, Ord. Cisterc., 9 Vpr. 1486, in qua Abbati haec potestas in favorem suorum Religiosorum concessa legitur : sed quoad partem, ubi de *diaconatu*

† Plurimum aliqui auctores a S. Atpftonto (VI, 762) pro contraria citantur sententia, ut *Eiubar*, *Volquez*, *Hurtado*; eorum rationem expetitam e concilio Antiocheno confutat deinde ipse S. Doctor (cfr. etiam *Gasparri*, de s. ordinat. II, n. 798). — De bulla *Bonifacii IX* ad Abbatem S. Oeite (Anglia) an. 1400, recenter inventa a I. Frederico Foti, vide *Scuola Callol.* 1924, p. 179 ; *Xouv. Hcv. TMol.* (924, p. 332seqq. ; *Wouters*, II, n. 399 in fine. Haec bulla, qua (ul aliqui intendunt, contradicentibus aliis) Abbati concedebatur facultas ministrandi etiam presbyteratum, subito jam anno 1403 est revocata.

agitur, gēnuina non esse videtur, ut assertum fuit C. Gasparri sciscitanti (cfr. supra).

a) Bullae authenticitatem agnoscunt permulti AA. antiqui et moderni : y. gr. Navarnis, Vasquez, Suarez, Berti, ReilTenstuel, Giraldi, Pie de Langogne, Planchard, Panh Izl, Boudinhon. b) *De facto* Abbates Cistercienses privilegio usi sunt ante et post Concilium Tridentinum. annis 1662, 1663, innrno in Urbe, haud nesciente Alexandro VII, ut narrat Robertas Sala, c) Hodie tamen, post novam approbationem Constitutionum Ord. Cisterc. Reformat., usui hujus privilegii non amplius est locus. Leo XIII enim in Brevi approbationis, 30 Jul. 1902, limitat potestatem Abbatum « ad tonsuram et quatuor ordines minores *tantummodo* » (A. S. O', 35, p. 385). Cfr. *Many*, n. 59, 3°, cujus argumenta summatim retulimus. Canon 964, n. 1 revocat quaelibet alia privilegia forte Abbatibus concessa, qui caractere episcopali non pollent.

II. *Utrum ad valorem ordinationis episcopalis requiratur trivm Episcoporum assistentia?* Certum est, *validam* esse ordinationem, quae, cum licentia Apostolicae Sedis, propter necessitatem, peracta est ab uno tantum Episcopo, assistentibus duobus presbyteris : immo si nullus assistat. Cfr. can. 954.

Utamen, probabilius est talem ordinationem, etiam sine S. Sedis licentia peractam, esse *validam*, licet *illicitam* ; nam, in hoc sensu aliquem casum particularem a Clemente XI decum fuisse, refert *Benedictus XIV* (de Syn., l. 13. < 13, n. 5 et 10), qui tamen addit praedictam quaestionem per hanc decisionem non fuisse definitam. — Lude, cum sententia, quae talis ordinationis validitatem negat, adhuc probabilis sit, docet O'. *AlphonsUs* ordinationem esse sub conditione iterandam (VI, 755). Hoc idem sentire videntur *Vcrmeersch-Creusen* (II, n. 237), scribes in consecratione episcopi non requiri ad valorem lres episcopos, *saltem, accedente beneplacito Apostolico* ».

Articulus 11.

De requisitis in ministro ut licite ordinet.

Minister, ut licite ordinet, debet habere jurisdictionem ordinariam vel delegatam in ordinandum (VI, 769). « Unusquisque, ait Canon 955, § 1

Episcopo ordine
copus latinus)
licite or·linare n

1907. — Pri
ordinandus sare
domicilii sine oi
lio X 11 (in Bull

l vl nonnam Bu
ordinando titulo vu

Saecularis igitur, qui ordinari cupit, adire debet Episcopum dioecesis in qua habet domicilium una cum origine vel simplex domicilium sine origine. Attamen, in hoc altero casu, promovendus *debet animum in dioecesi perpetuo manendi jurejurando firmare. Can. cit.*

a) *Dispensantur* a praedicto juramento : 1° promovendi, qui dioecesi in qua ordinantur, per primam tonsuram jam incardinati sunt ; 2° alumni subditi ejus dioecesis, qui in futurum, praevia legitima excardinatione et incardinatione, servitio alius dioecesis destinantur ; 3° religiosi professi, qui pertinent ad familiam domus religiosae quae sita est in dioecesi Episcopi ordinantis. Can. 956. *Il*i, 2«. 969, § 2, 965.

b) *It* ex can. cit. patet, *quasi-domicilium* non est titulus sufficiens, ut quis ordinari possit ab Episcopo loci. Declaravit autem Pont. Comm., die 3 Aug. 1919 : Episcopum proprium pro ordinatione illorum, qui nullum domicilium habent, esse Episcopum loci in quo fit ordinatio, — modo tamen ordinandus praevie acquirat domicilium cum juramento ad normam can. 956 (ap. *Irish Theological Quarterly*, 1919 ; *Nouv. Rev. Théol.*, t. 47, p. 371).

c) Alumni, de quibus sub n. 2, tunc solummodo alienae dioecesi valide *incardinantur* (seu adscribuntur), si obtentis a suo Ordinario litteris excardinationis absolutae et perpetuae, acceperint ab Ordinario alienae dioecesis litteras incardinationis pariter absolutas ac perpetuas ; vel etiam, si (cum consensu sui Ordinarii) ab Ordinario alienae dioecesis obtinuerint beneficium residential^o. Can. 112, 114.

d) Per receptionem primae tonsurae clericus *incardinatur* dioecesi pro cujus servitio promotus fuit. Can. 111. § 2. Item, ex Resp. Pontif. Commissionis modo citata, qui ordinatur a proprio Episcopo pro servitio alius dioecesis, incardinantur eo ipso alii dioecesi, juxta can. *III*, §2, non autem dioecesi proprii Episcopi juxta can. 969, §2. — Nequii episcopus, ut declaravit Commiss. Pontif. 17 Febr. 1930, alienum subditum sine *legitimis proprii episcopi litteris dimissoriis ad primam tonsuram* promovere f.d.J...? (XXII. p. 195).

e) Per professionem religiosam *perpetuam* quis a propria dioecesi *excardinatur*. Can. 115. 585. Religiosus, qui e Religione egressus est, potest ab Episcopo recipi sive pure et simpliciter sive pro experimento ad triennium. In priori casu, religiosus eo ipso est dioecesi incardinatus ; in altero, Episcopus potest probationis tempus prorogare, non tamen ultra aliud triennium : quo etiam transacto, religiosus (nisi antea dimissus fuerit) ipso facto dioecesi incardinatus manet. Can. 641, § 2.

1908. — II. Jurisdictionem delegatam obtinet Episcopus alienus ex litteris dimissoriis proprii Ordinarii legitime concessis. Id ex can. 955, § 1, et ex variis juris documentis constat.

Litterae *dimissoriae* a *testimonialibus* in hoc differunt, quod in his datur solummodo attestatio de natalibus, de aetate, de moribus, deque doctrina ordinandi, qui dignus exhibetur cui ordines conferantur (can. 993 seqq.) ; per illas autem datur, una eum praefata attestazione, consensus et licentia, ut subditus possit ordinari ab Episcopo *alieno* (can. 958). Cfr. *Lucidi*, c. 2, n. 65. Ordinans alienum subditum, absque legitimis dimissorialibus, *suspensionem per annum* ab ordinum collatione ipso jure incurrit (cfr. n. 1360).

1909.- *Litteras dimissorias ex can. 958, § 1 legitime concedunt.* :
1° Episcopus proprius ordinandorum, licet nondum consecratus,

aut absens a dioecesi ; 2° Vicarius generalis, modo speciale mandatum habeat ; 3° Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, licet episcopali caractere careant, etiam ad Ordines maiores ; 4° Vicarius capitularis de consensu Capituli, post annum vacationis pro omnibus subditis ; intra annum vero pro solis arctatis ratione beneficii recepti vel recipiendi aut ratione alicujus officii cui necessario sit providendum ; 5° Superiores majores religiosorum, ad normam eorum qui infra n. 1910 indicantur.

a) Quilibet promovendus (etiam religiosus) debet *praevium examen* subire circa ipsum Ordinem suscipiendum ; et ante Ordines sacros debet periculum facere in aliis Theologiae tractationibus. Hoc examen (etiam pro religiosis) recipit Ordinarius loci, qui jure proprio ordinat ; cujus-est etiam singula pro examine statuere. Can. 996 et 997, § 1. Potest quoque loci Ordinarius examen Episcopo ordinaturo committere, qui id oneris suscipere velit. Can. 997, § 1.

b) Episcopus alienum subditum (etiam religiosum) ordinans cum legitimis dimissoriis, potest attestationi (circa examen et idoneitatem) acquiescere, sed non tenetur ; unde ipsi fas est promovendum (etiam religiosum) circa doctrinam examinare. Can. 997, § 2. Id tamen non licet Episcopo, qui lanium arcessitur ad vices dioecesani explendas. S. C. C., 23 Aug. 1721 (cfr. *Betted.* 177. de Syn., l. 12, c. 8, n. 7). Addit autem (an. cit. : Episcopus, si pro sua conscientia censeat candidatum non esse idoneum, eum ne promoveat.

◁) Si quis extra dioecesin) tanto tempore moratus est ut canonicum impedimentum ibi contrahere potuerit -, ordinari non potest absque Ordinarii ejus loci testimonialibus litteris. Can. 993. n. 4. Episcopus subditum, hisce non servatis, ordinans, suspensionem per annum ab ordinum administratione incurrit (cfr. n. 1360).

d) Licentia concessa alicui, ut *ab alieno Episcopo* ordinetur, non expirat morte vel amotione concedentis, nisi a successore revocetur (VI,787). Can. 963.

c) Cum dimissoriis non intelligitur concessa *Episcopo alieno facultas dispensandi* ordinandum super irregularitate, aut aliis impedimentis canonicis. Cfr. can. 990, § 1. Dimisso autem ad subdiaconatum possunt conferri ordines minores, sicut et ipsa confirmatio, quia minus in majori includitur (1, 789, dub. 2).

1910. — Quaesitum. I *quonam religiosi ordinandi sunt? Jlesp.*, distinguendo inter religiosos exemptos et non exemptos.

1° *Religiosi exempti* a nullo (etiam dioecesis) Episcopo ordinari licite possunt sine litteris dimissoriis proprii Superioris majoris (can. 964, n. 2). — Episcopus vero, ad quem *per se* litterae dimisso-

‘ Legati et Nuntii non possunt concedere dimissoriis in sua provincia ; id pariter nequeunt Metropolitani in favorem subditi suorum sullraganeorum : id enim jure conunul ipsis numquarn concessum est. — Episcopus proprius (ex can. 961) nequit dare litteras dimissionis ad Episcopum ritus diversi a ritu promovendi, sine Apostolico Induito. — Tempus illud est regulariter pro militibus trimestre, pro aliis semestre post pubertatem ; sed Episcopus ordinans exigere potest testimonialia ob breviorum commorationem. Can. 994, § 1. — De modo quo possit vel episcopus vel siipnor religiosus ascensum ad ordines interdicere, cfr. *Hau*», Instil, can. η. 58.

riae dirigi debent, est Episcopus dioecesis, in qua sita est domus religiosa, ad cuius familiam pertinet ordinandus (can. 965).

Tunc tantum Superior religiosus *ad alium Episcopum* litteras dimissorias mittere potest, cum Episcopus dioecesanus licentiam dederit. — aut sit diversi ritus, — aut sit absens. — aut non sit ordinationem habiturus proximo Sabbato Quatuor Temporum vel Sabbato ante dominicam Passionis vel Sabbato Sancto, — aut denique cum dioecesis vacet nec eam regal qui character episcopali polleat. Can. 96G, § 1. Porro necesse est .ut haec omnia singulis in casibus constant Episcopo ordinaturo, ex Curiae episcopalis dioecesanae testimonio. *Ib.*, § 2. Vide *S. Alph.*, VI, 768.

2° Religiosi non exempti, si *carent* Induito dandi litteras dimissorias, ordinari debent jure saecularium, λ ide η. 1911, frn. Novitii ordinari vetantur, ut patet ex c. 567, § 2.

a) Superiores religiosorum exemptorum in litteris dimissoriis testari debent non solum de professione emissa, sed etiam de studiis peractis deque aliis jure requisitis. Episcopus vero, hisce receptis, aliis testimonialibus litteris non indiget. Can. 995.

b) Professis *votorum* simplicium ad triennium emissorum (ante professionem perpetuam) Superiores dimissorias concedere possunt *dumtaxat ai primam tonsuram et ordines minores*, revocato quolibet Induito concessio dandi dimissorias hisce professis ad ordines majores. Can. 964. n. 3 et 4. Superior major, postquam religiosi cum suis litteris dimissoriis ordinati fuerunt, debet notitiam celebratae ordinationis *uniuscujusque subdiaconi* transmittere ad parochum baptismi, qui id adnotet in suo baptizatorum libro. Can. 1011.

c) Religiosi non exempti, qui (*ruuntur Induito speciali*, etiam ordinantur jure exemptorum : quo casu, Episcopus proprius ordinaturus est Episcopus loci ubi est conventus.

Quoad religiosos omnes a votis perpetuis, banna non requiruntur, nec religiosi tenentur emittere juramentum servitii dioecesani (can. 956, 998). Testimonia vero afferre debent, quae ordinandi saeculares (vide n. 1911. fin.), et praeterea testimonium Superioris majoris. Cfr. *Fermeersch*, Period., t. 9. p. (18); *Fanfani*, de hire relig. n. 285 seq.

CAPUT HI

De subjecto ordinis.

& Alphonsus. VI, 781 ; ed. G., III, p. 773 ; Selva, P. I, c. 10 ; Notif. V, ad suum clerum ; *Benedici. XIV.* de Syn., l. 5, c. 3 et t1 ; l. 12, c. 3 et 4 ; Inst.it. 42, 104, 106 ; *Thommin*, Vetus et nova Eccles, discipl., P. I, l. 2, c. 35, 36, 67 ; l. 3, c. 2, 50, 51, etc. ; *Many*, de S. Ordin., tit. 1, c. 4-10 ; Gasparri, de S. ordinatione, l. 108 ; *Vermeersch-Creusen*. Epii II, 242 ; *Piscetta-Gennaro*. VI, η. 35 seqq. ; *Woulers*. II, η. 606 seqq. ; *Haus*, Instit. can. n.58.

1911. - Subjectum ordinis est homo *masculus* et baptizatus, qui (si sit adultus) debet habere *intentionem* saltem habitualement sacramentum recipiendi. Can. 968, § 1. Infantes, jure divino, capaces sunt sacrae ordinationis ; mulieres vero sunt incapaces presbyteratus et veri diaconatus, complectentis ministerium altaris. Haec ad validam ordinis susceptionem requiruntur, ut constat ex dictis n. 1433 et 1434. Vide insuper, quoad episcopatum, n. 1924, 1°.

Ad licitam autem ordinis susceptionem triplicis generis conditiones requiruntur. Primum genus complectitur ea quae ordinando sunt *intrinseca*, seu ad animam ejus respiciunt ; — alterum genus complectitur plurima *extrinseca* quae ab ordinando exiguntur tertium tandem genus perspicit ipsum ordinationis *modum*. De singulis nunc est agendum.

Ad duas priores conditiones *licitae* ordinationis quod spectat, praeter mox evolvenda (n. 1912-1924) requiruntur sequentia, ex can. 993: Promovendi afferant testimonium ultimae ordinationis, aut (si de prima tonsura agatur) recepti baptismatis et confirmationis, — testimonium de peractis studiis requisitis, — testimonium rectoris seminarii de bonis candidati moribus. — testimoniales litteras Ordinarii loci in quo canonicum impedimentum contrahere potuerint, testimoniales Superioris majoris religiosi, si cui religioni promovendus adscriptus sit. — Quoad *testimonium de peractis exercitiis*, vide n. 1917.

Articulus I.

De conditionibus quae potius animam ordinandi respiciunt.

Statum gratiae ad sacramentum ordinis recipiendum requiri, nemo est qui ignoret. Notandum tamen, pro receptione ordinum minorum, status gratiae tantummodo sub levi exigi, ut dicit *Giribaldi*, IV, 30.

1912. — Principia. I. Requiritur in ordinando vocatio divina. Constat ex *Ep. ad Iliaebr.* 3, 4 : *Aer quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron* : et ex *Joann.*, 15, 16 : *Non*

vos me elegistis, sed ego elegi vos. Ipsa ratio insuper id suadet : sacerdos enim est mediator inter Deum et homines, unde eligi, vel saltem admitti debet ab iis, quorum interest ; est praeterea dispensator mysteriorum Dei, unde debet a Deo, cujus sunt mysteria dispensanda, legitime deputari. Optimo igitur jure scribit Card. *Gaspard* in *Catechismo cath.* (q. 482, p. 227, not. 4) : « Hinc ad sacerdotii dignitatem admittendi non sunt, nisi (pii, a f)eo vocali el a Superioribus rite probatis, ecclesiastica munera... suscipiunt etc.

10 De vocatione ad statum clericalem bis in Codice iit sermo. Can. 1353 statuit : Dent operam sacerdotes, praesertim parochi, ut pueros, qui *indicia praebeant ecclesisaticae vocationis*, peculiaribus curis a saeculi contagiis arceant, ad pietatem informant, primis litterarum studiis imbuant divinaeque in eis *vocationis germen* foveant. — Can. 1357, § 2 commendat Episcopis ul potissimum studeant... de alumnorum (seminarii) indole, pietate, *vocation* ac profectu plenior sibi comparare notitiam * Ad normam igitur Codicis et textum S. Scripturae, quos adduximus, dicendum : a) Requiritur in ordinandis *vocatio exterior et canonica*, in eo sita quod ordinandi ad recipiendos ordines libere ab Episcopo, nomine Dei admittuntur, b) Antea tamen invenitur in ordinandis *vocatio interior*, i. e. impulsiiS internus, propensio animae ad ministerium sacerdotale. Oritur ista propensio ex positiva electione Dei, ex consilio divinae Providentiae, quae movet ad statum sacerdotalem et ad illum reddit aptum. Quandoque Dei electio manifestatur modo extraordinario, ut evenit in vocatione S. Pauli, S. Ambrosii, etc. ; regulariter tamen divinum consilium se prodii per praefatos motus interiores, qui tamen, ut adsit vocatio, non opus est ut sint speciales, neque intonsi, neque tales ut causent internam quamdam adspirationem

2° Vocatio ad sacerdotium *rarius* est quam vocatio ad statum religiosum ; quia sacerdotes ad hierarchiam pertinent, hierarchia vero est paucorum 3. Cum autem assumptio ad statum sacerdotalem multas ac graves obligationes secum trahat, magna discretionem uti debent et juvenes qui admitti cupiunt, el Ecclesiae praepositi (pii eos deputant. — Cuique idoneo fas est hunc statum *appetere* ex line supernatural!, modo seriam voluntatem habeat exsequendi novi status officia ; Ecclesiae tamen praepositi, qui petentium votis non annuunt, nullius *jura stricta* laedunt. Nefas nihilominus est (ait can. 971), canonice idoneos a statu clericali avertere.

3° *Signa*, ex quibus cognoscitur divinum consilium, et constat aliquem *ad sacerdotium deputari posse*, sunt duo : a) *Hecta intentio*, seu desiderium vacandi gloriae Dei el saluti animarum, b) *Idoneitas ad hoc sublime ministerium* ; idonei-

1 Vide *Kaus*, la doctrine de S. Alphonse sur la vocation el la grâce en regard de l'enseignement de S. Thomas et des prescriptions du Code, 1926 (p. 51 seqq.). — ' Grave Resp. Secr. Status, 2 Jul 1912 (A t. S., IV, p. 485) docet, vocationem ad munera sacerdotii non consistere de lege ordinaria in interna quadam adsplratione subjecti, seu invitamentis Spiritus Sancti ad safterdollum ineundum. Cfr. Super hac quaestione S. *Alph.* Op. in Trld., disp. 11, Sess. 23, c 4, n. 38 (ed. Waller, I. p. 644) ; *Lahitton*, La vocation sacerd. ; *Vermeer* <-<h, de Relig., II, p. 20 seqq., special, p. 54 seqq. ; *Juu 'lu Cl.*, 1921, p. 391 ; *Nouv. /?er. 7/ejol.*, 1922, p. 46 ; 1924, p. 14, 94 , *Mulders*, la vocation au sacerdoce ; *Kaus*, op. cit. p. II seqq. — ' Retinenda semper erunt haec monita *D. Thomae* (2. 2, q. 184. a. 8) . . Per sacrum ordinem aliquis deputatur ad dignissima mysteria... ad quod requiritur *major* •inditas *interior* quam requirat clam Religionis status. » Inde concludit S. Doctor, loquens ile *religiosis ordine carentibus* eosque conferens *sacerdotibus saecularibus*, < excellere praeeml-oentiam ordinis quantum ad dignitatem ». Confer etiam 2. 2. q. 189, a. 1 ad 3 ; S. *Alph.* praxis conf. q. 92, 93 ; *Kaus*, l. c. p. 53.

tas videlicet in gratiae et naturae dotibus reposita et per vitae probitatem ♦ doctrinae sufficientiam comprobata ; de quibus mox fusius agemus. Signa autem, ex quibus innotescit, aliquem *non posse eligi*, sunt inter alia : certa corporis deformitas (cfr. n. 1934), infamia (cfr. n. 1937), habitus peccandi praesertim contra castitatem (ut dicemus n. 1915, 1916), naturalis levitas, taedium pietatis, pigritia, ingenium saeculare (*S. Alph.*, VI, 802).

i° *Moderator conscientiae* de vocatione interna plenior cognitionem sibi comparare studebit : id a can. 1357 etiam Episcopo commendatur, ut supra vidimus. Ejus tamen officium in hoc praecipue consistit, ut sit ordinandorum (adspirantium) *consiliarius*, imprimis in gravi illo negotio acceptandi vel respuendi oneris et honoris sacerdotalis. Ejus non est, ex auctoritate quid decernere de iis quae constituunt idoneitatem externam canonicam : id enim competit Episcopo cum suo Consilio. Si tamen constet, poenitentem hujusmodi idoneitatis expertem, ad ordines sacros velle ascendere, tenetur moderator, ut iudex et antemurale status sacerdotalis, illum inabsolutum dimittere. Si denique, pro adspirantibus quos dirigit, lucerna ardens et lucens, ita ut ejus exemplo et monitis ipsi semper ad meliora evehantur. Hinc can. 1360, § 1 (loquendo de seminario) statuit : Ad munus... directoris spiritus, confessariorum... eligantur sacerdotes non doctrina tantum sed etiam virtutibus et prudentia praestantes.

5° Qui se imprudenter in sacrum ministerium intrudit, ait 9. *Alphonsus* AI, 803), non potest certe a gravi praesumptione excusari... ; et cum hic magno damnationis periculo se exponat, nescio quomodo *a culpa gravi* excusetur. Vltimae huic salutis discrimini tanto magis se committunt Episcopi, qui non vocatos (i. e. ineptos) ad ordines sacros promovent, juxta grave illud Apostoli (I. *Tim.*, 5, 22) : *Manus cito ne imposueris, neque communicaveris peccatis alienis*. Cfr. etiam S. Doctorem, Praxis, n. 93 ; et ea quae dicemus n. seq. 1913, praesertim vero gravissima verba *ipsius Codicis* (c. 97.3, § 3).

1913. II. Requiritur ex jure positivo praevia ordinandi petitio ante receptam tonsuram et ordines minores faciendae, ac praevia declaratio juramento firmanda tum ante subdiaconatus tum ante diaconatus tum ante presbyteratus ordinem. Ita post *Trident.* (Sess. 23, de ref. c. 1) et *Pont. Rom.* (Tit. de ord. conf.) ipse *Coil.* (c. 992) in genere et *Instructio S. Cong. de Sacr.* 27 dec. 1930 f.1. 1. 1. XXIII, 1931, p. 120 seqq.) in specie.

a) In *petitione*, quae propria manu candidali est exaranda subscribendaque ac duobus saltem mensibus antea seminarii Moderatori exhibenda, «candide significet (scribens), se libera omnino voluntate atque spontanea, primam tonsuram et postea Ordines minores postulare » (Inst. cit. p. 122).

b) In *declaratione*, quae etiam propria ordinandi manu est scribenda, juramentoque ab ipso firmanda, fateatur se omnimoda libertate ad s. Ordinem accedere, riteque perspecta habere omnia onera eidem adnexa » (Inst. cit. p. 125).

c) *Inquisitiones speciales*, accepta *petitione*, jussu *Ordinarii* erunt instituendae tum apud *praefectos et professores* candidatorum, tum apud *parochum proprium tamiliamque* eorum et alios, si opportunum videatur ; deinde animus eorum singulatim erit explorandus vel ab *ipso Episcopo* vel a *Vicario Generali* vel a *Seminarii Moderatore* aut *Directoribus*. Facta autem *declaratione*, Episcopus seu loci *Ordinarius* attendere debet ad inquisitiones jam factas et insuper *candidati mores* Herum perscrutetur. eadem servata methodo sed omissis iis

de quibus jam constat. Si ante *diaconatum* vel *presbyteratum* Episcopo constet ex certis probationibus ordinandum sacra revera vocatione esse destitutum. A. *Sedem* adire non omittat, candide et plane referens rerum statum » (Inst. cit. p. 123 seqq.).

d) *Xorinae* hae speciales valent tantum pro clero *sacculari* (pro *religiosis* enim stat *aha Instructio*, de qua suo loco). *Tertum declarationis et inquisitionum* vide in fine hujus tomi. Append. II.

1914. — III. Requiritur animus claricandi. Ita ex Trid., Sess. 23, c. 4, de Ref. Cfr. can. 973, § 1. Animus clericandi est sincera voluntas *permanendi* in statu clericali, in eoque praestandi Deo cultum fidelem. Non requiritur de se voluntas *ascendendi* ad ordines superiores (can. cit., § 2) ; excipe, si acceptetur beneficium, cui adnexa sint officia ordinis superioris (VI, 785).

Hinc: 1° Qui ordines minores aut primam tonsuram *fraudulenter* suscipit, eo fine ut forum laicale declinet, habens in animo redire ad vitam saecularem *certe peccat*. Attamen, juxta sententiam probabilem, committit tantummodo peccatum veniale : « quia ex Tridentino tunc intelligitur aliquis *fraudem* committere, (piando suscipit ordines, ut aliquod saeculare judicium jam inceptum elTugiat. et hoc quidem erit mortale; alioquin erit tantum veniale ratione deordinationis finis ab Ecclesia intenti » (VI, 785. dub. 3). 2° Qui post susceptos minores ordines *inorem ducit*, per se loquendo, non peccat graviter ; immo nec leviter, si id de justa causa faciat. Vide tamen infra n. 2200. — Diximus *per se loquendo*: nam qui de sua clericali Vocatiojie certus ab ea recedit, ut saeculo fruatur, vix in bono animae statu constitutus censi potest (VI, l. c., dub. 2). — De clerico per *vim* vel *metum* ordinato vide n. 1434 et 2201.

1915. — IV. Requiritur scientia competens. Can. 974, § 1, n. 4. Ex can. 976 §. 1, requiritur pro initiandis ad *tonsuram*, ut inceperint cursum theologicum ; pro *subdiaconis*, ut absolverint tertium cursus theologici annum. *diaconatus* nequit conferri, nisi incepto quarto anno ; *presbyteratus* vero, nisi post medietatem ejusdem quarti anni. Can. cit., § 2.

1° Cursus theologicus (absoluto cursu philosophiae cum affinibus disciplinis saltem per biennium) peractus esse debet, non privatim sed in scholis ad id institutis. Can. cit., § 3. Cursus iste saltem integro quadriennio contineatur, et praeter theologiam dogmaticam et moralem complecti praesertim debet studium Scripturae Sacrae, historiae ecclesiasticae, juris canonici, liturgiae, sacrae eloquentiae et canus ecclesiastici. Habeantur etiam lectiones de theologia pastoralis, additis practicis exercitationibus. 2° Requiritur, ad effectum ordinationis, cursus scholasticus novem integrorum mensium, cum examine finali feliciter emenso. S. C. Consist., 24 Mart. 1911 f.1. 1. 1. 1., III. p. 181). 3° Episcopus tenetur, nisi aliunde certus sit de ordinandorum scientia, proprios subditos examinare, «sibi adseit is ad id peritis et idoneis viris», ut loquitur Tridentinum (Sess. 23, c. 7). 4° Qui gradum scientiae requisitum possident, hos omnes potest Episcopus tuta conscientia ordinare. A propriis lamen subditis licet majorem scientiam exigere ; haecque passim, hodiernis temporibus, laudabiliter exigitur (VI. 791. 792). 5° Constat deinde, cursum

theologicum religiosorum protrahendum esse per quatuor integros annos academicos, i. e. per 45 menses integros, computatis vacationibus trium priorum annorum. Ita ex can. 589, § 1 et notis adjectis. Vide tamen dicenda n. 2224, c

1916. — V. Requiritur probitas vitae. Can. 974, § I, n. 2. Debet enim clericus, divinae vocationi fidelis existens, futurae perseverantiae pignus quoddam praebere. Unde Tridentinum (Sess. 23, c. 12) : « Sciant Episcopi debere ad hos ordines assumi dignos duntaxat et quorum probata vita senectus sit. » Et 5. *Thomas* : « Non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur excellens ». Hinc prohibet Apostolus (1. *Timi.*, 3, 6) ordinari *neophytos*, id est, ut explicat idem Angelicus, qui non solum aetate neophyti sunt, sed et qui neophyti sunt perfectione (VI, 63 seqq., 802 ; Exam, ordin., n. 45). Juxta can. 972, § 1, omnes adspirantes (nisi in casu speciali dispenset Ordinarius) tenentur saltem per integrum sacrae Theologiae curriculum commorari in *Seminario*.

Ex lege positiva, praesertim ex Tridentino (Sess. 23, c. 5 et 7, de Ref.) et ex Pontificali, praemitti debent sacrae ordinationi, qua ordines majores conferuntur, *tria scrutinia*. — Primum fit a paroco vel ab alio per Episcopum constituto ; et ad hoc *proclamatio* fieri debet in paroeciali cujusque candidati ecclesia. Can. 998, § 1 * — Secundum scrutinium (de quo supra n. 1909) instituitur ab ipso Episcopo cum quibusdam examinadoribus, paucis diebus ante ordinationem. Eo line instituitur istud scrutinium, ut « ordinandorum genus, personam, aetatem, institutionem, mores, doctrinam et fidem diligenter investiget et examinet ». — Tertium scrutinium fit in ipsa ordinatione (diaconorum scilicet et presbyterorum) per illa verba Episcopi : *O'cis illos esse dignos?* Quae sunt hodie, cum ipsa attestazione archidiaconi, mera caeremonia (cfr. n. 1918).

» Ad probationem, ab Episcopo exquirendam, non quidem sufficit quod ipse nihil mali noverit de ordinando ; sed *debet fieri certus de ejus positiva probitate*, juxta sublimitatem gradus ad quem ille inhiat ascendere, ut communiter dicunt Salmanticenses, etc., cum S. Thoma... Qua de re Episcopi, in hac probatione expetenda non debent esse contenti simplici attestazione parochorum, qui humanis ducti respectibus in hujusmodi attestacionibus concedendis facile clericis indulgent ; sed insuper ab aliis fide dignis, capta secreta informatione, certi fieri debent, non solum quod initiandus non fuerit malus (nempe quod non fuerit rixosus, non dederit scandalum, frequentando ludos, pravas conversationes, etc.), sed etiam quod ille sit positive bonus, scilicet quod vitam agat spiritualem, sit assiduus in ecclesiis, sacramenta frequentet et orationem, studio vacet, etc. — Dicit aliquis : Si hoc observaretur, deficerent utique in Ecclesia ministri. Recte respondet ad hoc Benedictus XIV : *Melius est pauciores haberi ministros sed probos a quibus utiles, quam plures qui nequidquam sunt vali-*

* Ordinatio fas est vel ab hac publicatione dispensare, vel praecipere ut in aliis quoque ecclesiis peragatur, vel publicationi substituere affixionem ad valvas ecclesiae per aliquot dies, inter quo- unu- saltem die- festus comprehendatur. — Publicatio licet die (esto inter missarum sollemnia, aut die non festo, quando habetur major frequentia populi- Can. 998, t. 1 et 2.

run.» Ita *S. Alphonsus* (VI, 803). Cfr. can. 973, § 3, 1000; et Instr. de qua supra, in n. 1913.

Quoad ordinandum alienae dioecesis, constare debet de ejus probitate per litteras testimoniales, ut praescribunt Innocentius XII, in celebri Bulla *Speculatores* et Can. 993 *.

Quid de clerico in cilio turpi habilualo?—Ordinandus qui in vitio turpi luxuriae (vel ebrietatis) habitualus est, quamvis dispositus sil ad sacramentum poenitentiae, eo ipso nondum dispositus est, qui sacrum ordinem suscipiat ; sed aliquandiu debet operam dare ad *pravum habitum extirpandum*. Ratio est, quia ut quis ad sacri ordinis dignitatem ascendat, non sufficit simplex et actualis status gratiae ; sed requiritur etiam *bonitas praecellens* et *habitualis* quae, juxta legem communem, non statim acquiritur. Quod si in vitio turpi habituatus ad ordinem sacrum statim ascendere vellet, absque emendationis experimento, iste, utpote temerarius, sacramentali quoque absolute se praeberet indignum 2.

a) Subdit 5. *Alphonsus*, confessarium tula conscientia posse absolvere clericum habituatum, qui tam magnam compunctionis gratiam acceperit, ut merito credi possit in bono firmatus. — Consultius tamen aget, etiam in hoc casu, si experimentum conversionis et firmitatis propositi proponat (VI, 69).

b) Notatu digna sunt verba recentius ad Episcopos Boliviae directa : « Praecavendum ne minus digni quoque, necessitatis causa, in sacerdotium admittantur... Itaque non quot, sed quos sacrorum ministros assumamus perpendere debemus ; omniaque experti quae ad sacerdotii studium in juventute fovendum suadeat prudentia, diligenter rem Deo, cujus in manu est, commendemus ». Epist. Bened. XV, 4 Aug. 1918 (A. /1. 5., X, p. 361).ⁱ

Quaesitum. *An clericus, qui aliquo ordine, dignus judicatus luerit, ad eum suscipiendum cogi potest ?* Respondetur :

/Neg., juxta can. 971, 973, § 2 et juxta decisionem S. Poenitentiariae (27 Aug. 1829), quae respondit non esse cogendum, qui licet a suis Superioribus electus, et a suo confessario dignus judicatus sacro ministerio, obtemperare illorum monitis renuit, causa humilitatis, vel timore periculorum.

Excipe vero : a) si judicetur, absolutam intercedere voluntatem Dei per signa extraordinaria, vel exterius, vel interius in statu intimo animae, ordinando manifestata ; — b) si gravis adsit necessitas Ecclesiae, rui aliter provideri nequeat. De his judicare debet Episcopus.

ⁱSi Impossibile vel nimis «HIUcile evadat omnes litteras testimoniales exquirere, providere debet Ordinarius saltem per juramentum suppletorium a promovendo praestandum. Can. 994, § 3. — * Cfr. VI, 63-78 ; H. Ap., tr. ult., 16, 17 ; et *iiened. XIV*, de Syn., lib. 11, C. 2, n. 17, 18 ; Item *Vind. Alph.*, P. VI, c. 2, § 4 ; *Ciolti*, upusc. *Del Chiertco ordinando* (Firenze, 1885) ; *Aertnys* (ap. Nouv. Rev. Théol., 28, p. 130 seqq.), et in Theol. mor., II, n. 586 ; *Pwcella-Gennaro*, VI, n. 42 et 43.

1917.— VI. Requiruntur exercitia spiritualia rite peracta. Can. 1001. Kalio est, quia exercitia hujusmodi, ut experientia docet, multum juvant ad incrementum et vigorem spiritus ecclesiastici.

a) Qui ad primam tonsuram et ordines minores promovendi sunt, spiritualibus exerceantur illis per tres saltem integros dies ; qui vero ad ordines sacros saltem per sex integros dies vacare debent. Attamen, si qui intra semestre ad plures ordines majores promovendi sint, Ordinarius potest exercitiorum tempus pro ordinatione ad diaconatum reducere, non tamen infra tres integros dies. Can. cit., § 1. *b)* Si expletis exercitiis, ordinatio ultra semestre differatur, exercitia iterentur ; secus Ordinarii est judicare an iteranda sint, necne. *Jb.*, § 2. — *c)* De peractis exercitiis Episcopus certior fiat testimonio Superioris domus in qua fuerint peracta ; vel, quoad religiosos, attestazione proprii Superioris majoris. //;., § 4.

Articulus II.

De conditionibus externis in ordinando requisitis.

Ex jure, quod nunc viget, requiruntur in ordinando, praeter jusjurandum contra errores modernistarum, immunitas a censura et irregularitate, aetas canonica, suscepta confirmatio, titulus canonicus, et quandoque ordinis jam suscepti exercitium.

De juramento ab ordinandis emittendo superius locuti sumus (vide n. 428, 2°). Norunt omnes illud jusjurandum *ante subdiaconatum* esse praestandum. Poterit etiam Episcopus illud ante alios ordines sacros exigere. Cfr. .1. .1. A. III, p. 182 lege Instruet. S. OIT., 28 Aug. 1907, de clericis modernis f.l. A. 5°, 40, p. 727).

1918. **Principi.** I. Requiritur immunitas a censura et irregularitate. Can. 968. Censura enim privat participatione bonorum Ecclesiae, et irregularitas inducit inhabilitatem ad ordinem ; non tamen invalidam reddunt ordinationem.

Episcopus ante inceptam ordinationem praecipit, sub poena excommunicationis ne quis alterutro impedimento ligatus accedat, sicut nec descriptus, .ml non approbatus aut extraneus, protestando se *nolle hujusmodi indignos ordinare*. Si nihilominus quispiam hujus generis accederet, censenda esset *valida* ejus ordinatio ; quia praedicta ad merum ritum hodie perlinent, seu ad solum terrorem praemitti solent unde supponi nequit. Episcopum revera voluisse alligare suam intentionem tali protestationi, nisi *positive de contrario constet* Episcopus enim, ait *Benedictus XVI* (de Syn. l. 8, c. II, n. 1), cum Navarro, Gobât et Lugo, ne gravis peccati reus fiat *tenetur absolute intentionem habere* ordinem conferendi homini praesenti, cum manus imponit Cfr. *S. Alph.*, VI, 784 ; *Many*, o. c., tit. 2, c. 6.

¹ Ktvero in *aliquo eprciati*. sci. cum sacri ordine. legitime distinctis et subsequen-
ubus vel proximi. diebus alicui conferantur (v. g. ex privilegio apo.stolico), et tempus noa
supplet praemittendi saltem 3 dies. tunc praeminantur s. ordini primum conferendo
saltem 3 dies. (x. c. lllonin, c. eris ordinibus (I n. et poterit, Judicio Episcopi) *tina* saltem
dies. fi; C. de 2 MUI 1928 (A. A. XX, 1928. p. 359).

1919. — II. Requiritur actas canonica. Can. 974, § 1, n. 3. Pro prima *tonsura* et *ordinibus minoribus* nulla certa aetas in Codice assignatur. Kalio tamen habenda est eorum quae supra de requisita scientia diximus. Vide n. 1914. Quoad *ordines maiores*, can. 975 haec statuit : « Ne conferatur subdiaconatus ante annum *vigesimum primum completum*, diaconatus ante *vigesimum, secundum completum* presbyteratus ante *vigesimum (piarlnm completum)* . Nec vero ordinari potest absque dispensatione, cui paucae tantum horae desunt. Pro episeppatu, ex can. 331, § I, n. 2, requiritur annus trigesimus completus.

a) In Ecclesia orientali, vigent adhuc canones Concilii Trullani. Synodus Ruthenorum (an. 1891) praescriptis Tridentini se subiecit ; iisdem etiam lenentur Ilalo-Graeci. b) Dispensatio super aetate *reservatur Romano Pontifici*, qui eam concedere non solet, nisi pro suscipiendo sacerdotio, propter Ecclesiae necessitatem aut utilitatem * ICpiscopi autem qui, ex concessione S. Pontificis, facultate potiuntur dispensandi, dispensare valent clericos saeculares et regulans. S. Off., 29 Jan. 1896 (A. S. S., 30, p. 122).

1920. III. Requiritur recepta confirmatio. Id liquet ex can. 974; § I, n. I, et 993, 1°. « Prima tonsura, ait Tridentinum, non initientur, qui sacramentum confirmationis non susceperint ! Communiter docetur, hanc obligationem esse tantum *sub levi* (VI, 183, 786).

Declaravit tamen S. C. Concilii (die 27 Septembris 1601) eum, qui tonsuram vel ordines' non confirmatus suscepit, non posse, utpote male promotum, ad alios ordines ascendere, nec relinere beneficia, de quibus fuit provisos, sine Pontificis dispensatione 2. Ceterum ex can. 993, quilibet promovendus ad ordines debet afferre testimonium receptae confirmationis.

1921. IV. Requiritur titulus ordinationis, seu cautio, qua provideatur ordinando in sacris de honesta ac perpetua sustentatione. Can. 974, § I, n. 7. A Conciliis, et praesertim a Tridentino (Sess. 21, c. 2, de Ref.), titulus exigitur, tum ne clerici, defectu sustentationis, vilem aliquam artem exercere vel mendicare cogantur, turn ut liberius possint spiritualibus vacare, quin rerum temporalium sollicitudine distrahantur (VI, 813).

Haec lex adeo firma est, ut sit *grave peccatum* ordinare vel ordinari absque titulo, vel cum titulo falso ; vel, si de patrimonio res est, cum titulo ficto seu fiduciario, vel nullo, vel injusto, vel restitutioni obnoxio. Praeterea Episcopus aliquem ordinans sine titulo incurrit in suspensionem (cfr. n. 1361). Episcopus ordinem vel dimissorias *sine titulo* tribuens, ipse tenetur, nisi deceptus fuerit,

*Dispensationes pro ordinandis concedit S. C. de Sacram., quae etiam quaestiones de validitate dirimit. — Excipiuntur dispensationes pro religiosis, quarum concessionem moderatur S. C. de Religioais (A. A. S., I, p. 10» 11).— Angehs, lib. 1, lit. il, n. 9, p. 226 (Renzi et Nicolius habent : au. 1621).

ordinatum indigentem alere, donec titulum ei obtinuerit. Can. 980, §2. Et quempiam sic ordinaverit, cum pacto ut ordinatus non petat ab ipso aliment.; hoc pactum omni vi caret. Can. cit., § 3. Si post susceptum subdiaconatum; titulus pereat, ordinatus sibi alium providere debet, nisi, iudicio Episcopi ejus sustentationi aliter cautum sit. Can. 980, § 1.

Triplex praecipue datur titulus, nempe : beneficii, patrimonii et paupertatis religiosae. Cfr. can. 979, § 1. et 982. Jamvero :

1° Titulus beneficii ecclesiastici est potissimus ordinationis titulus. De hoc sic statuit Concilium Tridentinum : « Nec quis deinceps clericus saecularis... ad sacros ordines promoveatur, nisi prius legitime constet, eum beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victual honeste sufficiat, pacifice possidere ».

Requiritur igitur : a) *Beneficium ad victum sufficiens*, id est, juxta taxam dioecesis ubi est beneficium, si sit residentiale. Quod si defectus beneficii sit modicus, licite quis ordinatur ; secus, si sit notabilis, v. gr. quintae partis Potest tamen suppleri ex aliis bonis ; dummodo alius titulus, v. gr. domicilii, exsistat, conferens Episcopo jus ordinandi (cfr. n. 1907). — b) *Pacifice possessum*; hinc non sufficit beneficium certum de futuro, nec beneficium, cujus possessio injuste impeditur : sed sufficit illud, cujus redditus solum post susceptum sacerdotium percipi possunt. Cfr. can. 979, §2. — Nemo sacris ordinibus initiatus potest suum beneficium *resignare*, nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum sit promotus ; neque ea resignatio admittatur, nisi constito quod aliunde vivere commode possit ; et aliter facta resignatio nulla sit. Ita Tridentinum (l. c.) et can. 1485.

2° Titillus patrimonii «obtinetur, cum ordinandus talibus bonis cortis, stabilibus ac frugiferis, aliunde quam ab Ecclesia provenientibus, est instructus, quae ad congruam ejus sustentationem sufficere Episcopi iudicio censeantur ». Instr. S. C. de Prop. F., 27 Apr. 1871.

LT autem hic titulus valeat, debet, ex Tridentino, patrimonium esse : a) perpetuum, v. gr. census perpetuus, etsi possit esse redimibilis ; b) constitutum super re certa et immobili, ac de sua natura frugifera, pacifice possessa, nec aere alieno aut hypotheca gravata ; c) approbatum in curia episcopali, atque ad taxam synodalem instrumento legitimo exaratum ; d) firmum et inalienabile, nisi, ex justa causa, accedat licentia Episcopi.— Potest constitui sub clausula : *donec clericus provideatur vel consequatur alia bona* ; sed prior titulus non exstinguitur, nisi novus fuerit ab Episcopo subrogatus. Ita ex S. C. C., 12 Julii 1687. Potest item constitui in syngraphis *nominativis* debiti publici, et aliis censibus, dummodo hypothecae supponantur, ut passim fit. Cfr. Â.Î.5., I, p. 344 ; *Haine*, de Ord., q. 16. (VI, 817 ; El. 1. qq. ref., n. 88).

Patrimoniis accensentur *pensiones* perpetuae, *legata* perpetua missarum, itnmo et *capellaniae* manuales, seu laicae, modo conferantur sub conditione *donec ordinatus provideatur*, et in forma legali, in curia episcopali recogniti (*Lucidi*, c. 3, n. 396, 426).

3° Titulus paupertatis, a S. Pio V institutus, « in religiosa professione est positus, vi cujus, qui sollemnia vota in probata Religione

emiserunt, vel ex redditibus bonorum, si quae ipsamet Religio possideat, vel ex piis fidelium largitionibus, omnia communia habent, quorum ad vitam alendam indigent » (Instr, cit., n. 4). Cfr. can. 982, § 1. Religiosi autem non possunt hoc titulo ordinari, nisi vota perpetua sollemnia emiserint (cfr. n. 2187, 6°).

B

a) Pro *religiosis votorum simplicium perpetuorum* canon 982, § 2 admittit de jure titulum *mensae communis, Congregationis*, aliusve similis, ad normam Constitutionum 1.

b) *Ceteri religiosi*, ad titulum ordinationis quod spectat, jure saecularium reguntur. Can. cil., § 3. Et id valet, sive agatur de religiosis *Ordinum* sive de *aliis quibuslibet religiosis*, dum nondum volis *perpetuis* ligentur.

1922. — Praeter hos titulos, alii admittuntur, praesertim in regionibus, ubi nulla aut solum modica existunt beneficia, vel ubi lex civilis obstat quominus sacra patrimonia constituentur.

Hujusmodi sunt, ex can. 981, § 1, titulus *servitii ecclesiae*, et, in locis S. C. de Prop. Fide subjectis, titulus *missionis*. Ili tituli ea lege conceduntur ut ordinandus, jurejurando interposito, se devoveat perpetuo dioecesis aut missionis servitio, sub Ordinarii loci pro tempore auctoritate. Cfr. Instr. S. C. Consist., 29 Jul. 1909, A. A. S., I, p. 678. His titulis adjungi potest titulus *collegii, seminarii*, etc. Quinimmo, in Germania, permittente vel tolerante S. Sede, admittitur titulus *mensae*, i. e. promissio pensionis ordinatis solvendae, si ob senium vel aegritudinem inhabiles efficerentur ad obeunda munera sacra.

Ordinarius presbytero, quem promoverit titulo servitii ecclesiae vel missionis, debet beneficium vel subsidium, ad congruam ejusdem sustentationem sufficiens, conferre. Can. 981, § 2.

1928. — Quaesitum. *An requiratur exercitium ordinis jam suscepti?*

Resp. De obligatione praedicta non constat modo absoluto quoad omnes ordines. Statuit enim can. 978, § 1 : « In ordinationibus servantur temporum interstitia, quibus promoti in receptis ordinibus secundum Episcopi praescriptum sese exerceant ». Si igitur jus particulare suscepti ordinis exercitium imponat, standum erit Episcopi praescriptis. Verba autem can. cit. non continent legem strictam universalem, eo quod mere confirmare intendunt statuta conc. Tridentini (Sess. 23, c. 11). Jamvero Concilium loquendo de ordinis recepti exercitio, tantummodo unam ex rationibus, cur interstitia introducta fuerint, indicare voluit. Porro ratio legis non est lex. Ceterum, si qua obligatio generalis adsit, haec non est gravis nec obstringit nisi promotos ad ordines inferiores, de quibus solis loquitur Synodus. — Suilicet ergo (secluso jure particulari) ut clerici per aliquod tempus in ordine suscepto remaneant, et obligationes generales clericorum (breviarii, castitatis, etc.) adimpleant. Cfr. *Many*, op. cit., n. 110.

*Si de hoc titulo silent Constitutiones, providendum erit per speciale Indultum, eo quod hujusmodi titulus non admittitur modo absoluto a Codice. *Venneersch*, Period., t. 8, p. (17).

A r t i c u l u s   i l i .

De iis quae spectant ad modum ordinationis.

1924. — *Quoad modum* quo fieri debet ordinatio, requiritur:

1° Ut ordinatio fiat per gradus, servata scilicet in ordinum susceptione legitima eorum serie. Can. 977.

Si quis *per salium* ordinatur, peccat graviter, et prohibetur a suscepti ordinis exercitio, quamdiu praetermissum ordinem non susceperit (VI, 793). Kecole dicta n. 1367 U Quamvis autem istiusmodi ordinatio graviter illicita sit, est tamen *valida* ; foret *dubia*, casu quo quis susciperet episcopatum ante sacerdotium (cfr. n. 1888. q. 11).

2° Ut ordines suscipiantur per statuta temporum interstitia. Can. 978, § 1.

Ex § 3 ejusdem can., non possunt, absque gravi peccato, eodem die et eidem conferri majores ordines, ut constat ex Trid. (Sess. 23, c. 13) ; nec subdiaconatus cum ordinibus minoribus. S. C. C. 21 Febr. 1728, negavit id consuetudine introduci posse, etsi A. communiter affirmaverint ; et can. citatus consuetudines contrarias reprobat. Immo nec primam tonsuram una cum ordine minori, nec omnes ordines minores simul licet conferre. Can. 978, § 3,

a) Primam tonsuram inter et ostiariatum, vel inter ordines minores quantum intervallum esse debeat, non determinavit Tridentinum, immo dicit : « nisi aliud Episcopo videretur » et haec confirmat can. 978, § 2.

b) Ut a minoribus ordinibus ad *subdiaconatum* quis ascendat, requiritur spatium *unius anni* (vel civilis, vel ecclesiastici, ut notat *Many*, n. 109) ; inter subdiaconatum et diaconatum, necnon inter diaconatum et presbyteratum sullicit spatium *trium mensium*. Porro, si necessitas aut utilitas ecclesiae aliud exposcat, potest iudicio Episcopi interstitiorum spatium minui. Can. cil. « Si agatur de religiosis, quibus Sedes Apostolica, post Tridentinum, concessit privilegium exemptionis ab interstitiis, iudicium non spectat ad Episcopos, sed ad Superiores » (*De Angelis*, l. 1, tit. 11, n. 7).

3° Ut ordines suscipiantur diebus jure assignatis.

a) *Tonsura* potest qualibet die, loco atque hora conferri. — Ordines *minores* legitime conferuntur singulis diebus Dominicis et festis duplicibus matutino tamen tempore. S. R. C., n. 2705 ; Pontif. Rom., *de Ordin. conf.* ; Can. 100G, § i. Ordines *majores* conferendi sunt solummodo (intra missarum sollemnia) sabbatis Quatuor Temporum, sabbato ante Dominicam Passionis et Sabbato Sancto. Consecratio *Episcopi* iit quovis anni tempore, die tamen Dominico, \ I die natalitio Apostolorum, non autem die festo S. Lucae, S. Marci et S. Bar-

* Si quis, ritu orientali ad aliquos orlin» jam promotus, a S. Sede Indultum obtinuerit superior» ordine* suscipiendi ritu latino, debet prius ritu latino recipere onlines quos nlu orientali non receperit. Can. 100A.

nabae, aut in diebus festivis infra hebdomadam, etiamsi non sint suppressi (A. A. S., V, p. 186). Cfr. can. 1006, § 1 et 2.

b) Ex gravi causa (ita can. cit., § 3) ordines sacri possunt conferri, *extra tempora*. i. e. in diebus Dominicis, et in festis de praecepto : modo dies sint interpolati, seu non continui, ut pluries a SS. Congregationibus declaratum est 1. Ampliora privilegia, si cui fuerint vere et certe concessa, non videntur esse revocata 2.

c) Episcopus, gaudens Induito conferendi ordines extra tempora et non servatis interstitiis, eo uti potest etiam erga *alienos subditos*, habentes litteras dimissorias suorum Ordinariorum (A. A. S., I, p. 656).

4° Ut habeatur ordinatio in loco debito, nempe in ecclesia cathedrali, vel digniori dioecesis, ut loquitur Tridentinum (Sess. 23, c. 8). Si tamen ordinatio non est generalis, sed paucorum, potest fieri in privato sacello. S. C. C., 20 Nov. 1592 (ap. *Lucidi*, c. 2, n. 127) : Can. 1009.

Nomine *loci debiti* intelligitur etiam propria dioecesis ; non enim licet in alieno territorio, sine Episcopi facultate, actum adeo sollemnem exercere. Can. 1008.

Cardinalibus tamen id permittitur, ex can. 239, § 1, n. 15, modo praemoneant Ordinarium, si sacra functio fiat in ecclesia cathedrali.

5° Ut ordinandi ad aliquem sacrum ordinem *Eucharistiam*, prout praescribit Pontificale, suscipiant. Can. 1005.

Haec praescriptio obligat sub gravi novos subdiaconos, diaconos et presbyteros. Promoti ad ordines minores nulla lege communionem recipere tenentur. (VI, 801).

6° Ut idem Episcopus qui ordinat, missam etiam celebret ; secus divideretur *mysterium unitatis*, ul aiunt *Innocentius III* (cap. *Quod sicut*, § 1, de Elect.) et *Benedictus XIV* (de Syn., l. 8, c. 11, n. 5). Can. 1003. Valida tamen esset ordinatio, si unus celebraret, et alius ordinaret, ut declaravit S. C. C., cum missa non sit de essentia ad ordinum validitatem (ib., n. 7).

a) « Presbyteri neoordinali debent, una cum Episcopo ordinante, missam legere, inchoando ab oratione *Suscipe sancte Pater n.* Ita Pontif. Rom. ; cfr. S. R. C., n. 2404. — Consecrant vere eum Episcopo, quamvis unum tantum fiat sacrificium ; quapropter ipsis attendendum est. ut verba consecrationis

1 Reprobatur quaelibet consuetudo contra ordinationum tempora a Codice praescripta; quae servanda quoque sunt cum Episcopus latini ritus ordinat ex Induito clericum ritus orientalis, aut contra. Can. 100G, § 5. — 1 Cfr. S. Alph., VI, 797, dub. 3 ; De privil., n. 115. 116 ; *Lucidi*, c. 1. n. 113-124 ; *Ferraris*. v. *Ordo*, a. 2, n. 13. Privilegium ordinandi *extra tempora et non serratis interstitiis* intelligitur de ordinatione diebus festivis continuis etiam Abrogatis ; numquam autem de receptione *plurium ordinum sacrorum eodem die*. Vide *Gosparn*. I, n. 509 ; *Many*, n. 113 ; *Vermeersch-Creusen*. Epit. 11,269. — Benedictus PP. XIII in concilio Romano, ut refert S. Alphonsus (VI, 797 ; H. A. XX, 115), declaravit privilegia regularium *quoad ordinationes extra tempora*, in suo robore persistere, sive talia privilegia expresse sint concessa sive per viam communicationis. Quare auctoritat C. Gasparri (des. ortlin. I. 74) : « Melior sententia tenet omnes ordines regulares hoc privilegium habere pro suis professis. - Idem sentit *Fanfani* (de lure relig. n. 363), vigente nunc Codice.

eodem temporis puncto, ac Episcopus, proferant, utque formam, quoad fieri potest, simul cum eo absolvant. Ita Pontif. Rom. *b)* Debent etiam cum eodem dicere Evangelium in fine missae (S. R. C., n. 2682). Quod si ordinatio fiat cum cantu, tenentur praefationem, aliaque quae ab Episcopo cantantur, *sine canti legere* (S. R. C., ib., ad 11). *c)* Debent missam legere, non stantes, sed in terram genuflexi ; ideoque non debent sub sacrificio facere omnes actiones, quas facit ipse Episcopus, puta: cruces manu super oblata peragere, genu flectere, etc. (S. R. C., n. 2404).

1925. — Quaesita. I. *Quomodo obligant preces, quas Episcopus per modum poenitentiae ordinalis imponit ? Quid de missis ?*

Resp. Probabiliter adest solummodo obligatio minus stricta, quae non ligat sub gravi (VI, 829). Jamvero, *a)* « Pro Nocturno talis diei intelligendus est Nocturnus ferialis, vel primus Festi, aut Dominicae in Psalterio, prout Ordinatio in feria, Festo, aut Dominica habita sit. Atvero Episcopus ordinans jus habet injungendi alium a Nocturno diei, quem Pontificale designat ». S. R. C., n. 4042. Porro ordinatus non debet addere psalmum : *Venite adoremus*, neque hymnum, neque lectiones. Sufficiunt psalmi cum respectivis antiphernis. S. R. C., 10 Jul. 1903 (A. S. 5., 35, p. 748). — *b)* Tres missae, neopresbyteris impositae, celebrandae sunt primis diebus, quibus missas votivas celebrare licet ; quin tamen applicandae sint pro Episcopo, cum id non exprimatur, et Episcopus addat : *Et etiam orate pro me*. — Si autem occurrat missa festiva Pentecostes aut B. M. V., neopresbyter per illam satisfacere potest partiali obligationi, nec ad missam votivam tenetur.

1926. — II. *Ad quid tenentur sacerdotes vi obedientiae, quam Episcopo in ordinatione promiserunt ?*

Resp. Obedientia canonica speciali modo clericis, praesertim sacerdotibus, imponitur. Can. 127. Unde, quoties et quamdiu id (judicio Ordinarii) exigit Ecclesiae necessitas, ac nisi legitimum impedimentum excuset, debent clerici suscipere et fideliter implere quodeumque munus ab Episcopo commissum. Can. 128. — Pariter nequeunt clerici (etiamsi officium residentiale non habeant) a sua dioecesi per notabile tempus discedere, nisi cum licentia saltem praesumpta proprii Ordinarii. Can. 143. Vide *Bouuaerl*, de canonica oboedient. ; *Ratis*, de s. obed. n. 22 seqq.

In exemplorum ordinatione servari debet dispositio Pontificalis quoad ipsam formulam : *Promittis Ordinario tuo obedientiam*, etc. S. R. C., n. 2966.

CAPUT IV

De impedimentis ordinis et de irregularitatibus.

S. Alphonsus, VII, 341 ; ed. G., IV, p. 447 ; H. Ap., XIX, 72 ; Suarez, de Censuris, disp. 40 ; Laymann, l. 1, tr. 5, p. 5 ; Salmanlie., de Censur., tr. 10, c. 7 ; Wernz, Jus Decret., II, n. 94 ; Gasparti, desacr. Ordin., n. 155 ; Heiner, cd. 6. anni 1912 ; Noldin-Schmill, III, 480 ; Colli-Lanzi, IV, n. 2833 seqq. ; Piscelta-Gennaro, VI, n. 51 seqq. ; Blat, L. III, P. I, p. 418 seqq. ; Venneersch, III, n. 698 ; Vennecrsch-Creuscn, II, n. 251 ; Woulers, II, n. 620 ; Raus, Inst. can. n. 61.

Dicendum hic venit : 1° de irregularitatibus in genere ; 2° de irregularitatibus in specie.

A r t i c u l u s I.

De irregularitatibus in genere.

Quatuor sunt expendenda : 1° quid sit irregularitas, et quotuplex ; 2° quinam sint ejus effectus ; 3° quomodo incurratur ; 4° quomodo cesset.

§ 1. Quid sit irregularitas.

1927. — D e f i n i t i o . Irregularitas proprie dicta est canonicum impedimentum ex se perpetuum (seu inhabilitas), prohibens ne quis ordines suscipiat aut susceptos exerceat. Can. 968 et 983. Quodsi hujusmodi inhabilitas non est perpetua, habetur simpliciter impedimentum (seu irregularitas improprie dicta), quod ab ordinibus non arcet, nisi quamdiu perdurat.

Irregularitas, sive proprie sive improprio sumatur, non est censura. Haec supponit semper culpam et habet rationem poenae medicinalis ; irregularitas vero non semper supponit culpam ; et si quandoque per modum poenae imponatur, hoc fit primario ad praecavendam indecentiam in sacro ministerio, secundario vero ad reum puniendum. Cfr. Gasparri, op. cit., n. 179.

D i v i s i o . Varias sunt irregularitates :

1° Irregularitas, ratione causae, dicitur *ex defectu* vel *ex delicto*, prout a jure imponitur, vel ob solos defectus afferentes sacro ministerio indecentiam, vel ob certa delicta, propter quae susceptio vel exercitium ordinis prohibetur.

2° Irregularitas, ratione extensionis, est *totalis* vel *partialis*. Prior excludit a susceptione omnis ordinis et ab omni suscepti ordinis exercitio ; posterior impedit aliquod ordinis ministerium, vel ascensum ad ordinem superiorem, et non est nisi irregularitas in sensu lato ut ex ipsa definitione constat (cfr. etiam Gasparri, I, n. 167 et 177).

§ 2. Qui sint effectus irregularitatis.

1928. — Irregularitatis effectus sunt sequentes :

1° Inhabilitas *ad licite suscipiendos ordines*, etiam primam tonsuram ; nam, frustra ad ordines se praeparat, qui ab ordinibus prohibetur. Can. 968, § 1. Inde graviter peccat tam ipse *irregularis*, qui ordinem suscipit, quam *Episcopus*, qui eidem ordinem vel solam tonsuram confert (VII, 342).

2° Inhabilitas *ad ordines sacros exercendos* ; unde irregularis valide quidem, sed *illicite* conficit aut administrat sacramenta. Can. n. 968, § 2.

Xec vero privatur « iis actionibus, quae non requirunt exercitium ordinis, et quas etiam laici exercere possunt, puta recipere sacramenta, et officia canere, sicut et conferre beneficia ; quia haec spectant *ad exercitium jurisdictionis*, non ordinis ; item matrimonio assistere, vel licentiam assistendi alteri praebere, dispensare in votis, absolvere a censuris, dare facultatem audiendi confessiones » (VII, 342, 2°).

3° inhabilitas *ad recipienda beneficia* quae exercitium ordinis sacri requirunt. Cfr. can. 991, § 3. Interdictus enim a tali exercitio eo ipso est inhabilis ad officium quod ordinis exercitium requirit, adeoque etiam inhabilis est ad beneficia, huic officio annexa. Consonat Tridentinum (Sess. 22, c. 4, *de Ref.*). Excipe, si beneficium bona fide receptum fuisset : quo in casu liceret, obtenta dispensatione, illud retinere.

Inde, quoad beneficia obtenta ante irregularitatem, certum est apud omnes irregularem illis non privari ; nec privandum a iudice, si irregularitas ei supervenerit ex defectu infirmitatis. Si vero sit ex delicto, privari debet per iudicis sententiam ». Immo, interim jam renunciare debet, vel dispensationem obtinere quia nemo potest relinere beneficium, cuius onera licite exercere nequit (VII, 342, quaer. ; cfr. IV, 130). Vide infra dicenda n. 2239, G°.

Quaeres. *An collatio beneficii jacta irregulari, sit ipso jure nulla ?*

Resp. Id certum est, ex can. 2294, quoad eos qui infamia juris laborant. Quoad alios irregulares, controverlitur. Vide *S. Alph.*, VII, 343 ; II. Ap., XIX, 76. Probabilius tamen est, collationem esse nullam, ex Cone, d'rid., Sess. 14, c. 7 ; Sess. 22, c. 4.

Hinc sequitur: a) Non potest vir irregularis et ad omnia beneficia inhabilis, se immittere in hujus possessionem ; nemo enim potest cum opinione probabili (aut parum probabiliiori) inchoare possessionem rei alienae, b) Si tamen bona fide beneficium recepit, et oneribus per alios satisfecit, non tenetur (ob contrariam probabilitatem) ad perceptorum fructuum restitutionem. c) Si quis valide jam institutus incidit postea in irregularitatem, fructus lucrari potest ; quia in omni casu, inhabilitas est solummodo « ad obtinenda beneficia » (cfr. can. 2294. § II. A

§ 3. Quomodo incurratur irregularitas.

1929. — *Principia*. I. Nulla incurritur irregularitas nisi in jure sit expressa. Id clare constat ex can. 983.

Hinc: 1° Irregularitas incurritur *ipso jure*, seu ipso facto, ante iudicis sententiam ; et etiam, ex veriori sententia, ob defectum, vel crimen occultum, nisi aliud in jure statuatur. 2° Non valet, in hac materia, argumentum *a simili*, nec *a majori ad minus*. « Sed in dubio an aliqua irregularitas sit necne expressa in jure, standum est communi sensui DD. et consuetudini » (VII, 345, 349 H. Ap., XIX, 78, 82).

II. Irregularitas ex defectu semper incurritur, stante defectu in jure expresso. Ratio est, quia hujusmodi irregularitas non habet naturam poenae, sed solius impedimenti ; nec proinde ignorantia et inculpabilitas ab ea incurrenda excusant (VII, 341, 345). Cfr. can. 986 et 988.

Ii. Irregularitas ex delicto incurritur per solani culpam gravem, externam et consummatam. Ratio est, tum quia poena gravis gravem culpam requirit, tum quia Ecclesia non punit actus mere internos, sed solum externos, hosque consummatos, nisi aliter expressum sit in jure. Hinc etiam, si actus ob aliquam circumstantiam excusatur a peccato mortali, excusatur pariter ab irregularitate (VII, 438).

1930. — Quaesita. I. *Ignorantia aliquando excuset ?*

Resp. Negative, ut expresse dicit can. 988, sive agatur de irregularitatibus ex defectu et delicto, sive tantum de impedimentis.

II. *Quid agendum in dubio de irregularitate seu impedimento ?*

Canon 15 statuit : « Leges, etiam irritantes et inhabilitantes, *in dubio juris* non urgent ; *in dubio* autem *jacti* potest Ordinarius in eis dispensare, dummodo agatur de legibus in quibus Rom. Pontifex dispensare solet ».

Hinc in dubiis facti (si nempe dubitatur an defectus adsit, an crimen in jure designatum vere commissum fuerit), dummodo post examen peractum *positiva* remaneant, non est ulterius procedendum, sed regulariter exspectanda est dispensatio Ordinarii. Secus in dubiis facti *negativis*, quia odiosa sunt restitigenda. Cfr. 5. *Alph.*, VII, 346, 347.

III. *An multiplicentur irregularitates vel impedimenta ?*

Resp. Irregularitates et impedimenta multiplicantur ex *diversis* eorumderum *causis* ; non multiplicantur vero ex *repetitione ejusdem causae*, nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario. Can. 989. Ad id ergo attendendum est in petenda dispensatione (cfr. n. 1932).

§ 4. Quomodo cesset irregularitas vel impedimentum.

1931. — Tollitur triplici modo, scilicet : per cessationem causae, — per professionem religiosam, — et per dispensationem.

1° Per cessationem causae tollitur inhabilitas, quoad impedimenta simplicia, seu irregularitates improprie dictas. Patet ex notione n. 1927 tradita.

2° Per professionem sollemnem tollitur irregularitas *ex defectu natalium*. Tollitur autem ad solum effectum ut sacri ordines recipi, non vero ut praelaturae obtineri possint, nisi dispensatio specialis accedat. Cfr. can. 984 n. 1, 991, § 3.

3° Per dispensationem tolluntur irregularitates et impedimenta simplicia. Porro :

a) *Summus Pontifex* potest dispensare in omni irregularitate jure humano inducta. Nequit autem in his dispensare, quae necessario et ex natura rerum exiguntur, puta si aliquis adeo corpore vitia- tus esset, aut mente captus, ut *nullo modo* altari inservire posset. Neque cum *abstemius* dispensare potest (cfr. n. 1934).

Recurrendum est, pro foro externo, ad S. C. de Sacramentis vel de Religiosis (cum agitur de non saecularibus) ; pro foro mere interno, ad S. Poenitentiarum ; pro nonnullis irregularitatibus, ad S. Officium, sci. pro iis quae pertinent *ad fidem* (filii acatholicorum etc.).

b) *Ordinarii* possunt per se vel per alium suos subditos dispensare ab irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus ; excepta irregularitate ex voluntario homicidio, ex abortus procuratione, ex cooperatione ad haec delicta. Excipiuntur etiam irregularitates ad forum judiciale deductae. Ita can. 990, § 1.

Ordinarii igitur in irregularitatibus *ex defectu* (secluso speciali privilegio) nihil possunt. Excipiendi sunt Episcopi pro casibus etiam publicis urgentioris utilitatis, ubi difficilis est recursus ad S. Sedem etc., ut notatum est n. 234, II.

c) *Superiores majores exemptorum* dispensare possunt suos subditos, ex modo dictis : sunt enim Ordinarii.

1) *Confessarii quilibet* iisdem facultatibus gaudent quibus Ordinarii. sed solum in casibus urgentioribus occultis, in quibus Ordinarius adiri nequeat. et immineat periculum gravis damni vel infamiae: porro dispensare possunt unice ad hoc ut poenitens ordines jam *susceptos* exercere licite valeat (can. 990, § 2) et omnibus tenentur *restrictionibus* supra (sub *b*) enumeratis.

Ex can. cit., collato cum can. 2254, § 1 (ubi de absolutione a censuris lat. sent, in casu urgenti patet confessarium non posse dispensare, si solummodo durum sit poenitenti in statu irregularitatis permanere per tempus necessa-

rium ut Superior competens provideat. Requiritur ut pro irregulari immineat periculum gravis damni aut infamiae.

Eliam *extra confessionem* exerceri potest haec facultas, nec deinde ullus ad S. Sedem recursus imponitur (*Raus*, Inst, can., n. 61).

Quaeres. An irregulares ex capite homicidii voluntarii, etc., de quibus supra, possint aliquando, in casu urgenti, sine praevia dispensatione actus sui ordinis exercere?

Resp. Ex modo dictis patet nec homicidas voluntarios, nec abortum procurantes, nec ad haec delicta coopérantes posse dispensari ab Ordinariis vel a confessariis. Censemus tamen praedictos, casu quo illis immineat periculum *gravis infamiae*, v. gr., si in missa meminerint se esse irregulares, posse se gerere ad modum non irregularium. Ratio est, quia irregularitas ex delicto, etsi primario propter reverentiam divini ministerii sit introducta, secundario tamen ad instar poenae gravissimae imponitur, jure canonico ita statuente, ut jam notavimus supra n. 1927. Jamvero in casibus urgentioribus, quando concurrunt lex naturalis de fama servanda vel de scandalo vitando et lex mere positiva poenam imponens, servandum est principium generale can. 2232, § 1 : « Qui delicti sibi est conscius, ante sententiam declaratoriam a poena observanda excusatur, quoties eam servare sine infamia nequit, et in foro externo ab eo ejusdem poenae observantiam exigere nemo potest, nisi delictum sit notorium ». Quae, si jure valere debent pro poenis omnibus tum medicinalibus, tum vindicativis (ut can. cit. expresse declarat), ex pari ratione ad casum nostrum applicari posse videntur. Vide dicta n. 223 et quae docent, post *Suarez* (de Gens., disp. 40, sect. II), *Gasparri*, de Ordin., 1, n. 168, 171 ; *II Annibale*, Sumin., I, 406, et alii (ap. *Lin Quart. Schr.*, 1920 (vol. 73, p. 574). Recte tamen advertunt *Voidin-Schmitt* (111,500), eos excusari quidem, sed deinde *obligari ad quaerendam dispensationem*.

1982. — 1° In precibus pro irregularitatum ac impedimentorum dispensatione, omnes irregularitates omniaque impedimenta indicanda sunt. Secus dispensatio generalis valebit quidem pro reticitis bona fide (exceptis homicidio voluntario, procuratione abortus et cooperatione ad haec delicta), non autem pro reticitis ex mala fide. Can. 991, § 1.

2° Si agatur de irregularitate ex homicidio voluntario, etiam *numerus delictorum* est exprimendus sub poena nullitatis dispensationis. *Ib.*, § 2. Relege dicta n. 1930, q. III.

3° Dispensatio generalis ad ordines valet pro ordinibus quoque majoribus, et dispensatus potest obtinere beneficia non-consistorialia etiam curata. Nequit vero renunciari Cardinalis, Episcopus, Abbas vel Praelatus *nullius*, Superior major in Religione clericali exempta. *Ib.*, § 3.

4° In fulminanda dispensatione, nulla specialis formula praescribitur ; hinc, indiscriminatim, sequens vel quaelibet alia adhiberi potest (post absolutionem a peccatis) : « *Dispenso tecum in irregularitate quam (vel in irregularitatibus quas) ob hanc vel illam causam incurristi* ». Cfr. Rit. Rom., de Poenit., Tit. ill, c. 5, n. 2. Attamen dispensatio in foro interno non sacramentali concessa, scripto consignetur, et de ea in secreto Curiae libro constare debet. Can. cil., § 4.

Articulus II.

De irregularitatibus in specie.

Quatuordecim irregularitates proprie dictae recensentur, quarum septem proveniunt *ex defectu*, et septem *ex delicto*. Ad irregularitates improprie dictas (seu *impedimenta*) quod attinet, septeni numerantur.

Cum *sexta* et *septima* irregularitas ex *eodem defectu* (lenitatis) proveniant, utramque conjungemus.

§ 1. De irregularitatibus ex defectu.

Irregularitates hujus speciei proveniunt ex defectu natalium, — corporis, — animae, — sacramenti, — famae, — et denique lenitatis.

1933. — I. *Ex defectu natalium* sunt irregulares : illegitimi, etiam occulti, nisi fuerint légitimât!, vel vota sollemnia professi. Can. 984, n. 1. Ita statutum est ab Ecclesia, tum propter periculum incontinentiae ex imitatione paterna, tum propter odium paterni criminis, tum ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis longissime arceatur. Cfr. Cone. Trid., Sess. 25, c. 15, *de Rej.*

Dicitur 1° *Illegitimi*. Ex can. 1114, legitimi sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo¹, nisi parentibus ob sollemnem professionem vel receptum ordinem sacrum prohibitus tempore conceptionis fuerit usus matrimonii antea contracti.

2° *À'isi fuerint légitimâti*. Jamvero a) Filii legitimantur *per sttbsequens parentum matrimonium*, sive verum sive putativum, sive noviter contractum sive convalidatum, etiam non consummatum, dummodo parentes habiles exstiterint ad matrimonium inter se contrahendum tempore conceptionis vel praegnationis vel nativitatis. Can. 1116. b) Legitimanlur praeterea *per dispensatio-*

¹ Matrimonium invalidum dicitur *putativum*, si in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit, donec utraque pars de ejusdem nullitate certa evadat. Can. 1015, §4. — Ex can. 1115, §2, lepihmt *praesumuntur* filii, qui nati sunt saltem post sex menses a die celebrati matrimonii, vel intra 10 men-es a die dissolutae vitae conjugalís.

ncm super impedimento dirimente concessam sive ex potestate ordinaria sive ex potestate delegata per indultum generale, etiamsi solummodo concepti fuerint filii legitimandi. Can. 1051. Haec legitime ex eodem can. respicit etiam jam natos, sed non filios adulteros vel sacrilegos, c) Legitimantur denique *per Rescriptum speciale* Romani Pontificis, quod conceditur vel per S. Congr. de Sacram., vel per S. Poenitentiarium.

Legilimatio per subsequens matrimonium efficit ut legitimati, quoad canonicos effectus aequiparentur legitimis, nisi aliud expresse caveatur, ut fit pro cardinalatu (can. 232, § 2, n. 1), dignitate episcopali (can. 331. § li pro praelatura inferiori (can. 320, § 2). Ita ex can. 1117. Legilimatio per dispensationem vel per Rescriptum id operatur quod ex tenore documenti apparet. Si dispensatio fuerit generalis, eas patitur exceptiones quas n. 1932 transcripsimus (sub 3°). Dispensatio super impedimento matrimonii, per Rescriptum in casibus particularibus, concessa, per se filios non légitimât. Can. 1051.

3° *Vel vola sollemnia professi*: id jam supra (n. 1931, 2°) abunde ad normam Codicis notavimus.

Non sunt irregulares nati ex infidelibus, (piorum matrimonium validum fuit secundum naturam ; nec per se expositi, de quorum parentibus non constat. — Qui in matrimonio nati sunt, praesumuntur nati ex matrimonio, nisi de contrario constet. Hinc S. C. Concilii die 27 Junii 1857 respondit, non indigere dispensatione certum aliquem, qui a legitimo matrimonio, tum ex libris parochialibus, tum ex civili statu, ortus apparebat, tametsi grave dubium de ejus legitimitate urgeret, eo quod publica fama, et ipsi ejus parentes, eum adulterinum, id est natum ex patre libero et matre conjugata, esse affirmarent (A. S. S., I, p. 350L

1934. — II. *Kr defectu corporis* pnnt irregulares : corpore vitiati, qui secure propter debilitatem, vel decenter propter deformitatem, altaris ministerio defungi non valeant. Can. 98'i, n. 2. Additur autem in jure : « Ad impediendum tamen exercitium ordinis jam recepti, gravior requiritur defectus, neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt l ».

Ex duplici ergo capite praedicta irregularitas incurritur :

1° Ex primo capite sunt irregulares : a) *Caeci*, visu totaliter carentes ; item. *carentes oculo canonico*, i. e., sinistro, nisi oculo dextero, sine deformitate. Canonem legere possint² : quod, si de saecularibus agatur, judicio Episcopi subjiciendum est ; de religiosis judicant proprii Superiores. — Possunt autem caeci, sacerdotio jam initiati, dispensari a Pontifice ad celebrandum, si constet eos in celebratione non errare, necnon assistentem sacerdotem habeant. De caecutientibus jam superius aliqua notavimus (n. 16-41, q. I). — b) *Surd'*, qui

¹ Sic sacerdos caecus vel claudus potest confessiones excipere, canere Evangelium. etc. S. Alph., VII, 413. 414. — * Ideo *solus* defectus oculi sinistri non constituit irregularitatem, ut S. Congreg. de relig. declaravit in aliquo Rescripto ad Proc. General. Capuccinorum, die 28 Nov. 1924 (cfr. *Analecta G. M. Capuccin.* 1925 ; *Periodica de re can.* 1926, p. 78).

penitus non audiunt. Si tamen surditas superveniat sacerdoti, permittitur ei missae celebratio. — c) *Muti*, qui non possunt loqui, vel nonnisi cum magna difficultate. Balbutientes vero, aut carentes dentibus, non sunt irregulares, nisi risum aut contemptum adstantium moveant (VII, 404-406). — d) *Claudi*, qui nequeunt sine baculo consistere, vel qui utuntur pede ligneo. Claudii vero, qui non indigent baculo, aut qui habent crura tantum distorta, non sunt irregulares, nisi adsit in iis magna deformitas, quae tegi non possit. Et post ordinationem, si defectus sit modicus, et aliquo modo indecentia reparari queat, iudicio Episcopi permitti poterit celebratio (VII, 407). — e) *Carentes manu*, vel *digitis* omnibus, vel tribus digitis posterioribus, vel *pollice*. Carens indice potest obtinere dispensationem. Cfr. *Bizarri*, p. 491. — f) Omnes, qui habitualiter *tali morbo* laborant, ut nequeant celebrare sine periculo proximo definiendi, vel notabiliter errandi. Hujusmodi sunt, qui habent manus adeo tremulas ut sit periculum effundendi sanguinem; item, qui tantam patiuntur tussim, ut subsit periculum in suscipienda communione; item *abstemii*, qui ita a vino abhorrent, ut, etsi parum sumant, incurrant in periculum vomendi. Cum his, nec ipse Papa dispensare potest (VII, 409).

2° Ex secundo capite irregulares sunt: a) *Carentes naso*, vel aliquo corporis membro, ita ut risum vel horrorem moveant, b) *Leprosi*, aut qui habent faciem morbo deformiter maculatam. Si jam ordinati sint, remoto scandalo, privatim celebrare possunt, c) *Monstruosi*: quales communiter habentur enormiter vel deformiter gibbosi; pygmaei et gigantes, quorum illi risum, hi terrorem quemdam movent; hermaphroditi, et quamvis praevaleat in eis sexus virilis, si eorum defectus sit notus (VII, 410-412; H. Ap., XIX, 122-124; cfr. *Haine*, de Ord., q. 13).

1935.- III. *Ex dejectu animae* sunt irregulares: epileptici vel amentes, aut qui a daemone possessi sunt vel fuerunt. Can. 984, n. 3.

Praedicti ab ordinibus sunt arcendi, etsi lucida intervalla subinde habeant, et sui compotes fiant. Facilius tamen permittitur susceptorum ordinum exercitium, quam novorum susceptio. Hinc canon citatus notat: «Si praedicti post receptos ordines tales evaserint et jam liberos esse certo constet, Ordinarius potest suis subditis receptorum ordinum exercitium rursus permittere». Immo, ut auctores antiqui jam statuerant, sacerdos, qui raro, puta semel in mense, epilepsia corripitur, potest privatim et adjuncto sibi sacerdote jejuno, celebrare, dummodo non consuescat in terram subito cadere, nec spumare, nec clamare. Atque hoc idem dicendum est de energumenis, furiosis et lunaticis. Aliter nemo potest *sine dispensatione* ordinari, quamvis a multis annis a morbo sit liberatus; quia raro constabit, an omne relapsus periculum absit (*Noldin-Schmitt*, III, 486), et irregularitates de se sunt perpetuae.

1936. — IV. *Ex delectu sacramenti* irregulares sunt bigami, qui nempe duo vel plura matrimonia valida successive contraxerunt. Constat ex can. 984, n. 4, et infertur ex verbis Apostoli (1. *Tim.*, 3, 2): *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum*. Batio assignatur, quia, qui duas duxit uxores, non potest apte significare unionem Christi cum Ecclesia, unica ejus sponsa (VII, 436). — Porro non requiritur ut matrimonia fuerint consummata.

1937. — V. *Ex defectu famae* irregulares sunt, qui infamia juris notantur. Can. 984, n. 5. Agitur de iis qui per sententiam judicialem hac nota inurantur, vel delictum commiserunt quod ipso facto infamiam secum trahit.

a) *Ipso jure infames* sunt, qui species consecratas abjecerint vel ad malum finem abduxerint aut retinuerint (can. 2320) ; — qui cadavera vel sepulchra mortuorum ad furtum vel alium malum finem violaverint (can. 2328) ; — qui sectae acatholicae nomen dederint aut publice adhaeserint (can. 2314, § 1. n. 3) ; — qui violentas manus injecerint in Rom. Pontificem, in Cardinales vel Legatos Rom. Pontificis (can. 2343) ; — duellantes eorumque patrini (can. 2351, § 2) ; — bigami, id est ii qui, obstate conjugali vinculo, aliud matrimonium etsi tantum civile, attentaverint (can. 2356) ; — laici damnati ob delicta contra sextum cum minoribus infra 16 annorum commissa, vel ob stuprum, incestum, sodomiam, lenocinium (can. 2357).

b) *Infames declarari debent*: apostatae, haeretici, schismatici obstinati (can. 2314, § 1, n. 2, 2315) ; — clerici in sacris, qui enormia commiserunt delicta contra castitatem (can. 2359, § 2). Cfr. *Raus*, Instit. can. 475 et 477, 1, a.

1938. — VI et VII. *Ex defectu lenitatis* sunt irregulares : 1° judex qui mortis sententiam tulit ; 2° qui munus carnificis susceperint, eorumque voluntarii ac immediati ministri in executione capitalis sententiae. Can. 984, n. 6 et 7. Hanc irregularitatem ea ratione statuit Ecclesia, quia sacerdos gerit personam Christi, qui, utpote lenissimus, neminem unquam laesit. *S. Alph.*, VII, 457.

a) Ex novo jure in irregularitatem incurrunt nec omnes assessores x, nec jurati, nec accusatores, etc. Quoad milites in bello chirurgos, vide dicenda n. 1942, 1944, 1947, 4°. — b) Carnifices *ipsa susceptione* muneris fiunt irregulares, etsi illud numquam exsecuti fuerint. Ceteri ministri irregulares fiunt, si pro executione capitalis poenae ministerium praestiterint *voluntarie* et *immediate*. Hinc non fiunt irregulares : milites qui ex officio reum occidunt, ministri qui supplicii machinam erigunt, lictores qui reum ad supplicii locum adducunt.

§ 2 De irregularitatibus ex delicto.

Irregularitates ex delicto oriuntur ex peccatis *gravibus*, *post baptismum perpetratis*, itemque *externis*, sive publicis sive occultis. Exceptio datur pro secunda ex irregularitatibus, quae ipsa receptione baptismi incurritur, ut mox videbimus. Can. 986.

1939. — I. Sunt irregulares : apostatae a fide, haeretici et schismatici. Can. 985, n. 1. — Hisce igitur patet, occultam haeresim secum trahere irregularitatem, modo sit externa. Recole dicta n. 1316.

1 Si *cotlegiabler* fertur sententia, ii omne qui votum aillrmans pro executione capitali dederunt, irregularitatem incurrunt (*non alii*) ; excipe iis in regionibus (v. g. Luxemburg!) ubi capitis sententia, utut pronuntiata, non datur executioni. Cfr. etiam *Wouters*, II. 629.

1910. — II. Sunt irregulares, qui praeterquam in casu necessitatis extremae, baptismum ab acatholicis quovis modo sibi conferri siverunt. Can. 985, n. 2. Ratio : adultus videtur communicare errori baptizantis.

Dicitur *qui siverunt*, i. e. permiserunt, vel non impediverunt, licet non postulerint ; *quovis modo*, ergo etiamsi noverint baptismum sibi conferri ritu catholico.

1911. — III. Sunt irregulares, qui matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausi sunt, vel ipsimet vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut votis religiosis etiam simplicibus ac temporariis ligati, vel cum muliere iisdem votis adstricta aut matrimonio valido conjuncta. Can. 985, n. 3.

Irregularitate tanguntur solummodo qui *temere* praedicta matrimonia ini-verint. Nec obstat quod contractus sic a quibusdam initus validus censi debeat ; nec requiritur, pro incurrenda irregularitate, matrimonii consummatio.

1912. — IV. Sunt irregulares, qui voluntarium homicidium perpetrarunt, aut fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto, omnesque coopérantes. Can. 985, n. 4. Tria in hoc articulo considerata sunt : 1° homicidium voluntarium (*effectu secuto*), 2° procuratio abortus (*effectu secuto*), 3° denique cooperatio ad haec duo crimina.

1° Homicidium est *voluntarium* duplici modo : directe vel indirecte, id est per actionem imputabilem in causa. Ratione homicidii directi est irregularis, qui propria actione occidit innocentem, etiamsi illum poeniteat antequam laesus moriatur, ut tenet verior sententia (VII, 365, seqq.).

Diximus *innocentem* : quia non incurrit in irregularitatem, qui in sui, vel aliorum, vel suorum bonorum defensionem, alium occidit, nisi cum culpa gravi inculpatae tutelae moderamen excedat, vel ipse verbis aut factis (v. gr. adulterio) aggressorem antea provocaverit, praevidens se facillime aggredendum (VII, 388, 389). Similiter milites non fiunt ex capite homicidii irregulares, si hostes occidunt in bello justo etiam offensivo. *Clerici* tamen, qui sua sponte, sine debita licentia nomen militiae dederunt et aliquando sclopeto usi sunt, haud effugiunt irregularitatem, etsi jurent a seipsis neminem fuisse laesum. Cfr. Resp. S. C. Consist., 25 Oct. 1918 (A. A. S., XI, p. 482).

Ratione homicidii indirecti est irregularis ille solus qui, sciens vel dubitans alicui suae actioni inesse periculum occidendi hominem, illud cum gravi culpa praecavere *negligit* *.

* Etiam Ver>rr-rsdi-C^eu.<m (Epil II, 2r7 'X') cone, dunt in *hoc delicto* includi occidionem graviter culpabilem, licet indirecte (efficaciter tamen) patratam. Subjungunt tamen : « Quia versamur in materia odiosa, censent graves auctores irregularitatem ex indirecte voium-

Hinc, irregularitati subjacet, qui dat operam rei illicitae simul et ita periculosae, ut ex ea mors frequenter sequatur, si revera mors fuerit subsecuta. At vero irregularitati non subjacet : 1° qui dat operam *rei licitae*, v. gr. peritus medicus curans aegrotum, magister verberans moderate discipulum, operarius reficiens tectum, si quem interficit eventu inopinato et omnino involuntario (secus in casu quo, perpensis circumstantiis, posset de gravi et lethali incuria redargui) ; qui 2° dat operam rei quidem *illicitae*, sed ex se *non proxime periculosae*, ex qua mors proximi, tamquam ex mera occasione, sequitur. Atque hinc est, cur S. C. C. non irregularem esse consuerit clericum, ob cujus adulterium maritus uxorem suam adulteram occiderat (VII, 377-384).

2° *Abortus* fetus humani, effectu secuto procuratus, tunc irregularitatem secum trahit, quando verificantur ea quae notavimus n. 741-745.

3° *Cooperantes* ad haec duo crimina irregulares fiunt, si ad ea efficaciter concurrunt, ita ut celerius, audacius aut securius perpetrentur. *Negativi* cooperatores plecti non censentur, sed *plerumque positivi*, effectu secuto.

In horum numero sunt : a) *mandans*, nisi mandatum revocaverit, et revocatio mandatario ante caedem innotuerit ; — b) *consulens*, qui consilio certo efficaci in crimen influit (cfr. n. 978, 980, 981) ; — c) omnes qui *efficaciter* et *proxime* ad caedem cooperantur, ferendo suffragium, ministrando arma, pecuniam ; injuste accusando, testificando, judicando, ut homo occidatur ; item qui sua praesentia reddit occisorem audaciorem, vel occidendum timidiorum : hi enim omnes censentur esse una causa moralis, ac proinde omnes irregularitatem incurrunt. Vide etiam dicta n. 1349, 2°, quoad medicos, etc.

Non censetur autem irregularis qui homicidium sui gratia factum *approbat* ; nec probabiliter ille qui homicidium *non impedit*, etiamsi illud impedire possit, immo ex justitia impedire debeat. Utriusque ratio est, quia neuter influit positive in crimen (VII, 370-376).

1943. — V. Sunt irregulares, qui seipsos vel alios mutilaverunt, vel sibi vitam adimere lentaverunt. Can. 985, n. 5.

1° Ratione mutilationis fit igitur irregularis, qui sibi vel alteri *culpabiliter* abscindit membrum principale, i. e. aliquam corporis partem, quae proprium officium habet ab aliis divisum.

Hinc: a) Irregularis est, qui sibi vel alteri manum, pedem, nasum, aurem nequiter abscindit, oculum eruit, se vel alium evirat, feminae mamillas amputat. b) Contra, irregularis non est, qui hominem excaecat privando eum solo visu, quin *oculos extrahat*; nec qui membrum solummodo debilitat (quia in his laesionibus non est proprie dicta mutilatio) ; nec qui amputationem alicujus membri *ex gravi causa* peragit (A. S. S., 24, p. 694). Neque irregularis iit qui sibi vel alteri unum alterumve digitum, vel unum solum testiculum abscindit, quia non amputat membrum quod proprium habent officium (VII, 378, 382).

tario homicidio non oriri. · Re quidem vera, id explicite habetur apud Noldin-Schmitt (III, 495). Attamen C. *Ga»parri* (I. c. I. 445) aillrmat · irregularitatem juxta communem sententiam contrahi » ; quam sententiam etiam amplectitur *McKelbach*, III, 742, 4° (licet alia dicendi ratione utatur).

2° Ad attentatum suicidium quod spectat, notandum, ex can. 2212, tunc adesse conatum hujus delicti, si quis actus posuerit vel praetermiserit. qui ad sui ipsius occisionem natura sua conducunt, sed delictum ob diversas causas non consummaverit. Ul irregularitas incuratur, requiritur, ut initio paragraphi notavimus, peccatum grave.

191-1. — VI. Sunt irregulares clerici medicam vel chirurgicam artem sibi vetitam exercentes, si exinde mors sequatur. Can. 985, n. 6.

Clericis, etiam in minoribus, ex novo jure vetatur non solum (ut olim) ars chirurgica vel medica per adustionem vel incisionem, sed etiam in genere exercitium artium praedictarum, nisi obtentum fuerit Indultum S. Sedis. Cfr. can. 139, § 2. — Porro clerici, qui illas artes exercent, non fiunt irregulares, nisi exinde mors sequatur. Immo, cum non videatur iis esse velitum, artem medicam exercere in casu urgentis necessitatis, tunc non incurrunt in irregularitatem, si exinde moriatur aegrotus.

1915. — VII. Sunt irregulares, qui actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum, ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab ejus exercitio poena canonica sive personali (medicinali aul vindicative), sive locali prohibiti. Can. 985, n. 7.

1° Irregulares fiunt, quicumque (etiam laici) ponentes actum ordinis sacri quem nondum habent.

Hinc: a) Irregularis est *presbyter*, qui pontificalia sollemniter exercere praesumit, sacras nimirum functiones et benedictiones exclusive Episcopo reservatas, v. gr. consecrationem ecclesiae, calicis, etc. ; — *diaconus*, qui attentat sacramentaliter absolvere, vel conferre extremae unctionis sacramentum, etc.; — *subdiaconus*, qui defert sollemniter pyxidem continentem SS. Eucharistiam aul qui Evangelium cum stola canlat, etc. *b)* Non incurrit irregularitatem simplex sacerdos, *excipiendo confessiones*; quia exercet actum ordinis quem habet, licet careat jurisdictione, *c)* Non contrahit irregularitatem *diaconus* conferens *sollemniter* baptismum absque legitima delegatione, vel absque tali delegatione dispensans, extra veram necessitatem, SS. Eucharistiam (cfr. dicta n. 1162 el 1530) : quia non ordinis potestate, sed jurisdictione tantum caret (\ II, 359 ; 11. Ap., XIX, 90 ; *Gasparri*, n. 339, 341 ; II, n. 137).

2° Fiunt irregulares, qui exercent ordinem sacrum (non autem ordinem minorem), non obstante quod innodentur censura (excommunicatione, suspensione vel interdicto personali), aut plectantur poena vindicativa (v. gr. suspensione ex informal a conscientia), aut prohibeantur interdicto mere locali. - Praeterea, ut irregularitas incuratur, non requiritur exercitium ordinis sacri modo sollemni et adjuncta temeritate : sufficit culpabilis et gravis violatio censurae vel poenae vindicativae.

Flin: a) Est irregularis *sacerdos*, qui censura irretitus celebrat missam, poenilentes absolvit, aut alia sacramenta administrat ¹; item, qui celebrat in loco interdicto: quia violat interdictum, b) Non iit irregularis, qui exercet *actus jurisdictionis*; v. gr. qui excommunicat, confessarius approbat, confert beneficia, assistit matrimonio sine benedictione sollemni, dispensat a votis, condonatur, etc.; nec ille, qui celebrat in ecclesia dumtaxat violata, el non interdicta (VII, 357, 358; II. Ap., XIX, 89). c) Immo, in rigore juris, non fit irregularis censuratus qui ordinem sacrum *suscipit*, licet (sicut accidit pro neopresbyteris) statim ordinem exerceat; quia haec actio est potius caeremonia cum ipsa ordinatione unita. Cfr. *\$. Alph.*, VI, 799; *Suarez* et alios (ap. *Lehmkuhl*, 11, n. 1286, 3°).

§ 3. De simplicibus impedimentis canonicis.

1946. — 1. Sunt simpliciter impediti, ratione *fidei nondum salis firmatae*: filii acatholicorum, quamdiu parentes in suo errore permanent; — neophyti, donec iudicio Ordinarii, sufficienter probati fuerint. Can. 987, n. 1 et 6.

Qui enim vix discipuli facti sunt, vel qui in propria domo assecclas erroris habent, constituerentur incongruenter fidei magistri, ut innuit Apostolus (I. *Tini.*, 3, 6). Impeditis adnumerandus est is, cujus pater vel mater tantum est acatholicus, alter conjux vero catholicus, et quidem etiamsi matrimonium mixtum rite cum cautionibus et dispensatione celebratum fuerit. Comm. Pont., 16 Oct. 1919 (*I. A.* 6°, XI, p. 178). Attamen nomine *filiorum* hic intelligendi sunt « tantum descendentes in linea paterna usque ad primum gradum », ex resp. Pont. Commiss. 14 jul. 1922 (*A.* 1. 1°. XIV, p. 528). Post mortem parentum vel parentis *acatholici*, potest quis haberi tanquam liberatus ab hoc impedimento, licet plures auctores contradicant (vide *Raus*, Inst. can. n. 61, II, c).

11. Sunt impediti, ratione *defectus libertatis*: 1° viri uxorem habentes; 2° qui officium vel administrationem gerunt clericis vetitam cujus rationes reddere debeant, donec, deposito officio et administratione necnon rationibus redditis, liberi facti sint; 3° servi servitute proprie dicta, ante acceptam libertatem; 4° qui ad ordinarium militare servitium civili lege adstringuntur, antequam illud expleverint. Can. 987, n. 2-5.

a) Quoad *primum*, statuit can. 132, § 3: Conjugatus, qui sine dispensatione S. Sedis ordines majores (licet bona fide) suscepit, ab eorundem ordinum exercitio prohibetur. Et § 2 ejusdem can. legitur: Clerici minores possunt quidem nuptias inire, sed ipso jure e statu clericali decidunt, nisi matrimonium fuerit nullum vi aut metu eisdem incusso.

b) Quoad *secundum*, vide n. 2226 seqq. — Quoad *servos*, res patet.

c) Quoad *ultimum*, statuit Pontificia Commissio: etiam illos esse impeditos, qui ad militare servitium forsan vocabuntur, sed de facto nondum sunt vocati, vel quia aetate impares sunt, vel quia, examine rite peracto, ad tempus inhabiles sunt declarati. Resp. 3 Jun. 1918 (*I. A.* 0°, X, p. 344). Impediti non

¹ Excipe, si haec lacias quia praecessit petitio ex parte fidelium, etc. Cir. dicta n. 1292, 20.

sunt qui, primo et ordinario servitio rite transacto, quotannis ad militia» exercitia per aliquot hebdomades vocantur. *Saltem probabile* est (quare in praxi *tutum*, propter c. 15 ; cfr. n. 1930, II), non esse impeditos eos qui ei legis dispositione ad *curam tantum aegrotorum* destinantur (vide *Piscetta-Cenaro*, VI, n. 74 ; IFou/ers, II, 641 ; *Haus*, Inst. can. n. Gl).

III. Sunt impediti, qui *infamia jacti* laborant, dum ipsa, iudicio Ordinarii, perdurat. Can. 987, n. 7. Infamia facti contrahitur, quando quis ob patratum delictum vel ob prave mores bonam existimationem apud fideles probos et graves amisit ; — de quo iudicium spectat ad Ordinarium. Can. 2293, § 3. Vide S. Alph., VII, 362-364.

a) Infamia facti *cessat*, cum bona existimatio apud eosdem fideles, praesertim diuturna rei emendatione, fuerit iudicio Ordinarii recuperata. Can. 2295.
b) Infamia facti (sicut et infamia juris) non allicit delinquentis consanguineos aut afilnes. Can. 2293, § 4.

TRACTATUS VIII

De matrimonio

Prooemium.

1947. — « Matrimonium ab eo dicitur, quod femina idcirco maxime nubere debet, ut mater fiat ; vel quia prolem concipere, parere, educare, *matris munus* est. *Conjugium* quoque a conjungendo appellatur, quod legitima mulier cum viro quasi uno iugo adstringatur. Praeterea *nuptiae*, quia, ut inquit S. Ambrosius, pudoris gratia puellae se obnubarent ; quo etiam declarari videbatur, viris obediens subjectasque esse oportere » (Cat. Rom., P. II, c. 8, n. 2).

Cum antiqua disciplina de matrimoniis reformati fuerit, operae pretium est quaedam praemittere, ad quae pro matrimoniis attendendum erit. Itaque :

1° Reguntur nova legatione : omnes in catholica Ecclesia latina baptizati, licet postea defecerint etiam in tenera aetate ; tum etiam omnes ad eam conversi, licet et ipsi postea defecerint, quoties nempe sive inter se, sive cum acatholicis 2, sive cum orientalibus contrahunt. Can. 1099, § 1, n. 1°, 2° et 3°.

a) Ante diem 1 Febr. 1908 (ut eruitur ex S. C. C. Responso), omnes a catholicis parentibus nati et catholice baptizati, qui ante septennium sectae haereticae adscripti fuerant, pleno iure censebantur esse haeretici. Unde, quoad eorum subiectionem novae legationi, valet regula infra 2° indicanda. Omnes vero, qui post 1 Febr. 1908 a catholicis parentibus nati et in catholica Ecclesia baptizati, postea defecerunt, eadem norma reguntur ac catholici in online ad sponsalia et matrimonia. Cfr. *Priimmer*, ap. *Linz. Quart. Srhr.*, 1912, p. 107 ; *Man. Theol. mor.*, III, n. 744. — *b)* Quoad eos, qui a genitoribus acatholicis 3 vel infidelibus nati, sed in catholica Ecclesia baptizati, postea ab

1 Id verum <I. ail Card. Gasparri (trad. can. de inatriin. ed. nova. II. n. 1090). et laiu de Infantibus *extra Ecclesiam* baptizatis, et deinde a *parentibus conversis* in vera religione «ducalis, nisi *infans*. rationis usum vix adeptus, catholicae educationi *contradixerit*. » statim hic notandum in can. cil. agi de *forma Codicis* in contrahendo matrimonio. De modo «pio Ecclesiae legibus subjiuntur haeretici, etc. *per se* diximus n. 198. » λ i enim principii a Codice admissi (cfr. *Farri* II, n. 1021), - pars ligata coinmunic.il alteri suum ligantur. — ' I \ iesponso Coinuih. Pont. 17 Febr. 1930 fA. t > XXII. 1930. p. 195sequ.) sub lme verbo comprehenduntur etiam : nati ab *apostatis*. — Deinde ex alio responso Commis Pont. 20 Jul. 1929 (A. A. S. XXL 1929 p. 573) patet eadem verba intelligenda quoque & de natis ab *alterutro parent" acatholico*, cautionibus etiam praestitis ad nonnam canonum 1061 et 1071 : eamque responsionem (ut resolutum est 25 Jul. 1931 cfr. A. A. S. XXIII, 1931. p. 388) esse *declarativam*, non autem extensivam. Vide *Gasparri* (II, n. 1026 <rq<b>).

infantili aetate in haeresi vel schismate vel infidelitate vel sine ulla religion-
adoleverunt, si cum parte acatholica contraxerint vel contrahere vellent, isti
aequiparantur acatholicis de quibus statim sermo erit. Can. cil., § 2.

• 2° Non reguntur nova legislatione : acatholici *non baptizati* cum inter se contrahere volunt, ut patet ex canone 12, vel contrahere intendunt cum acatholicis baptizatis quatenus hi legislationi novae non subjacent ; quilibet *acatholici baptizati* cum inter se contrahere intendunt, *quoad formam Codicis* (firma remanente exceptione supra allata de *conversis*) ; *catholici ritus orientalis*, nisi cum latinis canonica forma adstrictis contrahant (ex c.1 et 1099, § 1. n. 3) ; denique omnes (quoad formam Codicis), de quibus jam speciali titulo mentionem egimus sub 1°.

Si ergo acatholicus, vel catholicus ritus orientalis, cum catholico ritus latini sponsalia vel matrimonium inire cupiunt, servare debent formam praescriptam. Ratio est, quia pars ligata communicat cum altera suum ligamen. Catholici Rutheni antiqui Imperii Austriaci (non vero Hungariae) novae legislationi circa canonicam formam subduntur (S. C. de Prop. F., 5 Maii 1911 ; ap. *Linz. Quart. Schr.*, 64, p. 365, 905); item Rutheni Americae Sept. Ita Decr. ejusd. Congr., 18 Aug. 1913 et 27 Mart. 1916 (A. .1. 5., V, p. 398; VIII, p. 107). De his vide etiam n. 2069.

Notiones de matrimonii natura, fine, etc. remittimus ad Caput 11, agendo primum de matrimonii praeparatione seu *de iis quae matrimonium antecedunt*, ut apparebit ex ordine dicendorum, de quo nunc statim.

Ordo dicendorum. Hisce praenotatis, ut cum debito ordine et perspicuitate in hoc studio procedamus, sermo erit : 1° de praeparatione matrimonii ; — 2° de natura et proprietatibus matrimonii ; — 3° de ipsius impedimentis ; — 4° de dispensatione ab impedimentis ; — 5° de celebratione matrimonii ; — 6° de revalidatione invalidi matrimonii ; — 7° de conjugum juribus et officiis.

CAPUT I

De matrimonii praeparatione.

S. Upton VI, 831 : cd. G. t. 1. 4 . II. Ap. tr. XVIII. n. 1-28 ; *Salmanticensis*, De malnm , tr. 9 ; Suncher, De matrim., I. 1 ; *Lehmkuhl*, II, n. 838 ; *Aertnys-Dainen*, II, 623 ; Ledmr, Kathol. Ehercchl, cd. 3 (1920), p. 337 ; *De Smet*. De Spons, et Malrhn.. ed. 3. 1920. Consulatur etiam *Itoskocany*, Hostel. Tract, de matrimonio : *W'ern? Vidal* (1925) V. n. 77 ; < ht/odi. jus matrim. (1921) : ¶Vouler de forma promis^ et celebrat, matrimonii (Ir»19) ; ('appello, HI. de matrimonio; Verm^ersch, III, n. 740 ; Chrétien, de matrimonio ; Blai, L. III i' i p 50 » 'k ħ . w .1 b . h i ħ B04 /■ Ita-Gennaro, VI» n. 390 ; Card . '<& yam, Tr. can dt matrimonio (1932), l. n .>0 ; H Oufirs, II n. 659 Haus, Inst. can. ħ. 270.

HHS. — Ex novo jure matrimonio praeire potest, tum promissio *unilateralis*, tum promissio *bilateralis* seu *sponsalitia*. Utrique

idem valor canonicus tribuitur, dummodo in utraque eadem formalitates adhibeantur. Cfr. can. 1017, § 1. Matrimonia valide et licite sine canonica praeparatione iniri possunt. Canonica vero praeparatio 1 tribus potissimum de causis matrimonio praemitti solet, videlicet : quo maturius ineatur matrimonium ; quo aptius et perfectius se sponsi ad sacramenti gratiam disponant ; quo securius denique cognosci queat an aliquod adsit impedimentum.

Dicendum ergo venit : 1° de natura ; 2° de effectibus et obligatione : 3° de dissolutione promissionis matrimonii.

, A r t i c u l u s I.

De natura promissionis matrimonii.

1949. — N o t i o n e s. Promissio matrimonii, si est sponsalitia, est : *promissio voluntaria, deliberata, mutua, signo sensibili, id est, scriptura expressa, futuri matrimonii inter personas fure habiles*. Cfr. can. 1017, § 1. Definitio convenit etiam *promissioni unilateralis* quoad omnes partes, una excepta : haec enim non est mutua, sed tantum promissio unius personae, quae erga alteram voluntarie, deliberate, ope signi sensibilis canonici se obligare intendit ad matrimonium contrahendum ¹. Virtualiter tamen saepe fit mutua, ut mox sub III dicemus. — Explicatur definitio *per partes* :

I. Promissio, id est, non simplex tantum desiderium et propositum, licet externe manifestatum, sed *actus voluntatis*, quo quis sincere, et cum interno animi consensu, ad futurum matrimonium *se obligat*.

Hinc: Non obligatur, qui promittit sine *animo contrahendi*, aut *sine animo se obligandi*, licet obligationem cognoscat. Ratio est, quia cum obligatio oriatur ex propria voluntate, deficiente voluntatis actu, deficit etiam obligatio ; idque, quamvis promissio juramento firmetur : juramentum enim sequitur naturam promissionis (cfr. n. 615). *Ficte igitur promittens* † tenetur quidem ratione deceptionis damna resarcire, sed non tenetur ratione promissionis verum consensum ponere et matrimonium contrahere » (VI, 832). Cfr. dicta, n. 959.

II. Voluntaria et deliberata, i. e. facta cum ea cognitione, advertentia et libertate, quae ad peccatum mortale requiritur ; ut scilicet promittens, et quid agat, et ad quid se obstringat, advertat, debitaque cum libertate consensum apponat. Nam ad inducendam gra-

¹ In pluribus codicibus modernis non agnoscitur existentia sponsalium. v. irr. in Gallia, Italia, Hollandia. ut notat † » *Sinet*. op. cit. n. 1017. Notiones praedictae in † » includunt tum ea quae Jure naturae, tum ea quae jure Ecclesiae retineantur. Si ad solutum jus naturae attendimus, satis est licere: promissio sponsalitia est promissio mutua futuri matrimonii.

vem obligationem, qualis est obligatio matrimonii contrahendi, requiritur plena deliberatio et liber consensus (VI, 835). Unde:

Invalidité sunt promissiones: a) Contractae ab iis, qui vel habitualiter, vel saltem dum contrahunt, non haïrent perfectum usum rationis, quales sunt pueri, furiosi, ebrii, semi-ebrii, amentes¹. Rationis autem perturbatio, orta ux concupiscentia, communiter non obstat validitati promissionis, propterea quia, licet prudentiae ac consilio adversetur, animi tamen deliberationem non excludit, b) Contractae ex errore circa substantiam, vel circa conditionem substantialem, v. gr. si quis promitteret expresse sub tali conditione particulari. Si vero error versetur circa conditionem accidentalem, valent promissiones, sed quandoque dissolvi possunt (II. Ap., XVIII, 2). Cfr. dicenda n. 1960. c) Contractae per metum *injustum, gravem et ab extrinseco incussum*; sponsalia enim sequuntur naturam matrimonii, quod metu contractum certe nullum est². — Dictum est: *per metum injustum*; quia si esset justus, non minus quam ipsum matrimonium valerent; *per metum gravem*; nam si esset levis, pariter valerent, juxta sententiam probabiliorum et communiorum, quia ille judicatur sponte contrahere, qui metum levem, cum repellere posset, non repellit³; *ab extrinseco incussum*; si enim metus oriretur ab intrinseco, v. gr. si quis promitteret ad declinandam solutionem aeris alieni, valida foret promissio (VI, 844; II. Ap., XVIII, 3).

Nec validae sunt promissiones contractae inter raptam et raptorem, eo tempore quo femina erat in raptoris potestate. (*Gasparri*, o. c. I, n. 58).

III. Mutua (si nempe est sponsalitia), i. e. a viro et a femina vicissim facta et acceptata. Unde, promissio matrimonii, etiam juramento firmata, non obligat, quamdiu non facta est a comparte repromissio: sponsalia enim non claudicant. Promissionis autem *acceptatio et repromissio* debent fieri *in continenti*, et hoc est contractui sponsalium speciale. — Promissio unilateralis, quae a comparte acceptatur postquam ab ipso professus de matrimonio ineundo actus fuerit, virtualiter includit *repromissionem* et fit bilateralis seu sponsalitia; item, si tum promissio tum acceptatio in *scriptis* declarentur (quemadmodum ad validitatem id nunc stricte requiritur pro nostris regionibus).

a) Si promissaria gratuitam et absolutam promissionem acceptet quidem, sed nondum repromittat, habetur solum promissio unilateralis, quae obligat sub levitanti, ratione fidelitatis (nisi promittens sub gravi se obligare significaverit). — b) Si promissaria *taceat*, dum fit promissio, acceptare quidem censetur, quia agitur de favore; sed ejus silentium *non sufficit* in casu an repromissionem, quia repromissio est onus, et in onerosis non valet axioma: « Qui tacet, consentire videtur ». — c) Communiter promissio non censetur gratis

¹ Non sunt naturaliter inhabiles ad contrahendum surdi vel muti, vel surdo-muti — ² Censent alii AA (v. gr. Aoldtn-SrhmtU, III, n. 528). jus canonicum *sola matrimonia* (et prob-Monein religiosam) ex metu gravi injuste incusso inita irritare. — Ad haec vero respondetur: 1° textum juris (*C. Ex litteris*, II, 1° despons, impub.) a canonistis non paucis et a Glossa in favorem sponsalium explicari 2° eorum, quae, ad invicem connexionem habent eandem esse rationem (nisi exceptio demonstratur). Et hoc idem Em. Card. Gasparri (o. v. I n. 67) adeo certum apparet, ut alibi non dubitet: « melius qui matrimonium irritat, irritare quoque matrimonii promissionem palam est ». — Attamen, juxta *Gasparrum* (I c.) si metus, etsi levis, *dedit rausum contractui*, jure Codicis irritat promissionem.

cl liberaliter facta, sed sub conditione : *si el altera pars sese vicis^im obliget*. Atque haec intentio, in dubio, est praesumenda (VI, 83G, 837).

1950. — IV. Signo sensibili (scriptura) expressa ; quia contractus inter homines non fit nisi signo externo. Et quidem :

1° *Spectato solo jure naturae*, consensus validus in sponsalibus non exprimitur necessario scriptura¹, sed exprimi potest :
a) Vel *verbis*, quae, si sunt dubia, interpretanda sunt secundum sensum obvium et locorum consuetudinem, vel etiam ex contrahentium intentione, *b)* Vel *signis*, v. gr., porrectione dexterarum, quando scilicet tales sunt circumstantiae, ut de valore signi dubitari non possit. De quo si dubitetur, favendum est libertati (VI, 840). *c)* Vel *opera parentum*, si nempe pater aut mater pro filio aut filia praesente et tacente promitteret : ut habetur ex jure sic dicente (C. un. § 2, *De spons, impub.*) : « Porro, ex sponsalibus, quae parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacite, aut praesentes fuerint nec contradixerint, obligantur ».

Advertendum tamen : hoc valere *pro foro externo*; nam, pro foro interno, filius non tenetur, si interne non assentitur, vel si se tantum negative habet : quia ad contrahendam aliquam obligationem requiritur positivus consensus ; — deinde hoc procedere solum in casu, quo *ipsi parentes* promittunt ; non autem si promittunt alii, licet sint tutores, nisi forte alicubi, sicut apud Indos, consuetudo vigeat, ut consensus exprimatur per alios ; — valere denique sponsalia a parentibus contracta *pro filio absente*, si hic de re certior, ea vel *expresse* vel *tacite* rata habeat (VI, 838, 869).

2° *Ex novo jure* (Can. 1017, § 1 et 2), signum unicum externum validi consensus in matrimonii promissione est *scriptura*, eaque subsignata *a partibus* et — vel a *parcho* aut a loci *Ordinario* — vel saltem *a duobus testibus*. Super his vero *notandum* :

a) Nomine *scripturae* intelligitur etiam documentum typographia, etc., excusum. — In scriptura autem, *ad validitatem*, apponenda est data, seu adscriptio diei, mensis et anni². Consulitur etiam adscriptio loci, licet dubitetur, ut ait *Gasparri* (1, n. 72), utrum ad valorem requiratur.

b) *Subsignanda* est scriptura *unico contextu*, cum *parcho* seu *Ordinario* aut cum duobus testibus ; nec sufficit ut scriptura, ab una parte cum *parcho* vel cum duobus testibus subsignata, ad alteram partem transmittatur, quae vicissim cum *parcho* vel cum duobus

¹ Cfr. *he Smtl* op. cit., n. 6. — ² S. Con^reu. Concilii, die 27 Julii 1908. ad dubium ¹ An ad sponsalium validitatem in scriptura sit apponenda data, seu adscriptio diei, mensis et anni ¹ respondit : l/Tirmabre Nihilominus *ΛοΜπι-sdimill* (III 530. nola 2) assero .cani conditionem post Codicem jam non esse ad «a/idifafrm Recte autem alii contradicunt, etiam *Cappello* (I. e. 89) ; \ *crmeersch-CrcusLTi* (Epit. II. 281) ; *Ga^parn* (o. c. I, n. 72).
-K

testibus subscribunt (S. C. 27 Jul. 1908, ad 1 et 2). Secus enim, nullus daretur testis *ipsius contractus* sponsalitii, sed tantum promissionis et acceptationis alterutrius partis (vide *Gasparri*, l. c. n. 73).

Quodsi « utraque vel alterutra pars scribere nesciat, vel nequeat, ad validitatem id in ipsa scriptura adnotetur, et alius testis addatur, qui cum parcho aut loci Ordinario, vel duobus testibus... scripturam subsignet ». Can. 1017, § 2. Quodsi vero aliquis, *nonnisi aliena manu ductus*, nomen apponere possit, vel *machina scribendi* utatur, distinguendum : Si ille, aliena manu ductus, active atque formaliter aliquid ad subsignationem conferat, is videtur valide subsignare ; quia homo ejusmodi, secundum communem usum loquendi, scribere dicitur. Si vero mero instrumento aequipararetur, nihil prorsus active conferens, vel quia methodum scribendi nullatenus edoctus foret, vel quia manum perfecta paralysi laborantem haberet, etc., is non videretur valide subsignare. Ille vero qui ad subsignandum machina scribendi uteretur, invalide subsignaret, tum quia talis *imprimere*, non *scribere* dicendus esset, tum quia modus ille subsignandi nullum prorsus signum authenticitatis praesefert. Haec de subsignatione intelligenda sunt ; quoad ipsam vero scripturam, nihil prohibet quin aliena manu exarata, immo et machina scribendi vel etiam praelo impressa adhibeatur. *Formula* quaecumque adhiberi potest, v. gr. « Infrascripti hisce litteris, subsignato Parcho... vel subsignatis testibus praesentibus, sponsalia ineunt. » Romae (data diei, mensis et anni), deinde nomina.

c) Nomine *parochi* hic veniunt, praeter *parochos sensu strictiori*, etiam *quasi-parochi*, deinde *vicarii paraeciales qui plena potestate paroeciali* sunt praediti, nonnunquam *cappellani* quoque *militum* (vide de his n. 2070).

Animadvertendum tamen : Parochus sponsalium minime quidem debet esse parochus proprius seu domicilii vel menstruae commorationis : possunt enim sponsalia celebrari coram quolibet Ordinario aut parcho, dummodo fiat *intra limites territorii* ejusdem Ordinarii vel parochi (S. C. C., 28 Mari. 1908, ad 7). Sed jus Ordinarii vel parochi loci in hac materia adeo proprium est, ut sponsalia nequeant valide contrahi coram aliquo, v. gr. vicario cooperatore, ab alterutro delegato (S. C. C., ibid., ad 6).

d) Quoad *testes*, in eis nulla qualitas requiritur ; sed possunt adhiberi quotquot, spectato jure naturae, capaces sunt testimonii ferendi et scripturae subsignandae ; etiam infideles, haeretici, feminae, etc.

s. C. de Sacram., die 12 Mari. 1910, ad 4, declaravit « quoad qualitatis testium, a Decreto A^o *temere*, nihil esse immutatum » (A. /1. o', II, p. 195). Ubi tamen catholici haberi possint, haereticos vel infideles adhiberi non convenit. — a) Quamvis contractus sponsalitius per epistolam iniri nequeat, nihil obstat quominus *per procuratorem* (hoc munus etiam femina assumere potest) perficiatur l. Conditiones sunt eadem ac pro matrimoniis per procu-

¹ Ita etiam Vol ¹Un-Schmitt (III, 532). Neuiint aliqui id fieri posse, quia re vera de procuratore silet ipM Codex, eum airt do promnoone matrimonii sed recto ita arsumnt.itur Cant <-i%p<irri (o. c I, n. 7f) ; N >n r.] dubium ellam matrimonii promissionem, sive unilateralem sive sponsalliam. ali le fieri pm-se sicut! ipsum matrimonium .. potest enim quis per alium tacere quod pot. st facere per seipsum... nisi id jure prohibeatur, et jure ininime prohibetur ». etc.

ralorein initis (n. 1972, II). Notandum tamen, procuratorem ea forma uti teneri (sed *procuratorio nomine* in fine subscribendo), quam pro validitate sponsalium servare debet mandans. Unde et conditiones pro subsignatione requisitas implere debet ; secus facile darentur fraudes. — *b)* Per Decretum *Ve temere*, art. 1, et can. 1017, manet «abrogatum jus speciale ante illud Decretum in Hispania vicens et ad American) latinam extensum, vi cuius ad valorem sponsalium requirebatur scriptura publice a notario subscripta ». S. C. de Sacram., 12 Mart. 1910, ad 7 (A. A. S., II, p. 195).

1951. — V. Futuri matrimonii, suo nimirum tempore ineundi. Consensus igitur *per verba de praesenti* inter puberes expressus (cum, obstante jure, pro matrimonio non valeat) nullam obligationem inducit neque jure naturae neque jure positivo.

VI. Inter personas habiles, nempe inter tales, quae matrimonium aliquando valide et licite inire valeant, cum promissio rei illicitae, vel impossibilis, sit de se irrita.

Quod si sponsalia contrahantur *obstante aliquo impedimento*, sic distinguendum est : 1° Si impedimentum est perpetuum, requirens dispensationem, et talis naturae, ut nec spondentium industria ii. e. voluntate) removeri possit, nec tractu temporis cesset, sponsalia sunt *invalida*. Ratio est, quia nemo promittere potest rem impossibilem vel illicitam. 2° Si est temporaneum, v. gr. votum temporaneum castitatis, vel si contrahentium industria removeri potest, v. gr. si pars acatholica ante nuptias promittit conversionem, sunt *valida*, et proinde matrimonium, cum jam licite contrahi possit, contrahendum est (II. Ap., XVIII, 7). Diximus : *ante nuptias*; quia relate ad eos qui inire intendunt matrimonium *mixtum proprie dictum*, major existit difficultas. Id certum videtur : eorum sponsalia sunt valida, si eveniunt *jam obtenta dispensatione*. Si autem inita fuerint ante dispensationem, applicanda sunt quae scribit S. OIT., 12 Dec. 1888 : « Sponsalia inter unam partem catholicam et alteram schismaticam, seu haeticam, illicita sunt atque adeo invalida, nisi praevia legitima dispensatione celebrentur ». *Coll. S. C. de Prop. F.*, n. 1696. — Cfr. etiam n. 1953.

1952. — Quaesitum, *an filii familias indigeant ad contrahendi sponsalia consensu parentum* ? Respondetur :

1° Ad *valide* contrahendum non requiritur eorum consensus, cum hoc nullo jure praescribatur. 2° Ad *licite* contrahendum requiritur ordinarie consensus parentum. Reverentia enim, qua prosequendi sunt, sibi exposcit ut in re tanti momenti eorum consilium exquiratur. Filii igitur, insciis parentibus contrahentes, peccant plus minusve graviter, pro diversitate circumstantiarum. A fortiori peccatum committunt filii, si sponsalia ineant parentibus juste contradicentibus, v. gr. ob orturum ex tali matrimonio familiae dedecus aut scandalum ; atque ideo sponsalia hujusmodi, tametsi juramento firmata, *non obligarent*, quia promissio esset *de re illicita*, juramentum autem non potest esse vinculum iniquitatis h

Dicitur *ordinarie requiritur consensus* ; nam filius non tenetur obedire parentibus, si contradicant *irrationabiliter*, v. gr. si matrimonium prohibeant, vel

¹ Ad parochum quod spectat, illi certe In casu non licet subscribere contractui sponsalitia Vide infra normas pro matrimonio traditas (n. 1972, IV).

si illud cum persona indigna praecipiant (VI, 849 ; II. Ap., l. c., 10). — Sufficit etiam consensus rationabiliter praesumptus, v. gr. si pater adeo distet, ut non possit commode certior reddi de contrahendis sponsalibus, quae ejus approbationem habitura fuisse judicantur.

1953. — *Divisio*. Promissiones matrimonii sunt : 1° *Sollemnes* seu *publicae*, quae fiunt coram paracho aut testibus ; vel *privatae* seu *clandestinae*, quae solo contrahentium consensu vel coram parentibus ineuntur. — In novo jure (quoad eos qui hoc jure reguntur), promissiones clandestinae nullius sunt valoris.

2° Sunt *absolutae*, quae absque ulla conditione perficiuntur ; vel *conditionatae*, quae sub aliqua adjecta conditione fiunt. Dantur etiam sponsalia *poenalia*, in quibus nimirum adjicitur poena a recedentibus solvenda. Vide dicenda n. 1955.

Quod sponsalia *sub conditione* fieri possint, certum est. Certum etiam, quod si duo, impedimento dispensabili obstricti, sponsalia ineunt, conditio de petenda dispensatione tacite apposita intelligitur illi, 650). Semper autem apposita subintelligitur conditio : *nisi status perfectior eligatur*.

De diversis *conditionibus* quae apponi possunt, diverse, pro earum varietate, dicendum est, et quidem : 1° Si conditio est *de praesenti*, sponsalia sunt statim vel valida vel invalida, prout conditio verificatur vel non verificatur. 2° Si conditio est *de impossibili*, sponsalia sunt nulla, quia appositio conditionis impossibilis denotat naturaliter dissensum, potius quam consensum, nec habetur favor juris positivi, ut fit pro matrimonio. 3° Si conditio est *de futuro necessario*, habetur pro completa, ac proin sponsalia sunt illico valida et sortiuntur suos effectus. 4° Si conditio est *de futuro contingenti* atque *honestae*, sponsalia fiunt absoluta, adimpleta conditione, nec novus consensus requiritur ; nam qui datus est ab initio sufficit, dummodo permanserit. Ex hujusmodi autem sponsalibus enascitur obligatio attendendi *ad conditionis adimplementum* ; quae quidem obligatio adeo urget, ut posteriora quaevis sponsalia, prioribus nondum dissolutis, reddat invalida. Appositae conditioni renunciatum censetur, si sponsi, illa adhuc pendente, in congressum venereum convenerunt (Ex cap. *Per tuas*, de cond. appos.). 5° Si conditio de futuro contingenti est *inhonesta*, non enascitur inde obligatio exspectandi eventum, cum inducat ad peccatum ; atvero adimpleta conditione, valent sponsalia.

Quaesitum In, *obstante aliquo impedimento, valeant sponsalia contracta sub conditione*, si Papa dispensare eiut ? — ■

Jlesp. Ihst. 1° Si impedimentum sit tale, ut Papa *nunquam* vel *raro* in eo dispensare soleat, aut si *justa causa* ad dispensationem impetrandam *desit*, non

valent sponsalia ; quia sunt de re impossibili. 2° Si vero agatur de impedimento, in quo Pontifex *possit* et *soleat* dispensare, simulque habeantur *rationes sufficientes* ad petendam et impetrandam dispensationem, valent sponsalia, prout diximus de sponsalibus initis sub conditione possibili et honesta. Tñde licet non sint absoluta, inducunt tamen absolutam obligationem petendi dispensationem canique exspectandi ; hac vero obtenta et partibus significata, sponsalia firmanur absque novo consensu, modo consensus ab initio praestitus adhuc perseveret. — Quod si altera pars, ante conditionis verificationem, nova sponsalia iniret, haec forent invalida, cum esset promissio de re injusta, quae non obligat. Ita sententia communior et verior (VI, 859 et HI, 650). Huic sententiae non obstare videntur leges et decisiones S. C. C., quas allegat opposita sententia (cfr. *Wernz*, Jus Deer., IV, n. 95) ; quia, sicut legenti facile patebit, intelligendae sunt de casu, in quo aut non solet Papa dispensare, aut non adest dispensandi causa, aut alia occurrunt specialia rerum adjuncta, quae promissionem illam infirmant. Vide *Gasparri* (o. c. I, n. 82 seqq.) qui concludit : « Hanc alteram (i. e. eam quam tenemus) sententiam nos *veram* putamus, quia rationes allatae rem revera *extra dubium* ponunt ». (L. c. n. 84).

Articulus II.

De effectibus promissionis matrimonii.

1954. — **Principium.** Matrimonii promissio, si est valida, inducit utique in foro interno obligationem ad matrimonium contrahendum. Porro matrimonium contrahi debet vel tempore statuto, vel quam primum altera pars id rationabiliter petierit. Cfr. can. 1017, § 1 et 3. Ratio horum est, quia promissio matrimonii est revera aliquis contractus : unde ex eo exsurgit jus, cui vera respondet obligatio adimplendi. Diximus :

1° *Si esi valida* ; jamvero, in nostris regionibus promissio matrimonii *in utroque foro* invalida est, nisi in scriptis facta fuerit cum formalitatibus supra indicatis. Can. 1017, § 1.

2° *In foro interno* : ex hujusmodi enim promissione (ut dicit expresse § 3 can. cit.), « licet valida sit nec ulla justa causa ab eadem implenda excuset, non datur *actio ad petendam matrimonii celebrationem* ; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debeatur ». Ratio horum, est quia hujusmodi matrimonia coacta communiter infaustum exitum habent. Hinc imponitur fidei fractori congrua poenitentia, sci. obligatio ex justitia ad damna, si qua debeantur, reparanda *in utroque foro* existit ; invitus tamen non compellitur ad *contrahendum matrimonium* vi actionis externae, licet non desit obligatio, saltem ex virtute fidelitatis, *in foro interno*.

Ex Resp. Commissionis Pontif., 3 Jun. 1918 : Fracta fide sponsalitia, non admittitur actio de justa vel injusta causa dissolutionis. Insuper actio reparationis damnorum (quae est mixti fori) non suspendit matrimonii celebrationem. A. A. 5., X, p. 345.

a) Monet S. C. de Prop. Fid., 13 Apr. 1807 : Ne matrimonia diutius quam ad annum post inita sponsalia protrahantur ». b) Si altera pars ex oblivione, verecundia, vel simili causa non peteret (ul praecipue in feminis evenit), tene-
tur tunc sponsus de se sin? petitione matrimonium contrahere, cum commode possit. — E converso, si altera pars, cum commode possit petere, tacet, tum ipsa videtur dilationi consentire. 5. *Alph.*, VI, 845, 846 '.

Corollarium. Promissio matrimonii, si est valida, importat jus ad hoc ut corpus sponsi (sponsae) non reddatur usui conjugali ineptum vel notabiliter minus aptum, ut recte notat De *Sinet, op- cit.*, n. 24. — Praeterea reddit invalidas *novas promissiones, prohi- betque nuptias* cum alia persona. Posteriora igitur sponsalia (donec priora non fuerint legitime soluta) sunt omnino *irrita* ; etiamsi fuerint jurata, vel ipsis copula accesserit. Nec aliter decidendum, casu quo secunda sponsa priora sponsalia ignoraverit : res enim un-
debita, non potest alteri tradi, et sic promissio facta secundae sponsae est nulla (VI, 848).

a) Quaerunt AA., an prior sponsa sic delusa *jure suo cedere* debeat, ne altera gravissimum damnum patiatur. — *Resp.*: Non constat de obligatione. Caritas utique hoc exigere videtur ; attamen, nonne secunda levitati suae imputare debet, quod hujusmodi damnum patiatur ? Vide A. *Alph.*, l. c., et II. Ap., XVIII, 9.

b) *Fidem sponsalitiā* juvenes propenso animo servant oportet, eo quod, ea servata, crescit mutuus amor mutuaque existimatio. Atvero peccata contra hanc fidem commissa non induunt diversam speciem, ut supra notavi-
mus n. 774 et 782.

1955, — Quaesitum. *Quid de arrhis sponsalibus, necnon de poenarum adjectione, censendum sit?* a. v., quid juis, si agatur de *sponsalibus poenalibus?*

Resp. 1° *Arrharum* nomine veniunt res. quas unus ex sponsis, vel uterque alteri tradit in contractorum sponsalium tesseram, et in matrimonii ineundi pignus. Earum traditio *nullo jure prohibetur*. — Sponsalibus autem *juste* dissolutis, debent restitui. Quod si altera pars *culpabiliter* a fide data recedat, ipsa non solum amittit suas arrhas, sed tenetur semper acceptas restituere, et reficere omnia damna, quae ab hoc suo recessu oriuntur (VI, 854 ; II. Ap., l. c., 11). Idem dic de muneribus, quae intuitu matrimonii facta sunt, nisi sint minoris momenti et non sequatur reclamatio (*Lehmkuhl*, II, 848 ; *Gaspary*, I, n. 88 seq. et 90 nota 1).

2° *Poenā conventionalis* est pactio sponsalibus adjecta, qua sponsi sese invicem obstringunt ad poenam, seu certae pecuniae summam solvendam, si promissis non steterint. — Differt *ab arrha*, in eo quod haec actualiter tra-
ditur, et poena promittitur. quodque communiter arrha in exigua quanti-
tate, poena autem in majori constituitur, cum quisque sit ad promittendum prior quam ad tradendum. Jam vero : a) Adjectio poenae a resiliente sol-
vendae. *sive is juste sive injuste recedat*, est omnino *illicita* atque *INVALIDA*, cum tali- stipulatio laedat libertatem matrimonii, ideoque a jure reprobetur.

' Illic <b> tota <pi>ustione &bliytiou quam intbieunl sponsalia 'aluta, notare volumus, Em Card. docere contri &ure (ut <p>. ia vtiir) Hcirklatorecm crclesiaslicum.^ suppresso>.. nvhrtr p vel »'»<r ipsam irravrin conscientiae obligatlpnem ex virtute &h tirtr &arti n &h n' & ur retat h'i Jud partie innocentis (o. c. l. n. 99 el Γ0Λ

• Haque, in tali casu, qui justo recedit, non tenetur ad praefatae poenae solutionem, livet promissionem juramento oblirmasset. Et si poena unquam soluta sit. (pii eam exegit, tenetur ad restituendum, uti sentit probabilior opinio ; quia illi nullus titulus est, quo eam sibi retineat, dum lex omnino irritat talem promissionem ». *b*) Quoad promissionem poenae *ab injuste resiliente* solvendae, disputatur. Juxta probabilem sententiam est *licita*, cum nec jure naturali nec jure positivo prohibeatur. Non prohibetur *jure naturali*, « eum aequum sit subjici poenae eum qui injuste recedit ; libertas autem, quae in matrimonio requiritur, est libertas rationabilis, non irrationabilis ; alias nunquam posset judex censuris aut carcero cogere sponsos ad contrahendum ». Nec prohibetur *jure positivo*; nam dispositio juris debet intelligi de recessu justo, non autem de injusto (VI, 853 ; II. Ap., XVIII, 11). Atvero, cum opposita sententia etiam probabilis sit, non potest injuste resiliens ad poenae solutionem cogi ; sed solutione facta, licet parti innocenti acceptam pecuniam retinere. Ita quoque *Cappello* (o. c. n. 103), et Card. *Gasparri* (I, n. 92) qui putat, ultimam sententiam, *post Codicem*, majorem obtinuisse probabilitatem.

Articulus III.

De dissolutione promissionis matrimonii.

Non per solam mortem alterius partis, uti fit in matrimoniis, sed per varias alias causas dissolvuntur matrimonii promissiones, quae in contractu natura sua solubili consistunt.

Inter causas, quae dissolvunt promissiones matrimonii, *jam non numeramus dispensationem S. Sedis*. Ratio est, quia ex sponsalibus non amplius oritur proprie et stricte canonicum impedimentum : unde Ecclesia hanc materiam potius relinquit ex solo jure naturali solvendam h Si promissioni addatur jusjurandum, de hoc utique (ex can. 1320) dispensatio expeti potest, sed Ecclesia eam non concedit, nisi id requirat ratio boni communis.

1956. — *Principia*. I. Matrimonii promissiones dissolvuntur per mutuum consensum. Nullo enim jure (ne novo quidem) obstante, possunt partes reciprocam, qua tenentur, obligationem sibi invicem remittere. Qui autem ad contrahendum requirebatur consensus, hic idem requiritur ad solvendum : consensus nimirum voluntarius et liber, ita ut nec dolo, nec vi, nec metu extorqueatur. Attamen non requiritur ut dissensus in scriptis manifestetur. — Dissensus si utrinque datus fuerit, sponsalia statim solvuntur, licet fuerint juramento firmata ; idque non solum valide, sed etiam licite,

! Non desunt tamen qui dispensationem S. Sedis adhuc inter causas dissolutionis sponsalium numerant, v. gr. *Jje Smet*, op. cit., n. 3° 3.; *Aertnys-Damen*, II, n. 662. Illorum tamen sententia ob rationem adductam non probatur ; licet et nos admittamus, competere > Ponti/ ci facultatem dispensationis juris naturali improprie «lictae, ita quidem ut necessario pro *ralidiiutt ärtu* Justa causa requiratur (cfr. etiam *Cuppe//o*, II! !<»>. Apposite Lav de re scribit Card. *Gasparn* (<>. c. I p. 107) Antiquo jure I)P. inter Causas solutionis *qñom* recensebant et dispensationem a Rom. PonHfice concessam, *ed* Jure Codb ist earn praetermittimus quia a reparatione damnorum, si qua debeantur Rom Pontifex nec *äbpen* nec dispensaie potest a Icviautemoblglatloneexvirlutc. fidelitatis nun cur petatur pontificia dispensatio. .

si adsit rationabilis causa ; secus enim esset saltem veniale. Ita communiter (VI, 855).

Mutuus autem resiliendi consensus habetur : vel 1° quia intercessit nujllio voluntatum ; vel 2° quia sponsalia inita erant sub resolutive aliqua conditione, quae dein verificata est; vel 3° quia erant inita cum conditione contrahendi matrimonium determinato tempore, quod jam elapsum est (VI, 807, 868). Si cesset ex mutuo consensu obligatio promissionis matrimonii, jam nulla erit obligatio reparandi damna forte debita, seclusa conventionespeciali (vide *Gasparri*, I, n. 108). , 'Λ»

1957. — II. Matrimonii promissiones dissolvuntur per electionem status perfectioris. Ratio est, quia sub tacita conditione initae censentur : *nisi status perfectior eligatur*, ut jam notavimus. Quare et hunc una pars, absque alterius consensu, eligere potest (VI, 869; II. Ap., XVIII, 22, 26). — Super his *notetur* : 1° *Ex toto, pro utroque parte*, extinguunt obligationem sponsalium : *ipsa professio religiosa et susceptio ordinis sacri*. Ratio : hic status de se perpetuus nequit componi cum sponsalium executione. 2° *Pro parte dimissa*, extinguunt obligationem sponsalium : *ingressus (alterius partis) in Religionem ; votum ingrediendi Religionem ; susceptio ordinum minorum ; votum denique perpetuae castitatis*. Ratio est, quia, qui haec eligit, cedit juri suo.

Quaerunt AA., utrum *altera pars, aequae ac pars dimissa, liberetur*. Et videtur affirmandum. Ratio est, quia contractus sponsalitiis sub conditione initur : *nisi status perfectior eligatur*. Hic autem vovens eligit statum perfectiorem. Adest praeterea decisio S. G. G., 5 Mart. 1701, quae dicit : Votum castitatis aut suscipiendi sacros ordines, per electionem melioris status, irritare sponsalia, etiam juramento firmata. Cfr. A. *Alph.*, VI, 873 ; ed. G., IV, p. 52 ; IFerns, IV, n. 113 ; *Gasparri*, I, n. 123. — Ex hoc sequitur, confessarium non posse exigere a poeniterite, qui a novitiatu egreditur, ut ad priora sponsalia redeat. Ita dicendum, saltem si ingressus in Religionem, vel voluntas ulterius progrediendi in receptione ordinum sacrorum, *volo* firmentur. Si quis enim (excluso voto) simpliciter sibi proponit Religionem ingredi, studiis theologicis in seminario vacare, quaestio est, utrum adsit *vera electio status perfectioris*, electio nempe quae firmitatem in se includat. In his ergo casibus, potius concludi debet, quod tantum *suspenditur* obligatio promissionis matrimonii et quidem pro *utroque parte* (*Gasparri*, I, n. 123).

Quid autem si post initium novitiatus, post receptionem tonsurae, etc. statim pars recedat a proposito, deserens perfectionis statum ? *Promissionis* obligationem fuisse etiam pro parte recedente extinctam, putat *Gasparri* (l. c.), dum alii contrarium tenent (cfr. *Wouters*, II, n. 678 in fine). Utique remanet obligatio reparandi *damna* obvenientia (vide *Gasparri*, l. c.).

1958. — III. Matrimonii promissiones dissolvuntur per quodcumque impedimentum, quo promissum matrimonium redditur illicitum vel invalidum. Nulla enim obligatio ad tale matrimonium contrahendum dari potest. Jamvero (praeter electionem status

perfectioris, de qua jam egimus), solent *tria* ejusmodi *impedimenta* enumerari, videlicet : impotentia perpetua, matrimonium valide etsi illicite contractum, et dissensus parentum.

1° Per impotentiam perpetuam, quae in alterutro sponsorum supervenit, solvuntur omnino sponsalia, cum promissum matrimonium fiat absolute impossibila. Cfr. dicenda n. 2008.

2° Per matrimonium validum, ab altera parte contractum, jam pars *innocens* fit libera, ut patet.

Quoad pariem vero culpabilem, sententia (judicio S. Alphonsi) absolute probabilior docet, obligationem non exstingui, si altera pars exspectet; sed solum *suspendi*, ita ut, soluto matrimonio, teneatur ad implenda priora sponsalia.

Ratio est, quia nullo jure probatur, quod sponsalia per matrimonium subsequens omnino irritentur : non jure positivo, quia nullibi hoc habetur ; non naturali, quia hoc lanium postulat, ut, durante matrimonio, prior obligatio non obstringat » (VI, 875 ; 1 El. qq. ref., n. 89). Cfr. *Vind. Alph.*, P. VII, q. 2. Praeterea, sicut pro debitore, qui culpabiliter se reddidit impotentem ad solvendum, obligatio solutionis solum suspensa manet (cfr. dicta n. 1017) ; ita etiam in nostro casu. — *In praxi* tamen, suadendum est parti innocenti ut juri suo cedat, ob graves difficultates ex consecutione sui propositi orituras ; sed *de se* pars *innocens*, ut ipse Card. *Gasparri* (l. n. 124) fatetur, « jus conservat et ad matrimonii celebrationem et ad damnorum reparationem, si qua debeantur d.

3° Per dissensum parentum dissolvuntur aliquando sponsalia, quoties scilicet *juste* dissentiunt : v. gr., quia matrimonium vergeret in dedecus familiae, cum nemo possit obligari ad exsequendam rem injustam ; vel magna scandala orirentur inter propinquos, etc.

1959. — IV. Matrimonii promissiones dissolvuntur, unice favore partis innocentis, per actum quemcumque quo altera pars fidem sponsalitiā fregisse censetur. Etenim, fidem frangenti fides servari non debet. Pars innocens igitur omnino liberatur : 1° si altera pars nova sponsalia, etsi invalida (vel matrimonium civile eum alia), contrahat : 2° si nimis differat matrimonii celebrationem, v. gr. ad triennium, vel contra prudentis arbitrium ; 3° si alio transferat suum domicilium : talia enim adversantur fidei sponsalitiae (VI 866). Cfr. S. C. (', 12 Dec. 1885 (ap. *Monil. eccles.*, t. 4, p. 244).

Ad *tertium* notamus, partem innocentem certe liberati, si alter post sex menses non redeat. Ita ex S. C. C., die 2 Oct. 1723 (ap. *Leitner*, ed. 2, p. 505).

1960. — V. Matrimonii promissiones dissolvuntur per mutationem notabilem, quae ipsis jam contractis supervenit, et quae ab eis consualiter deterruisset, si fuisset a principio praevisa. Atque idem dicendum, si *rerum stultis*, ab illo qui fuerat cognitus, *diversus* repe-

ritur. Ratio universalis est, quia, ut traditur in (vol.) jure(c. *Quinai modum*, de jurejur.), promissio sponsalium intelligitur facta, rebus in eodem statu permanentibus ; idque, ut docet ò'. *Thomas* (4, Disl, 27, q. 2, a. 3), ne conjugium perpetuam inter contrahentes displicentiam pariat, aut infelicem exitum sortiatur.

Si vero ignorantia mutationis seu error fuit *mere concomitans*, nec proinde contractus causa, sponsalia non solvuntur. — In dubio autem, an defectus (si cognitus fuisset) sponsalia impedivisset, impediturus fuisse praesumitur, si revera, i. e. judicio prudentum, esi gravis in se ac notabilis ; vel etiam, ut ait *Gaspard* citans Inslr. episc. Austriae (I. η. 119), «si merito praevideatur in hoc rerum statu matrimonium fore infaustum ».

Notabilis mutatio in pejus, ex qua sponsalia licite dissolvi calent, potest, quadrupliciter contingere, videlicet :

1° In bonis animi, v. gr. quando sponsus deprehenditur ebriosus, lusor, blasphemus, impius (praesertim erga parentes), homo asper et durus moribus vel saevus, rixator ; quando atrox delictum, v. gr. homicidium, grave furtum commisit, in haeresim incidit, etc. Etenim, haec plerumque siiliciunt, ut contractum jam matrimonium solvatur quoad habitationem ; multo igitur magis sufficiunt ut illud non contrahatur ; quia « turpius ejicitur quam non admittitur hospes ».

De FORNICATIONE *superveniente autem vel noviter detecta*, haec notanda sunt. Si fornicatio *subsequitur* sponsalia, cilicii duo : frangit datam fidem, et reddit partem, quae ea se coinquavit, vilior ; si sponsalia *praecessit*, posteriorem lanium et tectuni parit. Communiter, hoc crimen multo majori vilitate sponsam, quam sponsum afficit. Quare dicendum : a) *Ob fornicationem antecedentem* potest sponsus sponsam dimittere ; non autem viceversa, nisi foris sponsus prolem ex alia habuerit, vel nisi, propter sceleris frequentiam, huic vitio deditus cognoscatur. b) *Ob fornicationem subsequentem* pars innocens (sive sponsus sive sponsa) potest similiter partem ream dimittere, ob non servatam lidem sponsalitiam. Si *uterque* fornicando fidem alteri fregit, habetur delicti compensatio, et neuter idcirco recedere potest. Sed sponsus (non sponsa) potest ex alio titulo resilire, ex hoc nempe quod sponsa reddita est ex fornicatione notabiliter vilior, idque etiamsi fuisset vi oppressa, vel ex gravissimo metu ad consentiendum inducta. Potest pariter dimitti sponsa, quae se impudice tangi ab alio permisit ; non vero ob similia sponsus, nisi merito timeri possit, ne sponsae non sit lidem servaturus (VI, 860, 86? 11 Ap., XVIII, 18). Ita quidem, si rem dijudicare velimus secundum communiter contingentia. Ast juxta sententiam Card. *Gaspard* (I, n. 112), si uterque fornicetur, solvuntur sponsalia pro utraque parte, quia *fidem datam* violavit utraque ; quam sententiam dicit *in praesentia esse servandam*, praesertim cum etiam spiritui *Codicis* respondeat.

- Jv

2° In bonis corporis, v. gr. si alterutri gravis superveniat deformitas, caecitas, abscissio membri, morbus habitualis et contagiosus ; modo de his prudens saltem habeatur suspicio.

3° In bonis fortunae, v. gr. si detegitur sponsam non habere dotem ; si sponsus fecit bonorum ant officii, quo sustentabatur, iacturam ; si alteruter vergit ad inopiam, vel exhaereditur a parentibus : modo de his et similibus prudens saltem suspicio habeatur.

4° In bonis famae, v. gr. si sponsus per sententiam iudicis ad gravem poenam condemnatus fuerit ; vel si detegatur in regione non incolumem esse ejus famam. — Ob ejusmodi igitur notabiles mutationes in una parte, potest altera pars resilire. Quod si resilire nolit, nec parti mutationem passae recedere licet, nisi forte mutatio onus matrimonii notabiliter gravius redderet (VI, 863 ; H. Ap., l. c., 19).

Haec de mutatione *in pejus*. Si vero mutatio facta esset *in melius*, puta si alterutri opulenta haereditas insperate obvenit, communissima sententia docet, hanc mutationem praecise *in se* non esse causam sufficientem cur pars fortunata a sponsalibus resiliat, cum ipsa decepta non sit in conditione alterius partis. Attamen, si sponso ex haereditate obvenit magnum praedium, ad cujus administrationem praesens sponsa non esset apta, certe poterit resilire et aliam sponsam eligere.

Quaesitum. *An pars laborans occulto defectu, sufficienti ut solvenda sponsalia, teneatur illi, manifestare ante sponsalia, vel eis iam contractis, ante matrimonium ?*

Itesp. Dist. 1° Si defectus est *perniciosus*, reddens matrimonium invalidum, vel alteri odiosum et damnosum, uti morbus contagiosus, venereus, aut infamia ex delicto, si v. gr., sponsa ex alieno concubitu sit praegnans, si sponsus aere alieno gravetur : debet *recedere* vel defectum *manifestare*, nisi et altera pars eodem pernicioso defectu laboret. « Kalio est, quia sicut peccat contra justitiam, qui alteri vendit, merces noxias credenti bonas, ita a fortiori, qui cum pernicioso defectu vult matrimonium contrahere ». Si igitur defectum manifestare nolit, debet a contrahendo abstinere 2.

¶ Alii aliqui auctores qui putent, non esse improbable In casu notato jus resiliendi ex parte illius qui inexpectatam pinguem fecit haereditatem (H. Ap. II n. 674) ; sed merito contradicit *Caspani* (l. c. 116), et etiam *S. Alphansus* (VI. 876) tandem scribit : ...a qua (sententia quam vocal communissimam) revera abscedere necunquam ego consulere audeam « — Quoad qui *phtysis* laborant duplex quaestio est solvenda : a) An iste morbus sit *sufficient dissolvendi sponsalia*? Et respondendum est *affirmative* ; quia verilicantur. in casu, quae Mipra evolvimus, — b) An debeant phlysi laborantes *a contrahendo matrimonio abstinere*. Alii inani quidam (ap. *Imi du Cl.*, 1910, p. 880), a medicorum assortis plus aequo commoli. Id tamen, salvo meliori iudicio nimium rigorem sapientis. Aliud enim est, matrimonium contrahere ; aliud, matrimonio uti. Si praefati aegrotantes intendunt jure suo caute et moderate uti, num aderit periculum proximum infectionis pro parte sana? Ceterum, quoad prolem norunt omnes, haereditatem morbi haud raro per saltum procedere. Cfr. *Antonelli* Med. past., ed. 2. II, n. 802. — Duo tamen nobis hac in re probantur : 1° qui occulte laborant gravi illo phtysis morbo, si matrimonium contrahere intendunt, debent manifestare hunc defectum. positum ponendis (ut sub *dist. 1** diximus) : i* ut cesset pro una parte obligatio sponsalium, sicut *probabilis* suspicio de gravi phtysis morbo quo altera pars laboraret. Vide *Casyam*, I. n. 121.

2° Si defectus non reddit nuptias noxias, sed tantum *minus aptibiles*, v. gr. si sponsa falso putatur virgo, dives, pulchra, non licet quidem sponsae fingere se a defectu esse immunem, sed nec tenetur *illum manifestare*. « Ratio, tum quia est consuetudine jam receptum, ut non sit obligatio tales defectus alteri manifestandi : tum quia nemo tenetur propalare suum defectum cum propria infamia, si non laedat jus alterius ». *S. Alphonsus*, VI, 864, 865.

Advertit tamen S. Doctor, dissimulationem defectus, quamvis illicita non sit, *non expedire*, si prudenter timendum sil, ne post contractum matrimonium detegatur et causa fiat discordiarum.

1961. — Pro praxi. De modo et effectibus dissolutionis sponsalium quaedam addenda sunt : 1° *Resiliendi jaculius*, de qua superius diximus, ita est accipienda, ut si pars innocens cognito suo jure, nihilominus sponsalia ratificet, verbis vel factis, non possit amplius resilire, eo quod juri suo renuntiasset censenda sit. 2° Si causa resiliendi est omnino certa, potest quisque *proprio jure* resilire, quin requiratur interventus auctoritatis ecclesiasticae quae negotium examini subjiciat. 3° Si una pars sine ulla causa et omnino injuste resiliat, incassum, expeteret pars altera interventum auctoritatis ecclesiasticae quae ad celebrandum matrimonium renitentem cogeret. Ut enim jam supra n. 1954, 2°, diximus, ex can. 1017 § 3, in casu dissolutionis sponsalium *datur tantum nodo actio ad reparationem damnorum*, si qua debeatur. Non autem negamus aliquam *obligationem etiam*, subsistere ad contrahendum matrimonium (cfr. *Sebastiani*, Summar. cd. 3, n. 533, nota 1). Quare res posset ad *Ordinarium*, deferri, sed *non eia judiciali*.

Licet dispositionibus Codicis circa sponsalia *non sit vis retroactiva* (quare sponsalia *antea* valide inita, remanebant *valida*), at tamen non amplius datur actio pro iis ad petendam matrimonii celebrationem, sed tantum ad reparationem damnorum, ut supra diximus. Ita e. dec. Commis. Pont. 2 Jun 1918 f.-l. .1. A. X, 1918, p. 346).

CAPUT II

De natura matrimonii.

S. Thomas, Suppi. q. it-3 ; *S. Alphonsus*, VI u. 879 ; cd. G., IV, p. 59 ; II. Ap., XVIII, n. 28 ; *Leonis A III* EpDL encyclfca *Arcanum*, 10 Febr. 1880 ; *Sanchez*, l. 2, dls. 5 et 6 ; *Salmanlicenses*, (r. 9, c. 3 seqq. ; *Benedictus XIV*, De syn., c. 12-14 ; *Perrone*, De malnm. Christiano ; *Leitner*. Lehrbuch des kalh. Ehrebt.cs, cd. 3, p. 48 seqq. ; *Pohl*, Lebrbuch der Dogm., l. H2 vol 3, p. 6 & 8 ; *Herrmann*, II, 1894 ; *De Smel*, De spons. et malrim., n. 75 ; H 'rnr-Vtda/, V. 21 seqq. ; *Gatparri* de matrim. I q. 1 seqq. ; *Merhelbach*, III, n. 744 ; *Vouters*, II, n. 700 ; *Castillan* mariag et divorce in Diction. ApoJog. III, p. 87 ; *Chretien*, de matrim. p. . setpi, ; *Capp. lio* de niatrim. q. 1 seqq. — Praesertim consulatur Encyd. Pii PP. XI : *connubu* pars I (A. l. s. X\H, 1930. p. 541 seqq.).

Agemus : 1° De notione matrimonii ; — 2° de elementis constitutivis sacramenti matrimonii ; — 3° de proprietatibus matrimonii.

Articulus J.

De notione matrimonii.

1962. — Definitio. Matrimonium ', *ut contractus*, definitur : *Viri el mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas individuum vitae consuetudinem relinens*. Ita *Catech. Rom.* (l. c. n. 3), juxta *S. Augustinum*, *S. Thomam* (Suppi, q. 44, a. 3) et ipsum *jus romanuin* (Inst. 1, c. 9). Ex *Codice* (can. 1081) posset definiri : *Contractus (pio utraque pars habilis tradit et acceptat jus in corpus, perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem*.

1° *Est conjunctio maritalis*: scii. mutuus fit nexus virum et mulierem devinciens, per consensum *de praesenti* expressum (matrimonium *in fieri*), quo uniuntur ambo sibi invicem, concedendo mutuo sibi jus in corpus, scilicet in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem. 2° *Inter legitimas personas*: quibus verbis indicantur *subjecti conditiones*, quae tales sint oportet, nt contrahentes nulla lege a contrahendo matrimonio impediantur. 3° *Individuum. vitae consuetudinem retinens*: essentielles enim haec verba indicant matrimonii *proprietates*, nempe unitatem et indissolubilitatem.

Contractus ille a Christo Domino insignitus est dignitate sacramenti, ita ut inter baptizatos validus contractus et sacramentum sint necessario una eademque res (cfr. can. 1012).

Itaque, pro baptizatis, ad definitionem traditam, haec verba addantur : *elevata a Christo Domino ad dignitatem sacramenti*2. 'fune enim accurate habetur, *quid sit sacramentum matrimonii* (cfr. *Catech. cathol.* Card. Gaspard, p. 229 ; et n. 1964 seq.).

Divisio. Matrimonium vario modo distinguitur; *in specie* vero :

1° In legitimum, ratum et consummatum. *Legitimum* tantum illud dicitur, quod a inter non baptizatos valide celebratum » habetur (can. 1015), § 3) ; *ratum* (tantum), quod inter baptizatos quidem habetur, et validum est, sed nondum consummatione com-

1 Solent auctores inquirere de significatione *originationis* verborum : Matrimonium, connubium, nuptiae, conjugium, uxor. En breviter quae passim traduntur: *matrimonium* venit a *mater*, tum quia mater semper certa est (non paler) tum quia infans maxime indiget curis matris ; *connubium* et *nuptiae* veniunt a voce : *ob-nubere*l. c. tegere, velare, quia caput mulierum tunc flammeo seu velo coloris flammae cooperiebatur ; *conjugium*, i.e. quasi *communi jugo* duo vinciebantur; *uxor* a: ungo, sci. solium ungebat domus mariti Ipsa mulier, (tum in cam deducebatur, < ad mala omnia (ut putat *Gaspard*, I, q. 1 in fine) avertenda . — 'Si specietur matrimonium, non in *fieri* sed in *facto esse*, tunc dicitur esse contractus ipse Jam celebratus qui permanet tum cum consensu praestito tum cum juribus et obligationibus Inde habitis. De essentia matrimonii sive in *fieri* sive in *facto* ess., dicemus n. 1963. Notat autem *Ga^parn* (I, n. 2), « illud . *conjunctio* (in supra citata definitione) utrumque Indicare ». De hac eadem distinctione agit *Pius PP. XI* in Encyd. *Casti connubu*, referens etiam verba *S. Bellarmini* (A. A. S. XXII, 1930, p. 583).

pictum (*ib.* § 1) ; *ratum et consummatum*, si inter conjuges (baptizatos) locum habuerit conjugalis actus, ad quem natura sua ordinatur contractus matrimonialis et Quo conjuges fiunt una caro (*ib.*), Utique etiam hoc casu de matrimonio *valido* agitur ; et notat Gasparri (1, n. 43), in *Codice*, c. 1075, *legitimum* quoque vocari matrimonium validum inter *baptizator* aut inter *baptizatum et non baptizatum*.

a) Matrimonium quoque legitimum *infidelium* potest fieri consummatum ; manet autem *legitimum tantum*, non obstante etiam *unius* partis baptismo. Per *utriusque* baptismum, censetur fieri *ratum*; sed tunc, ut censet *De Snut* (n. 333, fin.), deberet vocari : *consummatum et ratum*, b) Copula quae *matrimonium praecedit*, non efficit ut illud dici possit consummatum (VI, 879).

2° In verum et putativum. *Verum* est illud, cujus omnes conditiones objective consistunt. *Putativum* dicitur matrimonium in se invalidum, si in bona fide ab una saltem parte celebratura fuerit, donec utraque pars de ejusdem nullitate certa evadat. (Can. 1015, § 4.

3° In canonicum et politicum (seu civile). *Canonicum* appellatur illud, in quo omnia fiunt secundum Ecclesiae canones. *Politicum* illud est, in quo ea etiam interveniunt (piae jus civile requirit (ut pacta dotalia, consensus parentum aliaeque sollemnitates), sine quibus contractus civili effectui destituitur.

Ad matrimonium politicum reducitur matrimonium *morganaticum*. Habetur hujusmodi connubium, cum vir nobilis ducit minus nobilem ea lege, ut ipsa ejusque liberi a viri patrisque dignitate excludantur et contenti sint aliqua dotatione (Morgengabe) ad suam honestam sustentationem, atque insuper a ceteris bonis, titulis, insignibus paternis abstineant. Cfr. *Bened. XIV*, de Syn., l. 13, c. 23, n. 12 ; *Leitner*, o. c., p. 57.

4° In publicum et clandestinum. *Publicum* est, si in ejus celebratione servatur tota forma ab Ecclesia ordinarie requisita : unde dicitur matrimonium in facie Ecclesiae fuisse contractum. *Clandestinum* est, si, dum nupturientes consensum praestant, deest parochus desuntque testes requisiti.

Matrimonium *conscientiae* (seu *secretum*) reduci potest ad speciem matrimonii publici, inquantum coram parcho et duobus testibus contrahitur (unde in eo servantur essentialia formae ab Ecclesia praescriptae). Differt tamen a matrimonio publico, eo quod omittuntur proclamationes necnon inscriptio in libris parochialibus, ut dicemus n. 2080. E.

1963. — P r i n c i p i a . 1. Essentia matrimonii considerati in fieri consistit in mutuo consensu debite expresso ; considerati in facto esse, in permanente vinculo, quod ex praedicto consensu exsurgit, -ubique annexum habet jus mutuum in corpus alterius. *Prima pars*

constat ex Decreto ad Armenos, dicente : «Causa efficiens (sacramenti) matrimonii est mutuus consensus, per verba de praesenti regulariter expressus ». Exinde patet etiam *secunda pars*, tum quia ex pactione et consensu mutua obligatio et nexus inter contrahentes oriuntur ; tum quia omnis legitima traditio confert jus in rem traditam, quae res in matrimoniali contractu est usus corporum in ordine ad generationem. Inde Apostolus (1. Cor., 7, \) : *Uterque sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

Uses *jurium matrimonialium* non perlinet ad essentiam matrimonii. Hoc inde manifestum est, quod primos parentes ante peccatum (quo tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, ut Patres testantur) vero matrimonio junctos fuisse plane constat. Firmatur etiam exemplo B. M. Virginis et S. Joseph, quos inter verum exstitisse matrimonium, nullum tamen usum intercessisse, omnino certum est. Quare, utroque jure recepta est regula : « Nuptias non concubitus, sed consensus facit ». Cfr. *Cat. Boni.*, P. 11. c. 8. n. \ el 8 ; *Liilluart*, de Matr., diss. 3, a. 5 ; *Gasperri*, 1, n. 8 et notam adjectam.

1964. — 11. Matrimonium Christianorum, ritu legitimo celebratum, est verum novae legis sacramentum. Est de fide, ex Tridentino (Sess. 24, can. 1) definiente : « Si quis dixerit matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum neque gratiam conferre : anathema sit ». Nec obscure propositionis veritatem Paulus Apostolus innuit, dicens (*Eph.*, 5, 25) : *Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea ;* et mox subjungens (v. 32) : *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.*

Et 1° quidem, est *signum rei sacrae*, sanctissimi nempo illius vinculi quo Christus Dominus cum Ecclesia, seu Verbum divinum cum humana natura, Conjungitur. Sed 2° *gratiam* quoque hoc sacramento significari et tribui, in quo maxime ratio sacramenti inest, ea S. Synodi verba declarant : Gratiani vero, quae naturalem illum amorem perficeret et indissolubilem unitatem confirmaret conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit ». Nec 3° dubitari potest, quin *ei institutione Christi* matrimonium, quod antea erat tantummodo contractus naturalis et religiosus, ad eam dignitatem elevatum fuerit, ut sit rei sacrae signum, gratiae productivum ; etsi de tempore, quo id factum sit, non constet. - Patet igitur matrimonio nihil deesse ex iis. quae ad rationem sacramenti pertinent (*S. Alph.*, In Trid., Sess. 24, n. 4 seqq. .

Didum est: *matrimonium Christianorum* ; nam matrimonium infidelium, etsi in ratione contractus perfectum, non potest esse sacramentum, cum baptismus janua sit omnium sacramentorum.

De matrimonio autem imio ei.ii m, qui postea ad Christianam fidem conversi sunt, sicut olim de matrimonio *fidelis* cum *infideli*, variae sunt (cum nihil

ab Ecclesia definitum sit) auctorum sententiae, quas discussas apud dogmaticos videre est. Rectius sentire videntur, qui dicunt : in primo casu adesse (adjungi), in secundo autem deesse rationem sacramenti l. Die 5 Nov. 1924, per dispensationem pontificiam, concessa est *in favorem. fidei* dissolutio vinculi (quod praedicatur *naturale*) inter acatholicum non baptizatum et catholicam *baptizalam in secta anglicana* (cfr. *Eccles. Review*, 1925, p. 188 ; *Periodica de re can.* 1926, p. 19). — Idem sentit Card. Gasparri (I, n. 36), dicens : - Cum *conjuges infideles, ad fidem conversi*, baptismum recipiunt, Sacramentum est ipsemet contractus matrimonialis in infidelitate initus, qui permanet cum consensu et inductis... juribus et obligationibus». Quando unus tantum convertitur, non est Sacramentum pro neutro conjugē, « quia sicut matrimonium claudicare non potest, ita nec matrimonii Sacramentum » (cfr. n. 1965, 1°, c).

1965. — III. In matrimonio Christiano, contractus non est a sacramento dissociabilis ; quare inter baptizatos nequit matrimonialis contractus validus consistere, quin sit eo ipse sacramentum. Can. 1012, § 2. Constat ex Encyclica Leonis XIII *Arcanum divinae sapiendae*, in qua Pontifex sic loquitur : « Nam Christus Dominus dignitate sacramenti auxit matrimonium ; matrimonium autem est ipse contractus, si modo sit factus jure, line accedit, quod ob hanc causam matrimonium est sacramentum, quia est sacrum signum et efficiens gratiam, et imaginem referens mysticarum nuptiarum cum Ecclesia. Istarum autem forma ac figura illo ipso exprimitur summae conjunctionis vinculo, quo vir et mulier inter se colligantur, quodque aliud nihil est, nisi ipsum matrimonium. Itaque apparet, omne inter Christianos justum conjugium in se et per se esse sacramentum ; nihilque magis abhorrere a veritate, quam esse sacramentum decus quoddam adjunctum, aut proprietatem allapsam extrinsecus, quae a contractu disjungi ac disparari hominum arbitrato queat » f.l. S. S., 12, 394). Hoc iterum confirmat et inculcat Pius PP. XI in cit. Encycl. *Casii connnbii* (A. A. S., XXII, 1930, p. 554).

Ex dictis colliges: 1° Matrimonium est contractus st i generis, ab aliis contractibus multum discrepans ; et quidem : a) Matrimonium habet suam originem atque institutionem a jure *naturali* et *divino*; ceteri autem contractus a jure gentium, vel a speciali jure cujusque nationis, b) Objectum matrimonii ita a Deo determinatum est, ut contrahentium stipulationibus *modificari non possit*; dum in aliis contractibus multa contrahentium arbitrio relinquuntur. c) Matrimonium ex jure divino est contractus bilateralis et individuum *qui non potest claudicare* ; unde quidquid impedit matrimonium in uno, impedit ipsum in altero, ut dicit D. Thomas (Suppi., q. 17, a. 4), quin pars habilis ad contrahendum alteri suam habilitatem communicet, d) Matrimonium, quoad validitatem, a divina, naturali et ecclesiastica lege pendet ; *non autem*, sicut

l Cfr. Canon, contcnip vol. 18 (tSJo), p. 1'«'. · *Ieilner* op. cit.. § 9, 5°. p. 50 seqq. — Paulo ailler sentit in hac re V. ffrmiann (11. n. 1908 seqq.).

civiles contractus, *a lege civili* et principum arbitrio, quae in iis quae perlinent ad sacramenta nihil possunt.

2° Matrimonia inter haereticos vel schismaticos inita, si nullum obstat impedimentum dirimens, sicut valent in ratione contractus, ita vere habent rationem sacramenti.

Qi AERITI H. *Quid dicendum de matrimonio inter BAPTIZATOS rite celebrato, cum positiva voluntate non suscipiendi sacramentum?*

Resp. Dist. a) Si intentio praedominans fuerit *excludendi absolute* rationem sacramenti, et omittendi potius matrimonium quam sacramentum suscipiendi, invalidum est matrimonium in ratione sacramenti, et consequenter etiam in ratione contractus, b) Si intentio praedominans fuerit *celebrandi matrimonium* in ratione contractus, et proinde ponendi omnia quae ad huius valorem requiruntur, validum est matrimonium, tum in ratione contractus, tum in ratione sacramenti, etsi hoc indigne susceptum fuerit. — *In dubio* quatenus fuerit intentio praedominans, iudicandum est in favorem matrimonii; nam unusquisque praesumitur, velle exercere contractum validum, nisi oppositum probetur (*Lugo*, de Sacr., disp. 8, n. 13).

19G6. — De finibus matrimonii. Fines, qui in matrimonio considerari possunt, sunt triplicis generis, videlicet : *fines intrinseci substantiales, fines intrinseci accidentales, et fines accidentales extrinseci*.

1° Fines intrinseci substantiales sunt duo : a) traditio mutua corporum cum obligatione reddendi debitum ; b) vinculum indissolubile (VI, 882).

Hinc certum est quod, si quis contraheret, *positive* excludendo hos fines, nempe animo *non suscipiendi obligationem* reddendi debitum, vel contrahendi *ad tempus*, non solum peccaret, sed nullum iniret matrimonium.

2° Fines intrinseci accidentales sunt tres : a) Primarius, *procreatio prolis* : quemadmodum enim matrimonium, ut naturalis conjunctio, ad propagandum humanum genus ab initio institutum est : ita deinde, ut populus ad veri Dei et Salvatoris nostri Christi cultum et religionem procrearetur atque educaretur, sacramenti dignitas illi tributa est. b) Secundarius, *mutuum vitae adjutorium*, secundum illud *Genesis*, 2, 18 : *Faciamus ei adjutorium simile sibi*, c) Secundarius quoque, *remedium concupiscentiae*, ul scilicet, qui sibi suae infirmitatis conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur \ De quo Apostolus (I. Cor., 7, 9) : *Quod si non se continent, nubant : melius est enim nubere, quam uri*. Cfr. can. 1013, § 1.

Quare non peccat qui nubit principaliter ob remedium concupiscentiae, modo non excludat finem procreandae prolis. Nulla enim est inordinatio, si ex duobus finibus licitis secundarius prae primario eligatur, quando hic illo

1 Sterilibus Conceditur matrimonium, ait I. Thomas, secundum quod est in remedium (Suppl., q. 58, a. I, ad 3).

non praefocatur. Nec peccaret senex, si nuberet sine spe procreandi prolem, nec intenderet remedium concupiscentiae ; sufficit enim ut salventur fin-, substantiales (VI, 882). Vide *Gasparri*, I, n. 9.

3° Fines accidentales extrinseci plurimi esse possunt, ut pax concilianda, nobilitas acquirenda, etc. Hujusmodi fines, si per se honesti sint, damnandi non sunt, cum matrimonii sanctitati non repugnent ; quin etiam primario intendi possunt, quia non est inordinatio, ut jam diximus, eligere aliquem ex finibus secundariis honestis prae fine primario, modo iste non excludatur (VI, 882, 883).

1967. — De effectibus matrimonii. Effectus matrimonii sunt diversi, prout considerantur in ordine ad ipsos conjuges vel in ordine ad susceptam prolem. De utrisque breviter dicemus :

I. Quoad ipsos conjuges. 1° Effectus matrimonii, ul est *contractus*, sunt : a) *jus mutuum* in corpus ad actus procreandae proli idoneos ; b) *obligatio* mutuae fidelitatis ; c) *vinculum* denique *indissolubile*. Can. 1110, 1111. Hi effectus a S. Iugustino dicuntur bona matrimonii : « Sunt proles, fides, sacramentum » (De bono coni., c. 24, 32 ; cfr. de Genesi ad litt., l. 9, c. 7). Quem celebrem textum Catechismus Romanus (l. c., n. 23) sic exponit :

« Tria sunt matrimonii bona ; proles, fides, et sacramentum ; quorum compensatione illa incommoda leniuntur, quae Apostolus indicat his verbis (1. Cor., 7, 28j : *tribulationem carnis habebunt hujusmodi* ; efficiturque, ut conjunctiones corporum, (piae extra matrimonium merito damnandae essent, cum honestate conjunctae sint. Primum igitur bonum est *proles*, hoc est liberi, qui ex justa et legitima suscipiuntur uxore. Id enim tanti fecit Apostolus, ul diceret (1. Tim., 2, 15) : *salvabitur mulier per filiorum generationem*. Nec vero hoc de procreatione solum, sed de educatione etiam et disciplina, <pia filii ad pietatem erudiuntur, intelligendum est. Sequitur *fides*, quod est alterum matrimonii bonum, nempe fidelitas quaedam, qua mutuo vir uxori et uxor viro se ita obstringit, ut alter alteri sui corporis potestatem tradat, sanctumque illud conjugii foedus nunquam se violaturum pollicetur. Postulat vero haec matrimonii fides, ut vir et uxor singulari quodam sanctoque et puro amore conjuncti sint ; neque ul adulteri inter se ament, sed ut Christus dilxit Ecclesiam. Tertium bonum *sacramentum* appellatur, vinculum scilicet matrimonii, quod nunquam dissolvi potest, et peculiarem obtinet firmitatem ex elevatione matrimonii ad dignitatem sacramenti. Si enim matrimonium, ul sacramentum est, Christi conjunctionem cum Ecclesia significat, necesse est, ut Christus se nunquam ab Ecclesia disjungit, ita uxorem a viro, quod ad matrimonii vinculum attinet, *séparai* non posse » (dummodo, ut patet, agatur de matrimonio rato *et consummato*) De his bonis quibus *essentiales proprietates* matrimonii etiam continentur (*Gasparri*, I, n. 10), profundiolem dedit explanationem *Pius PP. XI* in prima parte Encycl. *Casti connubii* (A. 1.

Haec tria bona sunt, matrimonio *intrinseca*, eique *honestatem* conferunt, ita ut ejus usus non tantum sit licitus, sed etiam meritorius esse possit : si nempe virtus ad actum matrimonialem inducat, x. g., victus justitiae, ut

debitum reddat ; vel religionis, ut proles ad cultum Dei procreetur. Cfr. *S. Thom.*, Suppi, q. 41, a. 4 ; q. 49, a. 2.

2° Effectus matrimonii, ut est *sacramentum*, sunt : a) *gratiae sanctificantis* augmentum ; b) *gratia sacramentalis* qua mutuus conjugum amor perficitur et adjuvatur, fides matrimonii sustinetur, coercetur concupiscentia, proles educatio sancte perficitur, familiaeque onera evadunt leviora. Can. 1110.

II. Quoad prolem susceptam. Effectus matrimonii, ex parte prolis est *legitimitas*, et consequenter possessio, fruitio omnium iurium, quae filiis legitimis conceduntur, illegitimis vero negantur (cfr. n. 1933, 2045).

Quaestio. An matrimonium sit singulis hominibus aliqua lege praescriptum? Haec quaestio hodie certo certius non est superflua; et respondemus cum Card. Gasparri (I, n. 14) : « Nemini est obligatio contrahendi matrimonium », nisi indirecte et per accidens in casu particulari, v. g. (ut jam diximus) cum sit *necessarium* ad reparanda damna, ad superandas tentationes, ad impedienda bella civilia. Equidem verissimum est, matrimonium habendum esse tanquam contractum aliquo modo *sacrum religiosumque*, etiam ; abstrahatur ab ejus elevatione ad Sacramentum (cfr. Encycl. Leonis PP. XIII, 10 Febr. 1880) ; verum quoque est, id *offensioni esse ipsius naturae juri*, si illi qui aliqua infirmitate laborant ad filios probabiliter transmittenda prohibeantur matrimonium contrahere vel etiam imposita operatione chirurgica efficiantur steriles (cfr. etiam quae diximus de mutilatione? n. 756, 757 ; Gasparri, I, n. 13) : attamen in *praesenti rerum statu*, aucto jam humano genere, nulli hominum *directa* incumbit obligatio ineundi matrimonium. Juxta Gasparri (I, n. 14), demonstrari potest etiam hoc argumento : « obligatio non est imponenda, nisi demonstretur : atqui haec obligatio non demonstratur ». Finem enim *conservationis ac propagationis generis humani* obtinet Deus per inclinationem multorum ad matrimonii statum eligendum, relictam libertatem uniuscujusque ad perfectiora capessenda, inter quae enumerantur ab ipso Tridentino (Sess. 24, c. 10) virginitas aut caelibatus (vide n. 765 ; Catech. Rom. II, c. 8, n. 12 ; Gasparri, I, n. 12, 14, 16). Hinc nec legislator humanus matrimonium (directe) tanquam obligans praescribere valet, quia ad statum minus perfectum cogeret.

Articulus II.

De clementis constitutivis matrimonii.

Ex can. 1080, § 1, matrimonium facit partium consensus inter personas jure habiles legitimo manifestatus ; qui nulla humana potestate suppleri valet. — Dicendum ergo est 1° de materia, forma et ministro sacramenti matrimonii ; 2° de iis quae vitiant legitimum consensum.

§ 1. De materia, forma et ministro matrimonii.

Apud omnes auctores catholicos certum est, materiam hujus sacramenti esse contractum matrimonialem ; ad formam et minist-

TRUM quod attinet, variae, praesertim *olim*, traditae sunt sententiae.

Quidam theologi, duce Melchiore Cano, docuerunt ministrum esse sacerdotem, formam autem haberi in his verbis : « Ego vos in matrimonium conjungo ». Sententia vero, quae nunquam non communior fuit, et nunc communis evasit, docet ministros esse ipsos contrahentes, formam autem consistere in mutua eorumdem acceptione. Cfr. A. A. S., V, p. 1GG ; *Catech. calh.*, p. 229, 230 ; *Merkelbich*, III, n. 76G, 7G8 ; *Chrétien*, o. c. p. 100, 102.

1968. — **P r i n c i p i a .** I. Materia remota hujus sacramenti sunt contrahentium corpora mutuo tradenda (sive jus mutuum in corpus alterius) ; materia vero proxima est ipsa traditio reciproca juris in corpora. Haec autem traditio fieri debet per verba aut signa consensum exprimentia. Ita communiter. — Hoc enim sacramentum habet rationem contractus. Sicut igitur in aliis contractibus res sunt materia remota, et traditio rei materia proxima ; ita consequenter est in matrimonio, ubi traditur jus in corpora (VI, 880 ; H. Ap., XVIII, 28).

II. Forma consistit in mutua contrahentium acceptione, verbis aut signis expressa. Ita communiter, et patebit ex mox dicendis de ministro ; facile etiam e stabilita identitate inter *contractum* et sacramentum (cfr. n. 1962, 1965) inferri videtur.

Dilucido doctrinam modo traditam exponit can. 1081, § 2, dum statuit : « *Consensus matrimonialis* est actus voluntatis, quo utraque pars tradit et acceptat jus in corpus, perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem ».

1969. — **III.** Ministri sacramenti matrimonii sunt ipsi fideles contrahentes. Est sententia communis, et omnino certa. — Ratio evidens est, quia in locis, ubi impedimentum clandestinitatis non exsistebat, matrimonium valide absque sacerdotis praesentia contrahebatur. Si igitur verum sacramentum, absente etiam sacerdote, conficitur, profecto concludendum est, ipsos contrahentes, non autem sacerdotem, esse ministros (VI, 880 et 897 seqq.). Sacerdos tamen est minister sollemnitatis matrimonii, ut infra (n. 2070) explicabitur ; vel pressius : testis est officialis qui nomine Ecclesiae praeest actui quo contractus matrimonialis initur.

Hinc, pro contrahentibus valent ea, quae tam de *administrations* quam de *susceptione* -aeramentorum suis locis dicta sunt (ur. n. 1416, 1433, 1434, 1436).

1970.—¹ Quid AERES : *l*trum liceat matrimonium inire cum publico peccatore (et consequenter sacramentum ei ministrare)? Resp. Id prohibetur *saltem sub veniali*, ut plures dicunt : immo, juxta S. Alphonsum, probabilius sub gravi, ob reverentiam sacramento debitam, idque juxta can. 1065, § 1, videtur

esse verius. Causa *urgens* ab omni peccato *excusat*, v. gr. si quis nequeat, absque gravi incommodo, a matrimonio recedere, dummodo cautum omnino sit catholicae educationi universae prolis. Excipe tamen, si alter sit excommunicatus *vitandas*, cum quo in re sacra communicare prorsus illicitum est. S. Off., 30 Jan. 1867 et 17 Jun. 1891 (*Nouv. Rev. Théol.*, 26, p. 311). Cfr. *S. Alph.*, VI, 55 ; *H. Ap.*, XIV, 6.

1971. — IV. Consensus, quo matrimonium perficitur et sacramentum administratur, debet esse personalis, internus, deliberatus, mutuus, legitimus, de praesenti, et externe manifestatus. Recole dicta de contractibus in genere, n. 1044. Itaque :

1° *Debet esse personalis* ; nam « in matrimonio nulla humana potestate suppleri consensus valet ». Ita *Pius VI*, II Jul. 1789 (ap. *Roskovany*, Matr. in Eccl. cath., I, 292) et can. 1081, § 1.

2° *Verus et internus* ; est enim actus propriae voluntatis, quae sibi libere novam obligationem imponit. Consensum internum vitiant vel prorsus impediunt tum *jiclio* tum *amentia*, de quibus mox (n. 1975, 1978) sermo erit.

3° *Deliberatus*, i. e. praestitus eum cognitione sufficienti et debita libertate. Deliberationi obstant *vis* et *error*: sed de his sermo erit mox infra, n. 1979.

4° *Mutuus* : quia contractus utrinque onerosus et translativus mutui juris in eorpora, prout est matrimonialis, non efficitur nisi per reciprocum contrahentium consensum (cfr. can. 1081, § 2). Quocirca etiam notandum est : requiri *unionem* ac *simultatem* saltem moralem inter unius consensum et alterius, qualis nempe requiritur in civilibus contractibus.

5° *Legitimus*, inter personas nempe *habiles*, (piae matrimonium contrahere nulla lege prohibentur. Can. 1081, § 1.

Fieri potest ut contrahentes *credant* quod sint inhabiles ; tunc, si *firmiter* illud credant, matrimonium saepius dici debet invalidum. Attamen, ut notat can. 1085, scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit. Vide dicenda n. 2086, 2°.

6° *De praesenti*, quo Scilicet contrahentes se mutuo accipiant hic et nunc in veros conjuges. Cfr. can. 1088, § 1.

7° *Externe manifestatus* : secus enim mutua acceptatio non esset possibilis, ut de contractu quocumque jam notatum fuit. Can. cit., § 2.

a) Ad *valorem* matrimonii non requiritur quidem ut consensus *verbis* exprimatur : sufficit ut exprimatur *signis*, quod declaravit Innocentius III (C. 23, *De Spons.*): «Surdus et mutus possunt contrahere matrimonium per consensum sine verbis ». Satis sufficiens signum esset, si mulier, expresso jam viii consensu, manum ei porrigeret ; non autem, si manum ab eo apprehenderet.

sam non retraheret. Nec sufficeret annuli donatio, vel conductio sponsae in domum viri, nisi ex loci consuetudine hujusmodi signa consensum exprimerent.

b) Quod vero ad *et cetera* spectat, nisi excusaret necessitas (si loqui non possent), peccatum esset solis signis consensum exprimere ; quia esset contra can. 1088, § 2, contra rubricam Ritualis et contra Ecclesiae consuetudinem (cfr. etiam VI, 887-889 ; H. Ap., XVIII, 31 ; *Gasparri*, II, n. 865).

1972. — Corollaria. — I. Consensus matrimonialis exprimitur valide et licite *per procuratorem et per interpretem* sacrae functioni praesentes.

Valide ita contrahi potest, id constat ex can. 1088, § 1 et 1089, 1090. Ratio est, quia Christus elevans matrimonium ad esse sacramenti, non immutavit contractus naturam, quae talis est, ut possit inter absentes per procuratorem iniri, et a fortiori inter praesentes per interpretem.

a) Ex can. cil., firmis dioecesanis statutis desuper additis, ut matrimonium per procuratorem *valide* inealur, requiritur : *mandatum speciale* ad contrahendum cum certa persona, *subscriptum* a mandante et vel a parrocho aut Ordinario loci in quo mandatum lit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus (§ 1). *b)* Si mandans scribere nesciat, id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet: secus mandatum irritum est (§ 2). *c)* Si antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum revocaverit aut in amentiam ceciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverint (§ 3). *d)* Ut matrimonium *validum* sit, procurator debet munere suo per se ipse fungi (§ 4).

Licet etiam sic contrahi potest, sed solum quando *justa causa* suffragatur, ut, v. gr., apud principes : ab ordinaria enim Ecclesiae praxi non est de facili recedendum. **H**

Atquo hinc est cur praeterea parochus nequeat absque licentia Ordinarii, si tempus suppetat, tali matrimonio assistere ; semperque ipsi constet de nullum licitate mandati vel de interpretis fide. Can. 1091.

II. Matrimonium contrahi nequit *per epistolam*. Dicit enim can. 1088 : ad matrimonium valide contrahendum *necesse* esse ut contrahentes sint praesentes sive per se sive per procuratorem. Excluditur igitur consensus per epistolam praestitus, licet in aliis contractibus valide in scriptis praestetur.

III. Matrimonium filiorum familias valide contrahi potest *sine consensu parentum*. Hoc est de fide contra lutheranos et calvinistas, ex Tridentino (Sess. 2^a c. 1). Accedit ratio : contrahentes enim habent potestatem in proprium corpus, nec parentes habent potestatem in corpus filiorum suorum in ordine ad matrimonium.

- Quod si lex civilis consensum parentum ad valorem matrimonii

requirat, ejus vis non extenditur (saltem inter baptizato») nisi ad effectus mere civiles.

Requiritur tamen consensus parentum, saltem regulariter loquendo, ad *liceitatem*; adeo ut liliifamilias peccent graviter, si parentes juste contradicant, vel si rationabiliter inviti censeantur. Diximus *regulariter loquendo*; justa enim interveniente causa, certum est filios posse, eis insciis aut etiam invitis, inire matrimonium. Recole dicta n. 1952. — Statuit can. 1034: Parochus graviter filiosfamilias minores hortetur ne nuptias ineant, insciis aut rationabiliter invitis parentibus. Quodsi abnuerint, eorum matrimonio ne assistat, nisi consulto prius loci Ordinario ».

IV. Matrimonium contrahi potest, apponendo *demonstrationem, causam vel modum*. Est enim matrimonium verus contractus: unde ad modum contractuum iniri potest. Quando sic contrahitur, matrimonium statim absolutum evadit. Recole dicta n. 1057.'

Demonstratio (v. gr. duco te, quae es nobilis), *causa* (v. gr. duco te, quia es virgo), *modus* (v. gr. duco te, ut mihi inservias), differunt omnino a *conditione*, in eo quod consensum non suspendunt nisi forte habeant, in mente contractus, rationem conditionis, vel nisi error substantialis in iis lateat (VI, 896). Vide igitur quae dicentur numero sequenti.

Quaestio Specialis.

De conditionibus matrimonio apposis.

1913. — Matrimonium contrahi potest *sub conditione*. Ratio est, quia nec sacri canones, nec ipsa natura matrimonii omnino impediunt, quominus consensui matrimoniali quaedam conditiones apponantur.

Adverte tamen *quoad liceitatem*, parochum non posse, sine urgentissima causa, admittere huiusmodi conditionalia matrimonia propter nulla nimirum incommoda ac difficultates, quae postea contra eorundem validitatem occurrere et moveri possunt (VI, 892).

I. Conditiones quae matrimonio apponi possunt, sunt variae. Diversificantur autem ratione *temporis, possibilitatis vel honestatis objecti*.

1° Tempus in conditione appositum, a) Si conditio sit de *praeterito* vel de *praesenti*, valet matrimonium, stante conditione; contra, ipsa deficiente, non valet, quia deest consensus. Can. 1092. n. 4. Hoc currit, etiamsi *conditio turpis* praesens vel praeterita contractui *adjiciatur*: v. gr. te volo, si fornicata fueris, si nunc odio habes mimicum; modo tamen voluntas sic contrahendi sit firma (VI, 890).

b) Si conditio sit de *juturo necessario* (v. gr. si cras sol oritur), pro non adjecta habeatur, */b.*, n. 1.

c) Si conditio sit de *juturo libero*, matrimonium manet suspensum. donec impleatur conditio (modo conditio sit honesta). Can. cil., η. 3. Pendente conditione, non licet alteri, altero invito, revocare consensum ; impleta vero conditione, matrimonium fit absolutum, quin revalidari debeat per *novum* consensum, ut n. 1974 dicemus.

2° *Conditiones impossibiles*. *Conditiones de re impossibili* pro non adjectis habendae sunt. Can. cit., η. 1.

3° *Conditiones inhonestae*. In genere, conditiones inhonestae de *juturo*, sed non contra matrimonii substantiam, pro non adjectis habentur. Can. cit., η. 1. Conditiones vero de futuro *contra matrimonii substantiam*, contractum reddunt invalidum, *lb.*, n. 2. In specie autem :

Conditiones inhonestae adversari possunt *substantiae matrimonii*, quatenus eunt contrariae *tribus matrimonii bonis*, bonis nempe sacramenti, fidei vel prolis. Apponi scilicet potest conditio : « de solvendo matrimonii vinculo, occasion- data ; vel etiam de adulterandi facultate, de non tradendo (perpetuo) juro in corpus ; —denique de procurando abortu, de non utendo matrimonio, nisi eo modo quo generatio impeditur, de occisione aut expositione, prolis r. Jamvero conditio *contra bonum sacramenti* (contra perpetuitatem seu indissolubilitatem vinculi) matrimonium reddit invalidum, quovis modo exprimitur ; sive per simplex propositum, sive sub modo vel causa : sufficit positiva intentio talem obligationem prorsus excludendi. Ratio : intentio hujusmodi directe contraria est substantiae matrimonii. — Atvero conditiones *contre bonum fulci conjugalis* vel *contra bonum prolis*, ut certo irritent contractum debent aperte et explicite ab utroque vel ab uno conjugo in pactum deduci: secus enim substantia contractus non coito vitaretur, ut constanter docet in suis conclusionibus S. Rotae Tribunal. Cfr. .1. .1. A., V, p. 328, et praesertim VII, p. 293 seqq, et p. 442 ; IX, p. 32.

In ordino *practice*, ne statim credas contrahentes apponere conditiones contra substantiam matrimonii, eo quod *erroneas tenent opiniones* de matrimonii dissolubilitate. Recte enim dicunt auctores, intentionem generalem rite contrahendi scilicet praevalere (et ideo matrimonium esse validum, quotiescumque conditiones appositae non fuerint in pactum deductae). Praevalet voluntas particularis, secundum errorem directum et formatum, si *exprès* contracti appositae fuerit conditio contra quodeumque matrimonii bonum (vide dicenda n. 1976, II, ubi haec fusius evolventur). Jamvero statim declaramus :

1° *Conditio frustrandi generationem simpliciter**, est contra matrimonii substantiam et irritat certo matrimonium, si expresse ab uno vel ab utroque fuerit in pactum deducta : tunc enim excludit traditionem corporis completam. Cfr. *Gasparri*, II. n. 898. — 2° *Conditio non consummandi matrimonium* (servandi virginitatem) non est de se contra matrimonii substantiam ; immo est ex objectu et fine honestissima. Quodsi illa conditio in pactum deducta fuerit videtur irritare matrimonium, quando scilicet exinde jus mutuum radical-

* Notet tamen prudens lector, hoc minime auctoritate, non posse «lari veram conditionem adversantem matrimonii substantiam. Huiusmodi Irritantem nam sit Ipsa in *parium deducta*: illud eūni dicere nimium fm. r bene advertit *Card. Gasparri* (η. 634). Pactum *demonstrat* seu *privat*. in casu am d. *la* < 1. non <. Celerum conferas singulos casus discussos a Card. *Gasparri* (II, n. 897 - 898).

nun conceditur; secus vero, si usus hujus juris tantum ligatur.- 3° Conditio *de educanda prole in haeresi, judaismo, etc.*, non est (*eo sensu*) contra bonum prolis.

Attamen ex alio uipite hujusmodi conditiones irritare possunt matrimonium, si nempe adjectae fuerint ad modum conditionis *sz7ic qua non*. Cfr. *Lehmkuhl*, II, n. 880, nota.

4° Etsi conditio matrimonio contraria *ab uno tantum* positivo et expresse apponatur, matrimonium semper remanet nullum, cum non possit claudicare. Quodsi tamen iste, cognoscendo quod corpnars contradicit et conoitionem propositam non acceptat, nihilominus ad contrahendum accedit, recte praesumitur voluntatem mutasse et a conditione recessisse.

II. *Impleta conditione, an requiratur novis consensus pro matrimonio?* Secundum probabiliorem sententiam : *negative*; quia matrimonium est contractus, et omnes contractus, impleta conditione, sine novo consensu perficiuntur. Huic sententiae ceterum favent plures S. C. C. decisiones. — Quia vero altera opinio, quae requirit renovationem consensus, aliquod pondus habet, *consultius est* renovare consensum (VI, 895).

Matrimonium fit validum, statim ac conditio impletur, *licet contrahentes hoc ignorent*. Nequeunt tamen matrimonio uti, nisi ipsis de adimpleta conditione constet.

§ 2. De his quae vitiant consensum.

1974. — Consensus matrimonialis, ad validum matrimonium requisitus, vitari potest tum per *errorem*, tum per *fictionem*, tum denique per *vim* vel *metum*.

1. *Error*.

1975. — *Notiones*. Duplex distinguitur error : *substantialis*, qui versatur circa personam contrahentem, vel naturam matrimonii ; et *accidentalis*, qui versatur circa personae qualitates.

Ad vitium consensus propter errorem reducuntur impedimenta ex *amentia* vel *defectu usus rationis* : unde pro iis valent conclusiones mox evolvendae.

a) Errat substantialiter circa *naturam* matrimonii, qui perjieram judicat de tribus matrimonii bonis : qui credit scilicet matrimonium esse solubile, vel esse conjunctionem unice inilam amicitiae vel negotii causa, prorsus ignorans illud ordinari ad prolem procreandam ; qui opinatur conjugibus liberam relinqui facultatem frustrandi generationem vel cum aliis congregiendi.

b) *Causae* hujus erroris possunt esse vel theoriae in secta haeretica communiter admissae, vel doctrinae in libris romanensibus expositae, vel patriae leges, vel scandala nostrae societatis, vel denique defectus in educatione liberorum occurrens.

1 Not. it Cani. *Gaiparn* (11, n. 808) liane conditionem, si apponitur *simpliciter*, excludere ipsum jus (nisi aliud probetur) proindeque irritare matrimonium ; contrarium dicendum est, si apponatur cum aliqua *limitatione*, v. g. . dummodo post secundum liliu evitemus prolem, etc. ; dummodo interim prolem evitemus, donec fortuna melior intercesserit .

c) Error conceptus (sive sit substantialis, sive accidentalis) quandoque influit in contractum per modum *causae* ad contractum impellentis, quandoque per modum *conditionis* consensui expresse appositae, seu, ut dicunt, in pactum deductae. Utrumque perpendi debet, semper ac quaestio solvendi est de matrimonii invaliditate ex capite erroris.

1976. — *Principia*. 1. Error circa personam dirimit matrimonium jure naturae, etiamsi vincibilis sit et crassissimus. Nec facit ad rem, si distinguere velimus inter errorem *antecedentem* (qui dat causam contractui) et errorem *concomitantem* (si nimirum matrimonium etiam cognito errore contractum fuisset) : utroque error dirimitur matrimonium. Cfr. can. 1083, § 1. Ratio est, quia, cum contrahentium personae sint substantiale contractus nuptialis objectum, si variatur persona, erratur circa ipsam contractus substantiam. Tunc errans non consentit in personam praesentem, sed in eam, quam esse existimabat (VI, 1010 ; II. Ap., XVIII, 61).

II. Error circa naturam matrimonii aliquando dirimit, aliquando non dirimit matrimonium. Dirimit, si errans positive, expresse, aperte intendat contrahere juxta erroneum suum conceptum, v. gr. non conferre jus in corpus, sibi reservare facultatem repudii : deficit enim consensus in verum matrimonium (VI, 24). Non dirimit matrimonium, si desit positiva illa intentio, cum errans in tali casu, voluntate quadam generali matrimonium appetat, quale est a Christo institutum vel lege divina ordinatum : quare haec voluntas generalis privatum errorem, ut ait *Benedictus XIV* (de Syn., l. 13, c. 22, n. 7), quodammodo absorbet.

a) Dicit can. 108 : «Simplex error circa matrimonii unitatem vel insolubilitatem aut sacramentalem dignitatem, *etsi det causam contractui*, non vitiat consensum matrimonialem ». Et can. 1085: «Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit ». Cfr. dicta n. 1973, 3°. Hinc etiam fit, ut sanari possint matrimonia sic inita, ut videbitur n. 2080. De *explanatione* can. cit. 1085 cfr. *Ilaus*, Inst. can. n. 304, i°.

b) Constans *Romanarum Congregationum* traditio eodem [principio nititur in hisce dijudicandis causis. Die 8 Febr. 1915, S. R. Rota, postquam ad trutinam revocavit diversa S. OIT Decreta, sic concludit : Stante errore mentis (circa vinculum matrimoniale), potest haberi aliqualis intentio contrahendi matrimonium dissolubile, quin eo ipso matrimonium sit irritum. Ut matrimonium in hujusmodi casibus nullum declarari possit, constari debet intentionem con-

Non tamen error substantialis, si quis tantum Ignorat modum quo filiorum procreatio perficitur unde hic error matrimonii validitati non officit. Imino asserit Card. Gasparri (in n. 10) Quod si pudla nubens scit, matrimonium esse societatem cum viro, quies uxor» filios procreat, ei in hanc societatem consentit, sed nescit filios haberi per carnalem copulam imo *hanc carnalem copulam prorsus ignorat*, est casus ignorantiae quae non excludit matrimonialem consensum ei conjugii valorem... etiamsi, cognita veritate, nuptias initura non fuisset, et modo vas respuat : quia de lacto voluit...

trahendi dissolubile vinculum fuisse conditionem sine qua non -consensus in matrimonio praestiti. A. A. S., VII, p. 298. — Idem S. Tribunal addit : « Neque probata dici potest voluntas positiva excludendi indissolubile vinculum, ex eo quod dissolubilitas conjugii in apprehensione contrahentis erat praecise ratio cur matrimonium contraxerit ; quia error, etiam dans causam contractui, matrimonium non irritat... Nuptura igitur, quae timet ne ad infelicem exitum nuptiae pergant, aufugium videns in scindibilitate contractus (quem dissolubilem putat), atque eo ipso ad matrimonium facilius ineundum inducitur, matrimonium *valide* contrahit. Consensus enim non dependet a causa in suo esse, licet causa (utpole influxum habens in voluntatem, eandem determinans ad actum) aliquo modo et ipsa intendi debeat: intenditur nempe ut causa, non ut conditio consensus seu ut pars constitutiva consensus ■ 'ib., p. 299). in his equidem S. Rota tantum loquitur de errore circa bonum sacramenti ; patet autem conclusiones relatas ad errores circa alia bona matrimonialia extendi posse et debere. Quotiescumque igitur in ordine practico opinio, intentio nupturi non deducitur in pactum nec adjungitur contractui tanquam conditio expresse volita, contractus est validus, ratione voluntatis generalis praevaletis. Cfr. *Collect. S. C. de Prop. F.*, II, η. 1327, 1427, 1746.

c) *Ad haereticos* quod spectat, SS. RR. Congr. eandem normam sequuntur. Etsi acatholici circa matrimonii perpetuitatem erroneis opinionibus adhaereant, eorum error subjectivus veritati objectivae non obtrectat, donec in pactum non deducitur. Id valet, etiamsi haeretici matrimonium tantummodo civile ineant, eo quod generaliter docent et credunt caeremoniis civilibus inesse rationem veri matrimonii. S. R. Rota, 23 Febr. 1912 (A. .1. A', IV, p. 380 et 387).

d) *In foro externo*, error circa naturam matrimonii post pubertatem non praesumitur, sed debet probari (can. 1082, § 2) ; item praedictorum deductio in pactum omnino evidens sit oportet, immo debet alteri coniugi manifestari. Cfr. .1. .1. S., 1, p. 664 ; VII, p. 298.

III. Error circa qualitates aut fortunam personae non dirimit matrimonium, nisi error qualitatis redundet in errorem personae. Et hoc tenendum, juxta communem et veriolem sententiam, *etiam si error contractui causam dederit*. Can. 1083, § 1, η. I. Excipitur unus casus : quando nimirum adest error circa *conditionem servilem* comparlis : qui error semper matrimonium dirimit, ut mox dicetur. — Ratio, tum quia tunc jam adest simpliciter voluntarium circa substantiam matrimonii (nempe circa personam), quamvis deficiat voluntarium secundum quid circa accidentia, quae sunt personae qualitates ; tum quia alias innumera conjugia evaderent dubia et litibus exposita. Intentio autem principalis in quocumque contrahente debet esse : volo amplecti *statum firmum* (VI, 1011, 1012).

Error qualitatis redundat in errorem personae : a) Si quis *actu intendit* non contrahere, aut si prius (nec mutata postea voluntate) intendisset non contrahere, nisi sub illius qualitatis conditione, b) Si qualitas est *propria et individualis* alicujus determinatae personae, v. gr. quod sit 'primogenita regis; secus autem, si intenderet contrahere cum una filiarum regis : quia tunc qualitas non est individualis, sed pluribus communis : quo tamen in casu et regula

sequens prae oculis habenda est. *c)* Si contrahens principaliter intendit qualitatem et *minus principaliter personam*, puta si vult contrahere cum nobili, qualem Juliani esse existimat ; secus, si intenderet contrahere cum Julia, quam credit esse nobilem (VI, 1013, 1014 seqq.). In foro externo, non sufficit, si contrahens allirmet se errasse ; requiritur debita rei probatio coram iudice. Plura exempla invenies apud *Gasparri* (II, n. 795 seqq.).

1977. — IV. Error circa conditionem servilem conipartis dirimit matrimonium, si persona libera hanc conditionem ignoravit. Can. 1083, § 2, n. 2. Vitiatur igitur consensus contrahentium, si haec duo simul adsunt : 1° si altera pars est libera ; 2° si nescit partem esse servam, servitute proprie dicta.

Est impedimentum *juris ecclesiastici* eo line introductum, ul pars lixra non ignoranter ineat connubium, in quo, propter ipsam conditionum disparitatem, innumera haberentur incommoda. — Non est autem cur de hoc argumento fusius dicamus, cum servitus *proprie dicta* in perpauis vel nullis regionibus hodie vigeat. Cfr. *Alph.*, VI, 1017 ; *Sanchez*, l. 7, disp. 19. Notandum, errorem conditionis servilis *non* jure naturae dirimere matrimonium, ut bene probat Card. *Gasparri* (II, n. 803) dicens, nihil vetare « quominus dicamus hoc jus [olim] introductum fuisse *ex consuetudine* ».

2. *Fidio.*

1978. — *Notio.* Fictio in casu est simulatio matrimonii, sine intentione interna ineundi contractum vel se obligandi ad officia in matrimonio essentialia.— Contrahens qui tantummodo intendit *non implere* quae promisit, non simulat in ineundo contractu, ul supra diximus (n. 1044), 1° de contractibus in genere. Porro :

I. Ex can. 1086, internus animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel signis adhibitis.

II. Si alterutra vel utraque pars positivo actu excludat matrimonium ipsum, aut omne jus ad conjugalem actum, vel essentialiam aliquam matrimonii proprietatem, invalide contrahit. Ita can. cit., § 2. Ratio primi est, quia matrimonialis contractus claudicare nequit. Secundum per se patet, quia tunc adest fictio ex utraque parte.

c) Qui, *nulla ratione cogente*, fecte contrahit, non tantum probabiliter grave *sacrilegium* committit, sed et *injustitiam* erga partem, quao bona fide consensum praestat. Qui vero *ex justa causa* fecte contrahit (puta, ut declinet metum injuste incussum, vel etiam quia scit se, impedimentum dirimens habere), nullum peccatum committit. Ratio in *priori* casu, contrahens quad ope sacramenti jura matrimonialia acquirere praesumit (unde irreverenter

* Dicimus : *probabiliter* tantum, de sacrilegio enim non certo constat : inirno aliqui auctore-, Ut *Chrèben* (o. c. p. '0), neeanl saerilcirium adesse, quorum sententiam Cani. *Gasparri* (II, n. 815) † fortasse probabiliorem aestimat (quia reapse in casu, deOciente Intentione, non ponuntur nec materia nec forma).

tradat sacramentum) et decipit partem eique gravem injuriam irrogat ; in *posteriori* vero, contrahens simulat tantummodo contractum et ex causa proportionata utitur restrictione mentali. Gfr. *Alph.*, VI. 62 ; vide dicta superius n. 1430, fin. *b)* Damna *reparare tenetur* fecte contrahens. Attamen non obligatur ad vere contrahendum, tollendo fictionem, nisi damnum aliter reparari nequeat. *Ad nihil cero tenetur*, si altera pars etiam deceperit. *Alph.*, VI. 887, 1113.

3. *Fts seu metus.*

Per vini hic significatur non absoluta coactio, quae voluntarium omnino tollit ; sed *metus*, qui illud tantum minuit. Coactio enim actibus duntaxat externis inferri potest, redditque matrimonium nullum ob defectum consensus : metus vero afficit voluntatem, et consensum reipsa datum vitiat. Licet *cis* non sit idem ac metus, ut jam notaverat 5. *Thomas* (Suppi, q. 47, a. 1), attamen etiam sumi potest tanquam « causans metum », et definitur a *Gasparri* : alicujus mali instans vel futurum periculum, animum nostrum commovens » (qui effectus dicitur *metus*). O. c. II, n. 833.

1979. — *Principium.* Invalidum est matrimonium, initum ob vim vel metum gravem, ab extrinseco et injuste incussum, a quo ut (piis se liberet, eligere cogatur matrimonium. Ita can. 1087, § 1. Cfr. *S. Alph.*, VI, 1045. Quod metus matrimonium dirimat jure ecclesiastico, omnes fatentur et constat ex apertissima juris etiam antiqui definitione.

An vero metus gravis matrimonium *etiam jure naturali* dirimat, controversatur. Alii *negant*, quia consensus remanet voluntarius, nec celeri contractus ex metu initi habentur invalidi. — Alii vero, cum S. Thoma, S. Raynmndo de Pennafort?, non minus probabiliter, et fort? probabilius, *affirmant*, et sequentes aiTerunt rationes : 1° Jus naturae debet remedium suppeditare contra injuriam per metum illatam ; in ceteris contractibus, illud consistit in rescindendi facultate ; sed matrimonium semel validum rescindi non potest ; ergo aliud remedium requiritur, ut nempe ab initio sit invalidum ; secus enim innocens saepe cogeretur duram vitam ducere, el reus commodum ex sua iniquitate reportaret : quae non sunt naturali rationi consona. 2° Matrimonium est vinculum perpetuum mutui amoris inter conjuges ; sed nequit cum vi et metu mutuus amor consistere, cum nemo adhaerere soleat rei. quam tenet invitus ; ergo matrimonium quod ob metum contrahitur, oportet ul sil de se nullum (VI, 1054). Magnum pondus huic sententiae conferunt verba S. OH., 15 Febr. 1901, dicentis : impedimentum vis el metus reapse consensum afficere et proinde *in ipso jure naturali* fundamentum habere (.l. *Alph.*, 33, p. 547) ; necnon praxis Curiae, quae nunquam in hoc impedimento dispensat. Requiritur vero :

* Cl. (ed. I n. 120). licet ipI argumentum S. Thomae non peremptorium appareat. concludit tamen : > Videtur ipsum jus *naturale* magnis incommodis et perpetuae turpitudini, quae coactis nuptiis inesse solent, cavere debere, reddens actum jam ab initio irritum. Et subjunril Quia est dubium num sit juris naturalis, super hoc impedimento nunTuam dispensatio. Non obstante auctoritate l>. *Thomae* et aliorum scriptorum illus-

1° *Metus gravis*, qui scilicet oritur ex malo gravi imminente vel ipsi nupturienti, vel suis conjunctis (consanguineis, affinibus legitimis, usque ad tertium aut secundum gradum), immo et suis famulis aut domesticis. — Debet esse timor cadens *in virum constantem*, ratione instantis aut futuri periculi gravis.

Metus censetur gravis si adest timor mortis, vel mutilationis, carceris, stupri, magni damni, etiam fortunae, etc. Hic considerandae sunt circumstantiae; personae, temporis, loci (VI, 1048). - Etiam timor *reverentialis* potest fieri gravis, dummodo, praeter reverentiam qua filius precibus patris annuer debet, adsint alia, nempe objurgationes, vel vexationes, vel preces ita importunae ut revera ex iis orialui timor cadens in virum constantem (VI, 1056). Cfr. zl. A. 11, p. 348, 886 ; 111. p. 166, etc. In dubio, an timor fuerit gravis vel levis, semper standum erit pro valore actus.

Matrimonium *ex metu levi* initum neque est nullum de jure naturali, neque de jure positivo. Non *de jure naturali*, quia non censetur invitus contraxisse, qui contraxit ex metu, quem facile repellere poterat. *Neque de jure positivo*, nam dicit can. cit., § 2 : « Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secum fert ».

2° Requiritur, ut metus sit incussus *ab extrinseco*, i. e. incussus ab homine ; unde incussus ab *intrinseco*, vel a causa naturali, non dirimit matrimonium. Neque ad rem interest, utrum ab ipsa comparte incussus fuerit an ab aliquo tertio (VI, 1049).

3° Sit *injuste incussus* : nam si juste incussus est, metum passus causam ipse dedit, nec conqueri potest, quod alter jus suum sibi vindicet. Metus autem juste incussus dicendus est. quando ille, qui incussit, jus habet strictum tum exigendi matrimonium, tum minandi, tum exsequendi quod minatur. Contra, metus injuste incutitur, quotiescumque ille cadit in hominem qui non obligatur ad matrimonium ; vel quoties is qui malum minitur, non habet jus ad metum incutiendum, aut minitur malum quo alterius jus strictum laeditur (VI, 1. c.).

Sic ergo : *Timor esset injustus*, si operarius ab hero suo sub comminatione rescissionis contractus cogeretur ad talem ducendam. *Timor vero non esset injustus*, si avunculus cogeret neptem ad talein ducendum sub comminatione amittendae pecuniae (piam ipse dare intendebat ; — si medicus cogeret puellam ad secum contrahendum, minando se ipsius matrem aegrotantem (cui ex caritate tantum assistit) relicturum ; - si sponsus cogeret, sponsam precibus minis, ad matrimonium. Secus vero, si castigatione, comminatione mutilationis hoc faciat. Cfr. A. .1. §. III, p. 264 ; vide 5. *Alph.*, 1049-1054.

4° Metus ita incuti debet, ut eum passus *eligere cogatur* matrimonium ut a metu liberetur. Ex parte quidem ejus qui injuste minas

trium tam veterum quam modernorum (inter quos Rossel el ΙΓΙΤΗ:), censet Card. Gasparri (11. n 841), secundam sententiam (quam etiam s. Uphonsus \ I 1054. probabilem habet) e<sc reram; eam autem alii ~~dicunt~~ ut Werkelba h (III. n. 778). Chr^lien (o.c.p. 35), Wouters (II. n 706) dubiam tenent Equidem *Gatpam* (I. c.) concedit. hanc legem habere • fundamentum in jure naturae ».

graves intentat, non exigitur ut etiam pateat intentio matrimonium extorquendi ; sed ex parte ejus qui minas patitur, matrimonium semper apparere debet tanquam unica tabula ad se (vel suos) a malis liberandum x.

Jamvero, si pater inveniret stupratorem suae filiae et minas illi incuteret mortis ad extorquendum matrimonium, equidem hoc nullum esset ; quia stuprator non tenetur absolute corruptam ducere, sed vel ducere, vel dotare Valeret autem matrimonium, si pater comminaretur mortem aa ulciscendam injuriam, et alter, ad se liberandum et patrem placandum, iniret nuptias (VI. 1049), dummodo tamen, *attento canone* 1087, non sibi persuasum habeat, hanc esse *unicam* viam ad se liberandum a periculo imminenti. Cfr. *Gasparn*, II, n. 85G.

1980. — Pro praxi. a) *Metum passus* semper possidet jus recedendi et petendi declarationem juridicam super invaliditate matrimonii contracti etiamsi per plures annos cum conjuge vixerit (cfr. A. .I. .Ç., IV, p. 108). Declaratio juridica requiritur, sive ut vitetur scandalum, sive ut novum matrimonium tuto iniri possit, sive ut praecaveantur hallucinationes. Quodsi melum passus, ratione adjunctorum, remanere debeat aut malit, renovandus est consensus, et quidem publice, si nullitas matrimonii sit publica ; secus vero privatim, secundum regulas communiter receptas (vide dicenda n. 2082).

b) Conjux, qui *metum non est passus*, potest, et ipse reclamare apud Ordinarium, si tertia persona metum injustum comparli incussit. — Si autem ipse compartem metu injusto ad matrimonium induxit, dantur duae opiniones. Secundum plures, a matrimonio resilire potest. <[uia contractus est nullus. Secundum alios (et horum sententiam S. Doctor reputat probabilior, licet alteram adhuc probabilem dicat), nequit resilire ; quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare : unde omnia reparare tenetur dando verum consensum. Haec ultima sententia certe est tenenda, si metus *non possit probari* ; quia tunc, cum Ecclesia cogat metum passum ad cohabitandum (negando dispensationem), tale gravissimum incommodum non est reparabile nisi per verum matrimonium ; et tanto magis, si pars metum passa fuerit femina, quae alias, soluto matrimonio, semper aliqua infamia remaneret notata (VI, 1057). Cfr. S. C. de Prop. F., *de Processu matrim.*, P. II, a. 3. — In omni casu, damna sunt compensanda.

c) Ad *confcssarium* quod attinet, ipse sequatur normas n. 2081 et 2094 indicandas, si nempe consulatur a conjugibus, qui, vel dubitant de validitate, vel conscii sunt nullitatis matrimonii.

Articulus III.

De proprietatibus matrimonii.

« Essentiales matrimonii proprietates sunt unitas ac indissolubilitas, quae in matrimonio christiano peculiarem obtinent firmitatem ratione sacramenti. » Ita can. 1013, § 2. De duabus his proprietatibus nunc agendum est.

1 Cfr. *Wvrnz-Vidal*, V, n. 501, ubi in nota 27 alii auctores indicantur.

§ 1. De Unitate matrimonii.

Notiones. Unitas matrimonii, quae el *monogamia* dicitur, sita est in conjunctione unius cum una. Unitati vero opponitur *polygamia*, quae duplex est : 1° *simultanea*, cum unus vir plures simul uxores secum matrimonio jungit (et dicitur simpliciter polygamia); aut cum una mulier nubit pluribus simul viris (et dici solet polyandria) ; 2° *successiva*, cum post mortem conjugis pars superstes ad novas nuptias convolat.

1981. — Principia. I. Polyandria prohibetur ipsa lege naturali. Nam prolis generationi et educationi directe opponitur : *generationi* quidem, cum mulier plures simul cognoscens viros, remaneat plerumque infecunda ; *educationi* vero, cum pater talis prolis, si forte nascatur, sit incertus. Atque hinc est quod prostitutio, ad quam polyandria reducitur, omni tempore ut infamis fuit habita (*S. Alph.*, in Trid., Sess. 24, n. 11).

1982. — II. Polygamia simultanea prohibetur in lege nova, de jure divino. Christus enim expresse docuit : *Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam* (*Marc.*, 10, 11). Jamvero, si adulter est qui, dimissa uxore, aliam duxerit, multo magis adulter erit qui id agit, priore retenta. Unde Tridentinum (Sess. 24, can. 2) : « Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, el hoc nulla lege divina esse prohibitum : anathema sit ».

Quare, si quis *infidelis*, plures haberis uxores, ad baptismum admittatur, debet unam tantum retinere, illam nimirum quam sibi primo loco valid-adjunxit, si nempe converti velit. Quodsi, ad hoc interpellata, renuat, potest ducere quamlibet ex aliis, quae Christianam fidem amplecti velit. Ita S. Otho Aug. 1759. Cfr. *Collect. S. A.*, n. 919, 921, 921 i, 928, 1295. Praeterea hujusmodi conversi ab infidelitate, qui ante conversionem plures habebant uxores et non recordantur quam primo acceperint, possunt unam ex illis accipere, quam voluerint, ut cum ea matrimonium contrahant per verba de praesenti ; qui vero recordantur quam primo acceperint, aliis dimissis, eam retinere tenentur. Ita Paulus III. Constit. *Altitudo*, 1 Jun. 1537 (Docum. VI Codicis). — Immo, quia saepenumero evenit, conversos ad fidem tempore infidelitatis plures habuisse uxores quas levissimis de causis repudiant, ipsis permittitur aliis dimissis permanere cum ea uxore quae simul cum marito baptizato existit, licet contingat illam non esse primam conjugem. Pius V, Constit. *Bornant Pontificis*, 2 Aug. 1571 (Docum. VII Codicis).

Ad legem naturalem quod attinet, theologi, duce A. Thoma (Suppi., q. 65, a 1), sentiunt polygamiam non esse contrariam *primario* matrimonii fini ; et ideo non esse intrinsece malam, nec absolute praeceptis naturae prohibitam ; eam tamen adversari *secundam* conjugii finibus, cujusmodi sunt pax, tran-

quillitas, mutua obsequia, etc. ; ideoque esse contrariam juri naturae secundario, in quo solus Deus dispensare potest. — Et quidem, post diluvium, justis de causis indulla fuit Patriarchis et populo israelitico moderata polygamia. Immo, eandem dispensationem ad gentiles fuisse extensam communior sententia docet. *Ab initio autem non fuit sic* (*Matth.*, 19, 8) ; et Christus Dominus, sive pro christianis, sive pro gentilibus, legem matrimonii primaeva integritati restituit. Id S. OIL, 20 Mart. 1860, disertis verbis confirmavit, dicens : nec fidelibus, nec judaeis, nec ulli mortalium licuit sibi plures copulan uxores. *Collect. S. C. de Prop. F.*, n. 1188.

1983. 111. Polygamia successiva nunquam fuit prohibita. Idem valet de mulieris *successivis nuptiis* : unde *secundae et posteriores nuptiae sunt licitae*, tarn viro quam mulieri, etiam sub lege evangelica. Can. 1142. — Constat ex auctoritate et praxi Ecclesiae, necnon ex verbis Pauli Apostoli (1. *Cor.*, I, 39) : *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit ; quod si dormierit vir ejus, liberata est : cui vult, nubat : tantum in Domino*. Quae verba commemorans Eugenius IV, in Decreto pro Jacobitis declaravit : « non solum secundas, sed tertias et quartas atque posteriores (nuptias), si aliquod impedimentum non obstat, licite contrahi posse ».

Mtamen, Ecclesia Dei speciali semper honore *viduitatem* prosecuta est, neque unquam secundas nuptias sic honorabiles habuit ut primas, cum unio Christi cum unica Ecclesia minus per eas repraesentetur. Vide supra n. 1936.

Ex codicibus modernis vidua generatim non potest matrimonium inire, nisi *decem menses* a morte prioris viri effluerint, vel ipsa partum ediderit. Haec tamen prohibitio non habet vim invalidandi matrimonium civile *

§ 2. De matrimonii indissolubilitate.

Matrimonii indissolubilitas alia est *quoad vinculum*, alia *quoad lorum* et cohabitationem. Prior pertinet ad matrimonii essentiam, posterior ad conjugii officia. — Hic solummodo de indissolubilitate *quoad vinculum* agemus, complementum quaestionis ad n. 2122 remittentes, ubi de *divortio* sermo instituetur.

1984. — Principia. I. Matrimonium rite initum est ita indissolubile, ut nunquam per divortium vel contrahentium consensum dissolvi possit. Can. 1110, 1013, § 2. Est de fide ex Tridentino (Sess. 24, can. 5 et 7). Etenim « matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit : *Hoc nunc os ex ossibus meis, el caro de carne mea : quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una* ». Hujus autem vinculi « firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam,

1 (oil. ".ill., art. 228 ; cod. Hal., art. 57 (cfr. (*raison* n. 100). — Cod. aistr., art. 120, 121, 122. vel >cx menses requirit.

Christus Dominus his verbis confirmavit : *quod ergo Deus conjunxit, homo non separet* » (ib., in prine.).

Hebraeis quidem, divina dispensatione, libelli *repudii* facultas facta fuit, quo matrimonii vinculum, certis in circumstantiis, dissolvi poterat (*Deui.*, c. 24). At vero « Jesus Christus illud ad suum *primaevum statum* redegit, nempe ad indissolubilitatem, non lege nova condita, sed dumtaxat sublata veteri indulgentia seu dispensatione, super praedicta indissolubilitate concessa » (Bened. XIV, Const. *Apost. minist.*, 16 Sepi. 1747). Unde ratio adaequata indissolubilitatis matrimonii est voluntas Christi.

Haec tamen indissolubilitas etiam enascitur ex ipso *Ji he xatvrali* (saltem secundo) ; quia necessarium est ad prolis educationem, ut parents perpetuo ejus bono incumbant. Ita communissime AA., duce A. Thomi (Suppi., q. 67, a. 1). A ide A'. *Alph.*, VI, 956. Constat etiam ex damnata prop. 67^a Syllabi : « Jure naturae matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest » ; el ex Const. *Arcanum*, Leonis PP. XIII, ac Litteris Encycl. *Casti connubii*, Pii PP. XI (cfr. Alleg. 1, p. 352, et Alleg. II, p. 398 apud *Gaspatri*, II).— Licet matrimonium de se indissolubile sit, admittit tamen in quibusdam casibus vinculi dissolutionem : (piare diversi *indissolubilitatis gradus* distingui possunt, ut ex mox dicendis patebit, et *Pius PP.* A7 in Encycl. cil. *connubii* (p. 398 et 399 apud *Gasparri*, 11) *explicite* docet.

1985. — II. Matrimonium validum ratum et consummatum nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi potest. Ita can. 1118. De eo in primis valet illud Apostoli : *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit*. Et Leo XIII defini- vit : « Solvere vinculum conjugii inter christianos rati et consummati nullius in potestate esse » (ib.). Hoc idem sollemniter declaravit Pius XI in Encycl. *Casti connubii* (I. c.). Accedit praxis Ecclesiae, quae nunquam in matrimonio hujusmodi dispensavit.

1986. — II Г. Matrimonium non consummatum dissolvitur ipso facto per sollemnem religionis professionem alterutrius conjugum. Est de fide ex Tridentino (Sess. 24, can. 6). Agitur de professione religiosa, cui conjuncta est emissio voti sollemnis perfectae castitatis. Porro aperte declarat can. 1119 : per hujusmodi professionem dissolvi matrimonium non consummatum non solum inter baptizatos, sed etiam inter partem baptizatam et partem non baptizatam ; — additque dissolutionem fieri *ipso jure*, utique ecclesiastico. Vide quae notabimus n. 2129.

1° Vinculum matrimoniale solvitur, non in momento ingressus in Religionem, vel emissionis votorum simplicium (quae statim post annum tirocinii perfici debet), sed *in momento professionis definitiva* et sollemnis * Cpnjux

* Ut conjuges privilegio ingrediendi Religionem uti possent, olim eis concedebatur bene- a matrimonii celebratione intra quod non tenebantur debitum conjugale reddere De eo nunc silet Codex. Ex «dia parte statuit can. 1111. (trique conjugum *ab ipso mainmonu* milio aequum jus et offlelum et quod attinet ad actus proprios conjugalis vitae Quare Jus denegandi debitum per spatium bimeslrale non amplius existit.

ergo, quae in saeculo remansit, non eiit libera, nisi saltem quatuor anni post viri ingressum in Religionem effluxerint. Quodsi illi durum vel periculosum sil professionem sollemnem expectare, petatur dispensatio, ut vir vota sollemnia statim post tirocinium emittere possit.

2° Conjux, qui durante matrimonio statum religiosum amplecti cupit, indiget *dispensatione S. Pontificis* ad *velide* peragendum notitiatum, ut constat ex can. 542 (cfr. n. 2137, *d*), et quidem etiam si altera pars conjugem abire sinat.

1987. — IV. Matrimonium non consummatum potest dissolvi per dispensationem pontificiam ex justa causa concessam. Ita aperte can. 1119. Constat praesertim ex continuata plurium, saltem post Martinum V, saeculorum praxi : nec nostris temporibus rara sunt huiusmodi dispensationis exempla (VI, 959). Potest autem dispensatione solvi (ex can. cit.) matrimonium etiam inter partem baptizatam et partem non baptizatam ; potestque solvi utraque parte rogante, vel alterutra, etsi altera sit invita.

Dispensandi causam S. Pontifex S. Congregationi de Sacramentis ponderandam remittit : et plerumque *causa adesse censetur*, si matrimonium est verisimiliter invalidum, quin tamen ejus nullitas sufficienter probari possit, et si aliis plane constat, illud non fuisse consummatum. Ex can. 1973. soli conjuges jus habent petendi dispensationem super matrimonio rato et non consummato. Die 7 Maii 1923 f.4. .4. ô', XV, p. 389 seqq.), S. C. de .Sacram. *Decretum* evulgavit quo, ratione sapienti et practica, totus processus ex delegatione in Curiis episcopalibus hac super re instituendus, iterum ordinatur. Deinde, die 27 .Martii 1929 (A. .1. A'. XXI, 1929, p. 490 seqq.), iterum *Normas* publici juris fecit eadem S. Congreg.. in processibus super matrim. rato ft non consummato observandas, ne *dolose personae substituantur*. E Lit t e i u s autem ejusdem S. Congi., datis die t Jul. 1932 f.1. .1. A', XX1W 1932, p. 272 seqq.), *quotannis* de his apud Ordinarios institutis processibus (sicut de omnibus aliis causis matrimonialibus) ratio danda est S. C. de Sacram. - De dispensatione super *impedimento criminis* quae connectitur cum dispensatione in matrimonio rato et non consummato (cfr. can. 1053), dicemus n. 2033.

1988. — V. Legitimum inter non baptizatos matrimonium, licet consummatum, solvitur in favorem fidei ex privilegio Paulino. Ita can. 1120, § 1. Legimus enim in Ep. 1a ad *Corinth.*, *I*, 12 : Nam ceteris ego dico, non Dominus : Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam ; et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum (v. 13)... *Quod si infidelis discedit, discedat : non enim servituti. subjectus est /rater aut soror in huiusmodi ; in pace autem vocavit nos Deus* (v. 15). Privilegium ergo Apostoli in hoc consistit, ut conjux ad fidem conversus possit novum inire matrimonium cum alia parte catholical (non autem

• Id expressis verbis declarant can. H23 et 1124, patetque ex ipsa natura privilegii.

cum infideli vel haeretica), si adsunt rationes graves discessus a jure indicatae, et locum habuerit debita interpellatio, seu monito duplex compartis infidelis. — Quae omnia sunt latius evolvenda:

1° *Privilegio uti potest*, qui in infidelitate junctus matrimonio legitimo, conversus est ad fidem. Can. 1120, § 1.

Hinc: a) *Nequit* privilegio frui catechumenus (*Coli. S. S.*, n. 921) ; n., fidelis qui matrimonio junctus est cum comparte post baptismum ad paganismum regressa ; nec (ex can. 1120, § 2) fidelis, qui, dispensatione obtenta super impedimento disparitatis cultus, matrimonium contraxit cum infideli, etsi hic pacifice habitare nolit ; quia hujusmodi matrimonium non fuit in invaliditate contractum (*Coll. S. S.*, p. 950). — b) *Favet* autem probabiliter privilegium his qui *extra ecclesiam catholicam*, v. gr. in haeresi, valide baptismum recipiunt ; et etiam illis, qui, suscepto baptismo in ecclesia catholica, deinde transeunt ad sectam haeticam aut schismaticum * Ha Palmien, De matrim. christ., thes. 27 ; Priimmer, 111, n. 676 ; Leitner, o. c., § 60, p. 140, qui tamen sapienter addunt, authenticam declarationem hac super re desiderari 2. — c) Quin immo, juxta opinionem aliquorum, favet privilegium his qui in schismate matrimonium cum infideli contraxerunt, et postea ad veram fidem redierunt. Ratio : sublato pro lus casibus impedimento disparitatis (nullus (cfr. n. 2037 seqq.), hujusmodi matrimonia non amplius sunt invalida, el matrimoniis mero legitimis aequiparantur. Unde praxis S. Officii est (sic referunt), ut in his matrimoniis concedatur usus privilegii. Cfr. *AmiduCI.* 1920, p. 669 ; (921, p. 69, 234. Acriter autem haec Opinio impugnatur a pluribus, ul *Vcrineersch-Creusen* (II, 428) ; *Cappello* (III, 769) ; *Creusen* (N. R. Thêol. 1923, p. 89) : (piorum rationes pondere minime destituuntur, pia revera in privilegio Paulino, ut expresse notat *Gasparri* (II, n. 1137), Apostolus non loquitur nisi de duobus conjugibus infidelibus, *proinde non baptizati*, quorum alter convertatur », etc.

2° *Ex triplici causa* potest conversus transire ad alias nuptias: si nempe pars infidelis discedat ; — vel si renuat cum eo pacifice habitare (causando rixas, jurgia aliave damna, aut volendo eum pertrahere ad peccatum mortale) ; — vel si velit quidem habitare, sed nonnisi cum contumelia Creatoris (retinendo concubinas, in verba blasphemiae erumpendo, etc.). *Coll. S. S.*, n. 950 ; A. Thomas, Suppi., q. 59, a. 5 ; S. Alphonsus, VI, 956.

a) *Ut* conversus possit privilegio frui, sulicit ut pars infidelis simpliciter *non revertatur*; nec requiritur ul illius discessus sit culpabilis. Sic ergo privilegium favet illi, qui ante suum baptismum propriam uxorem vendiderat, et nunc, post baptismum, eam redimere nequit (*oli. s. de Prop. F.*, n. 1760

b) Jus novas nuptias ineundi non amittit conjux fidelis, licet post susceptum baptismum denuo matrimonialiter cum parte infideli vixerit ; ideo (pie

Hum fundamentum privilegii sil baptismus valide receptus ab eo qui non erat baptizatus. Inde patei privilegio Paulino uti non posse illum, cum comparatur *fidem abjcit*. Id etiam exprete declaravit (cum dubium exortum esset circa sententiam Cmeslini III) Innocentius PP. III c. 7, x, c. 19). — * Equidem pro primo casu (nempe cum quis in haeresi vel schismate valide baptizatur), ut refert in *Card. Gasparri* (if. n. 1136). causa discussa est coram papa. 11 Aug 1859, sed reponit datum *« Dilata, quod adhuc perdurat »*. Ipse *Gasparri* «tat pro negativa propicit aliquem textum Innocentii III. ubi Papa dicit *« ad fidem revertatur »* am convertatur.

potest hoc jure uti si conjux infidelis, mutata voluntate, postea discedit sine justa causa vel jam non cohabitaret pacifice sine contumelia Creatoris. Can. 1121. — Immo simplex *dilatatio* conversionis, ex parte, infidelis, potest esse pro parte fidei causa utendi privilegio, si nimirum haec dilatio fidem conversi periculo exponit, vel si fidelis, tantum propter promissionem conversionis, non statim ab infideli discessit. S. OIT., 4 Jul. 1855, 29 Nov. 1882 (ap. *Ami du Cl.*, 1912 p. 238).

c) *Non potest* autem *conversui uti privilegio*, si ipse, post conversionem ad fidem alteri parti justum dederit motivum discedendi, nec ei satisfecerit. Can. 1123 et 1124. (talio est, quia infidelis, tunc nolens cohabitare, utitur juramento. S. OIT., 19 et 26 Apr. 1899 (*Anal. eccl.*, VII, p. 236). Neque uti potest privilegio, si *cognati* tantum non sinunt pacifice cohabitare cum illis.

3° *Conversus ad jideni non potest valide novum matrimonium contrahere*, nisi praecedat duplex interpellatio conjugis infidelis : *prima*, an velit et ipsa converti ac baptismum suscipere. *secunda*, an velit saltem secum cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris. Ita ex can. 1121, § 1.

Duplex haec interpellatio, regulariter *post baptismum* facienda, in casu speciali fieri potest pridie quam baptismus recipiatur (*Ami du Cl.*, 1913, p. 54). Nec ad eam rite perficiendam, partem infidelem circa duplex illius objectum bis interrogari opus est.

Interpellationes valde probabiliter non tantum ad *licitum* usum privilegii, sed etiam ad ipsum *valorem* requiruntur. Id directe innuitur can. 1121, § 1 ; id etiam eruitur ex can. 1122, § 2 mox cit. et ex can. 1123, in quo dicitur : « Si interpellationes ex declaratione Sedis Apostolicae omissae fuerint, aut si infidelis eisdem negative responderit expresse vel tacite, pars baptizata jus habet novas nuptias cum persona catholica contrahendi, nisi ipsa post baptismum dederit parti non baptizatae justam discedendi causam ». Ex quo sequitur, ad jus valide acquirendum aequae stricte necessarias esse tum interpellationem tum responsionem negativam".

- ' Interpellationes fiant regulariter forma saltem summaria el extrajudiciali, *de auctoritate Ordinarii* conjugis conversi, a quo Ordinario concedendae sunt quoque conjugi infideli (si quidem eas petierit) induciae ad deliberandum, eo tamen monito, fore ut,

1) Nula conditione appositae est enim tuta in praxi «ententia quae modo generali atlinnat rasum Apostoli verincarii quoltescumque *altera pars converti renuit*, *Ctr. De op. cil.*, n. 348, fin. — 1 Dicitur *« poel conversionem ad fidem »*; nam quae peracta fuerunt ante receptum baptismum (etiam, quoad hunc effectum) ab Ipso baptismo tolluntur (cfr. *inz. Quart. Sihi*, 1917> p. 135). — a Cfr. *De* *« p. or. »* *erialno.. n Vcrmeertich-Creuw*, Epitome, II, n. 430. Paulo aliter *« ern^Vidaf*, n. 632, nota 68 ; (Ji. M., n. 158 ; qui ultimus ait *« Condicio privilegii ext discessus (...seu factum objectivum, ul liabel Wernz), non ejusdem probatio »*. Distinguunt igitur inter quaestionem *facti* el *juris*; *« ed practice standum est pro obligatione interpellandi. Card. Gasparri* (I, n. 1140) pro *« erto* habet, *« privilegium fidei (Pauhnum) secuinferrc disciplinam interpellationum praemittendarum* antequam conjux conversus... novum matrimonium *valide* contrahat ».

induciis inutiliter praeterlapsis, responsio praesumatur negativa. Can. 1122, § 1. — « Interpellationes etiam *privatim jactae* ab ipsa parte conversa valent ; immo sunt etiam licitae si forma superius praescripta servari nequeat. Hoc tamen in casu de ipsis (pro foro externo) constare debet duobus saltem testibus vel alio legitimo probationis modo. Can. cit., § 2.

Ab interpellatione facienda solus Rom. Pontifex dispensare potest:

a) Ecclesia quandoque *totaliter* dispensat, si nempe rationabiles causa adsint. « Justae autem causae tunc aderunt, cum ex processu saltem summan»
* extrajudicial! moraliter constet conjugem infidelem interpellari non posse, aut interpellationem vel inutilem vel graviter periculosam futuram esse. Matrimonium vero ejus cum quo dispensatum fuerit, *etiamsi postea innotuerit conjugem infidelem suam voluntatem iuste impeditam declare non potuisse, tamen ad fidei etiam tempore initi matrimonii conversum fuisse*, nihilominus nunquam rescindi, sed validum esse debebit ». S. OiT., 4 Febr. 1891 ; 17 Jan 1900 (*Coll. S. S.*, n. 934 ; *Coll. S. C. de Prop. F.*, n. 1314). Lege Constit. Gregorii XIII, 25 Jan. 1585 (Doc. VIII Codicis), cujus decisa in Resp. S. OH. fere ad litteram exscribuntur.

b) '*Partialis* etiam *dispensatio* conceditur, ita ut conversus tantum teneatur conjugem infidelem interpellare, an velit ad fidem converti ; omissa altera interpellatione, an saltem velit pacifice cohabitare. Haec dispensatio facilius conceditur in iis locis, ubi viget lex prohibens ne fideles cum infidelibus cohabitent, cum detur tunc praesumptio juris de subeundo periculo perversionis. A' *Alph.*, VI, 957, 3a sententia.

c) Dispensandi facultas ita pro certis regionibus aut certo casuum numero a S. Sede conceditur, ut, absque ejusdem consensu, ad alias regiones vel ad alios casus extendi non possit. *Bened. XI* F, De Syn., l. 13, c. 21. n. 6. Si desit praedicta facultas, etiam ante matrimonium in extremis contrahendum, interpellatio facienda est. Facultates enim, pro articulo mortis concessae, nonnisi de impedimentis dirimentibus loquuntur. Post interpellationem rite factam, conversus nuptias inire potest quando voluerit. Si vero ab interpellatione dispensatum est, nuptiae infra annum celebrandae sunt. Secus nova dispensatione opus est. S. C. de Prop. F., 26 Jun. 1820.

4° *Vinculum prioris conjugii*, in infidelitate contracti, tunc tantum solvitur, cum pars fidelis reapse *novas nuptias* valide iniverit. Constat ex can. 1126. Cfr. S. Off., 5 kug. 1759 et 1899 (*Coll. S. S.*, n. 925 ; A. X. 5., 32, p. 559).

Hmc, a) Si infidelis, audita interpellatione el dato responso negativo, fidem dein amplectitur antequam alter conjux conversus novas nuptias contraxerit, matrimonium jam vi privilegii Paulini solvi non potest, b) Si primo conversus inierim sacros ordines suscepit, nequit ad conjugem nunc conversam redire, ut patet ; quia usus matrimonii ei non amplius licet et accepto negativo responso, usus erat jure suo, eligendo novum statim. Sed nec secundo conversus potest novum conjugium inire, quia primum matrimonium perdurat : nisi conjux vota sollemnia emisit, ut supra dictum est (n. 1986).

1989. — Quaesitum. *An S. Pontifex possit dispensare super matrimonio in infidelitate inito, quando una pars vel utraque ad fidem convertitur* 2

Rcsp. Dist. 1° Si matrimonium *post utriusque baptismum* fuerit, consummatum, factum est omnino indissolubile, ideoque non potest dari dispensatio. 2° Si matrimonium *nunquam*, consummatum fuerit inter partem non baptizatam et baptizatam, potest Papa dispensare, ut in matrimonio rato Christianorum, de quo supra dictum est. 3° Si matrimonium *in infidelitate tantum* fuerit consummatum, controvertitur. Alii affirmant, et rationem petunt ex Constitutione Pauli III *Altitudo*, ex Constitutione *Romani Pontifices* a S. Pio V edita, et ex Constit. Gregorii XIII *Quoniam saepe contingit*, per quas Constitutiones praedicti Pontifices super tali matrimonio dispensasse dicuntur. Cfr. *Billot*, de Sacr., II, thes. 44 ; *Priimnier*, Man. Theol. mor., II, n. 680 ; *De Smet*, op. cit., n. 355, post 5. *Antoninum*, *Thomas Sanchez*, *Laymann*, *Salmanlicenses*. — Alii negant, eo quod dictas Constitutiones intelligendas esse arbitrantur de dispensatione ab interpellatione facienda, non autem a vinculo conjugii. Cfr. *Feije*, -486 ; *Leitner*, op. cit., p. 418, 419 ; *De Angelis*, I. -4, tit. 19. Huic sententiae etiam adhaerere videntur *Benedictus XIX* et *Schmalzgrueber* (vide *Gasparri*. II, n. 1161). Ipse autem Card. *Gasparri* affirmantem sententiam omnino tenet, et eam conformem dicit praxi S. Officii (l. c. n. 1164 seqq.).

Quaestio de potestate S. Pontificis circa matrimonium in infidelitate consummatum adhuc hodie est controversa. Tenenda nobis videtur sententia 5. *Alphonsi* (VI, 897 ; ed. G., IV, p. 76), rpii Summi Pontificis ius. urgente aliqua necessitatis causa, *latius* hac super materia disertis verbis proclamat. Ite quidem vera, in vanum videntur laborare AA. sententiae contrariae, ipti Constitutiones SS. PP. ad u.sum privilegii Paulini limitare conantur, ut modo exposuimus. Unde dicimus : matrimonium legitimum tantum in infidelitate consummatum, regitur (positis ponendis) tum privilegio Paulino, tum potestate Pontificia (utique post conversionem). Cfr. *Lehmkuhl*, 11, n. 931 ; *Pohle*, 111. p. 692 (ed. 1912) ; *De Smet*, op. cit., n. 355 ; *Fahrner*, Geschichte der Elieschleidung ini kanon. Redite, 281 ; *Chelodi*, n. 160 (fin.) ; *Cappello*, η. 791.

Coder hanc quaestionem non solvit. Juvat tamen lectorem admonere : a) Constitutiones Pauli 111, Pii V et Gregorii XIII, in quibus huiusmodi potestas agnoscitur 2, ad omnes regiones in eisdem adjunctis fuisse extensas (can. 1125) ; - b) in can. 1013, § 2 matrimonia infidelium implicate *minus firmu* proclamari, quia in ipsis deest ratio sacramenti. Quae quidem documenta certe nostrae sententiae non sunt contraria.

Encyclica Pu PP. XI : Cisti connubii, non parum favet praedictae sententiae, si velit aliquis totum contextum ponderare. En ipsa verba Pontificis : « Quod si exceptioni, etsi rarissimae, haec firmitas (matrimonii) obnoxia videatur, ut in *quibusdam conjugiiis naturalibus solum inter infideles initis* vel, si inter citrisli fideles, ratis illis quidem sed nondum consummatis, ea exceptio non ex hominum voluntate pendet... sed ex jure divino, cujus una custos atque *interpres est Ecclesia Christi* » (A. .1. ò', XXII, 1930, p. 552).

‘Praedictae Constitutiones inveniuntur inter Documenta Codici adjuncta (Docuni. VI-VT11 - ‘Interpretatio harum Constitutionum eum adnexis quaestionibus fuse habetur In *lim.Quunrl. Schr.*. 1927, p. 337 seqq. : *Gasparri*, de malrirn. II, n. 1137 seqq.

CAPUT III

De impedimentis matrimonii

S. Alphonsus, VI, 978 ; cil. G., IV, p. 155 ; II. Ap. W III, n. 52 ; AA. antiqui el r.ejira supra cit. ; *Lehmhuhl*, II, n. O'il : Fetje. De imped, et dispens. matrim., Lovani, 1890; *Becker*, Praelccl. de spons, et matrim. ; *De Smet*, De spons, et matrim., ed. 3 (1920). n. U. seq<j. ; *Leitner*, Kath. Eherecht, 1920, p. 69-237 ; *Perenz-Vidal*, V, 145 ; *Acmip-lhiii.r* II, 693 ; *Vennecr&ch-Crcusen*, II, 294 ; *Chelodi*, n. 34 ; (*appello*, III, 194 ; //diter-lfair, pro praxl confessoriorum : matrimonium (1921) ; *Ubach*, II, n. 777 ; *Vennerssch*, III, n. 750 ; *Chrétien*, (o. c.), p. 199 ; *Merhclbach*, III, n. 830 ; *Wouters*, II, n. 754 ; *Gasparri*, I, n. 201. *ftaus*, Inst. can. n. 276 seqq.

1990. — Notiones. I. Impedimentum matrimonii est id quod iuridice et directe obstat ne matrimonium, qua *contractus* est. rite ineatur. — Id quod arcet ab ineundo matrimonio, in quantum est *sacramentum* (ut, v. gr., status peccati, censura), non est impedimentum matrimoniale. Item non amplius inter impedimenta recensentur circumstantiae quae afficiunt directe consensum (vel formam consensus) ', sed tantum illae quae afficiunt personas. Nequeunt denique stricte vocari impedimenta, illae conditiones, quae a jure requiruntur ut matrimonium tuto vel ad normam legum liturgiesum celebrari queat, ut sunt : bannorum proclamatio et tempus clausum, seu prohibitio sollemnitatum in nuptiis tempore Adventus, etc. Vide n. 2001 ; 2057 seqq. ; 2078, 2°.

II. Duplicis generis sunt impedimenta : alia reddunt matrimonium solummodo *illicilum*, alia insuper illud reddunt *invalidum*. Priora dicuntur *impedientia*, seu *prohibentia* ; posteriora *dirimentia*. De his nunc in Iribus articulis longiori sermone agendum erit. Praemittendum vero censemus, quod tradit, can. 1036, §3:

Quanquam impedimentum ex una tantum parte se habet, matrimonium tamen reddit aut illicitum aut invalidum » (vide infra n. 1997, 1°) ; item quod statuit Pontif. Commissio, die 2 Jun. 1918 : matrimonia nempe regi jure vigenti eo momento quo contracta sunt vel contrahentur : unde novum jus non sanat matrimonia anteriora invalida. A. .d. S., N, p. 346.

Suprema' auctoritatis ecclesiasticae privative jus est alia impedimenta impedientia vel dirimentia pro baptizatis constituendi per modum legis sive universalis sive particularis. Dem supremae huic auctoritati competit, impedimenta juris ecclesiastici etiam mere impedientia abrogare, aut illis derogare, aul in iisdem dispensare

Jure *cl'i-u* h n(*hiipe.lhiiH* nta (v. . error, inclus, forma canonica, etc.) balenla erunt tanquam *impüirn^uia* „>■■■■■>■ <1-M m apparet c\ declaratione Commis. Pont 12 martil 1929 f.i. [l. .s, \XVI (929, p. 170 seqq.).

(can. 1040) ; aut denique authentice declarare, quandonam jus divinum matrimonium impediat vel diurnat (can. 1038, § 1).

Eliam jus civile aliqua statuit impedimenta, quorum notitia parochis et confessariis perutilis est. Vide n. 2089. Impedimenta autem a jure civili statuta saepissime conscientiam non tangunt : cum solius Ecclesiae sit rem matrimoniam regere. Vide tamen quae fusius dicemus, n. 2005. — *Ordinarii focorum*, ex can. 1039, § 1, omnibus actu commorantibus in suo territorio et subditis etiam extra territorium versantibus, velare possunt matrimonia, sed tantum in casu particulari ad tempus, ex justa causa eaque perdurante, el *absque clausula irritante* (ib. § 2).

Articulus I.

De impedimentis impedientibus.

1991. Notio. Impedimentum impediens continet gravem prohibitionem contrahendi matrimonium, quod tamen irritum non redditur, si non obstante impedimento contrahatur. Can. 1036, § 1.

It habetur ex novo Codice, *tria* numerantur hujusmodi impedimenta, nempe : mixta religio, votum, et cognatio legalis.

1992. — Praeter impedimenta impedientia stricte sumpta, datur *Ecclesiae velitum* in sensu stricto, seu interdictum ab homine proclamatum, quod definitur : Prohibitio, qua Superior ecclesiasticus vetat, ex justa causa, ne matrimonium inter aliquas personas contrahatur, donec illa causa vel ratio fuerit sublata. Jamvero :

a) Ex can. 1039, § i, Ordinarii locorum vetitum hujusmodi edicere possunt sub certis conditionibus, ul diximus n. 1990 (fin.). Hem parochus potest lanquam pastor interdictum ponere, sed solummodo donec causa discutiatur et judicetur ab Ordinario loci.

b) *Causae prohibitionis* possunt esse : suspicio latentis impedimenti, vel limor barbarum, vel ignorantia elementorum lidei, vel alia hujusmodi. Si prohibitio facta sit ob causam gravem, contrahentes matrimonium peccant graviter ; leviter autem, si prohibitio sit ob causam levem, v. gr. ob venerationem alicujus festi (VI. 982). Cfr. *De Angelis*, I 4, til. 16 n 3 ; .1 5. A', 5, p. 551.

§ 1. Mixta religio.

Constitutiones vanae Benetl. XIV (Bullat I, p. Ii?, 338 ; II, p. 348 III. p. 10) ; Instr Vntoirhana. 15 Nov. 1858 ad quam S. OIT. saepe remittit (ap. A, S. S., VI. p. '5f> , *Collect* S.S., n. 907) Instr. S. OIT. ad Orientale 12 Dec. 1888 (A S. S., 26 p. 266). - Paßi *Codicem*. praeter plures AA. supra citatos confer Encyd. Casti connuMi (A. I. S. XXII, 1930, p. 571) *Haar* de inatrim. mixtis *Lin... Quart. Sehr.* 1927, p. 559 seqq. ; 563 seq. ; 505 seqq. ; Gasparri. I, n. 437 ; Vermersch, III, n. 767 ; *Chrétien*, o. c., p. 24? ; *Merkelba.h*, UI, n. 842 *Hau* Inst. can., n. 282 seqq.

1993. - Notio. Matrimonium mixtum, seu *mixtae religionis*, illud dicitur, quod contrahitur inter personas baptizatas, quarum altera est catholica, altera vero acatholica, per baptismum vel post baptismum sectae acatholicae formaliter adscripta. Can. 1060.

1° Non sunt matrimonia mixta, in stricto sensu, connubia a catholica inita vel ineunda : *a*) cum personis, quae fidem quidem abjecerunt, nulli aulei falsae religioni adscribuntur (atheis Lac, liberi cogitatores) ; — *b*) cum calhelicis, qui tantum externe haeresim vel schisma profitentur ; quin ad wto *acatholicam* transierint. S. Off. 17 Nov., 1835 : 30 Jan. 1867 : 26 Maii 1878 (ap. *Leitner*, o. c., ed. 3, p. 217, 235). Cfr can. 1065 § 1, 2314, § 1.

2° Matrimonium catholici cum persona baptizata, quae a fide (etiam in tenera aetate) defecit et sectae acatholicae formaliter adscribitur, est quidem mixtum, et sequitur regulas generales. Cfr. *Gàsparri*, I. n. 438, qui citat etiam declarationem *S. Officii* anni 1886.

1994. — *Principia*. I. « Matrimonia mixta sunt detestabilia connubia, quae S. Mater Ecclesia perpetuo damnavit atque interdixit ». Ita Benedictus XIV, in Decreto super matrimoniis haereticorum in Hollandia (VI, 1044). Cfr. can. 1060, ubi additur: Si adsit perversionis periculum conjugis catholici et prolis, conjugium ipsa etiam lege divina vetatur ». Idem declarat Pius PP. XI in Encycl. *Casti connubii* (1. c.).

Cur autem detestanda sint, paucis exponit Leo XIII in Encyclica *Arcanum* dicens : « Illud etiam cavendum est, ne scilicet conjugia facile appetantur cum alienis a catholico nomine : animos enim de disciplina religionis dissidentes vix sperari potest futuros esse cetero concordēs. — Quin imo ab ejusmodi conjugiiis ex eo maxime perspicitur esse abhorrendum, quod occasionem praebent vetitae societati et communicationi rerum sacrarum, periculum religioni creant conjugis catholici, impedimento sunt bonae institutioni liberorum, et persaepe animos impellunt, ut cunctarum religionum aequani habere rationem assuescant, sublato veri falsique discrimine ». Munus igitur grave incumbit confessariis et parochis fideles ab hujusmodi connubiis avertendi, ut mox dicemus. Idem Ordinariis a d. *Officio* in rescriptis ad hanc materiam spectantibus expressius inculcatur : Quatenus... partem catholicam ab istis nuptiis absterrere nequiverit », etc.

11. Matrimonia mixta aliquando ex dispensatione pontificia licite contrahuntur. Ita ex can. 1061. requiritur autem *dispensatio pontificia*, cum ad S. Sedem unice spectet in lege generali dispensare. Attamen a Codice sapienter provisum fuit ut in casu urgenti tum Ordinariis tum aliis sacerdotibus opportuna concederentur dispensandi facultates. Vide n. 2045 et 2048.

Quam dispensationem si subinde (per Congr. S. (IT.) concedit, non concedit nisi invita, el (ut habetur ex can. cil.) *gravibus duntaxat de causis*, v. gr ob spem lucrandi familiam acatholicam pro fide, vel ad vitanda scandala, ek Vide G.

ergo pe»

Ecclesii

quae ii

c. 84,

licite c

Conditio nes quaedam ex parte oratorum implendae sunt, *antequam* S. Sedes super hoc impedimento dispenset, et quidem :
 1° *Conjux acatholiceus* cautionem praestare debet (regulariter in scriptis) de amovendo a conjuge catholico perversionis periculo.
 2° *Uterque conjux* (pariter in scriptis) cautionem praestet oportet de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda.
 3° Moralis adesse debet certitudo de cautionum implemento. Ita ex can. cit., § 1, n. 2 et 3, § 2. Quae quidem cautiones *remitti numquam possunt*, cum in ipsa naturali ac divina lege ex parte saltem fundentur : quare exigere debent (vel ad validitatem, saltem si agatur de iis quae *jure divino* requiruntur ; vel ad liceitatem), etiam quando matrimonium *in extremis* est celebrandum Can. 1043.

a) Palet, conjugem catholicum, ex caritate, semper gravi obligatione teneri conversionem conjugis acatholici prudenter curandi. Can. 1062. — b) «Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio super impedimento mixtae religionis, conjuges nequeunt, vel antequam vel post matrimonium coram Ecclesia initum, adiri quoque (sive per se sive per procuratorem) ministrum acatholicum *uti sacris addictum*, ad malitiosum consensum praestandum vel renovandum » Ita can. 1063. Quod si fecerint, incurrunt in excommunicationem Ordinario reservatam, ut notavimus n. 1343. — « Non improbat tamen quod, lege civili jubente, conjuges se sistant etiam coram ministro acatholico. *officialis civilis* tantum munere fungente, idque ad actum civilem dumtaxat explendum, effectum civilium gratia ». Can. 1063, § 3.

111. Matrimoniis mixtis, post obtentam pontificiam dispensationem contrahendis, parochus assistere potest ; servare autem debet ea, quae praescribit Ecclesia. Can. 1064, n. 4 et 1102. Etenim, si fideles, positis ponendis, hujusmodi matrimonia licite ineunt, a fortiori parochi licite iisdem assistunt, cum ipsi non sint hujus sacramenti ministri. — *Praescribit* autem Ecclesia ut assistentia parochi sit *minus sollemnis* : unde omittantur pro dationes, caeremoniae in loco sacro, benedictio nuptialis ; et semper abesse debet celebratio missae. Parochus assistat, quin induat vestimenta quae sacrum ritum prae se ferunt. Ita quidem per se et secundum normas generales (vide *Gasparri*, I, n. 462 seqq.). Fas erit tamen nupturientes alloqui. S. Off., 16 Jul. 1885. Quin immo, ad validitatem matri-

*Si in aliquibus locis statuta dioecesana alias cautiones requirant, v. gr. juramentum Quoad promissa, iis obtemperandum est. In omni casu cautionum exhibitio debet esse notoria, vel saltem talis ut omne scandalum removeatur. S. OIL. 21 Jul. 1880, 12 Dec. 1888. Confer etiam *Arch. Kalh. Stemm*, 1927, p. 53 : *Cappillo*, III, n. 312, 313 : *Linr. Quart. S'hr.*, 1926, p. 810. Jus divinum sane exigit ut proximum perversionis periculum devitetur tam pro conjuge catholico quam pro prole (ex c. 1060). Quare etiam per Decretum S. *Officii*, 14 Jan. 1932 (A. A. S. X XIV, 1932, p. 25) declaratum est dispensationes ab impedimento mixtae religionis (et disparitatis cultus) prorsus nullas fore et invalidas, nisi praestitis antea a nupturientibus *cautionibus*, quarum fidelem executionem, etiam vi legum civilium, quibus alteruter subjectus sit, vigentium in loco actualis vel futurae eorum commorationis (in haec *praevideatur*), nemo praepedire valeat. Cfr *Nouv. Rev. théol.* 1932. p. 362 seqq

monii, vi can. 1102 et 1095, § 1, η. 3, parochus *debet exquireret excipere* contrahentium consensum.

1° Ex can. 1109: «Matrimonia (mixta) *extra ecclesiam* celebrentur. Quodsi Ordinarius prudenter judicet id servari non posse quin graviora oriantur mala, prudenti ejus arbitrio committitur hac super re dispensare ». 2° Ei can. 1102, §2 : « Ordinarius potest (in celebratione matrimonii mixti) aliquam ex consuetis *caeremoniis* ecclesiasticis (exclusa semper missae celebrationi permittere ». 3° Ex can. 1026 : *Publicationes* pro matrimoniis mixtis fieri possunt, remoto scandalo, et permittente Ordinario, — dummodo apostolica dispensatio praecesserit, et mentio omittatur religionis partis acatholicae. Unde de factis publicationibus litterae testimoniales concedi possunt. 4° Juxta declarationem *Pont. Commise*. 10 Nov. 1925 (A. .I. 5., XVII, p. 583) alia missa (privata), quae non sit missa pro sponsis, tunc tantum prohibetur «si ex rerum adjunctis haberi possit *uti complementum caeremoniae matrimonialis* ». Itaque *Ordinarius* (non autem parochus) concedere quidem valebit hanc vel illam caeremoniam, *nunquam* vero benedictionem nuptialem cum missa pro sponsis, vel alia missa etiam privata quae haberi possit uti complementum caeremoniae.

1

1995. — *Ita regulariter a parochus est procedendum*, si nimirum ex parte sponsorum nihil aliud fiat, quod parochum cogere possit ad assistentiam matrimonio recusandam. Jamvero :

a) Si parochus certe noverit sponso, post matrimonium coram Ecclesia initum, adituros esse ministrum acatholicum uti sacris addictum ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum (vel id jam fecisse), nequit eorum matrimonio assistere, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo et consulto prius Ordinario. Ita can. 1063, § 2.

«Sciant parochi, *si interrogentur* a contrahentibus, vel *si certe noverint* eos adituros ministrum haereticum sacris addictum, ad consensum matrimonialem praestandum, se *silere non posse* ; sed monere eosdem debere sponso de gravissimo peccato quod patrant, et de censuris, in quas incurrunt

Verumtamen. ad gravia praecavenda mala, si, in aliquo peculiari casu, parochus non fuerit interpellatus a sponso, an liceat nunc adire ministrum haereticum ; et nulla liat ab iisdem -sponso explicita declaratio de adeundo ministro haeretico ; *praevideat* tamen, eos forsan adituros ad matrimonium leni renovandum consensum, ac insuper ex adjunctis in casu occurrentibus praevideat monitionem certo non fore profuturam, imo nocituram, indeque peccatum materiale in formalem culpam vertendum : tunc *silere* at, remoto tamen scandalo, et dummodo aliae ab Ecclesia requisitae conditiones atque cautiones rite positae sint, praesertim de libero religionis exercitio parti catholicae concedendo, necnon de universa prole in religione catholica educanda». Inslr. S. OIT. 17 Febr. 1864, ad Episc. Hannov.

b) Si sponsi *cautiones praestare recusent*, vel pro matrimonii celebratione instent, etsi (ob defectum causae justae) : *non data fuerit dispensatio*, parochus non licet ne mere quidem passive matrimonio

assistere E Quae olim his in casibus pro aliquibus locis valebant, in Codice jam non memorantur ; immo sublata sunt vi canonis 6, 1°, id quod *expresse* etiam declaravit *Commis. Pont.* 10 Mart. 1928 μ. A. S., XX, 1928, p. 120).

Hac de re S. Off. ita respondit Archiepisc. Pragensi: Propositis precibus; quibus petis quomodo se gerere debeat in excipiendo consensu sacerdos, qui adstipit celebrationi matrimonii inter catholicum et acatholicum *qui non dard cautiones*, Eminent. Cardinales respondendum mandarunt in omnibus servandas esse praescriptiones Codicis. Hinc sacerdos his matrimoniis adstipit nequit, nisi (praestitis cautionibus) obtenta fuerit dispensatio super impedimento mixtae religionis (aut disparitatis cultus) ; consensum vero requirendum esse ad normam can. 1102 et 1095 (vide supra n. 1988, 111). Contrariae S. Sedis praescriptiones atque contraria Indulta per ipsum Codicem abrogata sunt ». — 26 Nov. 1919 (ap. *Lin. Quart. Schr.*, 1921, p. 249).

1996. — Monitum ad confessarios et parochos... Quisque sacerdos, gravis muneris in ipsa ordinatione impositi conscius, religioni sibi ducere debet, fideles ab ineundis matrimoniis mixtis avertere, non ea tantum ratione quod hujusmodi connubia ab Ecclesia reprobentur, sed etiam quia in matrimoniis mixtis maximam reponunt spem quotquot pro viribus propagandae favent haeresi. Ita S. Off., 24 Nov. 1899. Quare :

1° Saepissime parochi *moneant* et instruant subditos 2 ; ob oculos ponant quot et quanta mala ab hisce matrimoniis oriuntur. Cfr. can. 1064, n. 1. Atvero, in regionibus ubi haeresis speciali tutela gubernii gaudet, prudenter se gerent si utantur potius instructionibus et explanationibus, quas Episcopi ex ollicio fidelibus praelegendas mandaverint.

2° *In confessionali*, magno cum zelo exordiis cujuscumque familiaritatis cum acatholicis semper obstabunt (cfr. *Ter Haar*, de matrim. mixtis, η. 121 seqq.). Casu quo poenitens monitis acquiescere nolit, videat confessarius, an adsint rationes graves canonicae propter quas peti possit dispensatio, et an certae dentur cautiones praerequisitae 3. Quodsi utrumque vel alterutrum deficiat, dimittat

1 Ex his tamen ne eruas assistentiam ex parte parochorum esse quid in se malum. Ipsum S. OIT., die 20 Dec. 1837. declaravit : « Si agatur de matrimonio inter duas partes haereticas, quamvis hujusmodi interventus (parochi) non ita reprobetur ut nunquam licitus esse possit, communiter tamen ab eo est dissuadendum ». A. S. SM 26 p. 512. Cfr. H. ernr, IV n. 589 nota 53. Citat etiam Card. Gaspard (I n. 3) duas Instructiones S. Sedis (30 Apr. 1841 ad Episc. Hungariae et 12 Sept. 1834 ad Episc. Bavariae) quibus permittitur parochis nonnullorum locorum et in peculiaribus circumstantiis, ut *mere pagite* assistant matrimoniis mixtis Post *Codicem* non amplius valeret hujusmodi assistentia Immo et ipsae facultates speciales aliquibus locis factae revocatae sunt. Itaque semper debet parochus assistens *requirere* et *excipere* consensum nupturientium, vi c. 1095, § i. 3°. — 1 Plura caque praeclara habes hac de re in laudato opere cl. *Ter Haar* (de matrimoniis mixtis, etc.) sub illo titulo : « Frequens variae instructio circa vetitum legis divinae et ecd. » — 1 Si parochus ad occurrendum frequentiae et gravibus incommodis matrimonio-

renitentein sine absolutione : quia ille in re gravi legem Ecclesiae transgredi est paratus, legem nempe de religiose educanda prole, vel saltem legem de non ineundo sine causa justa matrimonio per eorum pleno : quae lex fundatur in praesumptione juris. — Licet autem adsint rationes graves et dentur necessariae cautela, nihilo minus in hoc adlaboret ut poenitens desistat a proposito tale matrimonium ineundi ; quia haud raro non stabit promissis pars acatholica. Quodsi demum (suppositis causis gravibus et cautelis) deprehendat confessarius se in persuadendo et convincendo poenitentis animo oleum et operam perdere, saltem voluntatem in amore fidei corroborabit, et procurabit dispensationem. Cfr. can. cit., n. 2.

3° Mixtis nuptiis celebratis sive in proprio sive in alieno territorio, sedulo invigilent parochi ut conjuges promissiones facias fideliter impleant. Ita can. cit., n. 3. Cfr. etiam *Linz. Q. Sch.* 1927, p. 563 ; *Ter Haar*, o. c. n. 171.

Si pars catholica de cautionibus observandis nullam curam habuerit, ad sacramenta admitti nequit, donec resipiscat. A fortiori sacramenta ei denegentur, si educationem *acatholicam* omnium vel aliquorum liberorum concesserit et perversionem avertere recuset*. Resipiscentia autem *viri* catholici haud erit sufficiens, nisi efficaciter jure suo paterno (quod lex civilis agnoscit et tuetur) utatur, et prolem minorem ad veram fidem reducat ; vel saltem (casu quo liberi, ex statuto legis, jam arbitri suae religionis constituti fuerint nisi sincere promittat et expressis verbis declaret se commissa pro viribus esse reparaturum. — Ad *matrenifamilias* quod attinet, illa de se non arceatur a sacramentis, si acatholica educatio prolis ipsi imputari nequeat, et sincere spondeat se pro viribus adlaboraturam ut vir ad meliorem frugem redeat, vel saltem mens prolis fidei principiis rite imbuatur. Utrum vero ratione scandali vitandi (si nimirum vir acatholicus obstinate promissis stare recuset) mulier nonnisi privalim communionem recipere possit, a variis locorum circumstantiis dependet.

4° Si post attentionem matrimonii coram ministro acatholico pars catholica *validationem* matrimonii peragi expetit, meminerit parochus nullam revalidationem fieri posse, nisi adsit resipiscentia : quod enim publice contra Ecclesiae mandata factum est, poenitentia deleri debet, ita Resp. Pii IX, 17 Febr. 1864, ad Episc. Hannov.

a) Resipiscentia vero nulla est, nisi, praeter acceptas praevias poenitentias ablatasque censuras, dentur etiam seriae cautiones (de quibus n. 1994, 11 et 1995, b). — b) Quodsi pars acatholica, parata ad se sistendum paracho, *renuat*

runt mixtorum modo generali renueret petere dispensationem, id non esset probandum, mimo haud raro esset injustum : parochiani enim quandoque jure hujusmodi dispensationem petunt. Ceterum ad Episcopum spectat definitive decernere an adsint justae causae dispensationis. Cfr. *Ami du Clt* 1920, p. 632. — † Recolendae sunt hic censurae, in quas incurrere possunt transgressores legum Dei et Ecclesiae, et sollemnium promissorum contemptores. Cfr. dicta n. 13434346.

omnino praestare cautiones, providendum erit per sanationem in radice, non vero per dispensationem et renovationem consensus †. Cfr. *Linz. Quart. Schr.*, 1921, p. 249 ; 1926, p. 806. Sanatio autem in radice *unice reservatur S. Sedi*, < piae nonnunquam *Ordinariis* delegat hanc, facultatem, ea tamen lege ut « in sanationibus concedendis Ordinarius expresse faciat mentionem Apost. delegationis, et. Ipse nonnisi parochos singulis vicibus subdelegare possit ». Non exclusa habetur sanatio, *attentis peculiaribus circumstantiis*, quando « pars acatholica ad consensum praestandum vel *renovandum coram Ecclesia*, vel ad *cautiones regulariter exhibendas* induci nequit » Haec erat *praxis romana*. Vide etiam S. OIT. 22 Dec. 1916 (A. .I. S., IX, p. 13). Tunc *speciali modo* debet peti facultas ad sanandum ; non enim includitur in induito ordinario obtento. Recenter autem *major* apparet in hac concedenda facultate *severitas*.

§ 2. Votum simplex.

Nomine voti, quod constituit impedimentum prohibens matrimonii, venit *votum simplex*, sive non nubendi, sive castitatis perfectae vel virginitatis servandae, sive amplectendi statum religiosum sive suscipiendi sacros ordines. Can. 1058, § 1. A fortiori impediunt matrimonium vota simplicia in Congregatione religiosa emissa.

1997. — Principia. I. Votum simplex est impedimentum sub gravi prohibens matrimonii celebrationem. Ratio est, quia contrahens cum tali voto, vel directe illud transgreditur (si nempe sit votum non nubendi), vel proximo transgrediendi periculo se exponit, ut palam est : ideoque, cum de gravi obligatione agatur, absque dubio graviter peccat contra votum. Praeterea, peccat contra iustitiam, quia compars non monita graviter decipitur. Quibus etiam accedit positiva juris declaratio.

Jam supra, n. 1351. diximus professos perpetuos votorum simplicium et eorum complices (compartes), qui matrimonium contrahere praesumunt, incurrere in excommunicationem Ordinario reservatam. — Quoad irregularitatem, vide n. 1941.

1998. — II. Voti obligatio, matrimonio illicite celebrato, non solvitur, nisi in quantum ejus adimpletio moraliter impossibilis lacta sit. Ratio, quia ex una parte nemo commodum ex propria malitia reportare debet ; ex altera vero, nemo potest teneri ad impossibile. Quapropter :

1° Qui matrimonium init, posthabito voto non nubendi, graviter quidem peccat, sed jam ad nihil amplius tenetur, cum votum, stante matrimonio,

† Facultas sanandi hujusmodi matrimonia non comprehenditur in facultate sanandi in radice matrimonia mixta nulla ex capite clandestinitatis ; unde speciali Rescripto indigent Ordinarii. Cfr. S. OIT. 21 Nov. 1912 (A. A. IX, p. 13).

factum sit impossibile. Inimò, mortua comparle, etiam sine dispensatione alu-
inire poterit nuptias : eo quod finis specialis voti (permansio in statu innupta-
rum) jam attingi nequeat.

2° Qui matrimonium contrahere intendit, ligatus voto *virginitatis*, tenetur
a *petendo* debito abstinere, nisi impletio voti impossibilis evaserit per copulae
vel per voluntariam pollutionem. Fas tamen erit petere, etiam illicite facto
sed nondum consummato matrimonio, propter c. *liti* ; tunc enim praevalet
obligatio caritatis, a fine matrimonii strictius imposita. — Quodsi alter conjux
debitum petat, *reddere* potest ; excipe, si jus illud (alter) certe perdidit ob
adulterium (vide n. 2123). Mortua compacte, urget votum, si vovens virgini-
tatem servavit in matrimonio ; unde nequit convolare ad alias nuptias.

3° Qui, spreto voto *castitatis*, matrimonium contrahit, tenetur in genere
ad illa omnia, quae in statu conjugali servari debent. In specie, graviore lege
tenetur (saltem quoad aliqua), quam ille qui tantum virginitatem voverat,
videlicet : *a*) Mortua compacte, absolute illi interdicitur ad novas convolare
nuptias, *b*) Quod si, durante matrimonio, adulterium committat, fit etiam
reus violationis voti, etc.

4° Qui post emissum votum *ingrediendi Religionem* stricte didam, con-
trahit matrimonium, tenetur ad sequentia : *a*) Cum professio sollemnis solvat
matrimonium quod nondum fuerit consummatum, perdurat voti obligatio, si
ante consummationem compars, cujus voluntas serio exploranda est, voti
exsecutioni annuat. Compacte vero non annuente, debitum non solum reddi,
sed etiam peti potest, *b*) Si conipars jus petendi in perpetuum amittat, vel
observationi voti consentiat, vel mortua sit, reviviscit voti obligatio, nisi forte
ita mutatae sint circumstantiae, ut votum jam ab intrinseco cesset, v. gr. si
vovens jam senuerit.

5° Qui matrimonium init post votum *ingrediendi Institutum*, ubi *voit*,
simplicia emittuntur, vel post emissum votum *suscipiendi sacros ordines*,
matrimonio uti potest, tum petendo, tum reddendo debitum : eo quod, ces-
sante obligatione principali (quae facta est impossibilis), cessat obligatio secun-
daria, servandi nempe castitatem (in promissione inclusam). Ast tenetur votum
implere, si compars consentiat, vel si mortua fuerit, vel si jus petendi in per-
petuum amiserit.

6° Quae dicta sunt de adimpletionem voti post contractum matrimonium,
valent quidem *per se ei* in rigore juris ; in *praxi*, ut plurimum, consultius erit
ut recurratur ad *dispensationem*.

1999. — Quaesitum. *Quisnam a praedictis volis dispensari
potest ?*

1° Si votum non est Papae reservatum, v. gr. votum non nubendi
aut suscipiendi sacros ordines, Episcopus, jure ordinario, ob jus-
tam causam dispensare potest. Can. 1313, n. 1.

2° Si votum est Papae reservatum, quale est votum *perfectu
castitatis*, et votum *ingrediendi Religionem* stricte dictam, modo
omnes conditiones pro reservatione verificentur, subdistinguendum
est : *a*) Non potest Episcopus dispensare jure ordinario, ut patet
ex contextu. — *b*) Poterit vero Episcopus dispensare, tum ante,
tum post matrimonium, si periculum sit in mora (si nempe omnia
jam sunt parata) nec tempus suppetat recurrenti ad S. Sedem.

Ita can. 1045, § 1 et 2. — c) hinc, iisdem in adjunctis, si Ordinarius nequeat adiri, et casus sit occultus, dispensare poterunt turn parochus, turn sacerdos qui loco parochi matrimonio valide assistere possit (vide n. 2048).

De potestate *irritandi* vota, qua gaudet maritus respectu uxoris, jam locuti sumus (n. 638, 640). Quid possint, ex privilegio, confessarii regulares, vide n. 2191, 3°. — Est causa sufficiens ad impetrandam dispensationem vel commutationem in voto *castitatis* (vel in voto ingrediendi Religionem), « si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo etiam unius lapsus, quia per unum lapsum jam castitas amittitur » (VI, 1143). Item, si quis puellam vi stupraverit, vel mulierem promissione matrimonii seduxerit ; si puella, patre orbata, relicta cum matre pauperrima, ac non nisi ex proprio labore et cum difficultate vitam ducere possit ; si matre mortua, paler vehementer instet, irascatur, et ad nuptias impellat, ita ut cum eo vivere, nisi obediat, durissimum evadat ; si vovens morbo laboret cui ex medicorum consilio, aliis medicinis occurrere non possit, et certius sit uti remedio matrimonii, etc. (*Planchard*, Disp. matrim., n. 429).

§ 3. Cognatio legalis.

2000. — Ex can. 1059 : « In iis regionibus ubi lege civili legalis cognatio, ex adoptione orta, nuptias reddit illicitas, jure quoque canonico matrimonium illicitum est ». Vide quae infra n. 2025 hac super materia notabuntur, ubi *idem recurrit impedimentum, sed dirimens*.

Articulus 11.

De impedimentis dirimentibus in genere.

2001. — Notio. Impedimenta dirimentia sunt : *ea quae obstant, quominus matrimonium valide contrahatur*.

a) *Olim quindecim munerabantur, hisce versiculis comprehensa :*

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Aetas, allinis, si clandestinus, et impos,
Raptave sit mulier, nec parti reddita lutae :
Haec socianda vetant connubia, facta retractant¹.

Ex modo enuntiatis impedimentis, aliqua nunc jam nequeunt vocari impedimenta *in stricto sensu* accepta. Ita Codex clandestinitatem, errorem, conditionem ac vim (seu metum) non amplius inter impedimenti stricte sumpta recenset : unde de his proprio loco sermo sit (vide n. 1975 et 2068 seqq.).

b) Ex can. 1041, reprobat quaecumque consuetudo, quae novum impedimentum inducit, aut impedimentis existentibus est contraria.

¹ Secundum *Gasparri* (I, n. 487), auctor horum versiculorum (duo ultima etiam hoc modo citantur : *raptave sit mulier loco nec reddita tuto, haec facienda celant connubia, facta retractant*) videtur fuisse *Tancredus*, de quo vide *Haus* Inst.can. n. 11, I. — *Conditio* significat « conditionem contra matrimonii substantiam, et errorem conditionis servilis ».

Divisio. Multipliciter distingui possunt impedimenta dirimentia, et quidem :

1° *Ratione causae*, propter quam fuerunt statuta : *a)* unum impedimentum dirimit matrimonium, ne in discrimen adducatur *consensus* validus, et est raptus ; *b)* alia matrimonium dirimunt, quia adest *inhabilitas* contrahentium, et sunt : aetas, impotentia (deficit natura), votum (sollemne), ordo, ligamen (abest status liber), cognatio, affinitas, honestas publica (obest reverentia debita), disparitas cultus et crimen (adest periculum fidei vel infidelitatis).

2° *Ratione originis* : *a)* alia ortum habent ex *jure naturae*, et sunt impotentia, consanguinitas in proximis gradibus ; *b)* unum ex *jure positivo divino* : nempe ligamen ; *c)* cetera impedimenta ex *jure ecclesiastico*, ut v. gr., disparitas cultus, etc.

3° *Ratione denique dispensationis*, dantur impedimenta dispensabilia et indispensable. *Indispensabilia* sunt ea quae jure naturae et divino reguntur. *Dispensabilia* sunt quotquot subsunt potestati Ecclesiae. In his tamen datur magnum discrimen ; non enim in omnibus aequae facile dispensatur. Alia demum impedimenta sunt *minoris* gradus, alia vero gradus *majoris*, ut dicemus n. 2041.

2002. — Principia. I. Ecclesia, jure proprio et originario, potest statuere impedimenta matrimonium dirimentia. Est de fide, ex Tridentino (Sess. 24, can. 4), sic definiente : « Si quis dixerit. Ecclesiam non potuisse statuere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse : anathema sit » (Cfr. can. 1038, § 2. — Christus enim, cum ad primariam suam excellentiam matrimonia renovavisset, « totam ipsorum disciplinam Ecclesiae credidit et commendavit ». Leo XIII, Const. *Arcanum*).

11. Ecclesia sola potest statuere impedimenta dirimentia quoad matrimonia Christianorum. Can. cit. Etenim, « cum matrimonium sit sua vi, sua natura, sua sponte sacrum, consentaneum est, ut regatur ac temperetur non principum imperio, sed divina auctoritate Ecclesiae, quae rerum sacrarum sola habet magisterium. Deinde, considerata *sacramenti* dignitas est, cujus accessione matrimonia Christianorum evasere longe nobilissima. De sacramento autem statuere et praecipere, ita, ex voluntate Christi, sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis ejus vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translatam » (Constit. *Arcanum*). Jamvero :

u) Ex hodierna disciplina, et jam a pluribus saeculis, facultas statuendi impedimenta impedientia et dirimentia facta est *causa major*, supremae auctoritati, nempe Romano Pontifici aut Concilio generali, reservata ; idque factum esse videtur ad servandam uniformitatem in negotio tam arduo, in quo difficultates oriri facile possunt. *Bened. V/P*, de Syn. l. 12, c. 5, n. 2 ; *S. Alph.* VI. 980 ; *De Angelis*, l. 4, tit. 1, n. 15. Vide n. 1990, ubi canones adducuntur.

b) Diximus : *Ecclesia sola potest statuere impedimenta dirimentia*. Haud tamen negamus potestatem civilem posse et rēbere ferre statuta *de effectibus mere civilibus* matrimonii, ut dicit can. 1016. Etenim potestatis civilis maxime interest, ut omnia bene ordinentur in matrimonio, quod est fons et origo ipsius societatis. — An autem legislator civilis possit, statuere impedimenta quoad matrimonia *non baptizatorum*, videbitur infra n. 2005.

2003. — Corollaria. 1. Impedimentis dirimentibus juris naturalis. vel positivi divini, ligantur *omnes homines* ; impedimentis vero juris ecclesiastici, *solī christiani*. Et re quidem vera : *a)* Quoad impedimenta *juris naturae*, res est evidens, cum lex naturalis ad universum genus humanum sese extendat. Item dicendum, quoad impedimenta *juris positivi divini* ; quae enim ad illud pertinent, stabilita sunt in connubio nostrorum protoparentum, et proinde valent pro omnibus eorum filiis. — Impedimentis autem *juris ecclesiastici* solos Christianos ligari, non vero infideles, certum est, cum hi Ecclesiae non subijciantur.

Infideles ligantur impedimentis juris ecclesiastici *non nisi indirecte*, ratione scilicet compertis fidelis quacum contrahere vellent. Notandum tamen in parte fidei impedimenta non contrahi, nisi adsint quoad ipsam omnia praequisita pro existentia impedimenti. Id praesertim valet pro impedimento criminis (uno patante), quod non contrahitur a parte fidei, si v. gr. sola pars infidelis conjugicidium pataverit. Notandum etiam, partem fidelem non contrahere impedimentum, si praerequisita pro impedimento ante ejus baptismum sive totaliter sive partialiter adfuerint. Vide *De Smet*, n. 431, 669.

Utrum vero et acatholici iisdem teneantur, magis controversum fuit ; ast communis nunc sententia affirmat. Ratio, quia acatholici per baptismum subditi Ecclesiae facti sunt ; haec vero illos obligare intendit, cum invalida habeat matrimonia in haeresi contracta, quibus non obstat nisi impedimentum juris ecclesiastici (cfr. n. 198). Id ceterum cuique, vel cursim legenti novum Codicem, omnino indubium apparet.

II. Impedimentis dirimentibus ligantur etiam illi, *qui ea ignorant*, vel matrimonium ineunt *cum metu* gravissimi incommodi. Matrimonium ergo eorum est invalidum. Cfr. can. 16, § 1. — Ratio

Revera, ex praxi Curiae, valida reputantur matrimonia legitima infidelium. licet sint contracta cum impedimento juris ecclesiastici, dummodo ipsis non obstat impedimentum juris naturalis aut positivi divini. Cfr. diversa Resp. S. C. de Prop. F. (*Collect.* n. 784. 1079, 1615, 1662, 1766, etc.). — Codex expressis verbis, v. gr. eos eximit a forma matrimonii, quoties inter se contrahunt (can. 1099, § 2). eos pariter liberat ab impedimento disparitatis cultus (can. 1070, § 1). Sententia quam statuimus, adeo extra dubium est *quatenus ad impedimenta applicetur matrimonialia*, ut de ea fortiter sic scribat Card. *Gasparri* (l. n. 257) : « Id certissimum est. ac illi AA. catholici qui de hoc dubitant, nesciunt quid dicant ».

primi est, quia impedimenta dirimentia, de se et primario, inducunt inhabilitatem, ad quam contrahendam non requiritur scientia (VI, 1709). — Ratio *secundi* : bonum commune obstat cessationi impedimentorum ob bonum privatum. Pateret enim gravi aliquo metu incussis nimis facilis via ad ea contemnenda. Adde quod matrimonia redderentur valde incerta, eo quod de sufficienti incommodo non semper constaret. Vide *Sanchez*, l. 7, disp. 5, n. 1. *Impossibilitas* etiam petendi et obtinendi dispensationem, licet sit *communis* (v. g. in integro aliquo regno), non liberat ab impedimentis dirimentibus.

Ex his tamen non sequitur, invalide eos contrahere, quibus impossibile est legi, quae exigit assensum parochi, satisfacere : novum jus certas nonne pro his casibus promulgavit. Vide n. 2075. Cessat quoque impedimentum *junctum tantum ecclesiastici* iis in adjunctis quibus detur oppositio cum *simplici jure naturali* ad contrahendum matrimonium, v. g., ut ait *Gasparri* (I, n. 595), cum in aliquo loco pauci sint Christiani qui nequeant inter se matrimonium inire nec sine gravi incommodo valeant dispensationem petere a *disparitate cultus*, tunc cessat hoc impedimentum.

2001. — Quaesitum. *An liceat contrahere matrimonium cum impedimento dubio vel probabili ?* Distinguamus :

1° *Affirm.*, si impedimentum dirimens est de *jure ecclesiastico*, et, post adhibitam diligentiam, habetur opinio vere probabilis *probabilitate juris* de carentia impedimenti. Statuit enim can. 15 : « Leges etiam inhabilitantes in dubio juris non urgent ».

Hoc autem non valet, si *dubium sit facti*, puta, si credatur probabiliter tantum non adfuisse publicum ac notorium concubinatum, et ideo non adesset impedimentum publicae honestatis. Dicit enim can. cit. : « In dubio facti potest Ordinarius (in legibus inhabilitantibus) dispensare, dummodo agatur de legibus, in quibus Romanus Pontifex dispensare soleat ». Cfr. *Gasparri*, I, n. 21 i seqq.

2° *Neg.*, per se loquendo, si impedimentum est *de jure divino*, sive naturali, sive positivo ; et ratio est, quia illicitum est ministrare sacramentum cum opinione tantum probabili de illius valere ; Ecclesia autem, in hoc casu, non potest defectum probabilem supplere, cum impedimentum ab ea non pendeat. — « Diximus *per se loquendo* ; nam, urgente gravissima causa, poterit matrimonium contrahi, modo accedat declaratio S. Pontificis, tamquam unici interpretis legis divinae ». Cfr. n. 135, 1979, 2010 et 2019. — Cum agitur de matrimonio infidelium, quod non est sacramentum, eadem resolutio (sublata tamen exceptione, ni fallimur) valere agnoscitur, eo quod tale matrimonium sensum moralem offendit, etc. (vide *Gasparri*, I, n. 220).

Hic de dubio *ante* matrimonii celebrationem actum est ; dicetur infra, n. 2094, quid sit faciendum, quando *post* matrimonium contractum aliqua dubia exoriuntur.

Quaestio Specialis.

Ile regime matrimonii non baptizatorum.

2005.—Supra vidimus, regimen matrimonii fidelium competere Ecclesiae, idque jure proprio ac vi ipsius dispositionis divinae, ad exclusionem potestatis civilis. Id valet pro matrimoniis inter quoscumque baptizatos ; quin etiam pro matrimoniis inter baptizatum et non baptizatum. Halio ultimi est, quia idem ac individuum matrimonium nequit regi independenter a duabus distinctis potestatibus.

Quaestio vero est, an legislator civilis potestate gaudeat plene *regendi matrimonium non baptizatorum*, ita ut etiam statuere possit impedimenta hujusmodi matrimonium dirimentia. El respondendum censemus : *affirmative*, secundum sententiam multorum AA., quae praeplacet. Ratio, a theologis antiquis et modernis adducta, est, quia matrimonia non baptizatorum solum habent rationem contractus naturalis, qui (sicut et alii contractus) legibus civilibus regitur. — Praeterea auctoritatis civilis est ea ordinare et limitibus circumscribere, quae conducunt ad bonum commune : ergo etiam matrimonia, quae sunt tanti momenti. In casu id praestare nequit auctoritas ecclesiastica, eo quod non attingit nondum baptizatos. Ergo necesse est ut regimen matrimoniorum inter non baptizatos totum competat legislatori civili. Ita Sanchez, Suarez, Gasparri, De Smel, Resemans, Wernz, Prümmer, Vernieersch-Crousens, Cappello ; contra Liberatore, Perrone, Taparelli, Zigliara, Billot, et alios.

Legislator civilis hac potestate fruitur non quidem per se, sed tantummodo *jure devolutionis*, ut dicunt in quantum munus regendi matrimonia, per se legislatori ecclesiastico proprium, propter necessitatem translatum est ad principem civilem, ita ut bonum commune non sine moderatore remaneat. Cfr. *Leitner*, op. cit., § 8, p. 21 ; *Gasparri*, I, n. 255, qui tandem dicit, hanc potestatem principi competere « juro nativo et originario, non quidem absoluto, sed hypothetico ».

In praxi autem, tum in regionibus missionum, tum in nostris regionibus in quibus multi non baptizati matrimonia ineunt contrastalula legis civilis), nequit missionarius vel parochus judicium ferre de nullitate hujusmodi matrimoniorum absque praevio recursum ad S. Sedem. Rationes sunt sequentes : Ex una parte haud facile est quandoque judicare an lex civilis matrimonia solum prohibeat vel etiam absolute dirimat (vide infra n. 2089). Ex alia parte hac in materia desiderantur Documenta uniformia ex parte S. Sedis. Etsi enim S. Rom. Congreg. pluries agnoverint in praxi competentiam legis civilis quoad regimen matrimonii (ut constat ex Collectan. S. G. de Prop. Fide, 2edit., n. 71. 744, 1104), non desunt tamen alia Documenta quae istam competentiam vel prorsus ignorant vel eam aperte negligunt (cfr. *ib.*, n. 385, 1188, 1289, 1645, 1662). Itaque hi casus de nullitate matrimonii deferendi erunt ad *auctoritatem cedesasticam*.

A r t i c u l u s   H I.

De impedimentis dirimentibus in specie.

Ut supra (n. 2001) diximus, impedimenta dirimentia originem ducunt vel ex *periculo invalidi consensus* praestandi, vel etiam ex *defectu habilitatis* partium. Ad *primum* diversitatis respectum - refert *unum* tantum impedimentum ; ad *secundum* vero, *decon* impedimenta spectant. De singulis nunc agemus.

§ 1. De impedimento dirimente raptus,
OB PERICULUM INVALIDI CONSENSUS.

Unum duntaxat statuitur in Codice impedimentum dirimens, quod in discrimen adducit validitatem consensus, *scilicet impedimentum. raptus*.

2000. — .N o t i o . Raptus, prout est impedimentum matrimonii, definitur : *Mulieris invitae abductio, matrimonii cum ea ineundi causa*. Abductio illa violenta mulieris vocatur raptus *violentiae*, el prorsus differt a raptu seductionis de quo mox infra, sub 3°.

Raptus est impedimentum *juris mere ecclesiastici*, a Tridentino inductum (Sess. 21, c. 6). Ratio primaria hujus legis irritantis est tuitio libertatis in matrimonio ineundo ; punitio vero delicti est quid plane accessorium. Hinc est quod poena (i. e. impedimentum) eo ipso cesset, (piando violenta retentio mulieris cessavit, ut postea dicemus. Xec obstant verba S. OIT. (Instruet. 15 Febr. 1901 dicentis : impedimentum raptus esse inductum in odium facinoris. Cfr. .I. S S. 33. p. 547. — In hoc impedimento Ecclesia non solet dispensare.

P r i n c i p i a . I. Raptus dirimit matrimonium cum raptore, dummodo revera sit mulieris abductio violenta, matrimonii ineundi causa. Can. 1074, § 1. Requiritur :

1° Ut sit mulieris, non viri abductio ; perinde vero est, qualis sit femina, honesta an corrupta, virgo an vidua.

DD. disputant an raptus dirimat matrimonium, si quis *sponsam* abduxerit Communius *affirmant*, quia lex non distinguit, et (ut diximus n. 1954, § sponsa cogi nequii in foro externo ad nuptias ineundas. Cfr. *Gasparri*, I, n. 64i, *Chrétien*, o. c. p. 286.

2° *Abductio* ; quo nomine venit proprie factum quo femina transfertur de-loco tuto in alium moraliter diversum, in quo sub raptoris potestate sit constituta. « Raptui par habetur violenta *retentio* mulieris, cum nempe vir mulierem in loco ubi ea commoratur, vel ad quem libere accessit, violenter detinet ». Ita can. cit., § 3. Quare etiam in hoc casu *nullum* habetur matrimonium.

Xec refert, si raptor per se, vel per alios, facinus patraverit ; nam qui facit per alios, per se facere censetur.

3° *Violenta* abductio, i. e. quae facta est, femina repugnante, sive per absolutam coactionem vel gravem metum, sive per dolum, quo retinetur in loco ad quem illecta est ; nam in hoc casu, dolus vi aequiparatur. Non sufficiunt igitur preces vel xenia, quibus femina allicitur. Cfr. *Feije*, n. 157.

Si autem rapta abductioni consenserit, intuitu matrimonii, contradicentibus parentibus vel tutore, est raptus *seductionis*, qui non inducit, juxta probabilioris et communem sententiam, impedimentum dirimens. Si vero abductioni consenserit quin ullus contractus de nuptiis praecesserit, disputant AA., an inducatur impedimentum. Sententiam affirmantem sequitur forum externum, in quo liber consensus tum in abductionem, tum in matrimonium plene probari nequit, nisi ex praecedenti tractatu de matrimonio ineundo.

4° *Matrimonii ineundi causa* ; unde, si rapta ob aliam causam abducatur, etiam ob finem explendae libidinis, non incurritur impedimentum ; quandoquidem Tridentinum hoc impedimento non aliud intendit, quam favere libertati matrimonii (VI, 1107 seqq.).

II. Raptus dirimit matrimonium inter raptorem et raptam, quamdiu haec in raptoris potestate remanserit. Can. 1074, § 1. Nec sufficit, ut cesset impedimentum, si rapta ex nolente facta sit volens ; sed omnino requiritur ut *extra raptoris potestatem* constituatur, quia secus de consensu undequaque libero non sufficienter constaret.

Secundum can. cit., § 2 : Quod si rapta a raptoe separata, et in loco tuto et libere constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat. His ergo positis, cessat eo ipso impedimentum. Attamen communiter non ipsius parochi, sed Episcopi est judicare, num revera raptus cessaverit. Convalidatio autem matrimonii attentati publice fieri debet, eo quod agitur de impedimento juris publici (vide n. 2081, 3°). Sacerdos, assistens moribundo, dispensare potest super impedimento raptus et convalidare matrimonium (cfr. dicenda n. 2048). Debet utique curare, ut mulier omnino liberum consensum praestet.

§ 2. De impedimentis matrimonium dirimentibus OB INHABILITATEM CONTRAHENTIUM.

Haec impedimenta sese referunt, alia ad defectum naturae, et haec sunt *aetas* atque *impotentia* ; — alia ad defectum status liberi, et haec sunt *votum sollemne*, *ordo* et *ligamen* ; — alia ad reverentiam personis conjunctis debitam, et haec sunt *cognatio*, *affinitas* atque *honestas publica* ; — alia denique ad periculum tum

fidei conjugalis, tum fidei CHRISTIANAE, et sunt *crimen* ac *disparitas cultus*.

Consideranti palet quinque priora esse impedimenta *absoluta*, quae matrimonium dirimunt cum quacumque persona quamdiu subsistunt; quinque posteriora vero esse impedimenta *relativa*, quae matrimonium dirimunt cum certis personis, ratione quarum impedimentum existit. — Exceptum est pro impedimento *impotentiae*, quod in certis casibus est etiam *relativum*.

1. Aetas.

2007. — *Definitio*. Impedimentum aetatis in eo consistit, quod uterque vel saltem alteruter contrahentium canonicae pubertatis aetatem nondum adeptus est ad matrimonium rite ineundum; nempe, si vir annum *decimum sextum*, femina vero annum *decimum quartum* nondum complevit.

Divisio. Duplex distinguitur pubertas: *naturalis*, quae consistit in expedita generandi facultate; et *canonica*, quae consistit in aetate jure ecclesiastico determinata, quaeque modo definita est. — Juris autem definitio fundatur in praesumptione, quod communiter ante eam aetatem tum sufficiens discretio tum potentia generandi non habetur. Ut patet, praescripta novi Codicis propius accedunt ad normas a juribus civilibus pro pubertate stabilitas.

Principium. Nullum est matrimonium, contractum ante legitimam aetatem. Can. 1067, § 1. Legitima autem aetas illa est quam supra indicavimus. — Impedimentum aetatis est juris mere ecclesiastici, ut patet ex Bulla Benedicti XIV *Magnae Nobis*, 9 Jul. 1748. Ratio est, quia jure naturae non requiritur nisi consensus deliberatus et *radiculis* ad opus conjugii *habilitas*, futura aliquando expedita; unde, qui legalem quidem pubertatem, non vero naturalem adepti sunt, valide contrahere possunt.

Porro, impuberum matrimonium est per se nullum, prout injure habetur: et hoc, etiamsi pauci deessent dies ad aetatem pubertatis, ut communiter docent (VI, 1066, 1067). Praeterea:

a) Ante aetatem legitimam invalide contrahitur matrimonium, *etiamsi* malina *suppleat aetatem*, id est, etiamsi adsit ante statutam aetatem sufficiens discretio, et constet (v. gr. per conceptionem) de actuali potentia generandi.

b) Cum impedimentum aetatis sit *juris publici*, matrimonium, ob praesentiam hujus impedimenti nullum, non convalidatur hoc ipso quod acquiritur pubertas. Requiritur convalidatio in facie Ecclesiae (vide n. 2081, 3°).

* Xnii pubertati** alio modo computantur tum materia legum et censurarum. Vide dicta n. 195. III et n. 1261. Cfr. etiam Ltru. *Quart.* < *hr.t.* l. 27. p. 554. — Recte notat CAWtien (o. c. p. 263). aetatis annum compleri Initio diei qui diem nativitatis anniversarium sequitur; juxta c. 34, § 3, n. 1, dies primus id est dies nativitatis, non computandus est. De aetate requisita secundum jus romanum et codices < u Hes mod rnos, v. de Rau*. Inst. can., n. 288.

(J Ex can. 1067, § 2 : Licet matrimonium post aetatem canonicam contractum validum sit, curare tamen debent animarum pastores ab eo avertere juvenes ante aetatem, qua secundum regionis receptos mores matrimonium iniri solet.

2. *Impotentia.*

2008. — *Notio*. Impotentia, quoad matrimonium, est inhabilitas ad copulam conjugalem per se aptam ad generationem *S. Alph.*, VI, 1095 (ed. G., IV, p. 225). Haec definitio debet accuratius explicari. Itaque :

Uti est sterilitas, aliud impotentia, a) *Sterilitas* est impotentia *generandi*. Tunc locum habet, quando, licet in copula elementum necessarium ad generationem a conjugibus praestetur, non sequitur effectus actualis generationis ; aliis verbis, quando post conceptionem activam non sequitur per accidens conceptio passiva. Cfr. dicta n. 763, 2°. (.ausa sterilitatis est senectus vel morbus, vel mala affectio organorum genitalium. Sterilitas, ut expresse dicit can. 1068, § 3, matrimonium nec dirimit nec impedit, b) *Impotentia* est impossibilitas *coeundi*, scilicet inhabilitas ad *copulam carnalem*, ad actionem humanam cui. si praestita fuerit, accedit actio naturae, perficientis cetera ad generationem necessaria, licet per accidens copulam habentes nequeant generare. Impotentia etiam impossibilitas officii dicitur, reddendi nempe debitum '. Jamvero, ut copula carnalis habeatur, ad minus duo necessario requiruntur, scilicet : ex parte viri, ut unum saltem habeat testiculum sanum ; ex parte vero copulae, ut semen virile recipi possit in organum femineum. Quae si deficient, habetur impotentia. GL. etiam n. 2009, 2°, 3°, 4° ; 2010.

Divisio. Multiplex distinguitur impotentia :

1° Alia est *naturalis*, quae provenit ex defectu naturali, puta ex nimia frigidity in viro, vel ex nimia vasis coarctatione in femina. — Alia *accidentalis*, quae provenit ex vitio extrinseco eventual!, v. gr. ex morbo, maleficio, actu violento.

2° Alia est *perpetua*, quae mediis naturalibus et licitis tolli nequit, sed solummodo per miraculum, aut per peccatum, vel cum

1 Ante celebrem Constll Slxli V Quod frequenter (27 Jun 1587) AA. communiter ita definiabant impotentiam. Cfr. .S. Thorn., Suppi., q. 58, a.t . S. Honavent., in 4, dist. 34, a.2. q. 1, *Cajetan*, Summula etc. — Post laudatam Const it. scriptores illam impotentiae notionem tradiderunt quam initio ex S Alphonso transcripsimus Id fecerunt ut ipsa auctoritate Slxti V eunuchos a matrimonii celebratione securius excluderent. Vide tamen infra defetada n. 2010 — *Wmi*· Vidal (λ\ η. 217) ait, impotentiam (quatenus impedimentum matrimonii) apte definiri posse Est *incapacitas viri ccl muluris ad copulam conjugalem* ; et explicat, copulam conjugalem, quamvis a natura sil ordinata ad prolis generationem iltque naturalis via ad illam tamen dependere etiam *quoad hunc effectum obtinendum* ab actione naturae quae *de ne* est occulta el impervia Itaque, concludit, notio copulae conjugalls non potest Heri dependens ab illo tine, sed solum respici debet in *actione humana*, ad quam immediate fit traditio corporum, quae obiectum matrimonii constituit (rfr. n. 2010). — Etiam Card. Ga[^]parri (I. n. 510 seqq.) accurate distinguit actionem *humanam* et actionem *naturae* in generatione, el deinde impotentiam *coeundi* seu ad copulam (matrimoniah·π, quam etiam vocant perfectam , licet de *nominibus* possit disputari), ac demum impotentiam ad solam *generationem* (quae brevitatis causa appellari potest : * impotentia generandi 0 Si actio *humana* seu coitus, ut aiunt, non est possibilis, non habetur copula inarimonialis.

periculo mortis vel gravis morbi. — Alia *temporanea*, quae tolli potest mediis licitis et ordinariis, v. gr. arte chirurgica ; vel ete lapsu temporis, v. gr. nimia caliditas in viro juniori (aphrodisia hyperaesthesia vulvae in muliere (haec tamen quandoque potest, esse perpetua).

3° Alia est *absoluta*, quae est respectu ad quascumque persona. hac laborat vir carens utroque testiculo. — Alia *relativa* quae est nisi cum tali persona : sic mulier potest esse apta uni viro, non vero alii.

4° Alia *antecedens*, quae matrimonium praecessit ; — alia *subsequens*, quae illud secuta est.

In dubio, an impotentia perpetua sit consequens vel antecedens, praesumitur antecedens, si sit *naturalis* (quia quod a natura est, semper fuerit praesumitur) ; item, si sit *accidentalis*, et brevi tempore post matrimonii celebrationem allegata. *S. Alph.*, VI, 1104.

2009. — Principia. I. Impotentia antecedens et perpetua matrimonium ipso naturae juro dirimit. Can. 1068, § 1. Impotentia (sive alteri cognita, sive non), si sit *absoluta*, matrimonium dirimit respectu omnium ; si vero sit *relativa*, respectu illius tantum personae, quacum copula perpetuo est impossibilis. — Ratio horum est, quia matrimonium consistit in mutua traditione corporum physice aptorum ad stabilem conjunctionem, in ordine ad generationem : nihil ergo tradit qui nullam habet potentiam ad actus matrimoniales. *S. Alph.*, VI, 1095, 1101 ; *Venneersch*, de Castit., n. 61. Quare :

1° Invalido contrahunt *eunuchi perfecti*, qui scilicet utroque testiculo carent; sicut et illi qui testes habent adeo atrophos, ut non emittant verum semen. Cfr. Constit. *Cum frequenter* Sixti V, 27 Jun. 1557. — Eunuchi perfecti, post adeptam pubertatem recenter mutilati, non privantur utique statim sententia interiori, nec in ipsis proinde statim exstinguitur appetitus sexualis sunt praeterea ex hoc adhuc per aliquod tempus copulae capaces. Nihilominus generali modo declaravit Sixtus V invalide contrahere quotquot utroque testiculo orbantur. Ratio esse videtur, quia matrimonium quod est per se indissolubile, nequii valide contrahi ab eo qui temporariam tantum copulae potentiam habet. Cfr. *Venneersch*, op. cit., n. 60, 2°.

2° Non constat an invalide contrahant, qui *operationem vesicloniiat* subierint (cfr. supra n. 757). Ratio est, quia viri hujusmodi regulariter in lesione secretionem internam, et, ratione hujus, vires viriles plene servant, et potius equiparandi erunt, qui, integris testibus, semen emittunt infecundum, eo quod obturata gerunt vase deferentia. Ita *Venneersch*, op. cit., n. 73 et 81

1 Qui ex nativitate testiculis carent (spadones vel ante septimum annum castrantur, impotentes sunt ad copulam per se, immo ut in pluribus ab appetitu sexuali sunt immunes.

— Non desunt tamen A.A., qui affirmant operationem vasectomiae inducere non meram sterilitatem, sed potius impotentiam proprie dictam et perpetuam, eo quod, ut aiunt periti, fere nulla hactenus datur spes fore ut sectae partes canalium deferentium postea uniantur. Itaque in hoc casu aliquid deerit quod necessario ad copulam carnalem requiritur (cfr. n. 2008). Haec sententia verior apparet, immo unice vera, ut tenet *Gasparri* (I, p. 70), *dummodo* agatur de *vasectomia ulriusqite testiculi*, antecedente matrimonium, quae sine periculo gravi corrigi nequit et cujuslibet seminis transitum in virile membrum impedit ».

3° Invalide contrahit, ex capite impotentiae perpetuae, *vir* qui ob frigiditatem (anaesthesia sexualis, anaphrodisia), sive ob alium defectum organi genitalis (v. gr. nimiam ejus parvitatem) congressum naturalem habere nequit, etsi, in ultimo casu, semen ad os vaginae deponere possit, ex quo possibilis evadat postea conceptio. Cfr. *Venneersch*, de Castit., n. 72. — Quoad impotentiam, quae ex aphrodisia provenit, cum illa haud raro tractu temporis cesset, nihil per se obstat quominus validus consensus detur. Cfr. 5. *Alph.*, § 1. 1096,2°.

4° Similiter invalide contrahit *mulier*, si vagina caret, aut eam penitus occlusam habet², vel si tam arcta est, ut nullatenus penetrari possit (aut nonnisi per operationem periculosam)³. Hem quando conceptio passiva tantummodo per fecundationem artificialem illicitam perfici potest (vide dicenda n. 2118, quaer.). — Attamen valide contrahit femina, quae semen non retinet, vel (ordinarie) ob inflammationem vulvae (vaginismus) viri congressum sustinere nequit (VI, 1095, 1096, 3°).

Pro praxi. a) Quando impotentia antecedens et perpetua est omnino *certa*, pars non impedita potest statim ab altera discedere ; immo tenetur, si adsit periculum incontinentiae. Nequit vero ex se transire ad alias nuptias, cum id fieri non possit sine scandalo. Debet igitur ad iudicem ecclesiasticum recurrere et impedimentum probare ad tramitem juris (confer, can. 1976-1982).- - Saepe tamen consultius erit adire Ordinarium ad petendam dispensationem super matrimonio rato et non consummato : haec via facilius est, quam petere declarationem aut henticam nullitatis ex capite impotentiae, et in dies saepius adhibetui.

b) Aliquando concedi poterit ut putativi conjuges vivant sicut frater et soror : (quando videlicet separationi obstat lex civilis, quae impedimentum impotentiae non agnoscit ; — dummodo id fieri possit sine periculo peccandi. Ita S. C. C., 15 Dec. 1877. In Decreto porro additur : « Ne (putativi conjuges) infamiam patiantur, bene eis permittitur simul habitare cum periculo tactuum ». Patet cautiones speciales tunc esse imponendas, ne cohabitatio ipsis in

Clr. *De Smd*, on. dt.» II, n. 550 ubi nulli alii A.A. : *Nouv. Rev. TMol.*, vol. 43, p. 39 : n° 46, p. 140 · *Voutcry* in cod. period.» vol. 43, p. 340 ; *Lin.: Qunn. Schr.* 23, p. 672, nota 2. — 1 Hoc etiam valere videtur de « transversa vaginae occlusionem quae sit perfecta » ubi nempe semen transire non potest. Vide varia decisa apud *Venneersch*: Period. XIV, p. (541 seqq. — 4 Si mulier post operationem periculosam facta fuerit apta ad copulam, ejus matrimonium ante operationem initum non eo ipso convalescit cum mulier semper censatur ex natura impotens ; consensus igitur cum viro renovandus est. Cfr. S. *Alph.*, VI, 1097.

animae perniciem cedat. Cfr. quomodo remedia haec descript fuerint a 5. *Alph.* VI, η. 455.

c) Si matrimonium declaretur nullum ob impotentiam *absolute*. parti impotenti simpliciter interdicuntur novae nuptiae h Si nitas orta fuerit ex impotentia *relativa*, regulariter prohibetur pari impotenti transitus ad alias nuptias inconsulta S. Sede, vel tank conceditur ut ducat viduam.

2010. — 11. Si impedhmentum impotentiae dubium sit, matrimonium non est impediendum. Can. 1068, § 2. Idque tenendum ir dubio sive *juris* sive *facti* (ex eodem can.). Gravia haec praescripta vim suam hauriunt tum ex declaratione pontificia circa ipsum impotentiae conceptum, quae ipsis inest, tum ex praesumptione de cujusque nupturientis habilitate, donec de contrario constet. — Aequum tamen esse videtur exigere, ut pars, impotentiae probabiliter existentis conscia, compartem certiolem faciat?

Matrimonium igitur non est impediendum, etsi mulier careat ovariis vel utero, vel solo utero, vel utroque organo ; etsi subierit operationem oophon?tomiae, i. e. divisionem oviductus (cfr. n. 757). En autem ratio :

De his omnibus gravia dubia juris inter auctores existunt. Alii, inter quimprimis *Antonelli* (ed. 3, 11, p. 265 seqq.), *Leitner*, op. cil., ed. 3 § 26, η ; affirmant feminam, quae praedictis organis caret, esse perpetuo inhabilem at copulam perse aptam ad generationem. — Alii e contra (inter quos *Card Gaporri*, *De Smet*, *Eschbach*, *Ojetti*) id negant, utpote quum contractus matrimonialis est tantummodo contractus ad coeundum, i. e. ad adducenda: semen virile inter organa feminea. De conceptu ipso impotentiae est proinde controversia inter hos doctos. Canon autem 1068, §2 (sup. c.) litem practice dininit Confirmantur igitur hoc can., quae jam statuerat S. Off., die 3 Febr. 1887 et 30 Jul 1890 (A. S. S., 27, p. 128) et quae responderat S. C. de Sacram., 2 Apr 1909 (*Noua. Hev. Thèol.* 42. p. 199 ; *Ami du Cl.*, 1910, p. 679 ; *Lint Quart. Schr* 1927, p. 130 seq.). Id fuisse etiam mentem *ipsius Codicis*, attestatur *Gasparri* (I, n. 535 seqq.) qui falsam habet priorem sententiam, llaqi-in omnibus his casibus, matrimonium *non est impediendum*, si agitur de matrimonio ineundo ; et a fortiori conjuges *non sunt inquietandi*. si de matrimonio res occurrit jam inito.

Pro praxi. 1° Si dubium de habilitate existat *ante* matrimonium, securius est petere ab Ordinario normam agendi. Porro Ordinarius, licet nequeat matrimonium interdicere, poterit ejus celebrationem differre, praesertim si curanda speratur impotentia.

2° Si *post* jam contractum matrimonium oriatur *dubium* circa impotentiam, sequenti modo procedendum : a) Uti possunt conjuges juribus matrimonii, tum reddendo tum petendo debitum, et quidem etsi seminalem humorem praeter intentionem extra vas

¹ Coinp.irii potenti licet novum inire matrimonium, ea tamen lege ut, si postea palu liat non adfui"C impedimentum impotentiae in alia parte, ad hanc redeat. Excipe siduli fui ru dispensatio super matrimonio rato et non consummato. — « Cfr *Linz. Quart Schr* 1327, p. 12J et 131.

effundant, adhibitis etiam remediis ordinariis '. b) Post inania experimenta, si impotentia certa credatur, adeundus est Ordinarius ad petendam dispensationem supra matrimonio non consummato, ut supra diximus (n. 2009, pro praxi).

Diximus : *adhibitis remediis ordinariis*. Hujusmodi remediis uti tenentur conjuges, ut inde evadant apti ad debitum rite praestandum. S. C. C., 16 Jun. 1899 f.-l. A. 32, p. 455). S. *Alphonsus* vero addit : ' Practice loquendo, probabile est (quod ait Conlin. Tournely cum Pontas), nempe quod si incisio non posset fieri nisi per manum chirurgi, non tenetur mulier hanc incisionem pati cum tanta verecundia : quod esset onus plus quam gravissimum » (VI, 1099). Cfr. etiam VI, 1097, 1100.

2011. — III. Impotentia consequens, et impotentia antecedens temporalis non dirimunt matrimonium. Ratio *primi* est. quia impotentia consequens reperit matrimonium jam validum, ideoque indissolubile. — Ratio *secundi*, quia laborans impotentia solummodo temporali, est, absolute loquendo et per se, idoneus ad actum conjugalem (VI, 1095).

Haec impotentia, si *certa* sit, secundum *Busenbaum* apud A. *Alphonsum* (VI, 1095) el alios, facit matrimonii usum illicitum per totum illud tempus, quo non est spes probabilis fore ut actus legitime perfici possit. Tactus vero el oscula non vetantur, dummodo pollutionis periculum non inducant. Rationem indicat *Gasparri*: una licet *copula matrimonialis*, quaelibet alia non est, nisi mera pollutio ; proinde si impotentia esset *certa*, «conjuges nequirent rei maritali operam dare » (II, n. 1088).

Alii tamen autumant usum matrimonii *non esse certo prohibitum* quia matrimonium non caret proprio fine, licet generatio sequi nequeat : quod utique valet do *sterilitate* (v. g. senum), sed non de *impotentia certa* (cfr. n. 2095).

Pro praxi. 1° Confessarius prudens ac discretus de impotentia conjugis non interrogabit ; atque etiam eos, quos cognoscit impotentes, saepe expedit in bona fide relinquere. Quod si aliter circumstantiae suadeant, eos instruere el ad Ordinarium dirigere debet. Circumstantiae etiam suadere possunt ut ad medicum fidum dirigantur, qui aliquando consilio et facili operatione rem componet. 2° Quoad conjugia *hermaphroditarum*, confessarius summa circumspectione utatur. Si sexus certo cognoscatur, secundum hunc est contrahendum ; si sexus dubius, differendum est matrimonium. Si autem dubia post initum matrimonium oriantur, omnia ad S.Sedem erunt deferenda.Cfr. J.A.A., 26, p. 229 ; 21, p. 480, ubi plura. Vide *De Smet*, op. cit., n. 559 ; *Leitner*, ed 3, §26, p. 113 ; *Chelodi*, o. c. n. 75 sub fine, qui subjungit : « Hodie nemo credit dari homines (pii utroque sexu praediti sint perfecte ». Idem asserit *Gasparri* (I, n. 550), dicens hoc esse iudicium « physiologorum ac medicorum nostrorum temporum ».

3. Votum sollemne.

Voti sollemnis nomine hic venit *volunt sollemne castitatis*, in Religione approbata emissum (VI, 102-4). Huic aequiparanda sunt vota simplicia, quibus ex speciali Sedis Apostolicae praescripto vis

¹Triennalis experientia, de qua jus antiquum, in Codice silentio praetermittitur; quare a«l nonnam c. 6, n. 6 sublata est. ut oenset Gasparri I 542.

addita sit in ordine ad matrimonium *contrahendum* eosdem pñ, ducendi juridicos effectus, quos votum sollemne castitatis (cfr. can. 1073) ; id autem valet de votis *Scholasticorum* et *Coadjutorv laicorum* Societatis Jesu.

2012. - *Principium*. Votum sollemne castitatis, libere ae sponk emissum, impedimentum est quo dirimitur futurum inatrinomuw. Constat ex can. 1073, et definitum habetur in Tridentino (Sess. 24, can. 9). humo religiosi, post votum sollemne, attentantes niatrim· niiiin, incidunt in excommunicationem S. Pontifici simpliciter reser vatam. Recole dicta n. 1339. (Quoad irregularitatem, vide n. 1941) — Dictum est *votum libere emissum* ; secus enim invalida foret professio, nec adesset impedimentum dirimens. Cfr. n. 2148.

Quoad *fontem*, ex quo votum sollemne vim dirimendi matrimonium hauriat tenemus cum *communi*, illum esse «jus ecclesiasticum» (non jus divinum Dilliculter datur dispensatio super hoc impedimento : ex una parte, ne ansa praebeatur defectionibus, ex altera vero, quia duo in ipsa dispensatione conti mmtur : ablatio scilicet inhabilitatis et relaxatio voti (saltem pro temper· matrimonii) ; unde requiruntur graves causae, ut patet ex iis quae de votorum dispensatione (n. 641) diximus.

De facto pluries tales gratias concessit S. Sedes. — Codex pro casibus urgen· tibus amplas concedit dispensandi facultates. Vide n. 2045 et 2048.

Si conjux licentiam det comparli Religionem ingrediendi et vota sollemnia emittendi, sequentia sunt tenenda : 1° Si matrimonium contractum *non fuit consummatum*, vinculum solvitur per professionem religiosam, sed solummodo post emissionem votorum sollemnium, ut diximus n. 1986. — 2° Si matrimo· nium *jam fuit consummatum*, vinculum non solvitur per professionem religio· sam (de antiqua controversia quoad solutionem matrimonii *consummati* durante *optione bimestri*, vide *Wernz-Vidal*, V, n. 626, nota 42).

4. *Ordo sacer.*

Quisnam Ordo dicendus sit. sacer, constat ex notionibus in Trac latu *de Ordine* (vide n. 1886 aut cari. 949).

2013. — *Principium*. Ordo sacer, libere susceptus, est impedi· mentum quo dirimitur futurum matrimonium Const at ex can. 1072 et ex Tridentino, loco supra citato. — Similiter, excommunicationi et irregularitati subjiciuntur qui, obstante hoc impedimento, matri· monium contrahere praesumunt, sicut supra relatam est de voto sollemni obstrictis.

¹ Hoc valet pro *Ecch^aia Laima* Quoad Graecos haec statuuntur : a) Subdiacom uti pñ sunt matrimonio eum uxoribus qulbuscum antra contraxerunt, et illis licet hoc jure uti usque ad episcopatum h) Matrimonium erit Invalidum >l initur a soluto vel viduo StibdU cono apud Graeco-Italo Diacono apud Maronitas, Sacerdote apud Ruthcno Apud ðio *Orientales* omne matrimonium, quod post ordinis sacri (subdiac. *includ.*) susceptionem Initur est probabilius invalidum. Dcest tamen ġenerali declaratio S. Sedi (cfr Cappello, o. c. n. U7> In America Septentrionali debent omnes Sacerdotes Rutheni vel Orientales esse caelebes vel vidui absque liberis. A. S. S.. V, p. 393.

Diximus : *ordo sacer libere susceptus* ; nam valide contrahit clericus qui *ex metu gravi coactus* ordinem sacrum recepit, nec postea, remoto metu, eandem ordinationem ratam habuit saltem tacite per ordinis exercitium, volens per talem actum obligationibus clericalibus se subicere. Nequit tamen huiusmodi clericus licite contrahere ante sententiam iudicis¹, (ex can. 214, § 1). Illi qui ante pubertatem ordinati sunt, debent post annum decimum sextum de proposito interrogari, utrum nempe obligationibus ex suscepto Ordine ortis stare velint (*Wernz*, IV. n. 228). Ita quidem *ante Codicem*, ut apparet ex Const. Benedicti XIV : *Eo quamvis tempore*, 4 Maii 1745; nunc autem *post Codicem*, ut sentit Card. Gaspar (I, n. 613), aetas utilis ad deliberandum in casu videtur esse post annum vigesimum primum, ex *analogia* cum professione perpetua, etc.

1° Ordo sacer est impedimentum juris ecclesiastici tantum, ut docet sententia probabilior cum S. Thoma (VI, 1059). Sed valde difficile conceditur dispensatio. Qui *episcopatus ordinem* suscepit, numquam dispensationem obtinebit (recole historiam Talleyrand, cui concessus fuit solus habitus laicalis). Cum *presbyteris* dispensaverunt Julius III et Pius VII post lugendas perturbationes, quas nemo non novit. Hisce tamen casibus exceptis, nullus presbyter, etiam in mortis articulo, sperare debet suum putatum matrimonium convalidatum in : semper enim in Decretis hic casus excipitur. *Subdiaconi* necnon *Diaconi* quandoque dispensari poterunt, ut dicemus, n. 2045 et 2048. Ipsis etiam extra mortis periculum, propter gravissimas rationes, S. Sedes licentiam ineundi matrimonium concedere potest ; immo in casu speciali urgenti (de quo c. 1045, § i) id valent locorum Ordinarii, positis tamen ponendis.

2° Vir nequii sacros ordines recipere sine consensu conjugis. Si ordinatio fiat *contra voluntatem mulieris*, illa potest virum in rigore juris ad redeundum cogere, etiamsi matrimonium nondum fuerit consummatum (excipe si in Ordinem ingressus fuisset), et tunc ad reddendum debitum tenetur. Itaque licet aliqui veteres auctores docuerint, ordinem sacrum (ob quamdam cum sollemni professione religiosa paritatem) solvere matrimonium ratum et non consummatum haec opinio rejecta est a *Joanne PP. XXII*, edicto diei 1 Dec. 1322.

5. *Ligamen.*

2014. — Per hoc impedimentum intelligitur *vinculum matrimonii*, quo unus conjux alteri ito obligatur, ut, eo vivente, cum nullo alio possit validum matrimonium contrahere, salvo semper privilegio fidei (VI, 1060). Cfr. can. 1069, § I. Est impedimentum *juris divini positivi* ; at radicatur etiam in jure naturali, ut constat ex dictis de imitate et indissolubilitate matrimonii (cfr. notata n. 1985 et 1988). Jamvero :

¹ Eo casu, ut notat Card, *Ga[^]parri* (I. n. 609) quo ordinationem non habuerit ratam cum S. C. de Sacram, in statum laicalem rediget absque ullis coelibatus etc obligationibus. Die autem 9 Jun. 1931 publici juris fecit Instructionem ad rem *Regulae urvandae* in pro-
cm⁶si6uc *fuper nulhlale s. ordinations*, etc. (A. A. S. XXIII. 1931, p. 457 seqq.).

1° Prohibentur secundae nuptiae, donec de morte prioris conjugis constiterit. In dubio enim, sive positivo, sive negativo, possidet prius, § 2. — Validum tamen foret, vero adstante consensu, b I gravitei illicitum, matrimonium in tali dubio celebratum, si conjux. de c.; I morte dubitatur, revera esset mortuus (VI, 901, 903).

2° Non sufficit ad *certitudinem moralem*, quam jus requirit, diutina uni. I conjugis absentia, cum haec sola non protêt certo ejus mortem ; item, i suficit sola fama ex incerto rumore, cum multitudo omnes rumores b excipere soleat ; nec unius testis aflirmatio, cum in re tanti momenti v \ unius sit vox nullius. Illa tamen indicia, quae singulatim sumpta non fliciunt ad praebendam moralem certitudinem, possunt eam praebere, si ui junctim sumantur. — Causa ad *Ordinarium* remittenda est (in dubio etia levi) et authentica ejus declaratio expectanda.

3° Si contracto in bona tide matrimonio *dubium superveniat*, pars dob. tans inquirat diligenter, ut ita in certam rei notitiam deveniat, et interim ii usu matrimonii exigendo absteineat ; quamvis coniparti in bona fide petenL debitum reddendum sit. Quod si postea de vita prioris conjugis constiterit ad hunc stalirn, relicto posteriore, redire tenetur Si autem propter distan- tiam redire nequeat, et impedimentum sit occultum, separetur saltem ; putato conjuge quoad torum. Mortuo dein priore conjuge, poterit cum secund per renovationem mutui consensus (qui dandus est in statu gratiae) dan, inire matrimonium. — Si tamen impedimenti notitia fuerit publica, vel publica facile fieri possit, publice iterandum est matrimonium (VI, 904). Cfr. *Bened. XIV* de Syn., l. 13, c. 21, n. 7 ; vide dicenda n. 2081, III. — Red- autem notat C. *Gasparri* (I. n. 564), *dubium leve spernendum esse*, ut aiunt jurisperiti.

4° Casu quo datur permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptai. mortem conjugis, eo ipso conceditur dispensatio ab impedimento criminis neu Iro patrante, ut videre est n. 2033, fin.

6. Cognatio.

Cognatio generation est propinquitas ex generatione. Triplex distinguitur : *naturalis*, *spiritualis* et *legalis*. De singulis seorsum agendum est.

Cum impedimentum ligaminis afflclat non tantum Christianos, sed etiam In Melo, » praeterea in eo dispensare nequeat Ecclesia 'nisi in casibus privilegii PauUnl aut matrimonii rati et non consummati, etc.), ideo maxima cum cura instituendae sunt probationis elm < statum liberum nupturientium » et in specie circa obitum alicujus #nnjud ». Die autre 13 Mail 18t» i S OIHclum valde accuratam dedit *Instructionem* ad declarandum, ovondonar moratis habeatur *certitudo mortis conju* /k, el quid in *occurrentibus casibus* sit apmdum, Integra reperitur lum In t. S. S., VI p. 436 seqq., tum in 4. A. S., II. 1910. p. 199seqq. tum demum apud *Gasparri*. o. e., II. p. 428 «eqq. · In parte vero et summarie, apud Arrfny · Dam ed 12. II, p. 488 seqq. Ad hanc Instructionem, utpole *primariam* (clr. *Bar* I. n. 56 '). S. C. de Sacram (ad (piam nunc r - perlinet) remittere solet Ordinvios Ita post bellum russlco-japonlcum. lerrae-motum Me-sanensem conflagrationem europaeam an 1914 1918. In speck cfr. A A S . II. 1910. p. 196 : \ II. 1915. p. 40. 235. 476 · XIV P. : p. 96. etc *Parochus* in casu semper consulat Ordinarium ac deinde ejus licentiam exspectet nm adsit documentum authenticum obitus, exaratum ex registis paroeciae, vel xeno dichi vel militiae, vel etiam. sl haberi nequeat ab auctoritate ecclesiastica, a guberuo civili loci in quo, ut supponitur, persona obierit (ex cit. Inst., n. 2) : tunc enim (ait *Gaspam* l. n. 562) Ipse poterit partem ad novas admittere nuptias *etiam inconsulto* Ordinario, prae- sclirn »i res urgeat. — Quid autem valeat parochus casu quo duo catholici, legi Clandoti- nitatls certo adstricti, *atrite* matrimonium tantum inierant et aliis nubere cupiunt, cfr. #au Inst. can . n. 290 In tine, ubi refertur decisio Commis. Pont. 16 ocl. 1919 (A A S X! 1919, p. 479).

I. De cognatione naturali.

2015. — *Notiones*. Cognatio naturalis seu *consanguinitas* est : *propinquitās personarum, quarum una ab altera, vel omnes ab eodem propinquo stipite per carnalem generationem descendunt*. Nihil autem refert, utrum generatio proveniat ex copula licita, an ex illicita ; nec utrum ex patre simul et matre, an ab alterutro tantum oriatur, prout expresse ab Innocentio I declaratum est (Can. 2, causa 35, q. 10) ; nam matrimonium aequè prohibetur inter cognatos et agnatos, uterinos, consanguineos et germanos *

Duplex datur cognatio naturalis : cognatio *in linea recta*, et cognatio *in linea collateralī*. — Ut hoc recte intelligatur, tria in consanguinitate distinguenda sunt, videlicet : a) *stipes*, seu personae e quibus aliae descendunt ; b) *linea*, seu series personarum ab eodem stipite descendentium ; c) *gradus*, seu distantia unius personae ab altera in eadem consanguinitatis linea Can. 96, § 1. Porro *linea* vel *recta* est. in qua collocantur illae personae, quarum una descendit ab altera, ut pater, filius, nepos ; vel *transversa* seu *collateralis*, qua comprehenduntur qui sanguinis conjunctione uniuntur, non quia alii ab aliis descendunt, sed quia habent stipitem communem ; mediate nempe, ut consobrini, vel immediate, ut fratres. Si collaterales pari gradu a stipite distant, *linea transversa aequalis* est ; dicitur autem *inaequalis*, si dispari gradu distant, i. e. si alter (collateralium) est a communi stipite remotior. — Vide *schema* consanguinitatis infra descriptum (n. 2020).

2016. — *Regulae consanguinitatis*. Ut consanguinitatis gradus rite dignosci possint, statuuntur ex jure canonico tres sequentes regulae (VI, 1029) :

Regula 1A In *linea recta*, una persona distat ab altera tot gradibus, quot sunt personae, dempto communi stipite. Can. 96, § 2. Aliis verbis : tot sunt gradus quot sunt generationes ; v. gr. pater, filius, nepos et pronepos, quatuor sunt personae ; sed numerantur solummodo tres gradus, quia tres sunt generationes tresque personae, dempto stipite, nempe patre.

Regula 2a. In *linea collateralī aequali*, quot gradibus una persona sola a communi stipite distat, totidem distant ambae personae inter se. V. id. can. 96, § 3. — Tot igitur sunt gradus quot sunt generationes, vel personae *in una parte*, dempto stipite. Unde, frater et soror sunt in primo gradu, patruelles et consobrini in secundo, filii eorumdem in tertio.

* Agnati sunt illi qui directe sub potestate patris vivunt, v. gr. filius, natus ; cognati sunt alii Consanguinei ; *uterini*, qui eandem matrem — consanguinei, qui eundem patrem — habent. qui eosdem parentes habent. Haec in hoc sensu dicimus : fratres germani, quia communem habent tum patrem tum matrem : eorum cognatio seu consanguinitas non est tamen multiplex, quia parentes, quoties ut stipes sumuntur, per modum unius considerantur. — In linguis modernis etiam aliam significationem habet vox *germani*. Ita v. gr. in lingua gallica dicitur : *cousins germains*, scilicet filii quorum genitores *fratres* sunt, vel quorum matres sunt sorores, vel tandem cum unius pater aut mater est *frater* vel soror matris aut patris alterius. Filii horum sunt : *cousins issus de germains*.

Regula 3a. In linea *collaterali inaequali*, quot gradibus remotior persona distat a stipite, tot gradibus distant inter se. Can. 96, § 3. — Tot igitur sunt gradus, quot generationes (vel personae, dempto stipite) in parte remotiori. Sic, v. gr., Paulus est pater Petri et Joannis ; filii Joannis distant a Petro in secundo gradu, quia licet Petrus distet uno gradu a Paulo communi stipite, filii tamen Joannis ab eodem distant duobus gradibus.

In jure civili (item in Ecclesia graeca), tam pro matrimoniis quam pro successionibus, alia viget regula, videlicet : in linea collaterali, tot sunt gradus quot adsunt ex *utraque* parte generationes ; vel quot ex *utraque* similiter parte numerantur personae, dempto communi stipite (vide, in schemati, numeros in cellularum inferiori parte positos). Unde in linea recta jus civile et jus canonicum eandem tenent regulam ; at in linea collaterali aliam tenent, nempe jus canonicum unius tantum lateris generationes seu personas numerat, jus civile vero utriusque lateris : juxta jus igitur *civile* in linea aequah (*collaterali*) gradus canonici *duplicantur*, in linea inaequali gradus utriusque seriei *ad invicem adduntur*.

2017. — **Diversae species consanguinitatis.** Qui matrimonium inire cupiunt, unico vel multiplici consanguinitatis vinculo uniri possunt. Id autem sedulo est explanandum, *adjectis figuris*.

1° *Unico* consanguinitatis vinculo junguntur, qui recto ac simplici tramite a communi stipite descendunt.

Johannea

Exemplum a.

In figura annexa. *Paulus* et *Maria* sunt consanguinei in *secundo* gradu simplici (lineae collateralis).

Exemplum b.

In adjecta figura l. *Petrus* et *Main* sunt consanguinei in *tertio inaequali*. hocque simplici gradu lineae collateralis, ex stipite communi, qui est Joannes.

A'ota Olim inter *Petrum* et *Mariam* multiplex erat consanguinitatis vinculum ; quia *Mana duplici linea*, tum paterna tum materna, a Joanne (stipite communi) descendebat. Nunc vero in stipitibus intermediis jam non considerantur nec numerantur personae singulares ; quare praenotati consanguinei *simpliciter ex hac parte* in jure canonico reputantur cognationis vinculo conjuncti.

* Omnino lectorem moneo volumus, hanc figuram quoad eas partes quae numero l signantur, *multum esse contractam*, quia refert unum tantum conjugatorum. Itaque, ut facile est videre, quoad has partes conferri debet cum figura altera (Exemplum a).

2° *Multipli* consanguinitatis vinculo uniuntur, qui a duobus stipitibus communi tramite descendunt¹. Dicit enirn can. 1076, §2 : « In linea collateralis impedimentum matrimonii toties tantum multiplicatur, *quoties communis stipes multiplicatur* ». — Porro multiplicis vinculi duae causae dantur :

a) Prima multiplicis causa est, ipiando *personae inter se consanguineae* (v. gr. fratres) prolem procreant *ex personis inter se consanguineis* (v. gr. ex sororibus, consobrinis). Unde lit, ut utriusque oratorum duplex assignari possit *communis stipes*. Ita in figura *Josephus* et *Inna* sunt consanguinei in *duplici secundo* gradu aequali, quia sunt filii duorum fratrum ex familia A (*Leonis* et *Clementis*), qui duxerant duas sorores (*Luciani* et *Agnetem*) ex familia B.

b) Secunda multiplicis causa est, quando prolem quis habet ex *pluribus personis inter se consanguineis*².

Sic, v. gr., si *Zzo* ex duabus sororibus filios procreavit, hi ratione patris sunt consanguinei in *primo* gradu, ratione matrum in *secundo* gradu, ut patet de *Petro* et *Cecilia* in annexa figura (vide quoque notam 2).

2018. — **Principia**. I. Consanguinitas in linea recta dirimit matrimonium indefinite, in quocumque gradu. Constat ex can. 1076, § 1. Ratio est, quia descendentes dependent in suo esse ab ascendentibus, unde matrimonio inter eos obstat reverentia Superioribus debita, quacum non congruunt conjugum officia. — Dictum est, *in quocumque gradu* ; quia, ob brevitatem vitae humanae, inutile foret in linea recta gradus definire.

Illud dirimit jure naturae in primo gradu ; quoad remotiores disputatur (VI, 470 et 1029). Si ergo vel infideles contrahunt in primo gradu lineae rectae, matrimonium erit invalidum. — Immo. juxta can. 1076, § 3, numquam matrimonium permittendum est, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae.

2019. — II. Consanguinitas in linea collateralis dirimit matrimonium usque ad tertium gradum inclusive. Ita ex can. 1076, § 2.

¹ Cfr. *Revue du Clergé français*, 25 année, t. C, p. 60. — ² Id est » si rem practice exprimere velimus : *quando ascendentium aliquis successive duas consanguineas duxit*. Itaque in figura annexa, si *Petrus* haberet *Olios* et *Cecilia* filios, hi essent consanguinei in secundo et in tertio gradu ex *duplici stipite*, nempe ratione *Leonis* et ratione *patris Annae* et *Mariae* (quae supponuntur esse sorores). — Duae causae possunt etiam simul concurrere, et sic in *pluribus* stipitibus conveniunt duae personae.

Ratio autem hujus legis est tum *pudicitia tuenda*, « quia magnus I concupiscentiae aditus praeberetur, nisi inter personas, quas oportet in eadem domo conversari, esset carnalis copula interdicta (S. Thomas, Suppi., q. 54, a. 3) ; tum *amicitia multiplicanda*, dum conjux consanguineos conjugis eadem fere ac proprios consanguineos benevolentia prosequatur. Adde, quod per conjunctiones frequentes ex eadem cognatione *familiae enervantur*. Vide A. S. S., vol. 18, p. 178 seqq.

De jure autem, quo matrimonium, ob praedictum impedimentum, dirimitur, haec *notanda* sunt : a) Certum est illud *in secundo e remotiori gradu* ecclesiastica tantum lege dirimi : unde, si infideles in eo gradu consanguinei nuptias inter se ineunt, eorum nuptiae non sunt, ex hoc titulo, invalidae, ut patet ex jure canonico (c. *Gaudemus*, 8, de Divort.). Attamen invalida esse possunt ex lege dirimente civili (cfr. n. 2005). — b) De *primo gradu* non constat inter theologos : alii enim jus mere ecclesiasticum, alii jus naturale, alii denique jus divinum positivum affirmant. Verior videtur sententia eorum quod dicunt, conjugia inter fratrem et sororem invalida esse *ex jure naturali secundario*, quod nunc, genere humano satis propagato, totum suum robur obtinet et conservat. Hinc statuit Ecclesia (can. 1070, § 3) *manquant* matriinonium esse permittendum, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in *primo gradu lineae collateralis*. Porro rarissime in secundo gradu mixto cum primo dispensat, i. e. inter avunculum et neptem, ut constat ex Litteris Gregorii XVI, die 22 Nov. 1830 editis, et declaratione Datariae 15 Jun. 1895' — Infideles, qui in primo gradu lineae collateralis junguntur, post conversionem separandi sunt.

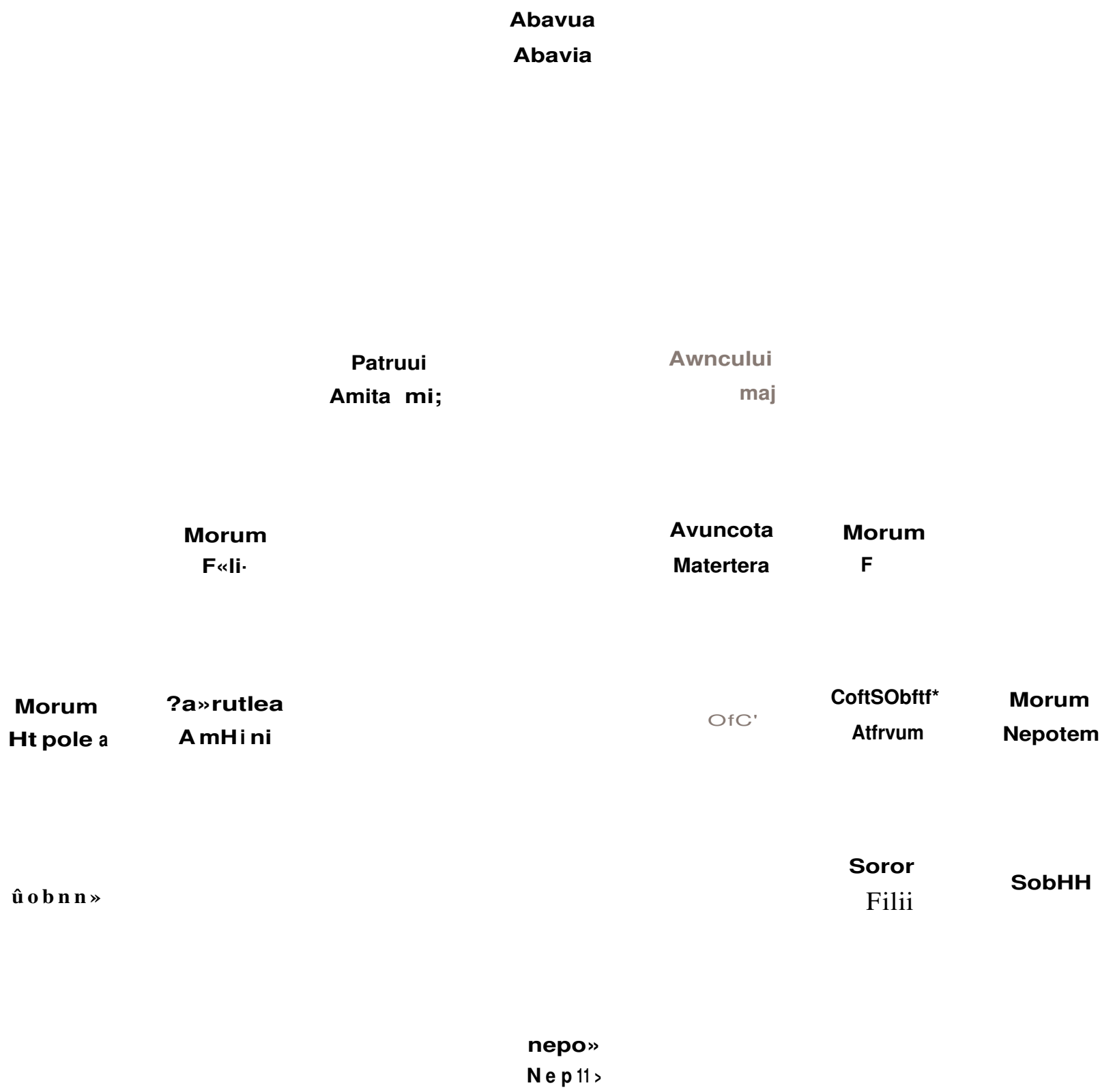
Pro praxi. Optima regula populo tradenda, ad discendum quousque consanguinitas matrimonium dirimat, haec est : Non prohibetur matrimonium, si nupturientium parentes ne patruales quidem sunt, aut consobrini germani. — In linea collateralis, si ex una parte adest *quartus* gradus, parvi refert utrum, ex altera parte, adsint gradus propinquiores : matrimonium iniri potest.

It facilius quis gradus consanguinitatis invenire valeat, attendat ad casum duplicem : a) vel *cognoscitur stipes communis* illis personis quae matrimonium contrahere intendunt : tunc nomen hujus stipis communis inscribatur in charta et infra etiam nomina apponantur personarum a stipe descendendum hinc et inde, usquedum ad sponso perveniatur ;— b) vel *stipes communis ignoratur* ; Tunc scribantur nomina sponsi et sponsae ; supra haec, apponantur nomina patris et matris, avi et aviae et aliorum ascendentium usque ad tertiam gene-

† HIIIIIIus conceditur ut nepos ducat anillam quam ut avunculus ducat neptem. Inde dicendum est in petitione utrum sponsus an sponsa >il stipiti proximWr. Celerum cum frequenter dispensatio hujus impedimenti peteretur a S. C. de Sacram. ipsa Instructionem •.pedalem edidit pro Ordinariis locorum qua confirmat praescripta Gregorii † XVI et indicat causas ad obtinendam dispensationem *justas et congruenter graves*, ut sunt • remotio notabilis scandali, compositio gravium quaestionum In successione bonorum, aut resolutio implexarum vel valde miserarum conditionum familiarium •. Non autem suffleunt ratione quae solent adduci pro ceteris impedimentis etiam majoris gradus Tandem ipsi Ordinarii munu propria, si possunt, debent scribere litteras ad rem facientes, vel saltem, si M non possunt preces sua manu *nubs ril.rre* el *speciali modo commendatas* ad S. C. de Sarnm mittere (A t S., XXIII, 1931, p ii t seqq.). Instructio data est die 1 Aug. 1931.

rationem inclusive. *Si nullus occurrit stipes communis*, nulla est cognatio ; *si occurrit*, adhibeatur methodus sub *a* indicata. — Pro explanatione *consanguinitatis* *schematis quod sequitur*, vide etiam p. 542.

2020. — Schema consanguinatie \

• Nomina consanguineorum, in schemate *lingua lalina* expressa, hic pro opportunitate traducuntur a) *In linea recta*: — Père, mère, Vater. Mutter ; grand-père, grand’mvre, Grossvater. Grossmutler ; bisaïeul, bisaïeule. Urgrossvaler, Ergrossmutter, etc ; — fls, tite, Sohn Tochter ; petit-ills, petite-fUle, Enkel. Enkelin ; arrière-petit-Ah, arrière petltc tlllc, I renkel, Vrenkcltn, etc. — b) *In linea collateral*i i° Ascendentes ex parte *pains*; — (Frère, Mceur, Bruder. Schwester) oncle, tante. Onkel. Tante ; grand onde, grand’tante, Grossonkel, Grosslanle : — ex parte *mains*: (Frère, søeur, Bruder. Schwester)

Numeri *superiores* indicant gradus ad mentem Ecclesiae. — Personae φη consanguineae sunt in linea *collaterali* (frater, soror, etc.) tractu recto Mt conjunguntur cum N. H

Numeri *inferiores* referunt gradus secundum placita juris civilis.

N indicat personam, de qua investigatur quonam gradu distet ab alia

II. De cognatione spirituali.

2021. — *No t i o*. Cognatio spiritualis est propinquitatis quaedam personarum, exurgens ex collatione vel susceptione *baptismi*. Propinquitatis ratio est, quia in hoc sacramento habetur generatio spiritualis, in qua ille, qui sacramentum confert, gerit personam Dei, sicut patris ; et ille, qui baptizatum suscipit de sacro fonte, gerit personam Ecclesiae, sicut matris. 0'. *Thomas*, Suppl., q. 56, a. 3.

2022. — *P r i n c i p i u m*. Cognatio spiritualis irritat matrimonium inter baptizatum et baptizantem vel patrinum. Ita ex can. 1079 et 768 (*ex confirmatione* cognatio non amplius habetur). In impedimento cognationis spiritualis plura ex parte tum sacramenti baptismi, tum ministri, tum denique patrini sunt considerata :

2023. — 1° *Ex parte sacramenti*, requiritur baptismus valide collatus. Adest impedimentum etiam ex baptismo privato, quod conferatur sine sollemnitatibus : legislator enim non distinguit.

a) Ex baptismo *in necessitate* collato oriri cognationem spiritualem *airmat* hodie sententia longe communior. Tempore S. Alphonsi, communior sententia (VI, 149) tunc eximebat *patrinum*.

b) Quoad baptismum, *ex venia* Episcopi in domo collatum, non est dubium quin ex eo oriatur impedimentum : semper enim cum sollemnitatibus conferri debet, ut diximus n. 1481, 2°.

c) Ob *meras sollemnitates* post privatum baptismum in ecclesia suppletas, non contrahitur cognatio spiritualis. Vide dicta n. 1485, c.

d) Si iteratur baptismus *sub conditione*, patrinus tunc solummodo cognationem contrahit, si idem in utroque baptismo adhibitus fuerit. Can. 763, §

2° *Ex parte ministri* notandum : quisquis valide baptizat, dummodo sit et ipse baptizatus, ligatur impedimento cognationis spiritualis.

3° *Quoad levantes*, necesse est, ut omnes conditiones adimpleantur, ut quis vere dici possit patrinus vel matrina. Recolantur quae n. 1484 ex can. 765 notavimus.

oncle maternel, tante maternelle. Ohelm, Muhine ; grand-oncle maternel, grand'liûte maternelle, Grosseheini, Grossmuhme 2v Descendentes ex parte *patris* vel *matris*: — (Frère, sœur. Bruder, Schwester) cousins germains, cousines germaines, Geschwider kinder ; cousins issus de germains, cousines issues de germains, andere Geschulsterkinder.

a) Si quis solum ope digiti baptizandum tangit, vel infantem ad baptismum offert qui eum tangat, vel puerum e manibus obstetricis recipit, quae eum in actu baptismi tenuit, dubia exinde fit cognatio spiritualis.

b) Si quis *er errore* suscipit unum infantem pro alio, non censetur contrahere cognationem ; quia plerumque intendit suscipere hunc et non alium. — Si vero intentionem habeat quemcumque suscipiendi, contrahit cognationem. 5. *Alph.*, VI, 152.

c) Si *per procuratorem* munus patrini exercetur, solus mandans impedimento afficitur (non mandatarius). S. C. C., 15 Mart. 1631, 11 Jun. 1881 (A. S. A., 14, p. 416 ; *Anal. Jur. Pont.*, l. c., coi. 1786). Conferatur quoque /zwZructiospecialis S. C. de Sacram. 25 Nov. 1925 (A. A. S., XVIII, 1926, p. if.).

d) *Omnes levantes*, qui designantur (modo conditiones impleant), contrahunt cognationem, quicumque sint ; ultra designatos autem nullus incurrit impedimentum, etiamsi in actu baptismi infantem tenuerit.

Pro praxi. Notet parochus, impedimentum consanguinitatis *non multiplicari*, si patrinus plures ejusdem familiae filios tenet. S. Off., 29 Apr. 1894 (*Anal. eccl.*, II, p. 251). Multiplicatur vero, si minister baptismi est simul sive per se sive per procuratorem patrinus baptizati. Cfr. dicta n. 1486, 5°.

«

III. De cognatione legali.

2024. — *Notio.* Cognatio legalis est propinquitatis personarum proveniens ex adoptione. — Ratione civilis hujus propinquitatis, matrimonium inter certas personas jure romano prohibitum fuit propter pudorem et publicam honestatem. Hanc recte constitutam disciplinam servavit Ecclesia, eique, positis ponendis, etiam vim dirimendi matrimonium addidit (cfr. c. 1, caus. 30, q. 3 et can. 1080).

2025. — *Extensio impedimenti.* 1° *Hucusque* fundamentum impedimenti cognationis legalis erat *adoptio perfecta* ad normam juris romani, i. e. adoptio Rescripto Principis sancita. Stante hujusmodi adoptione, irritum erat matrimonium : a) inter adoptantem et adoptatum hujusque descendentes sub ejus potestate existentes ; — b) inter adoptatum et adoptantis filios ; — c) inter adoptatum adoptantisque uxorem, et similiter inter adoptantem et uxorem adoptati. Cfr. 5. *Alph.*, VI, 1027, not. 2. Adoptio, qualis statuitur in juribus modernis, in tantum ab Ecclesia ut impedimentum agnoscebatur, in quantum prae se ferebat formam adoptionis perfectae juris romani.

2° *Nunc autem*, ex can. 1080, statuitur : « Qui lege civili *inhabiles* ad nuptias ineundas habentur ob cognationem legalem ex adoptione ortam, *nequeunt vi juris canonici matrimonium inter se valide contrahere* ». Ex his patet, impedimentum canonicum habere

eamdem extensionem ac civile. Unde in praxi ad Codicem cuiusque nationis recurrendum erit ; et ut bene notat *Cappello* (o. c. n. 325), omnino relictum est hac in re jus romanum, ut *uniet* attendatur jus civile singularum nationum.

Fere omnes moderni Codices *prohibent tantum* matrimonia inter adoptatum et adoptantis familiam. Ita. v. gr., Cod. gall. (n. 348), germ. (n. 1311, 1330, 1353), austr. (n. 179-185). In aliquibus tamen, adoptio legalis est impedimentum *dirimens*. Ita in Cod. hispan. (n. 84, 85) et brasil. (n. 183). Hinc sequitur impedimentum ex cognatione legali, ut est impedimentum dirimens, in iis tantum vigere regionibus, ubi reapse ex *lege civili* dirimens habetur. Juxta plures auctores (cfr. *Wernz-Vidal*, V, 191) hodie aliqua ratione *dirimens* est in Italia (a. 60), Hispania (a. 84), Monaco (a. 130), Brasilia (a. 183) Bolivia (a. 108), Columbia (a. 140), Peruvia (a. 143), Guatemala (a. 12). His citatis addit *Cappello* (o. c. n. 570) Croatiam et Slavonian! ; quoad Graeciam dicit, rem esse *e* valde incertam ».

7. Affinitas.

2026. — *Xotio*. Affinitas est : *propinquitatis quam quis contrahit cum consanguineis illius personae, quacum inivit matrimonium validum sive ratum tantum, sive ratum et consummatum*. Ita ex can. 97 § 1.

Conceptus igitur affinitatis totaliter a Codice immutatur, ulpote quum ejus radix jam non est copula, sed ipsum matrimonium validum, seu *unio legitima voluntatum*. Hinc est, cur de affinitate ex copula illicita nulla mentio fiat in novo jure h Vide tamen quae dicentur infra n. 2030. — Claritatis gratia, haec adhuc *praemitimus* :

1° Viget affinitas inter virum dumtaxat et consanguineos mulieris, itemque mulierem inter et consanguineos viri. Can. 97, § 2.— Non viget autem inter consanguineos viri et consanguineos mulieris : nam affinitas non parit affinitatem.

Hinc: a) « Duo fratres possunt ducere duas sorores, inimo paler el filius possunt ducere matrem et filiam ». — b) « Titius potest successive ducere Tiliam et Bertam, quae fuerunt uxores Caii el Sempronii fratrum ». — c) Titius, qui duxerat sororem Caii. potest, post mortem Caii ejusque sororis, ducere Bertam. uxorem Caii » (VI, 1069) — d) Quilibet consanguineus manti valide el licib contrahit cum consanguinea uxoris, el vicissim consanguineus uxoris cum qualibet consanguinea mariti. Cfr. apud *Bened. XIV* (de Syn., l. 9, c. 13 n. 1) celebre Responsum S. C. C., ex anno 1721, ubi statuitur : Non posse impediri matrimonium inter *vitricum* (beau-père: mari de la mère Sliefvaleri et *tuorem privigni* (beau-ills, Stiefsolm) *praemortui*.

¹ Hinc est etiam, cur Codex non loquatur de privatione juris petendi debitum, quia olim plectebatur eonjux committens incestum cum alline. Mutata notione affinitatis, detleat ratio buiustnodi poenam statuendi De impedimento affinitatis *ante Codicem* cfr. Rau<, Inst. can., n. 300. nota .

2° Ita computatur affinitas, ut qui sunt consanguinei viri, iidem *in eadem linea el gradu* sint allines mulieris, et vice versa. Attamen in linea collateralis non extenditur nisi ad 2um gradum, dum consanguinitas ad 3um.

3° *Multiplicatur* impedimentum affinitatis 1 : a) quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit ; b) iterato successive matrimonio cum consanguineo conjugis defuncti 2. Can. 1077, § 2.

Sic ergo Petrus bis allinis est Mariae, quae Agnetis, uxoris Petri, bis est consanguinea. — Paulus, qui successive contrahit cum Maria sua consobrina, et Joanna sorore Mariae, multiplici vinculo affinitatis ligatur cum ceteris consanguineis suarum uxorum.

2027. — SCHEMA AFFINITATIS.

Haec tabella refert consanguineos viri et mulieris in linea recta usque ad quartum gradum. Lineas collaterales usque ad secundum gradum quisque facile adjiciet, ex iis quae *in schemate*, n. 2020 descripto, apparent.

1 Haec enumeratio est taxativa : unde non multiplicatur, sed simplex existit impedimentum, si, stante casu supra (sub iu a) indicato, viduus intendat ducere sororem uxoris defunctae, quae et Ipsa soror ex sua parte est vidua fratris sponsi. *De Sinet*, op. cit., n. 61S. Non desunt tamen qui authenticam interpretationem necessariam esse censeant. Cfr. Ltnr. *Quart. Schr.*, 1918, p. 36. — * *Praecipua nomina personarum affinium* haec sunt : Socer, beau-père, Schwiegervater : socrus, belle-mère, Schwiegermutter ; — gener, gendre, Schwiegersohn ; nurus, bru, Schwiegertochter ; — vitricus, beau-père (mari de la mère), Stiefvater ; noverca, belle-mère (marâtre), Stiefmutter ; — privignus, beau-fils, Stiefsohn ; privigna, belle-fille, Stieftochter ; — levir, sororius, beau-frère, Schwager ; glos, fratria, belle-sœur, Schwiigerin.

2028. — *Principium*. Affinitas in linea recta dirimit inatrinioniuni in quolibet gradu ; in linea collateralis usque ad secundum gradum inclusive. Ita can. 1077, § 2, quo jus antiquum partim reformatur.

Jure mere ecclesiastico affinitas matrimonium dirimit et quidem in omnibus gradibus. Id patet tum ex conceptu affinitatis, qualis traditur can. 97, § 1 (cfr. supra n. 2026), tum ex declaratione S. Off., 4 Sept. 1743 : « Non est dubitandum de potestate Pontificis concedendi dispensationem in primo gradu affinitatis in linea recta etiam ex copula licita, inter vitricum et privignam ».

Ecclesia tamen non dispensat in gradibus lineae rectae. Hinc statuit can. 1043 : Etiam in articulo mortis non posse dispensari super affinitate in linea recta, consummato matrimonio. Vide dicenda n. 2046 et 2048. — Huic tamen disciplinae, die 2 Dec. 1911, S. Poenit. derogavit, quatenus ex specialissima S. Pontificis facultate dispensavit in ordine ad convalidandum matrimonium civile inter viduum et filiam illegitimam uxoris defunctae. Cfr. *Nouv. Rev. Theol.*, 1912, p. 528 ; *De Smet*, II, n. 622, in nota : *Leitner*, op. cit., §31, n. 7 ; *Gasparri*, I, n. 722, ubi tota etiam doctrina latius evolvitur.

2029. — *Ex his crues*: a) Non baptizati valide *inter se* nuptias ineunt in omnibus gradibus affinitatis. Excipe, si lex civilis hujusmodi matrimonia dirimat (cfr. supra n. 2005 et 2003, 1°).

b) Non baptizati, *cum fidelibus* contrahentes, tenentur lege affinitatis, ratione nempe compactis quae legi subjicitur, ut ex can. 1036, § 3 supra notavimus, n. 1990 et 2003, 1°.

c) Quaestio deinde est, an lege affinitatis teneantur nupturientes, si, in infidelitate affines, ambo *post baptismum* matrimonio uniri petant. Id tenendum erat ex Decr. S. Off. 16 Dec. 1898 (*Nouv. Rev. Theol.*, 31, p. 419). Hodie tamen, cum vi Codicis affinitas tantum ex matrimonio rato ortum durat, ruit fundamentum cui responsio S. Off. innitebatur. Cfr. *Aerthys-Danien*, II, n. 764 ; *De Smet*, II, n. 621 (in nota adjecta). Nihilominus, utroque conjugate baptizato, affinitas in sensu hodierno canonico (cfr. n. 2026) ipso facto exurgere censetur, quatenus nempe eorum matrimonium (quod prius *legitimum* erat) fit *ratum* in sensu canonis 97, idooque hujus leges sequitur. Id esse omnino certum demonstrat *Gasparri* (I, n. 723), adducens etiam plura decisa SS. CC

8. *Publica honestas*.

2030. — *Notio*. Publica honestas est quaedam propinquitas (seu quasi-affinitas) cum compartis consanguineis, orta ex matrimonio invalido (sive consummato, sive non), et ex publico vel notorio concubinato. Can. 1078.

Concubinatus dici potest *publicus*, si jam divulgatus est, aut talibus in adjunctis perdurare contingit, ut prudenter judicari possit et debeat eum facili divulgatum iri. - Est autem *notorius*, post sententiam judicis compe-

¹ Videtur in Caroll Gonzagae, ducis Mantuae, qui voluit ducere uxorem filii sui praemortui. Negata fuit dispensatio, referenti Card. de Lugo, qui in suo volo censuerat, Papam posae quidem dispensare, sed id non expedire.

tentis, quae in rem judicatam transierit, aut post confessionem delinquentis in iudicio factam (ad normam can. 1750). Haec est *notorictas juris*. Potest vero etiam dici notorius *notorietate jacti*, si publice notus sit et in talibus adjunctis commissus ut nulla tergiversatione celari nulloque juris suffragio excusari possit. Cfr. cari. 2197, ex quo notiones praedictae desumuntur ; vel etiam n. 1190.

Impedimentum publicae honestatis, ex novo jure, non amplius oritur ex sponsalibus, nec ex matrimonio rato, nisi illud sit invalidum. Fundamentum ergo hujus impedimenti est *unto voluntatum illegitima* h

Ex his eruitur : matrimonia sic dicta *civilia* (contra ac a Leone XIII statutum fuerat, 17 Mart. 1879, J. S., 12, p. 176) producunt impedimentum publicae honestatis, pro illis qui subduntur legi clandestinitatis ; non quidem ratione sui, sed ratione concubinatus publici aut notorii, qui cum illis conjungitur. Id patet etiam ex declaratione Commis. Pont. 12 Mart. 1929 (A. .1. S., XXI, 1929, p. 170) : « An vi c. 1078 ex solo actu, ut aiunt, civili... *independenter a cohabitattone* oriatur imped., publicae honest. Negative ». Ergo si actum civilem sequatur vita communis (ut practice evenit), habetur impedimentum (Gasparri, I, n. 735).

2031. — **P r i n c i p i u m.** Publica honestas dirimit matrimonium in primo et secundo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, et vice versa. Ita can. 1078. Hinc Petrus, qui in notorio concubinato vixit cum Agnete, 'matre Caeciliae, nequit nuptias inire cum Caecilia vel cum Alaria, filia Caeciliae ; potest vero contrahere cum Lucia, sorore Agnetis.

a) Publica honestas matrimonium dirimit *ex sol.) jure ecclesiastico*. Ecclesia in ea dispensare solet ; cauto tamen ne quis sibi matrimonio conjungat propriam prolem.

b) Ab *infidelibus* hoc impedimentum non contrahitur. Immo, post eorum conversionem ad veram fidem, nequeunt a nuptiis repelli ob hujusmodi impedimentum 2. S. 01T., 19 Apr. 1837 (*Collect. S. S.*, n. 875). Excipe, si infidelis cum comparlo catholica in concubinato vixerit, et consanguineam compares ducere velit : tunc valet norma n 1990et2003,1° stabilita. Item si baptismo suscepto, idem status *adhuc* perduret ; tunc *exsurgit impedimentum*.

c) Aon *multiplicatur* impedimentum honestatis publicae, si uterque sponsus inierit matrimonium invalidum vel in concubinato vixerit cum consanguinea alterius partis, v. gr. sponsus cum maire vel lilia sponsae, vel sponsa cum patre vel filio sponsi. *Multiplex* vero adesse potest impedimentum (licet in

1 Quaestio esse potest, an matrimonia invalida *ob defectum consensus*, publicae honestatis impedimentum secum trahant. Olim ex hujusmodi matrimoniis inhabilitas praedicta non Inducebatur, ut eruitur ex S. C. Cone., 28 Mart. 1664 (ap. Gionne, J 285, 5°). Hinc, post matrimonium initum cum amento, ebrio, vel initum cum errore personae, cum metu gravi vel cum Beto consensu, post conditionem non impletam, ad publicam honestatem non erat attendendum. — Nunc vero, cum Codex absolute statuat publicam honestatem oriri ex matrimonio Invalido, dicendum est matrimonia undecumque invalida, etiam ex consensus defectu, praedictum impedimentum secum trahere. Cfr. Ds *Sinet*, II, n. 627 ; *Leitner*. § 32, n. i ; *Chêlodi*, n. 104 ; Gasparri. I, n. 732. —1 In decisione S. Cilicii agitur quidem de matrimonio *rato*. Itaque in aliis casibus infideles, post eorum conversionem, impedimento teneri censent *Wernz-Vidal* (V. n. 383). Ut nos tamen sentiunt *Verrneersch-Creusen* (II, 361) ; *Cappello* (n. 552) ; *Gasparri*, I, n. 746.

praxi id rarissime continget), si alterutra pars invalidum matrimonium contraxerit vel vixit in concubinato successive cum duobus consanguinis alterius partis, v. gr. sponsa cum duobus filiis sponsi. — Haec tenenda sunt ex analogia cum impedimento affinitatis. Cfr. *De Smet*, II, n. 629. Codri tamen de multiplicitate hujus impedimenti omnino silet, et auctores in variis sententias abeunt (cfr. *Chelodi*, 104 ; *Cappello*, 550) ; Cardinalis autem Gaspari (I, n. 740) sententiam quam exposuimus, *certam* aestimat.

d) Si concubinatus ab omnibus habeatur ut verum conjugium, jam impedimentum erit saltem dubium, ac proinde *practice nullum* (*Gaspari*, I, n. 739).

9. Crimen.

2032. — *Notio*. Criminis impedimentum est inhabilitas ad matrimonium contrahendum, *jure ecclesiastico* inducta, inter personas, quae nefanda complicitate certa crimina *adulterii*, et *homicidii* in jure determinata perpetrarunt. — Ex ratione multiplici Ecclesia hoc impedimentum statuit : tum ut hujusmodi scandalosae nuptiae locum non habere possint, tum ut conjugum incolumitati consulatur.

Duo autem sunt crimina, *adulterium* nempe et *homicidium*, ex quibus hoc impedimentum contrahitur, idque in *triplici* casu : 1° scilicet ex solo adulterio ; — 2° ex solo homicidio ; — 3° ex utroque simul.

Triplex hic casus denominationem frequenter accipit ab homicidio tantum, illis verbis : *neutro patrans* (homicidium) ; 2° *utroque patrans* ; 3° *uno patrans* (VI, 1033). — De singulis in specie dicendum erit. Praenotandum tamen est, impedimentum directe *a parte fidei* incurri : unde et infidelis tantum indirecte illo ligatur, ut saepe diximus. Pars fidelis vero impedimento tenetur tantum in casu quo ipsa tale crimen commiserit quale inducit criminis impedimentum. Cfr. n. 1990, 2003, 1°.

2033. — *Principia*. I. Valide contrahere nequeunt matrimonium, qui, perdurante eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo, vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarunt¹. Ita expressis verbis can. 1075, n. 1. — *Adulterio* igitur *solo* (neutro patrans homicidium) contrahitur impedimentum, si perdurante eodem matrimonio concurrit adulterium cum matrimonii futuri (ineundi post mortem compertis) mutua promissione vel mutua attentatione. Nihil autem refert, utrum matrimonii vel promissio vel attentatio adulterium praecesserit an secuta sit, dummodo, si praecessit, non fuerit ante adulterium retractata (VI, 1037). Hinc impedimento locus est, si femina, postquam aut cum uxorato novum attentante conjugium bona fide contraxit-aut uxorato promittenti ipsa pariter matrimonium bona fide repromisit,

¹ Quoad irregularitatem hanc ultimo crimine incursum, vide dicta n. 1941.

tandem ligaminis virum devincientis certior facta, nihilominus cum eo adulterium patrauerit. Gfr. *Sanchez*, l. 7, disp. 79, n. 34 ; *Schmalzgruber*, tit. 7, n. 12, 13.

Requiruntur insuper peculiares conditiones, tum ex parte adulterii, tum ex parte sive promissionis sive attentationis ; de quibus nunc in specie dicemus, addendo annotationem practici quoad dispensationem ab hoc impedimento. Itaque :

1° Ex parte adulterii requiritur : *a)* ut fuerit *verum*, ideoque ut prius matrimonium fuisse validum, quamvis non fuerit consummatum, vel factum sit divortium ; *b)* ut sit *utrinque formale*, perpetratum nempe ab utraque parte cum cognitione prioris matrimonii¹ : quare, probabiliter, excusat ignorantia etiam culpabilis, si non sit affectata ; *c)* ut sit *perfecte consummatum*, i. e. de se aptum ad generationem : id vero semper, in dubio, supponitur (VI, 1036).

2° Ex parte promissionis, praeter connexionem cum adulterio necnon repromissionem quae promissioni accessit (secus enim tides non esset mutuo data), requiritur ex probabiliori sententia, ut promissio sit *vera*, non ficta ; *absoluta*, non conditionata ; aliquo externo *signo*, et non sola taciturnitate acceptata. Requiritur etiam (notat *De Smet*, II, n. 659), ut promissio sit *materialiter injuriosa* existenti conjugio, altera parte scilicet prorsus invita. Si igitur vir adulterium commiserit cum sorore uxoris, et complici non promiserit matrimonium nisi coram uxore moribunda ad hujusmodi promissionem instanter urgente, in gratiam prolis natae, non adesset impedimentum criminis. An vero sufficiat promissio conditionata, si *conditio verificetur stante adhuc primo matrimonio*, communiter quidem affirmatur ; sed ò". *Alphonsus* non ausus est solvere quaestionem (VI, 1038). — « Qui autem, vivente sua conjuge, promittit alteri matrimonium, sed *sine adulterio* aut matrimonio attentato, quamvis non incurrat impedimentum, non tamen excusatur a peccato mortali » (VI, 1043). — Putat *Gasparri* (I, n. 674), impedimentum oriri, « si partes adulterium commiserunt cum *privata promissione matrimonii tantum civilis* ».

3° Ex parte attentationis matrimonii² requiritur, ut fiat *utriusque consensu*; secus non esset vera attentatio. Perinde vero est, utrum fiat in forma praescripta an clandestina ; sufficere etiam matrimonium *civile*, constat ex can. cil., et ex variis S. Poenitentiariae decisionibus (*De Angelis*, l. 4, tit. 4, n. 11).

Quoad dispensationem super hoc impedimento, declaravit S. G. de Sacram., die 3 Junii 1912, eam ipso facto dari, minime vero dispensationes super duabus aliis criminis speciebus, quando adfuit dispensatio in matrimonio rato et non consummato, vel promissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam alterius conjugis mortem (*A. A. S.*, IV, p. 403). Id plene confirmatur can. 1053 cum iisdem apposis *restrictionibus quoad duas alias species*.

2031. — II. Valide contrahere nequeunt, qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio, mortem conjugii intulerunt.

¹ Si ergo vir coelebs rem habet cum femina, quam conjugatam esse nescit, non habetur impedimentum. Secus tamen dicendum, si conjugatus scienter peccet cum nupta, etiamsi haec prorsus ignoret ipsum complicem peccati esse conjugatum. — ² Ut attentatio matrimonii adesse dicatur, sullicit et exigitur ut matrimonium istud invalidum, fiat in forma quae aliquam speciem matrimonii et non solummodo concubinatus prae se ferat ; v. gr. si concludatur coram ministro religionis, aut magistratu civili, aut actu privato, praestito rero ac mutuo consensu de praesenti (vide *Cittodt*, n. 93).

Ita can. 1075, η. 3. — *Homicidio* igitur *solo* (utroque patrante) dirimitur matrimonium inter complices, modo adsint conditiones in can. notatae, et etiam *intentio* (saltem ex parte *unius*, alteri prius aliquo modo manifestata) *matrimonium ineundi cum complice homicidii*. Id autem, licet in *nullo jure* sit expressum, clare ex fine legis deducitur *communiterque* docetur ab auctoribus antiquis et recentissimis (cfr. *S. Alph.*, VI, 1033 ; *Chelodi*, 93, 4° ; *Gasparn*, I, n. 679, *d*).

Porro ad constituendum impedimentum ex solo conjugicidio (*absque adulterio formali et completo*) requiritur : 1° ut occisio sit realiter *secuta* ex actione physica vel morali (v. gr. ex consilio-vel mandato) alterius complices ; — 2° ut sit *secuta ex mutua conspiratione*, seu ex communi viri ac mulieris consilio ; nec sufficit ut separatim et independenter egerint, vel si quis audiens conjugis occisionem eam ratam habeat (Cfr. *S. Alph.*, VI, 1033).; — 3° ut adsit *intentio* contrahendi matrimonium cum complice, quae ex circumstantiis semper in foro externo praesumitur, si occisionem praecesserint sufficientia intentionis indicia (sci. munera, familiaritates, epistolae amatoriae, etc.). Vide etiam *Ilav* Inst. can. η. 295, III.

2035. — III. Valide contrahere nequeunt, qui perdurante eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt, coranique alter conjugicidium patravit. Can. 1075 n. 2. *Homicidio* igitur *el simul adulterio* (uno patrante homicidium) dirimitur matrimonium. Requiritur autem *intentio* ex parte *homicidae* (alteri quoquo modo manifestata) *nubendi complici*, ut docent auctores etiam recentes (cfr. *S. Alph.*, VI, 1036 ; *Sebasliani*, 553 ; *Chelodi*, 93, 3°).

a) Adulterium et occisio conjugis debent, ut aperte dicit can., concurrere perdurante eodem legitimo matrimonio. Si igitur vir uxorem occidat ut aliquam ex adulteris postea ducat, nequit ducere adulteram, (piacum rem habuit vivente propria uxore. — *b*) Occisio conjugis fieri debet ab alterutro adulterorum vel ex ejus mandato : sufficit autem si una pars, etiam altera inscia, mortem intulerit (VI, 1035). — *c*) Intentio nubendi complici adulterii, juxta *0'*. *llph.* (l. c.), debet manifestari, et quidem *ipsi conreo* (licet multi aucton-contradicant ; cfr. *Cappello*, n. 490, *c* ; *Ubach*, II, 807) ; quam sententiam *S. Alphonsi* proponit quoque *Gasparri*, I, n. G76. Ceterum, in *foro externo* agnoscitur *praesumptio* facti (vide *Chelodi*, l. c.).

2036. — *Quaeritur*. *Ubi impedimentum criminis incurratur ab iis, qui illud suo delicto a jure adnexum esse ignorant* ? Nonnulli negarunt, hanc unicam afferentes rationem : inductum est hoc impedimentum per modum poenae, et quidem extraordinariae ; sed ignorantia excusat a tali poena incurrenda ; ergo excusat etiam a contrahendo impedimento. — Id vero hodie nequit amplius sustineri. eo quod can. 16 expressis verbis statuit : « Nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi

aliud expresse dicatur ». Idem *modo absoluto* probare intendit el. *Chelodi* (l. c. n. 92), censens « controversiam hucusque agitatam finem habere », cui consonat Card. *Gasparri*, dum scribit (I, n. 686) : « ...haec sententia jure Codicis *certa* evasit, nempe ignorantiam hujus impedimenti ab eodem non excusare ».

Pro priori: 1° Multiplex esso potest impedimentum criminis, et quidem ex dupli i fonte : a) quia phires casus veri Picantur, quoad idem matrimonium, v. gr., si *adulterium* et *homicidium* suas proprias condiciones separalim habent ; — b) quia delicta inferunt injuriam diversis matiimoniis, v. gr. si, in casu solius adulterii, *uterque complex* est matrimonio junctus, et si, respectu utriusque matrimonii, adulterium fuit utrinque formale. Duplex tunc oritur impedimentum necessario exprimendum in supplici libello, pro obtinenda dispensatione.

2° Confessarius debet prudenter illos conjuges *interrogare*, quos hujus criminis reos esse suspicatur. Jamvero, suspecti sunt tum ille, qui confitetur se, tempore anterioris matrimonii, in adulterium incidisse ; tum ille, qui post mortem prioris conjugis, sine mora, ad novas nuptias cum aliqua persona ad domum familiamve pertinente avide convolavit. — Ut autem prudenter interroget, *sciscitetur*: an cum praesenti conjugue multum familiariter vixerit, an ejus nuptias multum appetierit, an prioris conjugis pertaesus fuerit, an ejus mortem optaril, an credat se in causa esse cur mortua sit, etc.

10. *Disparitas cultus*.

2037. — *Notio*. Disparitas cultus est illa religionis disparitas, quae existit inter personam *non baptizalam* et personam *baptizalam* in Ecclesia *catholica* vel ad eandem ex haeresi aut schismate *conversam*. Ita ex can. 1070, § 1, qui vetus jus aliquatenus immutavit, ut statim dicemus.

a) Matrimonia fidelium cum infidelibus prorsus *velantur*, eo quod ex hujusmodi connubiis magna perversionis pericula oriuntur. Accedit positiva prohibitio Hebraeis facta (*Deui.*, 7, 3) et per Apostolum renovata (2 *Cor.*, 6, 14) : *Solite jugum ducere cum infidelibus*. Stante autem urgente causa et remoto perversionis periculo, possunt fieri licita, ut infra explicabitur.

b) Impedimentum disparitalis juxta anteriorem disciplinam exsurgebat inter non baptizalam et aliam personam *quomodocumque* baptizalam. Matrimonia igitur sub antiqua disciplina sic contracta (scilicet ante d. 19 Maii 1918) sunt habenda ut invalida, juxta normam supra n. 1990 indicatam.

¹ Tales sunt infantes, quos baptizans (ellam non catholicus) intenderit baptizare In ordine ad Eccb-lam Similiter adulti (vel omnes rationis compotes), qui baptizari voluerunt in ordine ad Ecclesiam nostram catholicam — Quoad infantes aeathollicorum baptizatos in Ecclesia catholica, qui deinde ab infantili aetate In erronea religione vel sine ulla religione adoleverunt, censet Ami *du Clergé* (192'i, p. 509). eos non teneri hoc impedimento, dummodo contrahant cum acathoHels. ea potissimum ratione quia eos dispensat canon 1099, § 2 a forma celebrationis matrimonii. Eandem solutionem proponit *Michel*, citatus ab eodem Ami *du Clergé* (p. 508). Phires tamen auctores (cfr. v. u. *Woutre*, II, n. 780) contrarium statuunt, nec Ane ratione (vide quae diximus, *Jlaus*. Inst. can. n. 293) ; quorum sententiae favere perspicitur Card. *Ga«parn* (I, 575). absolute haec declarans : « Si igitur certum est unam partem non esse baptizalam el alteram esse baptizalam et quidem In ca'hollca Ecclesia vel ad eandem ex schismate vel haeresi conversam, certum est adesse impedimentum di<paritalis cultus ».

2038. — *Principium*. Disparitas cultus dirimit matrimonium jure ecclesiastico. Ita can. 1070, § 1, quo confirmatur Const. Benedicti XIV *Singulari Nobis*, 9 Febr. 1749, § 10. Jus autem istud, quod olim erat mere consuetudinarium, et in Ecclesia latina ubique receptum, non viget in multis ecclesiis ritus Orientalis. *Ami du Cl.*, 1912, p. 860.

Cessant autem impedimentum et prohibitio, ita ut matrimonium cum non baptizato *licite* et *valide* contrahatur, tum per legitimam S. Sedis *dispensationem*, tum in casu *impossibilitatis*. De utroque modo in specie agemus :

1° *Dispensatio* numquam conceditur, nisi simul imponantur eadem conditiones, quae pro matrimoniis mixtis exiguntur. Recole superius explanata n. 1994, II.

a) Impositio cautionum est *essentialis*. Unde, si quis utitur facultate dispensandi super disparitate cultus, et cautiones non exigit, vel etiam si cautiones requisitae denegantur, dispensatio concessa est *nulla*, et potest Ordinarius, quin ad S. Sedem recurrat, hujusmodi matrimonii nullitatem declarare S. OIT., 21 Jun. 1912 (A. .4. 5., IV, p. 443). Cfr. *Ami du Cl.*, 1913, p. 510.

b) Ante matrimonium proclamationes regulariter fieri nequeunt, secundum normam n. 1994, III, 3° expositam.

2° *In casu impossibilitatis* et prohibitionem et impedimentum cessare, docent graves AA., ut Gasparri, Leitner. Huic opinioni favere videtur Decr. 4 Jun. 1851, licet in casu S. Pontifex potius aliquam *gratiam* concedat. Itaque iis in adjunctis *saltem probabiliter* impedimentum non urget. Vide n. 2003, II in fine, et *Gasparri*, I, n. 595, ubi integre citatur decr. (seu potius *responsio*) S. Officii.

Non sunt ergo inquietandi, qui in regione dissita, in qua pauci sunt Christiani et difficile adiri potest sacerdos, cum inlidelibus matrimonium ineunt sino praevia dispensatione. Obligantur tamen semper ad dandas et servandas cautiones. Celerum vide dicenda n. 2075.

* Ollin In Instr. 16 Sept. 1824 (A. S. S. 25, p. 583, ad 2) S. Off. sequentia statuerat : « Concessa dispensatione (a Vicario Apost. vel delegato) super disparitate cultus, eo ipse dari dispensationem ab aliis impedimentis a quibus exempta est pars infidelis ». — An vero id adhuc doceri possit, quaestio est. Privilegium adhuc valere allrmat *Ami du Cl.*, 1920, p. 363 ; item *Nouv. Reo. TMol.*, 1920, p. 526. Ratio corum est, quia Decretum memoratum adhuc adducitur inter fontes Juridicos ex quibus prodiit can. 1070, qui praesentem materiam regit. — Sed contra est quod insinuat can. 1036, § 3 (vide n. 1984), ex quo patet fundamentum cui nitebatur resolutio S. OIT. totaliter immutatum fuisse. Vide etiam *De Sm.* II, n. 591. 4°, qui tantum notat de S. OIT. dispositione nullam occurrere mentionem in Codice — Docet tamen *Cappello* (n. 422) « Stylus Curiae, ad quem refertur praefata dispensatio, etiam Jure novo attendendus est (ex can. 20) ». Quare cum desit expressum legis praescriptum, censet cl. auctor probabilius privilegium adhuc vigere, *donec S. Sedn* aliud dedarai-rnl. Porro S. Officium bis hac de re interrogatum, ut refert Card. Gasparri (I. n. 595), primum negavit, certo constare de *praxi* S. Congr. (die 14 mart. 1928) ; deinde aperte declaravit, dispensationem ab impedimento disparitatis cultus non continere dispensationem ab impedimentis a quibus exempta est pars infidelis » (die 15 April 1931) Concludit Gasparri, hanc responsionem esse quidem contrariam principio prius (nempe 16 Sept. 1824) stabilito, sed finem Imponere disceptationi DD.

Matrimonium, quod inter baptizatum et non baptizatam invalide contractum fuit, non illico convalidatur, quando pars infidelis baptismum recipit : opus est renovatione consensus in facie Ecclesiae peracta.

2039. — *Pro praxi.* Cum baptisma aliquando apud sectas acatholicas *dubium* sit, atque idcirco quoad matrimonii validitatem magna difficultas oriatur, sequens quaestio Congregationi S. Officii proposita est : « An calvinistae et lutherani in illis partibus degentes, quorum baptisma dubium et suspectum est. infideles habendi sint, ita ut inter eos et catholicos disparitatis cultus impedimentum dirimens adesse censeatur ? » Hanc questionem sequenti modo dirimit can. 1070, § 2 : « Si pars tempore contracti matrimonii tanquam baptizata communiter habebatur, aut ejus baptismus erat dubius, *standum est pro valore matrimonii*, donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam ». Ratio horum est, ex can. 1014, quia matrimonium gaudet favore juris ; quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur. Attamen cum de validitate baptismi dubitatur, pars est *sub conditione* rebaptizanda.— Dispensatio petita et obtenta pro impedimento *mixtae religionis* non valet, si postea detegatur adfuisse impedimentum *disparitatis cultus* (propter invaliditatem collati baptismi) ; e converso tamen valet (si revera non adfuit *nisi impedimentum mixtae religionis*). Quare in *dubio* de validitate baptismi adjungenda erit petitio pro « dispensatione ad cautelam a disparitate cultus ».

CAPUT IV

De dispensatione ab impedimentis matrimonii.

S. *Alphonse*, VI, 1118; ed. G., IV, p. 247 : AA. superius laudati ; *Bened. XIV*, Constit. Pastor *bonus*; Instructio S. C. de Prop. F., 9 Maii 1877 (A. S. S., vol. 10, p. 291) ; S. Oticii, 20 Febr. 1888 (*ib.*, 20, p. 543) ; S. Congr. de Sacramentis, 14 Maii et 16 Aug. 1909, 29 Jul. 1910 ; *Pyrrhus Corradus*, Praxis dispens. l. 7 et 8 *Van de Burgi*, de Dispens. matrln. ; *Planchard*, Dispenses matrln. ; *Duricux*, Le Mariage en droit can., ch. 2 ; *Leitner*, o. c., ed. 3, p. 263-337, ubi luse ; *De Smet*, De sponsal. et matrim., II, n. 732 seqq. ; *Chelodi*, 38 ; *Primmer*, III, 862 ; *Génicot-Salsnuins*, II, 521 ; *Wernz-Vidal*, V, 402 ; *Ubach*, II, n. 821 ; *Cappello*, III, n. 215 ; *Venneersch*, III, n. 754, 831 ; *Chrétien*, de matrim. p. 211 ; *Blat*, L, III, P. I, p. 538 ; *Vouters*, II, n. 803 ; *Gasparri*, I, n. 268 ; *Raus*, Inst. can., n. 278.

2010. — Ante omnia opportunum ducimus praemittere genuinam *significationem* verborum, quae frequenter in materia dispensationum occurrunt ; deinde dicemus de *partitione* rerum.

I. Orator, oratrix, exponens, exponentes dicuntur, qui dispensationem sibi efflagitant. *Libellus supplex* vel *supplica* vocantur litterae, quibus dispensatio politur# Stylus Curiae, in hac materia, denotat complexum eorum, quae in supplici libello servanda sunt, ex voluntate et praxi Congregationis Romanae, apud quam res geritur. — Subreptio est reticentia veri, alicujus nempe circumstantiae necessario aperiendae. — Obreptio est expressio falsi, v. gr. in causis allegandis, quae dispensationem concedendam suadent (cfr. dicta n. 228 et 237). Rescriptum dispensationis dicitur epistola seu litterae, quibus petita dispensatio conceditur. Rescriptum quo facultas dispensandi conceditur est *generabr*, si in illo concedantur facultates vel in perpetuum, vel ad praefinitum tempus, vel ad certum numerum casuum (cfr.

can. 66, § 1). — *Clausulae* sunt conditiones Rescriptis appositae, referente tum ad dispensationis exsecutorem, tum ad ipsos nupturientes ; aliae uniformiter in omnibus dispensationibus occurrunt, aliae diversae sunt, pro diversitate impedimentorum.

II. *Dispensatio dicitur concessa* pro foro interno vel externo, in forma gratiosa vel commissoria, in forma ordinaria vel in forma pauperum ; dicitur denique fulminata. Quae omnia explanatione indigent, et quidem :

1° *Dispensatio p*ro* foro interno*, seu pro foro *conscientiae* (seu pro foro *poli*) ea est, quae petitur licis nominibus, quaeque efficit ut impedimentum sit ablatum, et matrimonium valide contrahi possit : sed non sufficit ad nuptiarum celebrationem coram iudice ecclesiastico. — *Dispensatio*, quam dicunt pro foro externo (seu pro foro *fori*) petitur expressis oratorum nominibus, efficitque ut matrimonium valide contrahatur, et valide contractum esse probari possit coram iudice ecclesiastico.

2° *Dispensatio dicitur data in forma gratiosa*, quando Superior ecclesiasticus (S. Pontifex, vel Episcopus, potestate quasi-ordinaria seu *Induito utens*'), dispensationem *per seipsum directe* oratoribus concedit, alteri vero gratia datae applicationem seu executionis ministerium committit. Sic designatus executionem Rescripti nequii denegare, nisi manifeste pateat ; a) Rescriptum esse nullum ob vilius subreptionis aut obreptionis ; b) vel conditiones positas in Rescripto non esse impletas ; c) vel illum, qui Rescriptum impetravit, absolute non mereri gratiae concessionem (quo in ultimo casu Rescribens certior fieri debet). Ejus solum est, Rescriptum notificare : impedimentum enim ex tunc cessavit, quando concessum fuit Rescriptum, dummodo in momento concessionis veritas in causis adductis adfuerit. Cfr. can. 5-4, § 1.

Dicitur dispensatio concessa in forma commissoria ad *gratiam jaciendam*, quando Superior *facultatem dispensandi* cum oratoribus alteri committit (v. gr. parochi, confessario). Sic designatus nequit de se alium subdelegare, sed circa veritatem assertorum investigationes opportunas instituere debet ; quia ejus est pro sua conscientia gratiam concedere vel denegare. Unde fit ut impedimentum *non nisi post fulminationem* Rescripti tollatur, et veritas in assertis tempore fulminationis adesse debeat. Can. 5-4, § 2. — S. Congregationes dispensationes matrimoniales etiam in tali forma commissoria concedunt. Cfr. *Nonnas pecul.*, c. 3, n. 4 (A. A. S., I, p. 64).

3° *Dispensatio datur in forma ordinaria*, cum occasione dispensationis certa pecuniae summa (laxa, componenda) solvenda est. — *Datur in forma pauperum*, quando pecuniae laxa non exigitur. Vide dicenda n. 2043.

4° *Fulminatio* dispensationis dicitur actus, quo impedimentum tollitur. Alio etiam nomine vocatur *dispensationis applicatio, executio*, quamvis haec ultima vox latiore etiam significationem admittat, juxta quam comprehendit omnia, quae occasione fulminationis peragenda sunt.

III. *Impedimentum aliud dicitur publicum, aliud occultum* ; et haec quidem distinctio est in praesenti materia maximi momenti. Generale principium statuitur can. 1037 his verbis : « Publicum est impedimentum, quod probari in foro externo potest ; secus est occultum ». Ex his autem erues : 1° *Publica* sunt impedimenta consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis, etc., et quotquot notoria sunt notorietate sive juris sive facti. Hujusmodi vero impedimenta, jam nota vel facile divulganda, considerantur ut publica, etiamsi populus ea non cognoscat *sub ratione impedimenti*, aliis verbis, etiamsi lateant in ordine ad matrimonium contrahendum (cfr. .1. S. 5.. 14, p. 155 ; 31, p. 613). item, cum publicum sit *factum* ex ipso oritur impedimentum (A. A. S., XXIV, 1932 p. 2841. — 2° *Occulta* sunt impedimenta, quae per duos testes probari non possunt (ita dicuntur *occulta*) ; vel quae possunt aliqua tergiver-

satione celari, etiamsi per aliquos testes probari valeant (tunc nominantur late occulta). Cfr. S. *Alph.*, Vi, 593, 1111. Quot vero personis impedimentum notum esse possit, quin idcirco occultum esse desinat, prudentis judicis arbitrio ac sententiae relinquendum est. Maxime, hac in re, attendendum est ad circumstantias loci ac personarum. Occultum adhuc censetur, quod in oppido sex, in civitate *septem* vel octo personis innotuit. Immo S. Poenitentiaria in aliquo casu (de quo A. *Alph.* I. c.) ut occultum habuit impedimentum notum decem circiter personis. Etiam ut occultum aliquando habetur impedimentum, quod est quidem publicum *materialiter* seu notum quoad facium, sed occultum *formaliter*, seu ignotum quoad imputabilitatem, i. e. quoad agentium culpabilitatem. Sic, v. gr., potest publice; notum osse, uxorem Caii inopinate amisisse vitam, quin ullus sciat unquam Caium mandasse conjugis occisionem (vide can. 2197, n. 4). Hanc verborum acceptionem a 5. *Poenitentiaria* retentam fuisse, publicato quoque *Codice*, expresse notat *Gasparri* (I, n. 210).

IV. Causae *dispensationis* aliae dicuntur *infamantes* seu *inhonestae*, quae scilicet originem habent ex oratorum delicto, vel quae in eorum infamatione nituntur; aliae *non infamantes* seu *honestae*, illae nimirum, quae nullam sibi nec delicti nec infamationis nolam appositam habent.

His praemissis, agemus : 1° de potestate dispensandi ; 2° de causis legitimae dispensationis ; 3° de modo impetrandi dispensationem ; 4° de servandis in eadem exsequenda.

Articulus I.

De potestate dispensandi.

Ut ex ipsa *dispensationis* notione in genere, tanquam relaxationis legis, recte concludi debet, *auctor* dispensationis ab impedimentis ille solus erit (pii ea constituit, nisi aliis quoquo dispensandi tribuerit facultatem. Quare originarie ad *Rom. Pontificem* spectat potestas dispensandi ab impedimentis juris ecclesiastici ; deinde vic. 1040 aliis quoque competere potest *jure communi* vel ex *induito Sedis Apost.* — Dicemus : 1° quid valeat *Papa* ; 2° quid *Episcopus* ; 3° quid *alii inferiores*.

§ 1. Quid possit Romanus Pontifex.

2041. — Principia. I. Summus Pontifex potest dispensare in omnibus impedimentis juris ecclesiastici. In impedimentis juris naturalis et divini dispensare nequit ; sed super his declarare potest, ea in certis circumstantiis non obligare.

Ut vero dispensatio sit *licita*, requiritur causa justa, causa videlicet quae sit gravitati impedimenti proportionata. Praeterea sunt quaedam impedimenta, in quibus, tametsi sint juris ecclesiastici, *Papa non solet* dispensare. Itaque :

1° *Ilaptus est* quidem absolute dispensabile, sed super eo rarissime dispensatio conceditur. — Similiter *aetas* est impedimentum dispensabile ; sed

Pontifex perraro, et nonnisi ob causam publicam, in eo dispensat — *Impotentia* et *ligamen* sunt indispensabilia. Ecclesia solvit aliquando matrimonium ratum, ita ut novis nuptiis non obstat (cfr. n. 1987) ; stante autem matrimonio valido, etiam rato tantum, numquam aliud simul toleravit, nec tolerare potest. — In *voto sollemni* atque *ordine*, nonnisi ob gravissimam causam, ideoque rarissime, conceditur dispensatio.

2° Super *crimine* dispensatio oblinetur ; sed si uterquo vel alteruter necem machinatus est, nonnisi raro, et ex gravissima tantum causa, conceditur ; numquam vero, si machinatio est publica. — In *disparitate cultus* conceditur pariter dispensatio, sed difficillime in regionibus Christianis.

3° *Cognatio*, pro diversitate casuum, est impedimentum vel dispensabile vel indispensabile. Etenim dispensatio dari nequit super *consanguinitate* in linea recta ; sed nec in primo gradu lineae collateralis Ecclesia unquam dispensavit (cfr. n. 2019). In remotioribus autem gradibus potest haberi dispensatio. — Ecclesia facile dispensat in *cognitione spirituali* et in *cognitione legali*

4° In *affinitate* quae est in linea collateralis haud aegre datur dispensatio. In affinitate vero quae est in linea recta, consummato matrimonio, non datur dispensatio (ad normam eorum quae diximus n. 2028) ; nec in ipso mortis articulo facultas dispensandi conceditur. In impedimento *publicae honestatis* dispensatio facilius conceditur.

5° Impedimenta *gradus minoris* (ideoquo facilius dispensabilia) sunt : consanguinitas in tertio gradu lineae collateralis, affinitas in secundo gradu lineae collateralis, publica honestas in secundo gradu, cognatio spiritualis, crimen ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii etiam per civilem tantum actum. — Impedimenta *gradus majoris* sunt alia omnia dispensabilia. Ita ex can. 1042, § 1-3.

20-12. — II. Romanus Pontifex solet suam dispensandi potestatem exercere per S. Officium, S. C. pro Ecclesia orientali, S. C. de Sacramentis et S. Poenitentiarium. Ita ex variis documentis spectantibus ad SS. CC. erectionem, confirmatis per novum Codicem ut infra videre est. Dicimus *solet exercere* ; quia S. C. de Religiosis dispensat super voto sollemni (can. 251, § 2). S. C. de Prop. Fido vero, quoad regiones sibi subjectas excipit tantum petitiones in causis matrimonialibus : earum vero decisio reservatur Congregationi competenti (can. 252, § 4).

1° S. Officium juro proprio impertitur dispensationes super impedimentis mixtae religionis et disparitatis cultus ; necnon super interpellationibus faciendis in casu Apostoli. Can. 247, § 3, 1962. Immo in quibuslibet causis matrimonialibus inter partem catholicam et acatholicam ad S. Sedem delatis (salvo jure ipsius Papae ex c. 1557, § 1, 1°) *unice* est competens (A. A. S., XX, 1928, p. 75).

2° S. C. pro Ecclesia orientali omnibus facultatibus potitur, quoad dispensationes matrimoniales, quas pro Ecclesiis ritus latini aliae Congregationes obtinent, salvo juro S. Officii. Can. 257, § 2. Id contingit, licet una pars sit ritus latini.

3° S. C. de Sacramentis dispensat pro foro externo, in impedimentis scilicet *publicis*, sicut et in illis quae mox publica futura esse praevidentur : cujusmodi sunt consanguinitas, affinitas, cognatio spiritualis, honestas publica. Dispensat quoque super matrimonio rato et non consummato. Quare, ad hanc

sacram Congregationem per Ordinarios locorum recurritur. Can. 249 § 2 et 3, 1962. Attamen restringitur ipsa ad fideles *ritus latini*.

4° S. Poenitentiarium dispensat *pro foro interno* super impedimentis occultis, in ordine ad matrimonii celebrationem vel revalidationem. Hinc ejus est etiam *convalidare* dispensationem a S. C. de Sacr. concessam, sed invalide, ob reticentum occultum defectum necessario declarandum, si hoc adhuc sit secretum. Cfr. dicenda n. 2051, 6°. Ex eo quod impedimenta affinitatis et honestatis publicae in suo conceptu fundamentaliter mutata fuerunt, facultas dispensandi quam exercere potest S. Poenit., ad pauciores casus limitatur.

-Si agatur de matrimonio contracto *convalidando*, competens est S. Poenitentiarium etiam circa impedimenta natura sua publica, dummodo sint de facto occulta, v. gr., si conjuges in tertio necnon in secundo gradu consanguinei per longum tempus ut legitime juncti habili fuerint. Cfr. *Gasparri*, I n. 289. Dispensationes in foro interno non sacramentali concessae, vi Indultorum S. Poenit., in libro secreto Curiae episcopalis adnotandae sunt, nisi aliud ferat S. Poenit. rescriptum, ut constat ex can. 1047. Tunc alia dispensatio pro *foro externo* non erit necessaria, si forte postea impedimentum fiat publicum ; bene vero erit necessaria, si in foro interno *sacramentali* tantum est data. *Specialem* etiam obtinuit a Papa facultatem (die 19 Apr. 1918, ut refert *Gasparri*, I, n. 289) circa impedimenta *occulta quae aliquo modo publica* possunt evadere, cum adsunt *extraordinaria adjuncta*.

2043. — De taxis solvendis. In omni dispensatione pontificia *pro foro externo* concessa, imponitur taxa determinata ; S. Poenitentiarium vero dispensationes omnino gratis conceduntur. — Haec taxa quatuor includit : *taxam proprie dictam*, pro sustentatione officialium Curiae ; *componendam* (seu *compositionem*), operibus piis destinata (imponitur per modum poenae, ut fideles a dispensationibus petendis avertantur) ; *agentium*, seu salarium quod agentibus (mandatariis) debetur ; *expensas* denique *postales*.

Locorum Ordinarii, eorumve officiales, nequeunt (excepta modica praestatione ex titulo expensarum Cancellariae in dispensationibus pro non pauperibus) emolumentum ullum exigere occasione dispensationis, nisi haec facultas a Sede expresse eis data fuerit, reprobata quavis contraria consuetudine. Si quid exegerint, tenentur ad restitutionem. Can. 1056.

a) Ut taxa convenienter possit imponi, sequentia statuuntur (cfr. Ordo servandus in Rom. Cur., P. I, c. 11, n. 3 ; ap. zl. A. S., I, p. 55) : » Ordinarii, secreto percontati parochos, quae vera sit oratorum conditio, significabunt in singulis casibus, agaturne de paupere aut quasi paupere, ideoque competatne ipsi jus ad plenam aut dimidiatam condonationem taxationis, onerata utriusque partis conscientia super expositorum veritate : contra quam si actum fuerit, firma restat obligatio sarcienti quidquid injuria sublatum sit ». — S. C. autem constituit : « Debeatne dispensatio esse gratuita, an et quanti taxanda » (ib., P. II, c. 7, a. 3, n. 22). — Si error quoad statum bonorum irrepserit, dispensatio semper erit *valida*, cum S. Congr. solum imponat obligationem sarcienti quidquid defuerit. Nihilominus, falsa allegatio paupertatis dispensationem redderet invalidam, si concessa fuerit ab Episcopo vi Indulti habentis clausulam : » dummodo oratores sint vere pauperes ». A. S., 7, p. 920.

b) *Vere pauperes*, in ordine ad taxas matrimoniales, reputabantur *olim* ii, quorum bona non excedebant valorem circ. 3.000 franc., si erant ultra montes ; 1.600 vero fr., si citra montes degebant. — *Fere pauperes* dicebantur in Italia, quorum bona non excedebant summam 5.400 franc. ; extra Italiam, qui solum 10.000 fr. possidebant. Cfr. resp. S. Poenit., 20 Jan. 1904 (A. S. S., 36, p. 704) et *Gasparri* (I, n. 283). *Hodie* vero, teste eodem C. *Gasparri* (l. c.),

« praefatae supputationes vix attenduntur », nec discrimen amplius servatur inter Italiam aliasque regiones, nisi spectato *diverso valore* monetae. *Pn praxi*, Ordinarius dignoscens statum fortunae oratorum, eum indicet S. Congregationi, quae ex sua parte determinabit quantitatem solvendam.

§ 2. Quid possit Episcopus.

Hic potius de impedimentis *dirimentibus* fit disquisitio ; etenim de impedimentis prohibentibus jam sufficienter n. 1992, 1994, II, et 1999 locuti sumus.

2014. — *Principia*. I. Episcopus non potest jure proprio et originario dispensare super impedimentis dirimentibus. Constat ex Litteris Pii VI ad archiepiscopum Trevirensensem, 2 Febr. 1782 2, atque ex Rescripto Pii VII ad Episcopos et Vicarios generales Galliarum 27 Febr. 1809 3. Ratio est, quia episcopalis auctoritas non extenditur ad faciendas jure proprio in generalibus Ecclesiae legibus dispensationes. Cfr. can. 1040 supra n. 1990 citatum. Attamen cum ei in *ipso jure communi* aliquando facta est haec facultas (ex c. 1043, 1045), etiam dici potest *in his casibus* : facultas *ordinaria* (de qua n. 2045).

2045. — II. Ordinarii locorum ampla gaudent facultate dispensandi, tum pro articulo mortis, tum pro casibus urgentibus. Ita ex can. 1043 et 1045, § 1 et 2, quibus anteriores concessionem S. Off. partim confirmantur, partim extenduntur. Quare :

1° « *Urgente mortis periculo*, locorum Ordinarii, ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis, possunt tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis juris ecclesiastici, sive publicis sive occultis, etiam multiplicibus (exceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio *) dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo, et, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, praestitis consuetis cautionibus ». Can. 1043.

2° *Pro casu urgente* sequentia statuit can. 1045 : « Possunt Ordinarii locorum, sub clausulis in fine can. 1043 statutis, dispensa-

De hoc quoque not. it. d. *Cappruo* (n. 289) : « Hodie valor pecuniae est valde immutatus. Quare vix attendenda practice dicta supputatio seu regula. Praeterea nulla videtur haberi ratio discriminis inter Italiam et celeras nationes ». — 1 *Rofikowny*. Matrim. in Eccl. cath. vol. I. p. 169. monum. 47. — 2 de Impedim. matrim., append. n. XVII. — 4 Nomenclaturum, ex c. n. 15, - 2 Matrimonium, si ambo simul cohabitaverint, praesumitur consummatum donec contrarium probetur.

tionem concedere super omnibus impedimentis, de quibus in cit. can. 1043, quoties impedimentum detegatur cum jam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium sine probabili gravis mali periculo differri possit usque dum a S. Sede dispensatio obtineatur ». Cit. can. § 1. — Additur autem § 2 ejusdem can. : « Haec facultas valeat quoque *pro convalidatione matrimonii jam contracti*, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad S. Sedem. » Itaque :

a) Facultates praedictae competunt *Ordinariis locorum*; nec aliquis eorum exdpitur. Ordinariis competunt quoad impedimenta cumulative sumpta, etiam pro matrimonio convalidando.

b) Ab Ordinariis locorum concedi potest dispensatio *super forma* in matrimonii celebratione servanda *tantummodo pro periculo mortis*; non vero pro casu urgenti, ut ex contextu patet. Censet tamen *De Smet*, II, 757, c, facultatem valere etiam pro casu urgenti : atvero sententia contraria hodie *certa* apparet (cfr. *Vermeersch-Creusen*, II, 309 ; *L'bach*, II. 823 ; *Gasparri*, I, n. 399).

c) Dantur praedictae facultates pro mortis articulo eo fine *ut consuli possit conscientiae morientis*, i. e. ut convalidari possit matrimonium inter eos qui civiliter tantum sunt conjuncti vel in concubinato vivunt, et generatim inter eos qui vix separari possunt. Non refert vero quod impedimentum dispensandum afficiat partem non periclitantem, v. gr. diaconum qui civili matrimonio junctus est cum puella periclitante. Cfr. S. OIT, 1 Jul. 1891. Ratio consulendi conscientiae etiam locum habebit, si v. gr. speretur fore ut moribundus, contracto matrimonio, odium in comparlis consanguineos deponat, vel aliis peccatis valedicat, quibus gravatur.

d) *Legitimatio prolis* jam natae vel conceptae (excepta sola prole adultera vel sacrilega) *eo ipso conceditur* per dispensationem super impedimento dirimente datam sive ex potestate ordinaria sive ex potestate delegata per Indultum generale ; non autem per Rescriptum in casibus particularibus. Ita can. 1051. Quaestio est, an legitimatio prolis *per se sola* sufficiat ut Ordinarii amplis facultatibus utantur pro articulo mortis. Videtur affirmandum . tum quia Decreta anteriora parochis vel sacerdotibus id concedebant * ; tum quia linis legislatoris est moribundis quam maxime favere, ut ex contextu palet ; id *erpresse* etiam affirmat *Gasparri* (I, n. 39-4). *Practice* igitur haec sententia *certa* est.

e) *Tempus utile recurrendi ad S. Sedem* tunc deficere censetur, quando Ordinariis praesto non est spatium trium saltem hebdomadarum. In hac materia minime attendendum est ad possibilitatem facultates necessarias ope telegraphi vel telephonii sibi comparandi. Sic enim fert praxis Curiae. Id etiam patet ex responso dato a *Pont. Commise.* 12 Nov. 1922 (A. A. S., XIV, p. CG2).

I) Verba : *Quoties impedimentum detegatur cum jam omnia sunt parata ad nuptias*, non debent intelligi sensu stricto, scilicet quod impedimentum antea omnino ignotum fuerit et tunc tantum rescitur. Intelligi debent potius eo sensu quod, quamvis antea cognitum, tunc solum tamen ad notitiam Ordinarii vel parochi sit delatum. Ita Comm. Pontif., 1 Mart. 1921 (A. A. S., XIII, p. 178).

* Cfr. Dccr. S. C. de Sacr. 14 Mali cl 16 Aug. 1909 necnon 29 Jul. 1910 (A. S. S., I. p. 468 et 656 ; II. p. 650). Vide etiam gravia Resp. S. Off.. 20 Febr. 1898 (A. S. S., 20, p. 543). Itaque, ut notant auctores, particula *et*, quae In canone 1043 occurrit, non eo sensu est urgenda, quasi utraque causa requireretur semper, dum agitur de secundo casu (... *et* ti casus ierat, legitimatio! prolis ·).

2016. — III. Episcopus potest, extra periculum mortis, dispensare a certis impedimentis, vi facultatum specialium a S. Pontifice concessarum. Non est enim Episcopus, qui non recipiat facultate delegatas aut decennales, aut quinquennales, aut triennales, aut denique annuas, pro foro sive externo, sive interno. Cfr. Decr. S. C. Consist., 25 Apr. 1918. Unde in praxi, praestat dirigere recursum ad Curiam episcopalem, (piae fere semper dispensationem concedere potest ; excipe si lex secreti, praesertim sacramentalis, aliter consulat vel postulet.

Ex can. 06, facultates habituales Episcopis vel Ordinariis a S. Sede concessat, non evanescunt, resoluto jure Ordinarii cui concessae sunt, etiamsi ipse eas exsequi coeperit, sed transeunt ad Ordinarios qui ipsi in regimine succedunt. Facultates concessae Episcopo competunt quoque Vicario Generali. — Secus tamen dicendum, si in facultatum concessione electa fuerit industria personae, vel aliud expresse cautum fuerit. Cfr. *Gasparri* (I, n. 410, p. 243, nota i).

2047. — De usu *Indultorum Apostolicorum notentur sequentia:*

1° Usus Indulti prohibetur pro matrimoniis eorum *qui supremum tenent populorum principatum* ; item pro matrimoniis eorum filiorum ac filiarum, vel illorum quibus jus est proxime succedendi in principatum. Ita S. G. de Sacr. 7 Mart. 1910 (*A.* /1. 5., II, p. 147f; ita etiam ex can. 1962 et 1557, § 1, n. 1.

Dispensandi vero facultas remanere videtur, respectu impedimentorum quae in foro tantum interno et in actu confessionis tollenda forent. Cfr. *Prümmer*, III, ù. 868, 5°.

2° *Eaedem regulae*, quae in Curia Romana habentur necessariae, sunt etiam servandae ab Ordinario qui vi Indulti dispensat. Id patet ex contextu canonum qui de *descriptis* agunt ; patet etiam ex S. Poen., 1 Maii 1858.

Ex can. 1048 : Si petitio dispensationis ad S. Sedem missa sit, Ordinarii locorum suis facultatibus, si quas habeant, ne utantur nisi ex gravi urgentique causa, el hoc in casu S. Congregationem de re moneant, ut dicit can. 204, § 2. Quodsi, facta petitione, oratoribus denegatio advenerit, ea observentur quae supra n. 237, 3°, *c* et *d* ex Codice transcripsimus. — Ex can. 1057 : Qui ex potestate a S. Sede delegata dispensationem concedunt, in eadem expressam Pontificii Indulti mentionem faciant. Ia tamen, ut dixit S. Off., die 15 Jun. 1875, non requiritur sub poena nullitatis Rescripti.

3° Quoad facultatem *cumulandi*, i. e. pluribus impedimentis in eodem casu cumulativè dispensandi, sequi debent Ordinarii normas sequentes per can. 1049 et 1050 statutas :

a) Ex can. 1049 : In matrimoniis sive contrahendis sive contractis, qui gaudet Indulto generali dispensandi *super certo quodam impedimento*, potest (nisi aliud in Indulto expresse praescribatur) super eo dispensare etiamsi idem impedimentum multiplex sit. Can. cit., § 1. — Qui habet Indultum

generale dispensandi *super pluribus diversae speciei impedimentis* (sive dirimentibus sive impediementibus), potest dispensare super iisdem impedimentis, etiam publicis, in uno eodemque casu occurrentibus. Can. cit., § 2.

b) Ex can. 1050 : Si (piando cum impedimento seu impedimentis *publicis* super quibus ex Induito dispensare quis potest, concurrat aliud impedimentum super quo dispensare nequeat, *pro omnibus S. Sedes adiri debet*. Si tamen impedimentum seu impedimenta super quibus dispensare potest, compellantur post impetratam a S. Sede dispensationem, suis facultatibus uti poterit. — Dicitur : *Super quibus ex Induito dispensare quis potest*. S. Sedes enim non adeunda erit pro impedimentis super quibus Ordinarius dispensare valet *ex potestate ordinaria*, ut est votum non reservatum, etc. Similiter non debet adiri, si cum impedimento publico concurrat impedimentum *occultum* dispensabile vi Pagellae.

4° Facultates a S. C. de Sacram, concessae regulariter executioni mandari possunt tantummodo *in ipsa dioecesi* ; et ordinarie possunt communicari sacerdotibus idoneis. — Facultates vero a S. Ollicio delegatae aliis delegari nequeunt. — Induitis denique a S. Poenitentiaria concessis uti potest Ordinarius etiam extra dioecesim, sed in hoc casu tantum in gratiam subditorum \

Si contrahentes sint *diversae dioecesis*, distinguendum : a) Impedimenta *omnino personalia* et absque relatione ad alteram pariem (v. gr. impedimentum prohibens voti) possunt a *proprio* tantum nupturientis Episcopo dispensari : quare si utraque pars tali impedimento detinetur dispensatio requiritur ab utriusque Episcopo, b) Si vero impedimentum est *utrique commune* (v. gr. cognatio, aflinitas), satis est, si dispenset Episcopus *alterutrius partis*; quia, sublato impedimento ex una parte, etiam pars altera libera evadit, quum ligamen non amplius inter utramque partem existat : nec opus est delegatione Episcopi alterius dioecescos. Convenit tamen ut dispensatio regulariter concedatur ab Episcopo *sponsae*, eo quod coram huius parrocho celebrandum est matrimonium (cfr. n. 2074, 5°). In impedimento mixtae religionis dispensat Episcopus *partis catholicae*. — Si Ordinarius est tantummodo Rescripti Pontificii exsecutor, tunc valet praescriptum can. 1055 quod infra, n. 2053, 3°, legere est.

5° Quoad *legilimationem prolis* recolenda sunt quae superius, n. 2045 d, latius evolvimus. — Item, de *adnolatione jacienda* vide n. 2042, 4°.

§ 3. Quid possint Parochi et alii Sacerdotes.

2048. — **Principium.** Sacerdotes, Episcopo inferiores, pro articulo mortis et pro casibus urgentibus speciali etiam gaudent dispensandi facultate, ab ipso juro ipsis expresse concessa. Patet ex cano-

1 Tñ ponere, ex can. 57, Rescriptorum exsecutor ad libitum potest alium sibi substituere, nisi substitutio prohibita fuerit, aut substituti persona praelinita. — Si tamen fuerit electa Industria personae, exsecutori non licet alteri committere nisi actus praeparatorios. — Et ex can. 201, § 3 : « Nisi aliud ex rerum natura aut ex Jure constet, potestatem Jurisdictionis voluntariam seu non Judicalem quis exercere potest... extra territorium existens aut in subditum c territorio absentem ».

nibus mox adducendis, quibus plene confirmantur, immo extenduntur gravia Decreta S. C. de Sacram., 14 Maii et 16 Aug. 1909. necnon 29 Jul. 1910. Itaque *in specie* :

1° Ex can. 1044, *urgente mortis periculo*, ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimation! prolis, tum *parochus*, tum *sacerdos* qui ad normam c. 1098, 2° matrimonio assistit (casu quo liceret coram *solis testibus* contrahere, ut dicitur n. 2075), tum denique *confessarius* (sed hic pro foro interno in actu sacramentali confessionis tantum) sequentes ex jure habent dispensandi facultates, et quidem in gratiam sive priorum subditorum ubique commorantium sive omnium in proprio territorio actu degentium: possunt dispensare super forma in matrimonii celebratione servanda. et super omnibus ac singulis impedimentis juris ecclesiastici sive publicis sive occultis, etiam multiplicibus, exceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio ; ast notandum est, parochus et aliis supra nominatis | has amplas facultates competere *tantum pro casibus in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit*¹. Debent insuper scandalum remove, et, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, exigere consuetas cautiones 3.

2° Ex can. 1045, § 3, *si periculum sit in mora*, i. e. quoties impedimentum detegatur | cum jam omnia sunt parata ad nuptias nec matrimonii celebratio sine probabili gravis mali periculo differri possit, tum parochus tum omnes supra nominati possunt dispensationem concedere super omnibus impedimentis supra indicatis. *sed solum pro casibus occultis in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit*, vel nonnisi cum periculo violationis secreti (de confessario, vide sub fine). — Haec facultas valeat quoque *pro convalidatione matrimonii jam contradi*, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad Ordinarium. Semper exigendae sunt consuetae cautiones, de quibus supra locuti sumus.

• Facultas Quae hic competit *parochus*, dicenda est *ordinaria*, ut affirmat et probat *Gaspam* (I. n. 402) | quare delegari potest, ut patet. Ex. c. cit, non videtur ipso facto hanc specialem facultatem habere sacerdos simpliciter delegatus a parochus ad assistendum matrimonio quare practici: (saltem ad cautelam) ipsi facultatem delegeant parochus (*Wouters*, II, n. 807) — * Ordinarius in sensu Juridico tempore utili adiri non posse censetur, si missis litteris etiam « par exprès », ut dicunt, spatio unius hebdomadae ejus Rescriptum accipi nequeat. Ut autem casus tanquam urgens consideretur, minime respiciendum ad adminicula quae conferre potest telephonium vel telegraphus, ut expresse id declaravit Pontif. die 12 nov. 1922 (A. A. S., XIV, p. 662). — * Confer de his varios casus practicos in Liiv. Quart. S. hr. 1926, p. 595 ; 306. Vide etiam *Ned. Kath. Slemmen*, 1927, p. 53 ; de obligatione exigendi cautiones, urgente mortis periculo. — * Juxta declarationem Pont. Conum. | Martii 1921 (A. A. S., XIII, p. 178) intenditur etiam impedimentum, jam antea cognitum, quod tunc solum ad cognitionem parochi vel Ordinarii deferretur.

1° Jam diximus quid intelligendum sit per verba : *ad considendum conscientiae*, vel per clausulam : *quelles impedimentum detegatur cum jam omnia sunt parata ad nuptias*. Cfr. supra n. 2045, 2°, c. cl. I. Ibi, sub *d*, etiam sermo fuit de *légitimatione prolis*. — Meminerit denique studiosus lector, dispensari posse ab ipsa *jorma Codicis* in solo articulo mortis, ut ibi, sub *b*, notavimus.

2° Agitur quidem de facultate limitata : *a*) Sacerdotibus enim praedictis fas est, in casu urgenti (de quo sub 2° diximus), tunc lanium dispensare cum casus est *occultus* (sive natura sua sive saltem de facto) *. In casu urgente publico dispensatio competit Ordinariis locorum, ut patet ex can. 1045. — *b*) Ipsi insuper *attendendum est ad aliud praescriptum*. Tenentur enim tum parochus tum sacerdos, de quo supra, de concessa dispensatione pro foro externo Ordinarium loci statim certiore facere ; eaque in libro matrimoniorum adnotari debet.

3° *Juxta plures*, confessarius in solo foro sacramentali dispensationem concedens, sua potestate legitime utitur *etiam pro casibus de se publicis sed hic et nunc adhuc occultis*, v. gr. si immediate ante nuptias celebrandas detegat in poenitente impedimentum cognationis spiritualis. Ratio est, quia can. 1045, § 3 non distinguit. Cum autem casus hujusmodi postea divulgari possint (fieri formaliter publici), confessarius ad sequentia attendat necesse est : 1° Si impedimentum detectum nullam habeat relationem cum peccatis confessis, Ordinarius quam primum de concessa dispensatione certiorari debet (cum praevio consensu poenitentis), ita ut dispensationem concessam ratam habeat, et omnia referantur in regesta matrimoniorum (can. 104G). Quodsi tamen gravis ratio suadeat matrimonium nunc contractum non indicare in registis paroocialibus, debet poenitens permittere ut omnia inscribantur in archivio secreto dioeceseos (can. 1047), vel saltem ut totum negotium prudentiae S. Poenitentiariae committatur (cfr. cit. can.). — 2° Si vero impedimentum relationem habeat cum peccatis in confessione accusatis, poenitentis est procurare super impedimento praedicto dispensationem in foro externo. Ad id tenetur in conscientia, cum agatur de impedimento ex natura sua publico, et quaelibet dispensatio concessa tantum in foro interno sacramentali declaretur *insufficiens* (c. 1047), casu quo impedimentum occultum evaserit *de facto etiam publicum*. Jamvero, *pro praxi*, confessarius quoad casus natura sua publicos, de facto autem occultos, quorum divulgatio timetur, remittat poenitentes ad parochum vel sacerdotem assistentem, ut supra ; *nisi* ipse licentiam accipiat a poenitenlibus parochum etc. adeundi ad petendam dispensationem, vel ipse sit parochus, etc. (quo in casu, de licentia poenitentium, dispenset in foro externo *tanquam parochus*, etc.). Si *non* timeatur divulgatio, agat confessarius, ut supra dictum est.

Juxta alios auctores, confessarius nequit dispensare «super impedimentis natura publicis, facto occultis » (cfr. *de Smet*, 794 ; *Cappello*, 111, n. 236 et 238 etc.) : horum sententiam *veriore* putat Card. *Gasparri* (I, n. 398), licet ipse fateatur (l. c.), « canonistas magnae notae » docere contrarium. Et revera primam sententiam (sci. eam (pam exposuimus) *practice saltem tutam* (nisi S. Sedes aliud declaret) habent inter recentissimos AA., praeter *d'Angelo*, *Vermersch*, *Oesterle*, etc., etiam *Chrétien*, (o. c. p. 223) ; *Aertnys-Damen* (12 cd. II, n. 780) ; *Merkelbach* (III, n. 898) ; *Touters* (II, n. 808). Ad minus dicenda erit positive probabilis probabilitate juris ; supplet ergo Ecclesia, si opus est (ex c. 209).

| Petitum est, an verba : *pro casibus occultis*, c. 1045, § 3. intelligenda sint tantum de Impedimentis matrimonialibus natura sua et facto occultis, an etiam *natura sua publica et facto occultis*? Respondetur : *negative* ad primam partem, *affirmative* ad secundam Commie Pont. 28 Dec. 1927 (A. A. S., XX, 1928, p. 61).

Ex dictis patet *in casibus perplexis* nunc sacerdotibus amplissimas concedi facultates. Vide apud 5. *Alphonsum*, VI, G12, G13, quibus artibus olim utebantur auctores ad quaestionem solvendam.

Articulus II.

De causis legitimae dispensationis.

2019. — I. *Cum dispensatio sit juris communis relaxatio*, non potest licite concedi nisi ob *Justam Causam*, quae nimirum in ipsius dispensationis *necessitate* aut certa *utilitate* innitatur. Nec sine tali causa ipse Superior unquam dispensare velle praesumitur, cum id licite fieri nequeat. Valida quidem foret talis dispensatio scienter facta; sed non idem dicendum de dispensatione concessa *ab inferiore* in lege Superioris, ex potestate delegata vel quasi ordinaria: deficiente enim justa causa, dispensatio non modo illicita esset, sed etiam invalida. Can. 84. Cfr. dicta n. 237-240.

Dantur causae *motivae* et causae *impulsione*; causae *honestae* et causae *turpes*; causae *canonicae* et causae *non canonicae* (quae nililominus animum Superioris haud raro ad dispensandum inducunt).

II. *Non omnis causa tanquam justa habenda est*; nam Concilium Tridentinum (Sess. 25, c. 18) requirit *causam gravem*, et quidem tanto *graviores*, quanto gravius est impedimentum quod nuptiis celebrandis refragatur. Distinguuntur enim dispensationes *gradus majoris* et dispensationes *gradus minoris*, ut superius n. 2041, fin., animadvertimus. Jamvero:

a) Causae pro dispensatione adductae debent esse *verae*, saltem eo tempore quo *conficitur* Rescriptum in forma gratiosa concessum, vel eo tempore quo *fulminatur* dispensatio exsequenda in forma commissoria. Non obstat tamen obreptio, dummodo vel unica causa proposita vel ex pluribus propositis una saltem motiva vera sit. Can. 42, §2. — Nec vitium subreptionis aut obreptionis, in una tantum parte Rescripti, aliam infirmat, si una simul plures gratiae per Rescriptum concedantur. Can. 42, §3.

b) Rescripta dispensationis non invalidantur ob reticentiam veritatis aliquin necessario exprimendae, si Rescriptis apponatur clausula « Motu proprio ». Excipe, si in precibus proponatur falsa causa finalis, eaque unice indicetur (can. 45): ita pro dispensatione super impedimentis *majoris gradus*.

c) Dispensatio vero *ab impedimento minoris gradus* concessa, nullo sive obreptionis sive subreptionis vitio irritatur, etsi unica causa finalis, in precibus exposita, falsa fuerit. Can. 1054. Vide etiam *Baus*, Inst. can. n. 279 (p. 449, nota 1).

III. *Praecipuae causae, quae juxta canonicas sanctiones pro sufficientibus haberi consueverunt*, exponuntur in Instructione S. C. de Prop. F., 9 Maii 1877 (*Coll. S. S.*, n. 1107; *A. S. S.*, 10, p. 291):

i° *Angustia loci*, sive absoluta, sive relativa (ratione tantum oratricis), cum

scilicet in loco originis, vel etiam domicilii, cognatio feminae ita sit propagata, ut alium paris conditionis, cui nubat, invenire nequeat, nisi consanguineum vel affinem ; patriam vero deserere sit ei durum. [Angustus reputatur locus qui 300 *focos*, seu 1.500 incolas catholicos non excedit. A. S. S., 9, p. 571]. Quocirca S. Congr. Gona, declaravit die 16 Dec. 1876 : «Angustiam loci non esse desumendam e numero focorum cujusque paroeciae, sed e numero focorum cujusque loci vel etiam plurium locorum, si non distent ab invicem ultra milliare » [= 1.500 metr. seu 20 minuta].

2° *Aetas feminae superadulta*, si scilicet 24^m aetatis annum jam egressa {satis est si de hac conditione constet ; S. Poen., 21 Mart. 1902, A. S. S., 35, p. 4-4,; hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit. Haec vero causa haud suffragatur *viduae*, quae ad alias nuptias convolare cupiat.

3° *Deficientia aut incompetencia dotis* [intellige non dotem stricte dictam, secundum exposita n. 863 ; seo *eam honorum summam*, quae actu affertur ad sustinenda matrimonii onera], si nempe femina non habeat actu tantam dotem, ut extraneo aequalis conditionis, qui neque consanguineus neque affinis sit, nubere possit in proprio loco in quo commoratur. Quae causa urget, si mulier penitus indotata existat, et consanguineus vel affinis eam in uxorem ducere, aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit. [Est autem indifferens, utrum dos offeratur a sponso an ab alio, sed ea conditione, ut nubat consanguineo seu affini.]

4° *Lites super successione bonorum jam exortae, vel earumdeni grave aut imminens periculum*. Si mulier gravem litem super successione bonorum magni momenti sustineat, neque adsit alius, qui litem hujusmodi in se suscipiat propriisque expensis prosequatur, praeter illum (pii ipsam in uxorem ducere cupit : dispensatio concedi solet ; interest enim reipublicae, ut lites extinguantur. Huic proxime accedit alia causa, scilicet, *dos litibus involuta*, cum nimirum mulier alio est destituta viro, cujus ope bona sua recuperare valeat. Verum hujusmodi causa nonnisi pro remotioribus gradibus sufficit.

5° *Paupertas viduae*, quae numerosa prole sit onerata, et vir eam alere polliceatur. Sed quandoque remedio dispensationis succurritur viduae, ea tantum de causa quod junior sit, atque in periculo incontinentiae versetur.

6° *Bonum pacis*, quo nomine veniunt nedum foedera inter regna et principes, sed etiam extinctio gravium inimicitiarum, rixarum et odiorum civilium. Haec causa adducitur vel ad extinguendas graves inimicitias, quae inter contrahentium consanguineos et affines ortae sint, quaeque matrimonii celebratione omnino componerentur ; vel quando inter contrahentium consanguineos et affines inimicitiae graves viguerunt, et licet pax inter ipsos inita jam sit, celebratio tamen matrimonii ad ipsius pacis confirmationem maxime conducere.

7° *Nimia, suspecta, periculosa familiaritas, necnon cohabitatio* sub eodem tecto, quae facile impediti non possit.

8° *Copula* cum consanguinea, vel affine, vel alia persona impedimento laborante praehabita, et *praegnantia, idcoque legitinatio prolis*; ut nempe consulatur bono prolis ipsius, et honori mulieris, quae secus innupta maneret. Haec profecto una est ex urgentioribus causis, ob quam etiam plebeiis dari solet dispensatio.

9° *Infamia mulieris*, ex suspitione orta, quod illa suo consanguineo aut affini nimis familiaris, cognita sit ab eodem, licet suspicio sit falsa : cum nempe, nisi matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata vel innupta remaneret, vel disparis conditionis viro nuberet, aut gravia damna orirentur.

10° *Revalidatio matrimonii*, quod bona fide et publice, servata Tridentini (nunc Codicis) forma, contractum est: quia ejus dissolutio vix fieri potest sino

publico scandalo, et gravi damno, praesertim feminae (c. 7, *de consanguin.*). At si mala fide sponsi nuptias inierunt, gratiam dispensationis minime merentur, sic disponente Cone. Trid., Sess. 24, c. 5, *de Reform, malrim.* [Ideo tunc difficilius dispensatio obtinetur, hodie tamen facilius quam olim.]

11° *Periculum matrimonii mixti, vel coram acatholico ministro celebrandi.* Quando periculum adest, quod volentes matrimonium in aliquo etiam ei majoribus gradibus contrahere, ex denegatione dispensationis *ad ministrum acatholicum* accedent pro nuptiis celebrandis, sprete Ecclesiae auctoritate : justa invenitur dispensandi causa, quia adest non modo gravissimum fidelium scandalum, sed etiam timor perversionis et defectionis a fide taliter agentium, et matrimonii impedimenta' contemnentium, maximo in regionibus, ubi haereses impune grassantur... Tantumdem dicendum de periculo, quod pars catholica *cum acatholica* matrimonium celebraro audeat.

12° *Periculum incestuosi concubinatus.* Ex Instructione S. C. S. Officii, 14 Aug. 1822, elucet, dispensationis remedium, ne quis in concubinato insordescat cum publico scandalo, atque evidenti aeternae salutis discrimine, adhibendum esse.

13° *Periculum matrimonii civilis.* Ex dictis consequitur, probabile periculum, quod illi qui dispensationem petunt, ea non obtenta, matrimonium duntaxat *civile*, ut aiunt, celebraturi sint, esse legitimam dispensandi causam.

14° *Remotio gravium scandalorum.*

15° *Cessatio publici concubinatus.*

16° *Excellentia meritorum,* cum aliquis aut contra fidei catholicae hostes dimicatione, aut liberalitate erga Ecclesiam, aut doctrina, virtute, aliove modo de religione sil optime meritus. Cfr. *Pyrrh. Corradus*, Praxis disp., l. 7 et 8.

IV. *Praecipuae causae non canonicae sunt :* oratorum infirmitas, indigentia ; oratricis deformitas ; oratorum boni mores ; munificentia ergo bonum publicum ; necessitas oratricis (alterutro vel utroque parente orbatae), vel oratoris vidui (prole onerati, cui quaerit bonam matrem), etc. Vocantur etiam nonnunquam causae *publicae*. Conceditur quandoque dispensatio *sine causa* (i. e. expressa) v. gr. in gradibus remotioribus, ob copiosiore Compendam vel ob causam boni publici, Pontificis animum moventem. Cfr. .4. 5. 5., 2, p. 64 ; *S. Alph.*, VI, 1130 ; *Ubach*, II, 830 nota 1.

a) Inivorsim expedit afferre omnes rationes matrimonium optabile facientes, quae, si ex enumeratis non sunt, *certae rationabiles causae* dicuntur.

b) Aliquando contingit ut una causa seorsim sumpta non sit sufficiens, sed cum altera juncta gravis reputetur, ac proinde sufficiens ; etenim : « quae non prosunt singula, multa juvant » *Λ Alph.*, VI, 1131.

2050. — Quaesita. 1. *An cessante causa dispensationis, cesset dispensatio ?* Affirmative (saltern in dispensationibus majoris gradus), si causa cesset antequam dispensatio *gratiosa* expediatur, vel antequam dispensatio, concedenda in forma commissoria, *fulminetur* b — Negative vero, si causa cesset, dispensatione *jam expe-*

1 Hinc, «i mulier, quae dispensationem impetravit ob deficientiam seu incompetentiam dotis, an- cunee-ioncm v. l (ulni ndionem di-pensationis dive, evaserit, dispensatione uti nequit.

dita vel facta *ab inferiori* (delegato), etiamsi cesset ante celebrationem matrimonii. — Ratio, quia per dispensationem jam tollitur impedimentum, sive lex relaxatur, cujus obligatio extincta, si cessat postea causa, minime reviviscit (VI, 1132). Recole dicta n. 245 et n. 2049, II.

II. *Quid autem dicendum si dubitetur an falso allegata fuerit causa finalis aut impulsiva ; vel an causa fuerit vera an falsa ?* — « In omnibus his et similibus dubiis, valida censenda est dispensatio, quia in dubio standum pro validitate actus » (VI, 1133). Cfr. dicta n. 238, 2°.

Articulus III.

De modo impetrandi dispensationem.

2051. — I. Quomodo sit procedendum. Dispensatio impetratur per litteras supplices, directas ad S. Officiū, vel ad S. Congr de Sacramentis, vel ad S. Poenitentiariam, prout de dispensatione pro foro externo vel foro interno agitur (cfr. n. 2042). Potest vero peti vel in forma ordinaria vel in forma pauperum, ut diximus n. 2040, II, 3°.

Si Episcopus, vi Indulti vel potestatis quasi-ordinariae, dispensare valeat, ad eum fiat recursus, iisdem servatis quae servanda sunt apud Curiam romanam (cfr. n. 2047, 2°). Quodsi Episcopus dispensationem deneget, nefas est, ex can. 44, § 1, eandem a S. Sede petere, nulla facta denegationis mentione. — Pariter adiri nequit Ordinarius loci (vel alia S. Congregatio), si dispensatio primum fuerit denegata, sine assensu Officii quocum agi coeptum fuerit, salvo tamen jure S. Poenitentiariae pro foro interno. Recole dicta n. 239, 1°.

1° Dispensatio pro foro externo petitur a *parcho*, mediante Curia episcopali, ad quam etiam Responsum S. Congregationis, partibus communicandum, dirigitur.

2° Dispensatio pro foro interno petitur a *confessario*, mediante Curia episcopali, si nihil obstet (vel potius, ut ait *Ibach*, II, 832, «de licentia poenitentis »¹, sed litteris clausis et sigillo munitis ; per directum autem recursum ad S. Poenitentiariam, si adsit periculum aliter sigillum sacramentale aliquo modo laedendi. Littèrao obsignatae nonnunquam per operam alicujus « agentis » seu procuratoris in Urbe possunt S. Poenitentiariae tradiri.

¹ Non autem possunt casus fori interni (ad forum conscientiae perlinentes, et praesertim ad «aeramentum poenitentiae), reticulis quidem nominibus, narrari seu manifestari procuratoribus eo fine ut « super ipsis (sunt verba S. Poenit. citata a *Gavparri*, I, n. 327), «supplces conficiant libellos S. Poenitentiariae exhibendos ». Secundum Gasparri (l. c.) hoc modo procedat confessarius : « Scribat preces, casque directe mittat ad S. Poenitentiariam, mediante vel praetermisso agente. Saepius, ad confessionis secretum cautius servandum;

3° Dispensatio petitur *nomine oratorum*: iis etiam insciis, si ratio id suadeat. Cfr. jam dicta n. 237 et 1987 ; *Gasparri*, I, n. 329.

4° .Melius est ut petitio in lingua *latina* oxaretur. Permittitur lingua vernacula, sed orator characteribus latinis utatur. — Regulariter petitiones facultatum *ope telegraphi* prohibentur (S. Off., 10 Dec. 1891). Idem servari debet relate ad Curiam episcopalem. Casus tamen urgentes huic legi non subduntur, ut patet.

II. Quaenam sint indicanda. Praeter causas, in litteris supplicibus pro dispensatione obtinenda, quaedam *de jure vel consuetudini aut stylo Curiae* exprimenda sunt, ita ut si etiam ignoranter taceatur veritas aut narretur falsitas; non semel dispensatio nulla efficiatur ; scilicet :

1° *nomen* et *cognomen* oratorum, utrumque distincte ac nitide ac sine ulla litterarum abbreviatione scribendum.

Omnia indicanda sunt secundum nomen, quo in lingua patriae vocantur. *Aetas* utriusque oratoris convenienter exprimitur, si dispensationis petendae ratio sit aetas superadulta. Exprimi vero debet, si dispensandum impedimentum tangat primum gradum. — Dispensatio pro foro interno petitur fictis nominibus. — Ex can. 47, Rescripta non fiunt irrita *ob errorem in nomine personae* cui vel a qua conceduntur, *aut loci* in quo ipsa moratur ; dummodo iudicio Ordinarii nulla sit de ipsa persona vel re dubitatio.

2° *Dioecesis originis vel actualis domicilii*. Quando oratores habent domicilium extra dioecesim originis, possunt, si velint, petere ut dispensatio mittatur ad Ordinarium dioecesis in qua nunc habitant.

Non est facienda mentio de oratorum dioecesi in supplicatione ad S. Penitentiarium pro foro conscientiae.

3° *Species* etiam *infima* impedimenti, an sit consanguinitas vel affinitas ; publica honestas originem ducens ex matrimonio invalido vel ex publico aut notorio concubinato ; in impedimento *criminis*, utrum provenerit ex conjugicidio cum promissione matrimonii, aut ex conjugicidio cum adulterio, vel ex solo adulterio cum promissione matrimonii ; in cognatione spirituali, utrum sit inter patrum vel ministrum et baptizatum. Error in specie reddit dispensationem invalidam.

4° *Gradus consanguinitatis vel affinitatis* aut *honestatis* ex matrimonio rato, et an sit simplex vel mixtus ; non tantum remotior,

non expedit preces mittere ad Ordinarium et, mediante Ordinario, ad S. Penitentiarium : sed id pendet ex circumstantiis. » — Eodem modo procedere potest confessarius pro Impetranda dispensatione in foro interno extra-sacramentali, praetermittendo etiam Ordinarium, si impedimentum diffamaret oratorem apud Ordinarium. » — 1 Scilicet : lingua Italica, germanica, anglica, hispanica, gallica, lusitanica. Ita Gasparri, I, n. 324.

sed etiam *propinquior* ; uti in linea, an sit *recta* et *transversa* ¹ ; item, an oratores sint conjuncti ex duplici vinculo consanguinitatis.

a) Si, in petitione, pro gradu propinquiore ponatur *remolior* (error igitur gravitatem *minuat*), dispensatio est invalida. Item si pro linea recta indicetur tantum linea *transversalis*.

b) Ex can. 1052, dispensatio ab impedimento consanguinitatis vel affinitatis concessa in aliquo impedimenti gradu, *valet*, licet in petitione vel in concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus revera existens *sit inferior*, aut licet reticatum fuerit aliud impedimentum ejusdem speciei *in aequali vel inferiore gradu*. Valet igitur dispensatio petita v. gr. ob impedimentum secundi gradus consanguinitatis, etsi post fulminationem comperias hoc impedimentum esse duplex, vel adesse aliud impedimentum tertii gradus.

c) In linea *obliqua*, si duo tractus sint *inaequales*, reticentia gradus propioris in petitione dispensationem non reddit invalidam, nisi gradus propior sit primus. Quin immo, si gradus propior est primus, semper exprimi debet an sponsus vel sponsa stipiti sit. proximior, quia difficilius dispensatur ut nepos ducat amitam, quam ut avunculus ducat neptem. — Diximus : *non reddit invalidam*: non licet autem dispensationem exsequi, in casu reticentiae gradus propioris, et certior facienda est Sacra Congreg., quae declarabit nihil ob stare executioni. Ita ex stylo Curiae, qui nondum mutatus est et quem etiam servat can. 367, § 3 ; etsi c. 96, § 3 memoret *tantum tractum longiorem* ².

5° *Numerus impedimentorum*, v. gr. si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas ; vel &i praeter cognationem adsit etiam affinitas aut aliud quodeumque impedimentum sive dirimens sive impediens.

Si in eodem casu concurrunt impedimenta occulta cum publico, vide dicenda n. 2052.

6° *Variae circumstantiae*, scilicet an matrimonium sit contrahendum vel contractum ; si jam *contractum*, aperiri debet, an bona fide saltem ex parte unius, vel cum scientia impedimenti ; item, an praemissis denuntiationibus, et juxta formam canonicam ; vel an spe facilius dispensationem obtinendi ; demum, an sit consummatum, si mala fide, saltem unius partis, seu cum scientia impedimenti.

7° *Status* demum *fortunae* oratorum veraciter exponi debet, ut, pro diversitate circumstantiarum, taxa recte determinari possit, vel etiam ut dispensatio gratis expediatur.

Validitati dispensationis *non officit*, si error quoad statum bonorum irrepserit. Status fortunae exprimendus non est in regionibus Missionum, quoad dispensationes per tramitem S. C. de Prop. Fide impetrandas.

¹ Valde igitur expedit, ut *schema genealogicum* oratorum petitioni inseratur. Id ceterum in nullis dioecibus stricte imponitur. — ² Secundum aliquos valebit dispensatio, etsi in petitione reticatus fuerit gradus propior primus : potestque dispensatio sic obtenta fulminari. Cfr. *De Smelt* II, n. 846 ; *Ubach*, II, n. 833, nota 2. Cum autem nondum hucusque S. C. altumilium clare assumpserit, *consultius saltem* erit, nonnisi ad normam usitatae praxis procedere hac in re. *Aerlnys-Damen*, 12 ed. II, n. 791, cum nota 2.

Pro praxi. *a)* Praeter septem capita, quae in unaquaque petitione indicari debent, exprimendae sunt etiam omnino distincte *justae causae* dispensationi ut patet. Hac super materia jam notavimus quid a SS. GG. praescribatur (n. 2049 et 2050) ; cetera vide infra n. 2051. — *b)* Parochus qui in commodum consanguineorum vel affinium dispensationem expetit, meminerit prolem incestuosam jam natam vel conceptam *non legitimari* per subsequens matrimonium parentum ; quia in casu dispensatio conceditur per Rescriptum particulare quod legitimationem non confert. Hujusmodi proles igitur speciali légitimationis Induito indiget a S. Pontifice impetrando. S. G. de Sacr., 29 Jan. 1909. Idem quoad *legitimationem prolis* dicendum est, cum ipsa a parentibus proveniat detentis impedimento aetatis vel disparitatis cultus, quod cessaverit tempore initi matrimonii ; tunc enim legitimatio adhuc impetranda est, nec per solum efficitur subsequens parentum matrimonium. *Commis. Pont.* 6 Dec. 1930 (A. A. S., XXIII, 1931, p. 25).

2052. — Quaesita. I. *In concursu impedimentorum utriusque fori, quomodo petenda est dispensatio ?*

Fit recursus ad S. C. *competentem pro impedimentis publicis*, reticitis impedimentis vel circumstantiis occultis ; ad S. Poenitentiarium autem recurritur *pro impedimentis vel circumstantiis occultis*, simul tamen expositis impedimentis publicis¹ (cum omnia apud hoc Tribunal aperiri debeant), et facta insuper mentione de horum relaxatione jam petita a competente S. C. Cfr. *S. Alph.*, VI, 1139 ; *Gasparri*, I, n. 294.

Si dispensatio denegatur a competente tribunali, invalide postea conceditur ab alio sine assensu ejus quocum agi coeptum fuit, salvo jure S. Poenitentiarie pro foro interno. Ita can. 43.

11. *Si quis petat secundam dispensationem in eadem materia post primam alias obtentam, an debeat primam exprimere ?*

Resp. 1° «Affirmative, quando impedimentum est ex eodem crimine, quia relapsus retrahit Superiorem a dispensando. — 2° Negative, si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel ex crimine diverso ». Ita communiter (NT, 1137).

Articulus IV.

De modo dispensationem exsequendi.

2053. — Sedulo distinguendum est inter dispensationes *in forma gratiosa* et dispensationes *in forma commissoria* (n. 2040, II, 2°). Dispensationes matrimoniales ab Episcopis regulariter *in forma*

¹ Pariter omnia sunt S. Poenitentiarie Indicanda, si Impedimentum, occultum Info» ubi desunt nupturiente, alibi est publicum. Si illud omissum fuerit in supplici libello, postea supplendum est. Bened. XIV, *Cum super*, n. 4G.

gratiosa conceduntur, sive utantur potestate quasi-ordinaria, sive dispensent vi Indulti. Dispensationes vero, qua ea S. Sede proveniunt, etiam *iri forma commissoria* vel *forma mixta* ¹ conceduntur. Ad dispensationis executionem pro foro quidem externo delegatur vel *oratorum Ordinarius* vel *Ordinarius loci* ; pro foro autem interno *confessarius ab oratore electus*, vel *eligendus*.

1° Appellatione *Ordinarii*, in casu, veniunt quotquot ex can. 198 supra indicavimus (n. 138, 3°, *b*). Attamen, si *Episcopus* pro executione Rescripti designatur, ille solus dispensationem fulminare potest.

2° Vicarius capitularis seu administrator eas quoque dispensationes apostolicas, exsequi potest, quae remissae fuerint Episcopo aut Vicario ejus generali vel officiali et nondum executioni mandatae (sive hi illas exsequi coeperint, sive non). Et vicissim, sede deinde provisa, potest Episcopus vel ejus Vicarius in spiritualibus generalis seu officialis exsequi dispensationes, quae Vicario capitulari exsequendae remissae fuerant (seu hic illas exsequi coeperit, seu minus). Eruitur ex can. 66, § 2. Vide dicta n. 233.

3° Dispensationes super publicis impedimentis Ordinario oratorum commissae, exsequendae sunt ab illo Ordinario, qui litteras testimoniales dedit, vel preces transmisit ad S. Sedem Apostolicam ; etiamsi sponsi quo tempore executioni danda erit dispensatio, relicto illius dioecesis domicilio aut quasi-domicilio, in aliam dioecesim discesserint non amplius reversuri : monito tamen Ordinario loci, in quo matrimonium contrahere cupiunt. Ita can. 1055.

i° Ordinario praedicto fas est, si ita expedire judicaverit, ad dispensationis executionem delegare alium Ordinarium, eum praesertim in cujus dioecesi sponsi actu degunt. S. Off., 1 Jun. 1904 (*A. S. S.*, 36, p. 163). Can. 57.

5° Rescripta S. Poenitentiariae pro foro interno inscribi solent : *Discreto viro confessario* ; vel : *confessario ab oratoribus electo vel eligendo* ; quare sufficit ut sit confessarius. Si autem (quod raro evenit) addatur *magistro in theologia d. decretorum doctori*, doctoris laurea requiritur. Si confessarius electus Rescriptum exsequi nolit, potest alius eligi.

6° Exsecutor delegatus potest exsequi Rescriptum gratiae jam factae, etsi interim solvatur jus Rescribentis. Nequit vero exsequi Rescriptum gratiae faciendae peculiaribus determinatis personis, si res sit adhuc integra. Can. Gl. Recole dicta n. 233.

Ilis praemissis, indicare juvat quid sive ex parte *exsecutoris delegati*, sive ex parte *dispensandi* agendum sit.

2051. — P r i n c i p i a . I. Delegato in primis constare debet, ex authentico documento, de Rescripti validitate ; ipsique incumbit jussa SS. CC. fideliter observare. Quam grave vero onus delegato hisce imponatur, sequentia declarabunt.

a) *Ad ipsum Rescriptum quod spectat* :

¹ Juxta Gasparri (I, n. 347), *In forma mixta* datur a S. Sede dispensatio, quando quidem conceditur, sed exsequenda committitur Ordinario aliive sacerdoti ; dum in *forma gratiosa*, secundum eundem Em. Auctorem, ea est dispensatio quae directe ipsi oratori tribuitur et ad eum dirigitur ; in *forma commissoria* datur, quando Ordinario conceditur ipsa dispensandi facultas. Addit autem : S. Poenitentiararia non utitur nisi forma *gratiosa* vel *commissoria*.

1° Rescripti exsecutor *invalide* munere suo fungitur, antequam Litteras receperit earumque authenticitatem et integritatem recognoverit, nisi praevia eorundem notitia ad eum fuerit *auctoritate Rescribentis* transmissa. Ita can. 53.

Si delegatus, innixus notitiae privatim et non ex officio acceptae, dispensationem fulminaverit, opus erit non nova impetratione, sed *nova exsecutione*. S. Poenit., 15 Jan. 1894, ad 2.

2° Exsecutor Rescripti in forma commissoria transmissi omnem curam adhibere debet, ul videat an omnia exposita *veritati prorsus sint consentanea*. Hujusmodi enim mandatario committitur, non merum exsecutionis ministerium, sed ipsa concessio gratiae.

a) Non requiritur informatio *judicialis*, nisi in ipso Rescripto praescribatur. Potest etiam Ordinarius alium, v. gr. parochum, delegare ad informationem faciendam ; sed non potest alium parochum delegare ad fulminandam ipsam dispensationem. Tunc enim potius electa fuit a Rescribente industria personae. Can. 57, § 2.

b) *Omitti* potest informatio, si exsecutor certa scientia sciat omnia in Rescripto veritate niti. Quin immo, omissio inquisitionis non efficit ut invalida fiat fulminatio, modo revera nihil falsum in causa judicanda adsit.

3° Si Litterae Apostolicae reperiantur invalidae, statim de earundem sanatione est curandum, obtento *Decreto reformatore* vel Rescripto *Perinde valere* dicto, quo priores Litterae declarantur validae, *perinde* ac si nullo vitio laborarent. Item, si exsecutio Rescripti (etsi in forma gratiosa concessi) futura sit occasio offensionis pro aliis (eo quod, (pii impetravit gratiam, ea videtur indignus), statim ea de re certior facienda est S. Sedes. A. A. S., I, p. 64. Vide dicta n. 2040, II, 2°.

Alvero : a) si post sanationem novum vitium detegitur, nova sanatione opus est, quae conceditur per aliud Rescriptum, quod dicitur *Perinde vaten super Perinde valere*. *Feije*, n. 729 ; — b) pro his sanationibus, recurrendum est, juxta rei naturam, ad competentem. S. C. vel ad 5. *Poenitentiarium* : tota causa summarie exponitur, prior gratia concessa memoratur, vitium detectum declaratur, et gratia expostulatur ut eo non obstante priores Litterae valeant ; — c) firma manet lex de omnibus ad rem facientibus apud *unum* Tribunal aperiendis. Quare, si primus recursus habitus fuerit tum ad S. Congr. de Sacramentis ad S. Poenitentiarium, et novum impedimentum sit publicum, *dupla Perinde valere* requiritur : unum a S. Congr. de Sacramentis (quia de publico impedimento agitur), alterum a S. Poenit., quia huic Tribunali tota causa declarari debet. Recole dicta n. 2052. Cfr. *Feije*, c. 34 per totum ; *Gasparri*, I, n. 346.

b) *Quoad jussa SS. CC., ab exsecutore servanda* :

Animadvertendum est, illa quidem rationem veri praecepti habere (quod obligat sub gravi vel levi, pro qualitate materiae) ; sed validitatem dispensationis ab observantia jussorum minime

dependere, nisi id expresse exprimatur per particulas *si, dummodo*, vel aliam ejusdem significationis. Can. 39.

Id valet specialim pro *poenitentia* congrua et salutari (utique diversa a poenitentia sacramentali), quae quandoque dispensandis imponenda est (vide mox dicenda n. 2055, 3°). Unde qui poenitentiam non implet, vel eam ficto animo suscipit, nihilominus dispensatur. S. Poenit., 12 Dec. 1896 et 14 Sept. 1901.

II. Delegatus, praescriptis impletis, debet oratores, nomine S. Pontificis, ab impedimentis in Rescripto memoratis solvere, id est : fulminare dispensationem. Si proles legitima debeat, id post dispensationis fulminationem faciendum est. Potest tamen legitimatio alio tempore vel Decreto speciali pronuntiari; quin immo, casu quo ante dispensationis fulminationem unus ex oratoribus e vita migraverit, sola legitimatio prolis fulminari poterit. Itaque :

1° *Delegatus debet, nomine S. Pontificis*, etc. : unde debet, ex can. 1057, expresse declarare se agere, *vi delegationis* S. Pontificis. Hoc tamen non requiritur sub poena nullitatis. S. Off., 15 Jun. 1875 ; 12 Apr. 1899.

2° *Ab impedimentis in Rescripto memoratis solvere* ; i. e. dispensationem pronuntiare, communicare, *signo externo manifestare, fulminare*, exprimendo in specie impedimenta, quae in Rescripto continentur et super quibus dispensat.

Pro joro externo, fulminatio debet fieri *in scriptis* (can. 56), non ut dispensatio sit valida, sed ut de ea constet authentico documento, secundum formulas apud Curiam episcopalem receptas (cfr. *Wernz-Vidal*, V, n. 445) Hujusmodi fulminatio fieri potest, praesentibus vel absentibus oratoribus, in dioecesi vel extra dioecesim : est enim *actus gratiae*.

Pro joro interno debet fieri *viva voce*, audita confessione sacramentali, si id in Rescripto praecipitur ; secus dispensatio pro foro interno dari potest extra confessionem (*IVernz-Vidal*, l. c. ; *Noldin-Schmitt*, III, 620 ; *Gasparri*, I, n. 387). Attamen formula specialis non praescribitur, nec requiritur usus linguae latinae (modo omnia supra n. 2 indicata observentur). *Lehmkuhl*, II, n. 1044. — Addit Card. *Gasparri* (l. c.) : haec fulminatio (*in* confessione) *viva voce* perficitur (sed scripta formula *legi* potest, non tamen tradenda est poenitenti) ; *extra* confessionem fit *quoque oretenus*, et quandoque justa de causa *etiam* scripto.— Poterit confessarius casu occurrente, post impertitam absolutionem sacramentalem, hanc vel similem, mutatis mutandis, statim adjicere formulam : « El insuper, auctoritate apostolica mihi in hac parte «commissa, dispenso tecum super impedimento criminis exinde proveniente, «quod fide mutuo data de ineundo matrimonio, adulterium commiseris cum «muliere, cum qua contrahere intendis, ut, eo non obstante, matrimonium «cum dicta muliere publice, servata Ecclesiae forma contrahere, et in eo «postmodum remanere valeas. In nomino Patris f etc. — Insuper eadem «auctoritate apostolica prolem naturalem suscipiendam legitimam nuntio. In «nomine Patris f etc. ». Si absolutio sacramentalis deneganda videatur, poterit formula hoc modo *immutari*: «Auctoritate apostolica mihi in hac parte

«commissa, absolvo te a quibusvis sententiis, censuris et poenis ecclesiasticis propter copulam illicitam cum muliere, cum qua contrahere intendis, fonnans, et ab excessibus hujusmodi, et dispenso tecum super impedimento criminis exinde proveniente... etc », ut supra. — *Quo tempore* danda dispensationis manifestatio in casu speciali, dicemus n. 2056, 2°.

Quomodo autem exsequenda sit dispensatio, si in Rescripto nuntiatio fiat delicti quod utrique contrahenti est commune, et ab ulroque poenitentia exigatur, his paucis declarare volumus, citando verba S. Poenitentiariae (15 Nov. 1748) :

« Prior confessarius, post dispensationem ad formam Jitterarum concessam, debet litteras S. Poenitentiariae poenitenti tradere, ut *per illum alteri parti* tradantur, quae similiter easdem litteras secum exsequi faciat per alium vel eundem confessarium... Mens enim S. Poenitentiariae est, ut erga *utranque personam* litterae executioni mandentur, sin minus ad auferendum impedimentum, quod per priorem cum una dispensationem jam ablatum praesupponitur, saltem ad congruas poenitentias salutes *utrique* imponendas, quae non convenit ab una tantum exigi, ubi communis est culpa ». *Postremis confessarius*, ut patet, rescriptum tenebitur lacerare.

Scholiu m.

De clausulis in Rescripto appositis.

2055. 1. Pro foro externo. 1° In genere, in omni dispensatione, apponi possunt clausulae sequentes (id saepe occurrit pro Rescriptis S. C. de Sac. J.:

a) *Si vera sunt exposita*. Exsecutor vi mandati tenetur (nisi certam rei notitiam jam habuerit) inquirere per se vel per alium utrum vera sint exposita in *ipso rescripto*. Quodsi invenerit, haec non esse vera, Rescriptum erit invalidum. Excipiuntur, ut diximus, dispensationes *minoris* gradus, ad normam n. 2019, II, c. Conferas *Gasparri*, I, n. 355.

b) *Dummodo inter eos aliud canonicum non existat impedimentum*. Hinc dispensatio est nulla, si aliud impedimentum sive dirimens sive prohibens existat, de quo nulla facta fuerit mentio in petitione ad S. Poenitentiariam (salvo praescripto can. 1052, ubi occurrit exceptio quam exposuimus n. 2051, II, 4°, b). Vide etiam n. 2054, 3°, b.

2° In causis *infamantibus* (v. gr. propter impedimentum criminis, etc, sequentes clausulas invenire est :

a) *Imposita oratoribus salutari poenitentia* ; vel : *Injuncta gravi poenitentia salutari* — *poenitentia gravi et diuturna*, etc. In poenitentia praescribenda neque severitatis, neque humanitatis fines sunt excedendi, sed ratio est habenda conditionis, aetatis, infirmitatis, officii, sexus, etc., eorum quibus irrogari injungitur (S. Poen., 8 Apr. 1890). Si poenitentia in ipso Rescripto determinata sit, v. gr. *confessio semel in mense*, haec a confessario omnino est imponenda (v. g. spatio unius semestris). Quandoque (hodie tamen rarius) distincte praescribitur poenitentia gravis, gravissima, longa, diuturna, perpetua. *Gravis* erit, si suo pondere ita reum premat, ut ipse sentiat et cognoscat per eam sui delicti gravitatem. Hujusmodi poenitentia, teste *§. Alphomo* (VI, 1143), foret, si ad sex menses imponeretur jejunium semel in hebdomada servandum, rosarium 1er in hebdomade recitandum, item frequens confessio, saltem semel in mense, habito semper respectu ad vires poenitentis. *Gravissima* erit, si reum ita premat, ut acriter sentiat delicti atrocitatem. Zon<a, si

singulis hebdomadibus per integrum annum continuanda sit ; *diuturna*, si ad tres annos ; *perpetua*, si usque ad mortem extendatur, non quidem quotidie, sed statutis diebus peragenda. Si in Rescripto exigitur *confessio*, per tempus arbitrio exsecutoris statuendum, imponi potest ut poenitentes per quatuor menses semel in mense confiteantur. *De Smet*, o. c., n. 390.

b) *Et quatenus contra ipsos causa super praemissis in iudicium quoquomodo deducta fuerit, pareto iudicato*. Si nempe causa fuerit in iudicium deducia, Ordinarius debet, sub poena nullitatis dispensationis, ab executione supersedere, donec oratores vel absoluti fuerint, vel sententiae latae paruerint.

c) *Prolem susceptam, si qua sit, et suscipiendam, legitimam decernendo*. Proles suscepta, ne illegitima maneat, debet expressis verbis legitima nuntiari ; suscipienda vi matrimonii valide initi est legitima ; niliilominus clausula est servanda. Saepe occurrit *exceptio quaedam*, cum dicitur in Rescripto : « Prolemque susceptam, non tamen in adulterio conceptam, legitimam decernat »

d) *Remoto, quatenus adsit, scandalo, praesertim per separationem tempore tibi beneviso, si fieri potest*. Obligatio reparandi scandalum eet juris naturalis, modus autem prudentiae Ordinarii remittitur ; praeferenda est separatio, si obtineri possit (S. Poenit., 12 Apr. 1889).

e) *Erogata aliquo eleemosyna, iudicio ipsius Ordinarii taxanda et definiende*. Executio hujus clausulae remittitur prudentiae Ordinarii qui, in ea urgenda vel etiam omittenda, se geret prout in Domino judicaverit (S. Poenit., 11 Nov. 1890).

3° Si dispensatio concedatur *in forma pauperum* reperitur clausula : *Dummodo pauperes et miserabiles existant*. De hac re jam diximus n. 2043, b. Notamus, Card. *Gasp. rri* (I, n. 282) habere tanquam verba idem vel quasi idem significantia, haec duo : *pauperes* et *miserabiles*.

2056. Pro foro interno, sequentes apponi solent clausulae :

1° *Si ita sit, si preces veritati nitantur*. Haec verba imponunt necessitatem investigandi, ut supra diximus. — Cum autem de foro interno agatur, tota investigatio in hoc consistit, ul confessarius poenitentem iterum interroget, serio eum admonendo de gravissima, quae urget, obligatione sincere respondendi.

2° *Discretioni tuae committimus, quatenus... latorem, audita prius ejus sacramentali confessione* (vel *in actu sacramentalis confessionis* ; vel *in sacramentali confessione tantum*) *a quibusvis sententiis, censuris et poenis ob praemissa quomodolibet incursis absolvas*. Juxta hanc clausulam dispensatio non potest valide pronuntiari, nisi praemissa confessione sacramentali, et in ipso actu confessionis. Non requiritur tamen absolutio sacramentalis, si poenitens forsitan non sit dispositus. Nec validitati dispensationis ollicit absolutio sacrilege suscepta, sicut pluries declaratum est a S. Poenitentiaria. Ita etiam S. C. de Prop. F., 16 Jan. 1797. Si vero urgens aliqua necessitas suadeat, ul, denegata absolutione sacramentali, dispensatio fulminetur, confessarius valide absolvit a poenis et censuris ob delictum forsitan incursis, *dummodo servet* quae sibi in litteris S. Poenit. praescribuntur. *Si detur absolutio*, dispensatio manifestanda erit *ante* et non post eam susceptam (cfr. *Cappello*, qui refert resp. S. Poenit. 19 Maii 1834) ; id tamen non perlinere ad valorem, asserit *Gasparri* (I, n. 368).

3° *Sublata occasione peccandi*: intelligitur, si occasio sit voluntaria ; quia,

¹ Poenitentia <le qua hic agitur, vocatur « juridica » et differt a poenitentia « sacramentali ». Generatlm hodie occurrit clausula : *salutans poenitentia*, et significat secundum Wernz-Vidal (V, n. 44 ; nota 154) ea quae est proportionata *peccato* et peccatori. Nonnae autem a S. *Alphonse* propositae in genere praxlm indicant. Cfr. *Ubuch*, 11, n. 839 ; *Gasparri*, I, n. 373,

si esset necessaria, sufficit ut media eligantur, quibus ex proxima fiat remota.

4° *Injuncta pro modo culpa: poenitentia salutari*, quae a poenitentia sacramentali sit distincta. Cfr. superius dicta n. 2055, 2°, a.

5° *Injunctis aliis de jure injungendis*, quae nempe ceteroquin praescribenda forent. — Hodie potius dicetur : *servatis canonicis praescriptionibus*.

6° *Dummodo impedimentum praejatum sit occultum* (vel omnino occultum). Haec conditio supra declarata est, n. 2040, III.

7° *Neque aliud obstet canonicum impedimentum*, super quo nempe nor. concessa fuisset dispensatio. Vide supra, n. 2055, 1°, b, et 2054, 3°, b.

8° *Apostolica auctoritate misericorditer dispenses*; expressis verbis, et facta mentione delegationis acceptae. — Nec omittenda est, quae ordinarie praescribitur, legitimalio suscipiendae vel jam susceptae prolis.

9° *Nullis super his testibus adhibitis aut Litteris datis, sed praesentibus potius executionem, sub poena excommunicationis latae sententiae, per te lueratis*. Cum enim impedimentum sit occultum, debet et dispensatio remanere occulta. Haec laceratio statim facienda est, sed intellige moraliter, nempe saltem *infra triduum*, postquam facta est rescripti executio (*S. Alph.*, VI, 1143). Nec vero prohibetur confessarius dispensationis textum descriptum, pro sua instructione, apud se retinere, omissa tamen diei et anni mentione, quae facile argumentum foret cognoscendi poenitentem dispensatum. Vide *Gasparri*, I, n. 376. Notat etiam S. Poenit., 29 Febr. 1904 : « facultatem perseverare etiam combustis litteris, quas retinere tamen licet (remoto periculo amissionis) quamdiu probabile sit poenitentem comparitum ». *Linz. Quart. Schr.*, 1905, p. 382 ; *Wernz-Vidal*, V, 445, nota 150. — Poena excommunicationis, de qua agitur, est *reservata Majori Poenitentiario*. Ita *Gasparri* (l. c.)

CAPUT V

I)c matrimonii celebratione.

Codex jur. can. 1019 seqq., 1094 seqq. ; *S. Alphonsus*, VI, 989-1008 ; ed. G., IV, p. 161 ; VI, 1079-1095 ; ed. G., IV, p. 211 ; *Berengo*, Theol. pastor., n. 126 seqq. ; *Benger*, Pastoralit., III vol., § 191. *Deahayes*, Quest. praliq. de droit et de inor. sur le mariage ; *Leitner*, Kat. Eherecht, § 47 et 61 ; *WotHers*, De forma prom. et celebrat. matrimonii, ed. 5 : Ojrfh, *De Becher*, *De Smet*, *Vermeersch*, III, n. 794, in eadem materiam ; *Wernz-Vidal*, V, 120, 523 ; *Chelodi*, 24, 128 ; *Venneersch-Creusen*, Epit. II, 383 ; *Cappello*, n. 160-648 ; *Chrétien*, p. 139 et 163 ; *Murhvlbach*, III, n. 811 seqq. ; *Gasparri*, I, n. 126 et II, n. 925 ; *Raus*, Inst., can., n. 271, 309.

Duo sunt quae proxime ad matrimonii celebrationem pertinent, videlicet : praemittendae sunt *proclamationes*, et *jorma praescripta* servanda est. De utroque separatim tractabimus.

Articulus I.

De proclamationibus matrimonio praemittendis.

Agemus : 1° de praecepto et forma proclamationum ; 2° de dispensatione ab iisdem faciendis ; 3° de impedimentorum revelatione.

§ 1. De praecepto et forma proclamationum.

2057. — *Notio*. Proclamationes (quae *banna* etiam dicuntur) sunt publicae denuntiationes, quibus fideles admonentur de matrimonio inter certas personas contrahendo. Cfr. can. 1022. Eo fine proclamationes locum habent ut, si quis aliquod dirimens aut prohibens impedimentum inter contrahere volentes exsistere cognoscat, illud tempore opportuno manifestet. — Proclamationes praecedere debent tum privata parochi *investigatio* tum opportuna nupturientium *admonitio* de iis quae ad validam ac licitam matrimonii celebrationem requiruntur. Itaque :

2058. — *Principia*. I. Parochus, ante omnia tenetur inquirere an nihil validae ac licitae matrimonii celebrationi obstet. Can. 1019, § 1, et 1020, § 1. Debet enim, ratione sui muneris, advigilare, ut subditi sacramenta digne suscipiant. Atque hoc plurimum commendat tum *Rituale Romanum* tum *Benedicti XIV* Constitutio *Nimiam licentiam* (18 Maii 1734, § 10). Congruenter his praescriptionibus :

1° Parochus instituat examen generale de *impedimentis* etiam *civilibus*, in casu forte occurrentibus (si dubium circa existentiam impedimenti oriatur, parochus procedat secundum normas n. 2067 stabiliendas). Quare :

a) Parochus admonitus de aliquo matrimonio in sua parochia contrahendo, primum cognoscat ex his ad quos spectat, qui et quales sint qui matrimonium contrahere volunt ; an inter eos sit *aliquod canonicum impedimentum* (impediens vel dirimens) ; utrum sponte pt *libere*, et secundum honestatem sacramenti velint contrahere. Ita *Rituale*, tit. 7. c. i. Impedimenta publicaeliarum a parentibus vel aliis cognatis, impedimenta occulta a solis sponsis cognoscere sategat. Cfr. can. 1020, §2. *In specie* adhuc inquirat, « utrum sint in *aetate legitima* » (*Rituale*, I. c.).

b) Si una pars alio in loco per sex menses commorata sit post adeptam pubertatem, parochus rem exponat Ordinario, qui pro sua prudentia vel publicationes inibi faciendas exigat, vel alias probationes seu conjecturas super status libertate colligendas praescribat. Can. 1023, § 2. Immo id faciendum erit etiam pro breviori commoratione, si qua sit suspicio de contracto impedimento. *Ib.* § 3. Ex R'sp. Pontificiae Commissionis, 2 Jun. 1918, patet omnia prudentiae Ordinarii esse committenda, si una pars plus (quam sex menses *in dissilis oris commorata* sit, et urgeat matrimonii celebratio. *A.* -l. 5., X, p. 345.

c) Inquirat an sponsi, praesertim mulier, consensum *libere* praestent, an contrahant *de consensu parentum*. Cfr. can. 1020, § 2, et ea quae diximus superius n. 1972, IV.

d) Nisi baptismus collatus fuerit in ipso suo territorio, parochus exigat *baptismi* testimonium ab utraque parte, vel a parte tantum catholica, si agatur de matrimonio contrahendo cum dispensatione ab impedimento disparilatis cultus. Can. 1021, § 1. — Catholici qui sacramentum *confirmationis* nondum

receperunt, illud, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo. *Ib.*, § 2.

e) Non praetereat parochus, si salva conscientia servari possint, praescripta *legis civilis*. Quamvis enim lex civilis circa sacramenta nihil statuere valeat parochus nihilominus, contra faciens, multis se tricus implicaret, quassetur, quantum divinae et ecclesiasticae leges sinunt, debet pro viribus prudenter declinare (*Berengo*, Theol. Pastor., n. 127). Cfr. n. 2090.

2° Instituat parochus examen speciale de *cognitione* veritatum religionis et de *modo vivendi*, ex parte sponsorum. Itaque :

a) Uterque conjux sciat rudimenta fidei, cum ea deinde filios suos docere debeat, seu videat parochus, « an in doctrina Christiana sufficienter instructi sint (sponsi) » (Hit. l. c.). Per haec verba : *rudimenta fidei*, saltem intelligendi sunt, quae n. 427 per totum indicavimus. De his igitur sponsi examinandisunt, prudenter tamen et discrete, prout conditio personarum et variae circumstantiae suadebunt. Can. 1020, § 2. Cfr. Formulare a Horn. Pontif. praescriptum (*Nouv. Rev. Théol.*, 1911. p. 261). Quodsi quidam inveniantur doctrinae Christianae ignari, parochus eorum matrimonium differat, si id fieri possit, donec requisitam scientiam acquisiverint. Si renuant, non est locus eos respuendi a matrimonio. Ita Pont. Commissio, 2 Jun. 1918 (A. /l. 5., X, p. 345)

b) Exploret parochus, num *separati vivant*, tam die quam nocte ; vel, si prius sub eodem lecto habitaverint, an ex tempore sponsalium vel proclamationum separati sint. Cfr. Tridentinum, Sess. 24, c. 1, uti legimus : « S Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in templo Suscipiendam, in eadem domo non cohabitent. »

3° Instante tempore matrimonii celebrandi, non omittat parochus *admonitiones* speciales. Sponsos, ait *novum Rituale* (l. c. n. 14), parochus « vehementer adhortetur, ut ante Matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur et Sanctissimam Eucharistiam pie recipiant ». Jam vero :

a) Status gratiae omnino requiritur ad digne suscipiendum matrimonii sacramentum, ut palam est. *Confessio* autem et *communio* nulla lege stricte praecipiuntur. Nihilominus parochus instanter quidem et paterne sponsos hortari debet, ut horum sacramentorum susceptione (etiam institutione *confessionis generalis*, si velint) ¹ ad matrimonium se disponant ; sed stricte praecipere nequit, nisi forsan *statuta diocesana* id requirant. — b) In exponendis *conjugum officiis* (quod utique differt ab *examine* sponsorum), et in inquirendo de impedimento ex adulterio, ejusmodi orationis genere parochus utatui, quod singularem quamdam gravitatem et mentis integritatem prae se ferat Ea tamen quae ad usum matrimonii pertinent, vix non remittenda erunt ad tempus proxime arcedens matrimonium : utrum vero intra vel extra confessionem ea tradere conveniat, ex circumstantiis est dijudicandum, ut supra (n. 1850) jam monuimus. Haec inculcat *Rit. rom.* (l. c.) : « Ne omittat, secundum diversam personarum condicionem, sponsos docere sanctitatem Sacramenti Matrimonii, mutuas conjugum obligationes et obligationes parentum erga prolem ² ». I I

¹ Scribit Card. Gasparri (I n. 199) -III plurimum expedii, ul sponsi generalem ante actae vitae confessionem peragant, quod parochus pro sua prudentia inculcare potest, sed non imponere. — Censet Ga-rorn (, n. t-'5), instructionem circa « sanctitatem Saa. matri-

2059. — 11. Proclamationes trinae matrimonio sunt sub gravi praemittendae. Ita ex can. 1022, 1023, § 1, quibus confirmantur gravia praescripta Cone. Tridentini (Sess. 24, c. 1). — Nec tamen invalidum foret matrimonium si, proclamationibus omissis, contraheretur, dummodo non aliud obstat impedimentum. Dicitur vero :

Sub gravi proclamationes sunt praemittendae. Hoc evincitur ex legis fine, qui est ut certo cognoscantur impedimenta necnon matrimonia clandestina vitentur. — Attamen non tenetur parochus denuntiationes ipsemet facere : qui enim facit per alium, perinde est ac si faciat per seipsum (Reg. 72 in 6°).

Parochus, qui proclamationes *omittit* sub praetextu quod jam peractae sint in foro civili vel etiam quod, diligentia facta, omnino constet nullum subesse impedimentum, nihilominus contra legem peccat. Ratio est, « tum quia, esto per diligentiam parochus impleat iinem Tridentini, transgreditur tamen diligentiae *formam*, quam Concilium praescribit ; quod cum sit in re gravissima, non excusatur a mortali, nisi urgens adsit necessitas, quae moram non patiatur; tum quia alias *non adaequate satisfit* fini praecepti denuntiationum : nam diligentia paroebi non satis supplet effectum denuntiationum ad impedienda mala, quae alioquin evenire possunt ». *Duas* proclamationes omittere, est etiam probabilius mortale. *I'n*ius vero omissio, probabilior non est nisi culpa venialis ; quia respectu ad totum praeceptum non videtur gravis materia (VI. 990). Cfr. etiam *Lehmkuhl*, II, n. 861.

Quoad publicationes pro matrimoniis mixtis vel in casu *disparitatis cultus*, servanda sunt praescripta specialia juris. Statuit can. 1026 : « Publicationes ne fiant pro matrimoniis, quae contrahuntur *cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus aut mixtae religionis*, nisi loci Ordinarius, ... remoto scandalo, eas permittere opportunum duxerit ; dummodo apostolica dispensatio praecesserit et mentio omittatur religionis partis non catholicae ».

2060. — III. Proclamationes fieri debent tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de praecepto, in ecclesia, inter missarum sollemnia aut inter alia divina officia ad quae populus frequens accedat. Ita can. 1024, post Tridentinum (l. c.). Fieri igitur debent :

1° *Diebus festis*, i. e. festis de praecepto, vel, de licentia Episcopi, festis suppressis, si nempe functiones et sollemnia adhuc ut ante suppressionem peragi soleant, et concutisus populi habeatur,

monli mutuas conjugum obligationes et obligationes parentum erga prolem », de qua c. 1033, nonnunquam Heri posse insimul cum investigatione ante publicationes », quandoque etiam in Sacramento confessionis ante matrimonii celebrationem . Deinde adjungit (I. n. 196) « Haec instructio ac exhortatio erit accommodata conditioni personarum, ut patet. Hinc e. g. si sponsi obligationes conjugum ac parentum dignoscunt, erit potius exhortatio ad mutuum amorem, patientiam, etc., quam instructio. At parochus nunquam eam omittat, si commode potest... non expedit ut haec instructio et exhortatio liat ad linnilos -eorsim, sed potest parochus ambos simul... docere atque hortari. Conferantur haede re etiam *Statuta Dioec^ana. Specimen* (in variis linguis) instructionis matrimonialis inteerae exhibet Pi'outers (de viri, castIt. n. 131 seqq.). — 1 Cfr. Decr. S. Off., 12 Jan. 1881 (*Colect. S. C. de Prop. Fide.* n. 1224).

S. C. G., 17 Jun. 1780, 19 Apr. 1823 (ap. *Feije*, n. 244 ; *Ltilne* p. 257).

Ob justum motivum, quod ut tale ab Episcopo approbatur, proclamationes *ipsis diebus ferialibus* fieri possunt, si ex aliqua causa fieret magnus concursus in ecclesia (S. C. C., in *Ravenn.*, ap. *Giraldi*, P. II, s. 114). Cfr. *Gaude*, I, p. 165. Id Episcopus praesertim in locis missionum concedere poterit. Adf; tamen *Gasparri* (I, n. 164) : « Fertur S. C. Concilii declaravisse, Ordinarium non posse *jubere* publicationes die feriali ».

2° *Tribus continuis* diebus festivis, i. e. nullo die festo omissa a prima proclamatione ad ultimam.

Proclamationes facere tribus diebus festivis *non continuis* (modo plures dies festi non intercedant), vel duas facere *eodem die festivo*, non est mortale quia non videtur gravis transgressio ; sed non excusatur a veniali, quia jar. est contra praeceptum Concilii. Si autem occurrerent tres dies festivi *immediati*, praxis fert, ut unus alterve praetermittatur, quia tempore tamen hoc non salis obtineretur Unus Concilii (cfr. 6^a. *Alph.*, VI, 992). Non lamentari inquietandus parochus qui tres publicationes his diebus perficeret, praesertim ex aliqua causa et absenti omni impedimenti suspitione. Ita *Gasparri* (I, n. 161) cum *Schn.* et aliis.

3° *In ecclesia inter missarum sollemnia*, i. e. in missa parochiali vel conventuali, ad arbitrium parochi; vel in alia ecclesia, si illuc parochiani generaliter conveniant. Cfr. *A. S. S.*, 33, p. 528. Fieri etiam possunt publicationes *inter alia divina officia*, ut can. 1024 expresse statuit, dummodo ad ea concursus populi habeatur ; v. g. tempore processionis, concionis, vespertini officii cum cantu celebrati (*Gasparri*, I, n. 166).

Immo probabile est, proclamationes fieri posse *extra ecclesiam*, occasione sacrae alicujus functionis, in loco magni concursus. Si id tamen fieret sine aliqua causa, non excusaretur a culpa veniali. *S. Alph.*, VI, 491. — Ex can. 1025, potest loci Ordinarius pro suo territorio publicationibus substituere *publicas ad valvas ecclesiae parochialis* (aliusve ecclesiae) *affixione nominum continenti* per spatium saltem octo dierum, ita tamen ut hoc spatio duo dies festi de praecepto comprehendantur.

2061. — IV. Proclamationes fieri debent a paroco proprio contrahentium. Ita can. 1023, §1 post Tridentinum. Quis autem sit parochus proprius, facile eruitur ex his quae diximus circa domicilium vel quasi domicilium. Vide n. 203 seqq. Itaque :

a) Si sponsi in una eademque parochia domicilium possident (nullibi alibi etiam quasi-domicilium habentes), *in ea scilicet* proclamationes sunt faciendae

b) Si pars *alio in loco per sex menses* commorata sit post adeptam pubertatem. parochi huius rem exponat Ordinatio, ut supra, n. 2058, b, diximus (et etiam si qua sit suspicio de contracto in quolibet loco impedimento, ut ait *Gasparri*, I, n. 158).

c) Si sponsi sunt diversarum parochiarum, in *utroque* fieri debent proclamationes. Item, si sponsi diversa adhuc quasi-domicilia habent, *in his omnibus*

ab eorum parochis peragendae sunt denuntiationes. Id clare colligitur ex Statuto Urbis (11 Jan. 1762) praescribente, ut banna proclamantur tam in paroecia domicilii, quam collegii, monasterii, conservatori», ubi sponsi comorantur. Cfr. *Vecchioti*, l. 5, § 5, 71 ; vide Cone. l'en. Americas Latinae, n. 595.— Haec *per se* solet enim loci Ordinarius (proprius sponsorum) dispensare a quibusdam proclamationibus, juxta opportunitatem (cfr. n. 2063 et 2064).

d) In loco *tantum originis* denuntiationes non sunt faciendae (*Gasparri*, I, n. 158).

e) *Vagorum* proclamationes sunt peragendae in parochiis actualis habitationis

f) *Minorennium* banna (post obtentam licentiam a lege civili requisitam) sunt perficienda in paroecia domicilii legalis, et insuper in paroecia quasi-domicilii, si forte quod elegerint. Minorum aetas computanda est s.eundum leges civiles cujusque regionis.

g) *Milites* proclamandi sunt a proprio parocho in loco ubi sunt in praesidiis. Insuper, si sunt majorennis, proclamandi sunt in loco ubi residebant ante militiam susceptam ; si sunt minorennis, in parochia parentum. Curet parochus ut antea adsit licentia potestatis civilis. Cfr. *Feije*, c. 10, n. 240 seqq. ; *Berengo*, 131 seqq. ; *iraldi*, P. II, sect. 114. Vide etiam Instr. S. OIT., 29 Aug. 1890, *ad Orientales* (A. S. S., 23, p. 189).

h) Quando proclamationes in duabus parochiis faciendae sunt, *neuter parochus* matrimonio assistere poterit, nisi accepta alterius parochi *attestatione*, quod lres proclamationes in sua parochia rite factae fuerint, et quod nullum inde impedimentum detectum fuerit. Car». 1029 et 1030, § 1.

2062. — V. In proclamationibus faciendis, ea teneri debet forma (piae earum fini correspondent. Ratio est, quia aptitudo ad finem, i. e. impedimentorum manifestatio, intenditur principaliter a legislatore. Inde haec deduces :

1° *Vulgari sermone*, alta atque intelligibili voce faciendae sunt denuntiationes, et accurate indicandae personae contrahere intendentes, earumque parochia, ita ut nulli errori sit locus. — Formula in Rituali, n. 8 indicata, est solummodo *direction*. 2° Commemorandum est in singulis denuntiationibus, num ea sit *prima*, an *secunda*, an *ultimi*; immo si una tantum foret facienda, vel duae, ex dispensatione Ordinarii, aebet id populo adslanti notilicari. 3° Praestat etiam populum admonere de gravi obligatione cuique fidei incumbente manifestandi impedimenti' sibi nota, prout habetur in formula Ritualis Romani (l. c.). 4° Ex can. 1030, parochus, receptis documentis necessariis factisque publicationibus debitis, nequit matrimonio assisteie nisi *lres dies decurrerint* ab ultima publicatione 2. Excipe, si rationabilis causa aliud postulet Qttodsi *mtra sex menses* matrimonium contractum non fuerit, publicationes sunt repetendae, nisi aliud loci Ordinatio videatur.

'Ita nempe si Ordinarius vel ejus delegatus licentiam dederit assistendi matrimonio. Etenim, ex can. 1032, si licentia praedicta desit, parochus nurnquam (excepto casu necessitatis) matrimonio vagorum assistere potest. — * Matrimonium Igitur, attenta norma tempus supputandi per can. 34, § 3, 3° stabilita, regulariter celebrari nequit nisi incepta *quarta dii* post diem ultimae proclarnatlonis, v. gr. ferla quinta post proclamationem factam die Dominica.

§ 2. De dispensatione a proclamationibus.

Dispensatio in matrimonii proclamationibus, quae olim difficilius et perraro obtineri poterat, faciliori nunc negotio obtinetur.

2063. — *Principium.* Loci Ordinarius proprius potest a publicationibus faciendis dispensare. Ita can. 1028, post Tridentinum Potest autem, ut can. cit. expresse statuit, dispensare etiam a publicationibus in aliena dioecesi faciendis.

Ad dispensandum requiritur *causa justa*, i. e. proportionate dispensationis amplitudini. Itaque :

a) Requiritur causa minus gravis ad dispensandum ab una tantum denuntiatione ; gravior ad dispensandum a duabus. Ad dispensandum autem licite ab omnibus, « non salis est. fit *Benedictus XIV*, obvie quaevis et vulgaris causa sed urgens et urgentissima requiritur » (Const. *Satis vobis*, § 6). Cfr. etiam Const. *Nimiam licentiam*, § 12. Et notandum insuper, « quod Episcopus dispensando in denuntiationibus, semper tenetur diligenter aliunde impire de impedimentis, nisi communiter constaret non adesse » (VI, 1006).

b) Pro varietate casuum, loci Ordinarius quandoque potest, quandoque tenetur a publicationibus dispensare, ut constat ex iis, quae de dispensationibus dicta sunt (cfr. n. 210 et 211). Jamvero : 1° *Potest dispensare*, si causa *sufficiens* nullumque grave incommodum ex denegatione sit timendum : puta si nuptiae sint contrahendae inter magnates ; si sponsi sint vel de senes, aut valde dispares in conditione, aetate, divitiis aut qualitate » (VI, 1006).-2° *Tenetur dispensare*, si causa sit *urgens*, si nempe vitandum sit grave damnum commune vel privatum, spirituale aut. temporale ; vel si dispensatio contingeret ad notabile bonum spirituale aut temporale communitatis vel alterius privati. Hujusmodi causae sunt : *a)* Probabilis timor, ne matrimonium malitiose impediatur, *b)* Matrimonii necessitas ad vitandum damnum sive iniuriam contrahentium vel prolis : v. gr. si concubinariis ipeularentur conjugibus? vel si praecesserit defloratio, et sponsus jamjam esset moriturus, aut discessurus in longinquam regionem, aut mutatio voluntatis in eo timeretur, *c)* Man voluntas sponsi recusantis, post civile jam contractum matrimonium, lres IV proclamationes ; et similia (VI, 1005 ; II. Ap., XVIII, 38).

2064. — Quaesitum. *An dispensatio, cum sponsi sunt e. i. diversis dioecesibus, ab utroque episcopo obtinenda sit?* Respondemus:

Ex can. 1028, § 2, si plures sint Ordinarii proprii, ille jus habet dispensandi in cujus dioecesi matrimonium celebratur. Quod si matrimonium extra proprias ineatur dioeceses, quilibet Ordinarii proprius dispensare potest.

Parochus non potest dispensare in denuntiationibus ; « quia parochus nullam habet jurisdictionem in foro externo. Valde probabiliter tamen dicunt AA., quod, esto parochus non possit dispensare, nihilominus in casibus in quibus Episcopus dispensare tenetur et adiri non possit, poterit declarare praeceptum proclamationum non obligare, modo certus sit nullum adesse impedimentum » (VI, 1007 ; II. Ap., XVIII, 59).

§ 3. De revelatione impedimentorum.

Quemadmodum parochi officium est, contrahenda matrimonia publice denuntiare : ita et *fidelium* officium est, impedimenta, quae eorum celebrationi obstare noverint, manifestare.

2065. — **Principia.** I. Omnes fideles tenentur impedimenta, si qua norint, parochi aut loci Ordinario, ante matrimonii celebrationem, revelare. Ita can. 1027. Obligatio est gravis, et procedit ex lege caritatis, qua jubemur avertere damnum, quod sive privato, sive communitati imminet (cfr. n. 479 et 483): quale profecto damnum ex non manifestatis impedimentis utrique immineret (VI. 994 ; H. Ap., XVIII, 59). Procedit insuper ex positivo Ecclesiae praecepto, ipsis proclamationibus notificato. Cfr. Rit. Rom., n. 8. Dicitur autem :

1° *Omnes* ; quia nemo, nisi legitime excusatus, ab hac lege eximitur ; in primis vero ipsi contrahentes tenentur impedimentum occultum fateri et impetrare dispensationem (VI, 1000).

2° *Si qua norini*, i. e. si habuerint notitiam saltem probabilem de impedimento, tametsi illud probare non possint ; tum quia talis denuntiatio ad ultteriores investigationes conducit, tum quia ob solam denuntiationem matrimonium quandoque impediri potest ; si nempe denuntians sit testis omni exceptione major. Quod « si noveris impedimentum ex auditu, sed non recorderis a quo, vel si accepisti a persona non fide digna, non teneris denuntiare » (VI, 994).

3° *Impedimenta*, « sive sint dirimentia sive impredientia, esto sint occulta et infamatoria, nempe quae ortum habuerint ex peccato. Quivis enim tenetur manifestare peccatum occultum alterius, quando praelatus legitime id praecipit », prout in hoc casu (cfr. dicta n. 1186). Quodsi tamen impedimentum sit occultum, et jam fuerit pro eo obtenta dispensatio quoad forum internum, illud sciens non tenetur denuntiare » (VI, 994).

4° *Revelare tenentur*; agitur enim de re gravissima, in qua stricte obligare Ecclesia intendit.

a) Excusatur tamen ab hac obligatione, qui sino gravi damno, vel proprio vel alieno, denuntiare non potest (VI, 995). Excusatus vero debet, si potest, impedire matrimonium *.

* Haud inauditi sunt casus similes sequenti. Caia. vivente marito, suscepit filiam ex viro uxorato ac filium habente. Iste illius nunc ducere cupit filiam illam adulterinam ; *ola vero mater scit, nupturientes esse fratrem et sororem. An tenetur mater cum sui opprobrio impedimentum prodere? *Resp.* Non est cogenda, ratione gravissimi imminentis damni. Cfr. *De Sinet*, I, n. 69, ubi alius casus ; Lin?. *Quart S.hr.*, 1902, p. 97 ; *Gasparri*, I. n. 172.

b) *An*, quaeres, *excusetur a denuntiatione q.ii impedimentum cognovit si secreto* ? Negative, etiam si secretum fuerit naturale, vel promissum, immo etiamsi fuerit commissum, et accesserit iuramentum non propalandi. Rati est, quia promissio etiam jurata non obligat, quando grave damnum communitati vel tertiae personae imminet (VI, 994). Excipe, si impedimentum quis noverit sub *secreto consilii*, ratione publici officii quod exercet, v. gr parochus, medicus, advocatus, etc. Hoc enim bonum publicum postulari videtur. Ita pleiique auctores moderni, contra Ballerini et Posset, *λ id. De Smet*, I, n. 68. Tenetur tamen, si potest, nupturientes admonere ; immo censet *Gasparri* (I, n. 172) qui etiam nostram sententiam proponit. «parochus (sub secreto consilii impedimentum cognoscens) videtur posse et debet accuratorem investigationem prudenter peragere, ut... notitiam *aliunde* acquirat, vel... dispensationem *pro fort interno a S. Poenitentiaria* petere».

2066. — II. Revelatio, quamprimum moraliter fieri potest, facienda est parochus sponsorum vel Episcopo, servato tamen ordine caritatis. Hinc, si impedimentum sit *infamans*, et monitio probabiliter sit profutura, prius admonendi sunt sponsi ut sibi provideant. Secus, adeatur statim parochus vel Episcopus, quia in hujusmodi circumstantiis ordinarie est periculum in mora (VI, 994).

2067. — Quaesitum. *Quid agere debet parochus, exorto dubio de existentia alicujus impedimenti, vel detecto impedimento certo*?

1° *Exorto dubio* de existentia alicujus impedimenti : a) Parochus rem accuratius investiget, interrogando sub juramento duos saltem testes fide dignos (dummodo ne agatur de impedimento ex cuius notitia infamia partibus oriatur), et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes, b) Publicationes peragat vel perficiat, si dubium ortum sit ante inceptas vel expletas publicationes, c) Matrimonio ne assistat, inconsulto Ordinario, si dubium adhuc superesse prudenter judicaverit. Ita can. 1031, § 1.

2° *Detecto impedimento certo* : a) Si impedimentum sit *occultum*, parochus publicationes peragat easve absolvat, et rem deferat (reticens nomina) ad loci Ordinarium vel ad S. Poenitentiarium. b) Si sit *publicum* et detegatur ante inceptas publicationes, parochus ulterius ne procedat donec impedimentum removeatur, etsi dispensationem pro foro conscientiae tantum obtentam norit¹. Si detegatur post primam aut secundam publicationem, parochus publicationes perficiat, et rem ad Ordinarium deferat. Ita can. 1031, § 2. Haec autem adhuc in eadem re erunt attendenda :

¹ Ita quidem reiyu/anlir. Quodsi vero sit periculum in mora, ipsum jus parochus confert amplas facultates ad dispensandum ut vidimus supra n. 2048.

1° Ita procedendum, maxime si detegatur impedimentum indispensabile, etiamsi solus parochus impedimentum sciat extra confessionem : parochus enim prae aliis incumbit consulere salutem suarum ovium. — « Nec obstat quod peccatori occulto, publice petenti sacramentum, illud non sit denegandum ; nam respondetur, quod hoc procedit, quando impedimentum duntaxat reddit illicitam sacramenti susceptionem ; secus vero, si impedimentum (praeter susceptionem) praebet occasionem aliorum damnorum et culparum » (VI, 1002). Cfr. dicta n. 1425.

2° *Sola fama* impedimenti satis est ad ingerendum dubium de existentia impedimenti vel ad impediendum matrimonium, nisi consanguinei sponsorum vel ipsi sponsi jurarent, impedimentum non adesse (VI, 999). Hinc dicit can. 1019 : « In periculo mortis, si aliae probationes haberi nequeant sufficit (nisi contraria adsint indicia) affirmatio jurata contrahentium se baptizatos fuisse et nullo detineri impedimento ».

3° A fortiori, *unius testis denuntiatio* sufficit ad impediendum matrimonium, etiamsi ille testis non sit omni exceptione major, *modo habeat qualitates* infra explicandas. Probatur ex c. *Super eo*, 22, *de test. et attest.*, necnon ex c. *Praeterea*, 12, *de sponsat.* « Ratio est, quia, licet quando agitur de praejudicio tertii, plena requiratur probatio, attamen cum hic agatur de vitando periculo animae, nempe si forte matrimonium contraheretur cum impedimento, minori probatione jus contentum est » (VI, 996). — Qualitates requisitae, ut unus testis possit matrimonium impedire, hae sunt : a) ut ipso non tantum denuntiet, sed etiam *depenat*: nisi talis testis denuntiando probaret *de fama* impedimenti, quia tunc sufficit ut denuntiet ; b) ut deponat aut denuntiet *cum juramento*, quia in iis quae sunt in praejudicium tertii, non creditur nisi testi jurato ; c) ut deponat *ex certa scientia*, non ex auditu : nisi sil impedimentum consanguinitatis, aut affinitatis : quia tunc sufficit ut deponat se illud scivisse a personis certis et fide dignis ; d) ut testis *non sit persona vilis*; dummodo factum non sit adeo occultum, ut aliter probari nequeat ; nam ubi deest facultas probandi, admittitur etiam probatio per se non sufficiens. Haec communiter (VI, 997).

Articulus II.

De forma Codicis servanda.

Dicendum hic venit : 1° de necessitate formae Codicis, in genere. 2° de ordinarie requisitis ad formam Codicis, in specie ; 3° de requisitis ad formam Codicis in casu necessitatis ; 4° de ritu in matrimonii celebratione servando.

§ 1. De necessitate formae Codicis in genere.

Notiones praeviae. Jure naturae perficitur quidem matrimonium mutuo consensu externe manifestato ; sed Tridentina Synodus, per decretum : *Tametsi*, gravibus volens occurrere malis et peccatis, quae ex clandestinis conjugiiis ortum habent, stabilivit formam sollemnem, sub qua consensus praestandus est, nempe *coram parochus et testibus*, ita ut aliter praestitus consensus sil informis, et proinde invalidus. Haec tamen Tridentini sanctio, praeterquam quod non vigeat ubique, neque in locis ubi vigeat omnem difficultatem sustulit, propter graves dubitationes (piae saepe in decernenda parochi persona nascebantur. Hinc est quod de mandato SS. D. N. Pii PP. X, Sacra Congr. Cone., die 2 Aug. 1907, novum Decretum *Ne temere* de hac materia edidit, quod in

aliis confirmavit, in aliis vero immutavit Tridentinam legem. Viri autem obligandi obtinuit a die 19 April. 1908 (in regione *Sinensi* a die tantum. 11 April. 1909). Cfr. A. S. S., 40, p. 525, cum Voto Consultoris, ib., p. 531. Codex demum statuta Decreti Piani confirmavit, paucis tantum mutatis, ita ut deinceps forma praescripta communiter *forma Codicis* vocetur, vel *forma canonica*, vel *forma celebrationis matrimonii* (cfr. Gasparri, 11, n. 926; Chretien, o. c. p. 163). Forma Codicis viget a die 19 Maii 1918.

2068. — *Principia*. I. Matrimonium clandestinum est ubique locorum graviter illicitum. Id veteres canones statuere, id Innocentius III in Concilio IV Lateranensi confirmavit (I Decr. IV, III.3), atque id ipsum Tridentina Synodus sua sanctione munivit, cum dixerit Ecclesiam ea semper detestatam fuisse (Sess. 24, c. 1. *if lief.*). Secus vero in casu necessitatis, ut n. 2075 explicabimus.

II. Matrimonium clandestinum catholicorum ritus latini regulariter ubique locorum est invalidum. Id patet partim ex can. 1094, (quem infra (n. 2070) transcribemus ; partim ex can. 1099, § 1. n. 1-3, cujus tenor est sequens : « Ad statutam formam servandam tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati, et ad eam ex haeresi vel schismate conversi (licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se matrimonium ineunt. (Tenentur etiam) iidem de quibus supra, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, matrimonium contrahant. (Tenentur denique) Orientales, si cum Latinis contrahant hac forma adstrictis ».

Lex actualiter vigens dicenda est *personalis*, et sequitur subditos eosque regit quocumque se conferant, faciens matrimonia valida illave irritans, independenter a commoratione nupturientium. Sub antiqua disciplina pars, quae fruebatur exemptione, illam impertiebat comparti, propter individualitatem contractus. Cfr. *Hened. A. I.*, de Syn., l. 6, c. 6, n. 12. — Nunc vero pars ligata et subjecta communicat cum altera parte suum ligamen. Id expresse statuitur can. 1036, § 3 (supra n. 1990 cit.), cujus can. 1099 est merum consecrarium

2069. — Quaesitum. *An catholici orientales, an haeretici vel schismatici teneantur lege de clandestinitate?* Respondemus :

1° *Catholici orientalium rituum* de se non adstringuntur forma in Codice praescripta, et pro ipsis nihil est innovatum, quoties *inter se* matrimonium ineunt ; tenentur vero lege Codicis, si cum catholico ritus latini contrahant. Can. 1099, § 1, n. 3 ; S. C. Cone., 1 Febr. 1908. Confer quae diximus n. 1947, 2°.

2° *Haeretici* vel *schismatici*, numquam ad Ecclesiam catholicam ex errore conversi, si *inter se* contrahant, pariter nullibi tenentur

ad catholicam matrimonii formam. Item non tenentur ab acatholicis nati, etsi in Ecclesia catholica baptizati, qui ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, quoties *cum parte, acatholica* contraxerint (can. 1099, § 2) ; tenentur autem omnes praedicti, si cum parte catholica contrahant. Nec amplius eximuntur, qui pridem Const. *Provida* (18 Jan. 1906 ; /l. 5. ó', 39, p. 81) regabantur² ; de qua plura nunc subjungemus.

Eximebantur scilicet a forma praescripta dumtaxat matrimonia mixta in Imperio germanico vel regno Ilungariae clandestine contracta ; quae proinde erant valida. Atvero exemptio ita intelligenda erat, ut matrimonia illa mixta essent valida tantummodo pro natis in Germania ibique contrahentibus (S. C. C., 28 Mart. 1908, ad 3) et respective pro natis in Ilungaria ibique contrahentibus, ita ut in quovis casu, *ambo* conjuges debuerint esse nati in Germania (vel respective in Ilungaria) et in regno originis contrahere. Nec dabatur reciproca communicatio inter Germaniam et Hungarian! ; scilicet ambo nati in Germania nequibant in Ilungaria valide mati inoniuni clandestinum inire, et vice versa ambo nati in Ilungaria non poterant valide in Germania clandestinum inire matrimonium ; quinimmo natus in Germania nequibat cum natis in Ilungaria matrimonium mixtum clandestinum valide inire neque in Germania neque in Ilungaria. S. C. de Sacr., 18 Jun. 1909 f.l. .l. />., I, p. 516 seqq.) 3. — Praeter istam exceptionem pro Germania et Ilungaria, nulla alia regio (ne Russia quidem) gaudebat immunitate a Decreto *Ve temere*, quoad matrimonia mixta. Hinc celeberrima Declaratio Benedictina omnino abolita erat. S. C. 1 Febr. 1908, ad 4, et 8 Jul. 1908 f.l. 5. S., 41. p. 108 ; l. .l. A', 1, p. 505).

§ 2. De ordinariis requisitis ad formam Codicis in specie.

Essentialis sollemnitas consistit, regulariter salvisque exceptionibus ex necessitàe impositis, in praesentia sacerdotis competentis (d testium. Statuendum igitur est in specie : 1° quid requi-

¹ Sub quo nomine hic veniunt etiam *apostatae*, ex resp. Commis. Pont. 17 Febr. 1930 M. .l. XXII, 1930. p. 195 seqq.). Conter quae diximus n. 1947, P. — . Constitutio *Prorida* certe a Codice sublata esi : quod constat tum ex can. 6, 10. tum ex Resp. Em. Card. Gasparri. 30 Mari. 1918. — ■ Ex his pro *praxi*, respectu habito omnium Documentorum ad materiam spectantium» sequentia statuenda sunt : *a)* Valida Mini iere omnia matrimonia mixta informia, quae ante diem 15 Aprilis 1906 in Germania contracta luerunt Secus matrimonia mixta sine forma inita in Alsatia·Lothar. In Bavaria veteri et in Provincia eccl. Rheni Superioris. Haec tamen postea sanatione revalidata sunt, dummodo consensus matrimonialis perduraverit, — nullum aliud impedimentum canonicum obstiterit — et sententia nullilatis nondum glthne fuerit lata. — M a die i5 Apr. 1909 ad dieih 30 Mart. (resp. 19 April.) 1908 valid sunt praedicta matrimonia informia, etiamsi neuter contrahentium in Germania natus fuerit.— *c)* x die 30 Mari. (resp. 19 April.) 1908 ad diem 18 Jun. 1909 hujusmodi matrimonia valida reputantur si alter saltem contrahentium in Germania fuerit natus. — *d)* A die 18 Jun. 1909 ad diem 19 Mail 1918 ad validitatem matrimoniorum mixtorum informium requiritur ut ambo contrahentes sint in Germania nati ibique contrahant, — *e)* A die 19 Maii 1918 invalida sunt omnia matrimonia mixta quae sino forma debita contrahuntur. Cfr. *P. Ihtler*, ap. Linz. Quart Schr., 1920, p. 410 : *pro praxi confesxariorum*, p. 1? 'ccq. ubi etiam (p. 15) explicatur cur sub *b* et *c* dictum est . «ad diem 30 Mart. resp. 19 April. 1908 * . quia de his non est concordans sententia canonistarum».V ide ellam *Lint. Quart, Schr.* 1915, p. 126.

ratur ut *validum* fiat matrimonium ; 2° quid ex parte sacerdotis competentis exigatur, ut matrimonio celebrando *licite* assistat.

1. *De requisitis ad validam matrimonii celebrationem.*

2070. — *Principia*. I. Ea tantum matrimonia sunt valida, quae contrahuntur coram parochi vel loci Ordinario, vel sacerdote ab alterutro delegato, *praeter duos saltem testes* (de quibus in prine. II, n. 2073). Ex c. 1094. Nequit autem aliquis sacerdos *delegari*, nisi expletis omnibus quae jus constituit pro *libertate status* comprobanda (cfr. n. 2074, 1°). Sub nomine : *parochi*, hic veniunt (ex c. 451) : 1° *parochi sensu stricto* ; 2° *quasi-parochi* prout sunt in terris missionum ; 3° *vicarii parocchiales* qui plena potestate paroeciali sint praediti (vide n. 1751, 5°) ; *militum capellani* ad normam peculiarium S. Sedis praescriptorum (sive sint *majores* sive *minores*). Simples vero ecclesiarum *rectores* non veniunt sub nomine parochi.

a) Parochis a jure recognitis, in hac materia, aequiparari adhuc potest parochus *putativus*, qui scilicet jurisdictione parochiali caret ob defectum occultum, sed ex communi errore verus parochus habetur *. Cfr. dicta n. 1761. Parochus *intrusus*, nec ex vero titulo nec ex errore communi, parochorum juribus gaudere potest : unde matrimonium coram eo contractum nullius certe est robori? Pius VI, 26 Sept. 1791 (apud *Gasparri*, II, n. 938). — b) Si quis ob absentiam temporariam parochi curam habet sacri ministerii exercendi in territorio parochi absentis, munere fungitur vicarii *substituti*, ad normam tamen can. 465, § 4 et 5 ; 474. Hinc si matrimonium aliquod sit benedicendum, ad validitatem nulla specialis delegatio ex parte parochi absentis de se erit requirenda, quatenus *plena* potestas (sci. absque aliqua restrictione) habeatur. Id valet etiam *casu discessus repentini*, cum nondum accesserit approbatio Ordinarii pro vicario substituto (cfr. I. A. S., XIV, p. 527 ; *Anu du Cl.*, 1920, p. 557 ; 1921, p. 281). Tales *vicarii substituti* possunt etiam de jure communi dare licentiam assistendi matrimonio alicui *sacerdoti determinato*, ad *matrimonium determinatum*; nisi Ordinarius aliter statuerit (A. z. S., X 1, p. 115), vel parochus aliquid exceperit (c. 474).

2071. — Jamvero 1° Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio assistunt :

a) \ die tantummodo *adeptae canonicae possessionis* beneficii, vel initi officii ; nisi per sententiam fuerint excommunicati vel interdicti

1 Equidem, ut notat *Gasparri* (II, n. 936), 'assistencia matrimonio non est actus jurisdictionis tamen in favorabilibus, Juxta loquendi usum, actui Jurisdictionis aequiparatus'. Quare hic applices etiam n. 1762 (de iurisd. *probabili* etc.). — 2 Confer varias decisiones Ponti. Commis. (locis in textu cit.) circa hanc materiam : diri 14 Julii 1922 : 20 Maii 1923. Quamvis canone 465, § 5 expresse dicatur, parochum qui «repentina et gravi de causa discedere atque ultra hebdomadam cogatur abesse», debere *quamprimum* commonefacere per litteras Ordinarium, *indicando sacerdotem suppletem*; tamen propter neglectam hanc praescriptionem, non privatur inde sacerdos supplens potestate valide assistendi matrimonio (vide *Ami du Clerg* 1921 p. 775) : clare id indicat Commis. Pont. in cit. resp. 1. Jul. 1922 (ad IV), affirmando quoadusque Ordinarius... *aliter non statuerit* ».

vel suspensi ab officio, aut tales declarati. Ita can. 1095, § 1, n. 1.

Loci Ordinarii canonicam dioecesis possessionem capiunt, simul ac in ipsa dioecesi etiam per procuratorem Litteras Apostolicas Capitulo modo praescripto ostenderint. Can. 334, § 3. Missio in beneficii possessionem fieri debet ad normam juris particularis vel legitimae consuetudinis. Can. 1444, § 1.

b) *Intra fines dumtaxat sui territorii*. In suo autem territorio assistunt valide matrimonio nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum. Can. 1094, n. 2.

Haec est praecipua juris antiqui mutatio, qua videlicet praecaventur dubia de validitate matrimonii, antehac e domicilii vel quasi-domicilii determinatione haud raro exorta. Ilaque competentia parochi, quod ad validam assistentiam attinet, ita territorio adnexa est. ut, *intra* territorii sui limites, *omnium*, etiam non subditorum ; *citra* eos. *nullius*, ne subditorum quidem, matrimonio valide intersit. — Ecclesiae exemptorum existimari possunt tanquam territorium parochi vel Ordinarii, in (piorum districtu sunt sitae, ad effectum assistentiae matrimonio. S. C. de Sacr., 12 Mart. 1910.

c) Dummodo neque *vi* neque *metu gravi* constricti *requirant excipianque* contrahentium consensum. Can. cit., n. 3. — Aliis verbis, assistentia parochi, ut matrimonii validitatem inducat, debet esse *libera* et *activa*.

Validitati igitur contractus matrimonialis obest metus gravis parochi utcumque incussus ut matrimonio assistat. Dolus vero et fraus adhibita validitati contractus non obstant. Active cooperari debet parochus etiam in matrimoniis mixtis ; nec sufficit (ut antea satis erat) ut assistat mere passive praestationi consensus. Reple dicta n. 1994, III, et 1995, b.

2072. — 2° Sacerdos delegatus (a parochi vel loci Ordinario), ut valide matrimonio assistere possit, debet esse :

a) *Determinatus* (ac certus) et habere licentiam *expressam*. Can. 1096, § 1. Non tamen requiritur ut ejus nomen indicetur ; determinatio enim fieri potest etiam per officium, nec per se prohibetur. *plures* quoque sacerdotes designare, ut deficiente uno, assistat alter (*Gasparri*, I, n. 950).

Sufficienter determinatur delegatus, si dicatur v. gr. facultatem facio *Hectori* ecclesiae X., cooperatori conventus religiosi N. — Non sufficeret vero delegatio unius ex vicariis indeterminate vel sacerdotis quem sponsi sint electuri, nec valeret si « parochus Superiori monasterii in casu particulari declaret, se ad matrimonium proxima Dominica in ecclesia filiali celebrandum delegare aliquem sacerdotem religiosum, (pii a Superiore sequentibus diebus ad Missam die Dominica ibi celebrandam, deputabitur ». Constat ex decisione *Pont. Commis.* 20 Maii 1923 (A. A. S., XVI, p. 115).

Quoad licentiam, ipsa expresse conceditur vel in scriptis, vel viva voce, vel aliquo signo quod consensum de praesenti manifestet. Valet delegatio, etsi sit metu extorta, modo non sit retractata. Jam non valet delegatio *tacita*, ea nempe (pia ex factis praecedentibus et ex conjecturis certis colligatur, nec a fortiori *praesumpta*. *Implicita* est delegatio quae continetur in plena potes-

late paroeciali commissa alicui sacerdoti (cfr. n. 2070) ; alia est *explicita Gasparri*, II, n. 956.

b) Debet esse designatus *ad matrimonium determinatum*, exclusis quibuslibet delegationibus generalibus : secus delegatio est irrita. Can. 1096, § 1.

Solis vicariis cooperatoribus ad normam juris (cfr. n. 2070), concedi potest licentia generalis pro paroecia cui addicti sunt. Can. cil. Si igitur quis e vicarii» praedictis gaudeat delegatione ad universa negotia matrimonialia, potest in singulis casibus (servatis supra dictis) subdelegare. Can. 199, §3. S. C. de Sacram., 12 Mart. 1910, ad 6 (A. .4. 1', 11, p. 194). Id quoque logice deducitur ex responso *Pont. Commiss.* 20 Maii 1923 : ad 6um (A. A. S., XVI, p. 115) ; et praedicatur doctrina quasi communis auctorum, contra aliquos paucos, v. gr. *Hremer* (Tub. Q. Schr. 1925, p. 296), qui omnem *subdelegationem* in hac n. excludere intendunt. Utique vox ipsa non occurrit in Codice (*vide „ Thcol u. Glaube ”*, 1927, p. 522 seq.). Die autem 28 Dec. 1927, declaravit Commis Pont., vicarium cooperatorem qui a parocho vel loci Ordinario obtinuit *generalem* delegationem, vel sacerdotem delegatum qui *expresse pro casu* subdelegandi obtinuit (a parocho vel loci Ordinario) facultatem, posse alium determinatum sacerdotem pro determinato matrimonio *subdelegare* (A. A. S., XX, 1928, p. 61).

c) Debet uti delegatione *intra fines territorii* delegantis ; teneaturque servare regulas pro assistentia parochi vel locorum Ordinarii statutas. Can. 1095, § 2.

Requiritur igitur ut delegatus non sit per sententiam excommunicatus, etc., neque sit metu gravi constrictus. Oportet denique ut consensum nupturientium requirat et excipiat. — Ad valorem delegationis requiritur ut illa fuerit ad minus tacite *acceptata*, v. g. ut ait *Gasparri* (II, n. 951) : « inter *praesentes* silentium, inter *absentes* petitio a te ipso facta vel a tertia persona, te conscio, tacitam continent acceptationem » h

2073. — II. Ut matrimonium valide contrahatur, requiritur insuper praesentia duorum saltem testium. Ita can. 1094. Communis est autem sententia, *quoslibet testes* esse ad hanc assistentium *idoneos*, etiam mulieres, pueros (modo sint rationis capaces), infidees, infames, parentes, servos, et etiam illos, qui casu illae transeunt aut vi detinentur (VI, 1085 ; II. Ap., XVIII, 70). Nihil quoad qualitates testium immutatum est per Codicem (*Gasparri*, II, n. 961). Praeferendi sunt catholici honesti qui nupturientes cognoscant ; illiciti eliguntur testes acatholici, nisi gravis causa excuset ; removendi sunt, prout fieri poterit, excommunicati, perjuri, infames, post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam.

11 i referi Cani *Gasparri* (I c) dantur aliqui auctores qui censent, sulllcre acceptationem prarumpfum vel etiam *nullam* acceptationem esse necessariam : quorum sententiam ipse rejicit (II n. 952), el concludit stante controversia, in pravi, sj aeitur de matrimonio contrahendo, tutior sententia (Cl. ea uam exposuimus) tenenda est ; si de contracto favendum matrimonio, donec S Sedes aliud declaraverit ».

In aliquibus dioecesibus declaratum est, minus decere si mulieres qua testes admittantur. Jus autem *designandi* testes, ad contrahentes (non ad parochum) pertinet.

a) Praesentia testium et sacerdotis competentis debet esse *simultanea* et talis ut *quid agatur simul advertere illudque testificari valeant*. Hinc si non bene intelligerent sponсорum consensum (puta, quia sunt diversi idiomatis), non satis est unus interpres de consensu affirmans. Non est autem necesse ul videant contrahentes, dummodo audiant verba contractus, si voces contrahentium noverint. Sufficit etiam si, licet non audiant, videant signa consensus (VI, 1902). — *b)* Non exigitur ad validitatem ut praesentia testium sit *libera*. Si tamen quis contraheret coram testibus dolo vel metu delentis, id'a veniali non excusaretur (VI, 1093). — *c)* Pariter non requiritur ut quis *praemoneatur* se testis munere fungi debere. Nec ullus timor « scandali », ut aiunt, eximere potest ab obligatione adhibendi testes (*vide Ami du Cl.* 1925, p. 363). — *d)* Invalidum autem foret matrimonium, si « testes, arrectis auribus, audiant sponсорs *in alio cubiculo* maritalem consensum exprimere etc... quia matrimonium proprie et fornialitor non fuisset initum *coram testibus*» (*Gasparri*, II, n. 964).

2. De requisitis ad licitam parochi assistentium.

2074. — Parochus vel loci Ordinarius sub sequentibus conditionibus matrimonio licite assistunt :

1° Sibi constet legitime *de libero statu* contrahentium, ad normam juris h Can. 1097, § 1, n. 1 et responsum *Pont. Commiss.* 2-3 Junii 1918, IV ad 4 (A. A. S., X, p. 345).

2° Constet insuper *de domicilio* vel *quasi-domicilio* vel *menstrua commoratione* ; aut, si de vago agatur, *de actuali commoratione* alterutrius contrahentis in loco matrimonii. Can. cit., n. 2. Non sufficit ergo mera locatio cubiculi in territorio paroeciae sine reali commoratione. *Ami du Cl.*, 1920, p. 638 ; 1925, p. 244.

a) *Domicilium*, de quo sermo, est vel domicilium reale vel legale, v. gr. domus paterna pro minorennibus, quamvis foris degant. — *b)* *Menstrua commoratio* sumi delx'l de momento ad momentum, juxta can. 34, § 3, 1°, 2° et 3°. Non sufficit commoratio quaelibet *quondam* habita ; exigitur vero illa quae immediate ante matrimonium verilicetur. Sufficit vero commoratio *moraliter continua* ; cui igitur absentia paucorum dierum non officit, dummodo commoratio *continuetur usque ad celebrationem matrimonii* (*Gasparri*, II, n. 987). Sufficit etiam *jactum externum* commorationis, indopendenter a quaestione, uirum conjuges interim haeresi valedicant. Cfr. >l. .1. ò', VIII, p. 65 et 66.

3° Receperint, si neuter sponсорum vel habeat domicilium aut quasi domicilium, vel per' mensem commoratus sit in loco

'Quomodo in specie facienda sit *probatio* status liberi fusius exponunt *Wernz-Vulal*, V, n. 255 et nota 53 ; *Chelodi*. n. 25 et 78 ; *Gasparri*. I. n. 126 scQq. Plures etiam *Instructio* 1S. Congrêg. de Sacram., hac super re publici juris fartae sunt, Imprimis dic 6 Martii 1911 A i S. Hl. p. i l) el 4 Julii 1941 (A. i. S. t \m. p. 148).

matrimonii, *licentiam parochi* vel Ordinarii domicilii aut quasi-domicilii aut menstruae commorationis alterutrius contrahenti? Can. cit., n. 3.

Excusantur tamen a licentia petenda, si res sit de vagis actu itinerantibus qui nullibi commorationis sedem habent ; vel si gravis necessitas intercedat. *Ib* Parochus qui sine licentia jure requisita matrimonio assistit, *emolunum stolae non facit sua*, eaque proprio contrahentium paracho remittere tenetur Can. cit., § 3. Retinere potest tantum dona ex amicitia praestita necnon missae stipendium, si quod datum fuerit. Si sponsus et sponsa, ait *Grupam* (II, n. 996), habent diversum *domicilium* vel *quasi-domicilium*, emolumenta cedunt paracho *sponsae* : si haec plures habeat parochos proprios (*non comprehenditur inter eos parochus menstruae commorationis*), *inter eos* emolumenta dividantur.

4° Numquam parochus assistat *matrimonio duorum vagorum* (qui nullibi saltem quasi-domicilium habent), excepto casu necessitati, nisi, re ad loci Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, *licentiam assistendi* obtinuerit. Ita can. 1032.

Nota hic non agi de vagis qui sunt actu itinérantes (de quibus modo sub 3° sermo fuit), sed de vagis qui per aliquod temporis spatium, puta unius vel duarum hebdomadarum *in loco matrimonii remanere intendunt*: unde de facili licentia Ordinarii expeti potest, *cf. du Cl.*, 1921, p. 48. — Quoad opus ex Europa *in externas dissitasque regiones demigrantes* jubet et mandat S. C. de Sacr. ut parochi coram matrimonio non assistant (cum difficulter abest dubium de existentia impedimenti), excepto casu necessitatis seu potissimum periculo mortis, inconsulto Ordinario loci. Decr. 4 Jul. 1921, ad 4 (I. I. S., XIII, p. 349). Non est specialis prohibitio, sed *fundatur in praesumptioni* praescripti can. 1031, § 1, n. 3.

5° In quolibet casu, pro regula habeatur ut matrimonium *coram sponsae paracho* celebretur, nisi justa causa excuset. Can. 1097, §2.

Matrimonia vero *catholicorum mixti ritus in tantu viri*, et coram ejusdem paracho sunt celebranda, nisi aliud particulari jure cautum sit. *Ib*.

§ 3. De requisitis in casu necessitatis.

Casus necessitatis, de quo nunc sermo erit, non est casus perplexus, ut dicunt, ob quem angere animo solent parochi, quando nempe, omnibus jam ad nuptias paratis, certum detegitur impedimentum ; de eo enim jam supra locuti sumus (n. 2048). Itaque hic, agitur de casu necessitatis, prout *taxatio* in *sacris canonibus* habetur.

2075. — *Principium*. In casu necessitatis, matrimonium valide contrahi potest vel coram solis testibus, vel coram solo sacerdote sine testibus. Ita ex can. 1098 et 1044, per quos sapientissime providetur variis temporum circumstantiis et conscientiae necessitudinibus. Dicitur :

I. *Coram solis testibus*. Statuit can. 1098 : *Si haberi vel adiri nequeat* sine gravi incommodo parochus, vel Ordinarius vel sacerdos delegatus qui matrimonio assistant ad normam can. 1095, 1096 (vide supra n. 2070-2072) : 1° *In mortis periculo*, validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus. — Et etiam *extra mortis periculum*, dummodo prudenter praevideatur eam rerum conditionem esse per mensem duraturam. 2° In utroque casu, si praesto sit alius sacerdos qui adesse possit, vocari et una cum testibus matrimonio assistere debet, *salva conjugii validitate coram solis testibus*.

Duo igitur sunt casus, in quibus validum et licitum est matrimonium *coram solis testibus* initum. In utroque casu duo simul concurrant necesse est : 1° detur impossibilitas personalis (saltem moralis, ex gravi incommodo orta) habendi vel adeundi sacerdotem (de quo supra), et simul periculum mortis ; — 2° adsit eadem impossibilitas (absque mortis periculo), et simul ex parte sponsorum moralis certitudo, impossibilitatem hujusmodi esse per mensem duraturam h — Notandum tamen, in neutro casu sponso contrahere *licite*, si in loco matrimonii adsit sacerdos : time enim nupturientes illum vocare tenentur, et ipse nomine Ecclesiae matrimonio assistat oportet. Quodsi haec omittantur, matrimonium nihilominus valide coram solis testibus initur.

a) Non valent praedicta pro his, qui per litteras adire possunt parochum vel Ordinarium, qui pro eorum matrimonio sacerdotem delegent. Valent autem pro iis qui nonnisi per telegraphum vel telephoniuni sibi comparare possent delegationem, pro sacerdote forsan obvio. Hinc nupturientes qui per plures menses navigare coguntur, possunt, positis ponendis, his uti facultatibus.

b) Nupturientes, qui nequeunt adire vel habere sacerdotem competentem, jam non tenentur (ut olim) expectare ut absentia sacerdotis per mensem duraverit. *Sufficit moralis certitudo* eam rerum conditionem esse per mensem duraturam (cfr. responsum *Pont. Commise.* in nota praec. citatum).

r) In multis regionibus, parochi a lege civili sub poenis gravissimis vetantur matrimonio assistere, nisi praemissum fuerit connubium civile. Jamvero quandoque istud connubium civile ob civile impedimentum fleri nequit. Quaeritur ergo an sponsi, qui impedimentis praedictis detinentur, contrahere possint coram solis testibus. — Respondendum censemus : *affirmative*². Ratio est, quia

¹ Ad propositum *dubium*: « Utrum, secundum can. 1098, ad valide et licite matrimonium coram solis testibus contrahendum sufficiat factum absentiae parochi, an requiratur etiam moralis certitudo, ex notorio vel ex inquisitione, parochum *per mensem* neque haberi neque adiri posse sine gravi incommodo », respondit *Pont. Commise.* die 10 Nov. 1925 : negative ad 1 partem, affirm. ad 2 (A. A. S., XVII. p. 583). — * De hoc casu dantur *ante promulgationem Codicis* duo Responsa S. Congr. de Sacr. Die 26 Nov. 1909, respondit differendo : « Von » *interloquendum* ». Die vero 31 Jan. 1916, statuit : « Recurratur in singulis casibus, excepto mortis periculo, in quo quilibet sacerdos dispensare valeat etiam ab impedimento clandestinitatis, permittendo ut in relatis adjunctis matrimonium cum solis testibus valide et licite contrahatur ». Cfr. A. A. S., VIII, p. 36. — *Post promulgationem Codicis* duo adsunt responsa *Commis. Pont.*, quorum primum generatim ab auctoribus sensu *negativo* intelli-

can. 1098, generalibus verbis utens, statuit : Si *haberi* vel adiri *nequeat* nisi *gravi incommodo* parochus, etc. Hinc, ut valide possit contrahi matrimoniū coram solis testibus, non exigitur ut gravo incommodum se teneat tantummodo ex parte nupturientium. Sufficit ut de facto adsit impossibilitas haberi sacerdotem competentem, ex quacumque parte oriatur incommodum gravi. Haec sententia nunc certa est, publicato responso *Commis. Pont.* 25 Jul. 1911, a nobis in nota relato, episcopus explicite ad casum nostrum applicat /Vc *Commis. Card. Gasparri* (II, n. 1017).

2076. — 11. Coram solo sacerdote. Etenim ex can. 1044 certum est, tum parochus, tum sacerdoti qui in absentia parochi matrimonio (ad normam can. 1098) assistit, tum denique confessario. competere facultatem dispensandi non solum super impedimentis juris ecclesiastici, sed etiam *super ipsa forma in matrimonii celebratione servanda*. Ea tamen valent *pro solo articulo mortis*, et in quantum conscientiae moribundi consulendum et prolis legitimation! providendum sit. Vide dicta n. 2048.

§ 4. De ritu celebrandi matrimonium.

Hilus adhibendus reperitur descriptus in novo *Rituali Romano* (Tit. VII c. 2), cujus praescripta, hac in re, tria respiciunt : *copulationem* nempe, *benedictionem* et *inscriptionem*.

2077. — I. Copulatio (seu *benedictio simplex*) in eo consistit, ut parochus, « viro et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, dicat : *Ego conjungo vos in matrimonium, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti* ; vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque loci ritum ». *Rituale Romanum* (n. 2).

In copulatione servanda sunt sequentia:

1° Debet peragi *in ecclesia paroeciali*; in alia autem ecclesia vel oratorio sive publico sive semi-publico, nonnisi de licentia Ordinarii vel parochi peragi poterit. In aedibus privatis copulatio fieri potest in casu tantum extraordinario, de licentia quoque Ordinarii. Sed in ecclesiis vel oratoriis seminarii vel religiosarum Ordinarii id ne permittant, nisi urgente necessitate ac opportunitate adhibitis cautelis. Ita can. 1109, § 1-2. — Matrimonia mixta extra ecclesiam celebranda erunt, nisi Ordinarius aliter providerit, ut vidimus n. 1991 III Quodsi adsit periculum scandali (v. gr. ne mulier praeoccupetur doloribus partus), vel infamiae pro sponsis (v. gr. in revalidatione matrimonii), poterit copulatio in sacristia vel domo parochiali perfici.

nebatur ; unare etiam alterum successit, quo quaestio sensu *affirmativo* solvebatur (cfr etiam *Gas. am.*, II, n. 1016 seq.). Die 10 Martii 1928 hoc dubium propositum est : An c. 1098 (de quo supra) ita intelligendus sit ut referatur tantum ad physicam parochi vel Ordinarii absentiam ; affirmative M. S., XX, 1928, p. 120). Revera id significat, juxta *Gasparri* (I, c.), ad valorem matrimonii non sufficere praesentiam *muralem*, sed requirere physicam elactivam. Deinde 25 Jul. 1931 quaesitum est : « An ad physicam parochi vel Ordinarii absentiam, de qua in interpretationi diei 10 Martii 1928... referendus sit etiam casus quo parochus vel Ordinarius, licet materialiter praesens in loco, ob grave tamen incommodum celebrationi matrimonii assensu nequeat, recipiens et excipiens contrahentium consensum ; affirmative (M. S., XXIII, 1931, p. 388).

2° Debet parochus utrumque contrahentem *interrogare* de consensu el excipere consensum. Utrumque requiritur ad validitatem, ut diximus n. 2071, c. Debet similiter proferre verba : *Ego conjungo vos*, etc. Hanc obligationem alii probabiliter dicunt esse levem ; alii aulam adhuc probabiliter, et forte probabilius, eadem gravem esse affirmant, quia videtur transgressio in re magni momenti (VI, 1094). Non omittenda est (etiam in secundis nuptiis) *benedictio annuli*, quae est sacramentalis ; cujus tamen omissio est tantum veniale.

3° Quoad *tempus* et *horam*, nihil praescribitur, cum matrimonium omni tempore contrahi possit. Cfr. can. 1108 ; *Hit. Hom.*, tit. 7, c. 1, §. 19. Attendenda sunt tamen statuta cujusque dioeceseos et quae dicimus *de tempore clauso* (vide n. 2078, 2°).

4° Copulatio potest autem fieri in plurali, si plura simul matrimonia celebrantur (S. R. C., n. 2743) ; id est, juxta *novum Rit. Rom.* (c. 2, n. 5), *singulorum* consensus est accipiendus et *singulis* dicendum est *Ego conjungo vos*. etc. Reliquae benedictiones plurali numero *semel* fiunt.

5° Parochus debet esse indutus superpelliceo et stola alba. Sed, si ritum copulationis immediate sequitur missa, sacerdos praeter albam et stolam induere debet etiam planctam. — Requiritur etiam ut assistat minister cum superpelliceo. S. H. C., n. 3158 ; *Rit.*, c. 2.

Quaesitum. *An parochus possit assistere matrimonio eorum qui sunt publici peccatores, vel excommunicati ?* Respondemus :

1° Ex can. 1066, si publicus peccator aut censura notorie innodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus ejus matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de qua (si fieri possit) consulat Ordinarium.

2° Quoad matrimonia eorum, qui notorie catholicam fidem abjecerunt (etsi ad sectam acatholicam non transierint), vel qui societatibus ab Ecclesia damnatis adscripti sunt, en quae statuit can. 1065, § 2 : parochus praedictis nuptiis ne assistat, nisi consulto Ordinario, qui parochus permittere poterit ut matrimonio *intersit* ex urgenti gravique causa, dummodo (judicio Ordinarii) satis cautum sit catholicae educationi universae prolis et remoti periculi perversionis alterius conjugis.

2078. — II. Benedictio nuptialis legitur in Missali (*Missae pro sponso et sponsa*), et constituit nuptiarum sollemnitatem. Obligat sub veniali, ut communiter docetur (VI, 988). — Ex canone 1102, § 2 *semper* excluditur, cum agitur de matrimoniis mixtis h

De benedictione nuptiali sequentia notanda sunt:

1° Parochi *proprii* (ejusque solius) est, benedictionem hanc sollemnem

Ex ratione speciali permittere potest *Ordinarius* aliquam aliam ex consuetis caeremoniis, sed nunquam Missam, ne aliam quidem praeter eam pro sponsis, licet privatam, si haec Missa ex rerum adjunctis haberi possit uti complementum caeremoniae matrimonialis. Ita declaravit Pont. *Commis.* die 10 Nov. 1925 (*A. A. S.*, XVII, p. 583).

impertire. Can. 1101, § 2. Parochus autem proprius, ut patet, alium delega potest.

2° *Sollemnis* nuptiarum benedictio *vetatur* a prima dominica Adveni» usque ad diem Nativitatis inclusive, et a foria 4a Cinerum usque ad festin Paschae inclusive. Ordinarii tamen locorum possunt salvis legibus liturgici- etiam praedictis temporibus eam permittere ex justa causa, monilis sport.: ut a nirnia pompa abstineant. Can. 1108, § 2 et 3. — Debent igitur spol-i abstinere a sollemni traductione sponsae in domum sponsi, necnon a comi viis cum magno apparatu. *S. Alph.*, VI, 983.

3° *Tenctur* parochus illam sollemnem benedictionem *extra tempus clauiw* impertire in matrimoniis catholicorum, omnibus illis conjugibus, qui ear. in contrahendo matrimonio quacumque ex causa non obtinuerint, et eac rationabiliter expetunt ; etiamsi petant postquam diu jam in matrimonio vixe- rint. Can. 1101, § 1. Excipe si mulier benedictionem illam in aliis nuptiis jam acceperit. Can. 1143. Attamen servanda est consuetudo (ubi viget) ul, si mulier nemini unquam nupserit, etiamsi vir aliam uxorem habuerit, nuptiae bene- dicantur. Rit., c. 1, n. 18. Hortandi sunt insuper conjuges catholici, qui bene- dictionem sui matrimonii non obtinuerunt, ut eam primo quoque tempore petant. Significandum vero illis, maxime si neophyti sint, vel ante conver- sionem ab haeresi valide contraxerint, benedictionem ipsam ad ritum el sollemnitatem, non vero ad substantiam et validitatem pertinere conjugii *S. Off.*, 31 Aug. 1881 (*A. S. S.*, 14, p. 513).

4° Nuptiarum benedictio non potest licite conferri *extra missam*; in qua sponsi ut *communicent*, a parochis et confessariis adhortandi quidem srn! non voro vi praecepti cogendi. *S. R. C.*, n. 3016, 3079, 3329. De misae *appii catione* cfr. n. 1604 sub line.

5° Missa votiva pro sponsis cum propria benedictione permittitur quotid. per annum extra tempus clausum ; et etiam tempore clauso quoties Onlinanii- ex justa causa benedictionem sollemnem permiserit. Can. 1108, § 1 et 3 *Excipiuntur* Dominicae etiam anticipatae vel repositae quoad Officium (proinde et vigilia Epiphaniae), — festa de praecepto (licet nunc suppressa — festa duplicia I et II classis, — octavae privilegialae primi et secundi ordinis (ergo infra octavas Epiphaniae, Paschalis, Pentecostes et Corpori- Christi), — feriae privilegialae (i. e. feriae Cinerum et primi tridui Hebdoma- dae Majoris), — vigiliae privilegialae (nempe vig. Nativitatis el Pentecostes)l his autem casibus *modo enumeratis* dicitur missa de die, in eaque additur orati pro sponsis *sub unica conclusione* cum prima, atque datur benedictio pro ci- propria. *S. R. C.*, 14 Jun. 1918 (. I. .1. A', X. p. 332). Valent hae normae etiam pro casu, quo post matrimonium jam contractum petitur benedictio sollemni- ex quacumque causa omissa.

6° Missa *pro sponso et sponsa* est votiva *privata*, cum sit pro privato nubi- tium bono ; el proinde semper celebranda est sicut quaevis alia missa votiva privata (sine *Gloria* et *Credo*), etiamsi celebretur in cantu et cum sollemni apparatu (*S. R. G.*, n. 2582, 2692).

7° In eadem missa possunt *plures sponsi* benedici ; preces tamen non dicun- tur in plurali, sed recitantur prout leguntur in Missali. *S. Off.*, 1 Sept. 181' (ap. *Schober*, de Caerem. missae, app. 3, c. 7, n. 8).

8° « Si quae provinciae aliis ultra praedictas laudabilibus *eonsuetudnibuff*, *caeremoniis* hac m re utuntur, eas omnino retineri sancta Synodus vehementer optat ». ait Trid. (Sess. 24, c. 1). Sed iudicio Card. *Gasparri* (II, n. 10-if

* Addendae erunt dies conunemoraiionisOmnium Fidelium Defunctorum et Litaniarum »n ecclesiis unicam Missam habentibus, si fiat processio (cfr. *Ubach*, II, 859, nota i).

minime tolerari potest *interrogatio de impedimentis facta sponsis* (juxta praxim ss. ordinationum) ; quia « ferme injuriosa et periculosa est ».

2079. — III. Inscriptio matrimonii, quam Tridentinum, Codex et Rituale praescribunt, *sub gravi* facienda est ; cum, post obitum testium ac parochi, ex hac sola inscriptione de peracto matrimonio constare possit. Hic referendae sunt novae praescriptiones Codicis et Ritualis Romani (c. 2, n. 7) :

a) Celebrato matrimonio, *parochus* (vel qui ejus vices gerit) quamprimum describat *in libro matrimoniorum* nomina conjugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii atque alia, juxta modum in libris ritualibus vel a proprio Ordinario praescriptum ; idque licet *alius sacerdos* vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit. Can. 1103, § 1.

b) Praeterea parochus *in libro quoque baplizatorum* adnotet (adjectis singulis ul supra), conjugem tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quodsi conjux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi, sive per se, sive per Curiam episcopalem transmittat, ul matrimonium in baptismi librum referatur. *Ib.*, § 2.

c) Quoties matrimonium ad normam can. 1098, i. e. *in casu necessitatis*, contrahitur (vide dicta n. 2075), sacerdos, si eidem tdstiterit. secus testes Unentur in solidum cum contrahentibus curare ut initum conjugium in prae- scriptis libris quamprimum adnotetur. *Ib.*, § 3.

Qu a e s t i o   S p e c i a l i s .

De matrimonio conscientiae seu occulto.

2080. — Matrimonium occultum, quod dicitur *conscientiae* (can. 1104), illud est : *quod secreto et omissis denuntiationibus, coram sacerdote competente et duobus testibus speciali ratione electis, celebratur*. Tale matrimonium secretum (quod est distinguendum a matrimonio clandestino), utpote a mente juris quam maxime alienum, aegre fertur ab Ecclesia, et ingentia damna solet provo- care (cfr. *Chelodi*, n. 143 ; *Gasparri*, II, p. 497). Quare :

1° Nonnisi ex urgentissima causa et ab ipso loci Ordinario (excluso Vicario generali sine speciali mandato) permitti potest ut matrimonium conscientiae ineatur, i. e. matrimonium celebretur omissis denuntiationibus et omnino secreto. Can. 1104.

2° Permissio celebrationis matrimonii conscientiae secum fert promissionem et *gravem obligationem secreti* servandi ex parte sacerdotis assistentis, testium, Ordinarii (ejusque successorum) et etiam alterius conjugis, altero non consentiente divulgationi. Can. 1105.

Attamen hujus promissionis obligatio ex parte Ordinarii non extenditur ad casum quo : a) vel aliquod scandalum aut gravis erga matrimonii sancti-

talem injuria ex secreti observantia immineat ; *b*) vel parentes non curent filios ex tali matrimonio susceptos baptizari aut eos baptizandos curent falsi expressis nominibus, quin interim Ordinario intra 30 dies notitiam prob suspectae et baptizatae cum sincera indicatione parentum praebeant ; *c*) vel parentes christianam filiorum educationem negligant. Can. 1106.

3° Matrimonium conscientiae non est adnotandum in consueto matrimoniorum ac baptismorum libro, sed in peculiari libro servando in secreto Curiae archivo. Can. 1107.

Recole etiam dicta jam superius, nempe n. 1962, 1° ; 2042, 4° ; 2048 fui.

CAPUT VI

De matrimonii invalidi revalidatione.

S. Alphonsus, VI. 1109, ed. G., IV. p. 235 ; II. Ap., XVIII. 77 : *Lehmkuhl*, II. n. 1051. *Benger*, Past. Theol., § 191 ; *Aerlmyt-Damen* II. n. 939 ; *Runimer*, III, n. 884 ; *Leima*, Kath. Eher., § 56, 57 et 65 ; *De Smet*, De Spons. et matrim., ed. 3, II, n. 719-732, n. 899 seqq. *WernZ' Vidal*, V. 651 ; *Chelndi*, 163 ; *Noldin-Schmitt*, III, 657 ; *Vermeersch-Creuscn*, II, 447. *Cappello*, 841 ; *Ubach*, II, 885 ; *Chrétien*, p. 317 ; *Vermeersch*, III, 823 ; *McKelbach*, III, n. 902 ; *Vouters*, II, n. 829 ; *Gasparri*, II, n. 1180 seqq. ; *Raus*, Inst. can., n. 321 seqq.

2081. — Notiones. I. Matrimonium invalidum dicitur viri et feminae conjunctio, quae matrimonii quidem speciem prae se fert, sed quae, deficiente consensu aut forma Codicis, vel obstante aliquo impedimento dirimente, non habet veri matrimonii substantiam.

In foro *externo*, matrimonii nullitatem pronuntiat iudex ecclesiasticus, confecto processu ad tramites juris *. In foro *interno* compertam nullitatem declarare, nisi aliter suadeat prudentia, munus est confessarii. — Quam caute vero in huiusmodi re procedendum sit, declarant gravissimae consequentiae ex prolata sententia profluentes ; atque hinc est cur, *in dubio*, semper pro matrimonio standum sit, et cur, in omni *casu difficili*, ab Ordinario, vel saltem a docto et prudente viro, consilium sit petendum. Matrimonium enim ex can. 1041 gaudet favore juris, salvo privilegio fidei, de quo diximus n. 1988.

11. *Comperta autem matrimonii invaliditate*, attendat confessorius Ium ad *naturam* impedimenti (an sit indispensabile vel dispensabile ; cfr. n. 2041), tum ad *statum animae* partium (an sint bona vel mala fide, an certiorari possint necne). Illis bene perpensis, debet, pro circumstantiarum varietate, vel putativum matri-

* (Mr. B. tH XIV, Consi De ronn *ratione* Instr. S. C. C., 22 Aug. 1840 ; Instr. S. Off. 20 Jun. 1883. ad Orient ik' Mx propria S. R. Rotae et Signaturae Apost., 26 Jan. 1908, et Regulae S. Rotae, 4 Aug. 1910. J-ge in Codice can. 1960-1992.

monium permittere, vel separationem urgere, vel denique procurare revalidationem. Jamvero :

1° *Permittere* debet matrimonium putativum, si, partibus in bona fide versantibus, nonnisi damnosum remedium afferri possit, i. e. remedium ex quo mala majora, atque in primis peccata formalia orirentur.

Casu igitur quo validitati matrimonii obstat, impedimentum occultum sed *indispensabile*, et quo putativi conjuges absque scandalo separari, et absque incontinentiae periculo cohabitare nequeunt, in bona fide omnino sunt relinquendi (cfr. n. 1810, Reg. 2a).

2° *Separationem urgere* debet, si, matrimonii nullitate utrique vel alterutri parti manifesta, *revalidatio haberi nequii*, aut res-puitur.

a) Quandoque requiritur *separatio juridica*, *quui* fit per sententiam iudicis declarantis nullitatem matrimonii, *b*) Quandoque facienda est separatio a toro el habitatione, *sub specie divortii*, si nempe matrimonii nullitas probari (*juridice*) non possit, neque obtineri possit revalidatio, el cohabitatio incontinentiae periculo non carere censeatur, *c*) Quandoque sufficit *separatio a toro*, ita ul putativi conjuges tanquam frater el soror cohabitent : et hoc quidem remedium esi omnium optimum, dummodo (quod rarum est) ex neutra parte incontinentiae periculum immineat. Recole jam dicta n. 2009, *b*.

3° *Revalidationem procurare* debet, quoties obtineri potest, el partes non contradicunt. — Quum autem revalidatio, ob impetrandam dispensationem, sibi moram deposcat, quid *interim* servandum sit, paucis indicandum est.

a) Si nullitas matrimonii sit *publica et notoria*, urgenda est separatio quoad torum el habitationem, et matrimonium, impetrata dispensatione, *publice* in forma jure praescripta est revalidandum. Can. 1135, § 1 Id requiritur ex necessitate vitandi scandalum (*A. S. S.*, 2, p. 19, 52 ; 23, p. 31).

b) Si nullitas *partibus tantuni* sit nota, sufficit *interea* (sci. donec dispensatio obtineatur) *separatio a toro*, dummodo absit proximum peccandi periculum ; secus, momentanea separatio ab habitatione, sub honesto praetextu, v. gr. itineris, praescribitur. Hoc casu, matrimonium *non* erit *publice* revalidandum (*S. Alph.*, VI» 1110. 1112), sed eo modo quem exposcit *natura* impedimenti (ut *in specie* adhuc dicemus, n° 2082 seqq).

c) Si nullitas *uni tantum parti* sit nota, haec, ubi nullum subest incommodum, compartem moneat, et agat ul in casu praecedenti ; aut sub aliquo praetextu recuset debitum etiam cum quocumque incommodo ; cum tunc matrimonio uti non liceat, dum de ejus invalidi tale constat. Atque interim, abjecta omni mora, petatur dispensatio. Immo, ut ex can. 1045, § 3 jam notavimus, si periculum sit in mora nec Ordinarius adiri possit (vel nonnisi cum violatione secreti), praesto est sacerdoti *facultas dispensandi* super huiusmodi impedimento occulto. Cfr. dicta n. 2048, 2°. Porro pars conscia, accepta dispensatione, *consensum renovare tenetur* modo infra n. 2083 explanando.

d) Si nullitas *neutri* sit nola, ot majora ex monitione praevideantur incommoda (ut plerumque praevideri debent), partes in bona fide relinquendae

sunt, donec, obtentis per confessarium necessariis facultatibus, et nihil sanari, et statim *sanari* possit. Et sic quidem semper agendum est, quando conjux confitetur peccatum ante nuptias commissum ex quo *soli confessario* matrimonii nullitas innotescit. — Difficultas specialis pro confessario in his circumstantiis oriri potest, si nimirum poenitentes bonae fidei eum interrogant circa debiti obligationem. 5. *Alphonsus* dicit confessarium posse in genere respondere: debitum a conjugibus esse reddendum (VI, 611; ed G., III., p. 63).

e) Gurec semper confessarius ut conjuges, tempore quo matrimonium revalidatur, sint *in statu gratiae*, cum eo temporis puncto sacramentum suscipiant. Deficiente vero recta dispositione, non idcirco procrastinanda est revalidatio. cum majus plerumque malum ex procrastinatione eveniret.

III. *Matrimonium invalidum* (sive invaliditas nota sit, sive ignoretur) *non eo ipso convalescit, quod impedimentum cessavit* (v. gr. per baptismum compartis, per mortem conjugis), etiamsi consensus maritalis perseveret. Ut hujusmodi matrimonium revalidetur, non sufficit sola maritalis conversatio continuata, cum ignorantia nullitatis hujus matrimonii, sed requiritur absolute *novus actus voluntatis in matrimonium* quod constet ab initio nullum fuisse; illaque renovatio *jure ecclesiastico* requiritur ad validitatem, etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revocaverit. Ita ex can. 1133, 1134.

Ita regulariter, praesertim si invaliditas ortum duxit ex impedimento juris divini. Ecclesia tamen potest gravibus de causis hanc positivam consensus renovationem remittere parti quae impedimentum ignorat, ut mox dicemus n. 2082, 2083 et 2087, dummodo constet ejus priorem consensum maritalem non cessasse: hujusmodi enim renovatio non semper requiritur, ex jure naturae, in materia contractus.

Partitio. Modus procedendi, in revalidatione matrimonii, *pendet a natura impedimenti* quod validitati obstat, et quod provenit, sive 1° ex defectu veri consensus, sive 2° ex defectu habilitatis partium, sive 3° ex defectu formae Codicis. De his *in specie* nunc agemus, et adjungetur quaestio de *matrimonio civili*.

Articulus I.

De revalidando matrimonio invalido ob defectum veri consensus.

2082. — Matrimonium est invalidum ob defectum consensus, si una vel utraque pars, sive fidei, sive ex errore, sive ex vi et metu, consenserit. Tale matrimonium, remoto errore vel metu, revalidatur *per solum consensum* rite praestitum. Jamvero:

1° Si verus consensus ex utraque parte defuit, ab utraque parte expresse renovandus est, ut per se patet.

2° Si defuit ex una tantum parte, certum est eum debere ex hac parte renovari, dummodo consensus ab altera parte praestitus perseveret. Ita can. 1136, § 1. Non requiritur igitur ut altera pars de matrimonii nullitate admoneatur. Cfr. *S. Thoni.*, Suppi., q. 47, a. 4, ad 2 ; 5. *Alph.*, VI, 1114 ; 1 El. qq. ref., 90.

3° Quoad modum renovandi, en quae Codex statuit : « Si defectus consensus fuerit *mere internus*, satis est ut pars quae non consenserat, interius consentiat ». Can. 1136, § 2. — « Si fuerit *etiam externus*, necesse est consensum etiam exterius manifestare, vel forma jure praescripta (si defectus fuerit publicus), vel alio modo privato et secreto (si fuerit occultus) ». *Ib.*, § 3. Exemplum sumas ex impedimento *vis* et *metus*, quod utique factum satis notum constituere poterit. — De illo qui *jicle* contraxit, diximus n. 1978.

Articulus II.

De revalidando matrimonio nullo ob inhabilitatein partiam.

Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens (etiam juris naturalis vel divini), requiritur ut prius cesset vel dispensetur impedimentum (si nempe sit mere ecclesiasticum), et postea *consensus renovetur* saltem a comparte impedimenti conscia. Ita ex can. 1133, § 1. Porro matrimonia irrita ob impedimentum juris mere ecclesiastici convalidari etiam possunt *per sanationem in radice*. — Hinc tum de *renovatione consensus* (post sublatum impedimentum), tum de *sanatione in radice* sermo erit.

§ 1. De revalidatione matrimonii per novum consensum.

2083. — 1° Si impedimentum sit *publicum*, consensus (sublato impedimento) ab utraque parte renovandus est forma jure praescripta. Can. 1135, § 1.

2° Si sit *occultum* et *utrique parti notum*, satis est ut consensus ab utraque parte renovetur privatim et secreto \ Can. cit., § 2.

3° Si sit *occultum* et *uni lanium parti ignotum*, satis est ut sola pars impedimenti conscia consensum privatim et secreto renovet, dummodo altera in consensu praestito perseveret. Can. cit., § 3.

Ex dictis vides, *ccrtiorationeni* partis impedimenti non consciae nullo modo requiri, ut revalidatio rite perficiatur ; dummodo ipsa *perseveret* in consensu

I Juxta *Gasparri* (II, n. 1199), tunc sufficit, « ut partes sibi inet dicant : (u es mea *uxor*, tu *u manius*, et matrimonium convalidatum est ». Non requiritur simultanea hujus consensus renovatio, sed si una pars, licet *perseveret* in consensu ulim jam praestito, eum *renatare detrectet*, recurrendum est pro *sanatione in radice*.

olim jam praestito, id quod satis verificatur (aiunt *Cappello* et *Gaspwri*, II n. 1200), si consensus praestitus *positive* non fuerit revocatus. Consensus renovatio potest *Heri* vel per *actum internum*, vel per copulam *maritali cumaninw positam*, vel per obseipia *ea ex intentione* conjugii praestita. Ita *Gasparri* (I. c

§ 2. De sanatione in radice.

2084. — *Notio*. Sanatio matrimonii in radice est : *ejusdem convalidatio, secum ferens, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege de renovando consensu, et retroractionem* (per fictionem juris), *circa effectus canonicos, ad praeteritum*, Ita can. 1138, § 1.

Ite quidem vera, sicut propter dispensationem, ante initas nuptias concessam, mutuus consensus rite praestitus validum effecisset matrimonium ita per dispensationem *nunc cum vi retroactiva concessam* efficitur, ut idem prior consensus virtualiter perseverans vim suam exercent efficiatque matrimonium. quod idcirco eosdem effectus sortitui perinde *ac si a principio validum fuisset*. Dispensatio enim, fictione juris, retrahitur ad radicem matrimonii, et reponit res in illum statum in quo fuissent, si impedimentum nunquam exstisset ; atque hinc est cur *sanatio in radice* appelletur (*Bened. XIV*, de Syn., l. 3, c. 21, n. 7). Ex dictis sequitur, sanationem in radice habere *per se geminum effectum* ; unum ex *nunc*, i. e. convalidationem matrimonii vi prioris consensus, quae convalidatio lit a momento concessionis gratiae ; — alterum ex *tunc*, i. e. retroractionem quae intelligitur facta ad initium matrimonii et quae producit irritationem omnium effectuum ex nullitate secutorum, in primis quoad filios, qui plenissimam obtinent legitimitatem, ita ut omnino habendi sint tanquam ex legitimo matrimonio nati. Hinc palet discrimen inter sanationem in radice et revalidationem ordinariam, cum haec *novum* consensum requirat, suosque effectus tantummodo ad tempus futurum, non vero ad praeteritum extendat. Vide can. 1138, §2.

2085. — I. *Ecclesiam pollere potestate revalidandi matrimonium per sanationem in radice, certi juris est*, et evincitur tum ex constanti praxi, tum ex natura rei. Sicut enim legislator civilis suam legem ita tollere potest, ut ejus effectus etiam quoad tempus praeteritum irritet : ita similiter S. Pontifex potest propriam legem, quoad omnes ejus effectus, abrogare. — *Solus S. Pontifex* potest sanare in radice, ut patet ex can. 1141 ; ipse nonnunquam hanc facultatem *delegat* episcopis vel etiam, sed rarius, sacerdotibus. *De jure* autem nunquam confertur, ne quidem pro articulo mortis.

Dispensationes extraordinariae et generales, post perturbationem religiosam Angliae et Galliae concessae, sunt merae sanationes. Declaratio validitatis omnium matrimoniorum mixtorum apud Germanos, per Const. *Provida*, est sanatio in radice, quoad matrimonia ante annum 1906 inita. Conceditur etiam sanatio pro regnis, provinciis, paroeciis integris.

2086. — II. *Conditiones requisitae pro sanatione in radice sunt quatuor, videlicet* :

1° Ut impedimentum, quod matrimonii nullitatem adduxit, sit *juris mere ecclesiastici*, sive se referat ad inhabilitatem parium, sive tantum sit defectus formae Codicis. Ita can. 1139, § 1.

Additur vero § 2 ejusd. can.: «Matrimonium contractum cum impedimento juris *naturalis* vel *divini*, etiamsi postea impedimentum cessaverit. Ecclesia non sanat in radice, *ne a momento quidem cessationis impedimenti* ». Hinc excluditur possibilitas sanationis post matrimonium nullum ex capite erroris, vis et metus, ligaminis, etc. Hisce autem verbis canonis cit. non dirimitur quaestio, un *nullo modo possit* S. Pontifex matrimonia hujusmodi sanare. Videtur id posse fieri, si cessavit impedimentum, a momento *quo esse desiit*; ita ut dispensatio per sanationem retrahatur *usque ad hoc momentum* (cfr. *Chelodi*, 168, nota 4). Immo affirmat Card. *Gasparri* (II, n. 1219), id nonnumquam factum fuisse « valde gravibus de causis » et non obstante responso S. Officii contrario, 2 Mart. 1904 (de quo idem Em. auctor plura habet n. 1217).

2° Ut *verus* ex utraque parte matrimonialis *consensus* datus fuerit, sive ab initio, sive postea ; sanari enim non potest radix, quae non exstitit. Quapropter requiritur ut, saltem tempore celebrationis, conjunctio speciem matrimonii habuerit, et non fuerit manifesto fornicaria. Can. 1139, § 1 et 1140.

a) Matrimonialis utique consensus *non consistit* regulariter *cum impedimenti notitia*, cum nullus serio velle valeat, quod fieri non posse cognoscit ; potest tamen consistere, si ad illius vim irritantem non sufficienter attenditur, vel si haec vis ignoratur, vel non creditui, vel non satis perspecta habetur. Hinc concluditur, *matrimonium civile* posse in radice sanari, dummodo vere *matrimonialis consensus* praestitus fuerit. Hoc tamen pro *catholicis*, qui probe noverrunt per matrimonium civile solos civiles effectus ordinari, non est de facili admittendum. — Quoad eos vero, (pii omnem religionem abjecerunt, quandoque primus consensus praestitus est matrimonialis, quandoque simpliciter fornicarius. Cfr. S. R. Rot., 23 Febr. 1912 f.1.,1. «S., IV, p. 384) ; *Ami du Cl.*, 1913, p. 63.

b) Quod si consensus ab initio quidem defuerit, *sed post a praestitus fuerit*, sanatio concedi potest *a momento praestiti* consensus. Ita can. 1140, §2.

3° Ut consensus *utriusque perseveraverit*. Can. 1139, § 1 et 1140, § 1. Solet haec conditio, ut plurimum exprimi in Rescripto : quod sinon expressa fuerit, debet pleno jure supponi. Nam si consensus, matrimonio nondum convalidato, *revocatus* fuerit, nequit amplius sanari, cum jam destructus sit ; secus enim dicendum foret, matrimonii sacramentum posse a formaliter invito recipi.

a) *Non interruptitur* consensus dissensu interpretativo ; quia hujusmodi dissensus non pugnat cum actuali vero consensu. De celero, non est anxie de consensus perseverantia inquirendum ; sufficit si non constet de revocatione. Querelae, lites non sunt sufficientia signa revocationis, etiamsi pars ignara impedimenti exinde prompta esset ad solvendum matrimonium, vel jam petierit divortium quoad torum et habitationem.

1 Nota : *regulariter*. Dicit enim can. 1085: «scientia aut opinio nullitatis matrimonii consummationem necessarium non excludit . ut jam notavimus, n. 1971, 5° c.

b) *Interrumpitur* vero consensus, si alteruter conjux *mortuus* fuerit, vel ii, *perpetuam* amentiam inciderit. Proles tamen suscepta poterit legitima declarari, quin ipsius matrimonii sanatio proprie dicta pronuntietur. Cfr. A. S. I p. 182 seqq. — Si declaratio nullitatis postulata fuerit, pendente lite, *ius* sanatio a S. Sede peteretur, item si conjuges separationem a toro et mensa instituerint (*Chelodi*, n. 168).

4° Ut adsit *gravis atque urgens causa* : quae habetur, si matrimonium aliter, vel nullo modo, vel saltem non sine gravis damni periculo, revalidari possit. Valida tamen foret sanatio, si Papa scienter abque causa eam concederet ; secus vero, si Ordinarius, etc., utens Rescripto, illam pronuntiaret (ex c. 84).

Causae urgentes petendi sanationem (in petitione exponendae) adsunt, si nullitas matrimonii, ob existentiam impedimenti infamantis, comparti manifestari nequeat sine gravi incommodo ; — si una pars adduci nequeat ad renovationem consensus, quamvis in matrimonio permanere velit ; — si ob rationes graves (v. gr. si parochus deprehendat ex incuria sui praedecessoris multorum matrimonia invalide fuisse celebrata) praestet conjuges in bona fide relinquere, et similia. Ex his evidens fit, sanationem concedi posse et ipsa multoties pronuntiari, *inscia utraque parte*; unde eam quilibet petere potest.

2087. Pro praxi. 1° Confessarius (vel parochus), qui iudicat matrimonium invalidum securius per sanationem revalidari posse \ videat imprimis *cu/us nam fori* sit impedimentum, quod matrimonio obstat. Si impedimentum *esi fori externi*, recurat ad S. Off. vel ad S. C. de Sacr., pro diversitate casuum (mediante Curia episcopali) ; si vero impedimentum est *fori interni*, adeat S. Poenitentiarium (vide dicta ti.2051).— 2° *In ipsis litteris supplicibus* el naturam impedimenti et causas sanationis exponat, sicut pro dispensatione proprie dicta requiritur. Cfr. dicta n. 2049 et 2051 ; vide *Appendicem*. III, 6°.— 3° *In exsequendo Rescripto sanitionis*, sequatur ad amussim clausulas, secundum regulas n. 205»-2057 expositas.— 4° *Fulminet* sanationem, ad normam iisdem num. indicatam. Haec vel similis formula adhiberi potest. *Ego, auctoritate apostolica mihi concessa, matrimonium a te contractum cum 5 in radice ejus sano et consolido, prolemque susceptam vel suscipiendam legitimam declaro In nomine Patris*, etc.— 5° Curet ul conjuges, eo momento quo sanatio executioni mandatur, sint *in statu gratiae* (cfr. n. 2081, II, fin.) ; unde ordinarie post absolutionem sacramentalem Rescriptum exsequatur.— 6° *Peracta sanatione* matrimonii ad forum externum pertinentis, inscribat convalidationem matrimonii, vel in libro parochiali (si prudentia id sinat), vel in libro secreto in Curia episcopali servando. J-

In specie considerandum est etiam illud : a) In litteris supplicibus exprimi debet, an *consensus* ab initio, etc. adfuerit et perseveret, an partes sint in *bona fide*, quare non simplex *convalidatio* petatur, b) Cum sanatio dari potest *etiam utraque parte inscia* (can. 1138, § 3), *fulminatio* in eo casu necessaria non erit! (cfr. *Chelodi*, 169).

! Attendat confessarius ad indolem alterutrius vel utriusque conjugis. Si enim prudenter timendum est. ne mox unus Uterum deserat et familiae valedicat, potius est non pdr* sanationem — * Attamen in rescripto sanationis quod secretum remanere debet el de qv. (non monentur putatif, conjuges solet S. C. de Sacr. has apponere condiciones : ut detur in corma commissoria ab Ordinario loci, constituto prius de perseverantia consensus in singulu aslbus (sci. paroehu- p. r. < cr< informationes inquirere debet an convivant : tunc prae-

A r t i c u l u s III.

De revalidando matrimonio invalido ob defectum formae.

2088. — Matrimonium invalidum ob defectum formae nequit amplius convalidari, nisi *servata* forma Codicis, vel *obtineri* debet dispensatio aut sanatio. Can. 1137. Prae omnibus autem perpendendum est, quonam animo sint conjuges, utrum nempe *ultraque* pars, vel *altera* tantum, vel *neutra* sit rite disposita. Cfr. Instr. Card. *Caprara* (ap. *Moser*, de Imped. matr., app., n. XVI). Itaque :

1° Si *uterque* contrahentium sit *rite dispositus*, servanda est forma Codicis, vel *occulte*, si nullitas matrimonii sit occulta ; vel *publice*, si sit publica.

Quod si Ordinarius, ob peculiare circumstantias, expedire judicaverit, ut matrimonium secreto coram parcho et duobus testibus celebretur, secreto celebrari poterit : dummodo alia ratione publicum scandalum removeri possit, et quamprimum removeatur (cfr. n. 2080).

2° Si *una pars* tantum sit *bene disposita*, et alter contrahentium *renuat* convalidare matrimonium in facie Ecclesiae, satagendum est. ut ipse, per specialem procuratorem consensum de praesenti coram parcho et testibus exprimat, sicque matrimonii validitati consulatur.

Si neque hoc obtineri possit, consensus vero matrimonialis nullo modo luerit revocatus, *ad sanationem in radice* deveniendum est, servatis conditionibus et normis, ut supra (n. 2086 et 2087).

3° Si *neuter* contrahentium matrimonium in forma legitima revalidare *consentiat*, dispensationi non est locus, cum contumaces minime Ecclesiae indulgentiam sentire mereantur. Experimentum tamen tenturi potest, ait *Lehmkuhl*, II, 1051 ; vel potius posset peti, ut recte animadvertunt *Noldin-Schmitt* (III, n. 660), *sanatio*, si ex *guzci ratione* ambo renuerent praestare novum consensum.

Nuptiae revalidatae, si revalidatio fuerit publica, sunt, iterum *benedicendae* ; quia revera nunquam benedictae fuerunt ; secus, si revalidatio fuerit secreta (In. 1079). Revalidatio *publica* inscribitur in solitis libris parochialibus. Quodsi jam olim matrimonium fuerit in forma celebratum, tunc vel nova fit inscriptio cum remissione ad priorem, vel ad hanc tota res debite adnotatur. Revalidatio *secreta*, si fiat in forma Codicis, inscribitur in libro matrimoniorum secretorum. Quia saepe propter *matrimonia mixta* occurrit casus invali-

sumitur. eorum consensum perseverare) ; ut nullum obstet canonicum impedimentum a quo S. Sedes non dispenset (de omnibus aliis impedimentis dispensare poterit episcopus) ; ut pro singulis casibus adnotetur vel in libro matrimoniorum vel in libro sub secreto servando.

dilatis ex *dejectu formae canonicae*, notetur recens r?sp. S. C. de P. F. 4 Sepi 1931 fapud *Gasparri*, II. n. 1224) : « *Juxta ultimas dispositiones* 0'. *Officii*:- posse sanari in radice mixta conjugia, nisi habeatur moralis certitudo parler, acatholicam universae prolis., catholicam educationem non esso impediturain ». Cfr. etiam de eadem haere Theol. prakl.Q-chr. »(*Linz.*) 1934,p.582

Qu a e s t i o   S p e c i a l i s .

De matrimonio civili.

2089. — I. N o t i o . Matrimonium civile consistit in mutua viri et feminae voluntate ineundi matrimonium, coram magistratu civili et juxta legis civilis regulas declarata. Eo fine fideles matrimonium civile ineunt vel inire coguntur, ut non priventur juribus, quae Status cuique vero matrimonio adnectit et adnectere debet.

Quemadmodum Ecclesiae munus est ea statuere, quae pertinent ad matrimonium, prout unum est ex septem sacramentis ; ita jus est penes societatem civilem determinare effectus matrimonii civiles. Huc spectant causae dotis atque haereditalis, item causae successionis, admissionis aut exclusionis ab officiis ac inuniis publicis aut privatis, illegitimitatis prolis in foro civili, iliaequae ejusmodi. Hanc civilis societatis auctoritatem Ecclesia nunquam non agnovit, « Non ignorat, neque diffitetur, sacramentum matrimonii, cum ad conservationem quoque et incrementum societatis humanae dirigitur, cognationem et necessitudinem habere cum rebus ipsis humanis, quae matrimonium quidem consequuntui, sed in genere civili versantur : de quibus rebus jure decernunt et cognoscunt qui rei publicae praesunt » (*Leo XIII*: Encycl. *Araenum*). De his el sequentibus cfr. etiam Encycl. Pii PP. XI : *Casti connubii*, II, et *Gasparri*, I, n. 238, 239 ; II, n. 1289 seqq.

Nec vero pari aequitate erga Ecclesiam civilis auctoritas semper usa est. Ipsa enim, reverentiam et observantiam majorum missas faciens, ecclesiasticam auctoritatem sacrilego ausu oppugnavit, el pro chrislianis leges impias edixit de spectantibus ad matrimonii naturam aut validitatem, de vinculi firmitate, de forma in contrahendo necessario servanda. Ea tantummodo matrimonia ut vera et valida agnoscit, quae secundum juris civilis praescripta ineuntur, elTectusque civiles contractui coram sola Ecclesia statuto poenitus denegat ; si lanium unam alleramve regionem excipias, v. g. *Italian* post pacta Lateranensia (et deinde *Austrian*/), ubi majori cum aequitate res est composita. Vide *Haus*, Inst, can., n. 491.

11. D i v i s i o . Matrimonii civilis conceptus et ratio in diversis regionibus inter se differunt. Etenim : 1° In multis Statibus matrimonium civile omnibus indiscriminatim *imponitur*. 2° In aliis, nupturientibus conceditur *plena facultas*, vel coram auctoritate ecclesiastica, vel coram magistratu civili consensum praestandi : in duplici enim modo agendi, matrimonium ut legitime initum agnoscitur. 3° In quibusdam denique conceditur *facultas conditio-nata* declarandi consensum coram auctoritate civili, si nempe nupturientes sint *in casu necessitatis*. Dicuntur autem esse in casu necessitatis : omnes baptizati, qui auctoritatem ecclesiasticam non

agnoscunt (liberi cogitatores, etc.) ; — catholici, qui ob impedimentum dirimens nequeunt in facie Ecclesiae matrimonium contrahere.

Matrimonium civile *obligatorium* viget in Gallia (ab anno 1792), in Germania (ab anno 1875), in Helvetia (ab anno 1875), in Hungaria (ab anno 1895), in Belgio, Luxemburg®, Hollandia et rebus publicis Americae meridionalis. — Matrimonium civile *plena facultativum* existit in Anglia (ab anno 1836), et in America septentrionali : Item in Italia *post Concordatum* conjugium civile est *mere facultativum* (*Gasparri*, II, 1288). — Matrimonium civile *conditionne facultativum*, seu *necessitatis*, vigeat in Austria (ab anno 1868), et viget in tribus regnis Scandinaviae (pro Austria, ab an. 1934, ¹ Maii, valet Concordatum).

111. De impedimentis civilibus. Maximi momenti est pro pastoribus animarum, cognoscere praescripta legis civilis quoad matrimonium. Haec porro legis praescripta respiciunt tum ad *impedimenta* sive prohibentia sive dirimentia, tum ad *formam* necessario servandam. Quae nunc temporis magis universaliter vigent, paucis hic indicare juvat L

1° *Impedimenta prohibentia civilia*, communiter recepta, haec sunt : *a*) defectus denuntiationum in foro civili ; — *b*) conditio militaris, nisi veniam concedat qui rei militari praeest ; — *c*) status viduitatis : vidua scilicet non potest ad novas convolare nuptias, nisi post aliquot (v. gr. decem) menses a morte prioris conjugis, vel nisi interea pepererit : partus enim tollit statim impedimentum. — *Ex jure germanico*, impedimenta prohibentia, *praeter enumerata*, indicantur ; *d*) defectus aetatis legitimae (21 annorum absolutorum pro viris et 16 pro feminis) ; — *e*) defectus consensus patris pro minoribus (usque ad annum 21m absolutum) ; — *f*) adoptio ; — *g*) affinitas illegitima in linea recta ; — *h*) tutela (inter tutorem et pupillam) ; — *i*) lis pendens de matrimonio anteriori ; — *j*) si res familiares cum filiis legitimis prioris matrimonii non sunt compositae.

2° *Impedimenta dirimentia civilia* plurima desumpta sunt a legislatione ecclesiastica, sub limitatione tamen ex civilis dignoscenda. Sunt autem sequentia : *a*) vis et metus ; *b*) error et amentia, etiam si amens lucida intervalla habeat ; *c*) defectus pubertatis, si nempe vir nondum decem et octo annos, femina decem et quinque compleverit ; *d*) ligamen (nisi alicubi per legale divortium matrimonium civile solutum fuerit) ; *e*) consanguinitas, affinitas, et cognatio legalis² prohibentur nempe nuptiae inter omnes ascendentes et descendentes, sive legitimos, sive naturales ; inter fratres et sorores, sive legitimos, sive naturales ; inter affines ejusdem gradus ; inter patruum et neptem atque inter materteram et nepotem ; item inter adoptantem et adoptatum hujusquo descendentes ; inter fratres et sorores ex adoptione ; inter adoptantem et conjugem adoptati. [In codice *italico* recensentur insuper : *homicidium*, etiam mere attentatum, quod dirimit matrimonium inter homicidam et ~~homicidam~~ ^{interfectum} interfecti conjugem ; item *impotentia* manifesta, perpetua et antecedens]. Memoratis impedimentis aliud fere ubique superadditum est, *dejectus* scilicet *consensus parentum*, vel eorum qui parentum vices tenent, si

¹ Cfr. *Stavini*, l. 4, app. 75 ; *Vecchiolli*, III, app. I ; *Feije*, c. 36, n. 780 ; *Aichner*, § 179 et 180 ; *De Smet*, op. cit., et *Leitner*, *kalh. Ehrechl*, passim, post expositionem cujusque impedimenti ; *Moullart*, *Traité de Droit français*, p. 214 ; *Chelodi*, n. 147 ; *Wernr-Vxdal*, V 596. - ² Quoad *cognitionem legalem* jura civilia non concordant, ut pote quum in quibusdam sit tantum impedimentum impediens. Vide dicta n. 2000 et 2024.

filii et filia 21m annum nondum compleverint. — Cetera canonica impedimenta a legislatore civili non agnoscuntur, nullamque vim in foro civili obtinent. *In jure germanico*, ex impedimentis dirimentibus aliqua matrimonium ab initio reddunt nullum, et litem, ut invalidum declaretur, non solum conjux movere potest, sed quivis, cujus intersit. Sunt autem : *a)* defectus formae, si non contractum est coram officiali civili ; *b)* incapacitas ad negotii gerenda ; *c)* ligamen ; *d)* consanguinitas in linea recta et in primo gradu linea collateralis ; *e)* affinitas legitima (quae oritur e matrimonio civili legitimo) in linea recta ; *f)* adulterium, i. e. si matrimonium praecedens ob adulterium solutum est, adulteri complicem ducere nequit.

Alia sunt impedimenta, *ob quae matrimonium impugnari potest*. Usque ad impugnationem ab initio validum fuisse censetur ; post impugnationem rescissionem vero ab initio invalidum. Solus conjux talem litem movere potest. Haec impedimenta sunt : *a)* si quis, habens habilitatem ad contrahendum limitatam, sine consensu curatoris legitimi contraxerit ; — *b)* error (circa contractum, personam et qualitates personae, quae, si notae fuissent, a contrahendo deleniissent) ; — *c)* dolus ; — *d)* vis et metus ; — *e)* si prior conjux erronee mortuus declaratus fuisset h

3° *Ad formam matrimonii civilis* quod attinet, lex praescribit ut contrahatur publice coram officiali civili ac testibus.

2090. — IV. *Regulae pro praxi*. 1° Matrimonium inter Christianos non est verum matrimonium. Qui ergo solummodo vi civilis hujusmodi actus in matrimonio persistere praesumeret absolute esset indignus. Cfr. prop. 33 in Syll. damnatam et S. Poenit., 15 Jan. 1866 (*A. S. S.*, I, p. 508).

Quaecumque matrimonii civilis species rejicienda est; quia in ea continetur sacrilega contemptio contractus, quem jus ipsum naturale inter res sacras religiosaeque auctoritati reservatas numeravit. Vide dicta n. 1996. Majorer malitiam continet matrimonium sic dictum necessitatis, catholicis impedito ecclesiastico obstrictis patens.

2° Ad vexationes poenasque vitandas, ob bonum prolis quae alioquin a civili potestate non haberetur ut legitima, etc., fideles v *gubernii officiali sistent*, actum lege decretum executuri, ea tantum intentione ut nonnisi civilem caeremoniam adimplere velint. S. Poenit., ib., n. 5.

3° Etsi de se, actus civilis nonnisi *post matrimonium* coram Ecclesia celebratum peragi deberet, coactio tamen vel absoluta necessitas causa esset ordinem debitum licite invertendi U Sponsi tamen certi esse debent se postea licite et valide coram Ecclesia contrahere posse, ipsisque omni diligentia utendum erit, ut matri-

¹Cfr. Codex germ. civilis, § 1303-1352 ; Ernst *Harrc*, Bürgerliches Gesetzbuch und Code civil, § 129-132 ; *Pdl*, Législation civile à l'usage du clergé d'Alsace-Lorraine. *Lehmkuhl*, Erläuter. zum Bürgerl. Gesetzb. — ² Id maxime hisce adjunctis inculcandum erit sponsis, ut semper *excludant intentionem ipsum vinculum matrimoniale contrahendi coram mari* Aratu civili Ita Qui actus civilis, licet praecedat, tanquam mere civilis habendi eol caeremonia cum adnexis effectibus.

monium coram parocho *quam primum* contrahant. Interim contrahentes sejuncti consistant. S. Poenit., l. c., n. 7.

4° *Syndicus (officialis civilis)* potest ritu civili copulare nupturientes, ea intentione, ut ipsis emolumentum effectuum civilium matrimonii conferat. Similiter, actui civili assistere possunt *testes*. Quod si syndicus vel testes praevident, contrahentes nolle vel non posse validum coram Ecclesia consensum praestare, poterunt nihilominus caeremoniam civilem peragere, si adsunt graves vel gravissimae rationes (v. g. debitum officii, etc.) : peccato enim nupturientium materialiter tantum cooperantur, ex sententia egregiorum canonistarum, quos et ipsi *Chelodi* (147) et *Gasparri* (II, 1301) probare videntur. Controversia quidem nondum authentice dirempta est ; ast sententia quam exposuimus, judicio Card. *Gasparri* (l. c.) «tanquam probabilis in praxi sequi posse videtur ».

Si in aliqua regione auctoritas ecclesiastica omnino prohibuerit, quominus syndicus matrimonio civili assistat, huic prohibitioni standum erit, etiam cum gravi incommodo. Confessarius tunc in singulis casibus syndicos ad Ordinarium remittat, vel in casu speciali (cum non agatur de re intrinsece nuda) in bona fide relinquat. Vide etiam dicenda n. 2126, 6°.

2091. — Conclusiones, *a)* Matrimonium sic dictum civile, quia veii matrimonii speciem prae se fert, potest sanari in radice, si adsunt conditiones requisitae (cfr. n. 2030, et 2086, 2°). — *Diversis* autem poenis ii plectuntur qui tantummodo civiliter contrahunt, et quidem ; merentur poenas statutas contra peccatores publicos et concubinarios (cfr. n. 1385, et 1427, 1128), contra matrimonium attentantes (cfr. n. 1339, 1351, 1937, «, 1941) ; accedente adulterio, obstringuntur impedimento criminis (n. 2033) ; eorum proles est illegitima, nec meretur, durante caeremonia baptismi, sollemnitates speciales, v. gr. sonitum campanae vel organi, quae aliquando in usu sunt (n. 1490) ; mulier tandem, quae ex hujusmodi matrimonio peperit, non habet jus ad benedictionem post parium (cfr. n. 1444, 2°, et 1967, I, 2°).

b) Matrimonium civile, *initum ab iis qui legi Codicis non subjiciuntur*, est verum matrimonium (legitimum vel ratum), si non obstat impedimentum, quod consensum contrahentium invalidât. Cfr. .I. A'. A', 12 p. 168.

CAPUT VU

De conjugum juribus et officiis.

S. *Alphonsus*, VI, 900-955 ; ed. G., IV, p. 82-136 ; IL Ap., XVIII, n. 35 seqq. ; Sancher, de Malrin., passim, praesert. I. 2, disp. 41, 44 ; I. 9, disp. 4, 16, 17, 19, 44, 45 ; *Salmanli-cen* e§. tr. 9 c. 15 ; *Sporcr-literbaum*, Theol. mor. sacram., III, P. IV ; *he Smet*, tie Spons. H Mair., I, n. 207 seqq. ; *Antonelli*, Theol. pastoralis ; *Lehmkuhl*, II, n. 1075 seqq. ; *Capell-mann-Berffmann*, ed. 19, Pasloralmedizln ; *Eschbach*, Disput. physiolog. ; D'Hulsl, Confér. d N.-D., 1394, 2 et 3 confer. ; *Aertnys-Damçn*, II, 879 ; *Prammer*, III, 700 ; *Cappello*, III, 793 ; Cbfie/i, II, 862 ; *Chelodi*, 148 ; *Wernz-Vidal*, \ 598 ; *Instructio pro Confessoriis* (de

usu et abusu matrimonii) : Episcop. German. ; Uotderj, be virtute castit. n. 53 s-; I
Merkelbach, III, n. 911 seq<. ; Gasparri, II, n. 1083 seqq. — Maxime autem attendit'. I
Encycl. Pii PP. XI : Casii connufcii, II et III. I

Quae conjugum jura sint atque officia, summatim in tractai I
de quarto Praecepto exposuimus (n. 703 et 704). Restat ut i I
speciatim 1° de debito conjugali et 2° de cohabitatione tracteiw I
adjiciendo quaestionem : de divortio civili. I

Articulus I.

De debito conjugali.

2092. — Actus conjugalıs nuncupari solet a theologis debita I
conjugale, tum quia conjuges hunc actum sibi mutuo debent, tun I
maxime quia sic eum appellavit Apostolus, dicens (1. Cor., 7,3): I
Uxori vir debitum, reddat : similiter autem, et uxor viro. I

Tractabimus : i° de actus conjugalıs liceitate ; 2° de ejus obligatione I
3° de variis in actum conjugalem delictis, seu de conjugum peccatis. I

§ 1. De ACTUS CONJUGALIS LICEITATE.

« tum conjugalem per se licitum esse atque honestum, jam con-
stat ex dictis de honestale matrimonii (cfr. n. 1966). Ut autem tab
actus ex omni parte sit legitimus, debet certis vestiri conditionibus
quae se tum ad personas matrimonio utentes, tum ad ipsius actus
fines et circumstantias referunt.

1. De requisitis ex parte personarum.

2093. — Ad actus conjugalıs liceitatem requiritur ex parte per-
sonarum jus verum, hocque expeditum. Dicitur autem :

1° Jus verum, hoc est jus quod ex valido matrimonio oriatur:
secus enim actus conjugalıs foret vera fornicatio.

Unde, conjux qui certus est de nullitalc matrimonii nequit nec petere n-
reddere debitum alteri ignoranti (VI, 900 ; H. Ap., XVIII, 35). Quodsi alter,
nullitatis ignarus, debitum petat, tenetur pars conscia vel ipsum commoir
facere, vel sub aliquo praetextu recusare, ut diximus n. 2081, 3°, c.

2° Jus expeditum : connubiali enim jure privari possunt conjuge
ob quaedam impedimenta prohibentia, quae matrimonium vel
praecesserunt vel subsecuta sunt. Praecipua, de quibus hic agen-
dum est, sunt quatuor, scilicet : 1° dubium de valore matrimonii;
2° impotentia corporis ; 3° votum simplex castitatis ; 4° adulte-
rium commissum.

2091. — Principia. 1. Conjux dubitans de matrimonii valore,
tenetur diligenter inquirere veritatem ; durante inquisitione, tenetur
reddend debitum comparti bona fide petenti ; dubio post inquisitio-
nem perseverante, potest et petere. Ratio primi patet ex dictis de
conscientia. Ratio secundi est, quia compass, bona fide pedens
possidet ex legitima possessione jus certum quod praevallet omni
dubio. Unde conjux dubitans, sicut non potest durante inqui-
sitione ultro peiore, ne se exponat periculo fornicationis, ita tenetur
reddere, ne jus strictum comparti» laedat. Ratio tertii est, quia,
dubio post inquisitionem perseverante, manet possessio pro valore
matrimonii, ideoque pro illius usu. 5. Alph., VI, 903-905.

a) Si uterque conjux dubitat de validitate matrimonii, neuter nequit interim
vel petere vel reddere, antequam inquirant de veritate : neuter enim possidet
jus petendi. Reole dicta n. 45 et vide etiam Cappello, n. 812, 2, b.

b) Si unus conjux habet ex una parte probabilitatem pro nullitate matri-
monii, ex altera vero nullam probabilitatem pro valore, potest nihilominus
k-gilime uti principiis faventibus sibi : quia sola opinione, quantumvis gravi,
non destruitur possessio juris stricti ex parte conjugis, quae est in bona fide
(VI, 905).

c) Inuno eadem applicari poterunt principia, etiamsi conjux cum dubia fide
et in dubio matrimonium contraxisset ; quia, etsi dubitans nequeat deponere
dubium ex titulo possessionis (cum in mala fide inceperit possidere), potest
tamen illud ex alio principio deponere : nempe ex principio, quod in dubio
standum est pro valore matrimonii, in cujus favorem in utroque foro semper
judicandum est, ratione boni communis (VI, 906).

d) Si autem alter conjux bonae fidei amiserit jus expeditum petendi debi-
tum (ut dicemus n. 2123 1°), patet conjugem dubitantem non posse reddere
ante praemissam sufficientem inquisitionem de valore matrimonii ; id enim
stricte deducitur ex iis quae supra diximus explanando principium generale.

Attamen, duo casus excipiendi sunt : a) Si quis prudenter dubi-
tet de morte prioris conjugis ; tunc enim possidet prius matrimo-
nium, et conjux dubitans petere nequit, donec certo moraliter con-
slel de ejus solutione. Nihilominus interim debet reddere debitum
comparti in bona fide petenti, ut n. 2014, 3° diximus. Ita etiam
S. C. de Prop. F., anno 1792 (Collect, n. 1366). — b) Si constet de
impedimento juris ecclesiastici, et non constet de impetrata dispen-
satione : tunc enim eodem modo possidet impedimentum. Secus
vero, si constet de dispensatione et dubitetur de ejus valore ; quia
standum est pro valore actus. Illoc ultimum assertum (quod est
5. Alphonsi. \ I, 901), in dubium revocat Posset (n. 2430), cui favet
Gasparri (II, n. 1091), adducens iterum principium possessionis :
ipia impedimentum certum praeit dispensationi » ; sed in casu hoc
principium videtur elidi per principium de valore actus (n. 53),
ideoque in praxi licet mitiorem amplecti sententiam.

2095. — IL Impotentia certa, superveniens matrimonio, Ht hujus usum illicitum, quatenus subest periculum pollutionis. Rat delectatio venerea non licet, nisi in actu, qui ad generationem ori natur. — Dicitur :

1° Impotentia *certa* : nam si dubia sit, tamdiu licet conari copulam, quamdiu est probabilis spes illam, prout natura exi: perficiendi (VI, 1095).

2° *Quatenus subesi periculum pollutionis*, ut diximus n. 2011 quia citra tale periculum, licitus remanet, nec tactus nec osenL: vetantur, secluso periculo pollutionis (vide dicenda n. 2' 20, b).

a) Copulam exercere possunt mulieres, quibus exsecta sunt ovaria, ipiae utero carent, vel quae passae sunt, oophorectomiam (cfr. n.757 : { ipsis matrimonium non est impediendum! (n.2010).

b) Ah usu matrimonii non prohibendi sunt *senes*, etsi fertile semen ir. desit vel plerumque accidat ut semen extra vas effundatur, « modo adsit ?; probabilis omnia rite perficiendi ; quia, semper ac adsit talis spes, jus hal. ad copulam, et, si semen effunditur, hoc per accidens evenit ». Cfr. 5. .b. VI, 954.

2096. — 111. Qui vovit castitatem post matrimonium, non pote petere debitum ; tenetur tamen illud conjugii petenti reddere. Rat *primi* salis patet ex obligatione voti.

Attamen conjux, volo obsliectus, debitum petere potest, immo *debt i* duplici casu : a) si alter sit *in periculo incontinentiae* ; quia tunc obligatio onltr ex ipse line matrimonii, qui praecipit ut alter alteri subveniat ; b) si all- *tacite petat*, puta quando uxor non audet prae verecundia petere, et vir > ab ea copulam appeti ; quia tunc petitio est revera redditio (VI. 930).

Ratio *secundi* est, quia votum non potest praejudicare jun alterius conjugis (VI, 949).

Quod si conjux non solum permisit votum compartis, sed in ipsum consentit *intendens cedere jun sue*, neutri jam licet debiti petitio aut redditio. Si i • *ad invicem voverint*, non intendentes cedere juri suo, adhuc tenetur ait- petenti reddere », ut communiter docetur. Et ratio est, quia petitio est adh justa, et ex parte actus honesta, licet ex parte petentis illicita, ot quia, petenti nunquam denegari potest res, quae illi ex justitia debetur (VI, 1-

2097. — IV. Conjux qui, durante matrimonio, adulterium com- misit, a comparte repelli potest, quoad debitum conjugale. Rati est, quia adulterium est. una de causis divortii (cfr. n. 2123). (g) tui hic de adulterio certo et consummato, quod nec permissum ne

¹ > viro autem post Inita- nuptias *castrato* scribit Cani. Gasparri (II. n. 1082, no0 . melius esse ut in casu pracUco lain aravi consulatur S. C. S. Ollicii ; quia, secundum E' auctorem (contra plure- alio- qui copulam licit.un tenent), ipse c rei maritali operamur nequit, nam eunuchi impotentia certa est ». V ide n. 201 i.

condonatum fuerit ab altera parte, ut suo loco declarabitur (n. cit. 1°). Vide etiam *Cappello*, n. 811, 813.

2. De requisitis ex parte finis.

Actus conjugal, ut licitus atque honestus sit, debet exerceri ob finem honesti m. Constat ex dictis de honestate actuum humano- rum (cfr. n. 307).

2098. — *Principia*. I. Licet actum conjugalem exercere ob fines qui matrimonium cohonestant. Tales fines sunt : 1° *Proles gene- randa* ; quia hic est finis ab ipso matrimonii Auctpre intentus. Nec tamen prolis generatio necessario intendi debet, dummodo positive non impediatur ; immo licet conjugibus simplici affectu optare, ut non nascatur proles, puta propter difficultatem eam alendi. 2° *Debitum reddendum* ; quia haec redditio est actus justitiae emanans ex ipsius matrimonii institutione. 3° *Incontinentia* [itanda in se vel in compacte ; quia post lapsum protoparentum, matrimonium etiam ordinatum est *in remedium concupiscentiae*. Si autem de compactis vitanda incontinentia agatur, actus non solum est licitus, verum etiam ex praecepto caritatis obligatorius.

Praeterea, licite exercetur ob *quemcunque* finem honestum secundarium. v gr. ad fovendum amorem conjugalem, ad corporis sanitatem ; quia nihil vi tat, quominus ad finem honestum adhibeatur medium in so licitum, el ad illum finem utile (VI, 882, 883, 927).

2(199. — II. Non licet exercere actum conjugalem ob solam voluptatem. Constat ex 9tt propositione ab Innocentio Xl damnata : Cipus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali ». Ratio damnationis datur, quia est quaedam perversio ordinis delectationem intendere ut finem, quam natura intendit ut medium. Sed venialis lanium culpa est, quia inordinatus usus rei licitae *per se* non est gravis, nisi quis in ipso ceu in ultimo fine quiescat (VI, 912).

Dictum est : *ob solam voluptatem*, i. e. excluso quocumque alio fine : quia nisi talis exclusio fiat, actus ceu licitus apprehensus, et rite exercitus, virlua- literet natura sua ad proprios fines intrinsecos refertur. Quare et omni culpa caret, licet delectationis appetitus ad eum impellat (cfr. n. 1966). Graviter autem peccat conjux. qui copulam maritalem exercet *eum affectu adulterino* ad aliam personam, quam sibi praesentem imaginatur vel exoptat. Similiter graviter peccat maritus qui, ut se excitet ad venerem, delectatur in copula i igitala inter ipsum el alienam vel aliam priorem uxorem. *Non esset mortale*, -i conjux cum delectatione cogitaret de pulchritudine personae alienae (sed sine pravo affectu) ; nec esset peccatum, si delectaretur de copula aliena cogi- tata. *Periculosa*. est tamen hujusmodi cogitatio (si nimirum est de copula

inter personas determinatas) : unde ab ea abstinendum. *S. Alph., Xi* 914, 932, II. Cfr. ii. Ia n. 357.

Pro praxi. 1° Licitus est actus conjugal, quamvis ob sterilitatem sit spes prolis : id enim lit per accidens, et ceteri matrimonii fine? ..., cohonestant.

2° Conjuges, qui copulae voluptatem assumunt in remedium concupiscentiae, seu ad vitandam incontinentiam, potius agunt ex amore virtutis quam ex amore voluptatis : quippe qui servare continentiam et peccatum vitare intendunt. Qui vero voluptatem *propter seipsam* appetunt, ducuntur ad non virtutis, sed voluptatis : quod honestum non est (*Vind. Alph.*, P VII q. 8, a. II, 2).

3° Quoad usum matrimonii *propter solam delectationem*, conjuges solum esse in bona fide, nec plerumque fructus ex monitione sperari potest. Tunc, consultius est ut confessa ius eos in sua bona fide relinquat (cfr. *lusi* ' Confess., p. 20). Quandoque etiam haud aliter erit conjuges timoratos monitionem delectationis ex copula orientis non esse peccatum.

3. De requisitis ex parte aliarum circumstantiarum.

2100. — Debitae conjugal actus circumstantiae respiciunt potissimum ad ejus *modum*, *locum* et *tempus*. Cfr. *Eschbach*, Disp. phys., disp. t. c. * *Capelmann-Bergmann* (Edit. 16), p. 242 ; *Antonelli*, Theol. Pastor., c. de i. matrimonii ; *Inst. pro Confess.*, p. 25 seqq.

I. Modus seu situs naturalis in usu matrimonii est, ut mulier sit succuba et vir incubus ; cum sit aptior ad effundendum et recipiendum semen : unde, *per se*, nefas est hunc situm mutare, cum talis mutatio sit inversio ordinis naturae.

Dicunt tamen communiter AA cum D. Thoma, non esse per se mortale, si actus exerceatur situ indebito, vel stando, vel sedendo, vel a tergo. Dicitur pecudum, vel viro succumbente, *modo semper pat in vase naturali*. Nam mutatio situs generationem ordinarie non impedit, cum semen virile in matricem mulieris ex se naturaliter attrahatur. Ideoque nullum erit peccatum, si modus naturalis mutetur ob justam causam, v. gr. periculum abortus, scandalum, difficultas cultus (VI, 917). Diximus : 1° *per se non esse mortale* : docet enim Angelinus per accidens posse in hoc graviter peccari, si agatur ex prava concupiscentia : v. gr. affectu bestialitatis, aut sodomiae ; 2° *modo semper pat in vase naturali*, secus enim violaretur essentialiter ordo naturae, et finis matrimonii prope frustraretur. Cfr. dicenda n. 2112.

An mortale sit, *quaeres*, mutare situm, ita ut aliqua pars seminis deperdarit et generatio difficilior reddatur ? — Communius negant DD., etiamsi id sit malitiose ; quia si semen infundatur in vas, *partialis* ejus post infusionem perditio, quae in aliquibus sitibus accidere potest, evenit casu, nec praepedii conceptionem (constat enim ad generationem parum seminis satis esse) : electio igitur modi minus apti ad fecundationem non est deordinatio gravis. E contrario, si experientia constaret, feminam ob mutatum naturalem situm *nihil seminis* retinere, tunc mortale esset ; sed hoc non videtur posse constare. Et idcirco confessarius non debet de hoc periculo interrogare (VI, 917. H Ap. XVIII, 39).

2101. II. Locus actui conjugali conveniens, non potest esse, sicut ipse naturalis pudor dictat, nisi secretus. In loco publico seu

coram alijs, et maxime coram filiis, actus conjugal foret gravissimum scandalum. — Si autem fieret in loco sacro (praeter casum necessitatis), esset irreverentia gravis (cfr. 5. *Alph.*, VI, 920). Exinde tamen non violaretur ecclesia (n. 582, 2°).

Admonendi sunt conjuges, ne pueros rationis compotes (aut alicujus malitiae jam capaces) secum in lecto aut in cubiculo decumbere sinant. — Quod si propter paupertatem ad id cogantur, caveant saltem ne pueri quidquam deprehendant (Praxis, n. 211).

2102. — III. Quod ad tempus spectat, quo actus conjugal perficitur, haec tenenda erunt :

1° Tempus per se est circumstantia indifferens. Ratio hujus est, quia nulla lex assignari potest, qua unquam prohibeatur hujusmodi actus, et antiquae legis mosaicae praescriptiones sunt per legem novam penitus abrogatae.

Si canones et SS. Patres usum conjugii diebus festis vel poenitentiae temporibus prohibere videantur, intelligenda est prohibitio de consilio, non autem de praecepto (VI, 223).

2° Circumstantia temporis potest quandoque, ratione aliorum adjunctorum, reddere actum conjugalem leviter graviterve illicitum. Hujus ratio habetur ex lege naturali ; quia juris conjugal usus potest suspendi vel impediri ob concursum alius juris praedominantia, v. gr. ob periculum abortus vel nocimenti valetudinis.

3° Non obstantibus hujusmodi adjunctis periculosis, actus conjugal licitus fieri potest, si dantur causae periculo, quod timeatur, proportionatae. Id patet ex theoria de voluntario indirecto.

*2103. — Quaedam *in specie* dicenda nunc veniunt de tempore *hujus menstrui, praegnationis, purgationis, lactationis et infirmitatis* (quibus relata in n. 2102, sub 2° et 3°, explanantur.)

a) *Tempore fluxus menstrui ordinarii*, in genere melius esset abstinere a copula, ut tenet communissima sententia ; tum quia involvit quamdam indecentiam ; tum quia, ut testantur medici, nocere potest genitalibus feminae partibus, atque inde, si concipiat, aliquod postea abortus periculum adducere ; tum (quia) quaedam intemperantia est non expectare tempus aptum brevi adfuturum. Si vero specialis adsit causa coeundi, copula licita erit. — Tempore *extraordinarii fluxus sanguinis*, qui ex morbo provenit et diuturnus vel perpetuus est, copula tum evadere posset illicita, cum experientia constaret fluxum post copulam augeri ; id si accadat, copula ordinarie aliquantum nocebit, in aliquo casu etiam graviter. Si leviter tantum noxia erit, copula

* Post balneum, venae sectionem, prandium vel coenam, concubitus non solet esse notabiliter periculosus : unde nihil habemus quod de his circumstantiis fusius loquamur (VI, 910. 950). — * Sunt auctores, qui nullam specialem causam requirunt, sed dicunt, licet in se copulam per se, et non nisi per accidens fieri illicitam, cum nempe damnum afferat. aolali, etc. Vide Werhefoach, III, n. 921, 3° ; Woutere, de virt. castit. n. 91.

licita evadet, eo quod secus vir perpetuo abstinere deberet, quod et grav incommodum et ordinarie grave incontinentiae periculum ei allaturum quae contra leve nocumentum uxoris certe praevalent (VI, 925). Vide *Cap: mann*, p. 245 ; *Inst. pro Confess.*, p. 28 sub g.

b) *Tempore praegnationis*, copula, .secluso abortus periculo, communi: licita censetur ; quia nullo jure prohibetur, onusque gravissimum foret, si tanto tempore tenerentur conjuges se continere. Periculum abortus tanto minuseril quanto longius copula a die conceptionis distat. Unde exsistere dunlax. potest intra primos praegnationis menses, et. hoc tempore tum solum, cum copula aut saepius aut impetuosius peragitur ; quare, conjugibus moderati: quoad numerum et modum commendanda est I. Celerum, ob periculum abor- tus, copula minime vetari potest, tum quia de incipiente praegnatione nen... quidquam scit, saltem nihil certi ; tum quia almrlus multo saepius ex morbo: dispositione, (piam ex causa directa proveniunt. Valde dissuadent aliqui auc- tores, ne copula habeatur tempore partui *omnino* proximo (cit. Inst. p. 27

c) *Tempore purgationis*, ex communiori et probabiliori sententia, copula potest evadere illicita ; tum propter indecentiam, lum propter periculum nocumenti in uxore. Si nocumentum timeatur grave, culpa mortalis poterit *non abesse*. Porro, ex sententia *S. Alphonsi* (VI, 92G), qui medicum valdr peritum consuluit, grave nocumentum prudenter timeri potest intra biduum post partum ; et, juxta recentiores medicos, adhuc diutius, per unam puta vel duas hebdomades, perstante scilicet fluxu puerperii, aut magna mulieris debi- litate, aut aegritudine. Cfr. *Capellniann-Bergmann*, p. 282 seqq. Notat (o. c. n. 9G), hoc pendere etiam a *mulieris constitutione* : quae circumstantia considerari debet.

d) *Tempore lactationis*, copulam licere communissime affirmant ; tum quia (emina tempore lactationis vulgo non concipit ; tum quia, si nova incipiatur graviditas et lac inde mox diluatur ac brevi desinat, semper alia via poterit proles lactari. Celerum, gravius esset onus, si conjuges tanuliu cogerentur abstinere (VI, 911).

e) *Tempore morbi*, illicitus est actus conjugalıs, quando prudenter inde timeri potest notabile nocumentum sanitatis sive pro alterutro conjugo, siu pro utroque, sive pro prole. Ideo distinguendum est etiam inter morbos *cont» giosos* et *non contagiosos*, de quibus nunc plura dicemus :

a) *In morbo contagioso* unius conjugis, si sit *veneretis* (syphilis) in primo et secundo gradu existens, graviter illicita est copula, propter horrendas seque- las, quas pro compart et pro prole secum trahit (secus vero, si morbus sil in tertio gradu, in quo infectionis periculum est renudum). Unde partem infer tam non excusat periculum incontinentiae (nisi contagio avertatur) ; n« alteri parti copula potest *imponi*. Hunc vero morbum ipsa comparti no' thanifestai tenetur, ob infamiam ; dummodo, dum tacet, debitum nec potat. nec reddat, λ id? tamen n. 2108, 2°, ubi de modo agendi alterius conjugis sani, si nempe pars infecta instanter debitum requirat. Cfr. *Nouv. Bev. Theol.* 15, p. 611 ; *Inst, prj Confess.*, p. 26. — In *ahis morbis contagiosis*, pariter stricte prohibita est copula, si *brevi* mortem inferre apti sint ; secus vero, si sint chro- nici st u diuturniores ; quia periculum incontinentiae (quod utique vix abesse potent) praevalere videtur. Tenetur porro pars infecta morbum antea mani- testare comparti. Vide etiam quae sub line de *phtysi* dicemus.

β) *In morbo non contagioso*, subdistinguendum. Etenim, vel morbus hujus-

¹ Etsi s. .iq>hon,us (VI. 92i ia line) d'eat, coitum cum praemiante culpam esse venialem. ² n.,³ alia honest i causa notant tamen plures auctores (*Gaudi*, IV, p. 105 j; IVouters, o, c. p. S3, nota 1) hic tantum Id a S. Ductore intendi quatenus copula debeat ordinari *ad honestum fine*. Quare non dillert a sententiia supra exposita.

modi est, ul ex copula periculum proximum mortis oriatur, et tunc omnino prohibetur concubitus; vel morbus est multum debilitans, cum feбри et summo dolore conjuncto, aut talis, qui per copulam ingravescet et difficulter postea sanabitur (v. gr. genitalium aegrotationes), et tunc etiam sub gravi prohibetur concubitus, excusare vero potest causa proportionate ; vel morbus est levis, el tunc concubitus non est noxiu, nec gencratim vetitus.

Phtysi laborantibus sumpos matrimonii non est per se interdicendus : ipsis autem moderamen summopere commendatur. Phtysis enim, quae *certe est contagiosa*, a pluibus etiam reputatur esse *haereditaria*, eo sensu quod proles ex parentibus phtysicis nata non quidem directe inficitur, sed decursu temporis phlysim propter habitudinem ad hunc morbum facilius contrahet. Insuper, hic morbus eam speciem praebet, quod saepe per saltum progrediatur : unde haud raro videmus prolem, ex genitoribus phtysicis natam.esse integra valetu- dine, nepotes vero ad phlysim esse magis proclives. Quae cum ita sint, iis adsti- pulari non possumus, qui phtysicis sive electionem status matrimonialis, sive usum maliimonii jam contracti absolute interdicunt, (.clerum rationi est certe consentaneum, ut *positis ponemiis* sinamus eos matrimonio conjungi et matrimonio uti, quos absapie matrimonio perpetuum periculum incontinentiae torquebit : phtysici enim ordinarie vehementer ad voluptatem trahuntur. Deinde satis constat, per copulam hunc phtysis morbum comparti *non* deferri ivide cit. Inst. p. 2G). Debiti exigendi jus el reddendi *obligatio* jam cessant, mullum ingravescente morbo ; immo in genere *frequentior* copula phtysi laborantibus, ait H owfr/s (o. c. p. 84, note 3), multum nocere potestl.

§ 2. De obligatione actus conjugalıs.

Duo sunt hic expendenda : 1° qualis sil obligatio pro conjugibus sive petendi sive reddendi debitum ; 2° quaenam sint a tali obliga- tione causae excusantes.

1. J)c obligatione sive petendi sive reddendi debitum.

21(11. — P r i n c i p i a . 1. Neuter conjux tenetur per se, seu ex justitia, petere debituni ; bene vero per accidens, ex caritate vel alia virtute, ad id obligari potest. — 1° *Aon tenetur ex justitia*, quia nemo tenetur uti jure suo. Quod etiam probabilius admittit 5. *Alphonsns* (\ I, n. 928, 929), etsi compare sit in periculo formali incontinentiae ; quia § *nulla fit petitio expressa vel tacita*, nulla adest obligatio justitiae ad reddendum. Obligavit se quidem conjux ad non frangendam fidem, non vero ad impediendum alte- rum, ne fidem frangat. - 2° *Obligari potest ex caritate* vel *ex alia virtute* graviter aut leviter, prout urget haec vel illa virtus. Com-

¹ (uni hodie duin passim sermo occurrat de mediis adbibendis ad humanam progeniem in melius provehendam, de theoria sic dicta *viivenien* sive positiva (v\ g. sterili/alio obligatoria) sive negativa (interdictio absoluta matrimonii, etc.), juvat commemorare, eam omnino esse damnatam, <4 stabiliatur posthabitis legibus seu naturalibus, seu divinis, seu ecde?iasllcfs .ul matrimonium singulorumque Jura spectantibus ¹ (S. OiUc. 18 Mari. 1931. — .1. .1. <\$. .Will, 1931 p. 118). Haec eadem eugcnica theoria jam damnata habetur in Encycl. Pii PP. XI : (*a>h ron nubii* (31 1»ee. 1930); et ratio patet (cfr. .Voue. /?er. *IheoL* 1931, p.528 seq).

munitur autem docent AA., *gravem* esse obligationem petendi ex caritate, quando hoc judicatur necessarium ad vitandam incontinentiam in alterutro conjugum, vel ad fovendum mutuum amorem. Idem admittunt, si generatio prolis sit valde necessaria bono publico vel paci familiae (VI, 938).

Possunt conjuges *pacisci* de non utendo matrimonio, et tunc neuter o.j. potest ad reddendum debitum ; sed hoc pactum (quod raro expedit) potest ex mutuo consensu rescindi : immo, superveniente incontinentiae periculi, remitti debet ex caritate, saltem ad tempus, ut incontinentia vitetur.

2105. — 11. Uterque conjux tenetur ex justitia, et sub gravi, reddere debitum alteri coniugi rationabiliter ac serio petenti. Constat ex Apostolo (1. Cor., 7, 3) : *Uxori vir debitum reddat : similiter autem et uxor viro*. Ratio est, quia vi contractus matrimonialis *mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier* (ibid.). Et ideo non possunt usum conjugii sibi invicem denegare sine injustitia, quae est, per se, peccatum mortale ; quia est denegatio ex natura sua gravis, saltem si saepius vel obstinate fiat (VI, 938 : H. Ap., XVIII, 44). Diximus autem :

1° *Rationabiliter petenti* ; nam cessat obligatio, saltem *jussilicet*, si petens non est sui compos (ut amens, vel perfecte ebrius), quia non petit humano modo (vide tamen n. 2108, 4°, nota) ; vel si petit immoderate (bis aut ter quolibet die) ; intempestive (v. gr. tempore purgationis, menstruationis) : uxor enim non hoc pollicita est ut sit serva libidinis. Cessat haec obligatio, a fortiori, si eompars petit injuste, et quoties generalim legitima intervenit denegandi causa, ut mira n. 2106 seqq. fusius explicabimus. Attamen tunc adhuc dari potest obligatio *caritatis*, nempe ad vitandum in petente periculum incontinentiae, irae, blasphemiae, ut modo diximus.

2° *Serio petenti* ; nam si conjux tantum remisse petat, vel facile precibus denegantis cedat, ex communi sententia, non est mortale, nisi petens versetur in periculo incontinentiae ; immo non veniale, si qua detur denegandi causa, Nihil autem refert, utrum expresse petat, an tacite ; sufficit enim si manifestet quibusdam signis se illum actum desiderare, etsi eum prae verecundia exigere non audeat (VI, 928, 938, 940).

a) Mulieri necessitas est se non reddere *ineptam* ad generandum, v. gr. per excisionem ovariorum (cfr. n. 756), vel per injectionem liquidi spermatozoida enecantis, vel ope radiorum *Röntgen* aut Λ' dictorum (cfr. *Schw. Kirth. zeit.* 1927, p. 3) ; item se reddere *aptam* ad penetrationem, dummodo agatur de operatione ordinaria (recole dicta n. 2008, 2°).

b) Mortalior peccat uxor, si *obstinate* neget etiam pro una vice duntaxat, dum (nota) vir *serio* et *instanter* petit. Similiter, si in redditione *magnum morositatem* ostendat, cum periculo aut etiam cum animo virum deterrendi a petitione ; si debitum non concedat nisi *coacta*; si viro *dure* et *contumeliose* suas petitiones exprobet. — Advertat confessarius, haud raro quasdam mulieres tali modo peccaro sub vano praetextu devotionis.

c) Denegatio excusatur a culpa gravi, ob parvitatem materiae, sit fiat *raro* (v. gr. semel in mense) saepe petenti, citra periculum incontinentiae vel gravis dissidii ; item, si nonnihil et sine causa *differatur* redditio, puta a die ad noctem, a nocte ad mane (VI, 940).

d) Graviter delinquent illi pessimi viri, qui, sive ex avaritia ut prolem evitent, sive ex malevolentia, sive ex amore concepto erga alias, proprias uxores numquam aut fere numquam cognoscunt, quamvis bene praesumere debeant quod ipsae id aegerrime ferant. *Berardi*. Praxis, η. 336.

2. De causis a debiti redditione excusantibus.

Obligationem reddendi debitum in praecedentibus adstruimus. Jamvero, hujusmodi obligatio, licet in se stricta et sancta, in uno cessare potest, cessante jure exigendi in altero : haec quippe sunt correlativa. *Jus autem petendi cessat* in tribus casibus :

2108. — *Principia*. I. Cessat jus petendi, si ob justam causam adimitur a jure. Quare causa legitima divortii privat reum jure exigendi, ad normam sci. *num.* 2123 (ubi de divortio agemus).

2107. — 11. Cessat jus petendi, ratione malitiae in ipsa petitione. Hic autem, duce 5. *Alphonso* (VI, 943-946), probe distinguendum erit, prout nempe malitia se tenet vel ex parte *actus*, vel ex parte *ipsius petentis*.

a) Cessat jus petendi, quando malitia se tenet *ex parte actus*, ita ut actio, quae petitur, sit mala *in se*, *objective* considerata.— Si hujusmodi actio est *intrinsece* et *graviter* mala, quam nulla causa excusans cohonestare potest (v. gr. si petitur sodomia, vel copula cum mediis praeservativis) ; vel talis est, quae nonnisi cum *gravi scandalo* perfici queat (v. gr. copula in loco publico), jus petendi tollitur *absolute*. — Si vero haec actio, licet in se ordinarie illicita, admittit causas cohonestantes, pro varietate adjunctorum (v. gr. si petitur copula in loco sacro, vel tempore menstrui, vel situ innaturali, etc.), jus petendi aufertur *conditionate* tantum. Tunc, deficiente ex parte petentis rationabili causa, compars reddere non tenetur; tenetur autem, si petens habet justam sic agendi causam (cfr. n. 2100, 2104). Immo, etiam si deficient ex parte petentis rationes cohonestantes, licite poterit compars cedere jure suo et reddere, cum causa excusante (v. gr. ne incurratur indignatio consortis). Si vero hujusmodi causa proportionalis reddendi non suppetit, sub gravi vel sub levi (secundum materiam) ipsi interdicitur id praestare, ad quod petens nullum jus habet.

b) Aliter decidendum, si malitia in petitione se tenet tantummodo *ex parte petentis* (v. gr. quia habet votum castitatis, vel quia petit ob solam voluptatem, vel quia copula abusurus est, se retrahendo, ad committendam pollutionem) ; aliis verbis, si petens non mala et injusta petit, sed solummodo

male et illicite. Tunc alter, proportionata existente causa, reddere *potat*; quia petens ad actum invitat, ad quem jus habet, licet ipse actum vitiet. Reddens tamen, ut cooperando immunis fiat a culpa, monitionem ut petite desistat prudenter praemittat. — Immo, non desunt qui affirmant compariea ad reddendum teneri, horumque sententia A'. *Alp/ionso* probabilior apparet (VI, 94 i ; ed. G., IV, p. 125) ; sed de onanismo vide dicenda n. 2116.

2108. — 111. Cessat jus petendi, si ex copula oritur notabile detrimentum, sive pro reddente, sive pro prole, sive pro ipso petente. Ratio petitur ex ordine justitiae et caritatis, ex quo non censentur conjuges se obligasse ad perficiendam copulam cum damno gravi. Immo, si adsit grave et proximum *periculum vitae* pro alterniro vel pro prole, *neuter potest licite* petere aut reddere; quia nemo est dominus propriae vitae suae, aut vitae alienae (VI,950).

Hinc: 1° A redditione debiti eximitur *uxor*, (pia^o proprio experimento vel peritorum iudicio didicit se m>n posse partum edere sine gravi vitae periculo. Posset tamen, ad vitandam sui vel conjugis incontinentiam aut ad vitanda dissidia, se obicere periculo tantum probabili et remoto ; quia, tametsi homo non sit propriae vitae suae dominus, potest tamen eam propter caritatem exponere, ut n. 754 dictum est.

2° Eximitur *conjux sanus*, si compars morbo contagioso (v. gr. peste, mori- venereo) laboret, et infectionis periculum immineat, ut superius diximus. Potest tamen, justa de causa, periculum non omnino proximum subire ex motivo caritatis, adhibendo nempe media praeservativa licita.

3° Eximitur *conjux febricitans*, aut alio gravi morbo affectus, ob notabilem nempe corporis debilitationem ; item *uxor*, si incipiente uteri cancro laboret, ita ut post actum conjugalem copiosae sanguinis effusioni subjiciatur ; vel coitum subeat tum dolore valde acuto, qui singulis vicibus repetatur. — Non vero eximitur ob labores et dolores ordinarios praegnationis, partus^l, lactationis, educationis, etc A I, 952). A fortiori, non eximitur ob dolorem capitis, qui non nullum protrahitur, ob graveolentiam conjugis, et similia.

i° Non datur jus petendi, si constet, in casu particulari, per copulam vitae vel formationi prolis *concepta*" noceri, vel induci periculum abortus (VI, 21). Ad prolem *concipiendam* quod attinet, timor ne proles infirma nascatur non eximit a reddendo debito. — uni huic melius sit sic esse quam non esse² (*S. Alpi*, \ l. 951) excipe sat probabiliter, si talis prolis procreatio valde gravis esset reddenti » et hoc incommodum *non ante matrimonium* praevium fuerit fJKouters, o. c. n. 102). ~'vSI

5° *Uxor*, quae jam experta est se *filios mortuos* parere, nequit, secluso periculo incontinentiae (in se vel in comparte) debitum reddere : si nempe ipsa periculum vitae subiit ex morte foetus in utero. Quia tamen raro de hoc

Quandoque in primo partu dolores sunt extraordinarii. Ex hoc tamen uxor non eximitur « debito in postea reddendo sequentes enim partus facilius fiunt » ut experientia docet Quoad ebrios et praesertim ebrios, adesse potest difficultas. Cfr. *S. Alph.*, VI, 90

II. 1090. A medicis enim observatum est. hami levia damna proli ex copula sua his imminere. Ex altera parte vero, periculum adest, ne ebriosus (si copula denegatur) moveatur ad rixas, ad graves discordias cum uxore, ad adulteria vel ad incontinentiam cum praevisione committendam Jamvero, hujusmodi pericula certe sunt magni momenti. Eleo quamvis debitum non esset reddendum, in aliquo casu obligatio denegandi non urgebit. Sunt qui censent, damna nulla prohi imminere ex copula habita cum ebrio qui non sit hot- l tahlrr e'mo<us. Quidquid sil, tn gerurr cl ptr sc omnino consulitur ut cum plane ebrio rei amentis copula vitetur, (Cfr. II Kuter o. c. n. 102.

periculo constat, et insuper conjuges in magno periculo incontinentia versarentur si ob hanc causam perpetuo eis ab usu matrimonii abstinendum esset, vix aut ne vix quidem debitum ob praefatam rationem denegandum est (VI, 953). Vide *Berardi*, Praxis, n. 346.

6° Non habet denique jus ipse petens, qui adeo vitio organico cordis laborat, ut coitus de facili exitialis esse possit.

2109. — Quaesitum. *Al multiplicitas prolis sit. ratio sufficiens denegandi debitum ?*

1° Per se, *negative* ; sive agatur de divitibus, sive de pauperibus; Ratio est, quia negatio diuturna communiter periculum incontinentiae secum ducit ; insuper proli semper melius est sic esse, quam non esse.

2° Per accidens vero, *affirmative* : si nempe ad specialem conditionem alicujus familiae pauperis respiciemus, quae, prole multiplicata, ad extremam necessitatem redigeretur *ex culpa viri* negligentis et vagabundi ; quo in casu, praemissa monitione, ne periculi quidem inconlinontiae (ex parte viri) ratio habenda erit. Cfr. 5. *Alph.*, VI, 941 ; *Lehmkuhl*, II, n. 1088, 6° et 7° ; *Wouters*, o. c. n. 102.

Conjugibus *pauperibus* magna in Deum fiducia commendanda est. Prudenter etiam eos edocere poterit confessarius licitos modos agendi in usu matrimonii, de quibus n. 2119, 11, 2°.

§ 3. De peccatis conjugum.

Restat ut de actu conjugali, quatenus adversatur *castitati*, loquamur. Hinc agemus : 1° de peccatis conjugum, in genere ; 2° in specie, de onanismo.

I. De peccatis conjugum, in genere.

2110. — Actus, qui in conjugali commercio exerceri possunt vel erunt *juxta*, vel *contra*, vel denique *praeter* conjugii finem, i. e. prolis generationem. 1° *Juxta finem conjugii* sunt omnes actus, qui necessarii vel utiles sunt ad copulam hic et nunc exercendam : qui igitur generationi favent. 2° *Contra finem conjugii* sunt actus contra ordinem naturae, actus qui positive adversantur prolis generationi : quia directe impediunt generationem, vel per se directe inducunt pollutionem, extra naturalem congressum. 3° *Praeter finem conjugii* sunt actus, qui extra congressum ponuntur, nec ad copulam exercendam ordinantur (eo quod possibilitas vel voluntas eam perficiendi non adest), quin tale pollutionis periculum directe

inducant : sunt igitur actus, qui nec favent, nec adversantur generationi.

2111. — *Principia*. Quidquid est juxta finem conjugii est conjugibus licitum. Ratio : « cui licitus est finis, etiam licent media ; et cui licet consummatio, etiam licet inchoatio ». *S. Alph.*, VI, 932-934. — Inde haec quoque concludes :

1° *Quoad actus mitios*. a) Tactus, oscula, amplexus, sermones turpe, omnesque actus impudici *culpa vacant*, si secluso periculo pollutionis, relinquantur ad copulam hic et nunc consummandam. Id quoque verum est, tunc si vis pollutio subinde inculpabiliter copulam praeveniat. Debent tamen conjuges pro viribus hujusmodi effectum cavere, non diutius immorando in praedictis actibus (VI, 934 ; 11. Ap., XVI, n. 42). — Diximus : *inculpabiliter* : nequit igitur vir ante legitimum congressum in uxore voluptatem consummatam, ex industria provocare. Haec sententia communis AA.

b) Non sunt absolute reprobandi aliqui actus, qui majorem vim concitricem possident, si in ordine ad congressum admittuntur, ut sunt inusitatae osculationes, contemplatio conjugis omni indumento expertis, etc. Poenitentes autem, qui petunt an haec licita sint, confessarius instanter revocet ab his peragendis, eo quod hujusmodi actiones a christiana dignitate sunt magis alienae.

c) *An licet* autem (et *verius* sub gravi prohibetur) viro se ad copulam praeparare per actus sodomiae imperfectae, non consummatae (puta, copulam inchoando in vase praepostero animo eam perficiendi in vase naturali) ; per actus in quibus affectus ad sodomiam deprehenditur (ut, si vir perfricat pudenda circa vas praeposterum uxoris). Cfr. N. *Alph.*, VI, 916 ; *Lehmkuhl* II, n. 1070. Sunt qui putant virum posse licite se ad copulam excitare, immittendo pudenda in os uxoris. Quibus respondet N. *Alphonsus*, id non licere et *verius* esse peccatum lethale, tum quia ex hoc modo agendi pollutio copulam praevenit, tum quia in hoc actu quid adest contra naturam (VI, 935). Vid. dicenda n. 2112. -; 4BA

2° *Quoad tactus in proprio corpore*, a) Certe *licent*, si ordinantur ad copulam immediate habendam. *Licent* etiam probabilius mulieri, sive ante sive post copulam, usque ad voluptatem completam, casu nempe quo durante copula non seminat. Huius est, quia ad delectationem jus habet ejusque seminatio ad generationem quoddam complementum afferre potest. Cfr. *S. Alph.*, VI, 916. b) *An licet* autem viri lactibus se ad voluptatem perfectam excitare, si mulier, peracta seminatione, se complete retrahat. Item, *non licet* mulieri sibi procurare delectationem perfectam, post copulam onanisticam (etsi possit licite lactibus imperfectis ad hujusmodi copulam se praeparare). Ratio in utroque casu habetur pollutio, extra naturalem congressum peracta, et ordinationis ad generationem incapax. Cfr. *Lehmkuhl*, II, 1095 ; *Aertnys-Damtr.* 11, n. 900, q. 2 ; *l. bach*, 11, n. 874, nota 2 ; *Génicot-Salsnians*, II, 546, nota 1 (ubi prior sententia auctoris reformatur).

conjugibus licitum esse semetipsos ad congressum praeparare (actibus non rursus rogitationibus, desideriis, delectationibus morosis), nemo est qui dubitet. Abstineant tamen a quibuscumque actibus, quibus affectus adulterinus promoveatur, ut supra notavimus, n. 2099. HI

2112. — II. Quidquid est contra finem conjugii, est jure illicitum. Etenim 1° *delectationem* completam actusque directe

et proxime eam producentes quod allinet, scimus haec tantummodo licere in ordine ad generationem, et proinde matrimonium non dare conjugibus facultatem, nisi ad seminis effusionem, quae generationi de se inservire possit.. 2° Ad actus *generationem impediētes* quod spectat, notum est, eos ordinem naturae directe evertere, quae, si conjugatis jura specialia concedit, ipsis quoque gravem obligationem matrimonialium onerum acceptandorum simul imponit (VI, 951). 3° Voluntaria pollutio conjugati *violat jus compartis* ; quare etiam, ex probabiliori sententia, sibi adnexam habet malitiam *adulterii*, saltem imperfecti, ut diximus n. 781 et 782. *Sodomia* autem inter conjugatos habet reatum majoris malitiae quam inter solutos (III, 446). Itaque :

1° Graviter culpabiles sunt *actus mutui* (tum pudici, tum impudici), si flant *cum proximo periculo pollutionis* vel in se vel in altero, casu quæ habeantur sine ordine ad copulam, ob solam Voluptatem, vel etiam ob levem causam. — Licite vero peraguntur, si ad eos impellat causa gravis, puta si aliquando adsit urgens causa praebeendi indicia affectus ad fovendum mutuum amorem, vel ut conjux avertat suspicionem ab altero, quod ipse sit erga aliam personam propensus, *modo absit periculum consensus*. Id quod extendere licet etiam ad actus mutuos turpes qui sunt, sua natura, quasi dispositio ad copulam : hi ob gravem causam possunt, praesertim in reddente, excusari (v. gr. ob grave incommodum ei ex denegatione subeundum, ut infra de onanismo dicemus), dummodo non sint tales ut pollutionis quasi inchoatio esse videantur (v. gr. morosae verendorum attrectationes). Cum enim *directa* pollutio semper illicita sit, numquam potest ejus certum et proximum periculum permitti, nisi adsint conditiones, quae pollutionem indirecte voluntariam excusant, ut diximus n. 795 seqq. Cfr. A. *Alph.*, VI, 934, III, 484 ; II. Ap., XVIII, 42.

2° Graviter culpabilis (et quidem ob eandem rationem) est *delectatio morosa* de copula *habita* vel *jutura*, si habeatur non solum cum aliqua commotione spirituum, sed etiam cum titillatione seu voluptate venerea, (piae voluptatem completam proxime praenuntiat L Cfr. S. *Alph.*, VI, 937. De *tactibus* unius conjugis in se, altero absente, vide n. 2113, quæ.

3° Peccat graviter vir, si, data opera, abrumpat copulam et *cohibeat seminationem*, cum uxor jam seminavit (aut in probabili periculo seminandi versatur). Ratio non est, quia causa est cur semen uxoris, frustrato generationis fine, prodigatur : hoc argumentum enim non est convincens. Ratio potior est. quia sic agendo seipsum (vel etiam uxorem) committit sine causa periculo pollutionis. Attamen non peccaret, si copulam abrumperet ex rationabili motivo, puta ob nervorum distensionem, ad vitandum scandalum, etsi cum pollutionis periculo (VI, 918). — Non graviter peccat vir, qui expleta seminatione, *non exspectat seminationem uxoris*; nec femina, quae, postquam vir seminavit, se retrahit a seminando. Secretio enim humoris vaginalis non est

‘Confirmatur Kesp. S. Poenitentiariae, 2 Sept. 1904 : Tibullus excipiens confessiones mulierum, quarum viri saepe abesse solent et quae non facile se continent, docet et suadet < -leni mulieri - non peccare in sequentibus casibus : si desiderando proprium virum absentem, patiantur commotionem sensualem seu pollutionem ; si desiderent hanc eandem pollutionem in se experiri ex ardenti amore viri absentis ; si pollutionem in se excitent tactibus secum habitis, dummodo hos actus referant ad virum absentem. — S. Poenit. : resolvit : jam his hac super re ab hoc S. Tribunali responsum fuisse, et actus hujusmodi esse graviter illicitos, et confessarium eos probantem esse denuntiandum (ap. *Prtymer*, UI, n. 401).

generationi necessaria (ut diximus n. 763, 3°), etsi aliquid ad fecundatm conferat. Jainvero, conjuges imprimis tenentur non impedire generationem: tenentur etiam (sed non sub mortali) praecavere partialem seminis effusum; (ut infra 5° dicemus) ; non autem obligantur ad perfectiorem coeundi modum. Unde certe etiam poterit mulier completae voluptati renunciare, animum alia divertendo. Ad virum quod allinet, semper habebit causam suam: nempe se retrahendi in his circumstantiis, eo quod post ejaculationem locum habet relaxatio membrorum. Quodsi alteruter ita se gereret ut generationem impediret, a parte intentionis culpa foret mortalis.

4° Est ordinarie peccatum mortale, si *ambo conjuges in hoc consente, ut, incepta copula, cohibeant seminationem*. Speculative loquendo, talis congressus, secluso pollutionis periculo, non est utique graviter illicitus et repulsi instar tactus verendorum. Practice tamen vix abesse potest in utroque conjugum (quod requireretur) pollutionis periculum; quia non solet tali modo agere; sedari concupiscentia, sed potius augeri. Excipe, si conjuges experti oppositum; quo tamen casu, ut plurimum a veniali non excusarentur, eundem dicenda n. 2113. Vide §. *Alph.*, VI, 918; *Lehmkuhl*, II, n. 1068; *Alnelli*, II, n. 851; *Cappello*, III, n. 79G, 4°.

5° Peccat mortaliter vir, qui absque necessitatis causa semen ad os tantum organi muliebris effundit. Ille enim coeundi modus (ex quo solum per auctorem dens generatio sequitur) idem est ac generationem moraliter impedire. Idem saltem peccat vir, qui sine causa sufficienti solam partem vasis muliebri penetrat, ibique seminat (copula dimidiata). Ratio est, quia eligit ob rem nullam modum minus aptum ad fecundationem; illam vero non impeditur (causa excusans erit, v. gr. infirmitas in verendis, partus recens uxoris et similia. Recole dicta n. 2100, l. — De fecundatione *artificiali*, infra n. 2117 sermo erit.

6° Peccat mortaliter uxor, quae immediate ante vel statim post actum conjugalem, perficit *lotionem vaginalem*, cujus scopus est vel uterum laedere, vel spermatozoida enecare; vel etiam *utitur instrumentis*, quibus impediri debet ascensus spermatis (nullae molestiae hujusmodi actiones excusant possunt, ait *Noldin*, n.69). Peccat etiam mortaliter, ratione plerumque perversionis intentionis, si statim post copulam surgit aut aliquid facit, eo animo ut semen expellat. Tales vero actus ut in pluribus frustra fiunt (VI, 918, 15). Ad *lotiones* autem quod spectat, sequentia addenda sunt: a) Extra praedictum, si rarus, non sunt illicitae, si aliquo tempore (v. gr. tribus vel quatuor horis) post congressum peraguntur, b) In casu speciali, quando nempe mulier copulam admittere cogitur ex parte viri syphilitici, non videntur reprobanda etiamsi immediate post concubitus fiant, ea scilicet intentione ut contagium evitetur. Tunc enim reuera principia voluntarii indirecti applicantur. Cfr. *Alnelli*, II, n. 747; *Ami du Cl.*, 1909, p. 110; *Il'om'ers*, o. c. n. 118, b.

1 Multum attendat confessarius ad responsionem *S. Officii*, diei 1 Dec. 1922, cujus tenor hic est: « I. An tolerari possit, confessario, sponte sua ducere praxim copulae dimidiatae illanujue suadere promiscue omnibus poenitentibus, qui timent ne proles numerosior nascatur. — II. An carpendus sit confessarius qui omnibus remediis ad poenitentem matrimonio abutentem ab hoc modo avertendum frustra lentalis, docet exercere copulam dimidiatam id peccata mortalia praecavenda. — III. An carpendus sit confessarius, qui in circumstantibus sub II, copulam dimidiatam poenitenti aliunde notam suadet vel poenitenti interroganti hic modus licitus sit, respondet simpliciter licere absque ulla restrictione seu explicatione. — A4 I dubium. Negative. Ad II et III. Affirmative ». (*Ned. K. Stenunen*, 1923, p. 25; Voie. R^{av}. TMoL 1923, p. 269 seqq.; *Merhelbach*, III, 913). Sunt auctores, v. c. Uotilr» (o. e. n. 11) » », qui putant, copulam dimidiatam per se graviter potius esse illicitam non sati constare videtur equidem admittit *Merhelbach* (l. c.), mortaliter peccare conjugem, si hic infirmitate putaret et menderetur (sed hoc non est per u).

2113. — III. Quidquid est praeter linem conjugii, solet esse tantummodo veniale si fiat ob voluptatem; culpa vero vacat, si fiat ob finem honestum. Actus autem pollutionem proxime inferentes n. praec. exclusimus. Itaque dicimus:

1° *Solei esse veniale, si fiat ob voluptatem*. Status enim conjugal, sicut cohonestat copulam et delectationem completam concomitantem, ita etiam actus non consummatos, dummodo non inducant proximum periculum pollutionis. Aliis verbis, status conjugal, efficit, ut hi actus, qui solutis, ob voluptatem etiam levem agentibus, sub gravi prohibentur, conjugatis tantummodo sub levi interdicanter. Sub gravi ipsis solum prohibetur, ne generationem impediunt, vel ponant actus quibus proxime et directe pollutionis voluptatem sibi procurent. Et re quidem vera, secus « cum tanta sit inter conjuges societas et ipsi multoties non possint coire, jugibus periculis essent expositi, si tales actus eis forent graviter illiciti ». *Alph.*, VI, 933.

2° *Culpa vacat, si fiat ob finem honestum*. Patet ex dictis de luxuria (vel pollutione) indirecte voluntaria. Finis vero honestus esset v. gr. intentio amorem fovendi, iteratis precibus compactis morem gerendi, suspiciones diluendi, etc.

Hinc: n) kelus mutui *pudici* (oscula, amplexus, tactus) omni culpa vacant, si fiunt ad fovendum amorem (ad quod ceterum ex natura destinati sunt), licet aliquando ex improvise sequeretur pollutio; quia hoc esset per accidens, et justa causa adest adhibendi hujusmodi blanditias (VI, 934).

b) Actus mutui *impudici* sunt veniales vel omnino licent, secundum quod linis actionis est sola voluptas (secluso periculo proximo pollutionis), vel aliquis linis honestus. « Et hoc, etiamsi copula tunc ipsis esset vetita ob morbum, vel esset impossibilis ob impotentiam quae supervenisset, ut dicunt Sanchez et alii; quia cum copula sit licita inter conjuges, tactus inter ipsos non possunt esse graviter illiciti » (VI, 933). Secus vero dicendum, si conjux esset ligatus *voto castitatis*; quia tale votum excludit omnem voluptatem veneream voluntarie captam.

c) *Delectatio morosa* de copula *habita* vel *futura*, etiamsi comitem habeat allouant commotionem (seu voluptatem carnalem), secundum vere probabilem lenitiam, non est peccatum, dummodo absit periculum pollutionis. Ratio: sicut copula est licita, ita delectatio de illa (*S. Thomas*, De malo, q. 15, a. 2, ad 17); praeterea, status matrimonialis esset secus nimis scrupulis obnoxius. *S. Alph.*, V, 25.

Quaesitum. *An liceant conjugum lactas turpes cum seipso, sine ordinatione ad copulam et praeter finem conjugii?*

Non agitur de tactibus mutuis; nec de tactibus solitariis qui sint actus ipsius conjugal, vel praeparatio vel complementum, de quibus supra locuti sumus, n. 2111. Sermo est tantummodo de tactibus, quos exercet conjux in seipsum, altero absente. Itaque *duae* dantur *sententiae*:

Prima sententia (quam post Sanchez, Lopez, etc., tuentur multi recentiores) negat hos actus, secluso proximo pollutio, periculo, esse mortales. Ratio : status matrimonialis eos cohonestat, cum ex natura sua sint ad copulam ordinati, licet copula, et nunc vel non possit fieri, vel non intendatur. Sunt autem veniales, quia otiosum continent voluptatis incitamentum.

Secunda vero sententia, cui cum Diana, Palao, Sporer potius adstipulatur Alphonsus (VI, 9.36), affirmat hujusmodi actus conjugibus *siculi celeris non conjugalis* graviter prohibitos, si licet propter voluptatem (cfr. dicta n. 768, 769) : quia conjux non habet per se jus in proprium corpus, sed tantum pei accidentem nempe tantum ut possit se disponere ad copulam. Non appar: igitur quare jus illud generale copulae habendae cohonestare possit actus solitarios : ex una parte enim diserte excluditur in istis actibus exercitium juris matrimonialis ; ex altera vero, nequit dici quod per illos paretur quasi a longinquo via ad faturos concubitus, fovendo amorem in comparte. etc. : sunt enim actus mere solitarii. Adde quod tactus pudendorum, quando fiunt morose et cum commotione spirituum, per se tendere videntur ad pollutionem.

Quia raro pollutionis periculum aberit, severior i. e. secunda sententia *in praxi* suadenda erit (S. Alph. cum De Smel, Aelhuys-Damen, Wouters).

2. De onanismo inter conjuges.

2114. — Notio. Onanismus est copula ita peracta, ut ex semina effuso generatio sequi non possit, ut jam diximus n. 801. Illa verba tamen uberiori aliqua indigent explanatione. Etenim :

1° Duplici modo committitur peccatum onanismi : a) Vel copula *rite quidem incipitur*, in quantum vir in vas femineum naturale penetrat ; sed statim a effusionem seminis proximam esse advertit, se retrahit, ita ut semen extra effundatur. Accidit etiam ut mulier ante viri seminationem se subtrahat, fine ut semen non recipiat. Hic modus agendi (quem solum noverunt antiqui vocari potest *onanismus naturalis*. Nec vero confundi debet cum fortuita vel necessaria copulae abruptione, de qua superius n. 2112, 3° et 4°. — b) Vel vir ante copulam circumdat membrum pertenui quodam involucri (aut in vas muliebre introducitur aliquod pessarium occlusivum, parva spongia vel instrumentum), ita ut, licet copula ad finem perducatur, substantia seminali usque ad uterum ascendere nequeat. Tunc habemus *onanimum cum instrumento*, cujus morem nostra aetas impie provexit (*condoms, capote anglicum, Frauenschutz*, etc.) 1. Praeterea, inventus est nefandus modus concepturi

1 Necessaria praxis onanismi haud raro Vallinianismus vel potius Azoianismus vocatur, ab oeconomista Anglo, nomine *Malthus*, Notandum tamen, istum auctorem, de nimia hominum multiplicatione plus aequo sollicitum, tantummodo abstinere a main-

destruendi statim post copulam, ope nimirum syphunculi, quo semen e vagina eluitur, vel opt. pulveris ctijusdain qui in vaginam ante copulam introducitur (*pulvis anticonceptionalis, poudre anticonceptionnelle*, etc.). Attamen, ut asserunt (*Merkelbach*, 111, 929), nullus horum modus est omnino certus, nec ex parte instrumenti (cui adnumeratur *pseudovagina*) nec ex parte lotionis aut substantiae chemicae adhibitae.

2° Onanismus potest esse perpetuus vel temporaneus ; potest perpetrari cum bona vel mala fide. Nostris vero temporibus bona fides, saltem respectu onanismi perdurantis, non tam facile est admittenda. Exsistere vero potest facilius quoad onanismum in tempus admissum, si nempe premuntur conjuges gravibus incommodis subeundis (ratione paupertatis, exiguae habitationis, etc.)

2115. — **P r i n c i p i a .** I. Onanismus est actus intrinsece malus. Constat : 1° Ex S. Scriptura, quae hunc actum *detestabilem* appellat (*Genes.*, 38, 10). — 2° Ex decisione Ecclesiae, quae istum matrimonii usum *jure naturali* prohibitum esse definivit, idque erui docuit ex damnata ab Innocentio XI propositione 49a, quae sic sonat : Mollities jure naturae non est prohibita ». S. Off., 21 Maii 1851 ; 19 Api., 1853, etc. Eamdem doctrinam denuo ac sollemniter declaravit *Pius PP. X* in Encycl. *Casti connubii* '. — 3° Ex ratione, quae dictat onanismum esse veram pollutionem, et simul actionem matrimonium suo fine directe defraudantem, ideoque per se tendentem ad interitum generis humani. Unde nervose 5. *Thomas* (Contra Gent., l. 3, c. 122) : « Post peccatum homicidii, quo natura jam in actu existens destruitur, hujusmodi genus peccati videtur secundum locum tenere, *quo impeditur generatio humanae naturae* ». Quare :

a) Onanismus *nulla causa cohonestari* potest : nec causa paupertatis, ne proles alenda multiplicetur ; nec causa infirmitatis vitandae vel periculi mortis in partu arcendi. S. Poenit., 13 Nov. 1901 (*A. S. S.*, 34, p. 423). Cum autem ob ejusmodi motiva onanismus bona fide (saltem ad tempus) patrari possit, ut modo diximus, prudentis confessarii est, judicare utrum monitio expediat necne. Vide dicenda n. 2119 ; sed praesertim *gravissima monita* hac de re adverte in Encycl. *Casti connubii*: « Sacerdotes igitur » etc., quae excipiunt verba in nota praec. relata.

b) Non modo vir onanismum exercens, sed etiam *uxor ei formaliter cooperaris vel consentiens*, peccat mortaliter. Ambo absolute indigni sunt, nisi d peccato sincere doleant et emendationem promittant, vel nisi destruant instrumenta praeservativa (casu quo talibus utantur). *Formaliter* autem *cooperatur* uxor, si quaerimoniis circa partus dolores vel pericula, circa prolem

monio ineundo commendasse ; dum onanistae media illicita adlibent. A medicis quaecumque pollutio passim onanismus nominatur. — * En verba S. Pon. : « Cum igitur quidam, a r'iruliana *doctrina jam indi. ab tntlto tradita* neque unquam Intermissa manifesto recedentes illam nuper de hoc agendi modo doctrinam sollemniter praedicandam censuerint, Ecclesia Catholica... altam per os Nostrum extollit vocem atque denuo promulgat ; quemlibet matrimonii usum, in quo exercendo, actus, dc industria hominum, naturali sua vitae procreandae vi destituatur, Dei et naturae legem infringere, et cos qui tale quid commiserint gravis noxae labe commaculari ».

numerosiorem, etc., marito ad onanismum praebeat impulsus, hunc eff. : nimirum intendens vel simpliciter praevidens.

c) Non satisfacit muneri suo illo confessarius, qui quando poenitens acm onanismum, *altum silentium* servat, illuinqu verbis generalibus ad i' tionem excitat ante collationem absolutionis. Tenetur enim poenitenku hujus peccati gravitate, aequae ac de aliorum mortalium, *monere*, et de [c... sito hujusmodi crimen non amplius committendi certior fieri. S. P. 14 Dec. 1876 et 10 Mart. 1886 ; Encycl. *Casti connubii* (l. c.).

2116. — 11. Onanisino naturali materialiter cooperari poH uxor, si debitaе adsunt causae et conditiones. Actio enim viri se rite inchoatur ; ipsa vero peccato viri, abutentis copula, materialem tantum cooperationem praestabit per actum in se honestum. Unde sub certis conditionibus et justa accedente causa uxor ll. ? cooperari potest. Cfr. Resp. S. Poenit., 1 Febr. 1823 (ap. 6'i' IV, p. 128).

Conditiones autem et causa requisita ita se habent :

1° Ut uxor peccato viri *non consentiat*, utque semper sit par.' illud efficaciter impedire, si possit (cfr. n. 518, 519).

Diximus *peccato*; nihil enim prohibet quominus simplici allectu optet non nascatur proles, vel de non habenda prole gaudeat (n. 2098), Nihil illi prohibet, quominus se ad copulam peragendam excitet, vel durante coign... voluptatem consulto quaerat, vel delectationi carnali ex copula ortae tiat. Nullo modo autem posset mulier post abruptionem copulae (ut suarius diximus) voluptatis complementum sibi procurare per seminaliori' cfr. Routers, o. c. n. 119); nisi tamen probabile judicaret, se, non obstant abruptione, semen viri excepisse. Saepe etiam praestabit, hoc in >■. uxorem in bona fide relinquere (Houten»., l. c.).

2° Ut non cesset prudenter *commonere* virum de obligation' desistendi ab hac turpitudine. Ha S. Poenitentiaria, die 15Ncv. 1816. Ad talem enim admonitionem tenetur tum ex caritate ec virum, ut ipse nempe resipiscat, tum ex caritate erga seipsam, ut ipsa scilicet omne consensus periculum declinet.

Dictum est *prudenter*; nam admonitiones non debent esse continuae. ■ intempestivae, sed opportunaе ; cum nempe spes emendationis affulget, ne timendum est aliquod grave malum, puta viri adulterium, indignatio, vel magnum dissidium.

3° Ut *ex justa* tantum et (saltem mediocriter) *gravi causa* inordinatum actum permittat. Atque huc faciunt verba Poenitentiariae (in Responso cit.) : « Probatu castigatique morales theologi in ho consentiunt, ut liceat uxori debitum reddere, si ex ejus dénégation? male habenda sil a viro suo, et grave inde incommodum sibi timer? possit ; neque enim, aiunt, hoc in casu censetur uxor viri sui peccato

formaliter cooperari, sed illud tantummodo ex justa et rationabili causa *permittere* ». Quare :

a) Concurrentibus praedictis conditionibus et cautelis, uxor licite viro petenti *reddit* debitum (quin etiam reddere *tenetur*, secundum doctrinam aliquorum AA). Recole dicta n. 2107, fin. — b) Immo uxor licite *petere* poterit, si ex sua parte urget gravis causa, puta periculum incontinentiae, diuturna privatio juris petendi. Ratio est, quia caritas, ob quam tenetur sui viri, peccatum impedire, non obligat cum tanto incommodo. Cfr. S. Doctorem, VI, 917. — c) Ad sequens *responsum* S. *Poenitentiariae*, 3 Apr. 1916 attendatur : *Dubium*. Utrum mulier actioni mariti, qui ut voluptati indulgeat, crimen Onau aut Sodomitarum committere vult, illique sub mortis poena aut gravium molestiarum minatur, nisi obtemperet, *cooperari licite possit?*

Resp. «) «Si maritus in usu conjugii committere velit crimen Onan, effundendo scilicet semen extra vas post inceptam copulam, idemque minetur uxori aut mortem aut graves molestias, nisi perxersae ejus voluntati sese accomodet, — uxor ex probatorum theologorum sententia *licite potest hoc in casu sic cum marito suo coire* : quippe cum ipsa ex parte sua det operam rei el actioni licitae, peccatum autem mariti permittat ex gravi causa quae eam excusat : quoniam caritas, qua illud impedire teneretur, cum tanto incommodo non obligat ».

.) «At si maritus committere cum ea velit Sodomitarum crimen, cum hic sodomiticus coitus actus sit contra naturam ex parte utriusque conjugis sic coeuntis, isque Doctorum omnium iudicio graviter malus : hinc *nulla plane de causa, ne mortis quidem vitandae, licite potest uxor hac in re impudico suo marito morem gerere*. Miralurquo vehementer S. Poenitentiaria, quod opposita sententia, cum humanae naturae dedecore, in quorundam sacerdotum animis (ut refertur) insidere potuerit ».

2117. 111. Cum agitur de onanisino, quem vir ope instrumenti vult exercere, uxor non licite eo quem diximus modo potest actui cooperari, sed ad positivam tenetur resistentiam. Illud enim quod vir perpetrare intendit, non solum ratione termini, sed etiam ratione milii *ipsius actus* quid contra naturam et a matrimoniali contractu alienum prae se fert : unde toto caelo hic modus agendi ab onanisino naturali differt. Sicut ergo vir vere et proprie oppressori esi aequiparandus, ita et mulier invasae. Viro igitur resistentiam positivam opponere debet, et quidem eam resistentiam, quam virgo invasori. Vide quae diximus n. 778 ; et hoc palet etiam ex sequenti *responso* S. *Poenit.*, 3 Jun. 1916 l :

Quaesita. 1° Utrum mulier, casu quo vir ad onanismum exercendum uti velit instrumento, ad *positivam* resistentiam teneatur ?

2° Si negativo, utrum sufficiant ad resistentiam passivam ex parte mulieris coonestandam rationes aequae graves ac pro onanismo naturali (sine instrumento), vel potius omnino necessariae sint rationes pergravissimae ?

3° Utrum, ut tutiori tramite tota haec materia evolvatur et edoceatur,

1 S. Officium jam die 6 Apr. 1856 statuerat : uxorem in congressu condoinstico non posse pvqvr procedere, eo quod daret operam rei intrinsece illicitae. Cfr. Kossch, de Sacr. Matrim , V. n. 3352.

vir talibus utens instrumentis, *oppressori* vere debeat aequiparari : cui pñ mulier eam resistentiam *opponere* debeat, quam *virgo invasori*?

Resp. Ad primum : *Affirmative.*

Ad secundum : *Provisum in primo.*

Ad tertium : *Affirmative.*

-MWH

Carolus Perosi, S. Poen. Regens

2118. — Quaesitum. *Quid censendum de fecundatione* vi, ciAli ? — Duplex a medicis describitur methodus : 1° Altera ine consistit quod natura in sua operatione adjuvatur, quatenus nena aliquis peritus *praehtbila inter conjuges maritali copula*, collie virile semen, ope instrumenti, atque in uteri fundum injicit. E huic quidem methodo, si in aliquo casu necessitatis, quo alite mulieris sterilitas non possit vitari, profutura judicetur, nihil ines quod legi naturali repugnet, aiunt nonnulli (cfr. H olders, o. n. 109)1 ; quibus non videtur consentire *Gasparri* (II, 1095), putam *in casu potius adesse impedimentum inipotentiae*. 2° Altera methodii in eo est quod semen, *ex pollutione* obtentum, artificiali modo feminea organa introducitur. Jamvero haec posterior agendi ratio est graviter illicita, ideoque optimo jure fuit a S. Off. damnata, di. 24 .Mart. 1897. Cfr. *Antonelli*, II, 856 ; *Eschbach*, Disp. phys. theol. disp. 1, c. 4, a. 3 ; *Ubach*, II, 866 ; *Gasparri*, II, n. 1094 seq.

Posterior agendi ratio declaratur illicita praesertim ratione pollutionis m praecessit Utanien nec legitimus videtur *novus modus fecundationem pr. gendi*, in hoc consistens quod medici ex testiculi interiore tunica (epididnr legitimi mariti, absque pollutione aul venerea delectatione, ope instrumenti semen hauriunt illudque in uterum uxoris projiciunt (cfr. *l'ernicenA*, : Castit., n. 2il : *De Smet*, II. n. 560). Ita judicant *Ubach* (n. 866). *Capp'* (n. 382), *Merkelbach* (III. n. 913), etc., contra *Vermeersch* (241, 3°) et paucis mos alios. Halio : secus enim matrimonium *ab ea ratione*, qua institutum<? i natura, depravaretur. Certissimum autem est. id fore *illicitum*, si ita seros assumeretur *alieni viri*, etiam consentiente tum ipso tum uxore ejus.

2119. — Monitum- I- De officio confessarii ix interrogando. Cui prudentia interrogationes *circa peccata conjugum* sunt instituendae, scilicet

In *In genere*. De iis quae *ad usum matrimonii* spectant, confessarius r tantum interroget, quos, ob justam causam, *lethalis culpa* reos esse suspicitur. Idque faciat modo, quo potuerit, modestissimo, inquirendo, v. gr., ib uxoribus, an fuerint semper obedientes in iis, quae ad statum conjugalem spectant. Si ex hujusmodi generali quaestione aliquid culpabilité deprehendat quin tamen naturam peccati sufficienter cognoscat, ita caule n quaestiones particulares deveniat, ut poenitenti occasionem potius praebeat suam aperiendi conscientiam, quam ut eam curiosius investigare videatu De *venialibus* autem nullum ultro sermonem ingerat, quia, cum non sin: necessario clavibus subjicienda, non est cur investigationes in tam libi-materia instituantur Villamen interrogatus respondeat, ut ita conscientiarum paci consulere possit. Cfr. 5. *Alph.*, Praxis, n. 35, 41.

2° *In specie*. D. *onamsmo* debet confessarius nonnunquam interrogare,

<um scilicet prudens timoi subesi, ne poenitens hujus peccati reus sit. Halio est, quia tenetur ex judicis officio supplere defectum poenitentis (VI, 629). Atque hinc est cur S. C. Inquis., die 21 Maii 1851, declaraverit oppositam sententiam, nempe *nunquam* interrogandos esse conjuges de hac materia, falsam, nimis laxam, el in praxi periculosam. Immo tenetur discrete confessarius interrogare, etiamsi praevideat *plures a bona fide exturbandos* mullosque sacramenta deserturos esse. S. Poenit., 10 Mart. 1886. Quare gencratim saltem inquirat, num aliquid sit circa matrimonii *sanctitatem*, quod conscientiam remordeat. Notet autem plures, quando interrogantur an culpa vacent relate ad sacra matrimonii officia, intelligere vel officia *erga* prolem, vel obligationes caritatis et pacis inter conjuges : unde disertius inquirendum erit. Vide interrogandi modum, in Append. I, *sub fine hujus voluminis*.

11. De remediis contra onanism t m proponendis. Quisque confessarius pro viribus nitatur, ut conjuges onanistae ad meliorem frugem redeant.

1° *Remedia moralia*. Media efficacia ad voluntatem ab onanismo avertendam sunt : a) cogitatio ingeniis *malitiae* hujus vitii, quod Deus detestabile appellavit ; b) consideratio quod *non ad fruendum* el voluptatibus carnis pro libitu indulgendum sumus creati ; c) repraesentatio vivida *periculorum*, quae onanistis imminet, sive quoad animam propriam (ex inopinata morte), sive quoad familiam (recedunt enim pax et concordia, desunt gaudia vitae, praesertim si Deus unicum prolem ad sc vocat), sive quoad corpus (ex variis morbis exinde orituris) ; d) vivida quoque descriptio *maternae providentisque curae*, qua Deus suos fideles circumdat. — Quod si excitandus sit *vir*, ostendat confessarius in quanam gradus dejectione tunc ille consistat. Si vero monenda sil *mulier*, ipsi <d) oculos ponat quanta sit dignitas maternitatis Christianae, simulque quantum onanismus feminae honestatem et conditionem deprimat.

2° *Danturne remedia naturalia*? Nullum datur medium licitum impediendae generationis, ut supra, n. 2112, 4°, 5° el 6° exposuimus. Si autem conjuges nullo modo ad h<?c adduci possunt ut divinae Providentiae se prorsus committant, sunt qui illis suadent, ut ad vitandam prolem numerosiorem, *eo tantum tempore coeant, quo jecundatio difficile accidere potest*. Ex quibusdam enim medicorum testimoniis (praesertim *Knaus* et *Ogino*), prolis conceptus facile obvenit sub tempus quasi-mediuin inter menstrua : sci. a die circiter 5 *post habitam* menstruationem usque ad 20 (circiter) ; difficile autem alio tempore (*ageneseos* dicto), dummodo relatio rhylmica ovulationum el menstruationum sibi constans remaneat, id quod non semper evenit x. Conjuges, non prava intentione ducti et huic calculo inorem gerentes, *de sc* peccati non sunt arguendi 2 : utuntur enim jure suo, cum opus conjugii tempore quo major est probabilites conceptionis non praescribatur, nec prohibeatur tempore quo minor vel nulla est probabilitas. Utrum vero *per accidens* culpa subintret, ex tunc atque ex aliis circumstanstis dijudicandum est. Ita S. Poenit., 16 Jan. 1880 (*Nouv. Rcp. Theol.*, 13, p. 460). Caveat tamen confessarius ne hoc vel illud proponat medium tanquam certum, sed potius tanquam opinionem quorundam medicorum.

1 Conferri possunt quae habent Jos. Wayer in « Théologie u. Glaube » (1934. p. 90 seqq.), *Wayer* (in. p. o q.), *Wayer* (o. c. n. 119). etc. — * Nonobstant prohibitione copulat. dimidiatae (de qua egimus n. 21 i 2, 5°), principium enunutiatum cum *Ubach* (II. n. 877, iib One notae i) verum esse ducimus, cum hic solummodo de opportunitate majori vel minori (emporH sermo est. Homo autem non tenetur « quaerere in usu matrimonii tempora opportuniore ad procreationem ». I ltro tamen concedimus, non raro sensus parum christiano invaluisse apud plures nostrae aetatis (ctr. *Voue. Rev. Thiol.* 1923, p. 47 seqq.). Recte idntnr dicit *Werlefbach* (l. c.), talem pra.xlm non esse *publice* proponendam, nec esse *privatim* r alo suadendam (propter scandalum el periculum ducendi ad onanismum); sed quandoque po'se confessarium illam caute suggerere (dicendo id in *hoc casu* non esse malum, etc.).

Articulus II.

De conjugum cohabitatione.

Conjuges oh individuum vitae consuetudinem, qua sibi vicier devinciuntur, atque oh mutuum auxilium, quod alter alteri pra. I stare debet, tenentur *simul cohabitare*, nisi legitima *separatio* I *causa* eos ab hac obligatione solverit. Unde duplex paragraphe I 1° de *obligatione cohabitandi* ; 2° de conjugum *legitima separatio*. Ultimo speciali quadam ratione agetur de *divortio civili*.

§ 1. De obligatione cohabitandi.

2120. — *Principium*. Conjuges servare debent vitae conjugali' communionem, nisi justa causa eos excuset. Ita can. 1128. Constat tum ex ratione (ex natura scilicet conjugii) tum ex verbis Domini *Dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae* (*Matr.*, 19, 5). *S. Alph.*, VI, 939 ; II. *Ap.*, XVIII, 51. — Communio autem vitae conjugalis, conjugibus imposita, includit consortium ledi, *mensae et lori*. Quare :

1° Neuter conjugum potest alio discedere, altero invito, ad longum krrpus, nisi adsint justae causae, nempe ob bonum publicum, vel ad alenda.' aut tuendam familiam, vel ad vitandum damnum ab inimicis».

2° « Si vir diu deberet alibi manere, teneretur, si commodè potest, uxori eo adducere, ut secum cohabitaret ». Similiter vir tenetur comitari uxorem, si necessitates eam ad mutandum domicilium cogit.

3° Regulariter uxor tenetur sequi virum mutantem domicilium, etiam mutet sine justa causa, modo causa non sit turpis. « El hoc, etiamsi alicula adsit contraria consuetudo, quae non potest derogare juri divino, quod constituit virum caput uxoris. Item etiam, si vir longe discedat et ibi per multum tempus sit moraturus. Secus vero, si brevi inde reversurus sit ; tunc enim nec uxor tenetur sequi virum, nec vir secum ducere uxorem ; prout neque tenetur vir eam secum ducere, etiamsi longe discedat, si magnae expensa, requirerentur ad eam illuc transvehendam » (VI, 977). Diximus *regulariter* etenim « uxor non tenetur sequi virum, si ille velit eam pertrahere ad picnicatum, vel uxor per discessum exponeretur gravi periculo vitae, aut periculo gravis detrimenti. Sic pariter non tenetur uxor sequi virum vagantem, inante matrimonium errabundam ejus vitam cognoverit » (ib.). Debet autem probabilius, ut dicunt Salman licenses, sequi virum in exsilium ; quia tenetur ejus sufferre infortunium (III. 353).

4° *Communio ton*. qualis a natura conjugii exigitur, non est necessario sumenda sensu stricto, etsi ita sit in usu in plerisque casibus. Sufficit consortium thalami, id est *cubiculi*, distincto adhibito lecto. Immo, juxta *6°i-parn*, II. n. 1107. communio lori videtur formaliter haberi, si uxor et maritus habent distincta quidem sed contigua cubacula inter se juncta. Hic tamen *6°sa* minus laudandus est.

2121. — Quaesitum. *An liceat viro non cohabitare cum uxore eamque expellere c domo, ob dotem promissam et non solutam?*

Affirmât Panormitanus cum aliis ; sed alii cum Sanchez communius et probabilius negant. — « Patio, quia obligatio cohabitandi non oritur ex solutione dotis, sed ex ipsa lege naturali et divina, qua vir tenetur debitum reddere uxori, et ideo cum ea habitare (VI, 939).

§ 2. De legitima conjugum separatione.

Definitio. Legitima conjugum separatio (quae in jure *divortium*' vocatur) est : *separatio a loro et tecto seu habitatione, remanente vinculo conjugii*.

Si vel *ipsum vinculum* dissolvitur, habetur matrimonii *plena et perfecta solutio*, de qua n. 1984 verba fecimus.

2122. — *Principia*. 1. Divortium justis de causis fieri potest. Constat ex Tridentino (Sess. 24, can. 8) : « Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob nullas causas separationem inter conjuges, quoad torum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit : anathema sit ». Cfr. .1. 5. A., I, 213.

2123. — II. Justae caudae divortii sunt adulterium conjugis, certa gravia, pericula animae vel corporis et mutuus consensus. Constat ex diversis juris canonici locis (cfr. can. 1129, 1131), ex iis praesertim qui diriguntur contra nonnullos protestantes, qui adulterium ceu unicam hujus separationis causam agnoscebant. Itaque de *singulis* agemus *juxta ordinem* in ipso principio enuntiatum :

1° De *ut i.TERio conjugis* 2. Est prima et principalis causa, ob quam licet facere divortium, et quidem perpetuum. Constat tum ex jure divino, dicente. Domino (*MaUh.*, 19, 9) : *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur* : tum ex can. 1129. Ipsa natura id quoque suadet : frangenti enim fidem non debetur fides nec societas.

Can. 1129 sic. sonat : « Propter conjugis adulterium, alter conjux, manente vinculo, jus habet solvendi etiam in perpetuum vitae communionem, nisi in crimen consenserit, vel eidem causam dederit, vel illud expresse aut tacite condonaverit, vel ipse quoque idem crimen commiserit. — Tacita condonatio habetur, si conjux innocens, postquam de crimine adulterii certior factus est,

Id jure canonico divortium non semper cum quem in jure civili sensum habet, ut videre rd « v n 212G. Divortium enim saepe, immo plerumque liodiedum perfectam separationem dirnificat. non tantum quoad cohabitationem, sed etiam quoad vinculi, ut alunt, civilis perseverantiam. Distinguere tam.cn oportet inter varias regiones, ut suo loco dicemus. — Solet *diuturna* el injuriosa *desertio* adulterio aequiparari. Cfr. A.S. S.. 5, p. 12. Item, sub nomine adulterii intelligitur omnis *carnis dirtio*. quails est sodomia et beslialitas. Ita. *S tlp.*, I. cit.. ex communiori et extrlnsece probabiliiori sententia.

cum allero conjugē sponte maritali affectu conversatus fuerit. Praesumitur ut nisi sex intra menses conjugem adulterum expulerit vel dereliquerit, aut legili-
mam accusationem fecerit ».

Diximus : *adulterium conjugis est principalis causa*, etc. Non erit tamen sufficiens divortii causa aliquod adulterium admissum *in* nuptias et postea patefactum ; nisi injuria inde inferatur marito, prout esset si uxor, dum nuberet, ex alio jam gravida fuisset : tunc enim utpote illus ac laesus potest a se amovere, ex Ecclesiae auctoritate, eam quae fraudem et dedecus sibi molita est. Atque hoc idem dicendum videtur, si uxor meretricio vacavisset. - Diximus etiam : *licet divortium jacere* ; pars enim innocens *not* *tenetur* dimittere ream, nisi hoc necesse sit ad correptionem atque ad emendationem, vel ad tollendum scandalum ; et in his etiam casibus excusatur, quoties grave inde incommodum prudenter timeret (VI, 963, 964). Porro reus non amittit certo *jus exigendi* debitum, nisi postquam pars innocens, criminis conscia, *sexu* *n!* *obligatione reddendi* exsolverit. Controvertitur enim utrum *jus* *exigendi ipso jacto* pereat.

a) Separatio « *loro et a tecto* (seu *habitatione*) potest fieri de se *prop* ; auctoritate, cum nempe adulterium *omnino certum* est ; vel etiam auctoritati Episcopi. Cfr. can. 1130. Saepius tamen, cum agatur de re fori externi, requiritur interventus Episcopi (cum adulterium non est notorium) ; semper autem, quando adulterium *dubium* est.

b) Pacta separatione etiam propria auctoritate, conjux innocens *fionleuriur* unquam compartem adulteram, licet emendatam, recipere (can. 1130) ; nani « ex una parte Christus eum perpetuo liberavit ab obligatione cohabitandi cum adultera, et ex altera parte non videtur caritas per se ad tantum onus obligare (VI, 965). *Potest* tamen conjugem adulterum (quamvis juridice separatum) ad se revocare, quia potest renunciare juri suo, nisi ex ipsius consensu illi statum matrimonio contrarium susceperit (can. cit.). Sed mulieri adultera vix consulendum aut praecipendum est ut ad virum redeat, ob frequenter malae tractationis periculum (VI, 967).

r) Facto divortio juridico, *conjux innocens* potest, etiam invita parte adultera, Religionem ingredi aut vir sacros ordines suscipere (praesumpta nunc in utroque casu dispensatione Pontificia). *Conjux* autem *adulter* non potest Religionem ingredi, nec sacris ordinibus initiari, *nisi innocens consentiat*, aut statum irrevocabilem ipsa jam susceperit : alias posset ab innocente, vel post professionem, revocari. Suum tamen tacitum consensus : v. gr. si innocens sciens adulterum velle statum mutare, eum non impedit, dum commodum posset ; aut si rogatus ab adultero noluerit reconciliationem admittere (VI, 969. 11. Ap., XVIII, 97).

2° De periculis animae vel corporis. Statuit can. 1131. §1: Si alter conjux sectae acatholicae nomen dederit, si prolem acathol-

*Casu autem quo conjux Innocens per judicem cogatur ad denuo cohabitandum cum adultera, tenetur quidem ob. lire ; ad tori tamen debitum reddendum non illi.

lice educaverit, si vitam crimosam et ignominiosam ducat, si grave seu animae seu corporis periculum alteri facessat, si saevitiis vitam communem nimis difficilem reddat, — haec aliaque id genus sunt pro altero conjugē totidem legitimae causae discedendi, auctoritate loci Ordinarii \ et etiam propria auctoritate, si de eis certo constet et periculum sit in mora ».

a) Additur vero, § 2 can. cit. : In omnibus tus casibus, causa separationis cessante, vitae consuetudo restauranda est. Sed si separatio ab Ordinario pronuntiata fuerit ad certum incertumve tempus, conjux innocens ad id non obligatur, nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore ». Cum nostris temporibus in dies crescat numerus conjugum, qui post, matrimonium in haeresim vel apostasiam labantur, parti innocenti non suadendum est ut jure divortii petendi utatur. Majora enim damna pro conjugibus et pro societate praecavenda sunt. Studeat potius confessarius animum conjugis innocentis in bono firmare ut ita tides prolis in tuto collocetur, et, data opportunitate, compars haeretica vel indifferens ad meliora reduci possit.

b) *Inductio ad peccatum* (v. gr. ad adulterium, sodomiam, furtum, etc.) concedit ad tempus jus recedendi, si periculum revera sit grave et tantummodo separatione tolli possit ; tunc etiam pars innocens ad recedendum teneatur (VI, 974). Sed jus recedendi non datur, si conjux praebeat solam *occasionem* peccandi. Praeterea, etsi separatio a toro fieri possit privata auctoritate ob inductionem ad abusum matrimonii, non licebit parti innocenti *propria auctoritate recedere a tecto* ob inductionem ad peccatum, nisi si periculum in mora et Episcopus adiri nequeat, ut dictum est.

c) *Pericula vitae vel sanitatis* de se tantum separationem *ad tempus* concidunt, donec nimium perdurant. Si periculum oriatur ex *saevitiis gravibus* (sed in his attendatur conditio personarum), conjux innocens etiam propria auctoritate recedere potest a tecto, si casus urgeat. Sola autem verberatio, nisi si pluries iterata et gravis, non est causa sufficiens divortii apud conjuges minus excultos. Nec unquam licebit ob causam *morbi contagiosi* propria auctoritate deserere domum conjugalem (excipe si morbus ex adulterio ortum duxerit, ut supra diximus).

d) *Molesta cohabitatio* (quae de se divortium tantummodo *temporarium* legitimat) habetur, si adsunt continuae rixae, inveterata aversio, denegatio alimentorum (pro conditione compartis), incuria in administrandis bonis uxoris, derelictio in aegritudine, imminutio ad conditionem vilioris servae.

3° De mutuo consensu. Ex hoc consensu, conjuges separant se licite a toro vel etiam ab habitatione, sive ad tempus, sive in perpetuum, servatis tamen servandis, ut statim declarabitur :

a) *Separatio a toro* fieri debet regulariter solummodo ad tempus, propter periculum incontinentiae, ut dicit Apostolus (1. Cor., 7, 5).

b) *Separatio a tecto*, si est temporaria, non requirit interventum Episcopi ; adesse tamen debent causae proportionate graves, secundum dicta n. 2120.

iratur. 5. Alph., VI, 968, cum Bonacina et alii. - 1 Hie 25 Jun. 1932, *Commis. Pont.* hanc « duo dubia solvit : I) An separatio conjugum ob causas de quibus in c. 1131. § 1. *forma in l. m. n. s. l. r. l. t. v. a* decernenda sit ? *Affirmative*, nisi ab Ordinario aliter statuatur ex o. d. c. l. o vel ad instantiam partium. II) An in causis separationis conjugum, de quibus in c. 1131 § 1. in secundo gradu eadem servanda sit forma ac in primo gradu ? *Affirmative* » (A. .1 >.. XXIV, 1932, p. 284).

Separatio vero in perpetuum, *propria auctoritate* facta, generatim scandalum generat, nisi ipsum conjugium occultum sit », ait *Gasparri* (II, 1178). Deinde requiritur ut omnibus bene perpensis, omne absit incontinentiae periculum. proles non indigeat parentum cura, etc. : consilia enim evangelica non liberam homines ab officiis, quibus lege naturae obstringuntur (VI, 975). Ilinc se possunt votum castitatis (mutuo consensu) emittere » (*Gasparri*, l. c.).

2124. — Quaesitum. *Facto divortio juridico, apud quem conjugem sint filii educandi, et cujus expensis?* Respondemus :

1° Ex can. 1132 : « Instituta separatione, filii educandi sunt penes conjugem innocentem et si alter conjugum sit acatholicus, ponas conjugem catholicum, — nisi in utroque casu Ordinarius pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorumdem catholica educatione, aliud decreverit ». Ex jure autem civili, filii generatim traduntur ei (pii obtinuit separationem, nisi, ob majus filiorum commodum, judex aliter statuerit (cfr. Cod. gall., 302 seqq. ; ital., 154).

2° *Expensae totius educationis* regulariter solvendae sunt a conjugulo qui est in culpa. Semper tamen in his requiritur judicis sententia, cui standum est.

2125. - *Regulae practicae*. 1° Quoad conjuges, *qui jam sejuncti vivunt*, parochus vel confessarius ad sequentia attendat :

a) Xmi est a sacramentis arcenda mulier, quam publice constat fuisse a suo viro inique depulsam ; inducenda est tantum ut paulatim conelur cohabitationem reinstaurare, prout circumstantiae suadebunt ; maritus vero non est absolvendus, nisi vitae consortium cum uxore innocente restituat, b) Xon esi inquietandus, qui causa adulterii *notorii* secessit a comporte ; reus autem non est admittendus ad sacramenta, nisi crimen et scandalum reparaverit e) Si publice notum non sit quam de causa separatio locum habuerit, pars derelicta tenetur statum suum aperire parochi, quia in foro externo de rerum conditione constare debet, ad scandala aliaque incommoda vitanda, d) Absolutione indigni habendi sunt, qui causa matrimonii infeliciter initi, v. gr. mutua aversione, se privato consilio separaverint. Asl, remoto scandalo, si >ml in bona fide, et praevideatur fore ut moniti nolint acquiescere, non sunt de hoc monendi. Idem dic de iis qui, judicis tantum civilis auctoritate separati, in bona fide vivunt (*Noldin-Schmitt*, 111, 667, nota ; *Müller*, III, §227) Parochus tamen rem Curiae episcopali quantocius exponat. — Immo in casu speciali (sed rarissimo) licite concedi potest absolutio conjugum, (pii, post separationem a sua compacte, matrimonium civile inivisset : dummodo absit scandalum, nec timeatur periculum peccandi, et adsit voluntas omnia pro viribus reparandi. Communio tamen (cujus sumptio jam ad ordinem externum pertinet) non est hujusmodi fidelibus concedenda. *Ami du Cl.*, 1911, p. 763 . 1912, p. 316. < <

2° Si agitur de conjugibus qui *separationem petere volunt*, confessarius non facile querimoniis mulierum credat, et, quantum potest, a proposito deterreat : divortium enim debet esse ultimum

remedium adhibitum. *Aerlnys-Damen*, II, тл. 938. Si nihilominus conjuges putent, sibi praesto esse causam separationis, confessarius (secluso casu urgenti) eos *parochum* adire jubeat, qui tunc eos *generatim* ad judicem ecclesiasticum dirigat praesertim si adsit scandalum, atque adjuvet in recursu ad *Ordinarium*, si recursus sit necessarius » (*Chrétien*, o. c. p. 83).

Quaestio Specialis.

De divortio civili.

2126. — Ex jure civili in nullis locis vigente, haberi potest judiciaria sententia divortii vel separationis a loro et ab habitatione, ob varias causas, quae tres communiter recensentur, videlicet : 1° *aiulteriuni* mulieris, et etiam viri, si is concubinam in domo conjugibus communi detinuit ; 2° *sr.nu/Ki*-, vel *graves injuriae* ab uno conjugui in alterum illatae ; 3° *damnatio* unius ex conjugibus ad poenam infamantem (Cpd. gall , 230 ; ital., li8). Et hic notandum est, quod separatio corporum semper importat *separationem bonorum*, seil non vice versa. Quinimmo, in pluribus locis, jus civile non tantum permittit impeifeclam illam separationem (seu habitationis et bonorum), sed etiam divortium proprie dictum, nempe quoad vinculum civile, ita ut conjugibus liberum liat ad alias nuptias transire. — In Gallia, v. gr., separatio a toro mutari potest in divortium (in solutionem vinculi), quando post tres annos unus conjugum id petit. Lex 6 ,lun. 1908 (ap. *Ami du Cl.*, 1910, p. 1063). Et in eo casu, tribus causis jam adnumeratis, certis in locis additur i°, nempe *mutuus consensus*. — In Germania, loco causarum quae sub 3° et indicantur, existunt *aliae duae*: nimirum *culpabilis perturbatio vitae conjugalis* et *amentia* quae per tres annos post matrimonium durat. Quando autem adsunt causae propter quas declarari potest separatio a toro, et unus actor separationem a vinculo petit, *haec a judice ab initio pronuntiari debet*.

Nonnae pro praxi. 1° Causae matrimoniales, eum spectent *unice* ad forum ecclesiasticum, nequeunt, nisi Ecclesia *id permittat*, ad forum civile deferri. Ita ex constanti Ecclesiae doctrina.

2° Permittit quidem (tolerat) Ecclesia, in variis regionibus, ut hujusmodi causae in foro civili tractentur, sed semper sub conditione *ne quid agatur quod piri sive divino sive ecclesiastico repugnet*.

3° Ibi legitimae et canonicae divortii causae habentur, possunt conjuges *habitationis a- bonorum separationem*, petere, illanujue advocati promovere, et judices pronuntiare. Nec vero conjugibus licet causam prius ad forum civile deferre quam ab ecclesiastico iudice definita fuerit, cum ad hunc solum spectet dijudicare utrum sufficientia adsint separationis motiva. Nihilominus si conjuges, ecclesiastico iudice posthabito, iudici civili se sistant, potest hic, ob graves rationes, eorum causam cognoscere, justisque existentibus motivis, ferre separationis sententiam.

i° Divortium quoad vinculum matrimonii *civiliter tantum contracti* potest in foro civili et peti et pronuntiari, ut patet. Idem dicendum de matrimonio coram Ecclesia quidem, sed *invalidè contracto*, dummodo sententia fori ecclesiastici quoad matrimonii invaliditatem praecesserit. Idem etiam dicendum de matrimonio rato et non consummato, modo per Summi Pontificis dispensationem vinculum solutum fuerit. — In his vero casibus petitio fieri debet

unice ut civilis acquiratur libertas ad novas nuptias celebrandas, ulque poenalitates avertantur pro conjugo el parcho, si novum matrimonium contrahatur. S. OIT., 9 Sept. 1824. —glj

5° Si agitur de sententia divortii, qua *valide contracti matrimonii* vinculum solvi debeat, probi distinguendum est : a) *Conjuges* hujusmodi sententiam petere nequeunt, eo tunc ut postea libere ad alias nuptias convolare fiossint: eum in tali casu petant rem manifeste impiam et injustam. Si autem per illam petitionem divortii conjuges solummodo intendant se liberare a malis gravissimis (v. gr. impedire ne lili adulterini accipiant partem prolis legitimae, etc.), id licere videtur, seclusa semper voluntate aliud matrimonium ineundi. Tunc enim, cum ex una parte non detur aliud medium hujusmodi mala praecavendi per solius separationis bonorum declarationem (ut supponitur), conjuges id tantummodo a lege expetunt, quod fini intento provideat. b) Pro *advocatis*, declaravit S. Off., 25 Jun. 1885, tolerari posse ul causas divortii agant, gravibus de causis, ne officium dimittere cogantur. In casibus dubiis adire debent Ordinarium, semperque ostendere se catholicam doctrinam de matrimonio profiteri, c) Non licet *judici*, omissis quibuscumque cautelis, proferre divortii sententiam, etiamsi, dum illam pronuntiat, intendat a vero matrimonio abstrahere et civilem tantummodo contractum abrumpere, nec aliud termini prolatae sententiae respiciant. Cfr. S. OIL, 27 Mail 1886. *Utrum vero id liceat si ipse hanc suam mentem aperte manifestet, veramque Ecclesiae de matrimonio doctrinam profiteatur*, non desunt qui controversiam moveant. Alii (*Bucceroni, Aertnys, Rosset, Gasparri*) negant ; el eorum ratio est, quia judicis sententia, quoad suum esse et quoad suos effectus, neutiquam ab ejus intentione aut ab intentionis declaratione, sed a lege, quam ipse applicat, pendet. Unde divortii sententia, velit nolit iudex, est ex se, haud secus ac ipsa divortii lex, intrinsece mala atque iniqua, praebetque iniquitati adjumentum et praesidium. — Alii (*Lehmkuhl, Noldin, De Smd, Leitner, Vermeersch, De Recker*) nullam in ea agendi ratione malitiam intrinsecam agnoscunt ; eam tamen in genere illicitam dicunt, ob grave et universale, quod pareret, scandalum : siquidem falsa exinde apud populum persuasio paulatim invalesceret, matrimoniales causas jure proprio ad civilem auctoritatem spectare. Admittunt vero exceptionem in casu aliquo particulari, quo, ob peculiares facti circumstantias, omne removeri potest scandalum, de quo tamen non quivis confessarius, sed loci Ordinarius judicare debet. Responsa S. Officii, 25 Junii 1885, et Poenitentiariae ad Episcopum Lucionensem, 2i Sept. 1887, in causa sunt cur in hanc sententiam inclinemus. Divortii sententia revera non est quid intrinsece malum, *nec ratione objecti* quod in se manet dissolutio civilium formalitatum et nihil aliud ; *nec ratione circumstantiarum* divortii sententiae necessario et inseparabiliter adnexarum : non est enim necessario conjuncta cum intentione prava, nec in se cooperationem immediatam ad peccata aliena includit, nec necessario et ineluctabiliter scandalum indirectum parit. Hirte potius dicendum est, sententiam divortii esse collocandam inter actiones male sonantes, quae seclusis peculiaribus prohibitionibus quandoque cohonestari possunt. Ex alia parte, Responsa Romana quaestionem de malitia intrinseca sententiae divortii non tangunt directe nec dirimunt, licet saepius ostendant voluntatem ab opinionibus

1 S. Poenit. (respect. S. Officium) interrogata, utrum oratori in difficillimis circumstantiis posito liceat divortium petere, quater respondit : Von *licere* (3 Jan. 1887 ; 11 Jan. 1891 ; 3 Jul. 1891 ; 7 Jan. 1892) ; semel : *Consulat probatos auctores* (30 Jun. 1892) ; semel : *Permitti posse* (6 Aug. 1906). — * In ultima editione (an. 1932) magni operis : *de matrimonio* Em. Auctor sententiam suam anteriorem *reformavit*. haec declarans (II. n. 1324) : «At quidquid sit de antea illis temporibus, quando nos ipsi in *riffidam opinionem inclinabamur* cul S. S. Otncii... favere videbatur, hodie S. Ollchim *mitiorem* sententiam sequi videtur.

benignis alienam. Ex aliquibus tamen Responsis (praesertim ex Resp. S. Poenit. ad Episc. Lucion.) recto tramite concludere possumus, sententiam divortii non esse quid intrinsece malum : ad excludendam enim intrinsecam malitiam satis est ut vel in m<» casu liceitas admittatur (vide notas praecedentes et *Gasparri*, 11, n. 1312seqq. ubi variae *decisiones romanae*).

6° Ob gravissimas rationes videtur *officialis civilis* (v. g. syndicus) posse matrimonio assistere eorum qui male dispositi habentur, etsi futurum esse praevideat, ut matrimonium coram Ecclesia non celebretur, ut usus matrimonii civilis sit adulterium..., (praesertim si coram partibus declaret actum ut mere civilem » (v. *Chrétien*, o. c. p. 77). Secundum *Gasparri* (11, n. 1303), « Syndicus consulat Episcopum ».

PARS QUARTA

DE PRAECEPTIS PARTICULARIBUS CERTO HOMINUM STATUI PROPRIIS

Pr o l o g u s .

2127. — Evolutis in *prima parte* Theologiae moralis generalibus Ethicae Christianae principiis, descripto in *secunda* virtutum exercitio, quo rectum ordinem homines generaliter servare debent et expositis demum in *tertia* mediis divinis, scilicet sacramentis, quorum usu vires large suppeditantur : id unum superest, ut in *quarta parte* de illis obligationibus sermonem instituamus ad quas se nonnulli homines adstringunt, cum peculiare vivendi genus, *Statum* scilicet aut *publicum officium*, libere suscipiunt.

Pro triplici in humana societate consequenda perfectione, distinguitur *triplex* statuum particulariumque officiorum species, videlicet : 1° *Status religiosus*, cujus finis est conducere hominem, qui eum suscipit, ad *propriam* et *privatam* spiritualem perfectionem. 2° *Status clericalis*, cujus finis est perducere *societatem spiritualem* ad suam perfectionem supernaturalern. 3° *Status laicalis*, cujus finis est, pro diversis suis officiis, perducere *societatem civilem* ad suam perfectionem naturalem seu temporalem, minime tamen posthabita ipsa Christiana perfectione. Hinc triplex erit tractatus:

1119 de statu *religioso* ; 2US de statu *clericali* ; 3US de statu *laicali*,

TRACTATUS I

De statu religioso

Quinque praesertim sunt, de quibus in hoc tractatu agendum venit, nimirum : 1° de *natura* status religiosi ; 2° de *ingressu* in Religionem ; 3° de *obligationibus* religiosorum ; 4° de eorum *privilegiis*; 5° de religiosis in *statu dispersionis*. —Aliae vero quaestiones magis ad jus canonicum pertinent.

CAPUT I

De natura status religiosi.

S. Thomas, 2. 2, q. 24, a. 9 ; q. 183, a. 1-4 ; qq. 184-186 ; S. Alphonsus, IV, n. 1 ; ed. G., II. p. 443; *Salmanticenses*, De statu relig., tr. 15 ; *Suarez*, De Relig., tr. 7. I. 1-3 ; *Passerini*, lii homin. stat. ; *Potarius*, Theol. mor. regularium ; *Bouix*, De jure regul. ; *Piat*, Praelect. Juris regul. ; *Molitor*, Juris religiosi capita selecta ; *Lucidi*, Visit. sacr. linin., ubi multa de iur. ; *Bizzarri*, Collect. S. C. Episc. ac Regul. passim ; IVernz, III. 586. — *Post Codicem* ; *A-rtnys-Damcn*, I, 1159 ; *Vermeersch-Creusen*, I, 531 ; *Prümmer*, Manuale, qu. 170 ; *Fan-*
■. de iure religiosorum ; *Larraona*. Comm. pro religiosis, 1920 seqq. ; *T. Scho/er*, De r religiosis ad normam C. J. c. ; *Bastion*, Directoire canonique (1933) ; *Creusen*, Religieux cl religieuses (1930) ; *M. C. a Coronata*, I, n. 499 seqq. ; *J. Pcjska*, Ius can. religios. (1927) ; *San* Ordensrecht; *Leitner*, das Ordensrecht ; *Piscella-Gennaro*, IV, n. 170 seqq. ; *H ou-*
te», I, n. 1211 seqq. ; *Paus*, Inst. can., n. 170 seqq.

1. *Notio status religiosi.*

212\$. — *Notiones*. I. Status, in genere, est certa vitae conditio, in qua quis persistit (a *stare*). Strictiori modo, status est immobilis vitae conditio, qua quis alteri firmiter obstringitur. *Immobilis*, i. e. absolute, vel difficulter mobilis ; nam status significat persistendam et stabilitatem quamdam. *Vitae conditio*, externis nimirum indiciis significata, ita ut omnibus pateat ratio novi modi vivendi.

Ejusmodi status est triplex : episcopalis, religiosus, et conjugalis. *Episcopi* iim obligantur Ecclesiae suae obsequio ; *religiosi* obsequio divino ; *conjugati* obsequio mutuo. Duo priores status sunt spirituales ; illorum primus est status perfectionis acquisitae et exercendae, secundus acquirendae ; tertius autem est status saecularis (*Potman*, 2. 2. n. 864, 865).

II. *Status religiosus* sumitur in sensu stricto vel lato :

Status religiosus *in sensu lato* est status fidelium ad divinae

*Cfr. v. g. tractatum : *de Religiosis*, apud *Raus*, Iust. can., n. 170 seqq.

caritatis perfectionem sub certa aliqua forma tendentium. Ideo comprehendit etiam Instituta non proprie religiosa, *In sensu* *stricto* definitur : Modus vivendi stabilis, quo ad perfectionem divinae caritatis tenditur per tria vota paupertatis, castitatis et obedientiae, sub regula vitae communis, ab Ecclesia approbatus. Cfr. 5. *Alph.*, VI, 1 ; H. Ap., XII, I. Haec definitio includit tum ea quae sunt juris divini, tum ea quae sunt juris mere ecclesiastici.

1° *Modus vivendi stabilis*, qui nempe ab exteriori significatione, seu professione initium capit ; alioquin non esset status proprie dictus, ut supra notavimus

2° *Quo ad perfectionem, divinae caritatis tenditur* ; finis enim status religiosi est caritas, et quidem illa eximia, qua quis proxime disponitur ad agendum facile et ordinarie, juxta Dei praecepta et consilia.

Optime, ut semper, 5. *Thomas*, 2. 2, q. 186, a. 2 : « Qui statum religioni assumit, non tenetur habere perfectam caritatem, sed tenetur ad hoc *tendat* ("l'operam dare, ut habeat caritatem perfectam" ; quod fusius dicemus.

3° *Per tria vota (perpetua) paupertatis, castitatis et obedientiae* (vel per vota elapso tempore semper renovanda) ; quia, juxta omnes theologos, non intelligitur status religiosus completus, nisi faciat complete ac permanentior tendere ad perfectionem Quare:

a) L' homo *complete* ad perfectionem tendat, requiritur, tum ut e medio tollat omnia, quae hanc perfectionem praepediunt, concupiscentiam scilicet oculorum, concupiscentiam carnis et superbiam vitae ; tum ut Deo in perpetuum holocaustum offerat totum quod habet, bona scilicet externa atque interna corpus et animam. Eit autem utrumque, ut patet, per observantiam trium consiliorum evangelicorum, voluntariae nimirum paupertatis, castitatis et obedientiae.

b) Ut homo ad perfectionem *permanenter* et firmiter tendat, optimum est emissio voti perpetui ; cum enim praememorata perfectio sit liberae electionis, vix aliud stabilitatis medium excogitari potest, quod, ex religionis virtute, vere perseverabilem legem condit. O. *Thomas*, 2. 2, q. 181, a. 2 ; q. 186 ; a. 7. Sufficit tamen emissio voti temporarii, suo tempore semper renovandi. — Unde de religiosis recte affirmamus, eos absolute vitam mulare, vivere in matrimonio spirituali, mundo mori ; et dicuntur eorum animae Christo desponsatur, Deo sacratae. V».

c) *Religiosi proprie dicti* non sunt, qui de tribus evangelicis consiliis nullum publicum votum nuncuparunt (licet ea observent) ; neque illi, qui ex tribus unum solum aut duo voverunt (nisi tria in uno includantur, v. g. in obedientia ; neque illi, qui omnia tria ad tempus et non renovanda voverunt. Cfr. can. 673 § 2. Vide infra n. 2134, tin.

¶ *Religiosus* statum religiosum describit : « Mabilis tu communi *vivendi modus, quo fuit*, pxui r communia prae- jda. teunoclico Qtiouque consilia *servanda per vota obedientiae*. ca- hh'iis t *te;nonali-* .u-ripunu c.in. 487. I t patet haec Codicis notio re non differt ab t a miam n - exponimus. immo prorsus (adem esse perspicitur (cfr. *Raut*, Inst. can., n. 17 j.

4° *Sub regula vitae communis*. Atque in hoc consistit accidentale elementum, quo status religiosus nostris temporibus positive constituitur. Etenim, quamvis tria vota, perpetua et publica professione emissa, ad essentiam status religiosi per se sufficiant, spectato tamen *hodierno jure ecclesiastico*, ille status coram Ecclesia non existit, nisi in vita communi, seu coenobitica, sub uno capite et sub una regula, quae ad consequendam perfectionem idonee conducatur. — Unde A. *Thomas* (2. 2, q. 184, a. 4) recte distinguit inter *perfectionem vitae* et *statum perfectionis* ; aliis verbis, inter perfectionem *privatam*, et aliam, (piam *socialem* nominare possumus.

Religiosi non sunt, qui edito voto paupertatis et castitatis, obedientiam voverunt *confessario* aut *Episcopo* (ut episcopo) ; nec talos hodie reputantur eremitae, nisi cum aliis ejusdem Instituti sodalibus communem praelatum et regulam habeant, secundum hodiernam Ecclesiae consuetudinem. 5. *Alph.*, IV 1,3°. Cum jus hodiernum omnibus religiosis strictissimam vitam coenobiticam imponat, «naturalis» est ut ex parte candidatorum accedat *traditio* «ni, facta Instituto, necnon ex parte Instituti *acceptatio* plus minusve tigorosa (vide n. 2130).

5° *Ab Ecclesia approbatus*. Quae approbatio duo importat : a) *judicium* de honestate atque utilitate Religionis, seu societatis religiosae ; b) *potestatem* concessam Superioribus recipiendi candidatos. ceteraque peragendi quae sunt juxta regulam vel Institutum. *Lucidi*, Op. cit., t. 2, p. 255.

Legitima auctoritas, a qua Religio approbari debet, est S. Sedes, vel etiam Episcopus, non autem Vicarius generalis aut Vicarius capitularis. S. Sedes approbationi definitivae Decretum laudis in gratiam Religionis praemittere solet. — Episcopus, antequam Congregationem religiosam approbet (sive ipse eam condit, sive eam condit sinat) tenetur certiore facere S. Sedem * Nullam autem Religionem etiam juris dioecesanum tantum, semel legitime conditam, etiamsi unica domo constet, Episcopus suppressere potest. Hujusmodi suppressio reservatur unice S. Sedi. Can. 488, n. 1, 492, § 1, 493. *Hinc*, ex can. 488, 1°, *Religio* recte nominatur « (quaecumque) societas a legitima ecclesiastica auctoritate approbata, in qua sodales, secundum proprias ipsius societatis leges, vota publica, perpetua vel temporalia, elapso tamen tempore renovanda, nuncupant, atque ita ad evangelicam perfectionem tendunt ».

Quaestiones Speciales.

De sollemnitate votorum et traditione sui.

2129. — I. De voto sollemni. Duo sunt investiganda : 1° Quodnam sit discrimen inter votum sollemne et votum simplex ? 2° An

Eremitae antiqui procul dubio erant religiosi, sicut et nunc exdastrati remanent religiosi (Ude dicenda n. 2179). isti, vi voti, obedire tenentur Episcopis, personam Superiorum agentibus ; illi idem praestare debebant ; v. gr. monachi Aegyptii subiciebantur Patriarchae Alexandrino, tanquam Pharaoni ecclesiastico. Vide Prooemium Reg. S. Basilii. — 2° Tertiarii in communi viventes debent praeterea a supremo Moderatore primi Ordinis suae Religionis aggregari. Can. 492, § 1.

votum simplex ad religiosi status essentiam sufficiat, vel requiratur sollemne ?

Quoad primum. Quatuor praesertim sententiae (ex diversis opinionibus circa *discrimen* voti sollemnis et simplicis) sunt dignae ad quas attendamus ; de quibus nunc breviter disseremus :

a) Secundum multos 60Squo graves AA. (S. *Thornam*, S. *Bonaventurmn*, *Valentia*, *Billuart*, *Lehmkuhl*, *Prüinimer*, etc.), votum sollemne est j>er se et essentialiter *consecratio* irrevocabilis *traditioque* completasuiipsius ; dum votum simplex non est nisi *promissio* donationis seu traditionis vel objecti vel propriae personae. Votum sollemne etiam ex jure divino et ex necessitate intrinseca inducit inhabilitatem ad contrahendum, necnon ad possidendum : quae omnia non habentur ex voto simplici.

b) Secundum alios AA. (cfr. *Molitor*, *Vcrmeersch*, *Palmieri*, *outers*), votum sollemne solummodo extrinsece a voto simplici differt. Utrunque votum in se dicit tantummodo promissionem donationis ; *lex vero ecclesiastica*, seu *voluntas positiva Ecclesiae* confert volo sollemni veram ac plenam *autheicitatem*. Hinc votum sollemne non est majus et strictius *coram Deo* quantum ad obligationem (licet ejus transgressio sil circumstantia aggravans) ; interveniente tamen Ecclesia, extenditur ejus virtus nativa usque ad ultimum gradum possibilem, privationem nempe habilitatis ad possidendum et ad contrahendum.

c) Non pauci deinde sunt (v. g. *Bouix*, *Wernz*...) qui, *Suarezium* secuti, docent sollemnitate votorum in ipsa vi consistere, quam habent haec vota *ad certos inducendos effectus jure determinatos inhabilitandi personam* cui inhaerent, quaeque tradit se absolute.

d) Alii tandem cum *Reiffenstuel*, *Pirhing* etc. asserunt, rationem intimam voti sollemnis esse : quia tale votum sollemnizatur per professionem religiosam, ratione cujus *aliquis magis se ponit in Ecclesiae potestate, quantum ad materiam voti*. Quare conjunctio ipsius promissionis *Deo factae* cum tali contractu, quem vovens *intendit, se tradendo* juxta praescripta Regulae et Ecclesiae, quemque vicissim *Ecclesia agnoscit et acceptat* ministerio Religionis etlicit ut votum possit dici sollemne cum omnibus effectibus annexis, speciatim inhabilitatis ad contrahendum, possidendum etc. (cfr. *Revue thomiste*, 1022, p. 398 ; 1925, p. 375).

Quarta haec sententia nobis apparet *verior*. Ex una enim parte, respondet canoni 1308, § 2 : « (Votum est) sollemne, si *ab Ecclesia* uti tale fuerit agnitum ; secus, simplex » et decisioni S. Officii, de mandato Leonis XIII evulgatae die 20 febr. 1888, « pia votum sollemne enumeratur inter impedimenta jure *ecclesiastico* matrimonium dirimentia ; ex altera parte, *magis expedite* difficultatibus occurrit solvendis, quae secundae ac tertiae sententiae opponuntur (vide *Raus*, de s. obed. n. 95 ; Inst. can. n. 189). | ,v

Quoad secundum. Ad essentiam status religiosi *non requiruntur* vota sollemnia. Ratio est, quia, qui in Societate Jesu vota simplicia edunt, sunt veri religiosi : uti definivit Gregorius XIII in Bulla *Ascendente Domino*. Et Benedictus XIV scribit : « Ex Romani Pontificis auctoritate fieri potest, ut *vera Religio* ea quae sit, in qua simplicia tantummodo vota emittuntur » (de Syn., l. 13, c. 11, n. 29). Id ceterum nunc certi juris est ex can. 487, 488,

n. J, — Non autem valet *objectio* : majus esse votorum sollemnium vinculum ; respondetur enim cum *Suarez* (de Rei. VII, I. 2, c. 14, n. 2), « quia majus et minus non variant speciem ».

2130. — II. De traditione sui. Circa traditionem sui, quam religiosus peragit, triplex moveri potest quaestio : 1° An ad essentiam status religiosi requiratur traditio sui *Deo jacta*, et nomine Dei ab aliquo homine acceptata ; 2° an in professione religiosa necessaria sit traditio sui *religioni facta* ; 3° an ex parte Religionis necessaria sit *acceptatio* votorum et traditionis a sodalibus peragendae. — De his singulis dicemus.

1° De traditione Deo facta. Duplex datur in hac quaestione sententia theologorum :

n) Prima sententia affirmat, hanc donationem personae, ul quid *a volis dkersum*, *votisque superadditum*, esse necessariam ; dicitque per hanc donationem, Deo faciam (el, mediante Ecclesia, a Deo acceptatam), Deo conferri speciale jus utendi et fruendi persona religiosi, in modum rei sub speciali novoque ejus dominio constitutae. Ita inter alios *Suarez*, *Bouix*, *Palmieri*.

b) Altera sententia asserit, praeter vola *nullum alium actum traditionis Deo jactae* requiri. Verba enim, quibus SS. Patres el jus canonicum statum religiosum extollunt, de facili verificari videmus, si consideremus quod emissio votorum (maxime vero obedientiae) efficit, ut homo se penitus Deo mancipet el sic se gerat perinde ac si cujusque rei, immo et suae personae dominium penitus amiserit (id latius evolvit *Vermeersch*, de relig. I, n. 28, cui adhaerent plerique moderni).

Ni fallimur, traditio sui Deo specialiter facta est quasi *medulla* et *idea magistra* omnis professionis : unde antiqua statuta tantummodo requirunt ut candidatus vitam mutare et Deo se sacrificare profiteatur. Tale autem propositum sufficienter, immo et fortius per emissionem votorum statuitur, in iisque includitur. Quod enim omnes fideles facere jubentur, ut scilicet seipsos Deo exhibeant hostiam sanciam, Deo placentem, id religiosus ex fortiori vinculo praestare tenetur, ex titulo nempe religionis. Adde, totam vitam religiosam haberi instar holocausti Deo facti (cfr. *S. Thom.* 2. 2, q. 186, a. 7).

2° De traditione Religioni facta. Cum professio religiosa ex dispositione expressa Codicis, incorporatione in aliquam societatem sub vita communi fieri debet (cfr. cc. 487, 594), connaturale est ut locum habeat ex parte candidati, *donatio suiipsitis* eo fine, ut innovo vitae statu a societate edoceatur, dirigatur et regatur.

Huic donationi, quam manifestat et complet voti obedientiae religio, (orrespondet potestas dominaliva Superioris (n. 2165). Ex jure *saltem vigente* ad essentiam status religiosi *proprie* dicti omnino ipsa requiritur (vide n. 2128, II. 4°).

3° De acceptatione votorum et traditionis. Ex jure positivo, non datur status religiosus, nisi professio religiosa legitimo *acceptetur*. Etenim, ex can. 1308, § 1, acceptatio nomine Ecclesiae

est de ratione omnis voti *publici*. Non suilicit igitur ut vota, licet perpetua, per profitentem *Deo* offerantur.

Hinc fuit, cur Alexander VII societatem Missionis (Lazaristas) Ordinibus religiosis non accensuerit, eo quod in eorum votorum emissionem nemo interest qui ea acceptet nomine Congregationis sive S. Pontificis (cfr. *Bouix*, o. c., I, p. 228 et 236). His autem dispositionibus juris non deest fundamentum. Traditioni enim candidatorum corespondere debet acceptatio ex parte legitimi Superioris, cum Divina Providentia tantum per causas secuzwas curam specialem gubernandi personam privatam assumit. Immo haec acceptatio duplicem habet significationem. Qdatenus respicit votum obedientiae, significat consensum in admissionem professi sub cura paterna Ordinis. Quatenus autem respondet petitioni incorporationis, significat consensum in eam, ita ut professus, sub vita communi, vere membrum societatis evadat. Notetur etiam quod scribit *Schmalzgrweber* (L. 3, lit. 31, n. 18) : Ad hoc ut aliquis sit vere ac proprie religiosus, sufficit si saltem ex parte voventis detur obligatio perpetuo manendi in Religione, licet Religio non habeat vicissim obligationem absolutam eum perpetuo retinendi (de *juris vinculo*, quod inter religiosum et Institutum exsistit, fusius n. 2150, *d*, loquemur).

2. *Origo status religiosi.*

2131. — Nonnulli scriptores docuerunt, statum religiosum esse institutionis *mere* ecclesiasticae, ac proinde minime ad Ecclesiae integritatem videri necessarium. Contra hos novatores paucis haec declaramus :

2132. — *Principia*. I. Status religiosus, quoad substantiam, fuit a Christo Domino institutus, et est de jure divino consulente. « Haec est, inquit *Suarez* (l. c., l. 3, c. 2, n. 3), sententia omnium catholicorum recte sentientium. » Et revera Christum dicendus est auctor status religiosi quoad substantiam, si ipse est auctor perfectionis religiosae, per paupertatis, castitatis atque obedientiae observantiam acquirendae : tota enim religiosi status materia seu substantia in hoc consistit. Jam vero, rem ita se habere, constat ex tribus Domini oraculis : Primum est : *Si vis perfectus esse. vade, vende (piae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo (Malth., 19, 21).* Alterum est : *Et sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum coelorum. Qui potest capere, capiat* (ibid., 19 12) ; mentem vero Salvatoris explicat Apostolus, quando negat se de virginibus praeceptum Domini habere, consilium autem tradere tamquam eum quem misericordia Domini fecit fide dignum (1. Cor., II, 25-40). Tertium demum est : *Si quis vult post me venire, abneget semelipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me* (Nallh., 16. 24 ; *Luc.*, 9, 23) ; *Veni, sequere me (Matth., 19, 21)* : ex quibus verbis (praesertim si praeclara Christi obedientis exempla simul

inspicimus) ad perfectam obedientiam valde invitamur. — Sunt et alia documenta evangelica quae nobis hanc obedientiam suadent. Quando nempe Christus suis Apostolis nimis impertitur docendi omnes gentes (*Malth.*, 28. 20) ipsisque concedit potestatem ligandi et solvendi (*Malth.*, 18, 18), eo ipso proclamat Ecclesiae competere magisterium universale, non solum quoad ea quae sunt salutis, sed etiam *quoad media perfectionis* : unde et invitat omnes et singulos ad eam audiendam (cfr. *Venneersch.* de relig. n. 14 ; *Raus*, Inst. can. n. 171).

Diximus autem : *De jure divino consulente*, non vero praecipiente. Consilia quidem, quae jus illud hominibus proponit, definiuntur : opera bona non praerepta, meliora suis oppositis non malis. « Praeceptum, ait *S. Augustinus* De sancta Virgin., 15), est hoc cui non obedire peccatum est ; consilium, quo, si uti nolueris, minus bonum adipisceris, non mali aliquid perpetrabis ». Itaque : *a)* Etsi Papa possit in votis Religionis dispensare, non potest tamen dlicere, ut quis sit simul religiosus, et votis substantialibus solutus : quia haec ad essentiam status religiosi divinitus instituti pertinent. — *b)* Nulla in terris auctoritas valet statum religiosum abolere, quin eo ipso jus divinum laedat (VI, 1, 4°). Cfr. Breve Pii VI *Aliquantum*, 10 Martii 1791 ; Epist. Pii IX, 16 Jun. 1872 (*A. S. S.*, VII, 3).

II. Status religiosus est Ecclesiae, quoad substantiam, connaturalis atque ita necessarius, ut ad ejus integritatem pertinere dicendus sit. Hoc eruitur non solum ex evangelicis verbis, sed ex ipsius Ecclesiae natura. Christus enim indidit Ecclesiae suae proprietatem ac notam sanctitatis, ita scilicet ut niteret etiam sanctitate *externa et publica*, qua posset facile ab omnibus falsis ac spuris religionibus discerni. Jamvero, haec sanctitatis nota, praeter observantiam praeceptorum, complectitur etiam consiliorum publicam professionem, seu statum religiosum.

Aliud argumentum desumi potest *ex necessitate operariorum evangelicorum* : asserere enim non dubitat O. *Alphonsus* (Selva, P. 1, c. 9, n. 7), Episcopos et parochos esso impares, qui omnibus spiritualibus populorum necessitatibus obveniant. Hinc si Deus ipsis non alios, a quibus adjuventur, sacerdotes mitteret, Ecclesiae suae non sufficienter providisset. Hinc status religiosus est in Ecclesia indfectibilis, quamvis aliquis Ordo vel Congregatio in particulari deficere possit. Cfr. epist. *Leonis XIII* ad C. Richard (*Venneersch*, de rei. n. 32).

3. *Distinctio status religiosi.*

2133. — I. Ratione finis peculiaris, religiosi Ordines dividuntur in Ordines contemplativos, activos et mixtos.

Contemplativi sunt illi, qui praecipue ad contemplationem ac propriam suorum membrorum perfectionem intendunt ; *activi*, qui potissimum ad opera caritatis erga proximum incumbunt ; *mixti*, qui pari studio ad assequendum

ulfumqil· fliem (cndmit, lia lanie» ul Vila «vni·-ñip].i(κ·ñi dedita sil fou- unde ·· aliirianl opera vitae a< livae. Vila «onleinplativa praeeminet artiy. juxla illud Clm li Domini *Maria optimam partem elegit*, Admodum pulil: cat *Vila nurta*, in qua religiosus ila va< al «onlemlalioni, ill ex htijlh pirn tudine ellliant, quae proximi juvandis impendii : praestabilius quidem « lucere simul atque illuminare. Haec fuit vita Apostolorum atque ipsius Domini no In J. ii Christi, qua nulla perfectior exiogiliui pol· I, S *Thoinu*», ' q. 182,

2131. II. Ratione votohi u, dantur *Ordines* (cum volis sollemnibiiH), *Congregationes* (cum volis «implicibii») et *Inslilulti* (etiam sine votis proprie dictis). Quae habent *essentiam* Hiatus roligosi, vocantur *Religiones*. Itaque :

1° *Religio* nomem esi general·, sub quo intelligitur quaecumqie ·soicli·a legitima ec< le iflslica am lorilale approbata, quae mediantibus volis ad perfectionem tendit Sodalo Religionis vocantur religiosi *Ercmpta* di·itui Religio ive votorum olleinnium sive simplicium, si a jurisdictione Ordinarii loci plene e l obducta. *Juris Pontificii* e l Religio, <pie saltem laude «l··- tum a S Sede e t conseciila ; *juris* autem *diorcefmni*, quae ab Ordinariis i·rucla hoc laudi decretum umidum obtinuit. *Cierii alis* di< it ur Iteligio, (iljux jib iiqu· sodale- sacerdotio augentur ecus vocatur el est *tunah* l Cun. 488, n. ' i

Ordo i A Iteligio, in qua sodales («piorum nomen juridicum ·,1 : lrtfufrw- vel *mannites*) vota adlemnia omittunt *Moniale*; >unl diam illae n·llgius· (piarum vola ex in lilulo ·uni ollemma, ed pro aliquibir locis (Gallia, Holgio) ex Aposl Sedis praesci ipto sunt simplicia (e. c, n. 7).

3° <ongrrgutio *religiona* esi Religio <uni Votis simplicibus sive perpetue sive temporarii Qui in Congregaliombii vivunt, vocantur *religiosi* votorum *eimplwium* vel *sore*». Can, 488, n. 2 at 7.

4° *Omni ðodem ut ·pia ðdiile vivendi rationem religioKorum imitantur* in ·omnium degentes sub regimine Superiorum secundum probatas constitutio lie *xed tribu ðonsueti voti puldui non obdi inguntiir, non est proprie /eli^in*, n·· i jo ·-odale, nomine religiosorum proprie designantur Ita can, 673, lu lie. tamen societatibus regimen el conditio juridica assimilalur normis qu·· pro religiosis valent. Vide can. 073-082.

2135. III, Rationi iu·gi l a i., quatuor Hunt praecipuae Ordi num specie», prout sequuntur regulam ·\$ /*lastiii*, vel *S. Augustini*, v<d Λ', *Renedicti*, vel «\$. /*raiu isei*. l nam ex his quatuor amplexati simi pleriquo fundatores Ordinum religiosorum, adjecti» statutis peculiaribUH ; alii religiosi (*Carl/nisiant*, *Jesititae*, etc.) dicuntur habere Constitutione» *pro Regula*.

2130. IV Ratione iobmai. vitae quam elegerunt aut mim ni vi quibus poti simum incumbunt, discernuntur religioni *monachi*, *clerici*, *mendicantes*, *militares*, *hospitalarii*. CC

' *Ih.n u» nli·jiwir* Mint deline· IUIIRlunl» In v·u· κ ; - *domus regular*® rit domui OrditiU; d<miu4 *formula* < t domui olui·,·· hi 'I· « ·A· ill· in t· liglnsj professi «legunt, «piorum (sl uptUr «K llcllglon· Clrrlcill) <jiu(uo« ilbni slnl i·ayvnto l»·-l· <·ni. 4UK, n. 5.

1° Ordines *monachams* profite»Iur in primis vitam contemplativam a« ·.liliiriam Hujusmodi uni : *Haniliani*, *Uenedir.lint*, < *amalndnen e* (*arthu- fiant*, *Antoniani*, etc,

2° Ordines «i·rim aii s delinentur ministeriis ·spiritualibus Tales sunt ; i·uionui regular· i, v. gr , 5 *S. Salvatoris* /·«»/anen t. ,t «Juri· i icgulan- V, gr. *Thuatini*, *liarnabita*e, *Somaschi*, *Jetuitao*.

3° Ordine men ihgasi es sunt ii, quibus per o inlerdi· Ium · I, reditus « t p·M-skiones in communi habere, «piamvis illa habeant «x Pontificis dispen- dioii·, K ill hodie ex Tridentino (H· > ·.5, *de lle^ul.*, < A) di ponsatur «um lilliniibl' lilendi· anlibu · pi a· Ici ·*Minou de nlrin milia* · l t upue.ino: (hi unt imiulii·mles cusu omnino stricto). Ad Oidin· mendi· antium pcilinml «pia- lilol antiquiore Ordines Λ *Dominici*, *Mtnormn*, *Eirmiti'ium* S /lugu tuu ·t t urinelilarum el deinde nonnulli alii (*Servorum Mariae*, etc.),

«Ordine; mii·h a h i s, ut milites 8. Joannis el Teutonici, «pii ordinantur d inilitandiini adversus inlldcles, aliosque Ecclesiae hosti s.

5° Ordines hospit al a r i i, v gr. 8 Joannis de Deo qui ordinanti» adexen i' lium honpilalilatis, curationum inrlImoruni, etc.

th *Coni{iri>ationillu trh^m.iii*, vide *Kam* Inst «an. n 173, II « ubi dn icrildores consulendi indicuntur.

CAPIT II

De ingressu in Religionem.

K 77iw^, I. 2, <h 108, t, fi ; 2, 1K0, a. 2-7 ; q. 189, a. 10 ; Opuic. 17 «alia l v ; \ IV, 05 ; r<l, II, p. 491 ; optima, <lt Vocatione rdlgloaa (Opp.. IV, 790) : //oiui, hhputatio ile Statu vlta< < lig, ; <lt· Statu li llg., l 4 tr · c \ *Mmwltz- yvrbr*, In I. 3 In < tri t tr. 31, 32; In hb. 4, tr, 0; *Anφ·Iηi a* SS. i o π/ρ, M.muai» JiniMcoīnm Wul. I, l (p. 30»cq<|. /owl (odlecni, vide Λ Λ,orn < H/ilo- : *Haut*, Li doctiine th s.Alphon^ fork vocation, etc., hlbt, can., n. 185, PiacMULim Vt iū coüMilanlur *IAUtfat* /It *FI* A/ 4 flUpr Moderat. *lliitti'hilun Imi l ifius*, 19 Marl. 1924 (A A X. XV1. 19 p 133 >: q<|) ♦/Mtrudio S, C. (ht rrllg., l Dec, 1931 (A. A. X.t XXIV, IG32, p. 74 »cq<|.),

In hoc capito agemiiH ; 1° <lc iiw qui *ingredi possunt* ; 2° de iis qui *ingredi tenentur*; 3° de *novitiatu*; de *professione*.

Aht K, il us l.

Di ññ qui Religionem ingredi possunt.

2137. Ph in c i p i u m. In Religionem admitti potest quilibet catholicus, <pii nullo legitimo detineatur impedimento rectaque fotentione moveatur, et ad Religionih onera terenda Hit idoneus. Ita can. 538. l t vero haec pleniuu intolligantur, probe dintinguendurn «I inter impedimenta quae ingreeaum in Religionem tantum *ilh ilitiu* reddunt, et ea quae ingrcHHim prorsus *irritant* (valent haec *a can. 677* etiam pro Hocietatibu» in communi viventibus sino volis). Itaque :

1° *Er can. 542, invalide ad Religionis novitiatum admittuntur:*

a) Qui sectae acatholicae adhaeserunt l.

b) Qui aetatem ad novitiatum requisitam non habent ; i. e. qui aetatis annum decimum quintum nondum compleverunt, ut legitur in can. 555, § 1 (firmo praescripto Constitutionum quoad aetatem provectionem).

c) Qui Religionem ingrediuntur vi, metu gravi aut dolo inducti, vel quos Superior eodem modo inductus recipit.

d) Conjux, durante matrimonio.

e) Qui obstringuntur vel obstricti fuerunt vinculo professionis religiosae (etiam expleto solo tempore votorum temporaneorum).

f) Ili quibus imminet poena ob grave delictum commissum, de quo accusati sunt vel accusari possunt (in foro *civili* aut *ecclesiastico*).

g) Episcopus, sive residentialis sive titularis, licet a Rom. Pontifice sit tantum designatus.

h) Clerici, qui ex instituto S. Sedis jurejurando tenentur operam suam navare in bonum suae dioecesis vel missionum, pro eo tempore quo jurisjurandi obligatio perdurat (valet in «Urbe pro nonnullis collegiis ecclesiasticis ; non valet pro iis qui titulo missionis vel servitii dioecesis ordinantur).

2138. — 2° *Illicite sed valide ad novitiulum admittuntur :*

a) Clerici in sacris constituti, inconsulto loci Ordinario aut eodem contradicente ex eo quod eorum discessus in grave animarum detrimentum cedat, quod aliter vitari minime possit (itaque *subdiaconi* etc. ; non autem *clerici minores*).

b) Acre alieno gravati, qui solvendo pares non sint.

c) Reddendae rationi obnoxii aut aliis saecularibus negotiis implicati, ex quibus lites et molestias Religio timore possit.

d) Filii qui parentibus (i. e. patri vel matri, avo vel aviae), in gravi necessitate constitutis, opitulari debent ; et parentes quorum opera sit ad liberos alendos vel educandos necessaria (vide etiam in fine h. num).

e.) Ad sacerdotium in Religione destinati, a quo tamen removeantur irregularitate above canonico impedimento, ut, v. gr., defectu natalium (itaque *jutura* dispensatio non potest praesumi).

1 Verba: «*pri sectae adhaeserunt*. sunt intelligenda de iis solis qui a fide defecerunt et sectae *ulbaeserunt* ; non autem de iis qui ex haeres! vel schismate, in quibus nati sunt, ad Ecclesiam *ratia* Del moti pervenerunt. Ha Pontif. Commissio, 16 Oct. 1919, ad 7 (A. A. 5., XI, p. U7).

j) Orientales in lalinis Religionibus sine venia, scripto data, S. C. pro Eccl. Orientali '.

Quoad filios (de quibus sub d) haec in specte addimus:

1° Ipsi non licet regulariter ingressus in Religionem, si parentes in gravi necessitate constitutos relinquere deberent, *etiamsi emiserint votum Religionis profitendae*. Possunt -tamen lili in novitatuin admitti, si parentum necessitas .»et *communis* ; vel si lili, tametsi remanerent in saeculo, eorum tamen necessitati (gravi) nullo modo subvenire possent (VI, 65 ; II. Ap., XIII, 23). Hanc ultimam *excepticnem* hodie adhuc vigere, affirmant auctores 2.

2° Illi qui relinquere debent *fratres* vel *sorores* in *necessitate extrema*, illicite pariter Religionem ingrediuntur. Si horum necessitas sit duntaxat *gravis*, posset quis differre vel etiam omittere statum Religionis. Si tamen ad hunc datum amplectendum *voto* se obligasset, dispensatione indigeret (IV. 70).

3° Quoad quaestionem, an illius jam professus teneatur ob parentum necessitatem *egredi e Religione*, distinguendum : Si necessitas sil *gravis* tantum, on tenetur, nec potest ; quia sicut ducta uxor, ita suscepta Religio est parentibus praeferenda. Si vero necessitas sil *extrema*, tenetur, casu quo nequeat claustrum subvenire. In dubio de gravitate necessitatis, iudicium est penes nuperiorem (IV, 67). Id tamen non est extendendum ad extremam necessitatem *fratrum* aut *sorum* ; quibus numquam tenetur frater (soror) subvenire plus quam proprius status permittit.

i° Extra casum necessitatis, dicebat Lulherus, peccare filios ingrediendo Religionem *sine parentum consensu*. Sed oppositum docuerunt omnes SS. Patres et omnes catholici, dum certum est, ut ait Angelicus (2. 2, q. 101. a. 5). filios circa status electionem liberos esse. Et licet deceat (ut dicunt DD.) ul filii, nisi prius benedictionem susceperint, non discedant ; hoc tamen intelligitur, cum nullum subesi periculum, quod pater eos a sancto proposito avertat ; sed quia hoc periculum plerumque semper adest, ideo 5. *Thomas* ihsolute horiatur filios ne consanguineorum consilio utantur, cum res agitur de *vocatione religiosa* (*Contra retrahentes*, c. IX sub fine). Cfr. etiam A'. *Alph* , IV, 68 ; II. Ap. XIII, 24 ; *Bastien*, o. c. n. 417.

Ar t i c u l u s 11.

De iis qui Religionem ingredi tenentur.

2139. — *Principia*. I. Religionem ingredi in primis tenetur, qui id legitimo voto promisit. Constat ex dictis de obligatione voti in genere (n. 627).

1° Qui autem vovit Religionem *in genere* (non determinando Ordinem, sive bcum, sive disciplinam laxiorem aut severiorem), tenetur mediis ordinariis quaerere aliquem Ordinem, vel aliquam approbatam Congregationem religiosam, in qua disciplina, saltem quoad observantias principaliores, vigeat. Si ab illo Ordine repellatur, tenetur probabilius aliquam aliam Religionem ingredi ; quia voto generali ad ingressum in aliquam Religionem obstringitur.

'Dic tamen 10 Nov. 1925. l'ont. Commissio admisit exceptionem . An in Religionibus lilini ritus sine venia, de qua canon 542, 2", licite admitti possint ad novitiatum Orientales, iii, proprio retento ritu, praeparantur ad constituendas domus et provincias religiosas n' •orientalis ? *Affirmative* (A. A. .S., XVII, p. 583). Notat autem cl. *Baeticn* (o. C. p. 289). ondidatos, *etmm durante hoc probationis tempore*, servar»• debere ritum orientalem.

Baulien (o c n 419 vel p. 288), qui addit, id liliis etiam licere, si in Religione acqu 'eccunere possent parentibus.

2° Qui vovit Religionem *in specie*, tenetur aliquam illius Ordinis domum ingredi, et ab una repulsus debet uti mediis ordinariis, ut in aliam admittatur. Sed post tertiam quartamve repulsam, culpa jam vacat, si in saeculo remanet; quia voti expletio facta est impossibilis.

3° Qui vovit Religionem *in individuo*, ita determinando locum, ut nullum alium intenderit, liber est a suo voto, si in illam domum non admittitur; quia sub hac laeva conditione se ligavit.

1° Qui vovit Religionem in eamque *ingressus est*, tenetur in ea *persistere* ex parte sua, nisi intellexisset tantum de ea *periculum jacere*; « quia voturi Religionis non tantum obligat ad suscipiendum habitum religiosum, sed etiam ad Deo toto vitae tempore obsequendum ». Unde peccat graviter, si sine justa causa recedit (IV, 72; cfr. etiam III, 221, ubi de causis differendi). « Ceterum esset justa causa egrediendi, si ibi inveniret talem vivendi modum, cui suae vires pares non essent; aut ibi gravem et longum moerorem experiretur. — Si vero etiam vovisset profiteri, tenetur etiam cum gravi suo incommodo id exsequi, modo status religiosus illi penitus intolerabilis non succedat » (H. Ap., V, 34).

2140. — II. Nec omnimode liber a capessendo statu religioso ille est dicendus, qui moraliter certus fit de voluntate Dei eum ad Religionem vocantis. Invitatio divina ad vitam religiosam est utique *ex se* de consilio tantum; consilia autem ad culpam non ligant. Vtamen, cum respuitur certa Dei invitatio ad statum perfectionis, ex alia ratione accedere poterit alicujus culpa reatus, ut tenent auctores, speciatim quando apparet, invitatos ad vitam religiosam nonnisi cum maxima difficultate finem salutis esse assecuturos, si in saeculo remaneant. Cfr. N. *Alph.*, IV, 78; II. Ap., NI II, 26, qui citat *Lessium*, de Statu vitae elig., q. 8, n. 94. Addit (amen S. Doctor: « Utrum vero haec culpa (si nempe quis in saeculo remaneat) sit gravis an levis, sapientum judicio relinquo »).

a) Qui alium a statu religioso retrahit *mediis injustis* (vi scilicet, fraude, mendacio, vel metu gravi) delinquit graviter *contra justitiam*, tum in illum privatum quem injuste magno bono privat, tum in Religionem quae jus habet ne in eo aut dolo a consecutione sui boni impediatur. Ad reparationem igitur tenetur, tum scandali quod praebuit, tum damni quod intulit, juxta dicta n. 514 et 922.

b) Qui alium a vita religiosa retrahit *mediis non injustis* (precibus, consiliis), peccat tantum *contra caritatem*, nisi adsit justa causa; et quidem peccat ordinarie graviter, ut docet D. *Thomas*, Quodl. 3, a. 4. Parentes autem dupliciter peccant, contra caritatem et contra pietatem; dum ipsi tenentur pietatis officio ad procurandum filiorum spirituales profectus quam maxime possunt » (II. Ap. XIII, 25). Possunt tamen a mortali excusari (saltem per aliquod breve tempus), « ratione ignorantiae vel inadvertentiae, quae de facili eis misse potest ob vehementem carnis affectionem erga filios » (IV, 77; cfr. et III, 662). Certe vero non peccant, si, de vocatione rationabiliter dubitantes, ad aliquod experimentum opportunum filios cogunt (*Bastien*, l. c. P- 291).

3

• De hac salebrosa questione confer *Ranla* doctrine de 3. Alphonse sur la vocation, etc., p. 42 seqq.

Quaestio Specialis.

De vocatione religiosa.

2141. — 1° *Vocalio*, in genere, saepissime intelligitur tanquam invitatio Dei ad certum vitae statum capessentium, cui conjungitur voluntas hominem adjuvandi in exsequendo consilio. Certus ille vitae status non est status saecularium, sed solummodo status *religiosus et sacerdotalis* ; etenim ea sola, quae supponunt positivam excellentiam, requirunt talem invitationem.

2° *Vocatio religiosa*, presse sumpta, est invitatio Dei ad professionem consiliorum in Religione ab Ecclesia approbata. Hanc invitationem, seu electionem comitatur Dei voluntas hominem adjuvandi auxiliis internis et externis, ita ut finem optatum attingere valeat. Vocatio sic considerata est *vocatio interna et activa* 1.

Vocatio religiosa activa, seu electio Dei, manifestatur vel *modo extraordinario*, quando adest expressa, indubia, externa Dei invitatio ; vel *modo ordinario*, inquantum divina Providentia hos, quos ad alliora eligit, motu quodam interno ad statum religiosum inclinat, et deinde per legitimos Superiores candidatos ad vitam religiosam admittit. Porro hic animadvertendum est, quod admissio canonica, ex parte Superioris, est vocationis corona et *elementum firmate*, nec deesse debet, etiamsi quis modo extraordinario electus fuisset. Itaque tum vocatio divina interna tum vocatio externa juridica seu canonica requiruntur, ut aliquis statum religiosum ingredi queat *et valide et licite* in utroque foro 2.

2142. — 3° Vocationi activae respondet, ex parte subjecti, *vocatio passiva*. Ista nihil aliud est quam complexus dispositionum quae ad statum religiosum inclinant atque disponunt, 'renentur Superiores antequam ad professionem religiosam formaliter votent, diligenter explorare an in candidatis reperiantur dispositiones requisitae. Attamen, sine stricta injuria repellunt (non admittunt) candidatos, etiamsi isti sancte moveantur ad statum religiosum, eo quod vocatio haec nullam obligationem justitiae imponit Superioribus. Cfr. n. 1912. Vocationem autem passivam constituunt duo, ut ex can. 538 apparet, nempe : *recta intentio*, ut, v. gr., si quis

1 Dicitur : presse *sumpta*, quia dari etiam potest invitatio Dei ad sequenda consilia evangelic. aliquo modo fidelibus in *saeculo* commorantibus facta (vide n. 2128, 4"). -- 2 Non audiendi sunt illi auctores, qui ex argumento, ut ipsi putant, silentii ex *parte Codicis*, concludunt, vocationem modo descriptam internam jam non requiri ad capessendum statum religiosum (cir. *Jtaus*, la doctrine de S. Alphonse sur la vocation, p. 13 scq., 51 scq.). Nuper Put* PP. XI, in sua Epistola Apostolica ad Summos Moderatores Ordinum, 19 Martii IS., Contrarium manifestavit (A. A. S., XVI, p. 140) ; idem plane continet recentissima /jtrudioS. Cong. de Relig.. 1 Dec. 1931 (A. l. S., XXIV, 1932, p. 7i seqq.). Quare recte, i fallimur, silentium ex *parte Codicis* (de quo supra) sic interpretatur Bastien (o. c. p. 278) : ■ Enumérant les conditions internes et externes requises de la part du sujet, le Code afflne en même temps la nécessité d'une vocation divine .

in Ordinem ingrediatur ut pericula mundi devitet, Deo intimius jungatur, etc. ; — *idoneitas*, i. e. aptitudo ad vitae religiosae officia convenienter obeunda, et *simul absentia impedimentorum*. quae cum observantia consiliorum impossibilia sunt. Cfr. *S. Alph.*, opusc. Avis aux novices, η. 5 (trad. Dujardin, vol. 12, p. 134) ; Praxis conf., n. 92.

a) *Recta intentio* candidatorum a confessario convenienter probanda est ; quin etiam regulariter exigenda est per certum tempus consilii constantia. Saepe enim iit ut quis sensibili potius aestu (piam voluntatis proposito vitam religiosam appetat. De cetero, sciunt omnes, veram vocationem aliquando ab humano eventu originem sumere.

b) *Aptitudo* pro statu religioso consistit potissimum in recto iudicio, in animo iugo obedientiae submisso, in indole bona, in scientia relative sufficienti. Parum apti sunt ad externam et communem consiliorum professionem, qui sunt ingenii nimis tenaces, animi insolentis, ad invidias suspicionesque propensi, parum sociabiles, qui humanis solatiis nimis indigent, etc. A fortiori, parum apti sunt, qui nimiam continendi experiuntur difficultatem, maxime si ingredi intendunt Religionem *clericalem*. — Attamen, quoad haec omnia, perpendi debent candidati vires et spes emendationis. Semina enim idoneitatis quandoque paulatim et post strenuos conatus voluntatis crescunt et vegetiora apparent (cfr. mox dicenda sub c).

c) Ad *absentiam impedimentorum* quod spectat, notandum, hoc esse signum negativum idoneitatis, et ibi intervenire factum humanum, quod ingressum prohibet. Nihilominus non levis momenti est signum istud ; Deus enim per circumstantias exterioresque eventus suam voluntatem manifestare solet. Aditus igitur ad claustrum interclusus est iis quos supra, n. 2137, indicavimus. *Status peccati*, dummodo fundata spes emendationis detur, non ut ratio cur aliquis a proposito vitae religiosae retrahatur.

2144. — Pro praxi. 1° Confessarius, qui de vocatione religiosa iudicium ferre debet, praecipue scrutetur utrum in poenitente adsint recta supernaturalis intentio et idoneitas animi et corporis. Poenitentis *interiorem propensionem* non parviducal, praesertim si agatur *de delectu peculiaris Instituti*. Cfr. etiam *Λ. Thom.*, 2. 2, q. 189. a. 10 ; *S. Alph.*, Praxis, n. 92,

2° *Motus interiores speciales* (qui certe adesse, possunt) amplectendi vitam religiosam, sine dubio producuntur a Deo, si afferre solent animi pacem ; vel etiam, si postquam iis contradictum fuit, de novo erumpunt, animum ad meliora trahentes. Semper tamen, ut ait *Angelicus* (l. c. ad 1), accedens probandus est. utrum divino spiritu moveatur.

3° Qui specialium motuum interiorum sunt *expertes*, et simul intelligunt se rem Deo magis gratam facturos, si vitam amplectantur religiosam, adduci possunt ut viam consiliorum ingrediantur, dummodo aliunde idonei inveniuntur. Quos vero plane *indifferentes* inveneris, quando eis proponitur vitae religiosae sublimitas, frustra ad illam excitabis, etsi ratione vitae innocentis ad statum religiosum appareant aptissimi ; nisi ope orationis etc. gratiam vocationis obtineant. —'ÆB

i° Si poenitens, de se bene dispositus et vitae religiosae amans, sit *indolis timidae* et fluctuantis, confessarius cum auctoritate illum adborletur et rem decernat. Cfr. *Lahitton*, op. cit., n. 302, 376, 397.

5° Etsi parentes et propinqui ad vocationis negotium non sint audiendi iul n. 2138, 4° notavimus confessarius nihilominus regulariter procedat ma-

ture, ob incommoda quae praesertim nostris temporibus facile oboriuntur.

6^U Qui *non vocatus* (sensu supra exposito) statum religiosum amplectitur, magnae profecto temeritatis arguendus est ; quia suscipit obligationes, quibus difficile satisfacere poterit ob defectum illorum auxiliorum quae a Deo vocatis conceduntur. Unde Christus Dominus (*Matth.*, 19, 11) dixit : *Non omnes capiunt verbum istud*. Peccat, si novit sibi deesse eas animi corporisve conditiones, sine quibus vota et regulas certe non poterit servare, aut de facto non servabit, et nihilominus, de hoc defectu Superiores non monendo, ad aliquam Religionem se aggregat.

7° Qui in status electione *certo erravit*, debet, si adhuc liceat, alium competentem statum, de consilio confessarii, sibi eligere. Si vero id Religio prohibeat, illud D. Augustini sibi dictum putet : « Si non es vocatus, fac ut voceris . . . i. e., necessitas convertenda est in virtutem, et per orationem impetranda sunt a Deo specialia auxilia : *jacenti, enim quod in se est, Deus nunquam deerit*. Cfr. *S. Alph.*, Vera Sposa, c. 24, § 8.

8° Pro iis candidalis qui ad *sacerdotium* quoque debent evehi, non sufficerent communia indicia religiosae vocationis (quae v. g. pro conversis laicis sufficerent), sed requiruntur praeterea signa specialia *clericorum statui propria*. Cfr. Instruet, cil. S. C. de Relig. f.l. .1. A. XXIV, 1932, p. 76) e' *Append. II*.

Articulus III.

De novitiatu.

2111. — *Notio*. Novitiatus est vitae religiosae probatio ac mutuum experimentum, quo Religio qualitates atque indolem novitii, et novitius Instituti austeritatem seu observationem explorat. ut ita prudenter praeparetur perfectior candidati in Religionem insertio per professionem.

Hinc diversae obligationes, spectantes tum Religionis *Superiores* qui novitios admittunt, tum ipsos *novitios* qui admitti postulant.

I. De novitiorum admissione. Jus admittendi ad novitiatum et ad subsequentem professionem religiosam pertinet ad Superiores majores cum suffragio Consilii seu Capituli, secundum peculiare cujusque Religionis Constitutiones. Can. 543.

Suffragium Consilii seu Capituli pro prima professione temporaria est de jure communi *deliberativum*, non tantum consullivum. Can. 575, § 2 ; item pro professione sollemni aut simplici perpetua *transeuntium ad aliam Religionem* (ex resp. Pont. Commiss. 14 Julii 1922 ; .4. .1. A. XIV, p. 528). — De *ortate* novitiorum diximus n. 2137, 1° b. Quoad *habitum novitiorum*, nisi speciales locorum circumstantiae aliud exigant, integer novitiatus *in ipso* debet peragi, etiam ab iis religiosis qui jam in alia Religione professi, ex induito transeunt ad novum Institutum (ex decis. S. C. de relig. 14 maii 1923 ; A. A. A., XV, p. 289). Gestio tamen hujus novitiorum habitus conditio tantum est liceitatis.

1° Ad novitiatum nequeunt admitti *fratres conversi* in Religionibus virorum a votis perpetuis, necnon *mulieres quaecumque* cum votis perpetuis, nisi peracto postulatu ad sex saltem menses

integros. In Religionibus a votis temporariis, quoad postulatum, standum erit Constitutionibus. Can. 539, § 1.

Postulantes in domo novitiatus vel in alia domo tempus probationis transigere debent ; induant vestem modestam ac diversam a veste novitiorum. Antequam novitiatum incipiant, exercitiis spiritualibus vacent per octo saltem integros dies. Can. 540 et 541. In monasteriis monialium adspirantes, dum postulatum peragunt, lege clausurae tenentur. Can. 540, § 3. — Postulatus *de se* tantum pro *liceitate* exigitur ; sed ex alia parte praescriptum de h, instituendo respicit quoque Instituta *juris dioecesani* (Bastien, o. c. p. 27%).

2° In qua vis Religione (virorum vel mulierum) omnes adspirantes, antequam Admittantur ad novitiatum, exhibere debent testimonium recepti baptismi et confirmationis. Can. 544, § 1. In Religionibus virorum adspirantes debent insuper exhibere *testimoniales litteras* Ordinarii originis ac cujusque loci, in quo post expletum decimum quartum aetatis annum morati sint ultra annum moraliter continuum, sublato quolibet contrario privilegio. Can. 544, § 2.

a) Si agatur de admittendis illis qui *in Seminario, collegio vel alius Religionis postulatu aut novitiatu fuerunt*, requiruntur praeterea litterae testimoniales, datae pro diversis casibus, a rectore Seminarii vel collegii (audito Ordinario loci), vel a majore Religionis Superiore. Can. cit., § 3.

b) Pro clericis admittendis, praeter testimonium ordinationis, sufficiunt litterae testimoniales Ordinariorum in quorum dioecesibus post ordinationem ultra annum moraliter continuum sint commorati, salvis tamen quae sub a diximus. Can. cit., § 4.

e) Religioso professo, ex Induito *ad aliam Religionem transeunti*, satis est testimonium Superioris majoris prioris Religionis. Can. cit., § 5.

3° Mulieres non indigent *litteris testimonialibus* Ordinarii originis ; indigent autem litteris testimonialibus, si in collegio vel alius Religionis postulatu vel novitiatu fuerunt, ut pro viris supra sub a dictum est. In omni casu, accuratae investigationes circa adspirantium indolem et mores praemitti debent. Can. 544, § 7.

Religiosarum etiam exemptarum Antistita debet Ordinarium loci, duobus saltem mensibus ante, certiore facere de proxima admissione ad novitiatum. Ordinarius autem loci (vel eo absente aut impedito sacerdos ab eodem deputatus) adspirantis voluntatem, saltem triginta diebus ante novitiatum gratuito explorare debet, non tamen clausuram ingredieris : num ea coacta seductivo sit, an sciat quid agat. Si de pia ejus ac libera voluntate constiterit, tunc adspirans poterit ad novitiatum admitti (can. 552). Consuetudinem autem *laxam* exigendi pro exploranda voluntate adspirantium et religiosarum, non posse sustineri declaravit A. C. Rei die 20 martii 1922 (l. A. S. XIV, p. 352).

1 Juxta plures auctores (Schifer, *Vtmccr&di*, ...), hic agitur unice (!) convictu quo religiosae praeparantur licet haec vocis collectivae restrictiva significatio non appareat ex contextu. Itaque secundum Bastien (o. c. p. 295) tam *pro viris* quam *pro mulieribus* dum occurrit vocabulum *coUegium*, significat *Etablissement*, non *pjs dirigé par (to pr tr) s d s religieux ou religieuses* mais ou l'on prépare les Jeunes gens et les jeunes filles à l'entrée ecclésiastique ou religieuse. Cum dantur hae litterae testimoniales a Superiore loci, non amplius post tempus commorationis requiruntur testimoniales Ordinarii loci (Bastien o. c., p. 296).

2145. II. De novitiorum institutione. 1° Ad validitatem novitiatus etiam haec requiruntur : ut novitiatus peragatur *post completum, decimum quintum saltem aetatis annuū, - per annum interruptum continuum, — in domo novitiatus*. Ita can. 555, § 1. Additur vero § 2 ejusd. can. : Si longius tempus a Constitutionibus praescribatur, illud ad validitatem professionis non requiritur, nisi in eisdem Constitutionibus aliud expresse dicatur. Statuitur denique can. 558 : « In Religionibus, in quibus duae sunt sodalium classes, novitiatus, pro altera classe peractus, pro altera non valet. » Jamvero :

a) Novitiatus *interrumpitur*, ita ut *denuo incipiendus* ac perficiendus sit, si novitius a Superiore dimissus e domo exierit, aut domum sine illius licentia non reversurus deseruerit, aut extra domum, etsi reversurus, ultra 30 dies sive continuos sive non continuos permanserit quacumque ex causa, etiam de Superioris licentia, (can. 556, § 1. Non interruptur autem, si novitius a Superioribus in aliam novitiatus domum transferatur. Can. cit., § 4. Attamen ultra 30 dies perduravit iter, *interrumpitur* novitiatus ; secus autem habeatur *ut norma*, id quod sub *b* dicemus (Commis. Pont. 13 jul. 1930 ; .1. J. XXII, p. 365).

b) Si novitius ultra 15, sed non ultra 30 dies etiam non continuos, de Superiorum licentia vel vi coactus extra domum septa permanserit sub Superioris obedientia, ad validitatem novitiatus necesse est satis est *dies hoc modo transactos supplere*. Si non ultra 15 dies, supplementum potest a Superioribus praescribi, sed non est ad validitatem necessarium. Can. cit., § 2.

r) Juxta declarationem Pont. Commiss., 12 nov. 1922 (A. .1. N. XIV, p. 661) *ad validitatem* novitiatus requiritur, ut per integrum annum duret, *non commutato pruno die, scilicet, ad normam* can. 34, § 3, n. 3. Cfr. *Ilaus*, Inst. can. p. 743.

2° Novitius, tempore probationis, informandus est studio Regulae et Constitutionum, exercitio virtutum assiduaque prece (can. 565, § 1) ; potestati Magistri et Superiorum Religionis subest cisque obedire tenetur (can. 561, § 2) ; privilegiis omnibus ac spiritualibus gratiis Religioni concessis gaudet, et, si morte praeveniatur, ad eadem suffragia jus habet, quae pro professis praescripta sunt (can. 567) ; potest Religionem libere deserere, aut a Superioribus secundum Constitutiones quavis jura de causa dimitti (can. 571, § 1), servata tamen lege *conscientiae et aequitatis*.

a) *Quo melius novitiorum institutio fiat*, ipsi a professis sint segregati ; item conversis novitiis locus separatus adsignetur. Can. 564. Conversis praeterea collatio specialis semel saltem in hebdomada habeatur de Christiana doctrina. Can. 565, § 2. Novitii insuper anno novitiatus ne destinentur concionibus habendis, aut audiendis confessionibus, aut exterioribus Religionis muneribus ; neve dedita opera studiis vacent litterarum, scientiarum aut artium. Can. cit., § 3. Haec stricte servanda sunt in *primo novitiatus anno*. Quodsi

¹Ita etiam fb-sp Pontii. Commiss., 16 Oct. 1919, ad 8 (A. I. S., XI p. 177).

alter annus a Constitutionibus praescribatur, ordinentur omnia ad normam Instructionis S. C. de Rei., 3 Nov. 1921 f.-l. A. S., XIII, p. 539).

b) *Ad consulendum libertati noviliorum* haec statuta fuerunt : Novitiusin decursu novitiatus invalide suis beneficiis vel bonis renuntiat vel ea obligat (can. 568), salvis tamen iis quae infra notabimus circa administrationem et dispositionem bonorum (vide n. 2147, *b c*). Regulariter nihil pro impensis postulatus vel novitiatus exigi potest, nisi pro alimentis et habitu religioso aliquid in postulatu vel novitiatu ineundo solvendum caveatur in Constitutionibus vel expressa conventione. Can. 570, § 1. Novitio abeunti omnia quae sua erant et usu consumpta non fuerint, restitui debent. Can. cil., § 2. Ad *ordines* demum, durante novitiatu, nemo promoveri potest. Can. 567, §2.

Quaestio Specialis.

De dote religiosarum.

2146. — 1° *Quaecumque monialis* afferat dotem in Constitutionibus statutam vel consuetudine determinatam ; in *Religionibus autem votorum simplicium*, quoad dotem standum est Constitutionibus. Can. 647, § 1 et 2.

a) Dos monialium *ante susceptionem habitus* monasterio tradenda est, aut saltem ejus traditio luta reddenda est formis jure civili validis. Can. cit., §2.

b) Dos praescripta *condonari* ex toto vel ex parte nequii sine Induito S. Sedis vel Ordinarii loci venia, prout agitur de Religione juris pontificii vel juris dioecesiani. Can. cit., § 4.

2° *Post primam religiosae professionem* dos in tutis ac fructiferis nominibus collocanda est ; omnino autem prohibetur *eam quoquo modo ante religiosae obitum impendi*, ne ad aedificandam quidem domum aut ad aes alienum extinguendum. Can. 549.

a) Dos monasterio seu Religioni irrevocabiliter acquiritur per obitum religiosae, licet haec nonnisi vola temporaria nuncupaverit. Can. 548.

b) Dos religiosae professae etiam votorum sollemnium *quavis de causa discedenti* integre restituenda est sine fructibus jam maturis. Can. 551, § 1.

c) Si vero religiosa ad aliam Religionem legitime transeat, durante novitiatu, huic Religioni debentur fructus (tinnis tamen quae ex can. 570, § 1 supra, n. 2115, 2°, *b*, notavimus); emissa vero professione, dos ipsa debetur. Si transeat ad aliud ejusdem Ordinis monasterium, huic debetur ipsa dos a di? transitus. Can. 551, §2.

d) In Religione ubi dos non pertingit ad rationabilem subsidii caritativi aestimationem, ex decisione S. Congreg. Relig. approbata a Pio XI, die 2 Martii 1921 (l. A. S. XVI, p. 165), discedente religiosa, *supplenda erit dos ab ipsis Superioribus* juxta normam can. 643, § 2 ; ita nempe ut religiosa modo luto ac convenienti domum possit redire *et* per aliquod tempus legitime determinandum honeste queat vivere.

Akticulus IV.

De professione religiosa.

2147. — *Exacto novitiatu*, si novitius judicetur idoneus, ad professionem est admittendus ; secus dimittendus erit. Si dubium

de idoneitate supersit, poterit Superior major *tempus probationis* prorogare, non tamen ultra sex menses (ex can. 571, § 2). Attamen :

a) Votis nuncupandis *spiritualia exercitia* novitius praemittat per octo saltem *solidos* (i. e. plenos : 24 horarum, inclusa nocte) dies. Can. cit., § 3. — b) Ante professionem votorum simplicium sive temporariorum sive perpetuorum, novitius debet ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur, *bonorum suorum administrationem* cedere cui maluerit, et (nisi Constitutiones aliud ferant) de eorumdem usu et usufructu libere disponere L Can. 569, § 1. Ea cessio ac dispositio, si praetermissa fuerit ob defectum bonorum et haec postea supervenerint, aut si facta fuerit et postea alia bona quovis titulo obvenerint, liat aut iteretur secundum easdem normas modo statutas (in § 1), nonobstante simplici professione emissa. Can. cit., § 2. — c) Novitius in Congregatione religiosa ante professionem votorum temporariorum *testamentum* de bonis praesentibus vel forte obventuris libere condat. Can. cit., § 3. — d) In Religionibus mulierum, debet praeterea ante professionem certiorari Ordinarius loci, ut voluntas adspirantis exploretur, eadem prorsus ratione quam n. 2144, 3° sub *b* pro admissione in novitiatum indicavimus.

In specie dicenda veniunt : 1° de professionis *validitate* ; 2° de *ordine* servando in professione ; 3° de *effectibus* professionis. Addetur quaestio : *de professione praeter ordinem emissa*.

2148. — 1. De professionis validitate. Ex can. 572, § 1, ad validitatem *cujusvis religiosae professionis* requiritur ut : 1° qui eam emissurus est, *decimum sextum aetatis annum* expleverit, si de temporaria professione agatur ; *vicesimum autem primum*, si de perpetua sive sollemni sive simplici ; 2° eum ad professionem *admittat* legitimus Superior secundum Constitutiones ; 3° novitiatus *validus* praecesserit ; 4° professio sine vi aut *metu gravi* aut dolo emittatur ; 5° sil *expressa* (et non tacita) ; 6° a legitimo Superiore secundum Constitutiones per se vel per alium professio *recipiatur*.

Ad validitatem *cujusvis professionis* perpetuae, ex can. cit., § 2, praemitti insuper debet professio simplex temporaria, de qua statim, n. seq., sermo erit. Licet novitius ante electionem Superioris non habeat *jus strictum* ad professionem, attamen si eum respuunt Superiores sine justa causa, peccant ipsi contra *caritatem* (ratione novitii) et contra *religionem* (ratione ipsius Instituti). Immo, juxta *Alphonsum* et. ut ipse ait (Iv, 6 nota *a*), juxta *fententiam communissimam*, « religiosus injuste denegans suffragium novitio, peccat et *tenetur ad restitutionem* ». Ratio videtur esse : *Medio injusto* admissionem ejus praepedit. Novitius autem qui injuste dimittitur, recurrere potest vel ad supremos Superiores vel ad S. Sedem (*ll'ernz*, II, n. 639 ; *Fanfani*, n. 202 ; *Bastien*, o. c. n. 473).

2149. — II. De ordine servando. 1° Professio religiosa ex jure nunc vigenti nequit statim ad perpetuum emitti, ut expresse

1 Pontii. Commissio, die 16 Oct. 1919, ad 9, statuit : Constitutiones ante promulgationi Codicis approbatae servandae sunt, sive novitils adimant jus disponendi de usu et usufructu suorum bonorum, sive hoc jus limitent seu praefiniant. A. A. S., XI, p. 478.

statuitur can. 574, § 1 : « In quolibet Ordine tam virorum quam mulierum et in qualibet Congregatione quae vota perpetua habeat novitius post expletum novitiatum in ipsa novitiatus domo debet *perpetuis, sive' sollemnibus sive simplicibus, praemittere votorum simplicium professionem ad triennium valituram*, vel ad longius tempus, si aetas ad perpetuam professionem requisita (i. e. aetas 21 annorum) longius distet, nisi Constitutiones exigant annuales professiones ¹ ». Excipe (ex Resp. Commissionis Pontif., 1 Mart. 1921), si vota emittantur sub hac vel simili conditione : *donec in Congregatione vivam*, ita ut alumni, sive sponte discedant sive a Superioribus dimittantur, ipso facto a votis liberi evadant. Cfr. /1. .1. S., XIII, p. 177. Obligatio *praemittendi professionem, temporariam* validitatem ipsius professionis allicit, et est *strictissime accipienda etiam quoad tempus praefixum*. Attamen :

a) Superior legitimus potest hoc tempus, renovata a religioso temporaria professione, prorogare, non tamen ultra aliud triennium. Can. cit., § 2. Religiosus, qui post vota perpetua transierit ad aliam Religionem cum volis perpetuis, non tenetur ad praemittendam temporariam professionem ; sed, novitiatu expleto, vel admittatur statim ad professionem perpetuam vel redeat ad pristinam Religionem. Can. 634. — b) *Elapso tempore* ad quod vota sunt nuncupata, *statim* fieri debet renovatio ; haec etiam anticipari poleit, sed non ultra 1 mensem (can. 577) : anticipatio enim ista et diminutio temporis praefixi toto coelo differunt (cfr. *Jlaus*, n. 189, a).

2° Exacto professionis temporariae tempore, religiosus vel emittat *professionem perpetuam*, vel ad saeculum redeat. Ita ex canone 575.

a) Professus a votis temporariis, expleto votorum tempore, libere (agitur de libertate *juridice* considerata) potest Religionem deserere. Pariter Religio ob justas ac rationabiles causas eundem potest a renovandis votis temporariis vel ab emittenda professione perpetua excludere, non tamen ratione infirmitatis, nisi certo probetur eam ante professionem fuisse dolose relictam aut dissimulatam. Can. 637. Cfr. n. 2145, 2°.

b) Idem professus, durante tempore professionis temporariae¹ potest, si dignus non habeatur qui vota perpetua nuncupet, dimitti a legitimo Superiore ; sed servanda erit norma specialis praescripta can. 647 : *de dimissione*, etc. (cfr. n. 2175, 1°).

2150. — 111. De effectibus professionis. Effectus professionis, positus ponendis (ut in specie notabimus) sunt :

1° *Remissio peccatorum, quoad poenam*, si professus sit in gra-

¹ Quoad Societatem Jesu declaravit Commissio Pontif., die 27 Jun. 1918, hunc canonem non valere pro ejus sodalibus, cosque non teneri professioni perpetuae praemittere professionem temporariam Cfr. Biedertac/t-Fu/inc/i, de Relig., n. 94.

tia et ab omni prava affectione immunis ¹. 2° *Solutio sponsalium* juxta dicta n. 1957. 3° *Vacatio beneficiorum* parochialium post annum (ab emissa professione etiam temporaria), ceterorum post triennium. Can. 584. 4° *Obligatio tendendi* ad perfectionem per vota et observantiam Regulae (ut dicetur n. 2152 seqq.). 5° *Liberatio* (excardinatio) *a propria dioecesi*, quam professus votorum *perpetuorum* in saeculo habebat (can. 585). 6° *Suspensio votorum* ² ante professionem religiosam emissorum, donec vovens in Religione permanserit. Can. 1315.

a) Professio *sollemnis* insuper solvit matrimonium non consummatum (cfr. dicta n. 1986) ; reddit inhabilem ad matrimonium valide contrahendum (cfr. n. 2012) ; tollit irregularitatem ex defectu natalium (vide n. 1931, 2°).

b) Professio quaecumque, *etiam temporaria*, si violata fuerit per matrimonii attentationem, secum trahit irregularitatem, ut diximus n. 1941. Immo professi perpetui, matrimonium attentantes, excommunicantur, ut dictum est n. 1339 et 1351.

r) Professi a *votis temporariis*, fruuntur iisdem indulgentiis, privilegiis et spiritualibus gratiis, quibus gaudent professi a votis perpetuis ; et si morte praeveniantur, ad eadem suffragia jus habent³. Eadem obligatione tenentur observandi Regulas et Constitutiones ; sed ubi viget chori obligatio, divini Officii privatim recitandi lege non obstringuntur, nisi sint in sacris constituti aut aliud Constitutiones expresso praescribant. Voce activa et passiva carent, nisi aliud in Constitutionibus expresse caveatur. Tempus autem praescriptum ad fruendum voce activa et passiva, silentibus Constitutionibus computetur a prima professione. Ita can. 578, n. 1-3,.

d) Religiosi *post professionem etiam temporariam*, amittunt domicilium paroeciale, eo quod locum primi domicilii derelinquunt sine animo redeundi. Idem dicendum de domicilio dioecesano. Tempore novitiatus tantum per se *quasi-domicilium* acquirunt ; si sint minores, *domicilium parentum* retinent. Professi vero a votis temporariis oblinent domicilium *legale* : id enim respondet naturae professionis et indirecte statuitur can. 956, in quantum extenditur ad religiosos qui ordines recipiunt more saecularium. Recole dicta n. 1910.

e) Post professionem, cum religiosus propriam dioecesim amittat et Religioni adseribatur, relatio inter religiosum et Ordinem est, *ex hac parte*, ad modum illius quae inter membrum et corpus, inter membrum et caput existit, *relatio* nempe *justitiae legalis*. Non desunt praeclari auctores qui tenent, professionem legitime acceptatam esse quasi-contractum, ex justitia vere obligantem. Haec sententia, quae perspicitur etiam esse A'. *Alphonsi* (cfr. v. gr. IV, 1 I. n. 46 ; n. 50 ; deinde III. n. 255) nobis, debitis interpositis distinctionibus, rector apparet ⁴.

I) *Professio religiosa irrita ob impedimentum externum* non convalescit per subsequentes actus ; sed opus est ut a S. Sede sanetur, vel denuo (cognita nullitate et impedimento sublato) legitime emittatur. Can. 586, § 1. Si autem irrita fuerit *ob consensus defectum mere internum*, hoc praestito, convalescit, dummodo ex parte Religionis consensus non fuerit revocatus. Can. cit., § 2.

¹ Accedit indulgentia plenaria, a Paulo V in Const. *Romanus Pontifex* concessa. — 1 Professio, etiam mere temporaria, non est compassibilis cum adscriptione Tertio Ordini. Can. 586, § 1. ² Cfr. Resp. Pontif. Commis. 16 Oct. 1919 (*A. A. S.*, XL p. 477). ³ Vide quae de hac sententia notantur apud *Raus* ; in Op. *de s. obedientiae viri, el roto*», n. 45.

Si *contra validitatem professionis* religiosae gravia sint argumenta et religiosus *renuat* ad cautelam sive professionem renovare sive ejusdem sanationem petere, res ad S. Sedem deferatur. Can. cit., § 3. Quodsi professio religiosi in sacris constituti nulla fuerit declarata, quandoque ex his sequitur suspensio, ul vidimus n. 1362.

Cum inter religiosos multi inveniuntur ad sacros ordines initiandi, haec etiam de iis notabimus :

1° Nequeunt *novitii* promoveri ad ordines, sci. ne quidem ad tonsuram, durante novitiatu (c. 567, §2).

2° Dum votis simplicibus temporariis quae praeparent professionem perpetuam, tenentur, nequeunt promoveri *nisi ad primam tonsuram et ordines minores* (c. 964, 3°). Jamvero ex recenti *Instructione* S. C. de relig. 1 Dec. 1931 (A. A. S. XXIV, 1932, p. 79) *novitii* ante professionem *votorum temporariorum* scripto debent ad Superiorem petitionem dirigere, in qua « expressis verbis testimonium ferant de sua ad statum religiosum et clericalem vocatione simulque firmum propositum pandant perpetuo se militiae clericali, in statu regulari, mancipandi : quae petitio et declaratio in archivo asserventur ».

3° Antequam Superiores alumnos *ad subdiaconatuin* praesentent, ordinandi etiam *specialem testificationem* * « intuitu subsecuturae, tempore suo, sacrae ordinationis, manu propria candidati subscriptam et jurisjurandi fide, coram Superiore, firmatam n dirigere debent ad Superiorem (*ib.* p. 80). In Ordinibus *votorum sollemnium* praedicta testificatio *praecedat* necesse est emissionem *votorum sollemnium* (*ib.* p. 81), dum in Religionibus *votorum simplicium* «sufficit ut quolibet tempore ante subdiaconatus receptionem », ut ait *Miroio* (Comment, pro relig. 1932, p. 179 seq.), perficiatur.

4° Sive ante professionem *votorum temporariorum* sive ante receptionem subdiaconatus² requiruntur praeterea ex parte Superiorum *diligentis inquisitiones* cum relativo *scrutinio* circa mores, pietatem, modestiam, castitatem, ad statum clericalem propensionem, in studiis sacris profectum necnon religiosam disciplinam (*ib.* p. 79 seq.). In *dimissoriis* autem litteris necnon *testimonialibus* pro ordinationibus alumnorum de omnibus his Episcopo ordinanti, onerata eorum conscientia, teslenlur (*ib.*, p. 81).

Quoad rationem studiorum praescriptam in Religionibus clericis (de qua Codex, c. 587-591) cfr. *Haus*, Inst. can. n. 191. Notare volumus, Constitutionem Apost. Pii PP. XI : *Deus scientiarum*, 24 maii 1931, aequè spectare ad clerum regularem et saecularem, ut ex documento constat (A. .1. S. XXIII. p. 241).

Qu a e s t i o   S p e c i a l i s .

De professione insolita.

2151. — 1. De professione in articulo mortis. Quae Pius V, 23 Aug. 1570, aliquibus Ordinibus per modum privilegii ronces-

¹ Tenor verborum hujus testificationis (qui immutari nequit) habetur in *Appendice II* sub fin< voluminis. — ² Ante «iimoTuHum et *presbyteratum* specialis tantum vigilantia Superioribus praescribitur (ex Inst. cit. .A. A. S., XXIV, p. 8t).

serat, ea Pius X, 10 Sept. 1912, ad omnia Instituta religiosa extendit. licet vota non emittant, modo tamen vita communis in ipsis peragatur. Haec vero a Codice non abrogantur, ad normam can. 4. Cfr. *Monil. eccl.*, 1920, p. 51 ; *Sono. Rev. Théol.*, 1922, p. 468. *Authentice* quoque id a *S. Congreg. de Rei.* declaratum est. 30 Dec. 1922 (A. A. S. XV, 1923, p. 156). Itaque :

1° Novitii admitti possunt ad *professionem* (consecrationem, promissionem) durante anno probationis, si ex medici iudicio *in articulo mortis* constituti existimentur. *Nullo modo* privilegium extendi potest ad *postulantes* (ex declaratione S. C. de rei. 28 mart. 1925, apud *Bastien*, p. 332).

2° Novitii huiusmodi gratiae participes fieri possunt, novitiatu *jam canonicè incepto*. Superior, qui novitium ad professionem admittit, sit ille qui monasterium vel novitialis domum actu regit, vel ejus delegatus, praeter Superiores majores respectives, vel horum delegatum J.

3° Qui hanc professionem emisit, particeps erit omnium gratiarum, indulgentiarum, suffragiorum, quae religiosi in Instituto decedentes consequuntur ; praeterea, ei conceditur indulgentia plenaria et remissio in forma jubilaei.

4° Professio *nullum alium effectum* producit. Unde, *a)* si novitius intestatus decedat, Institutum nulla bona defuncti sibi vindicare potest ; *b)* si convalescat, antequam tempus probationis exspiret, in eadem conditione versabitur, ac si nullam professionem emisisset, et quidem ad saeculum redire poterit, Superiores illum dimittere valebunt, totum tempus pro novitiatu assignatum explere, et, si dignus fuerit, novam professionem emittere debet (A. A. S., IV, p. 589 et XV, p. 157 seq.).

11. De religiosis servitio militari adstrictis. Ratione periculorum quibus exponuntur religiosi, qui militiae activae nomen dare coguntur, S. Sedes pro eorum professione sapientes edixit normas. Illis praeceptis tenentur etiam illae societates, quae loco votorum simplices tantum promissiones habent. Cfr. Decreta 1 Jan. 1911 et 1 Febr. 1912 (A. A. S., III, p. 37 ; IV, p. 246), denuo confirmata, die 15 Jul. 1919 (A. A. S., XI, p. 321), cum responsis particularibus recentioribus, quae citabimus adductis quoque fontibus.

1° *Ante servitium militare*, religiosi nequeunt emittere professionem triennem ; emittere tantum possunt vota temporaria *usque ad servitium militare valitura*. Vota praedicta *cessant* eo die quo religiosus militiae effective adscriptus et disciplinae militari subjectus evadit, vel inhabilis ad militiam absolute et in perpetuum declaratur. *Invalida* erit professio *perpetua*, quae spretis normis praedictis ante servitium militare emissa fuerit ; et quidem etiamsi quis bona fide se a servitio militari exemptum falso crediderit².

2° *Perdurante servitio militari*, religiosi, licet votis religiosis non sint ligati, membra Religionis esse perseverant, sub auctoritate suorum Superiorum. Ut

¹ Etiam saecularis delegari poterit. — ² Si quae professiones post promulgationem Codicis, bona fide sed neglectis praescriptis Decreti : *Inter reliquas*, emissae fuerint, possunt a Superioribus sanari, dummodo accedat consensus religiosi in scriptis declarandus ac in archivis servandus. Decr. 15 Jul. supra cit. 3°. Haec facultas sanandi respicit illos casus praeteritos, qui bona fide a tempore factae promulgationis novi Codicis usque ad memoratam Declarationem contigerunt (scii, usque ad 15 Jul. 1919).

facilior evadat custodia Superiorum. tenentur religiosi frequentare domum Instituti si quae in statione exsistat, et in hoc casu Superior hujus donns ipsis invigilare debet. Si vero domus praedicta non adsit (vel earn commodè frequentaro nequeant), sacerdotem ab Episcopo designatum adeant, aut, si talis non habeatur, ipsi sibi sacerdotem prudentem eligant, statim Siiperioribus suis indicandum. Istorum sacerdotum est, testimonium de vitae ratione religiosorum inquirentibus Superioribus vel Ordinario transmittere. S. C. de Relig., t Jan. 1911 (ad 4). Alumni religiosi, ad normam can. 637, possunt libere Religionem deserere, praemonitis Superioribus per declarationem in scriptis vel coram testibus, quae declaratio in archivo servetur. Religio pariter potest alumnos ob justas causas dimissos declarare. Decr. 15 Jul. 1919.

3° *Eiplecto servitio*, religiosi recto tramite ad suas quisque domus remeant. tenentur. Praemissis aliquot recollectionis diebus, ad renovandam professionem temporariam admittantur. *Post annum* (a tempore *reditus* post servilium, computandum), dummodo omnia celera de jure requisita impleta fuerint, permittitur professio sollemnis (in Ordinibus) vel perpetua (in Institutis). Si quis, noviliatu rite peracto, solum per lres menses sub armis fuerit, suffiat ut ante professionem perpetuam saltem *per trimestre* probetur, dummodo tempus requisitum pro professione temporaria non exciderit, ut perse palet (. l. .l. A. IV, p. 247). *Servitium militare activum* intelligitur de se etiam illud quod vocant : *misericae corporealis* pro servitio infirmorum etc. Attamen pro *Belgis*, qui nonnisi per annum sub mitiori quodam regimine ipsi indulgent, exstat indultum truo derogatur! Decreto: *Inter reliquas* (20 Junii 1922; 31 Januarii 1927) : ipsi possunt durante servitio servare ac renovare, positis ponendis, vola temporaria ; quod tempus ita transactum valet in computanda triennali professione.

CAPUT III

De obligationibus religiosorum.

Codex juris can., 502 seqq.; *Normae* secundum quas SS. CC. procedere soient In approbandis novis Institutis votor, simpllc. ; S. *Thomas*. 2. 2. qq. 104. 105. i84-186. §8 . s. *Alphonsns*, IV, 9-53 ; ed. G., II, p. 449 ; H. Ap., XIII . Vera Sposa, c. 3 et 9 ; Lonn-opusc. 12, de condition, boni Superioris, opusc. 13, de officiis Fratrum laicorum . *Lshmkuhl*, I, n. 671 seqq. ; U<ynurd. Réponses canoniques; *Batlandier*, Guide canonique — Post Codicem : Dom Ztoalien. Directoire canonique, η. 521 ; Venneersch-Creusen. I, η. 692 ; Fan/ant, η. 292 ; Aertni/s-Damen, I, η. 1183; *Prümmer*; Man. jur. eccl. q. 221 seqq., CoHt-Lanci. III, n. 2096, 2107 seqq. ; *Woulers*, I, n. 1235 seqq. ; *Piscetla-Gennaro*, IV, 203. ta p 117 ; *Raus*. Inst. Can., u. 193 ; i]. S <>»<<. n. 124.

Obligationes religiosorum sunt : 1° tendere ad perfectionem ; 2° servare vota emissa : 3° servare regulam proprii Ordinis ; 4° perseverare in suscepto vitae instituto (de obligatione recitandi *Horas canonicas*, vide n. 2204, 3°, 2205 ; quoad *alias obligationes cfr. flans*, Inst. can. n. 198).

! MI unen srnper requiritur, ellatn sub poena nullltatis professionis perpetuae §uta quentls. Ul post redtium πIκιοI de quibus est sermo, per unum saltem annum rd>fem] inw ligati remaneant quemadmodum diximus sub ? . Vide tVout /ter. 1927, p. 303.

Articulus I.

De obligatione tendendi ad perfectionem.

2152. — *Principium*. Religiosus tenetur, sub gravi, tendere ad perfectionem. Vi enim suae professionis tenetur velle servare suum statum, qui est status perfectionis, sive status tendentium ad perfectionem ; etsi haec perfectio, per se, non sit de praecepto, sed de consilio. Cfr. can. 593. Religiosus tenetur conniti ad perfectionem : 1° *per media essentialia*, quae sunt exercitium virtutum, orationis assiduitas, el frequentatio sacramentorum ; 2° *per media generalia vitae regularis*, i. e. per observantiam votorum : his enim radices mundanae vitae abscinduntur ; 3° *per media specialia sui Ordinis*, i. e. per observationem regularum, quae non modo sunt vehit antemurale votorum, verum etiam media necessaria ad consequendum specialem finem, quem quaelibet Religio, ad inserviendum Deo suosque alumnos perficiendos, sibi habet propositam.

a) Peccat *graviter* religiosus contra obligationem tendendi ad perfectionem : si omnia perfectionis media abjiciat : tunc enim non est in via salutis ; si vota frequenter infringat, in re gravi : quia vota servanda sunt non solummodo ratione sui, sed etiam quatenus sunt essentialia media perfectionis ; si Ordinis regulas violet ex contemptu, vel cum gravi communis disciplinae detrimento, ul infra explicabitur (cfr., n. 2170).

b) Quoad religiosum qui vult observare eas duntaxat regulas *quae obligant sub mortali*, aliis neglectis, «nulli (ita A'. *Alphonsns*, H. Ap., XIII. 2) eum excusant ; multi vero non. Sed scite dicit Sanchez, difficulter futurum esse, ut iste excusetur a mortali, saltem ex aliis capitibus, nimirum ob periculum cui se exponit aut delinquendi contra vola, aut inducendi regulae relaxationem in communialem » ; unde facile dvenire potest ut vel ipse religionem deserat, vel ex ea dimittatur. Vide S. Ductorem, IV, 11 ; ed. G., II, p. 451.

r) Superiores tenentur in suis subditis studium perfectionis promovere, tum corrigendo eorum defectus, tum curando ul quotannis spiritualibus exercitiis vacent, quotidie Sacro intersint et in orationem praesertim mentalem incumbant, etc.

Articulus II.

De obligatione servandi vota.

Religiosus vi votorum tenetur ad *paupertatem, castitatem, obedientiam* : el si *alia* in professione *vola* (vel *juramenta*) emisit, ad illa similiter tenetur.

§ 1. De voto paupertatis.

2153. — *Notio*. Paupertas religiosa sita esi in quadam abdicatione dominii sive radiculis sive utilis in bona temporalia. *Quousque*

se extendat talis abdicatio, in pluribus dependet sive a jure conirum Codicis, sive a Constitutionibus legitimis et interpretatione doctorum, ut eruatur ex iis quae statim exponemus.

a) *Materia remota* voti paupertatis sunt *res exteriores pretio aestimabile*. Non cadunt igitur sub voto paupertatis fama, honor, missae applicatio, etc. *Materia proxima* sunt, in genere, respectu rerum exteriorum, actus tum domini, tum usufructus, usus, possessionis et administrationis ; quatenus nempe hi actus fiunt animo proprietarii, independenter a Superioris cono- sione. — *Actus autem domini* vel possidentis sunt : acquisitio, donatio, ^{usu-}ditio, renuntiatio juri acquisito, absumptio, mutuum, commodatum, retentio, malus usus. *Ad administrationem* quod spectat, haec consistit in omni actione cujus scopus est rem possessam tuendi, conservandi, frugiferam reddendi, ut, v. gr., locatio, commodatio, etc. Administratio rei alienae *alterius* nomin- facta, acceptio pecuniae in usum pium *determinatum*, non cadunt sub voto paupertatis. Similiter, secundum aliquos, mera destructio rei, facta unior animo damnificandi, sine utilitate propria (adversatur tamen justitiae) ; depositi acceptio, ita ut deponens conservet dominium et usum rei deposita?

b) Votum paupertatis solis *externis* actibus violatur, vel actibus *internis* qui ad violationem *externam* directe tendunt (cfr. n. 2159). *Finis* vero voti est extirpare nimium erga res temporales affectum. Quandoque violatur votum simul ac justitia ; quandoque vero sola justitia vel solum votum, ut n. 2158, evolvitur — Fieri etiam potest ut nec justitia nec votum laedatur, et adsit tamen inordinatio adhaesionis ad res temporales. Hanc inordinationem alii vocant peccatum contra *virtutem* paupertatis, alii, peccatum contra temperan- tiam, vel modestiam, vel patientiam, vel humilitatem, etc.

Divisio. Distinguitur quadruplex gradus, quo evangelica pau- pertas voveri potest : primus gradus excludit usum quarundam verum *superfluarum* ; secundus, etiam aliarum rerum temporalium *usum liberum* atque independentem ; tertius, harum rerum *domi- nium* saltem ex parte ; quartus denique, ipsius domini *capacita- tem*. Ad essentiam voti paupertatis, in statu religioso proprie dicto, certe sulicit secundus gradus, ut constat ex praxi Ecclesiae in approbandis variis Institutis (*Suarez*, de Relig., tr. 7, l. 8, c. 7. n. 7).

Alia distinctio summi momenti est inter votum *sollemne* et votum *simplex* paupertatis, de qua n. 2154, 2155.

2154. — **Principia.** I Religiosus per votum sollemne pauper- tatis jus proprietatis usque ad radicem abdicat. Ita ex can. 579: Professio sollemnis actus voto paupertatis contrarios reddit *inva- lidos*. El additur can. 581 : Professus a votis simplicibus antea nequit valide, sed intra 60 dies ante professionem sollemnem (salvis peculiaribus Induitis) debet omnibus bonis quae actu habet, cui maluerit, sub conditione secuturæ professionis renuntiare.

¹ Quoad *manwtpia*, opera artis, vide mox dicenda n. 2156, I^o.

Secuta professione, ea omnia statim fiant, quae necessaria sunt ut renuntiatio etiam jure civili effectum consequatur ». — Ex quo sequitur, quod religiosus, propter votum sollemne paupertatis, rei *temporalis* pretio aestimabilis nec usum nec dispositionem *independentem* habere possit ; nec quidquam *ul proprium* possidere valeat ; nec ipsam *possidendi capacitatem* retineat. Dicitur :

1° *Hei temporalis, pretio aestimabilis* : retinet enim religiosus dominium bonorum spiritualium, v. gr. famae, honoris etc., ut modo innuimus. Atque idem communiter docetur de *sacris reli- quiis* inclusis in thecis parvi valoris. Idem valet pro titulis, honori datis (v. gr. doctoris, professoris).

Irf *manuscripta* quod attinet, censebant olim AA. religiosum eorum domi- nium retinere (cfr. S. *Alph.*, IV, I i), tum quia sunl fructus ingenii (unde quid spirituale), tum quia pertinent ad scientiam (quae non cadit sub voto paupertatis). S. C. de Relig. statuit, 11 et 13 .lui. 1913 : Religiosi votorum sollemnum el simplicium, qui aliquod manuscriptum durantibus votis exa- raverunt, *ejusdem dominium non habent*, ita ut illud donare aut quocumque titulo alienare valeant f.l. .1. 1°, V, p. 366). Confer *Lins. Q. Schr.* 1921, p. 356. Haec se referunt solum ad *manuscripta* quae *publici juris* fieri queunt, quae ergosunt *pretio aestimabilia*. Ilis Decretis vero non tanguntur ea quae religiosus scripsit ad utilitatem animae, vel ad memoriam juvandam (*Xouv. Bev. Thèol.*, 5, p. 709). Infirma devenit quorundum opinio AA., religiosum alienare posse *epem artis* quae sunl fructus sui ingenii : illa quoque sunt pretio aestimabilia.

2° *Voc usum nec dispositionem independentem...* ; hoc enim primum atque essenziale est in omni voto paupertatis, sive sol- lemni. sive simplici, ut *liberum* bonorum usum auferat ; nec potest proinde vovens absque Superioris consensu ulla re uti, vel de ulla re, etsi ad proprium usum sibi concessa, disponere. Quare :

a) Contra votum peccat religiosus, qui *donat* vel *remittit* quae sibi sunt debita, v. gr. legata ad quae jus habebat, mercedem laboris, pensionem sol- vendam, etc. ; quia jus de his disponendi est penes monasterium. — b) Non peccat vero contra votum, qui *recusat* munera liberaliter sibi oblata (immo potest donatorem rogare ut det amico) ; hoc tamen saepe esset contra rari- tatem erga Religionem.—c) Nec peccat, (pii extraneos ad convivia *invitai*, ipsis- que ex bonis sibi ad usum concessis munera moderate elargitur, si ita mos est el justa causa id suadeat, v. gr. ul amicis benevolentiam testi licetur (IV, 20, 21 ; H. Ap., XIII, 9, 10).

3° *Nec quidquam ut proprium possidere caleat*. Statuit enim can. 582 : Post professionem sollemnem omnia bona quae *quovis modo* obveniunt regulari, cedunt vel Ordini, vel provinciae, vel domui secundum Constitutiones, in Ordine capaci possidendi ; secus cedunt S. Sedi in proprietatem.

Haec est antiqua regula, ul nemo proprietarius reputetur, sed ut universa proprietas ad ipsum monasterium pertineat. Nec vero paupertatis voto

repugnat, si religiosi bona etiam immobilia *in communi* habeant¹. Excipe Capuccinos et Minores de Observantia, ex Tridentino, Sess. 25, c. 3, *de Ib*: Immo, ob temporum calamitatem et jurium civilium dissensionem, S. Sedes haud raro concessit, ut Regulares, cum venia Superiorum, bona nomi*w* *proprio* possiderent, et etiam cum juramento assererent se voluisse ad normam juris civilis verum bonorum dominium acquirere cum jure de iis disponendi. Cfr. *Ami du Cl.*, 1908, p. 40.

4° *Nec possidendi capacitatem retineat*. Hoc enim, ex unanimi DI), consensu, importat ipsa voti sollemnitas : non quod vota sollemnia professus non possit acquirere, v. gr. ex labore, ex donatione aut etiam ex haereditate, sed quod non sibi acquirat, verum monasterio aut Religioni, juxta celebre illud antiqui juris : « Quidquid monachus acquirit, monasterio acquirit. » Cfr. can. 582.

Haec dominii incapacitas in religioso sollemniter professo est ita *absolute* atque *immutabilis*, ut nunquam ab Ordinis Superiore tolli valeat, sed a solo Rom. Pontifice.

2155. — II. Religiosus per votum simplex paupertatis generatim non renuntiat dominio directo bonorum suorum, abdicat tantum jus, ad suum arbitrium et absque legitima licentia, de iis disponendi iisque utendi. Constat ex variis regulis a S. Sede approbatis atque praesertim ex can. 580 statuente : « Quilibet professus a votis simplicibus, sive perpetuis sive temporariis, nisi aliud in Constitutionibus cautum sit, conservat *proprieta**tem bonorum suorum, el capacitatem alia bona acquirendi*, salvis quae in can. 569 praescripta sunt ; quae praescripta (ut vidimus n. 2147, *b* et *c*) se referunt ad cessionem administrationis bonorum et ad testamentum de bonis condendum.

1° *Non renuntiat dominio directo* : quod quidem dominium se extendit : *a*) ad bona temporalia, quae possidebat ante vota : *b*) ad fructus seu redditus eorundem bonorum, donec usufructus cesserit ; *c*) ad ea quae ipsi *de jure* adveniunt, ut haereditas paterna, legata propinquorum, etc. ; *d*) ad omnia bona, quae post emissionem votorum a parentibus, cognatis, amicis, v. gr. intuitu personae, accipit. Attamen, quidquid industria sua vel intuitu Religionis acquirit, Religioni acquirit, ut dicit can. 580, § 2. Tandem ipsae *Constitutiones* quoque sedulo attendendae erunt.

¹ Vult tamen S. Ecclesia (can. 594, § 3), ut religiosorum supellex paupertati conveniat, quam professi sunt. Ita et can. 380 supra citato. Inquirimus enim quid, in aenew, rolicet vel prohibeat votum simplex paupertatis. Quae in regulis Instituti parties laris continentur, legem etiam soleni tantum constituunt, a subditis hujus Instituti religiosorum observandam. Cfr. *Ami du Cl.*, 1908, p. 1063 et 1200.

Tale autem dominium eo potissimum fine a religiosis retinetur, ut Institutum cum majori libertate possit illos dimittere, quando necesse fuerit ; accedit et alius finis, nempe evitandi difficultates, quas creat lex civilis, cum vela religiosa non agnoscat. Hinc, ex can. 583, professis a votis simplicibus in Congregatione religiosa non licet : per actum inter vivos *dominium* bonorum suorum titulo gratuito *abdicare*; nec. *testamentum* ante professionem conditum vide n. 2147, *c*) *mutare* sine licentia S. Sedis, vel (si res urgeat nec tempus suppetat ad eam recurrendi) sine licentia Superioris majoris, aut (si net ille adiri possit) Superioris localis.

2° *Abdicat jus disponendi ad arbitrium* ; etenim, quae dicta sunt (n. 2154, 2°) de regularibus et de monialibus, valent etiam de religiosis vota simplicia emittentibus ; cum hac tamen differentia, quod illi illicite simul atque invalide, hi vero illicite tantum absque licentia disponunt.

Statuit can. 580, § 3 : « Cessionem (administrationis) vel dispositionem ide usu et usufructu bonorum quam ante vel post professionem sam ivit) professus mutare potest non quidem proprio arbitrio (nisi Constitutiones id sinant), sed de supremi Moderatoris licentia, aut, si de monialibus agatur, de licentia Ordinarii loci et (si monasterium regularibus obnoxium sit) Superioris regularis ; dummodo mutatio, saltem de notabili bonorum parte, non fiat in favorem Religionis. Per discessum autem a Religione, ejusmodi cessio ac dispositio habere vim desinit. »

3° *Abdicat jus utendi sine licentia* ; religiosis enim (cujuscuque Ordinis vel Congregationis) interdicitur cujuslibet rei usus independens, seu usus tanquam rei propriae.

Ipsis solum conceditur *usus facti*, et quidem precario, id est quantum Superiori videbitur. Hinc peccat religiosus, quando re utitur tanquam sua, vel ultra usum ipsi legitime concessum (IV, 19).

Quaestiones Speciales.

De peculio, de licentia requisita, de peccatis contra votum.

2156. — I. De peculio. Non uno sensu intelligitur peculium : est enim juris *perfecti* vel *imperfecti*, prout licentia initio data vel non auferri vel limitari et tolli potest : deinde aliqui auctores, etiam recentiores (v. gr. cl. *Cbach*, l. n. 449), peculium *restringunt* ad solam pecuniae summam, quam religiosus penes se vel alium haberet, quae tamen restrictio minus recta videtur, cum ex ipsis Tridentini verbis (Sess. 25, de reg. c. 2) ad *bona immobilia vel mobilia* se extendat (cfr. 5. *Alph.* IV, n. 15).

Definiri potest peculium : *Parva quaedam bonorum temporalium, pretio aestimabilium, maxime vero pecuniae quantitas, a bonis communibus conventus separata, quae, praeter actualem necessitatem, religioso ad propriam dispositionem et usum relinquitur de licentia*

generali vel tacita Superiorum. Peculii quidem administratio tunc etiam apud ipsum religiosum est.

Peculium omnino *prohibuit* Concilium Tridentinum, vetando ne religiosus *etiam nomine conventus possideat*, etc. ; item Clemens VIII, Const. *Xullus omnino*, 25 Jul. 1599, § 2-4. Hisce vestigiis inhaerens, statuit Codex (can. 594): « In quavis Religione *vita communis* accurate ab omnibus servetur, etiam in iis quae ad victum, ad vestitum et ad supellectilem pertinent. Quidquid a religiosis, etiam a Superioribus acquiritur (ad normam scilicet eorum quae notavimus n. 2154, 3° et 2155, 1°), bonis domus, provinciae aut Religionis admisceatur, et pecunia quaelibet omnesque tituli in capsula communi deponantur. » Ex dictis sequitur, consuetudinem possidendi peculium, jamdiu in aliquibus Religionibus toleratam, denuo esse suppressam, tolerata solum consuetudine centenaria et immemorial! quam Ordinarii existiment prudenter submoveri non posse. Cfr. can. 5.

Monet S. Alphonsus: a) « In praxi, omnes praelati tamquam certum sibi persuadeant, quod, si usum peculii in monasteriis de novo *introducant*, vix nomen paupertatis ibi supererit et ex hoc innumera mala communitati quoad observantiam supervenient. Quapropter, etiamsi ipsi a peccato gravi excusari possunt, usum peculii concedendo, respectu *voti paupertatis*; non tamen excusabuntur ob regulae relaxationem * cui hac concessione procul dubio operam dabunt » (IV, 15). — b) Non possunt subditi *vitam communem recusare*, si Superiores illam erigere velint ; quia, licet vitam communem non servare, non sit contra votum paupertatis, est tamen contra votum, vitam communem respuere, cum a conventu nihil quod necessarium sit denegatur; quia est habere bona independentem a voluntate Superiorum (II. Ap. XIII, 6).

2157. II. De licentia requisita. Occurrit dicendum de Superiorum licentia sive *expressa*, sive *tacita* (seu praesumpta de praesenti), sive *interpretativa* (seu praesumpta de futuro), sive *petita, sed negata*.

1° Legitima habetur omnis licentia expresse concessa, dummodo sit vera ac rationabilis : *vera*, i. e., a legitimo Superiore immediate vel mediate per alium concessa, et a concedente nec metu nec fraude extorta ; *rationabilis*, i. e., concessa ad usus quibus saltem non absolute repugnat ipsa Religio.

/ *Irum autem licentia concessa ad usus illicitos aut vanos 2 sit valida?* Sententia probabilior, quam aperte X. Alphonsus amplectitur, *negat*; quia Superior non est bonorum monasterii dominus, sed eorum dumtaxat administrator, nec Religio unquam aliquid in spirituale suorum exilium concedere velle censenda est. Unde, si praelatus alicui religioso concedit licentiam generalem expendendi, ad libitum, pecuniae summam, hic neutiquam ad usus illicitos aut vanos eam expendere potest. Potest tamen eam valide, ex illa licentia, ludo exponere, modo ludus sit licitus, nec merae sortis, et summa modica, et modo ipse non pertineat ad Ordinem strictioris observantiae (IV, 30, 31 ; i- El. qq. ref.. n. 44). Sententia contraria, quae est *Lugonis* et aliorum, censet licentiam Superioris, in casu, esse quidem semper illicitam (quia votum obligat etiam ad conservandum *statum* paupertatis), non

* Vidi debet, special! quadam ratione talem concessionem adversari praescriptis Ecclesiae in Codicibus continetis. — 2° igitur de rebus quae cum notabili *excessu* sunt superfluae, ut notat S. Ductor cum Salmantiniensibus : secus enim (ait), res magnis scrupulis esset obnoxia.

autem semper invalidam ; quia nullibi reperitur hujusmodi licentiae irritatio generalis. — *His vero respondetur*: invaliditatem ex principiis adductis sufficienter erui, maxime si *ipsae Constitutiones* declarant, Superiores tales licentias dare non posse, tunc enim nequit dici etiam ad ipsas se extendere Superiorum potestatem : quare *omnino* standum est priori sententiae, cum Constitutiones omne jus Superioribus adimunt has licentias impertiendi.

2° Sufficit licentia *tacita*, seu *praesumpta de praesenti* ; quando nempe Superior scit et videt subditum aliquid accipere, dare, expendere, etc., nec prohibet, cum facile posset : tunc enim tacendo, censetur consentire. Excipe, si aliud ex circumstantiis colligi debeat (IV, 17, 18).

3° Sufficit etiam, probabilius, licentia *interpretativa* seu *praesumpta de futuro*, illa nimirum cui Superior assensus praesumitur, si rogaretur, *quotiescumque praesumptio est rationabilis d Superior odiri nequii* ; « quia tunc subditus jam procedit cum dependentia a voluntate Superioris, et hoc efficit quod ipse liberetur a culpa proprietatis » (IL Ap., XIII, 11). Huic sententiae suffragatur I. Thomas (4, Dist. 15, q. 2, a. 5, fin.) : « Monachus, non debet dare (eleemosynam), nisi in extrema necessitate, vel absente Abbate aliquid modicum *sub spe ratihabitionis* ».

a) Ex licentia praesumpta generatim haec permittuntur : succurrere pauperi ad magnam inopiam redacto, quando aditus ad Superiorem non patet ; largiri egenis moderatas eleemosynas, si versetur cum debita licentia extra conventum, et, si sit in conventu, dare eis aliquid cibi ; facere leves donationes amicis et consanguineis in signum gratitudinis, vel debitae amicitiae, vel ad conciliandam benevolentiam erga Religionem ; item facere ex bonis ipsi ad usum concessis donationes remuneratorias, quia sunt quasi debiti solutiones ; donare (juxta probabiliorem sententiam) quae ipse sibi, parcius vivendo, subtrahit, si certa quantitas singulis subditis assignetur, ita ut nec monasterium majorem praestare, nec subditi teneantur de assignata rationem reddere ; acceptare ab extraneis (nisi de contraria Superioris voluntate constet) rem Superiori tradendam ; emere rem, quam Superiori gratam fore existimat, si non facilis ad eum pateat recursus, v. g. in itinere ; dare aliquid Petro, si habeat licentiam dandi Paulo, nisi Superior dederit licentiam pro Paulo, ob specialem rationem, negaturus si pro Petro fuisset petita (IV, 21-23). Haec tamen *non indistincte in omni Religione* licent.

b) Religiosus, licentia praesumpta fretus, nec contra votum nec contra justitiam peccat. *Ratihabitio*, de qua loquitur 5. Thomas (l. c.), saepe deinde ab ipsa Regula injungitur re vera obtinenda (et vix unquam id non decet). Illam tamen omittere non adversatur *voto* paupertatis, nisi religiosus velit *retinere* rem ab alio acceptam, vel (ut aliqui volunt) nisi locum habuerit *alienatio* rei non consumptibilis.

c) Non semel licentiae istae sunt *illicitae* (venialiter vel etiam graviter), tunc cum Superiores *quoad modum* sunt invitati (cfr. IV, 18 ; H. Ap. XIII, 11).

4° Licentia *petita* et *immerito negata* non excusat a transgressione voti : nisi periculum gravis damni sit in mora, v. gr. si Superior dene-

get necessaria, juxta consuetudines Ordinis, ad victum et vestitum: quia in tali casu *praesumitur saltem adesse licentia Superiorum majorum*. Attamen juxta 5. *Alph.* (IV, 33) agitur solum de licentia quae *tam* ex parte religiosi (*piam* ex parte praelati est debita.

a) In licentia impetranda vel concedenda, habenda est ratio cujusque Instituti : quod enim in uno permittitur, in alio saepe reprobatur. In strictioribus non admittuntur facultates quaedam generales et tacitae, quae in mitigatis tolerantur, b) Quando Superior dat uni licentiam dandi, quamvis, in rigore juris, requiratur etiam in recipiente licentia accipiendi, de facto censetur •am dare suo subdito, c) Licentia ab uno Superiore concessa perseverat 'ub ejus successore, nisi ab hoc explicite vel implicite fuerit revocata (*Lugo*, l. 4, n. 160-165 ; *Croix*, l. 4, n. 115), vel ad tempus tantum impertita.

2158. — III. De peccatis contra paupertatem. Duplici ex fonte in peccatis contra votum paupertatis habetur malitia : ex religione et ex justitia.

Prior malitia, quippe quae sit essentialis peccato contra votum, semper adest ; posterior, contra, non raro abest, quando nempe religiosus alteri donat quod sibi permissum erat consumere, vel quando religiosus votis simplicibus obstrictus, de propriis bonis disponit. Gravitas peccati ex utroque fonte vel e priori tantum oriri potest.

1° Ratione injustitiae, gravitas hujus peccati tota dijudicanda est ex regulis datis n. 906, de furto rei ad communitatem pertinentis. Inspiciendum est ergo utrum monasterium, ad quod res ablata pertineat, sit opulentum, necne, aut mediocris tantum conditionis l etc.

2° Ratione peccati contra religionem, non una est omnium sententia. Communius \A. hanc regulam statuunt : ea quantitas quae sufficit in furto ad constituendum peccatum mortale contra justitiam, sufficit etiam ad constituendum peccatum mortale contra religionem, seu contra votum ; nempe sicut in furto res usurpatur invito domino, ita in peccato proprietatis res usurpatur invito Superiore, cui. per votum paupertatis, omnem rerum usum et dispositionem religiosus subjecit.

Pauci aliqui auctores autumant, sumi posse materiam *absolute* gravem, seclulis peculiaribus circumstantiis personae adversus quam committitur furtum ; alii plerique materiam volunt gravem *relative* ad monasterium, ad quod pertinet religiosus Verum *probabiliorem censemus hanc regulam*: eam

l Omnino rejicienda est opinio quorundam antiquorum : idem nimirum dicendum est de furtis *religiosorum*. quod asseritur de furtis *filiorum*. Etenim, praeter rationem generalem v diversitate conditionis amborum ad bona (cum filii sint quasi in spe domini respecta bonorum parentum), habetur ratio specialis, desumpta ex obligatione gravi quam habent superiores, tuendi paupertatem religiosam, quae tsi unum (x fundamentis vitae spiritual» l nde nequit dici, Superiorem (minus invitum erga religiosos quam erga extraneo* (IV, 2t). Vi<le *Lugo*, de Just., disp. 3, n. 172.

materiam eSSÇ gravem, quae, proConditione in qua ex sua professione versatur religiosus, existimetur esse notabilis pretii, ita ut habeatur notabilis actus proprietatis. Ratio est, quia hic stricte non agitur, sicut in furto, de proprietate eteri servanda, sed de proprietate *a te* abjicienda. Quapropter peccatum proprietatis inducitur non ratione damni illati, sed ratione actus domini. Jamvero gravitas hujus actus pendet a conditione agentis. Et sic commode explicatur quomodo in Religionibus quae profitentur majorem austeritatem parva pecunia ut notabilis haberi possit, v. gr. pro Capuccinis, fr. (valoris aurei), dum in Institutis austeritatis communis (v. gr. Ordine Barnabitarum) ea quantitas censetur gravis, quae talis habetur in furto illato homini mediocriter diviti.

Itaque ad peccatum *contra religionem* quod attinet, parvi referi, utrum res quam sibi arrogat religiosus sil pauperis an divitis, monasterii an extranei ; item, utrum bona de quibus illicite disponit, sua sint an alterius ; in hoc enim ultimo casu, non minor est actus domini si de bonis propriis disponat, quam si alienis. Cum Salmanticensibus insuper censemus, peccata levia contra votum *coalescere* posse ita ut, si attingatur materia gravis, committatur peccatum grave contra votum. Requiritur tamen quantitas major, et, si agatur de comestibilibus quae consumuntur, damnificatio nimia et in re extraordinaria (IV, 25).

Ad peccatum *injustitiae* quod spectat, quo imperfectior est actus domini, w major quantitas ad gravem materiam requiritur. Unde plus requiritur, si arripiatur aliquid ab aliis ut praestetur aliis ; item si quid donetur religioso ejusdem conventus. Similiter, rem commodare est minus grave quam eam donare; quia sôlus usus temporarius conceditur (IV, 24, v. fin.). — Sane regulis Mandum est cujusque Ordinis, si *quid de hoc statuunt* : votum enim est intelligendu in juxta regulas quae ejus materiam determinqnt. *autem sileant regulae, res* definienda erit ex interpretatione communiter recepta in Ordine.

Tandem *quoad restitutionem*, sciendum est quod religiosus, qui sine licentia, in re gravi, monasterii bona donat vel absumit, etc., lege justitiae erga Religio- rrm tenetur. Accipiens a religioso rem magni momenti, illam non quidem religioso, qui ea abusurus praevideatur, sed potius monasterio restituere debet. Religiosus autem obligationi restitutionis satisfaciet : vel convertendo in ulili- latent monasterii quae in alios usus licite expendere posset ; vel parcendo aliis sponis quas licite ex bonis conventus facere posset. Nullo modo autem lene- tur-e privare rebus quae sibi moraliter sunt necessariae (IV, 26). Quodsi restitutio completa impossibilis evadat, non requiritur petitio *condonationis* i Superiore : ista enim debitori, qui solvendo impar est, non imponitur. Sunt luidern AA. qui hoc exigunt (ap. *Ami du Cl.*, 1914, p. 366) ; ex rationibus tamen adductis *certa, obligatio justitiae* non deducitur.

2159. — 1° Peccat igitur praelatus contra votum paupertatis, «si permittat subdito ut bona, ex quacumque causa aut titulo provenientia, in usus vanos it illicitos expendat ; aut *superflua* pretiosa et statum suum dedecentia penes illebeat . Recole dicta superius n. 2157. Item peccat *procurator, oeconomus*, <Iministrator vel officialis, si quidquam expendat contra statuta vel consuetudinem Ordinis, vel contra voluntatem Superioris (IV, 28, 29).

2° Peccat RELIGIOSUS : a) *Illicite accipiendo vel possidendo*: si nimirum aliquid pretio aestimabile, etiam ad victum, vestitum pertinens, tamquam opriuin accipiat, possideat, retineat ; vel si dona accipiat absque debita rilia ; item, si sine licentia ab extraneis mutuo aut commodato accipiat peuniam, vel alia pretio aestimabilia ; item, si peculium, vel res ex eo cornuatas, tanquam proprietarius retineat contra legitimam Superioris volun-

talem ; item, si quid occultet eo fine, ul illud Superioris dispositioni subtrahat : nec in eo excusari potest, quod licentiam prius obtinuerit, b) *disponendo* : scilicet, si quid pretio aestimabile sine regulae Superiorisv hcentia alienet, commutet, commodet, vel donet ; si quae sibi debentur al- remittat, v. gr. mercedem sui laboris, vel (si habeat vota sollemnia) haere dilatem, legatum sibi relictum ; si res ad usum sibi concessas culpabilit- amillat vel destruat : est enim actus proprietarii, rem negligere, vel ad libitum deteriorem facere ; si res sibi usui datas commodato aut mutuo det aliis quod tamen est peccatum leve, si de restitutione certus sil, neque agatur li- re communitati hic et nunc necessaria. Imrno, probabilius peccat religiosus qui, accepta pecunia ab alio cum *indeterminata* facultate erogandi, illam *suo arbitrio* ad quemcumque egenum confert. Atvero *non peccat* contra votum, si accepit pecuniam cum aliqua saltem designatione personarum : quia tunc eam erogat *nomine alieno*. Potest tamen contra regulam sui Ordinis delinquin c) *Illicite utendo* ; si nempe rebus contra vel citra voluntatem Superioris utatur, v. gr. retinendo rem ultra limites temporis a Superiore praefixi ; rem *deiernu nate* concessam ad unum usum adhibendo ad alium, etiam honestum : nam respectu hujus deest licentia ; multo magis eam impendendo in usus vânos, turpes, aut religiosum dedecentes. Item, peccat contra votum, si apud extra neos comedat vel bibat, sine Superioris permissu l ; si declinet, iter agendo, extra viam rectam, ad videndas res curiosas : nisi forte brevis sit distantia, et nullae aut admodum modicae expensat ; fleri debeant.

§ 2. De voto castitatis.

2160. Voto castitatis religiosus sibi interdicit etiam nexu speciali religionis' omnem voluntariam delectationem veneream. atque usum validum aut licitum matrimonii. *In specie* vero :

1. Vi voti castitatis, religiosus tenetur sub gravi abstinere ab omni voluntario actu luxuriae, tum *interno*, ut a turpi gaudio, desiderio, delectatione morosa, tum *externo*, ut ab impudico sermone, aspectu, tactu, etc., simulque a periculo probabili peccandi contra castitatem 2. Vovit enim et mentis et corporis castimoniam ; et iijeo, quotiescumque contra hoc votum delinquit, incurrit reatum duplicis malitiae in confessione aperiendae, reatum nempe contra virtutem *castitatis*, et reatum *sacrilegii* contra virtutem *religionis*.

a) Ex voto *simplici* castitatis, matrimonium subsequeris prohibetur, sed non dirimitur ; unde si religiosus, non obstante hoc voto nuptias iniret, unuu< duntaxat peccatum (nempe contra religionem) in petitione debili conjugali committeret ; b) ex voto *sollemni* prohibetur et dirimitur matrimonium, et idcirco tali voto obstrictus, in usu conjugii attentati, inquinaretur dupliu |H'ccato, i e. peccato fornicationis et peccato sacrilegii. Cfr. can. 579.

l Cfr Rau*. Inst. can., n. 193. b. Opinio C. de *Luqo* et P. Vrrmrersr/i in haere non probabilis apparet. — l Cfr. *Biederlak-Führich*, de Relia , n. 118. Die tamen 15 Mail 1891. S. C. Epise. et Reg. ad quosdam Religiosos rescribere mandavit . Expungatur (e regula) a>ertio qua docetur sub voto castitatis comprehendendi .ictus mere internos. *Baftandirr*, GuN< canon , 192. 193 Imi dv « ' F. p. 636. Non enim vult S. Conarea., ut in r?aulisdere morali decernatur.

II. Ad castitatis custodiam pertinent leges, quibus *quaesinatio* religiosorum sapientibus normis subjicitur. Vide can. 624, quo confirmatur Decretum S. C. Episc. et Reg. 27 Mart. 1896 (A. S. S., 28, p. 555), ubi de quaestuatione monialium ; et Decr. S. C. de Relig., 21 Nov. 1908 (A. A. S., I, p. 153), ubi de quaestuatione virorum sermo est (cfr. *Haus*, Inst. can. n. 201). Imprimis autem *ad castitatis custodiam statuta est lex clausurae* tam pro Ordinibus quam pro Congregationibus religiosis ; de qua paucis in sequentibus, ad normam etiam *recentium declarationum romanarum* dicemus, distinguendo inter clausuram *virorum et religiosarum*.

1. De clausura virorum.

2161. — Lex clausurae pro conventibus virorum normas statuit tam pro religiosorum *egressu*, quam pro *ingressu* mulierum. Quare :

1° Curare tenentur Superiores, ut accurate observentur quae sive circa *egressum subditorum* e claustris, sive circa adeundos vel excipiendos extraneos in Constitutionibus praescripta sunt. Ita can. 606, § 1.

a) Superioribus fas non est (salvis praescriptis in can. 621-624 de quaestuatione) permittere ul subditi extra domum propriae Religionis degant, nisi gravi do causa et ad tempus quo fieri potest brevius. Pro absentia, quae sex menses excedat, semper venia S. Sedis requiritur, nisi causa studiorum intercedat. Can. 606, § 2.

b) Qui claustrum per aliquod tempus deserit, sine licentia Superiorum sed cum animo redeundi, est fugitivus. Vide infra n. 2172. Veniale tantum est, /redi sine licentia, si contingat de die semel aut iterum, absque scandalo vel contemptu ; secus est grave, sicut etiam cum lit egressus *nocturnus* et *furtivus* (IV, 37 ; ed. *Gaudé*, II, p. 475).

2° Intra clausuram regularium virorum ne admittantur mulieres cijusvis aetatis, generis aut conditionis, sub quovis praetextu. Ita can. 598, § I. Eadem lex servetur in domibus Congregationum etiam dioecesani juris. Can. 604, § 1.

a) Clausura servanda in domibus regularium sive virorum sive mulierum canonice constitutis (etiam non formatis) vocatur papalis. Jam diximus superior n 1334, ad quae se extendat. *Excommunicantur*, qui hanc legem clausurae *papalis* transgrediuntur, ut vidimus num. 1334 seqq.

b) *Eximuntur* a lege clausurae papalis virorum uxores eorum qui supremum actu tonent populorum principatum, cum ipsarum comitatu. Can. 598, § 2. Eximuntur pariter eadem a lege clausurae in domibus Congregationum, aliaeque personae quas Superiores ex justis causis admitti posse consuerint. Can. 604, § 1.

2162. — 3° Ex can. 599 si domus regulariumv virorum adnexum habeat convictum pro alumniis internis, vel alia opera Religionis

propria, separata saltem aedis pars (si fieri possit) religiosorum habitationi reservetur, clausurae legi subjecta.

Etiam in loca extra clausuram alumni externis aut internis, vel operibus Religionis propriis reservata, personae alterius sexus ne admittantur, nisi aequa de causa et de Superioris licentia ; quae licentia in casu urgenti etiam praesumi potest (*Bastien*, o. c. n. 587). — *Omnia praedicta praescripta* (sub 3° valent etiam, ex can. 604, § 2, pio domibus virorum e Congregationibus religiosis (de clausura *communi et statutaria*, cfr. *Bans*, Just. can. n. 194, p. 322

2. De clausura religiosarum.

2163. — Arctior est religiosarum quam religiosorum custodia, sive quoad egressum sive quoad ingressum. Praenotatum volumus, ex can. 603, religiosarum clausuram, etsi regularibus subjectarum, sub vigilantia esse *Ordinarii loci*, qui potest delinquentes etiam exemptos censuris corrigere et coercere ; item, ex can. 540, ipsas *adspirantes* lege clausurae teneri. Jam vero *ex iure hodierno* :

2164. — 1° Nemini monialium licet post professionem *exire e monasterio*, etiam ad breve tempus, quovis praetextu, sine speciali S. Sedis Induito, excepto casu imminentis periculi mortis vel alius gravissimi mali. Hoc periculum, si tempus suppetat, scripto recognoscendum est a loci Ordinario. Illa can. 601, § 1 et 2. Moniales illegitime exeuntes, *in excommunicationem* incurrunt (vide n. 1336).

Ad *religiosas* e Congregationibus quod spectat, applicanda sunt, positae ponendis, praescripta can. 606, supra, n. 2161, 1° exscripti. Deinde statuit etiam can. 607 : Antistitae serio advigilent, ne religiosae, citra casum necessitatis, singulae extra domum pergant.

2° *Intra monialium clausuram* nemo, cujusvis generis, conditionis, sexus, aetatis admittatur, sine S. Sedis licentia (exceptis quibusdam personis determinatis). Ita ex can. 600. Violantes hanc monialium clausuram excommunicantur, si sunt puberes. Vide n. 1334, ubi etiam indicavimus quibusnam personis liceat clausuram ingredi ; et cfr. particulariter quae latius de his continentur in *cit. Instr. S. C. Ilei*. (III, m seqq. et IV).

a) Lex clausurae non violandae servari debet etiam in Congregationibus sororum, eamque Episcopus munire potest censuris. Quae supra n. 2162 diximus de arcendis alumni, etc. ab habitatione religiosorum, pleno iure. immo in nonnullis severius, valent etiam pro monialibus et sororibus. Ita ex can. 604, § 2 et *cit. Instr. IV*.

1 In /nsiru. hon< ;p" "Ut circa clausuram monialium a S. Congreg. de Relig. publici juris facta (A. .1 S., XVI, p. 96 · 192, etc.), die 6 Eebr. 1924, haec enumerantur prneu/a. • incendium, mundatio ruma fabricae, terrores belli, invasio militum et cetera huiusmodi. Eadem provenire possunt etiam ex parte cujusdam monialls, exempli gratia, dementia periculosa allectae aut morbo epidemico laborantis », etc. (l. c. p. 97).

b) Ad *collocutiones* cum inonialibus quod attinet, monet can. 605 ne inutili collocutione disciplina perturbetur ; poenae tamen, olim circa hanc materiam latae, abrogantur. De *periculis* collocutionum ad crates fuse loquuntur AA. ascetici (cfr. S'. *Alph.*, Vera sposa, c. 10). De ipsa autem *cratium ordinatione* el de *rota* inserenda muro apud januam, in sacrario (seu sacristia), in collocutorio etc. vide *cit. Instr.* II, 5° et V.

§ 3. De voto obedientiae.

2165. — Votum obedientiae respicere potest tum Superiores tum Regulam et Constitutiones V Quare etiam statim (n. 2169) dicemus de obligatione quam imponunt *Regulae el Constitutiones*.

1° Magna quidem paupertas, sed major integritas ; bonum est *obedientia maximum*, si custodiatur illaesa. Nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur et animo ». Ita Joannes XXII, in Extrav. *Quorumdam, De Verb, signif.*, v. fin. *Codex* autem primo loco inter vota ponit obedientiae votum (can. 487).

2° Cum Superiori in Religionibus *clericalibus exemplis*, ex can. 501, § 1, insit duplex potestas seu auctoritas, *dominationis* nempe et *jurisdictionis*, ei debetur, ex parte religiosi, plena obedientia ex duplici titulo. Inobedientia contra alterutram potestatem peccatum de se formaliter diversum quandoque constituit (cfr. n. 325). — Circa *potestatem Superiorum* haec addimus :

a) Potestas *jurisdictionis* est participatio publicae potestatis regendi et docendi fideles, in ordine ad eorum sanctificationem. liane S. Pontifex Superioribus isi .sunt clerici) tribuit, cum exemptionis privilegium Religioni confert. Sola potestate jurisdictionis utitur Superior, (piando confessarios'approbat, etc. In aliis materiis hac non raro etiam uti posset ; attamen (nisi aliud constet) censendus est jubere potius ut praelatus religiosus, dominaliva auctoritate fretus.

b) Potestas *dominaliva*, quae omnibus Superioribus religiosis competit, est facultas edendi praecepta ad gubernanda membra societatis privatae. Ortum ducit, in societate religiosa, ex traditione religiosa et ex consensu Ecclesiae. Haec enim est propria conditio societatis religiosae ut, traditione peracta, ipsa fiat religioso, mediante vita communi, nova familia veraque moderatrix. Inquantuni vero accedit consensus Ecclesiae, potestas dominaliva profundius penetrat in voluntatem religiosi, et se extendit ad dispositionem totius vitae humanae, sub certis tamen limitibus, ut mox dicetur. — Ad potestatem superiorum religiosorum corroborandam multum confert etiam ipsa promissio religiosi Deo facta submittendi se legitimis tum Superiorum tum Regulae strictis praeceptis, <piam *votum obedientiae* dicimus (cfr. *Jiaus*, o. c. n. 51 : potestas quae dicitur ex voto). — *Initialis* tandem et *incompleta* quaedam dominaliva datur potestas, quam vocant « domesticam vel quasi-doines-ticani vel politicam vel socialem vel civilem » (vide o. c. n. 63 seqq.). Facta professione religiosa, talis potestas, fundata in legitimae alicujus commu-

ne Regula et Constitutionibus dicemus n. 2169 seq. De tota materia voti obedientiae ride *Paus*, de s. obedientiae virtute et voto, II pars, n. 54 seqq., ubi etiam iusius omnes quaestiones controversae exponuntur et solvuntur.

nitatis natura, *jam transit in potestatem dominativani* : quia, quidquid aliqui auctores, ut cl. *Bicderlack*, etc., in contrarium dicant, revera est *quasi-dâminativa* facultas, sed imperfecta, initialis, valde limitata, ex jure naturali indita omni minori societati (cfr. o. c. n. 69seqq.). Haec est etiam doctrina S. Thoniar, S. Alphonsi, Suarezii et aliorum magnorum theologorum¹, quam breviter in sequentibus contrahemus, habita ratione tum Codicis tum Normarum.

2166. — **P r i n c i p i a .** 1. Per votum obedientiae, religiosus assumit obligationem obediendi praecepto stricto legitimi Superioris, in iis quae pertinent directe vel indirecte ad vitam Instituti, hoc est ad observantiam votorum et Constitutionum. Ita ad normam can. 501, § 1. Ratio est, quia, ex una parte, praeceptum est proprium obiectum obedientiae ; ex altera vero, religiosus per votum Deo promittit, se submittere Superiori in ordine ad finem proprium Instituti.

Dicitur 1° *Assumit obligationem obediendi praecepto strido Superioris* ; intellige : praecepto stricte tali, quo Superior *expresse el directe in conscientia obligat*. Communius etiam hodie receptum est, et olim a *Normis*, n. 135, sancitum : « Vi voti teneri (religiosum) obedire tunc tantum cum legitimus Superior praecipit expresse *in virtute sanctae obedientiae*, vel *sub formali praecepto*, aut verbis aequivalentibus, juxta proprias Constitutiones ». Secus enim non sufficienter constat, utrum Superior velit tota sua uti auctoritate. Cfr. *S. Alph.*, IV, 38 ; II. Ap., XI11, 16, 17. Religiosus, qui contra hujusmodi praecepta agit, *duo saltem peccata* committit : unum contra *religionem*, ratione voti, alterum contra *virtutem obedientiae*; suscipiendo enim vitae coenobii icae statum, per se, etiam sine voto, tenetur legitimo Superiori obedire (IV. 46). Adjungi potest peccatum *scandali*, etc.

Propter rei vero gravitatem Superior prudentissime se gerat, el raro, caute, nonnisi ex gravi causa, in virtute sanctae obedientiae praecipiat. Id maxime commendatur Superioribus localibus, praesertim parvarum domorum ; immo etiam edicatur . Superiorissae locales ab imponendis formalibus praeceptis se abstineant » .Vor/nag, n. 136, 137. Cfr. *Al. Thom.*, 2. 2, q. 105, a. 1, ad 3.

2° *In his quae pertinent ad observantiam votorum et Constitutionum* ; nam. ut innuit 5. *Thomas* (2. 2, q. 104, a. 5, ad 3), religiosus vovendo obedientiam voluit se tantummodo obligare ad vivendum et obediendum **n** x t a regulas Ordinis, cui se libere consecravit. I ude *non potest* Superior praecipere quae sunt **c** o n t r a regulam. nisi possit in ea dispensare el adsit justa dispensandi causa (cfr. 5. *Vlph.* 1. 194) ; vel **s** u p r a regulam, i. e. graviora, v. gr. ut

¹ Horum Anctorum doctrina in specie invenitur exposita apud *Jiaus*. o. c. n. 39 seqq. tJ8 ; 159 ; 161 seqq.

subditus acceptet episcopatum, beneficium curatum, vel etiam beneficium simplex, aut se exerceat in magnis austeritatibus, etc. ; vel **i** n f r a regulam, i. e. laxiora aut vana l.

a) Potest tamen praecipere (piae *indirecte* tantum ad regulam pertinent, vel qua»faciunt ad plenioram ejus observantiam. Immo, potest interdum, si *neces* -itas vel ipsius subditi spiritualis corporalisve utilitas id exigunt, praecipere quaesunt contra vel supra regulam v. gr. jejunium in poenam alicujus culpaе, assistentiam praestandam infirmis proprii Ordinis infectis morbo contagioso, vel etiam extraneis, si deessent qui ipsis necessaria sacramenta ministrarent (IV, -i0). **λ** ide dicta n. 151. b) Potest prohibere subditis, ne, se ipso inconsulto, *eMittant*: vota tamen, intra limites regulae emissa, non sunt ex se invalida, quamvis irritari possint ; materia enim voti est Deo accepta, tametsi modus ipsi displiceat (cfr. n. 638). c) Non potest praecipere *revelationem secreti*, nisi talis revelatio necessaria sil ad damnum proprium, vel monasterii, vel tertii, avertendum (cfr. dicta n. 1187). d) Licentia negata a praelato, sed "incessa a Superiore inferioris ordinis, est probabiliter *valida*, quoties praelatus mi expressit se velle auctoritati inferioris derogare ; quin etiam est *licita*, nisi positive subdito rem exsequi, atque inferiori Superiori licentiam dare prohibuerit (IV, 45, 48-50).

II. Possunt religiosi praecipere, vi potestatis dominativae : Summus Pontifex, proprii Superiores, et quandoque Episcopus. Ilis ergo religiosi obedire tenentur, servatis celeris conditionibus.

1° *Summus Pontifex* ; ipse enim est omnium Religionum praepositus, et ab ipso omnis religiosa potestas emanat. S. Pontifex hanc suam potestatem praesertim per *Al. C. de Religiosis* exercet 2. Vide can. 499, § I, necnon Concil. Plen. Americae Latin., art. 331.

2° *Proprii 'Superiores*, Superiores nempe generales, provinciales et locales. Superiore autem locali absente, ejus delegatus (ad universalitatem causarum) potestatem acquirit vi voti obligandi ; nisi Constitutiones aut. legitima consuetudo aliter decernant.

·) Etiam Abbatisa (vel Superiorissa) ex potestate dominativa obedientiam ·vigere potest, ut ex can. 501, § 1 liquet. — Potest quoque ratione potestatis dominativae *irritare* vota monialium, sive de materia supererogatoria, sive **l** p r e praecepta regulis ; vota autem novitiarum potest *suspendere* quoad executionem, si probationi officiant (IV, 52-55).

b) Superiorissa vero (sicut et alii Superiores religiosi) nequit, contra normas canonum, quid decernere *circa communionis receptionem* (cfr. dicta n. 1580).

c) Ex can. 530, § 1. *omnes religiosi Superiores* districte vetantur personas sibi «ubditas quoquo modo inducere *ad conscientiae manifestationem* sibi peragendam. Xon tamen prohibentur subditi quominus libere ac ultro aperire animum ·inimSuperioribus valeant. Immo expedit ut ipsi filiali cum fiducia Superiores

Vulta est ergo Congregatio religiosa In qua votum obedientiae in se includat omnia ■. Unde etiam > *Thomas*, I c., triplicem obedientiam distinguit · *necessariam*, quae ■in in hi' ad quae obligatur ; />·rlertam. qua· obedit in omnibus licitis ; indi·•r?arn, Ilae etiam in illicitis obedit. Cardinalis Protector nulla gaudet potestate dominativa et Jurisdictione in Congregationes suis curis creditas. Ita can. '99, § 2.

adeant, eis, si sint sacerdotes, dubia quoque et anxietates suae conscientiae exponentes (*ib.* §2).

3° *Quandoque Episcopus* ; sic, ex. gratia, religiosi ex claustris Episcopus imperat etiam vi voti, ut dicitur n. 2179. Communiter denique admittitur, Episcopum potestate dominativa plene uti posse in Institutis dioecesanis regendis, nisi obstent Constitutiones.

In iis vero materiis, quae Ordinariis reservantur simpliciter (v. gr. quoad cultum, sacramentorum administrationem, etc.), Episcopi vi solius jurisdictionis ecclesiasticae procedere possunt.

2167. — Quaesita. I. *An competat Superioribus potestas coercitiva in religiosos delinquentes* ? Respondetur :

Affirmative, ut constat ex can. 2220, 2385, 2386, 2389, et indubiis SS. Pontificum Constitutionibus : dempta enim facultate per coercionem efficaciter impellendi ad observantiam regularum, jam non satis bono ordini provideretur in Religione, ut patet.

a) Poenae, quae v. g. possunt imponi, sunt : actus humiliationis occultae vel publicae, preces extraordinariae, labores manuum, jejunia, privatio a mensa communi. In rebus vero gravioribus, delinquentes possunt puniri, a. *normam juris communis et particularis*, remotione ab ollicio, translatione in alium locum, privatione communionis (vide dicta n. 1580/, privatione vocis activae vel passivae, suspensione a confessionibus, censuris, etc. (secus ven irregularitate, degradatione, etc.). b) Exercitium autem potestatis puniendi quatenus fundatur in potestate dominativa, normas Regulae sequi debet quatenus vero ex jurisdictione ortum ducit, jure canonico regitur et limitatur c) Disputatur, utrum Superiores professum chori in statum fratrum laicorum transferre possint. Certe id facere nequeunt, si Ordinis statuta obstent, vel si clericus jam sit in sacris. Cfr. *Piat*, I, q. 783 ; IIe/nz, III, n. 658. Celerum declarat canoni 558 : In Religionibus, in quibus duae sunt sodalium classes, novitiatus pro altera classe peractus, pro altera non valet (vide *Raus*, o. c. n. i ii, I) ; quare omni in casu novus instituendus esset novitiatus.

II. *An teneatur subditus obedire in dubio de Superioris potestate vel de licetate rei praeceptae* ? Distinguendum erit :

1° Si dubium sit de *legimitate Superioris*, non tenetur obedire, nisi ille sit in pacifica possessione, et communiter ut Superior habeatur. Nec similiter tenetur obedire, si dubitetur de impositione praecepti (cfr. n. 94, 693).

2° Si dubitetur *an res praeceptae sit licita necne*, an *excedat* Superioris potestatem, tenetur obedire, etiamsi opposita opinio sibi probabilior videatur. *Excipe* tamen :

a) Si res sit valde difficilis et molesta ; quia tunc difficultas operis, simul cum opinione probabilis quod res praeceptae sit illicita, vel quod praeceptum excedat potestatem Superioris, praevalet illius possessioni ; b) si subditus obediendo exponeret se vel alterum, periculo gravis incommodi subeundi

in vita, fama, honore, aut bonis. Ratio, quia subditus non tenetur tunc se privare jure suo certo quod possidet circa talia bona magni momenti, ne Superior privetur sua possessione, quae in eo casu est aliquo modo incerta » (IV, 47). Lege etiam S. Doctorem, I, 98-100.

>2108. — **In** praxi ; fo Religiosus professus peccat *graviter* contra voti in obedientiae : quando recusat obedire, in materia gravi, Superiori praecipienti in *virtute sanctae obedientiae* etc., juxta dicta n. 2166 ; quando Superiori praecipienti respondet : *nolo obedire. nolo jacere, non faciam*, aut aliud simile quod contemptum formalem auctoritatis praecipientis redoleat ; quando *tr hujusmodi inobedientia* sequitur grave scandalum, quo alii ad voti transgressionem induci possent. Indirecte votum obedientiae laeditur, si quis sine licentia et per diuturnum tempus tamquam fugitivus extra conventum versatur : quia se potestati Superioris subtrahit. Vide infra n. 2172. Generatim in aliis casibus, inobedientia non excedit culpam venialem per se.

2° Religiosus peccat *graviter* contra voti in obedientiae, si Superiori in materia gravi stricte praecipienti obedire recusat : tunc etiam vi voti obedire tenetur, ut diximus sub 1°. Potest tamen Superior (etiamsi materia sit gravis) peccatum excludere vel *sub levi* obligare. Saepe *leviter* tantum peccat quis contra virtutem : quando renuit obedire Superioribus inferioris gradus ; quando in externa praecepti executione murmurat in corde, aut interne se non submittit. Hem, contra solam virtutem obedientiae delinquere possunt (*graviter* vel *leviter*, pro natura rei et praecepti) novitii, oblato, et alii omnes, qui in piis Institutis absque votorum vinculo, vitam communem degunt (cfr. *Raus*, o. c. n. 73).

3° Si regulae jubeant *in omnibus obedire* Superiori (vel in omnibus, in quibus piccalum non apparet), « id non de obligatione voti, sed de obedientiae perfectione intelligitur » (IV, 40). Cfr. *Salmant.*, tr. 15, c. 6, n. 55.

Articulus III.

De obligatione servandi regulam.

2169. — *Regula* est illa vivendi norma, qua religiosi in suis operationibus ita diriguntur, ut debito ac congruenti modo ad sui status perfectionem contendunt. — Intelliguntur etiam, sub nomine regulae, *Constitutiones et statuta*, quae a Religionum fundatoribus vel Capitulis emanant, dummodo *legitime* condantur.

Jamvero : 1° Regulae, quae *votorum* materiam vel condiciones definiunt, eandem ac ipsa vota obligationem imponunt. De his supra jam satis diximus. — 2° Regulae, quae *ad regularem disciplinam* spectant, eo sensu non obligant de se *vi voti*, quod quis peccet contra votum obedientiae, *quotiescumque* agit contra aliquod punctum Constitutionum (*Normae*, n. 133) ; attamen etiam ipsae *variis modis* obligare possunt. Quare nonnullis quaesitis gravem illam quaestionem dilucidare debemus.

2170. — Quaesita. I. *Quanta sit regularum ad disciplinam spectantium OBLIGATIO* ?

1° In genere, « Regula, inquit *Suarez* (tr. 8, l. 1, c. 2, n. 2), non est merum consilium », cum ejus violatio possit a Superiore puniri. Excipe tamen illas partes, quae *per modum consilii* vel *adhortationis* exprimuntur (cfr. 5. *Thomam*, 2. 2, q. 186, a. 9 ad 1 : Quadi. I, a. 20).

2° Possunt esse regulae, quae obligant sub mortali (in materia utique *gravi*) ; aliae, quae obligant sub veniali ; aliae demum quae obligant ad poenam, a) Si regula *expresse* obligat *sub mortali*, ejus transgressio est contra votum : ratio est, quia talis non est minus praeceptiva quam ipsa vox Superioris (IV, 41). — b) Si regula *expresse* declarat, se obligare *quantum potest*, ejus transgressio est peccatum mortale aut veniale, prout materia est gravis vel levis ; quia regula non est minus obligans quam vox Superioris, ut patet. Ex eadem ratione, si regula declarat, se *tantum sub veniali* obligare, non erit *de se* transgressio ejus, *etiam in re gravi*, nisi veniale peccatum. — c) Si regula declarat, se *non obligare sub peccato*, ejus transgressio est ex se nec mortalis nec venialis ; quia regula, quae est minus praeceptiva, non censetur esse nisi ordinatio obligans tantum ad poenam, saltem si imponatur (IV, 42).

Merito tamen notant plures DD. hujusmodi transgressionem raro omni ci i.ri vacare, propter negligentiam, contemptum, aliumve inordinatum affectum¹ ; immo, *graviter* peccaret ob grave damnum Religioni illatum, qui frequenter et quasi per consuetudinem regulam transgrederetur, religiosam disciplinam graviter perturbando : v. gr. « si nollet unquam servare silentium, nec orare, nec modeste incedere ; si ingrederetur omnium religiosorum Cubicula, et similia Religionis statuta transgrederetur » (IV, 10). A tortiori, *graviter peccat*, qui regulam infringit ex contemptu formali ; item, si id faciat ex odio rousa Religionem aut personas ejus, vel ex voluntate resistendi praelato ; item, si se exponat proximo periculo labendi in peccatum mortale, aut si praevideat se ideo expellendum fore. Si quis autem proponat nunquam regulam servare, vix fieri potest ut non adsit contemptus. Ita *Suarez* (lr 8, l. i, c. 3, n. 12) et v. *Alphonsus* (IV, 42). Sola autem *frequentia infractionum* non necessario involvit legis contemptum formalem, cum haec frequentia oriri possit ex magna desidia, in qua tamen desidiosus magni adhuc potest facere regulas, Superiores et Religionem Attamen, ut cum I). *Thoma* diximus n. 179, 2°, frequentia transgressionum dispositive inducit ad contemptum

II. *Uz religiosi teneantur se submittere reformationi regulae?*

1° *Affirm.*, si reformatio spectat ad *substantialia* ; quia quilibet debet obedire in illis, quae sunt necessaria ad salutem : neque

¹ En ipsa verba S. Thomae (2. 2, q. 18. i. 9. ad 1) : « in aliqua Religione, transgresse » irregulae) vel omissio ex suo genere non obligat ad culpam neque mortalem neque venialem, § solum ad poenam laxatam sustinendam, quia (religiosi) per hunc modum ad talia observanda obligantur : qui tam » n possent venialiter vel mortaliter peccare, ex negligentia, vel libidine, vel contemptu . — ² De his quae respiciunt Regularum et Constitutionum obligationem, latius tractat Raus. de s obed virt et volo. n. 75 seqq. ; 124 seqq.

ulla consuetudo potest juri naturali aut divino praevalere. Unde, obligatio se submittendi urgeret, si Religio talis esset, ut ¶ nisi reformetur, esset potius nocumento religiosis quam utilitati (11. Ap., XIII, 17). *Substantialia* videntur esse, quae necessaria sunt ut ipsa *vota*. serventur, ut disciplina *adhuc vicens* muniatur, *scandalum* saecularium devitetur (cfr. *Haas*, o. c. n. 106).

2° Si reformatio non spectat ad substantialia, distinguendum est. *Mitigatio* vel introducta est a S. Pontifice, et in tali casu unusquisque potest se illi conformare (est enim nova lex) : vel introducta est a consuetudine, et in hoc casu, licet eam introducentes peccaverint, possunt tamen eorum successores tuta conscientia eam sequi, modo *legitima aestimanda sit*.

Quod si Capitulum generale vel major pars professorum *reformationem instaurationis* statueret, sunt AA. qui negant privatos teneri hujusmodi reformationi se submittere ; quia professionem juxta statum regulae, qualis erat *tempore suae professionis*, emisissent, nec proinde ad amplius quam ad relaxatam regulam se obligare voluisse censentur. Sunt et alii qui docent eos ad obediendum teneri ; quia religiosi, regulam profitentes, eam *ut primitus institutam* profitentur : unde semper parati esse debent ad illam servandam, quando de ea instauranda tractatur (IV, 41 ; H. Ap., XIII, 17). Omnes tamen admittunt praelatum vel Capitulum generale innovare posse aliquas regulas decursu temporis neglectas ; item posse revocare quasdam licentias de se revocabiles. Tandem reformatio regulae collapsae professos obligat, si ex neglectu regulae primitus institutae periculum adesset, ne Ordo paulatim id deteriora tendat. Ita *Laymann*, l. i, tr. 5, c. 9, n. 13 (vide *Raus*, o. c. n. 106,1).

111. *An praelatus, négligeas aliquando corripere leves defectus subditorum, peccet graviter ?*

Affirmative, casu quo defectus plures sint, et tales (v. gr. circa silentium, jejunium, etc.), ut disciplinam valeant relaxare, Kalio : quia, licet quisque religiosus deficiat in re levi, levem regulam transgrediendo, Superior tamen negligens impedire, cum possit, observantiae relaxationem, deficit in re gravi. Et ideo tenetur defectus subditorum in damnum totius communitatis vergentes non solum corrigere, sed etiam inquirere ut corrigat, prout docet S. Thomas, sine tamen nimia sollicitudine... Expedit autem ut aliquando corrigere *dissimulet*, si defectus scandalum non afferant, vel si praevideat subditum ex correctione pejorem fieri, vel si tempus opportunius sit expectandum (IX, 13 ; II. Ap. XIII, 2).

Tempore visitationis canonicae religiosi (vel moniales ab Episcopo aut a praelato Ordinis interrogatae) lenentur visitori *veritatem aperire* circa transgressiones regulae. Vide can. 513ct n. 1198, 2°.

A r t i c u l u s IV.

De obligatione stabilitatis.

2171. — Obligatio permanendi in statu religioso enascitur tum ex natura rei (status enim a *stando* dicitur) ; tum ex perpetuitate votorum ; tum denique ex jure canonico. Hinc illud effatum: *semel monachus, semper monachus* (sci. nisi legitime intercesserit dispensatio).

Stabilitati opponuntur vel aliquatenus opponi videntur : 1° apostasia et fuga ; 2° dimissio ; 3° egressus e Religione ; 4° transitus ad aliam Religionem ; 5° translatio ad episcopatum. Adjungemus quaestionem specialem : *dc religioso parrocho vel vicario*.

1. *Apostasia et fuga*.

2172. — *Apostata* (a Religione) dicitur professus a votis perpetuis etiam simplicibus, qui e domo religiosa illegitime egreditur cum animo non redeundi, vel qui, etsi legitime egressus, non redit eo animo ut religiosae obedientiae sese subtrahat. — *Fugitivus* est, «pii sine Superiorum licentia domum religiosam deserit cum animo per aliquod tempus sui esse juris deindeque ad Religionem redeundi. Ex can. 644, § 1 et 3.

Malitiosus animus apostasiae jure praesumitur, si religiosus intra mensem nec reversus fuerit, nec Superiori animum redeundi manifestaverit. Can. cil., § 2. — Ex Tridentino, fugitivis adnumerabatur, qui absque licentia Superioris localis ad Superiores majores confugit, quin ab iisdem fuerit vocatus (Sess. 25, c. 1, de Regul.) ; attamen secundum jus hodiernum, *proprie loquendo*, non videtur esse fugitivus, quia non Religionem derelinquit (cfr. *Fanjani*, η. -491).

1° Superiores debent apostatas et fugitivos sollicite requirere, et ipsos, si vera poenitentia acti redeant, suscipere. Reditum vero monialis apostatae vel fugitivae caelestis loci Ordinarius, et si agatur de monasterio exempto, etiam Superior regularis. Can. 645, § 2.

2° Apostata et fugitivus ab obligatione regulae et votorum *minime solvuntur* et debent sine mora ad Religionem redire. Can. 645, § 1. Manent igitur vere et proprie religiosi.

a) *Apostata a Religione*, ut jam vidimus n. 1350, ipso jure incurrit in excommunicationem proprio Superiori majori, vel (si Religio sit laicalis aut non

1 De iis quae n. 2172 et sequentibus circa varios modos deserendi Religionem sive illicito* sive juridice licito breviter exponemus. fuse tractata reportes apud J. Palombo: «de dimissionibus religiosorum, commentarium theoretico practicum» (1931)

exempla) Ordinario loci in (pio commoratur reservatam ; ab actibus legitimis ecclesiasticis est exclusus ; privilegiis omnibus suae Religionis privatur. Si redierit, perpetuo caret voce activa et passiva, ac praeterea aliis poenis pro gravitate culpa a Superioribus puniri debet ad normam Constitutionum. Can. 2385.

b) *Fugitivus*, ut supra notavimus n. 1365, ipso facto incurrit in privationem officii (si quod in Religione habeat), et in suspensionem proprio Superiori majori reservatam, si sit in sacris. Cum autem redierit, puniatur pro gravitate culpa. Can. 2386. Tabet tamen jus ad suffragia et gratias propriae Religionis (*Faillant*, l. c.,

2. *Dimissio religiosorum*.

2173. — *Praenotamus*: Dimissio alumnorum *Societatum sine votis* regitur nonnis quae valent pro dimissione religiosorum (cfr. can. 681). Id tamen sic «intellige» dum : Si vinculum alumnorum est temporarium, servantur praescripta pro dimissione sodalium a volis temporariis ; si vero est perpetuum, servantur normae pro dimissione religiosorum cum volis perpetuis. Ita Pontif. Comm., 1 Mart. 1921 (A. A. S., XIII, p. 177).

2174. — I. Notio. Dimissionis nomine intelligitur separatio religiosi a sua Religione praesertim in poenam delicti, facta ex auctoritate competentis Superioris h

Ita regulariter. Sunt autem jure dimissi et habendi sunt *ipso jacto* tanquam legitime dimissi, ex can. 646 : a) religiosi publice apostatae a fide catholica ; b) religiosus qui fugam arripuerit cum muliere, aut religiosa quae cum viro : c) attentantes vel contrahentes matrimonium aut etiam vinculum, ul aiunt, civile. — In his casibus suilicit ut Superior major cum suo Consilio emittat declarationem facti (vide *Palombo*, o. c. n. 198) ; sed *jam antea* habendi erunt *ipso lacto tanquam legitime dimissi* (Comm. Pont. 30 Jul. 1934; .1. .1.5., XXVI, p. 494).

2175. — II. Ordo dimissionis. Dimissio religiosorum diverso modo fieri debet pro varia religiosorum conditione. Porro in *casibus ordinariis* (de *extraordinariis* vide n. 2176) :

1° *Professos a volis temporariis* dimittere potest : in Ordinibus vel Congregationibus juris pontificii, supremus Religionis Moderator, vel (si agatur de monialibus) Ordinarius loci aut Superior regularis ; in Congregationibus juris diocesani, Ordinarius loci, sed consciis et juste non dissentientibus Moderatoribus. Can. 647, 11. — Hoc valet etiam pro iis qui vota emiserunt sub hac vel simili conditione : *donec in Congregatione vivam*. Pont. Comm., 1 Mart. 1921 (A. A. S., XIII, p. 177).

(*ausae* dimissionis sint graves. Sufficiens causa est defectus spiritus religiosi, qui aliis scandalo sit, si repetita monitio una cum salutari poenitentia incassum fuerit ; non vero infirma valetudo, nisi constet eam ante professionem fuisse

In genere dici potest, dimissionem saepe saepius intendi sensu egressus *involuntarii* e Religione, sive talis egressus imponatur ipso jure (ex can. 646) sive a competente Superiore legitime decernatur. Non semper delictum praesupponit ut ex dicendi patebit.

dolose reticentiam aut dissimulatam. Can. cil., § 2. Non necesse est ut causa dimissionis, in casu, *jormali iudicio comprobentur*. Religioso tamen manifestari debent, data eidem plena respondendi licentia. Contra dimissionis decretum est denique religioso facultas recurrendi ad S. Sedem ; et pendente recursu, dimissio nullum habet iudicium effectum. Can. cit., §2, n. 3 et 4.

2° *Professos a volis perpetuis dimittere potest* : a) Ordinarius loci, si agatur de religiosis vel de sororibus juris tantum dioecisani (can. 650, § 2, n. 1, 652, § 1). — b) Supremus Moderator, in Religione virorum juris pontificii : dimissionis tamen decretum ut suum sortiatur effectum debet a S. Sede confirmari (can. 650, §2, n. 2). — c) Supremus Religionis clericalis exemptae Moderator cum Tribunali quatuor saltem religiosorum : ejus vero sententia executioni mandari nequit, nisi fuerit a S. Congr. confirmata (can. 665, 666). — d) S. Congregatio, si agatur de monialibus vel de sororibus juris pontificii. Hinc omnia acta ad eam transmittenda sunt vel a suprema Moderatrice sororum, vel ab Ordinario loci cum suo (et, si casus ferat, Superioris regularis) voto (can. 652, § 2 et 3).

IT post vota perpetua dimissio *legitime* decerni possit, requiruntur : a) Ad dimittendas *religiosas* professas, *graves causae exteriores una cum incorrigibilitate*, experimento prius habito ita ut spes resipiscentiae evanuerit, iudicio Antistitae (can. 651, § 1). — b) Ad dimittendos quoscumque *religiosos* professos, *tria saltem delicta cum duplici monitione ac dejectu emendationis*. Haec valent quoque pro Religionibus exemplis, in quibus tamen, revocato quolibet contrario privilegio, sententia dimissionis ferri nequit nisi processu iudiciali instituto. Can. 649 et 654. Religiosis autem semper facultas sit suas rationes libere exponendi. Cfr. *Palombo*, o. c. n. 175 seqq.

2176. — De casibus extraordinariis. In casu gravis scandali exterioris vel gravissimi nocuenti communitati imminenti, religiosus (etiam exemptus) statim potest a Superiore majore cum consensu sui Consilii, vel (si tempus urgeat) a Superiore quoque locali cum consensu sui Consilii 2 ad saeculum remitti, habitu religioso illico deposito. Postea lotum negotium per Ordinarium vel per Superiorem majorem (si adsit) S. Sedis iudicio sine mora subijciatur : si vero agatur de exempto, processus statim instituatur ad *normam juris* (i. e. canonum 663 seqq.). Ita ex can. 653 et 668.

2177. — 1° *Tria delicta*, de quibus supra (n. 2175, 2° fin.), debent esse vel ejusdem speciei ; vel, si diversae, talia ut simul sumpta manifestent perversam voluntatem in malo pervicacem ; vel unum tantum permanens, quod ex repetiti monitionibus triplex liat. Can. 657. De deliciis commissis plene constare debet, i. au. 658. De his et de modo procedendi vide *Palombo* (o. e. n. 180seqq.).

2° *Monitiones* fieri debent at immediato Superiore majore, vel per alium, de ejus mandato Can. 659. Duae debent esse, i. e. singulae pro singulis duobus

¹ Excipiuntur in Soc. Jesu religiosi a votis simplicibus perpetuis, quorum dimissio adhuc regitur jure Societatis, additis tamen quibusdam cautelis ex Codice depromptis. Resp. Commis. Ponur. 29 Jun. 1918 (ap. *Biederlack-Führich*, de Relig., n. 175). — ² Consensus etiam Ordinarii loci exigitur, si religiosus in casu nō sit exemptus (can. 653).

primis delictis. In delictis autem continuatis seu permanentibus intercedat necesse est inter primam et alteram monitionem saltem triurn dierum integrum spatium. Can. 660. Singulis monitionibus adjiciatur (sub poena *invaliditatis*, ut notat *Palombo*, o. c. n. 182) dimissionis comminatio. Can. 661, §3. Tenentur pariter Superiores reum ab occasionibus relabendi remove et adhibere opportunas exhortationes, correctiones etc. (can. 661, § 1 et 2). De monitionibus rite factis documentum redigatur.

3° Religiosus censetur *se non emendasse*, si post secundam monitionem novum delictum commiserit vel in eodem permanente perstiterit. Post ultimam monitionem per sex saltem dies erit exspectandum, antequam ad ulteriora progressus liat, i. e. antequam deveniatur ad sententiam dimissionis (in Religionibus clericalibus non exemptis vel in Religionibus laicalibus), vel ad processum instruendum (in Religionibus cleric libus exemptis). Can. 662 ; cfr. etiam can. 649 et 656. Quoad *processum* instituendum in professos exemptos, vide can. 663-666 (*Palombo*, o. c. n. 116 seqq. — *Formulae* relativae inveniuntur pag. 277 seqq.).

2118.— 111. *Effectus dimissionis*. 1° Professus (vel professa) a *volis temporariis* (vel his assimilibus, n. 2175, 1°) post dimissionem *ipso jacto solvitur ab omnibus votis religiosis*. Si sit in ordinibus minoribus constitutus, eo ipso redactus est ad statum laicalem. Si vero sit in sacris, semper tenebitur oneribus ordini majori adnexis. Praeterea, si propriam dioecesim amiserit, nequit extra Religionem ordines sacros exercere, donec Episcopum benevolum receptorem invenerit, aut S. Sedes aliter providerit. Can. 648, 641, § 1-

Religiosi in sacris dimissi (licet valeant decursu temporis ordines sacros exercere) prohibentur tamen sine novo el speciali S. Sedis Induito : a) quolibet beneficio in Basilicis vel in ecclesiis cathedralibus ; — b) quolibet magisterio et officio in seminariis etiam minoribus seu collegiis in quibus clerici educantur, itemque in Universitatibus et Institutis quae ex privilegio apostolico conferunt gradus academicos ; c) quocumque officio et munere in Curiis episcopalibus vel in religiosis domibus sive virorum sive mulierum etiam juris dioecisani. Can. 648, 642.

2° Professus (vel professa) a *votis perpetuis*, a Religione dimissus, *votis religiosis manet adstrictus*, salvo Constitutionibus aut S. Sedis Induito, quae aliud ferant. Si clericus est in minoribus ordinibus constitutus, eo ipso reducitur ad statum laicalem. Can. 669.

a) Si *dimissus sit in sacris*, et aliquod delictum commiserit de quo in can. 646 (vide supra n. 2174), vel dimissus fuerit ob delictum quod jure communi punitur infamia juris vel depositione, ani degradatione, perpetuo prohibetur deferre habitum ecclesiasticum. Can. 670.

b) Si vero dimittatur ob crimina minora praedictis, *ipso jacto manet suspensus* donec a S. Sede absolutionem obtinuerit (ut jam dictum est n. 1359). Praeterea, mandatis S. Congreg. et Ordinarii loci se submittere tenetur, l. ide can. 671, n. 2. Religiosus dimissus, votis in Religione emissis non solutus, tenetur ad claustra redire ; et si per triennium argumenta plenae emendationis dederit. Religio tenetur eum recipere. In dubio, res deferatur ad S. Sedem. Can. 672, § t.

3. *Egressus e Religione.*

2179. — 1° Professus *a votis temporariis*, expleto votorum tempore, libere (in foro *externo* seu *juridice*) potest Religionem deserere. Pariter Religio ob justas causas eundem potest a renovandi? volis temporariis vel ab emittenda professione perpetua excludere, non tamen ratione infirmitatis, nisi ea ante professionem certo fuerit dolose reticita aut dissimulata l. (can. 637.

a) Religiosus in sacris debet, non renovatis votis, ad propriam dioecesim redire. Si propriam dioecesim amiserit, nequit extra Religionem sacros ordines exercere, donec Episcopum receptorem invenerit aut S. Sedes aliter providerit. b) Non tamen ligatur prohibitionibus, quas ex can. 642, supra n. 2178, indicavimus. c) Nihil potest repetere ob quamlibet operam Religioni praestit. lnn. Pan. 643. § 1.

2° Professus *a votis perpetuis* in Religionibus iurij pontificii, ut ad saeculum regredi possit, indiget venia unius S. Sedis, Duplici via S. Sedes ipsi providere solet : concedendo scilicet Indultum *exclaustralionis*, vel Indultum *saecularizationis*. In Religionibus iuris dioecesani, Indulta praedicta impertitur loci Ordinarius. Can. 638.

a) Induito exclaustralionis datur facultas manendi extra claustra *adlertmpik*. Qui illud impetravit, volis ceterisque obligationibus, quae cum suo statu componi possunt, manet obstrictus ; exteriorem tamen debet habitus religiosi formam deponere. Perdurante tempore Indulti, caret voce activa et passiva; sed gaudet privilegiis mere spiritualibus suae Religionis. Ordinario loci, loco Superiorum propriae Religionis, subditur etiam ratione voti obedientiae. Can. 639.

b) Induito saecularizationis lit separatio a Religione et datur licentia manendi extra claustra *in perpetuum*. Qui, hoc Induito impetrato, Religionem relinquit, quoad habitum, missam, Horas, usum et dispensationem sacramentorum, omnino saecularibus assimilatur ; a votis liberatus manet sicut et ab onere Officii recitandi, firmis tamen oneribus ordini majori adnexis. Can. 640, § 1. Tenetur autem obligationibus et prohibitionibus, de quibus sub a. et r locuti sumus (supra, 1°) ; ac praeterea sanctionibus subjacet, de quibus n. 2178, 1° sub fine.

¹ In hac re tam magni momenti nova etiam facta est declaratio S. Congreg. et Jfrl. die 5 Febr. 1925, quoad casum religiosorum qui in amentiam inciderunt. Nequeunt remitti ad saeculum (A. A. »S., XVII. p. 107). — ² Hujusmodi prohibitionibus can. 642 tenentur illi religiosi qui ante promulgationem Codicis, de venia S. Pontificis, extra Religionem versabantur. Pontii. Comm. 24 Nov. 1920 (A. A. »S., XII. p. 575). — ³ Juxta decisionem S. Congr. g. d. *Hei.*, t. Xug. 1922 (A. t. S., XIV, p. 501), religiosus qui saecularizationis indultum aut simplicium votorum dispensationem impetravit, potest utrumque respuere, cum notitiam tempore a locali Superiore accipit, licet exsecutoriale decretum a Superiore Generali emissum fuerit. Si crav. obstant rationes, recurrendum est ad S. Congreg. et nuper haec eadem S. C. de l. c. l. noram *formulam rescripti saecularizationis* (sic dicti «pujv el simpliciter tione ssit, p<M Congreg. plenariam mense Decembri 1931 celebratam, ut asserit cl. *Larraona* (vide Comment, pro rei. '932, p. 90;.

4. *Transitus ad aliam Religionem.*

2180. — Religiosus nequit ad aliam Religionem etiam strictiorem, vel e monasterio sui iuris ad aliud transire, sine auctoritate S. Sedis. Can. 632.

n) Transiens ad aliam Religionem novitiatum peragere debet : quo durante, manent priora vota, suspenduntur tamen jura et obligationes particulares Religionis derelictae. Tenetur, etiam ratione voti obedientiae, parere novis Superioribus necnon Magistro. Deinde, ex declaratione S. C. de Bel., 14 maii 1923 (I. A. S. XV, p. 289) ad *habitum novitiorum* Religionis « *ad quam* », suscipiendum et gestandum adigitur.

b) Si professionem non edat, ad pristinam Religionem redeat, nisi inierim ullorum tempus exspiraverit. Alia vide in Codice can. 633-635 (*Bans*, Inst. can. n. 203).

c) Sollemnitatis votorum, in eo qui legitime vota simplicia in Congregatione religiosa nuncupat, eo ipso exstinguitur, nisi in Induito aliud *expresse* caveatur. Can. 636. Ex recenti decisione S. C. de Bel., 9 nov. 1926 (A. A. S. XVIII, p. 490), moniales monasteriorum, in quibus vota *simplicia* vigent, nequeunt, sine *pra via licentia S. Sedis*, ne quidem ab uno monasterio ad aliud ejusdem Ordinis vel ad tempus transire aut *transjerri*, ita ut sint quasi moniales de familia (vide *Ami du Clergé*, 1927, p. 3 et 215 seq.).

5. *Translatio ad episcopatum (vel cardinalatum).*

2181. — 1° Religiosus, renuntiatus Episcopus (vel Cardinalis), ex can. 627 manet religiosus, particeps privilegiorum suae Religionis, votis ceterisque obligationibus suae professionis adstrictus.

Excipiuntur illae obligationes quas cum sua dignitate ipse prudenter iudicat componi non posse, salvo dispositionibus can. 628 quoad usum et administrationem bonorum (cfr. *Baus*, Inst. can. n. 202, I).

2° Eximitur hujusmodi religiosus a potestate Superiorum, et voti obedientiae uni Rom. Pontifici manet obnoxius. Can. 627, § 2.

Dimissa dignitate vel expleto munere, religiosus ad Religionem redire netur ; potest tamen (si fuerit Cardinalis vel Episcopus) quamlibet suae Religionis domum eligere in qua degat ; sed caret voce activa et passiva. Can. 629.

Quaestio Specialis.

Do religioso paracho vel vicario.

2182. — 1° Religiosus, qui paroeciam regit sive titulo parochi sive titulo vicarii, manet adstrictus *ad observationem votorum et Constitutionum*, quatenus haec observatio potest cum muneris sui officiis consistere. Can. 630, § 1. In igitur quae ad *religiosam disciplinam* attinent, subest Superiori, cujus solius t in illum inquirere cumque, si casus ferat, corrigere. Can. cit., § 2.

2° *Mona*, quae religioso paracho (vel vicario) obveniunt intuitu suae paroehiae, ipsi paroehiae acquirit ; cetera acquirit ad instar aliorum religiosorum, un. cit., § 3. Ipsi tamen licet, non obstante paupertatis voto, eleemosynas

in gratiam operum parochiae (v. gr. scholarum, etc.) quovis modo oblata accipere, colligere, administrare, itemquo erogare, salva semper vigilantia sui Superioris. Attamen eleemosynas pro ecclesia paroeciali aedificanda, conservanda, instauranda, adornanda accipere, apud se retinere, colligere aut administrare pertinet ad Superiores, si ecclesia sit communitalis religiosae; secus ad loci Ordinarium. Can. cit., § 4. Cfr. *Fanjani*, de jure relig. n. 452.

3° Idem parochus (vel vicarius religiosus) subest immediate omnimodae jurisdictioni, visitationi et correctioni Ordinarii loci, *non secus ac parochi auctuales*, regulari observantia unice excepta (ut supra diximus), licet ministerium exerceat in loco ubi Superiores majores religiosi ordinariam sedem habent. Can. 631, § i. Nihilominus, etiam in his rebus ministerii, Superior cum Ordinario loci *jus habet cumulativum* in religiosum negligenlem opportuna decreta condendi; ita tamen ut si aliter a Superiore aliter ab Ordinario decerni contingat, decretum Ordinarii praevalere debeat. Can. cit., § 2 (vide *Fanjani* o. c. n. 449).

CAPUT IV

De privilegiis religiosorum.

Leonis XIII Const. *Romanos Pontifices* (A. S. S. t. 13, p. 481; A. A. S., 2, p. 254) S. Alphonsus, IV, 60; ed. G., II, p. 489; in L. 1°, App. II, de Privilegiis regul., n. 72-128; cd. (L. I. p. 224; Suarez, de Leg., l. 8, c. 16 et 17; Tamburini, de Jure Abbatum, l. l, d. 16 seqq.; Reiffensluel, in l. 5 Decret., tr. 33. — Post Codicem: Larraona, Comm. praei. 1922; Vermeersch-Creusen, Epit. I, n. 713; Biedlerlack-Fuhrich, n. 145; Fanjani, n. 332; Creusen, rei. et religieuses, n. 247; Priimmer, Manuale jur. can. q. 239; Dondini, de exemptione; Ubach, I, n. 459; Bastien, o. c. n. 691 seqq.; 130 seqq.; Woulers, I, n. 1268; Piscetta-Gennaro, IV, n. 256 seqq.; Pejaska, o. c. p. 27 et 40 seqq.; Raus, Inst. can., n. 199 seq.

Agemus 1° de privilegiis religiosorum in genere; 2° de exemptione et privilegiis exemptorum.

Articulus I.

De privilegiis religiosorum in genere.

2183. — 1° Quaelibet Religio iis tantum privilegiis gaudet, quae vel in Codice continentur, vel a S. Sede *directe* eidem concessa fuerint, *exclusa in posterum qualibet communicatione*. Ita can. 613, § 1. Reple dicta n. 250. Seclusa ulteriore S. Sedis declaratione practice teneri potest sententia eorum scriptorum, qui dicunt privilegia *legitime* jam ante Codicem per communicationem acquisita, non censi suppressa (vide *Génicot-Salsmans*, II, n. 105, I; *Fanjani*, n. 334; *Raus*, l. c. n. 199).

2° Ex can. 614, religiosi, etiam laici ac novitii, fruuntur *cleri-*

¹ Quam proponimus sententiam, interea esse tutam, apparet etiam ex dictis alicujus Ordinalis S. C. de Relig., Mgr. C. Parisi, in « Monitore cedes. » (1928, p. 112 seqq.). Pius autem PP. XI, speciali aliqua Epistola inserta in A. A. S. (XXV, 1933, p. 245), privilegia Patrum Soc. Jesu etiam per communicationem ante Codicem acquisita, confirmavit.

eorum privilegiis, de quibus in can. 119-123: privilegiis nernpe fori specialis, immunitatis a servitio militari, a muneribus et officiis a statu alienis, privilegio denique canonis. Cfr. dicta n. 1348.

3° Privilegiis Religioni concessis uti possunt non tantum professi perpetui sub regula actu viventes sed etiam novitii (can. 567), professi a votis temporariis (can. 578), religiosi renuntiati Episcopi (can. 627), religiosi exclaustrati (isti tamen privilegiis mere spiritualibus gaudent, ut diximus n. 2179).

4° Religiones quaecumque, licet non gaudeant actu omnimoda seu plena exemptione (de qua exemptione dicemus n. 2184), sunt tamen plus minusve a potestate tum Ordinarii loci tum parochi immunes, si sint *juris pontificii*, ut ex sequentibus magis *in specie* apparebit.

a) Quoad *Religiones juris pontificii*, non licet Ordinario loci, ex can. 618, §2, earum Constitutiones ullatenus immutare aut de re oeconomica cognoscere, salvo quibusdam negotiis (praesertim apud moniales, ut notabimus, n. 2190, 1°, d), quae se referunt ad collocationem pecuniae, ad administrationem dotis, ad contrahenda debita. Ipsi pariter non licet se ingerere in res internas communitalis (exceptis casibus in jure expressis). Nihilominus, in *Religionibus laicalibus*, ipse debet inquirere num disciplina vigeat, clausura servetur, sacramenta frequenter suscipiantur, adsint pericula contra sanam doctrinam vel bonos mores. Si proprii Superiores in reprimendis abusibus negligentes inveniantur, ipse Ordinarius consulat; in casu urgenti decernat statim, sed decretum ad S. Sedem deferat, si res sit majoris momenti. Can. cit., § 2; cfr. etiam can. 512, §2, n. 3.

b) In *omni Religione clericali*, jus et officium Superioris est per se vel per alium aegrotis professis, novitiis aliisve in religiosa domo diu noctuque degentibus causa famulatus, aut educationis aut hospitii aut infirmiae valetudinis, *viaticum et extremam unctionem* ministrandi (can. 514, § 1); extra domum autem, *solis professis ac novitiis*, non aliis (vide c. 848, § 1). In *mentalium* domo idem jus et officium habet ordinarius confessarius vel qui ejus vices gerit. Can. 514, § 2. In alia Religione *laicali* hoc jus et officium spectat ad Parochum loci vel ad capellanum proprium quem Ordinarius parochus suffecerit. Can. cit., § 3.

c) Jus suum certe excedit parochus, si se interponit ordini interno scholarum, asylo, etc., Instituti religiosi; vel observat quomodo sacerdos ab Episcopo deputatus alumnos de rebus fidei doceat. Cfr. S. R. C., 10 Dec. 1704 (*Decr. auth.*, n. 2123; vel ap. *Bened. XIV*, Instit. 105), vel can. 716.

Articulus II.

De exemptione et privilegiis exemptorum.

2184. — Notio. Exemptio est privilegium, quo vel locus aut persona aliqua (physica aut moralis), vel locus et persona simul, intra territorium alicujus jurisdictionis ordinariae, *eidem subducitur*. — Hic tantum ageinus de exemptione *religiosorum*.

Divisio. Exemptiones aliae sunt a *S. Pontifice* concessae, aliae ab *Episcopis*. — Aliae eximunt ab *episcopali*, aliae a *parochitili* potestate (aut ab inferiori jurisdictione).— Aliae sunt *personales*, aliae *locales*, aliae *mixtae*, i. e. personales et locales simul.

a) *Regularium* exemptio est in jure a *S. Pontifice* concessa ; eximit a jurisdictione tum episcopali tum parochiali; est simul personalis et localis. Ea igitur ratione canon 615 est intelligendus : Regulares in omnibus exemptos esse a jurisdictione Episcopi dioecesani, iis tantum exceptis, quae in jure expresse Ordinario reservantur * Hujusmodi autem exemptio justissime conceditur: tum ut Ordines religiosi majori tranquillitate, unitate ac vigore disciplinae, sub uno praelatorum suorum regimine fruantur. ; tum ut fortiori vinculo unitatis centro, i. e. Sedi Apostolicae, devinciantur, λ ide *Bouix*, P. V., s. 2, § 3 ; *Thbmassin*, Vetus et nova Eccl. discipl., P. 1, l. 3, c. 30 ; praesertim vero Const. *Romanos Pontif.* jam cit., initio, b) *Congregationum clericalium exemptarum* conditio in pluribus eadem est ac Regularium : eo quod, non secus atque Ordines presbyterales, ab Episcopi jurisdictione fere in omnibus liberae declaratae fuerunt, cum restrictionibus convenientibus, ut n. 2189 dicemus, c) Privilegia, quibus gaudet Ordo regularis, competunt quoque *monialibus* ejusdem Ordinis, quatenus eorum sunt capaces. Can. 613, § 2.

Exponendum venit : 1° quid religiosorum exemptio comprehendat ; 2° quid non comprehendat.

§ 1. Quid comprehendat exemptio religiosorum.

2185. — Exemptio religiosorum, modo *de conventu canonice erecto* agatur, generatim comprehendit sequentia :

I. — Quoad Loca. Non subjacent jurisdictioni Ordinarii regularium *ecclesiae*, quibus non est annexa cura animarum parochialis aut quasi-parochialis ; nec eorum *oratoria*, sive publica sive privata, ipsorum domibus unita ; nec eorum *capellae* ; nec eorum *domus*. Can. 615.

Atvero ecclesiae et oratoria publica *Congregationum* clericalium exemptarum *in aliquibus* jurisdictioni Episcopi subduntur, ut dicemus n. 2189.

2186. — II. Quoad personas. Subjacent regulares exempti ordinariae atque exclusivae praelatorum suorum jurisdictioni, in quantum a sacris canonibus vel Constitutionibus apostolicis nulla statuitur exceptio. Vide can. 615, ubi excipiuntur *moniales* quae Superioribus regularibus non subsunt. — De religiosis *clericalibus exemptis* idem erit dicendum ac de regularibus exemptis.

Porro casu quo personae non *expresse* designantur, advertendum est : 1° In *odiosis*, nomine subditorum non veniunt, generatim, nisi religiosi *projessi* (tam sacerdotes quam fratres laici). 2° In *favorabilibus* vero et novitii, candidati

1 Errat *Pennacchi* (ap. L. S. 5, 30, p. 407), qui censet regulares in iis tantum esse exemptos, in quibus authentice *declarati fuerint* exempti.

ad probationem admissi, oblato, aliive in domo religiosa diu noctuque degentes sub obedientia Superioris, in canone autem 615 expresse tantum dicitur i *Novitiis* non exclusis ».

2187. — Itaque vi hujus jurisdictionis, de jure concessae :

1° Possunt Praelati regulares et Superiores majores der. exemptorum, etiam per alios, *benedicere* tum locum sacrum qui ad suam Religionem pertineat, tum primum ecclesiae lapidem (can. 1156 et 1163) ; possunt quoque ecclesiam consecratam valide *reconciliare* (can. 1176, § 2). Habent etiam jura et officia Ordinarii loci quoad *pias foundationes* suarum ecclesiarum, etiam paroecialium (can. 1550). Possunt insuper concedere licentiam celebrandi extra ecclesiam vel oratorium super petram sacram et decenti loco (numquam autem in cubiculo), ex justa causa, in casu extraordinario et per modum actus (can. 822, § 4).

2° Possunt et debent Superiores majores cler. exemptorum per se, vel per alios si fuerint legitime impediti, *visitare* singulas domos, personas atque ecclesias sibi subditas, exclusa Episcoporum visitatione, praeterquam in casibus infra excipiendis (n. 2189).

Ex can. 511, omnibus Religionum Superioribus majoribus jus et officium est visitare omnes domos sibi subjectas, *temporibus in regula, definitis*.

3° Possunt iidem Superiores, habita ratione Regulae et consuetudinis, suas leges vel sua praecepta *poenis ecclesiasticis* munire. Can. 2220. Recole dicta n. 1256.

4° Obtinent Superiores, praesertim majores, *dispensandi* potestatem in quibusdam Ecclesiae legibus ; nempe :

a) Omnes Superiores, etiam locales, dispensare possunt singulos subjectos in casibus singularibus justaque de causa a lege communi *de observantia festorum* itemque *de observantia jejunii et abstinentiae*, vel etiam utriusque. Can. 12-15, § 3. — b) Superiores majores, *quoad libros prohibitos*, licentiam concedere valent, pro singulis libris atque in casibus dumtaxat urgentibus. Can. 1402, § 1. Ipsi ecclesiastica librorum prohibitione non adstringuntur. Can. 1401. — c) Licet Superioribus majoribus per se vel per alium suos subditos dispensare, *ab irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus*, ea excepta quae provenit ex homicidio voluntario vel ex procuratore abortus vel ex cooperationi' ad haec delicta. Can. 990, § 1. — d) Dispensare possunt Superiores omnes cum suis subditis *in omnibus votis non reservatis*, dummodo dispensatio non laedat jus aliis quaesitum et adsit justa causa. Can. 1313, n. 2. Jam diximus quatenam potestas irritandi vota omnibus Superioribus exemplis competat (vide n. 638 seqq.). — De facultate dispensandi *in lege Officii canonici* nihil habet Codex juris, ne implicite quidem. Valent igitur, pro Episcopis et Ordinariis, quae statuit can. 81 : ipsos scilicet tantum dispensare posse (secluso privilegio), si periculum gravis damni sit in mora et difficilis sit recursus ad S. Sedem (vide dicenda n. 2220).

5° Superiorum est facultas conferre *jurisdictionem delegatam* (etiam sacerdotibus extra Religionem) ad recipiendas confessiones suorum subditorum, i. e. omnium qui diu noctuque sub obedientia vivunt. Can. 875, § 1. Recole dicta n. 1763, 2°.

6° Superiorum majorum est *litteras dimissorias* suis subditis concedere ; professis tamen a votis temporariis (ante vota perpetua) dimissorias concedere possunt tantum ad primam tonsuram et ordines minores. Can. 964, n. 2 et 3.

7° In administrandis *bonis temporalibus* exempti non pendent ab Episcopo (can. 532) ; secus tamen dicendum de administratione pecuniae, quae data sit paroeciae vel missioni, aut religiosi intuitu paroeciae vel missionis (can. 533, § 1, n. 4 et 1516, § 3). Quoad *pias foundationes* cum oneribus missarum, in ecclesiis etiam parochialibus exemptorum, jura et officia Episcopi exclusive competunt Superiori majori (can. 1550, 842). — Ad moniales quod spectat, vide dicenda n. 2190.

2188. — *Pro praxi*, ut jus exemptorum cum jure *parochorum* aequa lance componatur, haec quoque in specie teneantur :

1° Regulares (et exempti) possunt *confessiones excipere* aegrotantium, quin parochus ob stare queat, atque in suis ecclesiis hora sibi bene visa *celebrare, praedicare*, annuntiare festa, vigiliis ac jejuniis sequentis hebdomadis, necnon 6. *Eucharistiam* omnibus diebus distribuere. Cfr. can. 462, ubi accurate describuntur functiones *paracho* reservatae (*JRaus*, Inst. can. n. 155). Advigilare tamen debent Superiores, ne divinorum officiorum celebratio *calecheticae instructioni* aut Evangelii explanationi in ecclesia parochiali tradendae nocumentum afferat ; iudicium autem utrum nocumentum afferat, necne, ad loci Ordinarium spectat. Can. 609, § 3.

2° Omnes *Hebdomadis Sanctae* functiones libere in eorum ecclesiis peragi possunt. *Sabbato sancto* tamen ipsi nequeunt pulsare campanam. antequam in ecclesia digniore pulsetur ; nisi vigeat contraria consuetudo, vel nisi ecclesiae multum distent. Vide etiam dicta n. 1623, 1°, d.

3° Possunt exempti in suis ecclesiis omnes *benedictiones* peragere : excepta benedictione fontis baptismatis in Sabbato Sancto, et, ubi consuetudo contraria vel statuta synodalia obstant, benedictione mulieris post parium. Can. 462, n. 7. Benedictiones *extra* ecclesiam impertiri cum sollemnitate, paracho reservatur, nisi agatur de ecclesia capitulari. *Ib.*

4° Possunt regulares extra suas ecclesias *proprias processiones* agere, sine parochi assensu, intra octavam festi Corporis Christi. Si tamen plures sunt ecclesiae, Ordinarii loci est, dies, horas atque vias praestituere. Can. 1291, § 2. Extra hunc casum, exemptis non licet extra suas ecclesias et claustra processiones ducere, sine Ordinarii licentia. Can. 1293.

¹ Xttamen cum ex canone 462, 7. collato cum Responsi t'ont. Commis, dici 12 Nov. 1921 (*A. A. S.*, XIV p. 62) et diei 10 Nov. 1925 (*A. A. S.*, XVII, p. 582). paracho jus competat publicis processionibus extra ecclesiam ducendi, licet initium sumant ab ecclesiis regularium, iade. juxta V-nn-rr-ch. interveniente paracho, idem non semper prohibitum videtur regularibus quamvis d'st licentia Ordinarii (Period. 1926, p. 183). Vide etiam *Ram.* InM. can., n. 315.

5° Exempti (et religiosi in genere) *defuncti cum sint*, transferendi sunt funeris causa ad proprium oratorium. Jus levandi cadaver, illudque deducendi ad ecclesiam funerantem, pertinet semper ad Superiorem religiosum. Can. 1221, § 1. Si longe moriantur a domo, funerandi sunt in ecclesia parochiae ubi decedunt. Can. cit., § 2. Qui exsequias in ecclesia peregit, non solum jus, sed etiam officium habet (excepto casu gravi necessitatis) comitandi per se vel per alium sacerdotem cadaver ad locum sepulturae. Can. 1231, § 2. Alia vide apud *Raus*, Inst. can., n. 335.

§ 2. Quid non comprehendat religiosorum exemptio.

2189. — In genere, Ordines vel Congregationes (etiam clericales exemptae) subjacent episcopali auctoritati praesertim in sua operatione ad extra atque in exercitio sacri ministerii praestandi *saecularibus*. In hoc rerum ordine Episcopus, ut patet, v. gr., ex can. 344, § 1, utitur fere semper auctoritate sua *ordinaria*, jure contenta. — In specie vero :

1° Quoad erectionem domuum. Ad erigendam domum religiosam exemptam, etiam non formatam, requiritur Beneplacitum S. Sedis et consensus Ordinarii loci in scriptis datus. I't aedificetur schola, hospitium vel similis rationis aedes separata a domo etiam exempta, necessaria est et sufficit specialis Ordinarii scripta licentia. Can. 497, § 1 et 3.

a) Constituendae *novae domus* permissio facultatem secumfert pro Religionibus clericalibus habendi (construendi) ecclesiam vel oratorium publicum, et sacra ministeria peragendi (can. cit., § 2). Attamen ad erigendam ecclesiam vel oratorium publicum *in certo ac determinato loco* requiritur licentia Ordinarii (can. 1162, § 4), nisi certus ac determinatus locus jam pro ipsa domo constituenda indicatus fuerit, et expresse de ecclesia vel oratorio publico aedificando mentio fuerit facta.

b) Ut constituta domus *in alios usus* (regimini et disciplinae religiosorum extraneos) *convertatur*, eadem sollemnitates requiruntur, ac pro erectione ; ut domus exempta etiam non formata *supprimi* possit, requiritur Beneplacitum apostolicum. Can. 497, § 4, et 498.

c) Ordinariorum locorum est (ex can. 512, § 2), *visitare domos* Congregationis clericalis etiam exemptae in iis quae pertinent ad ecclesiam, sacrarium, oratorium publicum, sedem ad sacramentum poenitentiae (nisi habeatur privilegium *regularium*).

2° Circa cultum divinum. Tenentur exempti (etiam regulares) obedire, si *preces publicae*, sacra sollemnia, sonitus campanarum ab Ordinario loci *ob causam publicam* indicantur, salvis Constitutionibus et privilegiis suae cujusque Religionis. Can. 612. Tenentur pariter servare *interdictum* locale dioeceseos (can. 2269, § 2), necnon praescripta circa *missae stipendium* (can. 831, § 3), vel circa admissionem sacerdotum *extraneorum* ad celebrandas missas in suis ecclesiis (can. 804, § 3). In specie etiam :

Regulares debent interesse sollemni *processioni* die festo Corporis Christi, exceptis iis qui in strictiore clausura perpetuo vivant aut a civitate ultra tria millia passuum distent. Can. 1291, § 1. Exemptis non licet in suis ecclesiis *imaginem* exponere, quae non sit ab Ordinario loci approbata (can. 1279, § 1); nec *reliquias*, quae non sint munitae authentico documento sive Cardinalis, sive Ordinarii loci, sive alius viri ecclesiastici cui facultas authenticandi sit legitime a S. Sede concessa (can. 1283, § 1); nec denique *publice exponere* SS. Eucharistiam in suis ecclesiis (extra festum Corporis Christi cum octava, sine Ordinarii licentia (can. 1274, § 1). Nequeunt etiam, inconsulto loci Ordinario, pervulgare novas *indulgentias* suis ecclesiis concessas, quae Romae promulgatae non sint (can. 919); et ad hanc servandam prohibitionem tenentur ipsi *regulares*, ut patet ex textu canonis citati.

3° Circa praedicationem. In Religionibus clericalibus exemptis, Superioris est, dare facultatem concionem habendi *ad viros religiosos exemptos* familiaresque in claustris actu degentes; potestque Superior facultatem concedere etiam sacerdotibus saecularibus vel alius Religionis, dummodo a proprio Ordinario fuerint idonei iudicati. Ordinarii autem loci est, facultatem concionandi omnibus concedere, si concio habenda sit *ad alios* vel *ad moniales regularibus subjectas*. Loci Ordinarii quoque est, dare facultatem concionandi *apud sodales Religionis laicalis etiam exemptae*: concionator tamen a Superiore designari et recipi debet (cfr. can. 529; 1338, § 1, 2 et 3). Atvero:

a) Loci Ordinarius vel Superior religiosus facultatem concionandi concedere non possunt, nisi ipsis constet de bonis moribus et de sufficiente doctrina sacerdotum. Ut quoad ultimum quaevis dubitatio excutatur, candidati examini subijciendi sunt. Can. 1340, § 1. Ordinarii vero locorum religiosorum, quos Superior exhibuerit, facultatem concionandi sine gravi causa ne denegent, concessamque ne revocent, praesertim una simul universis domus religiosae sacerdotibus. Religiosis denique recepta a loci Ordinario facultate uti non licet sine proprii Superioris licentia. Can. 1339, § 1 et 2. K

b) Sacerdotes *extradioecesani*, etiam religiosi, licite nequeunt in parochia concionem habere, nisi prius obtenta fuerit licentia Ordinarii hujus loci. Can. 1341, § 1. Non prohibetur tamen, quominus Ordinarius eisdem licentiam generalem concedat. R!

c) Episcopus habet jus concionandi etiam in ecclesia exempta. Potest quoque prohibere ne in aliis ecclesiis verba fiant ad fideles, dum ipse concionem habet vel coram se ex causa publica habendam curat. Excipe, si agatur de magnis civitatibus. Can. 1343, § 1 et 2. ~, 'Q

d) Episcopis jus est praecipere ut in omnibus oratoriis publicis vel ecclesiis etiam exemptorum, diebus festis de praecepto, brevis explanatio Evangelii aut doctrinae christianae ad populum fiat. Can. 1345. Immo requisiti ab Episcopo, tenentur religiosi etiam exempti ad catechetica instructionem populi, praesertim in propriis ecclesiis, sine tamen regularis disciplinae detrimento (cfr. canones 608, § 1 et 1334).

Cfr. Litteras Encycl. Benedicti XV *Humani generis Redemptionem*, 15 Jun. 1917 (A. A. S., IX, p. 303), necnon grave Decretum S. C. Consist., 28 Jun. ejusd. anni, in quo Nonnae pro sacra Praedicatione traduntur. A. A. S., IX, p. 328 seqq.

4° Circa administrationem sacramentorum. Exempti religiosi recipiunt ab Ordinario loci confessionis *jurisdictionem* ad absolvendos quoscumque saeculares vel religiosos; jurisdictionem vero ad audiendas confessiones confratrum vel familiarum recipiunt quoque a suis Superioribus. Can. 874, § 1. Nequeunt *communione publice* ad infirmos extra ecclesiam deferre; nec *viaticum etiam privalim* ad moribundos, salvo casibus necessitatis et firmo jure, de quo pluries diximus, *quoad suos*. Can. 848 et 850.

Ut in administrandis sacramentis scientia et pietas religiosorum promoveatur, in omni domo formata, ad minimum semel in mense habeatur *solutio casus moralis et liturgici*, et omnes clerici professi, qui studio sacrae theologiae operam navant, assistere tenentur. Can. 591. Quod spectat ad *conferendas* de re morali et liturgica *ab Ordinario loci praescriptas*, tenentur ipsis interessé exempli curam animarum habentes et etiam, si collationes in eorum domibus non habeantur, alii religiosi qui facultatem audiendi confessiones ab Ordinario obtinuerint, lidem, deficiente conventu (i. e. conferentia), scriptam casuum solutionem mittere debent, nisi a loci Ordinario exemptionem antea expresse obtinuerint. Can. 131, § 3. Ordinario incumbit, religiosos contra praescriptum can. 131 contumaces, curam animarum non gerentes, ab audiendis saecularium confessionibus suspendere. Can. 2377.

5° Circa curam animarum et confraternitates. Exemptus, qui paroeciam regit, subest immediate jurisdictioni Ordinarii loci. ut ex can. 630 et 631 supra ostendimus (n. 2182, 3°). Associationes erigere vel approbare pertinet, praeter S. Sedem, ad loci Ordinarium, exceptis illis, quarum instituendarum jus, ex Induito, aliis reservatum est. Can. 686, § 2.

a) Consensus ab Ordinario loci praestitus pro erectione domus religiosae valet etiam pro erigenda in eadem domo, vel ecclesia ei adnexa, associatione, quae non sit constituta ad modum organici corporis et illius Religionis sit propria. Can. cit., § 3. A ide *Haus*, Inst. can., n. 213, ubi *fusior explanatio* hujus praescripti.

b) Associationes, ab exemptis ex privilegio in suis ecclesiis institutae, non subduntur visitationi Ordinarii loci quod attinet ad internam disciplinam seu spiritualem directionem. Can. 690, § 2.

6° Circa potestatem coercitivam Episcoporum. Exempti extra domum illegitime degentes, etiam sub praetextu accedendi ad Superiores, exemptionis privilegio non gaudent: unde puniri possunt ab Ordinario loci. Immo, si extra domum delictum commiserint nec a proprio Superiore praemonito puniantur, a loci Ordinario puniri possunt, etsi e domo legitime exierint et domum reversi fuerint. Can. 616, § 1 et 2.

o) Exempli, in omnibus in quibus subsunt Ordinario loci, possunt ab eodem diam poenis coerceri. Ita ex can. 619, qui de religiosis in genere loquitur. Si

igitur jura Episcopi laeserint vel in erectione domorum, vel in administrandis sacramentis, etc. (recole modo dicta sub 1°-5°), Ordinarius loci jussuum non excedit, eos puniendo. Si, quod absit, exemptus in concionibus erroris aut scandala disseminet, loci Ordinarius debet eum arcere a munere praedicationis et a ministerio confessionalis ; si haereses spargat, tenetur in eum ad normam juris procedere. Ita ex can. 1347, § 3 ; 1381 ; 2317.

b) Si in domibus vel ecclesiis exemptorum abusus irrepserint, et Superior monitus prospicere neglexerit, debet Episcopus rem ad S. Sedem statim deterrere. Domus autem non formata exemptorum manet sub peculiari vigilantia Ordinarii loci, qui si abusus vel scandala irrepserint, ipse potest per se interim providere. Can. 617.

7° Circa varia jura, a) *Licentiam edendi libros et imagines* (inquantum censurae subjiciantur) concedit non solum Superior major exempti, sed etiam loci Ordinarius, ad normam eorum quae diximus in Appendice primi voluminis. Vide can. 1385, § 2 et 3. — b) Quaestiones et controversias *de praecedentia*, relate ad actus in quibus exempti collegialiter cum aliis procedunt, potest Episcopus in casu urgenti componere, remota omni appellatione in suspensivo, sed sine praejudicio jurium uniuscujusque. Can. 106, n. 6. — c) Potest Episcopus, in sua dioecesi, etiam in ecclesiis exemptorum, *pontificalia* exercere et uti baldacchino ; extra suam dioecesim, de consensu Superioris exempti. Can. 337. — d) Possunt Episcopi, sive ipsi per se sive per alios, visitare *scholas quaslibet*, oratoria, recreatoria, patronatus, etc., in iis quae religiosam et moralem institutionem spectant, et ab hac visitatione quorumlibet religiosorum scholae exemptae non sunt, nisi agatur de scholis internis pro professis Religionis exemptae. Can. 1382. — e) Possunt Episcopi examini subicere *ordinandos religiosos etiam exemptos*, ut diximus n. 1909.

2190. — Quaesitum. *Quaenam potestas competit Episcopo in moniales exemptas ?*

1° Si moniales sint *exemptae*, atque immediate *S. Sedi subjectae*. Episcopus potest et debet per se vel per alium : a) examinare novitias ante novitiatum et professionem, ut supra dictum est, n. 2144, 3° et 2147, d ; — b) instituere, quinto quoque anno, canonicam visitationem (can. 512, § 1) ; — c) praeesse electioni Superiorissae, et recipere suffragia (can. 506, § 2) ; — d) exigere singulis annis rationem administrationis bonorum temporalium ; tandem potest remove administratores, etsi eos constituere non possit (can. 535, § 1, n. 1 et 2).

HH

1 In sensu inanis stricto, «juvenatus» ad formandos adspirantes vitae religiosae non certo veniunt sub nomine «scholae».

2° Si moniales sint *exemptae et praelatis regularibus subjectae*, potest ante novitiatum et professionem novitias examinare, et administratione bonorum invigilare ! (ut in casu praecedenti). Sed non potest monasterium visitare, nisi ratione clausurae. Ante electionem Superiorissae debet Episcopus tempestive moneri, potestque una cum Superiore regulari assistere, et, si assistat, etiam vi jurisdictionis praeesse (item per alium). Can. 506, § 2 ; Comm. Pont. 30 Jul. 1934 (A. 1.5. XXVI, p. 494). *Celera* autem spectant ad praelatos regulares.

a) Loci Ordinarius nonnunquam habet jus et officium supplendi negligentiam Superioris regularis, ut constet ex can. 512, § 2, n. 1 (ubi de visitatione), ex can. 535, § 1, n. 2 (de reddenda ratione administrationis bonorum).

b) De potestate Episcoporum in Congregationes mulierum juris pontificii et juris dioecesani agunt can. 506, § 4 ; 512, § 1, n. 1 ; 533 et 535. Vide tamen etiam superius dicta n. 2183, 5°, a.

Scholium.

De nonnullis aliis exemptorum privilegiis in specie.

2191. — Exempli Religionum clericalium praeterea habent ex jure (ut eruitur etiam ex variis can. Codicis) has facultates :

1° Possunt Ordinarii exemptorum in suis conventibus et collegiis *erigere oratoria minora*, dummodo ad divinum cultum tantum sint deputata ; et in ipsis, absque alia Episcopi vel S. Pontificis facultate, possunt legi eodem die phires missae, nedum a regularibus, sed etiam a presbyteris saecularibus. Cfr. can. 1188, §2, 1192, § 4, et jam dicta n. 677, 678, 1627, 2187, 1°.

2° Supremus Moderator Congregationis clericalis exemptae jus habet veniendi *ad Concilium oecumenicum* (can. 223, § 1, n. 4) ; Superiores majores eadem Congregationum, qui in provincia resideant, invitandi sunt et invitati debent venire *ad Concilium provinciale*, aut impedimentum quo detinentur. Concilio notum facere (can. 286, § 4).

3° Confessarii Regulares, ab Episcopo approbati, habent facultatem : a) dispensandi cum saecularibus, etiam extra confessionem, *in omnibus votis simplicibus* non reservatis, dummodo juribus tertii non praejudicetur (cfr. *Ibach*, I, n. 464) ; b) dispensandi *cum eonjugibus*, in impedimento exigendi debitum, quod alter conjux contraxit ex voto castitatis personalis (VI, 987).

CAPUT V

De religiosis in statu dispersionis.

Bouix, de Jure regal., I, p. 3, s. 2, p. 345 seqq. ; Vermeersch, I, n. 34-4 ; De Angelis, Praei. Juris canon., in). 3 Decret., p. 169. — Post Codicem : Fanfani, de iure relig. n. 520 ; Jombart, les moniales ; Bastien, Directoire can. 4 ed. n. 647 seqq., 670 seqq. — Vide etiam Instructiones S. C. Ep. et Reg., 24 Mart. 1903 (A. S. S., 25, p. 592, 593), ubi inveniuntur nonnullae opportuna pro Congreg. virorum ac mulierum ; necnon Decr. 30 Jul. 1881. pro Galliis.

1 Si monasterium monialium subjectum sit Superiori regulari (etiam exempto), administrationis ratio reddenda est Superiori regulari et etiam loci Ordinario. Pontificia Comm., 20 Nov. 1920 fA. A. S., XII, p. 575).

2192. — *Principia*. I. Nullus juridicus effectus enasci potest ex religiosarum familiarum dispersionibus aut suppressionibus quas potestas civilis, sine consensu S. Pontificis, decernit. Ratio est, quia status religiosus trahit suam, originem ex jure tum divino tum ecclesiastico. Proinde, pertinet ad solam Ecclesiam de negotiis ad eum spectantibus judicare, et actus violentiae a parte gubernii civilis, sunt actus juridice nulli.

2193. — II. Dispersio seu suppressio religiosarum familiarum potest efficere, ut obligationibus status regularis aliquid immutetur, atque usus privilegiorum aliquantisper interrumpatur. Constat ex variis Responsis sacrarum Congregationum, ex quibus sequentes decisiones excerptere opportunum judicamus :

1° Vota apud religiosos vi dispersos *in suo perfecto vigore* permanent. Constat ex Brevi Pii VI ad Episcopum Brunen., 12 Apr. 1782, et ex Resp. S. Poenit. 18 Apr. 1867 (*A. S. S.*, 3, p. 151).

2° Paupertatis voto obstricti remanentes, nequeunt religiosi dispersi bona *proprio nomine* possidere, pecunias cumulare, impen- sas insumere in res inutiles, nec facere testamenta.. Quoad *usum* tamen rerum, major libertas, secundum prudentiam Superiorum ipsis solet concedi.

3° Quoad votum *obedientie* S. Poenitentiaria (l. c.) declaravit omnibus Superioribus regularibus : « ipsorum jurisdictionem in proprios subditos suppressos, etiam extra claustra degentes, minime cessasse . Quoad dependentiam *ab Ordinariis locorum*, S. Sedes providet speciali aliqua dispositione ; per se enim remanent exempti. Si degant extra suam provinciam, subjicuntur tum Superiori locali, tum provinciali, in cujus territorio versantur. Ita ex Decreto S. Congr. *Saper disciplina regulari*^ 5 Aug. 1872 f.l. S. 5., 7, p. 407).

« Curandum est. ut regulares e propriis domibus expulsi, quatenus in aliud coenobium recipi nequeunt, in peculiarem aliquam *domum a Superioribus suis designandam* convenient ; ibique regulam (piam professi sunt, meliori quo fieri potest modo, observare non omittant, facta cuique, absque debita licentia, discedendi prohibitione ». Ita S. Poenit., l. c.

4° Quoad *privilegia*, sequentes normas statuere solet S. Sedes :

a) Si plures simul *in communitate* convivunt, et familiam licet imperfectam efformant, retinent *omnia* Ordinis jura et privilegia. Cfr. *A. A. S.*, V., p. 192 S. Poenitentiaria, l. c., declaravit : « Domos, dummodo in eas *tres saltem ii* ibi degendum convenerint regulares, quorum *unus* ad minus sit sacerdos, jurisdictioni ministri provincialis fore subjectas, casque regendas esse per peculiarem Superiorem ibi constituendum. In domibus, dummodo in eis *quatuor*

saltem degant sacerdotes regulares, erigi posse, servatis de jure servandis, privatum oratorium, a ministro provinciali... visitandum prius et approbandum ita ut in eo missa a sacerdotibus regularibus celebrari, SS. Eucharistia asservari... S. Communio sumi et praecepto de audiendo sacro satisfieri possit, Indulge! insuper Sedes Apostolica, ut in oratoriis sic erectis regulares frui possint omnibus *indulgentiis* proprii Ordinis ecclesiis concessis ».

b) Regulares dispersi, qui in propriis domibus *separatim* vivunt, retinent sola privilegia *personalia* religiosis concessa, non vero privilegia realia ; quia subjectum horum privilegiorum jam non amplius existit. Hinc est, v. gr., quod, citra speciale Episcopi Indultum, subdantur parochis locorum quoad ultima sacramenta, et quoad jus funerale (*A. S. S.*, I, p. 168 ; V, p. 569 ; *All.*, 147). Ad quaesitum : *An et cui competat, in casu, jus junerum quoad religiosos n praesentium circumstantiarum dispersos?* S. C. Ep. et Reg. 11 Martii 1881 respondit : « Affirmative favore Regularium, quoties religiosi sub legitimo Superiore *saltem in ternario numero* convivunt, et alii extra degentes ab eodem dependeant ; alias, favore parochorum » (*Noue. Rev. Théol.*, 13, p. 571 .

Quaestio Specialis.

De conditione monialium in Gallia et in Belgio, etc.

21114. — Nihil est innovandum (ita declaravit S. C. de Rei., die 22 Mail 1919) in dependentia monialium ab Ordinariis locorum in Gallia et Belgio, prout post restaurationem ab uno saeculo et amplius observatum est : cauto tamen quod nulla potestas sit Episcopis ad immutandas Regulas a S. Sede approbatas2. Cfr. *A. A. S.*, XI, p. 240. Idem utique dicendum erit, positis ponendis, de monialibus in Statibus Foederatis Americae Sept.

1° Hodie, post Decretum Card. Caprara 4 Jun. 1803, in Gallia et in Belgio vota monialium *non habentur ut sollemnia*, prout pluries a S. C. Episc. et Reg. et a S. Poenit. responsum est. Cfr. *Bizzarri*, p. 94, 503. Hoc tamen non currit quoad viros, qui adhuc possunt in illis regionibus vola sollemnia emitte : ut constat ex authentico testimonio Gregorii XVI, quoad religiosos S. Benedicti Solesmenses.

2° *Clausura papulis* non existit in iisdem adjunctis, nec proinde transgressores incurrunt poenas canonicas de quibus supra n. 2164. Cfr. Responsum Pontii. Commiss., 1 Mart. 1921 (*A. .I. S.*, XIII, p. 178). Attamen, lex clausurae, in monasteriis in quibus vi constitutionum exsistere debet, abjici non potest sine culpa per se mortali ; quia sic videtur communiter apprehendi, et Episcopi sic obligare velle censentur, cum haec disciplina semper summe necessaria habita fuerit. — Concessis autem a S. Sede volis sollemnibus, jam existit iterum *clausura papatis*, ul constat ex Decreto jam citato, 23 Jun. 1923 (*A. A. S.*, XV, p. 358).

3° *Obligatio Officii divini* non urget, pro praedictis monialibus, ex lege Ecclesiae ; sed tantum ex respectivis Ordinum constitutionibus, quae generatim sub gravi non obligant. Ita S. Poenitentiaria, 26 Nov. 1852 (ap. *Gury*, II. n. 183 ; *Bizzarri*, p. 77).

2Secundum *Bastien* (o. c. n. 676), specialis haec monialium conditio perlinet ad totum Pdeium, ad Galliam praeter monasteria Visitationis In Sabaudia et comitatu Nicensi, et d Status Foederatos Americae Sept., exceptis 5 monasteriis^ Visitationis. — * Deinde tamen : jra alia decreta aut declarationes factae sunt circa conditionem harum monialium, praesertim vero : a) die 11 Octobr. 1922, quoad novas fundationes faciendas (*A. .I. S.*, XIV, p. 554) ; b) die 23 Junii 1923, quoad statum earum juridicum (sunt vere moniales jtm pontificii ad normam can. 488, § 7, sed exemptione non gaudent, licet nunc vota Jemnia iterum oblinere possint a S. Sede : *A. .I. S.*, XV, p. 1.1>.) , c) die 9 Nov. 1926, quoad earum transitum (*A. A. S.*, XVIII, p. 490).

4° Quoad ingressum in Religionem, « votum mulieris, cujus intentio respexerit ad monasteria, prout nunc in Galliis exsistunt, *non est reservatum*. Ita S. Poenitentiaria ad Episcopum Cenomanen., die 23 Dec. 1835 (*Bizvri*, P. 505).

5° Ordinarius olim potuit *dispensare* super votis a monialibus emissis, data ratione sufficienti, voto perpetuae castitatis remanente. Sed animadvertendum est : a) Documentum quo hoc jus Episcopis Galliae agnoscebatur, nonnisi responsio erat S. Poenit. 23 Dec. 1835 (vide *Bizzarri*, p. 455, nota ; *Bastien*, o. c. n. 720). Testibus autem non paucis auctoribus (*Marolo*, Comment, pro rei. 1923, p. 328 ; *Jombart*, les moniales, p. 41 ; *Bastien*, l. c.), post Codicem hoc jus *non* amplius viget ; quia revera non erat proprie indultum et Codex totam legislationem dispensationis a volis religiosis ex integro ordinant b) Itaque quoad dispensationem votorum earum monialium quae professionem saltem post Codicem emiserunt, standum erit praescriptis sacrorum canonum, *prout in Codice continentur* : « *votis temporariis* dispensat Ordinarius loci (una cum Superiore regulari, si monasterium ab ipso dependeat juxta c. 647, § 1 ; a *votis perpetuis* S. C. de Rei. postquam Ordinarius loci (cum Superiore regulari, ut supra) omnia acta et documenta transmiserit cum proprio volo, juxta c. 652, § 2. Nec obstare videntur decisa 22 Maii 1919, etc (de quibus in principio), ut habent *Jombart* (o. c. p. 44) et *Bastien* (o. c. n. 720).

Monitum finale. Cum saepe saepius *monasteria monialium* defectu laborabant personarum saecularium ad negotia externa obeunda, necesse fuit oblinere indultum a S. Sede, quo ipsarum rerum externarum expeditio quibusdam Sororibus, quae *externae* vocantur, committeretur. Per Decretum autem S. C. de rei. 16 Jul. 1931 (.4. .4. S., XXIII. 1931, p. 380) specialia statuta pro *Sororibus externis* (quae vota etiam perpetua, sed simplicia, emittunt) approbata fuerunt (vide *Comment, pro rei.*, 1932, p. 245 seqq.).

TRACTATUS II

De statu

2195. — Cum de status clericalis *natura* et *origine* jam egimus in tractatu *de Ordine* (n. 1885 seqq.), itemque de *vocatione ad sacerdotium* (n. 1912) ; restat ut *de obligationibus clericorum* disseramus. tum ratione *status*, tum ratione *beneficii*, si quod possideant, tum ratione *sacri muneris*. Inde *tria* occurrunt dicenda.

CAPUT I

De obligationibus clericorum ratione status

S. *Alph.*, IV, n. 83 ; ed. G., II, p. 511 ; II. *Ap.*, XIII, 30 ; *Thomassin*, Vetus et nova Ecd. discip., P. 1, l. 2, c. 37-52, 60-66, 71-88 ; Instr. pastor. Eystelt, tit. XIII, per tot. ; *Aichner-Friedle*, Compend. Juris ecd., l. 1, sect. 2, c. 2 ; sect. 3, per tot. ; sect. 4, c. 3 ; *Ami du CL.* années 1899 et seqq., art. Causeries avec un jeune curé ; *jVoue. Rev. Thiol.*, Tül. 28 (1896) seqq., Obligations des curés ; *Maroto*, I, n. 529 seqq. ; *Vermeersch-Creusen*, Lu. 214 seqq. ; *Prümmer*, II, n. 360 ; *Aertnys-Damen*, I, n. 1094 ; *Piseetta-Gennaro*, IV, n. 75 seqq. ; *Colli-Lanzi*, 111, n. 1925 ; *Raus*, Inst. can., n. 68 seq.

Obligationes, quibus clerici ratione *status* tenentur, ad duo commode reduci possunt, videlicet : 1° ut peragant omnia quae ipsis speciatim *praecipiuntur* ; 2° ut devitent quae ipsis *vetantur*.

Articulus L

De iis quae clericis praecipiuntur.

Clericis praecipiuntur : 1° vitae sanctitas ; 2° caelibatus ; 3° recitatio horarum canonicarum ; 4° gestatio habitus et tonsurae (de *obedientia* canonica Ordinario praestanda diximus, n. 1926).

§ 1. De sanctitate vitae.

«Quicumque profitetur statum aliquem, ait *S. Thomas* (2. 2, q. 186, a. 2), tenetur ad ea, quae illi statui conveniunt . Quare :

1 De canonica cleri saecularis obedientia fuse disserunt *F. Claeys Bouuaert* (ante Codicem) et *Raus* (post Codicem) : de s. obed. virtute et volo. I, c. n., a. 1.

2196. — *Principium*. Clerici tenentur peculiarem in modum ad vitae sanctitatem. Can. 124. Probatur : 1° Ex pluribus S. Scripturae locis, et praesertim ex Epistolis ad Timotheum et Titum, in quibus Apostolus totus in eo est, ut Novae Legis tum sacerdotes, tum Episcopos, tum sacerdotum ministros, i. e., diaconos, ad virtutis ac sanctimoniae studium impellat. — 2° Ex doctrina SS. Patrum qui passim hanc primariam clericorum obligationem affirmant, ad eamque graviter adhortantur (*S. Alph.*, Selva, P. 1, c. 2)

« Ad idoneam executionem ordinum, inquit D. *Thomas* (Suppi., q. 35. a. 1, ad 3), non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur *bonitas excellens*: ut sicut illi, qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis ». Idem permulta affirmant Concilia, et maxime *Tridentinum* hisce verbis : « Sic decet omnino clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes componere ul habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil, nisi grave, moderatum ac religione plenum, prae se ferant » (Sess. 22, c. 1).

2197.— Corollaria. I. Clerici in sacris tenentur ad sanctitatem *eo majorem, (pio altior esi gradus sacrae hierarchiae, in quo collocati sunt. Patio desumitur tum ex praecellentia officii quo funguntur, ministrandi ad altare et orandi pro populo ; tum praesertim ex necessitate, in qua saepe versantur, praedicandi verbum divinum, et ministrandi sacramenta.*

Unde D. *Thomas* (2. 2, q. 184, a. 3) : « Per sacrum ordinem, inquit, aliquis deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in sacramento altaris ; ad quod requiritur major sanctitas interior, quam requirat etiam Religionis status. Unde gravius peccat, celeris paribus, clericus in sacris ordinibus constitutus, si aliquid contrarium sanctitati agat, quam aliquis religiosus qui non habet ordinem sacrum ». Cfr. quae habet *Pias PP. X*, in *Exhortatione ad Clerum catholicum*, die 4 Aug. 1908 (*Acta Pii X*, t. IV ; 4. 4. S., IV, p. 24 et 694), et quae diximus n. 2144, 8°, referendo etiam Instruct. S. C. de Relig. 1 Dec. 1931.

2198. II. Clerici et sacerdotes, qui ante ordinationem jam aliquem perfectionis gradum attigisse supponuntur, tenentur *illis uti mediis*, quibus jam parta sanctitas *conservari ac novum incrementum* capere possit. *S. Alph.*, *Regolam. di vita per un sac. secol.* (ed. Tor., t. 3, p. 859).

Ex his mediis imprimis a *Codice* commendantur : quotidianum exercitium orationis mentalis, visitatio SS. Sacramenti, devotio erga Deiparam Virginem (recitatio rosarii), quotidiana discussio conscientiae, frequens confessio (clerici in seminario id semel in hebdomade praestare tenentur ex can. 1367, n.2). *Curare debent Ordinarii* locorum ul clerici sedulo iis mediis utantur (can. 125). Tenentur autem omnes sacerdotes saeculares tertio saltem quoque anno spiritualibus exercitiis vacare (can. 126) ; clerici vero in seminario, singulis annis (can. 1367, 4°).

Ü. De CAELIBATI ECCLESIASTICO.

2199. — Ad clericorum et sacerdotum sanctitatem requiritur prae omnibus inviolabilis corporis castimonia.

Lex caelibatus est statui clericali (apud Latinos) convenientissima, et fini Ecclesiae inoraliter necessaria. Rationes sunt : *a)* Sanctitas et dignitas *sacrificii, eucharistici et aliorum mysteriorum* quae ab altaris ministris tractanda sunt, *b)* Officium docendi et exhortandi : nam sacerdos conjugatus non potest cum *perfecta auctoritate atque efficacia* sanctissimas evangelii veritates docere.

c) Administratio sacramentorum : *difficilius* enim christifideles, nisi sacri ministri castitatis vigore praestarent, eo induci possent, ut ipsis suarum conscientiarum arcana candide aperirent etc. *d)* Cura infirmorum, et generatim ministeria caritatis : animi enim carnalibus curis affectibusque vacui *magis in caritatem* atque uberrimam beneficentiam sese effundunt, ut constat passim ex catholicae caritatis operibus.

Hae rationes, quae saltem ex parte conveniunt (non enim loqui intendimus *absolute*, propter ecclesiam graecam), omnimodum valorem acquirunt ex *legibus et praeceptis ecclesiasticis*.

2200. — Principia. I. Obligatio servandi perpetuum caelibatum contrahitur, ipso facto, ab omnibus qui sacros ordines suscipiunt. Constat ex can. 132 et ex antiqui juris canonici decretis ; et signanter ex can. 1 dist. 28. Cfr. etiam *Trid.* Sess. 24, de matr. c. 9.

a) Qui contra hanc legem peccant, sacrilegii quoque rei sunt Can. *cil.* i 1. — *b)* Clerici *minores* possunt quidem nuptias inire ; sed, nisi matrimonium fuerit nullum vi aul metu eisdem incusso, ipso jure e statu clericali decidunt. Can. cit., § 2. — *c)* Conjugatus, qui sine dispensatione apostolica ordines majores suscepit, ab eorumdem ordinum exercitio prohibetur. Can. cit., § 3.

2201. — II. Obligatio caelibatus ecclesiastici oritur ex sola-lege Ecclesiae praecipiente castitatem ac votum castitatis. Ratio est quia, etsi caelibatus ab Apostolis ortum habuit, ut probant I)D., tamen tantum ex praecepto Ecclesiae sive Apostolorum (ut probat Bellarminus) est introductus et firmatus, ut patet ex ipsis verbis Tridentini » (VI, 807). Praeterea in jure dicitur : « Nos igitur attendentes, quod orientalis Ecclesia votum continentiae non admisit » (G. *Cum. olim*, 6, de cleric, conjug.).

Apud GKAECSOS vero, tolerante Ecclesia, usque ad hodierna tempora, viget canon 13 Concilii Trullani, qui, contra Majorum quidem instituta, permisit ut diaconi et presbyteri licite convenire possint cum uxoribus, quas *ante* ordinationem duxerunt ; servatis interim in pristina sua integritate duobus illis edictis, quorum altero praecipitur, ut Episcopi in perpetuo caelibatu vivant, et altero, ut clericis, *post* susceptos sacros ordines, non amplius nuptias contrahere

liceat * Unde lit. ul ordo sacer sil apud graecos 2, sicut apud latinos, mainmonii contrahendi *impedimentum dirimens*; usus vero matrimonii (si uxorati ordinati fuerint) sil graviter illicitus solis Episcopis (cfr. *Herrmann*, n. 1887 seqq.).

Disputant 4.-1. *quoad quaestionem, utrum obligatio caelibatus oriatur immodiale ex praecepto Ecclesiae, an mediate, scilicet ex voto, quod in ipsa ordinatione emittitur*; communius tamen et probabilius dicitur, hanc obligationem ex oriri. Id enim expresse habetur in diversis juris canonici capitibus; et aliunde, si obligatio foret ex *sola* Ecclesiae lege, posset S. Pontifex omnes sacerdotes ab illa solvere: quod est contra communem DD. sententiam (VI, 806). Cfr. *Vermeersch-Creusen*, I, n. 219.

2202. — *Ex his resolves*: a) Ecclesia potest dispensare in voto continentiae sacris ordinibus adnexo, sicut in omnibus aliis votis (VI. 807). Cum constitutis tamen *in sacris* nunquam dispensat, nisi sub ea conditione, ut dispensati a clericalibus officiis omnino removeantur f.l. 5. o., I, p. 221; II, 443; VI, p. 85). b) Si quis, ordinem suscipiendo, *expresse nollet* castitatem vovere, teneatur nihilominus ad caelibatum: non quidem vi voti, quod nequiter non emisit; sed vi praecepti Ecclesiae, quae *ex* motivo religionis, deficiente voto, ad castitatem adstringeret (VI, 809, dub. 2). c) Si quis ordinaretur *minus usum rationis*, certe non teneretur ad caelibatum (VI, 810). d) Clericus, qui metu gravi coactus ordinem sacrum recepit nec postea, remoto metu, eamdem ordinationem ratam habuit, saltem tacite per ordinis exercitium, volens lantem per talem actum obligationibus clericalibus se subicere, ad statum laicalem (legitime probata coactione el rati habitationis defectu) sententia iudicis redigatur, sine ullis coelibatus et Horarum canonicarum obligationibus. Ita can. 214, § 1.

§ 3. De Horis canonicis.

2203. — *Notio*. Horae canonicae sunt: *preces vocales ab Ecclesia institutae, atque ex ejus praecepto Deo persolvendae a personis ad id deputatis*.

Exponendum est: 1° quaenam sit (sive pro clericis, sive etiam pro religiosis) *obligatio* recitandi Horas canonicas; 2° in qua *forma* et quo modo recitari debeant; 3° quaenam sint *causae a recitatione excusantes*.

Solent Horae canonicae variis nominibus vocari. Vocantur *Breviarium*, vel quia breviter Scripturarum oracula, sententias Patrum et sanctorum gesta commemorant; vel quia sunt longiorum precum, quae priscis temporibus recitandae erant, compendium. Vocantur etiam *Officium ecclesiasticum*, quia Ecclesiae nomine persolvuntur: *Officium canonicum*, quia juxta regulas canonum persolvendae sunt; *Officium divinum*, quia in Dei honorem ac cultum sunt institutae. Horae canonicae numerantur *septem*, videlicet: *Matutinum cum Laudibus*, *Prima*, *Tertia*, *Sexta*, *Nona*, *Vesperae* et *Completerium*. Matutinum (cum Laudibus) et Vesperae dicuntur *Horae majores*; ceterae, *Horae minores* vel *parvae*. EM M·H]

De *historia* breviarii conferantur i a. *Thomassin* (vetus et nova Eccl. discipl.

* Cfr. *Card. Pilra*, Jur. eccl. graecorum historia et monum., t. II, p. 30. — Sobduconatu apud Graeco non recensetur inter ordines majores.

IV I. P. c. 30 — al. 1, 1.2, c. 84); *Batiffol* (histoire du bréviaire romain); *Baumer*; 11(7)1, — Ultima breviarii *reformatio* a Pio PP. X, Const. *Divino affiatu* (1 Nov 1911) instituta est.

1. De obligatione recitandi Horas canonicas.

2204. — *Principia*. Obligatio recitandi Horas canonicas oritur ex triplici titulo. Oritur scilicet ex titulo *sacri ordinis*, ex titulo *beneficii ecclesiastici*, et ex titulo *Heligionis adslriclae choro*.

1° Ex titulo *ordinis* obligantur clerici in sacris constituti, etiam suspensi et excommunicati, juxta praescriptum *expressum* can. 135.

a) Obligatio haec *incipit* ab Hora correspondent! horae, qua subdiaconatus collatus est!; unde, si ordo confertur hora undecima matutina, obligatio incipit a Sexta (IV, 140; Exam, ord., n. 61). b) Obligatio *cessat*, si quis ad statum laicalem legitime redactus aut regressus fueit ad normam can. 213, 214.

2° Ex titulo *beneficii* obligantur omnes *bénéficiât!*, etsi solum tonsurati, dummodo jus in re habeant seu plenam possessionem beneficii, quod non sit nimis tenue (i. e. quod ad tertiam saltem sustentationis pariem pertingat), et ex quo fructus percipiant vel percepturi sint. Ita ex Decreto Concilii Lateranensis V, edicentis:

Statuimus, ut quilibet habens beneficium, si *post sex menses*, obtento beneficio, Officium divinum non dixerit, fructus non laciât suos, pro rata omissionis». Qui vero, post admonitionem, Officii recitationem omittere pergit, is etiam beneficio privari potest. Cfr. quae habet canon 1475, remittens in fontium annotatione ad Decretum Concilii. Itaque *in specie*:

a) Decrevit S. Pius V, in Constitutione *Ex proximo*, ut qui omittit Matutinum (cum Laudibus), restituat *dimidiam* partem fructuum correspondentium illi diei; qui ceteras Horas, *aliam dimidiam*; qui vero unam tantum ex parvis, *sextam* partem. Et idem dicendum, si quis, per plures leves omissiones inter Officium diei, ad gravem materiam pertingat. Neque omittens Officium uno die excusatur a restitutione, si suppleat in alio (III. 663, 667, 674; Ex. ord., 61, 67; I El. qq. ref., n. 27, 28, 29). Haec autem restitutio fieri debet *ante omnem sententiam*: quia recitatio est absolute necessaria ad lucrandos fructus. Porro, facienda est *pauperibus*, vel *fabricae* ecclesiae, aut *seminario dioecetano*, ul statuitur can. 1475, § 2. Similiter applicari potest ad missas *pro defunctis*; quia animae in purgatorio sunt vere pauperes (III, 672). Nec suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas beneficiarius de fructibus sui beneficii *antea* fecerit, sicut ex propositione 33 ab Alexandro VII damnata constat. Si quis autem *post omissionem* dederit eleemosynas, faciendae restitutionis vel imminor vel forte nescius, probabiliter potest eas computare (VI, 153; Ex. ord., 62, 63).

* An vero subdiaconus satisfaciât obligationi, recitando Officii pariem, ad quam tenetur, ante ordinationem? *Resp.*: contripvertitur. Probabilius tamen videtur negandum: quia Officium persolvendum est nomine Ecclesiae el subdiaconus ante ordinationem nequit nomine Ecclesiae orare. Vide S. Doct., IV, 140.

b) Cum dicitur in Decreto Lateranensi : *post sex menses* ; sequitur, beneficiatum, qui sex primis mensibus Officium negligit, graviter quidem contra religionem peccare, sed non contra justitiam, atque ideo non teneri ad restitutionem (IV, 145). Haec initior interpretatio sustineri potest, etiam promulgato Codice, qui de 0 mensibus silet (can. 1475, § 2). — *¶* *Quaeres, beneficiarius restituere debeat omnes fructus juxta Officia quae omisit?* Beneficiarius simplex, qui habet duntaxat onus deferendi habitum ac tonsuram, debet restituere omnes fructus. Celeri vero beneficiarii tenentur restituere tantummodo fructus, qui respondent ad onus officii omissi. « Ratio, tum quia Bulla 8. Pii V sic recepta est et sic explicata usu, ulpote conformior aequitati naturali : tum quia durum videtur eodem modo obligari Episcopos, parochos et capellanos, qui ferunt alia onera, ac simplices beneficiarios. Quare dicunt, *Episcopum* vel *parochum* teneri restituere tertiam vel quartam (vel, ut alii opinantur, quintam partem fructuum, retinendo alios pro aliis oneribus) quibus ipsi satisfaciunt; *canonicos* dimidiam partem (et secundum quosdam, nonnisi quartam) ; *habenticapellaniam*, dimidiam vel tertiam partem... Hatio, quia isti omnes recipiunt fructus non solum pro Officio, sed pro aliis etiam oneribus » (111, 673).

3° Ex titulo Religionis *addictae choro*, tenentur in singulis domibus, ad Horas canonicas in choro recitandas, omnes religiosi proprie dicti, quibus legitime incumbit chori obligatio, idque communiter et quotidie, ad normam Constitutionum ; dummodo adsint quatuor saltem religiosi choro obligati et actu legitime non impediti, et etiam pauciores, si ita ferant constitutiones (cfr. can. 610, § 1).

Haec obligatio, olim ex sola consuetudine legitima vel ex regulis imposita, nunc ex can. 610 eos omnes adstringit (pii vi praedictae praescriptionis ad chorum tenebantur. Immo ex eodem canone (§ 3), *solemniter professi* in eisdem religionibus (sive virorum sive mulierum) horas canonicas *privatim* recitare debent, si a choro abfuerunt, exceptis tamen conversis.

2205. a) Nullus religiosus aut monialis in particulari tenetur sub gravi Horas dicere in choro, modo tamen chorus non tollatur. Obligatio vero *communitatis* Officium recitandi in choro potest sufficienter impleri, si ad illud soli novitii concurrant, juxta opinionem *Salmantic.*, *Viva* et aliorum (IV, 143).

b) Praelati peccant graviter, si ex negligentia sinunt omitti partem notabilem officii in choro ; quia tenentur observantiam regularem tueri ac servare.

c) Religiosi degentes cum licentia extra claustra, tenentur ad Officium, item, si sint profugi, aut incarcerate Cfr. n. 2172, 2°.

d) Fratres laici debent, ex praescripto regulae, recitare aliquas preces ; at non sub gravi. Cfr. can. 610, § 3, qui conversos a recitatione *privata* eximit.

2206. — II. Obligatio recitandi Horas canonicas est gravis. Omnis igitur, cui hoc munus incumbit, *peccat graviter*, si totum Officium unius diei, vel ipsius partem notabilem, absque legitima causa omittat. Ratio est, quia laedit praeceptum in materia gravi, quae ad praestantissimam religionis virtutem pertinet. Haec autem

¹ Cfr. Vermeer^h, Epli. II n.800. *Acrtiv<-Damen* I.n 1108; *Placetta-Gennaro*, IV, n. 112.

omissio, juxta veriore sententiam, non est septuplum peccatum, sed *solummodo unum* (1\, 148 ; Exam, ordin., n. 60).

Allamon, «si quis omitteret *plures Horas* ex intentionibus *moraliter* interruptis, addit S. Doctor. l. c., tunc plura committeret peccata ». Idem dicendum, si quis unica intentione proponeret plura omittere Officia, sive id faciat intentione directa, sive intentione indirecta (nisi, in ultimo casu, primi peccati poeniteat). Cfr. IV, 149.

In assignando autem quaenam sit illa pars notabilis, cujus omissio foret peccatum mortale, 5. Alphonsus (IV, 147) amplectitur sententiam Salinanticensiurn, qui dicunt materiam esse levem, quoties non pertingit ad quantitatem *unius integrae Horae parvae* *.

1° Probabile est non peccare graviter, qui omittit totas Vesperas Sabbati sancti. 2° Peccat autem graviter, qui omittit unum Nocturnum integrum ; vel etiam tres lectiones cum responsoriis (nisi parvam Horam non adaequent). 3° A mortali excusaretur, qui de parva Hora non nisi tertiam vel dimidiam partem recitaret. 4° Est gravis obligatio recitandi *Litanias* die festo S. Marci et triduo Rogationum (A. A, A', 13, p. 429). 5° Non est ulla hodie obligatio recitandi, diebus quovis mense assignatis, Officium parvum B. M. V., Defunctorum, Psalmos poenitentiales aut graduates. Excipe, si vigeat alicubi recitandi consuetudo : quae tamen non obligat extra chorum singulos, sed solum communitatem. Ita S. Congr. Rit., die 10 Jan. 1009 (*Gardellini*, n. 401).

2207. — Quaesitum. *Quid in dubio utrum aliquid ex Officio omissum fuerit ?* — Respondetur :

1° In dubio *stricto* (i. e. negativo, § I positivo ulrinque probabili) pars, de qua dubitas, certo recitanda est ; quia ut expresse addit A. *Alphonsus* cum aliis communior (IX, 150) : in dubio possessio stat pro praecepto. Excipe si aequa logis interpretatio, vel facti circumstantiae legitimam praebeant excusationem. Sic «scrupulosi non sunt obligandi ad repetendum, quia in his, ut plurimum, dubia non sunt vora dubia, sed inanes apprehensiones ».

2° In dubio *lato*, i. e. si habeas vel probabilitatem *unicam*, ut saepe evenit, vel aliam fundatam praesumptionem (e nihil omisisse, seu justam conjecturam credendi quod dixisti, non teneris ad repetendum. « Inde docent AA., quod bene excusaris a repetendo, si non memineris te dixisse aliquid, et habeas justam conjecturam credendi quod dixeris ; puta si recorderis te incepisse psalmum, lectionem, vel Horam, et postea, non data opera distractus, vel non interruptus, te invenias in fine Horae, legendo vel memoriter recitando ea, in quibus ordinarie non soles errare ». Hem, «si ordinarie non soleas dicere Horam posteriorem, nisi post priorem, prudenter potes credere te nihil omisisse ». Cfr. A. *Alph.*, l. c. ; 2. El. qq. ref., η. I. Hecole dicta n. 52 et 98, c.

2. *De forma et modo recitandi.*

Consideranda veniunt, quoad illas canonicas : 1° *forma* praescripta ; 2° *ordo* debitus ; 3° *tempus et locus* conveniens ; 4° *modus* recitandi.

* Hanc sententiam, quae referi communissimum doctorum sensum » (ut alunt *Discetm-Gtnnaro*, IV. n. 105), tenent etiam moderni (vide *Colh-Lanzi*, III, n. 1053) ; et eorum ratio, quia notabilis difformitas inducitur in officiali hac oratione Ecclesiae.

2208. — *Principia*. I. Horae canonicae recitandae sunt juxta formam ab Ecclesia praescriptam. Quae forma est vel generalis vel specialis. 1° Servanda est ab omnibus forma generalis, juxta Constitutionem *Divino afflatu*. Pii X (1 Nov. 1911). Obligat novus ordo orandi omnes et singulos, eo modo et iisdem sub poenis ac Breviarium Romanum a S. Pio V, die 7 Julii 1568, editum. Non abrogantur tamen Breviaria quae usque ad nostra tempora rite in usu erant in quibusdam dioecesibus et religiosis familiis. 2° Servanda est forma specialis *proprii calendarii* seu directorii, ita ut Officium recitetur qualibet die, prout ibi praescribitur. etsi error videretur probabilior. S. R. C., 13 Jun. 1899 (n. 4031). Si tamen error est evidens, corrigatur calendarium.

In conficiendis vero propriis diocesium calendariis absolute servandum est Decretum S. R. C. ab Urbano VIII approbatum. In hoc interdicuntur locorum Ordinariis, tam saecularibus, quam regularibus, ne propria auctoritate mutant ritum, in calendario Romano seu rubricis Breviarii appositum, in altiore ritum, neque extendant concessa Officia de loco ad locum * Item. Officia *propria* pro aliqua dioecesi vel pro Ordine religioso a S. Rituum Congregatione approbata vim legis oblinent, quamvis privilegii rationem habeant. Quinimmo, Officia particularia, modo tantum permissive concessa, obligatoria evadunt, si fuerint semel usu recepta (S. R. C., die 2 Maii 1801).

2209. — Pro praxi. a) Regulares degentes extra monasterium tenentur in itinere ad Breviarium sui Ordinis. Quod si sint choro addicti et in alieno conventu sui Ordinis moram faciant, sequi debent Officium illius conventus ; quia ubique choro intéressé tenentur. Attamen, si Officium privatim recitent, servare debent calendarium coenobii a quo discesserunt. Excipe si a claustro ad longum tempus abesse debeant : tunc enim, neglecto coenobii calendario, illud suae provinciae sequantur oportet. S. R. C., n. 2801, 3001, 3436 et 3919. b) Canonici et beneficiarii tenentur ad Officium propriae ecclesiae, etiamsi ab ea absint. Item magistri et alumni, in seminario degentes, tenentur ad Officium ecclesiae seminario adjectae, quamvis alibi missam celebrent (S. R. C., n. 2682 et 2980). 1) Clerici non beneliciali, si a propria dioecesi absint, *possunt* ad Officium loci ubi morantur se conformare ; sed minime ad hoc tenentur². Quin etiam praestat proprium retineri Officium, ne confusio oriatur. S. R. C., n. 2682, ad 16. Cfr *S. Alph.*, IV, 161, q. 3 ; *Ami du Cl.*, 1913, p. 685.

2210. — II. Horae canonicae recitandae sunt, tum juxta Officiorum, tum juxta Horarum ordinem. Quod est fusius explicandum, et quidem per partes. Jamvero :

1° *Ordo Officiorum* reperitur sive in *calendario* festorum uniuscujusque dioecesis aut Religionis, sive in *rubricis* pro illorum translatione, ubi plura concurrunt. Qui scienter atque sine

¹ Cfr. Ganfelhni, n. 4501, ad 6 (in Cordt/ben.) S. R. C., 20 Sept. et 12 Nov. 1906; Carpo, « ü nd ai perpetuum » p. 13¹ — I I a » liam statuunt *PitrUa-Gennaro* (IV, n. 114) : « Si obiter in dioecesi non tua versaris utrumlibet calendarium (vel tuae vel ejus, in qua actu § sequi potes ».

rationabili causa hunc ordinem commutat, recitando, pro Officio diei aliud Officium, peccat, pro diversitate Officiorum, vel graviter, vel leviter. Peccat *graviter*, si recitet Officium notabiliter brevius, sicut constat ex propositione 34a ab Alexandro VII damnata :

In die Palmarum recitans Officium paschale satisfacit praecepto « ; vel etiam si recitet Officium quod est e festivitate omnino dissonans, v. gr. Officium defunctorum die Nativitatis Domini. Peccat vero *leviter*, si Officium in aequale aut fere aequale permutet (quia satisfacit obligationi quoad substantiam), dummodo, subdit 5. *Alphonsus*, id raro fiat, puta *ler* vel *quater* in anno ; secus foret *mortale* (IV, l. c. ; Ex. ord., n. 70) propter gravem perversionem ordinis. Itaque permutatio generaliter non licet, ne casu quidem quo cum socio iter facias : caret tamen omni peccato, si fiat *ob* necessitatem quamdam vel *causam notabilem* quae raro occurrat, pulasi quis difficulter proprium Officium habere possit. Vide S. R. C. n. 4011, ad 3.

Quaesitum. *Quid agere debet, qui advertit se errasse in Officio?*

a) Si advertat errorem *post integram recitationem*, non tenetur repetere ; quia non praesumitur Ecclesia velle aliquem uno die bis ad hoc onus obligare. Hinc axioma vulgare : *Officium pro Officio* ¹. Attamen, si Officium fuisset *notabiliter* brevius (quod autem hodie ob psalmorum aequiorem divisionem raro fiet), deberet *supplere* defectus, v. gr. recitando omissas lectiones II et III Nocturni ex Officio novem lectionum. Sed si quis bis recitavit Sextam nequit omittere Nonam, hac innixus ratione : *Officium pro Officio*².

b) Si e contrario advertat *post recitationem non integram*, v. gr. post recitatum Matutinum, potest vel proseguire, vel reliqua recitare de Officio praescripto. Quod posterius praeferendum est, juxta illud : *Error corrigitur ubi deprehenditur* (IV, 161, q. 5 ; Ex. ord., n. 72).

c) Qui erravit, non debet, die quo Officium recitatum occurrit, dicere Officium omissum ; sed recitatum iterum recitabit, ut ita aliis se conformet³. Nec debet qui Officium omisit, illud in aliam diem, etiam non impeditam, transferre. Ita S. R. C. die 17 Jun. 1673 (n. 1474). Vide *Gaudé*, II, p. 591, x.

2211. — 2° *Ordo Horarum* est ille, qui in Breviario indicatur, praescribens scilicet, ut primum recitentur Matutinum cum Laudibus, deinde Horae parvae, hoc est, Prima, Tertia, Sexta et Nona, et demum Vesperae cum Completorio. — Nec debet recitari Matutinum diei sequentis, ante absolutum Officium diei praesentis.

Inversio hujus ordinis : a) *Extra chorum* et secluso contemptu est solummodo venialis, etiamsi fiat frequenter ; quia remanet salva substantia prae-

¹ Ob similitudinem nationis, dicendum quod si quis ex errore recitet psalmos secundum veterem rubricam (v. gr. psalmos Completorii dici Dominicae in die feriali), non tenetur repetere. — ² Si quis omisit partem Horae, sufficit partem omissam illamque solam supplere. *S. Alph.*, IV, 161, q. 5. — ³ Non desunt tamen, qui affirmant Officium omissum recitari posse. Cfr. *Gopferf*, I, n. 334.

cepti. Immo, caret omni culpa, si fiat ex causa rationabili, v. gr. ut le conformes choro vel amico l, etc. b) *In choro*, controvertitur an sit peccatum grave (el eadem controversia est de mutatione temporis Horarum). Affirmans sententia est probabilis, sed negans est probabilior ; quia non constat de gravi praecepto (IV, 170, 171). — **M**

2212. — III. Horae sunt recitandae tempore ac loco convenienti.

1° Ad tempus quod attinet, sic olim Morae recitabantur : *Matutinum* post mediam noctem, *Laudes* ad auroram, *Prima* post solis oilum, *Tertia* mane ad horam nonam, *Sexta* ad meridiem, *Nonā* ad horam tertiam pomeridianam, *Vesperae* ad solis occasum, *Completorium* ad noctis crepusculum (cfr. *Ferraris*, v. *Officium*). Juxta hodiernam autem disciplinam, tempus [legitimum, intra cujus limites praeceptum obligat sub gravi, est a media node unius diei usque ad mediam noctem diei insequentis, ita ut ante praefatum primum terminum nullus teneatur incipere, et post secundum nullus possit suae obligationi satisfacere (IV, 173). (ini- que autem liberum est in hoc sequi vel tempus *verum*, quod indicat horologium solare, vel tempus *medium*, vel tempus *legale* dictum, quod signant horologia publica (sive sit *extraordinarium* sive regionale vel *zonarium*). Cfr. n. 211, 3° ; 1556.

Tempus vero conveniens, quod perse sub levi obligat, *nisi rationabilis causa obstet*, sequenti modo determinatur : a) Tempus *Matutini*, *extra chorum*, a privilegio seu consuetudine jam praescripta, incipit ab hora Nesperarum diei praecedentis (i. e., statim ac sol prior iit ad occasum, quam ad meridiem), el perdurat usque ad meridiem subsequentem. Hoc tamen non valet pro Litanis, quae ipso die assignato recitari debent (S. R. C., n. 2503). Immo satisfacit, qui extra chorum dicit *Matutinum hora secunda post meridiem*. (Decr. aulhent. VI, n. 4158, ad t). Quandoque S. Sedes privilegium concedit incipiendi *Matutinum* hora prima post meridiem, immo statim post meridiem. Cfr. Indulta Bullae *Cruciatae* (A. .l 5.. VII, p. 560) ; privilegium Sacerdotum « piae Unionis Cleri a missionibus », diei 2 Dec. 1921 f.l. .l. 8°, XIII, p. 505). b) Tempus *parvarum Horarum* extendit se ab aurora usque ad meridiem. Recitantur tamen licite jam a media nocte. *Sexta* vero et *Nona*, absque caesa, recitari possunt post meridiem (IV, 173, v *Tempus*), c) Tempus *Vesperarum* et *Completorii* (extra chorum) currit a meridie ad mediam noctem. In feiis autem quadragesimalibus, a Ia Dominica, *Vesperae* (non *Completorium*) possunt (el in choro debent) recitari ante prandium, in memoriam antiquae disciplinae, juxta quam non frangebatur jejunium ante *Vesperarum* recitationem. *Campo*, Bibliolh. liturg., P. III, n. 106.

Dictum est supra : *nisi rationabilis causa obstet*. Quae vero causa censenda sit rationabilis, sic explicat 5 *Alphonsus* (l. c.) : « Ut quis licite possit anticipare vel postponere debitum tempus Horarum, sufficit quaevis causa utilis

| Idem dicendum, si *Matutinum* incipias ante absolutum Officium diei praesentis. Ratio quam de benigna hae sententia adducere licet, ita a S. Alphonso enuntiatur (IV, 170). « Cum sit communis sententia, ut asserit ipse Concina (tutorista), praefatum ordinem non cadere -ul> praecepto, prout altis cadit recitalio Officii currentis in quolibet die «

vel honesta, nimirum concio paranda vel audienda, periculum supervenientis occupationis sive laboris, major devotio sive quies, tempus aptius ad studendum et simile. Merito tamen ait Concina, non sufficere ad excusandum solam majorem commoditatem, sine alio molivo honesto ».

2213. — 2° Ad locum quod attinet, Officium divinum in cathedralibus, in collegiatis, et in ecclesiis regularium choro addictorum, recitandum est publice, in loco ad hoc destinato, seu in choro. Privatim vero recitari potest *in omni loco*, modo recitatio liat citra contemptum, et modo locus non sit cum attentione et intentione insociabilis (IV, 179).

Quaesitum. *Quid de siti corporis in recitando?* — Respondemus :

a) Non servare, *in choro*, situm a rubricis praescriptum, v. gr. non stando, non genuflectendo, etc., est irreverentia, quae non excedit culpam venialem, b) *Extra chorum* eum omittere, vacat omni culpa. « Censent tamen DD. non excusari a veniali, qui sine causa Officium recitaret decumbendo in lecto », talis enim situs non vacat irreverentia. — Secus, si quis ita recitaret, quia infirmitate vel defatigatione detinetur in ledto, ait quia ducit noctem insonnem (IV, l. c., q. 4).

2211. — IV. Horae canonicae in primis debent recitari digne. Quare recitandae sunt *vocaliter, integre, continue*. Et his quidem verbis exprimitur munus oris quod, juxta Concilium Lateranense IV, c. *Dolentes*, studiose implendum est — Diximus autem :

1° *Vocaliter*, et quidem *distincte* ; quia Officium est oratio vocalis, et non pure mentalis. Unde, non sufficit legere sola mente, solisve oculis percurrere ; nec satis est recitare gutture vel infra dentes, aut syncopando, linguave titubante, voluntarie abbreviando, aut praecipitando. Non requiritur tamen ut recitans seipsum audiat ; nam talis obligatio nullo jure probatur. Cfr. *Silvius*, Resol. variae v. *Horae canonicae*.

a) Nihil obstat per se quominus Officium cum socio (laico, immo et femina) recites (cfr. *Ami du Cl.*, 1914, p. 319) ; licet hic ad officium non obligetur

b) Si quis recitat Officium *cum socio*, debent ambo tali uti voce ut alter alterum audiat, el recitatio debet ita distincte procedere, ut neuter suum versum incipiat, nisi cum alter suum absolverit ; socius enm non potest, hare moraliter suum, illud quod non audit, et proinde non recitat *Breviarium* integre ; quod tamen requiritur L Unde *surdus*, qui in choro versiculos suae partis profert, sed versiculos alterius partis non audit, debet *supplere*, recitando submisce quod alii cantant. — Contra, omissa supplere non tenentur illi, qui recitantibus aliis, quaedam *choro necessaria* peragunt, etiam per integrum psalmum ; « tunc enim per socios suppletur, quod ipsi forte non satis

*Non tenetur tamen supplere, qui ratione strepitus aliorum non audit quaedam socii jun recitata ; vel qui culpa socii (vel chori) non omnia distincte percipit, liceat attendat hintum potest. Item, qui tussit vel exscreat, dum alii recitant, etiamsi Integer) psalmus interim dicatur (IV, 143, not. 3°, 156, 163. q. 2).

percipiunt, dummodo omissio non nimis protrahatur. Quod idem dicendum est de organoedo, si ipse suae partis versiculos proferat » (IV, 143, 163, q 2 et 3).

c) Si Officium recites cum socio, qui *obtruncat* syllabas, sed ita ut sensus non notabiliter mutetur, probabile est te non teneri ad repetendum, nisi Ubi constet socium notabilem pariem omisisse. « Putarem tamen, subdit S. Alphonsus, te non excusari a veniali, si ultro recitas cum tali socio mutilante, nisi adsit aliqua causa, nimirum si inviteris a Superiore vel persona valdè; gravi aut simili causa » (IV, 165).

d) Si quis, dum socius pariem Officii recitat, externe se distrahit, non satisfacit quoad partem a socio recitatam ; quoad hanc partem enim nihil omnino praestat. Satisfacere tamen censetur, qui involuntarias vel non plene voluntarias habet divagationes ! (*Lehmkuhl*, II n. 806). Vide infra dicenda n. 2215

2° Integre. Jamvero ad integritatem pertinent *Paler*, .lw, *Credo*, in principio et fine Horarum, prout in Rubrica adnotatur.

Extra chorum *antiphona* B. M. V. non est addenda nisi in fine Laudum (vel in fine ultimae Horae, si post Laudes immediate Hora recitatur) et Completorii. Si ex rationabili causa nulla fit post Laudes et ceteras Horas interruptio, *semel tantum* est dicenda post Completorium, tum privatim tum in choro ut declaravit S. R. C. 20 April. 1923 f.l. .l. S. XV, p. 239). Item, *Confiteor et Misereatur* ad Primam et Completorium alternatim cum socio recitari possunt, sed non debent nisi in choro. S. R. C., n. 2682. Nec ad integritatem Officii pertinent orationes *Aperi* et *Sacrosanctae*, quae tamen laudabiliter atque utilissime recitantur. Oratio *Sacrosanctae* semel tantum, scilicet in fine Officii, recitatur. Ila AA. communiter contra aliquos, et est novis rubricis conformius. Per hanc orationem defectus veniales in Officio persolvendo admissi, etiam quoad culpam, remittuntur ; ipsa enim operatur ad modum sacramentalium (*Nouv. Ree. Théol.*, vol. 45, p. 560 seqq.).

3° Continue, i. e. sine interruptione in eadem Hora, nisi causa rationabilis excuset. Communis sententia docet, Laudes posse in privata recitatione etiam sine ulla causa, a Matutino separari. Sed cum separatur, finito Matutino, dicendum est *Paler*, recitata antea oratione de Officio diei ; ante Laudes deinde dici debent *Pater* et *Ace* (cfr. novas rubricas). Nocturni possunt probabiliter a se invicem separari, saltem per tres horas, juxta antiquum ritum, vel etiam per longius tempus, cum causa (IV, 167 ; Ex. ord., n. 74).

Diximus : *nisi causa rationabilis excuset*, a) Inter causas justas *interrumpendi Officium*, praesertim si sit longum, recensentur a «S. Alphonso: utilitas propria vel aliena, urbanitas, devotio, executio mandatorum Superiorum, auditio confessionis alicujus qui non libenter exspectaret. Potes similiter interrumpere, si tibi aliquid subito agendum vel adnotandum videatur, ut ita distractionem tollas, vel ut rem non obliviscaris ; et a fortiori interrumpor»;

' Notare etiam hic volumus tempore tam antiquo quam recenti multum disceptasse auctores de aliquo privilegio *mentaliter* persolvendi Officium privatim recitandum. quod a Leone X Minoribus concessum fuit. Cfr. S. Alphonsus (IV, 63 ; de privilegio. n. 107 etc); Gennan (Consul II ed 2, p. 559) ; *Analecta* Ecclesiastica (1910, p. 417 seqq. ; 458 SM4 1011 p. 419). *Ami du Clergé* (1921 p. 129), *Bollettino del Clero Rom.* (1928. p. 41) ; *Ephm. hurg* (1-27, p. 289) ibi a- expositas invenies opiniones tum ante tum post Codicem.

licet, ad eliciendum aliquem pium cordis affectum vel aliquam precatiunculam. Diximus *precatiunculam*; nam longae preces intempestive Officii recitationi admiscerentur, b) Interruptio alicujus Horae facta absque rationabili causa, et protracta per notabile tempus, *non potest excusari a veniali*. Nec tamen lota Hora repetenda est, licet magnum intervallum (puta lota nox) interponatur, quia singuli psalmi, immo singuli versus completam habent significationem, et satis uniuntur vel per continuandi intentionem, vel per sequentem recitationem (IV, 168).

2215. — V. Horae canonicae debent recitari cum attentione et devotione. In his duobus habetur munus *mentis* et *cordis*, ut aiunt : de ipsis *singillatim* nunc fuse tractabimus.

A. De v p t e n t i o n e. Certum est, aliquam attentionem in Officii recitatione requiri. Ratio est quia, si haec deest, recitatio Horarum nequit esse munus spirituale, quod Deo offertur.

Duplex autem attentio haberi potest, externa scilicet et interna, a) *Externa* in eo consistit, ut nihil fiat, quod sine cuncta attentione interiori impossibile ; sicut esset fabulari, scribere, attente auscultare alios loquentes, et alia hujusmodi; non autem ambulare, se lavare, colligere herbas, flores, instruere focum, sternere lectum, pectere caput, respicere collem, flumen, etc. ; quandoquidem tales actiones, per se, attentionem ad alia non excludunt. Ita communiter Navarro, Suarez, etc. Recte autem advertit Navarrus, quod aliquae actiones respectu alicujus forte sunt distraclivae, respectu alterius non b) *Interna* attentio sita est in applicatione mentis ad id quod agitur ; haecque in Officio potest esse ad tria, alia aliis perfectiora, videlicet : *ad verba* tantum, ut rite pronuntientur ; *ad sensum* verborum, ut recte intelligantur ; et tandem *ad Deum* vel ad divina, ita ut recitantis mens ac cogitatio defigantur vel in ipsum Deum, vel in ejus attributa, vel in mysteria Passionis dominicae, vel in gesta Deiparae Virginis aut. Sanctorum (IV, 176). Attentionem internam impediunt plus minusve distractiones voluntariae. — *Haec autem statuimus* :

1° Qui, inter recitandum divinum Officium, non habet attentionem saltem externam, *non satisfacit* obligationi suae : unde, beneficiarius hoc modo voluntarie distractus tenetur ad restitutionem ; quia certe non facit fructus suos (111, 669).

2° Qui nihil curat de attentione interna, peccat *saltem venialiter*: quia irreverenter agit erga Deum (cfr. dicta n. 372, 11).

3° Sufficit attentio moralis et generalis *ad verba*, cum intentione orandi (IV, 176, in fin.). Immo, probabiliter (ut *substantialiter* praecepto satisfiat) sufficit intentio *generalis* orandi, cum attentione externa ; licet admittantur distractiones voluntariae. Haec Lugo et alii, quorum sententiam non reprobatur S. Alphonsus, quamvis consulat, *ut tutius*, Officium recitare cum attentione saltem ad verba. De his autem plura adhuc in n. 2216 exponemus.

2216 — Circa quaestionem de attentione interna, AA. in duas abeunt sententias, de quibus nunc loquendum, ut ita tota res absolvatur :

a) Plures *negant* cum A. Antonino et D. Thomae attentionem internam

•S. Alphonsus demonstrat quidem (IV, n. 177) S. Antoninum, O. 1^a, hanc tenuisse sententiam ; ipse autem Antoninus probat, I. Thomae idem sensisse (apud S. Alphonsum, l. c.), et quodammodo concordat S. Alphonsus. Cl. Priimmer (II. n. 357), innixus doctrina S. Thomae, scribit : «Essentia orationis privatae mihi videtur non posse consistere cum sola attentione externa et cum voluntaria distractione interna». Sed hic agitur de oratione vocali «ex officio», non de oratione privata (vide Piscetta-Gennaro, IV, n. 129).

essentialiter ab Ecclesia pro recitatione Breviarii requiri. Ratio eorum»-!, quia vere orat, qui cum intentione orandi et attentione externa preces fundit. Oratio enim est *petitio decentium a Deo*: non repugnat autem posse a nobis Deo repraesentari nostras petitiones, etiam cum actuali mentis evagatione. Praeterea, si attentio interna esset de essentia orationis, nec ipse involuntarius distractus satisfaceret suae obligationi (destructa enim, quamvis inculpabiliter, rei essentia, res ipsa destructa est); nec sacerdos qui voluntarie distractis extremam unctionem ministraret, valide sacramentum conficeret. Haec sententia apparet *sufficienter probabilis*, ita ut beneficiarius, ea nixus, non teneatur restituere fructus bona fide perceptos.

b) Altera sententia communior et forte probabilior *affirmat*, attentionem internam requiri; quia sine attentione interna non potest consistere oratio, quae generatini delinitur: *elevatio mentis ad Deum*; unde, eo ipse quod Eius praecipit orationem, praecipit etiam attentionem internam. Atque huic sententiae consonare videntur tum verba Domini, de Judaeis conquerentibus (Mattii., 15, 8): *Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me*; tum verba Tridentini. praecipientis (Sess. 24, c. 12): « Ut omnes (scilicet canonici) divina... compellantur obire officia... atque in choro... hymnis et canticis Dei nomen reverenter, distincte devoteque laudare ».

Xonobstante *secunda* sententia, *sic Alphonsus* non audeat beneficiarios, occurrente casu, ad restitutionem damnare; quia non videtur urgeri posse obligatio, de qua non satis certo constat, data natura controversiae. Deinde *nota* § *Alphonsus*, etiamsi posterior haec sententia teneatur, duo tamen requiri ut aliquis Officio non satisfacere dicatur: nimirum, ut ipse se voluntarius distrahat, deinde ut suam distractionem plene advertat. — Dicitur *ut plene advertat*, nam DD. communiter tenent, recitantem nullo modo peccare, si, ubi distractionem advertit, mediocri diligentia ad attendendum recitationi utatur. Quodsi semiplene distractionem advertat, neque illam retractet, peccat quidem venialiter; sed satisfacit substantialiter Officio, cum prima voluntas attendendi semper perseveret, quamdiu non fuerit cum plena advertentia revocata (IV, 177. ed. G. II, p. 608 seqq.). Sententiae alphonsianae, modo expositae, post Codicem adhaerent *Piscetta-Gennaro* (IA n. 130), *Colli-Jen.* (III. n. 1955), *Genicot-Salsmans* (II. n. 59) etc. **ngM**

2217. — B. De devotione. Illa saltem requiritur ac praecipitur devotio, qua recitatio Officii fiat actus religionis (IV, 176). Hinc praecepto non satisfaceret, qui Horas legeret ad sibi comparandam scientiam, ad gerendum morem amico, etc. Necessaria est enim *intentio orandi*, non quidem actualis atque explicita, sed virtualis atque implicita: quae tunc jam habetur, cum de more Breviarium sumitur, ut impleatur praeceptum (cfr. n. 211).

Sed A. *Alphonsus* illud omnibus enixe commendat, ut divinum Officium cum vero pietatis ardore persolvant, his praeconiis ejus *praestantiam* extolens. Centum orationes privatae non possunt tantum pretium habere, quantum unica oratio Officii divini includit; quia haec Domino, nomine totius Ecclesiae, ipsius Dei verbis offertur... Firmiter nobis persuasum habeamus, post missae sacrificium, nullum pretiosius in Ecclesia thesaurum reperiri Officio divino, ex quo quotidie flumina gratiarum haurire possumus» (Opp. ascot. III, § 817. L'Officio strapazzato). — De *mediis* autem vide IV, 177.

3. De causis a recitatione excusantibus.

2218. — Principium. Ab Officii recitatione excusant: impotentia. caritas erga proximum, et dispensatio. Cfr. *Saimantic.*, tr. 16. e. 3, punct. 6. De his *in specie* est agendum:

1° Excusatur impotentia sive *physica* sive *moralis*; quia ad impossibile nemo tenetur. Qui potest recitare *pariem*, tenetur sub gravi; obligatio enim est divisibilis, sicut constat ex propositione 53a ab Innocentio XI damnata (cfr. dicta n. 224). Quodsi pars, quam recitare potes, *non pertingat ad materiam parvae Horae*, ut ne sub veniali quidem aliquid recitare obligaris; quia talis modica pars seorsum sumpta non censetur aestimabilis ad finem a lege intentum » (IV, 158).

a) Excusantur gravi morbo laborantes; item, ex gravi morbo convalescentes (per aliquot dies, ad arbitrium prudentis), donec vires reficiantur; idque admittendum, etiamsi isti missam celebrarent, vel aliquem recreationis librum legerent. Qui certus est se, ob infirmitatem, non posse totum Officium recitare, et dubitat an possit recitare pariem, excusatur a toto Officio, ne scilicet scrupulis angatur, nesciens quousque possit et teneatur recitare. Ratio est quia, in dubiis hujusmodi, praevallet lex naturalis valetudinis servandae, et timor gravis nocimenti est jam causa gravis (cfr. n. 223 et 5. *Alph.* IV, 151). Addit *Lehmkuhl*, II, 809, cum *Elbel*: si adsint vires ut sacerdos vel celebrare vel Officium persolvere possit, utrumque tamen facere nequeat, licite praelegitur missae celebratio, cum hoc sit opus praestantius, b) Excusatur, qui tempore persecutionis limet ne ex recitatione Breviarii prodatur (IV, 156). d Non excusatur qui caret Breviario Romano, et aliud ad manum habet, puta Benediclinum aut simile; quia per utrumvis impleri potest substantia praecepti. Item, si habeas Officium commune, et non proprium illius diei, teneris ex communi Horas dicere, ut verius sentit Croix cum aliis (IV, 158). d Non excusatur caecus, vel alius qui Breviario caret, qui scit memoriter vel totum Officium, vel notabilem ejus pariem, modo sit materia cohaerens; non vero tenetur memoriae mandare quod nescit, quia hoc foret medium praecepto extrinsecum. Contra, non valens solus recitare, tenetur adhibere socium, si eum sine suo gravi incommodo adhibere possit; quia usus socii, in tali casu, censetur medium implendi praecepti ordinarius. Diximus *sine suo gravi incommodo*; quia si socius tecum recitaturus non prompte occurrat, aut si debeas stipendium illi solvere, non teneris ad medium hujusmodi extraordinarium, nisi sis beneficiarius, et velis fructus tuos facere certos (IV, 158; Ex. ord., n. 76).

2219. — 2° Excusatur caritas, id est gravis occupatio, quae perlongum tempus durat, et sine scandalo aut notabili detrimento

1 Nota: *modo sit materia cohaerens*; quia non obligaretur ad recitationem, qui ex *diversis Hint* singulos psalmos coaggarare posset, etiamsi numerus psalmorum ad materiam gram accresceret. Ratio est, quia tunc omnino deficeret forma a Ecclesia praescripta. Haec ratio utique non valeret, si quis ex Matutino solos psalmos retinisset (id quod hodie-4um vix unquam eveniet).

proximi omitti nequit. Ratio est, quia praeceptum naturale caritatis praevalet legi ecclesiasticae (cfr. n. 682).

Hinc excusatur, sive totaliter sive partialiter, sacerdos : *a)* si per totam diem excipit confessiones, quas differre non potest ; *b)* si ex inopinato ad illud, bundum accersitur, nec postea superest tempus, quod recitationi impendat ; *c)* si tenetur praeparare festinanter sacram concionem, quam sine scandalo aut nota omittere nequit ; *d)* si tota die occupatur in sedandis iurgiis aut assistendis infirmis, v. gr. tempore pestis (IV, 156). Recte vero addunt theologo, huiusmodi confessorium impeditum non teneri a necessario somno et opportuna corporis refectione desistere, ut Officium persolvat ; praesertim per plures dies (ut in missionum exercitiis saepe evenit) confessiones sunt continuo audiendae. Bonus autem sacerdos non nisi aegre et raro a Officii recitatione se eximet.

2220. — 3° Excusatio dispensatio concessa a legitima potestate. Ratio est, quia quod est de iure ecclesiastico, potest ab ecclesiastica potestate tolli. Porro, dispensatio *valide* conceditur : *a)* a Summo Pontifice in omni casu, etiam sine causa ; *b)* ab Episcopo (vel a Superiore majore exemptorum cler., respectu suorum subditorum), si difficilis sit recursus ad S. Sedem *et simul* sit in mora periculum gravis damni (can. 81) ; vel in *dubio* num impotentia moralis seu gravitas mali quod timetur, sufficiens sit ad excusandum (juxta can. 15, ut ait *Ibach*, I, 415). Vi facultatum quinquennialium Episcopi pollent generatim ampliore potestate.

Potestas, quae in casu competit Episcopo, exerceri potest etiam a Vicario generali, sub iisdem conditionibus, cum in iure (can. 198, § 1) ipse sub nomine quoque Ordinarii venit. Juxta *Vermeersch-Creusen* II, n. 220), "Ordinarii in casu urgenti dispensare poterunt ad *breve tempus* ; porro apud theologos clericales exemptos superior provincialis est etiam Ordinarius (c. 198, § 1)

2221. Quaesitum. *In teneatur, qui impedimentum praevidet, anticipare recitationem?* Respondemus :

1° Si praevidet *dic praecedenti*, non tenetur anticipare. Matutinum huiusmodi Laudibus, quia obligatio praecepti nondum est incepta, unde non tenetur uti privilegio. 2° Si praevidet *ipso die* obligationis, et potest sine magna difficultate anticipare, ad id tenetur : quia praeceptum urget pro tota die, et pro qualibet illius parte ; et ideo intra latitudinem totius diei implendum est, tempore scilicet quo id fieri potest (IV, 155). j H.

11. *Quid iudicium an causa exemptionis sit sufficiens necne?*

i" In dubio an recitatio tibi illatura sit grave incommodum, non teneris recitare, ut jam diximus (n. 2218 a). 2° In dubio an alio modo excuseris v. gr. ratione laboris, itineris, caritatis exercendae, etc., teneris recitare, nisi tibi suffragetur ratio unice probabilis seu iudicium probabile, vel rite dispensans in dubio facti ad normam eorum quae diximus n. 2220.

III *Quid sentiendum de clericis, in sacris constitutis, qui ratione decreti morali- hucUienis non nisi difficili Officii persolvere possunt?*

Clerici, qui licet in sacris constituti, nihilominus coacti fuerunt *interev bello*, tum solum excusantur ab obligatione divini Officii recitandi, cum *adu-*

m acie, seu in linea et loco certaminis versantur. Secus vero tenentur ad divinum Officium in horis liberis, quo meliori modo potuerint, recitandum. In casu vero gravis sui vel aliorum incommodi se gerere possunt ac debent 'audito, si potuerint, proprio confessario) juxta normas generales a theologis traditas ». Ita S. Poenit., 17 Martii. 1916 (A. A. S., VIII, p. 108). Sublata igitur dispensatione generali, conditio clericorum, in ordine ad Breviarium legitime omitendum, potissimum ex capite impotentiae vel caritatis dijudicanda erit. *Parochis castrensibus* insuper suaderi potest ut sibi comparent facultatem dispensandi vel potius commutando dispensandi.

§ 4. De gestatione habitus et tonsurae.

2222.— Principia. I. Omnes clerici tenentur tonsuram et habitum clericalem deferre. Constat ex can. 136, § 1 et ex Concilio Tridentino (Sess. 14, c. 6, *de Ref.*), quod Episcoporum iudicio statuendum reliquit, *quaenam vestis* congruat. In hac igitur re, standum est variis locorum decretis I.

1° Die 31 Martii 1916, statuit S. C. Consist. : clericum in aliam dioecesim migrantem, posse conservare formam propriae vestis approbatae, usquedum in dia dioecesi saltem quasi domicilium acquirat ; posse etiam statim se conformare usibus loci, ad quem transmigrat, *quin ab Ordinario suo reprehendi valeat*. d. 3. S., VII, p. 151.

2° Graviter certo peccant clerici *beneficarii*, aut *in sacris constituti*, qui per notabile tempus vestem clericalem dimittunt, vel qui ex contemptu coronam et capillos tonsos deferre negligunt. Quid vero per *notabile tempus* hic intelligendum sit, non facile, definiri potest. Communiter A.A. non damnant de mortali sacerdotem, qui per sex vel octo hebdomades sine tonsura incederet ; incedentem vero sine veste clericali, aiunt, facilius peccare mortaliter, propter scandalum nimirum, quod in quibusdam praesertim regionibus ex tali insolentia enasceretur (A. I, 825, 826 ; Ex. ord., n. 19, 50). Sacerdotibus rusticandi gratia extra dioecesim se conferentibus, si *talarem vestem* deponant, comminari potest Ordinarius loci suspensionem ipso facto incurrendam (cfr. A. I, 191. S., XVIII. 1926, p. 313).

¶ clerici *in minoribus* constituti etiam peccant, si habitum vel tonsuram deferre negligunt. Habitus clericalis deferri potest ab omnibus seminariorum alumnis aliisque adspicantibus ad ordines sacros ; item a laicis servitio ecclesiae addictis, dum intra eandem ecclesiam sunt, vel extra ipsam in aliquo ministerio ecclesiastico partem habent. Can. 683.

2223. — II. Excusantur clerici, etiam in sacris constituti, qui habitum dimittunt ex causa justa se occultandi. Justa causa erit, si v. gr., aliquod grave damnum averti debeat. Licet praescriptio habitus clericalis sub *gravi* obliget, ut patet etiam ex iis quae nunc praeced. diximus, *ordinarie* tamen aberit peccatum mortale, si

[V]de *Perraris*, v. *Habitue*, n. 51 seqq. et v. *Clericus*. art. t. a n. 23 ; S. *Alph.*, Notit. wion- VI (Opp, Edit. Tatis, vol. IV, p. 719) ; *Aichner* § 75, ubi etiam de obligatione pro-
-rici- *ritu latin*» barbam decenter et integre radendi. Quaestio erat, an stante tenore
138, lex illa consuetudinaria adhuc vigeret. Cfr. Lint. Q. *Schrijt*, 1919, p. 224-234,
571-572. S. C. Concilii interrogata respondit ; *affirmative*. Résolut. 10 Jan. 1920 (A. A. S.,
XII, p. 43).

dimittatur tantum *semel* aut iterum per *breve tempus*, i.e. perpau-
cissimos dies (cfr. *Ubach*, I, 407). Semper autem ratio habenda erit
scandali.

Ex can. 2379, clerici qui receptum clericalem habitum et tonsuram propria
auctoritate et sine legitima causa non gestant, incurrunt, transacto inutiliter
mense a monitione, in poenas sequentes : *a*) Clerici *minores* ipso jure e statu
clericali decidunt (can. 136, § 3). *b*) Clerici *maiores* ipso jure censentur tacite
renuntiasse omnibus officiis ecclesiasticis, quae proinde vacant (can. 188, n. 7 ;
ipsi insuper ab ordinibus suspendi debent, immo possunt et debent deponi
si ad vitae genus a statu clericali alienum notorie transierint, nec rursus moniti
per tres menses resipuerint, *c*) Severo quodem Decreto, 28 Jul. 1931 (.I. I.
S., XXIII, 1931, p. 336) S. C. Cone, renovavit praescriptum, ul « omnes d.
rici, praeter clericalem tonsuram, decentem habitum ecclesiasticum publice
semper, non excepto tempore aestivarum vacationum, deferant », ac prohi-
buit, quominus « ad celebrandum Missae sacrificium admittantur, nisi sint,
juxta... c. 804, § 2, ecclesiastica veste induti » (i. e. veste *talari*, ex c. 811, §1).

Articulus II.

Do iis quae clericis prohibentur.

2224. — Clericis generatim prohibentur, quae eorum statum
dedecent, sive quia mentem nimium a rebus divinis avocant, sive
quia castitatem in discrimen adducunt. Hujusmodi sunt *quaedam*
artes et officia saecularia, negotiatio, ludi aleatorii, venatio et armorum
gestatio, ingressus in. tabernas, choreae et comoediae, conversatio cum
jeminis suspectis. De singulis quaedam dicenda erunt (cfr. etiam
Raus, Instit. can. n. 69).

a) Xotare juvat, sacerdotes, *demigrantes* in certas regiones, specialibus
obstringi normis, quarum summarium exhibent Decr. S. C. Consist., 25 Mart.
1911 (zl. .I. S., VI, p. 182 et 671), 30 Dec. 1918 (*ib.*, XI, p. 39) ; quoad *cleri-*
cos orientales vide praesertim *Instructionem* S. C. pro Eccl. Orient. 26 Sept.
1932 (A. A. S., XXIV, 1932, p. 344 seqq.).

b) Alia quoque sacerdotibus *ab Episcopis* interdicti possunt. Sic, v. gr., lau-
dem tribuit Episcopo S. C. Ep. el Reg., eo quod suis sacerdotibus usum biro-
tae, vulgo *Velocipede* (ohm), prohibuerat. Cfr. *Linz. Quart. Schr.*, 1911, p. 10.

c) Nemo insuper de clero *laicas Universitatum facultates* frequentare potest
ibique profana quaevis studia peragere, nisi de Ordinarii sui licentia. Qui lus
studiis licite incumbunt, minime eximuntur de examinibus a quovis sacer-
dote posl ordinationem per aliquos annos subeundis. Nequeunt denique,
expletis studiis, magisteria saecularia pro suo libitu suscipere (haec omnia
valent etiam pro religiosis). Ita S. C. Consist., 30 Apr. 1918 f.-i. .I. S., X
p. 237) ; vide quoque Litteras Secr. Stat. 20 Nov. 1920. *Novum tandem/Xw-*
tum, S. C. Concilii, 22 Febr. 1927 (A. .I. A., XIX, p. 99) publici juris fecit,
quo sacerdotibus *magisterii munus in publicis scholis gerentibus* recte agendi
normae traduntur.

1. Artes el officia saecularia.

2225. — I Quoad *x r t e s*, prohibetur in genere ars quaelibet, quae
status clericalis hon 'tali contraria censetur, ut ars *tabernaria*.

macellaria, jocularia, etc. Cfr. can. 138. In specie, clericis inter-
dicitur (secluso Induito Apostolico) exercitium *medicinae vel chirur-*
giae, licet agatur de arte non indecora : est enim a clericali statu
alienum. Can. 139, § 2 (cfr. n. 1944).

a) Attamen non prohibetur clericis quandoque dare consilia medicinalia
domesticis et amicis, parvamque operationem, in casu particulari et gratuito
peragere, dummodo id non dedeceat clericum (vide etiam n. 1467, fm).

b) Clericos non decet uti exemplaribus viventibus, more studentium in aca-
demiis, ut in arte pictoria se penliciant (*Ami du Cl.*, 1905, p. 430).

2226. — II. Quoad *o f f i c i a*, en quae ex can. 139 clericis interdi-
cuntur : 1° Sine apostolico Induito, ne agant *tabelliones* vel *notarios*
publicos, nisi in Curia ecclesiastica ; officia publica, quae exerci-
tium *laicalis jurisdictionis* vel *administrationis* secum ferunt, ne
assumant. Can. cit., § 2. — 2° Sine licentia sui Ordinarii ne
ineant *gestionis bonorum* ad laicos pertinentium aut officia saecularia
quae onus secum ferunt reddendarum rationum l ; *procuratoris* aut
advocati munus ne exerceant nisi in tribunali ecclesiastico, aut
in civili, quando agitur de causa propria vel suae ecclesiae ; in
laicali judicio criminali, gravem poenam personalem prosequente,
nullam partem habeant, ne testimonium quidem sine necessi-
tate ferentes. Can. cit., § 3. — Ratio autem horum est : *Nemo*
milans Deo implicat se negotiis saecularibus (2. *Tim.*, 2, 4).

a) Quamvis procuratoris officium generatim interdicatur, « non auferem
tamen, inquit A. *Alphonsus* (III, 838), damnare de mortali clericum, qui ob
talem procuracionem sua ministeria non negligeret ; maxime si id non faceret
avaritiae causa, sed ad decentius statum suum et familiae conservandum ». Jus enim loquitur tantum de eo, « qui ita se immergeret in hujusmodi procu-
rationibus, ut ideo sua ministeria negligere cogeretur ».

b) Dictis sub 2° confirmantur quae S. C. Consist., 18 Nov. 1910 (A. A. S.,
II. p. 910), opportuno in memoriam revocavit, severe interdicendo clericis
quibuscumque, qui in sacris sunt, quominus obeant munia praesidis, modera-
toris, a secretis, arcarii, horumque similium, *in arcis nummariis* in temporale
fidelium auxilium institutis. Cfr. Resp. Commissionis Pont., 2 Jun. 1918
(.I. .I. S., X, p. 344). Non amplius tamen requiritur indultum S. Sedis, sed
sufficit licentia *Ordinarii*.

c) Ad *res mere politicas* quod attinet, statuit can. 139, § 4 : e Clerici sena-
torum aut oratorum legibus ferendis (quos deputatos vocant) munus ne solli-
citant neve acceptent, sine licentia S. Sedis in locis ubi pontificia prohibitio
intercesserit ; idem ne attentent aliis in locis sine licentia tum sui Ordinarii,
tum Ordinarii loci in quo electio facienda esta. » Jamvero pontificia prohibitio
dabatur solummodo pro Gallia et Italia (cfr. A. A. S., V, p. 238). Statuit autem

l Clerici pariter prohibentur *a fidejubendo*, etiarn de propriis bonis, inconsulto loci Ordi-
nario. Can. 137. — * Cardinales. Episcopi, qui sunt de jure senatores, si S. Sedes aliquo
modo id probaverit, possunt sine speciali licentia S. Sedis hujusmodi munus explere, dum-
modo suis obligationibus rite satisfaciant. In quolibet alio casu indigent venia S. Sedis.
Resp. Comm. Pontii., 25 Apr. 1922 (A. A. S., XV, p. 313).

Comrn. Pontif., die 25 Apr. 1922 : Ordinarios in concedenda licentia predicta debere esse potius difficiles quam faciles (A. A. S., XIV, p. 313). Sub poena tandem possunt et debent Ordinarii interdicare *actionem politicam* iis viris ecclesiasticis, qui in ea explicanda non se conformant instructionibus S. Sedis, *praemisso praecepto* (S. C. Concil. 15 Mar. 1927 ; A. A. S. XIX, p. 138).

d) *Coetus catechistici* alique pro scholis de Religione *conventus* ne habeantur posthac (maxime *nationales* et *provinc.*), quin antea, una cum nuntio coetus rerum in eo disceptandarum libellus S. C. Cone, exhibeatur (A. A. S., XVI. 1924, p. 431).

2. Negotiatio.

2227. — **N o t i o.** Negotiatio *lucrativa*, est emptio rei eo fine facta, ut ea non mutata cum lucro, mercatorum more, revendatur. Negotiatio vero *artificialis*, est emptio rei eo fine facta, ut arte vel industria mutata cum lucro revendatur, v. gr. si ex lana empta conficitur pannus vendendus. Prohibentur autem clerici (et religiosi) per se vel per alios negotiationem aut *mercaturam* ¹ exercere sive in propriam sive in aliorum utilitatem. Ita can. 142. Unde *graviter* peccant, si *frequenter* negotiantur ; sin autem raro, nec in magna quantitate, excusantur (saltem a mortali) ob parvitatem materiae ; quia jura loquuntur de *exercente*, qualis non est qui unum vel alterum actum ponit.

Si negotia a laico incepta, ad clericum, quovis titulo, deferantur, statim ab eo dimittenda sunt, etiam in casu quo negotiatio per cohaeredes vel socios exerceri posset. Quod si sine detrimento dimitti nequeant, permittitur quidem continuatio ratione necessitatis, sed tantum ad tempus, et per interpositam personam laicam, ac de licentia S. C. Concilii in Italia, aut Ordinarii extra Italiam (III, 831 seqq. ; II. Ap., X, 192-194). Cfr. etiam *Vermeench-Creusen* (Epit. 2 ed. n. 224, 2° fin.).

2228. — Attamen negotiatio *artificialis* non semper prohibetur clericis neque religiosis, dum illam *honeste* et *per seipsos* exercent. Ratio est, quia emere rem, ut in melius mutata carius vendatur, non est proprie negotiari, sed praemium sui laboris consequi, ut docet N. *Thomas* (2. 2, q. 77, a. 4, ad 1) cum aliis. Et hoc patet exemplo D. Pauli, qui erat scenofactoriae artis. Huc reducitur quoque negotiatio quam *oeconomicam* vocant. Diximus *honeste*, i. e., sine scandalo, sine dedecore et sine detrimento proprii ministerii ; *per seipsos*, quia si res per operarios conductos immutentur,

¹ Vi verborum, negotiatio maxime désignât illas operationes quae sunt commercii propriac mercatura autem magis denotat actionem emendi ac vendendi merces. Dicit autwr. citatus canon 142 : negotiationem *aut* mercaturam » ; non vero verbo « seu », utitur, quia, praeter mercaturam, aliqua alta species negotiationi? etiam prohibetur (vide Raus, lasi cau. n. 69. II).

alienus labor jam censetur emi et cum lucro vendi : quod negotiationi lucrativae aequipararetur.

Itaque : a) *Licet* clerico locare sua praedia et animalia pro pensione ; colere suos agros opera laicorum, fructusque vendere ; emere animalia, eaque saginare pabulo ex propriis fundis proveniente ; immo (probabiliter), pabulo eum in finem empto, ut saginata cum lucro vendat, vel ut ex foetibus, lacte, lana, lucrum faciat. Similiter, licet clerico plura emere pro securitate suae provisionis, et quod superest carius vendere ; aut carius vendere illud, quod ad proprium usum emerat, si occasio sese dederit aliud simile vilius emendi ; haec enim pertinent ad oeconomiam.

b) *Non licet* clerico conducere agros alienos, ut eos per operarios colat, eorumque fructus divendat, vel ut animalia saginet, saginataque vendat ; nec emere praedia aut animalia ad hunc finem, ut ea cum lucro revendat ; nec cambium activum tam proprio nomine quam per interpositam personam exercere (III, 835). Non tamen prohibetur acquirere *obligationes* societatum industrialium ; nam potius mutui quam negotii rationem habent. Nec sunt inquietandi, qui nomina seu *actiones* viarum ferrearum similiumque societatum aut arcarum publicae utilitati inservientium de sua pecunia acquirunt, dummodo parati sint stare mandatis Sedis Apostolicae et certo sciant eas societates nullum habere propositum finem illicitum vel quomodolibet suspectum, et dummodo nullam in iis societatibus administrationis partem suscipiant, et se abstineant a qualibet negotiatione dictarum actionum seu titularum, et praesertim ab omni contractu, qui speciem habeat, ut vulgo dicitur, *dei giuochi diborsal* (jeux de bourse). Cfr. *Haus*, Inst, can., p. 115 seq.

3. Venatio et armorum gestatio.

2229. — 1° **V e n a t i o** prohibetur clericis. Constat praesertim ex Concilio Lateranensi IV (can. 15), ex Tridentino (Sess. 24, c. 12, *de Ref.*), et ex Codice (can. 138).

a) In can. cil. prohibetur absoluto sola venatio *clamorosa*, seu quae fit cum magno strepitu armorum el canum ad occidendas majores feras. De venatione in genere statuit tantummodo canon : ipsi non esso indulgendum 2. b) Venatio clamorosa, licet prohibita, non est grave peccatum, nisi sit *frequens*, aut liat cum scandalo vel magnis expensis. Immo vacat probabiliter culpa, si liat necessitatis aut exercitii causa, absque praetermissione officiorum. Strictius autem vetatur religiosis. (III, 606). c) *Piscatio* nullo canone interdicitur.

2° **A r m o r u m g e s t a t i o**, seclusa necessitate, prohibetur clericis, sicut venatio (IV, 191). Constat ex eodem can. 138. Ratio est evidens ; undo et peccant *graviter* clerici, qui non coacti militiam capessunt. Non tamen reprehendendi sunt, qui bello justo cooperantur, consilio, adhortatione, vel etiam auxilio, modo arma non gerant, nec ducis officio fungantur (VII, 457-460).

² S. Off., die 17 Nov. 1875 et 15 April. 1885, etc. Vide quae diximus n. 1169.— ¹ Attamen, il statuta dioeceseos etiam *venationem quietam* clericis prohibeant, pareat clericus : jure enim suo utitur synodus (cfr. *Linz. Quart. Schr.*, 1914, p. 40).

Statuit can. 141 : Clerici *saecularem militiam* ne capessant voluntarii, nisi cum sui Ordinarii licentia, ut citius liberi evadant, id fecerint ; nevo intestinis bellis et ordinis publici perturbationibus opem quoquo modo ferant. Clericis minor qui contra hoc praescriptum sponte sua militiae nomen dederit, ipso jure e statu clericali decidit.

4. *Ingressus in tabernas.*

2230. — Statuit can. 138 : « Clerici tabernas aliaque similia loca, sine necessitate aut alia justa causa ab Ordinario loci probata, ne ingrediantur ». Atque haec est lex universalis, cui alia in aliis dioecesibus decreta addita sunt.

Loca similia tabernis ea censentur, in quibus *advenientibus omnibus* potus semper presto habetur, scilicet *bar, café, restaurant, Schenke* etc. Cfr. *Ubach*, I, n. 400. Notant tamen *Piscetta-Gennaro* (IV, n. 88) : « Consuetudo loci Ordinario probata, justa excusationis causa esse potest ».

5. *Ludus alearum.*

2231. — Ludus alearum, pecunia exposita, prohibetur clericis, ut constat ex can. 138, ex Concilio Lateranensi IV (l. c.) et ex Tridentino (Sess. 22, c. 1, *de Ref.*). Jamvero sub ludis *alearum* intelligendi sunt *ludi sortis*, qui non ex arte, sed a casu pendent, ut sunt ludi *talorum* vel *tesserarum* ; non autem ludi chartarum, nisi sint merae sortis (III, 900). Plures tamen *ludi chartarum* sub hac prohibitione comprehenduntur, cum sint ipsi *aleatorii* et exponatur *pecunia*.

1° Peccant *graviter* clerici, si publicis lusibus merae sortis frequenter et diu indulgeant, licet modica sit summa ; « quia hujusmodi lusus notabiliter statum clericalem dedecet. Et idem dicendum, si exponant ludo magnam summam, licet raro : saltem cum in hoc grave adesset scandalum aliorum (III, 897 ; II. Ap., X, 219). 2° Non peccant *graviter*, si ludant *raro, moderate* et *privatim*, sine aliorum scandalo ; quia citatus canon ait : Ne *vacent* (cfr. *Gbach*, I, 400). Poterit tamen, ut recte advertit idem *Ubach* (l. c.), peccatum grave adjungi aliunde, v. gr. ex temporis jactura, animi dissipatione, etc.

6. *Choreae et comoediae.*

2232. — Spectaculis, choreis et pompis quae eos dedecent, vel quibus clericos interesse scandalo sit, praesertim in publicis theatris, clerici ne intersint. Ita can. 140.

Nec tamen clericis prohibetur quominus, honestae recreationis et exercitationis causa, intersint illis spectaculis, quae in communitatibus repraesentari solent. Immo, ipsis non prohibetur, quominus in hujusmodi scenis aliquas partes agant, servatis utique modestiae regulis.

Ad *choreas, theatra et publica spectacula cinematographica* quod pertinet vide Resp. S. C. Consist. (n. 829 relatum) ; Decr. Vicariatus 25 Maii 1918 (cfr. n. 83) fin. et declarationem S. C. Concilii, 1 Jul. 1926 (n. 836).

7. *Conversaliu cum jeminis suspectis.*

2233. — En gravia praescripta can. 133 : Caveant clerici, ne mulieres, de quibus suspicio esse possit, apud se retineant aut quoquo modo frequentent. Eisdem licet cum illis tantum mulieribus cohabitare, in quibus naturale foedus nihil mali permittit suspicari (quales sunt mater, soror, amita et hujusmodi), aut a quibus spectata morum honestas, cum provectiore aetate conjuncta, omnem suspensionem amoveat. Can. cit., § 1 et 2. Cfr. etiam *Bened. XIV*, de Syn., l. 11, c. 4, n. 4.

Judicium an relinere vel frequentare mulieres, etiam illas in quas communiter suspicio non cadit, in peculiari aliquo casu scandalo esse possit aut incontinentiae afferre periculum, ad Ordinarium loci pertinet. Ejus est, clericos ab hac retentione vel frequentatione prohibere, ejus est etiam, clericos monere ut pareant, comminatis poenis a jure in clericos concubenarios statutis. Can. 133, §3 et 2176. Non solum vitanda est clericis conversatio cum feminis, sed etiam, quoad ejus fieri potest, ipse ad earum aedes *aditus*, et omne *inutile* cum eis *colloquium*. Unde Scriptura (*Eccli.*, 42, 12-13) : *In medio mulierum noli commorari; de vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri*. Et ut nullus in praeterita castitate sibi confidat, sic admonet *D. Augustinus* apud *S. Thomam* 1 : « Magnos praelatos Ecclesiae sub hac specie corruisse reperi, de quorum casu non magis praesumebam, quam Hieronymi et Ambrosii ».

S c h o l i u m .

De praerogativis seu privilegiis clericorum.

2234. — I. Clericorum privilegia ad quatuor fere reducuntur, quae sunt : 1° privilegium *immunitatis* personalis, quo clerici omnes a servitio militari, a muneribus et publicis civilibus officiis a statu clericali alienis, eximuntur (can. 121) ; 2° privilegium *competentiae*, vi cujus clericus aere alieno obstrictus, et solvendo impar, non potest ad solvendum adstringi, nisi prius deductis ad honestam sustentationem necessariis (can. 122) ; 3° privilegium *canonis*, ratione cujus excommunicationem incurrunt, qui injuste manus in clericos (vel utriusque sexus religiosos) inferunt (cfr. n. 1348) ; 4° privilegium *jori*, quo fit, ut personae ecclesiasticae (sub quo nomine veniunt pariter religiosi et religiosas) non nisi in foro ecclesiastico conveniri possint (cfr. jam dicta n. 1323, 1333 et 1364). Vide plura apud *Haus*, Inst, can', n. 67.

11. Ex can. 123, clerici memoratis privilegiis *renuntiare nequeunt* ; sed eadem *amittunt*, si ad statum laicalem reducantur aut privatione perpetua juris deferendi habitum ecclesiasticum plectantur ; illa *recuperant* vero, si haec poena eis remittatur, aut ipsi rursus inter clericos admittantur.

1 Opusc. 64, De modo confitendi, § 23, de periculo familiaritatis, in fine. Cfr. *S. Alph. Stiva*, P. II, fstr. 3, et *Prax. conf.*, n. 119, 120.

CAPUT 11

De obligationibus clericorum ratione beneficii.

S. Alphonsus, IV, n. 83 ; ed. G. II, p. 511 ; H. Ap., XIII, 31 ; Salmanticenses, Tr 28, de Benef. ; Lessius, l. 2, c. 34 ; Lavmann, I. 4, tr. 2, c. 1 ; Thomassin, Vetus et novadkpl. circa beneficia ; Pi/rrus Corrad., Praxis beneficiaria ; Heiner, Kath. Kirchenr., ed. 5, 11, p. 156. — Post Codicem, Priimmer, Manuale jur. can. q. 422 ; Vermeersch-Creusen, Epil. 11, 741 ; Cocchi, VI, n. 79 ; Génicot-Salsmans, II, n. 64 ; Ubach, I, n. 416 ; Pistocchi, De re beneficiali ; Raus, Inst. can. n. 354 seqq.

Declarabimus : 1° naturam seu notionem beneficiorum ; 2° obligationes conferentis beneficia ; 3° obligationes beneficiatorum.

Articulus I.

De notione beneficiorum.

2235. — Notio. Beneficium ecclesiasticum est ens juridicum, a competente auctoritate ecclesiastica in perpetuum constitutum seu erectum, constans officio sacro et jure percipiendi fructus ex dote officio adnexos. Ita can. 1409. Duo igitur essentialia sunt pro habendo beneficio : *officium sacrum* et *jus percipiendi temporales redditus* ex dote beneficii.

1° Dotem beneficii constituunt : *a)* sive *bona* quorum proprietas est penes ipsum ens juridicum ; *b)* sive certae et debitae *praestationes* alicujus familiae vel personae moralis ; *c)* sive certae et voluntariae fidelium *oblaciones*, quae ad beneficii rectorem spectent, *d)* sive *jura* (ut dicitur) *stolae* intra fines taxationis dioecesanae vel legitimae consuetudinis ; *e)* sive *chorales distributiones*, exclusa tertia earumdem parte, si omnes redditus beneficii choralibus distributionibus constent (can. 1410). 2° Beneficii nomine non veniunt, licet aliquam cum beneficiis similitudinem prae se ferant : *vicariae paroeciales* non in perpetuum erectae ; *cappellaniae laicales*, quae scilicet erectae non sunt a competente auctoritate ecclesiastica ; *coadjutoriae* cum vel sine futura successione ; *pensiones personales* ; *commenda temporaria*, i. e. concessio reddituum alicujus ecclesiae aut monasterii alicui facta, ita ut eo deficiente redditus ipsi ad ecclesiam vel monasterium revertantur. Can. 1412.

223G. — Divisio. Beneficia ecclesiastica distinguuntur :

1° *Ratione dignitatis*, in consistorialia et non consistorialia. *Consistorialia* sunt illa quae in Consistorio et unice a S. Sede conferri solent, ut cardinalatus, episcopatus, et praelaturae cum jurisdictione quasi-episcopali. *Non consistorialia* sunt cetera beneficia inferiora, et haec sola sub nomine beneficiorum comprehenduntur, in materia odiosa. JwWl

2° *Ratione subjecti*, in saecularia vel religiosa, prout solis clericis saecularibus vel solis religiosis, ex fundatione vel probata consuetudine, competunt. In *dubio*, beneficia erecta extra ecclesias, vel domus religiosorum, saecularia praesumuntur (canon 1411, 2°). n -

3° *Ratione effectuum*, in duplicia et simplicia, in curata et non curata.

ai *Duplicia* (seu *residentiaha*) sunt illa, quae praeter officium beneficiale adnexam habent obligationem residendi ; *simplicia* (seu *non residentiaha*), in quibus haec ultima obligatio deest. b) *Curata* vel *non curata* sunt beneficia, prout curam animarum habent, vel non.

4° *Ratione ducationis*, in manualia, temporalia (seu *amovibilia*), vel perpetua (seu *inamovibilia*), prout conferuntur revocabiliter vel in perpetuum.

223". — Quaesita. I. *Quomodo acquiratur beneficium?*

Ex can. 148, § 1, provisio officii beneficalis fit : *a)* vel per liberam *collationem* a legitimo Superiore ; *b)* vel per ejus *institutionem*, si praecesserit praesentatio a patrono aut nominatio ; *c)* vel per ejus *confirmationem* aut admissionem, si praecesserit electio aut postulatio ; *d)* vel tandem per simplicem *electionem* et electi *acceptationem*, si electio non egeat confirmatione. Cfr. etiam S. Alph., IV, 85.

II. *Quomodo amittatur beneficium?* Amittitur et vacare censetur :

1° Morte *bénéficiai* ! ; 2° per sententiam judicis ; 3° ex dispositione legis, nempe : ob matrimonium vel religiosam professionem ; ob alius beneficii incompatibilis *acceptationem* ; ob crimen publicae apostasiae, etc. ; 4° per liberam *resignationem*, factam coram legitimo Superiore, in favorem alicujus idonei qui acceptat, et cum consensu patroni, vel electorum (IV, 133-135). Vide can. 183, 188, 192, 729, 1484 seqq.

III. *Quid sit jus patronatus (quo beneficium patronatum habebatur)?*

Jus patronatus, quod pro tempore *futuro* a Codice (c. 1450, § 1) ita interdictum ut *novum* « nullo titulo constitui in posterum (i. e. ab anno 1918) valide possit », delinitur : Summa privilegiorum, cum quibusdam oneribus, quae ex Ecclesiae concessionem competunt fundatoribus catholicis ecclesiae, cappellae aut beneficii, vel etiam eis qui ab illis causam habent (c. 1448). Quae *ante Codicem* constituta erant jura patronatus, adhuc remanent. Confer de his Raus, Inst. can., n. 356.

Articulus II.

De obligationibus eorum qui beneficia conferunt.

2238. — Obligationes, de quibus hic dicturi sumus, non incumbunt soli Superiori conferenti, sed etiam, proportionem servata, omnibus qui ad *collationem concurrunt*, v. gr. examinadoribus, patronis, resignantibus, aliisque nominationis aut praesentationis jus exercentibus. Eae regulae generatim etiam valent pro religiosis ad praelaturas regulares eligentibus aut nominantibus (S. Alph. IV, 97-101, 111 ; H. Ap., XIII, 35, 39).

2239. — Principia. I. Tenetur beneficium collator, sub poena nullitatis, conferre beneficia iis tantum qui sunt jure habiles. Jamvero, stricte requiritur ex parte eligendi, ut sit :

1° *Clericus*, i. e. saltem tonsura insignitus. Can. 118. Si vero beneficium certum ordinem requirit, necesse est ut beneficiarius talem ordinem ante beneficium collationem jam receperit. Can.

1474. — Ex can. 154, beneficia curata nequeunt valide conferri beneficiario qui non fuerit sacerdotio auctus.

2° *Legitimis parentibus ortus* ; secus electio est nulla, saltem si jure particulari ita statuatur (vide etiam n. 1928). Certum autem est, ex can. 991, § 3, illegitimo dispensato ex dispensatione generali conferri posse beneficia non consistorialia etiam curata, sed non alia (cfr. n. 1932, 3°).

3° *Non conjugatus* ; imrno, si clericus minoribus initiatus matrimonium contrahat, amittit ipso jure suum beneficium (IV, 113). Cfr. can. 188, n. 5, 132, § 2.

4° *Doctus*, i. e., ut habeat congruam scientiam : quae quidem scientia, pro diversa beneficiorum qualitate, diversa requiritur.

Dicit cari. 130, § 2 : In collatione beneficiorum ratio habeatur eorum qui, ceteris paribus, in examen periculis magis praestiterunt.

5° Ut habeat *aetatem praescriptam* : deficiente enim aetate, etiam quoad unam horam, beneficii collatio est nulla, si ita juro particulari declaretur.

De aetate requisita jam superius n. 1919 loculi sumus. Ex. can. 453, § 1, ul aliquis valide *in parochum* assumatur, debet esse in sacro presbyteratus ordine constitutus. Pro poenitentiario expedit ul 30 annos expleverit (can. 399, § 1).

6° Ut nulla *censura* vel *irregularitate* innodetur.

Invalide obtinent beneficia *excommunicati*, *personaliter interdicti*, *suspensi*, semper ac de his poenis data est sententia declaratoria vel condemnatoria. Vide can. 2265, § 1, n. 2, 2275, n. 3, 2283. Ad *irregulares* quod spectat, vide dicta n. 1928, quaer.

7° Ul sit a *labe simoniaca immunis*. Simoniacus enim non solum in excommunicationem incidit, ut diximus n. 591 et 1340, sed etiam omnia accepta restituere debet, ut addidimus n. 592.

Notamus in genere: si fuerit clericus per tres saltem annos, cum bona fide, in possessione pacifica beneficii, tunc haberetur praescriptio (IV, 112) ; attamen *exceptio* ab hac generali regula in c. 1446 indicatur, nempe : si adfuerit in collatione *simonia*.

2240. — II. Tenetur praeterea beneficii collator illud conferre digno, seu ad officium implendum idoneo. Constat ex Tridentino Sess. 7, c. 3, *de Ref.*, ubi praecipitur ut « beneficia ecclesiastica, praesertim curam animarum habentia, personis dignis et habilibus... conferantur ; aliter autem facta collatio sive provisio omnino irritetur ». Consonat Codex (cfr. v. g. can. 153, § 1 ; 459, § 1).

Ex quo Tridentini, el alio huic simili Lateranensis Concilii praecepto patet, *mortaliter* peccare, tum indignum, qui se promoveri sinit, tum collatorem qui indignum scienter promoveri curat (immo qui scienter indignum eligit, ex can. 2391, § 1, privatur jure ad novam electionem procedendi). Ratio est, quia indignus censetur saltem inutilis Ecclesiae ; collator vero alTert Ecclesiae ac fidelibus grave detrimentum, conferendo beneficia indignis ; haec enim ad bonum Ecclesiae fideliumque utilitatem instituta sunt. Atque hinc est, cur erga Ecclesiam ad *restitutionem* teneatur (IV, 107).

2241. — 111. Immo tenetur beneficii collator, etiamsi de beneficio simplici agatur, illud conferre magis idoneo. Ita ex can. 153, § 2, ubi de officiis et beneficiis in genere.

1° Ad munus *parochi* eligendus est dignior, quia agitur de numere cum salute multorum intime connexo. Graviter igitur peccant, qui *scienter* eos non praeficiunt, quos ceteris magis dignos esse judicaverint. Vide can. 459, § 1 et *S. Alph.*, IV, 91, 92, 97 ; 1 El. qq. ref., n. 45.

2° Quoad electionem ad *beneficia* in genpre, ratio promovendi digniores haec est : a) quia sic injicitur unicuique incitamentum ad reddendum se digniorem : quod cedit in majorem utilitatem Ecclesiae ; b) quia beneficia instituta sunt non tantummodo in bonum commune, sed etiam, licet secundario, ad renumerationem meritorum. Unde, conferendo hujusmodi beneficia minus dignis. Episcopus laedit graviter tum justitiam *legalem*, ob neglectum commune bonum, tum justitiam *distributivam*, ob violationem juris quod habent digniores (IV, 93 ; 1 El. qq. ref., n. 46).

Limitant tamen DD. hanc sententiam, et dicunt, non esse peccatum mortale, si dignior non passim, sed *semel* aut *bis* praetermittatur (excipe si de beneficiis *curatis* agatur) ; si excessus dignitatis sit parvus ; si beneficia sint parvi momenti ; si, ex lege foundationis, debpat eligi aliquis de familia, colle-ro, oppido, etc. ; si dignior beneficium brevi dimissurus praevideatur (IV, h-96). Deinde, major dignitas non accipienda est absolute, sed *relative* ad utilitatem Ecclesiae el fidelium. Hinc, *ceteris paribus*, dignior censetur : a) senior, ob majorem experientiam ; b) bene meritis, qui de suis bonis ecclesiam fundavit ; c) sacerdos in concursu non sacerdotis ; d) graduatus in aliqua scientia ; e) praeditus majori sanctitate aut prudentia, respectu illius qui praeceminet sola scientia, etc. « Quod si quis sit probabiliter dignior, sed dubie minus dignus altero, qui est certe dignus, potest hic certe dignus praeferrri » (IV, 92). Qui *minus dignus* est, modo non sit indignus, non peccat concurrente cum digniori, et acceptando beneficium, etiam curatum. Unde *D. Thomas* 2 2, q. 185, a. 3) loquens de Episcopo : « Non requiritur, inquit, ut reputet se aliis meliorem ; sed sufficit, quod nihil in se inveniat, per quod illicitum ei reddatur assumere praelationis officium ».

2242. — IV. Electio tamen minus digni, etiam ad beneficium curatum, non est per se invalida ; nec inducit onus restitutionis,

salte extra casum concursus, dummodo electus fuerit dignus. Rati-
primi est, quia, etsi dignior praetermissus jus habeat appellandi,
appellatio tamen, ut declaratum legitur in bulla S. Pii V *In con-
jendis* (18 Mart. 1567), non impedit, quominus electio interim
exsecutioni mandetur : unde habetur valida, donec fuerit a iudice
revocata (IV, 102, 103). Ratio *secundi* est, quia, etsi collator gra-
viter laeserit tum justitiam legalem erga Ecclesiam, tum justitiam
distributivam erga digniorem, probabilius tamen neutrius jus
rigorosum violavit. — Diximus : *extra casum concursus* : quia si
electio fit per concursum, intercedit *verum pactum* inter electorem
et concurrentes, ut dignior praeferatur x. Eo ipso quod dignior
ad concursum admittitur, acquirit jus ad rem ; unde et ei conceditur
appellatio, si praetermittatur. Similis est conditio dignioris, ad
concursum vocati, conditioni eorum, qui per concursum ad luctam,
ad jactum vocantur : praemium victori ex justitia stricta debetur.

Sententia contraria (vide n. 923) istud argumentum enervare satagii,
negando imprimis paritatem adductam : beneficia enim (sic illi) sunt ordinata
unice vel principaliter in bonum commune ; praemia vero luctantibus pro-
missa, in utilitatem luctantium : sunt compensatio meritorum uniuscujusque.
Addunt insuper, edictum collatoris (Episcopi), quod pactum cum concurren-
tibus promulgat, potius explicare et publice affirmare obligationem quam per
se habet collator (Episcopus), ex justitia distributiva, beneficia digniori con-
cendi. Vide 5. *Alph.*, IV, 109. Valde debilia, ut patet, sunt ista responsa. Unde
S. Doctor (II. Ap., XIII. 37) addit : « Hanc sententiam (contrariam) mihi
animus non est uti probabilem probare ; sed nec ut improbabilem audeo
damnare ». Et in I El. qq. ref., n. 47, sic rem exprimit : « In primo libro pro-
babilis visa est opinio negans (obligationem compensationis) ; sed in hoc libro
(IV, 109) amplexata est opposita ». Asserit *Lehm-kuhl* (I, n. 1159, 3°) : Senten-
tia negans nequit esse perse norma agendi ; potest tamen, concurrentibus aliis
circumstantiis, aliquid ponderis afferre. Equidem AA. communiter a restitu-
tione excusant collatorem, si ex parte dignioris praetermissi excessus digni-
tatis esset modicus. Excusatur similiter, si concursus non fleret ad *tale* bene-
ficio, sed esset quasi concursus *generalis* ad beneficia parochialia.

2243. — Quaesitum, .-in liceat PLURA uni clerico conferre beneficia'

Ex lege position nemini conferri possunt beneficia *incompatibilia*. Can. 156
et 1439, § 1. Jam vero ex canone 1139, § 2, incompatibilia sunt non solum
duo beneficia quorum onera universa idem beneficiarius perse implere nequeat
(ut v. gr. ex can. 460, § 1. duo beneficia parochialia distincta), sed etiam duo
beneficia quorum alterutrum ad honestam ipsius sustentationem sufficiat sta-
tuitur quoque canone 188, n. 3, clericum qui officium (vel beneficium) ruro
priori incompatible in possessionem acceperit, eo ipso *priori tacite renun-
ciavit*.

Spectata lege naturae, sive beneficia sint compatibilia sive incompatibilia,

* Codex in can. 459, § 4 nihil speciale hac super re statuit. Dicit tantummodo : in rebus, in quibus parochiarum provisio ut per concursum, hanc formam esse relinendas
donec Apost. Sed. liud decreverit. Deinde autem Commis. Pont. 25 Jun. 1901 t. I A §
XXIV. 1932, p. 23... declaravit formam concursus (sive generalem sive specialem) u
prima provisione nova- *erectae parochiae* non esse etiam servandam.

pluralitas est *per se* illicita ; tum quia mens fundatorum haec fuisse praesu-
menda est, ut plures Ecclesiae inservirent ; tum quia ex beneficiorum plu-
ralitate plura inconvenientia profluunt. Ha communis et tenenda sententia.
Diximus *per se*, quia potest Papa in his dispensare. Attamen, ex can. 156,
§ 3, concessio alterius beneficii a S. Sede facta non valet, nisi in supplici libello
mentio prioris incompatibilis habeatur, vel clausula derogatoria adjiciatur,
Praeterea *causa cohonestans* omnino requiritur. Inter causas cohonestantes
recenseri solent : a) *necessitas Ecclesiae*, casu nimirum quo alii idonei ministri
deessent ; b) *utilitas*, ut si quis solus, licet absens, prudentia, doctrina, aucto-
ritate plus prodesse potest, quam alius praesens ; c) *meritorum praerogativa*,
si quis nempe prodest Ecclesiae sua doctrina, instructione, etc. (IV, 116 seqq. ;
H. Ap., XIII, 40, 41 ; I. El. qq. ref., n. 49).

Articulus III.

De obligationibus beneficiatorum.

Ex beneficiatorum obligationibus aliae respiciunt ad *spiritualia*,
aliae ad *temporalia*, a) Obligationes respicientes ad *spiritualia*
sunt : obligatio recitandi horas canonicas, deferendi habitum, etc.
(vide supra, n. 2203-2224), nonnunquam residentia (de qua in
capite sequenti, n. 2251 et 2267) ; servitium speciale, quod vel
natura beneficii vel tabulae foundationis requirunt, b) Obligationes
autem respicientes ad *temporalia*, reduci possunt ad rectam bene-
ficii, hujusque fructuum, administrationem.

Hinc tractandum remanet : 1° de beneficii et Ecclesiae bonorum
cura ac custodia ; 2° de legitimo beneficii et Ecclesiae bonorum *usu*.

§ 1. De cura et custodia bonorum Ecclesiae.

2244. — Principia. 1. Vetitum est clericis et religiosis eccle-
siastica bona ejusque loci pii, sine Beneplacito pontificio et sine
debitis sollemnitatibus, alienare. Ita generatim statutum est a
Paulo II in Extravaganti *Ambitosae*, quam can. 1530-1534, 2346,
2347 etc. confirmant. Vide dicta n. 1053, 1337, 1354.

II. Clerici, et alii bonorum ecclesiasticorum aut piorum locorum
administratores, tenentur illa rite procurare, ad normam juris. Cfr.
can. 1476. Ipsorum proinde est curare ut si aedes reparatione indi-
geant, opportune reparentur, ut praedia excolantur, ut vindicen-
tur alienata, ut deperdita recuperentur, utque debitores ad solu-
tionem compellantur ; immo, ut in meliorem statum bona deveniant.

* Cfr. S. *Alph.*, IV, 187 ; H. Ap., XIII, 61, 62 : *De Angelis*, I, 3, tit. 13 ; *Aloye. Trombella*,
Praxeos regulae circa contractus rerum ecclesiasticarum rite ineundos, Romae. 1865 (cujus
syopsim referi *Luculi*, cap. VII, § 3, append.). — Post Codicem : *Vromant*, De bonis Eccle-
siae temporalibus, n. 279 seqq. ; *Pistocchi*, De bonis Ecclesiae temporalibus, p. 381 seqq. ;
Raw, Inst. can. n. 361 seq.

Quodsi ipsorum culpa aliquid depereat aut deterius fiat, de damno tenentur, ut dicit can. cit., § 2.

Quod olim statutum fuit in Clementina *Quia contingit* de xenodochiis, quod nempe ipsorum administratores, « instar lutorum, teneantur juramentum praestare, de bonis inventarium conticere, et Ordinariis seu aliis, quibus loca subsunt, annis singulis, de administratione sua rationem reddere » ; hoc debet quoque extendi ad administratores etiam laicos omnium bonorum ecclesiasticorum ad aliquam ecclesiam vel locum pium perlinentium, quae ex iure vel tabulis foundationis suum non habent administratorem, ad normam canonum 1521 seqq. Codicis. Cfr. *Pistocchi*, o. c. p. 335 seqq.

§ 2. De legitimo usu redditus bonorum Ecclesiae.

2245. — Aequum est, ut qui altari servit, de altari quoque vivat ; ait enim Apostolus (1. Cor., 9, 7) : *Quis militat suis stipendiis unquidp?* Atque hinc ut quod fideles iure naturali ac divino teneantur necessitatibus ministrorum Dei subvenire (cfr. n. 551 seqq.). Ab illa tamen obligatione eximuntur, si *alicui constituta sunt beneficia*, ex quibus clerici vivere valeant. — Ille autem quaestio : *Quomodo, et in qua mensura, haec ecclesiasticorum bonorum fructus concessa sit clericis?* Ad hoc probe intelligendum, distinguendae sunt plures species bonorum quae a clericis possideri possunt : 1° *Patrimonialia*, quae eis obveniunt ex quacumque causa profana. 2° *Quasi-patrimonialia*, seu *industrialia*, quae clerici acquirunt ex missis, concionibus, juribus stolae, funeribus, distributionibus choralibus, oblationibus fidelium, piis legatis, pensione sive laicali sive ecclesiastica. 3° *Mere ecclesiastica*, quae habentur ex beneficiis, sive directe per administratores legitimos, sive indirecte per usurpatores in compensationem, saltem partialem, bonorum usurpatorum. — Bona autem ecclesiastica ordinantur ad *honestam* seu *congruam clericorum sustentationem*. Congrua vero sustentatio, ait A. Alphonsus (III, 491, q. 2 ; IV, 182), ea censetur quae necessaria est ad status et familiae sustentationem, secundum conditionem status, gradus, dignitatis, qualitatis, et regionis in qua ipsi habitant. Bona, quae congruam sustentationem excedunt, aestimantur *superflua*. *Parcimanialia* vero dicuntur, quae clerici ex bonis ecclesiasticis sibi subtrahunt de congrua sustentatione, vivendo parcius quam honeste vivere potuissent illi, 490 ; II. Alph., XIII, 49). Itaque ad *resolvendam quaestionem* haec statuemus

2216. — Principia. 1. Clerici habent plenius dominium tum in bona patrimonialia, tum in quasi-patrimonialia, tum etiam in parcimonialia. Ratio est, quia haec bona sunt, vel extranea, vel stipendia laborum, vel fructus industriae. Ideo ad eos omnino pertinent, et possunt in usus *etiam profanos* ab eis expendi Cfr. can. 1473.

Beneficiarii autem dominium *substantiae* sui beneficii non habent, unde can. cit. solum de libero usu fructuum beneficialium loquitur. Ad substantiam autem beneficii perlinent etiam emolumenta extraordinaria, v. gr. thesauri in fundo inventi, antiquitates pretiosae et solo erutae, etc. Cfr. A. S. 5., 41, p. 634 seqq. Quoad *fodinas* in fundo beneficiali habitas, S. C. Cone. 17 Dec. 1931 (1. I. 5., XXIV. 1932, p. 147 seqq.), ad propositam quaestionem

An et quanam mensura proventus fodinarum beneficialium pertineant ad dolum beneficii cuius beneficiarium ; respondit : proventus illos pertinere

ad dotem beneficii, detracta congrua summa pro expensis factis et pro amissione fructuum naturalium.

2247. — II Licet beneficiariis ex bonis mere ecclesiasticis congruam sustentationem accipere, quamvis aliunde sint divites ; tenentur vero, sub gravi, redditus suae sustentationi superfluos erogare in pauperes, aut in usus pios.

Ratio *primi* est, quia ad hunc praesertim finem beneficia sunt instituta. Neque obstat quod Ecclesiae minister sit dives, quia non ratione paupertatis, sed ratione laboris habet jus ad sustentationem (III, 491, q. 5°). Ratio *secundi* est in primis Ecclesiae praeceptum, quod in innumeris Decretis promulgatum reperitur. Concilium Tridentinum (Sess. 25, c. 1, *de Ref.*) expresse Episcopis aliisque beneficiariis interdicit, « ne ex redditibus Ecclesiae consanguineos familiaresve suos augere studeant ; cum (inquit) et Apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quae Dei sunt, consanguineis donent, sed, si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant ; eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa. » Vide c. 1473.

2248. — Magna vero quaestio est : *An beneficiatus teneatur ex iustitia ad bona superflua pauperibus distribuenda, ita ut illa bona male expensa sint restitutioni in pauperes obnoxia ?*

Una sententia, haecque probabilior, *affirmat*, eo quod nulla ratione probari possit, beneficiatus adipisci *ipsum dominium* fructuum beneficiorum : quodsi adipiscantur (pergunt hujus sententiae fautores), non conceditur eis, juxta mentem Ecclesiae fundatorumque institutionem, nisi dominium limitatum : ex quo illud solum, quod ad honestam ipsorum sustentationem requiratur, sumere possunt, erogatis in pauperes superfluis, quae revera a SS. Patribus *Basilio, Augustino, Bernardo*, necnon a multis Conciliis *bona pauperum, egenorum patrimonialia* appellantur.

Altera vero sententia *negat*, et haec, iudicio S. Alphonsi, videtur *in praxi sufficienter probabilis*, praesertim ob auctoritatem I. Thomae (Quodl. C., a. 12, ad 3), qui docet : de bonis beneficiorum eandem ac de patrimonialibus rationem esse habendam, atque ideo clericum, si abutatur fructibus suae praebendae, non teneri ad restitutionem, sed solum ad poenitentiam peragendam ». Cfr. etiam 2. 2., q. 185, a. 7. — Nec obstant verba SS. Patrum : haec enim non videntur ita rigorose accipienda, hodiernis praesertim temporibus ; cum enim jam facta sit (quod Angelicus pro certo tenet) rerum ecclesiasticarum divisio, tributum est vel per ipsos Pontifices, vel pedetentim per ipsum usum, unicuique suum ; suum nempe Episcopo, suum clericis, suum Ecclesiae, et suum pauperibus. Atque hoc idem confirmare videtur communis ille dicendi modus, quem sacri canones passim admittunt : *non faciat fructus suos*. Ergo clericus oneri satisfaciens facit fructus suos ; ergo illos malo impendens, non laedit iustitiam, sed religionem tantum vel caritatem. Semper autem urget

1 S. Alph., III, 492 (a. 6 edit.) ; H. Alph., X., et 2 Et. vii. ref., n. 10, ad cujus nonnam intelligi quaesi. 24, n. in 1 Et. <iq. rei.

grave praeceptum Ecclesiae, ex can. 1473 : « Obligatione tenetur (clericus, impendendi superfluos pro pauperibus aut piis causis ».

2249. — Pro praxi. a) Ut expensa superflua in usus profanos pertingant < mortale, requiritur quantitas major quam in furto. D. Thomas (l. c.) requirit *multum excessum*, i. e., juxta veriore sententiam, *vigesimam* superfluum partem, si haec ipsa vigesima pars pertingat ad summam notabilem. Sic clericus, expendens ex viginti millibus superfluis mille in usus profanos, peccat graviter (IV, 183). Omnes autem auctores concedunt, ad transgressionem *gravem* in hac re quantitatem requiri *multo majorem* quam in furto (cfr. *Prümwr*, II, n. 37 ; *Ubach*, I. q. 230).

b) Nomine *pauperum* veniunt non solum ostiatim mendicantes, sed etiam illi, qui aliter suum statum conservare nequeunt ; etiam consanguinei, si sint vere pauperes ; hique possunt ceteris, etiam gravius egentibus, praeferri : « quia subventio propinquorum egentium pertinet etiam ad proprium statum clerici servandum, cum illorum paupertas in ipsius dedecus redundet » (III, 491, q. 2).

c) Possunt quoque beneficiarii superflua *reservare in futurum* ad usus pios ; modo caveant, ne tales redditus, morte superveniente, a consanguineis diripiantur (l. c., q. 4).

d) Possunt denique clerici *testari* de redditibus superfluis, sed solum ad *causas pias* ; sic permittit *consuetudo*, multis in locis recepta. Si testantur *in causas profanas*, valide agunt, si ipsis favet consuetudo ; peccant tamen mortaliter, nisi illud faciant ex Induito Papae (*Dc Angelis*, I. 3, tit. 26).

CAPUT III

De obligationibus clericorum ratione muneris.

S. *Alph.*, IV, 120 seqq. ; H. Ap., VII, 14-66 ; *Barbnsa*, Pastoralis sollicitudinis, sire de officio Episc. tripart. descriptio ; *id.*, De offic. el pol. parochi ; *Bouix*, de Episc. el dt Parocho ; *Lucidi*, de Visitat. SS. Limin. ; *Uriner*, Kalh. Kirchenr., II. p. 271, cd. 5 ; *Schneider*, die bischOf. Domkapitel. — Post Codicem : A. *Bevilacqua*, de Episcopi sri Ordmani ex novo Codice canonico juribus ac obligationibus ; *Bargillia* L. droits et devoirs des curés et des vicaires paroissiaux (1919) ; *Piscetla*? *Gennaro*, IV, n. 132 seqq. ; Colli-L(m) III, n. 2021 seqq. ; *Vermeersch-Creusen*, I, n. 399 seqq. ; *Kaus*, Inst. can., n. 116 seqq.

Constituta sunt, pro diversis sacrae hierarchiae gradibus, multa officia ac munia : ad nostrum scopum satis erit, tractasse de obligationibus *Episcoporum, clericorum et parochorum*.

Articulus 1.

De obligationibus Episcoporum.

2250. — Quae de *clericorum sanctitate* (n. 2196 seqq.) dicta sunt, ea congruunt maxime Episcopis ; ipsi enim, utpote in statu perfectionis acquisitae constituti, debent esse magis perfecti, juxta illud Vpostoli *Te ipsum prope exemplum bonorum operum* (Tit.,

2,7). Cfr. etiam can. 331, § 1, n. 4. — Principales autem Episcoporum *obligationes* ita possunt referri :

2251. — Principia. I. Episcopus tenetur, jure divino, residere lormaliter in propria dioecesi, nisi justa causa excusetur. Constat ex can. 338 et Tridentino \ Sess. 6, c. 1, et Sess. 13, c. 1, *de Ref.* Ex can. 2381, Episcopus illegitime non residens fructus beneficii pro rata absentiae injuste retinet.

Diximus : 1° *Tenetur residere jormaliter*, i. e. laboriose et utiliter (IV, 127, dub. 3°). — 2° *In propria dioecesi* : etenim Concilium Tridentinum (Sess. 23, c. 1) dicit « obligari Episcopos ad personalem in sua Ecclesia vel dioecesi residentiam ». — 3° *Nisi justa causa excusetur*. Quatuor autem ex Tridentino (l. c.) excusant causae : a) *Cantas Christiana*, v. gr. si qua Ecclesia in magno' haeresis discrimine versetur, et ipse opem illi ferre possit, sine notabili propriae Ecclesiae detrimento, etc. b) *Necessitas urgens*, v. gr. si in vitae periculo versetur ob morbum, persecutionem personalem, etc. ; non vero propter generale periculum, v. gr. tempore contagii, c) *Obedientiia debita*, cum scilicet Pontifex eum alio avocat, d) *Bonum evidens Ecclesiae*, ad ejus jura defendenda, et in Concilio provinciali vel generali (IV, 125 ; H. Ap., VII, 19).

Episcopis vero permittitur, ut ex honesta causa, et absque gregis detrimento, quotannis per *duos* aut *tres menses*, sive continue, sive interpolate, extra dioecesim commorentur. Quod ex can. 338, § 2 constat.

2252. — II. Episcopus tenetur dioecesim singulis annis visitare, vel ex toto vel ex parte, ita ut saltem singulis quinquenniis totam visitationem absolverit. Id vero facere tenetur per seipsum, aut si legitime impeditus fuerit, per suum Vicarium generalem aut visitatorem. Constat ex can. 343, § 1.

In istis autem visitationibus debet Episcopus : a) *Praedicare* : dicit enim Apostolus (2, *Tini.*, 4, 2) : *Praedica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa, tn omni patientia et doctrina*, b) *Examinare pueros* ut videat quomodo instructi sint, et ita possit consulere parochorum négligētia. c) *Examinare sacerdotes in caeremoniis missae*, et suspendere a celebratione eos qui. uti debent, eas non callent. Potest etiam Episcopus ad examen revocare *confessarios* approbatos, et ex justa causa etiam parochos, d) *Adhibere icrutiniuni personale* de omnibus sacerdotibus regionis, unumquemque secrete interrogando, primo de suis muneribus... et deinde etiam de aliorum defectibus. et praesertim parochi, confessoriorum. e) *Interrogare de abusibus*, scandalis et discordiis, quae in regionibus serpunt, f) *Erigere ad fervorem congregationes saecularium*, ac eas de auxiliis opportunis providere, g) Denique

'Obligatio ex jure *divino* non est expresse dennita a Trid., quod controversiam dirimere noluit : ex ejus tamen verbis eruitur.

confirmationis sacramentum administrare (juxta dicta n. 1498). 5. *Alph.*, H, Ap., VII, 60 ; opusc. « Riflessioni utili ai vescovi », ubi plura spiritu Deipku (Opp. asc., III, 865).

2253. — III. Episcopus tenetur eligere in altaris ministros dignos et excludere indignos. Immo. « Episcopus sacrum ordinem *indici* conferens duplici titulo peccat : quia muneri suo deest, et quia cooperatur omnibus peccatis, quae ille committet, et causa erit cur alii etiam peccent ». Hoc idem innuit S. Paulus (1. *Tim.*, b, 22) cum dicit : *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis* (H. Ap., VII, 51). Cfr. can. 973, § 3.

Duo debet Episcopus *examinare* in iis qui ad ordines anhelant, spiritum scilicet et doctrinam (II. Ap., VII, 47-51) : 1° Circa *spiritum* et *mores*, certum est nullum posse admitti ad ordines, nisi prius in virtutibus probatus fuerit, et praecipue in diuturna continentia, quam ordinali in sacris profiteri debent. 2° Circa doctrinam autem debet Episcopus maxime curare, ut inspiat, an qui postulat promoveri, sit bene edoctus, et an sit studii cupidus : dum qui studii non est amator, necessario erit pravus : nam (ul dici solet otium est pater viliorum. Recole dicta n. 1912-1917. Quapropter Episcopi incumbendum est, ut *seminarium* optima directione constitutum habeat, ad normam can. 1352-1371. Ex hoc enim postea seliguntur parochi, confessarii et ceteri sacerdotes, et ita poterit dioecesim suam cultam reddere. Cfr. 5. *Alph.* II. Ap., VII, 53 ; Regolam. per i seminarii. — Speciali cura ibidem excolenda erit disciplina pro « Instructione calechelica puerorum », juxta Litteras S de Seminar. 8 Sept. 1926 (A. .l. l., XVIII, p. 153). Ille addendum censemus, quae S. C. C., die 14 Nov. 1903, pro Episcopis Europae, praesertim Italia statuit : illos nempe non posse suis clericis. *Américain petere volentibus*, litteras discessoriales concedere, nisi agatur de sacerdotibus maturae aetatis, et adsint consilia Ordinarii Americani et licentia S. C. C. Vidé Decretum ap. .l. 5. 5, 36, p. 355 seqq., cui accessit Decretum S. C. Consist., 25 Marl. 1914 f.l. .l 5., VI, p. 182) etc. Cfr. n. 2224.

2254. — IV. Episcopus tenetur eligere bonos parochos et bonos confessarios. Ratio patet, cum id summi momenti sit pro bono fidelium et dioecesis.

1° Quoad *parochos*, jam compertum est, praeferendos esse digniores, maxime eos qui scientiae et vitae probitate praestant (cfr. n. 2240).

a) Quoad *scientiam*, bene potest Episcopus se conformare examinatorum judicio ; sed praecipua diligentia debet eo collineare, ut ipse cognoscat de *vitali probitate*, inquirendo notitiam a diversis (can. 453, § 2). b) Insuper tenetur Episcopus se informare ab aliis, an parochi dent operam *doctnd'* *pueros* doctrinam chdstianam, aut *praedicent* ad juris praescriptum. De h" debet praelatus saepe admonere parochos, ut parvulis frangant panem verbi divini, hortando etiam eos, ut in concionibus conentur iminuare res, quae ad usum conducunt v gr. quomodo repellendae sint tentationes, quid dicendum cum occurrunt res adversae, aut cum injuriis quis afficitur. et hujusmodi Item, perquirat, qua diligentia parochi et confessarii incumbant m

audiendas confessiones... Commendet quoque assisientiam *moribundis*, et congregationes saecularium, praesertim puellarum... Hae congregationes (si bene disponantur et dirigantur) causant postea bonum summum ; quia, si puellae illae postea nubant, facili ter docebunt, filios ea, quae ipsae factitarunt, et familiae integrae sanctificabuntur » (H. Ap., VII, 55 ; Selva, P 111, c. 8, § 2). — Quoad *Actionem catholicam* promovendam vide n. 433.

2° Quoad confessarios, maxima sit in eis formandis ac seligendis Episcopi diligentia. « A confessariis enim pendet directio conscientiarum omnium subditorum, et unus confessarius, qui sit ignarus aut moribus pravis, potest totam regionem perditam facere. Non debet igitur Episcopus aliquem probare, quin prius certus fiat de ejus probitate et doctrina, examinando eum super theologia morali » (II. Ap., VII, 56). Cfr. jam dicta n. 1756 et 1786

Ad promovendam autem in parochis et confessariis *pietatem* et *scientiam* sequentia statuuntur : a) Omnes sacerdotes saeculares debent tertio saltem quoque anno *spiritualibus exercitiis*, modo a propriis Ordinariis determinato, vacare ; nec quisquam potest se ab eis eximere, nisi de expressa ejusdem Ordinarii licentia. Can. 126. — b) Omnes sacerdotes saeculares tenentur intéressé *tonjementis scientiis* ab Ordinario loci stabilitis, vel scriptas quaestiones resolutas mittere, nisi ab eodem Ordinario eximantur. Can. 131. — c) lidem tenentur, expleto studiorum curriculo, singulis annis per triennium *examen subire* in diversis sacrarum scientiarum disciplinis. Can. 130.

2255. — V. Episcopo speciatini curae esse debent scholae, loca pia, et monasteria Recolantur quae supra notavimus, n. 712 seqq., 1765, 1841, 2143 et 2149

2256. — VI. Episcopus tenetur subditos corripere, scandalisque et abusibus occurrere. Ad hoc enim officio pastoris fungitur. Recole dicta n. 492 et 495.

Ut autem scandalis efficaciter occurrat, debet Episcopus diligenter *inquire*, non modo a parochis et vicariis foraneis, sed etiam ab aliis zelantibus sacerdotibus (quos in omnibus dioecesis partibus ad id destinatos habeat), de abusibus, qui alibi in alias forte parochias irrepserint. Et cum sacerdotes ipsum conveniunt, curet ut *sine mora* excipiantur, utque negotium, cujus rausa veniunt, celeriter expediatur ; sic enim fiet ul postea, quotiescumque veniendum est, libenter revertantur. Similiter, ut scandala ac ruina animarum praecaveantur, omnibus viribus obsistat *sectis occultis*, lectioni *pravorum librorum* atque ephemeridum, *impiarum scholarum* foundationi ac frequentationi, *concubinatus* ac matrimoniis mere civilibus, omnibusque gliscentibus malis promptum remedium opponat ; nam sero medicina paratur, cum mala perlongas invaluerint moras (II. Ap., VII, 63). — Inter corripiendos autem subditos, primum locum assignet iis *pastoribus animarum*, qui oscitanter suo munere funguntur ; *concionatoribus*, qui verbum Dei adulterant per praedicationem, in qua propriam gloriam magis quam gloriam Dei animarumque salutem ut scopum sibi praefigunt ; *sacerdotibus*, qui nimium festinanter, sine gravitate et sine rubricarum observatione, missam celebrant etc.

2257. — VU. Episcopus tenetur orare pro populo et largiri eleemosynas. Quoad *orationem*, vide dicta n. 1606 (de obligatione celebrandi missam *pro populo*). Ad *eleemosynam* quod attinet, 5. *Gregorius* aflirmit, illam esse primum opus misericordiae, quod pastor suo gregi praestare debeat.

« O quot malis, ait 5. *Alphonsus*, potest Episcopus eleemosynis prospicer. ' Quot sponsi vivunt in peccato, quia eis non suppetit modus matrimonium perficiendi !... Ideoque boni Episcopi curant perquirere a parochis de neosilatibus, quae adsunt, et eis imponunt, ut se certiores faciant, quoties aliquod occurrit » (II. Ap., VII, 64, 95, ubi plura).

2258. — VIII. Episcopus tenetur S. Sedi rationem reddere de statu propriae dioecesis. Ad hunc finem debet statutis temporibus *visitationem ad limina* peragere (can. 340-342) ; debet quoque conscribere *relationem super statu dioecesis*, singulis *quinenniis* faciendam juxta decreta Pii X, 31 Dec. 1909 (A. .4. S. II. p. 13) et S. C. Cons. 4 Nov. 1918 (A. A. S. X, p. 487). Insuper, vi decreti a S. C. de Semin, die 2 Febr. 1924 promulgati, tenentur Episcopi *triennalem* mittere relationem super statu *Seminariorum*, juxta formulam ibidem descriptam (A. .4. S. XVII, p. 547).

SCHOLIUM.

De Vicario generali Episcopi E

2259. - Quoties dioecesis regimen id exigit, constituendus est ab Episcopo Vicarius generalis, qui ipsum potestate ordinaria in toto territorio adjuvet, ad nutum tamen Episcopi quoad muneris durationem. Can. 366.

1° Vicario generali, vi officii, ea competit in dioecesi jurisdictio in spiritualibus ac temporalibus, quae ad Episcopum jure ordinario perlinet ; ac generaliter ad ipsum pertinent facultates habituales *Ordinario loci* a S. Sede concessae Can. 368. *Excipiuntur*, quoad usum jurisdictionis, ea quae Episcopus sibi reservaverit, vel quae ex jure requirunt speciali Episcopi mandatum.

2° Hinc Vicarius generalis *nequit sine speciali mandato*: officiis ac beneficiis providere (can. 152, 1432, § 2, 1166, § 2) ; convocare synodum (can. 357, § I, instituere parochos (can. 455) ; amovere vicarios paroeciales (can. 477, § U. erigere associationes pias (can. 686, § 4) ; reservare peccata (can. 893, § f) ; litteras dimissorias concedere (can. 958, § 1, n. 2, 959) ; permittere matrimonium conscientiae (can. 1104) ; consecrare loca (can. 1155, § 1) ; consensum praestare pro ecclesiae aedificationi (can. 1162, § 1) ; reliquias authenticas

¹ Ex *Mou proprio* P. N. (22 Febr. 1905) Vicarii generales sunt, extra Urbem, protocolis q. t. i. o. i. H. i. i. Hut. ir. - t. i. S. S. 37, p. 191) Cum circa SS. *hquumrum* <■ ort i fimmni dnbin ha< c responsa <k n> dedit Commis Pont. 17 Jul. 1933 (A. A. S., XXV 10 H. p. »33) Vi Vh ariu< aeneralib, ad normam c. 1283, § 2, speda/i mandato Episcopi indice H. a. i uuhmitcarulam partem s reliquiae ex authentica extractum ? *Affinnuhr*; — An Vir cener iih, vi c § 1 nnr ^prui/i mandato. EpM novum aulhenticitatis docenptum tradere vel s reliquiae nouim Mgllliiii apponere possit ? *Kegatize*. †

edicere (can. 1283, § 2, 1285) ; definire stipem quam rectores ecclesiae a sacerdotibus extraneis pro missae celebratione exigere possunt (can. 1303, § 3) ; beneficia erigere vel unire (can. 1414, § 3, 1423, § i) ; beneficiorum permutationem permittere (can. 1487, § i) ; infligere poenas canonicas (can. 2220) ; poenam a se tanquam iudice applicatam remittere (can. 2236, § 3) ; absolvere apostatas, etc., ab excommunicatione (can. 2314, § 2). Nequit pariter, vi muneris, excardinalionem vel incardinationem concedere (can. 113) ; canonicos ad honorem nominare (can. 406, § 1) ; condere Congregationes religiosas (can. 492, § li. — *Non* tenetur ad applicandum pro populo (cfr. dicta n. 1606, q. I).

3° Vicario generali, qui non sit canonicus, competit tamen etiam in choro et in actibus capitularibus, locus cum praecedentia super omnibus canonicis et dignitatibus, nisi clericus caractere episcopali praefulgeat, et Vicarius generalis eodem careat (cfr. can. 370, § 1 et S. C. Cone. 15 Dec. 1923. .4. zl. 5, XVI. p. 372).

4° Vicarius generalis, si deliquerit, potest tanquam persona privata ab Episcopo puniri. — Non datur a sententia Vicarii *appellatio* ad Episcopum, sed ad metropolitam vel ad S. Sedem ; quia in jure Vicarius generalis venit ipse sub nomine *Ordinarii* et *Ordinant loci*. (c. 198), et quando eligitur tanquam *Officialis*, unum constituit tribunal cum Episcopo (can. 1573, § 2).

Articulus II.

De obligationibus canonicorum.

2260. — *Notiones*. Canonici sunt clerici quorum munus est sollemniorum cultum Deo exhibere, vel etiam Episcopum suis consiliis in regimine adjuvare. Cfr. can. 391.

Dividuntur hodie in *regulares*, qui sub cura abbatis communem vitam votis adstricti agunt ; et in *saeculares*, qui in saeculo, separarim. sub Episcopi cura, ex beneficio seu praebenda, vel ex distributionibus choralibus vivunt. Hi pertinent vel ad ecclesiam simpliciter *collegiatam*, vel ad *cathedralem* : unde contrahunt speciales obligationes, quas tradunt jus commune et pecuniaria statuta. Hic de solis *officiis cuilibet canonicatus annexis* dicemus :

2261. — *Principia*. I. Canonici tenentur ad residentiam. Sic enim statuit can. 418, § 1 : *Reprobata contraria consuetudine*, canonici possunt singuli abesse *tres tantum menses* in anno, sive continuos sive intermissos, dummodo propriae ecclesiae statutum aut legitima consuetudo servitium diuturnius non requirant. *Illegitime non residentes*, eo ipso, ad normam can. 2381, § I, privantur omnibus fructibus beneficii pro rata illegitimae absentiae, eosque tradere tenentur Ordinario pro operibus piis.

II. Cum, singulis annis, omnibus canonicis trimestris a choro vacatio concedatur, *tempus feriarum* ita *distribuendum* est, ut nunquam plus quam tertia pars Capituli ferietur ; quia vacationes canonicis, non autem Capitulo conce-

hixla Littera* circulares S. C. Cone. 25 Jul. 1923 (t. A. XV, p. 453). Capitula tenentur conficere sua statuta vel ea emendare ad tramitem normae Codicis juris.

dundur ; cultus enim divinus, cui addicti sunt, non debet vacare (can. tit., § 2). 2° Canonici, dum feriantur, non tenentur aliquem sibi *substituere*. Neque indigent licentia Capituli aut Episcopi ad discedendum, nisi incidat absentia tempore Adventus, Quadragesimae vel majorum sollemnitatum (juxta can. 418, § 2 et 338, § 3). 3° Satis est ad violationem legis residendae, si dies absentiae, quamquam interpolat-, *superent trimestre*. Sed bene possunt canonici (non Episcopi) conjungere trimestre concessum cum trimestri anni sequenti; nisi scandalum obveniat, aut cultus divinus minuatur (*Rented. A7F*, liistit 107, n. 31 ; *S. Alph.*, IV, 129). 4° Canonicus legitime absens lucratur fructus praebendae, *non autem distributiones chorales*, quae nec a consociis remitti possunt ; et ratio est, quia distributiones fiunt, ut *bénéficiât* ad assistendum alligantur (IL Ap., XIII, 50). Cfr. etiam can. cit., § 3.

2262. — II. Canonici tenentur ad Officium divinum in choro canendum vel psallendum. Constat ex can. 413 et ex Tridentino (Sess. 24, c. 12, de *Je.*). Nec ideo excusantur, quod forte sint pauci; nam S. C. C. die 31 Mart. 1696 declaravit, canonicos, *etsi paucos*, puta duos vel tres, officium in choro canere aut recitare teneri. *Ferraris*, v *Canonicus*, art. 5, n. 50. Quare :

1° Non sufficit, si choro vel officiis tantum intersint ; sed tenentur, in quantum possunt, *positive concurrere* ad cantum vel recitationem, voce alta et pio cordis affectu. Nec satisfaciunt, licet praesentes, cum privata recitatione, ut constat ex Benedicti XIV Constitutione *Cum semper*, 19 Aug. 1744. Vide *S. Alph.*, III, 675, ubi plura ; et VI, 326.

2° Peccant graviter, si *notabiliter* absint a choro ultra tempus a canonibus permissum ; et venialiter, si per breve tempus, v. gr. tres aut quatuor dies. Errant ergo illi canonici, qui se tutos in conscientia putant, modo distributiones cedant ; obligatio enim chori est a distributione ipsa prorsus independens. *Ferraris*, l. c., n. 30-32.

3° Non potest Episcopus ordinare ut Horae quaedam *omittantur* in choro ; sed ad hoc, si justa detur causa, opus est Induito apostolico. Constat ex Responso S. C. Concilii ad Capitulum Ecclesiae Molinensis, anno 1822 (ap *Gury*. II, 119). Cfr. etiam *Lucidi*, c. 3, n. 119.

4° In ecclesiis in quibus non omnes simul choro intersunt, qui ad eum adstringuntur (v. g. in Basilica S. Mariae Maj., Romae), *nequeunt per alium huic obligationi satisfacere*, nisi in casibus particularibus, justa ac rationabili de causa et modo substitutus eodem tempore servitio chori non sit adstrictus et si in eadem ecclesia canonicus (si agatur de supplenda vice canonici) vel beneficiarius (si de beneficiarii). Ita can. 419, § 1.

5° Cum singuli, qui chorale beneficium obtinuerunt, choro adesse teneantur singulis diebus, prohibetur *servitium per turnum* ; secus tamen, si id concedatur ex legibus foundationis vel ex Induito S. Sedis. Can. 414.

2263. III. Canonici tenentur, sub gravi, missam unam quotidie celebrare in cantu, illamque pro fundatoribus et ecclesiae benefactoribus applicare. Constat ex can. 413, § 2, et 417, necnon ex Bulla Benedicti XI *Cum semper*. Cfr. dicta n. 1612, 4°.

1 Juxta declarationem S. C. C. 17 Mari. 1594, si canonici velint discedere a dioecesi, id pariter nequeunt ibi venia Episcopi (cfr. *Zucitit*, l. c. 3, n. 1f).

a) Omnes canonici debent huic missae in choro intéressé. Is vero, cui incumbit onus missae conventualis, die quo Episcopus pontificaliter celebrat, illam applicet lectam. Ita S. R. C., 12 Nov. 1831 (n. 2682), et can. 413, § 3. — b) Obligatio applicandi missam pro fundatoribus potest reduci a S. Sede addies festos, si canonici sint adeo pauperes, ut stipendiis missarum indigeant advivendum. Ex cit. Bulla *Cum semper*, § 19. — c) Si canonicus eodem die urgeatur onere uliusque missae, et pro populo et conventuali, hanc ipse celebret, applicetque illam vel eadem die per alium vel per se die insequente. Can. 419, § 2.

2264. — *Quaeritur. Quanam sint causae a servitio chori excusantes?* Dantur plures causae, quae vel *totaliter* vel *partialiter* excusant a chori servitio; nempe:

Causae *totaliter excusantes* (quibus nempe stantibus, canonici non privantur fructibus praebendae, neque ordinariis distributionibus) sunt praecipue sequentes: a) *Infirmetas* gravis, aut quae potest probabiliter gravis fieri, b) *Necessitas corporis*, qua intelligitur limor cujuslibet damni gravis, c) *Ecclesiae utilitas*, quae nempe reputatur gravis, Episcopi aut Capituli iudicio: quo titulo excusantur poenitentiarius, canonicus curatus, theologus, vel condonator, dum quisque eorum suo munere actu fungitur. Item canonicus, qui Romae peragit Visitationem SS. Liminum cum Episcopo, vel nomine Episcopi. Item Chorales omnes, qui conficiendis processibus Canonizationis Servorum Dei (tum ordinariis, tum apostolicis) dant operam, vel uti testes vocati sunt. (S. R. C., 13 Jul. 1904). d) *Indultum jubilationis*, quo scilicet canonicus, post 40 annos servitii laudabiliter praestiti, obtinet per Rescriptum S. Sedis, exemptionem a choro et residentia (cfr. Resp. Pontif. Commiss. 16 Oct. 1919, ad 6; *J. S.*, XI, p. 477). Can. 420 seqq.

Causae *partialiter excusantes* (ita nempe ut absens lucretur fructus praebendae, sed non distributiones chorales, nisi alia esset consuetudo) ad tres reduci possunt: a) Absentia legitima per *tres menses conciliares*, juxta dicta n. 2261. — b) Necessitas *docendi* theologiam aut jus canonicum in scholis publicis; vel licentia ab Episcopo concessa *studendi* eisdem in schola publica approbata ab Ecclesia. — c) Impedimentum quodeumque legitimum *ab Episcopo* approbatum. Sic excusantur canonici examinatores, dum examinant tempore Officii; visitatores dioecesis; duo illi canonici, quos Episcopus sibi adseiscere potest tanquam secretaries. Vide can. 421.

Scholium,

De Capitulis cathedralibus.

2265. — *Sede plena*, canonici ecclesiae cathedralis sunt consilarii *nati* Episcoporum; et quemadmodum Episcopus, in omnibus a jure determinatis casibus, eos de edendis mandatis consulere tenetur: ita pariter tenentur canonici Episcopum suis juvare consiliis; nec culpa vacant si, consulti, suam sententiam sine justa causa reticeant, vel parum sincere enuntient. Tenentur insuper Episcopo pontificalia exercenti assistere eique inservire.

Sede vacante, tota Episcopi jurisdictio, sive ordinaria, sive jure delegata, transit ad Capitulum (exceptis illis, quae innovationem vel alienationem sapiunt) et a Capitulo ad *Vicarium capitularem*, qui intra octiduum a vacatione dis constituendus est. Vide can. 429seqq. Cfr. etiam dicta n. 1363, 1370, 1373

A r t i c u l u s   H L

De obligationibus parochorum.

2266. — Praeter obligationes clericis et beneficiatis communes, parochi pluribus aliis adstringuntur. Haec ad *septem capita* reduci possunt, suntque sequentes : 1° residentia ; 2° praedicatio et instructio ; 3° administratio sacramentorum ; 4° celebratio missae pro populo ; 5° cura aegrotantium et pauperum ; 6° correctio ovium ; 7° studium promovendi bonum.

De obligatione parochorum *munus parochiale suscipiendi*, sufficiat notare, S. C. C., die 7 Aug. 1910 f.l. .1 A°, II, p. 911), declarasse : Ad haec Episcopus potest et debet cogere poenis ecclesiasticis sacerdotes, quos judicaverit idoneos, dummodo viribus polleant et sint ab aliis officiis liberi ; quae confirmavit canon 128 his verbis : Quoties et quamdiu id, iudicio proprii Ordinarii, exigat Ecclesiae necessitas, ac nisi legitimum impedimentum excuset, suscipiendum est clericis ac fideliter implendum munus quod ipsis fuerit ab Episcopo commissum.

§ 1. De residentia.

2267. — Principia. 1. Parochi, et alii curatum beneficium habentes, per se tenentur, jure divino, residere tum materialiter tum formaliter in suis ecclesiis. Constat ex can. 465 et ex Tridentino (Sess. 6, c. 1, *de Ref.*, et Sess. 23, c. 1, *de Ref.*). Diximus :

1° *Parochi et alii*, etc., i. e. omnes quibus incumbit cura actualis animarum : quales sunt vicarii actuales, vicarii oeconomi et adiutores plena potestate praediti. Constat ex Trid., l. c., et ex can. 471, § 4, 473, § 1, 475, § 2.

2° *Jure dieino*, juxta sententiam communem et expressam declarationem factam a Benedicto XIV in sua Bulla *Ubi primum*, edita die 3 Decembris 1740. Atque hinc infertur, non posse Pontificem in hoc dispensare, sed tantum posse aliquo casu declarare, quod jus divinum non obliget, justis intervenientibus causis » (IV, 121).

3° *Tum materialiter*, i. e. in domo presbyterali (si talis existat) vel intra parochiae fines, ut ita facile adiri possit ; *tum formaliter*, i. e. utiliter, ut dictum est de Episcopis (n. 2251). « Hinc communiter dicunt DD... quod parochus non reputatur residere, si per se ipsum non exerceat principaliora munera, nempe administrationem verbi divini, sacramentorum, etc. » (IV, 127, dub. 3 ; H. Ap. Vil, 15). — Attamen haec quoque perpendenda erunt :

2268. a) Ex can. 465, § 2, *parochus abesse permittitur per duos ad summum intra annum menses*, sive continui sive intermissos, nisi gravis causa (iudicio loci Ordinarii) vel diuturniorem absentiam requirat vel brevior tantum permittat. Idem valet pro *iis vicariis*, de quibus egimus n. 2267. Dies quibus parochi et vicarii piis exercitiis vacant, non computantur semel in anno, in duobus vacationum mensibus.

b) Sive continuum sive intermissum sit vacationum tempus, cum absentia *ultra hebdomadam* est duratura, parochus, praeter legitimam causam, habere debet Ordinarii scriptam licentiam et vicarium substitutum sui loco relinquere ab eodem Ordinario probandum. Can. 465, § 4. Sufficit autem *quaecumque honesta causa* ; non enim requiritur ut sit gravis (ita recte notant *Piscelta-Genjro*. IV, n. 154).

¶ Si parochus *repentina et gravi de eiusdem discedere* atque ultra hebdomadam cogatur abesse : quam primum per litteras Ordinarium commonefaciat, ei indicans causam discessus et sacerdotem suppletorem, ejusque stet mandatis. Can. cit., § 5.

d) Etiam pro tempore *brevioris absentiae* parochus debet fidelium necessitatibus opportune providere. Can. cit., § 6. Absentia per modicum tempus non est *per se* culpa gravis, modo imiri non relinquantur in articulo mortis etc. (IV, 123). Utique nunc ratio etiam est habenda *praescriptionis illius specialis a Codice factae* (de qua supra, sub b).

e) *Poenae* contra parochos aliosve non residentes sic a jure statuuntur : Eo ipso privantur omnibus fructibus sui beneficii, pro rata illegitimae absentiae, eosque tradere debent Ordinario, causis piis distribuendis. Merentur insuper privationem sui beneficii, ad tramitem juris pronuntiandam (ex can. 2381),

§ 2. De praedicatione et instructione.

2269. — Principia. 1. Proprium cujusque parochi officium est, diebus dominicis et festis de praecepto, verbum Dei populo nuntiare. Ita can. 1344, § 1. Ex eodem can., id facere tenetur parochus praesertim intra missam in qua major soleat esse populi frequentia ; et nequit huic obligationi habitualiter per alium satisfacere, nisi ob justam causam ab Ordinario probatam. Tempore Quadragesimae (vel etiam Adventus, si loci Ordinarius id ordinaverit), tenentur parochi sacras conciones frequentius ad populum habere. Can. 1346 § 1. Quodsi pro his vel aliis concionibus per annum ministerio sacerdotis *extranei (exradioecesani)* uti velint, prius licentiam loci Ordinarii obtineant necesse est. Can. 1341. Recole dicta n. 2189, 3°, b et d.

1° Non excusantur a mortali parochi, qui per unum mensem continuum, vel per tres menses discontinuos per se vel per alium non praedicaverint. Potest tamen (ex can. 1344, § 3). de licentia Ordinarii, sollemnioribus quibusdam levis, aut etiam, justa de causa, aliquibus diebus dominicis concio omitti, quandoque *legitima datur consuetudo* tempore foriarum (v. gr. mense Septembris) omittendi concionem propter circumstantias peculiares *ex parte ipsius populi* (v. g. laborem etc.).

2° Non excusantur quoque a mortali parochi, qui praedicationem facere solent capacitati audientium minimo accommodatam, utendo scilicet genere

eloquentiae magis profano quam sacro, argumentis a Christiana doctrina vacuis, et illo modo loquendi, qui plerorumque auditorum captum plane excedit. Loquens de istiusmodi concionatoribus, 5. *Alphonsus* graviter attestatur eos esse apertos *Dei Ecclesiae hostes*, propterea quod sic condonando causa sint cur nullae animae pereant, quae utique, si apostolicam praedicationem audirent, salvae fierent. Deinde tamen : a) Ad modum loquendi quod spectat, si profana eloquentia e sacro suggestu removenda est, non minus removenda est *rusticitas* atque *incuria*; nec enim fas est, absque praeparatione, incomposite atque inconsiderate verbum Dei annuntiare. Item arcendus est zelus *intempestivus*, ne populus incautis concionatoris verbis offendantur ; ne peccata, quae non certo sunt lethalia, tanquam lethalia affirmantur ; ne doctrinae sacrae admisceantur res, quae spectant ad eventus quotidianos, civiles aut politicos ; ne sacra praedictio inserviat ulciscendae privatae injuriae ; ne facile de stipendiis, quae sacris ministris debentur, sermo fiat, etc. (*Konings*, η. 1140). — b) Expedit ut parochus in sacris concionibus saepenumero populo *inculcet* frequentiam orationis et sacramentorum ; fugam tabernarum et turpilocii ; sacrilegii enormitatem ; necessitatem doloris et propositi pro confessione ; media superandi tentationes, praecipue tentationes impuritatis ; devotionem erga B. M. V., etc. (Praxis, η. 204-216 ; II. Ap., VII, 33 seqq.).

2270. — II. Proprium ac gravissimum officium pastorum animarum est praesertim catechetice fidelium institutionem curare. Eruitur ex Tridentino (Sess. 24 c. 4). Constat autem plane ex can. 1329-1337, quibus confirmantur ea quae edixit Pius X in sua Encycl. *Acerbo nimis*, 15 Apr. 1905 (A. S. S., 37, p. 613). Vide Motu proprio Pii PP. XI *Orbem catholicum* de actione catechetica in Ecclesia, 29 Jun. 1923 fzl. A. S. XV, p. 327). Itaque :

1° Debet parochus statis temporibus, continenti per plures dies institutione, *pueros* ad sacramenta poenitentiae, Eucharistiae et confirmationis rite suscipienda singulis annis praeparare. Can. 1330. Non omittat *pueros* prima communione refectos *perfectius catéchisme* excolere. Can. 1331. — 2° Diebus dominicis et festis de praecepto, debet insuper parochus, ea hora quae macris apta sit ad populi frequentiam, catechismum *fidelibus adultis* explicare. Can. 1332. — 3° In religiosa puerorum institutione debet parochus operam adhibere clericorum (si sit legitime impeditus), aut etiam piorum laicorum. Potest autem Episcopus clericos adigere ad operam praestandam (can. 1333) ; immo poterit religiosos etiam exemptos ad hoc requirere, ut diximus n. 1289, 3°, d. — 4° Modo autem speciali tenetur parochus, et quidem sub gravi, docere sibi commissum populum *mysteria fidei*, quae sciri et credi debent, et quae necessaria sunt ad salutem, juxta dicta n. 427. Hinc, cum advertit, *parentes* aut *dominos* non curare ut filii famulive intersint doctrinae Christianae, tenetur eos monere, vel ad Episcopum recurrere, ut opportune adhibenda remedia edoceatur. Expedit etiam (utique magna cum prudentia) ut exploret *magistros* et *magistras*, an possint recte docere *pueros* et *puellas* doctrinam Christianam, et media conducentia ad vivendum in timore Dei (II. Ap., VII 35). Quoad *obstetrices*, vide n. 1459, fin. — 5° « Cum in regione reponuntur

† Lege Lit'. encycl. Bened. XV *Inter mirum* de demptionem, 15 Jun. 1917 (A. A. S., IX, p. 305) ; S. Alph., III, 269 ; H. Ap., VII, 36 ; cfr. Selva, I. II, Istr. 4, n. 4 ; Praxis ennf., η. M3, Ven. d-ll.i (ede, P. IU, c. XI, v. fln., n. 9 ; cfr. item Istruz. ai pretlicaiori (t. 3. p. 298) ; el NotH. 2». n. 3 (l. 4, p. 712).

nutabiles morum dissolutiones, quibus nullum occurrit remedium, parochus tenetur curare ut *missio* eo adveniat (ille parochus, qui missionem non curat, suspicionem ingerit suorum morum ; boni enim parochi non praetermittunt... missionem arcessere) ». Ita S. *Alphonsus* (II. Ap., VII, 31/. Cfr. can. 1349. § 1 et 2, ubi *saltem decimo quoque anno* Missio dicitur esse habenda.

§ 3. De ADMINISTRATIONE SACRAMENTORUM.

2271. — **Principium.** Parochi debent administrare sacramenta fidelibus legitime petentibus. Ita can. 467, § 1, et patet ex dictis de residentia (n. 2267).

*

Hinc peccat pastor, qui morosum vel difficilem subditis se reddit. Ideoque frete monuit S. *Carolus Borromaeus*: « Quacumque diei vel noctis hora ad sacramenta infirmis ministranda parochus vocabitur, nullam moram interponat ; immo populum praemonebit, ut cum opus est parochiali administratione, libere se accersat, nulla habita neque temporis neque loci distantis, etc., ratione ». Excusabitur tamen a mortali (pergit S. *Alphonsus*), si semel vel iterum, extra necessitatem, sacramenta denegat ; quia non videtur tam stricte se obligasse (VI, 58). Vide quae notata sunt suis locis, quoad *singula sacramenta*: de baptismo, n. 1461 ; de Eucharistia, n. 1533-1538 ; de poenitentia, n. 1803 ; de extrema unctione, n. 1880 ; de matrimonio, n. 2057 seqq., 1068 seqq.

2272. — **Quaesitum.** An parochi teneantur sacramenta ministrare in periculo vitae, v. gr. tempore pestis ? Distinguamus :

1° *Sacramenta necessaria* etiam cum evidenti periculo vitae ministrare tenentur, sive per se, vel per alios idoneos.

Ministrare ergo tenentur baptismum et poenitentiam ; immo et Eucharistiam vel extremam unctionem, si quis moribundus, in statu peccati probabiliter constitutus et privatus sensibus, non potuit nisi sub conditione absolvi : forte enim postea attritus per hoc vel illud sacramentum salvabitur, absque eo damnandus (cfr. n. 1397, 1873, q. II).

2° *Sacramenta non absolute necessaria*, ut sunt Eucharistia et extrema unctio, valde probabiliter cum eodem periculo ministrare tenentur : quia moribundi, etsi non sint in absoluta necessitate, non sunt tanto bono (praesertim viatico) privandi ; nisi alias aliqui infirmi essent absque confessione morituri, vel periculum esset pro tota parochia remanendi sine sacerdote.

Ita multi graves AA., quibus tamen alii contradicunt. Unde, non videtur adeo urgenda talis obligatio, nisi secus populo daretur scandalum (VI. 233, 729) Ceterum non facile, nec protinus, vitae periculum praetimendum est. Experientia enim constat in contagiosis vel epidemicis morbis, v. gr. in morbo asiatico, *cholera* dicto, medicos, moniales et sacerdotes, qui sunt aegrotorum curae addicti, non communi providentis Dei ope muniri, eosque, dummodo debitas cautiones non praetermittant, plerumque salvos atque incolumes evadere. Quod si ex caritatis exercitio succumberent, quid potest esso optabilius ? Comparabunt enim sibi in aeternum splendidissimam certissimamque coronam, quae potest *martyrium caritatis* dici (cfr. n. 1452).

§ 4. De obligatione orandi pro populo.

2273. — **Principium.** Parochus, etiam regularis, tenetur, vi juris divini, orare et applicare sacrificium missae pro populo. Constat ex verbis *Cone. Tridentini* (Sess. 23 c. 1, *de Ref.*): « Cum praecepto divino mandatum sit omnibus quibus *animarum cura commissa* est, oves suas agnoscere, *pro his sacrificium offerre* », etc. Concordat canon 466, § 1. Vide n. 1605 seq.

§ O. JJE CURA INFIRMORUM ET PAUPERUM.

2271. — **Principia.** I. Parochus debet sedulo et effusa caritate assistere moribundis, praesertim vero peccatoribus habitualis. Can. 468. Verum est, quod parochus potest hanc assistantiam committere aliis sacerdotibus; sed non debet fidere cuilibet sacerdoti; nam in hac occasione assistendi moribundis, possunt accidere scandala non mediocris damni (II. Ap., VII, 45). Recole dicta n. 473, 3°, 1742, III, 1°, 1854 et 1880 (cfr. et iam *Ami du Clergé*, 1924, p. 505 seq., 1925, p. 519 seqq.). Secundum *Piscella-Gennaro* (IX, n. 143), licet caritas suadeat ut parochus *donec moribundi spiritum emiserint*, adsil, ad id regulariter non videtur teneri, nisi agatur de homine peccatis assueti, quem scias in eo discrimine temptationibus vexari.

— II. Parochus tenetur pauperes et miseros paterna caritate complecti, lia admonet can. 467, § I, post Concilium Tridentinum (Sess. 23, c. I, *de Ref.*). Egenorum igitur inopiam, pro reditu conditione sublevet; infelices omnibus benignitatis officiis, opportunaque consolatione leniat.

De occultis praesertim egenis *inquirat*; et expendat, quot animae vivant in peccato, quia eis non suppetit copia honeste vivendi, vel pueros educandi. Monet can. 470, § 1 cum Rituali Romano, ut parochus, praeter libros baptizatorum, matrimonio conjunctorum et defunctorum, alium conficiat de statibus animarum, in quo consignentur nomina et conditio singulorum parochia incolarum. Ad normam autem c. 470, § 3, non debet parochus in fine anni mittere ad Curiam episcopalem exemplar libri *de statu animarum* (quemadmodum *pro alius libris* id debet).

§ 6. De correctione ovium.

2276. **Principia.** I. Parochus tenetur suas oves cognoscere et errantes prudenter corrigere. Ita can. 467, § 1. Obligatio correctionis oritur tum ex officio quod gerit, parochus, tum ex stipendio quod recipit. Ad corrigendum tenetur non solum in subditorum extrema.

sed etiam in *gravi* necessitate, quotiescumque spes emendationis affulget (H. Ap., VII, 30).

1° Tenetur parochus *inquirere* et prudenter *corrigere* eos qui vivunt in peccato: quales sunt concubinari, blasphemi, ebriosi, vetitos libros vel pravas ephemerides legentes, prohibitos cibos manducantes, festa contemnentes et praesertim illos qui praecepto paschali non satisfaciunt. Item, inquirat de inimiciis et *scandalis*, quae serpunt, praesertim inter sponso, ut ita, quantum potuerit, illis opportune occurrat (II. Ap., VII, 31 seqq.).

2° Oportet interdum, ut parochus illas suas oves, quae deviam vitam sequuntur, *conveniat*, ac salutaribus eas admonitionibus ad morum emendationem impellat, prout zelus et prudentia suggererint. Neque unquam hoc officio ob humanum respectum fungi negligat *apud magnates*; pro omnibus enim suae curae commissis ovibus ipso aliquando Supremo Judici rationem redditurus est. Recole etiam dicta *de correctione fraterna* in. 491 seqq.).

2277. — II. Parochus tenetur e medio tollere peccata et scandala, et facile oritura praepedire. Cfr. can. 469: parochus diligenter advigilet ne quid contra *fidem* ac *mores* in sua paroecia... tradatur (vide n. 452, 835 seqq.).

Si omnibus pensatis, tum ex hominum indole, tum ex incolarum usu tum ex externorum frequentia aliisque adjunctis, pius parochus in Domino cognoverit, haud posse vel ex repetita correptione sperari emendationem: poliusquain voce, corrigat *suo exemplo, suaque satis aperta displicentia*; ne saltem a meritis fidelibus ipse male audiat, cum videant scandalum perdurare, et pastores nulla molestia, nulla sollicitudine vexari, sed quasi omnia prospere cedant, hilariter vivor», gaudentes quasi connivendo». *Scavini*, I, n. 644.

PROMOVENDI ROM M.

2278. — **Principium.** Parochus debet opera caritatis, fidei ac pietatis fovare aut instituere. Ita can. 469. Ad rem sic *Alphonsus*: Boni pastores, inquit, non desistunt hortari ad sacramentorum et congregationum frequentiam, ad visitationes SS. Sacramenti et divinae Matris, ad novenas, ad Venerabile, cum viaticum circumferatur, associandum», et ad cetera hujusmodi (II. Ap. app. IV, § 2, n. 7).

Jamvero, quo efficacius bonum promoveatur:

1° Monendi sunt fideles ut frequenter, ubi commode id fieri possit, ad suas paroeciales ecclesias accedant, ibique divinis officiis intersint et verbum Dei audiant.

2° Curet persaepe parochus, ut populus singulari studio *Mariae Sanctissimae devotionem* prosequatur, insinuando quanta sit ejus potentia et misericordia erga suos devotos... *Felix ille parochus*, qui suas oves ferventes tenet ara devotionem Mariae; nam illae, Virgine opitulante, recte vivent et ipse advocatam in vitae exitu potentem habebit» (II. Ap., I. c., n. 8).

3° Potissimum insinuet *usum petitionis* (i. e. orationis *preparatoriae*): nempe, ut sacpe se Deo commendent, ab eo praesertim sanctam perseverantiam postulando propter Jesu et Mariae amorem; saepius explicando, quod divinae gratiae, et praecipue donum perseverantiae, non obtinentur, nisi petantur:

Petite et accipietis. Et publicet sftope illam magnam Jesu Christi promliuw nem, quod quidquid Patrem petierimus in «jus nomine Pater dabit nob. (Joan., 16, 23), Insinuet etiam instanter usum *orationis mentalis*, «L curet «.u. faciendam in ecclesia una cum populo docendo etiam modum, quo fieri potest domi » (ib.).

4° Ut populus ad sacras functiones allidatur, ha«< tria maxime curet, nimirum *in ecclesia* «appellentili decentiam, *m cantu* religiosam ob-eFVttHtiain *in omnibus caeremoniis* diligentiam. Illis enim rite peractis, quasi signis ut Cardinalis Bona, «excitatur animus ad rerum sacrarum venerationem, mens ad superna elevatur, nutritur pictas, fovetur caritas, crescit (Ides, dovollo roboratur, instruuntur «impil» lores ». *Scavini*, I, 445.

5° Multam curam conferat ad promovendam *\c.lionem catholicam* t ad sacras *sodalitates* laicorum, excitando harum zelum, fovendo carum Wiicor diam, illasq;ie patienter sustinendo . per *sodalitates* enim Dei cultus minii- augetur et propagatur. Cfr. n. 433 ; 2254, 1° fin.

6° De *scholis* curam agat omnino specialem, ut ad catholicam nonnam, quoad lien potest, instiluanlur ac gubernentur. Ubicumque scholûs dnprnheil- dent, m quibus juventutis lidos aul boni mores peri» litentur, debet admoncfr parentes, eas non posse a sui liliî frequentari, ip.sosque verae praevalicalioni- reatu coinquinari, si suam prolem in isliusmodi peste infecta gymnasia mit- tant (n. 711 seqq).

7° Multam emam adhibeat, ul in sua parochia ea *diaria* «l *folia periodic* legantur, quibus bonum summopere promoveatur. Necessaria omnino evadit no- Iris lompoliibiis haec zeli pastoralî methodus, ut. constat ex AJloi.ilionibii *Pii PP. XI*.

8° i Prae coleris, *bono sit eiemplo* suis nbdili Pastor est enim illa *lutuna lucens et ardens*, (piaie in Evangeho describitur, ardens zelo sancto in interno, et lucens bono exemplo in externo Sectis ipse praedicet el moneat alios pro viribus, quantum velit, ad incedendum per virtutum semitas, nisi ip-» pro- cedat exemplo, subditi m- fidem quidem praestabunt iis, quae ipse dicit nam homines magis oculis quam auribus credunt » (II Ap., VII, 45).

2279. - Qi tEsiTt m. *Quaertam sini praecipua parochi* n h a.

Punctiones sacra, *parcho reservatae*, eu *jura stride paroecialta*, sunt 'bap- tismum conferre ollemniter, communionem publice ad infirmos in propria parochia deferre, viaticum publice aul privatim moribundis ministrare, sacra' ordinatione- et nuptias ineundas denuntiare, matrimoniis assistere el nuptia- lem benedictionem impertiri, justa funebria per olvero, domibus ~~h&k<->-~~ Sabbalo Sancto vel aha die, fontem baptismûlem in Sabbato Sancto bene- dic4'ie. publicam pro<«■·ionein extra ecclesiam ducere, benedictiones extra ecclesiam cum sollemnitate impertiri ('.an. 462. De his confer *Baus*, liet, can, n. 155.

Sch o l i u m.

De vicariis pnroeclnlllms.

2280 Ex his alu sunt vicarii *curati* seu *perpetui*, qui vocantur etiam *actuali* . alu vero uni vicarii *temporale* (oeconomi, substituti, adjutori-', cooperalonrs). Jam vero :

1° Viceritis ai ii m is est illo, qui ab Episcopo canonico instituitur in ecil- ia paroc.hiali, cujus curam *actuaalem*, a parcho primitivo et habituali v *gr*) Capitulo, ind»-pendentem accipit Him generatim competunt ipria parochorum jut a el <jlb< i t, d, quibo triodo lo< uli umii Si «■l *religiosus*, cfr can 471,(3,

2° Vicarii i i.mpo h a l e s, qui parochi absentis vol defuncti vires gerunt, dicun- [W oeconomi, *substituti*, *adjutores*, el fere ii dem ad .l linguntur obligationibus, ac ipso parochus ul comtal ex can 472 474. Si vero parochum prae-entem adjuvant, dicuntur cooperatores (can. 476), Vide *Ferrari*», v *I'uanu*· *paro- ehialb*, etc. De hisce *notamus*; a) Ex Tridcntino (Sess. 21, c i, *de IPf.*) et imi. 176, § 1, debet parochiis lot vicarios sibi adjungere, quot sufficiant, post- quam ad hoc munus ab Episcopo approbati vel confirmati fuerint Imprae- sentiarum vero, ex can. 476, § 3, vicariorum cooperatorum dcpuatio et remo- lio spectant ad olunt Episcopum, *audito parcho*, b) Vicarii cooperatori jura ,1 obligationes (ita can. cit., § 6) ex statutis dioecesanis, ex litteris Ordinarii Hex ipsius parochi commissione desumantur. Sed, nisi aliud expresse cavea- tur, ipse debui ratione officii parochi vicem supplere « unique adjuvare in uni- us»ro paroeciah ministerio, excepta applicatione missae pro populo.

Mutuae porro relationes inter parochum et suos vicarios debent tum jure tum caritate ordinari Dm- igitur potissimum sunt vicariorum *cooperatorum*. ollin.i Unuin est *dilidens auilium* in cura animarum : quod sic intelligitur, ul parochus possit semper »pios»timque actus ministeriales, si velit, per M'ipsum peragere. Alterum est *ob dienlta*, qua curam animarum non seorsum, -d conjunctiru cum parcho exerceant. Mernin irini autem semper vicarii cooperatori s, se esse inferiores parcho. Can cit., § 6 et 7 Vide ap .1/ni *du Cl*, Tailles génôr., v. *Vicaire*, ubi mulla utilia pro praxi ; «Theol. prakl Quartalsc.hr.» (*Linz*), 1922, p. !! seqq ; ■ Theol u Glaube » (*Paderborn*), 1927, p. 515 .seqq.

A r t i c u l u s 1.

De officiis eorum penes quos est suprema potestas.

Princeps et quilibet suprema potestate insignitus, juxta Apostoli doctrinam, *Dei minister esi in bonum* (*Rom.*, 13, 4). Hoc vero humanae societatis bonum duplex considerari potest : *spirituale* et *tempurale*.

2283. — P r i n c i p i a . I. Tenetur princeps, et quilibet imperans, fovere in sibi subditis sensum religionis, ac bonos mores. Ratio : sublata religione ac fidelitate erga Deum, ipsa fidelitas erga principem corrui, et suprema potestas necessario in contemtionem adducitur. Vita enim civilis religione valde defenditur, neque ulla vis aut lex humana potest irreligiosam multitudinem ad honestum ac vere probum vitae tenorem efficaciter impellere.

Debet igitur princeps et quicumque ejus vices gerit:

1° Praebere *bonum exemplum* in iis omnibus, quae ad religionem morumque honestatem spectant. 2° Debet eligere idoneos *consiliarios* ac *ministros*, atque i primis 'si a S. Sedo jus praesentationis possidet) bonos *Episcopos*, et probos dudfosao juventutis *institutores*. 3° Debet uti sua potestate ad *religionis* atque *Ecd'suw tutelam* : non quod ecclesiasticam auctoritatem sibi audacter arroget, '>"l quod sacris ministris adjumento esse connitatur ; *curando*, ut divinis praeceptis et viris sacrae militiae adscriptis reverentia exhibeatur, ul publicae l-gis divinae violationes praepediantur, ut arceantur novarum religionum Flores, sicut el pravi illi libri atque ephemerides, queis sanctae fidei bonisque muribus damnum infertur, « Mali enim libri, ail *S.Alphonsus* (opusc. cil., c. I, n. 9), ruinam regnis macliinantur ».

22M. II. Tenetur princeps et quilibet imperans prospicere publicae felicitati ac securitati. Kalio est, quia publica prosperitas est civilis regiminis finis proprius et immediatus. I ude, peccaret princeps, si rei publicae ignaros imperitosque ministros praeficeret. si subditos plus aequo gravaret, ab hostibus aut injustis vexationibus non tueretur.

Q u a e s t i o S p e c i a l i s .

De jure associationis tuendo.

2285. — Princeps et respublica, cum sint ad bonum totius et uniuscujusque, in subditis jus associationis agnoscere et defendere debent, positis tamen quibusdam conditionibus. — Etenim :

1° *Jus associationis a natura civibus conceditur*. Ita Leo XIII (Encycl. *Parum novarum*) : « Est ad praesidium juris instituta civitas, non ad interitum ; eaque, si civium coetus sociari vetuerit, plane secum pugnantia agit, propterea

2281. — In statu laicali viventibus, alterutra est vitae conditio: vel degunt *vitam privatam* in societate domestica, vel gerunt aliquod *munus publicum*, ad bonum commune.

Ex hac duplici vitat- conditione exsurgit duplex species particularium officiorum. Alia scilicet obstringunt homines, qui vitam privatam agunt haecque referuntur ad societatem domesticam, sive paternam, sive conjugalem, sive herilem (de quibus egimus in tractatu *de IV0 Praecepto*). Alia aulne obstringunt homines, qui aliquo *publico munere* in societate civili funguntur. De his in praesenti tractatu disputandum est.

2282. - Tractatio complectetur *tria*, videlicet : 1° officia principum, legislatorum, et aliorum qui *rei publicae praesunt* : 2° ofliria eorum, qui versantur in foro, et quos penes est *exercitium justitiae publicae* ; 3° officia medicorum et pharmacopolarum, qui suo similiter *munere ad bonum commune junguntur J*.

D e o l l i c i i s e o r u m q u i p r a e s u m r e i p u b l i c a e

Leo XIII. Encycl. *Immortale I)* i (A. S. 18, p. 161) ; *Diuturnum illud* (A. X S., II p. 3) ; *Graves de communi.* de Democrat, christ (A S. S.. 33, p. 385) ; 6. *Thoma**. Pe t d. mine Pnncipuin : s. *Uphonius*, Fedellà <lei v.is^alll (op asccl., t. II) ; *BeUanrtinU'* de Ofildo prlnclp. chrhtlani : *Tarquini* Instil. Juris reel, publi., I. I. c. i D7/uhl, Confer da N>D.. 1895, 3-5 coni, *llcUiol.* M.tn. do so<ioL < lth», ed. p. 613 - *Po*t Codicem Prummtr*, II. n. 599 de obliqat Ionibus prlnclpum ; *GénicobSatemans*. I n. 359 ; CWLann. III, n. 2193 seqq ; *Piscella-Gennaro*, IV, n 20, 26 seq. ; *Merhelbach*, II, n.612\$W

In hoc capito agemus, tum de officiis p i u n c i p u m, atque illorum qui suprema potestate potiuntur : tum de officiis l e g i s l a t o r u m, qui alicui multitudini *praesunt* : tum denique de officiis eorum penes quos est p o t e s t a s e x s e c u t i v

l \ irils v.iriis procedenti modus ici hac re filaret auctoribus ; v. q. *Pùctlla-Gmnar* (IV n. 20 M'Qff) agunt I° de obligatione civium in ffenere . 2° de judiciis : 3l de media chirurgi» etc. dum *Ww-bam*· n (12 ed I, p 7 10) novein divisiones Statuit. De plrrlqor saecularibñ ofildU fopi/icum. n» > ätf>rum etc.) jam antra egimus (π. 523, 968. etc.)

quod tain ipsa quam coetus privati ex hoc principio enascuntur : quod homine sunt natura congregabiles ». Associationes ergo ad bona temporalia acquirenda, et inulto magis ad bona religionis promovenda a principe recognosci ac defendi debent (cfr. n. 873 seqq.). Recte quidem dicitur, religionis incrementum non ex hoc dependere, quod aggerentur divitiae, quibus omnia regantur ; sed nihilominus possessio rerum temporalium et *unio virium, actioque commune catholica* necessariae et momentosae exsistunt. Vide autem quae in § diximus de *Actione catholica* (n. 433).

2° *Ad malum nulla exsistere possunt jura associationis*, ut patet. Princeps igitur debet eas societates reprimere, quae directe et aperte contra Ecclesiam vel rempublicam aliquid moliuntur. Quoad eas societates Christianas, quae separat solum diversitas dogmatum, adesse potest *tolerantia publica, seu civilis* (cfr. n. 445, II).

V-»

Articulus II.

De officiis eorum penes quos est potestas legislativa.

Saepe ad conciendum leges et decreta concurrunt, praeter supremos gubernatores, immediate *senatores* vel *deputati*, mediate vero *electores*. Quare de horum omnium officiis est agendum.

2286. — **Principia.** 1. Electi ad munus condendi leges unice attendere tenentur quid justum sit, et congruum communi omnium bono. Lex enim civilis non ideo justa est, quia est fugax decretum voluntatis principis vel populi (ut placuit quibusdam novatoribus) ; sed quia est *stabilis* praescriptio, qua suprema potestas aliquid rationabiliter praecipit, prohibet aut statuit, ad *commune bonum* temporale civium, absque detrimento boni spiritualis.

Quod dicimus hic de legibus, valet simili ratione pro *decretis* et quibuscumque *statutis* (recole dicta n. 153 seqq.). Aliquando tamen possunt senatores, deputati et consilarii quaedam minus recta (quae non sunt intrinsece mala) admittere et suo suffragio munire, *ut pejora excludantur*; dummodo cum sufficienti protestatione suae rectae intentionis id faciant. In genere tamen : a) Legiferae potestatis participes *peccant* (plerumque graviter), si ad tantum munus debitam *scientiam* ac *diligentiam* non afferunt ; et gravissime quidem, si scienter iniquis legibus aut decretis operam dant, vel assensum. Unde evenire potest ut ad damnorum reparationem teneantur. Quinimmo, suppositis culpa theologica et efficaci influxu, restitutioni obnoxius est, quicumque a suffragio ferendo *abstinet*, dum illud ferre debet *ex officio*, quod libere per quasi-contractum suscepit, et ad quod boni publici aut privati luendi causa sese adstrinxit (vide n. 983 seqq.). b) Electi, vel eligendi, si tanto muneri idonei sunt, alii vero idonei non reperiuntur, eorumque electio certa est. tenentur (citra incommodum vere grave) *electioni se subjicere*. Et sane, si quis bonorum privatorum interdum consulere tenetur, quanto magis bono ac salutis lotius communitatis *ILehmkuhl*, I 955 seqq.).

2>7. — II Electoribus, in legitimo gubernio, grave munus incumbit eligendi deputatos probos. Ratio est, quia ex iustitia

legali cives tenentur, quantum in se est, bonum commune necessarium vel utile promovere et malum a republica avertere. Unde, praecclusis aliis circumstantiis, non solum peccant cooperatores *positivi*, qui scilicet suffragantur malis : sed etiam cooperatores *negativi*, qui non concurrento scienter in causa sunt cur mali eligantur vel sufficiens numerus bonorum desit. Nullus autem ignorat, quot et quanta mala ab improbis deputatis, maxime ab illis qui sectae massonicae sunt adscripti!, in societatem Ium religiosam tum civilem ingerantur. — *Obligatio* autem eligendi est iuxta vel non, pro ratione boni procurandi vel vitandi mali, juxta normas communes.

Diximus in *legitimo gubernio*: nam, si quaeritur *an licet, in regno usurpato, eligendis suffragari et in legumlatorum conventu sedere*, dissident auctores, et Abi quidem *affirmant*, maxime si societas in extremis versetur, et religioni ruina impendeat, b) Alii vero fas esse *negant*, eo quod talis concursus praestari nequeat sine scandalo, nec sine injustitia, cum deputatos eligere et officia publica agere idem sit ac usurpatoris personam sustinere, cum illo leges ferre, et regimen dividere. Secus tamen, aiunt, si de *consiliariis* tantum *municipalibus* ac *provincialibus* eligendis agatur : hi enim non nisi res communitatis, vel provinciae bonum luentur, nec condunt leges, sed subeunt illas, haud aliis ac ceteri cives, c) Alii tandem media via procedunt et *docent verius* rationem habendam esse locorum, personarum, temporum et circumstantiarum (quai), cum possint esse diversae, ad diversas etiam conclusiones conducere. *Cum his itaque dicimus*: Si, salvo jure legitimi principis, gravia damna a societate averti possunt, cives jus habent et officium eligendi viros probos, qui bono communi invigilent ; deficiente probabili spe majoris boni promovendi, satius erit a concursu politico abstinere ; maxime, si legitimi principis jus inde laederetur. Rem autem delinire, ad ipsum principem spectat (cfr. n. 151, q. 11, 20).

2288. — **Quaesitum.** *An liceat eligere, indignum ad excludendum indignissimum ? Dissentiunt auctores :*

Alii cum Hurtado *negant*; nam malum est, malum vello et eligoro ; et si non sunt facienda mala vel eveniant bona, a fortiori non sunt *facienda mala ut evitentur minora mala* : id enim est intrinsece malum ac jure naturae prohibitum, tum cum Lugo *affirmant* ; nam licitum est consulere minus malum, ut majus evitetur. Et tum proprie non eligitur malus, quia malus vel ad malum ; sed ideo eligitur, vel impeditur majora damna, quod bonum est. Et hoc non potest dici esse malum intrinsece et per se, cum in praesenti casu rationem boni habeat, est enim mali diminutio. Alii tandem id ultro concedunt, si non tantum tali electione minuatur malum, sed *aliquid boni intendatur et speretur ab eligendo*, uti si per eum catholici assequi valeant eam libertatem, qua mali evitantur etc. (*hhmhuhl*, I. n. 956 ; *Del Vecchio*, n. 332). Attamen semper officium hoc supponitur facium, *non altum* quam indignum concurrero cum reus indigno. Cfr. etiam *Genicot-Salsmans*, I, 359 ; *Piscetta-Gennaro*, IV, - 26,3°. In pro re, non videntur posse reprehendi ii qui cum praefata limitatione *tertia sententiae* adhaerent.

Articuli m - II I.

De officiis eorum penes quos est potestas exseculiva.

Ad praesentem ordinem pertinent praecipue : 1° ministri principum, et praefecti provinciarum; 2° duces militiae: 3° syndici, seu rectores communitatum.

2289. — 1° De ministris. Medii inter principem et populum, ministri debent *principi* veritatem atque operam in omnibus quae ad bonum regimen spectant ; *populo* autem debent fidelem atque aequam communis legis executionem.

Unde, infidelitatis reos se constituunt : *a)* si principi ea dissimulent, quorum notitiam recta administratio sibi expostulat; *b)* si populo, per vitiosam administrationem, contemptum regiminis odiumve ingerant, sive per nimiam negligentiam aut severitatem, sive per iustitiae distributives laesionem in legis applicatione, vel in onerum aut gratiarum distributione; c) si exsequantur praecepta *certo* injusta. Ubi enim certa et gravis est injustitia praecepti, executio *differri* debet, donec Superior, reverenter monitus, errorem correxerit. Quod si admonitus corrigere detrectet, vel si admonitio sit impossibilis, Dev utique obediendum est, non autem hominibus.

Haec eadem, proportionem servata, valent de *praefectis* provinciarum, delegatis ad principes externos, et de ceteris omnibus *potestatis executiva* administris. — Vide tamen mox dicenda, n. 2292, *quaesitum*.

2290. — 2° De militiae ducibus. Duces militiae, praeter idoneam scientiam et peritiam, quam acquirere et habere tenentur, pluribus aliis devinciuntur obligationibus, tum erga *principem*, tum erga *milites*.

a) Erga *principem* (et *nationem*) debent inviolabilem servare fidelitatem et iustitiam. Unde, non possunt militiam deserere, maxime tempore belli, nisi ex consensu principis. Tenentur pugnare fortiter ; perjuri essent, si ad hostes confugerent, aut clandestina cum eis consilia inirent.

b) Erga *milites*, tanquam boni patresfamilias, debent invigilare ut nihil eis desit, sive quoad animam, sive quoad corpus ; et Christianam vitam degant iustitiaequo leges magni faciant. Graviter peccant si, absque necessitate, praescribant exercitia militaria diebus dominicis et festis, praesertim ad horam missae ; si scandala non cohibeant ; item si temere praelium ineant, vel sine justa causa vitam militum exponant, etc.

2291. — 3° De syndicis. Syndici communitatum, eorumque adjutores, suas habent obligationes, et quidem gravissimas; cum a lege deputati sint communitatum rectores ac tutores, ut nempe illarum bona et jura tueantur legumque observantiam, si justae sint.

Graviter ergo peccant et tonentur de damnis, si, acceptatores personarum, ineptos eligant ad publica officia ; si malos non cohibeant ; si scandala non

impediant valentes ; si bona communitatis dilapident ; si quae religionis simi quasi pro nihilo habeant, et jus liberum exercitium cberci ani, jura pervertant aut illorum usurpatoribus operam praestent.

De his interdum, etsi prudenter, a confessario *publici administri* sunt *interrogandi*; nam non raro Labs fatentur, ut dici solet, peccata *Caroli*, et tacent peccata *Caesaris*: id est confitentur quae commiserunt ut personae privatae, non ea quae patrarunt uti ad publica officia deputati. Quod speciatim reprobatur Leo XIII sollemniter (dicens (Encycl. *Immortale Dei*, v. fin.) : « Non licere aliam illiciti formam *privatim* sequi, aliam *publice*, ita scilicet ut Ecclesiae auctoritas in vita privata observetur, in publica respuatur. Hoc enim esset honesta et turpia conjungere, hominemque secum facere digladiantem, cum contra debeat sibi semper constare, neque ulla in re ullove in genere vitae a virtute Christiana deilcero ».

2292. — *Quaesitum*. An praetor vel alius rei publicae praepositus, possit aliquando legem injustam *execulioni mandare*?

Resp. Ratione majoris boni obtinendi, vel majoris mali vitandi, injustae legis executio evadit quandoque licita. Ad hoc autem requiritur : ut objectum legis non sit *intrinsece malum*; ulque laesus in proprio jure, ob legem iniquam servatam, possit et velit sui juris laesioni assentiri, vel saltem ut non sit, ita praecipiente ordine caritatis, rationabiliter invitatus. Quare : *a)* Non licet praetori nec judici, iniquae legis applicationem urgere, si ejus executio *eorum arbitrio* commissa est. *b)* Si quae lex juribus ac libertati Ecclesiae adversetur, ejus executio, *contradicente* in casu particulari Ecclesia, nullo prorsus modo urgeri potest, ne sub praetextu quidem majoris boni obtinendi, vel majoris mali vitandi, cum sola Ecclesia iudex sit eorum, quae sibi magis conveniunt. *c)* Si iniquae legis executio evadat parum damnosa alicui tertio, ejus vero neglecta applicatio multum damnosa praetori vel judici, potest lex urgeri (dummodo non de re *intrinsece* mala agatur) : maxime si damnum tertii vitari nequeat, eo quod, deliciente uno praetore, non deerit alter, qui operam suam praestabit. — Non desunt utique auctores qui severius sentiant ; sed perpendendum, in multis malitiam intrinsecam facilius quasi exsulare, si laedendus cedere vel praesumatur vel debeat : praetor, legem stricte injustam executioni mandans, non quidem semper ut cooperator efflicax et culpabilis damnandus est.

CAPUT II

De officiis eorum qui versantur in foro.

S. 7ma 2. 2, q. 67-71 : S. *Atphonsus*, IV, n. 192 seqa. ; ed. G., II, p. 625 ; II. Ap. XIII, n. 63 ; Praxis confess., n. 55, 56 ; *Lugo*, de JisliL, disp. 37-40 ; / *wiw*, de Just., J. II, c. 29-32, *Wafclacrt*, II, n. 427 ; *Lehmkuhl*, I, n. 960.— *Po* Codicem : Aertnns-Domen, I, n. 1215 ; G^o n^o Salsmans. II, n. 2 ; *Prümmer*, II, 153 ; *f bach*, I, n. 290 ; *Srbatlani*, Summar., n. 373 ; II, n. 509 seqq. ; / *Mcr/fo*-Gennaro. IV, n. 28 seqq. ; *Mcr-helbach*, II, n. 631 seqq.

2293. — 1° Notio. Judicium forense definiri solei : Judicis definitio de jure inter actorem et reum controverso, per sententiam post debitam disceputationem prolatam. Cfr. can. 1552, § 1.

In hac definitione includuntur : *a)* Causa, seu *jus controversum*, tanquam objectum judicii ; *b)* res personae distinctae et necessariae : *actor*, *reus*, qui de jure litigant, et *judex* qui pronuntiat ; *c)* legitima causae *discussio et definitio*, tanquam forma judicii Vide *Jiatis*, Inst. can. n. 366 seqq. — Judicium «*est justitiae* et perlinet, quando de judicio publico agitur, ratione formae, ad distributivam justitiam (cfr. *Merkelbach*, l. c.).

2291. — 2° *Judiciorum necessitas*. *Judicia* sunt juris humani *jormaliter*, sive quoad sollemnitates, ut patet ex ipsorum historia; *originaliter* autem sunt juris naturalis. Ratio : posita conditione naturae lapsae, necesse est ut eveniant delicta et lites ; quia vero rectae rationi repugnat ut aliquis sit *judex* in propria causa, inde omnino requiritur ut auctoritate publica constituentur *judices* et *judicia*, quibus dubia juris rite dirimantur.

2295. — 3° *Substantialia judicii*. In nullo judicio, etiam summario, omitti possunt ea quae dicuntur *substantialia judiciorum* : haec enim sunt juris naturalis, contra quod consuetudo praevalere non potest. Hinc in omni judicio proprie dicto reperiuntur : *a)* *petitio artaris* et *citatio rei* ; *b)* *probatio causae hujusque defensio*; *c)* *decisio causae et sententiae pronuntiatio*. — Datur autem aliquod *judicium contentiosum* (seu *civile*) et aliquod *judicium criminale* (in ordine ad poenam infligendam pro *délit*/LsJCfr. *l. c.*).

Quibus praemissis, agendum est : 1° de personis quae *judicium* constituunt, nempe de *judice*, *actore*, et *reo* ; 2° de personis quae *judicio* interveniunt, ad juvandum sive *litigantes*, sive *judicem* i. e. de *testibus*, de *advocatis*, etc.

Articulus I.

De personis *judicium* constituentibus.

§ I. De *judice*.

2296. — *Definitio*. *Judex*, sic appellatus quod *jus dicat*, est persona publica, per legitimam auctoritatem constituta, ut secundum leges *justitiam* vindicet et in delinquentem poenas decernat.

Si quasi eligatur ab ipsis *litigantibus*, vocatur *arbitrarius*, cui dein ex jure novo, servatis servandis conditionibus, *jurisdictio* in *litigantes* competit. Diximus *ex jure novo*: *jus* enim *romanum* nihil ei *jurisdictionis* impertit.

Apud modernos, constituuntur in criminalibus quidam *judices solius jacti*, qui nuncupantur *jurati*, ex juramento quod faciunt de suffragio juxta conscientiam emit tendo. Ipsorum est pronuntiare juxta eorum *intimam* et *privatim* convictionem circa existentiam facti et culpabilitatem accusati ; postea *judices juris* poenam juxta legem decernunt. Iisdem fere illi obligationibus adsurguntur ac ipsi *judice* (Bouvier, de Decal., c. 7, art. 3, § i ; Gijlert, II» § xi * » Vermeersch, II, n. 509 et 518 seqq.).

SYMKH

0097. — **Principia.** I. In iudice requiruntur tria, jurisdictio scilicet, scientia et integritas. Deficiente enim *jurisdictione*, seu competentia, sententia fit nulla; deficientibus vero debita *scientia et integritate*, sententia iudicis evadit tertio damnosa (IV, 192-195).

1° Quoad *causas ecclesiasticas*, quae ad tribunal laicum deferuntur, competentia iudicibus laicis inest tantummodo ex Concordatis vel tolerantia S. Sedis, vel ex speciali licentia. Haec licentia sub gravi peti debet vel ab *Episcopo* vel a S. Sede, ut notavimus n. 1323, 1333 et 1364.

2° *Scientia* in iudice requisita non est tantum de jure in genere, sed etiam de re per sententiam definienda, circa quam (ex can. 1869, § 1) necessaria est moralis certitudo. Scientiae debitae opponitur in iudice ignorantia vincibilis. Qui *culpabili ignorantia* partes laeserit, sive in substantia litis, sive in superfluis expensis, tenetur ad restitutionem et ad emendationem, immo quandoque ad officii dimissionem. Si iudex alioqui suo munere dignus ex *advertentia* erraverit, non obligatur ad restituendum *ex propriis* (culpa enim est solum materialis); debet tamen, si id potest citra infamiam, *revocare* suam sententiam, vel *monere* partem laesam ut appellatione vel aliter sibi consulat (IV, 124, 195).

3° Iudicis *integritas* grandi periculo exponitur, ratione munerum oblatorum. Jamvero: a) Munera *accipere*, illicitum est. Patet ex *Deuter.* 16, 19: *Son accipies personam nec munera: quia munera cœcæcant oculos sapientum et mutant verba justorum.* Prohibetur etiam ex jure canonico (can. 1624) et civili (cfr. C. gall. poeu., ISO). *Excipiuntur* esculenta et poculenta sponte oblata; tum quia, in jure, nomine munerum non veniunt *xenia*, id est, munera exigua; tum quia supponi nequii fore ut iudex, ob donum exiguum, ferat sententiam injustam. Saltem in hoc, ut ait Lugo, non debet reprobari consuetudo, ubi reperitur legitime praescripta (IV, 211; II. Ap., Mil. 66). «An autem iudex possit accipere pecuniam *ad expediendam causam alicujus prae alia.* Dicit Laymann, speciato jure naturali, non audere id damnare, quia illa nova obligatio quam suscipit est pretio digna. Sed verius contradicunt Salmanticenses, quia iudex ex justitia tenetur cito expedire causas eorum, qui aequale jus habent ad expeditionem; nisi extraordinarium susciperet laborem, ad quem ex vi sui muneris non teneretur» (IV, 196). b) Ab *restitutionis obligatione* quod spectat, certum est iudicem *teneri restituere* munera accepta: si illa *a pacto acceperit*, ad ferendam sententiam justam, seu ad praestandum id quod debeat ex justitia (cfr. dicta n. 1036, q. II); si vi, minis, vel injusta vexatione ea extorserit; si ex ejusmodi acceptationem irritam faciat, et sententia criminis declaratori; jam lata sit; si acceperit ad ferendam sententiam *injustam*, hoc crimen sententiae injustae nondum completum sit. Aide A. Alph. (IA, 216; II. Ap., A III, 67). *Probabile* tamen est eum *non teneri* ad restitutionem, quamvis illicite egerit: si munera fuerint sponte oblata, et ipse protestatus sit, se nihilominus judicaturum esse secundum justitiam; si pactum de injusta ferenda sententia jam compleverit, et ad restitutionem condemnatus non fuerit (cfr. dicta n. 1036, q. 1, 2°).

1 Notetur tamen, iudicem non teneri restituere, si illicite *reum absolutum* quem fiscus ad multam *imponendam* tradidit. Fiscus enim ante sententiam nullum jus in poenam acquirit. Xb-olvendo creo reum iudex fisco non facit injuriam, quamvis peccet contra Justitiam legalem. Ita probabiliter Lupo, contra S. Thomam, Silvest. et alios (IV. to6, 3"). Recole dicta n. 1036, q. 1, a. 2. * Crimen iudicis, qui pecunia corruptus sententiam teri injustam, vocatur in jure *baratria*, S. Alph., IA, n. 213.

Quaesitum. *Itrum peccet qui munera dat iudici aut ejus ministris?*— Distinctione uti opus erit, nempe :

1° Si det *sine justa causa*, equidem peccat, cooperando injustae receptioni. Hudes tamen ob ignorantiam saepe excusantur. 2° Si det *cum justa causa*, nempe ad redimendam injustam vexationem, non peccat ; modo periculum sit probabile, quod alias manifesta injustitia sibi inferretur ; tunc enim haec non est corruptio, sed cautio ut jus suum sibi tribuatur... Nec obstant huic leges prohibentes ; nam leges intendunt vitare, ne dantes muneribus iudices corrumpant, non autem ul justam sententiam (alias non obtinendam) obtineant (IV, 212, 213).

2298. — II. Judex debet iudicium instituere juxta regulas juris tini naturalis quam positivi, sive in modo procedendi, sive in sententia ferenda et exsequenda. Non enim constituitur ad leges condendas, sed ad eas executioni mandandas.

Judex, qui solas regulas juris positivi negligit, peccat contra justitiam legalem ; «pii Vero negligendo regulas juris naturalis et positivi aliis damnum infert, peccatum contra justitiam commutativam committit.

Regulae juris naturalis, ad quas judex se conformare debet, sunt:

Regula Ia. Quoad *modum procedendi*, debet cavere ne, absque justa causa, damnum vel infamiam litigantibus inferat.

Hinc: a) Nequit ipse (vel procurator reipublicae in *foro civili*) specialem inquisitionem instituere de certo crimine ejusquo auctore, nisi praecedant *infamia* vel *indicia sufficientia* ; quia redderet hominem, contra quem per inquisitionem procederet, suspectum atque infamem, *b)* Non potest, absque necessitate aut gravi motivo, differre causarum expeditionem ; secus tenetur parti laesae resarcire damna, quae ex injusta dilatione secuta sunt (IV. 198-204,]

2299. —I Regula 2a. Judex debet, regulariter loquendo, in *ferenda sententia* pronuntiare *secundum allegata el probata*, et ex notitia *juridice* acquisita. Ratio est, quia judex gerit personam publicam el legalem. Unde dicit can. 1869, § 2, certitudinem moralem hauriendam esse a iudice ex actis et probatis. Quare etiam:

a) Peccat et ad restitutionem tenetur, si eum damnet, quem ex privata quidem scientia reum esse cognoscit, sed (piem *processus* declarat innocentem *b)* Peccat similiter, si quempiam condemnet *inauditum*, aut sine testibus, aut ex cognitione injuste extorta, v gr. per vim, motum aut dolum, per interrogationes factas sine indiciis competentibus, etc. ; quia hujusmodi cognitionis atquisitio participat injustitiam mediorum, quae sunt contra ordinem necessarium iudicii, ac proinde est injusta (IV, 205). *c)* Peccat denique judex, <si alteri parti aperiatur, quid ipsa posset pro se allegare ; quia hoc esset agere munus advocati, quod iudici non licet l » (IV, 210).

Equidem e n v ra licuiH Reuter et l chmhuhl. ut refert *Vermeritch* (II n. 515), qui ipse i> i> ii iu«h \ m \lcedur partium airipl... neque id fas esse putamus, ubi •v:ihir tn Ilis JurK qu u » \ otltr «i #uppl(non possunt. sed valent lantum §| a hiiiontt apprellariur va prae-o ip lo Vix au \ m incommoda, de quibus cl. auctor, possunt vitari in casu contemplatu.

Quoad *juratos*, qui secundum *intimam* convictionem omnia dijudicare debent, ex superius sub a «liciis difficultas magna exsurgit. Censemus nihilo minus, nec ipsos posse *sine injustitia* eum damnare, quem utique noverint esso reum, sed quem sciunt non fuisse de crimino convictum. Ratio est, quia lex semper supponit et exigit, ul jurati convictionem do culpa ex iudice allegatis hauriant. Sicut ergo in nostro casu lex reo favet, ita etiam jurati ipsi favere debent, eo quod lex iis tanquam ministris utitur. Concordat *Vernjeersch* II, n. 519), hanc adducens rationem : « Ipse enim ordo justitiae postulat ut, ad damnandum civem publica scientia habeatur.»

2300. — Regula 3a. Index debet, in causis *criminalibus*, favere reo, donec istius crimen *certo* probetur. Sic enim statuit can. 1748, § 2 : Actore non probante, reus absolvitur. Sic etiam sonat regula Ila juris in Sexto : « Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori ». Et cum hac regula plane concordat jus romanum, praecipiens ut, ad proferendum sententiam sanguinis, afferantur probationes quae sint *luce clariores* (cfr. legem *Sciant* 25, c. de Prob., et leg. *Absentem* 5, ff. de Poenis). Quare :

n) Reus semper absolvendus est (Ium a juratis, tum a iudice), si adsunt in ejus favorem rationes probabiles, praesertim cum agitur de poena capitali. *b)* Item absolvendus est, quamvis nihil dixerit pro sua defensione, si contra ipsum nihil probetur (IV. 210, q. 1).

2311. — Regula 4a. Index debet, in *civilibus*, favere possessori certo, donec dentur contra ipsum rationes convincentes. Si vero de ipsa possessione dubitetur, vel si neuter litigantium bona fide possideat, debet rem adjudicare afferenti rationes *probabiliores* ; et in *aequalitate rationum*, rem dividere, nisi agatur de causa privilegiata. Ila communiter cum N. *Alphonso* (I\, 209, 210, q. 2 ; II. Ap., XIII. 65). Cfr. can. 1697 et 1869, § 4. — Dicitur :

1° *Debet favere possessori*. Et hoc quidem indubium est, quotiescumque rationes sunt aequales, sicut constat ex regula 65a juris in Sexto : In pari delicto vel causa, polior est conditio possidentis ; et ex regula 128, ff. juris romani : « In pari causa, possessor potior haberi potest. »

Porro, eamdem regulam admittendam esse allimat *Alphonsus* (I, 36), juxta communissimam sententiam, etiamsi militent contra possessorem bonae fidei rationes probabiliores, aut unice probabiles ; quia titulus legitimae possessionis tribuit jus certum, quod non destruitur nisi per aliud jus certum et probatum, id est per rationes convincentes (quae generant assensum). Nec obstat, quod judex teneatur judicare secundum rationes probabiliores ; nam, favendo possessori, non solum judicat juxta probabiliorem, sed juxta probabilissimam sententiam (cfr IV, n. 210, q. 2;II A., XIII, 65). Ipsi etiam Gênicot-*Salsmans* (II, 5) in casu concludunt : «Aequum autem videtur etiam tum rem addicere possessori, nisi rationes in favorem actoris sint *notabiliter* probabi-

liores ». Ad eandem conclusionem venire perspicitur cl. *Merkelbach* [II n. 633, c), adducendo Codicem civilem Belgii *

Inter modernos sunt qui dicunt, judicem posse actori, qui probabilior» afferret rationes, rem adjudicare; quia (ita *Noldin*, II, 725) constituitur *jus* ut secundum merita omnia dividat. Respondemus : *legem primario fattn possessori actuali* (dummodo sit bonae fidei, et hanc bonam fidem etiam in bono externo caleat demonstrare).

2° *Si de ipsa possessione dubitetur*, i. e. si dubium sit tam de possessione, quam de proprietate, v. gr. si lis sit de re a nemine possessa, aut si possessor sit dubiae fidei, aut saltem si non constet ipsum esse bonae fidei (ut communiter in foro externo ac idem) : tum *affferenti validiores rationes* certo favendum est, prout liabitur ex propositione 2a damnata ab Innocentio XI : « Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem ».

Merito proscripta fuit illa propositio, quia judex tenetur unicuique suum jus tribuere, et majus utique jus suum habet illa pars, quae rationes affert probabiliores (cfr. q. 84, 4° ; 945, 3°).

3° *In aequalitate rationum*, sive *facti* sive etiam *furis*, ut rectius docent Salamancaenses cuius Roncaglia, debet rem a nemine certo possessam *ex aequo dividere* inter litigantes ; nam judex debet, ex officio, suum cuique jus tribuere juxta merita causae ; cum ergo utrique jus competat aequale ex paritate causae, patet rem aequaliter esse dividendam nec potest unquam judex *ad libitum* indicare ; quia judicare est *jus dicere, declarare*, non constituere.

Ab Alexandro VII damnata est haec 26a propositio : « Quando litigantes habent pro se opiniones aequae probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius prae alio ».

« *Excipitur* (in jure romano et canonico), si agatur de causis matrimonii, dotis viduae, pupilli, et de aliis *causis piis* (cfr. can. 1869, § 4); nam tunc pro iis judicandum, cum jura sunt aequalia, etiamsi sint adores (ex c. *Ex litteris* 3. « de prohibitionibus, et ex c. *tin.*, de Seu et re judicata). Secus vero, si pars opposita jus potius habeat (ex lege *Ad pars* II. de Inofi. testam.) ».

2302. — Quaesita. I. *Si judex damnare possit innocentem per judicem nocens convincitur ?* Plura hic erunt considerata:

Certum est, judicem teneri *jacere quantum in se est*, ut ille poenam non subeat, quam privata scientia innocentem esse cognoscit. Quod saepe (in *criminalibus*) valebit, v. gr. impediendo accusationem, protrahendo judicium, suggerendo media defensionis, remittendo causam ad Superiorem, vel etiam aperiendo carcerem, si id absque majori malo exsequi possit (IV, 208). Certum est etiam, *juratos* seu *judices facti*, nunquam posse votum ferre contra accusatum. « *piam* privata scientia certe innocentem esse cognoscunt ; sic enim pro-

(ari. 1315) *Multi* enim argumenta *notabilia* vel *multo* probabiliora sunt contrarium.

nuntiando peccarent contra proprium officium et juramentum (*Bouvier*, I. c., sect. 2, v. lin.). — *Sed quid eo casu quo judex cogatur poenae sententiam ferre?*

Alii cum S. Thoma (2. 2, q. 64, a. 6, ad 3) dicunt, innocentem tunc posse condemnari juxta allegata et probata. Alii cum Bonacina, Lessio, etc., valde probabiliter id negant ; quia damnare innocentem videtur intrinsece malum : sicut malum esset cogere mulierem ad convivendum cum eo, quem judex privatim scit non esse illius maritum. A *Aphonsus* cum pluribus auctoribus *distinguit* et dicit : « a) In poenis *pecuniariis* et in causis *civilibus*, judex, sine dubio, judicare debet juxta id quod probatum est...; dum respublica pro communi utilitate, quae habetur dum judicium fertur juxta publicam scientiam, potest utique transferre bonorum dominia», b) In poenis autem *corporalibus*, in quibus agitur de morte vel mutilatione, S. Doctor tenet oppositum (ul *itritsel valde probabile*) ; et ratio assignari potest, quia respublica nec potuit nec voluit judici conferre potestatem occidendi aut mutilandi innocentem (ut diximus n. 738). A. *Alph.* IV, 208 ; H. Ap., XIII, 64.

II. An obliget sententia judicis injusta, vel dubie justa ?

Resp. 1° Respectu *damnum passi*, «sententia injusta ex natura rei, aut ex omissione ordinis juris simpliciter necessarii, sive feratur per falso allegata et probata, sive ex judicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientiae ; manetque parti laesae, tametsi non appellet, jus suum, licebitque, si absque scandalo possit, recuperare bona ». (IA\ n. 215.) — « Diximus in foro conscientiae: quia in foro externo, ubi non tam veritas facti quam probatio juridica spectatur, sententia prolata servanda est ad evitanda scandala et incommoda ; neque elapso termino (intra quem appellare licebat), actio ei conceditur, lege sic statuente, tum in poenam pigritiae, tum ob bonum publicum, ul *lilium sit finis* » (IV, 215).

2° Qui autem obtinuit sententiam injustam *sibi feorabileni* (nempe in civilibus), debet, cognita injustitia sententiae, rem restituere, si bona fide, tum etiam expensas processus, si mala fide hanc sententiam obtinuit, ul palet.

3° Sententia *dubie justa* certe obligat, in utroque foro, nisi appelletur. Praesumptio enim favet judici.

4° Quod si ipsa lex a iudice applicat vel applicanda *injusta* fuerit, recale dicta n. 2292 (si de *divortio* specialim agatur, vide n. 2126, 5°).

§ 2. De actore et denunciatore.

I. Actor.

2303. — Notio, Actor (seu *petitor*), in causis civilibus, est ille qui proponit actionem ad obtinendam reparationem proprii damni, et qui prior ad judicium provocat, vel per se, vel per procuratorem. Actor, in criminalibus, dicitur *accusator*, et est ille qui crimen defert judici, atque ab eo vindictam ob bonum commune postulat

* Minus recte et. *SebaUiani* (Summ. I. hool. Tnor. ed. 3, n. 373) ita sententias refert : S. *Thw* dicit judicem posse sententiam proferre juxta acta et probata : S. *Umlom* negat omnino... Lessius d. / ugo, distinguentes, aiunt, etc. Sed pace egregii vhi ipse S. *Vlphon* hanc distinctioem adhibet, ul melius apparet ex II. A. (I. r. II.). P. *Prflmmer* defendere ridetur sententiam S. Thomae (II, 158, nota 3) : eamque aperio defendit P. *Mrrkelbach* (II, n. 633. b). Multi autem scriptores moderni sententiam S. *Alphonsi* (quae proponit filiam a Lewio, /ye *Lupo* et aliis) dicunt esse rectiorem (*cnnersch.* II, n. 51 i, 2 : L'harh, I, q. 290 ; *Piscclfa-iienctro.* I\ q. 43 etc.).

in scriptis, eum onere probandi crimen objectum (IX, 234 ; U. Ap., XIII, 73). Can. 1646 seqq. (cfr. *Kaus*, Inst. can. n. 371).

1° Ex jure Romano accusatores, si de calumnia convincantur, incurrunt poenam talionis, seu debent subire ipsam poenam, quam pro accusato requirebant.

2° In jure canonico generatiim agere possunt partes per se vel sibi eligunt *procuratorem*. Actio *criminalis* uni *protnolori justitiae* reservatur (c. 1934).

3° Ex jure moderno civili, non licet privatis instituere accusationem; haec enim functio spectat unice ad magistratum ad id constitutum, i. e. ad *reipublicae procuratorem*: qui idcirco, una cum aliis ad hoc munus destinatis (v. g. cum *advocato generali*) nuncupatur *Ministerium publicum*. In tribunalibus inferioribus, v. gr. apud judicem regionis, in causa, ut aiunt, *correctional*, idem munus committitur publicae securitatis ministris, vel etiam primis officialibus municipalibus electis. Procurator reipublicae aut generalis, in explendis sui officii partibus, adjuvatur ab alio officiali, qui *judex instructionis* appellatur. Ad hunc spectat generatiim colligere argumenta atque indicia delictorum, anlequan suspecti citentur, facere investigationem sontium, oorumque comprehensionem curare, informare causam, litemque eo modo ordinare, quem leges praescribunt vel permittunt.—Cum causa *non est criminalis*, interdum partes, in *foro civili*, per se comparera non possunt, sed aliquem procuratorem debent eligere (*Vermeersch*, II. n. 509).

2. Denuntiatio.

2304. — Notio. Denuntiatio est alienjus criminis manifestatio Superiori vel judici <acta. Triplex est denuntiatio : evangelica, canonica, et judicialis. 1° Denuntiatio *evangelica* seu *polenta* est delatio criminis ad Superiorem tanquam ad patrem, eo fine ut reus resipiscat (vide dicta n. 490). 2° Denuntiatio *canonica*, quae certis in casibus per canones praescribitur (v. gr. post commissum crimen sol'citationis), est delatio criminis ad Superiorem ecclesiasticum, «> line ut crimen impediatur, vel ut indignus ab officio removeatur. 3° Denuntiatio *judicialis* est delatio criminis ad judicem, sive laicum, sive ecclesiasticum, eo fine ut reus puniatur, vel laeso damnum resarciatur. — De *accusatione* criminali et de *querela* (quatenus est species denuntiationis in causa diffamationis) cfr. *Ratis*, Inst. can. n. 390.

2305. — Piu n u ipia . I. Ia justitia legali et commutativa judicialiter denunciare tenentur, qui ad hoc deputati sunt ex officio, et a principe aut a dominis, pacto stipendio, remunerantur. Hujusmodi sunt *promptlores fiscales*, aliique *officiales publici*, *custodes* agrorum, *gabellarum* et similium, qui omnes, cum ex officio et

1 Cum ic' UMjfm r iminaM idem sonat ic' arlio criminalis (de qua supra, n. 2303. ex c. <<?■«) pilei : »m differre a d judiciali: accusatio enim, ut diximus (I. e. ibi fi' inlurn a pr unctore justitiae vel procuratore publico.

ex quasi-contract η crimina denunciare teneantur, tenentur quoque reparare damna communitati, vel dominis, secuta ex culpabili accusationis aul denuntiationis omissione. Immo aliquando mercedem suam restituere tenentur, si negligentia Inerit gravis ac continua. Reколе dicta n. 988 seq.

Notat *Gunj* (II, 35, 36), custodes sylvarum, agrorum, etc., ad denuntiationem *non teneri*, si delinquentes se sponte offerant ad damnum secreto compensandum... Possunt autem, ait, aliquando mitius agere cum damnificatoribus, si damna, v. gr., sint minoris momenti, nec sint saepius repetita ; si prudenter praesumi possit nolle dominum ut delinquens deferatur ; si delinquens sit valde pauper, nec solitus delinquere, etc. ; sed caveant sedulo custodes, ne in his plus aequo indulgeant. Cfr. etiam *S. Alph.* II. Ap., XIII, n. 73 fin.

2306. — II. Ex caritate erga communitatem vel innocentem, tenentur personae privatae denunciare quaedam delicta. Can. 1935, § 2. renentur videlicet denunciare :

1° Crimen vergens in damnum *fidei* aut *communitatis*, ut haeresim, rebellionem, falsificationem monetarum, latrocinium in via publica, et similia : quae quisque avertere debet sub gravi, etiam cum gravi incommodo, quia agitur de communi bono (cfr. n. 443).

2° Crimen ex quo grave damnum imminet *innocenti*, quotiescumque denuntiatori nullum grave incommodum prudenter timendum est. Ratio est, quia ex una parte innocens praefendus' est voluntarie nocenti, ex altera vero unusquisque tenetur ex caritate tueri innocentem, cum id sine gravi suo incommodo praestare potest (cfr. dicta n. 483).

2307. — III. Ex praecepto Superioris, seu ex monitorio vel publico edictu, tenentur omnes, ut plurimum, delicta denunciare. Sed hujusmodi praeceptum non urget, nisi quando delinquens est diffamatus, aul saltem per indicium grave suspectus, vel quando crimen vergit in damnum communitatis aut tertii ; cum hac tamen differentia, quod in casu damni *alicui tertio* tantum illati aut inferendi, praemitti debeat correctio fraterna, nec adest obligatio denunciandi cum damno proprio ; sed quando delictum vergit *in damnum commune*, adest obligatio denunciandi, etiam cum proprio damno, quamvis delictum foret occultum ; nec praevia correctio praemittenda est, except » raro casu, quo per secretam monitionem possit malum statim impedii (cfr. n. 490 seqq.).

Diximus *omnes ut plurimum*; nam : *a*) vi monitorii nemo tenetur *seipsum* denunciare : nemo enim adstringi potest, ut sibi ipse infamiam inurat ; *b*) non tenetur denunciare *sibi conjunctos* intra quartum gradum, excepto casu haeresis formalis, aut conspiracy in principem. «Ratio est, quia denunciare conjunctum idem est ac grave damnum sive incommodum subire : quod rationabiliter excusat, quando abest periculum damni communis » (IV, 250 ; VII, 214).

230S.— Quaesitum. *Quandonam illicitum sit crimen denuntiare?*

Non teneris nec debes (etiam posito Superioris praecepto) denuntiare :

1° Si de reo non libi sufficienter, cum rationibus omnino convincentibus constat

2° Si crimen non est publicum, nec societati damnosum, et speratur privatae monitionis fructus ; tunc enim praemitti debet correctio fraterna. 3° Si delinquens *emendatus est*, sine periculo reincidendi, et parti laesae est satisfactum, nec periculum imminet aliis ; quia proximi infamia sine causa sequuntur. Vide tamen dicta n. 1798, d, *de sollicitatione*. 4° Si crimen nosti *sub secreto commisso*, tanquam consultor, advocatus, etc. ; nisi tamen ille, qui secretura libi commisit, innocentem vel communitatem injuste vexaret, nec a vexando desistere (cfr. n. 1187). — — — — —

§ 3. De reo.

2309. — Notio. Reus (a *re* vel *reus* dictus) est ille, qui in jus vocatur et contra quem in judicio agitur. In judicio criminali dicitur *accusatus*. - Jamvero, inquiremus *quid liceat* reo, sive in confessione criminis, sive in defensione suae causae, sive demum in declinanda poena.

Principia. I. Reus soli judici legitime et juridice interroganti tenetur respondere et fateri veritatem, nisi agatur de delicto ab ipso commisso (de eo enim responderi non tenetur). Id patet ex canone 1743, §1.

1° *Legitime ac juridice interroganti* ; secus enim, juxta 1). *Thomain* (2. 2, q. 69, a. 2), non tenetur citatus respondere : « sed potest judicem eludere, vel ambiguis verbis, vel etiam negando cum aliqua restrictioni, et in bono sensu, ut mendacium absit ». Ratio est : quia judex non habet auctoritatem, nisi quando legitimo et juridice interrogat (cfr. n. 1182).

Jamvero : a) non interrogat *legitime*, nisi jurisdictionem in rem vel in personam habeat ; b) non interrogat *juridice*, nisi praecesserit saltem infamia, vel aliud manifestum criminis indicium, linmo, in causa criminali, si reus rationabiliter *dubitet* an legitime interrogetur, non tenetur respondere. Potent tamen aliquis ex caritate, propter utilitatem nempe proximi, teneri ad respondendum.

2° *Tenetur lateri veritatem*, etc. ; judex enim legitime interrogans habet jus veritatem a reo exigendi : ergo repugnat esse simul in reo jus eam negandi. Sed subjunximus : *nisi agatur de delicto etc.*

Itaque jam nunc resoluta est quaestio olim disputata :

In teneatur reus fateri suum delictum, cum timore, mortis, vel alterius poena gravissimae? Secundum sup. dicta, non tenetur. *Negabant* jam olim Suarez,

lura moderniorum ipsi jus canonicum In causis criminalibus, vel cum apellur de delicto a reo commisso) non exigi a reo juramentum et confessionem criminis. Ex quibus conclude, reum non debere damnari, etsi sese dixit insontem.

Lugo el alii ; quia lex esset tunc nimis dura, alque humanae imbecillitati quasi impossibilis, nisi necessaria sit ad damnum commune avertendum, v. gr., per revelationem sociorum rebellionis. *Affirmabant* D. Thomas, Sanchez, Lassius, Salmanticenses, etc., quia iudex habet jus cognoscendi veritatem quoties legitime interrogat. X. *Alphonsus* primam sententiam *satis probabilem ftiain intrinsece* pulabat (IV, n. 274), et censebat, *in praxi* poenitentem reum in bona fide esse relinquendum. Alteram tamen sententiam probabiliorem videri dicebat, *saltem* (ut expresse notabat in Conf. dir. XX, 7) *propter auctoritatem S. Thomae* — Tenetur autem reus *socios* revelare, si contra eos essent indicia, testimonia vel infamia, aut si *urgeat praeceptum denuntiationis* (cfr. n. 2306).

2310. — II. Rso seu accusati», etsi innocenti, nunquam licet ad sui defensionem alteri falsum crimen imponere. Constat ex 4? prop, ab Innocenlio XI damnata (cfr. n. 1196). Potest tamen licite, ad sui defensionem, opponere crimen *verum*, sed *occultum* accusatoris vel testium, dummodo hoc sit *absolute necessarium*, et ipse secus grave damnum passurus sit, licet per revelationem majus damnum eveniat accusatori vel testi ; nemo enim tenetur cum suo gravi damno famam proximi servare (cfr. n. 1198).

2311. — 111. Reo, etiam injuste condemnato, non licet vim vi repellere. Nequit reus, v. gr., occidere, vulnerare satellites, etc., ul constat ex propositione 18:l ab Alexandro VII damnata. Sic enim agendo, non servaret moderamen inculpatae tutelae (cfr. *Lshmkuhl*, I, n. 977). Nec potest licite custodem carceris *pecunia corrumpere, excipe*, si eum praemoneat de injusta damnatione, aut etiam (secundum *aliquos*) inducat, ul *non obstat* ipsius fugae (*Merkelhcct'fi*. II, η. 637).

Injuste condemnatus potest *positive obsistere*, ut ex satellitum manibus sosc eripiat, modo ex hoc non oriatur publicum scandalum et gravis perturbatio. Potest similiter, effringendo januas, licite *aufugere*, tametsi carceris custos damnum inde passurus sil ; utitur enim jure suo, nec proinde ipsi imputatur damniun, quod directe non intendit. Ipsi autem *juste* condemnato ad poenas gravissimas, v. gr. ad mortem, non licet *positive resistere*; attamen potest aufugere, quamvis ad fugam non teneatur. Si vero juste sit condemnatus ad carcerem (praesertim durum) ,! career ei ad poenam jam sit assignatus, conlroverlitur alii aufugere eum posse negant, quia sententia juste in eum lata obligat in conscientia ; alii vero (et quidem *satis probabiliter*) affirmant, quia judicis sententia ad hoc lanium obligat, ut positiva resistentia non opponatur. Quodsi sententia condemnatoria nondum prolata sil, vel career ei in custodiam tantum sit assignatus, aufugere ei quidem licet, non vero positive resistere (IV, 279-282 ; H. Ap., XIII, 86, 87).

1° Quando licet reo *fugere*, possunt etiam alii (justitiae tamen ministris exceptis) suppeditare quae fugam adjuvant vel maturant (v. gr. limas, funes aliave instrumenta), dummodo reipublicae nullum inde damnum obventurum sit, puta, si reus esset grassatorum caput. Nemini vero licet carceres infringere, ut liberet damnatos : id enim reo conceditur ex jure vitae conservandae ; aliis autem negatur ad bonum commune, ne scilicet omnis securitas carceris

pereat. 2° Confessarius reum prudenter admoneat, se ipsi nec *prodesse* possunt nec *obesse*; omissa enim hac monitione, reus, spe vel timore ductus, conabitur ut sese innocentem probet. Et quamvis ejus innocentia ex confessione innoscatur, confessarius tamen non committat, ut apud judicem pro eo intercedat tum quia ejus testimonium lidem non faceret, tum quia confessionis sigillum indirecte frangeretur, relate ad illos pro quibus non fieret eadem intercessio, tum ob nulla alia incommoda (IV, 286-290; II. Ap., tract., ult., n. 18, 49).

2312. — Quaesita. I. *Quid reo liceat in causa civili?* — Reus scit actionem civilem a petitore sibi illatam esse vel certo *justam*, vel certo *injustam*, vel *dubiam*.

a) In *primo* casu, debet sine mora petitori satisfacere, nec potest inchoare litem quin de omnibus damnis obventuris teneatur. Immo reus, stante, ex sua parte, culpa theologica, satisfacere tenetur, etiamsi ipso absolutus fuerit, et alter appellationem non interponat, ut supra, n. 2302, q. II diximus, b) In *secundo* casu, potest causam suam defendere omnibus mediis et artibus non illicitis, ut reus in criminalibus (n. 2310). c) In *tertio* casu, potest, quamdiu dubium perseverat, licite contendere; nisi caritas sui vel proximi, vel consilium prudentum, transactionem suadeant, ne scilicet expensae ultra modum multiplicentur (cfr. superius dicta n. 944-947 et n. 1160).

II. *An liceat appellationem interponere?* Distinguendum est:

1° *Neg.*, in causa *civili* certo injusta, vel certo minus probabili; quia si novus iudex juxta opinionem minus probabilem pro reo judicaret, certe inique ageret (ex n. 2301, reg. 4°). “Sed quid, *si dubium sit an iudex superior juste laturus sit sententiam pro reo?* In tali casu, probabile est posse reum appellare, etiam in causa civili; quia cum mentes hominum sint diversae, forte opinio quam iudex inferior minus probabilem consuerit, superiori probabilior apparebit; et hoc experiri non sine justa causa licite potest reus, cum jus probabile jam pro se habeat. Et ita esse praxis videtur omnium appellantium ». 5. *Alphonsus* (IV, 285).

2° Si *de causa criminali et capitali* agatur, potest reus appellare, etiamsi jus habeat minus probabile, ut constat ex dictis n. 2300. Id etiam poterit, licet prima sententia justa fuerit secundum allegata, casu quo novas invenerit pro se rationes, ita ut oppositum adhuc probari possit (IV, 285 et 210).

Articulus II.

De personis in iudicio auxiliariis.

Agendum remanet de auxiliariis tum *litigantium*, tum *iudicum*.

§ I. De auxiliariis litigantium.

Ad juvandos litigantes interveniunt testes, advocati, procuratores. De singulis autem ea dicemus, quae ad *rem moralem* perlinent.

I. De testibus.

Testes in genere sunt personae idoneae, quae ad fidem alicujus rei adstruendam adhibentur.

Ad testandum in iudicio, aliqui nunquam, aliqui in certis tantum causis assumuntur. nec in omnibus causis idem semper testium numerus requiritur

Diximus 1° *Aliqui nunquam*; nam plures a legibus excluduntur. Sic in jure canonico (can. 1757), aliqui repelluntur Ut non idonei, v. gr. impuberes; alii ut suspecti, v. gr. excommunicati post sententiam; alii denique ut incapaces, v. gr. tutores, advocati partis, confessarii partium etsi a vinculo sigilli soluti sint, conjuges, consanguinei, etc. Attamen non idonei vel suspecti quandoque audiri possunt (can. 1758). 2° *Aliqui in certis tantum causis*; nam ex jure civili, in aliquibus regionibus, regulariter non admittuntur testes circa conventionem de re excedente libellarum trecentarum valorem, sed requiruntur scripta authentica. 3° *Idem* semper testium numerus requiritur; nam aliquando *unus* testis sufficit: puta si agatur de levioribus infligendis poenis, v. gr. in furto sylvarum; vel de perito in arte sua, v. gr. si medicus testetur mortem alicujus esse naturalem. Regulariter sufficit etiam unus testis in causis favorabilibus: v. gr. si quaeratur an aliquis sit baptizatus. Aliquando *plures* testes requiruntur, uti contingit pro testamento sollemni in nonnullis regionibus (c. 255-258, 261, 263). Regulariter tamen, *duo testes* idonei requiruntur et sufficiunt ad *plenam probationem*, in omni iudicio tam civili quam crimine ali modo externo sensu perceperint quod testantur, deponant cum *juramento*, et conveniant inter se, non tantum in substantia facti, sed et in circumstantiis principalioribus, personae, loci, temporis. Ratio est, quia ad probandas humanas actiones requiritur et sufficit certitudo moralis (IV, 259, 260). — In *juribus modernis*, quandoque testis unus sufficit, modo accedant indicia seria.

2311. — *Principia*. 1. Testimonii dandi obligatio oriri potest vel ex caritate, vel ex justitia legali, vel ex justitia commutativa. Ex *caritate*, *si* advertendum sit, grande damnum proximi vel reipublicae: *ex justitia commutativa*, si quis ex officio, ex stipendio denuntiari debeat; *ex justitia legali*, si adsit praeceptum legitimae auctoritatis, praesertim iudicis legitime interrogantis; praeceptum enim justum obligat in conscientia. Cum iudex legitime interrogatus (sicut, supra dictum est), testis tenetur, si materia est gravis, *sub gravi* revelare veritatem, nec potest fugere, se abscondere, praetendere quod nihil sciat. Vide can. 1755, 1944.

Testis *qui se abscondit*, non citetur a iudice, laedit caritatem; qui *fugit post citationem* vel veritatem occultat, laedit et caritatem et justitiam legalem. Qui citatus *veritatem occultat*, laedit et religionem, si praestitit juramentum. Justitia vero commutativa (cum onere restitutionis) hisce agendi modis non laeditur, nisi agatur *de persona publica* quae ex officio loqui tenetur, vel nisi adsit *peculiare pactum* cum parte, de manifestanda veritate (IV, 264-267, 270, 271; II. Ap., 80, 81).

Excusatio vero saltem in conscientia testis ab obligatione testimonii dandi, nec tenetur veritatem revelare.

1° Si rem sciat ex *secreto sacramentali*, vel *sub secreto naturali*, vel *commissio* (cfr. can. 1755, § 2); dummodo ex observatione secreti naturalis vel commissi non imminet reipublicae vel innocenti magnum damnum, quod aliter averti nequit. 2° Si testari nequeat *sine gravi suo vel suorum damno*, nisi agatur de

* Sermo hic est de damno connis, consanguineorum vel animum in quolibet gradu lineae rectae et in primo gradu lineae collateralis.

causis quae ad statum civilem aut religiosum personae spectant, cujus notitia aliunde haberi nequeat, < t bonum publicum exigat ut habeatur (can. cit, n 2 el can 1757, § 3, 3°). 3° Si rem audiverit a *viris nulla fide dignis*; tunc enim potest so habere, ac >i nihil sciret ; vel *per modum injustum*, puta por vim aut fraudem, v. gr aperiendo litteras. 4° Si *sciat* reum in conscientia non po casso, v gr. propter ignorantiam ; quia mons judicis est. inquirere do delicto (IV, 268, H. Ap., XIII, 79 ; *Merkelbach*, II, n. 638). /<<BH

2315. II. Testis legitime interrogatus, nec ab obligatione testandi excusatus, (enetur dicere veritatem integre, et. nihil praeter veritatem, respondendo postulatis simpliciter, juxta suam conscientiam. Ita omnes; et ratio horum evidens est, praesertim si accessit juramenti vinculum. Quare :

Peccat testis, et tenetur ad restitutionem : a) i pretium accipiat ad dicendam veritatem, i uni < am gratis dicere omni jure teneatur 1 ; b) si *scieM* allrind quod ignorat, vel occultanda aperiat, vel falsum lesleliir ; et obligatur ad reparationem quoties, sic agendo, fuerit causa efficax damni. Unde, tenetur o retractare *etiam cum damno aequali* vilao vel bonorum, modo n-tractatio profutura es .e praevideatur. Vdverlc verba : *sciens, cfficm* ; nam si culpa gravis desit, tenetur quidem quantum in .se itum est, damnum impedin', non autem reparare quod ignorans feni llein, ad nihil tenetur, si fabo nuo testimonio nihil elfeeil (cfr. 948. <! 949), ul causa i.sl cur fiscus debita multa pecuniaria privetur ul dutum est de judice, n 2297, 2". Cfr .\$. *Alph*, IV, 269, 270 , *Ivhmkuh!*, I, n. 982

2. l>r *advocato d procuratore.*

2316. No t i o n e s. VilvocaliH Qn/fro/zz/v, *causidicus*) est ille, qui vocal ur ad as.sidendnm litiganti in e-ausa dicenda seu defendenda Procurator esi, die, qui legitimo mandato aliena negotia gerit et administrat (cfr. n. 1091) : hir, autem habetur hinqinm vices gerens litigantis in actis judicialibus, sive *adoris* sive *ni* (vide *Ratis*, Insl. can. n. 372).

2317. PniN< iriv. I Non omnes indiseriminalim possunt officium advocati vel procuratoris judicialis exercere. Alii enim arcen- tur jure *civili* : quales sunt mulieres, minores, infames, judices in eadem causa, etc. ; alii jure *canonico* : ut religiosi (nisi agatur de ' ansis suae religionis et de li< entia Superioris), clerici (apud tribunal *enti*,. nisi agatur do causa propria aut suae ecclesiae) otc, Cfr. can 16 >7 Ipsa lege *naturali* prohibentur < aientes scientia necessa- ria qui proinde de damni ex ignorantia secutis tenentur (IV, 219).

lui

Φ η γ <f., ιιίπυπ ιιη ι potr-it.ih- relinendi arcrcplum
10,1 * * Inu lurH meram prihlbHIom m Ønlinçant t teeth,
ιυτη 'Hι rutum. <«»lum conIt i juMillpm *twkm* peccaret.

2318. H. Illas tantum causas potest advocatus vel procurator suscipere, quas justas ac licitas esse judicaverit. Id per se patet. Jamvero, in causa *injusta*, advocatus tenetur reparare damna tam partis adversae, quam sui clientis, si huic injustitiam propriae causae celaverit. Quod si *cliens* quoque sit in mala fide, tenetur ipse primo loco restituere parti adversae, tanquam mandans ; secundo autem loco advocatus, tanquam exsecutor.

a) Advocatus a cliente interrogatus tenetur causam *examinare* cum diligenter, ut aerei gravitati proportionata, eidem *fidelitatem* servare, causae demum quali lae in eis statum *declarare*, ne ad sumptus inanes procedatur. Quare, si causa uni dubiam suscipit de qua clientem non monet, et postea eam amittit, ad restitutionem tenetur, si cliens admonitus causam prosecuturus non fuisset, «eius vobis, si eam nihilominus egisset (IV, 223).

b) Si causam in bona fide, saltem ut probabilem, susceperit, et ejus injustitiam in *decursu processus* advertat, tenetur eam deserere, et clienti suadere ut desistat. Neque in hoc casu potest suadere compositionem cum damno alterius partis ; quia locus non datur compositioni, nisi quando res est dubia.

2319. - Quaesita. I. *An possit advocatus vel procurator defendere causam minus probabilem ?*

1° In causa *civili*, juxta probabilioris et communioris sententiam, si dubium sit *juris*, potest advocatus (vel procurator) suscipere et defendere partes paulo minus probabiles sive actoris, sive rei, monito tamen litigante de sui juris qualitate. « Ratio est, tum quia opinio minus probabilis decursu temporis potest probabilior evadere ; tum quia multoties opinio, quae advocato nimis probabilis apparet, ipsa judici videtur probabilior ». Si autem dubium sit, non potest, sive in minori sive etiam in pari probabilitate, actorem turbari quia in tali causa omnino favendum est reo, seu possessori ; et ideo, illis ei intenderetur, vexaretur injuste, et actor cogeretur ad expensas inutiles (IV, 230. H. de p. XIII, 70). Cfr. dicta n° 2301.

2° In causa *criminali*, reus, etiam vere culpabilis, potest semper defendi, modo fiat absque fraude et mendacio ; quia non tenetur ad poenam, nisi si invictus. *Accusator* autem vel *denuntiator* non potest, in causa criminali dubia, a procuratore publico aut ab alio adjuvari ; quia hi peccarent, sicut ipso accusator, cooperando illicitae ejus denuntiationi (IV, 220).

II. *Ad quid teneatur advocatus ratione honorarii seu stipendii ?*
Respondemus cum S. Alphonso, qui et ipse, per decennium quasi integrum, orat advocatus :

In Nihil accipi-re potest *ultra iustum pretium*, scilicet laxatum (ubi existit), vel iudicio prudenter determinatum, habita ratione negotii, propriae portitiae, laboris quem impendit, et consuetudinis approbatae. Si cliens tamen absque iusta causa inceptam litem desereret, posset de integro salario contendere (IV. 225, 11. Ap. X 111, 70). 2° Quoad *pauperes* a) Tenetur, etiam cum gravi suo incommodo, gratuito succurrere iis, qui in extrema necessitate versantur alium habent recursum b) item, sed citra suum grave incommodum, iis qui existunt in gravi necessitate ; c) iis demum, qui sunt in communi necessitate, sufficit si aliquid operis largiatur (II. Ap. XIII, 09).

2320. — *Concludes.* 1° *Advocatus* peccat: *a)* Si defendat aut prosequatur causam certe injustam quoad proprietatem, quamvis esset justa quoad possessionem; nam sicut reus tunc non potest rem retinere, ita nec advocatus illam tueri *b)* Si causam justam prosequatur mediis injustis, afferendo, v. gr., scripturas falsas, vel leges abrogatas, *c)* Si, post inchoatam litem, paciscatur de stipendio, de hoc enim paciscendum est vel antea vel postea; quia si in litis decursu pascisceretur, cliens facile cogi posset ad acquiescendum omni, quantum libet immodico, stipendio; et multo gravius peccat, paciscendo de rata parte litis, v. gr. de tertia parte, si causa vincatur: tale enim pactum conjicit in proximum periculum omnes adhibendi machinas, ut per fas et nefas lis obtineatur. Verumtamen, si pretium esset certe justum et dolus abesset, non teneretur restituere quod accepisset, *d)* Si causas suscipiat plures quam possit commode tractare, non monito cliente, *e)* Si utrique parti patrocinetur; quia repugnat ut utramque partem aequè defendat, saltem in eadem causa, *j)* Si parti adversae aperiat secreta sui clientis. Sunt quidem (pii excipiunt casum, (pio alter, ob secretum servatum injuste grave damnum pateretur; sed alii cum S. Thoma non admittunt hanc limitationem, nisi in casu rarissimo, quo reus capite plectendus esset, et accusator injuste procederet, *g)* Si dolis aut dilationibus ad reni non facientibus utatur; demum si ex negligentia vel gravi sua imprudentia causam amittat (5. *Aph.*, IV, 223-226).

2321. — 2° *Procurator publicus* (vel ejus substitutus) peccat: *a)* Si ex negligentia, ex praecipitatione aut praejudicio, ex odio aut acceptione peisonarum, etc., traducat innocentem in detentionem, in iudicium, in injustam subeundam sententiam, *b)* Si accusationem sustineat, postquam in decursu causae accusati innocentiam agnoverit, aut graviter de ea dubitaverit, *c)* Si muneris sui exercitium eum civium injuria differat. Quod autem istiusmodi artibus sibi comparavit, restituere tenetur.

2322. — 3° *Procurator partium* peccat: « *a)* si litem procuret injustam, *b)* si plures causas suscipiat quam possit expedire; *c)* si plus mercedis accipiat quam sit justum; *d)* si suadeat reo vel parti ut injuste veritatem neget; *e)* si sua incuria, negligentia, aliave culpa, causa sit ut lis perdat; *f)* si nomine partis juret, sine particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi; *g)* si culpabiliter tribunali non adsit, futuri incommodi metu, etc.; *h)* si partes adducat ad concordiam iniquam; *i)* si differat causam, vel pervertat iudicem, petat terminos impertinentes aut dilationes superfluas; *j)* si falso testes inducat. (IV, 232). — Ille autem qui scripturas *supponit vel adulterat*, ad supplendos actus perditos, vel ad jus certum prosequendum, peccat saltem venialiter ratione mendacii; quia, utcumque res se habeat, chirographum quod exhibetur est diversum ab illo, quod in iudicio fidem facit. Iste etiam potest, ut peccet contra prudentiam, nimirum si se exponat periculo incurrendi poenas gravissimas. Attamen, *non peccat contra justitiam*, cum jus certum prosequatur; nec proinde ad restitutionem tenetur. Excipe, si causam alterius agat, ut advocatus, et ex detectione fraudis omnium clienti suo vel parti adversae obveniat.

§ 2. De auxiliariis iudicium.

Auxiliares iudicum adjuvant eos in dirimendis causis triplici modo: 1° *conclando* quo munere funguntur relatores, auditores seu referendarii, et assessores seu consilarii; 2° *acta iudicii scribendo*: quod faciunt notarii, qui etiam vocantur, scribes, cancellarii, actuarii, tabelliones, protocollislae; 3° *exsequendo* quod iudex imperat quo in negotio occupantur nuntii iudiciales, qui etiam

appellantur apparitores, cursores, pedelli. Cfr. can. 1580-1593: *Raus*, Inst. ran. n. 369.

2323. — *Principium.* Auxiliares iudicum tenentur juste fideliterque exercere suum officium, sive ex debito muneris tantum, sive etiam ex iuramento. « Item tenentur scire ea quae ad suum officium spectant, debilamque diligentiam adhibere, praestando omnia necessaria, terminos justos petendo, appellando, cum fuerit necessarium » (IV, 227). Haec omnia per se patent.

Restat ut quaedam *separatim* adnotemus.

1. De relatoribus, referendariis et consiliariis.

2324. — I. *Delatores* vel *ponentes* sunt illi, quibus litis examen seu recognitio causae committitur, ut illam iudicibus referant definiendam. Generatim tale munus committitur alicui ex ipsis iudicibus, qui hac de ratione appellatur *commissarius causae*, seu *iudex relator*. — *Auditores* autem vel *referendarii* (in iure canonico) sunt qui munus habent citandi testes eosque audiendi, et iudicialia instruunt acta, quin tamen ipsi sententiam ferant.

Relator peccat et ad reparationem obvenientis damni tenetur: 1° si, defectu studii vel incuria, male referat vel omittat quae ad substantiam litis pertinent; 2° si alterutri parti faveat; 3° si sententiam ante tempus divulget. — Ex eo autem quod cognitio causae ad relatores spectat, minime sequitur, alios iudices posse causae cognitionem negligere; si enim eam negligerent, iudicium penderet, magna ex parte, ex relatione solius commissarii, (piae non raro vacillat. Quilibet igitur iudex tenetur causam considerate perpendere, ac dein ex propria cognitione ferre suffragium.

II. *Assessores* (seu *consilarii*) ad eadem tenentur ac ipse iudex, in quantum concurrunt cum eo ad ferendam sententiam (vide dicta *de iudice*, n. 2296 seqq.; et *de consiliariis*, n. 980, 983, 984 et 988 seqq.).

2. De scribe et notariis.

2325. — I. *Scriba* seu *secretorius* dicitur, qui legitima auctoritate est deputatus, ut scripto referat testimonia, iudicum sententias, et cetera quae in tribunalibus peraguntur. Potest autem scriba variis modis *laedere justitiam*:

1° Si non utatur debita diligentia ad omnia in tribunali prolata et peracta in libris authenticos referenda. Defectus enim hujus diligentiae, qui causa gravium damnorum esse potest, inducit facile culpam gravem. 2° Si ex malitia aliquid in scribendo omittat, aut si tabellas publicas sibi commissas adulteret, aut male custodiat; si debitas formalitates et subscriptiones non apponat, aut apponi non satagat; si testimonia seu verba testium non fideliter tran-

scribat, sive exaggerando aut imminuendo, sive immutando aut invertendo 3° Si arcanum sibi commissum prodatur ; si sententiam nondum publicatam manifestet ; si peractos processus, sine iudicis praescripto, partibus ostendat, si eisdem acta iudicis tradat, antequam juxta formas legales subscripta fuerint. Tunc enim exhibet instrumentum mancum et falsum, cujus expeditio nullius est valoris. 4° Si, ad augendum salarium, distribuenda acta plus aequo amplifcet ; si pretium exigat injustum, etc. — *Quoad stipendium*, tenetur stare taxae legali, aut usuali, si tractu temporum taxa legalis insufficiens evaserit. Ceterum, omnes communiter dicunt, non posse scribam ultra justum pretium aliud recipere a partibus, etiam titulo donationis ; tales enim largitiones nunquam sunt spontaneae. Attamen, si aliquem laborem extraordinarium assumeret, liceret utique aliquid amplius accipere (IV, 229 . II Ap XIII, 68).

2326. — II. *Notarius* seu *tabellio* dicitur ille, qui legitime est institutus ad scribenda et notanda acta, vel instrumenta, quae sive in iudicio, sive extra, fidem faciunt. Est notarii munus gravissimum, cum publica fides ipsi committatur. Hinc ille versiculus:

Expertus, fidus, diligens notarius esto.

1° *Expertus* . unde peccat graviter contra iustitiam, si, ex officii sui ignorantia vel negligentia, illas sollemnitates necessariasque condiciones omittat quae ad actus valorem requiruntur. 2° *Fidelis*; unde peccat idem graviter contra iustitiam, si iuramentum violet, vel secretum ; si parti petenti instrumenta occultet praesertim quae continent legata ; si falsum conficiat instrumentum ; si testamentum scribat hominis usu rationis destituti ; si pactis contrahentium aliquid gravis momenti addat aut detrahat ; si non moneat ipsos de clausulis, quae eis nocere possunt, etc. 3° *Diligens*; unde graviter peccat, et de damno tenetur, si acta negligenter conficiat, v. gr. per transcriptorem ineptum, vel male custodiat ; si differat, absque justo impedimento, causa expeditionem; vel efficiat, ut actus judiciales ad alios iudices deveniant quam ad illos, quos ordo fori designat, etc. (IV, 230, 231) — De notario insuper valent quae supra (n. 2325) de *scriba* diximus.

9

2327. — Quaesitum, *an ictus notarius* (sensu generali) *ad restitutionem erga fisci* M, si *in conficiendo instrumento venditionis aut inventarii, postulans partibus vel etiam ipso innuente, non verum rei pretium inscribat, sed aliud minus, ut TRITUM solvendum imminuat* ?

Alii *affirmant*, quia sic cooperatur defraudationi tributorum : quod iniquum est et injustum ex parte magistratus, cui respublica confidit. Alii *negant*, dummodo *infimum saltem pretium* in scripto authentico referatur. Alii tandem eum *totaliter excusant*, quia ex *consuetudine* generaliter recepta etiam proborum. non solet totum pretium etiam infimum declarari, sed tantum declaratur paulo ultra mediam partem, vel circa duas tertias hujus pretii. Si autem non peccant partes verum pretium dissimulando, non peccat notarius ex cooperatione ipse enim non constituitur, sicut praepositus vectigalium, ad tributa exigenda sed ad instrumenta conficienda (cfr. *Gury*, II, 22 ; et vide n. 967, 1° Res aliter utique se habere poterit, si in aliqua regione nec talis consuetudo recepta fuerit, nec officium notarii eodem prorsus sensu intelligatur. Caveat etiam notarius sic recte *Vermeersch* (II, n. 526), ne imprudenter gravi subeunda poenae se exponat

3. De apparitoribus et aliis iudicum ministris.

2328. I. *Apparitor* (alibi *commissarius*) est ille, qui ex officio iussum comparendi in iudicium et mandata iustitiae defert, atque executiones a iudice decretas perficit.

Peccant et tenentur ad restitutionem apparitores : 1° si pretio aut favore se corrumpi sinant in praeiudicium clientis ; 2° si tempus ad acta iudicia praefixum non concedant ; 3° si asperius agant, ut aliquod munus extorqueant ; 1° si excedant mandatum iudicis, aut legis statuta, etc. , 5° si pretium supra laxam lege determinatam, titulo donationis accipiant ; talis enim donatio generatim dici nequit spontanea.

2329. — Quaesitum. *An apparitor seu commissarius possit multiplex exigere salarium, si unica et eadem vice diversa vadimonia dejerat* ? Respondemus cum *S. Alphonso* (H. Ap., VI II. 68, in fin.) :

1° Si apparitori (exsecutori vel commissario) taxatum sit pretium pro occupatione sua cujusque diei, non potest plus exigere, ul patet. 2° Si commissiones sint disparatae, et assignatum sil salarium speciale pro qualibet procuratione. recte dicit Lugo posse commissarium exigere plura salaria pro numero et qualitate executionum ; et idem sentit Lessius (cfr. n. 1036, q. II). — In Gallia, teste *Gury* (II, 18), etsi lege hoc prohibeatur, usus tamen, sciente et vidente gubernio, invaluit, ut advocati et procuratores ita rem componant, ut pro singulis vadimoniis apparitores idem fere pretium habeant.

2330. — II. *Ceteri iudicum ministri*, puta interpretes, custodes, etc., tenentur similiter proprium officium recte, fideliter et iuste adimplere.

Inde peccant et de damnis tenentur : 1° si aliquid praeter justum stipendium exigant ; 2° si moneant reos, quos capere iussi sunt, ut fugam arripiant ; vel debitores, ut bona creditoribus addicenda recondant ; 3° si durius in eos agant ad pecuniam vel alia munera extorquenda ; 4° si imperata tempore constituto non exsequantur.

CAPUT III

De officiis medicorum et pharmacopolarum.

S. Alphontus, IV» 291 ; ed. G., II, p. 684 ; Praxis confess., n. 57 ; *Lehmkuhl*, I. n. 1183 ; Fordei, Morale et médecine, 3e Confér. ; *Nouveau Hér., Thol.* vol. 33, p. 591, Responsabilité du médecin ; *Aertny-Damen* (12 ed.) I, n. 1234 seqq. ; Géntcol-Sauman, II, n. 19 seqq. ; Vermeerich, II, n. 528 seqq. ; *Colli-Lanzi*, III, n. 22^8 ; *Piscetta-Gennaro*, IV, n. 57.

Grave ac delicatum munus incumbit medicis, et, proportionem servata, chirurgis ac pharmacopolis, eo quod hominum vita, eorumque vitae sospitas ipsis concredita sint.

In genere, ipsi tenentur, et quidem sub gravi : scire quae ad sui muneris exercitium spectant ; adhibere illas curas quae morbi gravitati respondeant ; servare aequitatem in exigendo stipendio. In quibus, si culpa sua deficient,

obnoxii sunt reparationi damni quod inde secutum est. — *In specie* veru, quaedam obligationes sunt *medicis* et *pharmacopolis* propriae, quas seorsim adumbrare juvat.

2331. — 1. De medicis et chirurgis. 1° *Quoad infirmos*, tenentur imprimis, *ex justitia*, aegroto, cujus curam suscipiunt, meliori quo possint modo, subvenire ; item, si stipendio sint conducti a privatis vel a communitate, tenentur juxta contractum aliquando invisere, et cum gravi incommodo etiam noctu accurrere, nisi certo sciant nullum ex mora damnum subsecuturum.

Inde graviter peccant : *a)* si absque sufficienti peritia gravem morbum vel vulnus curandum suscipiant ; vel si occurrenti gravi et insolito morbo speciali medicationis studio operam non impendant ; *b)* si, agnito aegroti periculo, opportune ei non adsint ; *c)* si necessariam curationem negligant, aut alio idoneos medicos, ubi oportet, arcessiri non permittant ; *d)* si tempon pestis aegrotos sine ope derelinquant, ad quos curandos sunt a communitate cum stipendio conducti (*S. Alph.*, IV, 291 ; *Porpora*, tr. 25, n. 339 ; *Vermeersch*, II, n. 530).

tenentur praeterea *ex caritate* (de se, sub gravi) succurrere, etiam eum gravi suo incommodo, versantibus *in periculo extremo* ; immo, si ex eorum discessu, tempore luis, *multi* praevidentur morituri, qui secus valde probabiliter salvari possent, caritas medicos obligat ad remanendum etiam *cum periculo propriae vitae* (cfr. *Vermeersch*, I. c. fin).

In *gravi* tantum periculo, medici non tenentur succurrere cum gravi incommodo, praesertim si alius medicus adest. In periculo *communi* versantibus tenentur succurrere sub levi, si commode possint (cfr. dicta n. 483).

Tenentur denique *ex justitia* simul et *cantate* ad secreta suae fidei commissa religiose servanda (ut n. 1187 rotavimus).

2° *Quoad remedia*, *tutiora* de se adhibere debent : *probabiliora* vero, si tantum probabiliora praesto sunt. Remedia *dubia* adhibere licet *in solo casu desperato*, accedente consensu patientis (cfr. superius n. 84, 2°). Nullo modo tamen licet, etiam in casibus desperatis, uti remediis *prorsus incertis*, de quibus videlicet ignoratur an sint futura salutaria vel nociva (explorandi causa, ut aiunt). Nec finis a medico intentus (ut nempe scientia chirurgi promoveatur). nec consensus infirmi (qui non est dominus propriae vitae) ejusmodi experimenta cohonestant (vide *Vermeersch*, II, n. 528). Excipe, si per leges liceat ea in capite damnatis fieri.

Graviter peccant medici, si abortum, onanismum suadeant, vel si embryotomiam, aut quamcumque operationem chirurgicam illicitam peragant, vel si modo excessivo utantur morphina, opio. etc. Vide dicta n. 742-761, 1349.

3° *Quoad expensas*, Lenentur *ex justitia* expensas inutiles praecavere ; unde peccant multiplicando visitationes, pharrnaca superflua praescribendo, nisi fiat cum consensu tacito infirmi aut parentum, ut spes aegroti foveatur, lenentur nimium insuper stipendium non exigere.

Ordinarie pretium justum pro medici curis est stipendium *usuale medium*, de quo solo implicite ambo conveniunt. Excipe, si agatur de obsequiis extraordinariis, v. gr. de diuturna opera medici valde periti ; tunc enim valet pretium quod conventionale nominant (cfr. n. 1127). Erga *infirmos pauperes* se gerere tenentur medici secundum dicta n. 2319, q. II.

2882. — Quaesitum. -In *teneatur medicus monere aegrotos de facienda tonjessione?*

1° Si agatur de morbo mortali seu proxime periculoso, vel de remediis dubiis adhibendis, tenetur *lege naturali* infirmum monere, per se vel per alios ; nam unusquisque debet ex caritate saltem, cum potest sine gravi suo detrimento, periculum aeternae damnationis a proximo suo remove. Cfr. *5. Alphonsum* (Praxis conf., n. 57). 2° Medicus *non obligatur* ad monitionem. »i inoraliter certus sit, infirmum esse in bono statu conscientiae, neque res temporales habere, quae componi debeant. Item, si eadem certitudine sciat nullam spem adesse animam impoenitentem adjuvandi (quod utique raro eveniet). 3° Etsi monitio etiam per alios fieri possit (ut initio diximus), sciat medicus hic agi *de lege personali* : unde si reliqui monitionem facere nolint aut non possint, ipsum adhuc teneri, praesertim si infirmus aliis fidem non habeat. De antiqua autem lege *positiva* silet *Codex*.

2333. — II. De pharmacopolis. Peccant : 1° si rudes et ignari munus exerceant ; 2° si absque debita diligentia medicamenta conficiant ; 3° si unum medicamentum pro alio (nisi esset aequale bonum et aequalis pretii), contra medici praescriptum, eum gravis damni periculo porrigant ; 4° si vendant pharrnaca inutilia ; 5° si praebeant medicamenta ad inferendam sterilitatem, vel ad expellendum foetum.

Ad 1° *ultimum*, idem videtur dicendum, tametsi *talita medicamenta forent plane inefficacia* : tum ob scandalum, quod praebent petentibus ; tum quia phantasia mulierum non parum inde commovetur ; tum quia ipsi se committunt periculo subeundi poenas, quas leges civiles contra hujusmodi praevericationes, si *casu* abortus eveniat, constituerunt. — Vide etiam dicta n. 1349 (de procuratione abortus).

LACS DEO ET MARIAE

APPENDIX I

Catalogus peccatorum pro confessione generali.

Praenotanda. Peccata contra *praecepta Ecclesiae* adjungi possunt peccatis contra tertium praeceptum Decalogi ; transgressiones *officiorum proprii status*, peccatis contra quartum praeceptum. Divisio *in diversas vitae epochas* tantummodo in materia sexti (forte etiam quarti) praecepti utiliter instituetur (cfr. n. 1713).

I. Interrogationes praeviae.

1° Si poenitens est *ignotus*: Quot annos natus es ? (Hujusmodi tamen quaestio plerumque absona est respectu magis excultorum). — Num es matrimonio junctus ? — Quam vitae rationem (sci. *conditionem*) profiteris ?

2° Quandonam *ultimo* confessus es ? Utrum *valida* fuit confessio ?

a) Si poenitens *affirmat*, generalim peccata *ab hac ultima tantum confessione* sunt exquirenda. Quaeratur postea : Num aliquod peccatum tuam conscientiam magis premit ? Et prout respondet poenitens, confessarius interroget de Iwc peccato ejusque adnexis, vel secundum ordinem praeceptorum quaestionem instituat, ut jam supra monuimus, b) Si poenitens *negat* confessionem esse validam, confessarius *rationem* percontetur : quare ? Num et confessiones *priores* sunt forsitan invalidae vel sacrilegae ? — A quo tempore ? — Quot circiter invalide institutae sunt ? - Num eas nunquam reparasti ? — Num semper fuisti conscius sacrilegii commissi ?

Deinde confessarius non omittat interrogare, an *alia sacramenta* sacrilege suscepta fuerint : communio (forsan communio paschalis), vel confirmatio, vel extrema unctio, vel matrimonium ? Transeat denique confessarius ad peccata. *oh quorum reticentiam* confessiones fuerunt sacrilegae, horumque percontationem persolvat. - Quandoque poenitens bona fide negat confessiones esse sacrilegas ; confessarius nihilominus, data occasione, si suspicatur poenitentem in rebus animae non esse satis compositum, intra confessionem prudenter interroget : Num istud peccatum ausus es confiteri ? A fortiori, si suspicatur in poenitente malam fidem, intra confessionem hujusmodi pia industria utatur.

II. Interrogationes secundum ordinem Decalogi.

Circa I praeceptum.

1° Contra fidem. Si videtur poenitens rerum divinarum ignarus : Num *institutionem religiosam* valde neglexisti ? Num calleas necessaria fidei ? — Num de aliqua veritate fidei (v. gr. de aeternitate, etc.) serio *dubitasti*; eam vere *negasti*? Num libros (diaria) fidei religionique infestos *legisti*, vel etiam

Appendix I.

hujusmodi scripta aliis *legenda tradidisti*? Num fuisti conscius hanc lectionem *sub poena speciali esse vetitam* ? — Num contra fidem *locutus es*? — Num professionem fidei *erubuisti*? — Num te gravibus *fidei periculis* exposuisti sine justa causa, societatibus impiis nomen dando, in sacris cum haereticis communicando, etc.?

2° Contra spem. Num *desperasti* de salute aeterna, de misericordia divina ? — Num deliberate vitam aeternam vel *sprevisti vel neglexisti*? — Num vitam in peccatis protrahere proposuisti, *expresse et impie confidens* misericordia-Dei ?

3° Contra caritatem. Num in passionis impetu vel in abyssu peccatorum *impias cogitationes* et *odium* Dei concepisti vel patefecisti ? — Num delinite, Deo divinisque spretis, *creaturam*, voluptatem *praetulisti*? Num de Deo ejusque Providentia impie *conquestus es*?

i° Contra religionem. Num, superbia ductus, res religione saccatas *contemptui habuisti* vel *subsannasti* ? — Num actiones *superstitionem* redolentes peregrasti ; *spiritisme, divinorum consultationi, vanae observantiae* indulgere praesumpsisti ? — Num hujusmodi actionibus, sessionibus *cooperatus es*? — Num *daemonem* invocasti ?

Num *sacramenta* indigne suscepisti ? Quoties ? — Num *loca* sacra vel *personas, res* Deo dicatas, sacrilego ausu, indigne tractasti ? — Num *orationem* penitus omisisti ?

Circa II praeceptum.

1° Num *blasphemias* protulisti ? Num hujusmodi verba proferendo *scandalum* aliis (v. gr. tiliis) dedisti ? Num sacerdotes, pietatem *conviciis* affecisti ? Num gravibus *maledictis* odium effudisti ?

2° Num *jurastiscienlet* falsum, vel in dubio de asserti veritate ; num jurasti falsum *coram judice*, forsán *in alicujus damnum*? Num juramento asseruisti te *peccata* commissurum ? Num *fidem* jurejurando datam *fregisti*? Num ad *perjurium cooperatus es*?

3° Num *votum*, de re gravi emissum, non implevisti ?

Circa III praeceptum

1° Num missam de praecepto audiendam *culpt biliter omisisti*, vel in parte *notabili* breviasti ? Num sine *attentione* debita missae sacrificio interfuisti ?

Num *alios* ab assistentia missae *retraxisti*? Num intra missam aliis *scandalo* fuisti ?

2° Num sine gravi causa peregrasti *opera servilia*? Num aliis hujusmodi opera *imposuisti* (quot personis, quoties) ?

3° (Circa quaedam praecepta ecclesiastica.) Num *jejunia* ecclesiastica parvi fecisti ? Num comedisti *cibos vetitos*? — Nom ad haec peccata *cooperatus es*? — Num *confessionem* annuam vel *communione* paschalem omisisti ?

Circa IV praeceptum.

1° Peccata filiorum (civium). Num in re gravi, posito stricto praecepto. *inobediens* fuisti (v gr. in rebus religionis, quoad socios vitandos, in rebus domesticis)?— Num parentes *contempsisti*;— immo externe contemptum ostendisti ? — Num eos *odio* habuisti, necnon mala gravia eis exoptasti ? Num eos graviter *offendisti*, immo eos *percussisti*? An debitam *curam* et *auxilium* eis denegasti ?

Appendix I.

2° Peccata famulorum. Interrogentur in particulari *circa justitiam*: Num *fidelitatem* in servitio servasti (quoad tempus, quoad laborem)? - Num hero *grave damnum* intulisti ; eum graviter *defraudasti*; ad *illicitam compensationem* confugisti ? — Num filios heri aliosve *scandalizasti*?

3° Peccata parentum (Superiorum). Num unum ex liberis injuste *odio* habuisti ; ei serio maledixisti ? — Num filiis in sanitate, vita, *nocumentum* attulisti (ante, post nativitatem) ? - Num *bona* filiorum dilapidasti (ebrietate, defectu curae debitae) ? — Num eorum libertatem *m electione status* graviter laesisti ? — Num *institutionem* religiosam filiorum graviter neglexisti (eos forsán in pravas scholas mittendo) ? - Num neglexisti debitam *vigilantiam* quoad bonos mores, pericula salutis ? Num neglexisti eos *monere* vel pro culpis commissis *punire*, eos *avertere* a choreis, procacitatibus, societatibus periculosus ? - Num eis (vel etiam famulis) *scandalum* praebuisti ; num causa fuisti cur missam omiserint diebus festivis, etc. ? — Num famulis *justam incedeni* denegasti ?

• Peccata conjugum. Num *concordiam* et *amorem* graviter laesisti, zelyptia, conviciis, rixis continuis ? — Num filios *ad contemptum* patris (matris) excitasti ? — Num *justo diutius* cohabitationem vitasti ? — Num uxorem laesisti, eam *percutiendo*, ei debitam *sustentationem* denegando ? — Num conjugum *in bonis animae* damnum intulisti ? vel etiam *in bonis propriis temporalibus*?— Num in rebus domesticis *negligens* fuisti ? Num marito debitam *obnhentiam* negasti ? — Celera vide in sexto praecepto.

CIRCA V PRAECEPTUM.

1° Num, *gravi ira* incitatus, vindiciam appetisti ? Num *inimicitias* in corde nutriti, exoptando grave malum, vel de eo gaudento ? Num *signa debita amoris* denegasti vel *reconciliationem* respuisti ? — Quamdiu *duravit* injuriae dolor : *quot* fuerunt inimicitiae ? — Num et graviter *invidus* fuisti ? — Num *eleemosynas* graviter indigentibus denegasti ?

2° Num graviter *altercatus es* et pacem turbasti ? — Num alios graviter olfendisti.^{pe/cM^s/.s/r}, immo *vulnerasti*?— Num *sanitati* vel *vitae* proximi nocumentum attulisti, pro officio et statu (cauponis, pistoris, heri, exactoris, medici, obstetricis) ? — Num ad haec *cooperatus es*? — Num *duelli* peccatum commisisti ? — Num forsán ad crimen *abortus* cooperatus es ?

3° Num ex taedio vitae tibi *mortem optasti*? Num forsán de *suicidio* deliberasti ? Num sine justa causa el notabiliter nocuisti *propriae sanitati* vel *vitae*? Num saltem temere te exposuisti *gravi periculo* corporis vel vitae ?

i° Num te *inebriasti* perfecte ? quoties ? — Num causa fuisti cur *et alit* ebrietatibus indulserint ?

Circa VI et IX praeceptum.

I IX genere. I° Si *nulla ansa* de certis peccatis commissis praestatur, interrogetur poenitens : Num contra castitatem peccasti ? — Si negat : Num *altem* lenlationes internas vel externas forsán graviores habuisti ? An semper illas superasti ? — Si iterum negat : Num quidquam m hac materia te angit ? - Si denuo negat, abstineat confessarius ab ulteriori quaestione.

2° Si ipsa poenitentis responsa vel dicta de speciali peccato *ansam praebent*, ab hoc confessarius exordiat. — Si poenitens in genere queritur se peccasse, inquirat confessarius Num in adolescentia forsán seductus es ? Qua aetate ? Num solus peccare coepisti ? Quale peccatum commisisti ? an verbis, tactibus, an pejori modo ?

3° Quoad ordinem in interrogando servandum : a) Aptius incipiet confessarius « *peccatis consummatis* (nisi, ratione indolis poenitentis, prudentia aliam viam suadeat). Prae oculis habeat species pollutionis, fornicationis, sodomiae et (quandoque) bestialitatis. — Non obliviscatur circumstantias speciem mutantes, ut sunt adulteria, incestus, sacrilegia (prout adjuncta expostulant) — b) Deinde inquirat de *peccatis non consummatis*, ab actu consummato *sejunctis*: de commotione carnali, de tactibus (osculis, amplexibus), de aspectibus, de sermonibus, de desideriis pravis, de cogitationibus et delectationibus morosis ; inquantum nempe hujusmodi peccata sunt actus luxuriae, ob delectationem pravam positi, vel ob periculum proximum etc. — c) Interroget denique de *scandalis* datis, et de *causis* hujusmodi peccatorum ; sic enim melius numerum peccatorum cognoscere poenitentemque rectius dirigere poterit.

II. In specifi.. 1° *Circa pollutionem*. Si poenitens, praesertim junior, directe interrogari nequit, quaerat confessarius : Num voluntarie excitasti in te delectationes vel commotiones impuras ? Jam a longo tempore haec incepisti ? Fuoruntne hujusmodi tactus plerumque diuturni ? — Si affirmat poenitens, non instabis ; tunc enim communiter praesumendum est peccatum pollutionis.

Si vero poenitens explicite interrogari potest, dicat confessarius : Num te polluisti ? An ex consuetudine peccasti ; quoties in mense, hebdomada vel die ? Num etiam desideria prava in alios fovisti ? — Num et intra matrimonium talia egisti ? — Num habuisti tactus impudicos sine pollutione vel commotione carnali ? — Num haec peccata semper confessus es ?

2° *Circa fornicationem*. Num tantummodo tactus cum persona diversi sexus habuisti ? Num et pejora cum ea peregisti, ita ut exinde proles nasci potuerit ? Num haec persona est consanguinea, vel conjugata, vel Deo sacra ; vel fuit invita ? — Num vixisti cum illa familiariter extra domum, vel domi ; an in concubinato ? An hujusmodi familiaritas adhuc existit, et a quo tempore ? — An etiam cum aliis personis peccasti ; quoties ?

Num haec persona (vel tu) mater facta est ? Eccur nullus effectus ? Num suasisti, procurasti abortum et cum effectu ?

Num etiam alio tempore turpiter cum hae persona vel aliis egisti : tactibus, osculis, amplexibus ? Num adfuerunt turpes aspectus ? — Num accidit saepius (vel rarius) quam actus consummati ? Num hujusmodi actus fieri permisisti ? — Num fovisti desideria prava, vel cogitationes impuras ? Num etiam tecum peccata commisisti ?

3° *Circa sodomiam* Num habuisti turpes tactus in personam ejusdem sexus (tactus fueruntne forsitan mutui) ? Num hujusmodi (actus fuerunt diuturni (usque ad pollutionem) ? — Num quid pejus cum illa peregisti ? — Num hujusmodi desideria prava nutriti ? A quo tempore ? quoties ? — Num alter est consanguineus, invitus ? Num istud peccatum sincere es confessus ?

i° *Circa bestialitatem* (si nempe hujus peccati prudens suspicio datur ! Num pejora supradictis et confessis te angunt ? Si affirmat poenitens : Quenam ? An forsitan irrationales creaturae fuerunt tibi occasio alicujus peccati ? An tactibus tantum vel pejori modo cum creatura irrationali peccasti ? An ista semper accusasti ?

5° *Circa peccata in matrimonio*. An fregisti fidem conjugalem : desideriis, familiaritate, opere ? An circa obligationes matrimonii quid tuam conscientiam premit ? Quid est ?... Tunc confessarius, ut ordinate et securo procedat, interroget primo de concordia et pace inter conjuges, de educatione liberorum (ut vidimus in IV praecepto). Addat sequentem quaestionem : Num, praeter ista, nil il te angit ? Num quoad obligationes intimas conjugum, nil habes quod coram Deo libi exprobrare debeas ?... Praemissa hac quaestione

confessarius facile in vestigia ulteriorum interrogationum inducitur : Num inobediens fuisti in reddendo debito conjugali ; num querelis importunis illud declinasti ? Quot habes liberos ? Num ex tua culpa non crevit numerus liberorum ? Num actum conjugalem complesti sicut fieri debet ; num forsitan conceptionem impedivisti ? Annon es quæstus de numero liberorum ?

6° *Circa peccata imperfecta*. Peccata interna : An voluntarie fovisti impuras cogitationes et motus carnales ? An desideriis turpibus consensisti ? An cupivisti vel cum aliis peccare ? Quoties ?... Num legendo libros pravos hujusmodi desideria vel motus exoriebantur ?

Peccata externa: Num sermones turpes libenter audivisti; immo protulisti, etiam coram pueris ? Num gloriose locutus es de turpiter gestis ? Num valde inhonesta cum delectatione aspexisti, vel pravo desiderio ? Num sine justa causa temetipsum vel alios turpiter tetigisti ?... Num hujusmodi tactus libenter admisisti ? Quoties ?

7° *Circa occasiones, seu pericula peccati*. Num aliis Scandalum dedisti per indecentem vestitum, per libros mutuo datos, per imagines lascivas, vel comitando ad periculosa consortia, vel non retrahendo a pravis propositis ? An ipse quaesivisti occasionem peccandi, adeundo pravas societates, legendo libros obscenos, frequentando choreas, fovendo turpes amores, etc. (cfr. n. 1713, c).

Circa VU et X praeceptum.

I° Num rem alienam injuste *abstulisti* ? Fuitne ablatio materiae notabilis ; vel fuerunt *furtula* saepius repetita ? Num rem *sacram* in Joco sacro furatus es ? — Num quem *defraudasti* in emendo, vendendo, ludendo, vel in aliis contractibus ? Num culpabiliter aliis gravem *damnificationem* intulisti ? Num luam injustitiam *reparasti*, restituendo ablatum, solvendo debitum, damnicatum compensando ? Num nimium *distulisti* solutionem debiti ?

2° Num *cooperatus es* ad aliquam injustitiam, mandato, consiliis, consensu, recursu, participatione, vel non impediendo injustum propositum ?

3° Num *voluntatem* habuisti aliquam injustitiam committendi ? Num in confessione habuisti *intentionem* injustitiam reparandi ? Num *avaritia* peccasti ?

Circa VIII praeceptum.

1° Num *mentitus es*, et quidem cum gravi damno proximi ? Num *falsum crimen* proximo imputasti ? Num *defectum occultum* proximi temere pandisti (cum gravi damno ejus famae) ? — Num *falsum testimonium* coram iudice dixisti ? Num grave damnum inde pro proximo secutum compensasti ?

2° Num *secretum* promissum vel commissum in re gravi temere violasti ? Num forsitan id fecisti respectu *secreti sacramentalis* auditi (num etiam conatus — accusationem peccatorum audire) ? Num *litteras* secretas aliorum legisti ? Num *susurronis* partes egisti ? — Num *judicia temeraria* in re gravi voluntarie concepisti vel aliis communicasti ? (pro fine confessionis, cfr. 1713).

APPENDIX II

Formulae declarationum ante s. Ordines (pro clero saeculari) vel Subdiaconatum (pro religiosis).

I. — Pro clero saeculari.

1° Declaratio.

Ego subsignatus \ X. N., cum petitionem Episcopo exhibuerim pro recipiendo subdiaconatus (seu diaconatus vel presbyteratus) Ordine, sacra instante Ordinatione, ac diligenter re perpensa coram Deo, juramento interposito, testificor in primis, nulla me coactione seu vi, nec ullo impelli timore in recipiendo eodem sacro Ordine, sed ipsum sponte exoptare, ac plena liberaque voluntate eumdein velle, cum experiar ac sentiam a Deo me esse revera vocatum.

fateor mihi plene esse cognita cuncta onera caeteraque ex eodem sacro Ordine dimanantia, quae sponte suscipere volo ac propono, eaque loto meat-vitae curriculo, Deo opitulante, diligentissime servare constituo.

Praecipue quae caelibatus lex importet clare me percipere ostendo, eamque libenter explere atque integre servare usque ad extremum, Deo adiutore, firmiter statuo.

Denique sincera fide spondeo jugiter me fore, ad normam ss. Canonum, obtemperaturum obsequentissime iis omnibus, quae mei praecipient Praepositi, et Ecclesiae disciplina exiget, paratum virtutum exempla praebere she opere sive sermone, adeo ut de tanti officii susceptione remunerari a Deo merear.

Sic spondeo, sic voveo, sic juro, sic me Deus adjuvet et haec Sancta Dei Evangelia, quae manibus meis tango.

(Loco)... die... mensis... anni...

2° Inquisitio ope Parochorum peragenda.

1. Xum clericus in explendis pietatis operibus, vel in piis peragendis commentationibus in audienda Missa, in visitatione SSmi Sacramenti atque in mariali rosario recitando sedulus et devotus exstet.

2. Xum ad sacram Confessionem et ad sacram Synaxim crebro ac devote accedat.

3. Xum diligenter ac pie in sacris functionibus suum ministerium expleat

' Propria manu subscribere oportet, et quidem in sinsulis sacris Ordinibus suscipiendi, juramento coram Ordinario praestito. — † Parochus debet In scripta aliqua relatione declarare iuid sentiat. Porro *commentatio* est meditatio.

4. Xum Christianae doctrinae tradendae, quatenus huic extra Seminarium addictus fuerit, suam operam navet.

5. Num studium curamque prodat divinum provehendi cultum, animarum curandi bonum, atque ad sacra exercenda ministeria propensionem patefaciat.

6. Quibus speciatim intendat studiis, et qua sedulitate.

7. Xum profanis peilegendis libris diariisque, odium contra fidem vel bonos inores fiventibus, sit deditus.

8. Num autumnalibus feriis, extra Seminarium clericali veste usus sit atque utatur.

9. Num praedictis feriis cum aliquibus ulriusque sexus personis non bonae famae, aut etiam bonae famae sed cum scandalo et admiratione fidelium, si agatur de personis alterius sexus, familiaritatem foverit, vel loca frequentaverit haud suspicione carentia.

10. Num in loquendo probum ac integrum sese ostenderit.

11. Num occasionem praebuerit ut censoria nota afficeretur circa mores vel Ecclesiae doctrinam et praecepta.

12. Quomodo se gerat cum pueris, puellis aliisque diversi sexus personis.

13. Num se proclivem exhibeat ad vitae commoda, ad copiosum hauriendum vinum, ad liquores sumendos, atque ad profana oblectamenta capienda.

14. Num caritatem ostendat, demissionem atque obsequium iis qui prae-sunt, praebat.

15. Quae sit publica de ipsius vocatione opinio.

16. Num inter parentes alicujus infirmitatis indicia, ac praecipue mentis morumque pravorum, adsint, quae atavismum suspicari sinant.

17. Num parentes, vel alter e familia ipsum impellant ad sacerdotium ineundum.

3° Interrogatorum aliis personis proris proponendum.

1. An clericus sive in ecclesia, sive in consuetudine cum aliis habenda, pie, graviter, prudenterquo se gesserit ac gerat.

2. An aliquod de sua vocatione ad sacros Ordineas foveri possit dubium, et qua ratione.

3. An parentes vel alter e familia ad eosdem suscipiendos sacros Ordines ipsum impellant.

i. An familiariter utatur cum iis, qui in suspensionem veniant de fidei carentia vel de malis moribus.

5. Quae sit publica et praecipue praestantiorum hominum existimatio de agendi ratione, tum morali tum religiosa, ejusdem clerici, el de ejus vocatione ad sacerdotium ineundum.

II. — Pro religiosis.

Declaratio jurata.

Ego subsignatus ' X. X., alumnus Ordinis vel Congregationis X. X., cum petitionem Superioribus exhibuerim pro recipiendo subdiaconatus ordine, diligenter re perpensa coram Deo, juramento interposito, testificor : 1. Nulla me coactione, seu vi, aut nullo impelli timore in recipiendo eodem sacro ordine,

† Manu propria est subscribendum a candidatis el firmandum jurfelurandl fide coram Superiore. Rclildosi votorum sollemnium tenentur id perficere ante professionem sollemnem.

sed ipsum sponte exoptare, ac plena liberaque voluntate eundem cum adnexis oneribus amplecti velle. — 2. Fateor mihi plene esse cognita cuncta onera ei eodem sacro ordine dimanantia, quae sponte amplector, ac Deo õpitulant propono me toto vitae curriculo diligenter servare. — 3. Quae castitatis roto ac coelibatus lege praecipiuntur, clare me percipere testor, eaque integre servare usque ad extremum vitae, Deo adjuvante, firmiter statuo. — 4. Denique sincera fide spondeo jugiter me fore, ad normam ss. canonum, obsequentissime obtemperaturum iis omnibus quae mihi a Praepositis, juxta Ecclesiae disciplinam, praecipientur, paratus virtutum exempla, tum opere, curn sermone, aliis praebere, adeo ut tanti officii susceptione retributionem a Deo promissam accipere merear. Sic testor ac juro, super haec Sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango.

... die... mensis... anni...

N. N. manu propria.

APPENDIX III

Formulae petendi dispensationes vel facultates.

In his formulis indicantur, *per modum exempli*, causae frequentius occurrentes : sed in libello supplici eae ipsae allegari debent, quae *reapse* existunt in casu particulari ; secus dispensatio erit invalida (cfr. n. 2049 seqq.).

1. Pro foro externo (ad Ordinariatum).

1. Ap PETENDAM DISPENSATIONEM SUPER IMPEDIMENTO COGNATIONIS, AFFINITATIS, ETC. PRO MATRIMONIO CONTRAHENDO.

Excellentissime et Reverendissime Domine,

Livius N., aetatis 30 annorum, et Clara N., aetatis 25 annorum, dioecesis N. ex parochia N., matrimonium inter se inire cupiunt. Obstat vero impedimentum affinitatis primi gradus aequalis lineae, quia oratrix nubere intendit fratri mariti sui defuncti ; *vel* consanguinitatis teitii et secundi gradus inaequalis, lineae collateralis, ut ex adnexo schemate constat l ; *vel* cognationis spiritualis, etc.

Quare humillime supplicant Excellentissimae Dominationi Vestrae, ut super istis impedimentis dispensare (*vel* dispensationem a S. Sede procurare) dignetur cum fieri non possit quin matrimonium contrahatur ; *vel* quia oratrix duobus liberis minorennibus gravata adjutorio viri indiget, et orator ad hoc maxime convenire dicitur ; *vel* ad reparanda, evitanda, praevenienda damna ; *vel* quia tam grave ac continuum inter eos adest peccatorum periculum, ut hoc eorum matrimonium haberi debeat unicum (*vel* necessarium, peropportunum) salutis remedium ; *vel* quia conatus ad eos ab hoc matrimonio averte-ndos inutiles prorsus evaserunt ; *vel* quia est timor fundatus ne, si dispensatio negetur, formas civiles tantum compleant, *vel* quia matrimonium, ut aiunt, civile jamjam contracturi sunt, etc.

Testor oratores, catholicae fidei cultores, ejusmodi esse census, ut in toto 3000, 4.000, 50.000 circiter libellas in re et totidem in spe possideant ; *vel* tam pauperes esse ac miserabiles, ut solo labore manuum viventes nullam taxam solvere possint. Solvent tamen pro expensis Romae faciendis, 12, 15, 20 libellas, quas apud me deposuerunt.

Summa, qua per est, reverentia ac devotione permaneo, Eceme ac Rmc Domine,

Eccmae Dominationis Vestrae subrnissimus.

N. N., Parochus Ecclesiae N.

'Schema cognationis vel aninitatis describatur in caicc folii (Cfr. n. 2017).

2. Aī> PETENDAM DISPENSATIONEM SUPER IMPEDIMENTO MIXTAE RELIGIONIS

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Tullia N. romana catholica, aetatis annorum 30, hujus parochiae N., matrimonium inire cupit cum Alberto N. ex regione N., sectae hitheranae addicto, et in suis erroribus saltem usque adhuc persistente.

Pars acatholica coram me, ut ex declaratione huic petitioni adnexa patet, sub fide juramenti promisit omnes utriusque sexus infantes ex illo matrimonio nascituros in fide catholica romana baptizandos el educandos esse, iisque aequae ac comparti prorsus liberum fore religionis catholicae roinanae exercitium. Praeterea pars catholica sponndit se pro viribus curaturam, ut quantum in ipsa erit, vir ad veram fidem convertatur. Quare humillime supplico Excellentissimae Dominationi Vestrae, ut ipsi super eo impedimento S.Sedis dispensatio procuretur propter sequentes causas : Prima, sunt vani çonatus, ut oratrix tali matrimonio renuntiet ; secunda, quia formae civiles circa matrimonium certo brevi sunt adimplendae ; tertia, quia adest spes fundata conversionis partis acatholicae, etc. Pars catholica ... libellas pro expensis faciendis jam apud me deposuit.

Summa, qua par est, etc.

Formula declarationis partis acatholicae.

« Ego infrascriptus, habitans in N., declaro cum juramento, primo, filios utriusque sexus nascituros ex ifieo matrimonio cum V N. catholica romana baptizatum iri in religione catholica romana ; secundo, me permissurum'em-per dictae meae consortis el omnibus meis filiis ac filiabus liberum exercitium cultus catholici romani.

« In fidem hujus subscripsi manu propria hanc praesentem declarationem»

II. Pro foro interno.

Litterae mittuntur ad Erhum Cardinalem Praefectum S. Poenitentiariar, vel directe, vel mediante Curia dioecesana. Potest hic Curiae interventu' adhiberi, si nullum subsit indebitae manifestationis periculum. — Litterae tamen sint clausae atque obsignatae, prout admonuit S. Poenitentiam — Inscribebantur autem :

AlPERno Cardinale Penitenziere Maggiore, Città del Vaticano.

Vel gallice:

A Son Eminence le Cardinal Grand Pénitencier, Cité du Vatican.

1. Ad PETENDAM DISPENSATIONEM A VOTO.

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

Berta annos viginti nata vovit *castitatem perpetuam* (vel *ingressum in Religionem approbatam*). At cum in gravi incontinentiae periculo versetur, el ob ingentes stimulos carnis se posse continentem agere vitam diffidat, humillime supplicat pro commutatione aut dispensatione voti, ut inde valeat matrimonium inire, cujus opportuna occasio sese illi offert.

Dignetur Eminentia Vestra responsum ad me infrascriptuin ejus confessorium dirigere ut sequitur (*exacta detur responsi inscriptio. — Si recursus mediante Curia diocesana factus fuerit, sic dicatur: Dignetur...* dirigere, mediante agente Curiae episcopalis N... in Urbe).

Eminentiae Vestrae manus reverenter deosculans, summa qua par est devotione permaneo

Eminentiae Vestrae

Obsequimus et addmus

Parisiis, die

2. An PETENDAM DISPENSATIONEM SUPER IMPEDIMENTO OCCULTO PRO MATRIMONIO CONTRAHENDO.

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

Julius matrimonium inire intendit cum Titia, et jam tractatus de hoc est .millibus notus. At obstat impedimentum *criminis* ortum ex copula carnali inter ipsos habita, stante matrimonio Julii cum priori uxore, cum promissione matrimonii data et acceptata, neutro tamen machinante (ce/cum utriusque machinatione in vitam Bertae uxoris Julii ; *vel* cum machinatione solius Julii in vitam uxoris) ; quod impedimentum est omnino occultum, nec timetur manifestandum fore.

Quare humillime supplicant Eminentiae Vestrae, ut dignetur super isto impedimento cum eis dispensare, ut matrimonium inire valeant, tum quia formae civiles jam sunt impletae, tum quia jam instat tempus partus, etc.

Dignetur, etc.

I DISPENSATIONEM SI PER DI ORIS IMPEDIMENTIS UNO PUBLICO, ALTERO OCCULTO.

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

Augusta matrimonium inire cupit cum Publio fratre sui mariti defuncti. Obstat tamen, praeter impedimentum publicum affinitatis primi gradus aequalis lineae, impedimentum occultum *criminis neutro patrante, co* quod Augusta, dum viveret suos maritus, adulterium cum Publio consummavit cum promissione matrimonii data et acceptata.

Quare supplicat oratrix, ul non obstante dicto criminis impedimento, dispensatione super affinitatis impedimento *prius obtenta*, cum eodem Publio licite el valide matrimonium contrahere valeat, in coque contracto permanere. Rationes non paucae, eaeque urgentes, ad petendam hujusmodi dispensationem inducunt : Ium quia...

Dignetur, etc.

i. Ad petendam INVALIDXTIONEM DISPENSATIONIS INVALIDA! OH SUBREPTIONIS VEL OBREPTIONIS VITII M.

Eminentissime et Reverendissime Domine,

Sempronius et Titia matrimonium inire intendunt cum obtenta et fulminata S. Sedis dispensatione super impedimento consanguinitatis'secundi padus aëqUalis lineae collateralis. At vero dicta dispensatio nulla manet

propter impedimentum *occultum* ob crimen adulterii (neutro patrans) commissum cum Titia, dum adhuc viveret conjux Sempronii.

Quare humillime supplicant Eminentiae Vestrae, ut pro impetrata, sed invalida illa dispensatione gratiam *Perinde valere* concedere dignetur. Causa? sunt, tum quia est timor fundatus ne formas civiles tantum impicant; tum quia secus scandala et gravissima mala sequerentur, etc.

5. An PETENDAM DISPENSATIONEM SUPER IMPEDIMENTO OCCULTU
PRO MATRIMONIO CONTRACTO REVALIÜANDO.

Eminentissime et Reverendissime Domine,

Caja conscia (vel ignara) impedimenti contraxit in faciem Ecclesiae cum Titio, quocum, durante suo priore matrimonio, rem habuerat, fide inter se mutuo data. Quare, cum absque scandalo (*vel* damno prolis) separari non possint. et impedimentum sit occultum, humillime supplicat pro dispensationis remedio.

Dignetur, etc.

6. Ad petendam sanationem in radice.

Eminentissime et Reverendissime Domine,

Lucretia eum vero et sincero Valerii consensu, qui asseritur adhuc perseverare, matrimonium in faciem Ecclesiae contraxit et consummavit. At vero matrimonium est invalidum ob copulam adulteram cum Valerio una cum promissione, durante priori matrimonio, cujus impedimenti Valerius est prorsus inscius. Impedimentum est omnino occultum, nec timetur manifestandum, et de eo nulla fuit petita dispensatio. Oratrix fundate timet, ne, si qualicumque modo consensus renovatio a putativo (onjuge petatur, recuset. Quare oratrix, quae optat rite in conjugio permanere, prolem legitimare, humiliter supplicat Eminentiae Vestrae, ut dispensationem in radice praefati matrimonii seu sanationem a S. Pontifice procurare dignetur; responsum vero ad me infra scriptum, etc.

7. Ad petendam absolutionem a censuris.

Titius sacerdos (*vel* parochus) unam poenitentem (*vel* duas, tres, etc.) complicem in peccato turpi semel (*vel* bis, ter, etc.) sacrilege absolvit (*vel* absolute simulavit). Deinde, quamvis excommunicatione scienter irretitus, per quindecim dies (per aliquod tempus), missam celebrare et sacramenta ministrare perrexit. Nunc vero delictorum suorum sincere poenitens. et remota peccati occasione, humillime supplicat pro absolutionis et dispensationis remedio.

Nota. Si jam alia vice absolutus et recidivus fuisset, id exprimi deberet. Item si officium quo fungitur, sine gravi incommodo dimittere nequiret, id dicatur; vel si in casu urgentiori (n. 1284) absolutionem recepit, id indicetur. Dignetur, etc.

8. Ad petendam dispensationem super irregularitate.

Titius sacerdos incurrit irregularitatem ob homicidium occultum (*aut* abortum), et cum ei immineat periculum infamiae, si a celebrando se abstinet, ideo supplicat, etc. *ut supra*

Nota' Petitio dirigitur ad § *Poenitentiarum* (ad 5. *C. de Sacramentis*, quando casus est publicus).

9. Ad petendam facultatem absolvendi a casibus reservatis

Reverendissime Vicarie Generalis,

A Bino Ordinario ad excipiendas fidelium confessiones nuper approbatus ad biennium, dum conludentibus aures praeberem, occurrit mihi *casus reservatus*; cumque expedire videatur ut ad me poenitens redeat, hisce humiliter supplico, ut mihi praedicta facultas, si item pro hac et aliquot vicibus concedatur.

Vel motio sequenti:

Cum propter frequentem populi concursum poenitentes, ceteroquin rite dispositi, sine absolutione dimitti, et ad alterum confessarium accedere vix possint, humiliter supplico, etc.

Vel etiam:

Licet ad absolvendum a casibus a Rmo Ordinario reservatis similiter approbatus, tamen mihi casus occurrit in litteris approbationis specialiter exceptus. Quod poenitens ceteroquin rite dispositus sit, attamen timere debeam, ne horreat pro gratia absolutionis se sistere coram habente ejusmodi facultatem, Reverendissimum Vicarium Generalem hisce quam humillime rogo, ut speciale in hanc absolvendi potestatem mihi pro hac vico (*vel* pro aliquot vicibus) largiri dignetur, etc.

Nota. Lectores etiam monitos habere volumus, jam aliunde in *ipso opere* indicatas fuisse formulas, ad hanc quoque Appendicem spectantes, v. gr., vol. II, n. 1561, pag. 115, nota 1, etc.

INDEX OPERUM ET AUCTORUM

I. — Opera collectivā.

Acta concessionis tituli Ductoris in honorem 5. *Alphonsi* (Romae, 1870).

Acta S. Sedis, in Compendium opportune redacta et illustrata, ab anno 1865 ad annum 1908 (citantur : A. S. S.).

Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale ab anno 1909 (Romae, typis Vaticanis) (citantur : A. A. S.).

Acta et Decreta Concilii Plenarii Americae Latinae in Urbe celebrati anno 1899 (Romae. 1902).

Analecta Iuris Pontificii (Romae et Parisiis, 1855 seqq.).

Analecta Ecclesiastica (Romae, 1893 seqq.).

Apollinaris (Romae, 1927 seqq.).

Bollettino dei Clero Romano, editus cura « Piae Unionis S. Pauli Apostoli » Romae, ab anno 1919.

Bullarium, sive Collectio plurimarum Constitutionum Apostolicarum Romanorum Pontificum, opera et studio *Laertii Cherubini* (Romae, Camera Apostolica, 1617-1672, 6 tomi fol.).

Bullarium Romanum magnum. Amplissima Collectio, a S. Leone I usque ad Pium PP. VIII (Romae, 1739 seqq.).

Catéchisms Romanus (Patavii, Joan. Manfrè, 1777)

Code civil français, commenté dans ses rapports avec la théologie morale par *Th. Gousset* (Tournai, 1850, 3e édit.).

Codex germanicus, quem optime commentatus est *Lehmkuhl*.

Codex juris canonici auctoritate Benedicti XV promulgatus, Romae typis polyglottis Vaticanis, 1918.

Codice civile dei Regno d'Italia (Milano-Napoli, 1877).

Collectanea Constitutionum, Decretorum, Indultorum ac Instructionum *Sanctae Sedis* ad usum Operariorum Apostolicorum Societatis Missionum ad Exteros (Parisiis, 1870) (citatur : *Collect. S. S.*).

Collectanea S. C. de Propaganda Fide (Romae, 1907)

Collectio Laccensis. Acta et Decreta Conciliorum recentiorum, auctoribus *Presbyteris S. J.* (Friburgi Brisgoviae, 1870-1881).

Commentarium pro religiosis, publicatio mensilis, opera et studio Missionariorum Filiorum Irnmac. Cordis B. M. V., Romae, ab anno 1920.

Corpus Juris canonici (Lipsiae, Ludov. Richter, 1839).

Corpus Juris civilis romani, opera et studio Simonis Van Leeuwen (Antverpiae, 1726, 2 vol. fol.).

Decreto authentica S. Congregationis Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita ab anno 1668 usque ad 1882 (Ratisbonae, Pustet, 1883).

Decreta authentica Congr. SS. Rituum (Decreta hoc modo citantur : S. R. C. n 3609). - Quandoque etiam citamus editionem 3^{am} a *Gardellini* congestam.

— Vide Gardellini.

Dictionnaire de Théologie catholique (par Vacant-Mangenot).

Ephemerides liturgicae (Romae, ab an. 1887 seqq.).

Gregorianum, rivista trimestriale di studii teologici e filosofici, Romae, ab anno 1920.

L'Ami du Clergé (Paris, 1879 seqq.).

Le Canoniste contemporain (Paris, 1877 seqq.).

Monitore ecclesiastico. Pubblicazione mensile ad uso del clero (Conversant) e Roma, 1877 seqq.).

Nouvelle Revue théologique (Tournai, 1869 seqq.). Cit. : *Nouv. Rev. Thiol.*

Pastor Bonus (Treviris ab an. 1887).

Pontificale Romanum (Romae, 18-49).

Raccolta delle Indulgenze (Romae, 1878 et 1929).

Rituale Romanum (Ratisbonae, 1926, edit, secunda juxta typicam).

Schweizerische Kirchen-Zeitung, Redaktion Dr. von Ernst, Luzern (Lucernae in Helvetia).

Theologische Quartalschrift (Tubingae, ab an. 1819).

Theologisch-praktische Quartal-Schrift (Linz in Austria, 1848 seqq. Citatur ; *L. Q. Schr.* vel *Linz. Quart. Schr.* vel Theol. prakt. Q. Schr. (Linz).

Théologie und Glaube (Paderbornae, ab an. 1908).

Vindiciae Alphonsianae (Tornaci, 1874, 2 vol., edit. 2).

II. — Auctores de re morali praecipue recentes.

(Cfr. historiam theol. mor. I, p. xxii seqq.)

Adloff Josephus, Alsaticus, composuit : *La confession et la direction*, Parisiis, 1924 : germanice ; *Beichtvater u. Seelenführer*, Argentorati (ed. 4), 1926.

Aertnys Joseph, C. SS. R., fascicul. *de Occasionariis et Recidivis et de Ufu matrimonii*, juxta doctrinam S. Alphonsi (edit. 6^a, Galopiae, 1893). — *Theologia moralis* (edit. 12^a quam ad Codicem juris canonici accommodavit P. Damen. ejusd. Congreg., Taurini. 2 vol. in-8°). — *Theologia Pastoralis* (Paderhorn, 1901, edit. 4^a).

Alberti Josephus, Italus, Auditor S. Rotae (e vivis nunc decessit). Scripsit de re morali (de 6° et 9° Dec. praec. etc.) et de theol. pastoralis.

Allègre. *Le code civil commenté* (Paris, 1899, 2 vol.).

Allers, Rudolfus, Austriacus, doctor med., plura utilia scripsit de medicina pastoralis.

S. ALPHONSI M. DE LIGORIO Opera, juxta edit. Taurini apud Marielti, 1846. Attamen *Theologia moralis*, *Praxis confessarii*, *Examen ordinandorum* referuntur juxta editionem criticam R. P. Leon. Gaude.

Specialim citata sunt sequentia :

1. Ex operibus moralibus. — 1° *Theologia moralis* (citatur, v. gr. lib. VI. 20, aut saepius \ I, 20, i. e. liber VI, n. 20). ■ I

2° *Homo apostolicus* (*H. Ap.* XI. 10, i. e. Tract. XI, n. 10).

3° *Istruzione e pratica per i confessori* (*Ist. e Prat.*, vel *Jstr.*, XI, 20, i. e. up. XI, n. 20). Citatur nempe, quando differt a versione latina (*H. Ap.*) et accuratius ultimum S. Doctoris sensum refert.

4° *Il Confessore diretto per le confessioni della gente di campagna* (cit., v. gr. *Conl. dir.*, XV, 31).

5° *Praxis confessarii* (cit. *Praxis*, vel *Prax. conf.*, n. 12).

6° *Examen Ordinandorum* (*Exam. Ord.*).

1° *Institutio catechistica ad populum* (*Inst. catech.*).

8° *Elenchus quaestionum reformatarum*. a) *Elenchus* 99 Quaestionum reform. (1755) : cil. 1. *El. qq. ref.*, n. 10. — b) *Aliae* 25 Propositiones reformatae (1767) : cit. 2. *El. qq. ref.*, n. 16. — Cfr. ed. G., IV, p. 699 seqq.

9° *Dissertatio de celebri quaestione* « An liceat usus opinionis probabilis in concursu probabilioris » (1755) : cit. Diss. 1755, *An liceat*, n. 13.

10° *Dissertatio de usu moderato opinionis probabilis* (1757), inserta in 3^a edit. 1757), 4^a edit. (1760) et 5^a edit. (1763) *Theologiae moralis* : cit., v. gr. Diss. 1757, n. XXXVII.

11° *Breve Dissertazione sull'uso moderato dell'opinione probabile* (1762) : /it. Diss. 1762, n. 23. In ea S. A. incipit docere *expresse* aequiprobabilismum.

12° *Apologia contro Adelfo Dositeo* (P. Patuzzi), anno 1764 : cit. *Apol.* 1764, § 5.

16° *Disseri, dell'uso moderato (o lecito) dell'opinione probabile* (Opusc. Clementi XII dedicatum, an. 1765) : cit., v. gr.. Diss. 1765, c. IV, n. 32.

14° *Dichiarazione del Sistema che tiene Tautore intorno alla regola delle uioni morali* (1764) : cit., v. gr., *Dichiar. dei Sist.*, n. 49 ; vel *Apolog.* 4

15° *Epist. de Maledictione mortuorum*, 1746. Est primum opusc. mor. S. Alphonsi.

II Ex operibus Dogmaticis. — *Storia delle Eresie*. — *Verità della Fede*. — *Indotta ammirabile della divina Provvidenza*. — Opus in Tridentinum, i. e. *Opera dogmatica contro gli eretici pretesi Biformati*. Latine reddita sunt Opera dogmatica a R. P. Aloisio Walter, C. SS. R. (Romae, typ. Cuggiani).

III. Ex operibus asceticis. — *Gloria di Maria*. — *Gran mezzo della Prehiera*. — *La vera Sposa di Gesù Cristo*. — *Selva di materie predicabili ed istruttive*. — *La messa e l'Officio strapazzati*. — *Pratica d'amar Gesù Cristo*. — *Iliflessioni utili ai presbiteri*. — *Regolamento per i Seminari*. — *La Fedeltà id i assalli verso Dio*. — *Notificazioni al Clero della diocesi di Sant'Agata*.

Annibale Jos. (d'), S. R. E. Cardinalis, *Summula Theologiae moralis* ad usum Seminarii Reatini : edit. 5^a (Romae, 1908). — Vide etiam sub Reatinus.

Antoine Carolus, Gallus, prof. theol. in Univers. Andegavensi, *Cours d'Economie sociale*, 1896. — *Du Passage* sextam curavit editionem.

Antonelli Jos., *Medicina pastoralis*, 3 tomi ; ed. 3^a (Romae, 1909).

Arendt Gulielmus, Belga, e S. J. — Praeter *Apologeticae de aequiprobabilismo Alphonsiano h.-ph. Dissertationis... Crisim* (1897), plura scripsit de re morali, praesertim circa justitiam et matrimonium.

Arregui Antonius, Hispanus, e S. J. — Edidit *Summanum theol. moralis*.

Avanzini Petrus, Italus, scripsit *Commentarium in Bull. Apost. Sedis* fed. 2) 1874.

Bailerini Antonius, S. J. : vide Gury.

Ballerini-Palmieri, S. J., seu *Ballennii opus theologicum morale a Palmieri ibsolutum et editum*, 7 tomi (Prati, 1900).

Barre, *Das bürgerl. Gesetzbuch u. der Code civil*, edit. 2^a (Berlin, 1897).

Bastien Petrus, O. S. B., *de frequenti quotidianaque communione*, Romae, 1907 ; *Directoire canonique*, 1^a ed., 1933.

Bonger Michael, C. SS. R., *Pastoraltheologie*; 3 vol. (Regensburg, 1863).
Berardi Aemilius, Canonicus Faventinus. — *De Recidivis et Occasionariu* edit. 6., 2 vol. (Faventiae, 1909). — *Praxis confessoriorum* (ibid., 1879 et edit. 4., 1905). — *Examen confessarii et parochi* (ibid., 1855). — *De sollicitatione a absolutione complicitis* (ibid., 1897). — *Theol. Moralis*, libri 5 (1905). — *Theologia Pastoralis* (edit. 4., 1911).

Bergmann Gulielmus, Germanus, doctor med. — *Religion u. Seelenleiden* (2 vol.) 1927. Novam editionem operis *Capellmann* (vide infra) confecit (1927).

Beringer, S. J., *Die Abldsse, ihr Wesen u. Gebrauch* (i. e. *Indulgentiae, carum natura et usus*). — Opus cl. Beringer a P. Hilgers, ejusd. Soc. perfectum est (edit. 14., 1914); deinde, promulgato novo Codice juris, iterum revisioni subjectum fuit cura P. A. Steinen (ed. 15), 1921, gallice translatus a Pli Mazoyer (les indulgences, 2 vol. ed. 4), 1925.

Biederlack, S. J., et Eihrich, S. J., Austriaci, scripserunt; *De religiosis*. (Eniponte, 1919: primus etiam plura edidit de *quaestione sociali*).

Bierbaum Irenaeus, O. F. M., Germanus, denuo edidit *Elbeli Theol. mor.* (1891-1895).

Billot Ludovicus, e S. J. — *De sacramentis, de natura et ratione peccati personalis, de virtutibus infusis*, etc. Romae, 1896 seqq.; opera ejus sunt *dogmatica*.

Bouix I). — *De Episcopo*. — *De jure Regularium* — *De Parocho* (Paris, 1852-59); sunt praesertim opera *canonica*.

Bouquillon Thomas, Dr. Theol. et Professor in Univers, cathol. americana. *Institutiones Theologiae moralis fundamentalis* - - *De Virtutibus theologicis* - *De Virtute Religionis* (edit. 3.) : 1880 et seqq.

Buccroni Januarius, S. J., Moral theol. professor in Collegio Romano. — *Commentarius de Censuris* (Romae, 1885). — *De Constitutione « Apostolicae Sedis »* (Romae, 1886). — *Enchiridion morale* (Romae, 1887). — *Institutiones Theologiae moralis* (Romae, 1908, edit. 5.).

Bulot A., Gallus, e S. J., edidit *Compendium theol. mor.* ad mentem P. Gury (ed. 2), 1908.

Capellmann C., Dr. med. Aquisgranen. — *Medicina pastoralis*; edit. germ. 16., latina 2» (Aquisgrani, 1910). Vide etiam *Bergmann*.

Cappello Fr. M., Italus, e S. J., professor in Universitate Gregoriana. — *De censuris* (1919); *tractatus canonico-moralis de sacramentis* (dc *Extr. Unc-tione*, an. 1932) etc.

Carrière Jos., Presbyter Seminarii S. Sulpicii — *De Justitia et Jure*; 3 tomi (Parisiis, 1839). — *De Contractibus*; 3 tomi (ibid., 1844).

Cathrein Victor, S. J., Helvetus — *Philosophia moralis* (ed. 13), 1927: alia scripta de ethica in lingua germanica.

Chrétien Paulus, Prof, m Semin. Metensi. — *De matrimonio*, Metis, 1927: *de poenitentia*, Parisiis, 1929.

Ciulli Alessandro, Sacerd. Florentin. — *Commentario pratico delle Censure latae sententiae*; ediz. 2. (Siena, 1877). — *Direttorio pratico dei confessori novello* (Siena, 1883). — *Del Chierico Ordinando* (Firenze, 1885).

Coconnier, O. P., Gallus, scripsit; *L'hypnotisme franc*, 1897.

Coppens, S. J. Americanus, edidit: *Moral principles and medical practice*, Neo-Eboraci, 1897.

rolly Georgius, Professor in Collegio S. Patricii, apud Maynooth. — Disputationes theologicae *De Justitia et Jure*, ad normam Juris municipalis licitannici et hibernici conformatae; 3 tomi (Dublinii, 1870-77).

De Becker Julius. Belga professor Lovaniensis. — *De sponsalibus et matrimonio* (ed. 2), 1903.

I 'YÜB·M

De Gryse, Belga. — *De contractu conductionis* (1895). Obiit an. 1909.
Delama Dionysius, Dr. Theol. et Professor. — *Tractatus De Justitia et Jure*, edit. 3 (Tridenti, 1889).

Delerue Felix, C. SS. R., Gallus, *Le système moral de S. Alphonse de Liguori*. 1929.

De Smet Aloysius, *De Sponsalibus et Matrimonio*, ed. 4» ad normam Codicis recognita (Brugis, Beyaert, 1923).

Eschbach Alphonsus, Doctor in sacra Theologia. — *Disputationes physiologico-theologicae*, ed. 3 (Parisiis, ap. Lecoffre).

Farrugia Nicolaus, O. S. A., Italus: scripsit; *De casuum conscientiae resorptione juxta C. J. C.* (ed. 2) 1922; *de matrimonio et causis matrimonialibus* 1924.

Feije Henricus Joannes, Professor Lovanien. — *De Impedimentis et Dispensationibus matrimonialibus*; edit. 4 (1893).

Feneres J. B., S. J.: vide Gury.

Forstmann Fr., Batavus. — *Theologia moralis*, Ultrajecti, 1916.

Frassinetti Josephus, Italus, obiit an. 1868. — *Compendio della Theologia morale di S. Alphonse M. de Liguori*, 2 vol. (ed. 10), Genova, 1905.

Prins Victor, S. J., Germanus. — *De actibus humanis* 3 vol. Friburgi Brisgoviae, 1897-1911.

Gardellini Aloysius. — *Decreta authentica Congr. Sacrorum Rituum* ex actis ejusdem collecta; edit. 3., 5 vol. 1856-1859. — Vide supra: *Decreta Congr. SS. Rituum*.

Gasparri Petrus, Card. — *Tractatus canon, de Matrimonio*, 2 vol., edit. nova, (1932). — *De s. Ordinatione*, 2 vol. — *De SS. Eucharistia*, 2 vol. — *Catechismus Catholicus* (1930).

Gaudé Leonardos, C. SS. R. — *De morali systemate S. Alphonsi Mariae dt Ligorio historico-theologica dissertatio* (Romae, typ. Cuggiani, 1894).

Gaume. — *Manuel des confesseurs* (Paris), 1872.

Génicot Eduardus, S. J. — *Institutiones Theologiae, mor.*, edit. 11 (Bruxellis, DeWitt, 1927), a P. Salsmans secundum Codicem recognita.

Gennari Casimirus, Card. — *Questioni theol. morali*, ediz. 2 (1907). — *Questioni canoniche, liturgiche*, ediz. 2» (1908). — Haec opera in gallicum sermonem transtulit D. Boudinhon: *Questions de morale, de liturgie*, etc.

Gerster P., Thomas Villanova, O. M. C. — *Munus confessorii quoad castitatem poenitentis promovendam*, Oeniponte, 1927.

Gfller Em., scripsit; *Das Eherccht im neuch kirchlichen Gesetzbuch*, Friburgi Brisgoviae, 1918.

Giipfert Adam Franciscos, Germanus, obiit 1913. — *Moraltheologie*. Editio 8., cura Caroli Staab, prodiit an. 1920.

Gousset Thomas M. J., Card. Archiep. Rhemensis. — *Théologie morale*, J édit. (Bruxelles, 1846). — *Code civil commenté*; vide Code civil.

Gury Joannes Petrus, S. J. — 1° *Casus conscientiae* in praecipuas Quaestiones Theologiae moralis: 2 tomi edit. 2» (Lugd ni, 1886). — 2° *Compendium Theologiae moralis*; editio in Germania 4., ad editionum romanarum fidem impressa, emendata et permultis additamentis aucta (a Dr. *Seitz*) (Ratisbonae, 1868), — 3° Idem *Compend.* novis adnotationibus et SS. ongregationum resolutionibus locupletata (per P. *Cretoni*, Ord. S. Aug.) : 2 vol. (Romae, 1873). — 4° Idem *Compend.* Antonii *Ballerini*, S. J., adnotationibus locupletatum: edit. 2 (Romae, 1869). — 5° Idem *Compend.* a R. P. Henrico *Dumas*, S. J., recognitum; editio novissima, multis correctionibus aucta, etc. (Lugduni, 1874).

6° Idem *Compend.* a R. P. *Ferreras* recognitum: edit. 4 (Barcinone, 1909).

Haine Anton. Jos. Jac. Franc., Professor S. Theol. Lovanien. — 1° *Principia dogmatico-moralia universae Theologiae sacramentalis* (Lovanii, 1875). — 2° *Theol. inor. elementa*; 4 loin. (Lovanii, 1882) : quod opus deinde edendum curavit (1906) J. Bund, C. SS. C.

Hilarius a Sexten, P. O. Cap. — *Compendium theologiae moral.*; 2 vol. (Merani, 1889).

Honoré L. Belga, e S. J., edidit : *Le secret de la confession*. Brugis, 1924.

Hupport Philippus, Germanus. — *Der Lebensversicherungsvertrag* (i. e. contractus de assecuratione vitae), 1896.

Kenrick Franc. Patricius, Archiepiscopus Baltimoren. — *Theologia moralis*, 2 vol. (Mechliniae, 1860).

Kern Aloysius, Dr., Prof. in Univ. Graz, scripsit : *Die Liige* (de mendacio, 1930).

Kern Josephus, e S. J., scripsit tractatum : *De sacramento Extremae Unionis*, 1907.

Koch Antonins, Professor Tubing. — *Lehrbuch der Moraltheologie*; edit. 2' (Herder, 1907).

Konings Antonius, C. SS. R. — 1° *Theologia moralis S. Alphonsi in Compendium redacta*; edit. 6 (Neo-Eboraci, Benziger, 1886). — 2° *De Absolutione parentibus, qui prolem scholis publicis seu promiscuis instituendam tradunt, neganda necne* (Bostoniae, 1874). — 3° *Commentarium in facultates Apostolicas quae Episcopis Americanis concedi solent* (Neo-Eboraci, 1884) ; quem l'utzer deinde edidit.

Krieg Cornelius, Germanus, scripsit : *IVissenschaft der Seelenleitung* (i. e. scientia directionis animarum), 1907.

Lehmkuhl Augustinus, S. J. — 1° *Theol. moralis*; edit. 12 2 vol. (Friburgi Brisgov., 1914) cum opusculo : Quaestiones praecipuae morales novo juri canonico adaptatae (*ib.* 1918). — 2° *Casus conscientiae*, 2 tomi, edit. 3' (Friburgi, 1907). — 3° *Das biirg. Gesetzbuch* (Friburgi, 1900), edit. 4-5.

Leitner Martinus, Theol. prof., Lehrbuch des Kath. Ehrechten, ed. 3 (Sch ningh, Paderborn, 1920).

Linneborn Johannes. Germanus. — *Grundriss des Ehrechten nach dnn Codex* (2 et 3 ed.), 1922.

Linsenmann Fr Xav., Germanus. — *Lehrbuch der Moraltheologie*. Friburgi Brisgoviae, 1878.

Mare Clemens, Gallus, e C. SS. R., obiit Romae an. 1887. — *Institutiones morales Alphonsianae*, Romae, 1885.

Marres P. IL, Professor in Seminario Ruraemundensi. — *De Justitia furta doctrinam theologicam et principia juris rccentioris speciatim vero Necrlandici*; edit. 2 (Ruraemundae, 1889).

Martin Joan. Petrus, S. J. — *De matrimonio et potestate ipsum dirimendi Ecclesiae soli exclusive propria*; 2 vol. (Paris, 1844).

Martin Konradus, Germanus, episcopus Paderborn., obiit an. 1879. — *Lehrbuch der Moral*, Moguntiae, 1850.

Matharan Mauritius, Gallus, e S. J., edidit : *Asserta moralia*, etc. *Compendium thcol. mor.*, Parisiis, 1893.

Mausbach Josephus, Germanus. — *Katholische Moraltheologie*, 1922.

Meynard Fr. André-Marie, O. P. — *Réponses canoniques et pratiques sur le gouvernement et les principaux devoirs des Religieuses à vœux simples*; 2 vol. (Clermonl-Ferrand, 1879).

Mcckelhab Benedictus iïenr., Belga, O. P., scripsit. *Summani theol mor.* (1932) et varia opuscula pastoralia.

Micheletti. — *De Pastore animarum. Dc Regimine ecclesiastico religioso-rum, necnon seminariorum* (Herder. Friburgi Brisgov. et Puslet, Ralisbonaei.

Moran Josephus, Hispanus, O. IT. — *Theologia moralis* Matritis, 1883.

Morol Jules, Abbé. — *Du prêt à intérêt* (Paris, 1873).

Millier Ernestus, S. Theol. Doct., Episcopus Linciensis. — *Theologia moralis*. edit. 9», curante Schmuckenschlftger (Vindobonae). Deinde Ignatius Seipel el Josephus Ujcic decimam instituerunt editionem, Ratisbonae, 1923 (t. I).

Nilles Nicolaus, Luciliburgus, e S. .L, scripsit etiam *Commentarium de vocamead statum ecclesiasticum*, Oeniponte, 1892.

Ninzatti Joannes. — *Theologia moralis...* S. Alphonsi M. de Ligorio, logico ordine digesta et summatim exposita ; 2 tomi, edit. 6 (Venetiis, 1899).

Noldin IL, S. J. — *Summa theologiae moralis*, 3 tomi, edit. 14 et 15' iOenile, 1922). — Vide Schmitt.

Ojetti Benedictus, S. J., Professor in Universitate Gregoriana. — *Synopsis rtrum moralium et Juris Pontificii*; 2 edit. (1904).

Palmieri Dom., S. J. — Vide Bullerini.

Panzuti Blasius, C. SS. R. — *Theologia moralis*; \ vol. (Neapoli, 1824).

Pelt, J.-B. — *Manuel de législation civile, à l'usage du clergé d'Alsace-Lorraine* (Metz, 1906).

Pennacchi Josephus, Prof. in Seminario Romano, etc. — *Commentaria in Constitutionem « Apostolicae Sedis »* (Romae, 1883) : — in Constit. « Officiorum ac munerum » (1898).

Perrone Joannes, S. J. — *Praelectiones theol. dc virtutibus Fidei, Spei et Caritatis*. — *De Virtute Religionis deque vitiis oppositis (Taurini, 1867)*. - *De Matrimonio christiano*; 3 vol. (Leodii, 1861).

Pesch Henricus, S. J. — *Lehrbuch der Nationalökonomie*, torn. 3 (Herder, 1905-1913).

Piscetta Aloysius, Halus. — *Theologiae moralis elementa*, 1908 ; quae iterum edidit A. Gennaro.

Piirhl Joannes, Italus, obiit 1926. - *De judicio sacramentali; Cursus theol. moralis*, Veronae, 1909.

Porpora Agnellus, Canonicus, etc. — *Theologia moralis*; 4° tomi 4° (Neapoli, 1855).

Priimmer Dominicus, O. P., Prof. in Univers. Friburgi Helvet. — *Manuale Theologiae moralis* ; 3 tomi (Herder, 1915), cum opusculo : Brevis conspectus mutationum (supplementum ad Manuale), ap. Herder. 1918. Ed. 3', 1923.

Primer Joann. Evang., Professor in Lycco Eystelt. (Eichsiatl). — *Lehre rom Redite und von der Gerechtigkeit* (i. e. Doctrina de Jure et Justitia) ; 2 vol. Regensburg, 1857). — *Moraltheologie* (Freiburg in Brisg., edit. 3., 1903).

Rafael a S. JoSeph, O. Carmel., Belga. — *Institutiones fundamentales Thcol. moralis*, 1884.

Raymundiis Vntonius, Episcopus Eysteltensis. — *Instructio pastoralis*; edit. 5 (Herder, 1902). Citatur : *Instr. Pastor. Eystelt.*

Ib.'atiiiU» (i. e. J. d'Annibale). — *In Constitutionem Apostolicae Sedis »...* *Commentarii*; edit. 4» a Polidori curata. — Vide d'Annibale.

Ricker Anselmus, O. S. B., Germanus. — *Pastoralpsychiatrie*, 1894.

Roskovany Augustinus (de), Episcopus Xilriensis. — *Matrimonium in Ecclesia catholica potestati ecclesiasticae subjectum* ; 4 tomi (Pestini, 1870 seqq.). — *De Matrimoniis mixtis inter Catholicos et Protestantes*; 7 vol. (Quinque-Ecclesiis, 1842, etc.). — *Coelibatus et Breviarium*; vol. I-V (Pestini, 1861).

Rosset Mich., Gallus, Ep. Maurian. — *Dc sacramento Matrimonii tractatus dog.*, etc. : vol. 6 (Parisiis), 1895.

Rota Petrus. — *Enchiridion confessorii et judicis ecclesiastici*, seu Ratio compendiosa judicandi in utroque foro *de abusu Sacramenti Poenitentiae*, etc. (Augustae Taurinorum, 1884).

Ruoss M. Dr. — *Leitjaden fur kirchliches Eherechl*, 1927.

Sabetti Aloysius, Halus, e S. J., redegit in novam formam *Compendium Theologiae moralis* olim a Gury exaratum, Neo-Eboraci, 1894. Ed. 28^a, an. 1922.

Scavini Petrus. — *Theologia moralis universalis*, ad mentem S. Alphonsi de Ligorio ; 4 vol., edit. 1^a (Mediolani, 1874) ; brevi post ejus mortem in lucem prodiit edit. 2^a

Schilling Otto, Germanus, professor Tubing. — *Moraltheologie*, Friburgi in Brisgovia, 1922 ; deinde : *Lehrbuch der Moraltheologie*, 2 vol. apud Max Huber (Monaci, 1927). Plura quoque de illo exstant scripta ad quaestiones sociales et oeconomicas etc. spectantia v. g. *Die christlichen Soziallehren* (1926) : *christliche Gesellschaftslehre* (1926) ; *christliche Staatslehre* (1927) ; *Sozialethik* etc.

Schindler Franc., Austriacus, obiit an. 1922. — *Lehrbuch der Moraltheologie* (ed. 2), 1914.

Schmitt Albertus, S. J., professor in Univers. Oenipont., editiones ultiores operis Noldin procuravit (1925 etc.).

Schober Georgius, C. SS. R. — *Alphonsi M. de Liguori Liber de caeremoniis Missae* » ; edit. 2^a (Lisbonae, 1888).

Schlich I., O. S. B. — *Pastoraltheologie* ; edit. 5^a curante Polz. 1910.

Schwane Jos. — *Die Gerechtigkeit* (Freiburg im Breisg., 1873). — *Die Verträge* ; edit. 2^a (Münster, 1872). — *Allgemeine u. spezielle Moralleologie* (Friburgi, 1875 u. 1885).

Sébastien! Nicolaus. — *Summarium theol. moralis*, Hornae, 1919.

Signoriello Nuntius, Professor Lycei. — *Philosophia moralis* (Neapoli, 1876).

Simar Theoph.-Hubertus, Archiep. Colorniensis. — *Lehrbuch der Moraltheologie* ; edit. 3^a (Friburgi, 1893).

Slater Thomas, S. J. — *De justitia et jure* ; 1^a manual of Moral Theology, Neo-Eboraci, 1911.

Stohr Augustus, Germanus. — *Pastoralmedizin*, 1900.

Strong (von), Helveticus. — *Sterilisation als Problem der Seelsorge* (i. e. de sterilizatione prout est quaestio pastorem scientiam afficiens). Vide Selneker Kirch. Zeit., 1927.

Surbled Georgius, Doctor medic. — *La morale dans ses rapports avec la médecine et l'hygiène* (1891, 1892, 1898)

Swoons A. F. M., Prof. Buscod — *Institutiones theol. de theol. morali fundamentali*, edit. 2^a (1909).

Tanqueray Ad., Gallus (obiit an. 1932). — *Synopsis theol. moralis et pastoralis* ; 3 vol., edit. 5^a Tornaci, 1908). M

Taparelli Luigi, S. J. — *Saggio teoretico di Diritto naturale* (Napoli, 1850)

Ter Haar Franciscus, C. SS. R. — l'en. *Innocenti PP. XI, de probabilismo Decreti Historia et Vindiciae* (Hornae, typ. Cuggiani, 1904). — *De Systemate morali antiquorum Probabilistarum Dissertatio* (Romae, typ. Cuggiani, 1891) — *De conferenda absolute sacramentali* (Romae, Desclée, 1919). — *De occasionariis et recidivis* (Romae, Marietti, 1927). — *De matrimoniis mixtis* (Romae, Marietti, 1931). M

Ibach Josephus, S. J. — *Compendium theologiae moralis*, 2 vol. Friburgi in Brisgovia, 1926. 11

Van Coillie. — *Comment, in Const. Officiorum ac munerum* . (Bruges, 1899.)

VandeBurg F. P., Praeses Seminarii Rijsenburg .η. *De Dispensationibus matrimonialibus* ; edit. 4» (Sylvae-Ducis, 1865). Nova editio prodiit, curante Schaepmann (1908).

Van Hove, A, Belga, Prof in Univ. Lovan. *De legibus eccl., etc.*

Van Hoey Ern., Card. Archiepisc. Mechlin. *Dr justo auctario; de iustitui, caritate, castitate*, Lovanii. 1903 et seqq.

Van Rossuni Gulielmus, C. SS. Red., Cardinalis *Commentarius de iudicio sacramentali J. Ii. Pighi ad trutinam vocatus* ; edit. 2». - *De essentia sacramenti ordinis* ; edit. 2» (Romae, Pustet, 1931).

Varceno Gabriel, Ord. Capucc. — *Compendium Theol. moralis*, ex opere morali Scavini, Gury et Charmes concinnatum, etc. ; edit. 4», 2 tomi (Taurini, 1876).

Vecchio J. A. (Del), Canonicus Novarien. — *Theologia moralis*, auctore Petro Scavini, in compendium redacta : 2 vol. (Mediolani, 1870 et edit. 5 1902).

Vermeersch Arthurus, Belga e S. .l. — 1° *Quaestiones de Justitia* (Brugis, 1901). — *Quaestiones de Virtutibus Religionis et Pietatis* (Brugis, 1912). — ; *De religiosis Institutis et Personis*, edit. 2., 2 tomi (Brugis, 1909). — 3° *De prohibitione et censura librorum*: edit. 4a (Romae, 1906). — 4° *De Castitate* Brugis, (919). — *Theol. mor. principia, responsa, consilia* (Romae 1922 ; edit 3. 1933.)

Blinda Paulus. S J. — *Casus conscientiae his praesertim temporibus accommodati* (1884-1887)

Voit Edmundus, S. J. — *Theologia moralis* (Anconae, 1841).

Von Ollers, Germanus — *Die Naturivissenschafft auf dem Gebiet der kath. Moral u. Pastoral.* 1881.

Waffelaert Gustavus, Episc. Brugensis, obiit an. 1931. — *De dubio solvendo m re morali, dissertatio* (1880).— *Etude de theol. morale sur l'obligation en conscience des lois civiles* (1884). — *Tractatus de justitia* (1886) ; *de prudentia, fortitudine et temperantia* (1886). - *Dissertation sur le mensonge et l'emploi des restrictions mentales etc.*

Malsch G. .l., Hibernus. — *De actibus humanis*, Dublinii, 1880.

Monsters Ludovicus, C. SS. R., Batavus, obiit an. 1933 *De Minusprobabilismo*; edit. 2 (Amstelodami, 1908). — *Commentarius in Decretum* (Ne temere»; edit. 4 (1912). — *De forma promissionis et celebrationis matrim.* 1919). — *De systemate morali dissertatio* (2^a ed. 1918). — *De virtute castitatis etc.* edit. 2. (Brugis, 1932). — *Theologia moralis* (Brugis, 1933).

Zelle J., Gallus. — *La confession d'après les grands maîtres*; edit. 2' (1896).

Zenner Fr. X., mortuus an. 1861 : scripsit *Instructionem practicam confessorii*, ed. 6' (Viennae, 1867).

INDEX RERUM ALPHABETICUS GENERALIS

Citantur numeri marginales ; v. gr. 80 seqq. significat num. 80 et aliquot numeros sequentes. — . *Ippendix de Censura et prohibitione librorum* (in fine volum. 1) ritatur : App. C. L. can. 1385, i.e. can. 1385 in App. praedicta relatus.

- Abbas, territorium habens, potest ferre leges, 146; censuras, 1256; a censuris Papae simpliciter reservatis absolvere, 1280, 1°, *b*; consecrare altaria et vasa sacra, 1630, *a*, 1631, 1°; ordines minores conferre, 1905; dispensare a votis, 642, 2°; delegare jurisdictionem, 1755. — V. Praelatus.
- Abbatissa, v. Superiorissa.
- Abbreviatio vitae, an licita, 755.
- Abjectio, vitium, 409.
- Abjuratio apostasiae, 444, III, 1833.
- Ablutio, materia proxima in baptismo, 1456. — An liceat ablutionem sumere immediate post susceptam communionem, 1558, II.
- Abominatio (odium), erga Deum, 475; erga proximum, 498.
- Abortus, quid 741; eum directe procurare non licet, 742; an et quando indirecte, 743. — Poenae in procurantes abortum, 745, 1349 (cens.) 1942 (irregul.); quid, si ipsa mulier ab. sibi procuret, 1349, fin. — *Abortivi* foetus, quoad baptismum, 1469.
- Aboiilia, voluntatis debilitas, 293, III, 1°.
- Abrogatio legis, 258 seqq. : consuetudinis, 266.
- Abrupta missa, an perfici debeat, 1641, III. — Si abrumpitur copula, quid juris, 2112, 3°.
- Absens favore legis gaudet quoad praescriptionem acquisitivam, 897, 1-VI; quandoque, contumelia afficitur, 1211; non potest absolvi a peccatis, 1663, 2°; a censuris po-
- test, 1277, 5°, 1287. — Quid de dispensandis absentibus, 239, 2°, *b*; de sponsalibus inter absentes, 1950, IV. 1°, *c*, fin.; vel de matrimonio, 1972, II.
- Absentia parochi, quando licita. 2267, 2268; canonici, 2261; Episcopi, 2251.
- Absolutio a peccatis an dari possit per litteras, per internuntium, per telephonium, 1663, 2°, *c* et *d*; — a reservatis, 1774 seqq. — peregrinorum, 1779. — In necessitate nulla reservatio, 1775 seqq. — Absolutio *complicis* interdicta, 1780 seqq.; *absolventes complicem* excommunicati, 1312, 1781. — Absolutio *conditionata*, an et quando licita et valida, 1663, 3°, 1816. 1°, fin. 1854, 2°, 1855, 3°. — Absolutio *concedenda*, quibus, 1814; an occasionaliis, 1823 seqq.; an consuetudinariis, 1827; an recidivis, 1830; *deneganda*, quibus, 1815, 1821 seqq., 1825, 11. 1829; *differenda*, 1816 seqq., 1823; *renovenda*, quoties pro moribundo, 1855. — Absolutionis *formula*, ex Rit. Rom., 1662; pro Tertiariis saecularibus, *ih*. — Absolutio generalis, in articulo mortis, 1741, III, 1°.
- Absolutio ab haehesi, 444, 1316, 4°, 1833 seqq.
- Absolutio a censuris, 1274; debet fieri ante absolutionem a peccatis, 1276, 1661, quaes.; potest pronuntiari in gratiam absentis vel nescientis, 1277, 5°, 1287; per telephonium, 1277, 5°; quibusnam competat, 1278 seqq. 1/74.

Absolutio, data vel negata ob pecuniam, est simonia, 585, *a*.
 Absolvendus a censuris, quid praestare debeat, 1287.
 Abstemius irregularis. 1641, I. i93i. 1°. /-
 Abstinencia (virtus), 409 ; — lex eccl. in diebus jejunii servanda, i 227 seqq. ; praeceptum grave. 1220, 1244 ; quando et quos obliget, *ib.* ; qui excusentur, 1245 ; qui possint dispensare, *ib.*, et 1240. — V. Dispersatio, Jejunium, Caupones.
 Abstinencia a laboribus in die festi 659. — V. Opera.
 Abulia, 293, III, f.
 Academica duella prohibita, 747, II. 2°, *b*.
 Acatolici. eorum filii. 1946, I ; v. Haeretici, Schismatici.
 Acceleratio partus, 742, 3°, 744.
 Acceptatio legis, 162 seqq. ; utrum requiratur in dispensatione, 237, 1° ; in ineundo contractu, 1044, 3° ; in promissione, 1061 ; in donatione. 1066 ; in haereditate. 1072 ; in dispensationibus matrimonialibus, 2054, II. pro praxi *b* ; requisita, ex parte Superioris, ad essentiam status religiosi, 2131.
 Acceptio injusta rei alienae. 902 seqq. ; — *personarum*, 400, 2°, 2241.
 Accessio, modus acquirendi dominium, 887. naturalis, *ib.* ; industrialis, 888 ; mixta, 889.
 Accessorius contractus, quid, 1034, 5» : 1132, 1170.
 Accusatio in causis civilibus et criminalibus, 2303 seqq. ; vide etiam Denuntiatio. — Quoad acc. *peccatorum*, v. Confessio.
 Accusator, actor in criminalibus, 2303 ; in iudicio ad causam mortis, non est irregularis, 1938, *a*.
 Accusatus seu reus, ad quid teneatur, 2309.
 Acedia, quid, 372.
 Acetum materia invalida ad consecrationem, 1522, 3°.
 AcolythatU' ordo, an sacramentum. 1888, I, 2° ; potestas et officia, 1895 ; ejus collatio 1900, 4°

Acquisitio privilegii, 250 ; virtutum. 414 seqq. ; bonorum, v. Dominium.
 Acta Pii X, eodem titulo officialia atque .Icte .Ip. *Sedis* 160, 2°, *nota*.
 Acta S. Sedis impediens, excommunicati, 1320.
 Actio possessoria, quid, 850, I. 4°. - Catholica, quid, 433. 485. II. ejus munus potissimum, 717, d.
 Actiones judiciales, quales prohibita vel permissae in die festo, 660. — *Actiones* (tituli) in mensis numeraliis, etc., 1115 ; eas acquirere an liceat ecclesiasticis personis, 2228, fin.
 Actor (seu *petitor*) in iudicio, qtiid, 2303 ; ei incumbit probatio, 51. 97, 850, 1°.
 Actus, humanus, notio, 268 ; divisio, 268. — An actus interni praecipi possint, 155 ; an .externi occulti. 153, 2° ; an actus heroici, 154 ; an actus externus addat moralitatem actui interno et in confessione declarari debeat, 312, 1692. — Actus indifferens, 310-312, in individuo, 311, III. — Actus bonus, malus. 295. — quando bonus, 307, supernaturalis, 308. V. Peccatum.
 Actus humanus moralitatem sumit ex objecto. 298 ; ex circumstantiis. 300 ; ex fine, 303 ; specificatur a fine, 305 ; debet ordinari ad finem honestum, 307 ; ad Deum, ii. Actus *imputabilitas*, 270 ; *moralitas*, 294. — Quando actus interrumpantur, vel uniantur, 327 seqq. sint supernaturales, 308.
 Actus *religionis* (elicti, imperati), 541 ; — *virtutum theologiarum*, quando, quomodo eliciendi, 426, 460, 467 seqq., 472 seqq., 485. — V. Fides, Spes, etc. — Actus *«timis ecclesiastici*, 1292, 7°.
 Actus *conjugal*is, 2092 sqq. an impediat communionem, 1562, 2°. — V. Debitum.
 Adamantes, quoad visitationes, 826.
 Adeps, in die jejunii non prohibitus. 1229.
 Adjunctio, species accessionis, 888, 3°. <
 Adjuratio, quid, 618 seqq.

Administratio bonorum filiorum patri competit, 860-863 ; — bonorum temporalium Ecclesiae, 875, II ; reddituum clericorum, 2244 ; communionis, 1539 seqq. ; sacramentorum (v. minister) ; quoad regulares, 2189, 4° ; bonorum Religionis, 2183, 4°, *a*, 2187, 7°, 2190, 1°, *d*.
 Administratio bonorum, an ab ordinibus arceat, 1946, II, 2°.
 Administratores bonorum Ecclesiae, 875, q. 2 ; ad quid teneantur, 2244, II. '
 Admittens nominalim excommunicates ad div. officia, etc., interdictitur, 1374.
 Admonitio poenitentis, quomodo, quando facienda a confessario, 1809 seqq.
 Adnotationes S. Script. ; qui eas sine debita licentia imprimi curant, excommunicali, 1352. — Adnolatio missarum, 1614.
 Adolescentes, quoad jejunium, 1220 ; quoad confessionem, electionem status, 18-49, 4°.
 Adoptans, Adoptati, quoad matrimonium, 2025, 2°.
 Adoptio, impedimentum matrimonii, 2000, 2025, 2° ; quoad matrimonium civile, 2089, 111, 2°, c.
 Adoptivi, quoad successionem haereditariam, 1076, 4°.
 Adoratio, quid, 550 ; spiritualis, corporalis, *ib*.
 Adulatio, 403, h.
 Adulter, ad quid teneatur, 961 seipp ; in dubio de prole, 963 ; dimissus a comparte, an possit statum perfectiorem eligere, 2123, 1°, </.
 Adulterium, 781 seqq. Destitutio ob adulterium. 961 seqq. Adulterium causa divortii, 2123 ; impedimentum dirimens, 2033. — V. Crimen, Divortium.
 Adulti quoad susceptionem baptismi. 1474 seqq. ; quoad supplendas caeremonias in baptismo, 1488, 2°.
 Advena, quis, 203. — V. Peregrinus.
 Adventitia bona, quae sint, 859. — Adventitiae missae, seu manuales, v. Missa (*celebratio*).
 Advertentia intellectus, 317, requisita

ad peccatum. 317 seqq. ; ad peccatum mortale, 336 ; ad peccatum veniale, 341
 Advocatus (*patronus.causidicus*), quis, 2316 ; qui non possint exercere hoc officium, 2317 ; ejus obligationes, 2318 ; an possit tueri causam minus probabilem, 2319. — Quid de ejus honorario vel stipendio, *ib.*, II. — Ejus peccata, 2320. — Quid ipsi liceat in causa divortii apud forum civile, 2126, 5°, *b*. — Quando causa efficax damni erga clientes, 980, 981, 1°.
 Aedificatio (species accessionis), 888, 1°. — templorum haereticorum. 523, 3«.
 Aegrotans, v. Infirmus.
 Aequiparata, quid (quoad extensionem legis ad alium casum), 172, q. 1. *b*.
 Aequiprobabilis opinio, quid. 70, «.
 AequiprobabiliMUis, 87. 91, 104. 106, 107. — V. Systema.
 Aequitas, epikeia, 94, 3°, 173 seqq., 402, c ; quomodo servanda in operae locatione, 1153, IV.
 Aequivocatio. 1179 seqq. — fidei, 43i ; 2o.
 Aer corruptus ecclesiae, an a missa excuset, 681, *nota* 2.
 Aere alieno gravatus. — V. Debitor.
 Aetas requisita ut quis fiat subjectus legis, 193-197 ; requisita pro communionem el confessione, 195, 1573, 1685 ; pro officio palrini, 1484.1486 , pro confirmatione, 1504. 1505 ; pro obligatione jejunii el abstinentiae, 1220, 1244 ; ad votum faciendum, 625, 1° ; ad censuram incurrendam, 195, III, 1261 ; — canonica pro ordinandis, 1919 ; ordinati ante hanc aetatem sunt suspensi, 1367 ; aetas feminae superadultae, causa dispensandi in impedimentis matrimonii, 2049, 111. 2° , quae necessaria pro admissione ad habitum Religionis, 2137, 1°, *b*. 2144, I ; pro emittendis votis religionis, 2148, 1° ; quae praescripta pro eligendo ad beneficium 1919, 2239, 5° ; quando *impedimentum* dirimens matrimonii, 2007.

- Aeterna lex, fundamentum omnium legum, 114-119; num praecedat libertatem, 94, 2°.
- Aether, an eo liceat uti in operatione chirurgica, 759, conc. 5°, *b*.
- Aethiopes in nostris regionibus sunt irregulares, 1934, 2°, *c*.
- Affabilitas, 402, *b*.
- Affectata ignorantia, quid sit, 287, 3°; an tollat voluntatum, 288, III; — censurae, an a censura liberet, 220, 1°, 1269, 3°. — V. Ignorantia.
- Affectus praesentis saeculi, filia luxuriae, 367; peccatum contra spem, 462; — nimius creaturarum, peccatum contra caritatem, 474; quid de nimio affectu in ludo, 1167, 1°.
- Affinitas, impedimentum dirimens matrimonii, 2026 seqq.; quoad matrimonium civile, 2089, III, 1° *g* et 2° *c*. — *Schema* vel *gradus*, 2027.
- Affixio ad valvas ecclesiae, loco proclamationum, 2060, 3°, fin.
- Aggressor, justus, injustus, 733 seqq.; bonorum temporalium, 735; pudicitiae, 736; honoris vel famae, 737; an aggr. injustus, foetus in utero materno, 744, I; si occidatur, num adsit irregularitas, 1942, 1°.
- Agnus Dei, benedictio papalis, 1443, 3°. — Agnus paschalis in lege mosaica, an sacramentum, 1393.
- Agricolae, quoad opera servilia, 668, 8°.
- Alapa inflicta non dat jus occidendi aggressorem, 737; in confirmatione, si omittatur, est leve, 1507, 3°.
- Alba vestis pro missa, ex lino, vel cannabe, benedicta, 1634, 2°, 3°; quando exsecretur, *ib.*, 5°.
- Alearum ludus, prohibitus clericis, 1167, 5°, 2231.
- Aleatorius contractus, quid, 1034, 3°; quotuplex, 1161.
- Aliena res quandoque rapi, destrui potest, 913-919; nequit esse materia contractus, 1035, 5°; donationis, 1065; eleemosynae, 489, II, 2°.
- Alienatio bonorum ecclesiast., quid, 1354, *c*; sollemniter facienda, 1053; prohibita clericis et religiosis, 2244.
- Alienantes bona eccl. sine facultate, excommunicati, 1354.
- Alienigena, v. Peregrinus.
- Alimenta, pro filiis, 700, 2°; pro uxore, 704, 1°, 1023; pro famulis, 707, 10°.
- Alluvio, quid, 887, I, 3.
- Altare, fixum, portable, sensu canonico et liturgico; consecrandum ab Episcopo; quomodo exsecretur, 1031 1°, *a*. — Altare *privilegiatum*, 1743.
- Aluminium, materia calicis, an permissum, 1632, 1°.
- Alumni regularium, v. Convictores.
- Ambitio, filia superbiae, 361, II, 2°, 406, «.
- Amentes, num legibus subjaceant, 193-197; illicite inducuntur ad ea quae sunt contra jus naturae, 125; 3°; qua injusti aggressores, num occidi possint, 734, 2°; sunl capaces domini, 857; sed nequeunt contrahere, 1037; nequeunt vola emittere, 625; quoad validam susceptionem sacramentorum, 1435; si perpetui, nequeunt suscipere Eucharistiam, 1545, 2°; extremam unctionem, 1881, 2°, *b*; sunt irregulares ex defectu animae, 1935; an matrimonium inire valeant, 1975, nota.
- Amicitia, 403, *b*, 465; — *particularis*, grande castitatis periculum. 802.
- Amictus, vestis sacra pro missa ex lino vel cannabe, debet henedici, 1634, 2°, 3°.
- Amissae res, quid, 882; quomodo debeant tractari, 885-887.
- Amissio *virtutum*, 416, 417; *status*, excusans a restitutione, 1018, 3°, 1023; *Breviarii*, an excuset a recitatione, 2218, 1° et *c*; si fiat voluntarie, quot committantur peccata, 331, *c*, 2206.
- Amor complacentiae, concupiscentiae, benevolentiae, 465; creaturae inordinatus, 474; filiorum erga parentes 694; parentum erga filios, 699; conjugum m vivicem, 703, 2°. — *-bnor sui*, filia luxuriae, 367.
- Amortizationis lex et jura Ecclesiae, 876.
- Amphibologie. 1179 seqq.

- Amplexus, 817 Seqq. 822 ; inter conjuges, 2111 seqq.
- Ampullae in missa, vitreae, aut ex auro vel argento, 1631, 5°, fin.
- Amputare membrum quandoque licet, 756seqq., quandoque secum trahit irregularitatem, 1943, 1° ; uterum praegnantis; an liceat, 744, II, III.
- *Amputata membra* religiose sepelienda, 1387, 5°.
- Anatocismus, an liceat, 1112, 2°, fin.
- Ancilla, quoad jejunium, 1236 ; apud clericos, 2233. — V. Famuli.
- Anglicanae ordinationes sunt invalidae, 1412, 6, nota 2.
- Angustia loci, causa dispensandi in impedimentis matrim., 2049, III, 1°.
- Animae purgatorii, an possint invocari, 549, 2°, 3°.
- Animalia rebus onusta ducere in die festo, licet, 065, 2°. — Quid, quoad occupationem, 879 seqq. ; vexationem, 728 ; tactus impudicos, 823; aspectus, 814, 6°.
- Animus clericandi in ordinando, 1913.
- Annulus Episcopi, quid significet, 2251 ; sponsum, 2077, 2° ; in celebratione missae, 1635, 4°.
- Annus probationis, 2145. *Annus Sanctus* (Jubilaeum), 1735. — V. Aetas.
- Antecedens ignorantia, 287, 3°, 288; — concupiscentia, 290, 1°, 291.
- Antichresis, contractus, 1173.
- Anticipatio Matutini, an valida, hora 2. post meridiem, 2212, 1°, *a*; an obligatoria, 2221, I. — An anticipanda communio paschalis, 1571, *b*, *c*. — Anticipatio refectiois, 1231.
- Antipendium altaris, 1631, 5°.
- Aperitio litterarum, an et (piando licita, 1188 seqq.
- Apes ; quid de legibus circa earum occupationem, 880.
- Apostasia a fide, 437 ; sanctio in apostasiam 442 seqq. ; inducit irregularitatem, 1939 ; est causa divortii, 2123, 2°.
- Apostata a fide tenetur ad leges Ecclesiae, 198 ; est excommunicatus, 1316, 1° , irregularis, 1939. Apostatarum libri prohibiti, 1317, App.
- C. L. can. 1399, 2°. — Apostata a religione, quis et ad quid teneatur, 2172.
- Apostolatus, laicorum, 433.
- Apostolicae Litterae. Earum falsarii iis (falsis) utentes, 1326 ; libri ab eis proscripti, 441, 1317, App. C. L., can. 1396.
- Apparitores, eorum peccata, 2328 ; quid de multiplici salario, 2329.
- Appelantes ab abusu, 1322 ; — a Papa ad futurum Concilium gen. : excomm. vel interdicti, 1319, 1372.
- Appellatio in causa civili vel criminali an et quando liceat, 2312, II.
- Applicatio missae, quid 1596 (V. Missa) ; indulgentiarum pro defunctis 1728 ; dispensationis in matrimonio, 1053, seqq.
- Approbatio confessarii, vix a jurisdictionis concessione distinguitur, 1746, fin. — Approbatio librorum, App. C. L., can. 1385, § 2 ; condonatorum, 2189, 3° ; Ordinis religiosi 2128, 5°. — Approbatio rei malae, 350, 356 ; *injustitiae*, 979, 983, 985.
- Aqua baptismalis, Sabbato Sancto, post novam benedictam, in sacrarium effundenda, 535, 2° ; benedicta seu lustralis, est sacramentale, 1440, 3° ; ejus effectus, 1441 seqq.; 1447, II ; in reconciliatione ecclesiae requiritur, 1629, II. Aqua lotionis lintheaminum sacrorum in sacrarium effundenda, 1633, 3° ; vino consecrando admiscenda, sub gravi 1524 ; conversio ejus in sanguinem, *ib.*, fin. ; materia valida in baptismo, qualis sit, 1453 seqq. ; aqua cum hydrargyro bichlorato corrosivo uti quandoque licet, 1454, 3° ; saccharo immixta, an frangat jejunium, 1225.
- Ara, i, e. altare portatile, 1631, 1°. *b*.
- Arbiter, quis, 2297.
- Arbitrii libertas, 275, 2° ; divisio, 276. — Homo gaudet libero arbitrio, 277.
- Areae parcimoniae, 1114.
- Archiepiscopus, quid possit, quoad leges, 141 ; quoad censuras, 1256 ; quoad indulgentias, 1727, 3°.
- Architectus, haereticorum templa aedificans, 523, 3° ; operarios condu-

cens, 1153; in coinpitu errans, 1153, IV.
 Arctatus, ratione beneficii. 1370.
 Argentarii, per se non excusantur a jejunio, 1236, *a*.
 Ariditas spiritus, 1844, 1° *b*: quomodo adjuvanda, 1847, 2°.
 Armorum gestatio clericis prohibita, 9999 90
 Arrhae sponsalitia, 1955; earum effectus quoad contractus, 1121.
 Ars notoria (vana observantia), 567, — sanitatum, 567, 568. — Ars sacra nova, 540, 5°.
 Artes liberales non excusant a jejunio, 1236. — Artes clericis prohibita, 2225.
 Artifices, quoad cooperationem materialem, 523; quoad jejunium, 1235; vel opus inabsolutum, 1153, IV, 1154.
 Artificialis incubatio, quid, 741: — fecundatio in matrimonio, quae licita, 2118; — negotiatio clericis licita, 2228; — accessio, 888.
 Ascendentes, quandoque jus habent in bona defuncti, 1076, IV. 1°, 1081, *a*; sunt objectum pietatis, 687; unde peccata cum eis induunt malitiam incestus, 783; utrum matrimonium cum eis dirimatur, 2019.
 Ascetlca theologia, 2, *b*.
 Aspectus turpes, impudici, 812, 813. 81 i; in loco sacro sacrilegi, 582, 2° 6, 788; inter conjuges, 2111, 1°, 2113.
 Aspersio in baptismo, 1456, 3°.
 Assassinum, 728, 1°.
 Assecuratio, contractus, 1162; in re haereditaria, quid, 1074, *c*.
 Asservatio SS. Eucharistiae, 1583.
 Assistentia parochi in celebratione *matrimonii*, 2070 seqq.; in celebratione *matrimonii mixti*, 1994, III seqq., 2071, *c*; *moribundorum*, 2274; in audienda *missa*, 674 seqq. — Ass. sacris haereticorum, an licita, 448.
 Associationes cultus, prohibita, 527, 30.
 Astrologia, 562; quando licita, 564.
 Astutia, 397, 2°.

Asyli ecclesiastici immunitatem violentes, an sacrilegi, 582, 1°, fin.
 Atramentum tenue, materia dubia in baptismo, 1453, 3°, *c*.
 Attentatio *matrimonii*, 2033-2036, 2091; cum volis Religionis, diversas meretur poenas, 1339, 1941, 2012, 2091.
 Attentio, in audienda missa, 675; in conficiendo sacramento, 1412, *nota* 1; in celebratione missae, 1640; in recitatione Officii, 2215, 2216.
 Attestatio *bannorum* factorum, *baptismi* nupturientium, necessaria, 2057, 2061; *matrimonii* transmitenda, 2079; *morum* pro clericis ordinandis, 1909; pro religiosis ordinandis, 1910; pro novitiis, 2144, 2°, 3°. — V. Litterae testimoniales, dimissoriales.
 Attritio, quid, 1675; ejus effectus sine et cum sacramento, 1676 seqq.; ejus influxus in reviviscendam sacramentorum, 1397, quae.
 Auctarium in mutuo, quid sit, 1099; quantum percipere liceat, 1107 seqq. — Intéressé ex intéressé, an lii eat, 1112, fin; an liceat excedere laxam legalem, *ib.*, 2°.
 Auctio publica, 1134 — V. Licitatio
 Auctor unus, an sufficiat ad opinionem probabilem constituendam, 66, 3°, 4°. — Ius *auctoris*, 855 seqq. — *Auctarcs* graves vel magni (in remoralil, 65, 66, 5°; auctores quoad editiones S. Scripturae, 1352; perniciosi denuntiandi, 2308, *h*, 4°.
 Auctoritas, S. Alphonsi in re morali, 6, 67; — scriptorum, 66.
 Auctoritas *publicae potestatis*, quid possit in materia justitiae, 838; an possit tollere obligationem restitutionis, 1027 seqq.; quid possit quoad impedimenta *matrimonii*, 1990, fin., 2005; an cogere possit ad fidem suscipiendam, 436.
 Aucupium, v. Occupatio animalium.
 Audientes, verba turpia, 810; detractum, 1202 seqq.; sollicitationem locum habuisse, 1799, 2° *o*: accusationem poenitentis, 1862, 4°.
 Auditio missae in dominicis et festis, 65. — V. Missa *audienda*.

Augmentum virtutum, 415.
 Aulicismus, 409.
 Aureola virginittis, an per peccatum amittatur, 766, *a*.
 Aurifaber, quoad jejunium, 1236, *a*.
 Auriga, excusatur a jejunio, 1235; publicus, ad peccata aliena coopérons, 521, quae. 1°.
 Aurora, tempus pro celebratione missae, 1624; pro Horis, 2212.
 Authentica, legum interpretatio, 167-170.
 Auxiliares litigantium in iudicio 2313; iudicium, 2323.
 Auxilium praestans, si cooperator efficax ad injustitiam, tenetur ad restitutionem, 976 seqq.; idem censuris plectitur, licet non nominatus a jure, 1263, 4°, 1308, *d*.
 Avaritia, 362; peccatum, ejus filiae, remedia, 363.
 Aves, in die jejunii prohibita, 1227, 2°, «.
 Azymus panis, an Graecus possit celebrare in azymo, et Latinus in fermentato, 1521; an Graecus possit communicare in azymo et Latinus in fermentato, *ib.*, 2°; an apud Latinos sub gravi praescribatur, 1519.

B

Balbutiens, non est irregularis, nisi afferat risum vel contemptum, 1934, 1°, *c*.
 Balnea acris vel solis, an liceant, 814, 3°, *nota* 1.
 Balsamum ejus necessitas in confirmatione, 1493, 2°.
 Bandilus, quoad ejus occisionem, 730, 90
 Banna, i. e., proclamationes *matrimonii*, 2057. — V. Proclamationes.
 Baptismus, *a*) *Notio*, quid, i 448; sanguinis, *ib.*, 1°, 1452, 2°; fluminis, 1448, 2°, 1452, 1°; fluminis, 1448 seqq. — Ejus effectus, 1396, 1°, 1450; necessitas ad salutem, 1451; quando recipi debeat, *ib.*, *c*.
b) *Materia* remota; valida, invalida, dubia, 1453; licita, 1454; permissa in necessitate, 1455;

materia proxima, 1456; ejus vaildilas, *ib.*; liceitas et modus baptizandi (aspersio, immersio, infusio; 1456, 1457. — *c*) *Forma*, 1458; quando valida, dubia, 1459. — *d*) *Minister*, 1460; ordinarius, 1461; extraordinarius, 1462; legitimus in necessitate; ordo inter plures, 1463; quid si quis seipsum, aut si plures unum vel unus plures baptizet, 1464. — *e*) *Subjectum*, capax, 1465; quid de infantibus in utero matris, 1466, 1468; — quid de foetibus abortivis vel monstrosis, 1469 seqq.; quid de filiis, invitis acatholicis parentibus, 1471 seqq.; de amentibus et furiosis, 1473, 2°; de adultis, 1474 seqq.; de dubie baptizatis, 1476 seqq.; inducit obligationem confessionis, 1655; de haereticis conversis, 1477, 3°, 1479. — *j*) *Caeremoniae*, 1480 seqq.; de loco bapt. sollemnis, 1481; de tempore, 1482; de palrinis, 1483 seqq.; caeremoniae sunt supplendae, 1488; impositio nominis, 1489, 11; sollemnitas exirinsica illegitimo baptizando negatur, 1490, 2°. — Quid parochus post baptismum agere debeat, 1489, III. 1490. — Quando reviviscat baptismus fide receptus, 1397. — Ob baptismum ab acatholicis scienter susceptum, an quis irregularis, 1940.
 Baptizat! *dubie* subjacent Ecclesiae, 1655, 20, 2039.
 Baratria, crimen quandoque a iudice commissum, 2297, 3°, *b*.
 Barbitonsores, an diebus festis excusati, 665. — Quoad jejunium, 1236, *a*.
 Beati, an maneant in iis virtutes post hanc vitam, 417, quae. — *Beattificati* quomodo venerandi, 538, 2°.
 Beatitudines, 413, 2°.
 Bellum, 749; licitum quando, 750; dubie justum, *ibid*; modus agendi ante, intra et post bellum, 751. — In bello injusto vel justo, an milites fiant irregulares, 1942. — In bello, quoad receptionem sacramentorum, quaenam sit conditio militum, 752, 1559, IV, 1°, 1566;

- quaenam clericorum, quoad Horas, 752. 40, 2221, III.
- Benedicere sacra paramenta. loca, etc., quinam possint, 1630, *a* et *b*.
- Benedicite, psalmus, an post missam dicendus, 1640.
- Benedictio apostolica in articulo mortis, 1741.
- Benedictio annuli in celebratione matrimonii, 2077, 2°; nuptiarum, 2078; mulieris post partum, 1445, 2091, *a*; fontis in Sabbato Sancto jus parochi, 1445, 2188, 3°, 2279; ss. oleorum, 1874; chrismatis, 1492; 3°: in Ecclesia orientali, 1495 in nota; paramentorum, etc., 1630, *b*; candelarum, cinerum, palmarum, 1445.
- Benedictiones, èstra sacramentorum dispensationem, sunt sacramentalia, 1440. 2°; lilurgicae, 1443; *constitutivae* seu consecrativae, *invocativae*; quales sint; papales, episcopales, sacerdotales, 1443-1445; quo ritu faciendae, 1446.
- Beneficiarius beneficiatus; ejus obligationes, 2243; quoad usum reddituum superfluum, 2247 seqq.; quando possit per se minuere missarum numerum, 1621 quae. : quas missas teneatur legere, 1612.
- Beneficientia, 485, II.
- Beneficium ecclesiasticum, quid, 2235; quotuplex, 2236; quomodo acquiratur, vel amittatur, 2237; titulus pro ordinando, 1921, 1°. — Beneficiorum jura usurpantes vel impediens, 1337. — Qui alium a consecutione beneficii impedit, an restituere debeat, 921.922.
- Benevolentia, 485, II.
- Bestialitas, quid, 805.
- Biblia sacra; imprimentes, sine approbatione Ordinarii, an excommunicentur, 1352; quoad Bibbiae versiones, quid tenendum. App. C. L., can. 1391. — Biblia tradi potest ordinandis lectoribus et subdiaconis, 1900, 2° et 5°. — An liceat jurare super Biblia haeretica, 611, 4°; eam caecutienti praelegere, 449, 9°.
- Bhlica Pontif. Consilium de re Biblica; ejus auctoritas, 169, 5°. — *Biblicae societates*, 1330, *b*.
- Bibliopolae, quoad scandalum, 515, quoad cooperationem, 524, App. C. L., can. 1385 seqq.; quoad excommunicationem, 1317, L°, *b*, 1352. — Bibliopolis nequeunt missae acceptae transmitti; iisque non licet eas accipere, 1617, *a*.
- Bigamia secum trahit irregularitatem, 1936. — Alia bigamia reos reddit infames, 1937.
- Bilateralis contractus, quid, 1034, 3°.
- Binandi facultas, quoad stipendium pro 2 missa, 1009; quandonam habeatur et legitime exerceri, possit, 1626, 2° et 30.
- Blasphemia, 596; immediata, nydiata, directa, indirecta; haereticalis, imprecativa, dehonestativa, 6, 1°. 2°, 3°: quale peccatum, 597; locutiones blasphematoriae, 598. — Blasphematores, quomodo tractandi, 599.
- Blenorrhagia, 792.
- Bona derelicta, amissa, vacantia, 882; eorum dominium, 884.
- Bona ecclesiastica* usurpata, impedita, alienata, 1325, 1337, 1354; mere ecclesiastica clericorum, 2245; quid de eorum usu, 2247; an superflua sint in pauperes, etc. eruganda ex justitia, 2248.
- Bona Ecclesiae* tempora ia; ejus jus circa ea, 874 seqq.; proprietates, 875; administratio, 875, quae. II. — Compositio cum Papa, 1029. — Sanatio Papae super bonis injuste alienatis, 1030, 1031. — Quae-nam adhuc restitutioni obnoxia, 1031, 1°. — An el quomodo detur facultas emendi bona Ecclesiae usurpata, *ib.*, et 2°.
- Bona fortunae*, an optare et procurare liceat, 476. *e*; an occisione furis defendere, 735; quandonam, ex ordine caritatis, derelinquenda, 483; vel propter scandalum, 512, III. — Quae-nam sint, quoad eleemosynam, necessaria vitae, superflua, 487.
- Bona filiorum*, adventitia, castrensia, profectitia, 858 seqq.; *uxorum*,

- totalia, paraphernalia (exradotalia), communia, 863 seqq.
- Bona fides, in praescriptione, 895, I; in possessore, 935 seqq.; — el reviscentia sacramentorum, 1397; vel indulgentiae, 1729.
- Bonitas actuum, 307; ejus condilionum, 309. — Bonitas *confessarii* eximia esse debet, 1792.
- Bonum intrinsece, extrinsece, quid, 295, 3°, *a*.
- Bonum pacis, causa dispensandi in impedimentis matrimonii, 2049, III, 6°.
- Brevia Papae; eorum falsificatio, abusus, 1326.
- Breviarium, quid, 2203; sufficit loco libri Epistolarum in ordinatione lectoris, 1900, 2°. — V. Officium divinum, Horae.
- Bulla *Cruciatae*, 1247.
- Bullae, v. Brevia.
- Bur>a pro corporali, sit coloris paramentorum, 1632, 4°. — *Ludi* seu *operationes Bursae*, 1169.
- C
- Cadaver excommunicati vitandi in ecclesia sepulchrum, exhumandum esse, 1292, 90.
- Caducilas testamenti, quandonam obstineat, 1087, III.
- Caecitas mentis, filia luxuriae, 367.
- Caecus, an ei liceat celebrare missam, 1641, I, 1645; irregularis, 1934, 1° a' — quoad exlr. unctionem, 1875, 2° fin.; an teneatur missam audire, 671, 1°; an si sit simul mutus el surdus, possit communicare, 1546, 2°; an pluries celebrare possit, 1626, 1°.
- Caecutiens sacerdos, quoad celebrationem missae, 1626, 1°, 1641, I, 1645.
- Caedere ligna in silva aliena, an liceat, 910, 3°.
- Caelibatus ecclesiasticus; ejus necessitas et obligatio, 2199 seqq.; in ex praecepto Ecclesiae, vel ex voto 2201; an obligatorius pro nescientibus, pro ordinatis cum metu gravi vel ante usum rationis, 2201; est impedimentum dirimens, 2013 (v. Castitas). — Conditio caelibatus perpetui contractui adjecta, non valet, 1057, 5°, *c*, nota 1.
- Caeremoniale Episcoporum objgat ubique, 1638, 20.
- Caeremoniae, 1420, 1421, 1440. — Caer, baptismi, 1480; eas omittere, quale peccatum, 1487; quando suppleri debeant, 1488; eas omittere in administratione Eucharistiae, quale peccatum, 1542, in admin, confirmationis, 1502 seqq., vel extremae unctionis, 1876, 1880, II. — V. Ritus.
- Caesarea *operatio*, an mater teneatur eam subire, 744, II, 1468. II; an facienda post mortem praegnantis, 1467; nequit a sacerdote perfici, 744, II, ad secund., 1467.
- Cafeuin, non frangit jejunium, 1225, 20.
- Calceatus debet esse sacerdos in celebratione missae, 1635, 2°.
- Calendarium proprium Breviarii, servandum, 2209, seqq.; de eo conficiendo, 2208, 2°.
- Calix cum patena, ab Episcopo consecratur, 1632, 1°; quid de calice ex aluminio, aere, cupro *ib.*; quando exsecretur, *ib.*; an tangi debeat in ordinatione, 1901-1903.
- Calumnia, 1195. — V. Detractio. — Sic vocare licet accusationem, quae nequit probari, 2310.
- Calumniator, ad quid teneatur, 1206.
- Cambiales litterae, *Cambium*, 1143; est licitum, 1144.
- Campanae non pulsantur tempore interdicti, certis casibus exceptis, 1305, *a*; Sabbato Sancto, religiosus non licet campanas pulsare *ante* ecclesiam digniorem, 2188, 2°; debent, eas pulsare, jubente Episcopo, 2189, 2°.
- Campanula, in missa requiritur, 1631, fin.
- Cancellarius, v. Notarius.
- Cancer in die jejunii permissus, 1227, 20, *b*.
- Candela. — *Candelae* ex sebo vel oleo in missa non licitae; ex slearina, praeter duas requisitas ex cera,

permittuntur ad sollemnitatem ;
usus lucis electricae aut gaz ad
illuminationem aut ornamentum
permittitur, 1631, 4° ; cereae sal-
tem sex in expositione SS. Euchar.
ardeant, 1584, I.
Candelabra, super altare, saltem
duo requisita, 1631, 4°.
Canon missae ; defectus voluntarius
in eo facile gravis est culpa, 1639,
1640 ; an post canonem possint
hostiae parvae afferri, vel missa
interrumpi, 1526, 1641. II.
Canonici, regulares, saeculares, 2260 ;
eorum obligationes, 1612, 3°, 2261
seqq. — Causae excusantes eos a
servilio chori, 2264,
Canonis privilegium pro clericis, quid,
2234 ; illud violantes, excommuni-
cat), 1324, 1348.
Canticum Puerorum, an post missam
dicendum, 1640.
Cantores, quoad jejunium, 1239, 3° ;
quoad sacras functiones, 1644, 3° ;
in functionibus haereticis, 449,
6°.
Cantus *gregarius* ample restituen-
dus et a clero specialiter excolendus,
1614, 1° : ul in editione authentica
propositus, ib. I. 5° ; in sacris func-
tionibus et in choro mulieres a cantu
communitur excludantur, ib. 3°.
Capollanus, *major*, 1752, 3°. — *mili-*
taris, quoad jurisdictionem ad
confessiones, 1752, 3° ; quoad assis-
tentium matrimoniis, 1947. 1°, *b* ;
1950, 1° : 2070 . quoad missae ap-
plicationem 1606, I, *a* ; ejus jura
in bello, 752, 4°, o. — *montalium*,
nosocomiorum, quoad missae appli-
cationem, 1606, I. *a*.
Capillitium adulterinum, in missa cele-
branda an liceat, 1635, 4°.
Capitale, 1149, *a*)
Capitallsrnus, 851, 1°, p. 562, nola 2 ;
1149, *a*).
Capitulum cathédrale, 2265 . ejus
potestas legifera 144 ; quoad sus-
pensiones. 1363 ; quoad interdicta,
1373.
Capite damnati quomodo tractandi
quoad s communionem. 1546 q. 2 ;
an eis danda sit non jejunis per

modum viatici, 1559, IV. 1° ; an pos-
sint positive resistere, 2111.
Capuceini, quoad votum pauperitatis.
2156, 3°, 2158. 2°.
Carbonarii, excommunicati, 1330, I
Carbones forantes in fodinis, 910. ;
Carcerati(rei) possunt carcerem effrin-
gere et fugere, 2311.
Cardinalatus, beneficium consist., 223°.
1°. — *Cardinales*, quoad sacramen-
tum poenitentiae, 1764, 1751, 1752.
2° : quoad indulgentias. 1727, 2°
quoad censuras, 1260, *b* ; quoad
immunitatem, 1323 ; quoad clausu-
ram, 1334, 2164 ; quoad oratoria,
677. *b* : quoad consecrationes, 1630
a ; quoad ordinationes, 1905, *a*.
Carentes naso, irregulares, 1934, 2° o.
Caritas, 411. — *a*) *Erga Deum*. 45
seqq. : virtus theolog.. 465 ; objec-
tum materiale, formale, actus, ii. ;
proprietas, 467 ; praerogativae,
468, III ; necessitas, 469 seqq. ;
quando obliget praeceptum, 472
quoties, ib., q. II : peccata ei oppo-
sita, 474 seqq. — *b*) *Erga proxi-*
um, 476 seq. ; differt a justitia,
721 *b*, 727, 949, 4° ; ordo caritatis,
479 seqq. ; inter nos et proximum
481 seqq. : regulae servandae, 483 ;
inter ipsos proximos, 484 ; actus,
opera caritatis, 485 seqq. ; peccata
adversa, 497 seqq. — *cj Erga nos-*
metipsos, 476.
Caritas excusat, quoad laborem, in
die festo. 667 ; quoad auditionem
missae, 682 ; quoad restitutionem.
1020 ; quoad jejunium, 1238 ;
quoad Breviarium, 2219 : quoad re-
sidentium, 2251, 3°, *a* ; confessario
necessaria, 1793. — Caritas per-
fecta, finis status relig., 2128, II,
°0
Curo *humana*, an ea vesci liceat, 365,
6°.
Carnes, quoad jejunium: quales pro-
hibitae, 1227 ; cum piscibus an
permiscendae, 1229 ; esus carnis
quoad parvitatem maleriae, 1228 ;
in diebus abstinentiae, 1242 seqq.
Carnifices, irregulares, 1938, *b*.
Carthusianus, quoad abstinentiam
a carnibus, 754, 1°, *nota* 1.

(aditas, 409, 764 ; ejus sj> < ie<. 764 ;
pulchritudo, *ib* ; pericula. 824
seqq. ; varia scandala. 51.°) : coope-
rationes variae, quae eam laedunt,
521 seqq. ; remedia 800, 1875. 1832 ;
juvenibus est excolenda. 1849 ;
in confessario sil probat ;». 1791
seqq. — An cognitio rerum sexua-
lium castitati sil utilis, 763, I —
Violatio castitatis, an aneat ab
ingredienda Religione 7.° «. *b*, ca-
nonicis plectitur poenis 769, II.
Votum *castitatis* non est promiscue
suadendum, 624, 3° ; Papae reser-
vatum, 645 ; etiam in Jubilaeo,
1736, 3° ; < ; sunt tamen qui illud
valent irritare. 638, vel ..... fns.
pensare, 646, 1999, 2° \i>n ces.
sil ob lentationes, 635, »" : quae-
nam sit causa sufficiens ad peten-
dam dispensationem, »».. ..(1993
fin. — Ejus violatio an -ii sacrile-
gium 581, /81. — Esi nupodimen-
tum prohibens nuptias. 1997, 1993
3° ; imo eas dirimit, si sil sollemne
2012 ; extingnit quoque ohligulio-
nem sponsalium, 1957, 2". gi
durante matrimonio ah uno con-
juguai emittatur, quid juris. 1999
2°, 2096 ; si ex mutuo 'unseñsu
maritus potest irritare \otnin. 640
2° ; solus Papa potest ah petfec-
lae castitatis dispensare. 1999 oo
Religiosa *castitas*, ad quid .»h|j,,et
2160. — Caelibatus
Castrare pueros, an liceat, 75» ; mj
3°.
Castrensia bona filiorum. 85'.
Casula, seu plancta, vestis pro missa
quam necessaria ; quando .xsocretur,
1634, 4°.
Casus *Apostoli*, 1988 ; casu *perpiexus*
pro confessario, instant' matrimo-
nio, 2048, fin. — V. Noce>si|)K
Casus reservati Papae, 1309 seqq.,
1771 ; Ordinariis, 1342 Episcopo
1772 ; praelatis Religionum. 1773'
— \. Absolutio, Reservati
Catechismus, a pueris ; "hl'<., |lfjUS)
1574.
Catechizare. grave muuus parochi,
2270 ; religiosorum etiam 'V. nq|o-
rura. 2189, 3°, *d*.

Catechumeni. 1474 ; quoad sepultu-
ram, 1383, 1°, 1629, 4° ; quoad sa-
cramentalia, 1441.
Cathcdromaticum, quotannis Episcopo
solvendum. 551, *d*.
Cauponae a clericis non frequentan-
dae, 2230. — V. Clerici.
Caupones, malo coopérantes. 522 ,
exponentes folia publica, *ib*., 4° ;
furem receptantes, 985 ; quoad res
depositas, 1092, 2°, 109-4, 3°.
Causa physica, moralis, 313, 1° :
immediata, medial a, *ib*., 2° ; per se.
per accidens *ib*., 4° ; proxima,
remota, *ib*., 3° ; motiva, impulsive,
237. 3° : justa dispensandi, quae.
240. *a*, 2049, III.
Causa criminalis (v. Judex). — *Causa*
pia. quid sit, 1083, q. III. 2° ; judex
quando debeat pro iis (item pro
causis matrimonii, viduae, etc.)
judicare, 2301. 3° ; restitutio ipsis
quando facienda. 999, 2°, *b*. 22 47,
2268, *e*.
Causae, dispensandi in impedim. ma-
trimonii, 2049 ; *excusantes* a cen-
sura, 1269 seqq. ; in die festo quoad
laborem. 668 seqq. ; quoad missam.
681 seqq. : excus. a furio, 912 seqq.,
a restitutione, 1017 seqq. ; a resti-
tutione famae, 1207 ; *tollentes* obli-
gationem restitutionis, 1024 seqq. ;
excusantes a jejunio, 1232 ; a confes-
sione ante communionem. 1550
seqq. ; a servanda hora debita pro
missa. 1625 ; ab integritate confes-
sionis, 1697 ; ab obligatione inte-
grum tradendi stipendium, 1618,
1619 ; a servilio chori, 2264.
Cautela, i, e, *absolutio ad cautelam*,
in censuris, 1274, 4°. — Suspensio
ad cautelam, 1297.
(autio, pars prudentiae, 393, 8°.
Cautiones requisitae in matrimoniis
mixtis, 1994, II, 1995, *b* ; in matri-
moniis cum non baptizatis, 2037.
Celebratio missae, v. missa ; matri-
monii, v. Matrimonium
Celebret, litterae commendalitiaie sic
nominatae, an ex gantur, 1643, «,
b.
Celeritas, in celebratione, quando
peccatum grave, 1640.

- Censores librorum pravorum, App. C. L., can. 1393.
- Censualista, Censuarius, 1146.
- Censurae ecclesiasticae, 1249 seqq. — *Notio*, 1251, 1253. — *Divisio* : a jure, ab homine, 1254, 2° ; ferendae, latae sententiae, *ib.*, 3° ; reservatae, non reservatae, *ib.*, 4°. — *Inflictio*, 1255 seqq. — Auctor, 125G seqq. ; quis possit delegari ad ferendam censuram, 1257. — *Subjectum*, 1259 ; an liget extra territorium ferentis, 1258, 1262. — *Causa* (materia) censurae, peccatum, quale, 1263. — *Forma*, 1265 seqq. ; munitio canonica, *ib.* — *Causae* excusantes a Cens., 1269 seqq. ; nullitas, quando, 1272 ; quid in dubiis circa censuras, 1273. — *Absolutio*, sub conditione, ad reincidentiam, ad cautelam, 1274 seqq. ; differentia ab absolutione a peccatis, 1277. — Qui possint absolvere, 1278 seqq. — in casu necessitatis, 1282 ; — conditiones absolutionis, 1286 seqq. — Violantes censuram, ordinem sacrum exercendo, irregulares, 1945, — V. etiam Cardinales, Episcopi. Regulares. — Censurae hodie vigentes, 1308 seqq.
- Censurae theolog. (quoad fidem), 441. — *Censura librorum*, vide App. I voluminis.
- Census (contractus), quid 1146 ; quotuplex. 1147, quando licitus, 1148 ; conditiones, 1148.
- Cephalotomia, 744.
- Cephalotripsia, 744.
- Cera, v. Candela
- Cereum omittere in confirmatione, est veniale, 1507, 3°.
- Cerevisia non frangit jejunium, 1225, 2° ; si tenuis, materia dubia in baptismo, 1453, 3°, c.
- Certitudo, quid, 30. 31 ; quotuplex, 31, 32, 33 ; necessaria ad licite agendum, 36, 37, 82 ; cert. morae de dispositione poenitentis requiritur, 1813 ; quaenam in juramento necessaria, 608.
- Cessatio legis, 255 seqq. ; dispensationis, 245 seqq. ; facultatis delegatae, 233 ; obligationis juramenti, 617, q. 3 ; votorum, 635 seqq. ; obligatio in promissione accepta 1062 ; jurisdictionis, 1753, 1754), privilegii, 254 ; suspensionis, 1302 ; interdicti, 1307.
- Cessatio a labore, v. Operistitium ; a divinis, 1253, c.
- Cessio bonorum, 1021 : an tollat obligationem restitutionis, 1022 ; an jura debitori relinquat, 1022 ; ante professionem faciendam, 2147, b, 2154, 2155. 2°.
- Character sacramentalis, 1398, 1450, 4°, 1492, 1°, 1889, 2°.
- Chartam confessionis legere, an contra sigillum, 1862, quaer.
- Chirurgica ars, clericis in sacris prohibita, 2225. — *Chirurgica operatio* quandonam obligatoria, licita, 754, 756 ; quoad irregularitatem, 1349, 2°, 1942, 1°, c, *ib.*, 3°, c, 1944.
- Chirurgus, ejus munus, obligatione?, peccata, 2331.
- Chloretum aethylicum. 761, 111.
- Chloroformium, an liceat in operatione chirurgica. 759, concii., 5°, b, 761, III.
- Chocolatum, in diebus jejunii, an liceat, 1225, 4°.
- Choreae, quales illicitae, 829 ; quando licitae, 830 choreae larvatae *ibid* 3° ; justae causae ad choreas, 832 ; q. II ; ad inhonestas cooperari non licet 525 ; clericis prohibita, 2232 — Confessarius quoad choreas, 833.
- Chori servitium, 2204 seqq. ; excusantes causae ab hoc servitio, 2264.
- Chrisma, in confirmatione, materia remota. 1493 ; proxima 1494 ; vetus, an adhiberi possit in baptismo, 1489 ; in confirmatione, 1493, 3° — *S. Chrisma* in locutione blasphemia, 598, I.
- Ciborium, benedictum, 1632, 2°. — V. Pyxis.
- Cibos coquere et parare in die festo licet, 665, 4°.
- Cinematographicae projectiones, in ecclesiis prohibentur, 582, 2° c. tin. ; pariunt quandoque scandalum. 155,

- 7°; an clericis interdictae, 2232;
 I ludi cinematographic!, 835, 3°.
 Cineres ; benedictio, 1445.
 Cingulum, in missa, benedictum, po-
 I test esse laneum vel sericum, con-
 gruentius lineum, 1634, 2°, 3°.
 i Circiter, quid in accusatione peccati
 vox significet, 1692, 2° ; quid juris,
 I si postea numerus certus peccato-
 rum deprehendatur, *ib.*, *a*.
 Circumcisio in vetere lege, an sacra-
 mentum, 1393 ; est mortifera in
 nova Lege, 131, 2°.
 Circumspectio, pars prudentiae inte-
 grans, 393, 7°.
 Circumstantia, quid et quotuplex, 299;
 fons moralitatis, 300 seqq. ; —
 circumst, *speciem mutant*es confi-
 tendae, 1692, 3° ; an etiam *aggra-*
vantes, 1693, seqq.
 Civilis potestas, sepultura, toleran-
 tia, civ. matrimonium, divortium,
 v. infra.
 Clandestinitas, v. Matrimonium (cele-
 bratio).
 Classicorum libri, an adhuc concessi,
 App. C. L., can. 1399, 9°.
 Claudii, irregulares, 1934, 1°, *d*.
 Clausulae, in privilegiis, 253 ; II, 3°,
r; in dispensationibus matrim.,
 2055 seqq. ; in lege denuntiandae
 sollicitationis, 1796 ; in contracti-
 bus, 1057 ; in absolutione a cen-
 suris, 1288.
 Clausura (papalis) monialium, 2144,
 (° fin, 2163 ; quoad ingressum,
 2164 ; qui possint, ingredi, 1334
 colloqui ad crates, 2164 *b*. — Viro-
 rum regularium, quomodo obser-
 vanda, 2161. — Clausura (non pa-
 palis, v. gr. in Gallia), quomodo
 obliget. 2194, 2°.
 Claves, materia remota in ordina-
 tione ostiarii, 1900 ; claves taber-
 naculi. a sacerdote custodiantur,
 1583, III.
 Clementia, 408, III, *c*, 409.
 Clerici, ipsis *praecipiuntur* sancti-
 tas vitae, 2196 (v. Clericus) ; caeli-
 batus, 2199 ; Horae canon, (v. Ho-
 rae) ; gestatio habitus et tonsurae,
 0909 2223 *c*. — Ipsis *prohibentur*
 artes et officia saecularia, 2225; ne-
 gotiatio proprie dicta, 2227, venatio
 et armorum gestatio, 2229 ; ingres-
 sus in tabernas, 2230 ; ludus alea-
 rum, 2231 ; choreae et comoediae,
 2232 ; conversatio cum feminis su-
 spectis, 2233. - Quibusnam pro-
 hibetur susceptio muneris can-
 didati, etc., 527, II *b*, 2226, *c*.
 Clerici certis gaudet *privilegiis*, quo-
 rum violatio est sacrilegium, imo
 excommunicationem secum trahit,
 581, 1°, 2234 ; soli ad censuras dele-
 gari possunt, 1257 ; possunt sibi
 vel aliis viaticum praebere, 1535,
not.; expedit ut communicent feria
 V in coena Domini 1571, *d* ; possunt
 tangere vasa sacra vacua, 1633, 2° ;
 necnon lintheamina lavare, *ib*, 3° ;
 nequeunt sine licentia Episcopi
 adire Universitates Gubernii, 716,
 III, 2224 ; an possint ingredi Reli-
 gionem, 2137, *h*; an teneantur le-
 gibus civilibus, 200 seqq. — *Excom-*
municantur: praesumentes matri-
 monium contrahere, 1339 ; commu-
 nicantes in divinis, etc, 1332. —
 y. Suspendio, Interdictum.
 Clericus, fit per tonsuram, 1899 ; si
 non est in sacris, nubere potest,
 1913, 2°, 1957, 3° ; sed amittit bene-
 ficiu(m), 2239, 3° ; in vitio turpi habi-
 tuatus, 1916; dignus, an possit
 cogi ad s. ordinem, *ib.*, quaes. ; sed
 indignus arcendus est, 1425, 1916,
b; speciatim in vitio turpi habi-
 tuatus, 1916.
 Coactio, quid 281 ; — ad matrimo-
 nium, 1979, 2003, II ; ad sepelien-
 dum haereticum, etc., 1353 ; perso-
 nae ecclesiasticae ad tribunal sae-
 culare, 1323, 1333, 1364, 2234 ; ad
 statum, clericalem vel religiosum,
 1355.
 Coalescere possunt furta minuta, 908 ;
 labores in die festo, 663 ; omissio-
 nes in missa aut in Officio, come-
 stiones in jejunio, 343, *a*, 672, 1222,
b, 1228 ; transgressiones in voto
 paupertatis, 2158.
 Colchlearin missa permittitur, 1632, 1°.
 Codicillus, quid, 1077, 2°.
 Coëductio, 824, nota 1.
 Coemeterium locus, sacer, 582 ; an

vendi possit. 590, 2° ; quando indicatur, 1304. 1°, 1305, 1° ; quando polluat, 582, 2°, a. 1529, 4°. — V. Sepultura.

Coena Domini, in fer. \ - Hebdomadis sanctae, quoad missam. 1623, 1°.

Coenula in die jejunii. 1223. 1226. 2° et 3°.

Cogentes ad tribunal saeculare personas ecclesiasticas, excommunicati 1323, 1333, 1364. 2234.

Cogitatio, v. Peccatum [intern.).

Cognatio, irnpedirn. dirimens matrimonii, 2015 seqq. : — *naturalis*, v. Consanguinitas : *spiritualis* ex baptismo, 1450, 5° et in nota. 1485 ; ex confirmatione, 1492, 3° ; quaenam sit impedimentum dirimens, 2021 seqq. ; *legalis*, 2024.

Cobabitatio conjugum, 703, 1°, 2120 ; .quando uxor non teneatur sequi virum 2121. v. Divortium ; — *suspensa*. .ausa dispensandi in matrim. 2049, III 7° ; clericis interdicta, 2233.

Cohibere seminatum, m. an conjugibus liceat, 2112, 3°, 4°.

Collatio ordinum, v. Ordinatio : beneficii. 2237. 2238 seqq. Collatio in dividenda haeredilate, quid 1074, «.

Collatiincula. jentaculum, in diebus jejunii 1223, 1226, q. II.

Collator beneficii, ad quid teneatur. 2238 seqq. ; debet conferre beneficium capaci, et jure habili. 2239 ; digno, 2240 ; digniori, 2241 ; an valeat electio minus «ligni, 2242 . an liceat conferre uni plura beneficia. 2243.

Collectae in missa, «piid juris. 1639. 1°, a ; — pro re gravi, *ib.*, 1°, b.

Collector stipendiorum, quaenam ipsi velentur, quaenam ipsi imponantur quoad transmissionem. 1611. 4°. nota 2; 1616-1618.

Collecui v. Universitates, Corporaciones

Collisio legum, 216.

Colloquia, mala, 808 seqq. ; cum feminis a clerico vitanda, 2233 ; cum monialibus, 2164 ; scandalum commune, 515, 6°.

(olor par;mentor in missa, 1631, 4°.

Comessaionrs, quando peatum mortale. 365, 4° ; in die jejunii, 12>2, I.. — V. Gula.

Commendiititiae, v. Litterae testimoniale-. . > j

Commentaria S. Script., quoad excommunicationem, 1352. Cfr. App. C. L.. ...n. 1385.

Commercium Nigritarum (servorum, 853.

Com mi--itins, minister judicis, ejus peccata. 2328, seqq.

Commixtio species accessionis, 884. v

Commodatum, 1096. — Conunodatiiri- ad quid teneatur, 1098. - — Commodans, 1097.

Commoratio, quae requiratur pro quasi domicilio, 203, 111 ; quae sufficiens ut banna proclamari debeant 206i ut nuptiis licite parochus assistat. 2074, 2° ; ut pro novitio necessariae sint testimoniales littera-. .I ii, 2° ; pro ordinando, 1909.

Commotio *carnalis*, 763, 7°, 799.

Communicatio cum excommunicato in rimine criminoso 1332 ; cum vitando, causae excusantes, 1295 ; cum lio i ffcis in sacris, 147, II, seqq. : cum acatholicis, «48 sq cum haeticis et infidelibus, *ib.* ; cum judaeis, 447, e. — *Commun, privilegiorum*, quid, 250, 2°, 2183.

Communio qua dispositione sil recipienda. 1547 seqq. ; quo tempore loco -i ritu sit distribuenda, 1539-1541 . m node Nativitatis Domini mmistrari potest. 1540 quaes an . - .ii- parochis distribui possit, 1537 . «n concéda pueris nondum i.iiiioii * utentibus, semifaluis. epilepi n i- -urdomutis, capite damnati- 15«» . an infirmo non jejunio extra mortis periculum, 1561 ; an iterari po--it post viaticum, 1560, I . m br- viori ratione ministranda plurimi- mlirmis, 1544, VI ; quoties recipi debeat ex jure divino, 1565 ; ah ordinandis recipidebet. 1924, 5°. — \ Eucharistia. — Communio pro indulgentiis, 1733, 3» ; pro

jubilaeo, §7. — Communio spiritualis commendanda, 1582, 2°, 1545.

Communio paschalis, praeceptum, 1569 seqq. ; — quoad tempus et locum. 1571. 1572. Quid, si quis praecepto non satisfecit, 1571. — An quandoque recipi possit a non jejuno, 1560, III ; vel a dimidiate tantum confesso, 1698, 2°, fin. — Quandoque est ratio sufficiens alteram missam legendi. 1542, q. 2. el 1626, 2°, *not.* — an valeat ad lucranda indulgentiam plenariam. 1733, 2°. a et in nota 3 : — An a pueris recipi debeat, 1573, 1°, nota 1° (v. Pueri).

Prima communio, privata vel sollemnis. 1573, 1574 ; non est attributio stride parochialis, 1574, b.

Communio frequens el *quotidiana*, 1575 ; principium stabiliendum, 1576 ; regulae quatuor sequendae, 1577-1581 ; monita, 1582 ; quoad conjugatos, 1562, 2°.

Communio cum excommunicatis, in profanis, 447, c, 1295 sq.

lominunismus, damnatus, 851, 1330. 1°, b.

[«immunitas *legalis*, quid, 865. — *Communitates* quoad bona, 871. — Quid de furio respectu communitatum, 906, reg. 2» ; quid de restitutione, erga communitates, 1015, II, 997, 4°, 2158, 3°. — V. Corporaciones. Communitas in statu religioso, 2128, 4° ; vita communis, 2156.

Commutatio simoniaca, 585, 589, 590. Commutatio *votorum*, v. Vota.

Comoediae, 83 i seqq. ; quando liceat as adire, 836 ; clericis prohibita, 2232 ; comoediarum auctores, actores el actrices scandalum dantes, 515, 7° ; non sunt tamen se de sacra sepultura privandi, 1385, 2°.

Compensati-), legitima tollit obligationem restitutionis. 1024 seqq. ; damni, 924 (v. Restitutio) ; occulta, 916 seqq. ; an famulis, operariis, officialibus licita, 918 ; pro cruciatibus, jactura bonorum spiri-

tualium, quomodo facienda. 928, 950, fin.

Competentia, privilegium clericorum, quid, 2234 ; judicis, 2298.

Complacentia. 350 ; quando peccatum, 351 seqq.

Complex, quid est complex. 1780 ; in confessione non manifestandus, nisi justa causa excuset, 1701. — Praxis nomen complicitis inquirendi, vetita et damnata, 1702. — Absolutio complicitis vetita, 1781. seqq. ; sub poena excommun, *ib.* et 1312. — Complices *revelare* coram judice, quando licitum vel obligatorium. 2309, 3°.

Compositio cum S. Sede, quoad bona temporalia Ecclesiae, 876, 1029.

Conchae, in die jejunii permissae. 1227, 2° b.

Concilia, quoad potestatem legiferam, 142.

Concio sacra, una ex obligationibus parochi, 657, a, 2269 ; debito modo fieri debet, *ib.* ; ad eam etiam teneatur Episcopus, 2252, a ; an etiam a religiosis fieri debeat, 2189, 3°. — V. Disputatio.

Concinnator, debet esse approbatus, 2189, 3°, 2269 ; an excusetur a jejunio, 1239, 4° ; praedicans in mortali, an peccet 1419, 4° ; zelo intempestivo animatus, 2269 ; fin. ; laedens sigillum, 1868, 1°, i ; quoad choreas, 832, 833, 449, 11°.

Concioni intéressé, an sil obligatorium, 657, a.

Concomitans error (seu ignorantia-, quoad voluntarium, 288 ; quoad matrimonii validitatem, 1976, i ; an sponsalia solvat, 1960. initio. — Concomitanter rei spirituali adnexum in materia simoniae, quid sit, 585, 589, 4°.

Concordata, 200, 1°.

Concubinatus, quid 77i, II. 1° ; clericorum severissime prohibitus, 1339, 2233 ; est impedimentum dirimens, 2030. — *Concubinarus. concubina*, quoad occasionem et absolutionem, 1819-1822, 1831, 1853, 2° ; quoa«l dispensationem matrim., 2049, III, 12°, 15° ; quoad

matrim. civile, 2090 ; quoad cooperationem. 518, 521 ; quoad sepulturam, 1385, 1°.

Concupiscentia, 290 ; antecedens minuit voluntarium, 291 ; consequens adauget, 292.

Concursus, ad beneficia ; quid de electione minus digni, 923, 2°, 2242. — In *concursu praeceptorum*, quid faciendum, 214 seqq.

Conditio, axioma ; Melior est conditio possidentis, 46. — Conditio monialium in Ga'liis, 2194 ; cond. poenitentis, an cadat sub sigillo, 186i ; sponsi, an rescindibilem faciat contractum, 1960. — Conditio servilis dirimit matrimonium, 1977 ; impedit ordinationem, 1946, II, 3°.

Conditione ; in iuramentis subintellectae, 615, 2° ; in votis additae, quomodo implendae, 632 ; in contractibus, resolutivae vel suspensivae, turpes vel impossibiles, quid juris, 1057, 5° (cfr. et 1036) ; in testamentis, *ib.*, *nota* ; quomodo interpretandae et exsequendae, 1086, 2°, 1087 ; si respiciant causas pias 1083, q. III, 2° ; in absolutione a censuris, 1286-1289.

Conditiones in sacramentis. Intentio conditionata in ministro, 1408, 1413. — *Baptismus* conditionale iteratus, 1476-1480 ; an inducat impedimentum cognationis spiritualis, 2023, d. — *Consecratio* conditionate peracta, quandonam liceat vel consulatur. 1527, 1528, 1532, II. — *Absolutio* conditionata. 1663, 3°, 1664 ; de conditionibus reservationis, 1769 ; sub conditione absolvi possunt quandoque dubie dispositi, 1816 ; moribundi sensibus destituti, 1854. — *Extrema unctio*, quo in casu conditionate ministrari possit, 1883, coroll. 2°. — *Ordo*, quandonam conditionate suppleri debeat, 1903, I, a. — *Sponsalia* conditionata. an valeant, 1953, 2°. — *Matrimonio* conditiones appositae, 1972, VI, et 1973 an iis impletis, renovandus consensus, 1974.

Condonatio creditoris, 907, 1°, 1026 ; missarum, quid, 1620 ; offensae, quae requiratur, 501.

Conductio, contractus, quid, 1149. — *Conductor* operariorum, ejus obligationes ex caritate vel ex iustitia, 1153.

Conferentiae theologicae, sacerdotiliberutiles, 2254, 2°, b ; an confessarii et parochi regulares iis intervenire debeant, 2189, 4°.

Confessarius excipiens confessionem, sine debita jurisdictione, quando excommunicatus, vel suspensus 1318, 1331, 1366 ; in mortali audiens confessiones, quot sacrilegia committat, 332, 1°, e, 1417, d ; quando a jejuniis excusatus, 1239, 5° ; peccans cum poenilente, an speciale peccatum committat, 786, 2°, c, 1694 ; ex conducto assistens duello, 1338 ; restitutionis debitum domino transmittens, 1013, 3° ; praevidens motus patiens, 796 ; absolvens complicem. 1312, 1780, — Ejus voluit quandonam exquiri nequeat, 1869, monita I ; ejus officium in seminariis, 1912, 4°.

Confessarius monialium, 1764 seqq. 1334, 1°, b ; confessarius religiosorum quis esse possit, 1763.

Confessarii iura, quoad dispensationes legum, 234, \ ; jejunium, 1240, 5° ; matrimonia in extremis, 2048 ; absolutionem a censuris, 1279, 1280, 2°, 1282-1284 ; casus reservatos, 1775-1778 ; in jubileo, 1736 ; in materia indulgentiarum, 1729, 1734, 3°, 4°. — Kecusare potest testimonium in judiciis, 1869, monita, I.

Confessarii dotes : *scientia*, 1785 ; *prudentia* in selectu opinionum, 1788 ; quoad libertatem poenitentis, 1790 ; quoad feminas, 1791 *bonitas*. 1792 ; *zelus et caritas*, 1793 ; reprobatus confessarius si sollicitet ad turpia, 1794 ; imo denuntiandus, *ib.*, 1312.

Confessarii obligationes in excipienda confessione, 1801. — a) In genere ; *audiendi* confessiones, *ib.*, 1802, 1803 ; *interrogandi*

poenitentem (v. Interrogationes) ; *docendi* et *monendi* poenitentem, 1808 ; in materia castitatis, 837 ; quoad choreas, 833 ; in materia : restitutionis, 929, 1810, reg. 2° ; quoad restitutionem honoris, 1216 ; si poenitens ignorantia laboret 496, 1810 ; quoad matrimonium invalidum, 1810, reg. 2°, 2081, 3° ; rite *disponendi* poenitentem, 1811 seqq. ; dandi, negandi vel differendi absolutionem, 1813. — b) In specie ; erga *varios* poenitentes, 1818 ; occasionarios, 1820 ; erga consuetudinarios, 1827 ; recidivos, 1828 ; sollicitatos in confessione, 1794, 1801, 2° ; erga ordinandum habitualum in vitio turpi, 1916 ; erga conversos ab haeresi, 1833 ; erga scrupulosos, 1835 ; vexatos a daemone, 1840 ; erga poenitentes pios, 1841 ; erga contemplativas personas, 1843 ; erga pueros et adolescentes, 1848 ; sponso et conjuges, 1850 ; erga personas quae praestant dignitate, 1852 ; erga divites, 489, 11.2° ; erga infirmos et moribundos, 1853 seqq. 929, II, 1282 ; erga peste infectos, 2272 ; erga eos qui denuntiationem facere debent, 1799 seqq., 2308, *nota* ; erga sectarios, 1330 ; erga detentores bonorum Ecclesiae, 1031. — c) Obligationes *post* confessionem exceptam (v. Sigillum) ; corrigendi errores commissos, 1856 seqq. ; praesertim si imposuerit restitutionem, *ib.* — V. etiam Jurisdictio.

Confessa peccata, an sint materia accusationis novae, 1657, 2° ; an debeant distinguere a non confessis, 1689, quaer. ; an repeti debeant, si postea ut certa agnoscuntur, 1696.

Confessio, pars s. poenitentiae essentialis, 1660, II ; materia proxima et paries essentialis, 1660, I ; forma 1661 ; definitio, 1682 necessitas, 1683, et obligatio, 1684 ; an fieri possit intra missam, 676, 5° ; an ab audienda missa excuset, *ib.* — Praeceptum Ecclesiae, semel in anno, 1685, 1686 ; quae obligatio pro religiosis vel sacerdotibus,

1685, nola 2° ; — *conditiones* ; sit vocalis, secreta, vera, et integra, 1687 seqq., accusatio generica, 1658 ; apud schismaticos, 1658, II, in nola I ; — *integritas materialis* necessaria, quid contineat, 1691 seqq. ; an circumstantias aggravantes, 1693 seqq. ; an circumstantiam inductionis in peccatis quae necessario complicem habent, 509, V ; an peccata dubia, 1695 seqq. ; — *integr. formalis*, quid sit et quando sufficiat, 1697 seqq. ; quomodo procuranda, 1703 seqq. — *invalida*, 1706 seqq. ; est iteranda, 1708 ; quomodo, 1709 ; — *generalis*, imponenda, 1710 ; suadenda, 1711 ; prohibenda, 1712 ; quomodo instituenda, 1713 ; cfr. et App. I sec. vol.

Confessio *frequens*, remedium contra peccata, maxime luxuriae, 367, 3°, 800, 2° ; an sub gravi imponi possit, 1564, 1684 ; an possit imponi tanquam poenitentia sacramentalis, 1719 ; si praecipitur in dispensatione matrimonii, quomodo intelligenda, 2055, 2° ; pro clericis et religiosis, obligatoria, 1685, nola 2.

Confessio *pro indulgentiis*, quomodo fieri debeat, 1733 ; item pro jubileo, 1737, 2°.

Confessionale, in sollicitat., 1796, 4°.

Confidentialis simonia, quid, 585, 3°, c.

(infirmatio (sacramentum), quid 1491 et in nota. — *Effectus*, 1492. — *Materia* remota, proxima, 1493 seqq. ; quid necesse ad valorem, 1495. — *Forma* latinorum, graecorum, 1496. — *Minister* ordinarius, exlraord., 1497 ; Episcopus omittendo confirmare suos peccat, 1498 ; quid si confirmat non suos, *ib.*, 2°. — *Subjectum*, 1499 ; infantes, *ibid.* II et in nota ; requisita in adultis confirmandis, 1500 ; obligatio suscipiendi, 1501 ; stricta pro ordinandis, 1920. — *Caeremoniae*, 1502 seqq. ; quale peccatum eas omittere, 1502, 1507 ; de patrii 1503 seqq. Licet nomen in confirmatione mutare, 1507, 4°.

- Confitens tempore missae, an satisficiat, 676, 5°. — Confiteor, sacramentale, 1-440, 4°.
- Confraternitates, sodalitates, curandae ab Episcopo, 2252, 6°; promovendae a paroco, 1849, 3°, 2278, 5°; in ecclesiis regularium an subjaceant visitationi Episcopi, 2189, 5°. — Receptio simoniaca in eas est invalida, 590, 6°. — Quid quoad indulgentias lucrandas a confraternitatibus, 1734, 5°.
- Confusa notitia peccatorum, quando nam sufficiat in confessione. 1692, 2o b et c, 1705, 3°, 1706, 1°, d. 1709, III: quando sufficiat pro poenitentiae commutatione, 1725, 3°.
- Confusio, species accessionis, 888 4°.
- Congregatio religiosa, 2128, II. 5°, 2134, P et 30.
- Congregationes Romanae, earum legifera auctoritas, 140, 169, 1638, 2°; earum potestas quoad matrimonii dispensationes, 2042. — Quid possint SS. CC., *Sede vacante*, 140, 3°.
- Conjugalis actus, v. Debitum.
- Conjuges, mutua officia. 703; mariti, uxoris, 70i; jura et officia, quoad matrimonii usum. 2092 seqq.; peccata in hoc usu. 21 IQseqq.; quoad violationem justitiae circa bona temporalia, 871; quoad directionem in confessione, 1851 seqq.; quoad ingressum in Religionem. 638. c, 1986; 2°, 2123, 1°, d fin, 2137, d: quoad irregularitatem. 1936, 1946, II. 1°, a.
- Conjugidieum, v. Crimen.
- Connexu, quoad extensionem legis de casu ad casum 172.
- Connexio virtutum, 384, seqq.
- Conopeum super tabernaculum, 1583, III.
- Consanguinitas, impedimentum dirimens matrim., 2015 seqq. — *Schema* 2020; dispensatio, 2041 seqq., 2049, 2051, II, 4°. — *Consanguineorum* et *affinium* ad invicem obligationes, 702.
- Conscientia, regula prima, 10
Notio, 11, 13. — Divisio. 12: — *antecedens*, *consequens*, *prohibens*, *praecipiens* *permittens* *convalens*, 12:
- vera*, 15; *erronea*, 15, 16; media. 19; principia, 17-22; laxa, cauteriata, pharisaica, 24 sq.; — *scrupulosa*, tenera, timorata, angusta. 27; signa, causae et remedia conscientiae scrupulosae, 28, 1836 seqq.; — *perplexa*, 29; — *certa*, 30. 35; *dubia*, 41, 43; *probabilis*, 57 (v. Probabilitas).
- Conscientiae *examen*, quale requiratur ad integritatem confessionis. 1703 seqq. — *ratio*, vel aperitio, an obliget moniales, 2166, II. ~, C.
- Conscriptio ad militiam, 971.
- Consecratio. 1589, v. Missa, patenae, calicis, 1630, 1632; altaris, 1631; consecratio Episcopi, 1906, II.; si indebito modo, suspensio incurritur, 1360.
- Consensus *voluntatis*, requisitus ad peccatum formale, 320, 321; indirectus sufficit, q. II; perfectus ad pecc. mortale, 336; quid in dubio, 338. — Consensus legitimus *contrahentium*, qualis, 1044; vilia consensui opposita, 1045 seqq. — Quid de consensu *parentum* pro vita religiosa 2138, 4°: pro matrimonio. 698, 700, 3°, 1972, IV; pro sponsalibus. 1952. — Consensus *nubentium*, materia et forma matrimonii, 1968, II; (pialis hic, esse debeat, 1971; qualis in revalidatione, 2082; — legislatoris ad consuetudinem. 264; ad collationem jurisdictionis, 1757.
- Consentiens, unus ex cooperatibus, 983, 984, 1263, 4°.
- Consequenter adnexum rei spirituali, 585. 1°. b, 589, 5°.
- Consilia *evangelica*, 133, 2128, II, 3°. a.
- Consilarii. 983, 984, 988, 1263, 4° 2323 seqq.; in homicidio, sunt irregulares, 1942, 3°, b. — Consilarii *municipales* ac *provinciales*, quomodo eligendi, 2287 seqq. Ecclesiae bona ementes, an excommunicali, 527, 6°.
- Consilium, donum Sp. S. 413, 1°, b, III. — 979. v. Consulens et Consentiens. — Qui consilium prae-

- terit, an peccet, 18, 2°, 341, 1°, 2170, V. Imperfectio.
- Consolationes supernae, an rejiciendae, 545, 1847, quaes.
- Conspiratio venditorum an liceat, 1138, 1°, b; an emptorum, *ib.*; operariorum vel opificum, 1139; in conjugicidio, (piando dirimat matrimonium. 2034; conspiratio in furto, 908, 111; in damno, 983, II, 2°, c.
- Constantia, quid, 406, II, d.
- Constitutiones Ordinum, 2169 seqq.
- Consuetudinaris, quis? 1826: an et quando absolvendus, 1827; an teneatur faleri consuetudinem, 1689, 2°.
- Consuetudo, quid, 260; conditiones, 261 seqq.; ad ejus praescriptionem quodnam tempus requiratur, 261.8°; quid in dubio, 264; ejus prohibitio, 265; abrogatio, 266 seqq.; prudenter evellenda, 267, quae legitima quoad opera servilia, in die festi. 665; quoad auditionem missae, 684; quoad officium divinum, 2204, 3°; quoad praedicationem, 2269, 1°; quoad onera missarum. 1612, 3°, 1613; quoad jejunium, 1223; quoad exercitium jurisdictionis, 1758, b; quoad rubricas, 1421, 2°, 1638, quaes. — Consuetudo, an justus titulus aliquid supra sortem percipiendi, 1110, 1111. — Consuetudo peccati, v. Habitus.
- Consulens, unus ex cooperatibus, 979; quoad reparationem damni 980 seqq. — V. Suadens.
- Contagio, excusat ab integritate confessionis, 1698, 1, a; num excuset ab excipienda confessione, 1803, 483; quandonam legitimet rescissionem sponsalium, 1960; an redditionem vel petitionem debili prohibeat, 2103, e, 2108, 2°; ratio sufficiens est communionem porrigendi cum instrumento, 1544, q. 4; item extremam unctionem, 1876, a; non excusat a residendo Episcopos, 2251.
- Contemplatio, 1843; gradus. 1845; gratiae, 1846; an debeant expeti favores, 1847, quaes. — Contemplativae *personae*, quomodo dirigendae, 1847. — Contemplativi *ordines*, 2133, 2136, 1°.
- Contemptus legis vel legislatoris, quando mortalis, 179, 2°, 342, q. III, 4°; cont. regulae a religioso, 2170; parentum a filiis, 695.
- Contenta, quoad extensionem legis de casu ad casum. 172.
- Contentio, 504, 5°.
- Continencia (virtus), 408, III a.
- Contingentia. « in dubio, judicandum ex ordinarie contingentibus », 52.
- Contractus, a) Quid, 1033; quotuplex, 1034; bonae fidei, *ibid*, 10°; requisiti ad contrahendum, 1035. — Materia, 1035; quid, si sit de re turpi. 1036; de re aliunde jam debita, *ib.*, q. II. — b) *Personae* quae contrahere possunt, 1037; quid de minoribus, 1039; uxoribus, 1041; de interdictis, prodigis, civiliter mortuis, 10-42; alienigenis, 1043. — c) *Consensus*, 1044; vitia ei opposita, 1045; error, dolus, 1045, 1016; vis et metus, 1048. — Forma externa, 1053; quid de contractu sine forma debita, 1054. — d) *Obligatio* contractus, 1055; mere naturalis, mere civilis, mixta 1055; in conscientia, 1056; quid in contractu qualificato, 1057; in contractu sub modo, etc., *ib.*; in dubio quomodo interpretanda, 1058; in contractu rescindibili, 1059; in contractu cum juramento 1060. — e) *Cessatio* obligationis contractus 1060.
- Contractus *gratuiti*, 1061-1117; *onerosi*, 1117-1161; *aleatorii*, 1161-1170; *subsidiarii*, 1170-1174.
- Contrahentes matrimonium, ministri sacramenti. 1960; an angi debeant, si compare sit manifestus peccator, 1970.
- Contritio, quid, 1665; est pars essentialis poenitentiae, 1660, II; ejus necessitas, 1666; doles, 1667, 1668; praecedat absolutionem, 1669, I; post accusationem elici potest, *ib.*, II; eliciatur in ordine ad absolutionem, *ib.*, III; una non potest

- pluribus absolutionibus inservire, 1670.
- Contritio *perfecta*, 1671 ; ejus gradus, 1671, 2°; effectus, 1672 ; quando nain ante communionem sufficiat, 1549, 1550 ; ante alia sacramenta sufficit sola, 1436, 1437. — Contritio *imperfecta*, v. Attritio.
- Contumacia, quoad censuras, 1263, 5°.
- Contumelia, in Deum vel Sanctos, v. Blasphemia ; in homines, v. Honor.
- Convalescentes, quoad jejunium, 1233 ; quoad auditionem sacri, 681 ; quoad lforas recitandas, 2218, 1°.
- Conventionalis *poena*, in contractibus, 184, 3°, 1121, fin. ; in sponsalibus, 1955, 2° ; in mutuo, excusat, 1109. — *Pretium conventionale*, in venditione, 1127, II, 3°, 1128, III.
- Convntualis missa, quid, 1612, 3°, *nota* 1 ; ad eam obligantur canonici, *ib.*, 2263 ; post Matutinum dicenda, 1625, quaes. 2°.
- Conversio impetranda, conditio ut pro haeretico, etc., possit missa applicari, 1600 ; est finis, quem intendere debet nubens cum acatholico, 1994, II. o, 2038, 1°.
- Conversi ab haeresi, quomodo tractandi, 1833.
- Convicium, contumelia, quandonam peccatum, 1212.
- Convictores alumni in domibus religiosorum. cuinam possint confiteri, 1763, V ; quoad primam communionem sollemnem, 1574, *c* ; viaticum, 2183, 5°, *b* ; indulgentias, 1733, 3°, *a*.
- Convivia sollemniora, in tempore clauso, an prohibita, 1990, 2078, 2° ; convivia instituere in loco sacra, quale peccatum, 582, 2°, *c*.
- Cooperatio ad peccata aliena, quid et quotuplex, 517 ; differt a scandalo, *ibid.*, formalis non licet, 518 ; quando liceat materialis, 519 ; regulae speciales, 520. — *Variae species* cooperationis ; famulorum, 521 ; cauponum, 522 ; opificum, mercatorum, operariorum, 523 ; typographorum, bibliopolarum. 524 ; in rebus illecebris, 525 ; in rebus politicis, 526, 2286 sqq. ; contra Ecclesiam, in spoliacione bonorum Ecclesiae, 526 ; in adraistracione sacramentorum, 1439, 1970, 2077, quaes.
- Cooperator formalis, et materialis, quoad restitutionem, 986 seqq. — *Cooperatores injusti*, 976 ; — *dubius*, ad damnum, 977 ; per suffragium 984, quaes. ; coopérantes *positive*, 977, 992 ; *negative*, 988 ; ordo restitutionis inter ipsos 995 ; coop, ad detracionem, 1204. — Excommunicationem incurrunt cooperatores efficaces, licet unus in censura nominet ir, 1263, 4°, *a*. — Quid quoad irregularitatem ex homicidio, 1942, 1°.
- Copia confessarii, quando desit, 1550, 2°.
- Copula. V. Debitum conjugale, Incestis, Adulterium.
- Copulatio, in celebratione matrimonii, quid, 2077.
- Coquus, quoad jejunium, 1236, *a*, quoad opera servilia, 665, 4°.
- Corde contrito, quid significet in materia indulgentiarum, 1730, 3°, *a*.
- Cordis punctio, an liceat, 740, coroll
- Coriarii, a jejuniis excusati, 1235 ; quoad opera servilia, 665, 5°.
- Corporale, pro missa, 1632, 3° ; lotio corporalium, 1633, 3°.
- Corporationes, *Collegia*, etc., personae morales, 872 ; in ordine civili, 873 ; in ord. religioso, 874.
- Corporis partes honestae, minus honestae, turpes 812. — Corpus proprium, (piae cura ei adhibenda, 476, 4°, 814, *nota* 1, 819.
- Correctio filiorum a parentibus, 701, 3°. — Correctio, ex officio, 492, 495 ; si dubia spes emendationis, 493, 2° ; obligatio Episcopi, 2256 ; parochi, 2276. — Corr. *fraterna*. quid, 490 ; est praecepta, 491 ; quibusnam incumbat, 492 ; quando urgeat, 493 ; ordo servandus. 494, 495. — Correctio *paterna*, 490, *b*. — Ad quid teneatur, Superior erga delinquentem, 495, 2° ; confessarius erga alumnos corruptores, 497.

- (correlativn, quoad extensionem legis de casu ad casum, 172.
- Corruptio verborum, an excuset a blasphemia, 598, 11 ; medici in causa militiae, an peccatum, 972, 2° ; custodum in causa tributorum, 968, 3° ; alterius ad inferendum damnum, 979.
- Corruptio formae in sacramentis, 1403 seqq. ; verborum in *Horis* recitandis, 2214, 1°.
- Corruptor, quando denunciandus, 497.
- Corvi *marini*, in die jejunii prohibiti, 1227, 2°, *a*.
- Cosmopolitismus, 403, *b*.
- Craniotomia, reprobata, 744, I.
- Crapula, quid 366 ; ut causa luxuriae, 795, 3° ; ut causa omissionis missae 1692, 5°.
- Crassa ignorantia, quid, 287, 3° ; num minuat voluntarium, 288, 111 ; num excuset a lege, 218 seqq. ; a censura, 1269 ; a reservatione, 1770, 3° ; ab excommunicatione (quoad absolventes complices), 1781, 3° ; ah incurrendo impedimento, 2003' II ; ab irregularitate, 1930, I.
- Crates, collocutio ad —, prohibita, 2164.
- Credenda, explicite, (piae, 427.
- Credita, quoad venditionem pretio non soluto, 1131.
- Creditores, privilegiati, 1002 ; hypothecarii, 1003 ; communes, (pio ordine veniant, 1004 ; condonatio, 1026. — Creditor creditoris potest substitui in causa restitutionis, 1025.
- Credo, pars missae extraordinaria, 1639, 1°, *b*, 672, 2°.
- Credulitas, fidei opposita per excessum, 434.
- Crematio cadaverum, reprobata, 1387 ; societates ipsi faventes, 1330, *b* ; cooperatio, 523, 3° *c*.
- Crimen, quid, 316 ; notorium, famosum, 1190, 2° ; «piando manifestari possit, 1198 seqq. ; an possit in iudicio contra testem publicari, 2310.
- Crimen, impedimentum dirimens, 2032 seqq. ; — sollicitationis, v. Sollicitatio.
- Crimen *criminosum*, in quo cooperatio plectitur censura, 1294, o, 1332. — Crimina quae denunciari debeant, 2306, 2308 ; quibus ex jure adnexa sit infamia, 1937, *a* ; ob quae suspicio haeresis oritur, 442, *nota* 1.
- Crines, si soli fuerint abluti, dubius baptismus, 1456, 1° ; si deglutiantur, non frangunt jejunium ante communionem, 1557, *b*.
- Cruciatae Bulla, 1247 et 1248.
- Crucifixus, crux cum imagine ; sine eo celebrare non licet, 1631, 3° ; sed in expositione SSmi removeri potest *ib* Crucifixi cum indulgentia toties quoties, 1727, 4° «, *nola* 2 ; 1729, 6° ; 1740, 2°. — V. Crux.
- Crudelitas, vitium, 403 /, 409 ; eam exercentes in Cardinales, Episcopos, etc., excommunicali, 1324.
- Cruenta *defensio*, an liceat, 733 seqq. — Cruenta *punitio*, cui liceat, 730.
- Crux, cultus ei debitus, 534 ; crux cum indulgentia, 1726, 2°, 1729, 6° ; quomodo benedicenda, 1727, 4°, *b* ; in missionibus, *ib*.
- Culpa theologica, juridica, lata. etc., 949, cond. 3» ; si est theologice levis, an inducat obligationem restitutionis, *ib*.
- Cultus, (piid, et quotuplex, 531 ; latritiae, 533 seqq. ; duliae, 536 seqq. ; debitus SS. Sanguini et SS. Cruci 534 ; B. M. V., 537 ; Sanctis et angelis, 538 ; SS. Reliquiis, 539 ; SS. Imaginibus, 540. — Exempti in his subsunt Episcopo, 2189, 2°.
- Cultus *publicus*, quandonam adsit, 531, 3°, *a* ; in festis, 656 ; *falsus*, superfluous, 554. — V. Religio, Superstitio.
- Cultus *disparilas*, impedim. dirimens matrimonii, 2037 ; cultus *taxa*, 551, *b* ; *libertas*, 444-447.
- Cumulandi potestas in matrimonii dispensationibus, 2047, 3°.
- Cura *animarum*, in ea exempti subsunt Episc., 2189, 5° ; *bonorum* Ecclesiae, 2244 ; *infirmorum*, 1854 (v. Parochus) ; *filiorum* (obligatio parentum), 700 ; *parentum* (obligatio filiorum), 694, 2° ; *consanguineorum* necnon *pupillorum*, 702 ; proximi in necessitate, 485 seqq. ;

in proprium corpus, 476, c. — Cura praescripta in asservanda SS. Eucharistia, 1583, a.
 Curator minorum, quis sit, 698, 858 ; ejus obligatio, 702 ; hujusmodi munus clerico interdicitur, 2226.
 Curatores *scholarum*, eorum obligatio, 717.
 Curiositas in secreta aliena, 1189.
 Currus ducere in festis, ex consuetudine, licet, 665.
 Cursores, a jejunio excusati, 1235.
 fussions missali supponendus in missa 1631, 5°.
 Custodes agrorum et sylvarum, ad quid teneantur, 730, 4°, 988, 2305 ; infantium, infirmorum, domus, gregis, excusantur a missa, 682, 683 ; carceris, ad quid teneantur, 2330, 2311, *nota*; finium Status, quid possint, 730, 4°; bonorum heri, quando restituere teneantur, 706, 3°, g.

D

Daemon, ejus potestas, 558 ; pactum cum eo 559 ; quale peccatum, 560 seqq. ; societas cum diabolo, probabile signum reprobationis, 573, 4°. — Peccatum cum daemone, 805. — *Maledicere* daemoni, sibi imprecari daemonem, an blasphemia, 598, 3°.
Daemoniaci, a daemone vexati, quomodo a confessario tractandi. 1840.
Daemonolatria, 556.
 Damnati, non sunt objectum caritatis, 476 ; pro iis nequit applicari missa, 1600. — V. Capite damnati.
 Damnificans in spiritualibus vel in aliis bonis, 513, 928, 1205. 121».
 Damnificatio injusta. 919 seqq. dubia, 949, condit. 4», 99i, 11. 999.
 Damnificator injustus. 948 seqq. variae *conditiones* ut obligetur ad restitutionem, 949 ; an sufficiat culpa mere juridica, *ib.*, cond 3' ; de eo qui errat, 950. — Damnificatores injusti varii. 951 — Damnificator pauper. 999, 3°, r.
 Damnum creditoris ratio differendi restitutionem, 1020 : nullum dam-

num excusat a fractione sigilli, 1860, *b*; quandonam legitimam reddit cooperationem, 520. — *Damnum emergens*, v. Lucrum cessans.
 Debiles, quoad jejunium, 1233.
 Debita, in quo ordine solvenda creditoribus, 1001 ; an restituenda cum damno creditoris vel tertii, 1020 ; incerta, cui restituenda, 998, 999, 1029 ; an restituenda, si dubia est solutio, 947 ; an cessent, si praescribantur, 899. — Debitorum contractio est alienatio, 1354, c.
 Debitor, quando excusetur a solutione, 1017 ; an in aequali gravi necessitate, 1019 ; cedens bona sua. jus habet ad sustentationem. 1023 a debitore an salaria vel dona recipere possit, *ib.* — Debitor, an possit per celebrationem missae debitum extinguere, 1615, 2°, *b*; an per missam lunctionis, 1609, 3°. — Debitor, an possit Religionem ingredi 2138, *b* ; debitor religiosus, 2158, 3°.

Debitum conjugale, quid. 1967. 1. 1°, *a*. 2092. — *Liceitas* actus conjugalis, *a*) Ex parte *personarum*, 2093 ; quid in casu impotentiae supervenientis, 2095 ; volo castitatis obstrictus potest reddere, et quandoque petere, 2096 ; quid de conjuge dubitante de valore sui matrim., 2094. — *b*) Ex parte *finis* licitus ad generandam prolem, ad reddendum debitum, ad vitandam incontinentiam, 2098 ; ob *solam* voluptatem non lirt, 2099. — *c*) Ex parte *circumstantiarum* : modus quoad silum, 2100 ; quoad locum, 2101 ; quoad tempus : in diebus s. communionis, 2102, 1562, 2° ; tempore fluxus menstrui, praegnationis, lactationis, morbi, 2103. — An liceat, si conjux nullitatis matrimonii ignarus, debitum petat, 2081 3°, *c*. — *Obligatio* reddendi vel petendi, 2104 ; negare debitum, an et quale peccatum, 2105 ; quando cesset, 2106 ; causae excusantes. 2108 ; an cesset propter multipliciter proli, 2109.

Decalogus ordo et ratio praecepto-

- rum, 528 ; quomodo sciri debeat, 427, II.
- Decimae, an obligatoriae, 553.
- Decisiones SS. Congregationum, 169.
- Declarationes legis a legislatore, quae-
nam indigeant promulgatione, 168 ;
— tribuli, quatenus requirantur, 967, 1°, *a*.
- Decotio, i. e. status debitoris sol-
vere cessantis, 1021, 1°
- Decreta Roman, Congreg., 169.
- Defectus, quatenus pariant irregulari-
tatem, 1933-1938 ; quatenus sint
impedimenta, 1946.
- Defectus *naturales* ; eos revelare,
quale peccatum, 1201 ; quando-
nam sint materia sigilli, 1865 ;
num delecti, sponsis dent jus
sponsalia solvendi, 1960 ; an ab
ipsis debeant manifestari, *ift.*,
quaes. ; an aliquando excusent ab
integritate confessionis, 1697, 3°,
seqq. ; — in re vendibili, quan-
donam manifestari debeant, 1123.
- Defectus in *sacramentis* administran-
dis, quatenus essentielles, 1404 ;
quoad materiam panis et vini in
missa, 1528 ; quoad rubricas, 1639 ;
quoad validitatem confessionis,
1706 ; quoad ordinationem 1902.
— Defectus in absolvendo com-
missi sunt corrigendi, 1856 seqq. ;
item in ordinatione, 1903.
- Defendentes doctrinam prohibitam a
quibus muneribus arcendi, 441.
Vide Defensores.
- Defensio, v. Aggressor, Cruenta.
- Defensor, seu reus in civili iudicio,
v. Reus.
- Defensores haereticorum, de haeresi
suspecti, 1316, 3° ; defens. libro-
rum prohibitorum, excommunicati,
1317, 2°, *b*.
- Defloratio virginis, quid, 776. — *De-
florator*, 956 seqq.
- Deformitas corporis, irregularitas,
1934. — *Se deformare*, quando
virgini liceat, 756, III, 1°.
- Defraudans Imbuta, ad quid teneatur,
967.
- Defuncti, jus ad famam possident, 1190. 1° ; sunt capaces fructuum
missae, 1600. — Defuncti religiosi,
ubi tumulandi, 2188, 5°.
- .Missa *pro defunctis*, quando legi
possit, 1642, 1° ; an pro vivo appli-
cata valeat, 1001 ; an in tricenario
Gregoriano legi debeat, 1622, II,
2° ; quae sint leges missae funda-
tae, 1612.
- Die commemorationis *omnium
defunctorum*, lres missae conce-
duntur, 1609, 4°, 1626, 1°. — V.
Missa, Indulgentia.
- Degradatio, poena canonica, 1379
- Deismus, *Deistae*, 437, II.
- Delectatio morosa, 354 ; peccatum.
355 ; de opere malo, an induat ejus
malitiam. 356. 357 ; de cogitatione
vel cognitione rei malae, 357, II ;
de opere conjugii futuro vel prae-
terito, 347, 357, III.
- Delectatio sensitiva, venerea, 767 ;
propter eam agere, quale peccatum,
769 ; an et quomodo resistere
teneamur, 322. — V. Luxuria. —
Delectatio, an possit esse *finis*
actionis, 307 ; an liceat opus conju-
gii propter delectationem, 2099.
- Delegata jurisdictio, 138, 3°. 229 seqq. ;
quando possit subdelegari, 232 ;
quando cesset, 233, 1759 ; in foro
sacramentali, 1754-1759, 1774, II ;
in materia censurarum, 1257, 1280-
1286 ; quoad sponsalia, 1951, IV,
2° ; *c* ; quoad assistentium matri-
monio, 2072 ; quoad exsecutio-
nem dispensationis, 2054.
- Delegati ad principes, eorum officia,
2289 ; a S. Sede 232 ; ad universi-
tatem causarum, *ib.*, 2°, *b*. Dele-
gati ad absolvendum a censuris,
quid si clausulas Rescripti negli-
gant, 1288 ; vel dispensando in
matrimoniis, 2054.
- Deliberatio, requisita in votis, 625, 4° ;
in contractibus, 1044, 4° ; in sponsa-
libus, 1951, II ; in matrimonio,
1971, 3°. — Deliberatio de consensu
praestando, quando peccatum. 338,
IV.
- Delictum. 316 ; notorium, 1190, 2°,
1422 ; materia censurae, 1263.
- Denegare sacramenta, quandonam
oporteat, 1423 seqq. ; quandonam

- absolutionem, 1815 ; schedulam confessionis, 1867, IV. — Denegare debitum, an et quando liceat, 2105 fin., et seqq.
- Denudatio, quandonam peccaminosa ex parte agentium 515, 8°, 516, 3°, *a*; ex parte aspicientium, 812-816 ; ex parte conjugum, 2111, 1°, *b*.
- Denuntiatio, in genere, quid, 2304 ; evangelica vel paterna, canonica, judicialis, *ib.* — Obligatio denunciandi, ex iustitia, caritate, praecepto Superioris, 1198, 2305 seqq. ; denuntiatio criminis, quando illicita, 2308. — V. Correctio. — An quis debeat seipsum (conjunctos) denunciare, 2307, *a* et *b*. — Denuntiatio, corruptoris Superiori facienda, quando liceat, 494, 2°, 497 ; haereticorum, 443 ; corypheorum sectae damn., 1330, *b*; nominis complicitis, 1701 ; pravorum librorum, App. L. C., can. 1397 ; confessarii sollicitantis, 1356, 1794 seqq. ; ordinandi indigni, 1915 ; falsa denuntiatio confessarii (censura et casus papalis), 1327, 1771, 1°. — V. Proclamationes.
- Denuntiatio impedimentorum matrimonii. obligatio stricta, 2065. — V. Proclamationes.
- Depositio, poena canonica, 1378.
- Depositum, contractus gratuitus, 1092-1111. — *Deponens*, *ib.* — *Depositarius*, 1093.
- Deputati, eorum officia, 2286 ; an teneantur electioni se subicere, *ib.* 2° ; quid si clerici eligi debeant, 527, 2o, 2226, *c*.
- Derelicta bona, cui cedant, 884.
- Derogatio legis, 259 seqq.
- Descendentes, haeredes legales, 1076, IV, 1° ; haeredes necessarii, 1081.
- Desertores milites, ad quid teneantur, 346 ; primum, quale peccatum, 347 ; quandonam multiplex, 328. Reg. 1°, 2°. Quid, si sit sub conditione, 349. q. I ; si optetur malum temporale ad bonum finem, *ib.* q. II ; si sponsi optent copulam futuram, 347 ; si conjuges eam optent, 2111. 2°, fin. ; si optent ut non nascatur proles, 2116, 1°.
- Desiderium possidendi Deum, actus spei. 456, IV ; actus caritatis, 46' — Desiderium mortis, 755 ; favorum spiritualium, 1847, quaes, perfectionis in animis piis, 1841, 1° ; sanationis in recidivis, 1832, 1°.
- Desidia, quid, 372.
- Desolatio spiritualis, v. Ariditas.
- Desperatio, quid. 463, 1°. — Reg. practicae, 464 ; pro articulo mortis, 1853, 7° ; pro cura recidivorum, 1832, 1°.
- Destruens bona Eccl. Rom.. an excommunicatus, 1325, 3°.
- Determinata sit materia in venditioni 1122 ; in contractibus, 1035, 6° ; in consecratione S. Eucharistiae 1525 ; in applicatione missae, intentio sit determinata, 1598 ; 3° ; determinatus sit sacerdos pro matrimonio delegatus, 2072, *a*.
- Detestatio peccati, an sit idem ac dolor, 1665.
- Detinens bona Eccl. Rom., 1325 ; vel locorum piorum, 1337.
- Detractio, 1195 ; quale peccatum. 1196 seqq. ; an licita cum justa causa, 1198 seqq. ; eam audientes, 1202 ; gaudentes de ea, 1203 ; co-operantes ad eam, 515, 2°. 1201 — *Libri*, in quibus religioni detrahitur, prohibiti, App. C. L., can. 1399, 6°.
- Detractor, quomodo teneatur ad restitutionem famae, 1205 ; quando excusetur, 1207 ; regulae praelicae, 1209.
- Devoti, de devotis denegantibus debitum conjugale, 2105, 2°, *b*. — V. Poenitentes pii.
- Devotio, 543 ; ejus obligatio, *ib.* ; fons et causa, 544 ; effectus, 545 ; requiritur in susceptione sacramentorum, 1438 ; speciatim communionis. 1554 ; in recitatione Officii divini, 2217. — *Libri devotionis* quandonam prohibeantur, App. C. L., can. 1399, 5°, 11°.
- Diaconatus, ordo sacer, sacramentum. 1888, 2° ; materia et forma, 1901. 1° ; quid subdiacono confertur. 1893 ; ejus officia, *ib.* ; non praerequirilur pro valore presbyteratus, 1888, II, 2° fin.
- Diaconus. ejus ordinatio, 1901 ; officia, 1893 ; aetas canonica, 1919 ; administrans Eucharistiam in mortali mortaliter peccat, 1417, *b*; quid si in mortali ministret ad altare, 1419, 2 ; minister extraordinarius baptismi, 1462 ; Eucharistiae, 1535 ; quo ritu id facere teneatur, *ib.* ; an irregularis, si Euch. sine licentia ministret, 1945, *c*.
- Diaria quando prohibita, 453, 1°, App. C. L. can. 1386 ; nihil in pravis diariis publicetur, *ib.* - Sacerdotes et religiosi nequeunt diaria moderari, sine licentia Ordinarii, *ib.*, § I ; in seminariis lectio diariorum an prohibita, *ib.*, *nota*. — Quid de iis, (pii diaria nociva exponunt, vel iis cooperantur, 522, 4°, 524. — Bona diar. commendanda a parochis, 2278, 6°.
- Diffamatio, v. Detractio.
- Differre absolutionem, v. Absolutio.
- Difficultas, an excuset a lege, 153, 3°, 154, 221, 223 ; an excuset ab integritate confessionis, 1698 ; a voto, 626, *c*, 635, 2°.
- Digitus, quoad irregularitatem, 1934, 1°.
- Dignitas in Capitulis. Episcopo, vaticum ministrare debet, 1537, 1°.
- Dignitas in beneficiis, quid, 1340, *c*; quomodo dijudicanda, 1411, 2° ; quoad susceptionem sacramentorum, 1423 ; quoad collationem sacramentorum, 1415-1452 ; quoad censuras, 1340, 1368.
- Dilapidatio bonorum ex parte patris, quale peccatum. 700, 3°, *b*; ex parte viri, 871, II, *b*; an propter dilapidationem viri uxor possit abscondere bona sua, *ib.*
- Dilatio in votis implendis, 631 ; in restitutione facienda, 1008, 926 ; dii. actus fidei, 426 ; actus spei, 460 ; actus caritatis, 472-474 ; acquisitionis scientiae credendorum, 427, II ; monitionis fraternae, 493 ; monitionis ex parte confessarii. 1810 ; denuntiationis sollicitantium, 1799. Dilatio poenitentiae seu conversionis, an speciale peccatum, 1648.
- Dilatio, in materia sacramentorum : — baptismi, 1451, *c*; communionis paschalis, 1571 ; applicationis missae pro populo 1606, III, 1° ; missae ex stipendio debitae. 1611 ; poenitentia sacramentalis, 1723 ; absolutionis, 1816, 1831 ; matrimonii post sponsalia, 1956, 3° ; quid, si locum habeat post proclamationes, 2062, 4°.
- Dilectio erga Deum, 465 (v. Caritas) ; erga proximum, 476 ; praeceptum. 499 seqq. ; signa communia et specialia, 498, 501 ; parentum erga filios, 699.
- Diminutio virtutum, 416 seqq.
- Dimissi e collegiis, seminariis, (ordines) religiosis, quatenus testimonia afferre debeant, 2144, 6°.
- Dimissio vel ejectio religiosorum, 2173 ; quomodo in processu procedendum, 2174 ; ejus effectus, 1362, 1363.
- Dimissoriae, diinissoriales litterae, quid, 1908 ; requisitae ad licitam ordinationem, *ib.* ; etiam pro religiosis, 1910, 2187, 6°. — Punitur, qui sine his ordines sacros confert vel recipit. 1361, 1367 : vd dimissorias illegitime concedit, 1370.
- Diploma inventionis, artium industrialium, etc., 856.
- Discessoriales (litterae) episcopi, quoad clericos Americani petere cupientes, 2253, fin.
- Discessus e territorio legislatoris tollit obligationem legis, 206, 217, 5° ; an in reservationem peccatorum influat, 1779, 2°, *c*; discessus conjugis infidelis, quandonam det jus ad novas nuptias, 1982, 2°.
- Discipuli, eorum obligationes. 709.
- Disparitas cultus, impedim. dirimens matrimonii. 2037. Pro praxi, 2039.
- Dispensatio legis, quid 227 ; quotuplex, 228 ; quis possit dispensare, 229 ; potestas dispensandi, ex parte Superioris, 230 ; ex parte inferioris, 231 ; delegata, an possit subdelegari, 232 ; quando cesset, 233 ; an dispensare possit Papa in jure ecclesiae

- siastico, 234 ; an in jure divino, 135, 234, I, 2°; Episcopus, *ib.*, II, 235 ; parochus, 234, III ; confessarius, *ib.*, X ; regularium praelati, *ib.*, IV ; an quis dispensare possit cum seipso, 236. — Quid requiratur ad disp. validam, 237, 239 ; tacita, praesumpta de futuro, metu extorta, mentaliter concessa disp., an valeat, 239, 2° ; an valeat disp. denegata et ab alio petita, 239, 1° ; licita dispensatio, 240 ; disp. sine justa causa, quale peccatum, 240, *b* ; quando dispensare teneatur Superior, 241 (v. Obreptitia, Subreptitia, Motu proprio). — Interpretatio dispensationis, 242 ; usus, 243 ; utens valida disp. illicite impetrata, an peccet, 244. — Cessatio, 245 seqq. ; quid, in dubio an casus dispensatione indigeat, 248 ; an subdito liceat petere dispensationem ex causa dubia, 241, q. II.
- Dispensatio *votorum*, 641 seqq. — Qui possint dispensare, 642, 646. 3°, 1999 ; a votis religiosis, 2179 ; a juramentis, 647. — Quid sil dispensare commutando, 649, 6°. — Formulae petendi dispensationes, App. II secundi vol.
- Dispensatio quoad *opera servilia et missam* in die festo, 664, 681 ; quoad *jejunia et abstinentiam*, 1240 seqq. 1245. — Variarum dispensationes in lege jejunii et abstinentiae, 1247 seqq.
- Dispensatio a *poenis vindicativis*, 1376, II ; a quonam concedatur in casu urgenti, 1377.
- Dispensatio in *impedimentis* matrimonii, 2041 seqq. ; vide Impedimenta — Dispensatio ab *ipso* matrimonio, 1987, a matrimonio consummato infidelium. 1989 ; ab interpretatione facienda, in casu Apostoli. 1988. 3°. — Dispensatio a lege *proclamationis*, 2063 : quid, si sponsi sint diversae dioecesis, 2064. — Disp. a *sponsalibus*, an adhuc detur. 1956, in *nota*. — Formulae, App. II sec. vol.
- Dispensatio ab *Officio divino* 2220 ; generalis non datur pro mililantibus, 2221, III. — An disp. *facultas* sil Superioribus exemptis concessa, 2187, 4°. — An *dare pecuniam* pro dispensatione sit simonia, 585. 589. — Dispensatio *ad cautelam*, quid efficiat. 234, II 3°, 2044.
- Dispensatio « *jejunio favore infirmorum*, 1559, IV, 3° n. 3, 1561.
- Dispersi religiosi, ad quid teneantur, 2192 ; quibus privilegiis gaudeant, 2193 4°.
- Displicentia de malo non patrato est peccatum, 351.
- Dispositio in susceptione sacramenti, qualis requiratur, 1436 : qualis in baptismo adultorum, 1474 ; in confirmatione, 1500 ; in susceptione communionis, quae dispositio necessaria, 1547 ; quae conveniens, 1554 ; pro prima comunione, 1573, 2°, 3° ; pro frequenti communionem 1577 ; pro extrema unctione, 1882 ; in revalidatione matrimonii, 2081, II, *d*, fin., 2087, 5° ; disp. poenitentis sit moral, certa ut possit absolvi, 1813 ; signa certae dispositionis ordinaria, extraordinaria, *ib.*, 2° ; dubiae dispositionis, *ib.*, 4° ; an sufficiat dubia, disp. ad dandam absolutionem, 1661 ; quid interpretativa, *ib.*, *nota*.
- Disputatio cum haereticis, an vetita, 451.
- Dissensio, 504, 4°.
- Dissensus parentum, an irritet sponsalia, 1951, 1° ; an matrimonium, 1972. IV ; quandoque dat jus rescindendi sponsalia, 1958, 3°.
- Dissimulatio, quid, 1179, fin. : dissimul. sacramenti, 1429, II : fidei, 430.
- Distantia locorum, qualis excuset a missa, 681, 1° ; a praemittenda confessione ante communionem. 1550, 2° ; — In qua distantia auditio missae sufficiat, 671 ; sacerdos valido absolvat, 1663, 2°, quaer, vel valide consecret, 1525, 1°.
- Distillatio carnalis, quid, 763, 6°, 790 ; quid de ea sentiendum, 799.
- Distinctio peccatorum specifica et numerica. 323-326 ; virtutum, 387-411.

- Distractio voluntaria in celebratione missae, 16-40 ; in recitatione Officii, 2215 seqq. ; in oratione, 549, 2°.
- Distractus minister sacramenta valide conficit, 1412, *nota* i. Quid vero, si confessarius distractionem patiat, 1706, 1°, c, 1709, II, c.
- Distribuere communionem in statu peccati, 1417, *b*.
- Distributiones chorales, quid, 2261, 4°.
- Dives sacerdos potest recipere stipendium pro missa, 1608 ; div. creditor, an pauperibus postponi possit, 1005. — Divitum munus erga pauperes, 488, 489.
- Diversitas *virtutum* (legum), radix diversitatis peccatorum, 323 seqq. ; — *objectorum totalium*, radix multiplicationis peccatorum, 330.
- Divinatio, daemonis invocatio, 557. — Varias divinationes, 562 seqq. ; an semper grave peccatum, 563. — *Divinatoria virga*, vjuid de ea sentiendum, 565, 111. — Libri qui divinationem commendant, prohibiti, App. C. L., can. 1399, 7°.
- Divitiae supervenientes, an dent jus a sponsalibus recedendi, 1960, 4°. — in sensu oeconomislarum, 1149.
- Divortium *a vinculo*, per consensum mutuum fieri nequit. 1984 ; fit per mortem alterutrius conjugis, 1985 ; quandonam per sollemnem professionem, 1986 ; vel per dispensationem Papae 1987 ; vel in casu Apostoli, 1988.
- Divortium imperfectum*, a toro et habitatione, 2122 ; justae causae, 2123 ; quam auctoritate faciendum, *ib.* 1°, a, et 2°. — Post divortium, quid possint conjuges quoad ingressum in Religionem, vel susceptionem s. ordinum, *ib.*, 1°, *d* et 3°, *b* ; quid de educatione eorum filiorum, apud quem, et cujus expensis, 2124.
- Divortium civile*, 2126 ; quid liceat conjugibus, advocato, judici, officiali civili, *ib.* 3°-0°. — Libri divortium licitum statuentes, prohibiti App. C. L., can. 1399, 8°.
- Divulgatio legis, 161 ; facti. 1190, 2°
- Docentes propositiones a S. Sede dam-
natas, puniendi, 441. — Libri, qui errores aut res pravas docent, prohibiti, App. C. L., can. 1399, 6°-9°.
- Docilitas, pars prudentiae, 393, I 5».
- Doctrina ciiristiana, ab Episcopo in visitatione tradenda, 2252 ; a parrocho 2269 seqq. ; a parentibus. 701, 712 seqq. ; a religiosis etiam exemptis, 2189, 3° *d*.
- Documentum ad Curiam episc perlinens, si destruat, immutetur, etc., excommunicationem secum trahit, 1341.
- Dolor poenitentis necessarius, 1666 ; an sit mortale, venialia confiteri sine dolore, *ib.*, 1° ; an sufficiat dolere de uno venialium, *ib.*, 2°. — V. Contritio.
- Dolus, contra prudentiam, 397. 2° , in contractibus, contra justitiam. 921. 1045, 1123, 1129, 1168, 3° ; in ineundo matrimonio, 1971 ; in professione religiosa, 2137, c, 2148, 4°, Quid si professio, nulla declaratur ob dolum, 1362. — V. Fraus.
- Domicilium, quasi-domicilium. quoad leges 203 ; quoad baptismum, 1461 quoad ss. ordines, 1907 ; quoad matrimonium, 2074, 2°, 3° ; quoad proclamationes, 2061 ; quoad subjectionem jurisdictioni, 1752, 1°.
- Dominativa potestas, quid. 637. 2165 ; cui insit, 638, 2166, II ; an conferat jus ferendi censuras, 1256.
- Dominica dies, observanda. 654 ; quomodo instituta, *ib.*
- Domini, heri, ad quid teneantur erga famulos, 707 seqq.
- Dominium, quid et quoluplex, 841 ; quid dominium semi-plenum. 841, 2°, *b* ; plenum, ejusque effectus, 842 ; directum, seu nudae proprietatis, 843. — *Objectum* domini, 851, 852 ; jus acquirendi, 851, 1° : tituli, *ibid.* 2°, 877 ; theoriae contrariae, *ibid.* 3° ; an fama sit objectum domini, 1190 seqq. ; an alii homines, 853, 753 ; an proprii ingenii foetus, libri, opera artis, etc., 855 seqq. — *Subjectum* domini, 857. — Domini *acquisitio*, 87", seqq.
- Dominium *bonorum ecclesiasticorum*, 873 seqq. ; — communitatum. 872.

- Quarum rerum dominium retineat religiosus, 2155 ; vel clericus beneficalus, 2246 seqq.
- Dominium temporale *Rom. Pontificis* usurpantes vel detinentes, sunt excommunicati, 1325.
- Dominus rei. si certus vel dubius quomodo facienda sit restitutio, 997, 998, 939, II; si adiri nequeat, 999 ; quid, si re sit abusurus, 1020.
- Domus, an locari possit meretricibus, 525, 3°. — Domus *religiosorum*. 2134, 1°, *nota*, 1, 2185, 2189, 1°.
- Dona Spiritus sancti, 413, in genere, *ibid.* 1°, *a*; in specie, *ibid.* *b*. Beatitudines, *ibid.* 2° ; fructus, *ibid.* 3°, 415.
- Donatio (contractus gratuitus), quid, quotuplex ; ejus forma et effectus, 1063. — Qui possint donare, 1064 ; quae bona. 1065 ; ante acceptationem an va'ide, 1066 ; post acceptationem, an possit revocari, *ib.* ; qui possint accipere donationes, 1067 ; quid, si donator aut donatarius ante acceptationem moriatur, 1068 ; quid de donatione mortis causa, *ib.* II.
- Donatio *simulata*, an pro restitutione valeat. 1014, 3° ; item gratuita, *ib.*, 4°. — Donatio ad causas pias, privilegiata, 1064, 1083, q. 111, 2°. — Donatio, quandonam careat simoniae labe, 588 1°. — Quae donationes religiosis liceant, 2157, 3°, *a*, 2154, 2°, *b* ; quae non ; 2154, 2°, *a*.
- Dos incompetens, causa dispensandi in imped, matrimonii, 2049, 3°. — Dos *monialium* exigitur nec alienari potest, 589, 5°, 2146.
- Dotalia bona uxorum, 863 seqq.
- Dotes confessarii, 1786 seqq.
- Dubitatio confessarii. 1786 seqq.
- Dubitatio temeraria, 1191, 2°, quale peccatum. 1193 seqq.
- Dubium, in genere, quid 41 ; strictum, 42. 75 ; latum. 42, 76, 77 ; negativum, positivum. 42, 2° ; speculativum, practicum, *ib.*, 4° ; facti, juris, etc., *ib.* 3°. — *Principia* in dubio tenenda. 44 seqq. regulae in dubio observandae, 45 ; dubium peccatum ratione materiae, 337, II ratione consensus, 338.
- Dubius in fide, infidelis, 441, q. 1 ; dubius daemonis interventus in aliquo effectu, 560, 2 ; dubium jus Superioris praecipientis, 51, 693, 2167, quaes. 2 ; dubie justum bellum, 750 ; dubius cibus esurialis, 1227, 2°.
- Dubium circa materiam et formam sacramentorum, 1407 seqq.
- Dubius baptismus, censetur validus in ordine ad matrimonium, 1479, *b*, 2039. — Dubia consecratio, quandonam, 1525 ; quid laiciendum cum particulis dubie consecratis, 1527, II — Dubia reservatio peccati, 1769, 4°, 1778, 3° ; peccata ut dubia accusata et noster ut certa recognita, 1696. — Dubia ante matrimonium, 2004 ; post matrimonium, 2094 ; dubia impediementi dispensatio, 2050, II.
- Ductores in viis ferreis, die festo, 668, 9°.
- Duellum, 746 ; (piale licitum, 747 ; illicitum, *ib.* ; libri duellum licitum statuentes prohibiti, App. C. L, can. 1399, 8° ; duella academica, 747, II, *b* ; poenae in duellantes et eorum complices, 748, 1338.
- Dolia (cultus) 536 ; quibus exhibenda, 538 ; — 689.
- Duratio celebrationis missae, 1640 ; actus contritionis, 1669, 1.
- Durities erga pauperes, 488, Reg 3°.
- Dux exercitus, ejus obligationes, 751, 971, 978, 988, 2290.

E

- Ebrietas, 409, 758 ; quale peccatum, 759 ; an liceat se inebriare ad expellendum morbum, *ib.*, 5° ; ad vitandam mortem, 760 ; an liceat alios ad ebrietatem provocare, 759, 2° ; ut majus malum evitetur, *ib.*, 3°. — Quid de malo in ebrietate commissio 750, II ; an sit accusandum in confessione, 1692, 5° — Quid de pollutione, quae ex ebrie-

- tale provenit, 795, 9» ; de coope-
ratione ad ebrietatem, 522, 2“
- Ebrius tenetur lege positiva, 196 ; si
est vitae agressor, licite occiditur,
734, 2° ; missae invalide assistit,
076, 4° ; invalide vota elicit, 625, 1° ;
et contrahit, 1037 ; erga ebrium an
detur obligatio debiti conjugalis,
2105, 1°, 2103, 4° *nata* 2. — An,
esse ebriosum, possit resilire a
contractu, 1960, 1°.
- Ecclesia (ul *societas*) jure possidet
bona temporalia, 873 ; item bapti-
zat filios acatholicorum, 1471 seqq.
- Ecclesia (ul *templum*), -quando cen-
seatur violata, 1629, I ; exsecrata,
ib., III ; quomodo iterum sancti-
ficetur, *ib.*, II et III. — Quomodo
in ea sacrilegium committi possit,
582 ; an exhibitio theatrialis, etc.,
ibi tolerari possit, *ib.* 2°, c, fin.
— In *aliena* ecclesia celebrans, quid
observare debeat, 1643. — Quoad
visitationem ecclesiae ut quis lu-
cretur indulgentias vel jubilaum,
quid observandum, 1733, 3°, 1734,
1°, 1737, 1, 1°. — Ecclesiae exemp-
lorum, an visitari possint ab Epi-
scopo, 2185, I, 2189, 1» c.
- Ectopici fetus, 740, § 2.
- Edentes mandata contra jurisdic-
tionem eccles., 1322 ; legem vel
decretum contra libertatem vel
jura Ecclesiae, excomm., 1321.
- Educatio filiorum (etiam illegitimo-
rum) corporalis, 700 ; spiritualis,
701. - Post divortium, cui paren-
tum incumbat, 2124.
- Effectus mali actionis, quando impu-
tables, 314, 322, II ; quando, non,
315 ; an confitendi, 1692, 5°. —
Effectus peccati mortalis, 339 ; pec-
cati venialis, 344.
- Egressus o monasterio, quale pecca-
tum pro viris, 2161. - Egressus
monialium, v. Clausura. Egres-
sus e Religione an liceat propter
necessitatem parentum, fratrum,
2138. 3° ; quos eiïectus producat,
quoad vota, 2178, 2179.
- Electio status ; regulae pro confessa-
rio, 1849, 3° et 5°, 2143 ; an sit in
arbitrio filiorum, 696, 2°, 1952,
1972, IV, 2138, 4°. — Electio paro-
chorum ab Episcopo 2254 ; depu-
tatorum ad comitia, 2287 seqq. ;
candidatorum ad beneficia, 2240
seqq. ; indigni vel minus digni ad
officia, 929 ; indigni ut excludatur
indignissimus, 2288. — Electio
confessarii, quibus competat, 1752,
2°, 1758, fin. — In electione *R. Pon-
tificis* - crimina committentes, ex-
communicati, 1314.
- Electores, eorum officia, 2287. —
Electi (elegendi), an teneantur elec-
tioni se subicere, 2286, *b*.
- Electrica lux, v. Candela. — Elec-
trica vis adhibita ad necandum
fetus, 744, I.
- Electuaria, an prohibita die jejun.,
1225, 4°.
- Eleemosyna, quid, divisio, 485, II,
486, *a* ; forma, *ibid*, *c* ; ejus prae-
ceptum, 486, *b*, 487 ; regulae, 488 ;
quibus danda, 489, q. 1 ; ex quibus
bonis *ib.* II ; imponi potest pro
satisfactione sacramentali, 1719 ;
quantitas eleemosynae dandae in
jubileo, 1737, 11, 2°.
- Eleemosynae pro *missis* (v. Stipen-
dium).
- Emancipatio filiorum, 698 ; femina-
rum, 705.
- Embrvotomia. 744, I.
- Embryulcia, 744.
- Ementes bona eccles. usurpata, an
excommunicati 527, 5°-7°, 1325,
1337.
- Emphyteusis, 1156.
- Emptio-Venditio, 1118 ; causae vel
tituli res emendi minoris pretii.
1129, 111, 1130. — V. Venditio. —
Emptio, quandonam sit simoniaca,
584 seqq.
- Emptor, quoad eviciionem rei emp-
tae, 1126, 1 ; quoad mercem, 1131 ;
quoad solutionem pretii, *ib.* ; quoad
rem furtivam bona vel mala fide
emptam, 939, I, 942, II.
- En ergo, indulgentia huic orationi
annexa, 1734, 2°.
- Ephemerides, v. Diaria.
- Epiclesis, 1530, in nota, 2.
- Epikeia. 173, 402, *c* ; quoad libros
prohibitos, 455 ; in administra-

lione viatici, 1544, q. II ; vel licentiae (quoad paupertatem), 2157, 4°. Epilepsia, 293, III. A. epileptici irregulares, 1935 ; iis quando neganda communio, 1546, 3° ; quoad extr. une., v. Phrenetici.

Episcopatus, ordo, verum sacramentum, 1887 ; an distinctum a presbyteratu. 1888, II ; an validum absque presbyteratu, *ib.*, 2° ; ejus potestas et officia, 1891 ; materia et forma, 1901, 3° ; quae aetas canonica, 1919. — Translatio religiosi ad episcopatum, 2181.

Episcopus, quid sit, 2250 ; conficiens in mortali chrisma, vel oleum, etc., an peccet, 1418, quaer., 3° ; jure oratorii fruitur, 677, *b.*, 1627, 1° ; potest sibi confessarium eligere, 1752, 2° ; an possit ingredi Religionem 2137, *g.* ; in Religione ad quid teneatur, 2181 ; quando censuris plectatur, 1260, *c.*

Potestas ordinis in Episcopo, *fi*ll quoad confirmationem, 197 ; quoad ordinem, 1901 ; quoad sacras benedictiones, *ti*ll, 1630, A, 1631, 10.

Potestas jurisdictionis, 138 ; ferendi leges, 111, 159 ; dispensandi, in quibus legibus 231. II ; an cum vagis et peregrinis, 235 ; an cum se ipso 236. Potestas in volis non reservatis. 642, 2° ; imo quandoque in volis reservatis, 646, 3°. 1999. 1°, 2°, *b.* in sanctif. festorum. 664, I ; in jejuniis. 1210, 2° ; in impedimentis matrimonii prohibentibus et quandoque in dirimentibus, 2041 seqq.

Potestas in moniales exemptas et in religiosos non exemptos, 2183, 5°, 2190 ; in exemptos, 2189. — Potestas, quoad irregularitates. 1931. 3° ; quoad censuras, 1256, 5°. 1258, 1262 ; quoad absolutionem a censuris, 1278 seqq. 1312 seqq., 1361, 1375 ; specialim ab haeresi in foro estorno, 41», III. 1280, 1°, *b.*, 1316, 1833 ; quoad librorum prohibitionem. 453. 454. 1352, App. C. L. can 1395 ; quoad librorum, approbationem. App. C. L. can

1385 seqq. ; quoad res politicas, 527 ; quoad sacras reliquias et imagines, 539, 3°, 540, 3° ; quoad disputationem publicam cum haereticis, 151 ; quoad disputationem cum socialistis, *ib.* ; quoad juramenta. 617, III A, quoad exorcismos, 622 ; quoad vola irritanda. 638, *a.*, *c.* ; quoad festa instituenda, 651, fin ; quoad oratoria erigenda. 678. 679, 1627 ; quoad administrationem bonorum Eccl., 875. II. 1053 ; quoad legata. 1083, III, 2°, *c.*, 1621 ; quoad bona usurpata, 1031, 2° ; quoad locum baptismi. 1481 ; quoad cultum SS. Sacramenti 1581 ; quoad missae stipendia. 1608, 1612 ; quoad reductionem missarum, 1620 ; quoad binationem. 1626, 2° et 3° ; quoad vasa sacra, 1630. 1632, 1° et 2° ; quoad vestes sacras, *ib.* ; quoad approbationem confessarii, 1755seqq. ; specialim confessarii regularis, 1763 ; vel confessarii monialium, 1764 ; quoad casus reservatos, 1768, 1772, 1771. 3° ; quoad indulgentias, 1727, 3° ; quoad jubilaeum. 1737, 1° ; quoad denuntiationem sollicitantis recipiendam, 1799, IV ; quoad sacros ordines vel lilt, dimissorias, 1907 seqq. ; quoad impedimenta matrimonii, v. Impedimenta.

Obligationes praecipuae : servare residentiam, causae excusantes. 2251 ; visitare dioecesim. quomodo, 2252 ; erigere ad fervorem congregationes, iA., *j.* ; eligere ministros altaris dignos, 2253 ; eligere bonos parochos et confessarios, 2254 ; curam gerere pro scholis, locis piis, et monasteriis, 2255, 715 ; corripere subditos scandalisque occurrere. 2256 ; orare, eleemosynam largiri, missam applicare pro populo. 2257, 1606 ; S. Sedi rationem reddere de statu propriae dioecesis, 2258 ; fidei professionem emittere, 429, I, *c.*

Poenae et censurae in Episcopos latae, 1334, 1360, 1361. Epistola omissa in missa, quando gravis maleria, 1639, 1°, *a.*

Error (i. e. ignorantia positiva), influxus un voluntarium, 287 ; in emissionem voti, 625, 3° ; in contractibus, 1045 ; in damnificatione, 950.

Error a confessario commissus, corrigendus, 1856 seqq. ; item commissus in recitandis Horis, 2210 ; quid de patrino, qui ex errore alium suscipit, 2023, 3°, A. In eri ore comuni, an jurisdictio suppleatur, 1761 ; iu errore communi respectu indulgentiarum, nulla suppletio, 1729.

Error, ut vitians consensum in matrimonio, quotuplex, 1975 ; quando nain matrimonium dirimat, 1976 ; an dirimat, si versetur circa conditionem servilem compartis, 1977.

Erubescere fidem, quale peccatum. 428 ; — parentes, 695, 3°.

Esculenta in furiis famulorum, 907, 3° ; an iudex talia accipere possit, 2297, 3°.

Eubulia. pars prudentiae, 395, 1°.

Eucharistia, ul sacramentum, 1508 iul est sacrificium, v. Missa) ;

n) Definitio, 1509 ; essentia, 1510 ; realis, praesentia, 1511 ; quamdiu perseveret, 1512 ; effectus quoad animam et corpus, 1513 seqq. ; effectus socialis, 1514 in nota.

b) Materia, 1515 ; remota in genere, 1516 ; necessitas utriusque speciei, 1517 ; consecratio unius speciei sine altera, an valida. 1518. — Malena *panis*, «pialis valida, 1519 ; invalida. 1519 ; illicita, 1520 ; quid de pane fermentato (celebratione in ritu alieno) 1521. — Maleria *emi*. qualis valida, invalida, 1522 ; illicita, 1523 ; quid de aqua vino admiscenda, 1524. — *Conditiones* requisitae, ad consecrationem validam, 1525 ; licitam. 1526 ; quid de consecr. extra corporale, 1527. I ; in pyxide clausa, 1526, 3° ; quid si hostiae consecratae cum non consecratis sint mixtae, 1527, III ; vel si adsint particulae dubie consetratae, *ib.* II ; quid de guttis vini calici inhaerentibus, 1525, 2°,

c. ; quid *de defectibus* circa materiam panis et vini, 1528.

c) Forma, 1529 seqq. ; quid de mutatione verborum, 1531 ; verba essentialia, 1532.

d) Minister consecrans, solus sacerdos, 1533 ; *ordinarius* dispensandae Eucharistiae, solus sacerdos, 1534 ; an possit extra missam seipsum communicare, *ib.*, quaes. ; *extraordinarius*, diaconus, 1535 ; an quandoque clericus vel laicus, 1536. — Quibusnam de jure competat dispensatio, 1537 ; an religiosis, 2183, 4° A, 2189, 4°. — Quinam ad dispensationem obligentur. 1538.

e) In administratione communis ordo observandus ; quoad *locum*, 1539 ; quoad *tempus*, 1540 ; an dispensari possit Sabbato Sancto, iA., 1° ; an ministrari possit in nocte, *ib.*, 2° ; in missa Natalis Domini. *ib.*, quaes., 1625, 1° ; quoad *ritum*. an in ritu alieno, 1521 ; an extra missam, quibus vestibus. 1541, 2° ; an cum paramentis nigris, *ib.*, 2°, A ; quo ordine, si vota renovanda, *ib.*, *d.* ; an sub sola specie panis, iA., *I.* ; an dari possint plures particulae, *ib.* — Caeremonias omittere, quale peccatum, 1542 — Quid si non sufficient particulae, *ib.* II, 1626, 2° a nota 3 ; si decidat hostia, 1542, III si fragmenta reperiantur, *ib.*, IV ; si integra particula, *ib.*, V. — V. etiam Communio, Viaticum.

f) Subjectum : qui possint recipere Euch. ; an infantes, perpeluo amentes, 1545 ; an semifalvi. surdomuli. epileptici, obessi, 1546 ; an capite damnati, *ib.*, q. 2 ; nunquam peccatores *publici*, 1427 seqq. ; an et quando *occulti*, 1425 seqq.

g) Dispositiones requisitae, ex parte animae : *status gratiae*, 1547, seqq. ; praeceptum confitendi, 1548 ; quando cesset, vel differatur, 1549, 1550. — Quid in casu peccati reservati, 1551 quid de praecepto imposito sacerdotibus confitendi quamprimum, 1552 seqq. ; — *devotio*, 1554 ; an recipere communio-

nem cum peccato veniali sit novum veniale, 1555 ; an veniale actuale impediatur Euch., *ib.*, 2° ; quando producat Euch. suos fructus, *ib.*, 3°.

Dispositiones ex parte corporis ; jejunium naturale, 1556 seqq., v. Jejunium ; et decens habitus, 1563. — Quid de communione infirmorum, 1561.

h) Obligatio suscipiendi ; susceptio saltem *in voto* necessaria necessitate medii, 1564 ; *realis* susceptio, necessitate praecepti, 1565. — De viatico, 1566 seqq. ; de communione paschali, 1569 seqq.

i) De comm. frequenti, 1575, seqq. ; regulae pro praxi, 1577 seqq.

j) De asservanda SS. Euch., 1583 ; de *expositione* SSmi, 1584.

Eugenica, theoria, 2103, in fine, nota 1.

Eunuchus, se mutilans, fit irregularis, 1943 ; an castratio licita, 756, 111, 2° et 3° ; an eunuchus sit capax pollutionis, 763, 5°, 6°, 790 ; an sit impotens relate ad matrimonium, 2009, 1°.

Euthanasia, ope morphinae procurata, 761, c.

Eutrapelia, modestia, in ludicris, 408, III, g.

Evagatio mentis, filia acediae, 372, 11, 6°.

Evangelium in missa, quando pars gravis pro celebrante, 1639, 1°, «.

Evictio, quoad res venditis, 1126 ; quoad bona ex haereditate, 1074, 3°, c.

Eviratio, v. Eunuchus, Castrare.

Exactores tributi, quoad restitutionem, 968, 2°.

Examen conscientiae, ante confessionem, 1703 seqq. ; ordinandorum, 1909, 1914, 2° ; contionatorum, 2189, 3°, *a* ; confessoriorum, 1756, 1763, 1°, *b* ; librorum a censoribus App. C. L., can. 1393 seqq.

Examinatores synodales, eorum obligationes, 2238, 2240.

Excardinatio, fit per professionem, 1907, *d*, 2151, 5°.

Exclaustratio, natura et effectus, 2179.

Exclusive, v. Veto.

Excommunicatio, 1290 ; ejus effec-

tus in excommunicato, 1291 seqq. ; respectu fidelium, 1294, dubia, 1296.

Excommunicationes, S. Sedi vel Papae specialissim) modo reservatae, 1309 seqq. ; S. Sedi speciali modo reservatae, 1315 seqq. ; simpliciter reservatae, 1328 seqq. ; Ordinariis reservatae, 1343 seqq. ; nemini reservatae, 1352 seqq. — V. Reservatae (Censurae).

Excommunicatur, toleratus, vitandus, 1290 ; tenetur ad leges Ecclesiae, 198 ; quando peccet non audiendo missam die festivo, 681 ; non communicando tempore Paschae, 225, 2°, 1570 ; tenetur ad Horas, 1292, 3° ; an possit recipere fructum missae applicatae, *ib.*, 4° 1600 ; legere missam vel absolvere, 1292, 2°, 5°, 1760, 2°, 1282 ; an valide matrimonio assistat, 2071, 1°. — Petere sacramenta ab excommunicato, an liceat, 1292, 2°, 1439. Communicatio cum excommunicato, 1294 seqq.

Excusantes causae, v. Causae.

Exemplari feminae mulae utentes pictores, 815 ; feminae ut exemplaria inservientes, *ib.* ; sacerdotes pictores his utentes 2225, *b*.

Exemptio religiosorum, 2184. — *a) Quid comprehendat*, quoad loca, 2185 ; quoad personas, 2186 ; Superiores exemplorum, 1287 ; exemptos cum parochis, 2188. — *b) Quid non comprehendat* : circa erectionem domuum ; cultum divinum ; praedicationem ; administrationem Sacramentorum, curam animarum et confraternitates ; potestatem coercitivam Episcopi ; circa varia jura 2189. — Potestas Episcopi in non exemptos, 2183, 4° ; in moniales, *ib.*, 2190, 2255.

Exemptio a lege, v. Causae excusantis.

Exercitia spiritualia, pro ordinandis praescripta, 1917 ; pro clero promovenda, 2254, 2°. — Exercitia *litteraria*, an liceant in ecclesia, 582, *c* ; *gymnastica*, 476, *c*, nota 1 ; an licita, si periculum pollutionis, 796.

Exercitium ordinis suscepti, an pro ordinandis requiratur, 1923 ;

quando inducat irregularitatem, (945. — *Exercitium ordinis non suscepti*. quibus poenis plectatur, 1318, 1945.

Exhaerdatio, an licita, 1081, *b*, 700, 30, *d*.

Exhibitiones cinematographicae, scandalum 515, 7° ; in ecclesiis prohibentur, sed tolerantur theatrales, 582, 2°, c. \ . (cinematographicae).

Exhibitionismus, 763, II.

Exorcismi sollemnes, privati, 622 ; sunt sacramentalia, 1440, 2° : eorum effectus, 1441.

Exorcista, ordinatio, 1900, 3°.

Exorcistatus, an sacramentum, 1888, 2° ; — potestas et officium, 1896.

Expensae, an restituendae ab homicida, 952 ; a possessore bonae fidei, 938 ; *ma'ae* fidei, 941, G ; ab adultero vel stupratore, 958, 962 ; an conservari possint a fure, qui restitutionem transmittit, 1011 ; an in computationem haereditatis conferendae, 1074, *a*. — Quandonam a filiis pro victu restituendae, 862, 2°, *b*.

Expositi infantes, quoad baptismum, 1477, 1°. — An *exponere* filios sit peccatum contra iustitiam, 700, 2°, > .

Expositio reliquiarum, 539, 4° ; imaginum, 540 ; SS. Eucharistiae publica vel privata, 1584.

Exsecratio altaris, 1631, 1°, *a* ; calicis 1632, 1° ; vestium sacrum, 1634, 5° ; ecclesiae, 1629, III.

Exsecutio dispensationis malrimon., quid, 2053 ; quomodo facienda, 2054. — Exec. legis injustae, an et quando liceat, 2292 ; testamenti, 1084.

Exsecutores iudicum 2328 seqq. ; testamenti, 1085 seqq.

Exsequialis missa non est de iuribus parochi, 2188, 5°, 2279 ; est elementum sepulturae, 1381 ; cuinam concedi nequeat, 1600.

Extasis, 1844, 1°, *b*, 1847 ; non obesi auditioni missae, 676, 2°.

Extensio legis, ad quos, 193 seqq. ; de casu ad casum, quando, 172 ; *moralitatis*, 310 seqq.

Extensiva interpretatio, quid, 166.

Externus actus an addat moralitatem actui interno 312 ; actus externi, (piando uniuntur vel interrumpuntur, 328, reg. 3° ; an sint in confessione accusandi, 1692, 4°. — Actus externe gravis requiritur, ut incurratur, censura, 1263, 3° ; item in casu reservato, 1769.

Extranei, quoad leges, 208 ; quoad censuras, 1262, IV.

Extraordinarius confessorius, 1763, IV et V, c, 1765, 2°.

Extrema unctio, 1870. *Notio*, 1871 ; effectus 1872 ; quomodo remittat peccata, 1872, 1°, in nota, 1 ; 1873 ; an possit esse simul valida et informis, *ib.*, II, 1397, 1°. — *Materia* remota, proxima, 1874 seqq. ; quomodo fieri debeant unctiones, 1876. *Forma*, 1877 ; *Forma* in casu necessitatis, 1877 II, 1878. Sub conditione, 178, 3°, *a*) ; *Minister*, 1879 ; quoad Ecclesiam graecam et praxim orientalium, 1879, I sq. ; obligatio conferendi, extr. unet., 1880 ; ritus ministrandi, *ib.*, q. II. — *Subiectum*, qui possint ungi, 1881 seqq. — Quibusnam absolute, quibus sub conditione unctio conferenda, 1883, 2° 3° ; quando possit iterari. 1884, 1 ; an necessaria ad salutem, *ib.*, II.

E

Fabri ferrarii, an quoad opera excusati in die festo, 668, 6° ; an quoad jejunium, 1235.

Fabricae ecclesiae restituat, qui Horas non absolvit, 2204, 2°.

Facultas delegata, (piando cesset, 233. V. Delegata jurisdictio. — Facultates pro jubileo, v. Jubileum.

Falsa denuntiatio sollicitationis, casus Papalis 1327, 1771 ; falsa expositio impedimentorum, 2051, II ; causarum dispensationis concedendae, 237, 3°, 2049, 11 ; falsas reliquias conficere, exponere, 1347.

Falsarii Litterarum Apostolicarum, excommunicati, 1326.

Fama, quid, 1190 ; ad eam vel mortui jus habent, *ib.*, 1° ; quando amittitur, *ib.*, 2° ; ejus laesio, *ib.*, fin.

seqq. : ejus defensio, 1202 ; restitutio, 1205. — Periculum quoad famam, an excuset a confessione ante communionem, 1550, 1°. *a*; ab integritate confessionis, 1698, 1°, *d*; praesertim si agatur de complicitis manifestatione, 1701, 2°. — An liceat seipsum infamare, 1200, VI ; accusando consensum in sollicitationem, 1799, 1°, *b*.
Bonae famae defectus arcet ab ordinibus, 1937, 1946, III ; impedit, ingressum in Religionem, 2137, I ; licitam reddit solutionem sponsalium, 1960, 4°. Familiale salarium, an operariis sit debitum, 1152 seqq.
 Familiares *Episcopi*, quoad simoniam, 585 3°, *a*; *Cardinalium*, quoad eorum confessarium, 1752, 2° ; *exemptorum*, an exemptione gaudeant, 2183, 4°, *b*, 1752, 2°, 1763, V ; an eximantur a reservatione episcopali, 1772, quaer. ; *indultarii*, quoad oratorium privatum, 679.
 Familiaritas *adamantium*, 825 seqq. ; ut causa dispensationis pro matrimonio, 2049, 7°. Famuli, obligationes erga heros, 705 ; — quoad compensationem damni *ib.*, 3° ; quoad compensationem occultam, 918 ; quoad furta domestica, 907 ; quoad restitutionem, 1015. — An excusentur a requie festiva, 668, 3° ; a missa, 681, 5° ; a jejunio, 1235. — Famuli coopérantes peccatis heri, 521 ; missae assistentes in oratorio privato, 679 ; communicantes cum heris aeatholicis, 447, *c*.
 Fatuus, semifatuus, v. Amentes.
 Fautores haereticorum, an excommunicentur, 1316, 3° ; item fautores in certis aliis delictis, v. Auxilium praestans.
 Favorabile, quid, 171, III, 2°, 253, II, 2°. Favores, in dubio ampliandi, 55.
 Fecundatio artificialis, an licita, 2118.
 Femina an sit ordinationis sacrae capax, 19(t) ; an possit ferre cen-

suras, potestate delegata, 1257 ; ut exemplar pictoribus inservire, 815 : — anet quo sensu emancipata dici possit, 705. — Quid de labore feminae, quoad jus ad mercedem, 1153, *a*; de ornatu et fuco adhibitis, 516. — An feminae in functione liturgica cantare possint in choro 1644, 3°. Fenlaui, secta damnata et excommunicata, 1330, in nota 1.
 Fenus vel *foenus* in mutuo, 1099 ; quale licitum, 1107-1113.
 Foria V. in Coena Domini, et Foria VI in Parasceve, quid circa missam, 1623, 1°, 2° ; circa dispensationem communionis, 1540, 1° ; comoedias ludos publicos, 580, 3° ; receptionem communionis a clericis, 1571, *d*.
 Festa sanctificanda, 652 ; quis instituere possit, 651, 2° ; nunc observanda, 654 ; in quibus applicatio pro populo fieri debeat, 1606, II, 655 ; in quibus non liceat celebrare in oratorio privato, 679, 2°, 1627, 1° ; in quibus ordinatio peragi possit, 1924, 3°. Fetichisinus, 763, II.
 Fetus abortivus vel monstruosus quoad baptismum, 1469 ; vita, viabilitas, 740, § 2 ; fetus ectopicus, *ib.* — V. Abortus.
 Feudatarius, Feudum, 1156.
 Fictio, in contractibus, 1044, 1° ; in sacramentis, 1397, 1429, II ; in promissione matrimonii, 959, 1919, I, 1° ; in ipso matrimonio, 1971, 2°, 1978, II, 2082 quaes. ; in absolutione complicitis, 1781, 3°. Fideicommissum, 1077, 3° et 4°. Fidejussio, contractus access., 1170 : clericis an vetita, 2226, nota, 1.
 Fideles tenentur sustentare clerum, 551-553 ; sunt avertendi a superstitionibus, 573, 4°. Fidelitas, fides, 402, *a* ; famulorum, 705 ; conjugalitatis, 703, 3° ; fides, bonum matrimonii, 1967, I, 1° *b* ; conditiones fidei matrimoniali oppositae, 1973. — Fidelitas in contractibus, 1062, 1° ; in missis persolvendis, 1602. — An possit herus

fidem famuli explorare, 509, III, IV. — Vide etiam Bona Fides.
 Fides (virtus theolog.), 420 seqq. — Objectum materiale, formale, 421 seq. ; subjectum, 423. — Necessitas, 124 ; quoad actum *internum*, 425 ; praeceptum, quando obliget, 126 ; quae scienda et credenda de necessitate medii, 127. — Necess. quoad actum *externum*: professio fidei, 128 ; cum juramento contra modernismum, 429, II. — Negatio contra praeceptum negativum, 430 ; an liceat fidem occultare, 431 seqq. cum acatholociis communicare, 448 ; — Fides in vita civili, 433. — Peccata fidei opposita, 431 seqq. — Pericula fidei, 444 seqq. — V. Infidelitas, Haeresis. — Periculum fidei, ut causa dispensationis pro matrimonio, 2019, 11°. Fiducia, fidentia, 405, *a*.
 Figuli, a jejunio excusati, 1235.
 Filii, eorum officia erga parentes, 691 seqq. ; amor, 691 ; reverentia, honor, 695 ; obedientia, 696 seqq. — Educatio, 700 seqq., 709 seqq. ; quid quoad jejunium, 1231, 1241, 1° ; quoad abstinentionem a carne, 15-1, *b*, 1215, 3°, — Filii émancipaii, 698, 860. — Filiorum in *haeresi* educatio, 1343-1346, 1973, 3°. *Filii familias*, quoad bona ex jure romano, 859 ; ex novis codicibus, in Gallia, Germania, Austria, etc., 859 seqq. ; quoad lucra in domo, vel extra domum, 862 ; quoad bona minuta ac mobilia, 862. II ; quoad furta domestica, 907 ; quoad restitutionem, 1015 ; quoad ingressum in Religionem, vel egressum, 2138, *d* et 1°. — Filii infidelium, an et quando baptizandi, 1173, 5°, et seqq. — *Filii illegitimi*, spurii, naturales quoad jura successionis, 698, 1076, 4° ; quoad legata ipsis facta, 1083, I, *c* ; an possint ingredi Religionem, 2138, *e* ; quomodo légitimentur, 1933, 2°, 1967, II, 2045, 2°, *d*, 2048 ; sunt irregulares, 1933 ; beneficii incapaces, 2239, 2°. —

Filii temperantiae, excommunicata a societas, 1331, *b*.
 Finis, ejus notio, divisio, principium moralitatis, 303 ; finis operis, operantis, 301 seqq. ; primarius, secundarius, ultimus, intermedius, bonus, malus, *ib.* ; *e* fine specificatur actus humanus, 305 ; finis operantis tribuit actioni multiplicem moralitatem, 306. — Finis ultimus, hominus, 9. — Finis *legis* an cadat sub lege, 212, 2°. — Fines *matrimonii*, v. Matrimonium. — Finis legis latae contra *sollicitantes*, 1797.
 Fiscus, in re haereditaria, 1076, IV, 5° ; in materia thesauri detecti, 883 ; boni derelicti vel vacantis 884. — Quid, si quis impediat fiscum a consecutione sententiae favorabilis, 922, II, 2°, *a* ; vel si exactores tributorum officium proprium negligent, 968, 2°. — Quomodo fisco restituendo, 1015, 111. — Quid, si notarius valorem minorem bonorum indicet, 2327.
 Fixum altare, 1631, 1°. Flaminis baptismus, quid, quinam ejus effectus, 1448, 2°, 1452.
 Fluere debet aqua in baptismo, 1156, 3° et 4°. Fluxus sanguinis, non impedit communionem, 1562, 3° ; fluxus ex morbo, quoad debitum conjugale, 2103, *a*.
 Foetus, vide Fetus, Abortus.
 Fons baptismatis, 1154, 1481 ; ejus benedictio in Sabbato Sancto, jus parochi, 2188, 3°, 2279.
 Forensia opera, in diebus festis, qualia prohibita vel permissa, 660 ; in loco sacro, sacrilegium, 582 ; an clericis prohibita, 2226.
 Fori privilegium pro clericis, quid, 201, 2234 ; illud violantes, censurati, 1323, 1333, 1364. — V. Immunitas.
 Forma externa contractus, 1053 ; sine forma, an contractus validus, 1054 ; forma testamenti, 1082 ; sacramenti, 1399, 2°. Formata domus religiosa, 2134, 1°, nota, 1.

- Formula juramenti gubernio Ecclesiae hostili praestanda, 611, 3°.
- Formulae juratoriae, 603, II ; exlecratoriae, 600, 2°. — Formulae *absolutionis*, 1662, 1° ; pro indulgentia in articulo, mortis, 1741, III, 1°. — Formulae ad postulandas dispensationes, append. II ; ad sanandum matrimonium, 2087, 5°.
- Fornicatio, quid, 772 ; prohibita, 773. — Ad eam refertur concubinitus, 774, II. — An specialem malitiam contineat fornicatio, inter spon-
sos, 774, I ; adulterium cum sponsa alterius, 782, c. — An dissolvat sponsalia, 1960, 1°. — *Fornicator*, ad quid teneatur, 956, seqq. : si dubitet an proles sit sua, 963. — V. Stuprator.
- Fortitudo, virtus cardinalis, 404, species, 405. — Vitia opposita fortitudini, 406. — donum Sp. S., 413, 1°, b. V.
- Fossores, a jejunio excusati, 1235.
- Forum internum et externum (forum poli et forum fori), 138, 1°, b, 2040, II, 1° ; in foro externo concessa absolutio a censuris, semper valet pro foro interno ; sed non vice versa, 1277. — Fori privilegium, 2234, 4°.
- Fox-trot, 829.
- Fragmenta hostiarum, quid si reperiuntur, 1542, IV.
- Francomurarii, secta damnata, exco-
municata, 1330 ; an excommu-
nicentur non denuntiantes, *ib.*,
an sit vetitum eorum emblemata
conficere, 523, 1° ; iis uti, 432, 3° ;
an iis restitutio sit facienda, 997,
I, in nota I ; an possint esse patrini,
1486, 2° ; an sint ritu sacro sepe-
liendi, 1383, 4°. — Quid quoad li-
bros de secta massonica tractantes,
App. C. L., can. 1399, 8°. — Quid
exigendum de iis, qui sectam dere-
linquere statuunt, 1330, b.
- Fratres lalci, an loco Horarum ad pre-
ces teneantur, 2205, 4° ; quid obser-
vare debeant, quoad novitium et
professionem, 2144, 2°, 2145, 2°, a.
- Fratres, sorores, an ad mutuam assi-
stentiam teneantur, 702, 1°, 484 ;
an in testamento conficiendo juvari
debeant, 1083, II, 1° ; quid, quoad
successionem legalem, 1076, IV, 2° ;
an propter eorum necessitatem in-
gressus in Religionem omitti de-
beat, vel egressus a conventu prae-
scriptus sit, 2138, 1° et 2°.
- Fraus, quid, 397, 2°. — Axioma ;
agere in fraudem, legis, 226, coroll.,
d. — *Migrantes in fraudem reser-
vationis*, 1775, III. — Fraus ante
ordinationem, 1913, 1° ; anteappro-
bationem ad confessiones, 1756, I ;
ad obtinendam absolutionem a cen-
suris, 1286 ; dispensationem, 237 ;
in impedimentis, 2049, II ; erga
parochum, ut matrimonio assis-
tat, 2071, c ; ad alium a vita reli-
giosa retrahendum, 2140, a. —
Fraus in impedienda consecutione
justi doni, 921, 2°, c ; in contrac-
tibus, 1045 ; in promissione matri-
monii, 959 ; in consiliis, 981, 2° :
in assecuratione, 1162 ; in ludo,
1168, 3° ; in venditione, 1123 ; in
emptione, 1129 ; in impedienda
conditione voti, 632 ; in ingressu
Religionis, 2137, 1°, c ; in profes-
sione, 2148, 4° ; in declinanda mili-
tia, 972 ; in solvendis tributis,
967 seqq. — Quid de eo, qui se
finxit pauperem 943, 3°, 4°. —
V. Dolus.
- Fructificatio, species accessionis, 887.
- Fructuarius, ejus jura et onera, 844,
845.
- Fructus, quoad usumfructum, 844 ;
quotuplex, *ib.* ; — industriales,
naturales, an restituendi a posses-
sore, 937. 941, B. — Fructus *mis-
sae*, qui 1591. V. Missa. — Fructus
beneficii an perdant, omittentes
Officium, 2203, ; 2° male recitantes,
2215, 1° ; residentiam non servant
2251, 2261, 2268, e. — Fructus
Spiritus Sancti, 413, 3°.
- Frustulum in jejunio, v. Jentaculum.
- Fucus, an mulieri sit licitus, 516, 2°.
- Fuga, an reo sit licita, 2311 ; an prae-
ferenda cruentae defensionis, 734,
3° ; an liceat tempore persecutio-
nis fidei, 431, d. — An liceat con-
fessario, qui noverit sibi parari in-

sidias, 1869. — Fuga, remedium contra luxuriam, 800, 1°, 1832. — Quid de eo, qui ex aversione alium fugit, 500, 3°.

Fudtivi religiosi, 2172 ; suspensi, 1365.

Fulicae, an diebus jejunii prohibitaе, 1227, 2°.

Fullones, a jejunio excusati, 1235.

Fulminatio dispensationis, 229, 2040, 11, 1° ; quomodo facienda, 2054, II.

Funambuli, quomodo peccent, 754, 5°.

Fundatae missae, quid, 1607, 3° ; quibusnam legibus regantur, 1612 ; an in his dari possit praescriptio, 1613. — Tabella missarum fundatarum. 1614, 3°.

Funus haeretici ducere, an liceat, 449, 2°. — V. Sepultura. Funus religiosorum, 2188, 5°.

Fur. quid restituere debeat, 940 seqq. ; si rei varius sit valor, 941, 1° ; si res perierit, *ib.*, 2° ; per plurium manus transirit, 942. — Quid ei liceat, si scienter rem a fure emerit, *ib.* II.

Quomodo restituere debeat, 1008 ; quoad locum, 1011 ; si res periit, durante transmissione, 1013, 2°. — An fur praescribat, 895 ; an per missas pro defuncto lectas restituere possit (praetermittendo haeredes), 997, 4°, *a* ; an, si sit pauper, debitum conservare possit, 999, 3°, *c*.

Furiosi, irregulares, 1935 ; an possint communionem recipere. V. Phrenetici, Epileptici, Amentes.

Furtivae res, an et (piando possint praescribi, 892, 3°.

Furtum, 903 ; quale peccatum, 904 ; (pialis in eo materia gravis vel levis, 905 seqq. Furta domestica, 907 ; minuta, 908 ; quando ; furtula, coalescant, *ib.*, 1\ ; materia in furtis minutis quando erit gravis, *ib.*, sub fine. Causae excusantes a furto, 912. — Gravitas furti, *pro religioso*, 2158. — Furtum rei profanae in loco sacro, an sacrilegium, 582, 2°, *b*. — Furium, quando censura punitum, 133/.

G

Gabella, quid, 964.

Gaudium, *de peccato*, 350 ; est peccatum, 351 seqq., 368 ; gaudium in audiente turpia, 810 ; gaudere de opere malo ob effectum bonum, an liceat, 353 ; an de modo non malo actionis malae, *ib.* II. V. Delectatio morosa.

Gaudium *de bono divino*, actus caritatis, 465, 2°.

Gaz, V. Candela.

Generalis confessio, 1710 seqq. Appendix 1 volum. secundi.

Generatio humana, a(diva vel passiva. 763, 2°.

Gestatio armorum, clericis prohibita, 2229, 2° ; gest. habitus clericalis, quomodo obliget, 2222.

Gestio negotiorum. 1091 ; quoad res amissas, 885. Quae gestio bonorum clericis interdicta, 2226 ; quae impediat quoad ordines, 1946, II, 2°.

Gibbosi, irregulares, 1934, 2°, *c*.

Gigantes, irregulares, 1934, 2°, *c*.

Glacies, materia dubia in baptisma, 1453, 3°.

Gladium reddere occisuro, an liceat, 520, 3°, 987, II, 2°.

Gloria in missa, an pars gravis. 1639, 1, *b*.

Gonorrhea, quid, 763, 5°.

Gossipium, an oe uti liceat in paramentis, 1634, 3°, *c*.

Gradus consanguinitatis, 2015, 2020 ; affinitatis, 2027.

Gratia sacramentorum, 1394 ; sacramentalis. 1396 ; sanctificans, 1395. Gratia *actualis*, fructus sacrificii missae, 1591, 3°.

Gratiarum actio, post missam, 1640 ; post communionem, 1578.

Gratiosa forma in dispensationibus matrimonialibus, differt a forma commissoria, 2040, II, 2°, 2053. — Gratiosa forma in dispensationibus in genere, 229.

Gratitude. 402, *b* ; quandonam tollat ' simoniam, 588, 1°. — indiscreta, 403, *e*.

Gratuitus contractus, 1034, 4°, 1061 seqq.
 Gravida sponsa, an ad defectus manifestationem teneatur, 1960 quaes., §.
 Gravitas *legis* unde dignoscatur, 180 ; si agatur de lege poenali, 183, 2°
     Gr. peccati, unde nota fiat, 337 ;
     jmit. unde oriatur, 905, 906. 2158,
     Ili ; peccati, quoad *lectionem* nocivam, 1317, 2°.
 Gubernatio externa Superioris, nunquam per notitiam in confessione acquisitam adjuvari potest, 1860, II.
 Gubernium hostile Ecclesiae, quomodo ei obedientiam jurare liceat, 611, 3o.
 Gula, quid, 364, 409 ; quando peccatum grave, 365 ; remedia, *ib.*
 Gutta una vel altera aquae, materia dubia in baptismo, 1456, i° : infundenda in calice, 1524. — Gutta una olei in extrema unctione, an sufficiat, 1874, quaes.
 Guttulae vini, exterius calici adhaerentes. an consecratae, 1525, 2°, c, α : regulae practicae, *ib.* β, sub fine.
 Gymnastica exercitia, an ob periculum pollutionis omittenda, 796 ; an semper et per se rejicienda. 476, c, *nota*.

H

Habituniis intentio, quid, 272, i" c ; habituale peccatum, 316, div. — Habitualis intentio in ministro sacramentorum, an sufficiat, 1412, 3° ; an in suscipiente sacramentum, 1434 ; sufficit vero, quoad applicationem missae, 1598 ; ad indulgentias lucrandas, 1731, 1°. — V. Intentio.
 Ilibituatus, 1826 ; an absolvendus, 1827. - Quid de clerico in vitio turpi habilitato, 1916.
 Habitus, quid, ; ejus effectus, 292, — II supernaturales (dona Spir. S.), «13, 415 ; virtutum. 414. — Hab. pravus, 1826.
 Habitu- *clericalis*, quomodo obliget,

2222 ; quid, si deponatur, 2223 ; deponendus, 2179, 2, a.
 Haereditas, quid, 1069 ; de ejus partitione, 1074, 1076. — Haereditas (ut propensionum transmissio) influit in voluntarium, 293. — Haer. obveniens religioso, 2154, 4°, 2155, 1°.
 Haeres legalis (ab intestato), 1069 . de adeunda haeredilate, 1073 ; requisita in ipso, 1080 ; quid si promissit impletionem ultimae voluntatis, 1083, coroll., fin. — Haeres occisoris, aut mutilaturis, ad quid teneatur, 954. — Haeres possessoris malae fidei, an possit praescribere, 896.
 Haeredes, testamentarii, 1069 ; necessarii, quales, 1081 ; legitima portio iis debita, *ib.*, c. — Filii illegitimi, quoad haereditalem ipsis relictam, 1083, I, c. d.
 Haeresis, 437 ; formalis, materialis, etc., 438, 439 seqq. ; signa haeresis, 440. - Haereseos an sint rei, qui dubitant de rebus fidei, vel admittunt propositiones censuratas, 441. — Haeresis inducit irregularitatem, 1939 ; an etiam in filios, 1946, I ; si matrimonio supervenit, dat jus separationis, 2123, 2°. — Quinam de haeresi suspicionem ingerant, 442 ; sunt denunciandi, 443. — Libri haeresim propugnantes, stride prohibiti ; non licet sub poena excomm. eos legere, retinere, imprimere, defendere, 452, 1317 ; App. C. L., can. 1399, § 2.
 Haereticalis blasphemia, 596, 3°. -
 Haeretici, formales, materiales, qui, 440, 441 ; an teneantur legibus Ecclesiae, 198, 1246 ; impedimentis dirimentibus, 2003 ; lege clandestinitatis 1947, 3°, 2069, I. 2° ; sunt irregulares, 1939 ; an eorum filii, 1946. Quales excommunicati, 1316 ; an possit sacramenta ministrare, 1292, 2° ; moribundis, 1282, 1760, 2° ; an sacramenta recipere, 1428, 2° ; 1750 ; an valide matrimonio assistant, 2071, c ; an eorum confessio excipi possit, 1428, 2° ; quomodo ad mortem

- praeparandi, 1853, 12«, 1854, 2°, r; an pro ipsis missa applicari possit, 1600, *b*; an rebaptizandi, 1177, 3°; quomodo, 1488, 2°; an possint esse patrini, 1484, 2°; an eorum filii baptizandi, ipsis invitis, 1171 seqq. Haereticorum, denuntiatio, 443; punitio, 442; absolutio, 444; conversio, 1832 seqq. — Stricte prohibetur cum ipsis communicatio, 147 seqq.; disputatio, 151; matrimonium, 1994, seqq.; cooperatio ad aedes, cultum, 523.
- Hebetudo mentis, filia gulae, 365.
- Hebdomada sam ia, v Feria V, etc.
- Hermaphrodita, quoad matrimonium, 2011, pro praxi, 2°.
- Heroici actus, an objectum legis esse possint, 151; an religiosis imponi, 2166. I, 2°. — *Heroicus actus erga dejectos*, an sit votum, 623.
- Herus, obligationes erga famulos, 707; operarios, 1152 seqq. (v. Conductio). — Quid quoad vota famulorum, 639, 1°; si cum ancilla peccet, 786, 2°, *c*; si scandalum praebeat, 515, 9°, «.
- Historiographi, quid revelare possint, 1200, 11. — quoad delicia mortuorum, *ibid*.
- Histriones, scandalum dantes, 515, 7°; an tolerati, 834; an christiane sepeliendi, 1385, 2°.
- Holographum testamentum, 1082.
- Homicida, ad quid teneatur, 951 seqq.; an sint eadem obligationes, si invasus excedat justam defensionem, 1152. — Quid si ad duellum provocans acceptantem occidat, 955, I.
- Homicidium, voluntarium, casuale, 728, v. Occisio. De restitutione ob homicidium, 951 seqq. Violat ecclesiam, esi sacrilegium, 582, 1°, 1629; induit irregularitatem, 1912, 1°; a (pia difficilior est dispensatio, 1931, 3°, *b*; *ib.*, quaer., 1932, 2°; plectitur quandoque excommunicatione, 1310, 1324, 1318. — Homicidium in abortu perpetratum, 712; ut impedimentum dirimens, 203», 2035. Poenae in homicidas, 902, 738.
- Homosexualitas, 763, II. 802.
- Honestas, pars temperantiae. 108, Honestas *publica*, impedimentum dirimens, 2030 seqq.; oritur ex matrimonio civili, *ib.*
- Honor, quid, 1210, 689; filiorum erga parentes, 695. Laesio honoris, 1210 seqq.; restitutio, 1214.
- Hora missae celebrandae, 1621; Officii recitandi, 2212; refectio in die jejunii. 1230; jejunii ante communionem, 1556.
- Horae canonicae. 2203; *obligatio* recitandi, 2201; in choro, 2205; obligationis gravitas. 2206; quid, in dubio an adsit causa sufficiens, pro exemptione, 2221, II; in dubio omissionis, 2207; *forma* recitationis, 2208; si obligatus sit in alio loco, 2209; permutatio Officii. 2210; quid, si quis advertit se errasse, 2210, quaes; *ordo* Horarum; quid de inversione. 2211; *tempus*, 2212; *locus*, 2213; quid de *situ* corporis, *ib.*, quaes; *modus* recitandi; *digne*, i. e. vobis aliter, integre, continue, 2211; *cum attentione* externa et interna, 2215; an *interna* req. sub gravi, 2216; quid de devotione et pietate in recitatione, 2217. Causae a recitatione excusantes; impotentia. 2218; caritas, 2219; dispensatio, 2220; an milites eo ipso dispensentur, 752, 1°, 2221, III. — Quid de *anticipatione* Officii, 2221, I, 1°; de restitutione ob omissam recitationem, 2201, 2°; de recitatione intra missam, 676, 1°.
- Horologium, quoad jejunium. 1236.
- Horror futuri saeculi, filia luxuriae, 367.
- Hospitallarii online, 2136, 5°.
- Hospitalia, quoad eorum dominium, 872, 871; debent Episcopo cordi esse, 2235; ad causas pias debent se pertinere, 1083 III, 2°.
- Hospites, quinam in oratorio privato satisfaciant, 679, 2°, *c*.
- Hospitium regularium, an sine licentia Episcopi fundari possit, 2189, 1°.
- Hostia major nequii dari communi-

canti, 1511, /; ab ea tamen, in casu speciali, particula pro communione detrahi potest, 1526, 4° fin. ; si desit, hostia minor consecrari, potest, imo debet, 1520, 2° : quando in hierotheca exponi possit, et minor in missa, sumi, *ib.* fin.

Hostiae, particulae sacrae, an phires uni porrigi possint, 1541, debent esse *recentes*, et orbiculares, 1520, 1°, *a*, et 2° ; inter missam sunt consecrandae, 1517 ; si dubie consecratae, non licet super eas verba consecrationis repetere, 1527, 11 ; quid si cum consecratis misceantur, *ib.*, III ; si decendant, 1542, III ; si fragmenta reperiantur, si integrae reperiantur, *ib.*, IV, V ; si non reperiantur, sufficientes, *ib.*, II, 1620, 2°, *a*, nota 3. — Hostiam consecratam abjicere aut ad malum finem abducere vel relinere, censura plectitur, 1311.

Humilitas, 408, 111. d. quoluplex, *ibid.*

Hyperdulla, cui exhibenda, 537.

Hypersexualitas, morbus, causa luxuriae, 767, fin.

Hypochondria, 293, III, *c*.

Hypocrisis, 1177, fin.

Hypnotismus, quid, 569 ; divisio, *ib.* ; an liceat hypn. prodigiosus, 570 ; an scientificus, *ib.* ; cautelae adhibendae, *ib.*, 3°.

Hypotheca, jus reale, 1003 ; contractus 1171. — Ecclesiae bona, si hypotheca sint obliganda, 1172, sub fine.

Hypothecarii creditores, 1003.

Hysteria, status pathologicus, ejus influxus in voluntarium, 293, III, *g*) ; una ex causis luxuriae, 767, fin.

Hystericis, si sacerdotem de sollicitatione accusant, an fides danda, 1795, 3°, *b*, nota 1 : hysterici a crimine complicitatis excusati. 1780, io.

1

Index fixam, 293, III, *a*)

Idioma Idiomalis ignarus, quomodo debeat confiteri, 1697 5° : quid quoad confessarium *ib.* — In quo-

cumque idiomale preces indulgentiis ditatae, recitari possunt, 1727, 1°, *e*, 1733, 4°, *b* ; non vero indulgentia in articulo mortis concedi, 1741, III, 1°, *b*.

Idololatria, quid, 556. — *Idolum* conficere, an liceat, 523, 1°.

Ignavia, 406, 1°.

Ignorantes, an et quando corrigendi, 496, I ; an corrigendi, si transgrediuntur legem humanam, *ib.* ; an monendi a confessario, 1810 ; an monendi, si ignorant obligationem denuntiandi sollicitantem, 1801, 2° ; in validitatem matrimonii, 1810, regula 2 nota 2, 2081, 11, 3° ; an quandoque monendi post absolutionem, 1810 reg. 3\ fin. Ignor. mysteria, fidei, an absolvendi. 427, *a*, 1813, 1°, *c*. — Quid, si conjugatus nihil sciat de matrimonii debito, 1975, in nola. Ignorantes, an incurrant censuram. 1269 : irregularitatem, 1930 ; an tonantur impedimentis matrimonii, 2003 ; 2° ; reservatione casuum, 1770, 2° ; an dispensari possint, 237, 1°, 2054, II, *b*.

Ignorantia, quid, quotuplex, 218, 287 seqq. : quando voluntaria et imputabitur, 16, 22, 288, 289, 319, 322, II, 2°. — An detur in lege naturali. 125 ; in materia luxuriae, 770 ; in materia restitutionis, 929. III ; in materia onanismi, 2114, 2°. An toleranda sit ignorantia eorum qui aliis praesunt, 1810, reg. 3\ *a*. — An excuset ignorantia legis, 219 ; poenae, *ib.*, 220 : an reservationis, 1770, 3° et concii, *not.* I ; praesertim quoad absolutionem complicitis, 1781, 3° ; an impedimentorum, 2003, 2° ; an impedimenti criminis. 2036 ; qualis excuset a censura, 1269 ; ab irregularitate, 1930. — Ignorantia *mysteriorum fidei* impedit susceptionem baptismi. 1475, *a* ; confirmationis. 1500 ; receptionem absolutionis, 427. 1813, 1°, *c*. — \.

Error (Ignor.i, Affectata, Crassa.

Illegitimi, quinam. — V. Filii *illegitimi*.

Imaglnpv earum cultus, 540 ; quae-

- nam prohibita, App. C. L., can. 1399. 12°, 1385, § I, 3«; quae exponi nequeant, 540, 2°, 3°; etiam a Regularibus, 2189, 2°. — Imago tres personas divinas representat, G. 1399, 12°.
- Immersio, in baptismo, 1457.
- Immobilia, quid, 852, 3°; quomodo praescribantur, 897; ab Ecclesia legitime acquiri possunt, 874.
- Immodestia scandalosa, in ornatu, 516; meretur negationem communionis, 1562, II.
- Immunditia occulta corporis communionem non impedit, 1562, 3°.
- Immunitas ecclesiastica, 200 seqq.; quoluplex, 2234; quid, si obstant leges civiles, 201, 876. — Eam violantes, quandonam sacrilegi, 582, 2°, a, 2234; vel excommunicati, 1321. — Quid, si clerici ad militiam saecularem cogantur, 2229, 2°. — V. Asyli. Immunitas a censuris, in ordinando requisita, 1918; quae immunitas ab aspirantibus religiosis requiratur, 2138, e.
- Immutabilis, lex naturalis, 127.
- Impatientia, 406, fin.
- Impediens consecutionem justi boni, an restituere debeat, 921; an etiam, si bonum est illicitum, 922, quae, in fine; an impediens alium, quominus damnum avertat, *ib.*, III. \. etiam Frnus. Excommunicati sunt qui *impediunt*; jurisdictionem eccles., 1322; executionem actorum S. Sedis, 1320; jura aut bona loci pii, 1337; ingressum in Religionem, 2140.
- Impedimenta Zegt apponere, an liceat, 225.— quae in voluntarium influunt 293.
- Impedimenta canonica* (irregularitates), ratione fidei non satis firmas, 1946, 1; ratione defectus libertatis, *ib.* II; vel ex infamia facti, *ib.* III.
- Impedimenta matrimonii*, quid, 1990; impedientia, 1991 seqq. i dirimentia, 2001 seqq. — Solus Rom. Pontifex impedit, statuit, quoad baptizatos, 2002, II, a; an Princeps, i quoad infideles. 2005; an iis omnes homines ligentur, 2003; an metu constricti, ignorantes, *ib.*, II. An liceat in dubio matrimonium inire, 2004. — An et a quo *reeelari* debeant, 2065, 2066; quid tunc parochus facere debeat, 2067; si sit periculum in mora, 2048; quid, si post matrimonium conjuges dubitent, 2094; si sciant adesse impedimentum, 2081, II, 2°, 3°. ■- Impedimentum publicum vel occultum, 2040, 111; indispensabile vel dispensabile, 2041; majoris vel minoris gradus, *ib.*, fin.; quomodo procedendum, si ob haec matrimonium revalidari debeat, 2081, II, 111.
- Dispensatio* impedimentorum, 2040 seqq.; in forma gratiosa vel commissoria, *ib.*, 11, 2054, 4°. Papa in omnibus dispensat, 2041; per competentes Congregationes. 2042; etiam in matrimonio tantum rato, 1987; in matrimonio consummato in infidelitate, 1989; solus dispensat quoad matrimonia mixta, 1994, II. — In quibus dispensare possit Episcopus; in impedimentibus, 1999, 2044; in dirimentibus, 2044 seqq.; quid, si sponsi sint diversae dioecesis, 2047, 4°, 2064. — Qui possint parochi vel simplices confessarii, 2048; si casus urgeat, *ib.* Dispensatio sponzorum regiae stirpis est causa major, S. Pont., reservata, 2047, 1°. Quis dispensat, si impedimentum est dubium, 2044.
- In *petitione* dispensationis non appareat falsitas, nec taceatur veritas, 2051. II; secus invalida dispensatio, *ib.*; valida tamen erit, si irreperit error quoad nomen personae vel loci, *ib.* I"; quoad statum fortunae, *ib.*, 7°; vel quoad causas expositas, in impedimentis minoris gradus, 2049, II. — An valida, si error circa gradum 2051, 4°. Quid, si dispensatio ab uno Trib. negata ab alio petatur, 239, 10, 2051. Quanam sint causae legitimae dispensationis, 2049; an iis cessantibus, cesset dispensatio. 2050. — Quidnam servandum in

expositione impedimentorum, 2051 ; si unum est publicum, alterum occultum, 2052 ; si orator dicitur novo peccet, *ib.*, II. *Formulae petitionis*, App. 11. Quonam modo exsequenda sit dispensatio (fulminatio), 2053 seqq.

Impedimenta matrimonii civilia, quae, 2089, III.

Impediri! recitare Horas, 2218 ; im teneantur anticipare, 226 *n.* Impediti suscipere comm. paschalem, 1571. Quid si (piis nequeat ire Homam (vel scribere) pro absolutione a censura, vel dispensatione, 128», fin., 2045, *e*; adire Episcopum (vel ei scribere) pro huiusmodi facultatibus, 1285, 1777, 2°, 2048, 1°. - V. Impotentia, Impedimentum.

Imperfectio, quid, 18, 341, 345 ; non est materia sufficiens confessionis, 165i, I° ; quomodo sananda apud poenitentes pios, 1842 ; transgressio regulae a religiosis non est mera imperfectio, 2170. 2132, I, fin.

Impetratorum vis orationis, 548 ; efficacia in sacrificio missae, 1591, 3° ; quandoque, etiam in missis ex obedientia dicendis, licite aliis, applicatur, 1597, 5°.

Impietas, 403, *b*.

Impletio legis, quomodo perfici debeat, 210 ; an locum habeat, si quis expresse intendat non satisfacere, 212, 5° ; quid si tempus impletionis effluxerit, 213.

Implicitum, quid, 272, 2°. V. Voluntarium, Interpretativum, Virtuale

Impositio nominis in baptismo, 1489, II ; manuum in confirmatione, 1491 ; in ordine, 1901, 1902.

Impotentia servandi legem, physica, moralis, 221. Quomodo excuset a lego, 222 seqq. — Quid in casu voluntariae impotentiae, 225, 032, 1057, fin. Impotentia audiendi missam. 226. qualis excuset, 681 ; solvendi debita, 1017 ; servandi votum 634, 635 ; ingrediendi Religionem, 2137 ; servandi jejunium, 1233 ; recitandi Horas, 2218 ; remanendi jejunus, confitendi ante

communione, 1550, 1560, II el 111 ; integre confitendi, 1698 ; quandonam a censura excuset, 1271, Impotentia (*impedimentum* matrimonii), quid, 2008 ; quandoniui matrimonium dirimat, 2009 ; si consequens, an tactus et oscula liceant, 2011, 2095 ; quid, si dubia sit, 2010 ; an impotentes semper separandi, 2009, 2081, II.

Imprecatio, an sit blasphemia. 598, 3°, fin ; impr. parentum in filios, 699.

Imprimentes libros, cooperatores ad peccatum, 524 ; quando excommunicati, 1317, 2°, 1352. — Impressio librorum proscriptorum, App. C. L., .m 1398. V. Typographi

Imprudencia, quando mortalis, 396.

Impuber, quis, 858 ; quoad vola, 638 ; censuras, 1261 ; ingressum in Ordinem, 2137 ; sponsalia. 1951, V, 1956 ; quoad leges in genere, 195, III.

impudicitia, 767, 409 ; aspectus impudici, 812 ; quid inter conjuges, 2110 seqq. V. Luxuria.

Impulsus morbidus caeci, 293, III *d*).

Impunitabilitas actuum humanorum, 270 ; principia, 271 ; impedimenta, 280 seqq ; quandonam imputabitur fiat effectus malus actionis. 311, 315.

Inadvertentia, quid, 287 ; (piando culpabilis, 319 ; quando, ea non obstante, actus imputetur, 322 ; num admitti possit circa malitias evidentes alicujus actionis, 337, II.

Incapacitas vota eliciendi 625, 1° ; dominium bonorum habendi. 857 ; contractus ineundi, 1037 ; donationes accipiendi. 1067 ; haereditatem recipiendi, 1080 ; jurisdictionem exercendi, 1257 ; ordines recipiendi, 1911 ; fructus missae recipiendi, 1600. — Incapacitas *religiosorum*, quoad bona possidenda, 2154, 4°.

Incurdintio, quid, 1907, *c*, *d*, *e*.

Incarnationis mysterium, an explicite credendum, 427.

Incendium exortum, clausuram tollit, 1336, 2163. 1° ; permittit ut alii

periculo te exponas, 754, 3° ; non sinit ut res ereptas non restituas, 884, 1° ; illud extinguere debes, etiamsi sine culpa ignem admoveris, 1019, cond. 1°, 2°. - An sit causa efficax damni, qui incendium in loco remoto provocat, eum prava intentione, //?, cond. 2°, 6°.

Inscuratio contra incendium, quomodo intelligenda ; quaenam essentialiter sint declaranda, 1162 seqq. ; quomodo assecurationis oculalibus restitues, 1015, 11.

Incerta debita, quomodo solvenda, 998 ; compositione cum S. Sede tolluntur, 1029 ; quid de solutione incerta, 947.

Incestus, quid, 783 ; quisnam gradus in confessione indicandus, 786, 1° ; ejus periculum, una ex causis dispensationis, 2049, 12°.

Incommodum, an excuset a lege, 221.

Inconsilicratio, filia luxuriae, 367 ; actus imprudentiae, 39G.

Inconstantia, filia luxuriae, 367 ; actus imprudentiae, 396 ; etiam fortitudini opponitur, 406, 2°, *d*).

Incontinentia, filia gulae, 365.

Index librorum prohib., excusatio, 455.

Indi, privilegiati (V. Nigritae).

Indifferentes actus, an dentur, 311 seqq.

Inindifferenti judicii, 278 ; indifferentiae libertas, 275, 2°.

Inindifferentissimus. per libertatem cultuum in societatem invehitur, 444, art. III, § 1 ; item per matrimoniam mixta, 1994, I.

Indignatio, filia irae, 371, 11.

Indignus, a sacramentis arcendus, 1123, II° V. Peccator.

Indignus *minister*, quis, 1439, 3°, *b*, 1416 ; an el quando peccet, 1417, IH8 ; quandoque eadem functione plura peccata committit, *ib.*, 332, tn, *e*, 2°, *c* ; an liceat ab eo petere sacramenta, 1292, 2°, 1301, 2°, 1439, 1970.

Indignus *haeres*, an institui possit, 1081, *b* Indignus pro beneficio invalide eligitur, 2241 ; indignus depu-

tatus an eligi possit, ad excludendum indignissimum, 2288.

Indirecte voluntarium, quid 272, 7° ; quando imputetur, 314, 315 ; indirectus consensus, an effectui nolam peccati inurat, 322,, q. II ; indirecta occisio, quando culpa, 740, 744, 754, 2°, 4°, 5° ; ebrietas indirecta, 759, 5° ; indirecta luxuria, 769, 795 ; indirectum scandalum, cooperatio indirecta, 519.

Indirecta *absolutio* a peccatis, 1277, 7°, 1549, \on autem datur indirecta absolutio a *censuris*, 1277. 7°.

Indispositio ejus signa in poenitentia, 1813, 3° ; non meretur absolutionem 1815. - Indispositio in sumptione Eucharistiae, 1555, 3°, *c*.

Indissolubilitas matrimonii, 1984

V. Divortium.

Inductio ad peccatum, an sit speciale scandalum peccatum 509, V, 1694, *b*

Inducere amentes, etc., ad quid contra naturam, peccatum 125, 3o 196.

indulgentino, remissio poenae, 1726 ; quibus rebus adnecli possint, *ib.*, 2° ; quaenam sint suspectae, revocatae, rejectae, 1727, I°, *d*, nota 2 ; ipiae facultates abrogatae, *ib.* 4° a. nota 2 ; quo ritu rebus adneclmtur, *ib.*, 4°, *a* ; in specie, indulgentiae missionum, *ib.* ; an vivis applicabiles, 1726, initio ; sunt large interpretandae, 1729. *Potestas* comedendi indulgentias, penes quos sit, 1727 ; indulgentiae 50 dierum, 1730, t°, nota 1 ; solus Papa concedit ind. defunctis applicabiles, 1728. *Subjecti* dispositiones el conditio, quaenam requirantur, 1730 ; in specie, pro indulg. plenaria, 1731 ; pro indulg. quae defunctis applicantur, 1728, 2°. *Opera* praescripta, quomodo perficienda, 1732 ; tempus utile, *ib.*, 1« ; modus, *ib.*, 2° ; integre sunt facienda, *ib.*, 3° ; non sufficiunt jam debita, *ib.*, 4° ; confessio, communio, visitatio ecclesiae, preces, 1733. An plures ind. eodem die, vel actu acquiri possint, 1734, 2« ; quomodo, surdumuti, aegroti eas acquirant, *ib.*, 3°,

- 4°. — Quid de indulgentiis in articulo suo lucrandis, 1740 et 1741 ; conditiones et formulae, 1741, III, 1°.
- Ex indulgentiis quaestum facientes, excommunicati, 1329 ; libri indulg. nequeunt, sine licentia publicari, App. C. L.. can. 1388 ; prohibetur indulgentiarum revocatarum, etc., divulgatio, *ib.*, can. 1399, 11°.
- Industriales fructus, quid, 844, 3° ; an restitui debeant, 937 ; vel a fure, 941, 1°, fin. ; a clericis, 2246 ; a depositario, 1093, 1°.
- Inebriare aliquem, an liceat, 759. II, 90 On
- Infamia juris vel facti, quid, 1937, 1946, III, 1190, 1195 ; poena canonica, 1380 ; inducit irregularitatem, 1937, 1946, III. An liceat s'eipsum infamare, 1200, \ I. Infamia ex suspitione criminis, causa dispensandi pr<> matrimonio, 2049, 9° ; an sit ratio peccata in confessione tacendi, 1698, 1°, *d* : communicandi, praemissa sola contritione 1550, 1°, *a* ; vita religiosa retrahit. 2137, *j* ; excusat sacerdotem qui absolvit complicem. 1781, 1° ; an extuse! a lege denuntiationis, 1801, 3° et 4° ; a censura, 1275, 2° ; ab irregularitate, 1931, quaer.
- Infantes, non tenentur ad leges positivas, 194 ; non licet tamen eos inducere ad actiones contra legem naturalem, 125, 3°, 196 ; possunt acquirere, 857, 1067, 1080. — An qui introducunt infantes in monasterium monialium sint excommunicati. 1334, 2°, 2164. — An possint invocari, si post baptismum decesserint, 549, 2°, 3°. — An infantes sine baptismo mortui sepulturam Christianam mereantur, 1382, 1° ; an eorum sepultura in coemeterio benedictio inducat lori sacri pollutionem, 582, 2°, *a*, 1629, 4°.
- Infantes, an valide suscipiant sacramenta, 1435 ; quodnam sil jus Ecclesiae, quoad infantes acatholicos, 1471 seqq. ; quid de infantibus expositis, 1177 ; regulariter illicite confirmantur, 1499, II : iis Eucharistia concedi non solet, 1515. II.
- Infestati a daemone, quomodo tractandi a confessario. 1840.
- Infideles, an ligentur legibus Ecclesiae, 197 ; an ad fidem compelli possint, 436 ; an christiane sepiendi, 1383, 1° ; an eorum sepultura locum polluat, 582, 2°, *e*, 1/29, 4° ; an possit missa offerri eorum rogatu 1600 ; eorum templum a catholicis aedificari, 523. 3°, 5° ; cum eis foedus defensivum jungi, 750, *nota* 1 ; an possint diebus festis ad labores conducii, 652, 2° ; quid de restitutione, ab ipsis facienda post conversionem, quoad damnum in infidelitate causatum, 999. 2°, *nota* I. — An teneantur impedimentis a lege civili statutis, 2005 : impedimentis juris naturalis et divini. 2003, 2019 : quid quoad impedimentum affinitatis, 2029 ; criminis 2032 ; disparitatis cultus, 2037. — An et sub quibus conditionibus infidelium matrimonium dissolvi possit, 1988, 1989 ; an si convertantur, eorum matrimonium transeat in ratum, 1964, fin. — De modo agendi missionarii cum infideli moribundo, qui sensibus adhuc utitur, 427. 1 ; qui sensibus destituitur, 1473, 3°.
- Infidelitas, quid, 435 ; privativa, negativa, positiva, *ib.*, 436.
- Infirmas, 1241.
- Infirmus excusatur a missa, 681 ; a jejuniis, 1233, 1241, 2° ; ab abstinentia, 1245, 2° ; a Breviario, 2218 : quid, in dubio an possit, 2218. — An teneatur medicum advocare. 753, init, artic. — Quid, quoad communionem 1558, II. 1559, IV, 1561 ; vel viaticum, 1543, 1560 : quandomam. a non parochis, communione muniri possit, 1537, 3°, 2183, 5° ; quomodo in confessione audiendus, 1697, 1720, *e*, 1853. — An morphinam sumere possit. 761, II. — Quid, quoad debitum conjugale, 2103, *e*, 2108, 3° ; quoad extremam unctionem, 1881 ; quoad in-

- dulgentias, 1734, 4° ; quoad indulgentiam, in ari. mortis, 1741, III, 2°, et quaer. — Infirmas non est causa dimissionis ab Instituto religioso, 2149, 2°, *a*, 2175, 1°, 2178. — *Infirmis inservientes*, quoad jejunium, 1239 ; quoad tertium praeceptum, 667, 682. — V. etiam Moribundas.
- Infirmus sacerdos*, an possit non jejunus celebrare, ad dandum sibi viaticum. 1560, II ; sibi ex devotione communionem ministrare, 1534, quaes. : quasdam rubricas omittre, IGil ; vel missam abbreviare, 1639, 1°, *b*, *nota* 1 ; omnibus diebus privilegio oratorii privati uti, 679, 2°, 1627, I, 1° ; 25 Dec. el 2 Nov. Ires missas votivas legere, 1626, 1°, 679, 2°. — Quid si missas ex officio dicendas omiserit, 1606, III, 3°, *c* ; si missas ex fundatione dicendas omittat, 1612, 4°.
- Informis contractus, 1053, 1054 ; informe testamentum, 1082, 1083, III ; informia sponsalia, an ad aliquid obligent, 1954 ; informia sacramenta, 1394, 1397.
- Infusio in baptismo, 1456, 3°, 1457.
- Ingratitudo, 404, *e*.
- Ingressus in Ordinem, quibus licitus, 2137-2139 ; obligatorius, 2139 ; ad ingressum cogentes, excommunicati, 1355 ; ab ingressu avertentes, 2140. — Quoad ingressum in clausuram monialium, v. Clausura.
- Inhabilitas. effectus irregularitatis, qualis, 1928 ; inhabilitas ad contrahendum, 1038 ; quoad venditionem, 1120 ; quoad matrimonium, ex impedimentis orta, 2001, 1°. — Poena inhabilitans, 181, 1358 ; quoad celebrationem missae, 1800, 3°.
- Injectio, actus onanismi, 2105, 2°, «, 21 Ii — V. et i. un Lotio.
- Inimicitia, erga Deum, 475 ; erga proximum, 498.
- Inimicus, debet diligii, 499 ; signis communibus dilectionis, 501 ; an signis specialibus, *ib.* ; salutatione *ib.* 1°, *nota* I. An possit exigere ab eo satisfactionem juridicam, [
- ib.*, 3°. — Hegulae reconciliationis, 502.
- Injuria, injustitia, 722 ; materialis et formalis, *ib.* seqq., 902 ; quale peccatum, 725 ; an fiat irrationabiliter invito, 727 ; scienti et volenti, *ib.* ; vel per actum internum, *ib.*, 949, cond. 2», fin. ; au laesio juris, ex caritate orti, sil injuria, 949, cond. † — Species injuriae, 727, fin. — An liceat reparationem apud judicem repetere, 501, 3°, *nota* 1. — V. Restitutio.
- Innocens, an occidi possit. 738 seqq. ; an possit a iudice el juratis damnari, si iuridice nocens convincatur, 2299, *b*, 2302.
- Innominatus contractus, quid, 1034, 2° ; locum habet in contractu de re turpi, 1036, I.
- Inobedientia, 403, *c*, 690 : quando gravis in filiis, 696 ; in famulis, 706 ; quando erit peccatum specialis malitiae, 325, 690. — Inobedientia inter religiosos, modo contra votum, modo contra virtutem dirigitur, 2165, 2166, 1°, 2168.
- Inquietudo mentis, filia avaritiae, 3G3.
- Inquisitio veri domini obligatoria, si inveniatur res amissa, 885 ; quid, si negligatur, *ib.* ; in casu dubiae possessionis, 944 ; obligatoria in casu dubii matrimonii. 2094 ; ante omnem actum humanum, ut desit dubium practicum, 22, 45, 79. 2°.
- Inquisitio iudicis in iudicio, 2298 ; confessarii, quoad dispositiones poenitentis, 1813 ; quoad ejus peccata, 1804 seqq. — Inquisitio nominis complicitis, 1702.
- Inscriptio missarum, 1614 ; baptismi, 1490 ; matrimonii, 2079, *c* ; recepti subdiaconatus, 1910, fin.
- Insensibilitas, opposita fortitudini, 406, 2°, *c* ; oppos. temperantiae, 409, *a*.
- Insordescencia in excommunicatione facit suspectum de haeresi, 1291, 2°.
- Inspectores, ad quid in scholis teneantur, 716, II.
- Institutuii religiosum, quid. 2134, 3°.
- Instructio, officium parentum, 701 ;

magistrorum, 710 (v. Scholae) ; parochorum, 2269, 2270 ; confessoriorum. 1808 (v. Monitio) ; quandoque religiosorum. 2189, 3°, d. Instrumenta in ordinatione, 1900 ; eorum traditio, 1902, H. — Instrumenta a conjugibus adhibita, 2112, 6°, 2114, 1°, b, 2117, quaesita. Integritas confessionis qualitas, 1690 ; materialis, 1691 ; formalis, 1697 ; quomodo procuranda, 1703 ; quando suppleri debeat. 1699. — Integritas in iudice, 2297, 3°. Intellectus donum Sp., S., 413, 1° & II. Intelligent!», pars prudentiae, 393, 2°. intemperantia, 409 ; quid, si intemperantia pollutionem causal, 795, 3°. Intentio, artus voluntatis in finem, 303, fin. ; actualis, habitualis, interpretativa, 272, 4° ; quomodo Iribuat moralitatem, 305 seqq. : an injustitiam actui externo superaddat, 727, II, q., 949, cond. 2», fin. ; ad actum bonum qualis esse debeat. 307 : qualis ad actum supernaturalem, 308 ; quoties renovanda, 307, II. Intentio non necessaria ad satisfaciendum praecepto. 211, 4°, 212. Intentio pro missa audienda, qualis requiratur, 674 ; pro juramento, 603 ; pro voto, 625. 2° : pro contractibus. 1044 : promissione, 1062. — Intentio facit cooperationem formalem. 517, 1° ; scandalum directum, 505, I, 1°. — An intentio requiratur pro restitutione, 1014 ; quae necessaria sit ad lucrandas indulgentias, 1731 ; in articulo mortis, 1741, III. 2°, b ; pro applicatione altaris privilegiât!, 1744. Quoad sacramenta conficienda, quae intentio requiratur. 1412 ; conditional». quando sufficiat, 1413. — Pro consecratione, qualis esse debeat. 1525, 2° ; pro consecratione ciborii. 1527 ; in absolutione, quando conditional» esse possit. 1663, 3°. 1664 : quando, pro extrema unctione, 1882 ; quae intentio in nupturientibus requiratur, 1971. 2° . in sponsis. 1949. II. — Pro sacramentis recipiendis, qualis suf-

ficial, in adultis, 1434 ; in infantibus, 1435 ; qualis, pro absolutione in articulo mortis, 1854, 2°. Intercessio, in simonia, 585. 2°. c. Interdicti, quoad contractus, 1042. Interdictum (censura), 1303 ; ejus extensio, 1304 : effectus, 1305 ; violatio, 1306 ; cessatio, 1307. — Interdicta latae sententiae, 1372 seqq. ; ab ingressu ecclesiae, 1303 fin. 1374, 1375. Interesse ex intéresse, an percipere liceat, 1112, fin. Internationales, secla damnata, excommunicati. 1330. Interni actus, v. Actus. — Internum peccatum non reservatur, 1769. Interpellatio conjugis infidelis, in casu Apostoli, 1988, 3° ; ab ea solus R. Pontifex dispensat, *ib.* Interpreter, in confessione, ad sigillum tenetur, 1862, I. 3° ; per se non necessario adhibendus est, 1688, 1697, 5°. Interpretatio legis, 167 ; authentica, 168 ; usualis, 170 : doctrinalis, 171 ; hujus regulae, *ib.* ; dispensationis, 242 ; privilegii, 253 : obligationis juramenti promissori), 615 ; votorum, 633 ; conventionum in contractibus, 1058 ; legatorum, 1087 ; indulgentiarum, 1729 ; fundationum missarum, 1621. Interpretative voluntarium, quid, 272. 4° : in suscipiente sacramenta, 1434 ; an sufficiat in ministro, 1412, 3° ; an interpretativa intentio sufficiat, ut acquirantur indulgentiae, 1731, 2°, 1741, 2°, b ; sufficit pro receptione extremae unctionis, 1881. 2°, c. Interrogatio poenitentis, munus confessarii. 1804 ; an sit mortale unam alteramve omittere, *ib.*, 2° ; sit discreta, tempestiva, moderata, 1804 ; qualis facienda circa peccata coriis, 358 ; operis, 795, 806 : oris, 599, 604, fin., 811 ; circa peccata conjugum, 2119 ; filiorum. 697, etc. — Interrogationes in baptismo, an fieri possint in lingua vulgari, 1488, 1°. Interruptio actuum voluntatis, an

tot peccata constituat, 327 seqq. ; Horarum, 2214, 3° ; refectionis, in die jejunii, 1222, 2° ; in confectione sacramentorum, 1406, 6°, 1402, d, e ; in celebratione missae, 1641, II el III ; in praestatione debili conjugalis, 2112, 3° ; in novitiatu, 2145, 1° ; in praescriptione, 898 ; in furlulis, 908, IV ; in usu privilegii, 254, 2° ; in consuetudine, 261, 6° ; in bannis, 2060, 2°, 2062, fin. Interstitia, quoad ordines. 1924, 2°. Intimatio consensus et acceptionis in contractibus, 1044, 3° ; in censuris. 1265 (v. Monitio) ; intimatio dispensationibus (v. Fulminatio). Intimiditas, 406, 1°. Invasa, an cruenta defensio ipsi liceat, 736 ; an possit se periculo mortis exponere, ne violetur, 754, 2° ; an possit se permissive habere, 755, fin., 778 ; an teneatur clamare, *ib.*, II : an possit statim semen expellere, 742, 2°. — Huic aequiparatur conjux, quacum coire vult vir ope instrumenti, 2118. Invasor bonorum, pudicitiae, etc., an licite occidatur. 735 seqq. — \ Aggressor. — An invasori aequiparari possit vir utens instrumentis in copula. 2118. Inventarium, jus inventarii, quid. 1072. 2° ; ejus effectus, 1073 ; ejus obligatio ante usumfructum. 845, II, 10. Inventio thesauri, 883 ; rerum amissarum. 885 seqq. — Inventor novi operis, quoad dominium el privilegium, 855 seqq. Invidia. 368 seqq. Invincibilis ignorantia. 287, 3°. — V. Ignorantia. Invitati ad prandium, quando excusati a lege abstinentiae, 1245, 6°. Invitus, num legem impleat, merum actum ponendo, 212. 5° ; ex metu missam audiendo, 674. — Quid de invita, quoad stuprum passum, 776. 777 ; an fieri possit monialis, 766, b, fin. — Quid de axiomate ; Irrationabiliter invito non injuria, 727. II. Invocatio B. M. \ el SS., an de prae-

cepto, 549, pro praxi, 3° ; invocatio animarum in purgatorio, an licita, *ib.*, 3°. — Invocatio daemonis, per pactum explicitum, saepe in confessione specialius accusanda, 558, fin.

Ira. 370: an peccatum grave, 371 ; quid de blasphemiiis ex ira prolatis, 597 ; minuit actus bonitatem vel malitiam, 291, I, fin.

Iracundia. 409.

Irregularitas, quid et quotuplex, 1927 ; effectus 1928 ; quomodo incuratur, 1929 ; an requiratur scientia legis prohibentis, vel poenae, 1930. I ; quid in dubio an contracta fuerit, *ib.* II ; quomodo cesset, 1931 ; in casu necessitatis quid juris *ib.*, 3°, d ; an semper requiratur dispens *ib.*, quaer. ; formulae dispensationis 1932, 4°. — Irregularitates in specie, ex defectu, 1933 seqq. ; ex delicto, 1939 seqq. — V. etiam Impedimenta canonica (irregularitates improprie dictae).

Irreligiositas, quid et quotuplex, 574. Irreverentia, 403, c ; in SS. Dei Nomen, 594 ; in sacrilegio, 579 ; erga parentes, 695.

Irrisio, in blasphemia, 596, 3° ; quando sacrilegium, 581, init.

Irritatio voti directa, indirecta, 637 seqq., 2165, c ; quid, si fiat sine justa causa, 640. — Lex irritans. v. Lex. — Irritatio contractus, 1037, 1046 seqq., 186.

Irrumatio, 804, 1°, 2111, 1°, c.

Iter facere, die festo, licet, 662, a, 668.

9°. — Iter facientes a missa excusati, 681, 2° ; an a jejunio, 1237 ; ab abstinentia, 1245, 5° ; quando iiam, instante lege, nihilominus, iter incipere possint, 226, b et c ; si religiosi, cuinam confiteri possint, 1763, III. — V. Peregrini. — Itinerantes, an in ritu alieno celebrare vel communicare possint. 1521, 3°.

Iteratio sacramenti, quando licita vel debita, 1408 ; baptismi, 1476, 1478 ; confirmationis, 1408, regula 2., a ; confessionis invalidae, 1706 seqq. ; absolutionis, 1670 ;

quoties moribundo, 1855, q. I ; consetrationis, 1532, II ; communionis *post* viaticum, 1560, I ; exlr. unctionis, 1884, q. I ; ordinationis, sub conditione, 1903 ; indulgentiae in articulo mortis, 1742 ; benedictionis nuptialis, 2078, 3° ; proclamationum, 2062 ; novitatus, 2145, 1°, 2151.

Jactantia, quot malitiae in ea continentur, 350, 352 ; si narrentur turpia, 808, I, 2°.

Jaculatoriae orationes piis sunt commendandae, 1841, 3° ; an intermissam vel Horas liceant, 1G39, 2°, 2214, 3°, *a*.

Jansenistae, excommunicati, 1316 ; valide ordinali, 1904, fin.

Jejunium, naturale, morale, ecclesiasticum, 1218. - Jejunium, *morale*, a lege naturali impositum, 1219.

Jejunium ecclesiasticum, quibus diebus urgeat, 1220 ; stricte obligat, *ib.* — Ejus forma, 1221 ; *a*) Imponit unicam refectionem, non interruptam nec nimis protractam, 1222 ; permittit quae habent rationem potus vel medicinae, 1225 ; item refectiunculam mane el coenulam vespere, 1223 ; quatenus alimenta in his licita sint, *ib.* — *b*) Includit certis diebus abstinentiam a carne, 1227 ; quid sit caro, *ib.* ; an peptones interdiciantur, *ib.*, 2° ; quandonam illicita comestio carnis attingat materiam gravem, 1228. Non interdicat usum ovorum et lacticiniorum, 1229. — *e*) Indicat horam refectionis, 1230. — Quid de iis qui ordinem refectionum invertunt quoad horam, vel pluries se reficiunt, inculpabiliter, 1231, 1226.

Excusant a jejuniis ecclesiasticis : impotentia, 1233 ; labor 1235 (non autem per se labor mentis, nec iter faciendum, 1237) ; pictas, 1238 ; dispensatio, 1240 ; confessarii medici. Superiorissae tantum declarare possunt sufficientem existere causam exemptionis, 1240, 5° ;

parochi jure dispensare possunt, *ib.* 3°. — De Induitis pontificiis, 1240, *a* ; de regulis pro dispensatis ex Induito, 1241 ; non prohibetur esus carnum simul et piscium, 1229. — Quid de Religiosis quoad dispensationes fidelibus concessas, 1241, 3° ; quid de patrefamilias, quoad extensionem dispensationis ad ceteras familiae personas, *ib.*, 4°.

Jejunium naturale ante communionem, 155G ; quandonam obligatio incipiat, *ib.* ; quid, si quis extra patriam migret, alibi communicaturus, *ib.*, *nota* I ; quomodo tempus computari possit, *ib.* — Ad fractionem jejunii tria requisita, 1557 ; quid de guttulis aquae, vel reliquiis cibi, 1558 ; quid, in dubio fractionis jejunii, *ib.* III ; an liceat statim post communionem exspuere, *ib.*, pro praxi, *b* ; vel ablutionem sumere *ib.* II.

Cessat obligatio jejunii, si datur dispensatio, 1559 ; dispensatio respectu aegrotantium, qui a mense decumbunt, 1561. — Cessat, si adsint causae eximentes, eaeque graves, 1559 ; non sufficit obligatio recipiendae communionis paschalis, licet quis vix jejunus remanere possit, 1560, 111. — An post viaticum aliae communionem dari possint per modum viatici non jejunis, 15G0, i ; an ministrandum viaticum sit pro sacerdote ratio sufficiens ut celebret non jejunus, *ib.*, II. — Milites ante pugnam, capite damnati communicare debent, de se, jejuni, 1559, IV, 1°.

Jejunium obligat pridie consecrationis ecclesiae, 1220, 1°.

Jentaculum (frustulum), diebus jejunii, 1223, Sabbato Sancto, 1220, 3°, *a* ; quid, si vespere sumatur, 1231 ; si fuerit copiosius, 1226, 11.

Jocari obsceno modo, quale peccatum, 808, II. Ex joco proferens blasphemias, 597, II ; matrimonium iniens, 1978.

Jubens, V. Mandans.

Jubilaeum, quid, quotuplex, 1735 ;

privilegia concessa, 1736 ; conditiones impiandae, 1737-1740. — Quid de peccantibus in confidentiam jubilaee, 173G, B, 1° ; de iis qui durante jubilaee, peccata obliti sunt, 1739, 11.

Jubilationis facultas pro canonicis, 2264.

Judaei, non ligantur legibus Ecclesiae, 197 ; communicatio cum ipsis prohibita, 447, 1, *c* ; an liceat eorum synagogas aedificare, 523, 3° ; eorum filios baptizare, 1471 et 1472.

Judaismus, positiva infidelitas, 436, fin.

Judex, quid, 2296 ; ejus qualitates, 2297 ; an possit munera acceptare, vel debeat accepta restituere, *ib.*, 3° ; ad tramitem juris judicet oportet, 2298 ; an possit liberare, quem judicialis ordo de culpa convicerit, et ipse innocentem agnoverit, 2299, 2302 ; favere debet reo, necnon possessori, 2300, 2301 ; an restituere teneatur, qui obtinuit sententiam injustam, favorabilem, 2302, II, 2. — Judex potest inducere pro culpa juridica obligationem restitutionis, 933, 3°, 949, cond. 3», *nota* I ; obligare ad restituendum ex bonis alterius ordinis, 928, II ; restitutionis debitum tollere, 1028. - Judex, quando irregularis, 1938 ; excommunicatus, 1321, 1325, 3°. — Judex legem iniquam applicans, 2292 ; sententiam divortii pronuntians, 2126, 5°, *e*. — *Clericus* nequit iudicis personam gerere, 2226 ; *confessarius* munere iudicis fungitur, 1814.

Judex *instructionis*, quis, 2303, 2° ; quandonam reum legitime interroget, 2309, 1°.

Judicia forensia, v. Forensia.

Judicium practicum vel speculativum, quid, 13, 1, 3°. — Judicium in juramento, 611, tertia condit. ; adjuratione, 619. — Substantialia iudicii *forensis*, 2295.

Judicium *temerarium*, 1191 ; quale peccatum, 1192 ; monitum quoad rudes, 1194, fin.

Juramentum, quid, 600. — Requisita ad validitatem, 603 ; variae formulae juratoriae, *ib.*, II, 604. — Requisita ad liceitatem ; veritas, 605 ; justitia, 608, fin. ; iudicium, 611 fin. An liceat jurare cum probabilitate veritatis, 608 ; cum restrictione mentali, *ib.*, II ; an liceat petere juramentum a pejoraturo, 611, 1° ; jurare super Biblia haeretica, *ib.*, 4° ; praestare juramentum gubernio Ecclesiae hostili, 611, 30.

Obligatio juramenti *promissorii*, 614 ; contractui adnexi, 1059 ; quomodo tale juramentum interpretandum sit, 615 ; an obliget juramentum sponsalibus adnexum, sine animo contrahendi, 1949, 1, 1° ; an obliget juramentum ex errore, dolo emissum, 617, I ; ex metu emissum, *ib.* 111, 1060 ; de jure irritum vel pro libitu irritandum, 617, 1.

Cessat juramentum obligare, 615, regula, 3°, *a* ; si adsit dispensatio, irritatio, commutatio, remissio ex parte ejus cujus interest, *ib.* ; an possit dispensare, qui potest in volis, 647.

Juramentum contra modernismum, 429 ; servandi statuta, 616, 1° ; fidelitatem, *ib.* ; praestandum in denuntiatione, 1802, 1° ; a quibusdam ordinandis, 1907, *b* ; ab examinatore quoad collationem beneficiorum, 2240 ; emittendum ab administratore bonorum ecclesiasticorum, 2244, *nota* ; a testibus 2313.

Jurati (iudices *facti*), 2296 ; eorum obligationes, 2298 ; an possint damnare vel liberare, quam privata scientia noverint innocentem, vel reum, 2299, *b*.

Jurisdictio, quid, quotuplex, (38 ; differt a potestate dominativa, 2165, 3°.

Jurisdictio *in foro externo* manifestatur per logum institutionem, 138 ; dispensationis collationem, 229 ; censuram inflictionem, 1256, seqq., etc. — Impedientes juris-

- dictionem Ecclesiae, excommunicati, 1322. — Jurisdictionis incapax Superiorissa, 2166, II, 2°, *n, b.*
- Jurisdictione *in foro interno*, seu *sacramentali*; natura, necessitas, 1747, 1718. — *Ordinaria*, quibus competat et in quosnam, 1749 seqq.; quomodo amittatur, 1753; delegata, quomodo acquiratur et quid efficiat, 1754, 1755; quomodo cesset, 1759 seqq. — Jurisd. *delegata* in peregrinos, 1750, 1779; in favorem navigantium, 1758, *a*; quibus competat facultas eligendi sibi confessorium, *ib., b.* — Jurisdictione *suppleta* per Ecclesiam, in articulo mortis, 1760; in casu erroris communis, 1761; in dubio juris vel facti, 1762; an liceat tunc absolvere, si causa desit, *ib.* — Jurisdictione *limitata*, 1756, 2, in nota 1; quoad *personas*, 1763; quoad religiosos, *ib.*; quoad moniales, 1764; quoad *peccata* (reservata), 1766 seqq.; quoad absolutionem complicis, 1780 seqq. — Jurisdictione in navigantes, 1758. «.
- Juris laesi reparatio, i, e. *restitutio*, 923 seqq.
- Jus naturale, 119; gentium. 136. — Jus civile, an conscientia obliget, 838, *a.*
- Jus, *objectum justitiae*, quid, 720; jus in re, jus ad rem, 839 seqq. — Jus exclusivum auctoris in suum librum, etc., 856. — Jus Ecclesiae circa bona temporalia, 874. — Jus exemptorum cum jure parochum collatum. 2188. Jus patronatus, 2237, 11.
- Jusculum carnis, diebus jejunii. 1227. 2° et nota 1 p. 79i. |
- Jussa SS. CC in fulminatione dispensationis servanda, 2254, *B.*; in absolutione a censuris, 1288.
- Jussio, vide Mundans.
- Justitia, virtus cardinalis. 398; ejus partes, integrales 399; subjectivae. 400 seqq.; potentiates, 402 seqq.; commutativa, distributiva, legalis 400; vindicativa, 401; stricta seu coinmutativa 721. 400.
383. legalis, 400, 3° — Vitia justitiae opposita, 404.
- Justitia requisita in juramento, 609 seqq.; in adjuratione, 619.
- *
- k'
- Kystis, 740, § 2, in nota 3.
- L
- Labor, praeceptus, 476, *e*; an titulus dominii, 877, *nota 2*; an in festis prohibitus, 656, 659; a jejunio excusat, 1235; non autem si assumptus sine «causa, 226, c. — Labor *extraordinarius*, pro liliis mercedem expetit, 862; an alius labor filiorum, *ib.*; majus stipendium sacerdoti meretur. 1608, coroll. *b*, 1609, 2°. Laborem intrinsecum functionis sacrae non licet vendere (vel pretium pro eo accipere), 588, 3°, 589, 4°; bene vero laborem extrinsecum, 588, 3°.
- Lue, an sumi possit diebus jejunii, 1224. 1229; depuratum. 1223; an serum lactis, 1225, 3°.
- Lactantes, quoad jejunium, 1233; quoad debitum conjugale, 2103, *d.* — Lactare suos infantes, obligatio matrum, 700, 2°, *a.*
- Lacticinia. non prohibita, 1229.
- Laedens aliquem, causa actorum S. Sedis, excommunicatur, 1320.
- Laesio juris in bona externa. 902; veritatis, 1176; famae, 1190; honoris, 1210.
- Laicalis status. 2282 seqq.; quandoque clericus ad hunc statum per degradationem reducitur, 1379.
- Laicus, an possit accipere jurisdictionem delegatam, et ferre censuras, 1257; an capax beneficii eccles., 2239, 1°; in necessitate potest deferre S. Eucharistiam, et sibi vel aliis viaticum ministrare, 1536, extra necessit. sacra tangens, quomodo peccat, 1633, *a*; in statu peccati mortalis baptizans, an graviter peccet, 1418; item, in mortali matrimonium contrahens, *ib.*; an sit denunciandus, si se simulaverit

- confessarium et sollicitationem peregerit, 1798, 2°. — *Fratres laici*, v. Fratres.
- Laicam potestatem* adeuntes, ad Litt. Apost. impediendas, excommunicati, 1320 ; item, ad eam recurrentes ad imped. exercitium jurisd. eccles., 1322. — Excommunicantur, qui trahunt clericos, etc., *ad iudicem laicum*, 1323, 1333 ; alii suspenduntur, 1364.
- Lampas emam SS. 1583, \.
- Laparotomia, an liceat, 744, II, 2°.
- Lapidaria, a jejuniis excusati, 1235.
- Laridum, die jejunii prohibitum, 1227, 2°; frustula laridi, quandonam permessa, 1229. *b*.
- Latria, adoratio, cui exhibenda, 532, 533.
- Latrocinium, 728, 2°.
- Laus Dei, praeceptum, 594. — Laudes, quodcumque simonia, 585, 2°, *c*; vel fractio sigilli, à 1866, 2°, 1868. 1°. *c*.
- Laxismus, 89. — Damnatus. 104, 2°. — An per probabilismum foveatur. 105, 3°, *a*). — Conscientia fri.re, 24.
- Lectio librorum pravorum. 452 seqq. — v. Libri.
- Leptoratus, ordo, 1888, 2°; potestas et officium, 1897 ; ordinatio, 1900, 2°.
- Lectores, an jejungere teneantur. 123G. *b*.
- Legalis consensus, pro consuetudine requiritur, 263, 2°; tempus legale in materia praescriptionis, 897 ; jejunii ante communionem, 1556 ; recitandi Officii, 2212 ; pretium legale in venditione, 1127, 1128; titulus legalis in mutuo, 1110 ; successio legalis, 1075.
- Legatum legatarius, 1077, 3° ; ad quid obliget leg. ad causas pias, 1083, III, 2°, ad quid teneatur legatarius, quoad promissa testatori, *ib.*, fin. : quomodo interpretari liceat legata, 1087, I ; quis legata mutare possit, *ib.* II.
- Legifera potestas, cui competat in Ecclesia, 139 ; apud ordines relig., 146 ; in societate civili, 148, 2286.
- Legislator, an teneatur ad suam legem 209 ; an possit cum seipso dispensare, 236.
- Legislator civilis*, an possit tollere obligationem naturalem contractus, 186, 838; transferre dominium, 891 ; constituere matrimonii impedimenta, 2005. — Legislatoris officia. 2286 ; obligatio restituendi, 968, 983.
- Legitima portio haeredis necessarii, quae sit, 1081. *c*; an parentes peccent, eam laedendo, 1083, I. — Legitima consuetudo, quae sit, 261 ; legitima dispensatio. 237 ; interrogatio iudicis, 2309 ; legitimus titulus juris, in mutuo, 1111.
- Legitimatio filii, quomodo fiat, 698. 1933, 1967, II. — V. Illegitimi.
- Lenitas, quid, 408, *c*; irregularitas ex lenitatis defectu, 1938.
- Leoninus contractus, 1158, 2°.
- Leprosus non impedit s. comm., 1562. 3° ; leprosus, irregularis, 1934, 2°.
- Leucorrhoea, quid, 763. 5°.
- Lex, definitio, 110; differt a praecepto. 111 ; requisitum, 111 ; divisio, 112.
- Lex divina*, aeterna. 113-117 : divina positiva. 130 ; mosaica, 131 ; evangelica, 132; naturalis. 119 sqq. ; ejus promulgatio. 124 ; immutabilitas, 127 ; mutatio indirecta. 128.
- Lex humana*, notio, 136. *a*) Legum institutio, 137 ; auctor legis ecclesiasticae, 139 sqq. ; legis civilis, 148, 149. — Objectum legis, 152 ; requisita ex parte objecti, 153 ; an lex se extendat ad actum praeteritos, 153, 2° ; an ad actus internos, externos occultos, 155, 153, 2° heroicos, 154. — *b*) Promulgatio, 157 ; ejus necessitas, 158 ; quoad leges pontificias, 160. — Acceptatio, 162 ; effectus non acceptationis, 164 ; lex dubia acceptata obligat. 163, 2°. — *c*) Interpretatio, 165, 166, authentica, usualis, doctrinalis, 167 seqq. ; extensio legis de casu ad casum, 172.— *d*) Obligatio. 175 sqq.; quando sit sub mortali, 178, 180 ; contemptus legis, quando peccatum mortale, 179, 2°. — *Lex dubia non obligat*, 94. —

- L. poenalis, 181 seqq. ; lex mixta, 183 ; quando et quomodo obliget, 183, 184. — L. irritans, 185 ; quando et quomodo obliget, 186 seqq. — L. fundata in praesumptione, 190 seqq. — *e) Subjectum legis*, quis, 193 ; an pueri, 194 ; ebrii, 196 ; infideles, haeretici, 197, 198 ; regulares, clerici, 199 ; advenae, peregrini, vagi, 203 sqq. ; ipse legislator, 209. — *f) Modus satisfaciendi legi*, 210, seqq. ; quid in concursu plurium praeceptorum, 211 seq. ; in collisione legum, 216. — *g) Causae tollentes legis obligationes*, 217 ; v. Ignorantia legis, Impotentia, Dispensatio. *h) Cessatio legis*, improprie dicta, 129 ; proprie dicta, 254, fin. ; ab intrinseco, *ib.*, et seqq. ; abrogatio, derogatio, 258 seqq.
- Let civilis*, 148 ; an obliget in conscientia, 177 ; in materia iustitiae, 838. — L. civilis, an justus titulus percipiendi aliquid supra sortem, 1111. V. Legislator.
- Libellaticos contractus, 1155.
- Libellus, infamatorius. 1206 ; repudii apud Hebraeos, 1984. L. simplex 2040, I, append. II, *Formulae*. — Libelli, (piando prohibiti, 1317, App. C. L., can. 1385, 2°, 1399, 5°).
- Liberalismus, quid de illo sentiendum, -445.
- Liberalises, 402 *a*, 403, *g*.
- Liberi cogitatores, excomm., 1316.
An matrimonium cum eis initum sit mixtum, 1993, 1°.
- Libertas. 275 : arbitrii, 275, 2°, 276 ; contradictionis, contrarietatis, disparitatis, 276 ; spontaneitatis, indifferentiae (arbitrii), independentiae moralis, gratiae et virtutis, felicitatis. 275 ; libertatis radix, 278, fin. libertas indifferentiae ad merendum requiritur, 277, II. Privatio violenta libertatis, injustitia, 922 ; an absolutionem a censuris (dispensationem) irritet, 239, fin., 1286 : an requiratur lib. apud parochum matrimonio assistentem, et testes, 2071. *c*, 2073, *b*. violantes libertatem ingrediendi Religionem, excommunicati, 1355. — Libertas, ante professionem monialis, exploranda, 2144, 3°, *b*, 2147, *d* ; quoad confessionem apud poenitentes fovenda, 1790. — Defectus libertatis, impedimentum matrimonii (raptus), 2001, 1°, *a*, 2006 ; impedimentum quoad ordinationem, 1946, 11.
- Libertas cultuum, 444 fin, seqq. ; an toleranda, 445, II. — Edentes decreta contra libertatem Ecclesiae, excommunicati, 1321.
- Libri, quid sit liber, 1317, *lu* ; quid libellus, diarium, folium, scriptum, *ib.*. Libri liciti vel illiciti in scholis, 714-718 ; App. C. L., can. 1400 ; pravi, 452 ; obsceni, 808, App. C. L., can., 1399, 9° ; prohibiti jure ecclesiastico, App. C. L., can. 1399 ; an quandoque necessitas excuset, 455 ; quoad legentes, relinquentes, imprimentes, defendentes, 1317 ; sub poena excomm., *ib.* — Facultas legendi et retinendi libros prohibitos, App. C. L. can. 1401 seqq.
- Licentia, quid, 227 ; quoad paupertatem religiosam, 2157 ; quoad sigillum sacramentale, 1866, 7° ; communionem pastorem prorogandam 1570, fin. ; peccatorum accusationem, 1790 ; alienationem bonorum, 1354 ; quoad clausurae leges, 1334, 2163.
- Licitatio, quid, 1134. Ad quid teneantur Imitantes, 1135 ; quid in die festo, 660, fin.
- Ligamen, impedimentum dirimens, 1011 ; diligenter instituenda probatio, *ibi*. 2°, nota 1 ; si dubitetur de eo, post nuptias, quid, 2094, fin. ; an sanari possit, 2086, 1°.
- Lignatio, quid, 846, II, 2° ; ligna cadere, an liceat, 910, 3°. Lignarii fabri, an a jejuniis excusati, 1235.
- Limaces, cibus esurialis, 1227, 2°, *b*.
- Lingua, munus a lingua, quid. 585, 2°, *c*. *Lingua vernacula*, in caeremoniis baptismi, an iicila, 1488, 1° ; in petitione dispensationis matrimonii. 2051, 4° ; in Benedictione apostolica, 1741, III. 1°. *b*. (v.

- etiam Idioma) ; in precibus indulg
1727, 1°, *e*, 1733, 4°, *b*.
- Linteamina sacra tangere, quibus liceat. 1633 : quid, de eorum lotione, *ib.*, 3° ; vel de eorum exsecratione, 535, 2°.
- Liquidator bonorum Ecclesiae, 527. II, 5», 7°, 1325, 1337.
- Liquidum (vinum, cerevisia, cafe, the, serum laciis, etc.), non frangit jejunium. 1225.
- Lis super successione exorta, causa dispensationis pro matrimonio, 2049, 4°.
- Litaniae, die festo S. Marci, et triduo Rogationum, praescriptae sub gravi, 2206, 4°.
- Litigium, 403, *h*.
- Litteraria exercitia, an in loco sacro licita, 582, 2°, *c*.
- Litterae . I *postolicac*, 1326 ; eas falsificantes, vel falsis scienter utentes, excommunicati, *ib.* — L. *dimissoriales*, quid, 1908 ; a Praelatis regulariter concedi possunt, sub quibusdam conditionibus, 1909, 2187, 6° ; *testimoniales* pro ordinando. 1361, 1909 ; pro admissione ad habitum Religionis, 2144, 2° et 3°.
- Litteris an fieri possit confessio, 1687 ; an possit dari absolutio peccatorum. 1663, 2° ; absolutio censurarum, 1277 ; an debeant peti mandata, absolutio a censuris, per litteras, 1283, 1284, 5°, *a*.
- Litterae inter sponsos vel amatorios, 828, 11 ; deferens litteras amatorias, 518 ; tales scribens, *ib.* — Litteras alienas aperire, quale peccatum, 1188 ; in specie, pro officialibus Postarum, *ib.*, *b* ; quale, eas suppressere, iisque uti, 922, II, 2°, *c*.
- Liturgicus cultus, 531, 3°, *a* ; liturgici libri, a quo approbandi, App. C.L., can. 1390 ; (piando prohibiti, *ib.*, can. 1399, 10°.
- Livellnm census, quid, 1147, 2°. Live'la. an religioso prohibita, 2154, 2°, 2156.
- Locutio contractus, 1149 ; locatio rerum, 1150 ; quaenam officia, 1151 ; hujus solutio, *ib.* 2°. Locatio operae, 1152, v. Conductio. — *Locantes* domos meretricibus, 525, 3° ; filii laborem suum locantes extra domum paternam. 862, 1,2°. — *Locatarii* bonorum eccles., excommunicati, 527, 5°, 1325, 1337, 135'i ; quinam sanatione gaudeant, 1031.
- Locus sacer, 582 (v. Sacrilegium). — Locus celebrationis missae, 1627 ; missae audiendae, 677 ; confessionis excipiendae, 1662, 2°. In loco confessionibus destinato facta sollicitatio, denuntianda, 1796, claus. 4 ; quo in loco baptismus fieri debeat, 1481 ; circumstantia loci in persolvenda missa servetur, 1611, II. - *Locus regit actum*, 204, *a*, 1043, *a*.
- Locutiones (in contemplatione), (piales, 1816 ; an recusandae, 1847, quaes., fin.
- Locutorium, v. Crates.
- Longanimitas, 405, II, *c*.
- Loquela, 1176, 1°.
- Laquons de audiiis in confessione, an frangat sigillum, 1866 seqq.
- Lora, vinum secundum, materia invalida pro consecratione, 1522, 6°.
- Loleria, sortitio, quaestuosa, 1165.
- Lolio corporalium, etc., 1633, 3°. — An licita, lotio mulieris post copulam, 2112, 6° ; lotio stomachi post communionem, 1512, 2°.
- Lucrum cessans, excusat laborantes die festivo, 669. 2° ; omittentes sacrum ut confiteantur, 676, 5° ; excusat ab usura, 1107 ; sinit vendere vel emere supra vel infra commune pretium, 1129, III.
- Ludimagtster. V. Magister.
- Ludus, 1166 ; an el (piando licitus, 1167 ; requisita af ejus validitatem, 1668 ; dispositiones juris quoad ludos, *ib.*, quaer. *Ludi Bursae*, 1169. — L. alearum clericis vetitus, 2231. L. cinematographicus, 835, 3° ; scenici, 836.
- Lumen perpetuum ante altare SS. Euchar., 1583, V. — V. Candela.
- Lunula ostensorii debet esse benedicta, 1632, 2°.

Lux electrica, v. Candela.

Luxuria, 367, 767, 109 ; ejus causae, filiae, et remedia, *ib.*; an detur in ea parvitas materiae, 769 ; an ignorantia invincibilis, 770. — L. consummata *juxta* naturam, 77 i seqq. ; *contra* naturam, 790 seqq. ; peccata luxuriae non consummatae, 807 seqq. — Poenae a jure statutae, 769, II.

Luxus, 409. .

M

Maenia animae ex peccato, 339, 3°, 344, 5°. Mac. corporis, an impediat communionem, 1562.

Magia, naturalis, diabolica (nigra), 571 ; ejus malitia, 572 ; quomodo tollenda, 573 ; quinam circa hoc pecc. sint examinandi et quomodo monendi, *ib.* II. — Libri magiam docentes, stride prohibiti, App. C. L., can. 1399, 7°.

Magister, ejus officia, 710 ; in scholis quae *neutrales* dit unlur, 714, 717 ; an teneatur de damnis, quae discipuli inierunt, 989, II, 1°.

Magistratus, Svndici, etc., 2291 ; quando excommunicali, 527, 6°, 1321, 1325, 4°, *b*, 1353.

Magnanimitas, 405, II, *a*.

Magnetismus, animalis, 568. 2, 570, 3°.

Magnificentia, 405, II, *b*.

Majorennis, quis, 698 ; ejus jus ad bona per laborem acquisita, 862.

Mala *fides*, in possessore rei alienae, 940 seqq. ; impedii praescriptionem. 895 ; an impediat effectum dispensationis in genere, 237 ; disp. matrimonialis. 2049, II, *b*, 2051, II ; quid si status fortunae mala fido allegetur, 243, *a*.

Maledicere Sanctis, mortuis, hominibus, quale peccatum, 598, III. r. — Maledictio, 504, 2°, 1211.

Malefactores occidere, quibus, et quando liceat, 729 seqq.

Maleficium, v. Magia.

Malitia 316, nota 1.

Matum intrinsece (absolute. conditio-
nale), extrin^ece, quid. 295.

.Mandans, qua auctor contractus 1088; unus ex coopérât ad damnum, 978 ; ad quid teneatur, 995, 2°, 1089.— Excommunicatur, qui mandat delicta sub poena excommunicationis prohibita, 1263, 4°, 1308.

Mandatorius, 1088 ; ejus obligationes, 1090.

Mandatum, 1088 seqq. — *Mandata* Ecclesiae, post absolutionem a censuris, servanda, 1283, 1287 ; a poenitentibus et confessario petenda. 1283, 1284 ; ab exsecutore dispensationis servanda, 205i.

Maniae, 293, III, *b*).

Manifestatio alieni delicii, quando liceat, 1198; nominis complicitis in confessione, 1701 ; conscientiae, an a Superiorissa expeti possit, 2166, II, 2°, *c*. — *Non manifestans*, unus ex cooperatoribus negativis ad damnum, 987.

Manipulus, vestis sacra, 1633. 1631; subdiacono reservatur, 1894.

Mansuetudo, 408, III, *b*.

Manus violentas in proceres Ecclesiae. in clericum injicientes, excommunicali, 1310. 1324, 1318 ; impositio manuum, 1494, 1901, 1902.— *Munus a inanit*, in simonia, 585, 2°, *a*.

Manuscripts, an cadant sub paupertate, 2151, 1°.

Manutergium, in missa, 1631, 5°.

Mappae altaris, in missa, 1631, 2°.

Mare ; quandonam in mari celebrare liceat, 1627, quaes.

Maria SS. invocanda, 519. 3° ; colenda, 537. — Devotio erga Mariam commendanda, 1832, 3°, 1818, 6°, 2278, 2°. — Ejus matrimonium virgineum, 1963.

Maritus, officia erga uxorem, 701, 1°, 2(20 ; quoad bona uxoris, 704, 863 seqq., 871 ; quoad bona filiorum, 858 seqq., 862. — An irritare possit vota uxoris et filiorum, 638, *b*, *c*, 639, 5° ; ingredi Religionem, 2137, *d*, an ordines sacros recipere possit, 1916, II, 1 ; quandonam excusetur a jejunio, 1234, *d*. — An uxori manifestare debeat morbum contagiosum, 2103, *e*. — Quid, si ex

confessione uxoris cognoverit sui
 matrimonii invaliditatem, 1869,
 II, </.
 Martyrium, baptismus sanguinis, 1448,
 1452.
 Masochismus (perversitas sexualis),
 767, (in., 763, II.
 Massones, v. Francomurari H.
 Masturbatio, 792 ; quid S. Officium,
 ibid., v. Pollutio.
 Mater, officia erga filios, 699 seqq. ;
 quid, in casu adulterii, ex parte
 viri, 2123 ; procurans abortum,
 an excommunicetur, 1349 ; quid,
 si habeat et illegitimos filios, 699,
 init, art., 1083, I, c.
 Materia gravis ad peccatum mortale,
 336 ; gravis vel levis in furto, 905,
 2158 ; in contractu, quid et qualis,
 1035. — Materiae parvitas, v.
 Parvitas. — M. sacramenti, v.
 Sacramenta.
 Matrimonium. — a) Praeparatio ad
 matrim., v. Promissio *matrimonii*,
 b) *Matrimonii natura*, nomen,
 1947 ; notio, 1962 ; essentia, 1963 ;
 est verum *sacramentum*, 1964 ; an
 etiam, casu quo adsit conversio ab
 infidelitate, *ib.*, fin. ; est verus *con-*
tractus, a sacramento non disso-
 ciabilis, 1965 ; quid vero, si quis
 respueret positive rationem sacra-
 menti, *ib.*, quaer. — *Matrimonii*
fines, 1966 ; *effectus*, 1967 ; quoad
 prolem, *ib.*, 11 ; bona matrimonii,
ib. : I ; an praecipiat, singulis,
 1967, II, quaesitum. — *Materia*
matrimonii, 1968, I ; *forma*, *ib.* II ;
ministri, 1969 : an contrahere liceat
 cum publico peccatore, 1970. —
Consensus requisitus, 1971 ; an
 contrahi possit per interpretem,
 1972, 1° ; per procuratorem, *ib.* II ;
 per epistolam, *ib.*, 111 ; sine con-
 sensu parentum, *ib.*, IV ; sub modo,
 demonstratione, *ib.*, V ; an *sub*
conditione, *ib.*, VI ; quid si condi-
 tiones sint inhonestae, contra sub-
 stantiam matrimonii, 1973, 4° ;
 quid de conditione non consum-
 mandi matrimonium, frustrandi
 generationem, prolem in haeresi
 educandi *ib.*, 1°, et 2° ; an, impleta

conditione, novus requiratur con-
 sensus, 1973, II. Consensum vi-
 tiant error, fictio et metus, 197i,
 seqq. - - Matrimonii proprietates ;
unitas, 1981 ; indissolubilitas. 1984 ;
 an illud solvat professio sollemnis,
 1986, 1° ; dispensatio, 1987 ; casus
 Apostoli, 1988 ; an S. Pontifex solve-
 re possit matr. legitimum infidelium,
 1989. — Quid de matrimonio
 secreto, seu *conscientiae*. 1962, 4°,
 2080. — An valeat promissio matri-
 monii, post extortam copulam,
 959, 1954. — Matrimonium atten-
 tantes, quando excommunicali,
 1339, 1351.

c) *Impedimenta*, 1990 seqq. ; eo-
 rum revelatio, 2065, v. Revelatio ;
 dispensatio ab impedimentis, v. *Im-*
pedimenta.

d) *Celebratio*, 2057 seqq. ; quid
 si clandestinitas, 2068, 1962, 4° ;
 an sint proclamationes praemitten-
 dae, v. Proclamationes : forma
 servanda, 2068 ; quinam ad novam
 formam obligentur, 1947, 1° : qui
 non obligentur, *ib.* 2° ; quid requi-
 ratur ad validitatem matrimonii in
 casibus ordinariis, 2070 ; in casu
 necessitatis, 2075 ; in articulo mor-
 tis, *ib.* 1° ; quid requiratur ad licei-
 talem assistentiae. 2074 ; an haere-
 tici et schismatici nova lege tenean-
 tur, 2069. *Hilus* copulationis sim-
 plicis, 2077 ; benedictio nuptialis
 sollemnis, 2078 ; inscriptio, 2079.

e) *Revalidatio* matrimonii inva-
 lidi, 2081 seqq., v. Revalidatio.

f) *Matrimonium mixtum*, 1993
 seqq. ; cautiones servandae, 1994 ;
 praxis parochi, pro assistentia,
 1996. Quid, relate ad matrimo-
 nia mixta illicita, 1995 : qui coram
 ministro haeretico contraxit, sem-
 per a censura absolvi debet, 1343,
 1996, 4°.

It) *Matrimonium conscientiae*,
 2080, 1962, 4°.

h) *Matrimonium civile*, 2089 ;
 regulae S. Poenitentiariae. 2090 ;
 qualem effectum habeat in foro
 ecclesiastico, 2091 ; sanari potest
ib., 2086, 2°, a.

- Matrina, v. Patrinus.
- Matutinum Officium, quo ordine recitandum, 2211 ; an ante missam dicendum, 1625, quaes. ; an hora secunda post meridiem dici possit, 2212, 1° *a*.
- Medicinae artis exercitium pro clericis inducit irregularitatem, 19ii, 0005
- Medicus, ejus obligationes, 2331 : pravos motus patiens, 375, *a*, 769, *d*. 796 ; an possit, experimenti causa, remedium incertum applicare, 8i, 2° ; in casibus perplexis non sit nimis anxius, 7i3, 745, II. 2° ; conflictus scholae medicae 745, II, 4° ; quid in casu desperato, 84, 2°, 2331, 2° ; an debeat aegrotum monere de sacramentis recipiendis, 2332, 1684 1°. *notu* l ; pauperibus gratis mederi debet, 488, fin. *c* ; operationes chirurgicas peragere ad normam legum Ecclesiae, 743-746 ; operationem Caesaream, mortua matre, ul baptizetur infans, 1467 ; servare secretum, etiam si agatur de revelandis matrimonii impedimentis, 1187, 2065, 4°, *b* ; potest ingredi clausuram, 1336, 2163, *ln* ; quid, si sit négligeas in officio, 974 ; si juvenes a militia indebito modo eximat, 972, *b* ; si prope locum duelli ex condicto lateat, 748. 1338, 2° ; quando irregularis, 1942, 1°, *la* el 3° ; quid de ejus matrimonio, si puellae metum incutiat, 2003, II ; an in legibus jejunii quid declarare possit, 1240, 5° ; an excusetur a jejunio, 1238, 5°.
- Mediocritas virtutum, quid, 381.
- Meditatio, pro devotis, 54 4, 184 l. 3° ; pro clericis, 2198 ; pro recidivis, 1832, 3° ; non officit auditioni missae, 676 ; an in secessu praescribi possit, 155.
- Medium malum in voluntario indirecto, 315 ; mediis injustis utentes, v. Fraus. *Medii* officium agentes in spiritismo, 566.
- Melancholia. 293, III, *c*).
- Membra amputata, religiose sepe-lienda, 1387.
- Memoria peccatorum, quae confessario necessaria, 1706, 1°, rei *d*, 1709, I, 2°.
- Mendacium, quid, quoluplex, 1177, 1176, 403, *d* ; mendacium mercatorum, 1129, I, 3°, *a* ; an in confessione sit semper grave. 1689 ; quid, si in petitione dispensationis adhibeatur, 237, 2049, II, *b*. 2051, II.
- Mendicantes Ordines, qui, 2136, 3°.
- Mendicantes ab abstinencia excusati, 1246.
- Mensa, neganda vitando, 1295 ; mensam conficere pro cultu haeretico, an peccatum, 523, 3°. — *Mensa communis*, titulis ordinationis, 1921, 3°, *a*, 1922. — *Mensae nummariae*, 1115.
- Menstrua recollectio, clericis commendata, 2198, *h* ; conferentia theologica, v. Conferentiae. — Menstrua apud mulieres, 763, 4° ; an. iis locum habentibus, copula sit licita, 2103, *a*.
- Mercator, a jejunio an excusatus, 1236, *a* : examinandus circa cooperationem, 523 ; circa furta minuta, 908. — *Mercatura*, an prohibita diebus festis, 660 ; vetita clericis, v. Negotiatio. — *Mercimonium* cum stipendiis missarum, prohibitum, 1617. — V. etiam Venditio.
- Merceres operariorum, v. Salarium ; filio (piando debita, 862.
- Meretrix, quale peccatum committat. 774, II, 2°, 775 ; an circumstantia meretricii sit in confessione indicanda, 775, 1°, 1694, *a* ; quomodo numerum peccatorum accusare debeat, 1692, 2°, *c* ; an liceat ipsi domum locare, 525, 3° ; an cum ea peccans sit reus scandali. 509 ; an prostitutio sit a Statu toleranda, 775 ; an *post* turpe factum meretrix jus ad lucrum habeat, 1036, I, 2°.
- Meritum de condigno, de congruo, quid, 269, 3° ; an ad meritum requiratur in actibus molivum supernaturale, 308, 415, fin.
- Metu quid et quotuplex, 285 ; an tollat voluntarium, 286 ; an excuset a lege, 223 ; a lege divina vel naturali, *ib.* ; quandonam invalide!

I contractum. 1048, seqq. ; ipsum
I votum, 625, 4° ; novitiatuni, 2137,
j c; professionem religiosam, 1051,
i 2118, 1°: an invalide! juramen-
I tum, 617, HI, 1060 ; quandonam
i a censura excuset, 1270 ; absolu-
I lionem a censura invalidam red-
j dit, 1280.

I Meliis, in *mtilrimonio*, consensum
I \tiat, 1979 : quid agendum, 1980,
 • fin. ; invalida est assistentia paro-
 * dii metum passi, 2071, e. — An
 liceat *sacramenta* ministrare me-
 tum incutienti, 1429.

Milites, quinam teneantur ad mili-
I tiam, 972 ; quid, si largitionibus
I corrumpant medicos, etc., *ib.*, 2° ;
 si exercitum deserant, 973 ; specia-
j lini, si se locaverint pro alio, *ib.*,
 quaer. ; quid relate ad mercium
 defraudatores, 730, 4°. — Milites,
 ante bellum, de justitia belli du-
 bitantes. 750, 2° ; quid facere pos-
 sint in bello et post bellum, 751,
 2°; an tonantur de damnis, 971 ;
 mobilizali, aequiparanlur iis qui
 in periculo mortis versantur, 752,
 1°; confessione et absolute ge-
 nerali justificari possunt, 1658,1,α;
 ante communionem tamen per se
 debent esse jejuni, 1559, IV, 1°;
 necnon arma deponere, 1563, 2° ;
 quomodo teneantur ad jejunium.
 1231 ; ad abstinentiam, 1245, 4° ;
 a quonam absolvi possint, 1752.
 3° ; coram quonam paracho contra-
 here deneant, 1947, 1° 2070 ; an
 incurrant irregularitatem, 1938,
 1942. 1°; quando impediuntur ab
 ordine sacro recipiendo, 1946, 11.
 4°, 1918, 2°.

Clerici milites fieri nequeunt
 2229, nota ; an ad ordines sacros,
 evehi possint, 1918, 2°; quid de
 religiosis ad militum munia vocatis,
 2221, 111. Clerici militantes, an
 sint irregulares, 752, 2°, 1938, a,
 1942, 1° ; an ipso facto ab Officio
 dispensentur, 2202, q. 3.

Militares Ordines, 2136, 4°.

Minister *pro missa*, requisitus ; (piis
 in necessitate supplere possit, 1636.

Minister *sacramentorum*, (piis ordina-

rius vel extraordinarius, 1409. -,
 l t valide agat, quid requiratur
 1410; quid de intentione, 1412;
 an sufficiat intentio conditionata,
 1413 ; quid, si habeat duas inten-
 tiones contrarias, 1414.— Ut *licite*
 aga, requiritur ul *dignus* sit. in
 statu gratiae, 1416; quid, si in
 mortali Eucharistiam ministret,
 1417, *b*; an tunc plura peccata
 committat. 332, 2°, *c*, 1417, *b* ; si
 indignus plures absolvat. 332, 1°, *e*,
 1417, *d*; quid, si in mortali alias
 functiones peragat, 1419. Requi-
 ritur ut *indignis* sacramenta dene-
 get, 1423 (v. Peccator): ut *digne*
 agat, 1 (20. — An liceat sacramen-
 tum simulare vel dissimulare.
 1429. II : sacramentum petere a
 ministro indigno, 1439, 1970.

Minister *haereticus* (ministellus . vi-
 tandus pro baptismo, concione,
 etc., 449 ; an possit advocari ad
 adeundum moribundum, *ib.* fin. ;
 qui coram eo matrimonium init,
 excommunicatus, 1343. 1996, 4°.

Minor, minorennis, quis, 698 ; capaci-
 tas domini apud ipsum restricta,
 858 seqq. ; jus ad mercedem prop-
 ter laborem, 862 ; ejus contractus,
 firmi, vel infirmi, 1039 : an possit
 uti beneficio legis civilis,] quoad
 rescissionem contractuum, 1010 ;
 an possit Religionem ingredi. 2137,
 1°, *b*; ubinam ejus banna sint pu-
 blicanda, 2061, *e*; domicilium le-
 gale habet. 203, II, fin : in jure
 privilegialus, 2301, 3°.

Miraculum petere, an tentatio Dei,,
 577, *a* ; cultus falsus, si quis falsa
 miracula narrat, 554 ; quid de
 libris nova miracula narrantibus,
 App. C. L., can. 1399, 5°.

Misericordia. 403, *a*. — *Opera mise-
 ricordia*, 485, II.

Missa *audienda*, de praecepto, 656,
 670 Requiritur *praesentia* corporis,
 physica, 671 ; continua, 672 ; quid
 de iis, (pii duas missas dimidiatas
 simultanee vel successive audiunt,
 673. Requiritur *assistentia* reli-
 giosa, attentio externa, 67i seqq. ;
 quid de iis, qui inter missam confi-

- tentur, G76, 5°. Requiritur *lucus debitus*: ecclesia, oratorium saltem semi-publicum, G77 seqq. (v. Oratorium). *Excusant* a missa rationes mediocriter graves G81 seqq.; quid in dubio an infirmitas excuset, 248.
- Missa ul *sacrificium*, notio, 1587; valor et fructus, 1590; in quo consistat essentialiter, 1589; an requiratur duplex consecratio, *ib.* II. Forma consecrationis, 1530-1533, valor missae an sit infinitus, 1594.
- Applicatio* missae, quid, quotuplex, 159G; conditiones, 1598; quid, si applicatio fit incapaci vel locum non habet, 1597, 2°, *b*; an, qui contra voluntatem Superioris applicat, valide agat, *ib.*, *a*; quid, in missis ex obedientia vel fidelitate debitis, *ib.*, pro praxi, 5°. — Pro quibus applicatio fieri possit, 1G00; an pro excommunicatis, haereticis, infidelibus, peccatoribus, *ib.* 1° et 2° et in specie; quid, de applicatione pro defunctis, 1G01; die 2 Nov., quomodo missae applicandae sint, *ib.*, 3°, 1609, 1°, *a*; missa de requie valide pro vivo applicatur, 1601, 1°; quandonam fructus specialis valide et simul invalide applicetur, 1593, 3°; fructus specialissimus, an valide applicetur, 1597, pro praxi, 1°.
- Celebrationis obligatio*, 1602. Ratione *obedientiae* vel *fidelitatis*, (pii teneantur, *ib.* — Ratione *ordinis*, ipii et quoties, 1603. — Ratione *officii*, (pii, 1601; quinam sint pastores obligati, 1606; quibus diebus, *ib.*, II; quonam modo, *ib.*, III. — Ratione *stipendii*, quaenam obligatio sacerdoti incumbat, 1610; quoad tempus et locum celebrationis, 1611; quid sint missae adventitiae (manuales), 1607; quot acceptari possint, 1608, quaes. 2°; quomodo transmitti debeant, 1615; quid de missis fundatis, 1612; an et quomodo missae reduci possint 1620; omnes missae diligenter inscribendae, 1614; an missa binationis pro obligator... stipendii legi possit, 1609. — V. Binandi (facultas), Fundatae (missae), Stipendium, Translatio.
- Celebrationis circumstantiae. Tempus*, 1623; quid de tribus ultimis diebus Hebdomadae Sanctae, *ib.* — *Hora* celebr., 1624; causae excusantes, 1625; an ante recitat. Matutini celebrare liceat *ib.* 5°, quaes. — *Frequentia* celebr. in die, 162G; regulae pro binatione, *ib.*, 2°, 3°. — *Locus* celebr., 1627 (v. Oratorium); an in ecclesia violata, exsecrata, vel interdicta, 1628 seqq.; an in mari, 1627, quaes. — Adsil necessario altare cum supellectili, 1631; adsint vasa sacra, 1632; vestes sacrae, 1634; celebrare sine sacra veste, an licitum *ib.*, 1u; quid de necessitate benedictionis horum omnium, 1630, 1631, 1634, 2°; de eorum lotione, 1633, 3°; an sacerdos uti possit foculo, manicis, pileolo, adulterino capillitio, 1635, 2°, 3° et 4°; induere debet vestem longam, debet esse calceatus, *ib.*, 2°, 3°; habere ministrum inservientem, 1636.
- Celebrationis ritus (rubricae)*. Celebrare in fermentato, an et (piando) liceat, 1521, 1°; sine veste sacra, candelabris, etc., an liceat, 1631, 1633, 1°. Requiritur externa rubricarum observatio, 1637; nihil omitatur, 1639, 1°; nihil adjiciatur, *ib.*, 2°; vel mutetur, *ib.*, 3°; quid de precibus Leonis XIII post missam, vel de collectis pro re gravi, 1639, 1° fin. — Requiritur attentio interna, 1640; an canticum Benedicite sit dicendum, *ib.*; quid de absolvente missam infra quadrantem, *ib.* — An celebrare liceat infirmo, an caeco, caecutienti, 1641, I, de ritu a caecutientibus servando, 1645; an et quomodo missa interrumpi possit, 1641, II; interrupta, an sit perficienda, *ib.* III; an et quomodo missa eum Officio convenire debeat, 1642.
- De missis Gregorianis, 1622, 1609, 1°, *b*. β: de missis pro sponso et sponsa, 1642, 1°, 2078; de missis pro populo dicendis, 1G0G, fin.; de missis votivis et pro defunctis, 1642, 1°; de missis in altari privilegialo, 1742; de missis in aliena ecclesia, 1642; 2°; de missis in oratorio privato, v. Oratorium; de missis binationis, v. Binandi (facultas); de missa exsequiali, 1381, 1386, 1600, 2188, 5° (pro relig.).
- Missale Romanum, in missa requisitum, 1631, 5°; pro ordinatione lectoris, vel subdiaconi aut diaconi adhiberi potest, 1900, 2° et 5°, 1901, 1.
- Missiones, quantum curandae a parochis, 2270, 5°; indulgentiae missionis quomodo lucrandae, 1733, 1°, *b*; crux missionis quasnam indulgentias habeat, et quomodo erigenda, 1727, 4°, *b*. — *Missionarii*, quandonam dimidiatas accipere possint confessiones, 1698, 2°, *c*.
- Missionis titulus* pro ordinatione, quid, 1922.
- Mixtum matrimonium, v. Matrimonium.
- Mobilia, (piaae, 852, 3°; quonam modo praescribantur, in diversis iuribus 897; talia possidere potest Ecclesia, 874.
- Mobilizatio, quid efficiat, relate ad milites convocatos, 750 et seqq., 1752, 3°; an ipso facto ab Officio dispenset, 2221, q. 3. — Religiosi inobilitati, ad quid teneantur, 2151, II; item clerici, 1918, 2°.
- Moderamen inculpatae tutelae in defensione, 734, 952; quandonam, eo deficiente, adsit irregularitas, 1942, 1°.
- Moderator conscientiae in seminariis, ejus officium, 4°.
- Modestia, quid, 408, III *c*.
- Modus in contractibus, 1057, 1°; in matrimonio, 1972, V.
- Mohatra, contractus, 1133.
- Molitores, quoad 111 praeceptum, 659, 2°, 681, 2°; quoad jejunium, 1236.
- Mollities, 406, 2°, *d*. v. Pollutio.
- Monachales Ordines, 2136, 1°. *Monachus*, v. Regulares.
- Moneta (piando adulterina, el quando licite expendi possit, 1145; quid de moneta *extra usum*, *ib.* — Monetarium falsificatio denuncianda, 2306.
- Moniales audire potest solus confessarius *specialis*, 1764; quid, si extra domum versentur, *ib.*, *a*) 1765; si graviter decumbant, 1764, *b*; quomodo a confessario tractandae, 1841 seqq., 1843 seqq.; obligantur ad Officium, 2204, 3°, 2194, 3°; praesumentes matrimonium contrahere, excommunicatae, 1339, 1351; quid, quoad communionem, accedente renovatione votorum, 1511, 2°, *d*; quoad communionem infirmarum, 1561; frequentem communionem an regere possit Superiorissa, 1580, 2166, II, *b*; quid quoad indulgentias lucrandas, 1733, 3°, *a*; quoad conscientiae manifestationem, 2166, II, *c*.
- Moniales ante susceptionem habitus et ante professionem ab Episcopo circa voluntatem explorari debent, 2144, 3°; 2147, *d*; specialia notanda circa dotem, 2146; ve) leges clausurae, 2162 seqq.; quomodo dimittendae, 2173; potestas Episcopi in moniales, 2190; conditio monialium in Galliis, 2194.
- Monitio *canonica*, quoad censuras, 1265; quoad dimissionem religiosi, 2174, 2176. — Monitio *poenitentialis*, grave munus confessarii, 1808, 2°; regulae S. Alphonsi, 1810; an monitio quandoque post absolutionem fieri possit, *ib.*, fin.; quid, de monitione onanistiarum, ex parte mulieris, 2116, 2°; ex parte confessarii, 2119 (v. etiam Correctio).
- Monitorium Superioris obligat ad denuntiationem criminis, (piando, 2307.
- Monopolium, 1136; monopolium juris privatum, licitum, 1137; — fectionis, an liceat, 1138. — Quid, de sic dicto monopolio confessionis, 1790.
- Mons pietatis, à 113.
- Monstrum, quoad baptismum, 1170.
- Monstruosi (gibbosi, pygmaei, gigantes), irregulares, 1934, 2°.
- Moralitas actuum, quid, 10, 29i; quotuplex, 295; ejus principia, 296 seqq. — M. ex objecto, 298; ex

- circumstantiis, 300 ; ex fine, 303.—
Moralitatis genera suprema, 309,
III : bonitas et mailia, 309 ;
extensio, 310 seqq. Morahtas
effectus indirecte voluntarii. 313-
316.
- Morbus, quando excuset a debito
conjugali, 2103, *e*, 2108, 2°, 3° ; an
sponso ante nuptias manifestandus,
1960, fin. V. Infirmus.
- Morganiticuin matrimonium. 1902, 3°.
- Moribundus, an possit sopiri vino vel
narcoticis, 759, 5°, *b*, 761, ill :
quando baptizandus, 1473, 3°,
1174, 6° ; quid quoad absolutionem,
1664, II, *a* ; an absolvi possit ope
telephonii, 1663, 2°, quaer, *c* ; quid
si sit ratione destitutus, 1854, 2°,
b ; quoties ipsi renovanda abso-
lutio, 1855, I ; quid si ante acces-
sum confessarii subito mortuus
fuerit, *ib.* II ; quid, quoad occa-
sionarios, 1822, 3°, *a* ; ad resti-
tutionem obligatos, 929, II ; quando
ungi debeat, 1881, *c* ; quid si sit
haereticus, 1881, *c*, an remittendae
cautelae, si matrimonio mixto
jungi debeat, 1988, II ; a quocum-
que absolvi potest, 1760, 1775. —
Moribundus schismaticus, quomodo
ad mortem praeparandus, 1853, 2°.
— V. Infirmus, Mors.
- Morosa delectatio, quid, 354 seqq.
- Morositas, 403, *A*, 410, fin
- Morphina. an et quando ea uti liceat,
761. Principia, 761, quoad non
aegrotantes, *ibid*, quoad aegrotos,
ibid. II ; quoad moribundos, *ibid.* II.
- Mors apparens et realis, quid, 1855.
II ; quando in hoc statu sacra-
menta conferre liceat, *ib.* — *In mor-
tis articulo*, nulla reservatio. 1282.
1760 (v. Censura, Reservatio, Ju-
risdictio) : concessio facultatum
specialium ad dispensandum, pro-
matrimonio, 2046, 2048, 1° ; exi-
gendae tamen cautiones, 2048, 2°.
Indulgentia plenaria in articulo
mortis (v. Indulgentiae). — *Mortem
sibi optare*, an liceat, 755.
- Mortificationes, quomodo piis poe-
nilentibus concedendae. 1841, 4° ;
pro peccatis imponenda 1719, 1°.
- Mortui *civiliter*, quoad contractus,
1042, 3°. — Mortui famam adhuc
possident, 1190, 1° ; iis qui fama
sanctitatis gaudeant, potest cultus
privatus exhiberi, 538, 3°.
- Motu proprio concessa dispensatio
quid 242, 2° ; quid, in dispensatione
ex motu proprio, 237, 2049, II,
- Motus primo-primi, secundo-primi,
secundi, 290, 1°. — *Motus carna-
les*, quid, 763, 7° ; iis non resistere,
quando peccatum, 322, 799, *b*,
807 : an apud conjuges sint peccata.
2110 seqq.
- Multa, quae fuit soluta, an possit
compensatione recuperari, 917. 1°.
nota I ; quandonam exactores, re-
late ad multas, fisco restituere
debeant, 968, 2° ; quid de eo, qui
coram iudice multam declinat, in
damnum fisci, 922, II, 2°, *a*.
- Mulier, est viri socia, illi tamen sub-
dita, 704, 705 ; utens veste virili,
an det scandalum, 516, *c* ; quinquagenaria,
an debeat jejunare, 1220.
4° ; quid quoad mulilationes quas-
dam, 756, 1°, 5° ; excisa, an possit
nubere, 2010 ; vel uti matrimonio, -
2011, 2095, 2°, *a* ; cohabitans cum
clericis, 2233. — V. etiam Femina,
Uxor, Mater.
- Multiplicatio exemplarium alicujus
libri, v. Reproductio.
- Multiplicitas *actuuni* moraliter inter-
ruptorum. 327 seqq. ; *prolis*, an
sufficiat ad licite negandum debi-
tum, 2109 ; non excusat onanis-
mum committentes, 2115, *a*.
- Mundities in communicante qualis
deceat. 1562 ; in corporali, etc.,
qualis requiritur pro missa, 1632, 3°.
- Munera accipere, an liceat scribae
apparitori, 2325, 4°, 2328, 5°
ea accipere, a litigantibus, an fas
sil iudici, 2297, 3° ; an talia liceat
dare, *ib.* — *Munuscula* inter spon-
sos, 828, II, 1° ; an hujusmodi
deferre liceat, nomine heri, 518. —
Munus a manu, a lingua, ab obse-
quio. in simonia, 585, 2° *a*.
- Municipia, eorum jura, 872. — Muni-
cipales *consilarii*, 2287 seqq. ; an

- excommunicati, si *pro civitate* emant bona religiosa, 527, 11, 6°. Murarii, a jejunio excusati, 1235. Musica sacra, 1644. Mustum, an consecrare liceat, 1523, 1°. Mutatio, in sacramentorum essentia, 1403 seqq. ; in Horarum ordine, 2210 ; in precibus indulgentia ditatis, 1727, 1°, *e*, 1733, 4° ; in precibus missae 1639, 3°. — Confessorii mutatio, quando obligatoria, 1781 ; quando consulenda, 1790. — Mutatio indirecta legis naturalis, 128. Mutatio materiae notabilis cessare facit obligationem voti, 635 ; juramenti, 616, 2° ; promissionis, 1062, 5° ; donationis, 1066 ; maxime sponsalium, 1960. — V. Cessatio legis. Mutilatio, qui ipsius, 756 ; inducit irregularitatem, 1943. — *Mutilator*, ad quid ipse teneatur, 951 seqq. ; ad quid ejus haeredes, 954. — *Mutilatus*, quomodo ungendus in extrema unctione, 1875, fin. Mutuans, Mutuator, ejus obligatio, 1101 ; quid repetere possit, si rei valor mutavit, 1106 ; quid retinere de pretio mutui, 1104, 1105. — *Mutuatarius*, 1099. Mutus, negative cooperans, 988 seqq. ; —quoad confessionem 1687, *b*, 1697, 3° ; quoad indulgentias, 1731, 3° : quoad irregularitatem, 1934, 1°, *c*. Mutuum. 1099 ; quando praeceptum, 1101 ; quae pacta in eo licita, 1105 ; auctarium civile ex mutuo, an licitum, HIO seqq. ; laxam legalem excedere an liceat, 1112, 2° ; quid liceat nummulariis, 1116. — V. Usura. Mystera fidei de necessitate *nudii*. 427, 1 ; de necessitate *praecepit*, *ib.* 11 Mystica *Theologia*, 2, *b*, 1843 seqq. Narcotica, remedia, 738, nota, I, 761. Narratio historica peccatorum sacerdoti ut amico, an sit sacramentalis, 1709, HI. Natalium defectus, irregularitas. 1933 : tollitur per professionem sollemnem, 1931, 2°. Nationalisations, 403, *b*. Nativitas, titulus acquirendi dominium, 887, I. 1° ; prolis, an causa revocandi donationem, 1066. — *Nondum nati* sunt subjectum domini, 857. *Nativitas Domini*, festum, in quo ter celebrare licet, 1626, 1°. 1645, I, 3° ; simulque tria stipendia recipere, 1609, 4°, *a* ; qui ter celebrat, an debeat legere tres missas proprias, 1626 ; quid, quoad celebrationem media nocte, 1625 ; necnon communionem, *ib.*, 1540, quaes. : quoad jejunium in vigilia festi servandum, 1223, 1°. Naturalis lex, quid, 119 ; qualitates, 123. — *Naturalis filius*, v. LTH illegitimi. Naufragium, an liceat in naufr. tabulam cedere, 754, 2° ; bona naufragorum amissa, an sint bona derelicta, 884, à0. Nautae a jejunio excusati. 1235. Navigantes, a quo absolvi, vel quos absolvere possint, 1758, *a*, et pag. 906, tome 11 ; (quando ipsis missam celebrare fas sit, 1627, quaes. Necessitas medii et praecepti, 424 ; quoad virtutes theologicas. 425, 459, 469 ; quoad sacramenta, v. sing, sacram. Necessitas, opposita libertati, 276. *Necessitas indigentis* exercitium caritatis regit, 480, 383, 487 seqq., 493. Necessitas a furto excusat, 912 seqq. ; a transgressione III praecepti, 668 ; actus turpes reddit licitos, 769, I. *d*, 819 ; excusat a confitendo ante celebrationem missae, 1550 ; item ab integritate confessionis, 1698, a peccato in lectione libri prohibiti, 455 ; legitimât absolutionem conditionalam, 1664, H ; quid, quoad vocatos ad Religionem, si adest necessitas parentum vel fratrum, 2138, nota. — V. Impotentia.

In ensibus necessitatis, ampla datur facultas absolvendi, 1284, 1777, dispensandi ab irregularitate vel poenis, 1284, 1377, 1931, quaer. ; ab impedimentis matrimonii, 2045, 2048 ; non requiritur assistentia parochi pro matrimonio, 2075 ; uti possumus opinione dubia pro sacramentis, 82, I, 1°, 1408.

Necromentia, 562.

Negatio *jidei*, an licita 430; negatio *criminis* a reo, an mendacium, 2310.

Negativa lex, quid, 112; obligat ad semper, *ib.* ; quomodo huic satisfit, 210. Veg«//»o *cooperatores* quoad damnum, 988 seqq. Quid <le illo qui s- *negative* habet in tenla- tione, 322, I, 799.

Neglectus, vilium, 409.

Negligens in officio quomodo leuca- tur ad restitutionem, 974 Seqq., 2305 ; item qui negligil quaerere dominium rei amissae, 885; vel rei acceptae, 999 ; peccat, qui negligil scire ea quae debet, 319, 1°. 322, II. -*vrghgentia*, quid, 396, 4°, 410, fin.

Negotiatio qua clerici sil prohibita,

Negotiorum gestio, 1091 ; ad quae teneatur gestor, *ib.*, *a.* ad eadem obligatur, qui rem amissam inve- nerit. 885, 2°, «.

Neophyti an irregulares 1946. I ; quo- modo cum Ecclesia reconciliandi 1833.

Neurasthenia *oenorum* mala aff- lio, influit in voluntarium 293, III.

Meritae quoad jejunium. 1248, II. *I* *Agritarum commercium*, illi- citum, 853.

Nitor animae, quid 339 3° ; an auct- latur per peccatum veniale. 344, 5°, fin.

Xoldlitu' consideranda m electione dignioris ad beneficium 2241. not f" ; an sit t ausa pro matre non lac- tandi filium per seipsam, 700. 2° «.

No- turmis neo ordinatis impostus, 1925 ; in Officio, potent ah alio separari,

Nomen Dei in vanum usurpare 595. SS. Nomen Jesu, sacramentale, 1040, 3°. — Nomen baptizando quale, imponendum, 1489, II ; potest in confirmatione mutari, IA., 1507, 4°.

Xon-manifestiins, *non-ob.slain*, nep- tive cooperans, 988 seqq.

Nosocomii domini (sorores), ad quid teneantur, relate ad operation- chirurgicas, 745, II, 3°: — Noso- comia, an causa pia, 1083, III 00

Notarii (tabelliones), eorum officia, 2326 seqq. ; sua munere fungentes in persecutione Ecclesiae, non ex- communicati, 527, II, 7°, 1321 ; an teneantur ad jejunium, 1236 *a.*

Notorietas facti, juris, famae, 1190, notorium rimon, 1422. V Per calor. Notorii excommunie ali. non sepeliendi, 1383, 4°.

Novithilus, quid, 2144 ; quando vali- dus 2145, 1° ; praesequisita ad illum, 2144; quomodo instituen- dus, 2145 ; quando interruptus, vel solum suspensus, *ib.*, 1°, «, quid de dote novitiarum, 2146.

Novitii a quo absolvi possint 1763, 5° ; an privilegiis religiosorum gau- deant. 2145. 2«, 2183, 2186: quid quoad viaticum et extremam unc- tionem, 1537, 1° 2183, 4°, *b*; a quonam Episcopo ordinari possint, 1910, *c*; quid, de novitiis in arti- culo moilis professionem eniillen- libus, vel ad militiam vocatis, 2151. II Novilium laedentes, excommu- nicati, 1348.

Nuditas uberum mulieris, 516, 3° ; — mulieris, quae pictori, inservit tan- quam exemplar, 815, quaesi, spec. — natantium, 814, 3°

Nudus contrarius, quid, 1034, 7°; nu- dum consilium, 979, 2°.

Nullitns contractus, 1035, 1046 seqq., 1078 seqq., 1119, 1162; censura., 1272 ; voti G25 seqq. ; professionis. 2148 seqq. ; an sic professus pos- sit redamare, 1250, fin. — Quid- si matrimonium certo nullum appa- ret. -I °. HI : Si de nuthlat- du- bium suboriatur. 2094.

\11mericH distinctio peccatorum, 326 seqq.

uinenis peccatorum, quomodo in confessione accusandus, 1692, 2°; si accuratus postea cognoscitur, an suppleri debeat, *ib.*, *a.*, *c.*

Numismata. quoad indulgentias, 1726, 2°, «.

Nummularii, quando peccent, 1116.

Nundinae, an die festo licitae, 660.

Nuntius in promissione vel dona- tione. quid juris, 1062, quaer. tin. 1068, I, P.

Nuptiae secundae, etc., licitae, 1983 ; quando privent mulierem benedic- tione sollemni, 2078, 2°. Nuptiae sollemnes vetitae in tempore clausa. 2078, 2°.

Nuptialis benedictio, 2078.

Nutrix cum cura seligenda, 700, 2°.

Nymphomania. 763, II.

o

Obduratio, lilia avaritiae, 363.

Obedicnthe materialis et formalis, 690, 2°; obligatio, 693 ; quid in dubio, 693. — Obedientia filiorum, 696 ; famulorum, 706; discipulorum, 709; uxoris, 704, 2° ; ordinandi erga Episcopum ordinantem, 1926 ; Episcopi erga S. Pontif., 234, II 1°, nola *L* ; quid, si inobedientiae addatur contemptus, 179, 3».

Obedientia religiosa, 2165 ; ad quid, obliget, 2166 ; quid possit praecl- pere Superior, *ib.* 2° ; quis praeci- pere possit, *ib.*, I ; (piando pec- cetur contra votum vel virtutem obedientiae, 2168 ; quid, in dubio do Superioris potestate. 2167, II ; an obediendum regulis, 2169 ; si regula reformetur, 2170, II. Quid de voto obedientiae erga con- fessarium. 626, enroll. 5° ; de pro- mission- obedientiae erga ordinan- tem, 1926.

Obex gratiae illi sacramentis, quomodo ponatur, 1394 ; tollatur, 1397, quaes.

Objectum in sensu lato et stricto, 297 ; — ~~totale~~, in distinctione nu- meri a peccatorum, 330. — Objec-

tum legis, fidei, etc. (v. Lex, Fides).

Oblati (tertiarii), an fruuntur exemp- tione religiosorum, 2186 ; cfr. etiam 2183, 4°, 6; quid quoad indulgen- tias lucrandas, 1733, 3°, *a.* Oblatum laedentes, an excommunicati, 1384.

Oblationes fidelium, in Ecclesia, 551.

Obligatio legis, quid, 176 ; est directa vel indirecta, *ib.* - Obligatio rete- rendi actiones ad Deum, 307, II ; tendendi ad perfectionem in lileli- gione, 2152.

Oblivio peccatorum in confessione, 1549, 1697, 1699 ; quandoque culpa- bilis, 1703, 2°; oblivio poenitentiae sacramentalis, 1715, *c* 1722, *r.* Quid de confessario, qui obli- vi- se i- liir peccata, poenitentiam imposi- tam, 1706, 1«, *d*, 1709, I, 2°, et III, 1858, lin. N', lmidverten- tia, Memoria.

Obreptio in dispensatione, quid, '28 2°, 237, 2040, I ; in causis dispensa- tionum minoris gradus (in malrim.), non officit validitati, 237, 3°, nota 1, 2049, II, *b* ; an officiat etiam, si relate ad laxam locum habeat, 2043.

Obsecratio, v. Adjuratio,

Obsequiosum silentium, 453,

Obsequium, munus ab obsequio, 585. 2«, *b.*

Observantia, pars justitiae, 402, 403. ¶ 689 ; ejus objectum et partes, *ib.*

Vana observantia, quid, 567 ; quale peccatum, 568 ; quid d- ea contra morbos adhibita, *ib.* ; quid non sil vana observantia, *ib.*, 2" ; quomodo a parochio providendum sil, *ib.* , fin., *c.*

Obsessio status pathologicus, 293, III, *a*), quomodo tolli debeat, 622.

Obsessi, quomodo tractandi, 1840 ; illis an et quando communio sit neganda, 1546, 4°.

Obstetrix debet cognon -ritum bap- tizandi, i 459, fin.

Occasio, quid, quotuplex, 1819 ; oc- a- sionem peccandi permittere vel apponere, an cl quando liceat, 509,

Occasionarius, ut recte judicetur a

- confessario, ad quid attendendum, 1820 ; an et quando absolvendus, 1821 seqq. ; remedia pro poenitente versante in occasione necessaria, 1825.
- Occidere, Occisio, 728 ; animalium, *ib.* ; malefactoris, 729 ; aggressoris, 733 ; invasoris bonorum tejnporalium, 735 ; aggressoris pudicitiae, 736 ; honoris vel lamae, an liceat, 737. — Occisio innocentis, 738 ; (piando liceat, 739 ; infantis in utero matris, 741, 744 ; suiipsius, 753 (v. Sulcidium). — Cfr. Homicidium.
- Occultatio fidei, an liceat. 431.
- Occulti actus, an sint objectum legis vel poenae humanae, 153, 2°, 1263, 3° ; sunt materia confessionis, 1691. — Occultum *impedimentum*, quasi-occultum 2040, 111, 2048. — *Peccatori* occulto an sint neganda sacramenta, 1425 et 1426 (v. Peccator).
- Oculus canonicus, sinister ; eo orbatus an irregularis, 1934, i.
- Occupatio, modus acquirendi dominium, 878 ; animalium, 879 seqq. — Occupatio (labor), quae excuset ab Officio, 2219.
- Odiosum (in quantum est strictae interpretationis), quid, 55, 171, III, 3° ; odiosa in materia legum, 55 ; in materia privilegiorum, 249, 1°, 253, II, 2o.
- Odium *Dei*. 475 ; est effectus luxuriae, 367 ; — bonorum spiritualium, effectus acediae, 372, II, i. — *Odium proximi* 498, inimicitiae, abominationis, 490, 2° ; peccata odio affinia, 504.
- Offensa, quid, damnosa, injuriosa, 498. — Offensa *Dei*, quid, 339.
- Officia clericis et beneficiatis prohibita, 2226 ; officia divina, censuratis interdicta, 1292, 3°.
- Officiales *publici*. obligati ad denuntiationem, 2305, 988. — V. Syndicus.
- Officium, quale excuset ab auditione missae, 683 (v. *Négligea* — *Suspensus ab officio*, 1302, 3°.
- Officium*, quid, 2203 (v. *Horae canonicae* — *Officium pro Officio*, 2210, quaer.
- (*S.*) *Officium*, vis ejus decretorum, 169, 3° ; a quibus impedimentis dispenset, 2042.
- Oleum sacrum, in extrema unctione 1874 ; quotannis renovandum, *ib.*, fin. ; nequit per se in domo parochiali asservari, 1880, II, *d* ; nunquam in tabernaculo, 1583, 111, — *Oleum* quale in lampade coram SSmo inservire possit, *ib.* \ ; celebrare cui lumine ex oleo non licet, 1631, 4°.
- Omen (divinatio), 563.
- Omissio operis, an possit a confessario imponi, 1719, 1°, *d* ; omissio partis in missa audienda, qualis sil gravis vel levis, 672 ; item in missae celebratione, 1639 ; in Horis, 2206, 2214, 2° ; in sacramentis, 1406. — Peccatum *omissionis*, 316, 1°, 321, 324, reg. 2°. — An *omittenda* sint bona opera, ad vitandum scandalum, 512. — Quoad peccata omissa, v. Oblivio.
- Omphacium, succus ex immaturis uvis, materia invalida in Euch., 1522, 2°.
- Onanismus, SOI, 2114 ; actus intrinsece malus 2115 ; an uxor possit viro onanistae cooperari. 2116 ; an, si uti velit instrumento, 2117 ; quid agere debeat confessarius, quoad interrogationes, 2115, c, 2119, 1 ; quae remedia proponenda, 2119, II.
- Onerosus contractus, 1034, 4° ; quotuplex, 1117.
- Oophorectomia, operatio quandoque graviter illicita, 757 ; non inducit impedimentum dirimens, 2010 ; 2095, 2°, *b*.
- Opera misericordiae, 485, II — Opera *artis*, an sub paupertate cadant 2156, 1°. fin. — Opera *jam debito*, an in confessione possint imponi, 1719, 1°, *b* ; an pro indulgentiis sufficientiant, 1732, 4° ; quae opera in materia indulgentiarum, praescribi soleant, 1732.
- <)pera *liberalia*, servilia, quid, 658 ; — in diebus festis prohibita ; servilia, 659 ; forensia, i. e. actiones judiciales et mercatus, 660 ; liberalia non prohibita, 661 seqq. ; quae

- materia gravis in opere servili. 663.
Causae ob quas opera servilia permittuntur, 664, seqq.
- Operarii, *opificus*, ad quid erga herum teneantur, 1153, IV ; quomodo ah lieris tractandi, 1153 ; quid quoad cooperationem materialem, 523 ; quoad compensationem occultam, 918 ; an peccent, aliquam pecuniae summam inspectoribustribuendo ad eorum captandam benevolentiam, 1153, 1\, fin. ; eorum conspiratio ad impetrandum majus stipendium, 1139 ; ad laborem ex composito cessandum. 1154 (v. Salarium) : quinam a jejunando excusentur, 1235.
- Operatio chirurgica, an obligatoria, 753, init. art. ; an uxor eam subire debeat, 2105, 2°, a, 2010, fin. : ia specie, operationem caesaream, 744, II, 1468, II. — Operatio periculosa bene superata non tollit impotentiae impedimentum respectu comparris actualis, 2009, 2°.
- Operatio *caesarea*, quid, 744, II ; quando liceat, *ib.* ; post mortem praegnantis, non perficiatur a sacerdote, *ib.* 1467. — Operatio *Porrensis*, 744, 11. — Quid agendum sororibus Caritatis, relate ad operationes a medicis peragendas 745, II.
- Operistitium, quid et quoluplex, 1154 an operariis sit licitum theorelice, practice loquendo, 1155.
- Opinio, quid, 32, 58 ; probabilis (objective, subjective), 58 ; in se spectata, 62 ; comparative sumpta, 68 sqq. ; usus opinionum, 79 seqq. — Quales opiniones confessarius sequi debeat, 1789 ; in materia sacramentorum, justitiae, etc., sigilli, tutior, sequenda, 81, 917, 1860, c ; quae opinio a iudice tenenda, 2300, 2301.
- Opium, an liceat ejus usus, 761 ; cfr. 759, 5°.
- Oppressio mulieris iv. Stuprum).
Oppressa quid possit, v. Invasa.
- Optare malum temporale proximo, an licitum, 349, II. V. Desiderium.
- Oraculum (per idola), 562, I.
- Oraro cum vitando, an illicitum, 1292, 3° : cum haereticis, 449, 9°.
- Oratio, quid, quoluplex. 546 ; ejus necessitas, 547 ; efficacia, conditiones, 5iS ; praeceptum, quando obliget, 549 ; an sint de praecepto preces matutinae et vespertinae, *ib.*, 1° ; pro quibus orandum, *ib.*, 4° ; quid de distractione, *ib.*, 2°.
- Oratio Dominica, an sciri debeat, 427, II ; est sacramentale, 1640 ; item oratio in ecclesia consecrata, *ib.* — Oratio caliginis, vel clara ca igo quid, 1843, fin. ; recollectionis 1844.
- Orationes*, ante et post missam an sint obligatoriae, 1639, 1°, J (v. Preces) ; post SS. Eucharistiae distributionem, 1541, 2°, j ; in ministrando viatico, 1543, 2° ; in extrema unctione, 1880, q. 2, a ; ante et post absolutionem, 1662.
- Oratorios (sic dicta musicae opera), in ecclesia tolerata, 582, 2°, c, fin.
- Oratorium (publicum, semipublicum, privatum) quid, 678, 1627 ; an eorum violatio sit sacrilegium, 582 ; an in ipsis confessiones excipi possint, 1662, 2°.
- Oratorii privati privilegia, 679, 1627, 1° ; quoad communionem, 679, 1°, 1539 ; quid si concedatur ratione infirmitatis, 679, 2°. — Oratoria privata Episcoporum, 677, b, 1627 ; religiosorum, 2185, 2189, 2191, 1°.
- An Episcopus possit prohibere ne fideles in oratoriis semipublicis missae assistant, 677, nota i ; an indullarius uti oratorio teneatur, 680.
- Ordinandus, qualis esse debeat, quoad animam, 1912 seqq. ; quoad conditiones externas, 1918 seqq. ; quid de ordinando in vitiis turpibus habituate, 1916. — Si sit *religiosus*, quid requiratur, 1910, 2187, 6°. — De juramento contra *modernismum*, ab ordinandis emitlendo, 1917, 429, 11, «.
- Ordinans suspenditur, si *ordinat*: aliquem sine titulo, vel subditum alienum sine dimissorialibus, vel proprium subditum alibi commo-

- ratum sine testimonialibus, vel religiosum alienum modo illegitimo, 1361.
- Ordinati, preces ab Episcopo ordinante ipsis impositae. 1925 ; poenae contra simoniace ordinatorum vel ab excommunicato, etc., 1358. 1359 ; contra ordinatorum modo illegitimo (sine litteris, etc.), 1361, 1367. An obedire? teneantur Episcopo, 1926 ; prima missa cum Episcopo legenda, 1924. 6».
- Ordinatio sacra, 1887 seqq. ; ordinum minorum, 1900 ; et majorum, 1901, 1902, dubia, *ibid.* — Titulus ordinationis. 1921 ; modus, 1924 ; interstitia, 1924, 2° ; quid de supplementis defectibus in ord. commissis, 1903. — Ordinatio quomodo obliget ad caelibatum, 2201 ; an obliget ad celebrandum, 1603.
- Ordines religiosi, distincti ratione *finis*, *regulae* et *votorum*, 2133 ; stricte «licti, cum votis sollemnibus, 2134, 2°, 2136.
- Ordo «in genere), quid, 1885 ; «aritalis, 179 ; (wrrrectionis, 494 ; restitutionis 995, el solutionis faciendae creditoribus, 1001 ; virtutum, 386 ; in Horis servandus, 2210 ; inter absolventes in articulo mortis, 1760, 2° ; in unctione infirmorum 1876, *c* ; inter baptizantes servandus, 1463.
- Ordo ut *sacramentum*}, <luid, 1885 ; distinctio ordinum, 1886. Ordo *verum sacramentum*, 1887 ; an singuli 7 ordines sint sacramenta, 1888. *Effectus*, 1889 ; potestas ordinis et jurisdictionis «piale discrimen, 1890. — Potestas, et officia singulorum ordinum, 1891 seqq. Ordo *sacer*, impedimentum dirimens niam trim., 2013. — *Materia* ordinum minorum el subdiaconatus, 1900 ; presb et episc., 1901. — *Minister* ordinarius, 1904 seqq. ; an simplex sacerdos possit conferre ordines sacros. 1906, 1 : «piid de assistentia trium Episcoporum, *ib.* U. Requisita, ul minister *licite* ordinet, 1907 seqq.
- Subjectum* ordinis, v. Ordinandus, Ordinati, Irregularitas.
- Organa pulsare apud haereticos, illicitum. 449, 6° ; an haereticum invitare ad id praestandum apud nos. sit licitum. 450, 2°. — *Organum* in functione sacra. 1644, 4°.
- Organoedus ; quoad officii recitationem ; 2214, 1°, *b*.
- Orientales, an possint apud Latinos noviliatium ingredi, 2138 ; an recipere communionem ritu latino. 1521, 3° ; an tenantur normis Codicis, 2069 ; an possint recipere missarum stipendia, 1615, 6°.
- Origo, titulo originis obtinet Episcopus jurisdictionem in ordinandum, 1907.
- Ornatus mulierum, «piando scandalum. 516 ; «piando illicite conficiatur, 523, 1° ; 516. nota 1.
- Orphanotrophia, causa pia, 1083, 111. 2° : an liceat in iis exponere filios, 700, 2°, *b*.
- Osculum, id est, pa« is signum cum vitando, non licet, 1295, *a*.
- Oscula, 817, 822 ; an licita inter sponsos, 828 ; intbr conjuges, 2095, 2°, 2111, 2113, 20, *a*.
- Ostensorium, ad expositionem SSmi laudabiliter benedicitur, 1632, 2°.
- Ostiarialus, ordo minor, an sacramentum, 1888, 2° ; potestas el officium, 1898 ; collatio, 1900, 1°.
- Ostreae, die jejunii permissae, 1227, 2°, *b*.
- Otium vitandum ad servandam castitatem, 800. 1832, 2° ; an otii vitandi causa laborare lit eat die festo. 669, fin. Otium *contemplativum*, quid, 1844, 1°, *a*.
- (ha diebus jejunii, lit ita, 1229.
- Ovaria feminae. 763, 1° ; illa excidere, an liceat. 744, II. 756, 5° ; an carentia ulriusque ovarii constituat impotentiam, quoad matrimonium, 2010 ; an usum matrimonii impediat, 2011. 2095. 2°, *a*.

P

- 1'acifismus, 752, 4°.
- Pacis bonum, una ex causis dispensa-

- lionis pro matrimonio, 2049, III. 6°.
- Pactum de re turpi, an obliget, 1036, 1 ; quaenam pacta accessoria venditioni adjici soleant, 1132 ; pacta in venditione sub hasta 1135 ; inter defraudatores el exactores, 968, 3°. — Pactum simoniacum, 3° ; excommunicatione puniatur, 1341 ; item pactum de educanda prole extra Ecclesiam 1345. V. Conspiratio, Conventionalis.
- In *pactum* deductae conditiones inter sponsos vel conjugatos, 1973, 3°, 1976, II. Continentia ex pacto stabilita inter conjuges, 2104, fin. ; an hujus irritatio fieri possit, 640, 1°.
- Pulla, ex lino vel cannabe, sit benedicta. 1632, 3°.
- Pallium, antependium altaris. 1631, 5°.
- Palpo, cooperator efficax, 985.
- Panis, Eucharistiae materia, qualis esse debeat, 1519, seqq. — Quando dic festo, panis confici possit. 668, 4°.
- Pantheistae, excommun., 1316.
- Papa, anclor legis ecclesiasticae, 139 ; potest dispensare in omnibus legibus Ecclesiae, 234 ; in volis, 642, 1° ; etiam sollemnibus, 2129 ; an in lege divina positiva, 135 ; an et quando, in matrimonio rato, 1987. \ . Dispensatio, Impedimenta.
- \ n possit abolere omnes dies festos, 651, 2°, *b* ; legem calibatus pro lota Ecclesia, 2201, fin. ; statuereul «piis sil simul religiosus el votis solutus 2132, I. fin.
- Censurae Papae reservatae, 1309 seqq. ; vola Papae reservata, 645, dispensatio cum populorum rectoribus, 1247, 1°. Dominium temporale Papae usurpantes, qui excommunicati. 1325. Item proponentes Exdusivam (*veto*) in electione Papae, 1314.
- Paramenia sacra, requisita in missa, 1634 ; celebrare sim. illis, an liceat, *ib.*, 1° ; quid, si sint lacera vel valde immunda, *ib.* ; debent esse benedicta. *ib.*, 2° ; cujusnam materiae, *ib.*, 3° ; coloris *ib.*, 4° i non exse-
- crala, *ib.*, 5° ; non debent sumi de altari. 1635. 1°.
- Paraphernalia bona uxorum. 863.
- ParaHceve, an sit circumstantia mutans speciem peccati, 580, 3°.
- Parcimoniae arca. 1114.
- Parcimonialia bona clericorum, qualia. 2245.
- Parentes, officia erga filios, 699 ; quoad scholas, 715-718 ; quoad periiinla fidei. 450. 2° ; quoad abstinentiam a carnibus, 1241 4°, 1245, 3° ; scandalum dantes, 507. 515, 9°, *a* ; suo silentio injustitiam filiorum approbantes. 989. II, 1° ; bona filiorum male administrantes, eorum dominium laedentes, 858, 862, 870 ; legitimam filiorum laedentes. 1081, 1083, 1 : illegitimis plus aequo donantes, 699, 1083, 1 *c*. — Quid de irritatione votorum filiorum. 638 ; an pro filiis possint sponsalia inire. 1951. 1°, *c* ; an eorum requiratur consensus pro volis, 625, 1° ; pro sponsalibus vel matrimonio, 696, 2°. 1952. 1972, I\ ; an pro ingressu in Religionem, 2138, 4° ; quid si a Religione retrahant. 2140, *b*. : quo sensu v. gr Religio-nem vovere possint pro filiis, 629. — Excommunicati, si filios mittant in scholas haereticorum, 1346 ; si filios minislello baptizandos offerant, 1345. An possint baptizare suos filios, 1463 ; si id faciant, an adsit impedimentum cognationis spiritualis, quod privat jure petendi debitum. 2023, 2° ; graviter peccant, differendo baptismum, 1451, *c*. Ipsorum est designare patrilos, 1484, 4° ; nequeunt esse palrini suorum filiorum, *ib.*, 3° ; ipsi praeparant ad primam communionem. 1573, 3° ; instruunt in re sexuali. 763, lin. V Maritus, Mater, Uxor.
- Parochus, quid venit in jure sub nomine parochi, 1950, 2°. *c* ; 2070 ; *b*.
- a*) *Obligationes*, 2266 seqq. (recidentia, praedicatio, etc.) ; an cum periculo vitae debeat administrare sacramenta, 2272, 483 ;

quid agere debeat post collatum baptismum, 1489, ill, 1490 ; ex iustitia debet audire confessiones, 1802 ; (piando urgeat obligatio ungendi infirmos, 1880 ; tenetur prae-parare sponso ad matrimonium, 2058 ; proclamationes rite instituere, 2061 ; matrimonio formaliter et active assistere, 2071 quid, si matrimonium est mixtum, 1993-1996 ; quid, ante matrimonium, 2067 ; vel post matrimonium, 2079, — Ad missam pro populo tenetur, 2273 ; quoties, quando, quomodo, 1605 seqq. ; tenetur supplere omis-sam celebrationem. 1606, III ; non sufficit suppletio per missam bina-tionis, 1609, 3°. — Scandalum ab eo datum specialem induit mali-tiam, 507, 786, 2«, c, 1694, b. — Scholis magna cum cura invigilet, 716, 718. — Bene disponat congregaciones, 2254, b. — Spiritualibus exercitiis vacet, 2254, 2°, a, — Con-ferent iis scientificis intersit, *ib.*, b.

b) *Jura* praecipua. 2279 ; jus ipsius cum juribus religiosarum collatum, 2183, fin., 2188. — Juris-dictio pro confessione (pialis ipsi competat 1751 seqq. ; an ipsius sit admittere pueros ad primam com-munionem, 1573, 3° ; vel saltem ad communionem sollemnem, 1574, b

Quae jura quoad communionem, paschalem, 1572 ; quoad confessio-nem annuam. 1685, 6° ; quoad bap-tismum, 1661 ; viaticum, 1537, 1° ; extremam unctionem, 1879, II ; (pioad subscriptionem contractus sponsaliti, 1950. 2°, b ; quoad as-sistentium matrimonii. 2071 seqq. ; pro sponsalibus tamen nequit alium delegare, 1950. 2°. c. — In qui-bus possit dispensare. 234, III ; an possit pro confessionibus au-diendis delegare. 1755, o An et quando possit Religionem ingredi, 2138, a. — Quae benedictiones sint ipsi propriae. 1115. — Mutua relatio ad suos cooperatores, 2281, 2°, A \ Beneficiarius. — *Paro-chus putativus intrusus*, an valide assistat matrimoniis, 2070, a.

Pars tutior eligenda, (piando, 5G. Partialis causa damni, ad quid tenea-tur, 908, III, 994.

Participans, positive cooperans, 986 seqq.

Participatio, cum haereticis, 447, 1343.

Particulae. S. Crucis, quomodo colen-dae, 534 ; — consecrandae, v. Hostiae.

Parius praematurus, 741, init, paragr . acceleratio partus, an licita, 742, 3° ; usus chloroform'd in partu, an liceat, 759, c. — *Partus sequitur ventrem*, 887, I, 1°. — *Partus filio-rum mortuorum*, an excuset a reddendo debito, 2108, 5° ; an excusent dolores, *ib.*, 3° ; ex peri-culo mortis in partu licitus non iit onanismus, 2115, a; ante primum parium, communicandum, 1566. 1°. — V. Benedictio.

Parvinrentia. 406, 2°, b.

Parvitas materiae in actibus malis, 335, 2° ; non datur in luxuria directa 768 ; in simonia juris divini, 587 ; in violatione directa sigilli, 1860, a ; in jejunio naturali, 1556 ; in violatione clausurae papalis, 1336. fin.

Passio (concupiscentia), 290 : ante-cedens, consequens, 290, 191 seqq. — Passiones appetitus concupis-cibilis et irascibilis, 290, fin.

Pastillas conficere in die festo, an liceat, 668, 4°.

Pastio, jus ducendi pecora in *pascua* aliena, 846, II, 3°.

Patena, v. Calix.

Pater, v. Parentes, Maritus.

Paternitas dubia, ad quid obliget, 963. — *Paterna* potestas, v. Patria (po- testas).

Pathologici status, an influant in vo-luntarium. 293, III ; sunt causae luxuriae, 767, *causae luxur. b.*

Patientia. 405. II, c.

Patina, in diribenda S. Communione, 1542, V.

Patria potestas, vi legum, 698. 858.

Patrimonialia bona, et quasi-patrimo-nialia clerici, 2245 ; eorum habent plenum dominium, 2246.

- Patrimonium, titulus patrimonii pro ordinando, 1921, 2°.
- Patrimis in *baptismo*, 1483 ; conditiones, 1484 ; contrahit cognitionem spirituales, 1485 ; quinam prohibeantur esse patrini, 1486 ; munus patrini suscipere in haereticorum baptisate, districte prohibitum, 443. — P. in *confirmatione*, 1503 ; requisita, 1504 seqq.
- Patronatus, jus patronatus, patronus, 2237, 111.
- Paulinum privilegium, quoad neo-conversos, 1988 ; an ipso facto solvat matrimonium, *ib.*, 4°.
- Pauperes, qui sint, 2249, *b* (v. Necessitas) ; quando excusati a missa, 681, 6° ; possunt laborare die festo, 668, 2° ; an excusati a jejuniis, 1233, *r* ; ab abstinentia, 1245, 1° ; a reatu furti in necessitate, 914 ; a restitutione, 1017. — Quandonam pauperes in restitutione praeferri possint vel debeant, 886, 1°, 998, 3°, *b*, 999, 3°, *b* ; an creditoribus, •livitibus, praeferendi, 1005, 1° ; si sint ipsi pauperes, relinere possunt, quae aliis pauperibus dare deberent, 999, 3°, *c* ; ipsis clerici superflua dare tenentur. 2247. — Quomodo lucrari possint indulgentias jubilaei, 1737, fin.
- Pauperes, in materia dispensationum matrimonialium, qui dicantur, 2043 ; si falso indicentur ut pauperes, an valeat dispensatio, *ib.*
- Paupertas *religiosa*, in quo consistat. 2153 ; si votum est sollemne, 2154 ; simplex. 2155 ; quid de manuscriptis, reliquiis, etc., 2154, 1° ; licentia Superioris requisita, 2157 ; peccata contra votum, 2158, 2159. — An debeant restituere religiosi, et quomodo, 2158, 3°, 1017. — An votum paupertatis laedatur actibus internis, an detur *virtus* paupertatis, 2153, *b*. — An votum ab exclaustis, vel dimissis observari debeat, 2118, 2119, II. 2193. Quid de voto paupertatis in saeculo emisso, 626, //, , coroll., 6°.
- Paupertas, *titulus* ordinationis, 1921, 3° ; — *causa* dispensationis, 2049, 111, 5".
- Peccator, quis dicatur publicus vel occultus 1422, 1428 ; an ad sacramenta recipi possit. 1425 seqq. quid in dubio, 1427 ; quid, si denegando sacramentum laedi posset sigillum, 1426, 1867, III, IV, 1869, II, *b*, *c* ; an ungi possit peccator sensibus destitutus, 1883 ; an matrimonium inire liceat cum peccatore publico, 1970 ; an hujusmodi matrimonio parochus assistere possit, 2077, quaer. ; an fideles sacramenta petere possint a sacerdote peccatore (v. Indignus) ; an publicus peccator possit esse patrinus, 1486, 2° ; an Christiane sepe licendus, 1384. 3°, 1385.
- Peccatum, quid, quotuplex, 316 ; requiritur ad peccatum advertentia saltem vidualis, 318 seqq. ; consensus voluntatis, 320 ; an sufficiat indirectus consensus, 322, 11 : an sit peccatum, negative se habere, *ib.* 1, quid de peccato philosophico, 319, 4°, *b*. — Distinctio specifica peccatorum, 323, 324 ; numerica, 326 seqq.
- Peccatum *mortale*, 333, 335 ; requisita, 336 ; ejus gravitas, 335 ; quomodo dignoscatur, 337, 1 ; quid in dubio de consensu. 338 ; in dubio circa malitiam actionis, 44. 337, II ; effectus. 339 ; differentia a peccato veniali, 342 ; quando mortale fiat veniale, *ib.* II.
- Peccatum *veniale*, 340 ; requisita ad peccatum veniale, 341 ; diff. a mortali, 342 ; quando fiat mortale, *ib.* III ; effectus, 344. *Peccata, quoad confessionem*, v. Confessa, Confessio, Remissio.
- Peccata *capitalia*. 359 ; contra Spiritum S.. 337, I, 2°, 1° ; in caelum clamantia, *ib.* ; interna 345 ; odio affinia. 504. Peccati *pericula*, 373 seqq.
- Peccatum quoad censuras, conditiones requisitae, 1263 ; quoad reservationem, 1769.
- Peculium religiosorum, quid, et an sit licitum, 2156.

- Pecunia adulterina, an possit expendi
iv. Moneta ; pecunia, res fungibilis, 852, 3°: res fecunda, 1100.
till: quid de pecunia cum missis transmittenda, 1615, 1618 ; de pecunia, ut est pretium simoniacum, 585, 2°.
- Pensio, ut titulus ordinationis, 1921, 20, fin.
- Peptones, an sumi possint diebus jejunii vel abstinentiae, 1227. 2°.
- Percussio post acceptam injuriam, an licita, 737. — Percussio *parentum*, grande peccatum, 695. 4° ; an maritus uxorem, frater sororem percutere possint, 701. |o, 732. II. — Percussio S Pontificis. 1310 ; reddit infamem et vitandum, *ib.*, 1290.
Percussio praelatorum, 1324 ; clericorum, 1348 ; *clerici* (monachi), quoad excommunicationem et absolutionem. 1329 ; percussio praelati eccles.. 132i - Percussores notorii vitandi, 1290, 2°.
- Peregrinantes. quoad jejunium, 1239.
Peregrinatio, voto promissa, si tota fieri nequeat, quid juris 224, 3°, 634, *b*.
- Peregrinus, quis, 203 ; quid de ipso quoad leges locales. 204 ; quoad dispensationes, 235, I. 2° ; quoad contractus. 1013 ; quoad censuras latas ab Episcopo, 1262. 1\ ; quoad baptismum 1461, 10 ; quoad confessionem, 1750 : quoad casus reservados. 1779, 2° ; quoad ordinationem 1908 : quoad matrimonii dispensationes et celebrationem, 2061, 2064, 2071. 3° ; quoad usum dispensationum personalium, 208. i", 243 ; quoad indulgentias lucrandas. 1730. 1'.
- Perfectio, obligatio religiosorum tendendi ad eam, 2128, 11, 2°, 2152.
Perfectionis christianae avidi. quomodi dirigendi 1841.
- Perfidia, tilia avaritiae, 363.
- Periculum *pacati* quid et quotuplex, 373 ; ei se exponere, quando peccatum. quando non, 37i ; ob tale periculum, peer veniale potest evadere mortale. 342, 111. 6°. — P. delectandi >r de < mala quando adsit 357, 11. — Periculum *sortis*, titulus ab usura excusans, 1108. — Pericula *jidei*, 444 seqq. ; *castitatis*, 82 i seqq. ; in choreis, 830. — Periculum *mortis*, v. Mors. — Pericula varia *rei* a fure detentae, 942. 943
- Perinde-valere, dispensationis revolidatio, 2054, «, 4°, *a*.
- Periodica, v. Diaria.
- Perjurium, 606, 608, II. 1°.
- Permittens effectum malum, an peccet 315.
- Permutatio. 1142 ; simoniaca. 590, 1°.
- Perpetuitas matrimonii, 1983 seqq.
- Perplexus, 29, 216. Casus perplexus ante celebrationem nuptiarum, an adhuc detur, 2048. fin.
- Persecutores Cardinalium, Episcoporum. etc., quando excommunicati, 132 i ; quando irregulares, 1937. *a*.
- Perseverantia, 405, 11, d ; poenitentis, quomodo promovenda, 1812, 3° ; per aliquod tempus in bono, signum dispositionis, 1813, 2°. *a*. — Juramentum et votum perseverantiae. 2171.
- Persona *moralis*, 872 ; civilis, 873 ; ecclesiastica, 874. Persona *sacra*, quis, 581. 787. *Personae* spectatae conditionis, quomodo tractandae, 1852.
- Personalis promissio, 1061 : indulgentia, 1726, 2° ; vola personalia, 629, 1° ; dispensatio personalis, 243, 208.
- perterrefaciens quando excommunicatus. 1320. \. Laedens. Percussio.
- Pertinacia. 406, 2°, (/ ; ia haeresi, 440, 2°. *a* (cfr. 442. nola).
- Perversio sexualis. 763, quaest. spec, n.
- Pessarium. 21 | 4, t0, *b*.
- Pestis tempore. quodnam officium parochi, 2272 ; officia caritatis, 483, 3 reg. ; modus porrigendi Eucharistiam, 1544, III ; ad quid teneatur medicus, 2331. 1°. *d*. — \ Contagio.
- Petere ab alio rem malam, quam ille jam paratus est praestare 509, I.
- Petitor, v. Actor.
- Petra sacra, pro ndssa, 1526, 10,

- 1631 ; (piando exsecrata, 1631, 1° ; *b* ; quid, si ciborium extra petram relictum fuerit, 1527, 2°.
- Pharmacopola, obligationes 2331, 2333.
- Philtrum, maleficium, 571.
- Phobiae, status pathologicus. 2'33. Hl. «λ
- Photographi. scandalum dantes. 515. 8° ; quid, in die festo, eis liceat, 66t. 2°.
- Phrenetici, v. Epileptici.- An Eucharistia ipsis concedi potest. 1545, II. 2° ; an extrema unctio. 1881. 2° *b*.
- Physiognomia (divinatio), 562, 564.
- PhvMologiae notiones. 763 : an junioribus tradendae, *ib.*, fin.
- Pictores, quoad scandalum, 515, 8° ; quoad jejunium. 1236, *a* ; quoad opus servile. 661. 2° : — exemplari viventi nudo utentes 815, 2225, *b* ; Genitores exponentes filias suas tali periculo, 815, *c*.
- Picturam turpem aspicere, quale peccatum, 814, 5° ; exponere, 515, 8° ; conficere, 525, 4°.
- Pictas, pars justitiae. 401, 687 ; erga filios et parentes, 694. 699 ; excusat ab opere servili in die festo, 666 ; a jejunio, 1238. — donum Sp. S. 413, 1°, ft, VI.
- Pignus (contractus), ad quid obliget tradentem et accipientem, H72.
- Pigritia, ' 372.
- Pileolus, an liceat eo uti in celebratione missae, 1635, 4° ; inde ferendo \ ialico, 1544, I. 2°.
- Pingere, et *acu pingere*, in die festo licet, \$61, 2°, 3°.
- Piscatio, in die festo, licita, 662 ; quid de vetito legis positivae. 879, quaes. ; clericis, non interdicta, 2229, t°, *c*.
- Pisces cum carnibus licet miscere in die jejunii, 1229.
- Pistores, an excusati, quoad opera servilia, 668, 4° ; an quoad jejunium. 1235»
- Placitum regium, impium, 163, 3°.
- Plancta, vestis sacra pro missa, 1634.
- Plantatio in fundo alieno, quid juris, 889. |
- Pluralitas beneficiorum, quando licita, 2243 ; objectorum, an peccata multiplicet, 330.
- Poena, quid, 339. 6° ; quotuplices sint poena, quae incurri possint, 181 ; poena ignorata, an infligatur, 220 ; exorbitans indicat legem esse poenalem, 183, 2°, 4° ; ad quid obliget poena subeunda, 184.
- Poena *conventionalis*, titulus ab usura excusans, 1109 ; quid in sponsalibus. 1955 ; quid in aliis contractibus, 184, 3°.
- Poena *canon* ; *cae*, 181, 1249. 1376 seq. (v. Censurae). Poenae in duellantes, 748, 1338 ; in haereticos et apostatas, 442. 1316 ; in procurantes abortum, 745, 1349, 1942 ; in simoniacos, 591, 1340, 1358 ; in sodomitas, 769, coroll. II. *a* ; in sollicitantes, 1800, etc. — λ Denuntiatio.
- Poenae *temporales*, ut molixum attritionis, 1675, 3°, *b*.
- Poenalis lex. quid. ISI ; quotuplex, *ib.* ; datur in utroque jure, 183 ; an regula religiosorum sit lex poenalis, 2170 ; item praeceptum Superioris, 2165, *b*. 2166. 1°, fin. — Quid de juramento observandi leges poenales, 616. — *Votum poenale*, ad quid ibliget, 632. fin. *Remedia poenalia*. 1388.
- Poenitentes pii, an absolutio sub conditione danda ? 1664, II, *b* ; quo modo dirigendi ? 1841. Quid de praxi communionis quotidianae et confessionis tantum in sat longis intervallis ? 1841, 5°.
- Poenitentia (ut *virtus*), quid. 1646 ; ejus effectus, *ib.* ; necessitas. 16<7, II ; praeceptum quando obliget, 1648 ; requisita ad remissionem pecc. venialis, 1649.
- Poenitentia (ut *sacramentum*), definitio, 1650 ; institutio, necessitas. 1652 ; effectus, 1653 ; differentia a virtute poen., 1650. — *Materia remota*, 1654 ; *necessaria*, 1656 ; quid de pecc. mortalibus post dubium baptismum, commissis, 1655 ; m. *libera* et sufficiens, 1657 ; quid si quis tantum pecc. dubium

- confiteatur, *ib.* Quid de accusatione generica peccatorum, 1658. — *M. proxima*, 1659, 1660 ; essentielles partes et integrales, 1660, v. Contritio, Confessio. Satisfactio. — *Forma* essentialis, 1661 ; totalis, ex Rit. Rom., 1662. — *Subjectum*, actus poenitentis, 1664 ; *contritio*, etc. *Minister*, v. Minister, Confessarius.
- Poenitentia (ul *pars sacramenti*). v. Satisfactio. — Publica non est imponenda, 1720.
- Poenitentia (pro *dispensandis* ab impedimentis) imponenda, 2054, fin. ; non tamen sub poena invaliditatis, *ib.* : quae sit gravis, longa, etc., 2055, 2°, a. 2056, 4°. — Poenitentiae in foro externo infligendae, 1388.
- S. Poenitentiaria dispensat in impedimenti matrimonii occultis : an aliquando in publicis, 2042, 4°.
- Poenitentiarius cathedralis, quoad jurisdictionem, 1751, 3° ; servitium chori. 2264, c.
- Pollutio, 790. 791 ; *directe* voluntaria, 792 seqq. ; regula pro confessario, 794 ; *indirecte* volunt., quando grave vel leve pecc., 795 ; quando sine culpa, 796 ; si causa poll., non est in genere luxuriae, quid. 795, 3°. — *P. involuntaria*, 797, 798 ; an liceat delectari de ipsa, 353, 3°, a ; quid de disillatione et commotione carnali, 799 ; remedia proponenda, 800. 1832 ; an impediatur sumptionem Euchar., 1562, 1°. — *P. prohibita* inter conjuges, et ejus periculum vitari debet. 2110 seqq.
- Pollutio (violatio) *ecclesiae*, quando locum habeat, 1629 ; quomodo reparanda, *ib.* II.
- Polyandria simultaneaprohibita. 1981.
- Polygymia simultaneaprohibita. 1982 ; successiva. licita, 1983. \ Nuptiae (secundae).
- Pontificalia, suspensio a pontificalibus, 1299, 2°, t. 1300. 3°. Pontif. exercere potest Episcopus in ecclesiis exemplorum, 2189, 7°, c.
- Portiunculae indulgentiae 1732, 1° b, 1733. id. 1734, 2°.
- Possessio, facti, juris, etc., 849 ; ejus effectus, 850. — *P. rei in praescriptione*. 893. — *Principium* possessionis, 46.
- Possessio *diabolica*, v. Obsessio.
- Possessor, *bonae fidei*, 935 ; ejus obligationes ; quoad rem ipsam, 936 ; quoad fructus, 937 ; quoad expensas, 938 ; quid, si rem furtivam bona fide emit, 939, 1 ; si postea detegat rem esse alienam, sed dominum nesciat, *ib.* II.
- P. dubiae fidei*, 944 ; quid in dubio incipiente cum ipsa possessione, 946 ; si diligentiam debitam omiserit, *ib.*, 3° ; quid, si dubia est solutio. 947.
- P. malae fidei*, 940 ; quid debeat restituere titulo rei acceptae, *ib.* ; titulo injustae acceptionis, 940, II ; in variis circumstantiis, 941 seqq.
- Potentia peccandi, quid, 278 ; generaliva, 763.
- Potestas *civilis*, 148, 150. 2283 ; differt ab ecclesiastica, 149. - *P. legislative* 2289. - Potestas *ecclesiastica*, legifera, 138 ; quoniam ea pollent, 139. — *P. dispensandi*, ordinaria, delegata, 229 ; cui competat. cui non 234. - \ Dispensatio.
- Potestas *patria*. 698. — Potestas *dominativa*, 637, 2165. Potestas ordinis et jurisdictionis in ministro sacramenti poenitentiae, 1746.
- Potiones in die jejunii licitae. 1225. — *Per modum potus* quid sumere ante communionem (sensus verborum), 1561, 3°.
- Praeceptum, quomodo differt a lege 111 ; pluribus praeceptis concurrentibus, quid agendum, 214 seqq.
- Praeceptum est objectum obedientiae, maxime religiosae, 690, 2166 ; ossibus haeret. 110, 208, 1262 ; an censura per praeceptum particulare intimata subditum in alieno territorio attingat, 1262. An Episcopus extra territorium malien? censuras per modum praecepti edicere possit, 1258 ; an hujusmodi censurae personas indeterminatas ligent, 1261.

- Praecipitatio, 396, 1° ; filia luxuriae, 367.
- Praeco, in venditione quando peccet, 135, fin.
- Praedicatio, v. Concio.
- Praedulcia, an frangant jejunium, 1557, 20, 1225, 4°.
- Praefecti provinciarum, eorum officia quoad potestatem exsecutivam, 2289.
- Praegnantes mulieres, quoad jejunium et abstinentiam, 1233, 1245, 2°; quoad debitum conjugale, 2103, *b.* — Praegnans puella, morti proxima. tenetur statum confessario declarare, 1468, fin.
- Praelati, potestas legislative, 138. — Praelatus negligens corripere leves deterius subditorum, an peccet, 495, 2°, 2170. q. 3. — P. regularis potest irritare vota subditorum, 638 seqq. ; dispensare cum suis subditis, in legibus, 234, IV, 2187, 4° ; etiam in votis. 642, 3°, 2187, 4°, *d.* An possit uti scientia in confessione acquisita. 1869, q. 2 ; an reservare casus, 1774 ; an absolvere a casibus Papae reservatis, 1280, 1° et 2° ; quando a jurisdictione suspensus. 1369. — An possit concedere *dimissorias* pro ordinandis, 1910, 2187, 6°. v. Regulares.
- Praelatura, beneficium consistoriale,
- Praemium assecurationis, quando iustum, 1162, III.
- Praeparatio matrimonii, v. Promissio matrimonii.
- Praescriptio modus acquirendi dominium, 890 seqq. — Pr. *iicquisitiva. ib.* ; conditiones, 892 seqq. ; interrupta, suspensa, quando. 898. — Pr. *liberaliva*, 899 ; species et conditiones, *ib.* ; an valeat in conscientia. 900, 901.
- Praescriptio *desuetudinis*, contra vel praeter legem. 164, 260, 265-268. — Praescriptio contra onera missarum, 1613.
- Præseis materia consecrationis, 1525 ; fidelis pro missa audienda, 671 : poenitens, pro absolutione 1663 : an idem valeant pro absolutione a censuris, 1277, 5°. — V. Absens.
- Praesentatio ad beneficium, 2237, q. 2.
- Praesentia realis Christi in Eucharistia, 1511 ; quando desinat, 1512.
- Praesumptio, quid, 46, 406, 2° ; in dubio, stat pro Superiore, 54 ; lex fundata in praesumptione, an et quando obliget, 190 seqq. — *Praesumpta* de praesenti vel de futuro dispensatio, an valeat, 239, 2° ; item praesumpta jurisdictionis concessio, 1757 ; praesumpta iurisdictionis praelati in materia paupertatis, 2157. 2°, 3° ; praesumptus consensus injuriam patientis, 727. 1 ; praesumpta condonatio creditoris, 1026 ; non sufficit praesumpta licentia poenitentis in materia sigilli, 1866, 7°. 1°, u.
- Praesumptio (ut *vitium*), 361, II, 1°, 463, 2°.
- Prandium, in die jejunii, quoad quantitatem, 1222, 1226, I ; quoad interruptionem, 2° ; quoad horam, 1230.
- Precarium, 1096.
- Preces sciendae, H ; matutinae vel vespertinae, 549, 2° ; preces pro indulgentiis, 1733, . , 1°, *e* ; quid, quoad surdo-mutos, 173 i. 3° ; preces poenitenti imponendae. 1716, 1719 ; preces pro jubileo, 1737, 1°. — Preces Leonis XIII, post missam, 1639, 1°, *d* ; preces ab Episcopo ordinandis impositae, 1925. V. Oratio, Jaculatoriae.
- Presbyter, v. Sacerdos.
- Presbyteratus, ordo, verum sacramentum, 1887 ; an distinctum ab episcopatu, 1888, II ; ejus potestas et officia, 1892 ; materia et forma, 1901, 2°. Scientia requisita, 1914 ; aetas canonica, 1919 ; interstitia, 1924. 2°, *b.*
- Pretium rei, quid, 1127 ; pretium legale, vulgare, conventionale, *ib.*, II ; quid juris, quoad haec pretii genera, 1128 ; an liceat supra (vel infra) pretium summum (aut infimum) vendere vel emere, 1129 ;

- quinam tituli in his valeant, *ib.*, et 1130. pretium *simoniacum*. 585, 2°. — Pretio *aestimabilis* debet esse materia contractus, 1035, 3° ; an actio turpis possit sumi ut pretio *aestimabilis*, 1036, l.
- Primitiae, an debitae, 552.
- Princeps officia, 2283 ; quoad tuendas associationes. 2285 ; auctoritas in civilibus, l. 8. 150 ; quoad bellum, 750 seqq. — \ . Reges.
- Principia reflexa, l. 5 seqq.
- Privatio injusta rei speratae. 921 ; sepulturae ecclesiasticae, 1384.
- Privilegium, quid. 2.9 ; et quoluplex, //>.. 1°-i° ; acquisitio, 250 ; usus, quando obligatoribus. 251 ; quando debeat manifestari Ordinariis. 252 ; interpretatio. 253 ; cessatio, 254.
- Privilegium *altaris*, locale, personale, 1743. Priv. *creditorum*, 1002. Priv. eligendi confessarii, quibus competat, 1736, A, 1752. 2°, 1758, b.
- Privilegia *clericorum*, 2234 ; ea violentes, sacrilegi, 581 ; imo excommunicati, 1323, 1324. 1333, 13'8, 136.. Privilegia *religiosorum* in genere, 2183 ; priv. exemptionis, 218', v. Exemptio. — \ aria privilegia exemptorum, 2191.
- Privilegium *Paulinum*, quoad matrimonium infidelium post conversionem ad fidem, 1988.
- Probabiliorhinus, 105, 2° . *Probabilioristae*, 86.
- Probabilismus, 105. 3°, *Probabilistae* absoluti. 88, 105, 3° a), oppugnatio, ibidem b) moderati, 87.
- Probabilitas quid. 60 quoluplex, 61 intrinseca. 61, 62 ; extrinseca, 61, 3°, 63 ; speculativa, praefica, 61 ; absoluta, comparativa, 62, 68. — De usu probabilitatis illicito. 81 seqq de usu licito 85 seqq. ; de usu in uno eodemque actu. 95, 1° ; quid de confessario, v. Opinio.
- Probatio, quando actori incumbat, ol, 850, l ; si est *sempierna*, quid juris pro iudice, 2298, regula l. . " pro denunciatore. 2308 ; pro reo. 2309 jo, (r pro testibus, i Pactum *probationis* (experi-
rimenti), 1132, 2°. — Probatio *novitii*, in Ordine, 2145 ; *ordinandi*, 1915.
- Probitas vitae in ordinando. 1915, 1916 ; an requisita in ministro sacram., l. 10, 1416 ; in clericis, 2196 ; in ingredientibus Religionem, 766, 2142, c.
- Procaciones, v. Visitationes.
- Processiones, relative ad exemptos, 2188, 4°, 2189, 2°.
- Proclamationes (*banna*), quid, 2057 trinae matrimonio praemittendae, 2059 ; quando et quomodo fieri debeant, 2060 seqq. ; eas omittere, vel aliquas, quale peccatum, 2059. — Quis dispenset in eis, 2063 ; an quid possit parochus. 2064 ; quid si sponsi sint diversae dioceseos, *ib.* — An fieri possint ante matrimonia mixta, vel in casu disparitatis cultus, 2059, fin. — An proclamationes faciendae ab audientia missa excusent, 684.
- Proclamatio facienda ante *ordinationem* sacram, 1915.
- Proclivitas ad malum, an fiat peccandi necessitas, 279 ; in confessario vel poenilente, an excuset ab integritas materiali, 1698, 1°, b.
- Procuratio abortus, v. Abortus.
- Procurator, in celebratione matrimonii, 1972, II ; in sponsalibus, 1950 ; in baptismo, 1485, 2°, d, 1°, 2023, 3°, c.
- Procurator *judicialis*, 2316 ; ejus obligationes, 2318 ; an possit tueri causam minus probabilem, 2319. Clerici nequeunt esse procuratores 2226, 2°. u. — Pr. *Jiscalis*, .jus peccata, 2321. — Pr. *partium*, ejus peccata, 2322. \ . Mandatarhis.
- Prodigalitas, 363.
- Prodigus. quoad contractus, 1042, 2°
- Proditio, filia avaritiae, 363.
- Professo fidei (praeceptum). .28 ; cum juramento contra Modernismum, 429, 11. T
- Professio *religiosa*, 2147 ; quid antea faciendum, *ib.* requisita ad ejus valorem. 2148 ; de ordine in ea servando, 2149 ; de modo emit-
tendi intra missam. 1541, 2° ;

- quid, si luerit invalida. 1361, 2150, fin. — Effectus validae prof., 2150 ; quando tollat irregularitatem ex defectu natalium. 1031, 2° quoad matrimonium, 1980. Professio *novitiorum* in articulo mortis, 2151 ; ad *militiam* vocatorum, *ib.*, 1L
- Profusio, quid. 406, 2°, *b.*
- Prohibens promulgationem vel executionem actorum S. Sedis, excomm., 1320-1322.
- Prohibitio consuetudinis, 265. — Probibitio *librorum*, a quonam possit fieri. 452, App. P. L., can. 1395 ; quid complectatur. 452, App. C. L., can. 1398.
- Proles, bonum matrimonii, 1967, 1. 1° ; a quonam alenda in casu adulterii, 961 ; stupri. 957 ; divortii. 212i. V. Multiplicitas.
- Promissio. 1061 : quomodo obliget. 1062 : quando cesset ista obligatio, *ib.* 5°. *Promissor. Premissarius.* 1061, fin.. Quid, si alteruter ante executionem mariatur. 1062, quaes, 2°. Juramentum. *promissoriuni*, v. Juramentum.
- Promissio matrimonii* (sponsalia), finis generalis. 1948.
- a) Satura.* 1949 ; an consensus parentum requiratur, 1952 ; an valeat prom. inter raptam et raptorem, 1949, II, 2° ; an si unus sponsorum sit haereticus 1951, \ 1. 2° ; quid de promissionibus sub conditione initis, 1953 ; quid de conditione « si Papa dispensaverit ». *ib.*, quaes Species promissionum matrimonii, 1953.
- h) Effectus et obligatio* prom. matrimonii, 1954 ; an obliget prom. facta puellae ad eam seducendam, 959, 1954, 2° Quid de arrhis et poenis adjeciis, 1955.
- c) Dissolutio* prom., per mutuum consensum 1956 ; per electionem status perfectioris, 1957 ; per varia impedimenta, 1958 ; per mutationem notabilem. 1960 ; an sponsus illam comparti manifestare debeat, *ib.*, Quaes. — Quis resilire possit et quomodo, 1961. —
- prom. matrimonii dispensatione solvi possit, 1955, nota 1.
- Promulgatio legis, 157 ; necessaria, 158 ; promulgatio legis naturalis, 121 seqq. ; decisionum Rom., an saltem obliget, 160, 1° et 2° ; quid de decisionibus comprehensivis, extensivis et restrictivis, 168, II, 169.
- Pronuntiatio formae sacramentorum, 1406, 5°, 6° ; Officii, 2214, 1°.
- Propensiones naturales influunt in voluntarium. 293, I. invincibiles, *ibid.* 111. *d).*
- Propositiones damnatae, quomodo interpretandae, 172, II.
- Propositum, quid, 346, 623, — *Propositum* (pars contritionis), 1679 ; an sufficiat virtuale, 1680 ; conditiones ; firmum, universale, efficax, 1681 ; quando defuisse ex lapsu colligendum. 1828 seqq., 1816.
- Proprietas individua, unde emanet, 851 ; auctoris circa sua scripta, inventa, etc., 855 seqq. ; bonorum Ecclesiae, ad quem pertineat, 875.
- Proprius parochus, quoad matrimonii celebrationem, 2062, 2074 ; (quoad baptismum. 1461.
- Proscriptus, (quando occidi possit, 730, 2°.
- Protestatio, quando necessaria, 201, 1°. 284. — In pacto cum daemone (spirilismo, etc.) protestatio scelus non tollit, 561, *a*, 566, II, 2° ; consulto fit in usu virgae divinatoriae, 565, III ; in materia hypnotismi!, 570, II. 3°. — auctoris c. 1399, 5°.
- Protimescos pactum 1132, 3°.
- Proventus, 1149, *b).*
- Providentia. pars prudentiae, 393, 3°.
- Proxeneta, officium, 1140 seqq.
- Proximus, 464 (p. 299.). 476, 481.
- Prudentia, virtus cardinalis, 391 ; ejus actus, 392 ; paries 393, seqq. ; vitia opposita, 396 seqq. Prudentia carnis, 397. 1°.
- Prudentia *confessarii*, 1788 seqq. ; in seligendis opinionibus, 1789 ; in concedenda confessionis liber-

tate, 1790 ; in suspiciendo confessiones mulierum. 1791 ; in curandis statibus pathologicis, 293, 111, 2°, 767, fin.

Pruritus in verendis, 819, quacr.

Publici juris facere scripta aliena, an sit injustitia, 855, 856.

Publicus (noloriatus), 1190. 2°. — *Publicum* impedimentum, 20'0, III ; publicus peccator (v. Peccator) ; publicum scandalum publicam reparationem exposcit, 514 ; publicum oratorium (v. Oratorium) : publica confessio, 1688 ; publica satisfactio, 1720, 2°, c ; reparatio honoris, 1215.

Pudicitia, *pudor*, 109, 76i ; v. Invasa.

Puellae, directio opportuna quoad emissionem voti castitatis, 62i, 1849. 4° ; quoad visitationes, 828, II.

Pueri qui teneantur ad leges, 194 seqq. ; qui sub comminatione censurae, 1261 ; quid advertendum circa scholas neutrales, 714-718 ; circa communionem, 1545, II ; circa praeceptum paschale et primam communionem, 1573, 195 ; circa absolutionem 717, b, 1663, quaes., c. fin ; quomodo tractandi a confessariis, 1848 ; a parocho, 2277. 5° ; an capaces extremae unetiohis, 1881, 2o.

Punctio cordis, an et (piando licita, 740, fin.

Pupillus, minor, quomodo a tutore regendus, 702, 2° ; quid possit, v. Minor.

Purgamine animae, in purgatorio, an maneant in eis virtutes, 417, fin., 2°.

Purgatio *spiritualis*, quid, 1844, b.

Purgationis tempore in muliere, an liceat debitum conjug., 2103, c.

Purificatoriui potest esse non benedictum, 1632, 3° ; ejus loco (piando liceat uti strophio, *ib.*

Pusillanimitas, filia aecdiae, 372, II, 30, 406, 2°, a.

Pygmaei, irregulares, 1934, 2°, c.

Pyxis pro conservanda Euchar., 1583, H ; 1632. 2° ; an relictas extra corporale <dt consecrata, 1527, 3° ; quando pro consecratione cum particulis apponend i 1526 \ Hostiae.

Q

Quadragesimal- tempus, 1220, 3°.

Quaestum facientes ex indulgentiis, excommunicati, 1329 ; quid de quaestu in missarum transmissione, 591, 1617, 1618 : an missae permutatio in casu turpem quaestum involvat, 1619, 2°.

Qualificatus contractus, ejus obligatio, 1057.

Quamprimum, 1547, 1552, 1553. 1571, 1573, 3°, 1611.

Quantitas ciborum in jejunio, 1222-1227 ; quantitas restitutionis, 929, III, 990 ; quantitas materiae ad furtum grave, 915, 907-910 ; fraus circa quantitatem in venditione, 1123, reg. 2° ; quantitas requisita ad peccatum grave contra pauperem, 2158 ; quantitas poenitentiae sacram.. 1716,

Quasi-contractus, 885, 2°, 988, 1034, 1°, 1091.

Quasi-domicilium, 203, III, 2074. — V. Domicilium.

Quasi-parochus, 1751, 5° 2070.

Quatuor Tempora. 1220, 3°.

Quies, gradus contempt., 1845, 2°, b.

Quietistae, 461, 2°.

R

Radiophonicae auditiones, 835, 3°.

Ranae, in die jejunii permissae, 1227, 2°, b.

Rancor, filius acediae, 372, II, 2°.

Raptus, peccatum luxuria, 779 seqq. ; impedimentum dirimens matrimonium, 2006 ; an valida sponsalia inter raptorem et raptam, 1949, II, 2°. — Raptores puniendi, 780.

Ratio, pars prudentiae, 393, 6°. — Rationis usus si deficiat, vitiatur consensus in matrimonio, 1975 ; in votis emittendis, 625, 4°. — V. Impuber, Infantes, Pueri.

Rationalismus *llationalistaf*, 437, II ; sunt excomm.. 1316.

Ratum matrimonium 1962, divisio, *ib.* 1°, 1985 seqq.

- Episcopis in eo dispensare possit, 646, 3°.
- Religio (Ordo religiosus) in sensu canonico et strictiori quid. 2134, 2° ; ingressus in eam ; qui *possint* ingredi, qui non, 2137 ; qui *teneantur* ingredi 2139 seqq. Admissio ad Relig., 21 ii, v. Xovitiatus Religiosi proprie dii ti, quoniam sint 2128, 3° ; eorum obligationes, 2152 ; spe» iatim quoad Horas. 220», 3° ; quoad confessionem, 1763 ; communionem, 1537, 1°, 2183, 4°, b. 2189, 1° ; libros imprimendos, 2189, 7° De religiosis ad ordines sacros initiandis, 2150 in line Religiosi aposlatae, 2172 ; dimissi 2173 ; egredientes, 2178 ; exi lauslrat, saecularizati, 2179 ; translati ad aliam Religionem vel ad Episcopatum, 2180, 2181 ; parochi vel vicarii 2182.
- Reliquarum sam torum quomodo < olenda, 539 ; exponenda, *ib.*, »° ; falsas exponens vel venderis excomm., 1347 ; an cadant sub voto paupertatis, 215», 1° ; an dare reliquias pro reliquiis sit simonia, 585. fin 1°
- Remedia contra superbiam. 361, II ; avaritiam. 363, fm. ; gulam, 365, fm ; invidiam, 269. fm ; iram, 371, fm ; acediam. 372, II ; luxuriam. 367 ; pollutionem, 800, 1882 ; lenitiones in genere, 378 ; tentationes carnales, 322, I. 800 ; relapsus in peccatum, 1817, 2n ; relapsus »n onanimum, 2119, II
- Remedia a medica adhibenda, 2331 2°, 84, 2° Rem poenalia. 1388.
- Remigantes a jejuniis ex< usati 1235 ; die festo an peccent. 662. a
- Remissio peccati venialis per virtutem poenitentiae. 1619 ; peccatorum in evl r uni t . 1873 ; in Euchar. 1513. 3°. Remissio debiti 1026.
- Renovatio votorum, ante communionem quomodo facienda. 1541 2°. d.
- Renuntiatio praxib-gio 254. 2°, 2183 ; dispensationi. 2 »7 ; haereditati, 1072 ; stipendiorum laxae, 1608. cored) » delegatae facultati 233 . iicncfio. 2237 lit
- Reparatio injuriae apud iudicem, an et quando liceat. 501, 3° ; scandali, 513 seqq. ; juris laesi 923 seqq.
- Reproductio exemplaris a icujus libri an licita, 856.
- Repudiatio mulieris apud Hebraeos, quid, 1984.
- Res *amissae*. 885 seqq ; *derelictae* 881 ; in periculo derelictae vel repositae, quoad damnificationem, 920. Res corporales, incorporales ; mobiles, immobiles, etc., quoad dominium, 852 ; *inventae*, 882 seqq ; »pta» praescribi. 892 ; *sacrae*, quae, quomodo reverendae ; quomodo detritae tractandae, 535, 2°. b. n, 163», 5°, *spirituales*, quae, 585 ; »ua» temporales spiritualibus annexae, *ib.* 'Jf
- Resalutare inimicum, 501. I" ; excomvitandum, an liceat, 1295.
- Rescindibilis contractus 103», 10° ; an juramento firmus evadat, 1059 ; quis rescissionem perficere possit, 1051, 2° ; quandonam contractus sil rescindibilis, 1039, 1041, 2°, 1017, 1051 seqq. Rescissio praescriptionis, 898.
- Rescissi»» in partitione ha. l. ditatis quid, 107 i.
- Rescriptum dispensationis, 2040. I
- Reservata vota. 645 Reservatae *censurae*, 1308 seqq.
- Reservatio casuum, 1766 Potestas reservandi. 1767 ; quis possit reservare, 1768. Conditiones. 1769 ; quem afficiat reservatio, 1770 ; an afficiat ignorantem, *ib.*, 3° et conclus 2° ; an et quomodo peregrinos 1779 ; an afficiat migrantes in fraudem reservationis. *ib.*, 2°, c. — *Distinctio* reservatorum ; » asus papalis, 1771 ; episcopales. 1772 ; regulares. 1773. — *Absolutio* a reservatis v Absolutio), a quo fieri possit 1774 ; quid in casu necessitatis, 1775-1778 ; quid, si quis pe» » av it in confidentiam licentiae obtinenda, 1778, H et III ; quomodo tollatur reservatio. an post confessionem invalidam, sacrilegam. *ih* 1° ; »n post < onfessionem iu pec< ali dubii reservati *ib.*, 3° ;

- quid. si quis, apud simplicem sacerdotem confitens, peccati reservati, obliviscitur, *ib.*, I \ ; quid juris quoad communionem post absolutionem indirectam, *ib.*, IV, fin.
- Reddenda Episcopi est obligatoria ; causae excusantes, 2251 ; canonicorum, 2261 ; parochorum, etc. 2267.
- Restitutio, 924. Obligatio, 924 ; ante absolutionem a censura. 1337 ; quid, si obligatus sit impolens in uno genere bonorum, 928 ; si a iudice ad restituendum cogatur, *ib.*, II, 949, cond. 3°, nota 1°, 933, 3° ; si a confessario imponatur, 928, III, 929. — *Radices* restitutionis, 930 Qui debeant restituere, 931. seqq. : v Possessor, Damnificator Cooperator. Homicida, etc.
- Mensura*, 990 ; quinam teneantur in solidum, absolute, vel conditionate, 991.992 ; quinam pro rata. 993 ; quid in dubio, 994, II, 111.
- Ordo* inter damnificatores, 995 ; inter creditores, 1001. *Cuinam* sit restituendum, 997 ; quid, si dominus sit dubius, vel ignotus, 999 ; quandonam pauperibus sit dandum, *ib.*, 3°, b. 999, 2°, b ; cfr. 886. 2204. 2247 ; quid, si damnificator sit ipse pauper, 999, 3°, c, si sit recenter conversus, 999, 2°.
- Cui *irius* restituendum, 1000 seqq.
- Tempus*, 1008 seqq. *Locus*, ubi facienda, 1010 seqq. ; cujusnam expensis, 1011. *Quomodo* restituendum, 1011 ; quomodo a filiis uxore, famulis, 1015 ; quomodo pro damnis societati, reipublicae illatis, *ib.*, II. III ; an valeat donatio simulata, vel gratuita (i obligationis immemor), 1011. 3°, 4°, 2204, 2°. v med. ; non requiritur ut fiat advertente domino. 1011. 2°. — *Causae creusantes* : impotentia physica et moralis. 1017 seqq. ; quid de religiosis iniustis *ib.* I. 2158, 3° ; quid in aequali nequitie creditoris, 1019 ; damnum (creditoris, vel tertii, 1020 ; (csm bonorum 1021, — *Causae tollentis* obligationem restitutionis : compensatio legitima, 1024 ; condonatio creditoris, 1026 ; auctoritas publicae potestatis, 1027. \ . Compositio, Sanatio.
- Restitutio *latae*, 1205 seqq. ; causae excusantes, 1207 : *honoris*. 1214. *Restitutio in integrum*, quoad minores, 1039, 11 : quoad uxores. 1041, 2»
- Restrictio mentalis, 1179 : pure mentalis non licet, i 180 ; non pure mentalis, (quando liceat, 1181 seqq., 1176, 431, 2° : an liceat jurare cum restrictione mentali. 608, II ; quid possit reus, 2309, 1°, 2310.
- Retinens libros prohib. excomm. 1317 ; iura, etc., Eccl. Rom., 1325. Religiosus retinens res acceptas, 2158, 3°, 2159. 2°.
- Retrahens alium a donatione aliis facienda, an iniustus, v Impediens ; a vita religiosa retrahens, 2140, «,/».
- Retractatio iniusti consilii, in a restitutione excuset 982 ; retractatio damnificationis, 949, cond. 1°, 3° ; diffamationis, 106 ; scandalum, 51 i seqq.
- Retrovenditio, 1133.
- Reus an teneatur fateri veritatem, 2309. 2° ; ei non licet alteri falsum crimen imponere, 2310 potest carere effringere et lugere, 2311 sed nequit vni vi repellere, *ib.* ; quid possit in causa civili, 2312 ; an possit appellare, *ib.*, II. Reo favendum. 2300 2301 ; an morti addictus possit seipsum occidere, ex praecepto iudicis, 753. fin.
- Revalidatio matrimonii invalidi. 2081 ; (quando debeat esse publicum a. *ib.*, 3° revalid ob defectum veri consensus, 2082 ; ob inambulabilem partium, per novum consensum, 2083 ; per sanationem in radice 2084 in alim invalidi ob defectum formae, 2088,
- Revelare socios (liminis anet quando liceat. 2309, 2° ; item occultos corruptores 497 \ Renuntiatio.
- Revelatio impedimentorum matrimonii. obligatoria. 2065 cui facienda. 2066 an fieri debeat si impedimentum sub sei reo est co-

- gnitum. 2065, 4°, *b*; quid agendum a paracho, in dubio de exsistentia impedimenti, 2067; an denuntiatio unius testis sufficiat, *ib.*, 2°, 3°. -- Revelatio secreti. 1155, 503, *d*.
 Revelationes supern., 1846, 3°: an sint recusandae, 1847, quaes., *b*. — privatae, 421. 1°.
 Reverentia, debita rebus sacris, 535; et Sanctis, 538; parentibus, 695. — V. Sacrilegium.
 Reviviscentia sacramentorum, 1397, 1408, regula 1^a; nola.
 Revocatio dispensationis, 246; jurisdictionis delegatae, 233, 1756, 11, 1759, 4°; quid, si pro omnibus religiosis ejusdem conventus fiat. 1763, 1°, *c*; revocatio privilegii, 254, 5° (v. Abrogatio); donationis, 1066; testamenti, 1079; injusti consilii, an censuram impediatur, 1264 (v. Retractatio). Consensus matrimonialis revocatus non potest sanari, 2086, 3°.
 Rigorismus, *Rigoristae*, 85, 104. Rigorismus mitigatus, 105, 1°.
 Rituale Romanum, ejus auctoritas, ejus usus praeceptus, 1421.
 Ritus sacramentales, 1420 seqq.; quoad Euch., 1541; quoad viaticum, 1543, 1544; quonam ritu Latini vel Graeci sacrum facere vel communicare possint. 1521, 3°; ritus celebrandi matrimonii, 2077 seqq.
 Rituum S. Congr., ejus auctoritas, 140, 169, 5°, 1638, 3°.
 Rixa, 504, 6°.
 Rogationes, in triduo Rogationum, litaniae oblig. sub gravi, 2206, 4°.
 Rosarium benedictum vendi nequit, 590, 3°, 1726, 2°, *b*; rosarium a confessario imponi potest, 1719, v. fin.
 Ros, materia valida in baptismo, 1453, tn, *f*.
 Rubricae, in celebratione missae quomodo obligent. 1637. Missalis, praeceptivae, 1638. Quid de consuetudine rubricis contraria, 1638, quaes. *Omissio* rubricarum, an el quale peccatum, 1639, 1°; quid de *additume*. *ib.*, 2°; de *mutatione*, *ib.*, 3°; de *mutilatione*, *ib.*, 1°, *r*; reparatio defectus, *ib.*, 3°, quaer.; observatio rubricarum ab infirmis, 1639, 1» *b*. nota I, 164i.
 Rudes, eorum iginorantia invincibilis, 126; qua is in materia luxuriae, 770; quomodo sint in confessione juvandi, 1692, 2°, *c*, 1705. 2°, 1806, 2«.
 Rusticitas, vilium. 409; in praedicatione vitanda. 2269, 2°, *a*.
 Sabbato Sancto fontem baptismalem benedicere, vel domos, jus parochi, 2279, 2188, 3°; an *mane* jejunium servandum, 1220, 3°, *a*; quid servandum quoad communionem, 1540; quoad missam, 1623, 1°; quoad campanaspulsandas, 2188, 2°.
 Sacerdos, celebrans in mortali, an committat quatuor peccata mortalia, 1417, *c*, et *ibid.*, nola 2; quid, si in mortali Eucharistiam administret, vel poenitentes absolvat, *ib.*, *b*, *dt* & 332, 1°, *e*, et 2°, *e*; necessitate compulsus, 1418, 1429, 1; indignus, quis, 1439, 3°; an el quando liceat ab eo petere sacramenta, 1439; more laicorum communicans, cum stola, 1563, 3°; absolvens missam infra quadrantem. peccat, 1640; infirmus an possit celebrare licet non omnes rubricas observare queat. 1641; celebranti in aliena ecclesia, quid observandum. 1642, 2°. — Minister baptismi, 1461. — An possit esse patrimis, 1486. 5°, minister confirmationis, 1497, II; vel ordinis, 1906. V. Sacramenta.
 Sacerdos *simplex*, v. Simplex.
 Quoties sacerdos celebrare debeat, 1603 seqq.; an teneantur se reddere habilem ad confessiones, 1787, quaes. 7
 Sacerdotium, an sil titulus, ex quo oriatur obligatio celebrandi, 1603; v. Presbyteratus,
 Sacramenta, eorum finis, 1389; notio, 1300 distinctio, 1391; sacramenta V. Testamenti, 1393; vis

- el efficacia sacram., 1395 seqq. ; ficta receptio et reviviscentia, 1397 ; character, 1398.
- Sacramenti *constitutio* (materia et forma), 1399 seqq. ; *confectio*, 1401 seqq. ; *subjectum*, 1431 ; susceptio valida, 1432 seqq. ; licita 1436 seqq. ; *materiae* el *formae* invariabililas et mutatio, 1403 ; certitudo, quid in dubio, 1407 seqq. ; quando liceat el debeat iterari sacram., 1408, reg. 2», *b.* — *Minister*, 1409 seqq. ; v. *Minister sacramentorum*.
- Sacramentalia, 1440 : eorum effectus, 1441 ; permanentia, transeuntia, quae, 1443, 1°. — Sac. conficiens in mortali, 1118 ; irreverenter tractans, 583, 111.
- Sacrarium, in hoc effundenda est aqua lotionis corporalium, 1633, 3° ; aqua baptism, in Sabb. Sancto, post novam benedictam, 535, 2°, *b. b.*
- Sacrificium, actus latriae proprius, 533 ; definitio, et divisio, 1586 ; — missae, 1587, v. *Missa*.
- Sacrilegium, 578 ; quale peccatum, 579 ; species, 580 ; personale, 581, 787 ; locale, 582, 788 ; reale, 583, 789. — Violatio voti an sit sacrilegium. 581 ; an copula conjugalilis in loco sacro, 788, 2101 ; an actus impudici, 788 ; an furtum rei profanae in ecclesia, 582, 2°, *b.* ; tempus, an sit objectum sacrilegii, 580, 3° ; quid de furto bonorum Ecclesiae, 583, fin, 906, 2°. — Poenae cedet, in sacrilegos, 1326, 583, IV
- Sacristie, in ea audiens missam, an satisfaciat praecepto, 671, 2° ; an sit locus sacer. 582 ; in clausura regularium non comprehenditur, 1334 ; in ea peracta sollicitatio, 1796, claus, § *a.*
- Saecularizationis Indultum, quid contineat, 2179, 2°, *a.*
- Sadismus, causa luxuria, 767, fin. ; 763, II.
- Saevitia, vasa divortii, 2123, 2°, *c.*
- Salarium, justum, an familiare. 1152, 1153 ; an possit operarius aliquid surripere ad compensandam operam suam, quam salario majorem judicat, 918 ; an possit quis salarium, ob varia servilia eodem tempore praestita, acceperere a diversis, 2329 ; quodnam salarium competat medico, advocato, etc., 2319, II, 2325, 40, 2328, 5°, 2331, 30.
- Saliva, materia invalida in baptismo, 1453, 2°.
- Saltationes theatrales, scandalum, 515, 7°. — V. *Choreae*.
- Saltus, quid de ordinato per salium, 1924, 1°, 1367.
- Salutare inimicum, an tenearis, 501.
- Sanatio Papae super bonis Ecclesiae injuste alienatis, 1030 seqq. ; in radice matrimonii, 2084 ; hujus conditiones, 2086 ; regulae practicae, 2087.
- Sancti, quomodo venerandi, 538 ; quomodo invocandi. 549, pro praxi, 3°.
- Sanctitas vitae, clericis praescripta, 2196 seqq.
- SS. Sanguinis guttae, quomodo adorandae, 533.
- Sanguis animalium, in die jejunii prohibitus, 1227 ; materia invalida in baptismo, 1453, 2° ; ejus effusio violat ecclesiam, 582, 2°. Quid si post consecrationem sanguis effunditur, 1528, II, 4°.
- Sapa, mustum dense decoctum, materia invalida in Euch., 1522, 5°.
- Sapientia, 413, 1°, *b. I.*
- Sartores, quoad restitutionem. 910, 1° ; quoad jejunium, 1236, *a.*
- Satellites, eorum peccata, 2330.
- Satisfactio, i. e. compensatio offensae proximo illatae, 924, 1°.
- Satisfactio sacramentalis*, pars integralis poenitentiae, 1660 ; quid, 1714 ; *de impositione* poenitentiae, 1715 seqq. ; quantitas ejus, levis, levissima, 1716 ; qualitas vindictiva simul el medicinalis, 1718 ; quatenus poenitentiae imponendae, 1719, seqq. ; publica non est imponenda, 1720, *c.* (v. *Poenitentia*) ; item quod jam ex voto est debitum 1719, 1°, *b.* — *De acceptatione* el *impletionc* poenit., 1721 ; an impleri possit per alium, 1722 ; quid, si quis impositam poenit. oblitus est, *ib.*, *c.* - - Quis possit eam *commutare*, 1725. — *De satisfactione* per *indui-*

- gentias*, 1726 seqq. — Satisfactio imposita sufficit ad lucrandam indugentiam, 1732, 4°, *b*, 1719, 1°, *c*; quandonam omissio satisfactionis sil duplex peccatum. 325, I. 2°.
- Satyriasis, 763, II.
- Scabies non impedit communionem, 1562, 3°.
- Scandalum, quid, quoluplex, 505; ejus malitia, 507; gravitas, 508; an sit scandalum: suadere minus malum, occasionem peccandi apponere, etc., 509; an et quando sc. passivum permitti possit, 511; ad vitandum scand., an omittenda sint praecepta, 512, I; an opera bona non praecepta, *ib.*, II; an dimittenda bona temporalia, *ib.*, III; quomodo scandala accusari debeant; quando periculum scandali a confessione vel integritate confessionis excuset, 1550, 1°, 1698, 1°, *b*. *Reparatio* scandali, 513 seqq. — Scandala frequentiora, 515 seqq.
- Schedula confessionis, an danda non absoluto, 1867, q. 4.
- Schema affinitatis, 2027; consanguinitatis, 2020.
- Schisma, 504, 3°; libri schisma propugnantes. prohibiti, App. C. L., can. 1399, 2°.
- Schhmatlei, excomm., 1316; tenentur ad leges Ecclesiae. 198, 1246; an subdantur novo juri maluirnionali, 1947, 3°, 2069; an valide absolvant, 1761, fin.; an possit fidelis ab eis sacramenta recipere, 1292, 2°, 1439; an in tribunali poenil. audiri possint, 1428, 2°, 1750.
- Scholae pravae, 711; neutrales, an et quando adiri possint, 714 seqq.; quid de magistris, inspectoribus, etc. 716; regulae pro sacerdote, parentibus. pueris, 717; quid de parentibus, qui filios mittunt, in scholas haereticas, 447, *b*, 1314, 3°, nota.
- Scienter, vis hujus particulae in censuris. 1269, 2°.
- Scientia moralis, quid. 13. 11. requiritur in iis qui officium habent publicum, 319, 1°; in iudice, 2297; in medico, 2330; in confessario. 1786; in ordinando, 1914. — Ex *certa scientia*, vis verborum, 250, t°, *b*, 254, 5° *b*. — donum Sp. S., 413, 1° *b*. IV.
- Scientismus, 568, nola 1.
- Scriba, quoad jejunium, 1326.
- Scribere*, in die festo licet, 661; quando sit cooperatio damnata, 518, 524. — *Scriplores*, eorum jura, 855.
- Scripta, *scripturas* supponens (vel adulterans) advocatus, an peccet, 2322, 4°. — Scriptura fieri debent sponsalia, 1950, 2°. — *Scripta confessio*, an obligatoria, 1687, *b*; an objedum sigilli, 1862, quaes. I.
- Scripturae Sacrae libros imprimentes, aut imprimi facientes sine approbatione Ordinarii, excommunicati. 1355. — Editiones S. S. et versiones quandonam et pro quibusnam prohibita, App. C. L., can. 1399; quae cens»tribus subjiciendae, *ib.*, can. 1385. — Abusus verborum S. Scripturae, peccatum, 583, III.
- Scrupuli, quid, 27; operandum contra scrupulos, 28; eorum damna, 1836; causae, 1837; materia, 1838; an cadant sub sigillo, 1865, *b*. — *Scrupulosus*, quomodo tractandus, 1839; ipsi confessio generalis deneganda, 1712, 1°; non habet in examineconscientiae morari, 1703, 1°, *c*; signa scrupulosae conscientiae, 1836. — scrupuli intensiores, 293, 111, *a*).
- Sculpere, in die festo non licet, 661.
- Sculptores, quoad jejunium, 1236 *a*; scandalum dantes, 515, 8°; exemplari vivente utentes, 815.
- Scurrilitas, fia gulae, 365, fin.; eutrapeliae opposita, 410, fin.
- Sebum, celebrare cum candelis ex *sebo* non licet, 1631, 4°.
- Secretum, naturale, promissum, commissum (rigorosum), 1184; obligatio illud servandi, 1176, 1185 seqq.; quandonam cesset, 1187; exquisitio et usus secreti alieni, i 188 seqq. — Secretum sacramentale, 1860 (v. Sigillum).
- Sectae secretae*, an damnatae, 1330.

- Sectio caesarea, quoad baptismum infantis, 744, II, 1468, H.
- Secundaria causa damni, quoad restitutionem, 996.
- Securitas animi, 405, II, *a*.
- Sedes (S. Sedes), censurae huic reservatae, v. Censura.
- Seditio, 504, 7°.
- Seductor virginis, ad quid teneatur, 958 seqq., 2006, 3°.
- Semen, an licite unquam possit expelli, 742, 2°, 2112, 6° ; an reperitur in feminis, 763, 3° ; in eunichis et impuberibus, 763, 5° ; an corrumpatur, *ib.* ; effusum ecclesiam violat, 582, 2°, *b*, nota 1.
- Seniifatui, quoad votum, 625 ; contractus, 1037 ; communionem, 1546, 1° ; absolutionem, 1664, 2°, *a*.
- Seminarium clericale, 2253 ; moderator conscientiae in seminariis, 1912, 4° ; ejus votum non est exquirendum pro admissione ad ordines, 1869, not. 1°, 1915. — Diaria et commentaria, an in ipsis prohibita, App. C. L., can. 1386, nota.
- Seminatio, species accessionis, 889.
- Semivoluntarium, quid, 272, 1°.
- Senatores, eorum officia, 2286.
- Senes, quoad jejunium. 1234, quoad matrimonium 2008, «, 2095, 2°, *b* ; quoad extremam unctionem, 1881, 30.
- Sensitiva delectatio. 767, 769, *b*.
- Sententia judicis* injusta vel dubie justa, an obliget, 2302, II ; justa tollit obligationem restituendi, 933, 3°, 1028 ; ejus effectus, quoad testamentum informe, 1054, 1083, 111. — *Censura* per modum sententiae inflictae, 1254, 2°, 1258, 1°, 1262, IV.
- Separatio legitima conjugum, 2123 seqq. — V. Divortium.
- Sepultura civilis, quid sil, an liceat, 1386.
- Sepultura* ecclesiastica, an concedi possit excommunicato, 1292, 9°, 1293 ; prohibetur in interdicto, 1305, 2° ; ejus privatio est poena gravis, 1382 ; quibus infligenda, 1383 seqq. — Mandantes tradi sepulturae eccl. haereticos notorios, aut nominatim excommunicatos schismaticos, apostatas notorios aut notorie excommunicatos vel interdictos, excommunicati, 1353 ; sponte praedictis sepulturam christ. donantes, interdicti, 1374. An sepultura ecclesiastica sit de juribus parochi stricte dictis, 2188, 5° 2279.
- Sequestrans jurisd., bona, redditus personae cedes., an exconj., 1325, 3°, 1337.
- Sequestrum, quid, 1095.
- Sermones impudici, quale peccatum inter conjuges, 2111, 1° ; lascivi, scandalum dantes, 515, 6°, 808, seqq. ; quid de audientibus, 810
- Serum lactis, in die jejun., licet sumere ut potum, 1225, 3°.
- Servi, an irregulares, 1946, II. — *Servilis labor*, v. Opera. — *Servilis conditio*, impedimentum matrim. 2001.
- Sen imites infirmis, a jejunio excusati. 1239, 1° ; et a missa audienda, 682.
- Servitium chori, pro canonicis, 2262. — *Servitium Eccles.*, titulus ord., 1922. — *Servitium militare* ante ordinationem expleri debet, 1917, 17 secus irregularitas (impedimentum), 1946, II. 4° ; quid de religiosis illi adstrictis, 2152.
- Servilius* generice accepta, personalis, mixta, praediatis, 847. — *Servitutes* praediales (jura et onera), 848.
- Sessiones spiritismi. an icilae, 566 ; an prosit protestatio praemissa, *ib.*, II. 2° ; an curiosius iis assistere sit peccatum leve, *ib.*, II, 1°. — Quid observandum in sessionibus hypnotism!, 570, II, 3°.
- Severitas, 402, 403, *l*.
- Sexuales res, an cognoscendae, 763, fin. methodus instructionis, 763, quaesi, speciales I. anormalitates sexuales, *ibid.* II.
- Sicera, mal. invalida Euch., 1522, 1°.
- Sigillum confessionis, quid, 1859 ; ejus obligatio, 1860 ; sub poena excommunicationis, *ib.*, 1313. — *a) Qui teneantur* ad s., 1862 ; an legens chartam confess., scriptae, *ib.*, q. 1 ; an doctor consultus, *ib.*, q. II ; an poenitens respectu confes-

- sarii, 1863. — *b)* *Quaenam cadant* sub sigillo, 1864 ; an scrupuli vel scrupulositas. 1865, *b.* — *c)* Quando *non laedatur sig.*, 1866 ; quid de poenitentis licentia, *ib.*, 7° ; quid. si con- nitentis licentia, *ib.*, 7° ; quid, si confessarius delegat poenitentem esse surdum, 1867, I ; si opus habeat consilio, *ib.*, II ; si poenitens non absolutus schedulam confes- sionis petat, *ib.*, IV ; quomodo res- pondendum ad indiscretas interro- gationes, *ib.*, III. — *d)* Quomodo *laedatur* signis, verbis, factis, 1868 ; an liceat ex notitia confessionis praecavere damna imminencia, 1869, q. I ; instructio S. Officii, 1869, monita finalia III ; an ea uti ad gubernationem externam, *ib.*, II ; an liceat de confessionibus audi- tis loqui, *ib.* monil. III ; quid si confessarius ex confessione sciat suum confessarium carere jurisdic- tione, *ib.*, *c* ; vel maritus (ex confes- sione uxoris) suum matrimonium esse invalidum, *ib.*, *d* ; an uti secreto conf. sil injustitia, 1188, *c*.
- Signa *dilectionis* erga proximum. 498, 501 ; *divinae vocationis* ad statum clericalem, 1912, 4°, et ad statum religiosum, 2142 ; *periculi mortis* in infante baptizando. 1463, 1° ; ordinaria et extraordinaria suffi- cientis *dispositionis* in poenitenle, 1813, 2° ; indispositionis certae, *ib.*, 3° ; dubiae, *ib.*, 4° ; verae *posses- sionis* diabolicae, 622.
- Signum crucis, sacramentale, 1447.
- Silentium obsequiosum, 453.
- Sillonistae, damnati, 148, fin., 1330, 2°.
- Simonin, mentalis, conventionalis, realis, confidentialis, 585, 3° ; quando adsit 585 ; gravissimum peccatum, 586, sacrilegium reale, 583. Simoniae materia, 585, 1°, 587. Causae excusantes, 588. — Casus frequentiores sim contra jus divinum, 589 ; contra jus cedes., 590. Poenae in simoniacos latae, 591 ; censurae, 1340, 1368. — Qui teneantur ad restitutionem ob simoniam, 592.
- Simplex confessarius i. e. non habens facultatem pro reservatis) potest in *periculo mortis* absolvere a censu- risct peccatis, 1282, 1760, 1777, 2° ; quando id possit *extra periculum* mortis, 1284, 1778 — Quid possit in articulo mortis quoad dispensa- tionem ab impedimentis, 2048.
- Simplex sacerdos (i. e. sine jurisdic- tione) non potest valide absolvere, 1755 ; potest tamen in *articulo mortis*, 1282, 1760. — Quid possit quoad absolutionem venialium, 1755, *b.* — An teneatur se reddere habilem ad confessiones excipien- das, 1787, quaes.
- Simplicitas, 402, 1°.
- Simulatio, mendacium facti, 1177. 403, *d* ; falsae religionis, 430 ; sacra- menti 1429, 11 et in nota. — V. Fic- tio. — Simulantes se esse sacer- dotes, excomm., 1318, 2°.
- Simultanéités seu unio materiae et formae in Sacramentis, 1402 reg., 2 — *Simultaneae* intentiones in ministro, 1414.
- Sinceritas in confessione, 1689.
- Sobrietas, 409. — V. Ebrietas.
- Socialismes reprobatus. 851, 3°, 1330, 1°, *a*.
- Societas, contractus, 1157, 871 ; con- ditiones, 1158. — An et quomodo societati restituendum, 997, 4°, 1015 q. 2. — Trinus contractus, quid, an licitus, 1159, fin. — *Socii*, quando peccent et ad restitutio- nem teneantur, 1158, fin. — Socie- tas *cum diabolo*, probabile signum reprobationis, 573, 4°.
- Societates (sectae), damnatae qua- les, 1330.
- Sodomia. 802. — Poenae in Sodomi- tas, 769, II. — Quid notandum quoad confessionem hujus peccati 804. — Sod. inter conjuges 2112, 2116, 3° *c*, *β*.
- Solertia, pars prudentiae, 393, 4°.
- Solidaria obligatio, *solidaritas*, 990. II.
- Solidarii, excomm., 1330. 1°.
- Solitarii ta^t tus. an conjugii liciti, 2111, 2°, 2113, quaes.
- Sollemnis contractus, quid, 1034, 6°. — *Sollemnitas votorum*, undenarii repetenda sit, 2129 (v. Votum. —

- Sollemnitates nuptiarum*, quales prohibitaе tempore clauso, 2078, 2° ; (piales regulariter adhibendae, *ib.* 3° seqq.
- Sollicitatio, crimen denuntiandum, 135G, 1794 ; (piando adsit, 1795 ; quid, si sit dubia, *ib.*, 3°, *b* ; decisio S. Poenitentiariae, 1° in nota 1 ; quatenam sint clausulae, 1796. — Obligatio denuntiandi, 1797 ; quatenam debeant denuntiari, 1798 ; quatenam denuntiare, 1799. — Poenae, 1800. — Regulae practicae pro confessorio, 1801. Quomodo denuntiatio facienda. 1802 ; cui facienda. 1799, IV. Poenae falsae denuntiationis, 1327, 1771, 1802, 1°.
- Solutio debiti, 924, 2° ; in debitorum, solutione quo ordine veniant creditores, 1001 seqq. ; quid juris, si dubia est solutio, 947.
- Somnia, an vis credere liceat, 565.
- Somnians, an peccet, si se polluat, 797. 798.
- Sorores. — \ ., Fratres.
- Sortes, divisoriae, divinatoriae, consulloriae, an liceant. 505, 11. — *Sortis periculum*, titulus excusans ab usura, 1108.
- Sortilegi, 571. *Sortilegium*, 562. — Libri, in quibus commendantur sortilegia. prohibiti. App. C. L., can. 1399, 7°.
- Species, in Eucharistia, 1509 seqq. : quandonam Christi corpus designat esse sub speciebus, 1512.
- Specificatio, species accessionis, 888, 2°.
- Spectacula, theatra. 834 ; ea adire, iis cooperari, an et quando liceat, 525, 2°, 836 ; an liceat clericis, 2232 ; in ecclesiis interdicta, 582, 2°, *c*.
- Spectatores chorearum, etc., an scandalum rei, 515, 7°.
- Speltii. mat. dubia Euch.. 1519, 1°, *c*.
- Spes, virtus theologi» a, 456, III, 1 ; quid sperare de aliqua creatura, an liceat, 458 ; spes certa et incerta, *ib.*, II, III ; spei necessitas, 459 ; praeceptum, quando obliget, 460 ; an in sacram, receptione actus spei requisiti, 1436. — Peccata spei opposita, 462 seqq.
- Spiritismus, quid et an liceat, 566 ; quid de sessionibus spirit, sentiendum, *ib.*, I, fin. ; protestatio consulentium nil proficit, *ib.*, II, 2° ; assistentes reprehensione digni, *ib.*, 1°. — Libri spiritismum propugnantes, prohibiti, App. C. L., can. 1399, 7°.
- Sponsalia, vidi. l'romissio matrimonii.
- Sponsi, eorum familiaritas, 825 ; oscula. 828 ; delectatio, de copula futura, non licita. 353, III ; desiderare copulam futuram, periculosum. 347. — Quomodo tractandi a confessorio, 1850. — Sponsi, in matrimonio mixto, quales cautiones praestare debeant, 1988.
- Sponsio, 1163.
- Spurius, quis, 698 ; quoad iura success., 1076, 4° ; est irregularis, 1933 ; ipsi iuvat professio sollemnis, 1931, 2°.
- Stabilitas in Religione, obligatio, 2171 ; est conditio legis, 111.
- Statuae, obscenae, scandalum, 515, 8° ; idololatricae, an liceat eas conficere 523, 1°.
- Status, in genere. 2128. Status *clericalis*, quid, 2195 ; ejus finis, 2127, 2° ; natura, origo. 1885 ; obligationes clericorum ratione status. 219C., v. Clerici. Status *laicalis*, 2282 seqq. : ejus finis, 2127, 3°. — Status *religiosus*, defin., 2128 ; ejus finis. 2127. 1° ; origo, 2131 ; necessitas, 2132 ; distinctio, 2133. Libri statum religiosum vel clericalem probis afficientes prohibiti, App. C. L., can. 1399, 6°. Vide Religio. — Status *pathologici* influunt in voluntarium, 293, 111.
- Stearinae candelae, quando permissae, 1631, 4°.
- Sterilitas, diversa ab impotentia. 2008, 2095.
- Sterilizatio. 2103, in fine, in nota I.
- Stipendium missae, quid, 1607 ; *licitum*, 1608 ; unam missam pro pluribus stipendiis celebrare non licet, 1595.—Quale sit *justum* stip., 1608, 2° ; an liceat accipere *infra taxant*, *ib.*, coroll, *a* ; an exigere *supra laxam*, *ib.*, *b* ; quot. stip. liceat reci-

- pere, *ib.*, quaes. ; an accipere slip, pro 2^a missa, in binatione, 1609. — *Obligatio* ex acceptatione. 1610 seqq.; an grave pecc., omittere missam debitam, *ib.*, *a.* — *Translatio missarum*, 1615 ; quandonam el quibus est facienda, quosnam producat effectus, *ib.*, 1616; quid de *retentione* partis slip., 1617, 1618 ; quando permittatur retentio, 1619 ; an liceat, loco pecuniae. libros aliasve merces tradere. 1617 ; an liceat permutare missas, quin stipendia inaequalia permittentur, 1619, 2°.
- Stipendium* (operarii sustentatio), excusat a simonia, 588, 2°.
- Stola, vestis sacra in missa, 1634 ; indui debet in administratione sacramentorum, 1421, 3°; an etiam in tribunali poenitentiae, 1662, 3° ; an ejus omissio sit culpa gravis, 1542, 1880, II. — *Jura stolae*, 553, 3°, 588, 2°.
- Stomachi lotio, quandonam liceat post communionem, 1512, 2° ; an frangat jejunium, 1557, 3°.
- Studiositas, 408, III, 1.
- Studium theologiae moralis, confessariis necessarium, 4, 1786, 2254. 2°.
- Stultiloquium, eutrapeliae oppositum. *itO*, *g*; effectus gulae, 365.
- Stuprator, ad quid teneatur, 956.
- Stuprum, 776. Persona oppressa, quomodo immunis a peccato ; an teneatur clamare, 778, II. — De restitutione ob stuprum. 951 seqq.
- Stylus Curiae, quid, 2040, .
- Suadere *minus malum*, ut vitetur majus, an liceat, 509, II ; quando id suadens teneatur ad restitutionem 980. 1°.
- Subdelegatus. quando possit delegatus subdelegare, 232 ; quoad assistentiam in matrimoniis, 2072, *b*.
- Subdiaconatus, ordo, an sacramentum, 1888. 1, 2° ejus materia, 1900, 1902 . ejus minister. 1906, 2° ; potestas el officia, 1891. — *Subdiaconus*, ejus ordinatio, 1900, 5° ; scientia competens. 1911 ; aetas canonica, 1919 , quid si in mortali ad altare ministrat. 1419, 2°.
- Subditus, ad quid teneatur erga Superiorem. 686, 693. — V. Obedientiu.
- Subreptio, 2040, 1 ; subreptitia dispensatio, 228, 3°. — V. Obreptio.
- Substitutio (in testamento), vulgaris, fideicommissaria, quid, 1077, 4°. — Canonorum subst. in choro, an et quando liceat, 2262, 4°.
- Substitutus vicarius* an aequiparetur parochus, 1751, 5°, 2070, *b*, 2281.
- Successio haereditaria, legalis (tab intestato), testamentaria. 1069, seqq. Regulae successionis legalis, 1076 ; et testamentariae, 1077 seqq.
- Succus, expressus ex floribus, etc., materia invalida in bapt., 1453, 3°, *d*.
- Suffragatores, quoad reparationem damni. 983, 989, 2°.
- Suffragium (i. e., votum), 623 ; consultativum, decretorium. 984. — *Suffragia* (precès), an eis priventur excommunicati, 1292, 4°. — Per modum suffragii applicantur indulgentiae defunctis, 1728, 1°.
- Suggestiones hypnoticae, quid, 569, 1° *d*) ; 293. III, *i*) ; quando sint licitae, 570, 3°. V. Hypnotismus.
- Suicidium, 753 ; libri suidii licitum statuentes prohibiti. App. C. L., can. 1399, 8° ; quando sui occisio permitti possit. 754 ; an liceat vitam abbreviare, 755.
- Suppellex altaris, 1631 : ejus decentia procuranda, 2278.
- Superadulta aetas. causa dispensandi pro matrimonio, 2049, 111. 2°.
- Superbia. 360 ; ejus filiae, 361 ; 409.
- Superfluum a clericis impendendum causis piis, 2247, 2249 ; an ad usus superfluos, vanos licentia Superioris valeat, 2157, 1° ; quod superfluum pauperibus dandum sit. 487, 488. — *Cultus superfluus* 554.
- Superior politur jun. praecipendi. <92, 2165, 3°, *B*irritandi vola 638 <439 ; benedicendi paramenia, 1630, *b* : quando possit inquirere, nomen complicitis, 1702. 3° ; tenetur advigilare suis subditis, 495. 2°, *b* ; an silens teneatur de damnis. 988 seqq. ; ad sigillum tenetur, si ab eo petitur licentia absolvendi a reser-

- vatis, 1862, 2° ; nequit uti auditis in confessione ad gubernationem externam. 1869, q. II ; si sit laicus, an quid possit quoad communiones subditorum. 1580 ; quoad rationem conscientiae, 2166, 11, 2°, c. — V. Praelatus.
- Superiorissa, quali potestate potia-
tur in moniales, 2166, 11, 2° ; an
possit irritare vota, 638, «, *d* ; ferre
censuras 1257 ; dispensare, 234,
fin. ; regere confessiones et com-
muniones subditarum, 1580, 1765,
5°, 2166, II, *b* ; exigere rationem
conscientiae, 2166, II, 2°, *c* ; ferre
leges, 147. — Quid observare de-
beat ante professionem monialium,
2144, 3° ; quoad dimissionem sub-
ditarum, 2175, 2°, *d*.
- Supernaturalis actus, 308.
- Superpelliceum, in sacramentorum
administratione adhibendum, i 421,
- Superstitio. 554 seqq. — Libri super
illa, prohibiti, App. C. L., can.
à 399, 7°.
- Supplet Ecclesia jurisdictionem in
errore communi, 1761 ; in dubio
positivo et probabili juris vel tacti,
1762 ; in reservatis, 1769, fin, 1778,
I. 3° ; in benedictione matrimo-
nii. 2070 ; non autem in materia
indulgentiarum, 1729.
- Surdi, quoad confessionis integrita-
tem, 1697, 4° ; quomodo in confes-
sione audiendi (sicut et *surdastri*),
1867 ; quomodo ungendi, 1875, 2°,
fin ; sunt irregulares, 1934, 1°, *b*.
- Surdo-mutus, quoad s. communio-
nem, 1546, 2° ; quoad confessionem,
1697, 3°, 4° ; quoad indulgentias,
1734, 3° ; an excusentur a missa,
671, 1°.
- Susceptio sacramenti. I. Requisita ad
validam susc., i 432 seqq. ; ad lici-
tam, i 436 seqq.— S. cum opi-
nione probabili, an probanda. 1438.
- Susceptor, 1149, *b*).
- Suspecti de haeresi, 442, nota, I.
- Suspensio, 1797 seqq. ; ex informata
conscientia, 1298 ; ejus species,
1299 ; suspensio ab ordine, ab offi-
cio, a beneficio, *ib.* ; quid si suspen-
datur communitas, 1300, 4°. —
Violatio, quales effectus, 1301.
Cessatio, 1302. — *Suspensiones* la-
tae sententiae, 1357-1366.
- Suspicio, temeraria, 1191. 1° ; quale
peccatum. 1193 ; reformari debet
1194.
- Sustentatio clerici congrua, 2245, *b*.
- Susurratio, 369, fin., 1195, fin.
- Sutor, in die festo, 668, 7° ; quoad
jejunium, 1235, 1236.
- Symbolum, sciendum, credendum,
- Symphysiotomia, an liceat. 744, II.
- Synderesis, 13, II.
- Syndici, eorum obligationes, 2291 ;
quoad matrimonium civile, 2090,
4° ; quoad divortia, 2126, 6° ; quoad
acquisitionem bonorum Ecclesiae,
527, 6°, — V. Magistratus.
- Synesis, pars prudentiae, 395, 2°.
- Synodalia statuta, vim legis quando
habeant, 142 ; an exempli iis
teneantur, 2191, 2°. — *Taxa (elee-
mosyna) synodalis* pro missis, 1606,
III, 1°, c, 1608, 2°, 1619, 1°, *b*.
- Systema morale, quid. 79. — Sunt
sex varia systemata. 85 seqq. —
Systema S. Alphonsi, 87, 91 ; ejus
demonstratio, 92-104 ; solutio ob-
jectionum, 96, 99, 103 ; praece-
lens meritum, 106, *a* dia syste-
mala perpenduntur, 101 seqq.
- Tabaeum. naribus sumptum, vel per
fumum, non laedit jejunium natu-
rale, 1557, 3° ; ejus usus et abbre-
viatio vitae, 755, 2°.
- Tabella *secretarum*, in missa. 1631, 5° ;
onerum missarum, 1614.
- Tabellio, *notarius*, ejus qualitates,
officia, peccata, 2326.
- Tabernaculum debet soli Euch. (non
vero sacro oleo) asservandae inser-
vire. ornatum esse, etc., 1583, III.
- Tubulae rotantes, quid de illis sen-
tiendum 566, III.
- Tacere, quando possit interrogatus
de fide, 431, 2°, *a*.
- Tactus impudici, libidinosi, 816 seqq. ;
in proprium corpus, 819 ; in corpus

- alienum, in verendis, 820 ; in partibus minus honestis, 821 ; in part, honestis 822 ; in brutis 823 ; quales permissi inter conjuges, 2095, 2°, 2111 seqq. ; an liciti tactus solitarii. 2113, quos. — Tactus *physici* instrumentorum, in ordinatione, 1902, II, 4° ; SS. Eucharistiae, in statu peccati mortalis, 1419, K
- Tangere vasa sacra, cui liceat. 1033.
- Tango. 828.
- Taxa stipendi missae. 1608, 2° (v. Synodaliai ; pro dispensatione matrimonii, 2043.
- Tclegraphum quoad petitiones et usum facultatum, 2051, I, 4° ; quoad absolutionem a censuris, 1277, 5°.
- Telephonium. an invalida sil absolutio per telephonium data, 1663, quaer, c, 1277, 5°.
- Temeritas, iOG, fin. V. Suspicio, Judicium.
- Temperamentum, influit in voluntarium, 293, II.
- Temperantia, virtus, cardinalis, 407 ; partes intégrales, 408 ; subjectivae, ibid. II ; potentiales, ibid. III. — *Tilia* temperantiae opposita, 409.
- Templa haereticorum adire, an liceat, 449 ; an aedificare, restaurare, etc., 523, 3«, 5°.
- Tempus, quadragesimale, 1220. 3°. Tempus requisitum ad consuetudinem, 261, 8° ; ad praescriptionem acquisitivam, 897 ; ad praescript. liberativam, 899. — Tempus verum, medium, legale, 1556. — Tempus utile pro missis ex stipendio, 1611, I ; pro iis transmittendis, 1615. — Tempus recitationis Officii, 2212, 1° : ordinationis faciendae, 1924, 2°, 3° ; communionis recipiendae, 1540 ; missae celebrandae. 1624 ; tempus utile pro visitatione ecclesiae ad indulgentias lucrandas, 1732, 1°, *b*. — Temporis circumstantia, an addat malitiam sacrilegii. 580, 3°. — Tempus clausum prohibet nuptias 2078. — Temporis mora, quomodo dijudicanda quoad numerum peccatorum, 327, 328.
- Tentatio Dei. formalis, interpretativa, 575 ; casus speciales, 577.
- Tentationes, notio, earum causae, 377 ; principia, utilitates, remedia, 378. 800, 1832 ; resistantia positiva, 322, I.
- Tepiditas, 372, I ; tepida resistantia in tentatione, 322, 1°.
- Tertiarii, in monasterio degentes, quoad privilegia, 2186, 2° ; quoad indulgentias, 1733, 3°, *a*.
- Testamentum, 1077. — Requisita ad ejus valorem, ex parte testatoris, 1078 ; ex parte haeredis, 1080 ; ex parte formae, 1082 ; quid de testamento informi. 1054, 1093, 111. — T. exsecutio, 1084 seqq. ; caducilas, 1087, III ; interpretatio, *ib.*, I ; mutatio, *ib.*, II. — Quid quoad missas ex testamento relictas, 1608.
- Testari de redditibus beneficiorum superfluis, an et quomodo possint clerici, 2249, *d*.
- Testator, quis esse possit, 1078 seqq. ; ad quid teneatur erga consanguineos, 1083, 11 ; an peccet laedendo legitimam filiorum, 1083, I ; quid relinquendo filiis illegitimis, *ib.*, *c*.
- Testes, 2313 ; quales a legibus exclusi, *ib.* — *Testis*, ad quid teneatur, 2314 seqq. ; unus quando sufficiat, 2313, 3°. — Cogentes personam eccl. ad comparendum, qua testem, coram tribunali laieo, an in censuram incurrant, 1323, 1333, 1364.
- Testes, quoad *sponsalia*, 1951, IV, 2°, *b*, *d* ; *matrimonii*, quot esse et quomodo assistere debeant, 2073 ; quandonam coram iis solis matrimonium valide contrahatur, vel etiam sine illis, 2075.
- Testiculus, ulrumque testiculum sibi vel aliis abscindens est irregularis, 1943. — V. Eunuchus.
- Testimoniales litterae, pro ordinando, 1360, 1367, 1908, 1910, *a* ; pro admissione ad habitum Religionis, 2144, 2° ; pro nupturiente, quoad statum liberum, 2058.
- Testudines, in die jejunii, non prohibetae, 1227, 2°, *b*.

- Textores, a jejunio excusati, 1235.
 Textus liturgicus, quando in cantu adhibendus, 1644, 2°.
 Theatra, 834 seqq. — V. Spectacula.
 Thé (potus) non frangit jejun., 1225, 00.
 Theologia, quid, 1 ; dogmatica, asce-,
 lica, mystica pastoralis, 2. —
 Theologia *moralis*, 1 ; ejus natura;
 1 : distincta ab aliis scientiis, 2 ;
 ejus praestantia, necessitas, 3 et 4 -
 methodus. 5 ; historia, 6 ; fontes 7 ;
 partitio. 8 ; ejus studium (v. Stu-
 dium).
 Theologi *magni*, quales, 6, GG, 5°.
 Theologica culpa, quid, 949 cond., 3°.
 Thesaurarii (eccles.), an clerici munus
 thes. in arcis nummariis assumere
 possint, 2226, 2°.
 Thesaurus, quoad inventionem, 883.
 Theses damnatae, quomodo interpre-
 tandae, 172, II ; an sint haeresis
 rei, qui eas defendunt, 441.
 Timiditas, forludinis defectus, 406,
 fin.
 Timor, 457 ; humanus, servilis, filia-
 lis, initialis, *ib.* — donum Sp. S.
 413, P, b, VII. — V. Metus.
 Timorata conscientia, 27, 2° : quid in
 tentatione, si dubium de perfecto
 consensu, 338.
 Titulus legitimus in praescriptione,
 894 ; ob quem cessat simonia, 588 ;
 vel usura, 1107 ; ob quos titulos
 liceat vendere (emere) supra (infra)
 pretium, 1129, III. — Titulus non
 requiritur in usu jurisdictionis,
 1761. — Titulus ordinationis, 1921
 seqq.
 Tolerantia civilis, 445, 2285.
 Tonsura, dispositio ad ordines, 1886,
 nola ; ejus effectus et privilegia,
 1899 ; ordinans, 1907, d) ; Requi-
 sita, praevia petitio, 1913 ; animus
 clericandi, 1914 ; probitas vitae
 1916 ; scientia competens ad ton-
 suram, 1915. — Tonsurae gestatio,
 quomodo obliget. 2222 seqq.
 Tonsuratus ante susceptam confirma-
 tionem, an ad Ordines possit ascen-
 dere, 1920.
 Torpor, filius acediae, 372, 5°.
 Totles-quoties *indulgentiae*. 1733, 4°
 a, 1734. 2°, et in nota 2. ; quid de
 his, si crucifixis applicatae dicantur,
 1729, 6°.
 Tractum *successivum* si habet actio,
 quid quoad censuras, 1264 ; quid
 quoad peccatorum numerum, 328,
 reg. 2
 Traditio rei, in contractu, 840, 103i,
 8°, 10G3, 1119. — Traditio Deo
 facta, vel suiipsius in Religione,
 2130.
 Transactio, 1160.
 Transitus ad aliam Religionem, 2180.
 Translatio festorum, in calendario
 facta, observanda, G55 2208, 2210:
 transi, indulgentiae, 1732, 1°. a.
 Transi, religiosi ad Episcopatum,
 2181.
Translatio missarum, quibus impo-
 natur, 1615 ; quibus fieri interdica-
 tur. 1617 ; quid specialim de trans-
 latione ad Orientales, 1615, 6°, a
 et b ; in specie et ex integro trans-
 latio fiat, 1618 ; secus restituendum,
ib. 2° ; quandoque tamen quid ex
 stipendio retineri potest. 1619 ; an,
 facta translatione, sacerdos ab ulte-
 riori obligatione liberetur, 161G.
 Transsubstantiatio, quid. 1510.
 Tributa, notio et species, 964 ; quis
 ea imponere possit, 9G5 ; «piando
 justa, *ib.* lu ; quae solvi debeant.
 967 ; si non solvantur, an restituen-
 dum, 967, 4°, 970 ; quomodo resti-
 tuendum, 1015, III ; qui excusen-
 tur a tributis, 969 ; qui teneantur
 ad restituendum, 968. — An
 status fortunae ad amussim de-
 clarari debeat, 967, 1°, a, 1327. —
 In dubio de tributi justitia, quid,
 967, 1°, b.
 Trinus contractus, quid, 1159, fin.
 Tristitia de bono peracto, quando pec-
 catum, 351 ; trist. acediae. 372 ; in-
 vidiae. 368.
 Tumor mentis, filius irae. 371, II.
 Tunsio *pectoris*, sacramentale, li 40, 4°.
 Turkey-trot, 829.
 Turpiloquium, v. Sermones.
 Tutorismus, 85. *Tutior pars* quae,
 45, 69 ; quando eligenda, 45, 56, 81
 Tutor tenet locum patris, 698, 702.
 860 seqq. ; quid possit circa vota

et contractus pupillorum. 638 *b*, 1037, 1039 ; an teneatur restituere pupillis, 988, 989 ; ejus peccata cum pupillis an specialem induant malitiam, 786, 2°, *c* ; nequeunt acquirere bona pupillorum, 1038. Typography malo coopérantes, 521 ; an teneantur jejunare, 1235, 1236, *a* ; servare festa, 659, 1°. Tyrannus, an ei obediendum, 151, II ; an licite occidi possit, 732.

U

Unctio chrismatis, in baptismo, 1487 ; in confirmatione, 1194 ; in ordinatione, 1901, 3°, 1903, I, 2°, «. — V. Extrema unctio. Unio, species contemplat.. 1815, *c* ; inter materiam et formam sacram., 1402. Unilateralis contractus, quid, 1031, *c*, unilateralis promissio in sponsalibus, an valeat, 1954. Unitas matrimonii, 1980 seqq. Universitates, ad futurum Concilium generale appellantes, 1319. 1373. — Quid de clericis vel religiosis Universitates adeuntibus, 716, III, 2224, *c*. Urbanitas, 403, *b*, 1212 fin. Urceoli, materia acolythatus. 1895. 1900, 4°. Urgens casus pro dispensatione in poenis vindicalivis, irregularitatibus, matrimoniis, pro absolutione a tensuris, etc. vide Necessitas. Usucapio, praescriptio aequis., 891. Usufructuarius. 811 ; ejus jura et onera, 815. Usura, 1102 ; palliata, *ibid.* ; est illicita, 1103. — Pacta in mutuo licita, vel illicita, 1105. *Tituli* ab usura excusantes, 1107 seqq. ; damnum emergens, lucrum cessans, *ib.* ; periculum sortis, 1108 ; poena conventionalis, 1109. — An lex civilis vel consuetudo sit justus titulus, 1110 seqq. I Mirpans jurisdictionem vel bona Eccles., excomm. ; 1325, 1337 ; quaenam usurpationes restitui debeant, 527 5°, 0°, 7°, 1031, 1°, fin. J j

I surpatio actus *ordinis sacri* inducit censuram et irregularitatem, 1318, 1943 ; *muneris confessarii* denunciari debet (licet, si adsit sollicitatio non ex hoc capite), 1798, 2°, fin. — Usurpatio vana *divini nominis*, quale peccatum, 595.

Usus opinionis probabilis 79 ; notitiae ex secreto sacram., acceptae. ; 1866, 5°, 6°, 1869 ; cfr. et 1188 seqq. — usus dispensationis, 243 ; et privilegii, 251, 254, 4°, 2283, 2° ; morphinae, opii, aetheris, chloroformii, 759, II, 5°, *b*, 761 ; sortium, 565 II ; virgae divinatoriae. *ib.* III. — Usus *matrimonii*, v. Debitum. — Usus, jus reale utendi re aliena, 846. — *Usuarius*, *ib.*

Usufructus, 844. — Usus fructuum seu reddituum Ecclesiae legitimus, 2245 seqq.

Uteri carentia, an impedit, matrimonii, 2010, *a* ; ejus excisio, an licita, 744, II, 1°. — An infans *in utero matris* baptizari possit, 1467.

Utilitas aliena, an sit ratio legitima rem vendendi carius. 1129, 111, 1°, A

Uvae, materia invalida ad consecrationem, 1522, 4°.

Uxor, ejus officia erga maritum et familiam. 703 seqq., 484 ; quoad dotiniuin bonorum, 863 seqq. ; sibi consulens et parentes, etc., adjuvans, 871, fin. ; eleemosynas faciens *ib.*, 489, II, 1° ; ros domesticas retinens vel aliis donans. 907, 2° ; quomodo restituendum erit, 1015, 1. — Uxor, quoad contractus, 1041 ; quoad irritationem votorum, 638, 2°, 639, 5°, 640, *c* ; quoad jejunium, 1220, 4», 1233, *b*, 1234, *c* ; quoad abstinentiam a carne, 1245, 3° ; quoad cohabitationem cum viro, 2120 seqq. — V. Maritus.

Uxorati, impediti (irregul.), 1946, II, lu ; quandonarn irregulares, 1936.

V

Vacantia bona, 882, 884.

Vairi, 203 ; quoad observantiam legum loci. 201 seqq. ; quoad baptismum, 1161, 1° ; quoad censuras ab

- Episcopo latas, 1262, IV ; quoad banna, 2061, *d*; quoad matrimonium, 2074, 4° ; quoad absolutio- nem, 1750.
- Valor missae, 1590 seqq.
- Valvae, ecclesiae, v. Afflictio.
- Vana uloria. fiiiia superbiae, 361, 3°
- Vana observantia, v. Observantia.
- Vana usurpatio divini Nominis, 595.
- Vasa sacra, in missa requisita, 1632, 1° ; cui liceat ea tangere, 1633 ; ea violare est sacrilegium, 583.
- Vasectomia an licita, 757 ; si facta, an adsit impotentia, 2009, 2°.
- Vectigalia, 964, v. Tributum.
- Velum calicis, 1632, 4°.
- Venatio, die festo an licita, 662 ; qua- lis clericis prohibita, 2229 ; quid, quoad leges venationem prohiben- tes, 879, quaes. ; an aliquando res- tituendum, *ib.*, 2°, 3°.
- Vendere homines vel seipsum, an liceat, 853, 854. — Vendere res *spirituales*, etc., simonia, 584 seqq. — Qui bona fide vendidit rem alie- nam, ad quid teneatur, 936, 2°, 3° ; quid si les a pluribus mala fide fuit vendita, 942 ; an liceat vendere res quarum abusus praevидetur, 523.
- Venditlo-Emptio, 1118 seqq. ; quid, si res duobus vendita fuerit, 1121. — Res vendibiles (merx), quae et quales. 1122 seqq. — Pretium ven- ditionis, v. Pretium. — Tituli plu- ris vendendi, 1129, III, 1130. — Venditio cum pacto accessorio, 1132; sub hasta, 1134 seqq.; an licita in die festo, 660, 2° ; per proxenetas, 1140 seqq.
- Venditor, ejus obligationes quoad res venditas (merces), 1123 seqq. ; quoad assecurationem et evictio- nem rei, 1125, 1126; quoad vitia redhibitoria, *ib.*, II ; industriae, an et quales licitae, 1129. — Ven- ditorum conspiratio quoad pre- tium, 1139. — V. Emptor.
- Veneficium, 571, 2°.
- Veneratio sanctis debita, 538, I†t seqq.
- Veneria delectatio, v. Delectatio.
- Veniale peccatum. 340 ; requisita ad istud, 341 ; quomodo differat a pecc. mortali, 342 ; quot modis fiat mortale, 342, III. — *Effectus* pec- cati venia is, 344 ; an impediatur fruc- tum s. communionis, 1555, 2°. — Quid de ejus *remissione*, intra vel extra sacramentum, 1649 ; qualis contritio de eo requiratur, 1666, *b* ; quale propositum, 1681, 2° ; qua- lis confessio, 1657 (v. Confessio) ; quomodo agendum cum recidivis in venialia, 1829, fin, 1842, 2°.
- Voracitas, 402, 1176.
- Verba obscena, v. Sermones.
- Verberaro proximum, an el quibus liceat 732. II ; an liceat verb, filios, 701, 3° ; aggressorem honoris. 737, *a*. — Verberans, an irregularis, 1942, 1°, *b*.
- Verecundia, 408, 1° ; an sit causa suf- ficiens ad integritatem solum for- malem in confessione, 1550, 2°, 1698.
- Veritas in juramento, 605 seqq. ; in adjuratione, 619. — Veritas, quid 1175, el 1176.
- Vernacula lingua, v. Lingua.
- Versutia, quid. 397, 2°.
- Vespertinae preces, Vesperae, non sunt de praecepto die testo, 657, *b* ; introductas autem non suppressere praesumat parochus, 685, 3° — V. etiam Preces.
- Vestes *sacrae*, quae requisitae in sacra- mentis ministrandis, 1421, 2°; in missa. 1633 ; in communione. 1542 ; an liceat celebrare vel ungere sine ulla sacra veste, 1634, 1°, 1880, <|. 2; quae vestes in confessiouali, 1662, 3°. — Requisita materia, 1634, 3° ; benedictio, *ib.*, 2°; color debitus,, *ib.*, 4° ; quando exsecrentur, *ib.*, 5° ; si profanos ad usus inserviant, an sacrilegium. 583, 111. *Vestis cle- ricalis*, v. Habitus.
- An liceat uti vestibus infidelium, 432 ; conficere vestes usibus malis destinatas, inhonestas, 523, 1° ; mulieri an liceat uti veste virili, 516, 3°, *e*.
- Vestis immodesta. 516, nota I.
- Vetitum Ecclesiae, imped, prohibens matrim., 1986.
- Neto principum, illud exprimentes

- proponentes, patefacientes in sessione Card., excommunicati, 1314.
- Vexatio injusta, quando redimi possit, quando non, 588, 4°; vexatio animalium, 728.
- Vexilla non religiosa in Ecclesia, 1629, III, 2°. fin.
- Via purgativa (in contempt), 1844, *b*.
- Viae ferreae, quid de earum ductoribus, in die festo 668, 9°; an statuta Officii viae ferreae sint ex justitia obligantia, 964, fin.
- Viaticum, qua *praeceptum* divinum, quando obliget, 1566; quinam excipiantur. 1567; an excusetur, <ui paulo ante ex devotione communicavit, 1568; vel mane communicavit, *ib.* II. Quis non jejunos viaticum sumere possit, 1559, IV; an sic communicare possint milites, <apite damnati, *ib.*, 1°. — Viaticum dare sub ntraque specie vel in sola specie vini non licet, 1541, *j*; an Latinus quandoque secundum ritum orientalem viaticum recipere possit (et vice versa), 1521, 2°. — *Minister* competens viatici est parochus, 1537; quid si infirmi sunt religiosi (vel peregrini), *ib.*, 2183, 5°, fin.; an parochus, ad dandum viaticum, celebrare possit non jejunos, 1560, 11. Ordo ministrandi viaticum, 1543; an possit deferri secreto, 1544, absque superpelliceo, *ib.*, II, nota 2; an liceat cufrere, equitare, *ib.*, I, insidendo bicyclo, *ib.*, I, nota I, ire cooperto <apite, 17°. 1; ministrare sine lumine, *ib.*, II, cum instrumento, *ib.*, III; cum formula: « Corpus D. N. I. Ch. I etc. IV; quid, si infirmus hostiam evomat, *ib.*, q. V; an viaticum iterare liceat, 1560, I.
- λ intores, v. Iter (facientes).
- Icarius, *apostolicus*. 138, 3° *b*; quoad missae applic., 1606. 1, 4°; quoad censuras, 1256, 6°; — *capitularis*, quis? 144; 138 3° *b*; quid possit? *ib.*; 234. II. 4°; 1256, 6°; 1768, 1°; 2265, 2°; censura plectitur. 1341; 1663, 1370. 1373; *joraneus*, an pro populo debeat applic.? 1606.1, *a*; — *generalis*, 138, 3° *b*; 1256, fin., 1606, I, *a*; 1768, 1°; — Vicarii *paroeciales*, 2280; qui? actualis, adjutor, oeconomus, substitutus, 2280, 1°; 2281, 2°; eorum jura et officia, *ib.*, 1755, *a*; applicatio pro populo, 1606, I, 7°; 1606, 1, *a*; si plures paroecias regant? 1606, 1, 7°, nota 1; quibus diebus, *ib.*, not. 2; *ib.*, III, 1°; an valide matrim., assistant? 1751, 2°, et 5°; 1947, 1°, *b*; 2070, *b*; 2281, 2°; an alios delegare valeant? 1947, 1°, *b*; 2070; 2072; — *cooperator*, ejus munus et officia, 2281, 2°, *b*; quoad applic. missae, *ib.*, ad matrin. assist. delegandus, 1751, 5°; 1947, 1°; 1950, 2o, *c*, fin.; 2070, I; delegat. generalis sufficit, 2072, *b*; in malrimon. promissione, 1950, 2°, *c*, fin.
- Vidua, an si denuo nubat, benedici debeat, 2078, 3°; cogitans de copula praeterita vel futura, 353, 1; ejus causa in jure privilegiata, 2301, fin. — *Vidualis castitas*, 764, 765; ab Ecclesia honorata, 1983 (1936). — Paupertas viduae, causa pro dispensatione, 2049, III, 5°.
- Vigilantia parentum, Superiorum, in subditos, 701, 2°, 495, 2°, *b*. — Punizio culpaе juridicaе vigilantiam fovere intendit, 949, cond. § 989, II, K
- Vigiliae, quoad jejunium. 1217, 1220, 3°, *c*.
- Vindicatio, 402, *c*.
- VIndicativae poena, 1376 seqq., 1249.
- Vindicta, an illicita, 501.
- Vinum materia invalida in baptismo, 1453, *a*, 2°. — Vinum de vite, mat. valida consecrationis, 1522; substantialiter corruptum, mat. invalida, *ib.*, 3°, aliquo modo alteratum, v. gr. acescens, congelatum, mat. vaillida, sed illicita, 1523; vinum aliis liquoribus permixtum, *ib.*, 4°. — An qui a vino omnino abhorrent, irregulares, 1934, 1°. /; quid quoad ablutiones in missa, 1641, I, fin.
- Mêlantes, clausuram, excomm., 1334 seqq.; item viol. libertatem ingred. Religionem, 1355; privilegium fori

- 1323, 1333, 1364, 2234 ; immunitatem asyli eccles., 582, 1°. fin.
- Violatio, immunitatis clericalis, si clerici coguntur ad militiam saecularem, 2229, nota ; loci sacri, 582 ; rei sacrae, 578, 583 ; secreti, i 184 seqq. ; suspensionis, 1301 ; et interdicti, 1306. — V. Pollutio ecclesiae.
- Violentas manus injicientes in clericos et religiosos, 1310, 1324, 1348.
- Violentia, absoluta. 281. seqq., et secundum quid, 283 ; an possit inferri voluntati, 281 ; qualis resistentia necess., 284.
- Virga divinatoria, 566, III.
- Virginitas, 764 ; ejus custodia, 755, III ; si perdita, an ingressus in Religionem licitus, 766. — *Votum* virginitatis, an reservatum, 645.
- Virgo, an cruenta defensione suum honorem incolumem servare possit, 736 ; an teneatur clamare, positive resistere, 778, II ; an possit permittere se occidi, ne violetur, 754, 2° 755 ; semen expellere, 742, 2°.
- Virtus, quid, 379 ; differt ab habitu, ibid. 3° ; quotuplex, 380.
- Virtutes, ordo tractandi, 529 ; earum ; connexio, 384 ; mediocritas, 381 ; ordo, 386 ; specifica distinctio, in ordine naturali, 388 ; in ordine supernaturali, 410. — Virt. acquisitio. il i ; diminutio et amissio, 416 seqq.
- Virtutes cardinales*, 388 seqq. ; *theologicae*, 411. 420 seqq. ; *morales infusae*, i 12 ; discrimen ab acquisitis, *ib.*, 11 i ; an maneant post hanc vitam 417, fin. ; virtutes imperfectae, 384, 3°. Ordo explanandi virtutes morales, 529.
- Vis, quid, 281. Vis (*metus*), vitiat consensum matrim., 1979 seqq.
- Visiones (gratia contemplationis), signa quod veniant a Deo, 1846 1° ; an sint recusandae, 1847, quae, *b.*
- Visitatio *canonica* in monasterio ; quid de manifestandis transgressionibus regularum, 2170, fin. — *Visitatio Episcopi* ad Limina Apostolorum, 2258 ; dioecesis per Episcopum, 2252 ; infirmorum, 1853, 1854, 2274. — *Visitatio ecclesiae*, ad lucrandam indulgentiam. 1733, 3°, ibid. 4°, *a* ; an sufficiat visitatio, oratorii semi-publici, v. gr. pro iis qui in communitate vivunt, *ih.*, *a* ; quid sufficiat in ipsa visit., *ih.*, *c* : tempus utile quale ; 1732. 1°, *b* ; quid, quoad aegrotos, 1734, 4°. Quid circa visitationem pro jubileo notandum, 1737, 1». — Visitatio SS. Sacramenti, 1585.
- Visitationes inter sponsos et amasios, 825 seqq. ; an tolerandae visitationes immoderatae, 828, II. — Visitatio aegrotorum, ex parte medici, non sint numerosiores, 2331, 3°.
- Vita communis, elementum secundarium status religiosi, 2128, II, 4°. — V. contemplativa, 2133, 1843. — V. spiritualis, 1841.
- Vitandi, qui sint, 1290 ; communicatio cum eis quando liceat, 1295. — Quid, si vitandus in ecclesia sepultus fuerit, 1629, I, 4°.
- Vilium, quid, 316. — *Vitia redhibitoria*, quid, 1126, II.
- Vocatio divina, quid, 1912, 21 il. — Signa vocationis sacerdotalis, 1912, 3° ; religiosae, 2142. — An peccet, qui non aptus in sacrum ministerium se intrudit, 1912, 5° ; vel vitam religiosam amplectitur, 2143, 6°. Quinam signa non vocationis prae se ferant, 1912, 3°, 2142, 3°. *b.* — Si quis in amplectendo statu erravit, quid 2143, 7° ; item, si quis alium a statu religioso, retrahit, 2140, *a*, *b.*
- Voluptas, v. Delectatio.
- Voluntarium, notio, 271 ; divisio 272 ; vol. *indirectum*, quando ininputabile, 273, 314, 315, 322, II.
- Vomitum si timeatur, an danda communio, 1567 1° ; si locum habeat post communionem, quid, 1544, V. — Edere ad vomitum, quale peccatum 366.
- Votivae missae privatae, quandonam prohibita, 1642, 1°.
- Votum, notio, 623 ; differt <iproposito, *ib.* ; 1° votum heroicum in gratiam defunctorum et vota baptismalia non sunt vota, *ib.*, 4°. — Species votorum, *ib.* praestantia voti, 624 ;

quomodo prudenter moderandum sit, *ib.* — *Conditiones* voti ex parte voventis, 625 ; ex parte materiae, 626 ; quid dicendum de voto nubendi, *ib.*, cor. 1° ; de voto non vovendi, *ib.*, 2° ; non petendi dispensationem, *ib.*, 3° ; faciendi perfectiora, *ib.*, 4° ; confessario obediendi, *ib.*, 5° ; paupertatis in saeculo. *ib.*, 6° ; non adhaerendi rebus creatis, *ib.*, 7°.

Obligatio voti gravis vel levis. 627, 628 ; an violatio sit sacrilegium, 581, quaes. ; an materiae coalescant, 628, 2°, 3° ; solum voventem stringit, 629 ; vota realia et personalia, *ib.* ; vota a communitate facta, an ligent posteros, *ib.* 4°. — Quo tempore obligatio urgeat, 630 ; quae dilatio gravis, 631 ; quid, si quis opus praestet immemor voti, *ib.*, fin. — Votum conditionatum quomodo implendum, 632 ; item votum poenale vel disjunctivum, *ib.*, quaes. — Interpretatio voti, 633 ; quid de voto partim impossibili, 634. *Cessatio* voti, si mutatio materiae notabilis, 635.

Irritatio voti, 637. — *Dispensatio* voti, 641 seqq. ; quae causae justae, 643 ; an dispensari possint vota in utilitatem tertii redundantia, 641 ; vota jurata. 616, 4°, 647 ; quae vota sint reservata Papae, 645 ; an Episcopus in his quid valeat, 616, 3°. — *Commutatio* voti quid. 648 ; a quo fieri possit, 649 ; quid significet: dispensare commutando vel commutare dispensando, *ib.*, 6°.

Votum *simplex* et *sollemne*, quid 623, 5°, 2129 ; undenam oriatur discrimen inter ea, 1986. 2012, 2129. — Votum simplex, quid efficiat, si eo non obstante contractum fuerit matrimonium. 1997, 1998 ; votum

castitatis a conjugē emissum, quid operetur. 2096 ; quis ab his dispensare possit, 1999, 2191, 5° ; an si castitas ex mutuo consensu conjugum promissa fuerit, votum irritari possit, 640, fin. ; vel a delegato dispensari, 1999, 2°.

Vota religiosa, quae, 2128, 3° ; an sub levi emitti possint, 028 ; an per materiae mutationem ab intrinseco cessent, 635, fin. ; sunt Papae reservata, 645, 2176 ; ubinam non sint reservata Papae, 2179. — Quid requiratur ad valorem professionis, 2148 seqq. ; an ad essentiam status religiosi requirantur vota sollemnia, 2129. Professio solvit sponsalia, 1957 1° ; si sollemnis ; solvit matrimonium ratum, 1986 ; fit impedimentum dirimens matrimonium, 2012. — Si vota religiosa laedantur, an detur irregularitas, 1941 ; an sit semper sacrilegium, 581, quaes. — Vota perpetua violentes, quando excommunicati, 1339, 1351. — Vota an ligent religiosos dispersos, 2192 ; saecularizatos, 2179, 2°.

Votum (suffragium), quandonam ad restitutionem cogat, 983. — Votum confessarii, quandonam exquirere non liceat, 1869, monit. I, 1915.

Vulneratio aggressoris, (quando praefenda, 734, 3° ; quae restitutionem inducat, 952 ; locum sacrum violent, 582, 1629, 2° ; excommunicatione plectatur, 1310, 1324, 1348"

Zelator, in Ordine religioso, ad quid teneatur, 2170. 111.

Zelus in confessario. 1793 ; intempestivus in concionatore, 2269, 2°, a. a

INDEX VOLUMINIS II

FARS TERTIA

UK SAC KA.MENTIS

		Pag.	Num.
Pr o l o g u s		5	1389
T R A C T A T u s I. — De sacramentis in genere.			
C A P I T	1. <i>De natura sacramentorum</i>	6	
Ar t .	1. De notione et distinctione sacramentorum ...	7	1390
Ar t .	II. De vi et efficacia sacramentorum	/	
	§ 1. De sacramentorum gratia.....	»	1394
	§ 2. De caractere.....	10	1398
Ar t .	III. De constitutione sacramentorum per materiam et formam.....	»	1399
	1. De materiae ac formae conjunctione.....	11	1402
	2. De earum invariabilitate.....	12	1403
	3. De earum certitudine.....	13	1407
C A P U T	II. <i>De ministro sacramentorum</i>	15	1409
Ar t .	1. De requisitis in ministro ut valide operetur ..	»	1410
Ar t .	II. De requisitis in ministro ut licite operetur ...	18	
	Dignus sit et idoneus.....	»	1415
	Digne et rite agat.....	20	1420
	Dignis sacramenta conferat	21	
C A P I T	III. <i>De subjecto sacramentorum</i>	26	1431
	De requisitis ad validam sacramenti susceptio- nem	27	1432
Ar t .	II. De requisitis ad licitam sacramenti susceptio- nem		1436
	Sch o l i u m . De sacramentibus.....	30	1440
T r a c t a t u s II. — De baptismo.			
C A P U T	I. <i>De natura baptismi</i>	34	
Ar t .	I. De notione, efficacia et necessitate baptismi ..		1448
Ar t .	II. De materia baptismi.....	»	1453
	§ i. De materia remota.....	39	1456
	§ 2. De materia proxima	40	1458
Ar t .	III. De forma baptismi.....		
C A P U T	II. <i>De ministro baptismi</i>		1410

CAPUT	HI. <i>De subjecto bap i mi</i>	Pag. 15	Num. 1465
	§ 1. Infantes in utero matris.....	X	1466
	§ 2. Foetus abortus vel monstruosi.....	47	1469
	§ 3. Infideles, haeretici, invitis parentibus	48	1471
	§ 4. Adulti.....	49	1473
	§ 5. Dubie baptizati	51	1476
CAPUT	IV. <i>De caeremoniis baptismi sollemnis</i>	53	1480
	§ 1. De loco et tempore baptismi	54	1481
	2. De patrinis.....	X	1483
	3. De caeremoniis accessoriis.....	57	1487

Tractatus III. — De confirmatione.

CAPUT	1. <i>De natura confirmationis</i>	60	
Art.	1. De notione et effectu confirmationis		1491
Art.	II. De materia et forma confirmationis.	61	
	§ 1. De materia.....	»	1493
	§ 2. De forma.....	63	1496
CAPUT	II. <i>De ministro confirmationis</i>		1497
CAPUT	III. <i>De subjecto confirmationis</i>	65	1499
CAPUT	IV. <i>De caeremoniis confirmationis</i>	67	1502
	§ 1. De patrino.....	»	1503
	§ 2. De aliis caeremoniis.....	68	1507

Tractatus IV. — De Sanctissima Eucharistia.

Dissertatio I. — De SS. Eucharistia prout est sacramentum.

CAPUT	1. <i>De natura Eucharistiae</i>	71	
Art.	I. De notione et effectu Eucharistiae	»	1509
Art.	II. De materia Eucharistiae.....	75	1515
	§ 1. De materia remota in genere.....	»	1516
	§ 2. De materia panis.....	76	1519
	§ 3. De materia vini.....	79	1522
	§ 4. De conditionibus ex parte materiae	81	1525
Art.	III. De forma Eucharistiae	86	1529
CAPUT	<i>De ministro Eucharistiae</i>	88	
	De requisita potestate ordinis in ministro	89	1533
Art.	De jurisdictione requisita.....	90	1537
III	De ordine servando in Eucharistiae admini- stratione	92	
	De modo administrandi communionem.....	»	1539
	De ordine servando in administrando viatico ..	97	1543

CAPUT	III. <i>De subjecto Eucharistiae</i>	Pag. 99	Num. 1545
Art.	I. De iis qui Eucharistiam suscipere possunt....	»	1545
Art.	II. De dispositionibus requisitis ex parte animae.	101	
	§ 1. De dispositionibus necessariis	»	1547
	§ 2. De dispositionibus convenientibus	106	1554
	De dispositionibus requisitis ex parte corporis.	107	
	De jejunio naturali	»	
	De obligatione jejunii naturalis.....		1556
II.	De causis a jejunio excusantibus.....	111	1559
	Quaestio Specialis. De communione infirmo- rum	114	1561
	De munditie et decenti habitu.....	115	1562
IV	De obligatione suscipiendi Eucharistiam.....	116	1564
	De viatico.....	118	1566
	De communione paschali.....	119	1569
	De frequenti communione	123	
CAPUT	IV. <i>De asservando Eucharistiae sacramento</i>	127	1583
	Dissertatio II. — De SS. Eucharistia prout est sacrifi- cium	131	
CAPUT	I. <i>De missae sacrificio in se spectato</i>		
Art.	I. De notione sacrificii missae.....	»	1586
Art.	II. De valore et fructu sacrificii missae.....	134	1590
Art.	III. De applicatione sacrificii missae.....	137	1596
CAPUT	<i>De sacrificii missae celebratione</i>		1602
Art.	I. De obligatione celebrandi ratione ordinis.....	»	1603
Art.	II. De obligatione celebrandi ratione officii.....	143	1604
Art.	III. De obligatione celebrandi ratione stipendii ...	147	1607
	§ 1. De stipendii liceitate.....	»	1608
	§ 2. De officio stipendium acceptantis.....	150	
	1. De celebratione per seipsum.....	151	1610
	2. De distributione et translatione missarum.. ..	155	1615
	§ 3. De reductione missarum.....	159	1620
	Quaestio Specialis. De missis gregorianis...	161	1622
A HT.	IV. De observandis in celebratione missae.....	162	
	§ 1. De tempore celebrationis.....	»	1623
	§ 2. De loco celebrationis.....	167	1627
	§ 3. De requisitis ad missae celebrationem.....	171	1630
	I. De altari ejusque suppellectili.....	»	1631
	II. De vasis sacris eorumque accessoriis.....		1632
	III. De sacris vestibus.....		1634
	IV. De ministro inserviente.....	179	1636
	§ 4. De rubricarum observatione.....	180	1637
	Quaestiones speciales :		
	I. De cantu et musica in ecclesiis.....	189	1644
	II. De missa a caecutiente celebranda...	190	1045

	Pag.	Num.
Tractatus V. — De poenitentia.		
<i>Dissertatio I.</i> — De natura sacramenti poenitentiae.....	i92	
CAPIT I. <i>De notione poenitentiae</i>	»	
Art. 1. De poenitentia, ut est virtus.....	193	1646
Qaestio specialis. De remissione peccati venialis.....	195	1649
Art. 11. De poenitentia, ut est sacramentum.....	196	1656
CAPUT II. <i>De materia et forma sacramenti poenitentiae</i> . . .	198	
Art. 1. De materia hujus sacramenti.....	n	
§ 1. De materia remota.....	»	1654
Qt'aestio specialis. De accusatione generica.	201	1658
§ 2. De materia proxima	203	1659
Art. II. De forma sacramenti poenitentiae.....	205	1661
<i>Dissertatio II.</i> — De subjecto sacramenti poenitentiae .	211	
CAPIT I. <i>De contritione</i>	»	1665
Art. 1. De dolore poenitentis	212	
§ 1. De contritione requisita in sacramento	»	1606
§ 2. De contritione perfecta et imperfecta.....	218	
I. De contritione perfecta.....	»	1671
II. De contritione imperfecta.....	220	1675
Art. 11. De proposito.....	223	1679
CAPUT II. <i>De confessione</i>	226	1682
Art. I. De necessitate confessionis.....	227	1683
Art. II. De conditionibus confessionis.....	230	1687
§ 1. De integritate materiali confessionis.....	232	1691
1. De circumstantiis aggravantibus.....	236	1693
II. De peccatis dubiis.....	237	1695
§ 2. De integritate formali.....	240	1697
Qt'aestio specialis. De manifestatione complicitis.....		1701
§ 3. De modo procurandi integritatem confessionis.		1703
Art. III. De iteratione confessionis.....		
§ 1. De confessione invalida iteranda.....		1706
§ 2. De confessione generali.....		1710
CAPUT 111. <i>De satisfactione</i>	250	' _
Art. 1. De impositione poenitentiae.....	256	
Art. 11. De acceptatione, impletione et commutatione poenitentiae.....	261	
Art. III. De satisfactione per indulgentias.....	264	
§ i. De indulgentiis.....	265	
I. De potestate concedendi indulgentias.....	266	
II. De subjecti dispositionibus.....	271	1^,“
III. De operibus praescriptis.....	272	1732

	Pag.	Num.
§ 2. De jubileo.....	278	1735
1. Privilegia jubilei.....	279	1736
II. Conditiones ad jubileum requisitae.....	281	1737
§ 3. De indulgentiis in articulo mortis lucrands ..	285	1740
§ 4. De altari privilegiato pro defunctis.....	288	1743
 <i>Dissertatio III. — De ministro sacramenti poenitentiae .</i>	 291	
CAPUT I. <i>De potestate ministri</i>	»	1746
Art. 1. De jurisdictione.....	292	1747
•Art. 11. De acquisitione et amissione jurisdictionis ...	294	
§ 1. De jurisdictione ordinaria.....	»	1751
§ 2. De jurisdictione delegata.....	295	1754
§ 3. De jurisdictione per Ecclesiam suppleta.....	299	1760
Art. III. De limitatione jurisdictionis quoad personas..	302	
§ 1. De concessione jurisdictionis respectu exemp- torum.....	»	1763
§ 2. De concessione jurisdictionis respectu religio- sarum.....	305	1764
Art. IV. De limitatione jurisdictionis quoad peccata ..	308	
§ 1. De casibus reservatis.....	»	1766
I. De potestate reservandi.....	309	1767
II. De conditionibus reservationis.....	310	1769
III. De distinctione casuum reservatorum ..	312	1771
IV. De absolutione a reservatis ..	314	1774
Quaestio specialis. De absolutione peregrini- orum ..	318	1779
§ 2. De vetita absolutione complicitatis.....	319	1780
 CAPUT II. <i>De dotibus ministri poenitentiae</i>	 324	 1785
Art. I. De scientia confessarii.....	325	1786
Art. II. De prudentia confessarii.....	326	1788
Art. III. De confessarii bonitate seu integritate vitae ..	330	1792
§ 1. De confessarii zelo et caritate.....	»	1793
§ 2. De sollicitationis crimine denunciando.....	331	1794
1. Quando nam adsit sollicitationis crimen.....	332	1795
II. De obligatione denunciandi.....	336	1797
III. Regulae practicae pro confessario.....	339	1801
Quaestio Specialis. De modo instituendi denuntiationem ..	341	1802
 CAPUT III. <i>De officio confessarii in excipienda confessione .</i>	 342	
Art. I. De obligationibus confessarii in genere.....	343	
§ 1. De obligatione audiendi confessiones.....	»	1803
§ 2. De obligatione interrogandi poenitentem.....	344	1804
§ 3. De obligatione docendi et monendi poeniten- tem.....	348	1808
§ 4. De obligatione rite disponendi poenitentem ...	351	1811
§ 5. De obligatione dandi, vel negandi, vel diffe- rendi absolutionem ..	353	1813
 Marc. In<ti. Morat. <i>Alp</i> T. II.	 57.	

Art.	II. De varia obligatione confessarii erga varios poenilentes.....	358	
§ 1.	De obligatione confessarii erga poenilentes diversos ex statu animi.....	359	1818
I.	De occasionariis.....	»	1819
II.	De consuetudinariis et recidivis.....	365	1825
III.	De conversis ab haeresi.....	370	1833
IV.	De scrupulosis.....	371	1835
V.	De personis a daemone vexatis.....	374	1840
VI.	De poenitentibus piis.....	375	1841
VII.	De personis quae contemplationis dono fruntur.....	377	1843
§ 2.	De obligatione confessarii erga poenilentes diversos ex conditione externa.....	381	
I.	De pueris et adolescentibus.....	382	1848
II.	De sponsis et conjugibus.....	384	1850
III.	De personis spectatae conditionis.....	385	1852
IV.	De infirmis et moribundis.....	386	1853
CAPUT	VI. De obligationibus confessarii post confessionem exceptam.....	391	
Art.	I. De obligatione corrigendi errores commissos ..	»	1856
Art.	II. De obligatione servandi sigillum sacramentale.	393	1859
§ 1.	Quam gravis sit lex sigilli.....	393	1860
§ 2.	Quinam teneantur ad sigillum.....	396	1862
§ 3.	Quaenam cadant sub sigillo.....	398	1864
§ 4.	Quandonam non laedatur sigillum ..	400	1866
§ 5.	Quandonam laedatur sigillum.....	403	1868

Tractatus VI. — De extrema unctione.

CAPUT	I. De natura extremae unctionis.....	408	
Art.	I. De notione et effectu unctionis.....	»	1871
Art.	II. De materia et forma extremae unctionis.....	411	
§ 1.	De materia extremae unctionis.....	»	1874
§ 2.	De forma extremae unctionis.....	414	1877
CAPUT	II. De ministro extremae unctionis.....	416	1879
CAPUT	III. De subjecto extremae unctionis.....	419	1881

Tractatus VII. — De sacramento ordinis.

CAPUT	I. De natura ordinis.....	423	
Art.	I. De notione ordinis.....	»	1885
Art.	II. De effectibus ordinis.....	426	
§ i.	De effectibus sacrae ordinationis.....	427	1889
§ 2.	De potestate et officii singulorum ordinum ..	»	1891
Art	III De materia et forma ordinis.....	429	1900
	Quaestiones Speciales. De presbyterorum ordinatione et suppletionem defectuum.,	432	1902

			Num.
CAPUT	11. <i>De minislro ordinis</i>		
Aut.	1. De requisitis in ministro, ut valide ordinet ...	s	1904
Aut.	II. De requisitis in minislro, ut licite ordinet.....	438	1907
CAPU1	III. <i>De subjecto ordinis</i>	440	1911
Aut.	1. De conditionibus, quae animum ordinandi respiciunt.....	»	1912
Aut.	II. De conditionibus externis in ordinando requisitis.....	448	1918
Aut.	III. De his quae spectant ad modum ordinationis .	452	1924
CAPU i	IV. <i>De impedimentis ordinis et de irregularitatibus</i> ..	455	
Aut.	I. De irregularitatibus in genere.....	»	
§	1. Quid sii irregularitas.....	»	1927
§	2. Qui sint effectus irregularitatis.....	45(4	1928
§	3. Quomodo incurratur irregularitas.....	457	1929
§	4. Quomodo cesset irregularitas.....	458	1931
Aut.	II. De irregularitatibus in specie.....	4G0	
§	1. De irregularitatibus ex defectu.....	»	1933
§	2. De irregularitatibus ex delicto.....	463	1939
§	3. De simplicibus impedimentis canonicis.....	4(47	194 G

Th a c t a t v s \ III. De matrimonio.

CAPU T	1. <i>De matrimonii praeparatione</i>	470	1948
Aut.	1. De natura promissionis matrimonii.....	471	1949
Aut.	II. De effeciibus promissionis matrimonii.....	477	1954
Aut.	III. De dissolutione promissionis matrimonii.....	479	195G
	CAPUT II. <i>De natura matrimonii</i>	484	
	Aut. I. De notione matrimonii.....	485	1962
Aut.	II. De elementis constitutivis matrimonii.....	491	
§	1. De materia, forma et minislro matrimonii ...		19(48
	Qu a e s t i o S p e c i a l i s. De conditionibus matri-		
	monio appositis.....	495	1973
§	2. De his quae vitiant consensum.....	497	1974
	1. Error.....	»	1975
	2. Fictio.....	500	1978
	3. Vis et metus	501	1979
	Aut. III. De proprietatibus matrimonii.....	503	
§	1. De unitate matrimonii.....	504	1981
§	2. De perpetuitate matrimonii, seu de Jndissolu-		
	bililale.....	505	1984
CAPU T	/)e impedimentis matrimonii	512	1990
Aut.	De impedimentis impedientibus	5 i 3	1991
	Mixta religio.....	»	1993
	Votum simplex.....	519	1997
	Cognatio legalis.....	521	2000
	De impedimentis dirimentibus m genere..		2001
Aut.	(U v e s t i o S p e c i a l i s. De regimine matrimonii		
	non baptizatorum.....	525	2005

	Pag.	Num.
\h t. HI- De impedimentis dirimentibus in specie.....	526	
§ I. De imped, dirim. ob periculum invalidi consensus (impedimentum raptus)..	»	2006
§ 2. De imped, dirim. ob inhabilitatem contrahentium	527.....	2006.....
I.	528	2007
II. Impotentia.....	529	2008
III. Votum sollemne.....	533	2012
IV. Ordo sacer.....	531	2013
V. Ligamen.....	535	2014
VI. Cognatio	536	
1. De cognatione naturali.....	537	2015
2. De cognatione spirituali.....	542	2021
3. De cognatione legali.....	543	2024
VII. Affluitas.....	544	2026
VIII. Honestas publica.....	546.....	2030.....
IX. Crimen.....	548	2032
X. Disparités cultus.....	551	2037
CAPI T IV. De dispensatione ab impedimentis matrimonii.	553	2040
Ar t. L De potestate dispensandi	555	
§ 1. Quid possit Romanus Pontifex.....	»	2041
§ 2. Quid possit Episcopus.....	581	2044
§ 3. Quid possint Episcopo inferiores.....	561	2048
Ar t. H. De causis legitimae dispensationis.....	564	2049
Ar t. HL De modo impetrandi dispensationem.....	567	2051
Ar t IV. De modo dispensationem exsequendi.....	570	2053
Scholiu m. De clausulis Rescriptorum.....	574	2055
CAPUT V. De matrimonii celebratione.....	576.....	
Ar t. I. De proclamationibus matrimonio praemit-		
tendis	».....	
§ I. De praecepto et forma proclamationum.....	577	2057
§ 2. De dispensatione a proclamationibus.....	582	2063
§ 3. De revelatione impedimentorum.....	583	2065
Ar t. II. De forma Codicis servanda.....	585.....	
§ 1. De necessitate formae Codicis.....		2068
§ 2. De ordinarie requisitis ad formam Codicis. . .	587	
I. De requisitis ad validam matrimonii celebra-		
tionem	588.....	2070.....
II. De requisitis ad licitam parochi assistentium.	591	207 i
§ 3. De requisitis in casu necessitatis.....	592	2075
§ 4. De ritu celebrandi matrimonium.....	594	2077
Quaestio specim.is. De matrimonio conscien-		
tiae	597.....	2080.....
CAPI Γ \ I De matrimonii invalidi revalidatione.....	598..	2081
Ar t. I. De revalidando matrimonio invalido ob defe-		
ctum veri consensus.....	600	2082
Ar t. II. De revalidando matrimonio invalido ob inha-		
bilitatem partium. . . . ».....	601.....	

	Pag.	Num.
§ 1- De revalidatione matrimonii per novum consensum	601	2083
De revalidatione matrimonii per sanationem in radice.....	602	2084
III. De revalidando matrimonio invalido ob defectum formae.....	605	2088
Qi VESTIO specialis. De matrimonio civili...	606	2089
CAPUT /II. De conjugum juribus et officiis.....	609	
Art. I. De debito conjugali.....	610	2092
§ 1. De actus conjugalibus liceis.....	»	
I. De requisitis ex parte personarum.....	»	2093
II. De requisitis ex parte finis.....	613	2098
III. De requisitis ex parte aliarum circumstantiarum	614	2100
De obligatione actus conjugalibus.....	617	
De obligatione sive petendi sive reddendi debetum.....	»	2104
II. De causis a debili redditione excusantibus...	619	2106
§ 3. De peccatis conjugum.....	621	
1. De peccatis conjugum generatim.....	»	2110
II. De onanismo inter conjuges.	626	2114
Art. II. De conjugum cohabitatione.....	632	
§ 1. De obligatione cohabitandi.....	»	2120
§ 2. De legitima conjugum separatione.....	633	2100
Quaestio Specialis. De divortio civili.....	637	2126

PARTE QUARTA

DE HOMINUM STATUS PRÆCEPTIS PARTICULARIBUS

Prologus	640
Tractatus I. — De Statu religioso.	
CAPUT I. De natura status religiosi.....	641
1. Notio status religiosi.....	»
Quaestiones SPECIALES. De solemnitate votorum et traditione sui	2128
2. Origo status religiosi.....	2129
3. Distinctio status religiosi.....	2131
CAPUT II. De ingressu in Religionem.....	649
I. De iis qui Religionem ingredi possunt....	»
II. De iis qui Religionem ingredi tenentur.....	2137
Quaestio Specialis. De vocatione religiosa..	2139
	2141

		l'ac	Num
Ar t .	JU De novitiatu.....	G55	21 4 i
	Qi a est io Spec ia l is. De dole religiosarum...	058	2146
Ar t .	IV. De professione religiosa.....	t>58	2147
	Qu a est io Spec ia l is. De professione insolita.	662	2151
CAPIT	III. De obligationibus religiosorum.....	664	
Ar t .	I. De obligatione tendendi ad perfectionem....	665	2152
Ar t .	II. De obligatione servandi vota.....	»	
	§ 1. De voto paupertatis.....	»	2153
	§ 2. De voto castitatis.....	674	2160
	I. De clausura virorum.....	675	2161
	H De clausura religiosarum.....	676	2163
5 3.	De voto obedientiae.....	677	2165
Ar t .	III. I»e obligatione servandi regulam.....	681	2169
Ar t .	IV'. De obligatione stabilitatis.....	684	2171
	1. Apostasia el fuga.....	n	2172
	2. Dimissio religiosorum.....	685	2173
	3. Egressus e Religione.....	688	2178
	4. Transitus ad aliam Religionem.....	G89	2180
	5. Translatio ad episcopatum.....	»	2181
	Qi vest io Spec ia l is. De religioso parochο vel vicario.....«.....		2182.....
CAPUT	IV'. /Jc privilegiis religiosorum.. . '.....	690	
	I De privilegiis religiosorum in genere.....»..		2183
	II. De privilegio exemptionis.....	691	2184
	§ I. Quid comprehendat exemptio religiosorum . .	692	2185
	§ 2. Quid non comprehendat religiosorum exemptio	695	2189
CAPIT	V. De religiosis in statu dispersionis.....	699	2192
	Qu a est io Spec ia l is. De conditione monialium in Gallia et in Belgio, etc.....	701	2194

Tr act at us II lie Statu clericali.

CAPUT	I.)<■ obligationibus clericorum ratione status. . . .	703	
VIT.	1 De iis quae clericis praecipiuntur.....	»	
	§ I. De sanctitate vitae.....	n	2196
	§ 2. De caelibatu ecclesiastico ••••t.#....»» 9 A	705	2199
	§3. De Horis canonicis.....	706	2203
	I. De obligatione recitandi Horas canonicas. .	707	2204
	H. De forma et modo recitandi.....	709	2208
	III. De causis a recitatione excusantibus	717	2218
	§ i De gestatione habitus et tonsurae.	719	2222
Vu 1.	II. De iis quae clericis prohibentur	720	■>.>.> \
	1. Artes et officia saecularia.....	*	2225
	2 Negotiatio.....	722	2227
	3. Venatio et armorum gestatio..	723	2229
	». Ingressus m tabernas.....		2230
	5. Ludus alearum.....	»	2231

		Pag.	λ uni.
	6). Choreae el comoediae.....	72 i	
	7. Conversatio cum feminis suspectis.....	725	2233
	Sciioi.H m. De praerogativis clericorum.....	»	223 4
CAPIT I	II. <i>De obligationibus clericorum ratione beneficii..</i>	726	
Art .	I. De notione beneficiorum.....	#	2235
Art .	II, De obligationibus eorum qui beneficia confe- runt		7272238
Art .	III. De obligationibus beneficiatorum.....	731	
	§ i.De cura et custodia bonorum Ecclesiae.....	n	2244
	§2.De legitimo usu redditus bonorum Ecclesiae...	732	2245
CAPIT T	111. <i>De obligationibus clericorum ratione muneris..</i>	734	
Art .	1. De obligationibus Episcoporum.....	»	2250
	Scholiu m. De Vicario generali Episcopi.....	738	2259
Art .	II. De obligationibus canonicorum.....	739	2260
	Sciio l i i m. De Capitulis cathedralibus.....	741	2265
Art .	III. De obligationibus parochorum.....	742	2266
	§ 1. De residentia.....	»	2267
	§ 2. De praedicatione et instructione.....	743	2269
	§ 3. De administratione sacramentorum.....	745	2271
	§ i. De obligatione orandi pro populo.....	746	2273
	§ 5. De cura infirmorum et pauperum.....	»	2274
	§ 6. De correctione ovium.....		
	§ 7. De sollicitudine promovendi bonum.....		
	Scholiu m. De vicariis paroecialibus.....		
Tract vit s III. De Statu liitcali.			
CAPUT	I. <i>De officiis eorum qui praesunt reipublicae.....</i>	750	
Art .	I. De officiis eorum penes quos est suprema potestas	751	2283
Art .	II. De officiis eorum penes quos est potestas legis- lativa.....	752	2286
Art .	111. De officiis eorum penes quos est potestas exse- cutiva.....	754	2289
CAPUT	II. <i>De officiis eorum qui versantur in foro</i>	755	2293
Art .	I. De personis iudicium constituentibus	756	
	§ 1. De iudice.....	»	?29C>
	§ 2. De adore el denuntiator».....	761	2303
	I. Actor.....	»	2303
	II. Denuntiatio.....	762	2304
	§ 3. De reo.....	764	2309
Art .	II. De personis in iudicio auxiliariis....	766	
	§ 1. De auxiliariis litigantium.....	D	
	I. De testibus.....	»	2313

	II. De advocato et procuratore.....	708	2316
	§2. De auxiliariis judicum.....	770	2323
	I. De relatoribus, referendariis et consiliariis...	771	2324
	II. De scribis et notariis.....	»	9305
	III. De apparitoribus et aliis judicumministris...	773	2328
CAPUT	III. De officiis medicorum et pharmacopolarum	»	2331

APPENDICES

Appendix	I. Catalogus peccatorum pro confessione generali	777
	II. Formulae declarationum ante s. Ordines, etc.	782
	III. Formulae petendi dispensationes et facultates	785
Index	operum et auctorum.....	791
Index	rerum alphabeticus generalis.....	801

Adnolatio ad n. 1758 (in fine).

Die 30 Jul. 1934, Connu. Pont, authentice declaravit, « sub nomine *Ordinarii*, de quo in c. 883, § 1, Superiores majores Religionis clericalis exemptae » *non* venire (.1.45. XXVI, 1934, p. 494). Quare quae diximus de usu can. 209 (in dubio positivo et probabili), nunc excidunt, ut patet.

